

Barcode - 2020010007117
Title - ranganatha_ramayanamu_dwipadha_kavyamu
Subject - NULL
Author - -
Language - telugu
Pages - 566
Publication Year - 1949
Creator - Fast DLI Downloader
<https://github.com/cancerian0684/dli-downloader>
Barcode EAN.UCC-13

శ్రీ రస్తు.

రంగనాథ రామాయణము

(ద్విపద కావ్యము)

ప్రచురణకర్తలు :

రాయలు అందు కో;

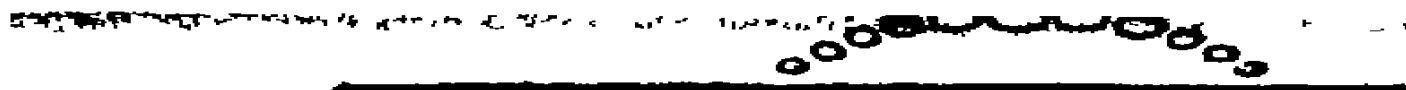
పబ్లిషర్స్, బుక్ సెల్లర్స్,

కడప.

కాపీరైటు

1949

నెల.6-0-0

Printed at the
T. V. C. PRESS
329, Mint Street
MADRAS 1.

స మా లో చ న ము

—(0)—

శ్రీమద్ద్రామాయణము మహాకావ్యము. అదికవియగు వాల్మీకి మహర్షి ప్రణీతము. అదికావ్యమని దీనికి, బేరు. “ఏకైక మక్షరం ప్రోక్తం మహాపాతక నాశనమ్” అనునదియే దీని మహిమము. ఈ గ్రంథము శతకోటి ప్రవిస్తరము. భూలోకమున నియ్యది చతుర్వింశతి సహస్ర గ్రంథముగాఁ బ్రకాశితము. గీర్వాణ వాణి నియ్యది విరాజితము. పురుషార్థ చతుష్టయప్రదము. సకల ప్రపంచముల నీ గ్రంథము వ్యాప్తమైనట్లు శ్రుతిస్మృతిప్రసిద్ధము.

ఈ మహామహిమోపేతమగు శ్రీమద్ద్రామాయణమును దేశమునఁగల సకల భాషలయందును బూర్వులగు మహాకవులు అనువదించి గీర్వాణభాష తెలియనివారి కనువుగ నుండునట్లు కావించిరి. ప్రకృతము కావించుచున్నారు. కావించురు. “ఎంద తెన్ని గతులకా వర్ణించినకా గ్రాలదే” యన్నట్లు సంగ్రహముగఁ గొందఱు, యథామూలముగఁ గొందఱు, వచనరూపమునఁ గొందఱు, పద్యరూపమునఁ గొందఱు, నాటకరూపమునఁ గొందఱు, యక్షగాన రూపమునఁ గొందఱు, పదముల (జంగము కథా) రూపమునఁ గొందఱు నీ మహాకావ్యమును బ్రపంచమునఁగల యన్ని భాషలలోనికి మార్చి జన్తము ధన్యతమముం గావించియున్నారు.

తెలుఁగు భాషయందు జనులకు సుసులభముగ నవగతము కావలయునని రంగ నాథుఁడను కవి ద్విపదరూపమున రచించెను. ద్విపదకావ్యమునకుఁ గల పలుచందనమును దన కావ్యనిర్మాణమునఁ దొలఁగించెను. అతని సమకాలికుఁడగు భాస్కరుఁడు మొదలగు కవులు పద్యకావ్యముగ రచించిరి. తర్వాత ఉభయకవి మిత్రుఁడును, కవి బ్రహ్మయును నగు తిక్కన సోమయాజి నిర్వచనోత్తరరామాయణ మను పేర రంగ నాథ భాస్కరాదులు తెలిఁగింపని యుత్తరకాండము తెలిఁగించెను. ఇటీవలఁ దెలుఁగు పద్యకావ్యములుగా మూలానుసరణముగా శ్రీ గోపీనాథము వేంకట కవిగారును, శ్రీ వావిలికొలను సుబ్బరాయ కవిగారును, శ్రీ కళాప్రహర్ణ జనమంచి శేషాద్రి శర్మ గారును, శ్రీ మహామహోపాధ్యాయ కళాప్రహర్ణ శ్రీ పాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిలు గారును వ్రాసిరి. వీరిలో యథామూలముగఁ దెలిఁగించినవారు కొందఱు. శ్రీ విశ్వ నాథ సత్యనారాయణ కవిగారును తెలిఁగించినారని యిటీవల వినవచ్చుచున్నది. ఇంక నీ మహాకావ్యమును సంగ్రహముగ అయ్యలరాజు రామభద్ర కవియు, కుమ్మర మొల్ల మ్మయు, కూచిమంచి తిమ్మకవి మొదలగువారు కావ్యఫక్కిలో పస్తుభేదము గనఁబడనియట్లు వడపిరి.

రంగనాథుడు ఈ ద్విపదకావ్యమును రచించెనని తెల్పితి. ఈ విషయమున వాదోపవాదములు విరివిగా సాగుచున్నవి. ఇవి తువకుఁ బొడవుచేతుల పందేరమును నట్లు వ్యక్తిత్వాభిమానమును బట్టి, మొగమోటమునుబట్టి వ్యాప్తితోఁ బడుచున్నవి. కాని యివమితమని నిర్వచించువారు కనంబడరు. తాఁబట్టిన కుందేటికి మూఁదేకాళ్లను నట్లుగ నధికారప్రాబల్యమువలనఁ దమ వాదమే నిర్వివాదమునుటను ప్రతిష్ఠించుచున్నారు. ఇట్టి విమర్శకాగ్రేసరులు చారిత్రక పరిశోధకులు నందందు మిక్కుటముగ నాశ్రయించి పదవినిగాంచి యా పదవియందుఁ దమకు నెదురులే రను స్థిరబుద్ధితో లోకమును నపమార్గముఁ ద్రొక్కించి "ఘటం భింవ్యాత్పటం చింవ్యాత్కుర్యాద్వా గార్దభస్వరమ్, యేనకేనా ప్యుపాయేన ప్రసిద్ధః పురుషోభవే" తనునట్లు తార్జునుగావించుచున్నారు. ఇది పలుకుబడి గడునుఁదనమేగాని తాత్త్వికశక్తి యుక్తము గాదు. ఇట్టి చారిత్రక శోధకులు కవులను ఈ మూలనుండి యామూలకు, నీ గ్రామము నుండి యా గ్రామమునకు, నీ పట్టణమునుండి యా పట్టణమునకు బంతులఁబోలే నెగఁ జిమ్ముచున్నారు. పాపము ! కీర్తికాయులైన వారి యాత్మలు వీరి యస్తవ్యస్త కృత్యమునకు నెంతెంత యుమ్మలించుచున్నవో ? బ్రదికియే యుండిన నింతటి ధీరత్వ మీ విమర్శకుల కుండఁ గల్గినా? దొరతనము ఈ విషయమున మారకుండునా ? ప్రాభవమునఁ గావించు నీ వ్రాతలను లోకము సమాదరింపక యుండుట లగ్గు.

రంగనాథుడు రామాయణమును తాను రచించినట్లు గ్రంథమున నెందును దెల్పలేదు. లోకమునఁ బేరు వ్యాపింపవలయునన్న నిర్హేతుకముగఁ గాఁజాలదు. ఇంచుకయైన నిదానముండవలయును. గ్రామములకు, దేశములకు, ఇండ్లకు, గ్రంథములకు నామధేయములు వాస్తవతనుబట్టి యుండుట లోక ప్రసిద్ధము. మాఘము శిశుపాలవధమున కేల ? కిరాతార్జునీయమునకు భారవియననేల ? మలభూపాలీ యమను పే రెట్లు వచ్చినది ? ఆనంద రంగరాట్టండ మని యేల యనవలయు ? ఇట్లే ఈ కృతియు ద్విపదరామాయణ మనరాదా ? రంగనాథ రామాయణమని యననేల ? ఇందలి యవతారికయందలి "భూమిఁ గవీంద్రులు బుధులును మెచ్చ-రామాయణంబు పురాణ మార్గమున విరచింపు" మని చెప్పుటయు, "మాతండ్రి విఠలజ్ఞానాధుపేర..... శ్రీరామచరిత మొప్పఁజెప్పెద" నని బుద్ధరాజు చెప్పుటయు రామాయణ రచనకుఁ గారణముగా వచియింతురు. కాండాంతములయందును, "తమ తండ్రి విఠల ధరణీకు పేర.....చెలువొందు రామాయణంబు" అని యున్నది. ఈ విషయమునుబట్టి చూడఁగాఁ బండితకవు లాత్మస్తుతి చేసికొనుట యాచారములేదు. కావున బుద్ధరాజు తన్ను దాను నుతించికొనియుండునాయని యనుమానము కలుగక మానదు. కాని యీ సందర్భమున మల్లినాథుడు, ఆదికవి యగు నన్నయభటు, అల్లసాని పెద్దన మున్నగువారు తమ గ్రంథములలో నిట్లే తమతాము నుతించుకొని యున్నారని

వచ్చును గాని, యా నుతికిని దీనికిని గల భేదము విద్వద్వరు లెఱింగియే యున్నారు.

ఉత్తరరామాయణ భాగమును బుద్ధరాజు పుత్రులగు కాచభూవిభుఁడు, పిఠల భూపతి యనువారు తమ తండ్రియగు బుద్ధ భూపతి యాజ్ఞానుసారముగ ద్విపద కావ్య ముగనే వ్రాసిన ట్లుండుటయు గోనబుద్ధరాజే యీ గ్రంథకర్త యగుటకుఁ గారణ మని కొందఱుందురు.

బుద్ధరాజు తాను రామాయణమును రచించి తన కుమారులను బిలిపించి “నాయనలారా ! నేను రామాయణమును రచించితిని. మీరు నా కుమారులు. నా కీర్తి వర్ధనులు. మీరు నిపుణులై రామాయణమును జెప్పుఁ డనుటయుఁ, గుమారులు మా తండ్రి ప్రతిని చెల్లింపఁ గనుట పరమధర్మంబనియు, వాల్మీకి చెప్పినజాడ తండ్రి పేరఁ జెప్పినట్లు ఉత్తర రామాయణావతారిక యందును, గాండాంతమునను గలదు.

ఈ విషయగ్రథనము వింతగఁ గన్పట్టుచున్నది. తత్త్వదర్శకుల కియ్యది సంశయాస్పద మగుటయేగాక యిది యనంభవమనియుఁ దోఁపకమానదు.

పర్యాయలోచన మొనర్పఁగా గ్రంథకర్తృత్వ విషయమున నాధునికులగు సూక్ష్మ దర్శులకంటెను వ్రాచీనులగు దీర్ఘదర్శుల యూహలే సమంజస మని తోచగలదు. ఇతిహాసము లూరక పుట్టవు, కోనబుద్ధరాజు పదుమూడవ శతాబ్ది వాఁడగుట చారిత్రక కారుల మతము. ఆ కాలముననే రంగనాథుఁడను ప్రసిద్ధ కవియు రాజు నా స్థానమున నుండిన వాఁడనుట స్పష్టము. రాజుగారి వాంఛ ననుసరించి ద్విపదకావ్య మగురామాయణమును రంగనాథుఁడు రచించి యాశ్రితుఁడగుట రాజుపేర వెలయించెను. అట్లే వారి పుత్రులకీర్తిని వెలయింపఁదలఁచి యుత్తరకాండమును రచించి పుత్రులపేర నంటఁగట్టెనేకాని బుద్ధరాజుగాని, తత్పుత్రులుగాని యీ కావ్యరచన గావించినట్లు గన్పట్ట దనుట నిస్సంశయము. తా నున్నస్థలమునకుఁ గీర్తిప్రతిష్ఠల నాపాదించుట విజ్ఞుల లక్షణ మగుట నిట్టి యుత్కృష్ట కావ్యరచనచే స్వాశ్రయ పోషణము గావించి నాఁడని చెప్పుటలో నే మాత్రము లోపములేదు. ఎవరి యూహలు వారు తెల్పుటలో నే వారి కేమి భాధకము గలదు? తండ్రివ్రాసిన గ్రంథము రంగనాథ నామాంకితముగా గ్రంథము వెలయుటకుఁ గారణము కుమారు లించుకయైనఁ దెలుపకయుండుట యేల? రంగనాథుఁడు తన పేరైనను, గురిగోత్రము లైనను దెలుపలే దనుటలోఁ దనకుఁ బోషకులుగా నుండువారిని గొనియాడుట యుత్తమ ధర్మమని ధన్యత్వమొందుట తగిన కారణమనుటలో నేలోపము లేదు. బుద్ధరాజు పుత్రత్వయమే యుత్తరకాండము వ్రాసియున్న సంపూర్ణముగఁ బూర్వరామాయణమున కాపేరు (రంగనాథ రామాయణము అనుట) కలుగుటకుఁ గారణము వచియించి యుండకపోరు. తమ గుణములు తండ్రిగుణములు, తమ ప్రతిభలు, తండ్రి ప్రతిభలు చెప్పుటలో వింత విశ్చింఖిలత వవలంబించియుండుట పొసఁగదు. అశ్రితుఁడగు రంగనాథుఁడు కావించిన యీ యవ

తారికలోని నుత్యాదికము, కాండంతముననుండు స్తుత్యాదికము యుక్తియుక్తముగ నున్న దని చెప్పవచ్చును. గోనబుద్ధా రెడ్డిపేరను, తత్పుత్రులపేరను రంగనాథుడు రామాయణము నంతను వ్రాసియే యుండినఁ “ఋర్వభాగము మాత్రము ఎక్కువ వ్యాప్తిఁ లోనికివచ్చి యుత్తర భాగ మేల వ్యాప్తిలోనికి రాక నిలిచిన”దని ప్రశ్నింపవచ్చును గాని, శ్రీ మద్ద్రామాయణములోనే యుత్తరకాండము పురాణము చెప్పుటకును, దారాయణ మునకును ననువుకాని దగుటయు నందు విశేషించి సీతావియోగాదిక ముండుట మన స్సన కెక్కువ యాకులత గల్గించుననుటయు, నివర్ధనములు కాఁబట్టి, లోకమున రంగ నాథ రామాయణము పట్టాభిషేకమువలకుఁ గల కథాభాగము ప్రశస్తి కెక్కినది. ఉత్తరకాండభాగము పలువురు వ్రాసికొనక వదలిరి. ఆ కారణముననే ఉత్తరకాండ గల పుస్తకములు (తాళపత్రగ్రంథములు) ఆఱు కాండలుగల గ్రంథములసంఖ్య కంటె నల్పమగుటకు హేతువని యెల్లవా రంగీకరింతు రనుట నిస్సంశయము. మొత్తము మీఁద ద్విపద రామాయణము రంగనాథుడు రచించి తనపేర గ్రంథము వెలయుట కును, రచన గోనబుద్ధరాజు తత్పుత్రులు చేసినట్లు వ్రాయుటకును ఏర్పాటు చేసికొని యుండునేకాని వేఱుకాదు. లేకయున్న బుద్ధరాజు సంస్థానాధిపతిగా నుండి తత్పుత్రులు కొండంతవాని పుత్రులుగనుండిబుద్ధరాజు రామాయణ మనివ్యాప్తి నొందింపక రంగనాథ రామాయణ మని వ్యాప్తిచేయుటలోఁ దమ ప్రాశస్త్యమునకు లోపము కల్పించుకొం దురా? తన వస్తువు నితరుని దని యుత్తమత్వముగల దాని నీనఁగాచి సక్కలపాలు చేయు నట్లెవ్వఁడేని చేయునా? రంగనాథుఁ డన్ననో తనకుఁ బాలకులును, నన్న వత్తము లిచ్చి పోషించువా రగుట తన కృతిని వారు వ్రాసిరని వారిపేర వ్రాసెను. ఇది సమంజసమే. ఉప్పు పప్పు తిన్న దోష మింత చేసెను. కృతజ్ఞుని ధర్మముగదా యిది. రంగనాథుడే యీ రామాయణ కర్త యను నా భావము నెల్లరు నామోదింతురుగాకః ఈ వ్రాత ప్రాభవమని యెంచరాదు. ఇది తగిన యూహ.

ఈ విషయమయి వీరేశలింగము పంతులుగారు “ఒకవేళ రంగనాథుడే యాఱు వేల నియోగియై యుండవచ్చును. ఆఱువేల నియోగియైన కోవెల గోపరాజు రంగ నాథుని నియోగి కవులలోఁజేర్చి యీ క్రింది పద్యమునఁ జెప్పియున్నాఁడు.

అనఘ హుళక్కి భాస్కరు, మహామతిఁ బిల్లలమట్టి పెద్దిరా
జును, బిన వీర రాజుఁ, గవి సోమునిఁ, ధిక్కన సోమయాజిఁ, గే
తనకని, రంగనాథు, నుచితజ్ఞుని నెఱున, నాచిరాజు సో

మన, సమరేశ్వరుం, దలఁతు మత్కుల చంద్రుల సత్కవీంద్రులన్.” అని, వ్రాసిరి. కాఁబట్టి రంగనాథుడను కవీంద్రుడే లేడను వారీ మాట కేమందురో?

సమకాలికులును నేటికి వందవత్సరములు ముందుండువారును నగు మహా కవులు రంగనాథుని ఆర్వేల నియోగి బ్రాహ్మణుడని రంగనాథ రామాయణము రచించి

నాడని నుతియించిన పద్యములన్నియు నాంధ్ర సాహిత్య పరిషత్పత్రికయందు నింతకుముందే ప్రకటించి యున్నాడను. జాతిభేదములు పాటింపక గుణ గ్రహణ పారీణతనే పాటించు నాకాలమున నిందలు మహాకవులు ఇట్లు పొగడుటకు, గారణమేమియని యాలోచించిన బుద్ధిమంతులు గ్రహింపఁగలరు. “అసతి కుడ్యే చిత్తలేఖన” మన్నట్లు ఇంతమంది మహాకవులు పొలుబడరని రంగనాథ మహాకవి ద్విపదకావ్యమున భారతకవుల ప్రఖ్యాతిని గోరి రచించెనని గ్రహించుట బుద్ధి మల్లక్షణము.

ఇప్పటికిని నా ముక్తమాల్యద పెద్దన పణీతమనువాదము నెగడుచున్నది గదా? కావుననిది రంగనాథ పణీతమనుట నిస్సంశయము. పట్టుబట్టి యిప్పుడు బుద్ధారెడ్డివ్రాసెనని పాఠ్యగ్రంథములలోను, విద్యార్థులు చదువు టిప్పణముల (Notes) లోను బలపఠతముతో, జొప్పించి సినిమా ప్రదర్శనములవలన భాషకును, గణా సంవిధానముల, బురాణములకును విభేదము పుట్టించి నీతిని, జాతిని, తెలుఁగుభాషకుఁగల కీర్తిని మంటఁ గలుపుచున్నట్లే యిప్పటి చారిత్రక పరిశోధకులగు పదవీ సిద్ధులు చేయు యత్నములని యెంచుట విజ్ఞుల లక్షణము.

ఈ గ్రంథము మొదటి ప్రతాపరుద్రుని కాలములో రచియింపఁ బడినదని తెల్పుదురు. ఈ ప్రతాపరుద్రుఁడు 1200 వత్సరప్రాంతమున రాజ్యముచేసినవాఁడు. గోన బుద్ధారెడ్డి దూపాడు పరగణా కధిపతిగా నుండిన సామంత రాజులందురు. బుద్ధారెడ్డి కూతురు రుప్పమాంబ. బూదపూరిలో శా. ౧౧౯౮కి సరియగు 1286 ధాతృవత్సరమున లింగప్రతిష్ఠచేసి యనేక భూదానములు చేసినట్లు శాసనములు గలవు.

“శ్రీ గోనవంశనిజశేఖర బుద్ధయాఖ్య. పుత్రీ పవిత్రచరితా భరితా గుణాఘ్నేః,
శృంగారసార కరణిః కరణీయ దక్షి, కుప్పాంబికాఽజనిచ తస్యసతీ కళత్రమ్”

అను శ్లోకమునఁ గుప్పాంబ బుద్ధరాజు కూతురగుట స్పష్టమగుచున్నది. రంగనాథరామాయణ రచన కాలమున కీమె పుట్టెనో లేదో యనియు, బదు మూడవ శతాబ్దియందే ఈ రామాయణము రచింపఁబడినదనియు శ్రీ వీరేశలింగము పంతులు గారి మతము. ఇది నిక్కమే యగును. ఇట్టి ప్రథితయశుల కృతిమాత్రము పుత్రులేల విశదీకరింపరు? ఇది రంగనాథకవి కృతియేగాని యితర కృతముకాదు.

కవిత్వము - చమత్కృతి

అబాలగోపాలమున కందుబాటులో నుండునట్లును, వినిన యంతనే యర్థావబోధమగుటకును దగినది ద్విపదకావ్యము. హరిశ్చంద్ర, నల, రాజయోగసార, పరమయోగి విలాసములు, మున్నగునవి యెంతయు సరళముగనుండి గ్రహించుటకు ననువుగనుండుట యంద తెఱింగిన విషయమే, దీనికే దేశికవిత యందురు, కొందఱ తీదేశికవిత పశ్చిమాంధ్రుల కంటఁగట్టిరి, మంచిదే. హృదయంగమముగ నెల్లరయుల్లములు వల్లవింపఁజేయు నిట్టి కవిత యెంతయు సన్నుతి కెక్కును. పశ్చిమాంధ్రమని దేశమును బిలుచుటలో నంత సామంజస్య మగుపడదు. దత్తమండలములవారి నిట్టి పరిభాషకు గుఱిచేయుట యుచితముకాదు. త్రిలింగదేశమువా రనవచ్చును. తెలుఁగువా రన

వచ్చును. క్రమక్రమముగ నిపుడు రాయలసీమవా రనవచ్చును. ఈ సీమలోఁగల గ్రంథములు, కవులు, దేశమునం దంతటను సంస్కరింపఁదగిన యాదృతిని గడించిన వారనుటలో నతిశయోక్తిలేదు. ఇం దుత్పత్తియగు వస్తువులఁ గావట్యములేదు. వీనికి సహజప్రభ గలదు. మెఱుగు లనవసరము.

కవి యిప్పటి కించుమించుగ నేడువందల వత్సరములక్రిందటివాఁడే యయినను, బిద్యకావ్యముతెరువునకుఁ బోక, ద్విపద కావ్యముగనే గ్రంథమును సాగించి నవరసభరితముగ వెలయించుటలో నీ మహానుభావుని ప్రతిభ యప్రతిమ మని చెప్పవలయును. సంస్కృతాంధ్రముల నసమాన పాండితీవిరాజితుఁడనుట యతిశయోక్తికాఁ జాలదు. గ్రంథమును జదువువారలే యీ విషయమును నిర్ణయింపఁగలరు, అగసాలి కమ్మి యచ్చునఁ దీసిన బంగరు కమ్మివలె నెగుడుదిగుడులు లేక సరళముగ స్నిగ్ధగుణము గలిగి యతిశయ ప్రభతో రచన యున్నదని ముమ్మాటికిఁ జెప్పవలయును,

ప్రామాణీకులగు కవుల పంక్తిలో నొక్కఁ డీ రంగనాథుఁ డనుటకు లాక్షణికులగు అప్పకవి మొదలగువారు తమ లక్షణ గ్రంథములలో నుదాహృతములగు గ్రంథ భాగములే చెప్పుచున్నవి. అందందు దుష్టసంధులు, వ్యాకృతికి లొంగని ప్రయోగములు కనఁబడుచున్నవి. రేఫశకటరేఫ మైత్రి యీ మహనీయున కభిమతమా యని తలంపవలసిన చోట్లు కలవు. ఒక్కొక్కచోట బిమ్మెరపోతన యితని ననుసరించెనాయని యనవలసిన భాగములును గలవు.

ఇందు గ్రంథాదినుండి—“ఆదినారాయణు నఖిలలోకేశు, భావించి కీర్తించి ప్రార్థించి సేవించి, యభిమత సిద్ధిగావింప”—అనువటకుఁగల ధ్యానయోగమును జదివి వచో నీ గ్రంథకర్తకుఁగల యోగాభ్యాస విధానము సద్గురు కృపాజనిత సత్పద్ధతి యెంతయు విశదము కాఁగలదు. ఇందు యోగశాస్త్ర సారమంతయు నిమిడియున్న దనవలయు. గొప్ప భక్తుఁడనియు, యోగియనియు నీతనిఁ గీర్తింపవలయు. లేక యున్న నింతటి గ్రంథమును ద్విపదగా రచించి జనరంజన మొనరించుట కనువు పడునా? ఇష్టదేవతాస్తుతిలో శారదను, వాల్మీకిని, వ్యాసమహర్షిని, శుకబ్రహ్మను మాత్రమే వినుతిచేసినాఁడు. పూర్వకవులనుగాని, తత్కాలమంధలి కవులనుగాని పేర్కొనలేదు. ఎవరిని బేర్కొనిన నేమి తనపేరు తెలియునోయని తలంచెనో? అత్తజ్ఞాని యగుట తన పేరు ప్రకటించుకొనుట తగ దనుకొనెనో? తన ప్రభువుల యెడ నపచారము చేసినట్లుగా నెంచెనో? ఇదియున్న గాక మీఁదు మిక్కిలి తనకుఁగల ప్రభుభక్తిని బూర్ణముగా వెలయించి ధన్యుడైనాఁడు.

అండందు వర్ణనలు యుక్తియుక్తముగ హృదయంగమముగ ఔచిత్యముగ నున్నవి. వీని నన్నింటిని బ్రత్యేకించి యిందుదాహరింప గ్రంథ విస్తరభీతి మానితిని.

పాఠకులే చదివి యానందింతురని మనవి. కవి “అనమాన లలిత శబ్దార్థ సంగతుల.... భావనల్నిండ” నని తాను బూనినరీతిని గ్రంథరచన సంపూర్ణముగఁ జేసి కృతకృత్యుఁడైనాఁడు.

గ్రంథకర్త యింతటి యుత్కృష్ట గ్రంథమును ద్విపద కావ్యమునఁ బ్రథమ శ్రేణి నాశ్రయింపఁ దగినదానిని రచించి, తన కులగోత్రములను, స్థలాదికమును దెలుపక పోవుట తనకుఁగల ప్రభుభక్తియే ప్రధానకారణమని మాటిమాటికిఁ దలంపఁ దగును. ఈ గ్రంథము పట్టణములమాట యటుండఁ, గోడిగూసిన ప్రతి గ్రామమునందును గల దనుటకును, బురాణ కాలక్షేపముగ నిదియే యా దృతిపాత్రమైన దనుటకును, బొమ్మలాట లాడువారును నిందలి కథాభాగములనే శ్రావ్యముగఁ బాడుచు నభినయించి ప్రేక్షకుల నానందరస సాగర నిమగ్నులఁ గానించుచున్నారనుటకును, సీగ్రంథము నకుఁగల మహిమ నిరుపమాన మని వేట చెప్పవలయునా ?

కవి యిందు శ్రీ మద్ద్రామాయణమునలేని, జంబుమాలి వృత్తాంతము, కాలనేమి కథ, సులోచనా చరిత్రము చదువ చదువఁ బాఠకులకు, శ్రోతలకుఁ పరవశత్వమును గలిగించుచున్న వనుటలో వింతలేదు. ఇం దాభాగ మని యీభాగ మని చెప్పఁబనిలేక సర్వత్ర హృద్యముగ నున్నది.

ఈ గ్రంథమును సరిచూచి (ప్రాతతప్పుల పుస్తకమును దిద్ది) యొక పీఠిక వ్రాసి యిమ్ముని కడప రాయలు అండుకో వారు కోరఁగా నశక్తుఁడనయ్యు, నిజమాడిన విష్ణురఘు ప్రాప్తించు నని యెఱిఁగియు, నాకుఁ దోచిన భావములను నిశ్శంకముగా వ్రాసి యిచ్చితి. తప్పులు పండితులు మన్నింపుఁడు, గ్రంథ విషయమున నెక్కుడుగ వ్రాయవలసిన యంశము లుండియుఁ బ్రకృతము నియమితుఁడనై విరమించితి. రాఁబోవు ముద్రణమున మరలఁ గొంత యవకాశమునుబట్టి విన్నవింతు. భాషాసేవకై పూనిన యీ రాయలు అండ్ కో వారి యుద్యమమునకుఁ దోడ్పాటుచూపుట తెలుఁగు దేశమువారి సత్కృతి. వీరికిని, బాఠకులకును శ్రీ రామచంద్రుఁ డాయురారోగ్య భాగ్యములఁ జేకూర్చుఁగాక :

వశంవదుఁడు

శ్రీ లలితా విలాసము
విరోధి వత్సరాది. }

కావ్యపురాణతీర్థ, విద్వాన్,
జనమంచి వేంకట సుబ్రహ్మణ్యశర్మ
శ్రీ శ్రీ శ్రీ

విషయసూచిక.

—(0)—

—: బాలకాండము :—

విషయము.	పుట.
దేవతాస్తుత్యాదికము - - - - -	1
గ్రంథరచనకుఁ గారణము - - - - -	2
కథాప్రారంభము - - - - -	5
కుశలవులు శ్రీమద్రామాయణ కథనుగానము చేయుట - - - - -	9
మంతులతోఁ దశరథుఁడు బుత్తకామేష్టి సేయుట కాలోచించుట - - - - -	10
ఋశ్యశృంగవృత్తాంతము - - - - -	11
ఋశ్యశృంగుండు వారాంగనలఁ దగిలి రోమపాదునియింటికి వచ్చుట - - - - -	13
దశరథుఁడు యాగదీక్ష వహించుట - - - - -	15
దేవతలు బ్రహ్మకడకరిగి రావణబాధలఁ దెల్పుట - - - - -	16
దేవతలు విష్ణువును నుతించుట - - - - -	17
దశరథునకు యజ్ఞపురుషుఁడు దివ్యపాయస మొసఁగుట - - - - -	17
బ్రహ్మ దేవతలను వానరులఁగాఁ బుట్టుఁడనుట - - - - -	18
శ్రీరామాదుల జననము - - - - -	19
శ్రీరామాదుల బాల్యము - - - - -	20
విశ్వామిత్రుఁడు దశరథుని కడకు వచ్చుట - - - - -	21
కౌశికుఁడు యజ్ఞ రక్షణార్థమై దశరథునితో రామునిఁ బంపుమనుట - - - - -	21
వసిష్ఠముని దశరథునితో రామలక్ష్మణులఁ బంపుమనుట - - - - -	23
కౌశికునితోడ రామలక్ష్మణులఁ బంపుట - - - - -	23
అంగదేశవృత్తాంతము - - - - -	24
విశ్వామిత్రుఁడు రామునకుఁ దాటకివృత్తాంతము దెలుపుట - - - - -	26
తాటక వధ - - - - -	26
శ్రీరామునకు విశ్వామిత్రుడు భృశాశ్వసంతానము లైన యత్రశత్రుముల నిచ్చుట - - - - -	27
శ్రీరాములకుఁ గౌశికుఁడు సిద్ధాశ్రమవిషయ మెఱింగించుట - - - - -	29
విశ్వామిత్రుఁడు యజ్ఞము చేయుట - - - - -	30
రాముని మిథిలానగరమునకుఁ బోవ మునులు ప్రేరేపించుట - - - - -	32
కౌశాంబి వృత్తాంతము - - - - -	32

విషయము	పుట.
విశ్వామిత్రుడు తనవంశ క్రమంబు దెలుపుట	33
కౌశికుడు కుమారస్వామిజన్మము శ్రీరామునకు దెల్పుట	35
గంగానదీవృత్తాంతము	37
శ్రీరాముడు సగరులవృత్తాంతము దెల్పు మనుట	38
అంశుమంతుడు అధ్వరాశ్వముఁ దెచ్చుట	40
గంగావతరణ కథ	41
భగీరథుడు గంగను దెచ్చుట	42
అమృతోత్పత్తి	45
సుమతి యనురాజు విశ్వామిత్రు నెదుర్కొనుట	48
సుమతికి శ్రీరామలక్ష్మణులను గూర్చి కౌశికుడు తెల్పుట	48
గౌతమాశ్రమముఁ జేరుట	49
గౌతముఁ డహల్యకు శాపమిచ్చుట	49
శ్రీరామ లక్ష్మణులు విశ్వామిత్రునితో మిథిలఁజేరుట	50
శతానందుడు విశ్వామిత్రు ప్రభావంబు దెల్పుట	51
విశ్వామిత్రుడు వసిష్ఠుని కామధేనువుఁ గొంపోజూచుట	53
కౌశికుడు ఈశ్వరునిచేత నస్త్రాదులు వడసి వసిష్ఠునితోఁ బోరుట	54
విశ్వామిత్రుడు బ్రహ్మర్షిపదంబునకై తపంబుచేయుట	54
త్రిశంకునికై కౌశికుడు యజ్ఞంబు చేయ నారంభించుట	56
అంబరీషుడు యజ్ఞపశువుగా శునశ్శేపునిఁ గొనిపోవుట	58
విశ్వామిత్రుడు మేనకను గూడుట	59
జనకుండు శివునిచాప మెఱింగించుట	61
శ్రీరాముడు శివునివిల్లును విఱుచుట	64
దశరథుడు మిథిలకుఁ బోవుట	65
ఊర్తి శాదుల వివాహాయత్నము	67
దశరథుని వంశ క్రమము	67
వసిష్ఠుడు యువనాశ్వునివృత్తాంతముఁ దెల్పుట	68
శతానందుడు జనకు వంశ క్రమంబు దెల్పుట	70
పురాలంకారము	71
దాశరథుల నలంకరించుట	72
శ్రీసీతారామకల్యాణము	74
పరశురాముడు శ్రీరాము నెదుర్కొని భంగపడుట	76
దశరథుడు పుత్రులం దోడ్కొని అయోధ్యకేగుట	80

—: అయోధ్యాకాండము:—

విషయము.	పుట.
దశరథుడు ప్రజలతో దనకోర్కీఁ దెల్పుట - - -	83
దశరథుడు వసిష్ఠాదులతో రామునకుఁ బట్టముఁ గట్ట నాలోచించుట -	83
దశరథుడు శ్రీరాముని రాజ్యపాలనముఁ బూనుమని చెప్పుట -	85
మంథర కైకకు దుర్బోధచేయుట - - -	86
దశరథుడు కైకయింటి కరుగుట - - -	89
కైక దశరథుని వరముల నడుగుట - - -	90
కైకయింటికి సుమంతుడు దశరథుని బిల్వఁ బోవుట - -	93
శ్రీరాములు కైకయింటిలో నున్న దశరథునిఁ జూచుట - -	94
కౌసల్య శ్రీరాముని యరణ్యవాసమునకై శోకించుట - -	96
లక్ష్మణుని కోపము-రాముని యోదార్పు - - -	97
శ్రీరాములు కౌసల్య నూరార్చుట - - -	98
శ్రీరాముడు సీతతో తన యభిషేకభంగ మెఱిగించుట - -	100
సీత రాకకు శ్రీరాములు సమ్మతించుట - - -	102
శ్రీరాములు త్రిజటాఖ్యునకు గోవుల నిచ్చుట - - -	104
శ్రీరాములు సీతలక్ష్మణసమేతుఁడై దశరథునివద్దకు వచ్చుట -	105
వసిష్ఠుడు కైకతోఁగరినోక్తు లాడుట - - -	108
కౌసల్య సీతకు పతిధర్మముఁ దెల్పుట - - -	110
దశరథుడు రథము నిల్పుమని సుమంతునిఁ బిలుచుట - -	112
శ్రీరాములు గుహానిఁ జూచుట - - -	114
సుమంతుడు అయోధ్య చేరుట - - -	116
దశరథుడు కౌసల్యకుఁ దనశాపవృత్తాంతము దెల్పుట - -	119
దశరథుడు యజ్ఞదత్తునిజూచి చింతించుట - - -	120
దశరథుడు ప్రాణముల విడుచుట - - -	123
భరతుఁ డయోధ్యఁ బ్రవేశించుట - - -	125
భరతుడు కౌసల్యయొద్దకుఁ బోవుట - - -	126
భరతుడు రామునియొద్దకుఁ బోవుట - - -	128
భరతుడు భరద్వాజాశ్రమంబుఁ జేరుట - - -	130
భరతుడు మునివేషధారులైన రామలక్ష్మణులఁ జూచుట -	133
దశరథునిమృతిని భరతుడు తెల్పుట - - -	134
జాబాలి యనుముని శ్రీరామునకు హిత ముపదేశించుట -	137

—: ఆ రణ్య కాం డ ము :—

విషయము.	పుట.
శ్రీరాముడు దండకారణ్యమునకుఁ బోవుట - - -	141
శ్రీరాముడు శరభంగాశ్రమంబుఁ జేరుట - - -	142
శ్రీరాముడు సుతీక్షణమునిని దర్శించుట - - -	143
సీత శ్రీరామునిఁ బ్రశ్నించుట - - -	144
మందకర్ణి వృత్తాంతము - - -	144
అగస్త్యులఁ గాంచుట - - -	145
అగస్త్యముని మహిమ - - -	146
గోదావరీ తీరమున శ్రీరాముడు నివసించుట - జటాయువుతో మైత్రి	147
హేమంతవర్ణనము - - -	147
సౌమిత్రి ఖడ్గముఁ గొనుట - - -	148
మునులు జంబునితపఃప్రభావంబుఁ దెల్పుట - - -	150
శూర్పణఖ కుమారుని గూర్చి శోకించుట - - -	151
శూర్పణఖ రామునిఁ జూచి మోహించుట - - -	152
ఖరుడు తన పేనలఁ శ్రీరామలక్ష్మణుల పైకి బంపుట - - -	154
ఖరునిపేనలు రాము నెదుర్కొనుట - - -	157
శ్రీరామునితో ఖరదూషణలు యుద్ధము చేయుట - - -	158
ఖరుడు శ్రీరాముల నెదుర్చుట - - -	160
శూర్పణఖ రావణునితోఁ దనభంగపాటును జెప్పుట - - -	162
శూర్పణఖ శ్రీరాములరూపాతిశయముఁ దెల్పుట - - -	163
మారీచుడు శ్రీరామునిప్రభావముఁ దెల్పుట - - -	164
మారీచుడు మాయామృగరూపధారియై వచ్చుట - - -	166
మాయామృగము రామునిచేఁ గూలుట - - -	168
రావణుడు భిక్షుకవేషధారియై సీతాదేవియొద్దకేతెంచుట - - -	170
జానకి శోకించుట - - -	172
రావణునితో జటాయువు పోరుట - - -	174
సీత యాభరణముల ఋష్యమూక పర్వతమునఁ బడవేయుట - - -	175
జనకజను అశోకవనమునందుంచుట - - -	176
శ్రీరాముడు ఆశ్రమమునకు మరలి వచ్చుట - - -	176
శ్రీరాముడు ప్రలాపించుట - - -	178
లక్ష్మణుడు రాముని శాంతిపఱచుట - - -	181

విషయము.		పుట.
జటాయువునకు అగ్నిసంస్కారము సేయుట	-	182
కబంధుడు మలక్షణుల నడ్డగించుట	-	183
రామలక్షణులు శబరినిఁ గాంచుట	-	185
శ్రీరాములు ఋశ్యమూకమును జూచి హర్షించుట	-	186

—: కి స్కింధాకాండము :—

శ్రీరాములవద్దికి హనుమంతుడు వచ్చుట	-	191
హనుమంతుడు తనజన్మప్రకార మెఱిఁగించుట	-	193
సుగ్రీవుడు జనకజ తొడవు లిచ్చుట	-	195
వాలి మాయావితో యుద్ధముచేయుట	-	197
వాలిదుందుభుల యుద్ధము	-	198
వాలిసుగ్రీవులు పోరుట	-	200
తార సుగ్రీవునితోఁ బోరవద్దని వాలి నడ్డగించుట	-	202
ఋషాస్త్రముచే వాలి గూలుట	-	204
తార ప్రలాపించుట	-	206
వాలి సుగ్రీవునకు హేమదామ మిచ్చుట	-	208
శ్రీరాములు మాల్యవంతముఁ జేరుట	-	210
లక్ష్మణుడు కిష్కింధకుఁ బోవుట	-	213
లక్ష్మణుడు సుగ్రీవుని మన్నించుట	-	214
వానరవీరుల సీతను వెదకఁ బంపుట	-	216
శ్రీరాములు హనుమంతునిచేత తనముద్రిక నిచ్చుట	-	218
అంగదాదులు గుహఁ జొచ్చుట	-	220
కవులు స్వయం ప్రభను గాంచుట	-	220
కవులు చింతాక్రాంతులగుట	-	221
కవులు ప్రాయోపవేశము చేయుట	-	222
అంగదాదుల సంపాతి చూచుట	-	223
వానరవీరులు తమతమ సత్త్వములఁ దెల్పుట	-	225
జాంబవంతుడు హనుమంతునిఁ బ్రార్థించుట	-	226
హనుమంతుడు సముద్రమును దాటుట	-	227
హనుమంతునకు మైనాకుఁ దాతిధ్య మొసఁగుట	-	228

—: సుందరకాండము :—

విషయము.	పుట.
హనుమంతుడు లంకాపురిఁ జొచ్చి సీతను వెదకుట	231
హనుమంతుడు ఉద్యానవనంబుఁ జూచుట	234
హనుమంతుడు సీతను జూచుట	236
రావణుడు సీతాదేవివద్దకు వచ్చుట	238
జానకి రావణుని దిరస్కరించుట	239
మండోదరి రావణునికి సీతఁదెల్పుట	241
రాక్షసస్త్రీలు సీతను బెదరించుట	242
త్రిజటాస్వప్నము	243
రాక్షసస్త్రీల బాధలకు జానకి పరివిించుట	243
హనుమంతుడు సీతకుఁ దనజన్మముఁ దెల్పుట	245
హనుమంతుడు సీతతో శ్రీరామ లక్ష్మణుల క్షేమముఁ దెల్పి శిరోరత్నము గొనుట	247
హనుమంతుడు అశోకవనమును జెలుచుట	249
హనుమంతునిమీఁదికి రక్తరోముడు మొదలైన రాక్షసుల రావణుడు పంపుట	251
హనుమంతునిమీఁదికి అక్షకుమారుడు వచ్చుట	253
ఇంద్రజిత్తు తండ్రి నూరార్చి హనుమంతునిపైకిఁ బోవుట	255
హనుమంతుడు రావణునితో తనరాక యెఱింగించుట	256
హనుమంతుడు లంకఁ గాల్చుట	259
అంగదాదులు మధువనంబునకు వచ్చుట	262
హనుమంతుడు సీతను జూచినతెఱుంగెఱింగించుట	263

—: యుద్ధకాండము :—

హనుమంతుడు లంకాప్రభావముఁ దెల్పుట	267
సుగ్రీవుడు కపిసేనల వెడలించుట	269
శ్రీరాములు మహేంద్రాద్రిఁ జేరుట	270
రావణుడు మంత్రులతో నాలోచించుట	273
రాక్షసాధిపులు రావణునితోఁ బ్రతాపముఁ దెల్పుట	274
విభీషణుడు రావణునియొద్దకుఁ బోవుట	276
రావణుడు కుంభకర్ణునితో రామునిరాకయెఱింగించుట	278
ఇంద్రజిత్తు విభీషణునికి తనలా వెఱింగించుట	280

విషయము.	పుట.
రావణుడు విభీషణుని దన్నుట	283
తల్లియొద్దకు విభీషణుడు వచ్చుట	284
విభీషణ శరణాగతి	285
రామునకు విభీషణునియొగ్యత నాంజనేయుం డెఱింగించుట	286
విభీషణుడు శ్రీరామచంద్రు నుతించుట	287
శ్రీరామచంద్రుడు విభీషణు ననుగ్రహించుట	288
విభీషణుడు రామునకు లంకోత్పత్తిని రావణునిబలం బెఱింగించుట	288
శ్రీరాముడు విభీషణునకు లంకాభిషేకము సేయుట	290
శ్రీరాములు దర్భశయనముసేయుట	292
శ్రీరాములు సముద్రునిపై బ్రహ్మాస్త్ర మేయుట	294
శ్రీరాములు సుగ్రీవునితో సేతువుగట్ట నాజ్ఞాపించుట	296
చంద్రోదయ వర్ణనము	298
శ్రీరాములు ఉడుతభక్తిని జూచి సంతసించుట	300
శ్రీరామాదులు సేతువునుజూచి సంతోషించుట	301
శ్రీరాములు సువేలాద్రిఁ జేరుట	303
కైకేశి రావణునకు హితము నెప్పుట	305
కైకేశి రావణునకు రామునిమహిమ చెప్పుట	307
కైకేశి రావణునికి జలప్రళయముఁ దెల్పుట	308
రావణున కతికాయుడు నీతి నెప్పుట	311
శుకసారణులు శ్రీరాముని కపిసేనఁ జూచుట	312
రావణునకు శుకసారణులు కపిపుంగవులఁ దెలుపుట	313
శుకుడు శ్రీరాముల తేజోవిశేషములఁ దెల్పుట	316
సీతకు శాంబరీమాయచేఁ గల్పితంబైన శ్రీరాముల శిరోధనువులను జూపి వెఱపించుట.	318
మాల్యవంతుడు రావణునితో నీతి నెప్పుట	320
శ్రీరాముడు లంకాపుర వైభవముఁ జూచుట	321
సుగ్రీవుడు రావణునితో మల్లయుద్ధముచేయుట	323
శ్రీరాముడు వానరులచే లంక ముట్టడి వేయించుట	324
అంగద రాయబారము	326
రావణుఁ డంగదునితోఁ దనపరాక్రమము నెప్పుట	328
రావణుడు తనభటులతో నంగదునిఁ బట్టికట్టుం డని నియమించుట	331

విషయము.	పుట.
రావణుడు యుద్ధసన్నద్ధుడై యుత్తరగోపురమునకు వచ్చుట	332
శ్రీరాములు రావణుని ఛత్రచామరంబులు బాణములతోఁ దెగనేయుట	334
వానరరాక్షసుల ద్వంద్వయుద్ధము	337
యుద్ధభూమి వర్ణనము	339
సాయంకాలాదిరాత్రివర్ణనము	340
ఇంద్రజిత్తు మాయాయుద్ధము సేయుట	342
నాగపాశ బంధనము	343
నాగపాశబద్ధులైయున్న రామలక్ష్మణులఁజూచి సీత దుఃఖించుట.	344
ఇంద్రజిత్తు రెండవసారి యుద్ధమునకు వచ్చుట	347
నారదుడు శ్రీరాములకడకు వచ్చుట	348
ధూమ్రాక్షుడు యుద్ధమునకు వచ్చుట	351
అకంపనుడు యుద్ధమునకు వచ్చుట	353
మహాకాయుడు యుద్ధమునకు వచ్చుట	355
రాక్షసులతో వానరులు ఘోరయుద్ధము సేయుట	356
మహానాదుఁ డంగదునితోఁ బోరి మడియుట	358
మహాకాయుఁ డంగదునితో మల్లయుద్ధము సేసి మడియుట	360
ప్రహస్తునియుద్ధము	362
మందోదరి రావణునితో శ్రీరాములపరాక్రమముఁ దెల్పుట	364
రావణుడు యుద్ధమునకు వెడలుట	366
లక్ష్మణుడు మూర్ఛిల్లుట	372
రామరావణుల ప్రథమయుద్ధము	373
కుంభకర్ణుని నిద్రమేల్కొనజేయుట	375
విభీషణుడు శ్రీరాములతోఁ గుంభకర్ణుని శాపప్రకారము దెలుపుట	379
రావణునకుఁ గుంభకర్ణుడు నీతి సెప్పుట	380
రావణుడు కుంభకర్ణుని దిరస్కరించుట	382
కుంభకర్ణుడు యుద్ధమునకు వెడలుట	385
వానరవీరులు కుంభకర్ణునితో యుద్ధము సేయుట	386
సుగ్రీవుడు కుంభకర్ణునిచే మూర్ఛనొందుట	391
సుగ్రీవుడు మూర్ఛదేరి కుంభకర్ణుని విరూపునిగాఁజేయుట	392
విభీషణుడు కుంభకర్ణునికి నీతిఁజెప్పుట	395

విషయము.	పుట.
శ్రీరామునిచేఁ గుంభకర్ణుఁడు గూలుట	396
రావణుఁడు కుంభకర్ణుని మరణమునకు శోకించుట	398
అతికాయ మహోదరులు మొదలగు వీరులు యుద్ధమునకు వెడలుట	400
అంగదనరాంతకుల ద్వంద్వయుద్ధము	402
హనుమంతుడు మొదలగువారలు త్రిశిరాదిరాక్షసవీరులఁ జంపుట	404
అతికాయుఁడు యుద్ధముచేయుట	406
విభీషణుఁడు శ్రీరాముల కతికాయుని ప్రభావముఁ దెలుపుట	406
లక్ష్మణాతికాయుల ద్వంద్వయుద్ధము	409
అతికాయుఁడు లక్ష్మణునిచేఁ జచ్చుట	410
ఇంద్రజిత్తు రెండవమాటు యుద్ధమునకు వెడలుట	411
ఇంద్రజిత్తు బ్రహ్మాస్త్రముచే రాముఁడు మొదలగువారల మూర్ఛనొందించి మరలుట	413
హనుమద్విభీషణులు బ్రహ్మాస్త్రము బారిఁబడక నై న్యమును బరీక్షించుట	414
అంజనేయుఁ డోషధీశైలము దెచ్చి రామలక్ష్మణాదుల మూర్ఛదేలించుట.	416
వానరులు లంకం గాల్చుట	418
కుంభనికుంభాదులు యుద్ధమునకు వచ్చుట	420
కుంభనికుంభులయుద్ధము	422
మకరాక్షుఁడు యుద్ధమునకు వచ్చుట	423
ఇంద్రజిత్తు యుద్ధమున కరుగుట	425
ఇంద్రజిత్తు హోమముచేసి కృత్తియనుశక్తిఁ బుట్టించికొని మాయాయుద్ధముచేయుట	426
శ్రీరాముఁ డాగ్నేయాస్త్రముచే నింద్రజిత్తునిమాయ దెరల్చుట	428
ఇంద్రజిత్తు హోమముచేసి శస్త్రసమేతముగా రథమును బడయుట	430
ఇంద్రజిత్తు మాయాసీతను దెచ్చి తలదరుగుట	432
ఇంద్రజిత్తు నికుంభిశయాగము చేయుట	434
విభీషణుఁ డింద్రజిత్తునిమాయ శ్రీరాములతోఁ జెప్పుట	436
లక్ష్మణుఁడు యుద్ధమునకు వెడలుట	433
ఇంద్రజిల్లక్ష్మణుల ద్వంద్వయుద్ధము	440
లక్ష్మణునిచే నింద్రజిత్తు చచ్చుట	445
రావణుఁ డింద్రజిత్తు మరణమునకు శోకించుట	447
రావణుండు సీతను దెగవేయఁ బోవుట	448
ఇంద్రజిత్తుభార్య సులోచన శోకించుట	450

విషయము.	పుట.
సులోచన శ్రీరాముల నుతించుట	451
సులోచన సహగమనము సేయుట	454
రావణుడు యుద్ధమునకు వెడలుట	455
మూలబలయుద్ధము	455
శ్రీరాముడు మూలబలముపై మోహనాస్త్ర మేయుట	458
రాక్షసస్త్రీలు రావణుని నిందించుట	459
రావణుడు రెండవసారియుద్ధమునకు వెడలుట.	462
సుగ్రీవునిచే విరూపాక్షుడు మొదలగు రాక్షసవీరులు చచ్చుట	464
రావణుడు రామలక్ష్మణులపై గదియుట	466
రావణునిశక్తిచే లక్ష్మణుడు మూర్ఛిల్లుట	469
రావణుడు విభీషణాదులమాట దలంచి చింతించుట	470
లక్ష్మణునిమూర్ఛకు శ్రీరాముడు శోకించుట	472
హనుమంతుడు సంజీవకరణికొఱకు ద్రోణాద్రికి బోవుట.	474
కాలనేమి వృత్తాంతము	474
హనుమంతుని మకరి మ్రింగుట	477
ధాన్యమాలి తనశాపప్రకారము హనుమంతునితో దెల్పుట	478
మునివేషధారి యగు కాలనేమిని హనుమంతుడు చంపుట	479
హనుమంతునితో మాల్యవంతుడు పోరుట	482
శ్రీరాముడు లక్ష్మణుని జూచి పరితపించుట	484
సుషేణుడు సంజీవకరణిచే లక్ష్మణునిమూర్ఛ దేర్చుట	486
శుక్రునివద్ద రావణుడు శోకించుట	489
రావణుడు పాతాళహోమము సేయుట	489
అంగదుండు మందోదరిని రావణునియొద్దకు నీడ్చుకొనివచ్చుట	492
మందోదరి శ్రీరాములమాహాత్మ్యము రావణునికి దెల్పుట	494
రావణుడు మూడవసారియుద్ధమునకు వెడలుట	495
ఋద్గరోముడు మొదలగు రాక్షసులు వానరవీరులతో యుద్ధము సేయుట	498
దేవేంద్రుడు శ్రీరామునకు రథంబు బంపుట	500
రావణుడు శ్రీరాములపై శూలమువేయుట	502
శ్రీరాముల కగస్త్యు లాదిత్యహృదయ ముపదేశించుట	503
రావణుడు మూర్ఛిల్లుట	505
శ్రీరాములు రావణునికరణిరంబుల దెగనేయుట	508

విషయము.	పుట.
రావణునిని కరళిరంబులు మరల మొలచుటకై శ్రీరాములు చింతించుట -	510
రావణుడు బ్రహ్మాస్త్రముచే మడియుట - - -	512
మందోదరి మొదలగురావణునిభార్యలు శోకించుట - -	513
మందోదరీవిలాపము - - - -	515
విభీషణుడు మందోదరిని చూచి దుఃఖించుట - -	517
రాముడు విభీషణు నోదార్చి రావణునకుఁ బ్రేతకృత్యంబులఁ జేయించుట	517
విభీషణుని లంకాపట్టాభిషేకము - - - -	518
శ్రీరాములు విభీషణునితో సీతను దెచ్చునుట - - -	520
సీత యగ్ని చొచ్చుట - - - -	522
అగ్నిదేవుడు సీతను శ్రీరాముల కొప్పగించుట - -	523
శ్రీరాములు పుష్పకవిమాన మెక్కి యయోధ్యకుం జనుట - -	527
శ్రీరాములు సీతకు రాక్షసవీరులవిక్రమముఁ దెల్పుట - -	528
శ్రీరాములు లింగప్రతిష్ఠ సేయుట - - - -	529
శ్రీరాములు సేతుమహిమను దెలుపుట - - - -	532
శ్రీరాముడు మార్గమధ్యములోని విశేషములు సీత కెఱిగించుట -	532
శ్రీరాములు భరద్వాజాశ్రమంబునకు వచ్చుట - - -	534
హనుమంతుడు భరతుని జూచుట - - - -	536
భరతుడు వసిష్ఠాదిసహితుడై శ్రీరాముల నెదురుకొనుట - -	539
శ్రీరాము లయోధ్యఁ జేరుట - - - -	541
శ్రీరాముల పట్టాభిషేకము - - - -	542

శ్రీ రంగనాథ రామాయణము

ద్విపదకావ్యము - బాలకాండము

—: దేవతాస్తుత్యాదికము :—

శ్లో. చరితం రఘునాథస్య శతకోటి ప్రవిస్తరమ్,
ఏకైకమక్షరం ప్రోక్తం మహాపాతకనాశనమ్.
రామాయ రామభద్రాయ రామచంద్రాయ వేదసే,
రఘునాథాయ నాథాయ సీతాయాః పతయే నమః.

శ్రీకామినీనాథు జితదైత్యనాథు - లోకరక్షణకృత్యు లోకైకనిత్యు
విత్యసదానందు నిర్వాణకృత్యుఁ - గృత్యవిదూరు నకృత్రిమాధారు
వాధారకమలమధ్యామోదభేద - సాధనక్రమసమాచరణషట్పురణు
సింధురవరదు నాశితలోకబంధు - బంధమోచను బలిబంధనోదగు
నారూఢపంచదశాక్షరప్రసవ - పారిజాతాకారుఁ బ్రణవానుకారు
నగ్రమ్యగోపికాభ్యంతరవ్యగు - నగ్రసదాకారు నాకారరహితు
యోగిమావసలసదోంకార దీప్తు - యోగసందర్శితాభ్యుదయప్రచారు
శ్రుతిశిరోభాగవిశుద్ధచైతన్య - నతిలోకు సర్వలోకాశ్రయశ్లోకు
నఖిలాండమౌక్తికాయతనిత్యసూత్ర - నఖిలతత్త్వాతీతు నాద్యంతరహితు
నమలాత్మ నక్షరు నామ్నాయకమల - కమలాపు నక్షీణకల్యాణసదను
శంకావినిర్ముక్తనదృక్తవర్య - కైంకర్యవత్సలుఁ గారుణ్యసింధు
బోధకుండై వచ్చి బోధ్యమై తోచి - బోధమై వీక్షించు పూర్ణస్వరూపు
నాదితత్త్వము తత్త్వమస్యాదివాక్య - భేదాతిదూరు, నభేదప్రతాపుఁ
గడుకొని నియతులై కర్తృబంధములు - గడచి, యేకతమునఁ గదలక నిలిచి
యరుదుగానిం ద్రియవ్యాప్తులమఱచి - విరచితాసనబద్ధ విన్యాసలీలఁ

బరిచితాసనమునఁ బదిలమై నిలిచి - సరవితో మదిలోన సరసత నిల్చి
 వెలయ దెబ్బదిరెండు వేలనాడులను - గలయ వివేకించి, కనటు వోఁ దుడిచి
 యొక రెండుత్రోవల నొకటిగా మెలఁగి - యకలంకమతితోడ నతిసూక్ష్మముగను
 నవయవంబులయందు నానందమైన, పవను నిరోధించి, పశ్చిమవీధిఁ
 జొనిపి, కోణత్రయశుద్ధి గావించి - మనసుతోడనె కూడ మఱపించి తెచ్చి 20
 కుండలినిజశక్తిఁ గూర్చి, సంప్రీతి - నొండొండఁ గమలంబు లొగి నాటు గడచి
 యటఁ జంద్రమండలం బల్లనఁ జేర్చి - యటఁ బరమవ్యోమమై తన్నుమఱచు
 పరమయోగీంద్రులభావమ్ముకీలు - పరికింపఁ దానె న బ్రహ్మస్వరూప
 మొగి రెంటఁ బెరయక మూఁటనేర్పడక - తగిలి నాల్గవత్రోవ తత్త్వమైయుండి
 యైదింటి కాదియై, యాటిటిఁ గడచి - యాదికి నాదియై యమరినదేవుఁ
 దనుతరనిర్తలాంతర్నాడియూప - మనురూప మగుమనం బాబిష్టపశుపు,
 నిష్ఠాభిరతి వేది, నిఖిలేంద్రియములు - కాష్టము, లోభంబు ముఖంధపావకుఁడు
 యోగామృతము ఘృత, ముజ్జ్వలానంద - యోగంబు ఫలముగా, నొగిఁ జెల్లుచున్న
 యభిమతాంతర్య నిత్యామోదకర్త - విభవంబు కడపట విలసిల్లు పరముఁ
 బరమేశు నవ్యయుఁ బరమకల్యాణుఁ - బరసూక్ష్మ నపరోక్షఁ బ్రక్షీణకర్త 30
 మాదేవుఁ గమలాక్షు మమ్మేలుదేవు - నాదినారాయణు నఖిలలోకేశు
 భావించి కీర్తించి, ప్రార్థించి మ్రొక్కి - సేవించి, యభిమతసిద్ధిఁ గావింప
 హారకర్పూర నీహారగోక్షీర - తారకాకృతి శారదాదేవిఁ గొలిచి,
 చారురామాయణ చంద్రాబ్ధి యగుచు - వారక విలసిల్లువాల్మీకిఁ దలఁచి,
 భారతమంజరీ పారిజాతంబు - సారమానసుఁ బరాశరసూనుఁ దలఁచి,
 యతనితనూభవు నాశుకబ్రహ్మ - నతిభక్తియుక్తిమై నభినుతిచేసి,
 యేకథఁ జెప్పిన నెల్లసజ్జనులు - సేకొని కీర్తులు చేయుచు నుందు ;
 రేకథఁ జెప్పిన నిహపరోన్నతులు - ప్రాకటంబుగఁ జేర్చి ఫలియించుఁ బ్రీతి ;
 నేకథఁ జెప్పిన నీప్సిత్వార్థములు - గైకొని పుణ్యముల్ గడఁగి కాన్పించు.
 ననువిచారములు నాయంతరంగమునఁ - గొనకొని కృతిసేయఁ గోరుచున్నంత ; 40

—: గ్రంథరచనకుఁ గారణము :—

శ్రీరమణీయులై సృష్టినత్తములు - గోరి వర్ణనసేయఁ గోనవంశమున
 ఫలితసదాచారభానుఁ డై తోఁచి - కలికాలదోషాంధకారంబు ద్రోలి,
 గురుధర్మపథముల కొలఁదులు దెలిసి - పరనృపనక్షత్రపంక్తుల నణఁచి,
 నిత్యపుణ్యోదయనియతిఁ బెంపొందు - నత్యున్నత ప్రతాపాభిరామునకుఁ
 గరదీప్తినిజఖడ్గ గంగా ప్రవాహ - పరధరణీపాల ఫాలాక్షరములఁ

గలపూర్వగర్వపంకము లొప్పగడుగు - నలవుమై నసమానుడగు సత్యనిధికి
 శరణార్థి రాజన్యపట్టదాధార - కరపద్మనకుఁ గోనకాటభూపతికి,
 నయనయోదయదయాయతనిత్యమతికిఁ - బ్రియతనూజన్తుడై పృథివిఁ బెంపొందు
 రుద్రప్రతాపుండు రుద్రనిర్మలఁడు - రుద్రాత్మఁ డగు కోనరుద్ర నరేంద్రు
 పౌత్తుఁ డభంగుఁ డప్రతిమవిక్రముఁడు - గోత్రధీరుఁడు కులగోత్రవర్ధనుఁడు 50
 దివిజేంద్రవిభవుండు ధీరవర్తనుఁడు - భువనవిఖ్యాతుండు బుద్ధభూపాలు
 తనుజన్తుఁ డక్షీణదాక్షిణ్యధనుఁడు - ధనధాన్యధనదుండు ధర్మధర్మజుఁడు
 అతిపుణ్యసౌజన్యఁ డరిభీమజన్యఁ - డతిశౌర్యశరజన్తుఁ డాజన్మశుభుఁడు
 కామినీకాముఁ డఖండవిక్రముఁడు - రామత్రయోదారరణవిశారదుఁడు
 చందనమందార చంద్రికాహార - కందళత్కుందేందు ఘనకీర్తిధనుఁడు
 పరఁగు కోనాన్వయపారిజాతమునఁ - బరిపక్వఫలరీతిఁ బరగినవాఁడు
 పౌలుచు కోనాన్వయ పూర్వాద్రియందు - వెలుగుభానుఁడు వోలె విలసిల్లువాఁడు
 దొరిసికోనాన్వయదుగ్ధాంబురాశి - బరిపూర్ణచంద్రుడై భాసిల్లువాఁడు
 నిక్కి-యంతంతకు నిర్మలం బగుచు - దిక్కులఁ దనపేర్చి దీపించువాఁడు
 దానధర్మక్రియాతాత్పర్యరేఖిఁ - దానయై విసుతులఁ దనరారువాఁడు 60
 మగఁటిమి నసమానమహిమదీపింపఁ - బగతుఁ నవలీల భంజించువాఁడు
 బలితోగ్రరాజన్యబలవజ్రపాణి - లలినొప్పువానపు లలిఁ బోలువాఁడు
 ప్రత్యక్షనృపవనపావకోజ్వలుఁడు - సత్యంబుచేతను సరిదగువాఁడు
 బలవదుగ్రరాతి బలసముద్రములఁ - గలఁచుచో మంథాద్రిగతిఁ బేర్చువాఁడు
 విమలోగ్రరాజన్యవిపులాంధకార - కమలాప్తబింబఖడ్గప్రభావిభవ
 విలసిలామరవధూ విమలాస్యకమల - ములవీరమధుకరంబులఁ గూర్చువాఁడు
 అరిన్యపప్రాణానిలాహారభుజగ - వరభుజాస్థాపితావనిగలవాఁడు
 కురుకేరళావంతికుంతలద్రవిశ - మరుమత్యకకరూశమగధపుళింద
 సరససుపాండ్యకోసలబర్పరముల - సరనాథసఖల వర్జన కెక్కువాఁడు
 ఆతతసామభేదాదులనొప్పు - నీతిక్రమంబుల నెరసినవాఁడు 70
 రమణమై నాదిమరాజన్యరీతి - నమిత వైభవముల నమరినవాఁడు
 వినయనయోపాయ విజయసుస్థిరుఁడు - ఘనకీర్తి విఠలజ్ఞేపాలవరుఁడు
 రాజసర్వజ్ఞుండు రాజసింహుండు - రాజశిరోమణి రాజపూజితుఁడు
 సకలజగద్ధితచాతుర్యధుర్యుఁ - దొకనాఁడు కొలువున నున్నతుం డగుచు,
 బహుపురాణజ్ఞులు బహుశాస్త్రవిదులు - బహుకావ్యనాటక ప్రౌఢమానసులు,
 హితులు మంత్రులు పురోహితులు నాశ్రితులు - సుతులు రాజులు బహుశ్రుతులును గొల్వ
 దీపించి భూలోకదేవేంద్రుపగిది - నేపారియున్నచో నింపు సొంపొంద

రసికులు భారతరామాయణాది - రసగోష్ఠిఁ జెల్లింప రసికశేఖరుఁడు,
 రామకథాసుధారసరక్తుఁ డగుచు - నామహాసభలోన నందఱఁ జూచి,
 “రమణమైఁ దెనుఁగున రామాయణంబు - క్రమమొప్పఁజెప్పెడి ఘనకావ్యశక్తి 80
 గలకవు లెవ్వారు గల రుద్వి?”ననుచుఁ - దలపోయ విత్తలధరణిపాలునకు
 నున్నతమూర్తికి నురుయశోనిధికి, విన్నవించిరి వేడ్క విబుధులు గడఁగి
 “నీతనూజన్తుండు నిపుణమానసుఁడు - ధూతకల్తఃకుఁడు బంధురనీతియుతుఁడు
 సర్వజ్ఞఁ డనఘుండు చతురవర్తనుఁడు - సర్వపురాణవిచారతత్పరుఁడు
 కమనీయబహుకళాగమవిచక్షిణుఁడు - సుమనీషిపోషణోత్సకసుఖోన్నతుఁడు
 కవిసార్వభౌముండు కవికల్పతరువు - కవిలోకధోజుండు కవిపురందరుఁడు
 ప్రత్యర్థిరాజన్యబలవజ్రపాణి - ప్రత్యర్థి నృపదావపావకోజ్జ్వలుఁడు
 భీకరనిజఖడ్గబింబితస్వర్గ, లోకానురక్తత్రి లోకదుర్దముఁడు
 వరసాధుజలజాతవనజాతహితుఁడు - పురుషచింతామణి బుద్ధభూవిభుఁడు
 నీ కతిభక్తుండు నిఖిలశబ్దార్థ, పాకజ్ఞఁ డత్యంత పాండిత్యధనుఁడు 90
 మఱియు రామాయణమర్త్యధర్మజ్ఞఁ - డెఱుఁగునాతని బిల్వ మీకథఁ జెప్ప.”
 వనిన మజ్జనకుఁ డుదాత్తవర్తనుఁడు - నను నర్థిఁ బిలిపించి, నను గారవించి,
 “భూమిఁ గవీంద్రులు బుధులును మెచ్చ - రామాయణంబు పురాణమార్గంబు
 తప్పక నాపేరఁ దగ నంద్రభాషఁ - జెప్పి ప్రఖ్యాతంబు సేయింపు ముద్వి”
 నని యానతిచ్చిన నచ్చుదూక్తులకు - ననయంబు హర్షించి, యట్ల కావింపఁ
 బనిపూని, యరిగండబైరవుపేర - ఘనుపేర మీసరగండాంకు పేర
 లలితసద్గుణగణాలంకారుపేర - నలఘునిశ్చలదయాయతబుద్ధిపేర
 నాతతకృతిపేర నతిపుణ్యుపేర - మాతండ్రివిత్తలజ్ఞైనాధుపేర
 రాజులు బుధులును రసికులు సుకవి - రాజులు గోష్ఠిని రాగిల్లి పొగడఁ
 బదము లర్థంబులు భావముల్గుతులు - పదశయ్య లర్థసౌభాగ్యము ల్యతులు 100
 రసములకల్పన ల్పాసనంగతులు - నసమానరీతులు నన్నియుఁ గలుగ
 నాదికవీశ్వరుఁ డైన వాల్మీకి - యాదరంబునఁ బుణ్య లందలు మెచ్చఁ
 జెప్పిన తెఱఁగున శ్రీరాషచరిత - మొప్పఁ జెప్పెదఁ గథాభ్యుదయ మెట్లవినః—

—: కథా ప్రారంభము :—

ఘనతపస్సాస్విద్యాయకమనీయశీల - మునినాథు నారదు మునిలోకవంద్యు
 ననఘతపోనిధి యైన వాల్మీకి - గనుఁగొని యొకనాఁడు కర మర్థి నడిగె,
 “ఎవ్వఁడు శ్రీమంతుఁ? డెవ్వఁడుశాంతుఁ? - డెవ్వఁడుఘనపుణ్యఁ? డెవ్వఁడున్నతుఁడు?
 ఎవ్వఁడు నీతిజ్ఞఁ? డెవ్వఁడుప్రాజ్ఞఁ? - డెవ్వఁడు దుర్దముం? డెవ్వఁడు త్తముఁడు?
 ఎవ్వఁడుజితకాముఁ? డెవ్వఁడజేయుఁ? - డెవ్వఁడునిరసూయుఁ? డెవ్వఁడాధ్యుండు?
 ఎవ్వఁడు సువ్రతుం? డెవ్వఁడుదారుఁ? - డెవ్వఁడుసుచరిత్రఁ? డెవ్వఁడు సముఁడు?
 ఎవ్వనికిన్కకు నింద్రాదిసురలు - దవ్వదవ్వలనుండి తలఁకుచుండుదురు? 110

అట్టివాఁడిలఁబుట్టి యరిగెనో? యిష్ట - పుట్టెనో? యిఁకమీదఁబుట్టనున్నాఁడో?”

యనినఁ ద్రిలోకజ్ఞఁ డైననారదుఁడు - దనబుద్ధినెంతయుఁ దలఁపొసఁచుచి
 “యామహి శ్రీవిష్ణుఁ డిపుడు జన్మించె, రాముఁడై దశరథరాజున; కతఁడు
 నియతాత్మఁ, డతిశౌర్యనిధి, కృపాజలధి - జయశాలిస్వజనరక్షణవిచక్షణుఁడు
 కంబుకంధరుఁడు చక్కనిమేనివాఁడు - బింబారుణోఘుండు పీనవక్షుండు

వెడదకన్నులవాఁడు విపులాంసతలుఁడు - నిడుదచేతులవాఁడు నియతవర్తనుఁడు
 వేదవేదాంగకోవిదుఁడు కోదండ, వేదవిదుండు వివేకభూషణుఁడు

కమలాపుత్రేజుంబు కడలిగాంధీర్య - మమరాద్రిధైర్యంబు, నవనిసైరణయు,
 ధనదునిత్యాగంబుఁ దనయందుమిగులఁ - ననువొందునిత్య కల్యాణవిగ్రహుఁడు,

కౌసల్యకానంద కరుఁడు శ్రీకరుఁడు - భాసురత్తైలోక్యపావనమూర్తి 120

రాముఁడై యిలఁబుట్టి రాజశేఖరుఁడు - రాము నిమ్మని వేడ రాజు పంపఁగను,

చూనివెంటను బోయి, మఖమునుగాచి - దానవి నటు కూల్చి దైత్యుని ద్రుంచి,

రాతి నాతిని జేసి, రాముఁడు వేగ - సీతఁ జేకొనుటకు శివునిల్లు విటిచి,

ఖ్యాతిగా సీతను గడుఁ బెండ్లియాడి - సీతతోడనుగూడి, చెలఁగియయోధ్య

కేతెంచుచోటను గెరలుచు విప్రుఁ - డేతెంచి, నిలిచిన నేపునఁ గదిసి,

వాపోవ నాతని బలువిల్లు దిగిచి - కోపంబుతో మునుఁ గొమరొప్పఁదీసి,

యేపున నందట నెద వేడ్కమీఱ - నాపట్టుననెవచ్చి యప్పురిఁజేరి,

“యాసక్తియౌవరాజ్యాభిషిక్తునిగఁ - జేసెద” నని తండ్రి చెలఁగి యయోధ్యఁ

బట్టంబు గట్ట భూపతి సమకట్ట - మట్టుమీఠినయట్టి మంథర యపుడు

నెట్టనఁ గైకతో నెఱినాటఁ జెప్పఁ - గట్టడికై కసంగరమునఁ దొల్లి 130

రెండువరంబు లర్థించినదౌటఁ - జండించి, కాననస్థలికి రాఘవునిఁ

బనిచిన, జనకునిప్రతివకై పూని - జనకజాలక్షణసహితుఁడై వెడలి,

దేవనంబునను నెంతేవనంబునను - బావనమునిచర్యఁ బరఁగుసంయములఁ

గరుణమైఁ గాపాడి ఖరదూషణాది - శిరములు శరములఁ జెందుచెందాడి,
 ఋశ్యమూకంబున నినజుఁ జేపట్టి, వశ్యత నొకకోల వాలిఁ దూలించి,
 సీతకై చలపట్టి సేతువుగట్టి - పాతకదశకంతుపదితల గొట్టి,
 సీతతోఁ గూడి, యాశ్రితలోకపారి-జాతంబు వనచరజాతంబు గొలువ.
 నింద్రాదివినుతుడై యేతెంచి, రామ-చంద్రుండు నిజపూజ్యసామ్రాజ్యలక్ష్మిఁ
 బాలించుచున్నాఁడు; ప్రజలకువేడ్క - గీలించుచును గృతకృత్యుడై "యనుచు 140
 నారాముచరిత మాద్యంతంబు చెప్పి - నారదముని పోయె నలినజుపురికిఁ;
 మునిపతివాల్మీకిముదమొప్ప నంతఁ - దనశిష్యుఁ డగుభరద్వాజుండు దాను
 బ్రకటింప సజ్జనభావంబుపోలె - నకలుషజీవనం బైకరం బలరు
 తమసానదికిఁ బోయి, తన్నదీవారిఁ - దమయనుష్ఠానము ల్దగఁ జేయుచుండి.
 యామేటిదరిఁగ్రొంచయమశంబుప్రేమ - గాయజుకేశిమైఁగవయుచో, నొకటి
 నొకబోయచంపిన, నున్నయాక్రొంచి - ప్రకటశోకంబునఁ బలవింపఁజూచి,
 దగవును ధర్మంబు తలపోసి మౌని - పగదాయ నబోయపై నల్క వొడమి.
 "యోరినిషాదుండ! యోరిపాపాత్మ! - యోరి! నీకెగ్గేమి యొనరించె? రోరి!
 కామించి క్రొంచముల్ గవయుచో నొకటి - నేమిటికై చంపి తిబ్బంగిఁ గదిసి?
 యీపాతకమున ననేకదుఃఖములు - ప్రాపించి తిరుగుము బహువత్సరములు " 150
 అనిబోయ శపియించి, యంత వాల్మీకి - దనశిష్యుఁ డగు భరద్వాజునిఁజూచి,
 పలికెను శ్లోకంబుపద్ధతిగాను - "బలికినపల్కును బలుమాటుచూడ
 భందోనిబద్ధమై సమవర్ణపంక్తిఁ - బొంది నాలుగుపదంబుల హృద్య మగుచు
 విది చాలవిస్తయ మీశాపవాక్య - పదములు దమయంతఁ బద్యమై నిలిచె."
 వనిన భరద్వాజుఁ డాదిగాశిష్యు - లనురక్తిఁ బఠియించి రావద్యమంత;
 వనఘుఁ డా వాల్మీకి యాశ్రమంబునకుఁ - జనియున్నచో బ్రహ్మ చనుదెంచుటయును
 నెదురేగి పదముల కెరఁగి తోడ్చెచ్చి - కుదురుగాఁ గుశపీఠిఁ గూర్చుండఁజేసి,
 కరమర్థిఁ బూజించి, కరములు మొగిచి - పరఁగ శాపాక్షరపద్యంబుఁ జదువ
 విని, బ్రహ్మ నగి, "పద్యవిషయమై వాణి - యనఘ! నీముఖమున నవతరించినది;
 శ్రీరాముచరిత మశేషంబు నాకుఁ - గోరి నారదుఁడు సంకోచించి చెప్పె. 160
 నదివిస్తరించి నీ వఖిలంబుచెప్పు - నది; సర్వమును దోచు"నని చెప్పి పోయె.
 నీరీతిఁ గృప వరం బిచ్చి మన్నించి - సారసగర్భుండు సనినపిమ్మటను.
 మఱి నిర్మల ధ్యానమతిఁ బూని మౌని - తఱిగొని సకలంబుఁ దలపోసిచూచి,
 రఘుచరిత్రము, దశరథుచరిత్రంబు - రఘురాముజన్మంబు, రామువర్తనము,
 తాటకవధయు, నుద్దండరాక్షసుల - యాటోపహరణంబు, యజ్ఞరక్షణము,
 దనరుగంగామహాత్మ్యంబు, గౌతముని - వనితను శాపంబువలనఁ బాపుటయు,

ధనువుఁ ద్రుంచుటయు, సీతావివాహంబు - చనుచోటజమదగ్నిజాతునా గ్రహము,
 రామాభిషేకసంరంభంబు, దుష్ట - కామిని కై కేయికష్టభాషణము,
 నభిషేకవిఘ్నంబు, నడవికి రామ - విభుఁడు వోవుటయు, భూవిభునిశోకంబు,
 దశరథమరణంబు, దశరథరాముఁ - గుశలసంభాషియై గుహుఁడు గాంచుటయు, 170
 నురుపుణ్యు లట గంగ ను త్తరించుటయు - వరతపోనిధి, భరద్వాజు గాంచుటయు,
 నరిగి, యాచిత్రకూటాద్రి నెక్కుటయు - భరతుండు రఘురాముపజ్జఁ జేరుటయు,
 వన్నచేఁ బాదుక లర్థిమైఁ బడసి - మన్నన లింపార మగుడి వచ్చుటయు,
 దండకాగమనంబు, తగిలి విరాధుఁ - జండవిక్రము నందు సంహరించుటయుఁ,
 బరమపుణ్యునిశరభంగుఁగాంచుటయుఁ - బరువడి మునులతోఁ బ్రతినలాడుటయు,
 చని యయ్యగస్త్యునాశ్రమము చొచ్చుటయు - మునిచేత దివ్యాస్త్రములు వడయుటయు,
 మునిచెప్పఁగా వారు ముడమున వేగ - చని పర్జశాలలో సరగనుండుటయు,
 మోహించి రాక్షసి మొనసి వచ్చుటయు - సూహించి దానితో నొగిఁ బల్కుటయును,
 స్త్రుక్కర రామానుజుండు శూర్పణఖ - ముక్కును, శివులును మ్రోడుసేయుటయు
 వదివోయి ఖరదూషణాదిరక్కసుల - కదిచెప్ప వారంత నరిగి వచ్చుటయు, 180
 నురువడి రఘురాముఁ డొక్కఁడే కడఁగి - ఖరదూషణాదుల ఖండించుటయును,
 నట రావణునిబుద్ధి నలుకవుట్టుటయుఁ - గుటిలమారీచుండు క్రొవ్విచచ్చుటయు,
 నసురాధిపతి సీత నపహరించుటయు - విసువక రాముఁడు విలపించుటయునుఁ,
 నని జటాయువుచావు నవలఁ గబిర్దుఁ - గనుటయు, మఱి పంపకడకుఁ బోవుటయుఁ,
 గరమర్థి ఋశ్యమూకమున సుగ్రీవుఁ - డరుదెంచి కనుటయు, నతనిసఖ్యంబు
 వాలిసుగ్రీవులవై రంబు తెఱఁగు - చాలంగ రాముండు సప్తతాళముల
 నేలఁ గూలఁగనేసి నెమ్మి మెప్పించి - వాలి నొక్కమ్మున వధియించుటయును,
 దారావిలాపంబు దశరథసూనుఁ - డారవిసూను రాజ్యమున నిల్పుటయు,
 మానవపతియంత మాల్యవంతమున - వానకాలం బెల్ల వసియించుటయు,
 గాకుత్స్థకోపంబు కపిసమాగమము - నేకతంబున ముద్రి కిచ్చిపుచ్చుటయు, 190
 నలయక కప్పలు సీతాన్వేషణంబు - సలుపుటయును, బిలసందర్శనంబు
 నాక్షణంబున మహేంద్రాద్రి నెక్కుటయుఁ - బక్షింద్రుఁడైన సంపాతిదర్శనము,
 వనధిలంఘనమున వనధిమధ్యమునఁ - జనుచోట మైనాకసందర్శనంబు,
 మదమెత్తి సింహిక మారుతసూనుఁ - గదిసి చచ్చుటయు, లంకాప్రవేశంబు,
 లంకను నొప్పించి అలనచే నచట - లంకత్రోవయుఁ గని లంకఁ జొచ్చుటయు,
 నంతఃపురంబున కరిగి చూచుటయు, - నంత నశోకవనావలోకనముఁ,
 దెలుగొప్ప నందు వైదేహిఁగాంచుటయు, - నెఱుకకు నానవాలిచ్చి దేర్చుటయు,
 బెనచి యావనమెల్లఁ బెఱికివైచుటయు, - హనుమంతుఁ డత్తఱి నక్షిఁజంపుటయు.

బవనజుఁ డటఁ బట్టువడి పోవుటయును, గవిసి లంకాపురి గలయఁగాల్పుటయు,
 మానినీమణిశిరోమణి నిచ్చుటయును - మానితాత్తుం డబ్బి మరలదాఁటుటయు, 200
 మధువనహరణంబు, మణిప్రీతినిచ్చి - యధిపతి మారుతి నాశ్వసించుటయు,
 వినకులాధిపుఁడు దండెత్తిపోవుటయు, - వనధీరంబున పచ్చి నిల్పుటయు,
 వనరాశి త్రోవ యివ్వక క్రొవ్వుటయును - గొనకొని రాముండు గోపించుటయును,
 నంతభీషణుఁ డధిపుఁ గాంచుటయుఁ - జింతించుటయు మఱి సేతుబంధనము,
 జడధిదాఁటుటయును, జనిలంకమీఁద - విడిసిపేర్చుటయు, దోర్వీర్యంబు మెఱసి
 కర ముగ్రులగుకుంభకర్ణాదివీర - వరులఁ ద్రుంచుటయు రావణునిఁ జంపుటయు,
 నావిభీషణుని లంకాధినాయకునిఁ - గావించి పట్టంబు కరుణఁ గట్టుటయు,
 ననుపమశుద్ధిబ్రహ్మాదుల మెచ్చ - జనకజ రఘురామచంద్రుఁ టొందుటయు,
 నెలమి బుష్పక మెక్కి యెల్లరువేడ్కఁ - జెలఁగి యంతోనిధి సేతువుమీఁదఁ
 దెలిసి శ్రీకంఠుఁ బ్రతిష్ఠసేయుటయు, - వెలయ నయోధ్యకు వేగవచ్చుటయు, 210
 భరతుగాంచుటయును, బట్టాభిషేక - మరుదుగా రఘురాముఁ డవధరించుటయు,
 గపిసైన్యపతుల నర్కజవిభీషణుల - విపులసంపద లిచ్చి వీడుకొల్పుటయుఁ,
 బరికించి ప్రజలకాపదలొండకుండఁ - గరుణఁబ్రోచుట, యనుకథలెల్లఁదెలిసి
 వెలయ నిర్వదినాల్గువేలశ్లోకములు - గలిగి, యేనూఱునర్కల విస్తరిల్లి
 కొండంబు లాఱింటఁ గరమొప్పమిగిలి - యుండ, రామాయణ మొప్పఁగావించి
 మొనరఁ దక్కినకథ లుత్తరకాండ - మునఁ జెప్పి, వాల్మీకిమునినాథుఁ డంత
 ఈకథ పఠింప నెవ్వరు నేర్తు - రీకథ జగముల నెబ్బంగి వెలయు,
 ననుచుండ కుశలవు లనఘమానసులు - మనసిజాకారులు మంజుభాషణులు,
 జననుతుల్ సంగీతసాహిత్యపరులు - మునివేషధారు లిమ్ములవచ్చి మ్రొక్కి,
 “యనఘ ! రామాయణంబర్థితోఁజదువ-జనుదెంచితిమి మమ్ముఁజదివింపవలయు,” 220
 ననిన సంతోషించి యమ్మునీశ్వరుఁడు - “తనమనోరథమెల్లఁదలకూడె” ననుచు
 గేయమై పాఠ్యమై కేవలపుణ్య, దాయకం బగు రఘూత్తమచరిత్రంబు
 ననుపమతంత్రీలయాన్వితఫణితి - మునిపతి చదివింప ముదమొప్పఁ జదివి,
 సమణశృంగారాదిరసములేర్పడఁగ - సమవృత్తిభేదముల్ సంధి సమాస
 సమధికశబ్దార్థసంగతు లెఱిఁగి - క్రమమొప్పఁ బాడుచుఁ గవగూడి వారు
 మునిజనసభల నిమ్ములఁబూజనములు - గొని, వినోదింపఁ గాకుత్స్థవల్లభుఁడు
 నెలయఁ దమ్ములు దాను వేడ్కలింపొందఁ - గొలువిచ్చి వారలఁ గోరి రావించి
 గారిరూపంబులు వారినిల్కడలు - వారిని ర్తలతరవాగ్విశేషములు,
 నకు నింపొనరింపఁ దత్కథాక్రమము - వినుచుండె రాముఁడవిధమెట్టిదనినః—

—:కుశలవులు శ్రీమద్దామాయణ కథను గానము చేయుట:—

ద్వాదశయోజనాత్యాయం బగుచు - నైదుయోజనముల నదివెడల్పుగుచు 230

విపుణత మయునిచే నిర్మితంబగుచు - నెపుడుశాత్రవకోటి కెమరుచు క్కగుచు

కొలఁదిమీఱినభానుకులజులకెల్ల - కులరాజధానియై కొనియాడఁ బరఁగి

సరయువుపొంత కోసలదేశమునను - ధరణికిఁ దొడ వయోధ్యాపురంబొప్పు ;

మణిగోపురంబుల మణితోరణముల - మణికుట్టిమంబుల మణిగవాక్షములఁ

గేశికాగృహములఁ గృతకశైలముల - బాలానిలంబులఁ బటహనాదముల

మహితవారణముల మానితాశ్వముల - బహురథప్రతతుల భటకదంబముల

విమలసౌధంబుల విపణిమార్గములఁ - గమనీయవనములఁ గమలాకరములఁ

జెలువుల బావులఁ జెఱకుదోటలను - దఱుచైన శాలికేదారవారములఁ

బరిఘలఁ గోటలఁ బసిఁడిమాడువులఁ - గరమొప్పు లోకవిఖ్యాతమై పరఁగు.

నాపురి దశరథుం డను మహారాజు - చాపవిద్యావరజాలకార్దుకుఁడు 240

చతురుపాయజ్ఞుండు షాద్గుణ్యశాలి - సతతశక్తిత్రయసంధానకర్త

ధర్మోత్తరుఁడు కృతాధ్వరుఁడు శ్రీకరుఁడు - ధర్మ శాస్త్రపురాణతాత్పర్యపరుఁడు

అజునినందనుఁడు బాల్యాదిగానియతిఁ - బ్రజలపాలించిన పరమపావనుఁడు

జంభారికై పోయి శంబరాసురుని, దంభం బణించి సుత్రామునిచేత

మందారపుష్పదామములు గైకొన్న - యిందుమతీపుత్రుఁ డినకులాధిపుఁడు

తేజంబు కాంతియుఁ దెగువయు నేర్పు - రాజసంబును నుదారతయు ధైర్యంబు

మొదలైనసద్గుణంబులప్రోదియగుచు - నుదయార్కుగతిఁదనయుగ్ర తేజంబు

దీపితంబై యేడుదీవులఁ బర్య - భూపాలతిలకమై పొలుపొంద నేలు.

నన్న రనాథుకులాంగనామణులు - మున్నూటయేబండ్లు ముఖ్యలై యందు

నచలతసౌశీల్యయైన కౌసల్య - కుచకుంభనిర్జితకోక యాకై క 250

యనఘచరిత్రయౌనాసుమిత్రయును - వినుతికెక్కిరి త్రయీవిద్యలోయనఁగ.

నిలమీఁదనతనికి హితపురోహితులు - పొలుచువసిష్ఠాదిపుణ్యసంయములు

అనఘాత్మకుఁడు దృష్టి యనువాఁడువిజయుఁ - డనువాడు సిద్ధార్థుఁ డనువాఁడు మఱియు

సర్థసాధకుఁడు జయంతుఁడు నీతి - తీర్థుఁడశోకుండు ధీమంతుఁడైన

మంత్రపాలకుఁడు సుమంత్రుండు ననఁగ - మంత్రులుగల రెనమండ్లునాతనికి.

నామంత్రులందఱు నన్యోన్యహితులు - స్వామికార్యవిచారచతురమానసులు

పరమర్థభేదనోపాయధౌరేయు - లరసి ప్రజారక్ష యాచరింపుదురు.

అట్టివా రెనమండ్లు నఖిలకార్యములఁ - బట్టున దిద్దఁదీర్చును జాలికొలువ

వృష్ణాక్షరముల బాహుష్టకంబులను - స్రష్టయై వెలయు నారాయణుకరణి

దశరథుండలరె, నాతనిదేశమునను - గృకుడు కొండీడు రోగియు దరిదుండు 260
జారుండు మఱి యనాచారుండు పుణ్య - దూరుండు కూరుండు తుచ్చుండు జడుడు
మందుండు మఱిలేరు మందునకై నః - నందఱు మణికుండలాద్యలంకృతులు
నందఱు ధర్మపరాయణచిత్తు - లందఱు విహితకులాచారరతులు
అందఱు సకలశాస్త్రాబ్ధిపారగులు - నందఱు శ్రీవిష్ణునతిభక్తివరులు.
ఈచందమున రాజ్య మేపు దీపింప - భూచక్ర మెల్ల నేర్పున నేలియేలి
ప్రకటరాజ్యాంగసంపదఁ దేలితేలి, యొకనాడు దశరథుం డుల్లంబులోనఁ

—:మంత్రులతో దశరథుడు పుత్ర కామేష్టి సేయుట కాలోచించుట:—

దనకు సంతతిలేమిఁ దలపోసి వగచి - తనకు నాయువు వేగ తగఁబోయె ననుచు
మనమునఁ గుందుచు నుచియునాతండు - తనమంత్రివరుల నందఱను రప్పించి
మనముగఁ గొలువిచ్చి మనతఁ గూర్చుండి - తనమంత్రివరుల నందఱఁ జూచి పలికెఁ
“బెక్కుదానంబులు పెక్కుధర్మములు - పెక్కుయాగంబులు పెక్కువఁజేసి 270
పెక్కేండ్లు మంటి; శోభితకీర్తిఁ గంటి; - మక్కువ మీవంటిమంత్రులు గలుగఁ
గొడువలేదేమిటఁ; గొడుకులులేని, కొడువ యొక్కటిగాని, కులముద్ధరించు
కొడుకులులేకున్నఁ గోరిపుణ్యములు - వడయ రుత్తమలోకపదవు లెవ్వరును,
గానఁ బుత్రులఁ గానఁగా నాకువలయుఁ - గాన నేనింక లోకము లెల్ల మెచ్చఁ
దలకొని యశ్వమేధముసేసి, పిదప - నెలమితోఁ బుత్రకామేష్టి చేల్పెదను.
ఈయాగములచేత హితము రంజిల్లఁ బాయకపుత్రులఁ బడసెదనేను.”

వనిచెప్ప వారలు నతినంభ్రమమున - మనమున సంతోషమగునై యున్న
నామంత్రివరుల నందఱఁ జూచి - తా మని నూహించి తగవొప్పఁ బలికె
“ననుపమంబుగ నేను నశ్వమేధంబు - వినయంబునఁజేసి విబుధులు మెచ్చఁ
బుత్రులకొలుకునై పుత్రకామేష్టి - నేత్రోత్సవంబుగ నేఁజేయువాడ.” 280

వని తగువనులకు నందఱఁ బనుప - ననఘులు మఱి వసిష్ఠాదులు వచ్చి
విలిచిన మ్రొక్కుచు నెలమిఁ దోడ్చెచ్చి - పలికెను వారితోఁ బార్థివోత్తముడు.

“అనఘవసిష్ఠసంయములార! యిపుడ - మనమైనహయమేధకంబు నాచేత
జేయించి పుత్రైకసిద్ధినొందుటకుఁ - జేయింపుడి దానిఁ జెచ్చెట”నన్న
నలవడ నీచేయు హయమేధమఖము - నెలకొని యేమింక నిర్వహించెదము.
మది నెన్నశక్యమే మఖరాజమహిమ? - యిదిగాక పుత్రకామేష్టియుఁ జేయఁ
దనయులఁ గాంచెడు ధన్యమానసుల” - ననవుడు హర్షించి యవనినాయకుడు
అందఱఁ బనిచ్చి కుద్ధాంతంబుసొచ్చి - సుందరీమణుల కాశుభవార్తఁ జెప్పి,
యనురక్తి నేకాంతమైయున్న వేళ - ననఘుండు సూతుఁ డిట్లనియె భూపతికి:—

—: ఋశ్యశృంగ వృత్తాంతము :—

“ధరణీశ! మీకు సంతానసంప్రాప్తి - వెరవైనకథ మున్ను విన్నాడ నేను ; 290

భూమీశ! విను మంగ భూమీశుకొడును - రోమపాదుడు గుణారూఢుండు దొల్లి
యేమిపాపముననో యెఱుంగజొప్పడక - యామహిలోవర్ష మటు కుర్వదయ్యె..

దా నేలి పాలించు ధరణీపై నెందు - వానలు లేకున్న వగలను జెంది,

వరమునీంద్రులచేత వర్షహోమములు - పరువడి సేయించి, పడయరాకున్న

భూరిశోకంబునఁ బొగలుచునున్న - యారాజుఁ గనుఁగొని యమ్మును లనిరి.

“యోమహీపాలక! యోరాజచంద్ర! - యీమహిపై వానలిటఁ బర్వుటకును
నొకయుపాయమ్ము మే మొగిఁ జెప్పువార; - మకలంకమతితోడ ననువొందఁజేయు :

పరహితోన్నతుఁడు విభాండకసుతుఁడు - చిరపుణ్యనిధి ఋశ్యశృంగుఁ డన్వాఁడు

నగదైర్యః పుట్టిననాటనుండియును - నగరరాష్ట్రంబు లెన్నఁడు నెఱుంగమిని

నతఁ డెందు నాఁడువారను పేరునెఱుఁగ;-డతఁడు తాపసవృత్తి నడపులనుండు; 300

వసుధేశ : యతఁడిందు వచ్చినఁ జాలు; - వెనఁబాయ నీయనావృష్టిదోషంబు.”

నాపుడు మునినాథు నగరి కేరీతి - రావెంట నని విచారముచేసి తెలిసి

అతఁడు వచ్చుటకును నాత్మజింతించి - మతిమంతు లగునట్టి మంత్రులఁ బిలిచి

మునులను రప్పించి ముదమొప్ప నడుగ - మునులును మంత్రులు ముదముతోఁ జెప్ప

మనమున సంతోషమహిమ శోభిల్ల, మునులమాటలు విని మోదంబుమీఱ

మండెను భూకాంతుఁ; దొగి మౌనులనిరి, దండిగ నోరాజ! తలపోసి యిపుడు

వారకాంతలనెల్ల వసుధేశ! పంపు; - వారకాంతలచేత వనముల కిపుడు

దండిగాభక్ష్యముల్ దగవారికిచ్చి - మెండుగ వనముల మేటివస్తువులు

పెట్టి పంపుము నీవు పెంపుతో ననుచు - గట్టిగాఁ గాంతలు కడుప్రౌఢసతులు

తిన్నగనటుపోయి తెఱఁగొప్పఁగాంచి, మన్ననచే మౌనిమహిమ వీక్షించి, 310

తియ్యనిభక్ష్యముల్ తెఱఁగొప్ప నిచ్చి - నెయ్యంబుచే మది నెఱిఁ గరఁగించి.

యాటలఁబాటలఁ దేటమాటలను - బాటలగంధులు పదిలులై నిలిచి

మనవెల్లఁగరఁగించి, మఱివెంట నంటి - మనసిజాకారలు మఱి మాయవన్ని

యచ్చుగ నిటురాఁగ, నతడు వెన్దగిలి - వచ్చును; నిందుకు వసుధేశ! వినుము.”

అనిచెప్పి మునివర్యు లటచనిరంత - మనముగా నారాజు కరుణ నారాత్రి

మనమలరగ నుండి, మఱునాఁడులేచి - మునులను దలఁచుచు ముదమొప్ప నంత

ననురక్తిఁ గడుఁబ్రోడ లగు వారసతుల - వినుతయౌవనరూప విభ్రమవతుల

మనసిజు మోహనమంత్ర దేవతలఁ - బనిచె నొప్పెడువారిఁ బాటించి యతఁడు..

అతివ లమ్మునియున్న యడవికిఁబోయి - యతని యాశ్రమభూమి కల్లనఁజేరి.

చతురనర్తనకళా సంగీతగతుల - నతనికిఁ దమయొప్పు లర్థిఁ జూపుటయు 320
 నాపుణ్యనిధి వారి నాఁడువా రగుట - రూపింపనేరక రుచులఁ జేపడక
 యలసయానముల నీయడవిలో నొప్పు - మెలఁగెడు నివి వింతమృగములోఁ గాక
 యనుచుండ నొక్కనాఁ డతివలు ప్రీతిఁ - దనుఁ జేరవచ్చినఁ దప్పక చూచి.
 చన్నులపే రడ్గి, చన్నులమీఁద - నున్నహారములకు నుపదేశ మడిగి,
 “మాకుఁగొమ్మొక్కటి మఃస్తుకమ్మనను - మీకుఁగొమ్ములురెండు మెరసె తొమ్మనను;
 నేవృక్షములఁగల్గె నివి యపూర్వములు? - మీవల్కలము లతిమృదులంబు లరయ;
 మాజటాబంధంబు మాడ్కివిగావు - మీ జటాబంధము లైఱుఁగులఁబొదలె;
 మేనిబూడిదెఘాత మేల్తావిగొట్టు - వీనులవిందు లీవేదనాదములు;
 కని విని యెఱుఁగ మిక్కాననఘామి - మునులకు నీవేషములు గలవొక్కొ?
 ఎక్కడిమును?”లన్న నింతు లాఘనుఁడు - చిక్కుట భావించి చెలఁగి నవ్వుచును 330
 “నానుపూర్విగ శ్రుతిహారియౌ సామ - గానంబుపాడి, చక్కఁగఁ బదక్రమము
 శుద్ధమార్గంబునఁ జూపంగ నేర్తు, - మిద్ధర మాచర్య లెఱుఁగ మీతరమె?”
 యని నేర్పుమాటలనమ్మనిస్వామిఁ - గనుఁబ్రామి, మఱియు నక్కన్యకామణులు
 “ఎవ్వరితనయుఁడ? పెవ్వఁడ? వేల - యివ్వనంబున నుండు? తెఱిఁగింపు ” మనుడు
 “అమలకీర్తులఁ బుణ్యుఁడగు విభాండకుని - కొమరుండ; ఋశ్యశృంగుండు నాపేరు;
 నిపులతపోనిష్ఠ వెలయ నీ యడవిఁ - దపముసేయుటకు నై తగిలి వర్తింతు.
 గ్రాగీరథీస్నానపరత మాతండ్రి - యోగిపుంగవులతో నొగి నేగినాఁడు;
 పండుదేశంబుల నెఱుఁగక యిచట - దండిమైఁ దపములు తగవొప్పఁజేసి.
 దలకయున్నాఁడు ఘనత మాతండ్రి - సదమలచిత్తుడై సద్భక్తినిపుడు.
 నుండు మీ రిచటికి విచ్చేయుకతన - ననఘుండనైతిఁ, గృతార్థుండ నైతి; 340
 తాతండ్రికృపచేత మఱియునిచ్చటను - నాతతంబుగఁ దప మనువొంద నెపుడు
 నీ యిచ్చటనుండుఁ జతురతతోడ - వాసిగా వనములవరుస మిమ్ములను
 నినయప్పుడు నాకుఁ గడుఁజోద్యమయ్యె - ననువొందఁ బోదమా యాశ్రమమునకు?”
 ని మునులను వారియాశ్రమంబునకు - గొనిపోయి ఋశ్యశృంగుండు పూజించె,
 లనాగ లమ్ముని యిచ్చినపూజ - యలరుచుఁ గైకొని, యతనివీక్షించి,
 మునివర : మావనంబునఁ దెచ్చినార - మనుపమఫలరాజ మనుచు లడ్వములు
 తిరసంబుల మనోహరము లైనట్టి - యతిరసంబులు వడ లలరుమండిగలు,
 రమౌరసములు చవులుగ్గడించి - పేరువెట్టఁగరాని పెక్కుభక్ష్యములు
 ప్పిన నమలుచు నెడనెడఁ జవుల - మెచ్చుచుఁ దనిసి యామెలఁతలఁ జూచి
 క్కిళ్లు మ్రింగుచుఁ గొసరి యడ్గుచును - జొక్కుచు నందంద సొరిదిఁ జేచాచి 350
 యన్నిట్టిఫలముల మునివరులారా - యెన్నఁ దేనెఱుఁగను నేవనంబులను:

మీతపంబె తపంబు ? మీతపోవనమె - యీతపోవనముల కెక్కుడు భరణి ?”
 ననిపల్క నయ్యింతు లల్ల న నగుచు - ననువారఁ దనులత లఁట సోఁకఁగదిసి
 తావియూర్పులచేతఁ దాలిమిదూలి - పోవ నొయ్యన ముఖాంబురుహంబులొత్తి
 పలుకులఁవశుకులఁ బాటతేటలను - బిలుపుల సొలపుల బేలించి, యతని
 హృదయంబు గరఁగంగ నిరుచన్నుగవలు - గదియించి, బిగియారఁ గొఁగిళ్ల మరపి,
 “యనఘ ! పోయెదఁ మిదె యాశ్రమంబునకు” - నని విభాండకుడెస నడరినభీతి
 నరిగి చేరువనుండి రావనంబునకు : - నరవిందలోచన లరిగినపిదప
 వారింక నెన్నఁడు వత్తురో యనుచు - నాఋశ్యశృంగుండు నట నిద్రలేక
 యారాత్రి వేగించి, యమ్మునాఁడు - ఆరమణులఁ గన్నయచటి కేతేర, 360

-:ఋశ్యశృంగుండు వారాంగనల కగిలి రోమపాదునియింటికి వచ్చుట:-

నందియ లైఱయంగ ననదుఁగొఁదీఁగె - లండంద వడఁక రాయంచలనడల
 మగువని వచ్చి యామహితాత్ముఁ గాంచి - నగుమొగంబులతోడ నలుఁదట్లఁజేరి
 “మునివర ! మావనంబునకు రావలయు :” - ననిపల్క రాకకు ననుమతించుటయు,
 కని చాల వెలఁదులు ఘనమునిఁజూచి - మనసులు గరఁగంగ మఱిమఱి పలికి,
 తమయుపాయంబులఁ దమవిలాసములఁ - దమకంబుపుట్టించి, తరలాక్షు లంత
 విస్తారపథ మని వెఱచి పోవమికి - హస్తపల్లవముల నాందోళికగను
 నొనరెడుదీపంబు లొకవింతమృగముఁ - గొనివచ్చు తెఱఁగునఁ గొనివచ్చి రతనిః
 నతఁడు వచ్చుటయు నయ్యంగరాజ్యమున - నతులవర్షములు సస్యము లొప్పె నంత,
 సకలసౌభాగ్యము ల్సలలితంబుగను - సకలంకమతితోడ నానృపుఁ డుండి
 యామౌనిఁ గనుఁగొని యతిభక్తియుక్తి - నేమంబుతోఁ బూజ నెమ్మిఁ గావించి, 370
 యనఘుండు దనకూఁతు నారాజు శాంత - యనుదానినిచ్చిన నారాజునింట
 నతఁడుండ, దశరథుం డమ్మునిఁ దెచ్చి - హితమతిఁ బుత్రకామేష్ఠినఁ బరఁగు
 క్రతు వమ్మునీంద్రుచేఁ గావించెనేని - సుతులనల్వార బహుశ్రుతుల నున్నతుల
 నాతతోన్నతిఁ గాంచు” ననిచెప్పెఁదెలియ - నాతోడఁ దొల్లి సనత్కుమారుండు
 అటుగాన నీవింక నాఋశ్యశృంగుఁ - బటుభక్తియుక్తిమైఁ బ్రార్థించి తెమ్ము,
 అనిచెప్పి యాసూతుఁ డరిగినపిదప - మనమున సంతోషమమతలు నెలఁగ,
 ననువరి దశరథుం డామోమపాద - జననాథువీటికిఁ జని ఋశ్యశృంగు
 మునివతిఁ గని మ్రొక్కి ముదముతోననియె - “వినవయ్యః మునిచంద్రః విమలమానసుఁడః
 యనువందఁ బుత్రుల నడుగుట కేను - మనమునఁదలపోసి మమత నీకడకుఁ 380
 గొనకొని వచ్చితిఁ ; గొనుము నీ”వనుచు - ఘనమున గృపపుట్ట మఱి నుతిసేసి,
 క్రతువున కాచార్యుఁగా వరియించి - యతులితచతురంతయా నాఢ్యుఁజేసి

చచ్చుచో దూతలవలను వీక్షించి - పుచ్చి ముందర వారిఁ “బురమును నగరు
 వానపుపురితోడ వైభవం బొప్పఁ - గై సేయవలయును గడువేగ మీరు”.
 అనివల్క వారును నరిగి పౌరులకు - వినిపింపఁ జేసిరి : వివిధశిల్పముల
 దుందుభిశంఖాదితుములనాదముల - నందంద మ్రోయించి; రంత భూపతియుఁ
 బురమునకేతేరఁ బురజను లేయు - పరమమంగళతతు ల్పరఁగఁగైకొనుచు,
 నతనువిరోధ్యసాధ్యకునయోధ్యకును - జతురుడై తోడైచ్చె శాంతతోగూడ :
 వీరీతి నాఋశ్యశృంగుని దెచ్చి - భూరమణుం డంతిపురమున నునిచి
 వితత్పర్యపాద్యాదివిధులఁబూజించి - యతికృతార్థుడ నైతి నని సంతసించె : 390
 నానమయంబున నారాజసతులు - కొనల్యమొదలుగాఁ గలవారు వేడ్క
 నలువొంద తేనియానతిఁ బూని చాల - నలరి సంతసమున నాశాంతకపుడు
 మహితభూషణవస్త్రమాల్యాదు లిచ్చి - బహువిధంబుల వారిఁ బ్రార్థించి; రంతఁ.
 గొంతకాలమునకుఁ గువలయజనులు - సంతోష మెనఁగ వసంత మేతేర,
 నడరెడువేడుక నాఋశ్యశృంగు-కడకు భూపతి వచ్చి కడుభక్తి మ్రొక్కి,
 “నన్నుతస్థితి నన్ను సంయమిప్రవరః - చెన్నొంద జన్నంబు సేయింపవలయు”
 నని విన్నవించిన నొఁగాక యనుచు - వినకులోత్తముఁజూచి యిట్లని పలికె.
 “వేగంబై తెప్పింపు విహితంబులైన - యాగసంభారంబు లన్నియు నధిపః”
 యనవుడుఁ దగువారి నయ్యై తెఱంగు - లొనరింపుఁ డనుచు నియోగింపఁబనిచి,
 యఖిలసంభారంబు లన్ని దెప్పించి - మఖముచూచుటకు సుమంతనిఁ బంపి 400
 కేకయజ్ఞేనాథుఁ గీర్తిసనాథు - నాకాశిరాజు నవ్యాహతతేజు
 జనకాంగరాజాదిజననాథవరుల - ననఘ చరిత్రుల నర్థి రప్పించి,
 మనుజనాయకుఁడు సుమంతుతోననియె - “ననఘుల వేదవేదాంగపారగుల
 గృహమేధు లగువారి గృతతంత్రభావ్య - మహితార్థనిశ్చయమతులభూసురుల
 బరఁగు సుయజ్ఞ జాబాలిఁ గశ్యపుని - సురుచిరాత్తుని వసిష్ఠుని వాచదేవు
 రయమునఁ దోడ్కొనిరమ్ము నీ”వనినఁ - బ్రియమున నాతండు పెంపార నరిగి
 యురుభక్తి నందఱ నొగిఁ దోడితేరఁ - బరువడిఁ దా నర్హ్య పాద్యాదులిచ్చి,
 విర్తలవ్రతనిత్యనిష్ఠార్థమైన - ధర్తార్థయుతముగాఁ దగుమాటఁ బలికె.
 “మునులారః కొడుకులు మును నాకు లేమి - మనమునఁదలపోసి మమత రెట్టించి
 మిత్రసూక్తుల నశ్వమేధయాగంబు - పుత్రులకొఱకునై పుత్రకామేష్టి 410
 “సేయంగ నీ ఋశ్యశృంగుఁ దోడైచ్చి - మీయనుగ్రహము గామించి యున్నాఁడ.”
 ననవుడు నావసిష్ఠాదినయములు - జననాథుమాటకు సంతోషమంది
 “యినకులోత్తమః లోకహితమాచరింపఁ - దనయులఁగోరునీతలఁ బొప్పు నింక
 వశ్యంబువిడువు మీ యశ్వమేధమున - విశ్వరక్షకులైన విక్రమోజ్జ్వలులు

నలుపురు కొడుకులు నరనాథ! నీకుఁ - గలిగెద"రని పల్కుఁ గడు సంతపిల్లి
 సవనయోగ్యంబైన జవనాశ్వమరసి - భువనపావనమూర్తి పూజించి నొనఁట
 బ్రకటిత బిరుదాంక పట్టికగట్టి - యొకయేఁడు దనయిచ్చ నుర్విఁ జరింప
 సమకట్టి విడిచె నశ్వంబు రక్షింప - విమతోగులగునైన్య విఘలతోఁగూడ.
 నంత వసిష్ఠాదు లనుమతిసేయ - వింతఁగా శిల్పకోవిదుల రావించి,
 సరయువును త్తరస్థలి యాగశాల - విరచింపఁగాఁ బంచె వేదోక్తసరణి. 420
 మఱియు నానాదేశమనుజవల్లభుల - వఱలువిప్రనృపాల వైశ్యకూద్రులను
 రప్పించె; నంత వర్షముపూర్ణమైన - నెప్పటిమధుమాస మేతేర నృపుఁడు
 చిరతపోనిధిఋశ్యశృంగుసమ్మతియు - గురునియానతియుఁ గైకొని మంచివేశ
 స్సృహను శాంతాఋశ్యశృంగులతోడ - నిహితసంభారవర్జిత హోమకుండ
 సహితమై యేకవింశతిరమ్యమూప - మహితమై శౌతధర్మక్రియాచార
 విహితమై చూయాప్రవీణుడై తేయ - రహితమై సకలాఘరహితమై యొప్పు

—: దశరథుఁడు యాగదీక్ష వహించుట :—

యాగవాటముచొచ్చి, హయమువచ్చుటయు - యాగదీక్ష వహించి యతిశుద్ధిఁబొంది
 మునుల వసిష్ఠాదిమునిజనోత్తముల - ఘనుల ఋత్విక్కులగా వరియింప
 సవనత్రయం బభీష్టమున నొనర్చి - ప్రవిమలయూపాగ్రబద్ధంబులైన
 జలచరంబు లరణ్యచరములు విహగ - ములు సురగంబులు మొదలుగానొప్పు 430
 పశువుల మున్నూటిఁ బ్రథితాశ్వమొకటి - విశసించి క్రతుకర్త వేషులు ప్రీతి
 నేమంత్రములతోడ నేపలలములు - గామించి వేలుపఁగా జెప్పుశుతులు,
 నామంత్రములతోడ నాపలలములు - కామించి వేల్చిరి కడఁగి ఋత్విజులు.
 అనలుండు సప్తజిహ్వలఁ బ్రజ్వరిల్లె; - ననిమిషుల్ దనిసి రాహవిరాదికముల;
 నాయాగదినముల నాకొన్నవాఁడు - నాయాసపడినవాఁ డరసిన లేఁడు.
 సారమృష్టాన్నవస్త్రపటీరకనక - హీరధూషాదినంతృపులేకాని
 యేక్రియలందును నెడపడకుండ - నీక్రియ హయమేధ మీదేరుటయును,
 వెనుక జ్యోతిష్టోమవిశ్వజిదాది - ఘనయాగతతులు సాంగము మీఱఁ జేసి,
 యధ్వరదక్షిణకై పూర్వదేశ, - మధ్వర్యవకును బ్రహ్మకు దక్షిణంబు, 440
 పొనరంగఁ బశ్చిమభూమి హోతకును, - దనర నుత్తరము నుద్ధాతకు నిచ్చె.
 విల నయోధ్యయుఁ దర్క నెల్లదేశముల - నలరి యిచ్చిన ముదమంది ఋత్విజులు
 “ఎప్పు డేలుదుము నీ విచ్చినదేశ? - మెప్పుడనుష్ఠాన మేము నల్పుదుము?
 ఏమేడ? దేశంబు లేలుట లేడ? - భూమికి వెలయిమ్ము భూమీశ! మాకు”
 ననవుడుఁ బదికోటులగు సువర్ణములు - కనకంబు నలుమడికలధౌతచయముఁ

గోరంగ నొకలక్షగోవులనిచ్చె - నాఋశ్యశృంగాదు లైన ఋత్విజులు
 నవిపంచుకొని ముదమందిరి ప్రీతిః - బ్రవిమలాధ్వరకర్త పరిచారకులకు
 నరనాయకుఁడు సువర్ణములు కోటియును - వరభూషణంబులు వలయువారలకుఁ
 గామితార్థంబులు కామించువారి - కేమి వాక్రుచ్చిన నింపారనిచ్చి,
 వరఁగుభూసురులకు భక్తితో మ్రొక్కి - వరుస వారిచ్చు దీవనలు గైకొనుచు 450
 బ్రకటదివ్యాంబరాభరణాదు లొసఁగి - యకలంకచిత్తుఁడై యవభృథం బాడి
 శ్రీమహాతుఁడు ఋశ్యశృంగుచేఁ బుత్ర - కామేష్టిఁ జేయింపఁగా నేగుదెంచి,
 క్రమమొప్ప యాగభాగములు గైకొన్న - యమరు లారావణు నాత్మలోఁ దలఁచి,

—: దేవతలు బ్రహ్మకడ కరిగి రావణు బాధలఁ దెల్పుట :—

బ్రహ్మఁ గనుంగొని ప్రణమిల్లి నిలిచి - “బ్రహ్మ! నీవరశక్తిఁ బంక్తికంధరుఁడు
 ప్రవిమలాచార్యుల బ్రహ్మరివరుల - దివిజుల మునుల బాధింపుచున్నాఁడు.
 దారుణవరశక్తి దలఁప మాచేత - వారిజాసన! వాఁడు వారింపఁబడఁడు.
 సురగణంబులతోడ సుత్రాముఁబట్టి - పరిభవింపుచు నేఁచు బాహుదర్పమున
 గంధర్వయజ్ఞేదిగణముల మునుల - బంధించు సాధులఁ బట్టి బాధించు.
 వాఁడన్న కులగిరు ల్వడవడ వడఁకు - వేడిమిచూపఁగ వెఱచు భాస్కరుఁడు.
 వీఁకతో నతఁడున్నవీట నెన్నఁడును - దేకువచెడి గాలి దిరుగంగవెఱచు, 460
 నన్నిశాచరుఁ గన్న నాటోపమెనఁగ - మున్నీరు కడలొత్తి మ్రోయంగ వెఱచు,
 నేపునఁ గన్నప్పు డెల్లమష్టేఁచు - పాపాత్ముఁ డగునట్టిపంక్తికంధరుని
 నంతంబు నొందించు నాయుపాయంబు - చింతింపవలయు నీచిత్తంబులోన”
 ననవుడు నాతెఱంగంతరంగమునఁ - గని బ్రహ్మయును దేవగణము నీక్షించి
 “యమరులచేఁ జావఁ డసురులచేత - సమయఁడు గంధర్వసమితిచేఁ జెడఁడు
 రజనీచరులచేత గ్రాగ డెన్నఁడును - భుజగసంఘములచేఁ బొలియఁ డెన్నఁడును
 యక్షులచే నీల్గఁ డాలంబులోనఁ - బక్షియూధంబుచేఁ బడఁడు, వానికిని
 వరమిచ్చునప్పుడు వాక్రువ్వఁడయ్యె - నరులఁ గావున వాఁడు నరులచేఁజచ్చు
 విశదంబుగా నింక వినుఁడు హిరణ్య - కశిపుఁడు లోకముల్ గారించునాఁడు
 వరసింహరూపంబు నారాయణుండు - ధరియించి వాని విదారించినాఁడు : 470
 వాడె వీడై విశ్రవసునకుఁబుట్టి - వాఁడు గావున నేఁడు నారాయణుండు
 వీని నిర్జించు నవ్విష్ణుని నభయ - దానంబు మనమింకఁ దగ వేడవఁయు”
 వని దేవతలతోడ నాబ్రహ్మపలుక - ననువొంద నందఱు నప్పుడే కదలి
 యమృతాద్ధికడ కేగి యచ్యుతుఁగాంచి - విమలచిత్తులు నయి విబుధులు వేడఁ
 గరములుముకుళించి కడుభక్తిమ్రొక్కి - యరుదుగసురలప్పు డావిషుఁగాంచి

—: దేవతలు విష్ణువును నుశించుట:—

సన్నుతించిరి మది సంతోషమెసఁగఁ - “గనకాక్షశిక్ష ! లోకత్రయాధ్యక్ష !
 వనజాలయావక్ష ! వసుమతీరక్ష ! - వనజాక్ష ! మాకు నెవ్వరు లేరు దిక్కు
 నీ వొక్కఁడవుదక్క నిక్కమీమాట - గోవింద ! పరిపూర్ణగుణ ! చిదానంద !
 దేవ ! జగత్తయ ! దేవాదిదేవ ! - దేవ ! నిస్తారక ! దివ్యావతార !
 శుభమూర్తిశరణంబుఁ జొచ్చినమాకు - నభయమిచ్చితిగాదెయమృతాబ్ధిఁదొల్లి, 480
 తలపోయ దానవదళన ! నీబాహు - బలవిక్రమంబులఁబరఁగులోకములు !
 భక్తవత్సల ! నిన్నుఁబరికింపఁదరమె ? - భక్తియోగముదక్క బయలుమాటలను
 మధుసూదనుఁడ ! నిన్ను మదిలోన నమ్ము - నధికపుణ్యుల కెందు నాపదల్గలవె ?
 జగదుద్భవస్థితిసంహారగతులు - దగ వినోదంబులై తనరు ; నీమాయ
 నాధారభూతమై యఖిలలోకములు - మాధవ ! దాల్చు నీమహనీయతనువు ;
 అహిరాజతల్ప ! నీయలరు వైభవము - మహిమఁజూడఁగ నవాఁజ్ఞనసగోచరము ;
 శరణాగతత్రాణ ! శరణులోకేశ ! - శరణార్థులగుమమ్ము జనుఁ గావ నీకుఁ ;
 గావునఁద్రైలోక్యకంటకుండైన - రావణుఁ బొలియించి రక్షింపుమమ్ము !
 మా కొకకార్యంబు మసలకచేసి - లోకకీర్తులఁబొందు లోకైకవినుత !
 నిర్తలచిత్తుండు నిశ్చలవ్రతుఁడు - ధర్తశీలుండు నుత్తమగుణాన్వితుఁడు, 490
 నగుచున్నదశరథుఁ డశ్వమేధంబు-తగఁ జేసి మదిశుచిత్వముననున్నాఁడు,
 కాకుత్స్థవంశునికాంతలఁదిలఁప - నేకాంతలను వారి కెనసేయరాదు,
 నరమూర్తులొప్పంగ నాలుగంశముల - సరసిజోదర ! నీవు జనియింపవలయు ;
 వరశక్తి సురల కవధ్యుఁడై లోక - పరితాపకరుఁ డైనపంక్తికంధరుని
 మునుల గంధర్వకింపురుషుల సురలఁ - బనివడఁ జంపిన పాపాత్ముఁ జంపి
 సవనము లేనియింపు సంయమివరుల - భువనము ల్రక్షింపు పుండరీకాక్ష !”
 యని విన్నవము సేయు నమరులఁ జూచి - వనదగర్జితగతి వనజాక్షుఁ డనియె.
 “సురలార ! మీ రింక సుఖమున నుండుఁ - డరిగి మర్త్యమున నేనవతారమంది,
 యాదట బంధుమిత్రామాత్యపౌత్ర - సోదరయుతు దశాస్యుని గీటడంచి,
 నిండాఠ నేలెద నియతితోఁ బదునొ - కొండువేరేఁడు లీకుంభినీతలము 500
 నజునివరంబున నవనీతలమున - రజనీచరేంద్రుండు రాజిల్లఁగలిగె”
 ననుచు షరం బిచ్చి యజుని పీడ్మొలిపి - యనిమిషులను బంపి యసురారి చనియె.

—: దశరథునకు యజ్ఞపురుషుఁడు దివ్యపాయస మొసఁగుట:—

అప్పుడు విమలహోమాగ్నిలోనుండి - యొప్పెడుపుణ్యాత్ము డొకదివ్యమూర్తి
 హరినీలనీలాంగుఁ డరుణాంబరుండు - తరుణార్కతేజుఁ డుదగ్రవిక్రముఁడు

పరగఁ బాయసముతోఁ బసిఁడిపాత్రంబు - కరమున ధరియించి గ్రక్కున వెడలి
తనుఁజూచి యద్భుతాదరమున లేచి - వినయాఘ్యుడై యున్న విభుని వీక్షించి
“భూనాథ ! విను యజ్ఞపురుషుండ సుతుల - నే నీకు నీఁగోరి యేతెంచినాఁడ ;
నాదట నీపాయసాన్నంబు పుచ్చి - నీదేవులకుఁ బెట్టు నిష్ఠతో” ననిన
ననురాగమునుబొంది యవనీశుఁ డతని - ననయంబు పూజించి యాపాయసంబు
తా నందుకొనియె సుధాకలశంబు - చే నందుకొన్నశచీపతిఱుఁడీ ; 510

నంతఁ బ్రాజాపత్యుఁ డటుమాయమైన - నంతఃపురంబున కరిగి భూవిభుఁడు
రమణు లెదుర్కొని ప్రమదాబ్ధిఁదేల - నమరనిర్తి తమైన యాపాయసంబు
సగము కౌసల్యకు సగములోఁ బుచ్చి - సగము సుమిత్ర కాసగములో సగము
కైకకు నిచ్చి యుత్కంఠ నాసగము - ప్రాకటంబుగ సుమిత్రకు నిచ్చె మఱియు
నప్పాయసాన్నంబు లర్పి భుజించి - యప్పుడు గర్భిణు లైరి వా రెలమి,
తగిలి వారలఁజూచి దశరథేశ్వరుఁడు మిగులనానందించి మెఱసెఁ జూపఱకు ;
మొగి ఋశ్యశృంగాదిమునుల భూపతులఁ - దగునర్చనము లిచ్చి తగ వీడుకొలిపి
పరమానురాగుడై పడఁతులు దాను - ధరణీశుఁ డయ్యయోధ్యకు నేగుదెంచె
దమయాగభాగము లగిలి కై కొన్న - యమరులు దమలోక మరిగెడుచోట

—:బ్రహ్మ దేవతలను వానరులఁగాఁ బుట్టుడనుట:—

నా కంజగర్భుఁ డింద్రాదులఁ జూచి - లోకరక్షణకళారోలుఁడై శౌరి 520
ధారణిపై నవతారంబు సేయ - మీరును దోడ్పాటు మేకొనవలయు,
నటు గాన లోకహితార్థవర్తనులఁ - బటుపరాక్రమరూపబలపయోనిధుల
బలగర్వముల మిమ్ముఁ బ్రతిపోల్చుఁ జాలు - బలియుర వానరపతులఁ బెక్కండ్రఁ
గిన్నరగంధర్వభేదరయక్ష - పన్నగామరసిద్ధభామలయందు
బుట్టింపుఁ డే మున్ను పుట్టించినాఁడ - నెట్టన బలపయోనిధి జాంబవంతు
నది యెట్టి దనిన నే నావలించుటయు - నుదయించెఁ జిరతరాయుష్షుంతుఁడతఁడు
అని బ్రహ్మ తమతోడ నానతిచ్చుటయు - విని సంతసిల్లి యావేల్పులందఱును
అనిమిషపతి వారి ననలుండు నీలు - నినుఁడు సుగ్రీవు సురేజ్యుండు తారు
సింధువల్లభుఁడు సుషేణు గుహ్యకుఁడు - గంధమాదను విశ్వకర్తయు నలుని
దివిజవైద్యయుగంబు ద్వివిదమైందులను - దివిరి పర్జన్యాధిదేవత శరభుఁ 530
గరువలి హనుమంతుఁ గడఁగి పుట్టింప - ధరణీఁ బుట్టించిరి తక్కినసురలు
తమతమనత్వము ల్దగఁ బుచ్చి పేర్చి - యమితశౌర్యుల వానరాధీశవరుల
నావానరులు జగదాప్తవర్తనులు - దావాగ్నితుల్య లుదగ్రవిక్రములు
పర్వతాకారులై భాసిల్లువారు - పర్వతయోధులై పరఁగెడువారు

శ్రీమసాహసికులై పెంపారువారు - కామరూపంబులఁ గరమొప్పువారు
 దఱిమి యబ్బులనైన దాఁపెడువారు - పెఱికి కొండలనైన భేదించువారు
 నఖదంష్ట్ర హేతుల నలిఁ గ్రాలువారు - నఖిలలోకోత్తరు లై యొప్పువారు
 ధారణినైన విదారించువారు - నై రూఢికెక్కియు నరుదుగ వారు
 కొందఱు సుగ్రీవుఁ గొందఱు వాలిఁ - గొందఱు హనుమంతుఁ గొందఱు నీలు
 గొందఱు నలమైందకుముదులఁ గొలిచి - యెందు నభేద్యులై యేపుదీపించి 540
 మలయదర్దురగంధమాదనవింధ్య - ములు మొదలగుశైలములఁ గాననముల
 బహుజలనదనదీప్రాంతదేశముల - విహరించుచుండిరి వేడ్కతో నంత
 మహనీయపాయసమహిమచేజేసి - యహిమాంశుకులపత్నులందు గర్భంబు
 లలవడ నాఢాన మైనదిమొదలు - కలిమిఁగైకొనెఁ బేదకొను లెంతయును
 నమృతాన్నరుచిలోన నడఁగక వెలికి - గమనించె నన దేహకళ వెల్లవాతె
 రావణు సామ్రాజ్యరమముక్కునల్పు - గావించుటకు సూచకము లివియనఁగ
 ననపత్యతాదోష మంతయు వెడల - మొనసెనఁ దగెఁ జనుముక్కులనల్పు
 చెక్కులు పలచెక్కెఁజిట్టుము ల్బలిసె - నిక్కెనాభులు వశు ల్నెరులకుఁ బాసెఁ
 దలచూపెఁ గోర్కు లంతటఁగ్రమంబునను - నెలలు తొమ్మిదియును నిండినపిదప
 వర్జితమధుమాసవరశుక్ల పక్ష - పూర్ణయౌ నవమివి బుధవాసరమున 550

—: శ్రీ రామాదులజననము :—

మహిఁ బునర్వసుతారమధ్యాహ్నపేశ - గ్రహపంచకము నుదగ్రస్థితిఁ దనరఁ
 దొలఁగక గురుఁడు చంద్రుఁడుఁ గూడియుండ - లలితకర్కటకలగ్నంబునందు
 సర్వలోకాధారు జగదేకవీరు - శర్వాదిదేవతా సంస్తూయమాను
 దివ్యలక్షణకళాదేదీప్యమాను - నవ్యయు నసమాను నా ర్తార్తిహరణు
 భవ్యఁ జిదానందుఁ బరమకల్యాణు - దివ్యుల రక్షించు దీనార్తిహరణు
 గుణగణాలంకారు గురుకీర్తిహారు - ఫణిరాజశయను శ్రీపతి హృషీకేశు
 నాకమలోదరునర్ధాంశమునను - గాకుత్స్థకులు రాముఁ గనియెఁ గౌసల్య.
 యదితి యింద్రుని గన్నయనువునఁ దూర్పు - సుదతిచంద్రునిగన్న చొప్పున, నంత
 భూలోకవిదితమై పుష్యనక్షత్ర - లాలితం బగు మీనలగ్నంబునందు
 గమలాస్తనమతేజుఁ గమలాస్తవంశుఁ - గమలాప్తు భరతుని గనియెఁ గై కేయి 560
 ప్రణుతింపఁ దగునట్టి ఫణితారకమున - గణితకర్కటకలగ్నంబునఁ గవల
 దరళలోచన సుమిత్రాదేవిమిత్ర - చరితుల లక్ష్యణు శత్రుఘ్నుఁ గనియె.
 దివి మ్రోసె నప్పుడు దేవదుందుభులు - దివి నాడి రప్పుడు దేవకామినులు
 పొరిదిఁ బువ్వలవాన సోనలై కురిసెఁ - బరితోష మందిరి బ్రహ్మాదిసురలు

కలయ నయోధ్యలోఁ గలవార లెల్ల - వెలసి రుత్సవముల వీరు వా రనక
 అప్పుడు దశరథుఁ డనఘు వసిష్ఠ - రప్పించి జాతకర్తములు సేయించి
 పుత్రోత్సవంబును పొరియించె దివిజ - నేత్రోత్సవంబుగా నిఖిలపౌరులకుఁ
 బురుడు దీరినయంతఁ బుణ్యాహవేళ - వరుస నాసుతులకు వంశోన్నతులకు
 నామకరణములు నలువుర కిప్పు - డేమట కీవు సేయింపు వసిష్ఠ
 యనవుడు నౌఁగాక యని. తనమదిని - గనుఁగొని పలికెను గౌసల్యసుతుని 570
 రముక్తీడయని ధాతు రాజిల్లుచుండ - రమయతి యననొప్పు రామనామంబు
 కై కేయితనయుండు ఘనబలాన్వితుఁడు - సుకుమారతనుడు సుశ్లోకుండు గాన
 భరత నామంబున బరఁగు సుమిత్ర - కిరవై నసుతులకు నింపుసౌంపెనఁగ
 లక్షణ గుణులు సంలక్షించి చూడ - లక్ష్యణశత్రుఘ్ను లనునామ మొదవుఁ
 గానవీరలు మహాఘనపుణ్యమతులు - ఈ నలువురకును నివి నామము లన
 లక్షీసమన్వితులకు రామభరత - లక్ష్యణశత్రుఘ్ను లలితాఖ్య లెనఁగ
 నొగి నామకరణంబు లొప్పుఁ గావించి - తగ నర్థకోటులు దానంబులిచ్చె

—: శ్రీ రామాదుల బౌల్యము:—

వారలు తల్లులు వరుస దాదులును - బోరామిఁదమునర్చి బోషింపఁబెరిగి
 కల్లరినగవులఁ గన్నులుదెఱిచి - యల్లనల్లనఁ దప్పు టడుగులువెట్టి
 మల్లడిగొనుచొంకుమాటలునేర్చి - యెల్లవారికిఁ జాల నింపు లొనర్చి 580
 కొద్దిగా ముత్తెంపుఁ గొనబువజ్రాల - మద్దికాయలడాలు మలయఁ జెక్కిళ్లఁ
 బ్రాకటంబుగ ఫాలబాలేందుకళల - శ్రీకరాకృతి రావిరేక లల్లాడఁ
 బొగడొందు మగరాల పులిగోళ్ల మేలి - జిగి డెంచములయందుఁ జిందులుద్రొక్క
 నెడనెడఁ బలుపచ్చలేయడ్డిగలుగఁ - గడునొప్పు మొలనూళ్లగంటలు మెఱయ
 మువ్వలందెలు పదంబుల దొవల్సేయ - నవ్వులాటల బాల్యనటన లేర్పడఁగ
 విద్దెలునెఱపుచు విభునిముందటను - ముద్దులుగులుకుచు మోహనాస్పతుల
 నంత నానలువురు నభివృద్ధిఁబొంది - సంతతపుణ్యులై సమచిత్తు లగుచుఁ
 దమలోనఁ గవకూడి దశరథాత్మజులు - రమణీయమూర్తులు రామలక్ష్మణులు
 భరతశత్రుఘ్నులు పాయక పుణ్య - నిరతులై చొలోపనీతులై యంత
 మాయావినోదము ల్కరిగియాడుచును - నాయెడ రఘురాముఁడా పులు దాను 590
 నిండారుప్రేమతో నెట్టెలుగట్టి - చెండును దండంబు చెలువొప్పఁబట్టి
 తరమిడి యాదెడుతఱిని గైకేయి - వరపు డామంధర వడి నేగుదెంచి
 చిట్టంటుచేతలఁ జెండు దట్టుటయు - కట్టల్క రాముఁ డాకాష్ఠంబుచేత
 నడచిన నొక్కకా లప్పుడే విఱిగె - దడయక యందందఁ దమకించిరాము

నడరెడువేడ్కతో నాడంగఁజూచి - తడయకరాముపైఁ దగఁ గ్రూర ముంచి
 విరిగిన కాలితో వెనఁ గైక నగరి - కరిగి తద్వృత్తాంత మంతయుఁ దెలుపఁ
 దరమిడి కైకేయి దశరథాధిపున - కెఱిఁగింప నంతయు నెఱిఁగి భూవిభుఁడు
 అల వసిష్ఠుని నయోధ్యకును రావించి - వలగొని మ్రొక్కి “యో వరమునిచంద్రః
 వీరికి వేదాదివిద్యలన్నియును - నేరువుఁ” డనుచు నాన్మవుఁ డప్పగింప
 ననఘుఁ డమ్మునినాథుఁ డట్లకావించె - జననాథుతనయు లాసంయమికరుణఁ 600
 గరిహయారోహణక్రమము లెఱింగి - వరరథారోహణవైఖరు లైలిసి
 యఖిలవేదంబులు నఖిలశాస్త్రములు - నఖిల శస్త్రాస్త్రవిద్యలు నేర్పిరంత
 వారిలో రాముఁ డవార్యశౌర్యమున - సారవివేకాదిసద్గుణావళులఁ
 దేజరిల్లుచు విష్ణుదేవుండు గాన - రాజిలై నాదశరథుఁడును నంతఁ

—:విశ్వామిత్రుఁడు దశరథుని కడకు వచ్చుట:—

గొడుకులపెండ్లిండ్లు కొమరొప్పజేయ - నడరిచింతింప విశ్వామిత్రుఁ డంత
 వచ్చి నిల్చుటయు దొవారికు లైలిసి - వచ్చి యాదశరథవరు నర్థిఁజూచి
 “యవధాగు దేవ విశ్వామిత్రమౌని - తివిరి వాఁకిట నేగుదెంచి యున్నాఁడు”
 అనవుడు దశరథుం డాప్తులతోడ - మునివసిష్ఠుఁడు దాను ముదముతోనవుడు
 పరమేష్ఠి కెదురేగుపాకశాసనుని - కరణి నెదుర్కొని ఘనశక్తి నెఱిగి
 యమ్ముని గొనిపోయి యర్ఘ్యపాద్యముల - నెమ్మిబూజించినన్మపుజూచియతఁడు 610
 “కుశలమేప్రజలకుఁ ? గుశలమేనీకుఁ ! - గుశలమే నీముద్దుకొడుకుఁ గుఱులకు ?
 విశదవ్రతాచార వినుతవసిష్ఠ - కుశలమే ? మునులార ! కుశలమే ?” యనిన
 “నేమిటఁగొలుతలే దేము ధన్యులము - నామందిరము పావనమ్ము చెన్నొంద
 భావితమూర్తి ! యోవరమమునీంద్ర ! - నీవు విచ్చేసితి నేఁడు మాకడకుఁ
 గాన లోకములఁ బ్రభ్యాతుఁడనైతి - మానవాధిపులలో మాన్యుండనైతి,
 వచ్చినకార్యంబు వలనొప్పజెప్పుఁ - డిచ్చమై జేసెద నేకార్యమైన”
 ననిన విశ్వామిత్రుఁ డారాజుఁ జూచి - “జననాథ ! దశరాత్రజన్నంబుఁ దొడరి

—:కౌశికుఁడు యజ్ఞరక్షణార్థమై దశరథునితో రామునిఁ బంపుమరుట:—

కోరి యే జేయుచోఁ గ్రూరరాక్షసులు - దారుణాకారు లిద్దఱు వచ్చివచ్చి
 మా యాగశాలలో మాంసరక్తములు - పాయక గురియుచు బ్రబలవిఘ్నములు
 సేయుచు నున్నారు ; క్షితిపాల ! మాకు - నాయాగమఘ్యంబునం దల్గరాదు ; 620
 అటుగాన నీ పుత్రు నఖిరామరాముఁ - బటుసత్త్వఁ గ్రతువొప్ప బాలించుకొలుకు
 గొనిపోవ వచ్చితిఁ గ్రూరులు దనుజు - లనిఁ జావ రొరులచే నతనిచేఁగాని
 యితనిమహత్వ మే నెఱుగుదు బ్రహ్మ - సుతుఁ డైన యీవసిష్ఠుండును నెఱుఁగు ;

అనఘ : రాముఁడు బాలుఁ డను బుద్ధి మాను - మనఘ నీపుత్రకుండనులోభ ముడుగుః
 క్రతుకర్త క్రతుమూర్తి క్రతుభాగభోక్త - యతఁడు లోకారాధ్యుఁ డతనిబుత్తెంపు
 మతులశస్త్రాస్త్రంబు లతని కేనిత్తు ; - నతనిచేఁ గ్రతురక్ష యగు మాకు" ననుడుఁ
 బెలుకురి మూర్ఖిల్లి పెద్దప్రొద్దునకుఁ - దెలిసి వెల్వెలఁబాటి దీనుఁడై మిగులఁ
 గలఁగికంపించి గద్గదకంఠుఁడగుచుఁ - బలికె విశ్వామిత్రుఁ బ్రార్థించి నృపుఁడు
 "రాముఁడు బాలుండు రాముండు నినువు - రాముఁ డెఱుంగఁడు రణకళాకేళిఁ
 బదియును నై దేండ్లప్రాయంబువాఁడు - కదలెడిచిప్పకూఁకటి గలవాఁడు 630
 పరికించి తనయందుఁ బగవారియందు - సురుబలాబలగతు లూహింపలేఁడు
 ఇటువంటి పసిబిడ్డ నేలవేడితిరి - కటకట ! ఘనదయాకలితుండ వయ్యు
 బహుదివ్యశస్త్రాస్త్రపతులు రాక్షసులు - మహితమాయోపాయమతులు రాక్షసులు
 విపుణసంగరకళానిధులు రాక్షసులు - విపులబాహుబోపవిభులు రాక్షసులు
 వారితోఁ బోర నెవ్వఁడు రాముఁడనఁగ - వారేడ యితఁడేడ వరమునిచంద్ర
 యరువదివేలేఁడు లవనిఁబాలించి - తఱిదప్పి ముదిసి యీతనిఁగంటి నేను
 ఇతనిఁబుత్తెంచుట కేఁ జాలనయ్య - క్రతురక్షకై విచారములేల మీకు ?
 నేను సేనలఁ గూడి యీప్రొద్దెకదలి - పూనివచ్చెద నిదె పొండు మీవెనుక
 మునినాథ : మీయాగమున విఘ్నకర్త - లగు రాక్షసుల శక్తు లవి యెంత గలవు
 వా రెవ్వరెవ్వరు ? వారిపేరేమి ? - యీరాఘవుఁడు వారి నెబ్బంగి గెలుచు ?" 640
 వనిన విశ్వామిత్రుఁ డనియె భూపతికి - మనువుల స్త్యబ్రహ్మమనుచుండు ఖలుఁడు
 ఆవిశ్రవసుకొడు కఖిలకంటకుఁడు - రావణుఁ డుగ్రసంరంభుఁడై పనుప
 బలసి మారీచసుబాహులన్వారు - నలిరేఁగి యాగవిఘ్నములు సేయుదురు ;
 రాముఁడొక్కఁడు దక్క రణభూమి వారి - నేమిచందంబున నెదురలే రారులు :"
 అనిపల్క నమ్మక యధిపతి మఱియు - మునినాథుతోఁ బల్కె మోమోటలేక
 "బ్రహ్మనాలవవాఁడు పరమసాహసుఁడు - బ్రహ్మచే వరములు వడసినవాఁడు,
 అట్టిరావణుచేత నటు పంపు వడసి - నట్టివారలగెల్వ నతఁడేమిచాలు ?
 వారిలా వెఱుఁగక వచ్చెద ననుచు - మీటి పల్కితి నింక మెల్లనఁ జనుఁడు"
 ననవుడు రోషతామ్రాక్షుఁడై చూచి - కనలుచుఁ గటము లుత్కటములై యదర
 నొడలెల్లఁ గంపింప నురుగతిఁ బలికె - నడరి విశ్వామిత్రుఁ డారాజుఁ జూచి 650
 "కాకుత్స్థ కులజులగతి విచారింప, కీకష్టదుర్భాష లేల భాషింప ?
 నేను వచ్చినపని యెఱిఁగింపు మంటి - పూని చేసెద నంటి ; బొంకెద విపుడు
 క్రతురక్షకై రాముఁ గడఁగి వేఁడుటయు - ధృతిమాలి యీనని తెగిపల్కె దీవు ;
 సూన్యతేతర నిన్నుఁ జూడఁగారాదు - గానఁబోయెద"నంచుఁ గడఁగివల్కుటయు
 జలవిధులింకె ; భూచక్రంబుగ్రుంగెఁ - గలఁగె లోకములు ; దిగ్గజములు మొగ్గె

దివిజులువెఱచిరి ; దిశలుగీడ్పడియె - నవశంబులుగఁజొచ్చె నఖిలభూతిములు ;
అప్పుడు మౌని కోపాబోపవృత్తి - తప్పక భావించి దశరథుఁ జూచి

—: వసిష్ఠముని దశరథునితో రామలక్ష్మణులఁ బంపుమనుట :—

యావసిష్ఠుఁడు పల్కె “నర్కవంశజులు - భూవలయంబున బొంకరెన్నఁడును ;
మిన్నందు నీకీర్తి మీవారి కీర్తు - లన్నియుఁ జెడుఁ గల్గలాడితివేని ;
విచ్చెద నని పల్కి యీకున్నఁ బొలియు - నచ్చుగాఁ జేసిన యఖిలధర్మములు ; 660
దశరథాధీశుండు ధర్మాత్ముఁ డనఁగ - విశదకీర్తుల నీవు వినఁ బ్రసిద్ధుఁడవు ;
పుడమిలో నవనీశ ! భువనరక్షణము - గడవంగ ధర్మముల్ గలవె రాజులకుఁ ;
గాన రామునినిచ్చి గాధినందనుని - మాననీయునిఁ బంపు మానవాధీశ ;
మనబలోన్నతులు రాక్షసు లీకుమారుఁ - డనికి దక్షిండుగాఁ డనుచు నీకొడుకు
శైశవంబున కింత శంకింపనేల ? - కౌశికుఁ డుండంగఁ గలుగునే భయము ?
అధిప విశ్వామిత్ర నత్యుగ్రతపము - లధికసామర్థ్యంబు లతివిచిత్రములు ;
భూనాథ ! యిష్టుహాపుణ్యుండు దేవ - దానవగంధర్వదైత్యులకంటె
నెఱుఁగు దివ్యాత్మంబు లిష్టుహాబాహుఁ - డెఱుఁగని విషయంబు లెందును లేవు
జనలోకనాయక ; జయయు సుప్రభయు - ననఁగ దక్షినికూఁతు లాజయవలన
సుప్రభవలన రక్షోవధార్థముగ - సుప్రభుం డగు భృశాశ్వండు వేర్వేఱ 670
నస్త్రాకృతులఁ బుత్రు లరయ నేఁబండ్ర - శస్త్రాకృతుల తనూజన్తు లేఁబండ్రఁ
గామరూపంబులు గలవారిఁ గాంచి - భూమీశ ! యిచ్చె నీపుణ్యాత్మనకును
అదికారణంబుగా నఖిలశస్త్రాస్త్ర - విదుఁ డిష్టునియు నీవు వెఱవంగవలదు ;
ఈమునిమహిమ పెంపెఱుఁగవే యకట ! - యీమునితో నాడి యేల తప్పెదవు ;
ఈమునిచంద్రుతో నేఁగ రామునకు - సేమంబు జయమును సిద్ధమ్ము సుమ్ము ;
ఇతఁడు రక్కసులజయింపఁగాలేడె ? - హితమతి నీపుత్ర నిద్ధచారిత్రు,
నలఘుశస్త్రాస్త్రవిద్యులఁ బెద్దసేయ - వలసి యిచ్చటికి భూవర వచ్చెఁగాక
కాన రామునిఁ బంపు క్రతువు రక్షింప - నీనిర్మలాత్ముని కిచ్చుట మేలు.”

—: కౌశికుఁడ రామలక్ష్మణులఁ బంపుట :—

అని వసిష్ఠుఁడు పల్కె నాత్మలో నమ్మి - జననాథుఁ డారామచంద్రుని బిలిచి,
బాలభావము చూచి బాష్పముల్నించి - యాలింగనముసేసి యర్థిదీవించి, 680
చిప్పకూఁకటిదువ్వి, చెక్కిలి పుడికి - తప్పక యొక్కింతతడవు చింతించి,
పుణ్యాహవాచనపూర్వంబుగాఁగ - బుణ్యవ్రతంబులు పుణ్యహోమములు
గ్రహపూజనలుసేసి, కమనీయవస్త్ర - మహితభూషణములు మనసారనిచ్చి,
యొగిఁ దానుఁ గౌసల్యయును వసిష్ఠుండు - తగినదీవన లిచ్చి, దశరథేశ్వరుఁడు

పుణ్యలగ్నంబునఁ బుత్రరత్నంబు - పుణ్యాత్ముఁ డగు గాధిపుత్రున కిచ్చి.
 నెమ్మియుఁ దెగువయు నెరిఁ బిరిగొనఁగ - నమ్మునిఁగొలిచి పొమ్మని వీడుకొలిపె.
 నప్పుడు లక్ష్మణుం డా రాముఁగొలిచి - తప్పకభక్తితోఁ దానును జనియె.
 బొదివి పువ్వులవాన పొరిపొరిఁగురిసె - వదలక యనుకూలవాయుపు ల్వీచె.
 వరఘోషమంగళవాద్యము ల్క్రొసె - సుర లాకసంబునఁ జూచిరి ప్రీతి,
 నా రాఘవుఁ డప్పు డరుగుచిత్రముల - నారిపాటుల మహోన్నత శస్త్రములను 690
 మహితతూణీరముల్ మండలాగ్రముల - సహజంబుగాఁ బూనిసంప్రీతితోడ
 నక్షీణతూణిగోధాంగుళిత్రాణ - కక్షలంబకృపాణకలితులై దివ్య
 శరచాపహస్తులై సంయమిపిఱుఁచ - గరము సంప్రీతిమైఁ గదలి రాఘవుఁడు
 ఆ వనజాపుని నర్థితోఁగొలిచి - పోవు నశ్విను లనఁ బోవుచో వేడ్క
 మరుపుణ్యమతు లర్థయోజనం బరిగి - సరయువుడ గ్రరశ్రమముఁబొందుటయు
 రామసౌమిత్రుల రమ్మని యపుడు - తా మున్ను దారుణతపముచేఁగొన్న
 కనకగర్భుని పుత్రికల సర్వమంత్ర - జననుల సర్వవాసౌఖ్యవాయినుల
 బల యతిబల యనఁ బరఁగుమంత్రముల - నెలఁపమై వారలకిచ్చెఁ గౌశికుఁడు
 ఆరామలక్ష్మణు లామంత్రశక్తి - నారూఢరవితేజులై బడలికయు
 నాఁకలిసీరువట్టాదిగా రుజుబు - సోఁకక బలవృద్ధి శోభిల్లి రంత 700
 సరయానదీతటస్థలినాఁటిరాత్రిఁ - దరుణకోమలదర్శనల్పంబులందు
 గౌశికుచేఁ బుణ్యకథలొప్ప వినుచు - దాశరథులు ప్రమోదమున నిద్రింప
 నాగాధితనయుండు నాప్రభాతమున - వేగంబె మేల్కొని వేడ్కచిత్తమునఁ
 దనరంగ నటదృఢతల్పంబులందుఁ - గనుమోడ్చియున్న రాఘవుల నీక్షించి
 “యరుణోదయంబయ్యె ననఘాత్తులార - నిరుపమపూర్వాహ్లావిత్యకృత్యములు
 వలయువేమంబులు వరుసఁగావింప - వలయుట మేల్కొనవలయు మీ”రనినఁ
 దెలిసి సంధ్యావిధుల్ దీర్చి కౌశికున - కలరుచిత్తములతో నతిభక్తి మొక్కి
 తరణివంశోత్తము ల్దారర్థిజనుచు - సరయుసురాపగానంగమంబునను
 బహుసహస్రాబ్దిము ల్పాయనినియతి - బహుతపంబులు సేయుపరమసంయములఁ
 గనుఁగొని సంతోషకలితుడై గాధి - తనయుతోఁ బలికె నాదశరథాత్మజుఁడు. 710

—: అంగ దేశ వృత్తాంతము :—

“ఎవ్వనియాశ్రమంబిది సంయమీంద్ర - ఎవ్వరుండుదురయ్య : యీతపోభూమి ?”
 ననపుడు “రామ : యనంగాశ్రమమన - వినఁబడు నిది లోకవిఖ్యాతమగుచు,
 నీయాశ్రమంబున నెలమితోఁ దపము - సేయుచు లీలమై శివుఁడున్నఁజూచి
 కందర్పుఁ డతిదర్శగర్వితుం డగుచు - నిందుశేఖరుమీఁద నేయంగఁజూచి

యడరి యాదేవుఫాలాజ్ఞనలమునఁ - జెడుట ననంగాఖ్యఁ జెందె లోకమున
 నంగసంగతిఁ దదీయాశ్రమభూమి - యంగదేశం బయ్యె నంతనుండియును.
 అరుదారఁ దపము లీయాశ్రమభూమిఁ - జరిపించుపుణ్యులు చరితార్థులెందు.”
 ననుచు విశ్వామిత్రుఁ డతైఱంగెల్ల - వినిపించి యారఘువీరులు దాను
 నిలిచి నాఁ డావాహినీసంగమమున - విలసితస్నానాదివిధు లనుష్ఠించి
 యానంద మందఁ దదాశ్రమవాసు - లై నమునీశ్వరు లాత్మలో నెఱిగి
 రమణీయమూర్తుల రామలక్ష్మణుల - నమితతపోధనుడైన కౌశికునిఁ
 గొనిపోయివేడ్కలు గొనలొత్తనపుడు - వినుతార్ఘ్యపాద్యాదివిధులఁ బూజించి
 పుణ్యకథాగోష్ఠిఁ బొదలనారాత్రి - పుణ్యరాత్రముఁజేసిపుణ్యసంయములు
 మఱునాఁడు నిత్యకర్తృంబులయ్యేటఁ - దెఱగొప్ప నందఱు దీర్చినమీఁద
 నీనావికుఁడు నేర్చు నియ్యేఱుగడప - భానువంశజులకుఁ బదిల మీనావ
 యనుచువిశ్వామిత్రుఁడలరంగఁబలుక - విని రామలక్ష్మణులైవొప్పనపుడు
 వారికిఁ బ్రణమిల్లి వారు దమ్మునువ - నాఱుషితోఁగూడ నానావయొక్కి
 సరయువుదాఁటుచో సరయువునడుమఁ - గరమువిస్తయమంది కరములు మొగిచి
 “యివిమహాధ్వనులు పెల్లెనఁగుచున్నవియు - దివినుబ్బి యిదియేమి తెలుపవే”యనుడు
 “గరమొప్పమీఱుచుఁ గైలాసశిఖరి - సరయువు మానససరసి జన్మించి
 పొంగారుసాకేతపురిమట్టు గవిసి - గంగలోఁ గూడెడుకరడుల మ్రోత”
 యనిముఠిచెప్పిననర్థితో మ్రొక్కి - యనఘులన్నదిదాఁటి యరుగుచోనెదుర
 కరులు సూకరములు కాసఁబులును - హరిణముల్ శరభంబు లజగరంబులును
 లులుభల్లూకము ల్పొదలుసింగములుఁ - గలమహాటవిఁజొచ్చిఘనుఁడురాఘవుఁడు
 “ఖదిరతిందుకపూగఖర్జూరనింబ - బదరీవటప్లక్షపాటలీతరులు
 బహుశకంఠకలతాపరివృతవృక్ష - సహితంబు నిర్మానుషంబునునైన
 నివ్వనఘామి మునీశ్వరచంద్ర - యెవ్వరియాశ్రమం ? బెఱిగింపు” మనుచు
 నడుగవిశ్వామిత్రుఁడంతయుఁజెప్పఁ - దొడఁగియారామునితో నిట్టులనియె
 “నలుకనింద్రుండు వృత్రాసురుఁ జంపి - మలకలుషప్రాప్తి మలినాంగుడైన
 సురలును మునులును సుత్రాము నిటకు - దురితముక్తునిఁజేయఁ దోడ్కొనివచ్చి
 పుణ్యోదకంబులఁ బుణ్యమంత్రములఁ - బుణ్యాభిషేకముల్పొలుపారఁజేయ
 నామలకలుషంబు లనునవి రెండు - భూముల నిడ శుద్ధిఁబొంది వాసవుఁడు
 మలయుక్తమైనది మలదంబు ; కలుష - కలితమైనది యొప్పుగాఁ గరూశంబుః
 ననియుఁబాపఘ్నంబులనియుఁబేరొసఁగి - జనపదంబునఁదొల్లిజంభాఠితనకు
 నలవృత్రవధపాప మందుఁదీరుటయు - వినుతింప ధనధాన్యవిభవము ల్పొదలఁ
 బొలుపారవరములాపురముల కిచ్చి - వెలయించె నికనొండు విను రఘురామః

720

730

740

—: విశ్వామిత్రుడు రామునకుఁ దాటకి వృత్తాంతము దలుపుట :—

ధరణీఁ దాటకి యను దానవురాలు - కరులు వెయ్యింటికిఁ గల లావు గలిగి
 పొలుపేది నీ రెండుపురములుసొచ్చి - యలవుమై బాధించు” ననుడు రాఘవుఁడు
 “ఎవ్వరు లా విచ్చి రీయింతి ? కింత - యెవ్వరినిజపుత్రి యీదుష్టబుద్ధి ?
 యీపురంబులు రెండు నేలకాఱించు - నీపాపకర్తురా లెఱిగింపు” మనుడు 750
 “నవని సుకేతుఁ డ౯ యక్షుండు తొల్లి - తవిలిపద్మజునకుఁ దప మాచరించి
 యడరెడునిష్ఠమై నతని మెప్పించి - కొడుకు వేడుటయును గొడుకు నీకీను
 వెలసిన గజముల వేయింటిలావు - గల కూతు నిచ్చితిఁ గనుము పొమ్మనిన
 నావరంబున దాని నాతండు గాంచి - భావించి సుందుని భార్యగాఁ జేసె :
 వతఁ డవ్వధూటియం దతిఘోరసత్త్వ - వతులమారీచసుబాహులన్వారిఁ
 బడసి లోకాంతరప్రాప్తుఁ డౌటయును - గొడుకులు దానును గూడి గర్వమున
 నాయింతి మఱి యగస్త్యాశ్రమంబునకుఁ - బోయిమౌనుల సారెబొదిలికాఱింప
 గలశజుఁ డాపాపకర్తులఁజూచి - యలిగి రాక్షసులుగం డని శాపమిచ్చె.
 వదియాదిగా రాక్షసాకృతుల్పూని - యదయత మానవాహారముల్ గొనుచుఁ
 దా నిందు వసియించి ధరణీఁ గాఱించు - దీనిఁ జంపఁగలేరు తెగువనెవ్వరును, 760
 నీ వొక్కఁడవుదక్క నీచేతఁ గాని - చావ దాడుది యని చంపరా దనకు.
 మెనసి గోబ్రాహ్మణహితమైనఁజాలుఁ - జనుఁజంపఁ గామినీజనుల రాజులకు.
 దొల్లిధరణీయెల్లఁ ద్రుంపఁ జింతించు - ప్రల్లదురాలైనఁ బర్జన్యుఁ డలిగి
 సంపన్నమతి విరోచనుకూతుఁబట్టి - చంపఁడె యదిప్రళస్తముగాదె యెందు ;
 నెఱయ లోకంబు లనిద్రముల్ గాఁగఁ - జెఱువఁజిత్తంబునఁ జింతించుటయును
 నలుక దృఢవ్రత యగుభృగుపత్నిఁ - జలమొప్ప విష్ణుండు చంపఁడే తొల్లి
 యదిగాన లోకహితార్థమై సతులఁ - బొదివిచంపుటయును బుణ్యంబులనఘ”

—: తాటక వధ :—

యనిన విశ్వామిత్రునతులవాక్యములు - తనతండ్రిపనుపును దలఁచిరాఘవుఁడు
 హాటక గర్భాభుఁ డగుమౌనిమాట - దాటక తాటక దండింతు ననుచు
 ఘనధనుర్వోషముల్ గగనంబునిండ - నినుచుటయును మండి నిండఁ గోపించి 770
 కర్ణకఠోరమౌ కార్త్యకధ్వనికి - ఘూర్ణితారుణనేత్ర కుటిలాస్య యగుచు
 రెండుహస్తము లెత్తి తెక్కలతోడి - కొండరి వ్యవవచ్చు కొమరు దీపింప
 విదితాట్టహాసంబు వెలిదంష్ట్రుచుల - వెదచల్ల దివియెల్ల వెనఁ బెల్లగిల్లఁ
 జరణఘట్టవములఁజటులసత్త్వంబు - ధరణీకిఁ దెలుపుచుఁ దవిలియేతెంచు
 తాటకఁగనుఁగొని దశరథరాముఁ - డాబోప ముప్పొంగ ననియెఁ దమ్మునికిఁ

“జూచితే లక్ష్మణ చూచితే దీని - నేచంద మేయంద మేయుగదృష్టి
 దీని, జూచిన గుండె దిగు లేరికైన - మానునే యటుగాన మర్దించు దీని”
 పనుచుండ గర్జన మాకనం బగలఁ - జనుదెంచి పదధూళి సకలంబుఁగప్ప
 పలిమీటి ఘోరదానవురాలు తాలు - కలగొనఁగురియ రాఘవుఁడు గోపించి
 యనుపమాత్రంబున నమ్మహాశిలలు - దునుమాడి దాని చేతులు ద్రుంచిపైచె 780
 వప్పుడు లక్ష్మణుం డసురేశుడెలియ - కప్పాటు గావించు నని యన్నకరణీ
 ముక్కును జెవులును మొదలంటఁగోసె - నక్కామరూపిణి యక్కజం బొదవ
 మాయలు ధరియించి మఱియుఁ బెక్కమ్ము - లాయంతిగురియ విశ్వామిత్రుఁడనియె
 “ననఘ ! సంధ్యాకాల మగుచునున్నదియు - దనుజుల నెందు సంవ్యల గెల్వరాదు -
 నీ వింకఁ గృపమాని నెలకొని దీని - నీవిశ్వహితముగా నిట చంపు” మనుడు
 గాధేయమునిమాట గడపక శబ్ద - వేదిబాణముల నవ్వెడమాయ లడఁచి
 పెడపెడ నార్చుచుఁ బిడుగుచందమున - నడతెంచుచున్న దానవి నిరీక్షించె.
 మహితాస్త్ర మొకటి చన్తోన నాటనేయ - బహుర క్తధారలు పర్వ నావనిత
 యసురశిఖరంభమం దదిరాముఁ - డొసఁగెనో శరముల కుపహారమనఁగఁ,
 బ్రళయమారుతమనఁ బగిలి సంధ్యాభ్ర - మిలఁగూలు తెఱఁగున నిలఁగూలెఁ దూలి 790
 యప్పు డానందించె నఖిలభూతములు - నప్పు డానందించి రమరులు మునులు ;
 ఆ రాము దీవించి యాలింగనంబు - గారవంబునఁజేసెఁ గౌశికుఁ డంత.
 దేవగంధర్వాదిదివిజులు గొలువ - దేవేంద్రుఁ డచటి కేతెంచి, “శ్రీరామ !
 దేవునిఁ గాంచి ప్రార్థించి పూజించి - దేవవిధేయు గాధేయు నీక్షించి,
 “మమ్మురక్షింప నిమ్మహాబుట్టినట్టి - యమ్మహామహునకు నిమ్ము భృశాశ్వ
 సంతాన మైన యస్త్రములు శస్త్రములు - నంతయు” నని చెప్పి యరిగిన దివికి
 వినుఁడంతఁగ్రుంకె నయ్యెడను నాఁడుండి - ముని మఱునాఁడు రామునిఁ బ్రేమఁజీరి

—: శ్రీరామునకు విశ్వామిత్రుఁడు భృశాశ్వసంతానములైన
 యస్త్రశస్త్రముల నిచ్చుట : —

“రామ ! నీవిక్రమరణకేళి చూచి - యేము మెచ్చితిమి ; నీ కిచ్చెద మింక
 నమరోరగాసురయక్షయుద్ధముల - సమధిక మగునస్త్రశస్త్రంబు” అనుచుఁ
 దనశుద్ధితోడ సుస్థలినిగూర్చుండి - మునిపతిరాముఁ బ్రాజ్ఞునిఁ గావించి 800
 యమలమనస్కుడై యఖిలంబుఁదలఁచి - క్రమమున దండచక్రంబునుధర్మ
 చక్రంబు మఱి కాలచక్రంబు విష్ణు - చక్రంబు శక్రవజ్రంబును నసియుఁ
 బాశిపాశము ధర్మపాశంబు కాల - పాశంబు నీశానుభయదశూలంబు
 వొగి శక్తియుగ్ధంబు నుగ్రమై మిగుల - నెగడునుష్ణానుష్ణనిర్మితాశనులు

కంకాలమును ఘోరకరవాలముసల - కంకణాఖ్యంబులుఁ గ్రొంచబాణాది
 శస్త్రంబులొగినిచ్చి నమ్మదంబడర - నస్త్రంబులాగ్నేయ మననొప్పునదియు
 బ్రహ్మంబు తేజః ప్రభంబు నైంద్రంబు - బ్రహ్మశిరంబును బ్రహ్మపనంబు
 నారాయణంబు పైనాకంబు శిఖర - దారుణశౌర్యసుదామనంబులును
 బ్రహ్మనమును విలాపనమునత్యంబు - విశదప్రభలఁబొల్పు విద్యాధరంబు
 వాయవ్యసౌమసంవర్తాస్త్రములును - మాయాధరాస్త్రంబు మానవమథన
 సౌమనసహరుద్రసంతాపనములు - తాపసమౌసల దర్పణాస్త్రములు
 హయశిరంబును మాయలడరించి చాల - జయమిచ్చుగాన్ధర్వ సమ్మోహనములు
 పౌరిదిన్దైష్ఠికమును శోణితాఖ్యంబు - నరుదుగ నాగ్నేయమును సాయకంబు
 గరుడబాణంబును గౌభేరశరము - నారసింహాస్త్రంబు నాగబాణంబు
 వారింపరానట్టి వైష్ణవాస్త్రంబు - వారకనుతికెక్కు వైద్యాధరంబు
 రౌద్రబాణంబును రాక్షసాస్త్రంబు - భద్రప్రదం బైన పాశుపతాస్త్ర
 మొగిఁ గర్తరీచక్రములును మేఘాస్త్ర - మగణితందైనట్టి యస్త్రజాలముల
 నఖిలదారుణ మైన యమరమోదకియు - శిఖియనఁదగు నుల్లసిలుగదఖడ్గ
 వామనపైశాచ వాయవ్యశస్త్ర - సోమసౌమ్యాఖ్యాన సంవర్తనములు
 సామంబు మదనంబు సంతాపనంబు - తామసంబును జగదాస్త్రదారుణము
 కంకోల కాహల కరవాలముసల - కింకిణుల్ మొదలుగాఁ గీలితాస్త్రముల
 నెలమి నిచ్చినదానినెల్లఁ గైకొనుచు - నలరి రాముం డమ్మహాత్మునిఁ జూచి
 “మునినాథ ! సకలాస్త్రములు భవత్కరుణఁ - గనికృతార్థుఁడనైతిఁ ; గాపున నింక
 సలలితంబుగనుపసంహరణాస్త్ర - ములనొసంగు, మటన్న ముదమంది యతఁడు
 సత్యవంతము రభసము పరాజ్ఞాఖము - సత్యకీర్తియు దశాక్షము నవాజ్ఞాఖము
 ప్రతిహారతరము మారణమునుశుచియు - శతసక్తదైత్యదృష్టములు లక్ష్యములు
 గ్రహనంబు కరవీరకరిసత్యకీర్తి - దశశీర్షమును శతోదరము జ్యోతిషము
 విమలంబు మకరంబు విరుచి నిష్కులియు - బ్రమథనంబును సునాభంబును సర్వ
 నాభంబు మఱి దుందునాభంబు పద్మ-నాభంబుఁ దృణనాభనై రాశ్యములును
 గామరూపంబు నౌ గంధర్వరణము - సౌమనమును నిద్రసంధానములును
 మోహనవిషమాక్షములు మహానాభ - బాహువిభూతి జృంభకములుధాన్య
 ధనువులు వృత్తవంతము రుచిరంబు - నెనయ సార్చిర్చాలి ధృతిమాలియనఁగఁ
 గామరూపంబులుగల మహాస్త్రములు - భూమీశునకుఁ జెప్పి పొలుపాటు మఱియు
 వివియునుగాక యనేకశస్త్రాస్త్ర - నివహముల్ రఘువంశనేతకు నొసఁగి
 తత్ప్రభావంబులు తన్మంత్రములును - దత్ప్రయోగంబులు తదుపసంహతులు
 విలసిల్లు శస్త్రాస్త్రవిద్యారహస్య-ములు సర్వమునుదెల్పు మొగి రామునెదుట

810

820

830

నంగారసవృశంబులై కొన్ని ఘోర - భంగుల ధూమ్రనిభంబులై కొన్ని
 యనుపమదీప్తిరమ్యంబులై కొన్ని - తనరారు బహుదివ్యతనువులై కొన్ని
 పరువడి చంద్రప్రభంబులై కొన్ని - పరికింప భానుదీప్తంబులై కొన్ని
 బహుశాంధకారవిభ్రమములై కొన్ని - మహితాట్టహాసభీమంబులై కొన్ని 840
 యకలంకమూర్తు లిట్లమర నేతెంచి - ముకుళిత కరయుగ్మములతోడ నిలిచి,
 “యేకార్య మొనరింతు ? మేమిటఁ బనుపు ; మాకేమియానతి ? మనుజులోకేశ !”
 యనుడు నేఁదలఁచినయప్పుడే మీరు - చనుదెండు పొం డన్నసకలశత్రుములు
 వలగొని మ్రొక్కి యవ్వసుమతీపతికి - నెలమితో మ్రొక్కుచు నేగె నంతటను.
 మునినాథుఁజూచికేల్తొగిచి రాఘవుఁడు - వినయంబుభక్తియు విశ్వాసమెసఁగ
 “ననఘ ! కృతార్థుఁడ నైతి నీకరుణ ;” - నని వినుతించి విశ్వామిత్రువెంట
 నరుగుచో నట వామనాశ్రమఘామి - కర మొప్పుటయుఁ జూచి కాశుత్స్థకులుఁడు.
 “ఈపర్వతముచెంత నిది యొక్కవనము - చూపుల కింపారి సొంపుల నలరి
 పొలుచు నానామృగంబులు గల ధ్వనులు - గలపక్షిమృగములు గలిగి చెన్నగుచు.
 నున్న దీయాశ్రమం బో సంయమీంద్ర ! - యెన్ననెవ్వరిది ? యిందెల్లజంతువులుగిరి
 సుఖలీల నున్నవి చూడ నిక్కడికి ; - నిఖిలజ్ఞ ! యెక్క డ నీయజ్ఞభూమి ?
 ఎటనుండిచనుదెంతు రేచిరాక్షసులు - చటులొద్దతులునీదు జన్మంబుచెఱుప,
 యాగరక్షణముగా నఖిలరాక్షసుల - వేగంబె నిర్జింతు విశిఖాళి” ననిన
 నక్కొళికుఁడు జగదభిరాము రాముఁ - జెక్కిలి పుణీకి సున్నేహుఁడై పలికె.
 “ననఘ ! నీ వెఱుఁగనియర్థంబు గలదె ? - వినుము నాచే విన వేడుకయేని
 మును విష్ణుదేవుండు ముదముతోఁ దపము - గొనకొని కావించుకొటకనై యిచట
 యుగములనేకంబు లుండఁగాననఘ - మగువామనాశ్రమంబుండుముకాదీని ;

—: శ్రీరాములకు కౌశికుఁడు సిద్ధాశ్రమవిషయ మెఱిఁగించుట:—

మఱియును సిద్ధాశ్రమంబును ననఁగ - పఱులనీయాశ్రమవనము లోకముల
 జననాథబలివిరోచను తనూజుండు - ఘనరాజ్యపదమున గర్వంబు మిగిలి
 యేచి మరుత్తుల నింద్రాదిసురల - వేఁచి కాఠింపంగ విబుధులు మునులు 860
 నీయాశ్రమంబున కేతెంచి మ్రొక్కి - తోయజనాభునితోడఁ దామనిరి
 “శరణాగత ప్రియ ! శరణులొకేశ ; - సరసిజోదర ! మాకు శరణంబు నీవ
 పన్నుగా మఱ్ఱేఁచు బలి యనువాఁడు - చెన్నొంద జన్మంబు సేయుచున్నాఁడు
 అవ్వారి దానవయజ్ఞవాటమున - నెవ్వ రేమడిగిన నిచ్చుచున్నాఁడు
 క్రతువుదీటకమున్నె కావింపుమాకు - హిత”మంచుఁ బ్రార్థింప నెల్లదేవతలు.
 నాసమయంబున నదితితోఁగూడ - భాసురవ్రతనిష్ఠఁ బరగు కశ్యపుఁడు

ఇమ్ములదపము వెయ్యేడులుసేయ - సమ్మదంబున విష్ణు సాక్షాత్కరించె,
 “నీమహాతనువున నిఖిలలోకములు - పోమార్కలోచన ! చూపుము మాకు
 నాద్యంతరహితుండ వగు నిన్ను వేద - వేద్యుని శరణంబు వేడెద” మనినఁ
 గరుణ నావిష్టుండు కశ్యపుఁజూచి - “వరము నీకిచ్చెద వాంఛితం బెద్ది 870
 యడుగుము నీ”వన్న నలరి కశ్యపుఁడు - కడుభక్తితోఁ గరకమలముల్తోగిచి.
 “యతిబలోద్ధతి నాకు నదితికి నీవు - సుతుఁడవై జన్మించి సురలరక్షింపు
 మిదికోర్కీ నాకును నీదేవతలకు - మదిలోన మన్నింపు మమ్మునందఱను”
 అనవుడు నావిష్ణు వదితిగర్భమున - ననుజమం బగు తేజ మలర జన్మించి
 వామనత్వముదాల్చివచ్చి యద్దనుజు - భూమిమూఁడడుగులు పొసఁగంగనడిగి
 రెండడుగులనే ధరిత్రియు దివియు - దండిమైఁ గొలిచి యాధన్యుబంధించి
 లోలత నీమూఁడులోకము ల్వలయ - నేలుము నీవంచు నింద్రున కిచ్చె,
 నదిగాన నిది వామనాశ్రమంబుండు - ఇదియ మాచూశ్రమంబీ పుణ్యభూమి
 సిద్ధించు నిటు దపస్సిద్ధులు గాన - సిద్ధాశ్రమంబు నాఁ జెల్లు నెల్లెడల
 నీవె వామనుఁడవై నెగడి త్రివిక్ర - మావతారము దాల్చినట్టి విష్ణుఁడవు. 880
 నాఁడును నిది నీవనంబు శ్రీరామ - నేఁడును నారీతి నీవనం బయ్యె.”
 వనుచుఁగొళికుఁడు నిజాశ్రమంబునకుఁ - జని యందు రామలక్ష్మణులఁ బూజించె.

—: విశ్వామిత్రుఁడు యజ్ఞముచేయుట :—

నచ్చట మునిజనం బంతయు గొంత - ముచ్చట దీఱ రామునిఁ బూజసేసె.
 నంతరాఘవుఁడు విశ్వామిత్రుఁజూచి - సంతసంబున “మునీశ్వర ! నేఁడు మీరు
 యాగదీక్షకుఁజొరుం డనుమాన ముడిగి - యాగశత్రులనెల్ల నడఁచెదనేను”
 అనినవిశ్వామిత్రుఁ డంత హర్షించి - మునుల రప్పించి యిమ్ముగ దీక్షవడసి
 యాగవేదుల మును లర్థిఁగావింప - యాగాంగములఁ బూర్ణమయివేదియొప్పె.
 నంచితాజ్యాహుతులందందుదొరుగ - మించియగ్నులు మండి పుంటికిఁ బ్రాక
 హ్నోమాగ్నిఁ బ్రభవించుచున్న తధ్వనులు - సామాదివేదప్రసన్న ఘోషములు
 నాతతదేవతాహ్వాననాదములు - హోతలపుణ్యమంత్రోపనాదములు 890
 దిక్కులన్నియునిండి తివిరిఁపెంప - నక్కజమయి యాగ మటు చెల్లుచుండ
 రామభద్రుఁడు ధనుర్ధరుఁడునై మైత్రి - సౌమిత్రియునుదాను జాగరూకతను
 రక్కసుల్యచ్చ మార్గముమున్నెఱింగి - యక్కొళికునిమౌనియైయున్నవాని
 విశ్వమంతయుఁ దమోవృతము గాకుండ - శాశ్వతధృతిఁ గాంచుచంద్రార్కులనఁగ
 గాచిరి కంటికిఁ గనుటెప్పకరణి - నేచినభక్తినయ్యెడ నైదునాళ్లు
 వలపుమై గవ గూడి యాజవనాఁడు - బలిమి మారీచసుభాహు లేతెంచి

మేలిఖడ్గద్యుతు లైలుఁగులు గాఁగ - గ్రాలుకాలాంబుదోత్కరములో యనఁగ.
 దళములుఁ దారు నుద్భటవృత్తిమింట - నిలిచిగర్జనములు నిగుడించిమించి
 వదలక యయ్యజ్జ వాటంబులోన - మదముననుప్పొంగి మాంసరక్తములు
 గురియుచో హోతలకోలాహలంబు - గరిమ సదస్యుల కలకలధ్వనియుఁ 900
 బరిచారకులదీనభాషణధ్వనియుఁ - బరికించి విని, రామభద్రుండు పొంగి
 “లక్ష్మణా ! చూడు నాలా” వంచు విజయ - లక్ష్మీధనుర్హోషలక్షణం బెసఁగ
 నెలకొని వినువీధి నిజదృష్టి నిలిపి - బలువడి వాయవ్యబాణ మేయుటయు
 సురవడిమారీచు నువ్వెత్తుగాఁగ - సరభసవృత్తిమై శతయోజనములు
 గొనిపోయి యతిముఠిఁ గ్రూర రాక్షసుని - వనధిలోపలఁ బాటవైచె నాశరము ;
 అడరి వజ్రమునకు నళికి యంభోధిఁ - బడినమైనాకమై పడినయయ్యసుర
 యొకరీతి దరి చేరి యుగ్రాంశుకులుని - యకలంకవిక్రమం బందందఁబొగడి
 దనుజులఁబాసి యాతతనిష్ఠతోడ - ననయంబు నాసుచంద్రాశ్రమభూమి
 శూరతవిడిచి యాసురవృత్తి నడచి - కోరితపముసేయఁ గూర్చుండె నంత.
 అతిముఠిరఘరాముఁడగ్నిబాణమున - సురక సుబాహుని యురమేసి చంపెఁ 910
 దక్కినరాక్షసదళముల నొకటఁ జక్కాడె మానవశరమహత్త్వమున
 సురలుమోదించి యచ్చోఁ బుష్పవృష్టిఁ - గురిసిరి మునికోటి గొనియాడె నతని.
 మున్నువృత్తాసురు మునుమిడి చంపి - నన్నుతింపఁగదేవసంఘంబుఁగూడి
 వెలుఁగొందు దేవతావిభునిచందమున - బలువిడిరాముఁడు బాహు శౌర్యమునఁ
 గడఁగియజ్ఞారులఁ గడఁగిశిక్షించి - విలసిల్లె రాముఁడు విభవంబుతోడ.
 నతినిష్ఠవెలయ విశ్వామిత్రుఁడంత - గ్రతుకర్తమంతయుఁ గడతేర్చివచ్చి.
 “నెలకొని రఘరామ ! నీ ప్రసాదమునఁ - గలఁగకఁ జెల్లింపఁగంటి నీ క్రతువు
 ననికృతార్థుఁడనైతి” నని కౌఁగిలించి - వినుతించి రాముదీవించి హర్షించి
 యనఘమానసుఁడు విశ్వామిత్రమౌని - యనురాగమును బొందియచ్చోటదాను
 భూవరు లారాత్రిఁ బుచ్చి యచ్చోట - వేవిన పూర్వాష్టావిధు లాచరించి 920
 మునులకుఁ బ్రణమిల్లి మునులతో గాధి - తనయునిఁ గనుఁగొని “తాపసప్రవర !
 యింక నెయ్యెది కార్య ! మెఱిఁగింపునీకుఁ - గింకరులమునీదుకృపకుఁ బాత్రులము.”
 అనిన నచ్చటిమౌనులందఱు గాధి - తనయు మున్నిడికొని తా మిట్టులనిరి.
 “జలజాప్తకులవర్య ! జనకభూవిభుఁడు, చెలువొప్పజన్నంబు సేయుచున్నాఁడు.
 మనమందుఁబోదమునునుజేసునింటఁ - ద్రిణయను పాటించుదవ్యకార్తుకము
 గంధాదిపూజలఁ గరమొప్ప దేవ - గంధర్వయక్షరాక్షస వీరవరులు

—: రాముని మిథిలానగరమునకుఁ బోవ మునులు ప్రేరేపించుట :—

మొదలై నవారికి మున్నేకులకు - నదియెత్త నెక్కడ నలవిగాకుండ
నట్టివిల్లును బట్టి యటులెక్కుపెట్టి - గట్టిగానెత్తిన ఘనునకు నతఁడు
తన కూతునిచ్చెదఁ దప్పకనేను - ననుచున్నవాఁడని యందఱు నపుడు
“జననాథ యాశరాసనలలామంబు - జనకునిజన్నంబు చనుఁ జూడ నీకు” 930
ననుచు విశ్వామిత్రుఁ డాదిగా సకల - మునులు నావీరోత్తముల దాశరథుల
లలితపుణ్యుల మిథిలాపురంబునకుఁ - జెలువారఁ బయనంబుసేసి నమ్మదము
నొంది, భాగీరథియు త్తరతటము - జెంది, హిమాద్రియు సిద్ధాశ్రమంబు
వలపట నిడి, యక్షవల్లభుదిశకుఁ - బొలుపారఁ బొందిన భూరిమార్గమున
ఘూఁడు యోజనములు మూఁడుజాములకు - నాఁడేగి యటశోణనదముతీరమున
విడిసి తీర్థస్నానవిహితకర్తములు, నడిపి రమ్యస్థలి నరనాథసుతులు
సంతోషమున మునీశ్వరులతోనుండి - రంతకౌశికుఁజూచి యారాముఁడనియె.

—: కౌశాంబి వృత్తాంతము :—

“గరముప్రజావృద్ధిగలుగు నీదేశ - మరయ నెవ్వరిదేశ ? మానతిం” డనిన
“భూనాథవినుబ్రహ్మపుత్రుండు కుశుఁడు - నానొక్కమునిమహోన్నతకీర్తిగలఁడు
అతఁడును వైదిర్భియనునింతివలన - సుతులనల్వరగాంచె సురుచిరాకృతులఁ 940
బ్రశమితాత్మలధూర్తరజసుఁగుశాంబుఁ - గుశనాభువసువు నక్కొమరులుమిగిలి
యనివార్య శౌర్యులై యనుపమలీలఁ - దనరుమహాక్షత్ర ధర్తంబునడుపఁ
గొడుకుల చరితంబు గుణములు చూచి - యడరు సంతసముతో నాకుశుం డనియె.
“నిలఁబ్రజాపాలనం బెలమిఁగావింపుఁ ; - డలముకీర్తులుగల్గు” నన ముదమంది
కౌశలంబున నొప్పునాకుశాంబుండు - కౌశాంబియను పేరుఁ గావించెఁబురము
దశరథాత్మజమహోదయమనుపురము - కుశనాభుఁడొనరించెగుశలుఁడై ధరణి
భూరుండు ధూర్తరజుండు నిర్మించె - నారంగపురము ధర్తారణ్యమనఁగ
వసువు నిమ్మల గిరివ్రజ మనుపేరఁ - బనదుగ నిర్మించెఁ బట్టణం బొకటి
యిది ప్రీతి నవ్వసుఁ డేలుదేశంబు - ముదమంది గిరురైదుముందఱునొప్పె,
వానగమధ్యంబునందును మాగ - ధానామమున నొకతటిని చెన్నొందుఁ 950
జాల నమ్మగధదేశంబెల్ల వసువు - పాలించుచుండును బరమధర్మమున
వచ్చెరు వడరంగ నాకుశనాభుఁ - డచ్చరలేమ ఘృతాచియం దెలమిఁ
గమ్మలుమరునంపగములు నానొప్పు - కన్నెల నూర్వురఁ గడురూపవతులఁ
గనియె నత్తరుణులకమనీయకాంతి - వినుత యౌవనకళావిస్ఫూర్తు లమర
మంజీరమేఖలామధురవాచాల - మంజులకంకణమధుశింజితములు

కరమొప్పఁగాఁదాశగతులనఁగూడి - మొరయులీలానాసములు నల్పువారు,
మురిపెంబులింపార మొగిమ్మదంగాది - వరవాద్యములు వేడ్క వాయించువారు
పాణిపల్లవలఘుస్ఫారితలీల - వీణామృదుక్వణవితతంబుగాఁగ
మాకందమంజుల మధుపానమత్త - కోకిలధ్వనిఁ గూడికొని పాడువారు
నగుచు నుద్యానంబునందుఁ గ్రీడింపఁ - దగిలి యాచెలువలఁ దప్పకచూచి 960
కామాంధుడై శర్వగతుడైనపవనుఁ - డామానినులఁ జూచియర్థితోఁబలికె.
“మానినీమణులార ! మఱివినుఁడింక - బూనిచెప్పెదమీకుఁ బొసఁగంగనిపుడు
నన్ను వరింపుఁడు నలినాక్షులార ! - చెన్నార నమరత్వసిద్ధిఁ గైకొనుఁడు ;
ఎన్నఁడు జరలేని యెలజవ్వనంబు - నున్నతయశము మీ కొప్పారఁగలుగు”
ననిన నల్లననన్వి “యనిలుండ వఖిల - జనహృదయంబులఁ జరియింతువీవు,
నీవేఱుంగుదు మమ్ము, నీమహత్త్వంబు - భావింప కిది యేమి పలికెదవకట !
నియతుడై వర్తించునిర్లభర్త - నయశీలుఁ డగు కుశనాభు కూతులము
ఓడకమాతండ్రియుండమాయంతఁ - గూడుటయట్లుసేయఁ గులహానిగాదె?
యిరవార మాతండ్రి యెవ్వరికిచ్చుఁ - బరికింప నాతఁడు పతి మాకు” ననినఁ
బవనుఁడు కోపంబు పట్టలే కప్పు - డవయవంబులఁజొచ్చి యాతలోదరులఁ 970
గుదియంగ దిగిచినఁ గుబ్జలై తండ్రి - కదియెల్ల నెఱిఁగింప నందఱువచ్చి
విన్ననై వదనారవిందముల్వాంచి - సన్నిధినిలిచి బాష్పములు నించుటయుఁ
కుశనాభుఁ డప్పు డాకూతులకైన - దశజూచి వెఱుగంగరి తా వారి కనియె,
“నిట్టిరూపములు మీ కెలనాగలార - యెట్టుగాఁ బాటిల్లె ? నెవఁ డిట్లు సేసె ?
మీరేల పలుకరు ? మీరింత కేమి - కారణం ?” బనవుడుఁ గరములు మొగిచి
తమతండ్రితోడ నాధవళాక్షులనిరి - “మముఁజూచి పవనుండు మానంబువిడిచి
నన్ను వరింపుఁడు నలినాక్షులార ! - యన్ననామాటకు నొఁ గాక యనక
“మాతండ్రి నడుగు మీమాటనీ” వనిన - నాతండు కామాంధుడై యల్లి మమ్ము
గుబ్బలఁగాఁ జేసెఁ గ్రూరాత్తుఁ ;” డనిన - నబ్జలోచనలతో నాతఁ డిట్లనియె.
“తగవును ధర్తంబు దలపోసి మీరు - తగదని శీలంబు దాట నోడితిరి 980
కన్నియలార ! మీగౌరవంబులను - నున్నతసత్కీర్తి నొందె నాకులము,
దేవతావిషయమై తెగి యొల్లరైతి, - రీవిధి మీరు సహించుటే లెస్స.
క్షమయె సత్యంబును క్షమయె శీలతయు, - క్షమయె తపంబును క్షమయె కీర్తియును
క్షమయె ధర్తంబును క్షమయె లోకంబు - నమరంగ రక్షించు” ననివిచారించి,
తనమంత్రివరులతోఁ దలపోసి చూచి-యనఘాత్ముఁ డగుచూడి యసుమునీంద్రునకుఁ

—: విశ్వామిత్రుఁడు తనవంశక్రమంబు దెలుపుట :—

దనుజన్తుఁ డగు గుణోత్తరుబ్రహ్మదత్తుఁ - డనువాని రప్పించి యాప్తుహోత్తునకు

ధర్మపత్నులుగాఁగఁ దనదుకన్నియల - నిర్తలబుద్ధిమై నెమ్మి నిచ్చుటయు
 చూడిపుత్రుఁడు వారిఁజూచికైకొనఁగ - వీడె నానూర్వర వికృతరూపములు
 అవనీశ : యదిమొద లాపువోత్తమము - అవనిఁ గన్యాకుబ్జ మనుపేరఁబరఁగె.
 నాకుశనాభుండు నప్పు డొప్పారు - నాకృతుల్ గల తనయలఁ గనుంగొనుచు 990
 నలరి యాకూతుల నల్లుని ననిచి - యెలమిమైఁ బుత్ర కామేష్టిగావింపఁ
 గొడుకైన కుశనాభుఁ గుశుఁడు వీక్షించి - పడసెదపుత్రునిఁ బరమధర్మాత్ము
 వినుతనిర్తలకీర్తి విఖ్యాతు గాధి - యనుపేరఁగలపుణ్య నని యెఱిగించి
 పరమప్రియంబున బ్రహ్మలోకమున - కరిగె ; నాకును మన్త డైఁ పుట్టె గాధి,
 దశరథాత్మజ : గాధితనయుండ నేను - కుశవంశమునఁ గౌశికుండండునన్ను,
 మతిధర్మనిష్ఠార్థ మాయక్కునత్య - వతిభక్తిమై సురేశ్వరలోకమునకు
 వేడుకఁ దనప్రాణవిభుఁడైన రుచికు - తోడ శరీరంబుతోడఁ దా నరిగి
 యీలోకమున లోకహిత మాచరింపఁ - బ్రాణేయపర్వత ప్రాంతదేశమున
 నది గౌశికీనామనది యయ్యెఁ దాన్ము - వెలయ నన్నదిచెంత విహరింతునేను,
 సిద్ధాశ్రమముఁ బ్రవేశించినకతన - సిద్ధంబుగాఁ దపస్సిద్ధుండ నైతి ; 1000
 నాదినుండియు మదీయాన్వయస్థితియు - నీదేశవిధమును నేర్పడ వింటి ;
 నడురాత్రియరుదెంచె నరలోకనాథ : - కడుడస్సినఁడవు కనుమోర్తుగాక ;
 చలియింపకున్నవి సకలవృక్షములు - మెలఁగవు వనభూమి మృగసమూహములు ;
 నెఱి విహంగంబులు నీడముల్చేరి - మఱిచియున్నవి తమమంజులధ్వనులు ;
 యామినీచరులైన యక్షరాక్షసులు - భూమివిచ్ఛలవిడిఁ బొరిఁ జరించెదరు ;
 దీఁటుగచీకటి దెసలు నాకనము - కాటుకఁబూసినకరణి నున్నదియు,
 నీలాంబరంబున నిండుముత్తెములు - గీలించి బ్రహ్మాండ గేహగోళమునఁ
 గడు నొప్పుగా మేలుకట్లెత్తినట్ల - యుడుగణంబులతోడ నున్నది నింగి
 యడరంగజనులకు నానందమొదవ - నుడురాజుపొడతెంచుచున్నఁడటన్న
 నామాటలకు మెచ్చి యఖిలసంయములు - నామునీం ద్రునితోడనని రప్పుడలరి 1010
 “నెఱయ నీవంశంబు నిర్తలం బనఘ : - గుఱిలేనిమహిమ నీకులమువారెల్ల ;
 బ్రహ్మసమానులు పరికింప నీదు - బ్రహ్మవర్చసమును బరికింప నొప్పు ;”
 వనిన విశ్వామిత్రుఁ డమ్మునీశ్వరుల - వినుతించె నంత భూవిభులు, సంయములు,
 నారాత్రి నిద్రింప నాప్రభాతమున - నాబుషిపుంగవు లాగాధిసుతుఁడు,
 జననాథ : నిద్రయుఁ జాలింపు మనిన - విని తేఱి పూర్వాహ్లావిధు లాచరించి,
 కౌశికుఁ జూచి “యగధమై చూడ - నీశోణనదరత్న మింతయొప్పుగునె ?
 యాకీర్ణమీనంబు నతిరమణీయ - పైకతంబును సుప్రసన్నతోయంబు,
 పరిచితహరితాదివక్షిసంఘమ్ము - తరుణనీరోచ్ఛల త్తరళతరంగ

మై యున్న దీయేలు ; ననఘాత్తక ! మన - మేయెడదాటెద ? మెత్తెఱం" గనినఁ
దలుచుగామునులెల్లదాటెడుమార్గ - మెఱిగిపోదమటంచు నెడదవ్వపోవఁ 1020

గలహంససారసకారండవాది - జలపక్షిరవములు సరి దమ్ముఁ బిలుచు
విధమునఁ జెలఁగంగ వీనులింపార - నధిపుఁ డాలించి, మధ్యాహ్న కాలమున
సిద్ధమునీంద్రసంసేవ్యతీరమును - శుద్ధపుణ్యోదక సుప్రవాహమును
గలిగి నదీతిలకంబై ధరిత్రిఁ - బొలుపారుజాహ్నవిఁ బొడగాంచి, మ్రొక్కి.

"గాధేయ ! చూడ నగాధమై తోఁచు - నాధునీరత్నంబు నట దాటిపోవఁ
దెరువింకనెయ్యెది ? దెలుపవే"యనిన - నరనాథ ! యట శోణనద ముత్తరించి
మొగి మూఁడుయోజనమ్ములు దాటిపోవ - నగు నష్టుహానది యందాక మనకు
దోయఫలాదులు ద్రోవఁబెక్కునుచు - నాయేలుదాటి వారటుపోవుచోటఁ
జెలఁగుసారసగణసేవ్యమై పుణ్య - సలిలమై, యుత్ఫుల్లజలజమై మిగుల
ఫేనమై, నిత్యగంభీరమై చారు - మీనమై యతిపుణ్యమిళితమై యమరు 1030

గంగాతటంబున ఘనలతాసంఘ - సంగతంబగు సమస్తలముననిలిచి,
మనుజేంద్రతనయులు మాధ్యాహ్నకంబు - లొనరించి ముదమంది యుచితభోజ్యముల
నోజమై మునిగోష్ఠి నొప్పుచున్నంత ; - రాజన్యతిలక మారామచంద్రుండు
రాజహంసోద్ధూత రాజీవరేణు - రాజీవరాజితరంగత్తరంగ

గంగ నాలోకించి, కౌశికుఁ జూచి - "గంగ యీవసుధ కేక్రమమున వచ్చె ?
నేతెఱఁగునఁబోయె నిటనాకమునకుఁ ? - బాతాళమునకు నెబ్బంగిఁ దా నరిగె ?
నేచి పారావార మేగతిఁ జొచ్చె ? - నేచందమునఁ బుట్టె నిమ్మహాతటిని ?
చెప్పవే" యనవుడు శ్రీరాముఁజూచి - యప్పుణ్యధనుఁడు విశ్వామిత్రుఁడనియెఁ.

"గమనీయకాంతులుగల రూపవతులు - హిమవంతునకుఁగూతు లిరువురుగలరు ;
అమరులందఱుగూడి యాగంబుకొఱకు - హిమవంతు వేడి యాయిద్దఱిలోన 1040

గురుపుణ్య యగుపెద్దకూతురిగంగ - నరుదారఁ గొనిపోయి రట నాకమునకు

నటమీఁదఁ బార్వతియనుపిన్నకూతుఁ - బటుతపోనిష్ఠతోఁ బరితృప్తుడైన

ఫాలలోచనునకుఁ బత్నిఁగా నిచ్చె - నాలోలలోచన నానగాధిపుఁడు

సురుచిరరుచిగంగసురలోకములకు - నరిగి తా సురనది యనుపేరఁ బరఁగె ;"

ననిచెప్పిమునినాథుఁడవనీకుఁజూచి - "వినుమువృత్తాంతంబు వెండియు నొకటి.

—: కౌశికుఁడు కుమారస్వామి జన్మము శ్రీరామునకుఁ దెలుపుట :—

పార్వతి వరియించి పరమాసుర క్తి - సార్వకాలంబును జంద్రశేఖరుఁడు

అతిలోకగతిలోలుడై దివ్యవర్ష - శతము దా రతికేళి సలుపుచున్నెడను

గమలాసనుం డాదిగా సర్వసురలు - దమలోననెంతయుఁ దారుచింతించి

వెలయనీయరువుర విషమతేజంబు - దలఁపనెవ్వరికైన ధరియింపవశమె
 యనుచు నందఱు నమ్మహాదేవుకడకుఁ - జనుదెంచి వినతులై సద్భక్తితోడ 1050
 “దేవదేవ ! మహేశ : దేవ ! సర్వేశ ! - దేవనిస్తారక ! దేవ ! నీమహిమ
 సర్వగీర్వాణులు సన్నుతించెదరు - సర్వజ్ఞ మాకుఁ బ్రసన్నుండవగుమ ;
 యేపార నీతేజ మెవ్వరు దాల్చు - నోపుదు ; రటుగాన నుడుగు మీవిధము ;
 కరుణఁదపోవృత్తిఁ గైకొని మీరు - సరిబ్రహ్మచర్యంబు చరియింపవలయు ;”
 ననవుడు నౌఁగాకయనుచు నాసురలఁ - గనుఁగొని ముదముతోఁగోరీశుఁడనియెఁ
 “జలియించె నిదె నిజస్థానంబువలన - నెలకొని మీలోన నిర్జరులార !
 యెవ్వరు దాల్చెద రీతేజ” మనిన - “నివ్వసుంధర దాల్చు నింపార” ననిరి,
 హరుఁడునాసురలతో నౌఁగాకయనుచు - ధరణీపై గావించెఁ దద్విమోక్షణము
 దివిజు లయ్యెడ నగ్నిదేవు నీక్షించి - “పవనునితోఁగూడి పావక నీవు
 ఇలమీఁదఁబడియున్న యిమ్మహాతేజ - మెలమిఁ బ్రవేశింపు మింపార” ననిన 1060
 స్వవశంబుగానట్టి శర్వుతేజంబు - పవనపావకులును భరియింపలేక
 యంగజహరువీర్య మప్పుడు వేగ - గంగ లోఁగొన నిచ్చెఁ గరమర్థితోడ
 నిచ్చిన నాయంతి యిరవొందగాను - మచ్చికధరియించె మమతరెట్టింపఁ
 దనవిభుతేజ మత్తఱిఁ దాల్చలేక - తన మది భయమంది తత్తటవడుచు
 గంగాతరంగముల్ గరముభీతిల్లి - పొంగెల్లి నడఁగుచుఁ బొదలుచున్నపుడు
 చిత్తసంక్షుభితయై శీఘ్రంబుగాను - దత్తీరదేశంబుఁదాఁ జేర్చుటయును
 శరవణంబునయందుఁ జయ్యనఁజొచ్చి - చిరతరంబుగ నందుఁ జెల్వొందుచుండె
 నప్పుడుఋషిపత్నులందఱుఁగూడి - యొప్పుగాఁదమతమ యుచితకృత్యములు
 తప్పకతీర్పంగఁ దామేగుదెంచి - రప్పుడు నార్యుఁడు నాగంగఁజొచ్చి 1070
 తోయంబులాడుచుఁ దొడరివేవేగ - “పాయక శరవణభవ్యస్థలమునఁ
 ద్రేతాగ్నులనుబోలి తేజరిల్లుచును - బ్రాతిగాఁబ్రచురమై పరఁగుచు లెస్స
 నున్నవి యాయగ్ను లొండొరుల్మనము - చెన్నారఁ జలిచేత జిక్కిస్కరితిమి.
 మన్నన లింపొంద మనము నిచ్చటను - గ్రన్ననచేకొనఁగడఁగుద” మనిన
 సీశ్వరతేజంబు నిరవొందఁబుచ్చి - శాశ్వతంబుగధరసత్కిర్తివెలయ
 జాతవేదునిఁజేరఁ జనిన యింతులకు - నాతతంబుగఁ జూచినట్టియింతులకు
 నిర్భరవృత్తిమై నిలిచెగర్భములు - గర్భిణులై వారు కర మొప్పుచున్న
 బహుభీతు లగుచు నాభామిను - లపుడు తహతహపడి మఱి తన్మయత్వమునఁ
 దమతమయిండ్రకుఁ దారర్థి నరుగ - శమితాత్ము లగుమునిసంఘంబు లప్పు
 డంత నావృత్తాంత మాయోగదృష్టిఁ - జింతించి మును లల చెలువల కనిరి 1080
 “మీపత్యశీలత మీదుగర్వంబు - మీసౌఖ్య మిప్పుడు మిమ్మింత చేసె”,

ననుచునాగ్రహమున నవనిగంపింప - వనితలమీద నవార్యకోపమున
 “మతిహీనులరుమిమ్ము మన్నింపనేల - పతిదూరలగుఁ” డంచుఁబల్కినవినుచు
 మగుడ జాహ్నువిఁ జేరి మగువ లందఱును - దగునమ్మ ! నీకిది ? తగునంచుఁ బలికి
 తమతమదాహుల తాడనంబులును - దమగర్భములమీదఁ దగఁ జేసి రొగిని.
 గరతాడనంబులఁ గలఁగి కంపించి - కరమొప్ప గర్భముల్ గరఁగి విచ్చిన్న
 గర్భంబులై యష్ట కాంతలవలన - నిర్భయంబున జాతీ నెఱయంగ నప్పు
 డాఱుఖండంబులై యవనిపైఁ బడియె - జాతీన యాఖండచయము గ్రహించి
 శరవణంబునయందుఁ జయ్యనఁబెట్టి - యరుదలరఁగ లేచి యాతలోదరులు
 తపమున కరిగిరి తద్దయుఁ బ్రీతి - నుపమింప నటఁ జాల నుగ్రవీర్యంబు 1090
 కవగూడి వృద్ధియుం గడుఁగల్గఁజాల - నవనిపై శ్వేతాద్రి యనఁ గడునొప్పె
 నరయ నాఁజైలంబునందుఁ గుమారుఁ - డరుదార జన్మించె నతని తేజమున,
 జననప్రదేశంబు శరవణం బగుట - జననాథ ! యతఁడొప్పె శరజన్మఁడగుచు
 నిలఁగృత్తికలు చన్ను లిచ్చుటఁజేసి - యలరుచుఁ గార్తికేయాఖ్యఁ జెన్నొందె,
 నారయ నమ్మాత లార్వురుగాన - వారు సంతోషింప వదనంబు లాఱు
 ధరియించి సముచిత స్తన్యపానంబు - సరినొప్పఁజేయుట షణ్ముఖం డయ్యెఁ,
 దరుణేందుమౌళిరేతస్కందమునను - నరుదారఁ గాస్కందుఁ డన నొప్పె సంతఁ,
 బరువడిఁ దము సురల్ ప్రణుతింప నెఱిఁగి - గిరిపుత్రి కన్నులఁ గెంపారఁజూచి,
 “సురలార ! సంతానభూన్యత మీకు - ధరణికిఁ గానిమ్ము ; ధరణికి నింక 1100
 బహునాయకత్వంబు పాటిల్లనిమ్ము ; - బహువిధంబుల” నని పలికెఁ గోపించి
 కలఁగిరి సురలంత ; గౌరతోదపము - నలుప హేమాద్రికిఁ జనియె నీశ్వరుఁడు.
 అమరేంద్రుఁ డాదిగా నఖిలదేవతలు - కమలసంభవుఁడున్నకడకుఁ దామేగి,
 “జలజసంభవ ! భుజాస త్త్వసంపన్ను - నెలమి సేనాపతి నిమ్ము మా” కనిన,
 వారిజగర్భండు వారిసీక్షించి - “గౌరీకుసుతుఁ డైన కార్తికేయుండు
 సేనాధిపత్యంబు సేయు మీ” కనిన - నానిలింపులువేడ్క “నౌఁగాక” యనుచు
 జేకొన నాతఁడు సేనానియయ్యె - నాకనాయకున కున్నతసౌఖ్యమేసఁగ.”
 ననిపల్కరఘరాముఁడధికసంతోషమునుబొంది మఱియు నమ్మునినాథుఁజూచి
 “యామహానది సంయమీశ్వర ; త్రిపథ - గామిని యగుఁజేమికారణం” బనిన ?

—: గంగానదీ వృత్తాంతము :—

ననఘుండు కౌశికుఁ డారాముఁజూచి - వినుమని యాకథవివరింపఁదొడఁగె. 1110
 “ననఘుఁడయోధ్యకునధిపుఁడైనగరుఁ - డనుచక్రవర్తియుద్ధతకీర్తిగలఁడు.
 హిమవంతమున నాతఁ డిచ్చలోసుతులఁ - దమకించి భృగుగూర్చి తపమాచరింప

నంతనాభృగుఁడును నాతపంబునకు - సంతుష్టహృదయుఁడై సగరునీక్షించి,
 “పృథివీశ కొడుకులు పెక్కండ్రునీకుఁ - బ్రథితోరుకీర్తులు పరఁగఁబుట్టెదరు
 అంచితకీర్తిని నతివలందొకతె - గాంచునొక్క నివంశకరుఁ డైన పుత్రు
 మఱి యొక్క సతి గాంచు మానుగా సుతుల - నఱువదివేవుర నతులవిక్రముల”
 నని వరంబిచ్చిన నారాజసతులు - విని కరంబులుమోడ్చి వినయంబుతోడ
 మునినాథునకు మ్రొక్కి “ముదమందనొక్క - తనయుఁడెనతికన్నతనయులేనతికి?”
 ననవుడు “మీకోరినట్లయె పుత్ర - జననంబు”లనిపల్క సంతోషమంది,
 యందగ్రమహిషి నిజాన్వయరుచిక - నందను నొక్కని నరనాథుఁ గోరె. 1120
 మఱి కోరె నాయున్నమగువయు సుతుల - నఱువదివేవుర నధికమోదమున
 సగరుండు భృగునకు సతులతోఁగూడ - నొగిఁ బ్రదిక్షిణమంతనొనరించిప్రీతిఁ
 బురమున కేతెంచి పొలుపారనంతఁ - గరమువేడుకఁ గొంతకాలంబుచనఁగ
 మానుగాఁ దన యగ్రమహిషి కేశినియు - సూనుని ననమంజసుండనువానిఁ
 గనియె ; నాసుకృతియుఁ గాంతకుఁ బుట్టి - ఘనతరంబైనట్టి గర్భతుంబంబు
 కలుకై న యాసౌరకాయలోఁ బుట్టి - రఱువదివేవు రత్యద్భుతలీల ;
 నంత దాదులు వారి నాజ్యభాండములఁ - గొంతకాలము బెంపఁగొమరారి వారు
 రూపయౌవనముల రూఢిమైఁ బెరిగి - రాపెద్దవాఁ డందు నతులదర్పమున
 వాపోవఁ దమ్ముల వడిఁ జుట్టి పట్టి - చావలంబునఁ గట్టి సరయువులోన
 వైచిన నవ్వచు వచ్చిన మగుడఁ - ద్రోచుచునుండు సాదుష్టాత్తుఁడైన 1130
 యనమంజసున కంత నంశుమంతుండు - దెసలఁ దేజంబులు దీపింపఁబుట్టె.
 నాయనమంజసుం డతిదుష్టచిత్తుఁ - డైయున్న నతనిఁ టోనడఁచి యారాజు

—: శ్రీరాముఁడు సగరులవృత్తాంతముఁ దెల్పు మనుట :—

శాశ్వతధర్మనిష్ఠాపరుం డగుచు - నశ్వమేధముసేయ ననురక్తిఁ దొడఁగె.”
 ననినఁగొశికుఁజూచియారాముఁడనియె - “మునినాథ ! మావంశములవారికథలు
 వినవేడ్కపుట్టెడు వివరించి చెప్పు” - మనిన విశ్వామిత్రుఁ డనియె రామునకు
 “విడువక హిమశైలవింధ్యశైలముల - నడుమ నాసగరుజన్మంబువర్తించి
 యాగంబుచేరువ నంశుమంతుండు - రాగిల్లి యశ్వంబు రక్షించునెడను,
 ననిమిషపతి దైత్యుఁడై మ్రుచ్చిలించి - కొనిపోయి పాతాళకుహరంబు సొచ్చి
 కపిలసంయమిచెంతఁ గడఁకతోఁగట్టి - యపరిమితానందుఁడై పోయె దివికి.
 భూపాలుఁ డశ్వంబు పొడగానకిచ్చు - గోపించి మండుచుఁ గొడుకులఁజూచి 1140
 “యిట కాన మశ్వంబు నెవ్వఁడో వచ్చి - కుటీలుఁడై మ్రుచ్చిలికొనిపోయినాఁడు.
 మూఁడులోకంబులు మును మిడి వెదకి - వాఁడెవ్వఁడైనను వానినిర్జించి

తెండు గుట్టమువేగ తెగువమైగడగి - పొం" డన్నసాగరుల్ భుజశక్తి మెఱసి
 నెరసి బ్రహ్మాండంబు నిండ గర్జించి - యటువదివేవురు నాప్రొద్దె కదలి-
 యానాకమర్త్యంబు లంతయు వెదకి - కానక ధరణి వ్రక్కలు సేయఁదొడగి,
 "యొక్కొక్కఁ డొక్కొక్కయోజనం బుర్వి-నక్కజంబుగఁ ద్రవ్వఁడని యేర్పరించి
 పరువడి పూర్వదిగ్భాగంబు తొడరి - ధరప్రదక్షిణముగాఁ ద్రవ్వద" మనుచుఁ
 బొరిఁబొరి కుద్దాల భూరిశూలముల - ధర రసాతలమునందాఁకఁ ద్రవ్వచును
 బాతాశవాసులఁ బ్రకటన త్వముల - భూతసంతతులఁ జంపుచుఁ జెలంగుచును
 వెన నప్పు డటువదివేలయోజనము - లసమునఁ ద్రవ్వి రాయసమానబలులు. 1150
 భూరిన త్వములఁ జంబూదీప్తిపమిట్లు - చారక దిరిగి రావడిఁ ద్రవ్వఁజెఱిగి,
 యమరగంధర్వసిద్ధాదులు బెదరి - కమలగర్భం డున్నకడకేగి మొక్కి,
 "వనపర్వతదీప్తిపవతి యైనభూమి - చనిత్రవ్వచున్నారు సగరనందనులు
 బలువడి సత్త్వసంపన్నంబులైన - జలచరంబులఁబట్టి చంపుచు, మఱియు
 వీఁడు యజ్ఞమునకు విఘ్నంబుఁజేసె - వీఁ డశ్వహరుఁడంచు విడువక పట్టి,
 బలియులై తమవృష్టిఁ బడువారినెల్ల - జలజసంభవ ! వృథా చంపుచున్నారు.
 దలఁచి నీ విది సమాధానంబుసేయ - వలయు" నన్నను బ్రహ్మ వారితోననియెఁ
 "గపిలమునీంద్రుడై కైకొన్నవాఁడు - తపము నవ్యయుఁడనై దామోడరుండు
 అమ్మనికోపాగ్ని యందంద వారి - గ్రమ్మి భస్మంబుగాఁగలవార లింక"
 ననిపల్క సురలెల్ల "నొఁగాక" యనుచుఁ-జనిఁరంత నక్కడ సగరనందనులు 1160
 పిడుగులఁబోలెడు భీకరధ్వనులు - కడుమ్రోయనిలఁబ్రదక్షిణముగాఁ గలయ
 జుట్టును ద్రవ్వి యెచ్చోట ఘోటకము - పట్టుగానక తండ్రిపాలి కేతెంచి,
 "యశ్వంబు పొడగాన మఖిలంబువెదకి - యశ్వచోరునిఁగాన మైతిమి దేవ !
 యేమేమిసేయుదు మిటమీఁద"ననిన - భూమీశుఁడలిగి యాపుత్రులకనియె
 "విశ్వంబు కలగొని వెదకి నాయెదుట - నశ్వంబుదేక మీ రరుదేరవలన"
 దనిపల్క "నొఁగాక" యనుచు నాసగర - తనయు లుద్ధతి రసాతలమున కరిగి
 యెలమి శిరఃకంప మలుకఁ గావించి - తలకొని యందంద ధరణి కంపింపఁ
 "బరువడి పూర్వదిగ్భాగంబుఁదొడగి - ధరఁబ్రదక్షిణముగాఁ ద్రవ్వద"మనుచు
 దొరకొని యందఱు తూర్పుదిక్కెల్ల - నరసి గుట్టముఁగాన కచ్చోట సకల
 ధారణీమండలోద్ధరణముకుండ - చారుభుజావండసమదండకాండ 1170
 చతురగ్రములధరాచక్రంబుమోవఁ - జతురతగల శుభ్రసామజేంద్రంబు
 బొడగాంచి సంప్రీతిఁ బూజించి యచటఁ - దడయక మరిబృహద్భానుదిక్కునకు
 బోయి నానావిధంబుల నందు వెదకి - యాయశ్వరత్నంబు నందుఁ జొప్పడక
 సతతదానచ్ఛటాసమ్మదామోద - భృతశిలీముఖ పుండరీకాఖ్యగజముఁ

గనుఁగొని పూజించి కడువేడ్కతోడ - వినుతించి యవ్వల వెదకుచు యామ్య
 భాగంబునకు నేగి పరికించి హయము - లా గొకింతైనను లక్షింపలేక
 ఘనతరత్వము త్రివిక్రము నాక్రమించు - ననిమించువామనం బను దంతిఁ గాంచి
 యర్చించి యవ్వలికరిగి నై రృతిని - జర్చించి యందు నశ్వము గానలేక
 కుముదమార్దవమునఁ గుముదవర్ణమునఁ - గుముదంబునా నొక్కకుంజరేంద్రంబుఁ
 గని నమస్కారంబు గావించి యవలఁ - జనిచని పశ్చిమాశాప్రదేశమున 1180
 శోధించి తురగంబుచొప్పింతయైన - సాధింపలేక యంజనశైల మనఁగ,
 రంజితమదనిర్ఘ్నంబులు గలిగి - యంజనం బనునేన్గు నచ్చోటఁ గాంచి
 వివిధసత్కృతులు గావించి యామీదఁ - బవనుని దెస కేగి బహువిధంబులను
 నెమకి గుఱ్ఱముఁ గాననేరక యచట - నముచినంహరవారణ ప్రతిమాన
 దంతమయ్యును బుష్పచింతాఖ్యఁబరఁగు - దంతినీక్షించి మోదమునఁబూజించి
 యటఁబాసి చని కుబేరావంతరమునఁ - దటుకున నరసి సైంధవముఁ గానంగ
 లేక యచ్చట నొక్కలేఖాధినాథ - లోకగజాధిపతోక్తైకసార్వ
 భౌమమోయన సార్వభౌమాభిధాన - సామజేంద్రము గాంచి సద్భక్తి మ్రొక్కి
 సార్వభౌముని పుత్రసంఘంబు గదలి - శర్వునిదెస కేగు సమయంబునందు
 ననతిదూరమున హుతాగ్నినిబోలి - కనుఁగవమోడ్చి యేకతమగూర్చుండి 1190
 తననిష్ఠపెంపునఁ దపమాచరించు - ననఘాత్తుఁ గపిలమహామునిఁ గాంచి
 యతనిచెంగట నున్న హయము నీక్షించి - యతని భర్జించిన నతఁ డుగదృష్టి
 నతీముతీ సగరుల నలిగి చూచుటయు - నటువదివేవురు నట భస్మమైరి.

—: అంశుమంతుఁడు అధ్వరాశ్వముఁ దెచ్చుట. :—

కొడుకు లయ్యశ్వంబుఁ గొనిరాక చాలఁ - దడసిన సగరుండు దాపంబు నొంది
 మనుమని నయ్యంశుమంతుఁ బంపుటయుఁ - జని యంశుమంతుఁ డాజ్ఞాడనే పోయి
 యమరేంద్రుడెస విరూపాక్షంబు గాంచి - సముచితస్థితి ప్రదక్షిణముగావచ్చి
 “మాతంగపుంగవ ! మాపినతండ్రు - లేతెంచి రెటుపోయి ? రెందున్నవారొ ?
 తురగచోరకుఁ డెందుఁదూరనవాడొ ? - వరుస నీవెఱిగింపవలయు నా”కనిన
 నాదిగ్గజాధీశుఁ డా యంశుమంతు - నాదరంబునఁజూచి యప్పు డిట్లనియె.
 “బ్రియమార నొక్కెడఁ బృథివీశతనయః - హయముగాంచెద” వన్న నొఁగాకయనుచు
 నున్నదిక్కరులను నొగి దాటిదాటి - నన్నిట నిబ్బంగి నడుగంగ నవియుఁ,
 బరువడి తామిట్లు పలుకంగ వినుచు - నరిగి యాముందర నధ్వరాశ్వంబు
 నరయుచుఁ గపిలసంయమిపొంతఁ గనియె - సరిప్రోవులై యున్న సగరభస్మములు,
 కని చాలశోకించి కరఁగి తండ్రులకుఁ - బొనరఁ దిలొదకంబులు వోయ వెదకి

యుదకంబు గానక యున్నయయ్యెడకు - సదయుడై గరుడుండు సనుదెంచి పలికె.

—: గంగావతరణ కథ :—

“గపిలుని నలుకమై గలచి యచ్చొని - కుపితాగ్ని సగరులు కూలి నీతైరి,
యిదియేల శోకింప ? నిటు శోకమంద - నిది వేళగా : దొక్క టేర్పడ వినుము.
సఃసిజాననవంశ్య చరణారవిందు - డరవిందదళనేత్రు డాదిపూరుషుడు
బలిదానవేశ్వరు బంధించునప్పు - డలుక ద్రివిక్రముడై నిండఁ బెరిగి.
యగణితశక్తి రెండడుగులయందు - జగతీతలందెల్ల సరి నాక్రమించి, 1210
జలజాతజలచర శంఖచక్రము - లలవడునట్టి మూడవ పదాంబుజము
కడుకొని బ్రహ్మలోకముదాక జాప - గడువేగమునవచ్చి కమలసంభవుడు
తలకొన్నభక్తితో దనకమండలువు - జలములఁ దత్పాదజలజముల్ గడిగె.
బొగదొందఁ దజ్జలంబులు నభోవీధి - దగిలివర్తించు మందాకిని యనఁగఁ,
గావున నీవింకఁ గమలసంభవుని - భావించి తప మతిభక్తిఁ గావించి
కడకమై నాకాశగంగఁ దోడ్తెచ్చి - తడయక భస్మముల్ తడిపినఁగాని,
పరలోకసుఖములు పడయరు వారు - గురుబుద్ధి దురగంబుగొని యేగు”మనిన
దురగంబు గొనిపోయి తొడరి యంతయును - దరమిడి యాతఁడు తమతాతతోడఁ
జెప్పిన శోకించి చేయఁ గైకొన్న - యప్పుణ్యమఖము సమాప్తంబుచేసి
కామించి యాకాశగంగ నీముర్వి - కెమ్మెయిదెత్తునో ? యేనంచుఁజింత 1220
విడువక ముప్పదివేలేండ్లుతపము - పుడమినెంతయుఁ జేసి పోయెను దివికి.
నారాజుమనుమఁ డయ్యంతుమంతుడు - ధారుణిగంగకుఁ దపమొప్పఁబూని,
వరుస ముప్పదివేలవర్షము ల్సలిపి - పరలోకగతుడయ్యెఁ బడపడి యతఁడు,
అతనిపుత్రుడు దిలీపావనీనాథుఁ - డతినిష్ఠతోడ జాహ్నువిదెత్తు ననుచు
విడువక ముప్పదివేలేండ్లుతపము - గడపియు నతఁడు రోగములచేఁ జచ్చె.
వనముఁ డాతనిపుత్రుఁ డగుభగీరథుడు - దనరాజ్యమరయఁ బ్రధానుల నిల్పి
సారధర్మజ్ఞులు సద్గుణోజ్జ్వలులు - శూరులు నగునట్టి సుతులను గోరి,
యెల్లపాపంబుల నిలమీదఁ బాప - డెల్లంబుగాఁ గంగఁ దెచ్చెద ననుచుఁ
గరమర్థిదపము గోకర్ణాశ్రమమున - నరుదుగాఁ బదివేలయబ్దము లేసె
వనుపమం బగుచున్న యాతపంబునకు - వనజసంభవుఁ డంత వరదుడై వచ్చి 1230
యడుగుము వరమన్న నాభగీరథుడు - కడుభక్తి బ్రహ్మకుఁ గరములుమొగిచి
“భారతీనేత ! ప్రపంచనిర్దాత ; - సౌరలోకతాత ! సత్యసంఘాత !
ధాత ! మాతాత బుదగులై వచ్చి - యాతతకపిలుకోపాగ్నిచేఁ గ్రాగి,
మూలువేలేండ్లు సన్నతగతిలేక - నాఱడిపడి భస్మమై యున్నవారు ;

కడగి యాభస్త్ముల్ గంగోదకములఁ - దడుపక గతిజేడు దయసేయు” మనిన
 “హరుఁడొక్కరుఁడు దక్క నన్యులాగంగ - ధరియింపనేరరు దగిలియెవ్వరును ;
 నీవింక హరునకు నిష్ఠమైఁ దపము - గావించి ప్రార్థింపు గంగ ధరింప”
 ననిపల్కిమదిలోన నతఁడు పార్థించు - తనయులనిచ్చి యద్ధరణీశుకొఱకుఁ
 దనరంగ నాగంగ ధరకేగు ననుచుఁ - జనియె పద్మజుఁ ; డటఁజని భగీరథుఁడు
 అంగుష్ఠ మొక్కటి యవనిపై మోపి - యంగజహరునకు నతిఘోరతపము 1240
 దలకొనిచేయఁ బ్రత్యక్షమై శివుఁడు - “తలదాల్తుఁ దెమ్ము మందాకిని” ననియె
 నంత భగీరథుం డర్థిఁ బ్రార్థింప - నంతరీక్షస్థలమందుండి గంగ
 గగనమండలము నక్షత్రమండలముఁ - బగులలోకము లెల్లఁ బగులమ్రోయుచును
 గులపర్వతములతోఁ గుంభినితోడ - బలసి మహాదేవుఁ బాతాళమునకు
 గొనిపోవుతెఱఁగున ఘోరమై పర్వి - చనుదెంచు నురవడి జగములు బెదర
 వచ్చు నా గంగగర్వముఁ బాప శివుఁడు - హెచ్చిజూటముఁ బెంచె నింతలో గంగ
 వచ్చి మహాదేవు వరజటావీధిఁ - జొచ్చి వెల్వడుత్రోవ చొప్పడకున్న

—: భగీరథుఁడు గంగను దెచ్చుట :—

హరు జటాజూట మహాటవిఁ జిక్కి - తిరుగుడుపడుచు వర్తించుచునుండె.
 నంత భగీరథుఁ “డతులప్రవాహ - మంతము నిప్పు దెందరిగెనో ?” యనుచు
 వెఱగంది మఱియును విషకింధరునకుఁ - దటిగొని యత్యుగ్రతప మాచరించి 1250
 నపరిమితప్రీతి నాభగీరథుని - తప మంత మెచ్చి కందర్పహరుండు
 లోలతఁ దనమాళిలోనున్న గంగ - “భూలోకమున కింకఁ బొ”మ్మని యనుప
 వలనొప్పుజూటంబు వాకిలి వెడలి - బొలు పొందఁ బాతాళమునఁ జూపునిలిపి
 తనదివ్యదృష్టి మందాకిని కపిలుఁ - గని “మనిమహిమకుఁ గడుఁ బోద్యమంది
 తగిలి నిన్నలచిన దారుణాకృతుల - సుగతికిఁ బంపవచ్చుచు నున్నదానఁ
 గినియకు మీవని కేలర్థిమొగిచె” - ననఁ బద్మముకుళంబు లమరఁ జూపటకు
 నడరు నమ్మునికిన్క నటుపోవ వెఱచి - సుడిపిడుతెఱఁగున సుడురొప్ప మిగుల
 మామీఁదజనుదెంచుమలయుచు గంగ - యేమొక్కడికిఁబోమ మిటమీఁద ననుమిఁ
 బఱతెంచి సగరులపాలిపాపములు - మొఱపెట్టుచున్నవి ముక్కంటి కనఁగ
 నోలిఁబంకజముల నుండరాకున్న - దూలి యాకాసమునఁ దుమ్మెవ ల్త్రోయ 1260
 భూతాధిపతిజూటముననుండి ధరణి - కేతెంచు గంగకు నెండగాకుండఁ
 గొడుగులువట్టిన కొమరున హంస - లుడువీధి సుడిపిడి యొప్పారుచుండఁ,
 దొడటి యాసగరులవోషోత్కరములు - కడఁక మై బోద్రోమకరములో యనఁగ
 గమనీయతరములై మనతరంగముల - గములంతకంతకుఁ గరిమొప్పుమిగులఁ ;

దనవారిలోపఁ దగ భగీరథున - కనుపమసితకీర్తు లందందఁ బుట్టి
 నెఱసి భూతలమెల్ల నిండనేతెంచు - వఱుసన నుఱువులు వఱలంగ, గంగ
 యప్పటప్పటికిని నతులఘోషంబు - లుప్పొంగి యుప్పొంగి యడువీధిముట్టి
 బ్రహ్మాండభాండము ల్వగులఁ బెల్లుబ్బి - బ్రహ్మాదిదేవత ల్భక్తితోఁబొగడ
 శివుఁడు ధరించిన శ్రీగంగయపుడు - భువిఁ బామరులకెల్లఁ బుణ్యంబునీయ
 వచ్చితినిగంగ వరుసగాఁజెప్ప - వచ్చినవిధమున వరుసఁ ఘోషించి, 1270
 సురలు భేదరులును సుముఖులై చూడ - గరుడగంధర్వులు గరము భూషింపఁ
 జనుదెంచి బిందువ న్సరసిలోఁ జొచ్చి - యెనయఁ బ్రవాహంబు లేఱుపైపాటి
 యనఘాత్తః పావని హ్లాదిని నలిని - యనఁ బ్రవాహములుమూఁ డరిగెఁ దూర్పునకుః
 సీత సుచక్షువు సింధువు నాఁగ - టాతితో మూఁడేగెఁ బడమటిదెసకు
 నడరుచు నుప్పొంగి యందులో నొకటి - కడఁగి భగీరథక్షౌపాలు పిఱుద
 ఘనతరవిశదోదకప్రవాహంబు - వినువీధి శరదభ్రవిభ్రమం బెసఁగ
 దివికేగ మదిలోనఁ దివురుభూజసుల - కివిరళనిశ్శ్రేణు లమరుచందమున
 నిలయు నింగియు మ్రోఁగునెడబ్రవాహంబు - గలయ నానామాలికలు వీచులమర
 నీభంగిఁ ద్రిప్పుదునెల్ల పాపముల - నాభంగిఁజూడఁడి యన సుడులొప్పఁ
 జెలిమిఁదారలతోడఁ జేయఁజన్మరణిఁ - బెలుచ నింగికి నంబుబిందువులెగయ, 1280
 ధర్మాత్తులగువారి ధర్మకీర్తులకు - నిర్మలస్థానమై నెఱిఁబొల్తు ననుచుఁ
 గేలి నయ్యాపగాకీర్తులు నవ్వు - లీల డిండిరమాలిక లుల్లసిల్లఁ
 బెక్కుఁగన్నులఁగాంతుఁ బృథివిపెంపెల్ల - మక్కువననుభంగి మత్స్యములొలయఁ
 జరియించు కొమరారు జలచరావళులు - పొరినొప్ప నేతెంచె భూలోకమునకు.
 నంత శతార్కమై యమరుచందమునఁ - గాంతిమద్భహారత్నఖచితంబులై న
 నిజభూషణంబుల నింగివెలుఁగ - గజవిమానాదులు కర మర్థినెక్కి
 యమరగంధర్వ సిద్ధాదులు చూడ - నమరంగ నేతెంచి రజుఁడు నేతెంచె
 నటమహానాగంబు లాప్రవాహంబు - చటులవేగము చూచి యట మ్రొక్కుటయును
 అంతయు నానిర్జరాదులు చూచి - చింతించి జపములు చేసి రాలొన
 నానదిగట్లనే యవగాహమంది - యానందమునుబొంది యాడి రచ్చరలు 1290
 అమరమునీంద్రాదు లంతసంతోష - మమరఁగాఁ బువ్వుల నర్పించి రెలమి,
 నాపుణ్యనదిలోన నతిపాపరతులు - శాపదగ్ధులు కృతస్నానులై దివికిఁ
 జనుచుండ సురలు నచ్చరులు గంధర్వ - దనుజపన్నగయక్షదైత్యరాక్షసులు
 కిన్నరాదులు నాభగీరథురథము - వెన్నాడి కనుఁగొంచు వేడ్క నేతేరఁ
 బెరిగి పర్వతములు భేదించుకొనుచు - నరుగఁ జహ్నుఁడు యాగ మాత్రోవఁజేయ
 వరదగా నటువచ్చి వలగొనిగంగ - సరిచుట్టుముట్టిన సరగున నపుడు

యాగోపకరణంబు లవి వెల్లివోయి - యాగవిఘ్నంబైన సతఁ డాగ్రహించి
నింగికి నుప్పొంగి నెఱిసేగుదెంచు - గంగ నాకర్షించి కలుషించి క్రోతె.

అనిమిషమునివరు లాభగీరథుని - గనుఁగొనిపల్కిరి కరమర్థిమీఱి

“నీమహాగంగ ని త్లీమునీశ్వరుఁడు - ఈమాడ్కిఁగ్రోతెనే యిప్పుడె నీవు
కోపంబులేకుండఁ గోరి యీమౌని - నీపట్లవేడిన నిచ్చును గంగ”

1300

అని యిట్లు దేవత లందఱుఁజెప్ప - వినయంబుతోఁబోయి వేడ్కనఘ్నాని

గనుఁగొని మ్రొక్కుచు గరములు మ్రొగిచి - వినయసంభరితుఁడై వేడ్క నిట్లనియె

“వినవయ్య మునిచంద్ర ! విమలచారిత్ర ! - ఘనమైనగంగను ఘనమైనతపము

చేసి యుర్వికి గంగఁజెలఁగుచు నిపుడు - వాసిమైఁ దెచ్చితి వరుసనిచ్చటను

మోసమై మీచేత మొనసికోల్పడితి - నోసంయమీశ్వర ! యోపర బ్రహ్మ

దయచేసివిడిపింపు ధన్యచారిత్ర - దయచేయు సంయమీ ! దయచేయు” మనుచు

వినయంబుతోఁబల్క వినిమౌనివరుఁడు - మనమునఁ గృపపుట్ట మఱియు నిట్లనియె.

“నోభగీరథచంద్ర ! యోమహారాజ ! - యీభంగిగంగను నిలకుఁదెచ్చుటకు 1310

నీమహాత్త్వంబును నీతపోమహిమ - నేమనిచెప్పుదు నిఁక నీదుకీర్తి

విడిచెద గంగను విడిచెద నిపుడు - పుడమిలో నాకీర్తి పొలుపొందు” ననుచు

నుమిసి యెంగిలిసేయ నొల్లక యతఁడు - రమణమై దనకర్ణరంధ్రంబునందు.

వెడలింప నెప్పటివిధమున గంగ - యడరుచు జాహ్నువి యనుపేరఁబరఁగె.

బురుషపురాకృతపుణ్యంబునడుమ - దొరకొన్న విఘ్నంబుద్రోచి యేతెంచు

వెరవున నారాజు వెంటనేవచ్చి - శరనిధిఁజొచ్చి యాజాహ్నువీదేవి

దిగి రసాతలమునఁ దిరిగి యందున్న - సగరులభ స్తము ల్సరినిండఁబాటె.

నంత నంబుజగర్భుఁ డాభగీరథుని - సంతసంబునఁ జూచి “జననాథ ! వినుము

జలనిధి నెందఁక సలిలంబులుండు - దలఁప నీసగరుల తనయు లందఁక

దివ్యభూషణముల దివ్యాంబరముల - దివ్యమాల్యంబుల దివ్యగంధముల

1320

దివ్యమూర్తులనొప్పి దివిజలోకమున - దివ్యభోగముల వర్తించుచుండెదరు

అడరంగ నిదిమొదలనఘ నీపేర - నడుచు భాగీరథీనామ మీనదికిఁ

ద్రిపథయనంగ వర్తిలువరదయన - నృపజాహ్నువి యనంగ నెగడు లోకముల

అనఘ ! మీసగరుండు సంశుమంతుండు - ఘనుఁడు దిలీపుఁడు గైకొన్నవ్రతము

నెఱవఁజాలమి నీవు నెఱవంగఁ దివిరి - తెఱఁగొప్ప నీగంగఁ దెచ్చితి కాన

గంగాంబుని ర్తలకమనీయపదము - మంగళచిరకీర్తిమహితుండ వగుము.

కాకుత్స్థకులజుల గౌరవశ్రీల - కాకరం బగు తనయావళిఁ గనుము

అలితధర్మముల మూల స్తంభమైతి - పొలుపార నింక నీపుణ్యోదకముల

వెలయఁ దీర్థస్నానవిధు లొప్పఁదీర్చి - ఫలము గైకొను” మంచుఁ బద్మసంభవుఁడు

తనలోకమున కేగెఁ ; దదనంతరంబ - తనర నాగంగఁ గృతస్నానుఁడగుచు
 నటువదివేవుర కాభగీరథుఁడు - నెఱిఁ దిలోదకములు నిష్ఠతోనిచ్చె. 1330
 నాతిలోదకముల నమరులై సగరు - లాతని దీవించి యరిగిరి దివికి
 ననఘుండు మఱి యయోధ్యాపురంబునకుఁ - జని భగీరథుఁడు రాజ్యముసేయుచుండెఁ
 గలుషఘ్న మీయుపాఖ్యానంబు భక్తి - చెలువారఁజదివినఁ జెప్పఁగా వినిన
 నొనరఁ బుణ్యముల నాయుష్కంతులగుచు - ధనధాన్యకీర్తులఁ దనరుచునుండు ;
 రెప్పుడు వారల కెల్లదేవతలు - నొప్పఁబ్రసన్నులై యుండుదు రెలమి,
 నమరంగ సిద్ధించు నఖిల కార్యములు ; - సమకౌను నంచితస్వర్గభోగములు
 పెనుపారఁగా వారి పితృగణంబులకు - ననుపమసద్గతు లనిశంబుఁ గలుగు”
 ననిన రాఘవుఁడు గంగావతారంబు - విని కౌశికునిఁ జూచి వినుతులుసేసి,
 నేఁడు విశ్వామిత్ర నీచేతవింటిఁ ; - టోఁడిమి నీగంగ భూలోకమునకు
 వచ్చినతెఱఁగును, వారితెఱంగు - నచ్చెరువడరంగ నని ముదంబంది 1340
 యారాత్రి యందుండి యఖిలలోకముల - నారూఢికెక్కిన యానది గ్రుంకి,
 యాహ్నిక కృత్యంబు లన్నియుఁ దీర్చి - జాహ్నువిదాఁటి, విశ్వామిత్రుతోడ
 నుత్తరతటమునందున్న సంయములఁ - జిత్తంబులలరఁ బూజించి, వీడ్కొనుచుఁ
 జని చని యెదుట విశాలయన్పురము - కనుగవకింపైన గాఢేయుఁజూచి

—: అమృతోత్పత్తి :—

“యాపురి పే రేమి ? యేరాజవంశ్యుఁ - దేవుమైఁబాలించు ? నెఱిఁగింపు” మనిన
 ఘనుఁడుకౌశికుఁడు రాఘవుఁజూచిపలికె - విను మింద్రుకడ మున్ను విన్నాఁడ నేను
 దితిసుతులైన దైతేయులు నదితి - సుతులైన సురలు భాసురలీలఁ దొల్లి
 నోలి రసంబులు నోషధుల్ నించి - పాలసముద్రంబు పరువడి ద్రచ్చి
 క్రమమొప్పనమృతంబుగై కొందమనుచు - సమమై త్రినాసుధాజలరాశి డాసి 1350
 కవ్వంబు తరిత్రాడుగా మందరంబు - నవ్వాసుకిని జేసి యమృతాబ్ధిఁదరువ
 వెలయంగ నటఁ బుట్టి విష ముగ్రమగుచుఁ గలయలోకంబుల గాఢించి మించ
 బరఁగ రోషానల పరుషంబునైన - హరుఁ డదిగొని మ్రింగె నంత నుమియుట
 మరగముల్ ధరియించె నోలిఁదద్విషము - మఱి మఱి తరువంగ మఱియును బుట్టె
 వంచన మన్త భావా ప్తిలోకముల ముంచియెత్తగఁజాలు మురిపెంబు అమర
 గాంచీరుణత్కారఘననితంబములు - నించుకనడుమును నెఱియుఁ జన్గవలు
 చంచలతనులత ల్సరిదంతచయము - మించు కన్గవయును మెఱయుమోవియును
 గోమలభ్రూలతాకోదండుఁ దైన - కాముని విలువిద్యగతి చూప నొప్పి
 కడఁగంటిచూపులఁ గక్షదీధితుల - వెడలించు భుజలతావిక్షేపములును

అమర నూతనయౌవనాభిరామముల - నమర నరువదికోట్ల యస్సరోగణము
 వీలమై నచ్చరలేమలనెల్ల - నోలి దేవతలు దైత్యులును గైకొనిరి. 1360
 వారక దరువ నా వరుణాత్తజాత - వారుణి ప్రభవించె పైభవం బిలర
 నాసురదితిసుతు లపుడొల్లకున్న - నసుకులై వర్తిల్లి రవని నెల్లెడల
 సుర నాదితేయులు సొరిది, గైకొన్న - సురలనఁబ్రభాతి శోభిల్లిరపుడు
 సంతసంబున రమాసతి దురంగంబు - కాంతిమిన్నగు దంతి కౌస్తుభమచేయు,
 నమృతాంకుడును బుట్టె, నమృతంబు సురభి - నమరు సుధాపూర్ణ మగుకమన్దలువు
 కలిగి ధన్వంతరి కర మొప్పఁబుట్టె - వెలయంగమఱి పుట్టె విష ముగ్రముగను
 సంత సురాసురు లమృతంబుకొఱకు - నెంతయుఁ దమలోన నేచి దర్పమున
 ననుపమస్థితిఁబోర నసురుల సురలఁ - గనుఁగొని సురలపైఁ గరుణించి మించి
 మానినిరూపమై మధుమర్దనుండు - తా నమృతముఁ బించి తగ నిచ్చువేళ
 రాహుకేతువు లను రాక్షసులప్పు - డూహించి పంక్తిలో నొగిఁ గూరుచుండి 1370
 చెయిజాచి పట్టిన జెలఁగుచునుధను - మెయిచాయ జూడక మెలఁత యిచ్చుటయు
 రవిచంద్రులప్పు డారమణిని జూచి - కవగూడి యిద్దరుఁ గళవళంబంది
 కనునైఁగ నటుచూపఁ గనలుచు - వనువొందఁ జక్రంబు నటుప్రయోగించి
 శిరములు ఖండించి సృష్టితోపలను - కఱకురాక్షసుతలల్ కడుగ్రహంబులుగ
 నామింట నిలిపెను నమృతంబు ద్రావ - నేమియుఁ జెడకుండ నెప్పుడు వారి
 నాదిగా నెప్పుడయ్యాదిత్యుఁజంద్రు - డాధించుచుందురు పర్వంబులందు
 నసురుల గనుబ్రామి యమృతంబుసురల - కొనఁగి వారికి జయంబొసఁగె యుద్ధమున.
 దైతేయకోటియందఱుఁ ద్రుంచి యింద్రుఁ - డాతఱి ద్రిజగంబు లర్థిఁ బాలింప
 దితియంతఁ దనసుతు లైగుటకునొగిలి - పతియైనకళ్యణఁప్రార్థించి, “యింద్రుఁ
 జంపఁజాలిన మహాసత్త్వప్రతాప - సంపన్ను నొకనిఁ బ్రసాదింపు” మనిన
 నంగీకరించి “సహస్రవర్షంబు - లంగన : ఘనశుచీవై యుండఁగల్గు : 1380
 మూఁడులోకంబులు మొగిగెల్పువాని - వాడిమిమై నింద్రు పథియించువాని
 గనియెద వొకపుత్రుఁ గాంత నావలన” - నని పల్కి దితిమేను హస్తాంబుజమున
 నయమారఁ బరిమార్చినము నేసి మఱియు - దయజూచి యతఁడేగెఁ దపమాచరింప,
 జనియె నా దితియును సమ్మదంబెసఁగఁ - జని యుగ్రతప మొప్ప సల్పుచునుండె.
 సంతట మఘవంతుఁ డతైఱం గెఱిఁగి - చింతించి దితిఁజేరి శిష్యుండువోలె,
 పాయక కుశసమిత్ఫలమూలభవ్య - తోయాడు లతిభక్తితోడఁ దెచ్చుచును
 జరణంబు లొత్తుచు సత్కృతు ల్లాటయు - బరిపాటిసేవయుఁ బరిచర్యసేయ
 నేవేళ నెచ్చట నేమిగావలయుఁ - గావలసినవెల్లఁ గనుసన్నఁ దెచ్చి
 యుసచరింపుచు వేడ్కనుండఁ బెక్కిండ్లు! - నపుడొక్కనాఁ డింద్రు నాదితిచూచి

యలరుచు మదిరహస్యము దాపలేక - “బలభేది : వినుము నాపల్కనీవాకటి 1390
 తనయుని గోరి మీతండ్రి నేనడుగ - వినుము వెయ్యేడులు వెడలినపిదప
 నిచ్చితి సుతునంచు నింపార నాకు - నచ్చుగా వరమిచ్చె నటుగాన నీకు
 నిఁమీదఁ బదియేడు లేగినపిదపఁ - బటుశక్తి దమ్ముడు ప్రభవింపఁగలఁడు
 అలరంగ నీవును నాతండు గూడి - పొలుపార నేలుఁ డీభువనత్రయంబు
 వినుతకీర్తుల మీరు విలసిల్లుచుండుఁ” డనిపల్క నంత మధ్యాహ్నకాలమునఁ
 దలనిడి కల్గడ దలయంపిగాఁగ - నలతమై నిద్రించు నాదితిఁజూచి,
 శతమన్యుఁ డెంతయు సంతోషమంది - వితతవై ఖరి నిదేవేశ నాకనుచు,
 దితిగర్భ మతియోగధీశక్తిఁ జొచ్చి - శతకోటివేఁ దనశత్రువా శిశువు
 నేడుతున్కలుసేయ నెలుగెత్తి బాలుఁ - డేకువ దితియు నయ్యెడ మేలుకాంచె,
 మఘవుఁడు మారుదో! మారుద! యనుచు - లఘురీతిఁ బలుక “బాలకుఁజంపవలదు. 1400
 వల” దనియెడు దితివాక్య మాలించి - వెలునడి గర్భ మవ్వేశ వాసవుఁడు
 కరములుముకుళించి కలఁక చిత్తమున - తిరమైనభక్తివే దితితోడఁ బలికెఁ.
 “దనరంగ గాల్గడ తలయంపిగాఁగఁ - గొని ముక్తకేశవై గూర్కుటఁజేసి
 యరసి నీ వశుచివైతివి గాన తెగువఁ - గార్యంబుకొఱ కేను కడుపులోఁజొచ్చి
 గొనకొని నినుఁజంప కోడి గర్భంబు - దునిమితి నేనేడుతునియలుగాఁగ
 సన్నకు సన్న నాశత్రుండు గానఁ - జిన్నిపాపనిఁ బరిచ్చిన్నఁజేసితిని
 జనని : ధర్తజ్జవై సైరింపవలయు” - ననిన దుఃఖింపుచు నాయింద్రుఁజూచి
 “నానేరమంతయు నాకలోకేశ - నీనేర మదిలేదు నిక్కువం బరయ”
 నని పల్కి మరుదాబ్య లమరఁదేజంబు - లెనయంగ ఖండంబు లేడ్వరునగుచు
 నిమ్ముల నాపుత్రు లెలమి నెల్లెడల - సమ్మదమింపార చరియింపనిమ్ము 1410
 సప్తఖండంబులై సరినొప్పువీరి - సప్తమారుతగణస్కంధనాయకులఁ
 గావింపు” మని వేడగా నట్లుచేసి - దేవేంద్రుఁ డమరావతికిఁ బోయె నంత
 వారును దేవతావల్లభులెలిమి - మారుతగణసంజ్ఞ మఱిదివ్యు లైరి.
 దేవేంద్రుఁ డతిభక్తి దితికి శుశ్రూష - గావించె నీపుణ్యగణ్యదేశమున ;
 నీపుణ్యధరణి మున్నివ్వెక్కునృపతి - భూపవర్యుం డలంబుసయందుఁ గన్న
 కొడుకు విశాలుఁ డన్కువలయాధిపుఁడు - పుడమినేలి విశాలపురి యిందొనర్చె.
 నావిశాలునిపుత్రుఁ డై హేమచంద్రుఁ - డావిర్భవించెను నతఁడు సుచంద్రు
 నతఁడు ధూమ్రాశ్వుని నతఁడుసృంజయుని - నతఁడంతసహదేవు నతడు కుశాశ్వు
 నాతండు సోమదత్తాఖ్యుఁ గాకుత్స్థుఁ - డాతని కెంతయు నమరంగ సుమతి

—: సుమతి యను రాజు విశ్వామిత్రు నెమర్కొనుట :—

భావింప నెప్పుడు పరమధర్మముల - నీవిశాలాపురం బేలెడి రాజు, 1420
 లనఘ : వైశాలికు లన వీరుజగతి - వినుతికెక్కిరి ధర్మవిభవసంపదల ;
 నిచ్చల రఘునాథ : యిచట సీరాత్రి - బుచ్చి పేగినఁ జూడఁబోద ; మిజ్జనకు
 ననునంత గాఢేయుఁ డటవచ్చు పెఱిఁగి - మనమున సంతోషమగున్నదై సుమతి
 తనపురోహితులును దనబంధుజనులు - తనతోడఁజనుదేరఁ దనపట్టణంబు
 వెలువడి చనుదెంచి విహితమార్గమున - నెలమితో నాసంయమీంద్రుఁబూజించి
 కరములు ముకుళించి కడుభక్తిబలికె - “ధరణిలోపల నేఁడు ధన్యుఁడనైతిఁ
 జరితార్థమయ్యెనాజననం” బటంచుఁ - బరమపియంబునఁ బలికియొందొరుల
 నమరంగఁ గుశలంబులడిగినపిదప - సుమతి విశ్వామిత్రుఁజూచి తాననియె :

—: సుమతికి శ్రీ రామలక్ష్మణులనుగూర్చి కౌశికుఁడు తెల్పుట :—

“మునినాథ : యసమానమూర్తులీమనులు - మనభుజాలనిమిష క్రమపరాక్రములు
 కరిరాజగమనము ల్కంఠీరవములఁ - బురుడింపఁజాలిన మజనత్త్వములును 1430
 లలితంబులైన పుల్లసితారవింద - దళములఁదెగడునేత్రములుఁ జెన్నొందఁ
 గరవాలములుఁగార్చుకంబులు దొనలు - ధరియించి దమదుపదన్యాసములను
 జగతి నారవిచంద్ర సంచారలీల - మగు నాకసమువలె నలరించువార
 లిరువురు దమలోన నెల్లచండముల - సరియగుచున్నారు జనులచూడ్కులకు
 సీకుమారకు లెవ్వ రెవ్వరీసుతుల - నాకు నేర్పడ గాధినందన చెపుచు”
 యనిన విశ్వామిత్రుఁ డాతనిఁజూచి - వినిపింపఁదొడఁగెను వీనులుబ్బంగ
 “నోరాజకులచంద్ర : యోసుగుణాబ్ధి : - వీరివృత్తాంతంబు వినుముదెల్పెదను ;
 సరయువుపొంతఁ గోసలదేశమునను - నరుదొప్పఁగ నయోధ్యయను పురియొప్పు
 నాపురినేలుచు నాదశరథుఁడు - నేపుమై మనుజుల నెల్లఁ బాలించు
 నాతనివరపుత్రుఁ డైనరాముండు - నితనికి ననుజాతుఁ డీలక్ష్మణుండు 1440
 మఖముసేయుటకునై మఱి నేనువేఁడ - సుఖమున నిచ్చెను సుతులనిద్దఱిని
 మావెంట వేంచేసి మఖమును గాచి - వేవేగఁ దాటక వెన సుబాహువును
 ఆటోపమొప్పంగ ననిలోనఁగూల్చి - మాటమాత్రంబున మారీచుఁబోలి
 యాగంగ నటదాటి యటుమిథిలకును - నేగంగఁదలఁచుచు నిటకువచ్చితిమి ;
 ఈరాజశీతాంశు లినవంశకులులు - వీరిసామర్థ్యంబు వినఁగఁజోద్యంబు”
 ననినవిశ్వామిత్రునతులవాక్యములు - విని చాల సుమతియు విస్తయంబంది
 యారాఘవుల నప్పు డర్థిఁ బూజింప - వారును బూజలు వరుసఁ గైకొనుచు
 నారాత్రియందుండి యాప్రభాతమున - నారాజు తముఁబంప నర్థితోఁజనిరి.

—: గౌతమాశ్రమముఁ జేరుట :—

చనిచని గౌతమాశ్రమము రాఘవుఁడు - కనుఁగొని పలికె నాగాధినందనుని
 “నలలిత పల్లవసంఘద ల్లఁగి - వెలయు మామిళ్లును వేటుపనసలు 1450
 నారంగ జంబీరి నారికేళ లు - పారిభద్రంబులు బదరికాతతులు
 మాతులుంగ అవంగ మంజీరతరులు - శ్రీతరు సంపంగి సింధువారములు
 పొన్నలు పొగడలు పోకమ్రాఁకులును - నెన్నంగనరఁటుల నెఱయుపుప్పొళ్లు
 చిత్తజాంబకములై చెలఁగునశోక - లత్తుక దాడిమ లలితమల్లికలు
 తిందుకంబులు శివతిలకశాల్మలలు - చందన కర్పూర సహకారములును
 భల్లాత గుగ్గులు బ్రహ్మకౌశికిము - లెల్లచో నల్లిన యేలకీలతలు
 అల్లిన మొల్లలు నలరుచేమంతి - చల్లనిపుష్పవాసనలఁ జెన్నొందు
 కాసారములచేతఁ గడుఁమ్య మగుచు - భాసిల్లుపక్షుల పటురవంబులును
 సమధిక మిట్టి యాశ్రమమామి సకల - రమణీయమయ్యు నిర్జన మేటికయ్యె ?
 మున్నిందుఁడపమున మునివర్యుఁడెవ్వఁడన్నియునెఱిఁగింపు” మనిననిట్లనియె. 1460
 “గౌతముం డిక్కడఁ గడఁకతోఁ దొల్లి - యాతతనిష్ఠ నహల్యతోఁగూడి
 యతిఘోరతపముసేయఁగ నింద్రుఁడెఱిఁగి - యతనితపంబు దానంతయుజెఱుపఁ
 గుక్కుటంబై పోయి కుటజంబుసేరి - కొక్కొక్కరొయని కూయఁగొమరొప్పమాని
 మనమునజింతించి మఱియొక్కనాఁడు - మునినిజానుష్ఠానమునకుఁ బోవుటయు
 గౌతమాకారంబు గైకొనివచ్చి - యాతనిసతి నహల్యదేవిఁ గదిసి
 “ఋతుకాలమనరు కోరికగలవారు - మఱిదలంపఁగఁ బొద్దు మఱి చాలఁగలదు
 పొలఁతుక నీతోడి భోగేచ్ఛ నాకు - వలయుటఁదలపోసి వచ్చితి” ననిన
 నెఱిఁగి యహల్య నీవింద్రుండవగుట - యెఱుఁగుచు గాకేమి ? యిందు రమ్మనుచు
 జలజాక్షి తమపర్ణశాలలోపలికి - బలభేదిఁగొనిపోయి పరఁగఁగ్రీడించె.
 సురనాథుఁడప్పుడు సుక్కుచు భీతి - నరుగుచో గౌతముఁ డంతలో వచ్చి 1470
 “యోరి పాపాత్తక ! యిచితమే నీకు ? - నారూపు గైకొని నాపత్నిఁ గవయ ?
 నీపాపఫలమున నీ వముఘ్కుండ - వై పొమ్ముపొ”మ్మని యంత శపించె.
 గౌతముశాప మఖండమై తాకి - యాతని యండంబు లంతలోఁ దెగియె.

—: గౌతముఁ డహల్యకు శాప మిచ్చుట :—

నడరి గౌతముఁ డహల్యదేవిఁ జూచి - “పడఁతి ! పాషాణమై పడియుండు మీవు ;
 కరముగ్రమగునెండ గాలిపెంధూళి - బొరలుచు నెందును బొడగానఁబడక”
 అనీన “శాపమున కెయ్యదితుదినాకు” - ననిన నహల్య కిట్లనియె గౌతముఁడు
 “వైకుంఠధాముఁ డవాప్తకాముండు - లోకరక్షణకళాలోల తత్పరత

రాముడై వచ్చి పురాణపూరుషుడు - భూమిపై జన్మించి పొగడు దీపించి
 చనుదెంచి కౌశికుజన్నంబుఁగాచి - యినకులాధీశ్వరుఁ డీప్రోపవచ్చి
 తొలఁగిపోవక నిన్నుఁ ద్రొక్కినజాలు - జలజతోచన ! నీదుశాపంబు దీలు” 1480
 ననిచెప్పి శీతాద్రి కరిగె గౌతముడు - మునిపత్ని దారూపమున నుండెనంత.
 సురరాజు దనపాటు సురలతోఁదెల్పుఁ - దరమిడి పితృదేశతల వారు పేడి
 వెరవరులై మేషవృషణముల్ దెచ్చి - సురలు నంధించిరి సురలోకపతికి,
 నతులపుణ్యాత్మకు లదియాదిగాఁగ - గ్రతువులఁజంపుమ ర్కడఁగి మేషముల
 నాఁడాదిగా మునినాథుశాపమునఁ - బోడిమిచెడి యీతపోవని నున్న
 యాయహల్య నతుల్య హతమనశ్శల్యఁ - జేయవే శ్రీరామ ! చిరపుణ్యధామ !”
 యనిచెప్పి గౌతము నాశ్రమంబునకుఁ - జనుదేర శ్రీరామచరణంబుసోఁక
 మొగు లెల్ల విరియ సోమునికళవోలెఁ - బొగ యడంగిన హవ్యభుక్తిలవోలెఁ
 గలఁకఁదొలంగిన కమలినివోలె - బలుమష్టుగడిగిన బంగారువోలె
 శ్రీరామపాదరాజీవపరాగ - దూరీకృతాఘనందోహమై యున్నడు 1490
 వెలఁది యంతయు శిలావేషంబు మాని - తిలకించి తనతొంటిదేహంబు పూని
 మునిపతిచేతరాముని మహాత్త్వంబు - వినినది గాన నావేదండయాన
 యామహామహునకు నాతిధ్య మొసఁగి - “శ్రీమీట నిటకు విచ్చేసితిగానఁ
 జరితార్థనైతి ; మీవరణపద్ధములు - దరి నిచ్చి రఘునాథ ! త్రోకోక్యనాథ!
 మీపాదతీర్థమౌ మిన్నేరు భువన - పాపంబులెడఁజాపఁ జాల్చుడె ససఁగ,
 నిలయెల్ల నొకటమిన్నొక్కటఁగొలిచి - బలిమెట్టి బ్రహ్మాండభాండంబుముట్టి
 నేదశిరోవీధి విహరించునీదు - పాదముల్ నాదుశాపముఁ వాచు టరుదె ?”
 యనిరాము వినుతించె నంతగౌతముడు - ననుదెంచి రఘురామచంద్రుఁబూజించి
 ప్రాకట జన్మసాఫల్య నహల్యఁ - గైకొని తొల్లింటిగతి విలసిల్లెఁ.
 గ్రొవ్విరిజడివాన కుంభిసిఁ గురిసె - నవ్వేశ దేవతూర్యంబులు మొరసె ; 1500
 ఘనపుణ్య లందుండి కదలిమిన్నంటి - తనరుప్రారాధనాధములయాధముల
 నమరిక రత్నగేహములవాహముల - రమణీయ రాజమార్గముల దుర్గముల
 వలనొప్పుశృంగారవనుల జవ్వనులఁ - బొలుచునంతతరుభంబుల నిభంబులను

—: శ్రీరామలక్ష్మణులు విశ్వామిత్రునితో మిథిలఁజేరుట :—

ననువొందు వై రివర్గాశిథిలకును - జనకుని మిథిలకు జనుదెంచి రంతఁ.
 గాళింగ నేపాళ కర్ణాట లాట - మాళవ సౌవీర మగధ పాంచాల
 కురు పాండ్య బర్బర కుంత లావంతి - మరు తురుష్కాభీర మనుజవల్లభుల
 ఘనతర యాగోపకరణభాగముల - ననురూపవశుగణాయతనయాపముల

భూరి దధిక్షీరపూర్ణకుంభముల - సారసమిద్భార చారుదేశముల
 నడరి ఘోషించు సామాదివేదముల - నుడుగక చనుదెంచుచున్న తాపసుల
 నుడువీధి నుప్పొంగు హోమధూమముల - నడరెడుదేవతాహ్వనరావములఁ 1510
 బూజలుగైకొన్న పుణ్యసంయములఁ - బూజింపసొలయనిభూసురోత్తముల
 నరుదైన జనకునియజ్ఞవాటంబు - కరమర్థిఁ జొచ్చె నగ్గాధినందనుఁడు.
 అంత నాజనకమహారాజవర్యుఁ - డెంతయు మహిమతో నెదురుగా వచ్చి
 మునినాథునకు మ్రొక్కి ముదమొప్ప తోడు - కొనిపోయి పూజించి కుశలంబు లడిగి.
 “నీవువచ్చితికాననేఁడునేమిగులఁ - బావనాత్తుఁడనైతిఁ బ్రబలె నాక్రతువు”
 లని చాలఁగొనియాడి యమ్మునిచంద్రు - వెనుకనె వినతులై విలసిల్లుచున్న
 గురుతరస్థితవక్షులఁ గాకపక్ష - ధరుల మహాధనుర్ధరుల శ్రీకరులఁ
 గోమలాంగుల నభంగురయశోనిధుల - భూమిజరించు వేల్పులఁ బోలు ఘనుల
 సదయాంతరంగుల సతతప్రసన్న - పదనుల భువనపావనచరిత్రులను
 చారుప్రభాభానుచంద్రసన్నిభుల - ధీరుల నయ్యశ్వదేవతాకృతుల 1520
 నాజానుబాహుల నతులవిక్రముల - రాజీవనేత్రుల రామలక్ష్మణులఁ
 జూచి “యాశరచాపశోభితాకారు - లీచతురాత్మకు లెవ్వరివార ?
 లీవల్లవారుణ మృదుపాదపద్మ - లేపగిదిని వచ్చి రిచటికి నడిచి ,”
 యనిన విశ్వామిత్రుఁ “డనఘులు వీరు - జననాథ : దశరథజనపాలసుతులు
 నాయతశక్తినాయాగంబుగాచి - యాయహల్యనుబ్రోచి, యనుకంప నేచి,
 నిరుపమతరశక్తి నీయింటనున్న - హరునిచాపముఁజూడ నరుదెంచి” రనుడు
 మునినాథుమాటకు ముదమందిజనకుఁ - డనునయంబునవారినర్థిఁబూజించెఁ.

—: శతానందుఁడు విశ్వామిత్ర ప్రభావంబుఁ దెల్పుట :—

గౌశికుఁ గనుఁగొని గౌతముసూనుఁ - డాశతానందుఁ డిట్లనియె రాగిల్లి
 “నీవు రామునిదెచ్చి నెమ్మి మమ్మేలి - తీవిశ్వవిభుఁడేర నెవ్వరితరము
 అడరి మాతల్లి యహల్యపాపములు - కడఁగి రాముని పాదకమలరేణువుల 1530
 గౌతమశాపదుర్గతి నిస్తరించి - గౌతముఁ గ్రచ్చుటఁ గలసె మాతల్లి
 రామచంద్రుని పాద రాజీవమహిమ - లేఁపందు” నని రాము నీక్షించి పలికె
 “నీకౌశికుఁడు పుణ్యుఁ డీక్షోణీమీఁద - నీకు రక్షకుఁడఁట నీకేమికొడువ
 యరయ విశ్వామిత్రునతులప్రభావ - మరిది ప్రస్తుతిసేయ నైననువినుము
 దశరథాత్మజ బ్రహ్మతనయుండు కుశుఁడు - గుశుఁ డర్థితోడుతఁ గుశనాభుఁ గనియె
 గుశనాభునకుగాధికొమరుఁడై పుట్టె - గుశపవిత్రుడుగాధికొడుకయ్యెనితఁడు
 అతిధర్మనిరతుఁడై యఖిలంబుపొగడ - నితఁడు మహిచక్ర మేలుచునుండె.

నొలసినవేడుక నొకనాడు దన్ను - బలసి యక్షోహిణీబలములు గొల్వ
 వెడలి కాననములవేడ్కలుసల్పి - పుడమియంతయుఁజరింపుచుఁజాలబడలి
 బహుగంధబంధుర ప్రసవమంజరుల - బహుఫలంబులనొప్పు పాపపావశుల 1540
 బహుపక్షిరవముల బ్రహ్మ ఘోషముల - బహుసరోవరముల బహుశ వేదికల
 నలరుచు జాతివైరాదులులేక - మెలఁగు నానావిఘ్నమృగసమూహముల
 ననిలాంబుజీర్ణపర్ణాశులై తపము - నొనరించుతపసుల యోగిపుంగవులఁ
 బిన్నగ భేదరప్రముఖగంధర్వ - కిన్నరాదుల వాలఖిల్యాదిముసులఁ
 గడునొప్పి బ్రహ్మలోకమువోలె మిగుల - నడరు వసిష్ఠనియాశ్రమంబునకు
 నతిముదంబున వచ్చి యావసిష్ఠునకు - నతినిష్ఠమొక్కిన నతఁడు దీవించి
 యుచితాసనంబున నునిచి పూజించి - ప్రచురరసస్వాదు ఫలమూలతతుల
 వరుసతోనిచ్చినవానిఁగై కౌనుచు - గరములుముకుళించి కడుభక్తిఁబలికె
 “ననఘాత్త ! తపసులు నగ్నిహోత్రములు - జనలోకనుతములై జరుగుచున్నవియె
 మీరును శిష్యులు మీయాశ్రమమున - నారంగ వీరు వారన కెల్లవారు 1550
 ముదమున నున్నారె ? మునినాథ !” యనిన - “నొదవునమ్మమున నున్నారమేము
 నీతితోఁజేయుదె ! నీవు రాజ్యంబు ? - ప్రీతిమై భరియింతె భృత్యవర్గముల ?
 ముదమొప్పు రాజ్యాంగములు పరీక్షింతె ? - వదలక నిర్జింతె వాలుశాస్త్రపుల ?
 గుశలమే సర్వంబు కుశలమే నీకుఁ ? - గుశలమే నీపుత్రకులకుఁ బత్నులకు ?”
 ననిపల్క “మీకృప నఖిలంబుకుశల” - మనియెఁగొళికుఁ డంత నవ్వసిష్ఠుండు
 “కరమర్థి నాయుంటికడ విందు గుడిచి - యరుగుమ యీ”వని యతనిఁ బ్రార్థింప.
 నందుకు కౌశికుం డనుమతించుటయు - విందుసేయుటకునై వేగంబ యతఁడు
 తనహోమధేనువు దలఁచి రప్పించి - జననాథవరునకు సకలసేనలకు
 వివిధభక్ష్యంబులు వివిధభోజ్యములు - వివిధభంగులవిందు వేడ్కఁగావింప
 వలయుఁగావున నీవు వలయు వస్తువులు - గలిగింపుచునవుడుఁగామధేనువును 1560
 గలమాన్నతతులు శాకములు భక్ష్యములు - గలవంటకము లూరుగాయ లంబళ్లు
 ఫలవిశేషంబులు పాయసాన్నములు - చెలువారు వెన్నలు చీనిచక్కెరలు
 సద్యోఘృతములు రసాయనంబులును - మద్యవిశేషముల్ మాంసభేదములు
 వావిరి మఱియు నెవ్వారికి నేమి - కావలె నవి యడుగకయె కల్పింప
 నాధేనుమహిమ కత్యాశ్చర్యమొంది - గాధేయుఁడప్పుడు కడిమాడసేయఁ
 గుడిచి సేనలు దాను గోర్కిదీపింపఁ - గడుఁదృప్తి నొంది, యా గాధితనూజుఁ
 డీకామధేనువు నెబ్బంగిన్నైనఁ - జేకొందు ననుచు వసిష్ఠుని జేరి
 “లక్షగుఱ్ఱంబులు లక్షధేనువులు - లక్షయేనుఁగులు వేలక్షలు మణులు
 విచ్చెద నీధేను విష్ణు నా”కనిన - నిచ్చలో మునినాథుఁ డెంతయు వగచి

“యిది నాకు జీవనం బిది నాకు బ్రాణ - మిది నాతపంబులకెల్లసాధనము ; 1570
హవ్యకవ్యంబులు నతిథిసత్కార - మవ్యాహతముగ నీయావుచే నడుచు ;
నీపుణ్యధేనువు నీజాల” ననిన - నాపూర్ణబలుడు విశ్వామిత్రుడు డలిగి

—:విశ్వామిత్రుడు వసిష్ఠుని కామధేనువు గొంపోజూచుట:—

“యిమ్ముని బతిహాలి యేవేడనేల - ర”మ్ముని భటసహస్రంబులు దాను
గోవు నుద్ధతి బట్టికొనిపోవ బోవ - బోవక యది మునిపుంగవుజూచి
“యనఘ ! వసిష్ఠనయమిచంద్ర : నన్ను - గొనిపోవు చున్నాడు క్రొవ్వి కౌశికుడు
వారింప వకట దుర్వారుండవయ్యు - నూరకతగునయ్య యొప్పింపనన్ను
ననఘాత్త ! నీయెడ నపరాధిగాను - నను నుపేక్షించుట నాయమే నీకు ?”
ననుడు ధేనువుమాట కావసిష్ఠుడు - మనమున గృవపుట్టి మఱుమాట బలికె.
“నేనేలవిడుతు నిన్నెంతయు బలిమి - భూనాయకుడు గొనిపోయెడుగాని
క్షత్రియు లుద్దండచారిత్తు లైన - ధాత్రిసురోత్తము ల్దారెంతవార ; 1580
వీక్షోణి కధిపతి యీగాధితనయు - డక్షోహిణీబలం బతనికి గలదు.
వీవిధంబున గెల్తు నితని నే” ననిన - నావసిష్ఠునితోడ నాధేను వనియె.
“మునినాథ ! నృపతేజమునకంటె నెందు - విసుతింప నెక్కుడు విప్రతేజంబు ;
గావున నీకంటె గౌశికుండెక్కు - డేవెంట గాకుండు తే నెఱుంగుమను ;
బనుపుము నన్ను నీబలములనెల్ల - మునుకొని యడచెద మునినాథ !” యనిన
నావసిష్ఠుడు ధేను నపుడు “సైన్యముల - గావించుబలముల ఖండింపు ముఱక”
నన విని హంకారమడరించుటయును - గనుగొని ధేనుహంకారంబునందు
ఘనవాలలతయందు గర్జంబులందు - దనురుహంబులయందు దంతంబులందు
ఖురమధ్యములయందు గొమ్ములయందు - నురులోచనములందు సూర్పులయందు
మొనయ జంఘలయందు మోకాళ్ళయందు - ననువొంద దొడలందు నధరంబునందు
గాఢతరం బైన గంగదోలందు - రూఢిగాగూడిన రోమకూపముల
గెరలురంకెలను సక్తిప్రదేశమున - బొరి నుద్భవించిరి భువనభీకరులు
కైరాత పల్లవ కాంభోజ యవన - వీరులు పెక్కండు విషమవిక్రములు
చిత్రరూపాధ్యులు చిత్రాయుధులును - జిత్రవిలోచను ల్చిత్రహంకృతులు
నైవీరులై ధీరులై మహోదారు - లై వారు సేనాసహాయులై మఱియు
హరులతో గరులతో నందందగడిమి - బరగి విశ్వామిత్ర బలముల ద్రుంప
జూచి యాకౌశికు సుతుల సూర్వురును - నేచి నానాహేతిహేతులు నిగుడ
వచ్చి వసిష్ఠుని వధియింపగడగి - యచ్చట భస్మమై రతని హంకృతికి.
మంత విశ్వామిత్రుడు డఖిలసైన్యంబు - లంతకువీటికి నరుగుటచూచి

యతులపరాక్రము లగుచున్న తనదు - సుతులచావును జూచి శోకించి యంతఁ 1600
దనరాజ్యమున నొక్కతనయుని నునిచి - చనిహిమాచలమునఁ జలమున నిలిచి
త్రిపురారిఁ గూర్చి యతిప్రయత్నమునఁ - దపమొనరింపఁ బ్రత్యక్షమౌటయును

-: కౌశికుఁడు ఈశ్వరునిచేత నస్త్రాదులు వడసి వసిష్ఠునితోఁ బోరుట :-

హరుచేతవివిధశస్త్రాస్త్రము ల్వడసి - యురవడిఁ జనుదెంచి యుగ్రుడై కడఁగి
మొగివసిష్ఠాశ్రమంబున వహ్నిశిఖలు - నెగయ బెల్లెగసె నాగ్నేయబాణముల
వప్పుడు బాణాగ్ను లాశ్రమంబెల్లఁ - గప్పి మండుటయును గని వసిష్ఠుండు
కాలదండముగొన్న కలుండొయనగఁ - గేలదండము దాల్చి కినుకతో వెడలి

“యోరివిశ్వామిత్ర ! యోరిపాపాత్త - భూరిపుణ్యాశ్రమంబులు గాల్పఁదగునె ?

యెనయ నీవెక్కడ నేనెక్కడ” డనిన - ఘనరోషచిత్తుడై కౌశికుం డప్పు

డతనిపై రౌద్రంబు పాశుపతాస్త్ర - పటుతరవజ్రంబు బ్రహ్మపాశంబు

కనలుపైశాచంబు కాలపాశంబు - ఘనవిష్ణుచక్రంబు కాలచక్రంబు

1610

వారుణ గాంధర్వ వాయవ్యసార - ఘోరాస్త్రకోటులు హ్రుఁడై యేయఁ

గలయంగ విస్ఫులింగంబులు చెదర - బలువిడి నుగ్గాడె బ్రహ్మదండమున.

నలుక్క విశ్వామిత్రుఁ డంతబ్రహ్మాస్త్ర - మలవడసంధించియార్చియేయుటయు

సకలగీర్వాణులు సకలసంయములు - సకలగంధర్వులు సకలపన్నగులు

సకలభూతంబులు సకలదిక్పతులు - సకలతారాగ్రహచంద్రసూర్యులును

సకలలోకంబులు చలనంబునొంది - సకలదిక్కులు మండఁ జండవేగమున.

బ్రహ్మాండభాండంబు బలువిడి నెగడి - బ్రహ్మదండముదాటి పరతేరఁజూచి

బ్రహ్మాదులకు నడ్డపడరానియట్టి - బ్రహ్మాస్త్ర మవలీలఁ బట్టుక మ్రింగె.

సురుచిరబ్రహ్మతేజోమూర్తి వెలుఁగ - నరుదార నమ్మునియంగరోమముల

నెఱిమంట లెగయ ననేకబాణంబు - లఱిముఱి వెడలి విశ్వామిత్రుఁ దాకి

1620

చుటబుచ్చఁ దొడఁగినఁ జూచి కౌశికుఁడు - నెఱిచెడి యెంతయు నిజసత్త్వ మెడలి

తరమిడి యాబ్రహ్మదండమొక్కటను - వరశస్త్రకోటులు పమ్మలై పొలిసె.

“నత్రస్త మచల మీయనబ్రహ్మబలము - క్షత్రబలంబది గాల్పనే” యనుచు

—: విశ్వామిత్రుఁడు బ్రహ్మార్షిపదంబునకై తపంబు చేయుట :—

చెనఁటియై మగిడి కౌశికుఁ డాలు దాను - జని ఘోరతప మర్చి నలుపుచునుండె.

అటమీఁద సుతుల విశ్వామిత్రమౌని - పటుసత్త్వవంతులఁ బడసె నల్వరను.

వినుము దుష్కంధ హవిష్కంధనాము - లన దృఢనేత్ర మహారథులనఁగఁ

జలము డింపక పెక్కు సంవత్సరమ్ము - లలఘునిష్ఠలఁ దపం బటుసేయ మెచ్చి.

వనజసంభవుఁ డంత వచ్చికోశికునిఁ - గనుఁగొని యెంతయుఁ గరుణించి పలికె.
 నీతపంబున మెచ్చి యిచ్చితి నీకుఁ - నీతిమై నిట రాజఋషిపదం బనఘ !”
 యని పోవ గాధేయుఁ డతిదీనుఁ డగుచు - నెనయంగ నీతపం బెంతచేసినను 1630
 గడవట బ్రహ్మని గానేరనైతి - నెడవడి చెడిపోయి యాయుగ్రతపము
 ఈ రాజఋషిపదం బేనొల్ల ననుచు - ఘోరతపంబు గైకొనిసేయుచుండె.
 అంత నిజ్ఞేకుకులాగ్రణియైన - సంతతకీర్తి త్రిశంకుఁ డన్రాజు
 తనువుతోడను గూడి తానాకమునకు - నొనరంగఁ జను జన్న మొనరింపఁ దలచి
 భక్తి వసిష్ఠునిపాలి కేతెంచి - యుక్తమార్గంబున నుపచరించుచును
 “దివిజలోకమున కీదేహంబుతోడ - సవనంబు గావించి చనఁగోర్కె నాకు
 ననురక్తిఁ గావింపుఁ డనఘ నాచేత - మునులరప్పింపుఁడు ముదమొప్ప” ననిన
 “నరనాథ ! యొడలితో నాకలోకమున - కరుగ నసాధ్య మీయవనీశులకును.”
 అనవుడు రాజన్యుఁ డటదక్షిణమున - ఘననిష్ఠఁ దపమర్థిఁ గావించుచున్న
 చిరపుణ్యులైన వసిష్ఠపుత్రులకుఁ - గరమర్థిఁ బ్రణమిల్లి కరములుమొగిచి 1640
 “దేవలోకమున కీదేహంబుతోడ - బోవచ్చుయాగంబు పూని నాచేతఁ
 జేయింపుఁ” డనిన, “వసిష్ఠఁడీతెఱఁగు - సేయుఁడి యనెనేని చేయింతు” మనుడు.
 నారాజచంద్రుఁ డిట్లనియె. “వసిష్ఠఁ - డేరాజులునుజేయ రీక్రతు వనియె
 “మీకడనిటురాక మీరై ననన్నుఁ - జేకొని యజ్ఞంబు సేయింపవలయు.
 నరయఁ బురోహితు లగువారుగారె - ధరణీశులకు సర్వధర్మసాధకులు”
 అనిన వసిష్ఠు లాయవనీశుఁజూచి - “ఘనుఁడు వసిష్ఠుండు గాదన్న తెఱఁగు
 నిర్మలమతి నొరు లేర్పరురేసేయ ? - దుర్మతి వగు నీకుఁ దోఁపదుగాక.”
 యనిపల్క నిర్విణ్ణుడై సంయమింద్రు - తనయులఁ జూచి యాధరణీశుఁడనియె.
 “మీతంద్రినిరసించె ; మీరునుజేయ - రైతి ; రేతెఱఁగుననైన నీక్రతువు
 హీతబుద్ధిలేని మీ రేల నా కింక ? - నితరులచేతఁ జేయించెదఁగాక !” 1650
 యనిన, “జండాలుండ వగు” మంచునలుక - గనుఁగొనిపల్కి రాఘనపుణ్యులంత.
 భాసురంబగు భూమిపాలుతేజంబు - వాసిష్ఠకోపాగ్నివడిఁ గాలెననఁగ
 నారయ నీలదేహంబును నీలి - చీరయు జుంజురుశిఖయును దనర
 నంట నశుద్ధంబులైన చూలిన్య - మంటించు నీరూప మనుభంగిఁ దోఁపఁ
 బ్రణుతవర్ణస్ఫూర్తిఁ బరఁగిన కనక - మణిభూషణము లోహమయములై తనర
 నోజమైఁ గష్టనామోక్తిభేదముల - నాజాతి కనురూపమైన రూపమున
 జననాథుఁ డతిఘోరచండాలభావ - మొనరంగఁ జేడ్పడియున్న నీక్షించి
 పౌరభృత్యామాత్యబంధువర్గంబు - లారాజు వర్జించి ; రంత నారాజు
 నొదవినభయమున నొయ్య మెట్టుచును - నొదుకుచు జనులకు నోసరించుచును

జని మహామహుని విశ్వామిత్రుఁ గనిన - గనికరం బొదవ నాగాధితనూజుఁ 1660
 “డిల నయోధ్యాపురం బేలెడినీకు - నెలిమిఁ జండాంత్య మేల పాటిల్లె ?
 నేతలంపునవచ్చె నెఱిఁగింపు” మనిన - నాతండు ముకుళితహస్తృడై పలికె
 “నిరవొందఁ బొందితో నింద్రులొకమున - కరుగఁ జొప్పడునచ్చి యాఁబు మున్ను
 చేయింపుఁడనిన వసిష్ఠుఁ డీతెఱుగు - సేయింపరాదని చెప్పెను తరము.
 నావసిష్ఠునిపుత్రు లగువాడు నాఁడు - గాపింపఁగాదన్నఁ గాదనిపలికి ;
 రితరులచేతఁ జేయింతు నన్తాట - కితిరోషమున మూల పగు మన్న నైతి :
 ననఘ ! నాచేసెద నన్న యభ్యుపము - నొనరింతు నామాట కొగిదొంకులేదు ;
 ఇట్టియాపదయందు నిఁజమీఁదనైన - నెట్టసె సత్యంబు నెగడఁబాలింతుఁ ;
 బెక్కుధర్మంబులు పెక్కుజన్మములు - పెక్కువతోఁజేసి పెంపుగైకొందె
 గురులఁ బూజించితి గురులునావలనఁ - గరుణచాలమి ధర్మకార్యంబునిలిచి 1670
 పౌరుషం బది దేవ ఫలములేకున్న - నేరమి వాటిల్లు నిక్కువం బరయ ;
 నేవిధంబుననైన నీవు నాపాలి - దైవమై క్షింపఁ దగుదు నాఁడనియె.
 ననిన విశ్వామిత్రుఁ డతనివీక్షించి - “జననాథ ! నీవింక సంతాపముడుగు

—: త్రిశంకునికై కౌశికుఁడు యజ్ఞంబుచేయ నారంభింపుట :—

దీనునిఁ జేపట్టితిని ద్రిశుద్ధిగను - మౌలంబిప్పించి - మఘము సేయించి,
 దేహంబుతోడనే తినిరి నేఁబలుక - బోహంబుగాకుండఁ బుచ్చెనదివీకి.
 విను నిన్నుఁబరమపవిత్రుఁ గావించు” - ననిపల్కి శిష్యుల సంకటఁ జూచి
 “మునుకొని మీరెల్లమునుల ఋత్విజులఁ - గొనిరండు, వేత్రిశంకుని యాగమునకు”
 ననినియోగించిన నట్లవారేగి - మునివరేణ్యులనెల్ల మొగిఁదోడితెచ్చి
 కలయ విశ్వామిత్రుకడకు నేతెంచి - చలమేది నిల్చిరి సంయమీశ్వరులు ;
 వారు వసిష్ఠు నాశ్రమవాసులెల్ల - వారలుదక్కంగ వచ్చిరందఱును ; 1680
 ఆవసిష్ఠునిపుత్రు లాడిరి కొన్ని - యావాక్యములు వినుమంటవారినిరి.
 “మతివిచారింపక మఘముసేయించు - నతఁడు రాజుఁబ ? మాలఁడఁట సేయువాఁడు ;
 చండాలుమఘమున సకలమునీంద్రు - లుండి భోజనము లే యుక్తిఁ జేసెదరు ?
 ఆడ కేమొగముల నరుగుదెంచెదరు ? - వేడుక సురలు హవిర్పాగమునకుఁ
 బరఁగ విశ్వామిత్ర పాలితుండైన - నరుఁడెట్టులొందెడు నాకలొకంబు ?
 విన విస్తయం బని వెలయ దూషించి” - రనిన విశ్వామిత్రుఁ డగ్నియైమండి
 “కడునిష్ఠఁడవమిట్లు గావించునన్ను - నడరి దూషించు పాపాత్ములందఱును
 సూతనగతి నేడునూలుజన్మముల - బాగుగాఁ గ్రవ్యాదభావంబుఁ దాల్చి
 మానవకునకాదిమాంసము ల్దనుచు - హీనులై చరియింప నిమ్ము లొకముల.

నసమున నన్నాడు నామహోదయుఁడు - వసుధ నిషాదుడై వర్తింపనిమ్ము” 1690

అని శపియించి సంయములవీక్షించి - “మునులార ! యీరాజముఖ్యుఁడ్రీశంకు
నున్నతకులశీలు నురుకీర్తిలోఁ - సన్నతధర్మజ్ఞ సత్యప్రతిజ్ఞఁ
గ్రతువుసేయింపుఁడు గాత్రంబుతోడ - నితఁడింద్రపురికేగు నిరవొప్ప” ననిన
నాముషిమాటల కిమ్మహామునులు - వారువిచారించి తమతోనననిరి.

“గాధిసూనునిమాట గా దంటిమేని - క్రోధించి శపియించుఁ గ్రూరవాక్యములఁ.
గానఁజేయింతము క్రతువు కౌశికుఁడు - మానుగాఁజెప్పిన మహితమార్గమున”
ననిపల్కి మునులెల్ల నవ్వరకర్త - మొనరింప నామంత్రయోగాదు లమర
నాగాధితనయుఁడు యాజకుండగురు - యాగభాగములకు నమరులఁబలిచె.

బలిచిన “రా”మంచుఁ బేరెయంగెత్తి - పలికిరి సుర ; లటు పలుకఁ గౌశికుఁడు
కుశపవిత్రముచేత గొనిస్తువంబెత్తి - దిశలరోషానలదీపులు సిగుడ 1700

నాకేంద్రలోకంబునకుఁ ద్రిశంకుండ - నీరోరినటువలె నిన్నుఁబుచ్చెనను ;

“నడరంగనేబాల్య మాదిగా నియతి - విడువక తపముగావించితినేని,
బొందితోడనె కూడఁ బోయి స్వర్గంబు - నందుము పొ”మ్మన్న నాత్రిశంకుండు
తత్తపోబల మనఁ దడయక యెల్ల - సత్త్వము లేగెడి సరణిఁబోవుటయుఁ
జుండాలుఁడవు నీవు స్వస్థలోకమున - నుండ నీనని యిందుఁ డుఁరిత్రోపింపఁ
గడఁక “విశ్వామిత్ర ! కావవే” యనుచు - వడిఁపలక్రిందుగా వచ్చుచునున్న
శరణార్థియైన త్రిశంకునిఁ జూచి - కరుణావిధేయుడై గాధేయుఁడవుడు

“జననాథ ! నీవాకసమునందె నిలుపు - మని పల్కినిలుపు నటఁదత్తణమున
వలుక త్రిశంకున కమరేంద్రుతోడి - చలమున వేతొక్కస్వర్గంబు సేసి
లలి నందు సప్తర్షు లను తారకముల - నలవడఁగల్పించి యానాకమునకు 1710

వేటుదేవతలఁ గావింప నిందునకు - మా తీంద్రుఁ గల్పింప మదిఁ దలంచుటయుఁ,
జాలభీతి సర్వసంయము ల్పురలు - నోలి విశ్వామిత్రునొద్ద కేతెంచి

యిలలోన మునినాథ ! యీత్రిశంకుండు - దలపోయ గురుశాపదగ్ధుండు గానఁ
దగ నాకముననుండఁ దగదన్నమాట - తగవుగాఁగొనిగాధితనయుండుపలికె.

“సురలార ! యీతని సురలోకమునకు - నరిగెడి మేనితో” నని పల్కినాడ
నామాటనిజముగా నైన నీనాక - మీమహీనాథున కిటుచెల్లనిండు.

ప్రభనొప్ప లోకము ల్పురఁగునందాక - నభమునఁ బొలిచి యీనక్షత్రములను
గలయ నచ్చరవీధికంటెను మీఁదఁ - దొలఁగనితేజంబుతోఁ జెలువొంది

బృందారకస్ఫూర్తి పెంపొందుశిరము - క్రిందై త్రిశంకుండు కృతపుణ్యుఁడగుచు
కరమొప్పు నీతారకంబుల నడుమ - నురుతరకీర్తిమై నుండనిం డనిన 1720

వసుమతించుచు నప్పు డాయనుగ్రహముఁ - గొనియాడి మునివీడుకొని సురల్లునులు

లలి నిజస్థానంబులకు నేగిరంత - నెలమి గొళికుడు మునీంద్రులఁ జూచి
యిమ్ముగా నటమీఁద నిదితపంబునకు - సమ్మర్ద మిక్కడ జాలంగఁగలుగు.
“మునులార! మనమింకముదముచి తమున-దనర నొక్కెడకుఁ బోవము రొ”డటంబు
గడఁక నక్కడఁ బాసి కదలి విశాల - కడకేగి యందుఁ బుష్కరతీర్థమూడి.

—: అంబరీషుఁడు యజ్ఞపశువుగా శునశ్శేపునిఁ గొనిపోవుట :—

యంబుఫలాహారి యగుచుఁ బెక్కిండ్లు - పంబిననిష్ఠఁ దపంబు గావించి,
యంబరీషుం డయోధ్యాపురివిభుఁడు - శంబరరిపుమూర్తినముఁ డట్టియెడను
వెలయంగఁ గ్రతువుగావింపఁగాఁ బూని - బలభేదిచే యాగపశువు గోల్పోయి
యరసి లేకున్నఁ బ్రాయశ్చిత్తవిధికి - నరపశు వడుగుచు నానాశ్రమముల
వరయుచు నందంద నటనొక్కమౌని - వరునింటికడకు భూవరుఁ డేగుదెంచి 1730
భృగుతుంగవాసియైపేదయై నియతిఁ - దగనున్నరుచికునొద్దకుఁ బోయి మ్రొక్కి,
“కరుణాధ్య! యేను యాగముసేయఁగోరి - పరికింపనేరక పశువుఁగోల్పడితి.
గొనకొని యొకలక్షగోవులఁ బుచ్చు - కొనియాగపశువుగాఁ గొనుకునాకిమ్ము”
నావుడు నాతండు “నా పెద్దకొడుకు - పై వేడ్కసేయుదుఁ బశువుగా నీను
నావుడు మునిపత్ని నాపిన్నకొడుకు - పై వేడ్కసేయుదుఁ బశువుగా నీను.”
అని యిరువురు పూని యాడువాక్యములు విని శునశ్శేపుఁ డుర్వీపాలుఁజూచి
తనపెద్దకొడుకు మాతంద్రిపాటించుఁ ; - దనపిన్నకొడుకు మాతల్లిపాటించు
వారలు నీకేల వచ్చెద నేను - కోరి వీరలకిమ్ము గోసహస్రముల”
ననిన నట్ల యొనర్చి యమ్మునిపుత్రుఁ-గొని రథం బెక్కించుకొని శీఘ్రవృత్తి
జననాథుఁ డెంతయు సంతోషమొప్పఁ - జనిచని పుష్కరాశ్రమభూమిఁ జేరె. 1740
నచట శునశ్శేపుఁ డతితపోనిష్ఠ - నచలుఁ డైయున్న విశ్వామిత్రుఁగాంచి
తన మేనమామ యాతఁడుగానఁ బ్రేమ - ననరొత్తనుచిత ప్రణాముఁడై పలికె,
“ననుఁదలిదండ్రు లీనరవరాగ్రణికి - ననఘాత్త! పశువుగా నమ్మి పొమ్మనిరి ;
చెలువొప్ప నీరాజు సేయుజన్నంబు - ఫలియింపఁజేసి నాప్రాణముల్లాపు ;
దల్లియుఁ దంద్రియు దైవంబు గురువు - నెల్లచుట్టములు నా కీదేశ నీవ ;”
యనిదైన న్య మొంద విశ్వామిత్ర మౌని - దన తనూభవుల నందటఁజూచిచలికె.
“బ్రాకటంబుగఁ దమవరలోకమునకు - నైకదా సుతులఁబుణ్యాత్ములు గనుట
వరలోకమిదియు నాపాలికి నన్ను - శరణంబుఁజొచ్చె నీసంయమిపుత్రుఁ ;
డితఁడు నామేనల్లుఁ డితనిరక్షింపుఁ ; - డితనికై ప్రాణంబు లిడుఁడు మీరొకరు
అడిగెద” మిమ్మున్న నటుసేయఁ గొడుకు - లొడఁబడమన్న నత్యుగ్రుడై మండి 1750
“శునకమాంసము దించు సొరిది వేయేడు - లనుభవింపుఁడు దుఃఖ” మని శాపమిచ్చి.

కౌశికుఁ డత్యంతకారుణ్యబుద్ధి - నాశునశ్శేపు నొయ్యనఁజేరఁబిలిచి
 „యేను మంత్రములు రెం డిచ్చెద నీకు - వాని ననుష్ఠింపు వదలక నీవు
 అవి నిన్ను రక్షించు నంబరీషునకు - సవనతంత్రంబును సఫలంబు సేయు”
 నని చెప్పి మంత్రంబులవిరెండు నిచ్చె - ననుపమభక్తితో నతఁడుగైకొనియె.
 మఱునాఁడు వచ్చి యష్టునుజవల్లభుఁడు - వఱలెడు తన యజ్ఞవాటంబుఁ జొచ్చి
 విశసింపఁబూని యావిమలాత్మఁడెచ్చి - పశుపూజ చేసి యూపమునబంధించె.
 నంత శునశ్శేపుఁ డష్టుంత్రజపము - శాంతుఁడై చేయుచుఁ జలియింపకున్న.
 నచటి కింప్రోపేంద్రు లర్థితోవచ్చి - సుచరిత్రు నంబరీషునిఁ జేరఁబిలిచి
 క్రతుపూర్ణఫల మిచ్చి కడనున్నరుచికు - సుతుఁ జిరాయువుచేసి సురలతోఁ జనియె.
 అరుదై న తపమున నంతవెయ్యెండ్లు - జరిపిన బ్రహ్మ విశ్వామిత్రుఁ గదిసి
 “నీకు ఋషిత్వంబు నీతపశ్శక్తిఁజేకూడె” నని యొప్పఁ జెప్పి విచ్చేసె.
 నంతటఁ దనియక యత్యుగ్రతపము - సంతతనియతితో నలుపుచు నుండఁ
 గాముదీమములీలఁ గైకొననేర్చు - కాముని బాణంబు కమనీయకంబు

—: విశ్వామిత్రుఁడు మేనకను గూడుట :—

చెలువొందునప్పరశ్రీ సమూర్తిదాల్చి - మెలఁగెడుగతితోడ మేనక యపుడు
 లలితయౌవనకళాలావణ్యగణ్య - జలకేళిఁదేల నానతిజారుకొప్పు
 చికిలిచూపులునునుజెక్కులముద్దు - మొకముకెంపులమోవిమొలకనవ్వులును
 బొంగారుకుచకుంభములు పదార్వన్నె - బంగారుపొడిరాలు బాహుమూలములు -
 చిన్నారినూఁగారు సింగంపుఁగొను - పొన్నపూపొక్కిలి బొదలెడుపిఱుఁడు
 లూరులతీరు నోరూరఁగాఁజూచి - పేరువాడిమరుండు పెళపెళనార్వ. 1770
 ధ్యానంబుమౌనంబు దపముఁబోకార్చి - మేన గళ ల్గ్రమ్ము మేనకఁజూచి,
 “నన్నుఁ గాయజుకేళి నలినాక్షిపొందు” మన్న నామాటను నంగీకరించి,
 పదియేండ్లునుదిసోలి భావజుకేళి - సదమదంబుగ సౌఖ్యసరసిని దేలి,
 మఱి పివేకము పూని మౌని యెంతేని - దటుగనితనతపోధనము పోవుటకుఁ
 బరితపించుచు మది పదిలంబుచేసి - సురలోకమునకు నానుదతివీడ్కొలిపి,
 యింద్రునియత్నంబులివి యంచుఁదెలిసి - యింద్రియజయశుద్ధి యేఁ గాంతుననుచు,
 శీతాద్రికరిగి కౌశికిచెంతఁ జేరి - యాతపంబునను మహాతపం బపుడు
 వర్షముల్ పెక్కై న వచ్చి విరించి - హర్షించి “నీవుమహర్షివై” తనిన
 “నీరజానన నన్ను నీవునీచిత్త - మారంగ బ్రహ్మర్షి” యన్నంతదాఁకఁ
 జరియింతుఁదప” మన్నఁ “జరియింపు”మనుచు-నరవిందభవుఁ డేగె నంతఁగౌశికుఁడు.
 బ్రహ్మదేవుఁడు పోవఁ బరమపావనత - బ్రహ్మరితనమునుబడసెద ననుచు

మారుపు పుచ్చక యూర్ధ్వబాహుండు - మారుతాహారుండు మౌనియు నగుచు
 బనివడి వేసవి బంచాగ్నిమధ్య - మున వానకాల మిమ్ములబటబయిట
 మంచుకాలంబున మడుగులయందు - నుచితంబుగజేసె నత్యుగ్రతపము.
 నీభంగి వెయ్యేడు లేగినపిదప - సౌభాగ్యవతి రంభ జంభారి చూచి
 “యెలమిమై దేవతాహితకార్య మొనరించె నీకు జెప్పెద వినుము.
 సురహితంబుగ గాధిసూనుతపంబు - సురుచిరంబుగ మాన్పు సుందరి” యనుడు
 “గూరతపంబు గైకొనియున్నయతని - జేరనాతరమె శచీనాథ ! నీకు
 మ్రొక్కెద నమ్మహామూర్తునిదిక్కు - సిక్కిమాడగనోప నీపాపమాన !
 నాకేశ ! కోపించునన్నుశపించు - నాకౌశికునై దపనని జాలిబడుచు
 నెఱిగియెఱింగి తారెట్టివెంగళలు - కొలువించె లగ్నగోకులకొనువారుగలరె ?”
 యన విని “యంతభయంబేని నీకు - మనసిజమాధవు ల్కటి సహాయముగ
 వత్తురు చను”మన్న వనితయు నతని చిత్త మెఱింగి చెచ్చెఱ భూమికరిగి
 గాధిసూనుండున్నమనతపోవనము - మాధవమన్నధు ల్లరిసహాయముగ
 శీరకోకిలసమాకీర్ణమయూర - శారితానిజసభీసహితమై చొచ్చి
 యారంభయును మనోహరలాస్యగరిమ - నారంభ మొనరింప నడిగి కౌశికుడు
 “పదివేలవర్షము ల్పాషాణభావ - మొదలంగ గైకొనియుండి యామెద
 నురుతపోనిధియైన యొకవిపులని - సరిసిజానన ! పొందు శాపమోక్షంబు”
 ననిపల్కె బాషాణమయ్యె నారంభ - మనసిజుండును నేగె మతిభీతుడగుచు.
 దనతపం బొక్కింతదఱిగిన నంత - దనలోన నగ్గఱితనయుఁ డూహించి 1800
 యపుడు కామంబున నడగె నాతపము - నిపుడు క్రోధంబున కిచ్చితి ననుచు.
 మదిలోన వగచి కామంబు క్రోధంబు - వదలి సరాహౌవలతుడై నియతి
 విజితేంద్రియుండునై వేయువత్సరము - లజ్జుడు మెచ్చగఁ దపం బతినిష్ఠ జేసి
 యనయంబు బహ్మరి ననిపించుకొందు - నని యుత్తరము వ్రాసి యటదూర్పు దెనకు
 నెనసి వెండియును దేవేందుండు సేయు - ఘనవిఘ్నకోట్లకుఁ గదలక నిలిచి
 యరుదెంచి యంత సిద్ధాశ్రమభూమి - నురుఘోరతపము సేయుచునుండఁగలిగె.
 వరతపోనియతిమై వర్షసహస్ర - మరుగఁబారణసేతు ననియున్నచోట
 నివ్వరిబియ్యంబు నెరినెరిదెచ్చి - యవ్వియన్నియుఁ బాకయత్నంబుచేసి
 యారయ దేవతార్పణముగాఁ జేసి - వారవి భుజియింప వడిఁ దలంచుటయు
 బలభేది యొకముదిబాపడైవచ్చి - నిలిచి గ్రాసము వేడ నెమ్మితో నిచ్చె. 1810
 నాయమరాధీశుఁ డడరి భోజనము - చేయుచో నన్పంబు శేషింపకున్న
 మఱియును వెయ్యేండ్లు మౌనియై నిలిచి - తఱుగని నిష్ఠతోఁ దపమాచరింప.
 నప్పుడు మునినాథు నొకలఁ బుట్టి - కప్పె లోకముల నుత్కటమైన పొగయుఁ

గలగెఁ బయోధులు కంపించె ధరణి - కులగిరు లదరె దిక్కులు చిక్కువడియె.
 నమరులు గంధర్వు లఖిలసంయములు - కమలగర్భునిబీతిఁ గని మ్రొక్కి యనిరి.
 “యాయతచిత్తుడై యత్యుగ్రతపము - చేయుచు నున్నాఁడు చెలఁగికొళికుఁడు !
 అతనిమనోఽథం బర్థ సిద్ధింప - మతిమెచ్చి తప మింకఁ జూన్పకయున్న
 యనఘు విశ్వామిత్రునత్యుగమైన - ఘనతరవహి చేఁ గాఱులోకములు.”
 అన విని వారితో నప్పుడు కదిలి - వనజాసనుఁడు వచ్చి వరదుడై నిలిచి
 “వినుము కౌళిక ! యింక విపరీతతపము - పనిలేదు చాలింపు బ్రహ్మరివైతి.” 1820
 వనినఁ గౌళికుఁడు బహ్మాదిదేవతలఁ - గనుఁగొని పల్కె నక్కజమైనభక్తి
 “బ్రహ్మరిపది మేను పడసితినేని - బ్రహ్మపుత్రుఁడు లోకపావనమూర్తి
 చిరపుణ్యశాలి వసిష్ఠుఁడవచ్చి - యరసినఁ బ్రహ్మరి వనకున్న నమ్మ”
 వని - వసిష్ఠుని నబ్జసంభవఁడు - ననిమిషులను బిల్వ నర్మితోవచ్చి
 “బలితఁపుఁదసమున బ్రహ్మరితి - తెలిసితి మింక సందేహంబులేదు
 ముదిమొప్పుఁ జను” మన్న మునివసిష్ఠునకుఁబదిలుడై మ్రొక్కి నదృక్కిఁ బూజించె
 నంత విశ్వామిత్రు నఖిలదేవతలు - నెంతయు దీవించి యేగిరి దివికి.
 నారూఢపదుఁడు విశ్వామిత్రమహిమ - లారయ నిట్టి మహాద్భుతక్రియలు.”
 అనిపల్కరాముఁడు నాలక్ష్మణుండు - జనకాదులును సభాసదులు మోదిలిరి.
 యిల్లడజనకునియింట నుగ్రాక్షుఁ డెల్లరెఱుంగ మున్నిడినచాపంబు 1830
 కడఁకమై విఱిచి రాఘవుఁ డేపుమెఱసి - కడుమోదమున సీతఁ గైకొను నెల్లి
 నని రసాతలమున కంతయుఁజెప్పఁ - జనినచందమున భాస్కరుఁ డస్తమించె.
 జనకువీడ్కొని గాధిరంభవుఁ డొక్క - యునికిపట్టున రామయుక్తుడై యుండె.
 ననుపమప్రీతితో నారాతిగడపి - యనుపొడుపున నిత్యకృత్యము తీర్చి
 జనకుచేతకు రామసహితుడై పోయి - యనియె విశ్వామిత్రుఁ డందఱువినఁగ.
 “నినకోటిసమతేజు లీవిశ్వమూర్తు - లనఘకీర్తులు వీరనన్యగోచరులు,
 ఈపుణ్యధనులు నీయింటిలోనున్న - చాపంబుచూడఁగఁ జనుదెంచినారు.

—: జనకుండు శివునిచాప మెఱింగించుట :—

అవిల్లు దెప్పింపు” మనవుడు జనక - భూవరుండప్పు డద్భుతమందివలికె :
 “భవుఁడంధకాసుర భస్మాసురాది - దివిజారివరుల సాధించె నావింట.
 మల్లోకుడై శివుఁ డుగ్రదానవులఁ - దొల్లి యనేకులఁ ద్రుంచె నావింట 1840
 విపులకోపాటోపవిభవుడై హరుఁడు - త్రిపురదుర్గములుసాధించె నావింట :
 నావింటమఱిదక్షియాగంబుఁజెఱిచె : - దేవేంద్రముఖ్యులఁ ద్రిదశులఁదోలి,
 నియతాత్మ : మాతాత నిమిచక్రవర్తి - నయనయాన్వితునకు నాఱవతరము.

నగుదేవరాతుచే హరుఁ డిచ్చెఁ దొల్లి ; - యగణితబలమైనయావిల్లు పిదప
 నదియాదిగానుండు ననఘ మాయంట - విదితమై యావిల్లు వినుతుల నొప్పి
 జన్నంబు గావింప సమకట్టి యేను - సన్నతనియతభూస్థలి శుద్ధికొఱకుఁ
 గ్రతుశాల దున్న నాఁగటిచాలులోన - నతులితంబుగఁ జాలునందొప్పు మిగిలి
 మందసంబును రాఁగ మది నుబ్బి చూచి - మందసంబును నేను మమత దీయంగ
 నతివై భవంబుగా నందులో నపుడు - నతివయొక్కతె పుట్టె నాశ్చర్యలీలఁ.
 బ్రీతితో సీతయఁ పేరొప్పఁబెట్టి - యాతన్ని నాకూఁతు రని పెంచుచుండ, 1850
 నిలవనంతంబుల నెలతీఁగెఁ బోలి - నశినారికళఁ బోలి నానాటఁ బ్రబలి
 యింతయైయంతయై యెలజవ్వనమున - పింతయై యాయింతివెలయుటజూచి,
 తలకొని తరుణికై ధరణివల్లభులు - బలియులై యేతెంచి పడుచును దమకు
 వడిగినవారలకంటి నేనప్పు “దుడురాజబింబాస్య కుంకువ గలదు
 హరునివి ల్లిది దీని నతిసత్త్వయుక్తిఁ - బెరిగి యేతెంచి మోపెట్టినఁజాలు
 నతనికి నాకూఁతు నష్టాక్షినిత్తు ; - నతిమోదమున” నన్న నన్నరేశ్వరులు
 నెత్తినకడఁకతో నేతెంచి చాప - మెత్తఁజాలకపోదు రెందరేనియును ;
 ధనువెత్తఁజాలనిధరణీకు లెల్లఁ - దనరారు సిగ్గునఁ దల లెత్తలేక
 “కూఁతు నిచ్చెద నని కోదండమొకటి-ప్రాతిగా నెపమిడి ప్రమియించె మనల.
 జనకుఁ డాతని నింక సకలయత్నముల - నని సేసి సాధింత” మని విచారించి 1860
 చనుదెంచి కోటపై సంవత్సరంబు - ఘనసైన్యములతోడఁ గడిమిమై విడియఁ
 దగమున్ను గూర్చునాధాన్యాదులెల్ల - నొగిఁ దీర మదిలోన నొకటిచింతించి
 వడిదేవతలఁ గొల్చి వారిచే నపుడు - వడసినచతురంగబలము గైకొనుచు
 విడిసినబలముపై వీఁకతోనడువఁ - దొడరఁజాలక భీతితో కొందఁ బరుగఁ,
 గొందఁలు మాతోడ ఘోరాజిచేసి - చిందరవందరై చెడి వారలోడి ;
 రక్కజమగుశక్తి నావిల్లు రాముఁ - డెక్కువెట్టినఁ గూఁతు నెలమి నిచ్చెదను ;
 నిల్లన్నమందస వేగ తెచ్చు”నుచు - బల్లిదులగువారిఁ బదివేలఁబనిచె ;
 నదిలోహమయమును నత్యాయతంబు - విదితాష్టచక్రంబు విపులంబునగుచు
 నమరెడుమందస మావింటితోడ - తమతమసత్త్వము ల్దగఁగొని వారు
 కనకాద్రితోఁ గూడఁ గమలజాండంబు - గొనివచ్చుగతి నీడ్చుకొనివచ్చుదాని 1870
 జనకునంతఃపురచారులొవారు - పనివడి దాదులు పరతెంచి వేగ
 జానకి సూర్తిశ జనకునిదేవి - కానంగఁ జనుదెంచి కని చెప్పి రెలమి :
 “వినరమ్మ ! చెలులార ! విన్నపంబొకటి - మన రాజుసభలోన మఱిమునులుండ
 గాధినందనుడైన కొశికువెనుక - నరవరోత్తముల నాజానుబాహువుల
 నమరంగ దేవగంధర్వులకన్న - కొమరై నతేజంబు కొమరొప్పువారి,

చెలువై నతేజంబు చెలఁగివీక్షించి - యలవీరులెవ్వార లని జనకుండు
 అడిగినఁ గౌశికుఁ డతిహర్ష మాత్మ - నడరంగ “దశరథునాత్మజు ల్వీరు
 హరుచాప మెక్కిడ హర్షించి రిటకు - ధరణీశ ! తెప్పింపు తగువారిఁ బనిచి :
 యననిట్లు కౌశికుననుమతిమీఱఁ - దనమంతులనుబిల్చి ధనువుదేఁబనిచె
 సోరణగండ్లలోఁ జూడఁగవచ్చు - నారయ వేగ రం” డనినాఁతి పిలువ 1880
 కులము శౌర్యము రూపు గుణమును బొగడ - చెలఁగి చెవులనుధ చిలికినట్లుండ
 ప్రేమవెగ్గలమైన పృథివీజ కపుడు - రోమాంచ మయ్యెనారూఢమై మేన
 ప్రియమును భయమును బిరిగొని పొదల - నయమెంచి తలవాంచి ననఁబోణీయుండె,
 అలివేణి సిగ్గున నటఁబల్కున్న - చెలువకుఁ బరిచర్య చేసిరి సఖులు ;
 పన్నీటకుంకుమ పదనిచ్చి యొకతె - చెన్నార మకరిక ల్చెక్కిళ్ళపాసె ;
 తట్టుపునుంగును దగుచందనంబుఁ - దట్టంబుగాఁ బూసెఁ దరళాక్షికొకతె ;
 నుదుటఁ గస్తురిలేఖ నుతముగాఁదీర్చె - నెదుట నద్దముఁబెట్టె నెలనాఁగయొకతె ;
 కురులునున్నగఁదువ్వి కొప్పమర్చుచును - విరులందు నొకతన్వి వింతఁగాఁదురిమె ;
 వాసించుబాగాలు వడి నాకుమడుపు - లాసతీజనమణి కందిచ్చె నొకతె ;
 అలినీలవేణికి నందంబుగాను - మొలనూలిఘంట లిమ్ముల మ్రోయ నిడియె ; 1890
 కులుకుఁబాలిండ్లపై గొప్పముత్యముల - విలసిల్లుహారముల్ వేసె నొక్కరితె ;
 కాంతగట్టినచంద్ర కావివల్వలను - వింతగా నెరినొప్ప వెనఁ దీర్చె నొకతె ;
 యీమాడ్కి చెలికత్తె లెలమిఁ గై సేయ - హేమపీఠంబున నెలమితో నుండ
 నప్పుడు కల్యాణి నవనినందనను - తప్పకవీక్షించి తల్లిదానపుడు
 “కనకసౌధగవాక్షకలితగా నపుడు - వనజాక్షిఁ దోడ్కొనివచ్చె నాయెడకు
 నెప్పుడు వీక్షింతు మిసవంశజాతు ? - నెప్పుడు గనుఁగొందు మేము రాఘవుని ?”
 అనివారలందఱు హర్షంబుతోడ - ఘనగవాక్షములందు గనుఁగొనిరంత :
 రాముని లోకాభిరాముని దివ్య - ధామునిఁ గన్నొని తరలాక్షిలపుడు
 ఘనశౌర్యరూపముల్ గలిగినవానిఁ - గనకచేలునిమాడ్కిఁ గళలొప్పువాని,
 జోకపువ్వులవిల్లుఁ జొనిపినవాని - జ్యాకిణాంకిత హస్తజలజుఁడౌవాని 1900
 రూపంబులొక్కట రుచిరవర్ణముల - నేపారవేటుగా నెన్నఁగవచ్చు
 శ్రీవతియంశజుల్ క్షితిపాలసుతులు - భూపాలరత్నము ల్పొలుపారు తొర ;
 జనకజ దగు రామచంద్రున కిరవు - ఒనరు సౌమిత్రికి సూర్తిశ యనుచుఁ,
 దనరుఁగా కని వారు దగనెన్నికొనుచు - ననుపమప్రేమతో నటఁజూచుచుండ ;
 నమరేంద్రసభఁబోలు నాసభనడుమ - నమరంగ మందన మటఁ జేర్చి రపుడు ;
 సభలోన నునువంగ జనకభూవిభుఁడు - శుభమూర్తి నగ్గాధిసుతుని వీక్షించి
 “కిన్నరగంధర్వగీర్వాణయక్ష - పన్నగరాక్షసప్రభృతు లెవ్వరును

నెక్కుపెట్టగజాల రీచాపమనినఁ - దక్కిననరులకుఁ దలఁపంగఁదఱమె
కౌశిక రామలక్ష్మణులకుఁ జూపు - మిశరాసన" మన్న నెలమి నమ్మునియు
రామచంద్రుని జూచి "ఁఘవంశవర్త్యః - యామహాధను వెత్తి మెక్కిడి తివియు 1910
మాదివరాహమై యవలీలగోట - మేదిసీతలమెత్తి మెఱసిననీకుఁ
దనర నీవిల్లెంత ? తలఁపోయ ననఘ" - యని యిట్లు మునివరుఁ డానతిచ్చినను,
మనువంశతిలకుఁడు మఱివేగఁబుత్తు - నని ముని సభలోన నారాజుక్రియను
సౌమిత్రియును దాను జయ్యనలేచి - ప్రేమయుఁ దమకంబు పెనఁగొనుచుండఁ
జెలఁగుచుఁ దనమీఁది చెఱఁగురాఁదిగిచి - మొలసూలు బిగఁజుట్టి మోహనాకృతులఁ
దిరముగా నిగ్గుఁగ ఓశలశోభిల్ల - నరవిందలోచనుం డసమసాహసుఁడు
మొలసూలిఘంటలు మురుపు మించగను - మలఁగుచు నవరత్నమాలిక ల్పొరల
బాహువు ర్లుంగరా ల్పుటుకంకణములు - బాహువు లంగుళాఽశికాఽతు లీన
నమరంగఁ గర్ణభూషాదులకాంతి - కొమరాఽచెక్కిళ్లు గుది సీమెఱయు
అలకలు పెడతఁ నటస్సృత్యమాడి - తఱుకొందు బంగారుతిను కాంతు లీన 1920
కోటిమన్తధలీలఁ గొమరుదీపింప - నీటుగానటువచ్చి నెఱి యెల్లరెఱుఁగ
జనకునిసభలోన జననుతంబై న - మనువంశతిలకుండు ముదిన దెఱిచి
ధరణీతలంబెల్ల దనమీఁద నునిచి - చిరనిద్రసుఖియించు శేషాహి యనఁగఁ
గాలమేఘములోనఁ గదలనిరుచులఁ - దూలక పొలుచు విమృద్ధుండ మనఁగ
విరుఁమాకారత నిండారియందుఁ - గరమొప్పువిల్లెత్తి గవిసెన పుచ్చి

— : శ్రీరాములు శివునివిల్లును విలుచుట :—

గర్వించి తనునెత్తఁ గడఁగి యేతెంచు - నుర్వీశబలము లాహుతులుగ మ్రింగ
నరుణరత్నప్రభ యనుమంటలొలుకఁ - బెరుఁగుచు నిలుచున్న పెనుచిచ్చువోలె
వక్కజమగుశక్తి నావిల్లు రాముఁ - డెక్కుపెట్టుచు నుంట నెఱిగికౌశికుఁడు
"హరుని చాపము రాముఁ డతిన త్త్వయిక్తి - బెరిగినేడిదె : యెక్కుపెట్టుచున్నాఁడు
అదరకు భూదేవి : యాత్మలోనీవు - చెదరి చలింపకు శేషాహి : నీవు 1930
కడక ధరింపుము కమలేంద్ర : నీవు - కడునేమరకుఁడు దిక్కురులార : మీర"
లని ముని పల్కఁగ నామేటివిల్లు - గొనయ మెక్కించి కైకొనక రాఘవుఁడు
తనబాహునత్త్వంబు దర్పంబు మెఱసి - జనకుని కనియె నాచాపంబు చూచి
"యిది చాలఁ జలకన యిదిచాలఁ బ్రాత - యిదిచాల విస్ఫార మిది చాలనలఁతి
తెగఁగొన నిలువదు దీని నాయెదుటఁ - బొగడితి పలుమాఱు భూపాల" యనుచు,
సురలు భేదరులు భూసురులు కిన్నరులు - నరులును నృపతులు నలిఁబర్చిచూడఁ
వెడపక తనజయం బెల్లెడఁజాటు - వడువున విలుగుణధ్వని చెలంగించి

సీతగుణంబులు చెవిసోకె ననఁగ - చేతివింటిగుణంబు చెవిసోక దిగువ
 వడిరక్కసులపట్టు వదలె నన్నట్లు - పిడిపట్టువదలినఁ బెకలి పేటెత్తి
 పెళపెళధ్వనులును బెటపెటధ్వనులు - కలయ దిక్కులద్రు వఁగాఁ బెల్లువితేగె ; 1940
 విజుగ రాజన్యుల విపులమానములు - పఱియలువాడె భూభాగమంతయును
 జిదిసె దిగ్గజములు శేషాహి మ్రొగ్గె - బెదరె భూతములు గంపించె లోకములు ;
 జనకుఁడు రామలక్ష్మణులును గాధి - తనయుండునొగిఁ దక్కఁ దక్కినవారు,
 బిట్టుల్కి మూర్ఛిల్లి పృథివిపైఁబడిరి - నెట్టనఁ బొడము నానిష్ఠురధ్వనికి,
 జనకభూవిభుఁ డంత సంతోషమంది - ఘనవిస్తయము నొంది కౌశికుఁజూచి
 “నామాటదప్పక నాముద్దుకూఁతు - నీమహితాత్మున కిచ్చెద నింకఁ
 దడయక పెండ్లికి దశరథాధీశుఁ - గడుసంభ్రమమున నిక్కడికి రప్పింతు”
 ననిదశఁ ధునకు నత్తెఱఁగెల్ల - వినుతించి తోడ్డెర వేడ్కతోనపుడు
 తనయాప్తమంత్రులఁ దడయక పిల్చి - పనిచిన పనిపూని పరువడి నేగి
 జవనాశ్వములమీఁద సాకేతపురికి - దివసత్రయమున నెంతే వేగవచ్చి . 1950
 తనయుల సేమంబు దలపోసి పోసి - వనరుచునున్న యవ్వసుధేశు గాంచి
 వినతులై జనకభూవిభుఁ డంపినట్టి - జననుతవస్తువుల్ సన్నిధి నునిచి
 “నీకుమారుఁడు శౌర్యనిధి రామచంద్రుఁ - డాకౌశికుని యాగ మర్థితోఁ గాచి
 జనకుజన్మముఁ జూడఁ జనుదెంచి యందు - మునులు రాజన్యులు ముదమంది చూడ
 ధర సురాసురులకు ధరియింపగాని - హరువిల్లు మోపెట్టి యవలీలవితేచె ;
 వితేచిన జనకభూవిభుఁ డిచ్చెసీత - నటలేకతనకూఁతు నారాఘవునకుఁ
 బ్రియమునఁబెండ్లికిఁ బలువఁబుత్తెంచె - రయమున విచ్చేయు రాజన్యచంద్ర !”
 యనపుడుఁ దనమది నానందమంది - జనపతి పెండ్లికిఁ జాటింపఁ బనిచి
 జనకుమంత్రులకు నుత్సవ మొప్పనిచ్చె - ఘనరత్నభూషణకనకాంబరములు
 అటలేనికులగురుఁ డైనవసిస్థుఁ - డెఱఁగొప్పఁ దావామదేవు జాబాలి 1960
 ఘనునిఁ గశ్యపునిమార్కండేయు నత్రిఁ - దనరుబాంధవులను దనయమాత్యులను
 విష్ణులఁ బిలిపించి యిట్లనిపలికె ; - “సమృద్ధంబడర విశ్వామిత్రునొద్దఁ
 దేజంబుతోడ విదేహదేశహమున - రాజిలుచున్నారు రామలక్ష్మణులు ;
 అందు రాముఁడు రాజు లందఱుచూడ - నెందు నసాధ్యమౌ నిందుశేఖరుని
 చాపంబు వితేచిన జనకుండు సీత - నేపార రామున కీనిశ్చయించి
 యెలమిఁ బెండ్లికిని మ మ్మేగుదెమ్మనుచుఁ - బొలుపార నిట వీరిఁ బుత్తెంచినాఁడు.
 జననుతం బగుఁగదా జనకుసంబంధ” - మనిన నందఱు మెచ్చి యమ్మఱునాఁడు.

—: దశరథుఁడు మిథిలకుఁ బోవుట :—

మొగి వసిష్ఠాదిసన్తులతోఁగూడఁ - దగు బంధురాజన్యతతులతోఁగూడ

రమణీయదివ్యాంబరములతోఁగూడ - విమలమౌక్తి కవజ్రవితతితోఁగూడ
 గరిరథభటతురంగములతోఁగూడఁ - బరమాప్తవరమంత్రిపతులతోఁగూడ 1970
 వినుతపుష్పాంగనావితతితోఁగూడ - ననుపమవైభవం బలరఁగై సేసి.
 కరమొప్పరథమెక్కి కల్యాణమునకు - నరనాథతిలకుఁ డానందముప్పొంగఁ
 గడుఁగెలంకుల గజస్కంధంబులందుఁ - గొడుకులుముత్యాలగొడుగుల నీడఁ
 బరమసమ్మదమున భరతశత్రుఘ్న - లిరువురు గొల్చిరా నేపుదీపింపఁ
 గ్రందుగా నిండి మంగళతూర్యకోటు - లందంద మొలయ మహాభూతి మెలయ
 నెడనెడ విడుదు లనేకవస్తువులు - నడపింప మంత్రులు నాల్గదినములఁ
 జనియెను మిథిలకు ; జనకుండునంత - నినకులాధిపునకు నెదురుగావచ్చి.
 కొనిపోయి వేడ్కలు కొమరొత్త నపుడు - జనపతి కుచితోపచారముల్ సేసి
 మునివరనివహంబు ముదమంద జనకుఁ - డనియె మహానంద మలర నాతనికి
 “నాకూఁతు దశరథనరనాథ యేను - నీకుమారునికిచ్చి నెమ్మిఁబెండ్లికిని 1980
 నటుపిల్వఁ బంచిన నీవువిచ్చేసి - తటుకాన నేనుకృతార్థుండ నైతి
 నీవసిష్ఠ మహామునీంద్రుఁ డీవామ - దేవాదిమునులు నేతెంచుటఁజేసి
 నాకోర్కి సిద్ధించె నాజన్తమలరె ; - నా కులం బతిపావనంబయ్యె నేఁడు !
 రవికులోత్తములైన రాజులతోడి - యవిరళసంబంధ మది నాకుఁ గలిగె ;
 నెల్లి పెండ్లికిలగ్న మిష్టులఁ బిలిచి - తెల్లంబుగాఁ బ్రవర్తింపుఁడు ప్రీతి”
 ననవుడు దశరథుం డట్లగాకనుచు - ననురాగ మొంది యత్యంతపుఁ బ్రీతి
 జనకుఁ డమర్చిన సదనరాజమున - ననురక్తి వసియించె నంత నచ్చటికిఁ
 గడుఁ ప్రీతి రామలక్ష్మణులతోఁగూడ - నడరివిశ్వామిత్రుఁ డరుగుదెంచుటయు
 ననఘుండు దశరథుం డప్తుహామునికి - వినతుఁడై పూజించి వినయంబుతోడ
 “దనరార నీదయ ధన్యుండనైతి - ననఘాత్మ” యన విని యక్కొశికుండు 1990
 “అకలంకచరితుండ వైన నీ వనఘ - సుకృతంబు గావించి శుద్ధుండ నైతి,
 రవికులోత్తముఁడైన రాముండు పుత్రుఁ - డవుట విశేషించి యధికపుణ్యుఁడవు
 క్రతురక్షణార్థమై కడఁగి రాఘవుల - హితబుద్ధి నీవె మాకిచ్చితి నాఁడు ;
 నెమ్మదినున్నారు నీసుతు ల్వీరె - నెమ్మిఁ గన్గొను” మన్న నృపతి కాసుతులు
 నాలోన మ్రొక్కిన నలర దీవించి - యాలింగనముచేసె ననురాగ మెసఁగ ;
 జనకుండు నాదివసంబున నంతఁ - దన యాగకర్త మంతయు నెఱవేర్చి
 యలరువేడుక నినుఁ డస్తాద్రికరుగఁ - బొలుపొంద నారాత్రి పోయినపిదప
 మఱునాఁడు కల్యాణమంటపవేది - నెఱయ మంత్రులతోడ విండుగొల్వొండి
 యిమ్ములఁ దనపురోహితు శతానందు - సమ్మదంబునఁ జూచి జనకుండుపలికె.

—: ఊర్తి శాదుల వివాహ యత్నము :—

“ననఘాత్త : మాతమ్మఁడగుకుశధ్వజుఁడు - కనుగొనవలయు నీకల్యాణ మతఁడు
తిరముగా నిక్షుమతీతీరభూమిఁ - బొరి నొప్పుసాంకాశ్యపురి నున్నవాఁడు
అతనిఁ దోడ్తేర నీవరుగు” మనంగ - నతిజవాశ్వములతో నమరు తేరెక్కి
యతివేగముగ నేగి యాకుశధ్వజుని - నతులితంబుగఁ గని యర్థిమైఁ జెప్పి
“జనకపుత్రికి నేఁడు జననాథవర్య : - మనువంశచంద్రుఁడౌ మనరామునకును
ఘనముగఁ బెండ్లియౌఁ గడువేడ్కతోడ - జనకుండు యత్నంబుజరుపంగఁగోరి
పతినిన్నుఁదోడ్తేరఁ బనిచె నన్నిపుడు - సతులతో హితులతో సకలనై న్యయుతిఁ
గదలుద మిప్పుడే ఘనత మిథిలకు - పద” మనిచెప్పినఁ బరఁగనందఱును
దనరారువేడుకఁ దగ రథంబెక్కి - తనయాద్యయముతోడఁ దానేగుదెంచి
యనఘమానసుఁడు శతానందునకును - జనకభూవిభునకు సదృక్తి మ్రొక్కి
యెలమి నమ్మానవాధీశునమ్మతిని - నలువొప్ప సింహాసనమునఁ గూర్చుండె, 2010
నంత సుధామాయ్యుఁ డనుమంత్రి జనకుఁ - డెంతయు ముదమున నీక్షించి “నీవు
చని వసిష్ఠునితోడ సచివులతోడఁ - దనయులతోడ నాదశరథేశ్వరుని
వెరవారఁ దోడ్కొని వేగ ర”మ్మనిన - నరిగి యాతఁడుఁ బ్రీతి నమ్మహిపతికి
వినతుఁడై యిట్లను “వేడ్కతోనున్న - జనకుఁడు పుత్తెంచె జనలోకనాథ :
నీయుపాధ్యాయులు నీతనూభవులు - నీయమాత్యులు నీవు నేతేరవలయు”
ననిన నాదశరథుం డందఱితోడఁ - జని సుఖాసీనుఁడై జనకుతో ననియెఁ
“బరఁగ వసిష్ఠుండు పరమదేవతయు - గురువు నీయిజ్ఞైకుకులమున కెల్ల
సర్వజ్ఞుఁ డగుట నీసంయమీశ్వరుఁడు - సర్వకాలములకుఁ జాలు మాకనిన”
నప్పుడు దశరథునన్వయక్రమముఁ - జెప్ప భావించి వసిష్ఠుఁడిట్లనియె.

—: దశరథుని వంశక్రమము :—

“నరనాథ : విను నిర్గుణ బ్రహ్మమైన - హరి సగుణైకలీలాకృతిఁ దాల్చి 2020
నిజలీలకై నాభినీరజంబందు - నజునిఁ గల్పింపంగ హరి కజుఁ దొదవె
భూమీశ బ్రహ్మకుఁ బుట్టె మరీచి - యామరీచికిఁ బుట్టె నవనిఁ గశ్యపుఁడు
నతని కర్కుఁడు సుతుఁ డాజగదాప్త - మతికి వై వస్వతమనువు నందనుఁడు
నతనికి నిజ్ఞైకుఁ డనురాజరత్న - మతనికిఁ గుక్షియౌ నాత్మసంభవుఁడు
కుక్షియౌ భూనాథుకొడుకు వికుక్షి - యక్షరాత్ముఁడుబాణుఁ డతనినందనుఁడు
నతనికి సనరణ్యుఁ డతనికిఁ బృథుఁడు - చతురమానసుఁడు ద్రిశంకుఁ డాతనికి
నతనికిఁ దనయుండు నాహరిశ్చంద్రుఁ - డతనికి లోహితాస్యాఖ్యపుత్రుండు
అతనికి దుందుమారావనీనాథుఁ - డతనికి యువనాశ్వుఁ డను నరేశ్వరుఁడు

—: వసిష్ఠుడు యువనాశ్వనివృత్తాంతముఁ దెల్పుట :—

నతనికిఁ బ్రియభార్య లతిరూపవతులు - సతులిద్దఱకుఁ బుత్రసంతతిలేమి
 నంతట నారాజు నఖిలసన్తునుల - సంతతికొఱకునై సరగ రప్పించి 2030
 యామహాత్ములకును నర్హ్యపాద్యములు - ప్రేమతోఁ దగ నిచ్చి ప్రియవాక్యములను
 “ఘనులార ! నన్నును గుఱించి మీరు - దనయుల నాకును దయసేయవలయు.”
 నని విన్నవించిన నారాజునకును - ననువొంద నమ్మును లపు డిట్టులనిరి.
 “ఐంద్రయాగముసేయు మవనీశ ! భక్తి - సాంద్రంబుగాఁ బుత్రసంతతి గలుగు.”
 నన జన్నమున కప్పు డఖిలవస్తువుల - ననువొందఁ దెప్పించె నాక్షణంబునను
 నైంద్రయాగం బను నామఖం బపుడు - సాంద్రానుమోదులై సంయమీశ్వరులు
 పుత్రలాభంబుకై పొలుపొంద నంత - చిత్రయజ్ఞము దారు సేయఁగ నందు
 జలములు మంత్రించి జలకుంభములను - నలరార నియతిచే నటు దాచియుండ
 ధరణీకుఁ డారాత్రి దప్పితో నంత - మఱిపొంది యాయజ్ఞమందిరమంచు
 కలశంబుతో నీళ్లు గ్రక్కునఁ ద్రావ - జలహీన మగుకలశంబును జూచి 2040
 “యెవరు ద్రావిరి జలం ? బెటుపోయె ?” ననుచు - ప్రవిలాత్తులు వారు భావనిరీక్ష
 నరసి యాన్యపతియే యానీయద్రావు - టెఱిగి చోద్యం బంది యిది దైవమాయ
 యని చూచుచుండఁగ నాన్యపాలకుడు - ఘనమగు గర్భంబు కడువేగవాలె
 గర్భమంతటఁబడి కడుచోద్యమలర - నర్భకుం డుదయించె నారాజు చచ్చెఁ
 గడఁగుచు ఋషులెల్లఁ గడుదుఃఖమంది - సడలనియమ్మంత్రసామర్థ్యములను
 బనివడి యువనాశ్వ బ్రతికించి రంత - ననుపమ శుభమూర్తియైయుండి యతఁడు
 వరుసతోడుతఁ జక్రవర్తిచిహ్నంబు - లరువార నుండెడి యాశుత్థుఁజూచి
 యితఁ డేడుదీవులు నేలునటంచు - చతురత ఋషులెల్ల సంతోషపడిరి.
 అలయువనాశ్వండు నామౌనిజనుల - కెలమితో ధననాను లిచ్చినఁ జనిరి
 తల్లియే లేనికతంబున బాలుఁ - డల్లన నాకొని యట నేడ్చుచుండ 2050
 వరుస నాయుండుండు వచ్చి తానప్పు - డరయంగ నాశిశు వాఁకలిదీరఁ
 బెనుపొందఁగానోరఁ బెనువ్రేలువేగ - నునిచిన నమృతంబు నొయ్యనఁ ద్రావఁ
 సుధ గ్రోలుటయుఁజేసి శుభయుతుపేరు - బుచ్చులతో మాంధాత భూమీకుఁ డనుచు
 నతనికి నామధేయంబటుచేసి - యతివేగమునఁ బోయె నాబిడౌజుండు
 అంత నామాంధాత యలపూర్ణచంద్రు - నంతటిప్రభతోడ నతిశయిల్లుచును
 రూఢిగా యౌవనారూఢుడై యంత - గాఢశౌర్యస్ఫూర్తిఁ గడుదేజరిల్లి
 రావణాదుల బహురణముల గెలిచి - భూవలయంబెల్లఁ బొందుగా నేలి
 విష్ణునిభక్తుడై వెలసి యాగములు - జిష్ణుబలంబునఁ జేయుచునుండె

నారాజునకు విమలాంగియన్నతికి - భూరితేజోయుతు ల్బుత్రతన్నములు
 నరయంగ ముచుకుందుఁ డాసుసంధియును - దరుణు లేబండ్రును దగ జనియింప2060
 సుదతుల ప్రాయంబు సొరిది వచ్చినను - ముదమున సౌభరి మునిపతి కిచ్చె
 నతివల క గ్రజుఁడగు ముచుకుందుఁ - డతివేడ్క హరిభక్తుడై యేగె దివికి.
 నాతని సోదరుం డాసుసంధియును - నాతతపుణ్యాత్ముడై భువినేలె.
 నతనికి ధృవసంధి యనురాజుపుట్టె - నతఁడు ప్రసేనజి త్తను రాజుఁ గనియె.
 దొరయ ప్రసేనజిత్తుకు భరతుండు - నరయ నాభరతున కసితుండు పుట్టె
 నతఁడు రాజ్యముసేయ నాతనిశత్రు - లతులపరాక్రము లైనహైహయలు
 దారుణాకారులు తాళజంఘులును - నారంగసేనబిం దనువాఁడు గూడి
 యుతి హౌరయుద్ధంబు నతులతఁజేసి - యతనినె యనిరోన హతుఁజేసి చనిరి.
 అంత నాతనినతు లతిదుఃఖమంది - మంత్రులరాజ్యంబు మఱిదీర్చునునిచి
 మేలిమి నుండిరి మెలఁత లిద్దఱును - కాళింది యనుసతిగర్భమైయున్న 2070
 మేలోర్వలేక యామెలఁతలం దొకతె - చాలంగ సవతిమచ్చరమునఁజేసి
 గర్భిణియైయున్న కాళిందికపుడు - గర్భంబుఁజెఱుప నొక్కతె విచారించి
 యోర్వక విషము ప్రయోగించె నంత - నావిషమున గర్భ మట వీడిపడక
 తావేగి వేదన తల్లడంబంది - యావనితయుఁ దుషారాదికిఁ జనుచుఁ
 చ్యవనుని గాంచి యాసంయమీంద్రునకు - నవిరళభక్తితో నల్లన మ్రొక్కి
 తనదు వృత్తాంతంబు తగనిన్నవింప - వినియు నాపుత్రివి వెఱవకు మనుచుఁ
 జొందారఁ గరుణతో బూఁబోడినెత్తి - కందువచ్చుప్సిని కడఁగి లోఁజూచి
 “ప్రతిపక్షదమనుండు పరమధార్మికుఁడు - నతులతేజుండు మహాత్ముండు నగుచు
 వరకీర్తివంతుండు వంశవర్ధనుఁడు - పరమరూపంబున భాసిల్లుజగతిఁ
 బొగడొందఁ గరముతోఁ బుత్రుండ నీకు - నగుఁగాకఁ గాళింది” యనుచు దీవించె
 వలగొని యమ్మనీశ్వరునకు మ్రొక్కి - యెలమితో దనయింటి కేగి యాయువతి
 యతిముదంబుననున్న యాశుభాంగికిని - సుతుఁ డుదయించెను శుభముహూర్తమునఁ
 గరమొప్పఁ బుత్రునిఁ గాంచి కాళింది - గరముతో ముదమందెఁ గడుసంభ్రమమున.
 నాతండుశత్రుల నణఁచిరాజ్యంబు - చేతోముదంబునఁ జేయుచునుండ
 సతతంబు విలసిల్లె సగరుఁడ౯పేర - నతనికిఁ దనుజన్తుఁ డసమంజసుండు
 అతనికి సుతుఁడయ్యె నంశుమహాభ్యుఁ - డతనిపుత్రుఁడు దిలీపావనీనాథుఁ
 డతనికున్నతపుణ్యుఁడగు భగీరథుఁడు - సుతుఁడాతనికిఁ గకుత్స్థుండను రాజు
 నతనిసూనుఁడు రఘు వనుమహీపాలుఁ - డతనిపుత్రుఁడు పురుషోదకుండగుచుఁ
 గమనీయసితకీర్తికల్తాషపాదుఁ - డమర శంఖణుఁడయ్యె నతని కాతనికి
 ముతుఁడు సుదర్శనక్షోణీతలేకుఁ - డతని తనూజన్తుఁ డగ్నివర్ణుండు 2090

అతనికి ఋతుపర్ణుఁ డతనికి మరువు - అతనికి శీఘ్రగుం డతనికి మనువు
 సుతుఁ డయ్యె నంబరీషుం డనురాజు - సుతుఁడాతనికి జనస్తుత్యుండు నహుషుఁ
 డతనికి సుతుఁడు యయాతియఁజేటి - యతనికి నాభాగుఁ డాతనికజుఁడు
 అతనికి దశరథుఁ డనఘ : నీపుణ్య - సుతుఁడయ్యె నఫలనిస్తులమనోరథుఁడు
 రాముఁ డీదశరథరాజతనూజుఁ - దేమనివర్జింతు ? నింక నేనధిప :
 యితనికి నీకూఁతు నీఁగంటి వీవు - కృతకృత్యుఁడవు శుభాంకిత మయ్యెఁగులము”
 అని యిట్లు రఘువంశ మభినుతిసేయ - విని శతానందుండు విమలమానసుఁడు
 జనకానుమతి సభాసదు లెల్లవినఁగ - మునివసిష్ఠునిఁ జూచి ముదమొప్పఁబలికె.
 “మునినాథ ! మీచేత ముదమార వింటి - ననఘాత్తు దశరథునన్వయక్రమము
 సన్నుతికెక్కు నే జనకునన్వయము - చెన్నగు మీ కేను జెప్పెద వినుఁడు. 2100

—: శతానందుఁడు జనకు వంశక్రమంబు దెల్పుట :—

సద్విజపరమహంసప్రతిపాద్యుఁ - డద్వితీయబ్రహ్మ మైన యచ్యుతుని
 నాభినరోజంబునను బ్రహ్మపుట్టె - నాభూతనిర్దాత యగు ధాతవలనఁ
 బుట్టె మరీచి యాపుణ్యవర్తనుని - పట్టియై కశ్యపబ్రహ్మజనించె.
 వతనికి దిననాథుఁ డాత్మజుండయ్యె - మతిమంతుఁడతనికి మనువు జన్మించె,
 నమ్మను వచ్యుతధ్యానకాలమున - దుష్టుఁగ వై వస్వతుఁడు తుమ్మువలనఁ
 నిర్మలాచారుఁడు నీతికోవిదుఁడు - ధర్మశీలుఁడు జగద్భరితమానితుఁడు
 విమలమూర్తి త్రిలోకవిశ్రుతకీర్తి - నిమి యనురాజు మానితతేజుఁ డొప్పె
 వతనిపుత్రుఁడు మిథి యతనికి జనకుఁ - డతనికుదావసుం డమ్మహీజాని
 తనయుండు నందివర్ధనుఁడు సుకేతుఁ - డనువిభుఁ డతనికి నమ్మహాత్మునకు
 రాజర్షి యగుదేవరాతుఁ డెల్లెడల - రాజిల్లె మఱి బృహద్రథుఁడు దత్సుతుఁడు 2110
 వతనినందనుఁడుమహావిభుఁ డతని - సుతుఁడయ్యెసుధృతి యాసుధృతికి ధృష్ట
 కేతుఁ డాతని కురుకీర్తిహర్యశ్వుఁ - డాతనికిని మరుం డామరునకును
 సుతుఁడు ప్రతీంధకక్షోణీశుఁ డతని - సుతుఁడు కీర్తిరథుండు సుతుఁ డావిభునకు
 దేవమీధుండు తదీయుఁ డౌ విబుధుఁ - డావిబుధునిపుత్రుఁ డామహీధునినకుఁ
 గీర్తిరాతుఁడు వానికిని మహారోముఁ - డార్తిదూరుఁడు వాని కాస్వర్ణరోముఁ
 డాస్వర్ణరోముండు హ్రస్వరోమాఖ్యు - భాస్వరగుణశాలిఁ బడసె నాతనికి
 జనకభూపాలకుశధ్వజుల్వీరు - జనియించి రిరువురు సౌజన్యధనులు
 జనకుఁ డంతట మహీజనులఁ బాలింపఁ - గని యొక్కనాఁడు సాంకాశ్యభూవిభుఁడు
 ధన్యవిక్రముఁడు సుధన్వుఁ డన్వాఁడు - పైన్యసమేతుఁడై చనుదెంచి మిథిల
 ఘోతాసమేతంబు శివునివిల్లడుగ - దూతఁ బుత్తెంచినఁ ద్రోపించె వెడల 2120

పైవచ్చి హరునిచాపంబు సీతయును - గావలె నని ఘోరకలహంబుఁ జేయ
 జనకుండు సంగరస్థలి వానిఁగూల్చి - తనతమ్ముఁ బూనె నద్దరణికి ననుచు,
 జనకుఁ డాదిగ వంశజాతు లందఱికి - జనకనామము ప్రశస్తము ధాత్రి రోన
 నిమివంశమునఁ బుట్టునృపతు లందఱును - సమధికయోగవిజ్ఞానసంపదల
 చిరజీవు లటుగానఁ జెచ్చెఱి వీరి - తరమును కొంచెమై తగునులెక్కకును
 జనకునివంశంబు సద్వర్తనంబు - గొనియాడి యాసీతగుణమును బొగడి
 విశదప్రతాపుని విమలభాషణుని - దశరథుఁ గనుఁగొని దశరథాధీశ :
 సీతనూజుని రాము నిత్యాభిరాము - సీతతోడుతఁ బెండ్లి చెలువొప్పఁజేసి
 యలఘుకీర్తులఁ బొందు” మనుశతానందు - పలుకుల దశరథపతి యుత్సహించి
 ఘనుఁ డావసిష్ఠుని గాధినందనునిఁ - గనుఁగొని వారితోఁ గడువేడ్కఁబలికె. 2130
 “చారుచారుసీజనకభూవిభుని - మీరడుగుండు సౌమిత్రి కూర్తశను
 బ్రకటగుణోత్తరు ల్భరతశత్రుఘ్ను - లకుఁ గుశధ్వజనృపాలకుని కూఁతులను”
 అన వారు జనకున కత్తెఱం గెల్ల - వినిపించి యనుమతి వేవేగ పడసి
 జనకునివాక్యము ల్సకలంబు వేడ్కఁ - దనరారఁ జెప్పి రా దశరథుతోడ,
 ననురాగ ముప్పొంగ నా మఱునాఁడు - ఘనశుభగ్రహదృష్టి గలుగుటఁజేసి
 పనివడి యుత్తరఫల్గునియందు - జనకుండు లగ్ననిశ్చయము సేయించి

—: పురాలంకారము :—

పురమును దనయంతిపురముఁ గై సేయఁ - బరిచారకుల వేగ పంపిన వారు
 “గంధకస్తూరికాకలితాంబుపూర - గంధిలసకలమార్గధరాంగణంబు
 చీనిచీనాంబరశ్రేణీవితాన - నానామణితోరణధ్వజాంచితము
 ఫలభారకమ్రరంభాస్తంభపూగ - కలితప్రతిద్వారకజ్యోంతరంబు 2140
 సాంకవలిప్తవిస్తారవితర్ది - కాంకితరంగవల్ల్యాదిశోభితము
 మణిశాతకుంభ కుంభవితర్కితార్క - గణసౌరగోపురోత్కర శిరోగ్రంబు
 దీపితమాణిక్య దీపసాంబ్రాణి - ధూపపుష్పకలాప ధూర్వహణంబు
 నై పురమెల్లెడ నలరఁగై సేసి - నై పుణి మెఱసి యంతఃపురంబంత
 గరమొప్పఁగై సేసి కల్యాణవేది - విరచింపుఁడన శిల్పవేదు లంతయును
 బచ్చతాజగతిపైఁ బసిడికంబములు - మెచ్చుగా నిల్చి యామీద నీలంపు
 బోదెలు గురువిందముల దూలములును - పాదుగా నిడి తీరుపడఁ జెక్కడంపు
 గోమేధికంబుల కొణిగెలుబరివి - గా మల్చి పైవజ్రగార యొసంగి
 హాటకమణిమయాంత కవాటములు - వాటంబుగా నాల్గువాకి శృమర్చి
 అందుల బంగరుహరువు చిత్తరువు - లందంబుగాఁ దీర్చి హరిసీలగరుల 2150

గమి గమించినపటికంపు సింగముల - గమక చౌ సౌపానగతు లేర్పఱించి
 కలితలామజ్జకకాయమానములు - కలువడంబులు డంబుగాఁ జుట్టికట్టి
 యాలోన నేకాండ చౌ బలుపచ్చ - మేలిపెండ్లియరుంగు మృగనాభి యలికి
 ముత్తైంపునిగ్గుల ముగ్గులేర్పఱిచి - చిత్తజజనకలక్ష్మీవివాహంబు
 గుజరాతికెంపులగోడ లిఖింపఁ - బ్రజలకుఁ గన్నులపండువై యుండె.
 అంత వసిష్ఠవిశ్వామిత్రమునుల - సంతతపుణ్యుల జనకుండు చూచి
 మీర లయోధ్యకు మిథిలకుఁ గర్త - లేరూప ముచితచౌ నిటమీఁది పనులు

—: దాశరథుల నలంకరించుట :—

అదిసేయుదురుగాక” యనవుడు వారు - చదురొప్ప దశరథజనపాలచంద్రు
 కొడుకుల నల్వరఁ గొమరొప్ప నప్పు - డెడతెగనట్టి యా యెల్లవాద్యములఁ
 బాటలు పాడుచుఁ బరఁగ నంగనలు - తేటగా నందఱు తెచ్చి పీఠలను 2160
 గూర్చుండఁ దలలంటి కుదురుగ వార - లేర్చి నల్వలుపెట్టి యెంతయుఁబ్రీతి
 స్నానముల్ సేయించి చక్కగా నుడుట - మానవతిలకంబు మఱిభూషణములు
 చీనాంబరంబులు చెలువొప్పనిచ్చి - నానావిధంబుల నలుపుగఁబొంగి
 దశరథుఖార్యలు దశరథేశ్వరుఁడు - విశదప్రతాపుండు వేడ్క నుప్పొంగి
 సకలభూషణములు సరసతఁ బెట్టి - యకలంకమతితోడ నంతటనుండి
 యాయతశుభమైన యభ్యుదయంబు - సేయింప నర్చితోఁ జేసె నవ్విభుఁడు
 ఎక్కుడుసంతోష మెసఁగఁ జిత్తమున - నొక్కొక్కసుతున కభ్యుదయంబుకొఱకు
 వెలయంగ నన్నియు వేదోక్తయుక్తి - గలయఁ బదాఱులక్షల ధేనువులను
 గలదౌతఖురములు కనకశృంగములు - తలకొని చెలువొందు తామ్రపుచ్చములు
 దొరయ మించినకాంస్యదోహశంబులును - వరుస వేష్టించినవరవస్త్రములును 2170
 గలిగి సవత్సలై కర మొప్పువాని - లలి భూసురొత్తములకు భక్తి నిచ్చి
 మఱియు నసంఖ్యాతమహిత హేమములు - తఱుచుగా నంతట దక్షిణ లొసఁగి
 భూదానవసుదానములు మొదలైన - వేదోక్తదానము లే్వర్వేఱ నొసఁగి
 తదవసరమున యుధాజిత్తుప్రేమ - తుదమీఱఁగా భరతుని మేనమామ
 తనతండ్రి కేకయధరణీశ్వరుండు - మనుమనిభరతుని మైత్రిఁ దోడ్డెరఁ
 దనునంపఁగా నయోధ్యకు వచ్చి యచటఁ - దనయులపెండ్లికి దశరథేశ్వరుఁడు
 జనకునివీటికిఁ జనుట యెఱింగి - యనురక్తి వేవేగ యచటి కేతేర
 దశరథుం డతని నాదరణఁ బూజించి - కుశలంబులెల్లఁ బేర్కొనుచుండె నంత.
 మఱునాఁడు స్నాతకమహితకృత్యములు - తఱితోడఁ గావించి తమ్ములుఁ దాను
 తాముఁ డత్తఱి దశరథునొద్ద నిబువ - శ్రీమీఱ నతనిఁ గై సేయింప నృపుఁడు 2180

నారాము నౌదల నమరె గిరీబ - మా రోహణా ద్రిశ్యంగాగ్రమో యనఁగ,
 బద్ధకంకణుఁ డయ్యె భక్తులఁబ్రోవ - సిద్ధ మన్నట్లు దాలెను గంకణములు.
 ఎద మున్నుపుట్టినయిందుదీధితులు - పొసలె నేడన హారములు చెన్నుమీఁతఁ
 దన కనకాంబరత్వము భూమిఁ దెల్పె - ననఁ గనకాంబరం బలరారెఁ గటిని.
 గష్టరావణునిచేఁ గాసిల్లినట్టి - యష్టదిక్పాలర యశము లిర్వంక
 మౌక్తిఃచ్ఛలమున మనవులు దెల్పు - యుక్తిమైఁజొకట్టులొప్పె వీనులను
 వదనశృంగార మీవై ఖరినొప్పఁ - బొదలినఁ గస్తూరిబొట్టు చూపట్టెఁ.
 బదపడి లక్ష్మణభరతశత్రుఘ్ను - లుదయార్కశేజు లొండొరులు వేర్వేఱఁ
 గుండలకేయూరకోటీరహార - మండనావళి సుకుమారదేహములు

గై సేయ నందు దిక్పతులమధ్యమున - వాసవుం డన రామవల్లభుం డొప్పె. 2190

అంత నక్కడ జనకావసీనేత - కాంతిమై నలువురు కన్యకామణులఁ
 గై సేయ నైర్గంధికలఁ బంప వారు - భాసురమణిపీఠిపై వారి నునిచి
 పేరఁటాం ద్రొగిఁ బాడు పెండ్లిపాటలకు - శారీకాకీరము ల్సందడిసేయఁ
 గుంకుమకస్తూరిగోరోచనంబు - సంకుమదంబు వాసనఁ గదంబింప
 నలుగురి కొక్కట నలుగులు పెట్టి - కలమృదుధ్వనులఁ గంకణములు మెఱయ
 కురులసంపెఁగసూనెఁ గూర్చియింపొంద - హరిచందనంబుల సలకలు పెట్టి
 మనసారసురభినఖంపచాఁబువుల - జనకపుత్రికలకు జలకము వీర్చి
 జిలుగులఁ దడియొత్తి చెంగావివన్నె - చలువపావడలపై జాళువాసరిగె

కొంగులనొప్పు దుకూలము లట్టి - శృంగారములు గుప్పఁ జేసిరో యనఁగ :

గొప్పగా నొప్పుగాఁ గొప్పులమర్చి - విప్పుగా జాజిఁవ్విరు లందుఁదుజీమి 2200

పచ్చకప్పురముతోఁ బన్నీటితోడ - వచ్చిక స్తురికలపము గూర్చి యలఁది
 బంగారుసరిగెగన్నడు కుట్టుపనుల - కంగుల అయికలు కనుపట్లఁ దొడిగి
 చనుకట్లమీఁదఁ బచ్చలబన్న సరము - లును దాఁహారంబులును బొందుపటిచి
 ముద్దుమోముల కొక్కములువుకాఁ గోరఁ - దిద్దుమఁ గస్తూరితిలకము వీర్చి
 చెక్కుల మరరిక ల్పిత్రించి గొప్ప - ముక్కర ల్నాసాగ్రములఁ గీలుకొల్చి
 మగరాలతకుఁగమ్మలును గట్టాణి - బొగడలు చుటుకుఁ గెంపుల బవిరెలును
 బచ్చకడియము ల్పద్మరాగములు - గుచ్చిన మొలనూళ్లు గోమేధికముల

యందియల్ మొదలైన హారభూషణము - లందంబుగాఁ జేర్చ నపుడు కన్యకలు,

శారదపూర్ణిమాచంద్రనిశితలో ? - చారువసంతవాసనపుష్పలతలో ?

సానదీతినమంచిజాతిరత్నములో ? - శ్రీనిండఁబట్టినార్చినకుందనంపుఁ 2210

గమ్మలో ? కఠిఁబులుగడిగినముత్తి - యమ్ములో నెఱతావి నలరుగంధంపుఁ

గొమ్మలో ? యనఁ బెండ్లికూతు లొప్పారి - రమ్మక్క యని సతు లక్కజంబంద

వారిలో సీత లావణ్యవిఖ్యాత - సారగుణవ్రాత జగదేకమాత
 యాదిమలక్ష్మీదానైపుటైఁ గాన - నాదేవి చెలువ మింతంతనితెలిసి
 భూషింపశక్యమే ? భూషణంబులకు - భూషణంబై యొప్పె భూదేవికరణి ;
 మెఱసి రత్నాకరమేఖల యగుచు - మఱిగంధవతి వసుమతియుఁ దానగుచు,
 అంత వసిష్ఠసంయమిలగ్నసమయ - మంతయు జనకున కరసియేతెంచి
 దశరథుతో సమస్తము దెల్పు నతఁడు - కుశికపుత్రవసిష్ఠగురులతోఁ గదలి
 యమరేంద్రవిభవుడై యర్హయానములఁ - గొమరొప్పఁ గై సేసి కొడుకులునడువ
 శృంగారములుసేసి చెలువలునడువ - సంగడిఁ గొలిచి రాజన్యులునడువఁ 2220
 గ్రంతలుగొన పుణ్యకాంతలు నడువ - నంతంతఁ బొగడుచు నర్థులునడువఁ
 గై సేసి హయమత్తగజములు నడువఁ - గై సేసి మంత్రివర్గంబు తోనడువ
 వేదనాదములతో విప్రులు నడువ - మోదంబుతో మునిముఖ్యులు నడువ
 నడచి యజ్ఞనకుని నగరొప్పఁజొచ్చి - పుడమితేఁ డప్పుడు పుత్రులు దాను
 వనజలోచనలు నివాళు లొసంగ - జనకుఁ డెమర్కొని సంభ్రమంబెనఁగ

—: శ్రీసీతారామ కల్యాణము. :—

ఖచితోరునవరత్న కల్యాణవేది - నుచితపీఠంబున నున్నచోఁ బ్రీతిఁ
 దనపురోహితునితోఁ దడయక జనకుఁ - డనలుఁ బ్రతిష్ఠించి హైమవేదికను
 వేదోక్తగతిహోమవిధు లాచరించి - యాదేవకన్యః లననొప్పు తనదు
 కన్యకామణుల నగణ్యలావణ్య - మాన్యల నలుపుర మైత్రిరావించి
 జనకుండు మధువర్కసమయంబుఁ దీర్చి - తనకూర్తిపుత్రి సౌదామినీగాత్రిఁ 2230
 గామినీజనమణిఁ గమలాక్షిసీతఁ - గోమలి దెరమఱుంగుగ వేడ్క నిలిపి
 రామాభిరాముఁ డా రామచంద్రునకుఁ - గామితసిద్ధి సంకల్పపూర్వముగ
 “శ్రీరామ ! నాపుత్రి సీత సద్ధర్మ - చారిణిఁ గొను మగ్నిసాక్షిగా” ననుచు
 చారవోసెను దేవతాపుష్పవృష్టి - ధారతో దివ్యవాద్యధ్వనుల్ మీఱఁ
 బ్రమదంబుతోడ దీపాలపల్లెములు - సమదయానలు మహాసంభ్రమంబునను
 దలఁబ్రాలు బంగరుతబుకుల నునిచి - కెలఁకుల రమణులు కెఱలుచుఁ బట్ట
 గుడముతో జిల్కఱఁ గూర్చి యిద్దఱకు - వడిశిరస్సుల మీఁద వలనొప్ప నుంచి ;
 రంతట సుముహూర్త మనితెరదీయఁ - గాంత నెమ్మోము మున్ననుఁగొని యలరె :
 రామునికనుఁగవ రాకాసుధాంశు - గోమున నలరెడుకుముదంబు లనఁగ
 భామచూపులు నిల్చెఁ బతిపాదయుగళిఁ - దామరపై తేటితండంబపోలె, 2240
 నింతిలావణ్యాబ్ధి కెదురెక్కుమీన - సంతానమై రామచంద్రు చూ పడరె;
 వరుదేహకాంతిప్రవాహమధ్యమున - దరుణిచూపులు పద్మదళములై గ్రాలె

సతిచూపుఁ బతిచూపు సరసతఁజూపు - రతిరూపు రతిమనోరమణుని రూపు
 నెలమి నొందొరులు మే నెఱుఁగరాకుండఁ - గళలంట దాకినగతిఁ గొంతసేపు
 వెలసె నంతట రఘువీరకుంజరుఁడు - చెలికేలుఁగెందఱ్ఱి చెలువునఁ బట్టి
 యొందొరు ల్బులకించి యొక్కపీఠమున - నుండి హోమము సేయుచుండిరి ప్రీతిః
 ఉరువయోధన్య నాయుర్మిశాకన్యఁ - గరము సంప్రీతి లక్ష్మణకుమారునకు
 వలనొప్పు నాకుశధ్వజకూఁతులందు - నలినాయతాక్షి మాండవి భరతునకు
 నత్రిజబింబాన్య యగుశ్రుతకీర్తి - శత్రుఘ్నునకు నిచ్చె జనకుండు ప్రీతిః
 నిగమోక్తవిధినిఁబాణిగ్రహణములు - తగిలి కావించి రాదశరథాత్మజులు : 2250
 తలఁబ్రాలు వోసి రందఱు లాజహోమ - ములుదీర్చి కాంచిరి మునులదీవనలు
 దివినుండి ఘోషించె దేవదుందుభులు - భువినిండ వర్షించె బుష్పవర్షములు ;
 అప్పు డానందించి రఖిలదేవతలు - నప్పు డానందించి రఖిలసన్తునులు ;
 పాడిరి గంధర్వపతు లుత్సహించి - యాడిరి సంప్రీతి నమరకన్యకలు ;
 అపుడు వసిష్ఠఁ డా యవనీశసుతుల - నుపమింప వైవాహికోక్తమైనట్టి
 హోమాంతమున వారి యుచితకృత్యములు - నేమంబుతో నగ్ని నెఱిఁబ్రదక్షిణము
 పేయించి సప్తర్షిసేవ లొనర్చి - యాయతంబుగ దీక్ష నలరుచు నపుడు
 కూర్చుండి రందఱు కుదురుగానందు ; - నేర్చుచు మౌనులు నెసఁగుభూసురులు ;
 సరగున నందఱు సంతోషమెసఁగ - పరఁగదీవనలిచ్చి పరమపావనుల
 శుభలక్షణంబుగా నుందరీజనుల - విభవసమృద్ధిగా విలసిల్లి నప్పు 2260
 డాయతంబుగ దీక్ష నలరి మోదమునఁ - జేయించి మఱునాఁడు చెలఁగి సదస్సు
 గావించి సంతోషకలితులై యపుడు - దీవించి రందఱు దివ్యచిత్తములఁ ;
 దెఱఁగొప్పఁగాఁ బెండ్లిదినములు నాల్గు - నెఱయ నితైఱఁగున నిండియుండుటయు ;
 అన్నిశోభనములు నన్నితేజముల - కన్నులపండువుగాఁ జూచి ప్రీతిఁ
 దరణివంశాధీశు దశరథాధీశు - శరధినన్నిభశీలు జనకభూపాలు
 వెఱవొప్పదీవించి, వేడ్క వారనుప - నరిగెఁ గౌశికుఁడు హిమాచలంబునకు ;
 నప్పుడు మిథిలేశుఁ డానందకేశి - నుప్పొంగి నిజవిభవోన్నతి మెఱసి
 ధరణీశులకుఁ జాలఁ దద్ద్రాజయుగము - వరభూషణంబులు వస్త్రంబు లొసఁగఁ
 దమదేశములకును దగఁ జనిరంతఁ ; - గ్రమమున నర్థార్థిగణముల కెల్ల
 నపరిమిత ద్రవ్య మట యిచ్చి పనిచి-న్మౌనయుగ్మ మొప్పెను నెనరొప్పఁగాను : 2270
 గరమొప్ప బుద్ధులు గఱపి కూఁతులకు - వరరత్నభూషణావళులు విచిత్ర
 చిత్రాంబరములు దాసీజనంబులును - నేత్రోత్సవంబుగా నెమ్మితో నొసఁగి
 కరిరథహయభటగణభూషణాదు - లరణంబుగాఁ దన యల్లుండ్ర కిచ్చి.
 యావసిష్ఠాదినయములకు దశర - థావనీశునకు ననర్ఘ్యమాణిక్య

భూషణంబు లొసంగి పూజించి వినయ - భాషణంబుల యుక్తపద్ధతి ననుపఁ
 గొడుకులఁ గోడండ్లఁ గొమఱొప్పఁ గొనుచు - గడఁకతో దశరథక్షైపతి గదలి
 యడరి యయోధ్యకు నరుగుచోఁ ద్రోవ - వడిఁబేర్చి ప్రతికూలవాయువు ల్వీచెఁ ;
 దడయక దుర్నిమిత్తము లనేకములు - పొడచూప నప్పుడు భూపతి కలఁగి,
 “యేలొకో మునినాథ ! యిబ్బంగిఁగడఁగి - పోలనిశకునము ల్పొడచూపఁదొడఁగె ?”
 వనపుడు దశరథు ననుకంపఁజూచి - యనియె వసిష్ఠసంయమి నిశ్చయించి 2280
 “యుర్వీశ ! ముందఱనొకమహాభయము - పర్వి యాలోననే పాయు నోడకుము”
 అనుచుండ వాయువు లందంద విసరె - గనుకను పెంధూళిగప్పెఁ గప్పుటయుఁ,
 గరులు జోమలుఁ దురంగములు రాహుతులు - విరథులై రథులు నివ్వెఱపాటు వడిరి
 సేనలు నలైన ల్చీకాకువడియె ! - భానుమండలమునఁ బ్రభమాసె ; నంత,
 విరువదియొక్కమా తేచి రాజులను - దరమిడిచంపిన ధన్యవిక్రముఁడు
 క్రమ్మినజడలలోఁ గాఁపున్నగంగ - చెమ్మనా నుదుటను జెమ టుబ్బురుండ
 ఘోరమై మండెడుకుత్తుకవిషము - గ్రూరదైత్యులమీఁదఁ గోపించి యుమిసి
 పరమేశ్వరుఁడుదనపాలనేత్రమునఁ - బెరిఁగి మండుచునున్న పెనుమంటఁ బుచ్చి
 తనరెండుకన్నులఁ దగఁ బంచిపెట్టు - కొనివచ్చుపగిదిఁ గన్నొనలఁ గెంపెఱఁగఁ
 దెగి లోనమండెడు తీవ్రకోపాగ్ని - యెగసి మైపుడిగొన్న యెఱుమంటలనఁగ, 2290
 వెలసి కెంజాయల వెనజల్లుజడలు - బలిసిజూటంబున భాసిల్లుచుండఁ
 దమకించి భుజలక్ష్మీ తాఁ బట్టియాడు - విమలనాశముతోడి విరివమ్మి యనఁగఁ
 బరశువు మూఁపున భరియించివచ్చు పరశురామునిఁ జూచి భయమున నలఁగి
 రయమున దశరథరాజునన్తునులు - భయనివారణమంత్ర పరతంత్ర లగుచు

—: పరశురాముఁడు శ్రీరాము నెమర్కొని భంగపడుట :—

వనఘులై యెదురుగా నర్ఘ్యపాద్యములు - గొనిపోవ వానిఁ గైకొనక రాద్రమున
 దశరథభూపాలు దర్పించి చూచి - దశరథరాము ముందఱ వచ్చినిలిచె ;
 నిలిచిన భార్గవునిజమూర్తిఁ జూచి - తల యూచీ మెచ్చి సద్భక్తితో మ్రొక్కి,
 చక్కఁ గట్టెదుర హస్తములొప్పమొగిచి - యొక్కింతభయమున నున్న వీక్షించి
 “నీవెంత మ్రొక్కిన నిన్నుమన్నించి - పోవ నాతోఁబోరు భూపాల” యనుఁడు,
 “భూసురోత్తమ ! కశ్యపుఁడు మొదలయిన భూసురోత్తములకు భువి నెల్ల నిచ్చి 2300
 యతిజితేంద్రియవృత్తి నడవులనుండ - నతులతపోరాశి వగుటనుజేసి,
 యొనర నీకెఱఁగుట యుచితంబు గాన - మునినాథ ! యే నీకు మ్రొక్కితిఁగాన,
 వెఱచి మ్రొక్కుట గాదు వెరవరి నన్ను - నుఱకఁ బోనాడుట యుచితమే నీకు ?”
 వనపుడు దాపసుం డని నన్నుఁబలికి - తనిరో సహస్రబాహుర్జునుఁ దొట్టి

యిరువదియొక్కమా తేచిరాజులను - తరమిడి చంపితి ధరణీపైఁ దొల్లి
 నెఱిఁ దిలోదకములు నెత్తుట నొసఁగి - తెఱఁగొప్ప మీపితృదేవతలెల్ల
 భూపాలశవములఁ బొంపొంద దివికి - సోపానములు చేసి సొరిపియై చనిరి ;
 అట్టిభార్గవురాము ననఁడు : నన్నెఱుఁగ - కిట్టేల రాముఁడై యిలఁ బుట్టితీవు ?
 రాజన్నఁ బొరిఁగొందు రామనాములను - రాజుల నైఁతునే రణభూమి నేను ?
 రాజకులుండవౌ రాముని నిన్ను - నాజి మన్నింతునే ? యదియునుగాక 2310
 రాజని మీతండ్రి రణమునఁ ద్రుంప - నాజికి వచ్చిన నాకును నోడి
 స్త్రీలమఱుంగునఁ జెలువొప్ప నున్న - కాలవశంబునఁ గాచితి నతనిఁ
 దాన గర్వాంధుఁడై తద్దయు నిపుడు - మానక యున్నాఁడు మఱి యుబ్బి యిచట,
 మఱుఁగుజొచ్చిననై న మననీయ" ననుచు - వెఱవక పల్కిన వెఱపుతో నపుడు,
 అనవుడు దశరథుఁ డతిభీతుఁ డగుచు - వినయొ క్తి భార్గవు వీక్షించి పలికె.
 "నీవు బ్రాహ్మణుఁడవు నీకు రోషంబు - గావింపనేటికి ? ఘనముగా నాదు
 తనయులు బాలురు తగదు కోపంబు - వినుతశాస్త్రపురాణవిఖ్యాతిఁ గనుట,
 నెఱుఁగనే ? భార్గవ ! యెఱుఁగవే నీవు - ఎఱుఁగనిమర్త్యంబు లెందైనఁ గలవె ?
 నీతోడఁ బోరాడ నిన్నెదిరింప - నాతతంబుగ నుండు నటభవుం డైన,
 నోపునే ? భార్గవ ! యొరు లెదిరింపఁ - బాపవే యీతఱిఁ బరమపావనుఁడ . 2320
 దేవేంద్రుఁ డైన నీ తీవ్రప్రతిజ్ఞ - భావించి యుడువంగ భవ్యుండు గాఁడు ;
 మన్నించి రక్షించి మమ్ము నందఱును - జెన్నుగాఁ జను" మని శిరసును వంచి
 మన్నింపు మని వేడి మఱియు మ్రొక్కినను - గన్నులఁ గోపంబు గడునొప్పియుండెఁ
 నని తన్నుఁగొనియాడ నతనివాక్యములు - విని యావరింపక విపులరోషమునఁ
 గనలుచు నత్యంతకఠినుఁడై యపుడు - దమియింతు నని మదిఁదలఁచి యిట్లనియె -
 "కరమొప్ప విలువిద్యఁ గడిమిమై నేను - హరునితోఁ దొల్లి యభ్యాసంబుసేయ
 నాఁడు కుమారుండు నాతోడఁ దొడరి - పోఁడిమి చెడి యోడిపోయినఁ జూచి,
 నాపెంపుమెచ్చిన నాగకంకణుని - చాపంబు విఱిచిన నైఁతునే ? మఱియు, "
 అనిన నారఘరాముఁ డారాముఁ జూచి - యనియె నిశ్చలవృత్తి నతినమ్మదమున
 నేను వినోదమై నెక్కిడితివియఁ - గా నది విఱిగెను గాకఁ దానట్ల 2330
 నాతెగ కేల పినాకివి ల్నిలుచు ? - నాతతభుజన త్వ మట్టిదె నాకు !
 నెసఁగ యుద్ధములందు నిజ్ఞోకుకులులు - పసుల బ్రాహ్మణులఁ జంపఁ డలంపరెందు,
 నీ వెన్నిపలికిన నీకవిచెల్లె ; నీవుబ్రాహ్మణుఁడవు నినుఁ జంపనొల్ల ;
 విదె నాదుకంధర మిదె నీదుపరశు - వదరక, యుచితకృత్యము సేయు మింక ;"
 ననవుడు రఘురాము నలుక దీపింపఁ - గనుఁగొని పలికె భార్గవరాముఁ డడరి.
 "భావింప నాకు నీపలుకులఁజూడ - నీవు క్షత్రియుఁడవు నేను బ్రాహ్మణుఁడ :

నను గర్వమున్నది యటు చూడవలదు - వినుతవిక్రమశక్తి వేడిఁ జూపెదను ;
 వఱలు నజ్జనకభూవరునింట నీవు - విఱచిన విల్ల నీవిల్లును దొల్లి
 యర్థిలి నిండాఱ నమరులు విశ్వ - కర్తచే నొక్కటఁ గావించి రెలమిఁ
 బురములు నిర్జింపఁ బోయెడునాఁడు - హరునకుఁ దగ నిచ్చి రందులో నొకటి 2340
 నావింటఁ ద్రిపురంబు లణఁచి రుద్రుండు - నా వీరగర్వముద్రారతుఁ డగుచు
 ననహాయమున నేను నసురత్రయంబు - వసుధపైఁ గూల్చి తెవ్వరు నాకు నీడు ?
 నని పల్కఁచక్రి బుద్ధాకృతిఁబూని - తునిమించెఁ గాక రుద్రునికి శక్యంబై
 యని యాడకాడకు నమరులు మునులు - ననకాదిహరిపార్శ్వచరులును బిలువ
 విని రుద్రగణములు వినుపింప శివుఁడు - విని రోషమునఁ బోర విష్ణునిఁ బిలువ
 సురగరుడోరగవరు లెల్లఁ గూడి - సరసిజాననుఁ జేరఁ జని విచారించి
 హరిహరసత్త్వంబు లరయుద మనుచు - మురవైరి కపుడుకార్తుకరాజ మిచ్చి
 యిరువుర కెంతయు నెఱుకసేయుటయు - హరియు రుద్రుఁడు బోరి రరుదుగా నపుడు
 నారాయణుని తీవ్రనారాచఘోర - ధారచే శివునికోదండంబు సగము
 విఱిగి పేఁబెత్తిన వీక్షించి రపుడు - హరిశక్తి ఘన మని యమరు లందఱును 2350
 ఇరువుర మాన్పిరా యీశుఁ డవ్వేశ - సురలచిత్తస్థితిఁ జూచి యావిల్లు
 రయమున నాదేవరాతునకిచ్చె - జయధన్యుఁ డాతండు జనకున కిచ్చె
 వనజలోచనుఁడును వలనొప్ప నిచ్చెఁ - దనచేతిచాప మత్తటి రుచిరునకు
 జమదగ్ని కిచ్చె నిశ్చలమతి నతఁడు - జమదగ్ని నా కిచ్చె సదయుఁడై దీని
 బెనఁకువ నది తొల్లి పేఁబెత్తియుంటఁ - గని నీవు విఱచితి గాక ! భూనాథ !
 ఆవింటితోడిదె నరయ నాచేతి - యీవిల్లు నిదెచూడు మినవంశతిలక !
 నెలకొని యీవిల్లు నీవెక్కుపెట్టి - తలకొని బాణసంధానంబుసేసి
 కడిమిచూపక నిన్నుఁ గదలనీ" ననినఁ - దడయక రోషించి దశరథాత్మజుఁడు
 కన్నుల ఘనవహ్ని కణములు దొరుఁగ-ద న్నెఱుంగని జామదగ్నితో ననియె,
 "నిరుపమనిజశక్తి నీకుఁగల్గుటయుఁ - దరమిడి రాజులఁ దరిమి చంపుటయు 2360
 నెఱుఁగుదు నన్ను నీ వితరునిమాడ్కి - వెఱవకఁబలికెడు బీరంబు మెఱసి
 నీవెఱుంగవు నాదు నిజబాహుబలము - నీవెంతవాఁడవు ? నీచాపమెంత ?
 తె"మ్మని విలుఁదీసి తెగువ మోపెట్టి - క్రమ్మఱ నత్యుగ్రకాండంబు దొడిఁగి
 "నీకాళ్లు దెగవేసి నీగర్వముడిపి - నీకోప మడఁచెద నే"డన్నఁదలఁకి
 యురుసత్వగర్వంబు నుబ్బును దూలి - పరశురాముఁడు రాముఁ బ్రార్థించి పలికె.
 "నేను గళ్యపునకు నిల నిచ్చినాఁడఁ - గాన రాత్రులు నిల్వగా నేర దిచట :
 ననుదినంబును మహేంద్రాచలంబునకు - జనవలె నటుచేసి చరణము ల్వలయు
 నాకాళ్ళ నేయక నాపాలిపుణ్య - లోకమార్గంబు లాలోకింప నేయు

నన్నరక్షింపుము నరనాథచంద్ర ! - మన్నింపవే రామ ! మనుజులొకేశ !
 యనవుడు రఘురాముఁ డాజామదగ్ని - ఘనపుణ్యలొకమార్గము నేసె నంత ; 2370
 జడురీతినిలుచున్న జమదగ్నిరాముఁ - గడునుగ్గుడై యున్న కాకుత్స్థరాముఁ
 జూచుచునుండిరి సురసిద్ధసాధ్య - భేదరు లద్భుత క్రీడలఁ దగిలి
 వలనొప్పఁగాఁ బుష్పవర్షము ల్గరిసె - నలినగర్భాదులు నానందమంది
 పొగడిరి రామునిఁ ; బొందుగాసురలు - మిగులుతేజంబున మిన్నుననుండి ;
 యంత భర్గవరాముఁ డారాముఁ జూచి - యంతరంగంబున నతని భావించి
 “యనఘ ! నీసత్త్వ మే నాత్మలోఁ జూచి - నిను వివేకించితి నీవు విష్ణుఁడవు ;
 కాకుత్స్థఁ యటుగాన గదనంబునందు - నీకు నోడుట నాకు నింత గాదెందు ;
 నాబలంబును నీవె ; నాయాత్మ నీవె ; - నాబంధువులు నీవె ; నారామచంద్ర !
 నామాట లన్నియు నాత్మ నుంపకయ - రామ ! రక్షింపవే రఘుకులాధీశ !”
 యనుచుఁ బ్రస్తుతిసేసి యానందమంది - మనమున రఘురామమహిమ లెన్నుచును 2380
 వరుస శ్రీరాముని వలగొని భక్తిఁ - గరములు ముకుళించి కరము సంప్రీతి
 వినయవిధేయుడై విభు నటుచూచి - మనమునఁ గృపపుట్ట మఱి యిట్టులనియె.
 “సెలవిమ్ము రాఘవ శ్రీజానకీశ - సెలవిమ్ము పోయెద సెలవిమ్ము నాకు
 నాతప్పులెన్నక నన్నుమన్నించి - యీతఱి రక్షించి యింపుగాఁబనుపు
 మనసునేక ముచేసి మదివెల్గుఁగనుచుఁ - గనుమూసినినుఁగూర్చి కదలకతపము
 లొనరంగఁజేసిన నొయ్యనమునులు - మనముల నానందమగ్నులై యుందు”
 రనుచుఁ బ్రస్తుతిఁజేసి యభినుతుల్చేసి - యనుపమ ప్రీతితో నప్పుడే కదలి
 నిరుపమతరళ క్తి నీశ క్తి” యనుచు - నరిగెరాముఁడు మహేంద్రాచలంబునకుఁ
 బరశురామునివిల్లు ప్రార్థింపనొసఁగె - వరుణుచేతికి రఘువర్యుఁడాక్షణమే
 యప్పుడువాయువు లనుకూలగతుల - నొప్పె నుత్సాహంబు లొదవె సేనలకు. 2390
 నరు దరు దని సుర లభినుతిసేయ - వరజయశ్రీగూడి వచ్చి రాఘవుఁడు
 తనతండ్రిదశరథధరణిపాలునకు - ననఘవసిష్ఠున కతిభక్తి మ్రొక్కె.
 మ్రొక్కిన దీవించి మొగిఁగొఁగిలించి - యక్కున నందను నొదలఁజేర్చి
 పరమసమ్మదమునఁ బార్థివేశ్వరుఁడు - “సరస్వోక్తి నేఁ బునర్జాతుండనైతిఁ
 గొమ రొప్ప నీవంటికొడుకును గనుట - నమరేంద్రుఁ బోలితి నవనిలో నిపుడు
 పరమపావనుడైన పరశురాముఁడు - పరమేశుపగిదిని బరఁగ నిచ్చటికి
 వచ్చుట నేఁ గాంచి వడలెల్లవడఁక - యిచ్చలో భయమంది యిఁక నేది త్రోవ ?”
 యనుచు భయంబున నాతనితోడ - మనవిగాఁ జెప్పిన మఱి వినకున్నఁ
 బరవశత్వం బొంది పలుకనేరకయ - పరమమైత్రికి నేను బాల్పడియుంటి :
 నతని గెల్చుటయె నా కాశ్చర్యమయ్యె - నతులితవై భవం బందితి నేను 2400

బాసెను భయమెల్లఁ బ్రాడి నీచేత - వాసికెక్కితి నిల వైభవం బబ్బె”
ననుచు రామునిఁ జాల నభినుతిచేసి - మనివసిష్టాదుల ముదమునఁ గూడి
పరమసమ్మదమున బలములుఁదాను - నరిగె నయోధ్యకు నవనివల్లభుఁడు.

—: దశరథుఁడు పుత్రులం దోడ్కొని అయోధ్యకేఁకుట :—

పుణ్యచిహ్నములతోఁ బుణ్యలతోడ - బుణ్యమంగళతూర్యములు మ్రోయనరిగి
తానును గొడుకులు దశరథాధీశుఁ - డానందమున నయోధ్యాపురిఁ జొచ్చి
రాజితాలంకారరమణఁజేపట్టు - రాజమార్గంబున రారాజముఖులు
సఖులుఁదారును గేళిసౌధంబులెక్కి - సుఖతరాకృతుల రాసుతులఁ గన్గొనుచు
సేసలుచల్ల నాశీర్వాద మెల్ల - భూసురు లొసఁగ విష్ణురణఁ బెంపెనఁగ
నగణితశృంగారి మై యొప్పుదనరు - నగరుఁ బ్రవేశించె నరనాథుఁ డంతఁ
గౌసల్యకేకయజ్ఞైపాలపుత్రి - యాసుమిత్రాదేవి యాదిగాఁగలుగు 2410
నంతఃపురాంగన లందఱునప్పు - డెంతయుఁ బ్రీతితో నెదురుగావచ్చి
జేరివారలమీఁద సేసలుచల్లి - నీరాజనంబులు నెఱి నిచ్చి రంతఁ
గొడుకులందఱు మ్రొక్కఁ గోడఁడుమ్రొక్కఁ - గడుప్రీతి దీపించి కౌఁగిటఁజేర్చి
సీతాదికాంతల చెలువంపుబుద్ధి - చాతురికన్నుల చల్లగాఁ జూచి
తనరారుచుండిరి దశరథుం డపుడు - తనయులు నలుగురు తనుభజియింప
నాల్గుచేతులనొప్పు నలినాక్షుఁడనఁగ - నాల్గుకొమ్ములుగల నాకేభ మనఁగ
సకలజనానందచతురుఁడై రాజ్య - మకలంకంక్షకు డై యేలుచుండి
యొకనాఁడు దశరథుం డుచిత మెఱింగి - ప్రకటితశుభరతు భరతు నీక్షించి
“ఘనుఁడు మీమామ కేకయరాజు దోడు - కొనిపోదు నిన్నని కోరియున్నాఁడు
గాన శత్రుఘ్నుతోఁ గదలి మీమామ - తో నేగి యతని సంతోషంబు నెఱపు 2420
తాతకు నవ్వకుఁ దగ మేనమామ - కాతతభక్తితో ననిశంబు మ్రొక్కు
సురలకాఁ దలఁచి భూసురులకు వత్స ! - పుమప్రియంబునఁ బరిచర్య సేయు
వారలచేత నవారణస్యంద - నారోహణములు శస్త్రాస్త్రవిద్యలును
నెఱి వేదశాస్త్రము ల్పీఠిశాస్త్రములు - నురుకళాపద్యలు నొగి నభ్యసింపు
మేకక్షణంబును నెడపక నియతిఁ - జేకొని నీమేలు చెప్పి పుత్రైఘ్నము.”
అనవుడుఁ దల్లల కవనిపాలునకు - వినతుఁడై రఘురామవిభునకు మ్రొక్కి
తాను శత్రుఘ్నుండుఁ దనమేనమామ - తో న యిమ్ముల భరతుఁడు పుణ్యరతుఁడు
రాజగృహంబున రమణీయమైన - రాజభానికి నేగి రఘుకుమారకులు
తాతకుఁ దమరాకఁ దగ నెఱిఁగింపఁ - ప్రీతిమైఁ బుచ్చ నాపృథ్వీవరుండు
పట్టణంబునఁ దీరువడతోరణములు - గట్టించి బహుపతాకలు కల్వడములు 2430

కలయంగ నెత్తించి గంధోదకములు - పొలుపొందఁ జల్లించి పుష్పధూమములు
 కరమొప్ప రాజమార్గమున వాసింపఁ - బరిచారకులఁ బంచి బలయుతులగుచు
 వనితలు నిజమంత్రివర్గంబుతోడ - జనుదేర నెంతయు సంభ్రమంబెసఁగ
 వరుస నానాగీత వాద్యనృత్యములు - పరమశుభాచార భంగులనడువఁ
 బ్రీతినెదుర్కొని ప్రియమొప్ప వంది - సూతమాగధజనస్తుతు లోలిఁ జెలఁగ
 మనుమలఁ దోడ్కొని మహిమతో వచ్చె - బనిగొన్నభక్తితో భరతుండు నంతఁ
 దమతాతమొదలుగాఁ దగినపెద్దలకుఁ - గ్రమము దప్పక నమస్కారము చేసి
 పొలుపొంద వారిచేఁ బూజితుం డగుచుఁ - దళుకొత్త వేడుకఁ దాతతో ననియె
 “నార్యక : నాకు విద్యాభ్యాసమింకఁ - గార్య మాచార్యులై ఘనులైనవారి
 కప్పగింపుఁడు నన్ను” ననిన నారాజు - చెప్పిన వారిచే శిక్షితుండగుచు 2440
 నమరవిద్యాభ్యాస మంతయుఁ జేసి - విమలై కమతి నొక విప్రునిచేతఁ
 “దమతండ్రియగుచున్న దశరథేశునకు - సముచితస్థితి మేము సకలవిద్యలును
 జెలువంబుగా నభ్యసించితి మింక - దలఁపువుత్తైడు మాకుఁ దముఁజూడవలయు”
 నని చెప్పు మన నయోధ్యాపురంబునకుఁ - జనుదెంచి యతఁడు నాజననాయకునకు
 రాజపత్నులకు నారామలక్ష్మణుల - కోజ నెంతయుఁ జెప్పె నుల్లంబులలర
 నంత శ్రీరాముండు యౌవరాజ్యమున - నెంతయుఁ జతురుడై యెల్లవారలకు
 బ్రాకటంబుగ నొండు బాధలేకుండ - నేకప్రబుద్ధిగా నిటఁ దండ్రిఁగొలిచి
 భారుణీప్రజలకు దయయొప్పఁ జేసి - వీరు వారన కతివిశ్రుతకీర్తి
 సమచిత్తుడై ధర్మచరితంబుఁ బూని - యమరేంద్రవిభవుడై యారామవిభుఁడు
 సీతయుఁ దానును జెలువొప్పఁగూడి - సూతనరతిసుఖార్హోరాశిఁదేలి 2450
 చంద్రశాలలఁ గేశిసౌధవీధికలఁ - జంద్రకాంతాతివిశాలవేదికల
 గాజుబోవరుల బంగరుపడకిండ్ల - జాజిపూఁబాన్పులఁ జంపక క్రముక
 నారికేళరసాల నారంగరంగ - నారామములఁ గృతకాద్రిసానువులఁ
 గొలఁకులఁ గెలఁకులఁ గుంజపుంజములఁ - జలువచప్పరముల సైకతస్థలులఁ
 జాతురీ మెలఁగుచు సకలభోగములు - నాతతసౌఖ్యంబు లందుచునుండె.
 అని యాంధ్రభాషభాషాధీశవిభుఁడు - వినుతవాక్యగమ విమలమానసుఁడు
 పాలితాచారుఁ డపారధీశరథి - భూలోకనిధి గోనబుద్ధభూవిభుఁడు
 దమతండ్రివిట్టలధరణీశుపేరఁ - గమనీయగుణదైర్యకనకాద్రిపేర
 నలఘునిశ్చలదయాయతబుద్ధిపేర - లలితనిర్మలగుణాలంకారుపేర
 నాచంద్రతారార్క మై యొప్పుమిగిలి - భూచక్రమున నతిపూజ్యమై యొప్పు 2460
 ననమానలలితశబ్దార్థసంగతుల - రసికమైచెలువొందు రామాయణంబు
 పరఁగనలంకారభావనల్నిండఁ - గరమర్థినీబాలకాండంబుఁ జెప్పె

నారూఢినార్దేయమై యాదికావ్య - మై రసికానందమై యల్లనాడు
 నివ్వసుమతినొప్పు నీపుణ్యచరిత - మెవ్వరుచదివిన నెవ్వరువినిన
 సామాదిబహువేదచయధామరామ - నామచింతామణి నవ్యభోగములు
 పరహితాచారముల్ ప్రభువిచారములు - పరిపూర్ణశక్తులు ప్రకటరాజ్యములు
 నిర్మలకీర్తులు నిత్యసౌఖ్యములు - ధర్మైకనిష్ఠలు దానాభిరతులు
 నాయురారోగ్యంబు లైశ్వర్యములును - బాయనిశుభములు పాపక్షయములు
 వరపుత్రలబ్ధియు వైరినాశనము - సరినొప్పు ధనధాన్యచయ సమృద్ధియును
 నేవిఘ్నములులేక యిండ్లలోనధిక - లావణ్యవతులై న లలనలపొందు 2470
 కొడుకులతో నెప్పుడూ గూడియుండుటయు - నెడగాఁగ నాపద లెల్లఁబాయుటయు
 సమ్మదంబున బంధుజనులఁ గూడుటయు - నిమ్ములఁ గామ్యంబు లెడపకుండుటయు
 సతతంబు దేవతాసంతర్పణంబు - పితృగణతృప్తియుఁ బెంపారుచుండు
 వ్రాసినవారికి వరశుభోన్నతులు - వాసవభోగాదివాసులఁ జేయు
 నెందఁక కులగిరు లెందఁక జలధి - యెందఁక రవిచంద్రు లెందఁక దిశలు
 ఎందఁక వేదంబు లెందఁక ధరణి - యెందఁక భువనంబు లేపుదీపించు
 నందఁక యీకథ యక్షతానంద - సందోహదోహళాచారమై పరఁగు,

బాలకాండము సమాప్తము.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీ రంగనాథ రామాయణము

అయోధ్యాకాండము

—: దశరథుడు ప్రజలతోఁ దనకోర్కిఁ దెల్పుట :—

శ్రీలీల దశరథోర్వీపాలుఁ డవనిఁ - బాలించుచుండి చొప్పడ నొక్కనాఁడు
సుతులు నల్వరలోన శుభతరమూర్తి - యతులయశోనిధి యగుచున్నవాని
వనుదినంబును పేద లగువారినెల్ల - మనమున ముదమంద మన్నించువాని
హితబుద్ధి యగువాని నెల్లభూతముల - హితమునఁ గరుణ నన్వేషించువానిఁ
బోలఁ జతుర్విధపురుషార్థగతుల - నోలి చిత్తంబున నూహించువాని
వనిశంబు సంతుష్టుఁ డైయుండువానిఁ - గొనియాడదగినసద్గుణములవానిఁ
దప్పనికోపంబు దగుప్రసాదంబు - నొప్పగుప్రభుశక్తి నొనరెడువాని
గజహయారోహణక్షముఁ డగువాని - విజయలక్ష్మీసమన్వితఁ డగువాని
వెరవరి యగువాని విహితకార్యంబు - నరయ ననాలస్యుఁడై చేయువాని
మానని రోషంబు మది లేనివాని - మానుగా భృత్యుల మన్నించువాని
నతిరథుఁ డగువాని ననసూయవృత్తిఁ - బ్రతిదినంబున బుద్ధిఁ బాటించువానిఁ
గరుణాసముద్రుఁడై కడుమించువాని - బరులగుణంబులు పాటించువాని
బుద్ధి బృహస్పతిఁ బురణించువాని - నిర్దతేజంబున నినుఁ బోలువాని
నమిత ప్రజానంద మలరించువాని - గుముదబాంధవుభంగిఁ గొమరొందువాని
వెలయ ధనుర్వేద వేదశాస్త్రములు - వలయువిద్యలయందు వలనొప్పువాని
న్యాయమార్గంబున నర్థార్జనంబు - పాయక సేయ నేర్పటి యగువాని
పైరణ ధరతోడ సరివచ్చువాని - భూరిగుణంబులఁ బొలుపొందువాని
శ్రీరాముపట్టాభిషేకంబు చేసి - ధారణఁ బాలింపఁ దలపోసి యంతఁ
దలకొన్నకడకతో దశరథేశ్వరుఁడు - కొలువుకూటమునకుఁ గొమరొప్ప వచ్చి

10

దశరథుఁడు వసిష్ఠాదులతో రామునకుఁ బట్టముఁగట్ట నాలోచించుట

యందు వసిష్ఠాదు లగు మహామునులు - నందు సుమంత్రాదు లగు మంత్రివరులు 20
చేరువనృపతులుఁ జెలులుఁ జుట్టములు - పౌరవర్యులు జానపదులు నాశ్రితులు
పారవివేకులు సామంతనృపులు - ధీరులు రాజనీతిజ్ఞులు మొదలు

వారల రావించి వారిదనినద - చారుగంభీరసుస్వరమునఁ బలికె
 “మా పెద్ద లిట్టెకుమనుజేశముఖ్యు - లీపృథివీతల మేలి రింపెనఁగ
 వారలరీతి నవారితనీతి - నీరాజ్య మంతయు నే నోపినట్లు
 విజకులాగతధర్మ నిరతుండ నగుచుఁ - బ్రజల నేలితిని మీప్రాపునఁజేసి
 యిది యంతయును మీర లెఱిగినయదియ - విదితంబుగా నింక వినుఁడొక్కమాట.
 నటువదివేలేఁడు లవనిఁ బాలించి - నెఱసి తచ్చత్రంబు నీడనే యుండి
 ముదిసితి భూభారమునకంటె ఘనతఁ - బొదలు జరాభారమును దాల్చుకతన
 నామేను వికసిత నలినషండంబు - కొముదితోఁ బోరి గర్వంబు దక్కెఁ 30
 గావున నారాముఁ గల్యాణరాము - దేవతాహితకాము ధీగుణస్తోము
 నిందీవరశ్యాము నినకోటిధాము - సౌందర్యజితకాము జగదభిరాముఁ
 బ్రజలఁ బాలింపఁగఁ బట్టంబు గట్టి - సుజనులు గొనియాడ సుఖకరంబైన
 యూరట గోరుచు నున్నాఁడ మీకు - నీరీతి సమ్మతియే” యంచుఁ బలుక
 ఘనగర్జితంబు లాకర్ణించి యలరు - వనమయూరములన వా రుత్సహించి
 మొగిఁ గలకలశబ్దముఖరితస్వాంతు - లగుచు భూసురముఖ్యు లగుభూమిప్రజలు
 దమలోనఁ దాము మంతన మాడి కూడి - కమలాప్తకులున కుత్కంఠత ననిరి.
 “మీరానతిచ్చిన మేలిమిమాట - వారు వీ రన కెల్లవారికి హితము
 హృదయరంజకము నభీష్టదం బయ్యె - నదిగాక సకలజనానందకరము
 రాజనీతిజ్ఞు నిర్మలధర్మ నిపుణుఁ - దేజోజగద్బంధు దీనై కసింధు 40
 సత్యపంపన్నుఁ బ్రశాంతిసంపన్ను - నిత్యవిప్రార్చనానిరతు సచ్చరితు
 నీతియుఁ శ్రీతియు నేర్పును నోర్పు - ఖ్యాతియుభూతియుఁ గాంతియు దాంతి
 శాంతియు మొదలగు సద్గుణావళుల - నెంతయు నీకన్న నెక్కుడై యున్న
 రాముని లోకాభిరాముని నీవు - భూమికి రాజుగాఁ బూన్చుట తగదె ?
 త్రైలోక్య మైన నాతం డెలఁజాలు - నీలోక మేలుట యెంతమాత్రంబు ?
 నీసుతాగ్రణి రాజ్యనిరతుఁ డొనేని - భూపతిచేసిన పుణ్యంబుగాదె ?
 కావునఁ బట్టంబు గట్టు మీవతని - కేవేళ మేమును నిదియె కోరుదుము..”
 అనుచు బద్ధాంజలు లై విన్నవింప - విని తనమదిలోన వేడ్కరెట్టింప
 భూమీకుఁడప్పు డుప్పొంగివసిష్ఠ - వామదేవులఁజూచి వలనొప్పఁబలికె
 “నీమధుమాస మభీష్టదం బగుట - రాముని సకలసామ్రాజ్యలక్ష్మికిని 50
 రాజుఁ జేయుదము తద్ద్రవ్యవస్తువులు - యోచించి తెప్పింపుఁ డుచితవై ఖరిని”
 నని పల్క వారు నయ్యభిషేకయోగ్య - ఘనవస్తువులు గూర్పఁగాఁ బించి రంత.
 జ్ఞేవల్లభుండు సుమంత్రాదిమంత్రి - కోవిదులను బంధుకోటి వేర్వేఱ
 రావించి చెప్ప వారలు సమ్మతించి - వేవేగ రఘురామవిభుని రప్పించి

—: దశరథుఁడు శ్రీరాముని రాజ్యపాలనముఁ బూనుమని చెప్పట :—

తనచూపులను సుధాధారలు దొరుగ - జననాథుఁ డారామచంద్రుతో ననియె.

“బెనుపొందఁ గడిమిమైఁ బెద్దకాలంబు - జను లెల్లఁబొగడ రాజ్యముచేసి యేను

దానముల్ ధర్మముల్ తనరుయాగములు - నూనిననిష్ఠతో నొగిఁ బెక్కుచేసి

కడపట నీయట్టి కల్యాణశీలుఁ - గొడుకుగాఁ బడసితిఁ గోర్కి రెట్టింప

నే నింక భూభార మిటమోయఁజాల - గాన నిఁ బట్టంబు గట్టెదఁ బ్రీతి

చెలువార పట్టాభిషేకంబు సేయ - లలితపుణ్యోదయలగ్న మెల్లుండి

60

యొనర సీతయు నీవు నుపవాసముండుఁ - డెనసినభక్తితో నెల్లసంప్రీతి.”

నని పల్కుటయు రాముఁ డవనీకుఁ జూచి-వినయంబు ధైర్యంబు వెలయ నిట్లనియె.

“జననాథ ! నాకు నీచరణపద్మములు - గొనకొన్నభక్తితోఁ గొలుచుటకంటె

గడచినరాజ్యంబు గలదె లోకముల ? - నుడుగు మీపలుకు లయోగ్యంబు” అనుడు

ననఘచారిత్రుఁడ వతినత్వధనుఁడ - వినకులరత్నంబ వీ వుండ నింకఁ

దగువార లెవ్వరు ? ధరణిపాలనముఁ - దగిలి కావింపుము త్రైలోక్యవీర !”

యని పల్కుటయు రాముఁ “డట్లకా” కనుచుఁ - దననగరికిఁ బోయెఁ దదనంతరంబ.

పౌరుల రాజుల బంధులనెల్ల - వారల వీడ్కొని వనజాస్తకులుఁడు

అంతఃపురంబున కరిగి శ్రీరాము - చెంత నున్నసుమంతుచేఁ బిలిపించి

తనసమీపమున నాతనయుఁ గూర్చుండఁ - బనిచి యానందబాష్పము లుప్పతిల్ల 70

మనమలరఁగఁ జూడ మహిపున కపుడు - మనమున దిగులొత్త మఱి యశుభములు

కనుపట్టె నంతటఁ గడుభయ మంది - తనపుత్రకునిఁ జూచి తద్దయుఁ బలికె.

“నాపాలిభాగ్యంబ నానిధానంబ - నాపుణ్యసారంబ నాతపఃఫలమ

నాపుత్రరత్నంబ నాకలలందు - దీపించె నశుభవర్ధితనిమిత్తములు

ఘనదుర్గ్రహములు నుల్కాపాతములును - గనుఁగొంటి మనసు వైకల్యంబునొందెఁ

గావునఁ బుష్కయోగము నీకు లెస్స - నీవు పట్టముఁ బూన నిండు నాకోర్కి

యాలస్య మేల నీయభ్యుదయమున - కీలోకమంతయు నెపుడుఁ గాంక్షించు”

నన విని దశరథు నానతి యియ్య - కొని మ్రొక్కి తండ్రి వీడ్కొని రామవిభుఁడు

తన తల్లికిని సుమిత్రకు నట్టివార్త - జనకనందనకు లక్షణునకుఁ జెప్పి

వారల సంతోషవార్ధిఁ దేలించి - యారామవిభుఁడు శీతాంశునన్నిభుఁడు

80

తననగరికి వచ్చెఁ దాను సీతయును - ఘనమైనహృదయవికాసంబు నొంద

నంత వసిష్ఠతో ననియె భూవిభుఁడు ; - “సంతోష మెసఁగంగఁ జని రామవిభుని

మునినాథ యుపవాసమునకు సంకల్ప - మొనరింపఁ జేయుము యుక్తమార్గమున”

ననవుడు బ్రహ్మరథారూఢుఁ డగుచుఁ - జని వసిష్ఠుఁడు రామచంద్రునికడకుఁ

దనశిష్యు నొక్కనిఁ దడయక పనిపి - తనరాక మున్నుగాఁ దగ నెఱిగించి

యమ్ముఁడు వాకిండ్లయందఁకఁ బోవ - నిమ్మల రాఘవుం డెదురేగుఁదెంచి
 యవతీర్ణరథునికి నతిభక్తి మొక్కి - సవినయంబుగ సంతసంబున నపుడు
 లోనికిఁ దెచ్చి యాలోకవంద్యునకు - మానుగ సత్కృతుల్ మనసారఁ జేయఁ
 బుణ్యాహవాచనంబులు నుపవాస - పుణ్యసంకల్పంబు పొసఁగఁ జేయించి
 వెలయ రాముఁడు పదివేల ధేనువుల - నెలమి దక్షిణగాఁగ నిచ్చినఁ గొనుచు 90
 వచ్చి వసిష్ఠుఁడు వసుమతీపతికి - నచ్చుగాఁ జెప్పి గృహంబున కరుగ
 నంతఃపురంబున కరిగె భూవిభుఁడు - నంత నక్కడ రాముఁ డానందమంద
 జానకితోఁ గృతస్నానుఁడై విష్ణు - మానుగాఁ గూర్చి హోమంబుఁ గావించి
 యాహవిశ్వేషంబు నమరఁ బ్రాసించి - యాహ విష్ణుధ్యాన మొనరఁ జేయుచును
 విశదనిశ్చయబుద్ధి విష్ణుగేహమునఁ - గుశశయ్యపైఁ బొల్చి కులగురుండైన
 యావసిష్ఠుఁడు చెప్పినట్టిచందమున - ధీవరిష్ఠుఁడు రామదేవుండు నిష్ఠ
 నుపవాసముండె ; నయోధ్యలో నంత - విపులసమ్మదమున విలసిల్లువారు ;
 కొలఁదిముత్యముల ముగ్గులువెట్టువారు - చెలువార గృహములఁ జిత్రించువారు
 కలయఁ గస్తూరిరేఖలు దీర్చువారు - నలిమీఱి మణితోరణము లెత్తువారు
 విరులచప్పరములు విరచించువారు - పురవీధిఁ గేతనంబుల నిల్పువారు 100
 కలవడంబులు మేలుగాఁ గట్టువారు - కలిమి నొందొరు లర్థిఁ గై సేయువారు
 నభిషేకసుముహూర్త మలరించువారు - విభుఁడైన దశరథు వినుతించువారు
 నిలువేల్పులకుఁ బూజలిచ్చెడువారు - కల కొద్దిదానము ల్గావించువారు
 పురరాజవీధి గుంపులు గూడువారు - సరసకథాగోష్ఠి సలిపెడువారు
 రాముఁడే రాజుగాఁ బ్రార్థించువారు - రాముని గొలువ సంభ్రమపడువారు
 రామకీర్తనముల రాజిల్లువారు - నై మహోత్సవకోటు లటుచేయుచుండ
 నప్పుడు మందర యనుకైకదాసి - తప్పక దనమేడఁ దానెక్కి చూచి
 యిది యేమి చందమో యీపురలక్ష్మి - పొదలుచున్నది మహాద్భుతవైభవములఁ

—: మందర కైకకు దుర్బోధచేయుట :—

బౌరు లందఱును నపారశృంగార - చారుశరీరులై సంతసించెదరు
 కౌసల్యనగరిలోఁ గలకాంతలెల్ల - గై సేసియున్నారు కడువేడ్కతోడ 110
 నేలొకో కౌసల్య యెద నుబ్బియుబ్బి - వేలసంఖ్యధనంబు వెచ్చపెట్టెడిని
 ననుచుఁ బ్రమోదాది యగురాముదాది - కనుఁగొని యడిగి యక్కామినివలన
 రాముఁ బట్టము గట్టి రాజు గావించు - నామహోత్సవకోటు లని నిశ్చయించి
 పనివడి రాముఁడు బాల్యంబునందుఁ - దనకాలు విఱచిన తప్పు సాధింప
 నిది నాకు తఱి యని యిచ్చఁ జింతించి - యదివచ్చి కైకతో నంతయుఁజెప్ప
 వచ్చి తత్కేశీనివాసంబుఁ జొచ్చి - మచ్చిక నుయ్యెల మంచంబుమీఁదఁ

బ్రవిమలమృదులతల్పంబుపై వేడ్కఁ - బవళించియున్న యప్పద్మాక్షిఁ జూచి
 “లెమ్ము ; లెమ్మోభామ ! లీలాభిరామ ! - ఇమ్మెటుంగవు కార్య మేమియు” ననుచుఁ
 గొనరెట్టఁ బట్టి గ్రక్కున లేవనెత్తి - తననేర్పుమాటలఁ దరుణి కిట్లనియె.
 “వసుధాధిపతి నాకు వలచు నాభాగ్య - మనమాన మనిచెప్పు టది బొంకులయ్యె 120
 నది యెట్టు లను ; పెద్దయారికి వెఱచి - మదిరాక్షి ! నిను వేడ మఱి మోసపుచ్చి
 భరతుని నొకవంకఁ బరభూమిఁ బంచి - పరికింప రఘురాముఁ బట్టంబు గట్టఁ
 దలఁచుచున్నాఁడు దశరథేశ్వరుఁడు ; - నెలఁత ! యిట్టిదియైన నీకేటి బ్రతుకు ?
 రాజుల మది నమ్మరాదు నీకేల - వేజాడలను విఱ్ఱవీగె దో బాల !
 యిట్టిమోహవిదూరు నిట్టివంచకుని - నిట్టిబూమెలవాని నెందు నేఁగాన
 మగఁడె యాతఁడు మైత్రి మానిన యట్టి - పగవాఁడు గాక యీపట్టుల నీకు
 సవతికుమారుని జగతియంతటికి - ధవునిగాఁ జేసిన ధవళాయతాక్షి !
 నీకుమారునకును నీకును నాకు - శోక మబ్బుటకాక సుఖ మేల కలుగు?
 నీ కరణంబుగా నీతండ్రియనుపఁ - జేకొన్న ప్రేమ వచ్చినదాన నేను ;
 నీలెస్స నా లెస్స నీకై నలేమి - నాలేమి గాన నానావిధంబులను 130
 హితవుఁ జెప్పితి నీకు నించునిభాస్య ! మతి నీదుపుత్రుండు మనుట దలంపు”
 మనుట వేడుకఁబూని యాకైక దాని - వినుతించి కౌఁగిట వేగంబు చేర్చి
 “శ్రీరామపట్టాభిషేకోత్సవంబు - చేరి నా కెఱిఁగించి చెవులకు విందు
 చేసితి వేమందుఁ ? జెలువ నీపొందు - వాసిగా ఫలియించె వక్రోక్తు లుడుగు,
 భరతునకంటె నాభరతాగ్రజుండు - తిరమైన భక్తివిధేయుండు నాకు
 నీమేలువార్తకు నేను మెచ్చితిని - భామరో !” యనుచు నేర్పడఁ గొంతసౌమ్ము
 ఘనతరనవరన్నభుచిత మై యొప్పు - తనచేతి కడియంబు దానికి వేగ
 కొమ్ము కొమ్ము వి యొసఁగుటయు నాసౌమ్ము - లమ్మాయలాఁడి యల్లటు పొఱవై చి
 పాపంబు హృదయతాపంబు కోపంబు - దీపింపఁ బలికె నత్తెఱవతో మఱియు
 “నిది మేలుగా నుబ్బి తిచ్చలో నిప్పు - డిది యేమి మెచ్చుగా నిచ్చితి నాకు : 140
 నిది యేమి కైక ? యీహితవుఁగైకొనక - వదరి పల్కితి నీతి భావింపలేక
 వలనొప్ప నే మనవచ్చు నీగుణము - కలకాల మీతీరుగాఁ జనఁ దొడఁగెఁ
 దన్నుమాలినయట్టి ధర్మంబు గలదె - కన్నుఁ జోయెడునట్టి కాటుక గలదె ?
 జగతిలో నెందైన సవతినందనుల - కగపడు శుభముల కాత్మఁ గోరుదురె ?
 సవతికుమారుండు సామ్రాజ్యమునకు - ధవుఁడైన సకలభూధవులు బాంధవులు
 ప్రజలు మంత్రులు రాము పంపు సేయుదురు - గజహయాదిబలంబు కైవళంబగును
 దశరథునకు స్వతంత్రము లేదు పిదప - శశిముఖియైన కౌసల్య సంపదల
 మెఱ్ఱవీగఁగ సరివెలఁదివై యుండి - వెఱ్ఱిదానవె యెట్లు వేగించె దీవు ?

నది యిది యేల నీ వావధూమణికి - నొడుగుచు దాసివై యుండంగవలయు.
 భరతుండు నారఘుపతికి భీతిఁబడు - వెఱపున భృత్యుఁడై విహరింపవలయు 150
 రాజదేవి ముటంచు రమణి సీతకును - నీచిన్నికోడ లెన్నికఁ గొల్పవలయు
 నెలఁత యిట్టిద యేని నీకేటిబ్రతుకు - కల దుపాయం బిది కార్యంబునకును
 వనదుర్గముల రాము వసియింపఁ బనుపు - పనివడి భరతునిఁ బట్టంబుగట్టు”
 మనవుడు కై కేయి “యక్కట ! నాకు - జననాథుఁ డింతటి చను విచ్చెనేని ?
 ఆరాజు నేమని యడుగుదు దీని - నీ రెండు దశరథుఁ డేల నాకిచ్చు ?
 వెక్కడిమాట నీ వేమి చెప్పినను - నిక్కార్యమటన నాకేరీతిఁ బొసఁగు
 శ్రీరాము నడవులఁ జేరఁ బొమ్మనుచు - నేరీతిఁ జెప్పుదు నెలనాఁగ ! నేను”
 ననుచున్న కైకతో నాయుపాయంబు - తనకీడుమెఱయ మంథర చెప్పఁదొడఁగె.
 “బడఁతుక ! తొల్లి శంబరుఁడు నిందుండు - దొడలి పోరాడ నిందునకు నై ప్రీతి
 వినుఁ దోడుకొని సైన్యనివహంబు దాను - జని రాత్రి మార్కొన్నశంబరుతోడఁ 160
 బోరాడ దశరథభూపాలుమీఁద - నారాక్షసుఁడు మాయ లలుకఁ బన్నుటయు
 ధవళాంగుఁ డనుమునిదయ నీవుగన్న - నవిరళం బగుమాయ నామాయ లడఁచి
 నీవిభు నాదైత్య నిశితాస్త్రనిహతిఁ - జావకుండఁగఁ గాచి సంఘ్రతుఁజేసి
 వసుధేకుచే రెండువరములు నాఁడు - మసలక వడసితి మఱచితే వాని ?
 ఈవె నాకీకథ లెఱిగించి మఱియు - నీ వాత్స మఱచిన నేనేల మఱతుఁ ?
 బట్టంబు నెడఁబాసి పదునాలుగేండ్లు - గట్టిగా మునివృత్తిఁ గౌసల్యకొడుకు
 దారుణకాంతారధరణి యేలుటకు - ధారుణీతలము సీతనయుఁ డేలుటకు
 నారెండువరములు నవనీకు నడిగి - యీరెండుతెఱఁగుల నిటుసేయఁ బనుపు.
 మడుగుచో నతఁ డెంత ప్రార్థించెనేని ? - జడమతితోఁ గాక సత్యంబుమోపి,
 విడువక నీకార్యవిధము సాధింపు - తోడిన కార్యంబు దొలుకు నెల్లెడలఁ 170
 బతి బొంకవెఱచు ; నీపై నెయ్య మెక్కు ; డతకరింపఁడు సేయు” మనినరాగిల్లి
 “నీవంటిప్రియుగాలి నీవంటినఖిని - నీవంటినయగుణనిధి నెందుఁగాన ?
 నీవు నాచే విన్న యీవరద్వయము - గారవంబునఁ జేయఁగా వరారోహ !
 ఈవెంచినటువలె నీభూమి కెల్ల - నావరతనయుండు నాయకుండైన ;
 బాగుగా నవరంజి బంగారుచేత - నీగూను పొదిగించి నీముఖేందువునఁ
 దిలకంబు కస్తూరి దిద్ది నీమేను - వలనొప్ప భూషణావళులు గై సేసి
 నటియించు మరుని యందపుఁగొమ్మ యనఁగఁ - గుటిలకుంతల ! నీవు గుమ్మరుచుండ
 సఖు లెల్ల నీమాట జవదాటకుండ - సఖియ ! నిన్నలరింతు నతత మే” ననుచుఁ
 గైక మంథరకు సత్కారముల్ చేసి - యేకాంతమునఁ దనయింటికిఁ బోయి
 పెట్టినసొమ్ములు పెట్టెలోఁబెట్టి - దట్టమౌ కస్తూరి తళిపట్టు పెట్టి 180

మలినవస్త్రము గట్టి మది నల్కదొట్టి - చలము చేపట్టి భూస్థలిఁ బండె నంతఁ.—
 దనలోన నూహించి తనుఁగొల్చి వచ్చి - మనమార నున్న యామంధరఁ జూచి
 “జననాయకుఁడు రామచంద్రునిఁ బిలిచి - వనమున మునివృత్తి వర్తింపఁ బనిచి
 భరతుని దగురాజ్యపదమునకెల్లఁ - గరమర్థిఁ బట్టంబు కట్టినఁ గాని,
 యన్నపానము లొల్ల నాభరణమ్ము - లెన్ని యిచ్చిన నొల్ల నేమియు నొల్ల
 నిట లేచి రానింక నే” నంచు నలుక - నటుపూని మదిలోన నలయుచున్నంతఁ.

—: దశరథుఁడు కై కయింటి కరుగుట :—

గై కేయితోడ రాఘవుని పట్టాభి - షేకోత్సవం బెల్లఁ జెప్పెద ననుచు
 నారాత్రి దశరథుఁ డచటి కేతెంచి - చారుమాణిక్యకాంచనధగద్ధగిత
 కనకరత్న కవాటకఙ్కెంతరముల - ఘనసారచందనకర్పూరగంధ
 కలితనానారత్న కాంతిశోభితముఁ - దులకించు సౌధవేదుల వేగ కడచి 190
 కేళీగృహంబునఁ గేకయపుత్రిఁ - బోలంగఁ బరికించి పొడగాన కపుడు
 దౌవారికునిఁ జూచి దశరథుఁ డడుగఁ - గా వాఁడు వగచుచుఁ గరములు మొగిచి
 “దేవ యాకోపమందిరములోపలికి - దేవి విచ్చేసె నేతెఱఁగొకో ? యెఱుఁగ,”
 నని వాఁడు పల్కిన నామాటలకును - ధనురుగ్రుటంకారదారుణం బగుచు
 వీనులఁ బడి మోము వెలవెలఁ బాటి - మానవాధీశుండు మానసంబునను
 ప్రేమానుబంధంబు ప్రీతి రెట్టింప - నామందిరంబున కల్లన వచ్చి
 యనిమిషపురినుండి యచ్చరలేమ - చనుదెంచి పడియున్న చందంబుదోప
 నూరకే ధరణిపై నున్న యావికచ - నీరజాననఁ జూచి నివ్వెఱగంది
 వెరవెరపాటున వేదనఁబొంది - తెఱవదగ్గరఁజేరి దీనుడై మీఱి
 యాయంతియొడలెల్ల నంటి చూచుచును - గాయజవివశుడై కడువేడఁదొడఁగె 200
 “నిందీవరాక్షి ! పూర్ణేందునిభాస్య ! - ఇందిఁదిరాలక ! యేల యాయలుక !
 పవళింప నేలనే బాతేందుఫాల ? - యవిరళమృదులపర్యంకంబు లుండఁ
 గోమలమృదులదుకూలంబు లుండ - నీమైలచీర నీవేల కట్టితివి ?
 పసిఁడిశలాకతోఁ బ్రతియైనమేనఁ - బొసఁగ భూషణములఁ బూన వేమిటికి ?
 జలపట్టి వెన్నెలచందమౌ నుదుటఁ - దలపట్టు లేల ? నీతలఁ పెట్టు పుట్టె ?
 నీలాలకంబుల నిగ్గులుదేర - నేల పాపటదీర్ప విన్నాళ్ళరీతి ?
 గెమ్మోవి కినుమడి కెంపు సంధిల్లఁ - గమ్మతమ్మల మేల గైకోవు బాల !
 జిలుఁగువన్నెలతేట చిఱునవ్వుమొలక - మొలపింప వేటికి ముఖచంద్రునందు ?
 నిది యేమి కైక ! నీవిటు చిన్నవోయి - మది దూలి నీకింత మరుగ నేమిటికి ?
 నెవ్వరు నీదెస నెగ్గులు పలికి - నెవ్వరు మాటాడి రెదిరి నీతోడ ? 210
 వారి నెఱింగింపు వారిజనయన ! - వారి వారింతు నెవ్వారల నైన”

వని పల్కి కన్నుల నందందఁ గ్రమ్ము - ఘనబాష్పపూరముల్ కరములఁ దుడిచి
 “లేమ ! నీనొక దిక్కులేనిచందమున - భూమిపై నిట ధూళిఁ బొరల నేమిటికి ?
 గాముసోఁకెనొ యొండు ఘన మైన రోగ - మేమి పాటిల్లెనో యెఱిఁగింపు నాకు ;
 వెజ్జలు వచ్చిన వేగ మాన్పెదరు - లజ్జింప నేటికి లలితాంగి ! నీకు
 వటుఁగాన నీతలం పైన నొం డరయ - నిటుసేయు మని పల్కు మేను జేసెదను.
 వనిత ! నీకొఱకు నవధ్యులు గాని - యనఘచరిత్రుల నైనఁ జంపెదను.
 జంపంగఁ దగిన దుర్జనకోటి నైనఁ - గంపించి నీమాటఁ గాచి పుచ్చెదను.
 వీకుఁ బ్రియం బైన నిరుపేద నైనఁ - జేకొని రాజుగాఁ జేసెద నెలమి.
 బామిని ! నీదయఁ బాసినయట్టి - శ్రీమంతు నైన దరిద్రుఁ జేసెదను. 220

నేను నావారు నీహితబుద్ధి నడువఁ - గా నీకు నిట్లుండఁ గారణ మేమి ?
 లేమ ! నామాట లాలించి నీవిపుడు - మోమెత్తి నామది ముచ్చటదీర,
 నడిగిన నాప్రాణ మైన నీకిత్తు - నడుగుము నీ” వన్న నానంద మంది
 యన్నాతి విభుని నెయ్యంబు నెఱింగి - నన్నపుటెలుఁగున జననాథు కనియె.
 “దేవ ! నీచెప్పిన తెలుఁగున నీవు - గావించు వని బాస గావించు వేని
 మఱి యెఱింగింతు నమ్మాట నీ” కనినఁ - దెలువతో దశరథాధిపుఁ డిట్టులనియె.
 “వీరుఁ డెవ్వఁడుమేటివిలుకాండ్ర లోన - సార మెవ్వఁడు ధర్మసమితిలో నెల్ల
 నెవ్వనిఁ జూడక నే నుండఁజాల ? - నెవ్వఁడు నను భక్తి నేప్రొద్దుఁ గొలుచు,
 నట్టి రాఘవునితో డతివ ! నీకోర్కి - నెట్టనఁ గావించు నే” నన్న నలరి
 మరుదగ్ని శశినభోమణిముఖ్యులైన - సురల వేర్వేలు సాక్షులుగా నొనర్చి 230
 ధరణీకుమదిలోని తమకంబు దెలిసి - కరుణను నెడఁబాసి కై కేయి పలికె,
 “నొలసి దేవాసురయుద్ధంబునందు - వలనొప్ప నిచ్చితి వరములు రెండు
 భూవర : మఱచితే బుద్ధిఁ జింతింపు - మావరద్వయము నిన్నడిగెద నిపుడు
 నాదిత్యకులజుండ వగు మహారాజు - వాదిరాజులకంటె నధికపుణ్యుడవు.

—: కైక దశరథుని వరముల నడుగుట :—

తప్పాడ వాడినఁ దప్పవు నాకుఁ - దప్పక వరములు దయ నిచ్చితేని ?
 ధరణీ కంతటికిని దగ రాజుగాఁగ - భరతుఁ బట్టముగట్టఁ బనుపు మొక్కటికి
 వరఁగఁ దాపనవృత్తిఁ బదునాలుగేండ్లు - సురుదుర్గముల రాము నునుపు మొక్కనిని
 వని పల్కు నిర్భాతమై వచ్చి చెవుల - గొనకాడ మూర్ఛిలి కుంభిని ద్రెళ్ళి
 పెలుకురి భూపతి పెద్దప్రొద్దునకు - తెలివొంది కై కేయిదెసఁ జూచి పలికె.
 “కోమలి ! కేకయకులమునఁ బుట్టి - యీమాటలాడ నోరెల్లాడె నీకు ? 240
 వడవులపాలుగ మ్మని రాముఁ ద్రోవ - నెడపక తొల్లి నీ కెగ్గేమి చేసెఁ
 గౌసల్యకంటె నికామవతగాఁ జూచు - నీసేవ లొనరించు నీపంపుసేయు.

నటువంటి సుగుణాధ్యుఁ డైనశ్రీరాము - నెటువలెఁ బొమ్మంటివే దయమాలి ?
 అడవుల కతని నీ వంపు మటన్న - నెడ చూచి చూచి నేనెటులఁ బొమ్మందు ?
 నామహాత్ముని రాము నడవుల కనిచి - యీమేనఁ బ్రాణంబు లెట్లు నిల్పుదును
 నృపపుత్రి వని నిన్ను నెమ్మిఁ గైకొంటి - చపలలోచన ! కాలసర్పంబ వైతి.
 నారాజ్యమైనఁ బ్రాణము లైన నిత్తు - నారాము విడిచి పొమ్మని పల్కఁ జాల,
 నను వృద్ధు దీను ననాథు దుర్బలుని - మనికి తప్పడకుండ మగువ రక్షింపు ;
 చక్కఁగా నీపాదజలజంబులకును - మ్రొక్కెద నేను రాముని నదాటమునఁ
 జెలువ ! యీపాపంబు సేయఁ జింతింప - వలదనఁ గోపించి వామాక్షి పలికె. 250

“రాజేంద్ర ! సత్యపరాక్రమస్ఫూర్తి - పూజితకీర్తివై బొంకంగఁ దగునె ?
 ఇట్టిదేవత లంద రెఱుఁగంగ నొట్టు - పెట్టి తప్పెద వెట్టి పృథివిపాలుఁడవు ?
 ఒకగువ్వకై తనయొడలిమాంసంబు - నొకడేగకును శిబి యొసఁగఁడె మున్ను ?
 జ్ఞోణిదేవున కలర్కుం డనురాజు - త్రాణతో నొసఁగఁడె తనలోచనములు ?
 చెలరేగి జలధియుఁ జెలియలికట్ట - బలిమి దాఁటక లోను బడియుండలేదె ?
 యదియటులుండె నీయన్వయభవులు - మచిలోన నవ్వలమాటలకైన
 కలలోన బొంక రిజ్జెకుండ వయ్యు - వెలయఁ గొసల్యకు వెఱచి బొంకెదవు.
 బొంకెడువాఁ డొక్కపురుషుఁడే యనుచు - బొంకితి ననుఁ బొంద బుద్ధిగా దింక
 విచ్ఛలవిడి నేను విష మైన మ్రింగి - చచ్చెద నటమీఁదఁ జంపింపు భరతుఁ
 బావనుఁ డగు రాముఁ బట్టంబు గట్టు - నీవు కౌసల్యయు నెమ్మదినుండు” 260

మని పల్కుటయు శోక మాత్మ రెట్టింప - జననాథుఁ డెంతయు సంతాప మంది
 వెలవెలఁ బోయి వివేకహీనతను - గలిగి యాకై కతోఁ గ్రమ్ముటఁ బలికె.

“యేల కై కేయి నీకిట్టిపాపంబు - బాలిశత్వంబును బ్రాపించె మదిని ?
 నన్న యుండఁగఁ దమ్ముఁ డవిసీతితోడ - నిన్నేల నేలునే ? యిన్నియు నేల ?
 నీకుమారుఁడు ధర్మ నిరతుండుభరతుఁ - డీకలుషోక్తికి నెట్లాడిగట్టు ?
 మాకులాగత మైన మర్యాదఁ దలఁపు - శోకార్తు ననుఁ దెగఁజూడక మనుపు
 మెప్పుడు నిల్లాలు హితవు భక్తియును - దప్పక సఖిరీతిఁ దల్లిచందమున
 దాసివై ఖరి సహోదరి తెఱుంగునను - నాసేవ లొనరించు నానావిధమున
 నట్టి కౌసల్య మోహపుఁబట్టిఁ బాసి - పట్టినదృతి నెట్లు ప్రాణము ల్పట్టు ?
 సౌదామినీలతాసంకాశదేహ - వై దేహి యేరీతి వగలవేగించు ? 270

నానుమిత్రాపుత్రుఁ డతనితల్లియును - ఈసౌద విని శోక మెట్లణంచెదరు ?
 శ్రీరాము పట్టాభిషేకంబు గోరి - పౌరులందఱు వేడ్కఁ బడియుండుచోట
 నారాము నడవుల కనిచితి నేని ? - ధీరాత్మకులు నన్నుఁ దిట్టకుండుదురె ?
 కావున నెల్లలోకములకుఁ గీడు - గావించి యేసౌఖ్యగతు లందె దీవు ?

యిది యేలకో కై క : యింకొకమాట - ముదితః చెప్పెద నిక్కముగ నీవు వినుము
 కలువరేకులఁబోలు కన్నులవాని - మొలకనవ్వుల మోముమరిపెంబువాని
 బలువైన యాజాను బాహులవాని - నలరాజుఁ గేరు చెల్వముగలవాని
 నలరు గల్వలకాంతి నగు మేనివానిఁ - జల్లచూపులు వెదఁజల్లెడువాని
 సుధ లొల్కు తియ్యని సుద్దులవాని - బుధులకు హిత వాత్తఁ బూనెడువాని
 వలచి నా కెపుడు సేవలు సేయువాని - నిలు వెల్ల ధర్మమై నెగడెడువాని 280
 రాముని జితభృగురామునిఁ గాంతి - సోముని సద్గుణస్తోముని కీర్తి
 కాముని సౌందర్యకాముని శాంత - ధాముని రవిసమధామునిఁ బాసి
 విమిషమాత్రం బైన నేనోర్వఁజాలఁ - గమలాక్షి! నీవెఱుంగవె యిట్టివాని?
 నాయుత్తమోత్తము నడవుల కనుపఁ - బోమెఁ బ్రాణంబులు వోవు నాక్షణమె;
 యెంతపాపిష్టవే యెంతకట్టడివే - యెంతమూఢాత్మ వే యెంతరాక్షసివే?
 కఠినాత్తురాల! యీ కల్త షంబేల? - శతమతిఁ గోరెడు సాధ్వీ వైయుండి,
 యాలవై ప్రాణాపహారంబుసేయు - కాశరాత్రివిగాక కాంతవా నీవు?
 నడచి రాముఁడు కాననమున కెట్లరుగు? - నడవుల నెట్లుండు నందట దొఱఁగి?
 మెత్తనిపాన్పున మేనెత్తుభోగి - యెత్తెఱంగున నుండు నిలఁ దృణశయ్యఁ?
 బంక్తి నిష్టాన్నముల్ ఒండులు దాను - నెంతయు నియతితో నిట నారగించు 290
 కడుపుణ్యదేహికిఁ గందమూలములు - నెడపక భుజియింప నెటు సమ్మతించు?
 నతివ! నీ కతిభక్తుఁ డైనరామునకు - మతి కీడు దలఁపకు మన్నింపు” మనుచు
 నడరుశోకంబున నడుగులమీఁదఁ - బడిన మ్రొక్కొల్లక పాదముల్ దిగువ.
 భూకాంతుఁ డిలఁబడి పొరలఁ గైకొనక - కై కేయి దశరథుఁ గని యిట్టులనియె.
 “చాలుచా లీవట్టి జగజ్జోలిషాట - చాలింపుమీ వట్టి జాడలేమిటికి?
 ధర్మంబు మాని, సత్యము వీఁటిబుచ్చి - నిర్మలయశ మెల్ల నీటిలోఁ గలిపి,
 యీవరద్వయము నా కీలేదటంచు - భూవర! బొంకి నీపుత్రుండు నీడు
 దేవులు నీవు వర్ధిల్లుము నేను - నావరసుతుఁడు ప్రాణములఁ బాసెదము.”
 అనునంత మారాడకనువేది విభుఁడు - తనమది శోకించి తలవాంఁయుండె
 నంత వేఁగుటయుఁ దూర్యంబులు మ్రోయ - నంతంత వందిజనావళి పొగడఁ 300
 గలగొని గర్భారగంధముల్ చల్లి - జలముల జలకంబు చదురొప్ప నాడి
 పరఁగదివ్యాంబరాభరణముల్ పూని - చిరకీర్తి రాముఁడు సీతతోఁగూడి
 తెఱఁగొప్ప శచితోడ దేవేంద్రుఁ డొప్పు - తెఱఁగున సంపూర్ణతేజుఁ డైయొప్పె
 మఱి యంత నభిషేకమంటపంబునకు - నెఱి వసిష్ఠాదులు నిండ నేతెంచి
 యాయరుంధతి మొదలగు పుణ్యసతులు - నాయతమతు లగు నామంత్రివరులు
 తగవొప్ప మకుటవర్ధనచక్రవర్తు - లగు మహారాజుల నందు రప్పించి

పంచవల్లవములు పంచవల్క్కిములు - పంచామృతంబులు పట్టపేనుంగు
నెనమంద్రు కన్యలు హేమముక్షంబు - నొనర నొదుంబరయోగ్యపీఠంబు
గంగాదితీర్థోదకము లాదిగాఁగ - మంగళవస్తు సామగ్రిఁ దెప్పించి
వరరత్నభూషణావళులఁ దెప్పించి - తరమిడి వేదోక్తదానముల్ సేయ

310

—: కై కయింటికి సుమంతుండు దశరథునిఁ బిల్వఁబోవుట :—

నొకలక్షకన్యల నొకలక్షగోవు - లొకలక్షయుష్టంబు లొప్పఁదెప్పించి
జపములు సేయించి శాంతి సేయించి - విపులహోమంబులు వేడ్క సేయించి
యనువమం బగు లగ్నమాసన్నమైన - మనుజేశుఁ బిల్వ సుమంతు నంపుటయుఁ
గై కేయినగరికి గడఁకతోఁ బోయి - వాకిట నిలుచుండి వలనొప్పఁబలికె.

“దేవ : సూర్యుఁడు పొడతెంచుచున్నాఁడు - వేవేగ మీ రట వేంచేయవలయు

శ్రీరాముపట్టాభిషేకంబు సేయ, నారూఢమగు లగ్న మాసన్న మయ్యె.

మనుజేశ : యభిషేకమంటపంబునకు - మునులు రాజులు మహాత్ములు వచ్చినారు

పౌరులు బుధులును బంధులఁగూడి - మీరాక గోరి యిమ్మెయి నున్నవార”

లన విని దశరథుఁ డావార్తలెల్ల - తనకుఁ గేవలమనస్తాపంబు సేయ

వనట నీవును నొంప వచ్చితే యనుచు - వినియు నిద్రించిన విధముననుండె. 320

నాసమయంబున ననియెఁగై కేయి - “యోసుమంతుఁడ! వేగ యుర్వీశుకడకు

రామునిఁ దోడ్తెమ్ము; రాజుపం”పనుడు - నామాట విని యతఁ డప్పుడేపోయి

సీతపటీరాంబుసిక్తాంగణంబు - కేతనాన్వితము నికేతనాంచితము

చందనాగరుధూప సౌరభాన్వితము - మందానిలాలోలమాలికాయుతము

ప్రతిగృహద్వారరంభాస్తంభవర్గ - మతులితమణితోరణాభిరామంబు

పౌరజనాదీసంభ్రమదుర్గమంబు - నౌరాజమార్గంబు నపుడు గన్గొనుచు

నింద్రుగేహము హసించు నాకిన్న - రేంద్రుమందిరముతో నీడు జోడాడి

సాంద్రవై భవరమాసహిత మౌ రామ, చంద్రుని నగరికిఁ జనుదెంచి లోన

చనువరు లై యున్న జనులచే వేగ - తనరాక యెఱిగించి తదనుజ్ఞ వడసి

చిత్రాఖ్యతారతో సిరు లుల్లసిల్ల - మైత్రి యొప్పెడుచందమామచందమున 330

సీతాసమేతుడై చెలువొందు రామ - భూతలనాథునిఁ బొడగాంచి మ్రొక్కి

“రా దేవ మిము దశరథచక్రవర్తి - యాదేవికై కగృహంబుననుండి

యాదటఁ బిలిచి తెమ్మని పంచె”ననుడు - మోదించి చిఱునవ్వు మొలకలు నిగుడ

ధరణిజ నట నుంచి తాను లక్ష్మణుఁడు - కరమర్థి రథ మెక్కి కడఁకతోఁ గదలి

చతురంగబలము లసంఖ్యలు గొలువ - నతులవాద్యములు మిన్నంది మ్రోయంగ

వందిబృందములు కై వారము లేసెయఁ - జెంది పుణ్యాంగన లేసెనలు చల్ల

పురజను లానందమున జయవెట్ట - నరనాథునగరి కున్నతగతి వచ్చి

యరదంబు డిగి రాముఁ డపుడు కై కేయి - వరమందిరముఁ జొచ్చి వలనొప్ప వచ్చి

—: శ్రీరాములు కై కయింటిలో నున్న దశరథుని జూచుట: —

వదనంబు వాంచి వైవర్ణ్యంబు మించి - పెదవులఁ దడపుచుఁ బెంపెల్ల నుడిగి
యుడుగక కన్నీరు లొలుక శోకాగ్నిఁ - బడి కాలు దశరథపతి చేరఁబోయి 340

కరము భీతిలి మ్రొక్కి కై కకుమ్రొక్కి - కరములు ముకుళించి కడువిస్తయంబు
వెఱవెఱపాటును విహ్వలత్వంబు - వెఱపును మఱపును వీడి జోడాడ

పరిపరివిధములఁ బలుమాటు నెమకి - పరమపుణ్యుఁడు రామభద్రుండు పలికె

“నోదేవి! యిదియేమి? యుర్వీశ్వరుండు, - నాదెసఁ జూడఁడు నాతప్పు లేమి?

యీవిన్నదనమును నిట్టిదుఃఖంబు - నీవిచారము రాజు కేమిటఁ గలిగె?”

ననవుడు నీకై క “యధిపుచందంబు - వినుపింతు నీవు గావించెదవేని?”

ననిపల్క రఘురాముఁ “డదియేమి తెఱఁగు? - వినుపింపు మోయమ్మ! విశదంబుగాఁగఁ

దండ్రివాక్యములకై దారుణశిఖర - వేండ్ర మౌ నగ్నిలో విషధిలో నైనఁ

బడియెద విషమైన భక్షించువాడ - జడియక వినుపింపు సత్య మీమాట”

యనవుడు కై కేయి యా రాముఁ జూచి - మనమునఁ గృపమాలి మఱిచెప్పఁదొడఁగెఁ

“గరుణ దేవాసురకదనంబునందు - వరములు రెండు భూవరుఁడు నాకొసఁగె.

నవనీశు నారెండు నడిగి మాభరతు - నవనికిఁ బతిజేయు మంటి నొక్కటికి;

నెడపక పదునాలుగేండ్లు నిన్నిప్పు - డడవుల కాపుండమంటి నొక్కటికి.

ననుటయు నొఁగాక యని యిచ్చి నీకు - వినుపింప మీతండ్రి వెఱచుచున్నాఁడు

కావున జడలు వల్కలములు గట్టి - నీ వింక తపసివై నృపవేష ముడిగి

చనుదెమ్ము దశరథజనపతి బొంకఁ - డనిపింపవలదేని యడవులనుండు

పొ”మ్మన్న విని మొగంబునఁ జిటునవ్వు - గ్రమ్మ మాటల నొండు కసటులేకుండఁ

గరుణయుఁ దెగువయు గరిమంబు దోఁప - పరమపుణ్యుఁడు రామభద్రుండు బలికె.

“నిటుసేయు మన్నవాఁ డినకులాధీశుఁ - డట నాసహోదరుం డగు రాజ్యకర్త

యటమీద నీకోర్కి యడపడ నేల - కటకటా! కై కేయి కడుముగ్ధ వైతి: 360

వింతమాత్రమునకై యినవంశజుండు - చింతింప నేటికిఁ జిత్తంబులోన

తనజనకునిమాట దాటినవాఁడు - తనయుఁడే తలపోయ దాయాదిగాక?

యేనేమి నాతమ్ముఁ డేమి యీభూమిఁ - బూనుటకును బుణ్యపురుషుఁ డైయున్న

భరతునిదెస నాకుఁ బ్రాణంబు లైన - సరకు గా వనియు రాజ్యము నాకు సరకె?”

యనవుడు ముదమంది యాకై క పలికె - “మనుజేంద్రతనయ! యామాట కేనిపుడు

భరతుని దోడ్తేరఁ బనిచెద నింక - నరుగుము వనముల కరుగునందాక

కుడువఁడు పలుకఁడు గూర్చుండఁ డిట్ల - పడియుండు నృపుఁ” డంచుఁబల్కెఁ బల్లుటయు

“కటకటా తగునె యీకఠినోక్తు” లనుచుఁ - బటుమూర్ఖతో నేలఁబడియె నారాజు:

నయ్యెడ నారాముఁ డవనీశచంద్రు - నొయ్యనఁ బట్టి శైత్యోపచారములఁ
 దెలిపి యంతయును బోధించుచు మఱియు - బలికె కైకను జూచి పరమహర్షమున
 నింత యేటికిఁ జింత ? యిది యెంత నాకు ? - నంతరంగంబున ననుమానపడకు :-
 పరికించి ధర్మంబు పాటింతుఁ గాని - కరమర్థి వ్యర్థంబు గావింప నేను :
 వేయేల విభునాజ్ఞ వినఁబడకున్న - నీయాజ్ఞ గడవను నిక్కువం బరయఁ :
 జారుల శీఘ్రసంచారుల ఘోట - కారూఢులుగఁ జేసి యనిచి వేవేగ
 కరమర్థినీలగ్నఘటికలయందె - భరతునిఁ బిలిపించి పట్టంబు గట్టు
 మిదె యరణ్యములకు నేఁగెద" ననుచు - వదనాబ్జమలరంగ వలఁగొని వచ్చి
 తనతల్లికిని సుమిత్రావధూమణికి - జనకనందనకు నీ చందమంతయును
 వినుపించి వారల వెన నూటడించి - చనుదెంతు నోయమ్మ ! సందియపడకు"
 మని రాజునకు మ్రొక్కి యాకైక కెరఁగి - తనుఁగొల్చి సౌమిత్రి తగిలిరాఁ గదలి
 చెలువారఁ బట్టాభిషేకంబుకొఱకు - లలి నమర్చిన మంగళద్రవ్యములకు 380
 నుచిత ప్రదక్షిణ మొనరించి చిత్త - మచలమై యవికార మై వికసింప
 రాజ్యపట్టము మాని రాముండు లోక - పూజ్యుండు కానన భూమి కేగెడిని
 అను మహాకలకలం బంతఃపురమున - వినఁబడ దశరథు వెలఁదులు గలఁగి
 "యేభక్తి కౌసల్య యెడను గావించు - నాభక్తి మనయందు నట్లకావించు :
 నాగుణాలంకారు నామహోదారు - నాగిరివరదైర్యు నాశౌర్యధుర్యు
 నాపుత్రరత్నంబు నకట : కానలకు - భూపాలుఁ డేమని పొమ్మన నేర్చె ?
 వీటిడియై రాము విపినవాసమున - కాటడిఁ బుచ్చంగ నొ నమ్మ" యనుచు
 మీఱినవగలతో మేదిసీనాథు - దూఱుచు శోకింపఁ దొడఁగి రందఱును.
 ఆసమయంబున నా రామవిభుఁడు - కౌసల్యయింటికిఁ గడత్రోవ యిచ్చి
 యటమున్న దొడఁగిన యభిషేకమునకుఁ - బటువిఘ్న మొరులు సంపాదించకుండ 390
 జపములు శాంతులు చారుహోమములు - విపులై కనిష్ఠఁ గావించుచుఁ బ్రేమఁ
 గరమర్థి నోమి ముక్తైకానభక్తి - పరత జనార్దనుఁ బ్రార్థించుచున్న
 కౌసల్య రామురాకకు సంతసిల్లి - భాసిల్లు వరపుణ్య భామలుఁ దాను
 నెలమి సేనలు గొంచు నెదురుగా వచ్చి - వెలయ శుభాచారవిధు లాచరింప
 నంత నాకౌసల్య యడుగుల కెఱఁగ - సంతోషమున రామచంద్రుని నెత్తి
 యాలింగనము సేసి యాయువు యశము - భూలాభమును బొందు పుత్ర ! నీవనుచు
 దీవించు తమతల్లిఁ దెఱ గొప్ప రామ - దేవుఁడు వీక్షించి దీనుఁడై పలికె.
 "ఏకార్యమును మీర లెఱుఁగరు తల్లి ! మీకు సుమిత్రకు మిథిలేంద్రసుతకుఁ
 గడుభీతి పుట్టించు కార్యంబు పుట్టె - విడువక ధృతిఁబూని వినుము చెప్పెదను.
 వసుధేకుచే రెండు వరములు తొల్లి - యసమానగతిఁ గైక యాజిలోఁ బడనె, 400

గొడుకుఁ బట్టముఁగట్టఁ గోరె నొక్కటికి - అడవికి ననుఁబంప నడిగె నొక్కటికి.

—: కౌసల్య శ్రీ రాముని యరణ్యవాసమునకై శోకించుట :—

నడిగిన దశరథుఁ డధికశోకమునఁ - బడుటయు మాతంద్రీపలుకు రక్షింప
నడవులఁ బడునాలు గబ్బంబు లుండ - గడఁగి వచ్చితి” ననఁ గౌసల్య మదిని
గలఁగి నివ్వెఱగంది కడుఁజిన్నవోయి - పలుకనేరక మ్రానుపడి యున్న రనుచు
ముడిగొన్నవగలతో మొదలంటఁ ద్రవ్వ - పడియున్నలతఁబోలెఁ బడిమూర్ఛవోయె
నడలుచు రఘురాముఁ డప్పు డాతల్లి - యెడ నతిభక్తితో నెత్తి నెమైన
గమియ నంటినధూళి గరములఁ దుడిచి - కొమరారు గద్దియఁ గూర్చుండ నునిచి
శ్రమము దీఱంగ లక్ష్మణుఁడును దాను - సముచితగతి నుపచారముల్ సేయ
నొదవినవగలతో నొయ్యనఁ దెలిసి - పెదవులు దడవుచు బింబోషి పలికె.
“ననఘ ! రాఘవ ! నిన్ను నడవుల నుండు-మను పల్కు విన నెందు నరుదు వీనులకు
పెలుచ నొక్కట నిన్నుఁ బిలుపించి యట్లు - పలుక నెమ్మెయిఁ జాలెఁ బార్థివేశ్వరుఁడు?
ధరణి కింతటికిని దగు రాజు గాఁగ - భరతుఁ బట్టముగట్టి పతిసేయుఁ గాక !
కడుఁగృప శూన్యుడై కాకుత్స్థతిలకుఁ - డడవికి సిన్నుఁ బొమ్మనకున్ననేమి ?
యవివేకిగా న్నొండె యధముఁడుగాఁడు - సవతిమాటలు వినఁ జనునయ్య ! తనకు ?
విది ధర్మ మిది కార్య మిది లెస్స యనుచు - మది కెక్కుఁహితులైన మఱిమంత్రులైనఁ
గులగురుడైన లోకులు మెచ్చ రతనిఁ - దెలుప లేరై రి నీదెస మైత్రిఁగూడి ;
యింతనేరము చేసె నెన్నఁడు నాథుఁ - డింతపాపముఁ జేసె నెన్నఁడు కైక ;
యడవుల నుండుపొ మ్మని నిన్నుఁ జూచి - నుడువఁగఁ గైకకు నోరెట్టులాడె ?
ననువునఁ జేరి ప్రాణములైన నడుగు - జననాథునకుఁ దాను చనవురాల్తైనఁ
గైకకుఁ బుట్టి లోకములేల కీవు - నాకేల పుట్టితి నారామచంద్ర ?
నీవు నాకడుపున నిటఁ బుట్టకున్న - నీవిషాదము నాకు నేలపాటిల్లు ?
గొడుకులు లేని యా గొడ్డాలికంఠెఁ - గడలేనిశోకంబు గలిగె నా కకట !
పెద్దకాలమునకు బిడ్డయిలేక - తద్దయుఁ బ్రీతి నికా దనయుఁగాఁ గాంచి
యాటడియుండుచో నుండ లేదయ్య ! - నాటడి చెడిపోయె నకట ! నాతపము
వరనాథనందన ! నను డించి నీవు - కరము తెంపున ఘోరకాంతారములకు
వరిగినప్పుడె నాకు నారసిచూడ - మరణంబు దప్పించి మఱియొండు లేదు
న న్నెట్లువిడిచి కానల కేగె దింక ? - నన్న నేనేమిట నడలార్చుకొందు ?
నెలమిమై విరువదియేనువత్సరము - లలరిపెంచితి నిన్ను నఖిలంబు నెఱుఁగః
నట్టిన న్నిట డించి యెట్లు పోయెదవు ? - పట్టి ! నీకొఱకునై పాలించినట్టి
వివిధవ్రతంబులు వివిధదానములు - చవుట విత్తనములు చల్లినట్లయ్యె ;
భరతుండు రాజైనఁ బరివారజనులు - కరుణమాలినయట్టి కైకకు వెఱచి

420

430

ననుఁ గొల్వవత్తురే ? నరనాథునందు - చనవు లేకుండెడు చందంబుఁ జూచి.
 వాసియు వన్నెయు వైభవం బెడలి - యీనవతులలోన నెట్లు వర్తింతుఁ ?
 గైకరాజసము నేకరణి సహింతు ? - నీకార్య మిట్లొట నెఱుఁగలే నైతి ;
 వీనుల నీవార్త వినుటకు మున్నె - యేనేల చావనో ? యినవంశతిలక !
 కడఁగి యీరాజ్యంబు గైకొని కైక - కొడుకుపట్టము గట్టుకొని యేలుఁగాక
 భూరిదుర్గములకుఁ బోవ నేమిటికి ? - యూరకె నాయొద్ద నుండవే తండ్రి :
 యావసిష్ఠాదిసంయములు బాల్యమున - భావించి చూచి నీపాదపద్మములు
 జలజాతహలకులిశధ్వజకలశ - ములుమొదలగు చిహ్నములువిరోకించి
 యీవిశ్వ మంతయు నితఁ డేలు ననిరి - యావార్తఁ గైక నేఁ డనృతంబు చేసె” 440
 నని పెక్కుతెఱఁగుల నడలు కౌసల్యఁ - గని లక్ష్మణుండు శోకము కోప మెసఁగ
 ముడివడుబొమలతో మొగము కెంపెసఁగ - నుడుగక దోషాగ్ను లొగి మండుచుండ
 రాముమాతను జూచి రామునిఁ జూచి - సౌమిత్రి యడిదంబు జళిపించి పలికె.

—: **లక్ష్మణుని శోపము - రాముని యోదార్పు :—**

“మగఁటమి దిగనాడి మానంబు విడిచి - తగు నుత్తమక్షత్రధర్మంబు వదలి
 వాలినతేజంబు వమ్ముగాఁ జేసి - యేల యీ దీనోక్తు లిట్లాడ నీకు ?
 వక్కటా ! వీతజ్ఞఁ డగు తండ్రిపనుపు - స్రుక్కగ ధిక్కరించుట కాదుకాక ;
 కామాతురుఁడు పాపకర్తుండు వృద్ధుఁ - డేమిటి కీరాజు నింతపాటింపఁ ?
 గైకేయి కిచ్చి బొంకఁగనేర ననుచు - నీకిచ్చియొడక నేఁడెట్లు బొంకె ?
 నడరి వసిష్ఠాదు లందఱు వినఁగ - కడఁగి నిక బట్టంబు గట్టెద నన్న
 పలుకు సత్యంబుగాఁ బాటింపవలదె ? తలఁపంగ నది యసత్యముగాదె తొలుత ? 450
 నెక్కడిదశరథుం ? డెక్కడివరము ? - లెక్కడి భరతుండు ? నెక్కడికైక ?
 విను మేనునిజముగా విల్లెక్కువెట్టి - కొనియున్న నన్ను మార్కొన నెవ్వఁడోపు ?
 భరతుని మొదలుగాఁ బగవారిఁ జంపి - నెరసి యీపురమెల్ల నీఱు గావించు ;
 హరిహరబ్రహ్మదు లడ్డమై రేని - తరమిడి తోలి యుద్ధము సేయువాఁడఁ,
 గమనీయకేయూరకంకణాలంకృ - తములు మనోజ్ఞ చందనచర్చితములు
 వగునాభుజమ్ముల నభిషిక్తుఁజేసి - పగతురఁ జంపుదుఁ బాల్పడి యిపుడె ;
 పాటింప నావంటి బంటు గల్గియును - నేటికి సామ్రాజ్య మెల్ల వర్జింప ?
 వడవుల కేఁగెద ననునట్టి బుద్ధి - విడిచి కౌసల్యకు వేడ్కలుప్పొంగ
 నెట్టనఁ గడిమిమై నిజశక్తి మెఱసి - పట్టంబుఁ బూనుచుఁ బ్రజల బాలింపు ;”
 మవపుడు రాఘవుం డనుజన్తుఁ జూచి - మనమునఁ దలపోసి మమతనిట్లనియె. 460
 “సౌమిత్రి ! శూరత సమయంబు గాదు - ఈమాట మెచ్చదు హితబుద్ధి నిలుపు
 చాలు చా లీపట్ల జగములేలఁగను - పోలంగ మన కబ్బెఁ బొసఁగు కార్యమాలు

శూరత నిక్కడ చూపంగ నేల - వైరులయందును వర్తింతు గాని”
 యనినఁ గౌసల్యయు నారాముఁ జూచి - “వినుము నీతమ్ముని విమలవాక్యములు
 శౌర్యంబు చేపట్టు జనులెల్లఁ బొగడ - నార్యసమ్మతముగా నవనిఁ బాలింపు
 సవతిమాటలకు రాజ్యము మాని యడవి - నివసింపఁ బోవుట నీకు ధర్మంబె ?
 నాయంట నుండుము నాదుశుశ్రూష - సేయు మింతటికంటె క్షీతి ధర్మమెద్ది ?
 జనకువాక్యముసేయఁ జాలిన నీకు - జననివాక్యం బెన్న సన్నమే యన్న ?”
 యని పెక్కునిధముల నడలుచునున్న - తనతల్లి సూరార్చి తలఁ పెల్లఁదెలిపి,
 “ఏమిటి కీమాట ? లింత శోకింప - నేమిటి” కని రాముఁ డేర్పడఁ బలికె. 470

“బలువిడి తమతండ్రి పనుపునఁ దొల్లి - చలమునఁ దమతల్లిఁ జంపె భార్గవుఁడు.
 తరగని కినుకమైఁ దమతండ్రిపనుప - సరగున నొకగోవుఁ జంపెఁ గుండినుఁడు
 తనమనోహరమైన తారుణ్య మొసఁగి - తనతండ్రిముదిమియుఁ దాల్చెఁ బూరుండు.
 తమతండ్రిపనుపునఁ ద్రవ్వరే తొల్లి - తమకించి సగరనందను లంబునిధిని.
 గడఁగి తండ్రిదిపంపుఁ గైకొని నాకు - నడవులనుండుట యది యెంతపెద్ద !
 నీవల్లభునిమాట నీకును నాకు - భావించి సేయుట పరమధర్మంబు.
 ఈ లక్షణుఁడు బాలుఁ డేమియు నెఱుఁగఁ - జాలఁడు వీరవిచారంబె కాని”
 యని నవ్వుచును రాముఁ డనుజన్తుఁ జూచి - తనలోన శాంతమంతయుఁ దోవఁబలికె.
 “నీవిక్రమంబును నీభుజాబలము - నీవిలువిద్యయు నీదుబుద్ధియును
 నీమగతనమును నేటికి నకట ! సౌమిత్రి నాయెడ నద్భుక్తి కిదియె ? 480
 యెంత సాహసము నీ విపుడు కోరితివి ? - ఎంతటిబుద్ధి నా కీవుచెప్పితివి ?

—: శ్రీరాములు కౌసల్య సూరాక్షుట :—

కొనకొని యిటు వేడుకొన్నది తల్లి ; - యనుకంప లేక పొమ్మన్నాఁడు తండ్రి.
 యిల యెల్లఁజేకొని యీరాజ్యపదము - నలి నేలువాఁ డీక నాసహోదరుఁడు.
 బలువిడి యెవ్వరిపై నల్గెదీవు - బలగర్వములు చూపఁ బాడియే నీకు ?
 నర్తిలి తండ్రివాక్యము సేయుకంటె - ధర్మంబు గలదె ? యీతండ్రివాక్యంబు
 త్రోయుటకంటెను దురితంబుగలదె ? - వేయువిధంబుల వెదకి చూచినను
 జనకుని పను పవశ్యము నీకు నాకు - జనకులకును జేయ సహజధర్మంబు.
 గాన నాతనిపంపు గైకొని నేను - కానలకేగుట కా దనవలదు.
 పరమపావనులైన భానువంశజుల - చరితంబు నీకు విచారింపవలదె ?
 కావలసినపనుల్ గాకేలమాను ? - దైవయత్నము లివి దాటంగఁ దరమె ?” 490
 యనిన లక్షణుఁ డప్పు డాటోప ముడిగి - తనరఘురాముని తలఁపెల్ల నెఱిగి
 జడిసి యూరక యుండె ; సాధ్వీకౌసల్య - కొడుకుతెంపునకు మిక్కుట మైనవగలఁ
 బొగులుచుఁ గళలచేఁ బున్నమచంద్రు - దెగడు రాముని మోము దృష్టించి మఱియు

“నా కులభూషణ ! నాముద్దులయ్య ! - నా కూర్చి కొమరుండ ! ననుగన్నతండ్రి !
 క్రేపు బాసినయావుక్రియ నిన్నుఁ బాసి - యీపమనాలుగేం డ్లిందుండఁజాల ;
 నినుఁగూడి చనుదెంతు నిఘరాటవుల” - కని ప్రలాపించు నయ్యంబ నూరార్చి
 యనునయాలాపదీనాస్యఁడై రాముఁ - డనియె “నోయమ్మ ! యిట్లాడంగఁ దగునె ?
 పతియె ప్రాణపదంబు పతియె చుట్టంబు - పతియె దైవత మాత్మఁ బరికింప నట్టి
 పతిఁ బాసి నావెంటఁ బఱతెంతు ననుట-మతిఁ దలంపఁగ ధర్మమా తల్లి ! నీకు ?
 వసుధేశునానతి వసుమతిభార - మెసఁగ నాభరతున కిచ్చుట తప్పె ? 500
 నవనీశుఁ డిచ్చెద నన్నవరంబు - లవిరెండు కై కేయి యడుగుట తప్పె ?
 నన్యతంబునకు నోడి యకట ! రాజేంద్రుఁ-డొనరంగ వరము ని ట్లొసఁగుట తప్పె ?
 మాతండ్రియానతి మది నిర్వహించి - యేతెఱంగునఁ బూను టిది నాకుఁ దప్పె ?
 చేకొని పతిపంపు చెల్లింపకున్న - నీకైనఁ దప్పడు నిక్కువం బరయఁ
 బోని కానల కేను బోయిన మిగుల - దీనుఁడై పొగలు పార్థివుని నీవెచ్చడు
 ననునయించుచు సపర్యలు నొనర్చుచును - మనసునుమ్మలికంబు మాన్పంగ వలదె ?
 దురితదూరుండు బంధురనీతిరతుఁడు - భరతుండు నాకన్న భక్తి నిన్నరయు
 నీవు శోకింపకు నీకలనైన - భావింప దశరథ పతి యొప్పుఁ దనకు
 కై కేయి విడువక కలిసి వర్తింపు - నాకు సేమముగోరి నను వీడుకొలుపు”
 మని పల్కి మ్రొక్కిన నారామచంద్రుఁ - గనుఁగొని కౌసల్య కౌఁగిటఁ జేర్చి 510
 క్రమ్మెడు శోకాశ్రుకణము లందంద - వెమ్ముచు రఘురాము వీపున రాల
 “నడవికిఁ బోయెదే యకట ! నీ” వనుచుఁ - గొడుకుమై నిమిరి డగ్గుత్తికఁ బెట్టి
 యొక్కింత ధృతిఁ బూని యుల్లంబులోనఁ - జెక్కిటఁగన్నీరు చేతబోఁ దుడిచి
 పావనజలములఁ బ్రక్షళితాస్య - యై వచ్చి పుణ్యాహ మపుడు సేయించి
 సురలును భేచరుల్ శ్రుతులును యతులు - తరులును గిరులును దాంతియు శాంతి
 నదులును విధులు నర్ణవము నాకసము - నుదకంబు మారుతం బుర్వియు నగ్ని
 దిక్పాలకులు దశదిశలు చంద్రార్క - వాక్పతిప్రముఖులు వలనొప్ప నీకు
 స్వస్తి యెల్లప్పు డొసంగుదు” రనుచుఁ - బ్రస్తుతి జేసి యా భామాలలామ
 పొలుపొంద వేల్పులఁ బూజించి రాము - వలచేత నొకరక్ష వలనొప్పఁ గట్టి
 “యలిగి వృత్రాసురు ననిఁజంపఁబోవు - బలభేది యగు వజ్రపాణికిఁ దొల్లి 520
 యేమంగళము లిచ్చి రెల్లదేవతలు - నామంగళములు నీ కగు రామచంద్ర !
 యరుదుగా దివి నున్న యమృతంబుఁ దేరఁ - గరమొప్ప నరిగెడు గరుడున కర్థి
 నేమంగళము లిచ్చె హితమతి వినత - యామంగళములు నీ కగు రామచంద్ర !”
 యని రాముదీవించి యక్కునఁ జేర్చు - కొని మస్తకంబు మూర్కొని నిండుమదిని
 అనిపినఁ దమతల్లియడుగుల కెఱఁగి - యనుజన్త సహితుఁడై యచ్చోటు వెడలి

యభిషేకవిఘ్నవృత్తాంతంబు దెలిసి - సభికులు రాజులు సచివులు సకల
 పౌరులు శోకింపఁ బాదచారమున - చారుచామరసితచ్ఛత్రముల్ మాని
 యనురాగ మందుచు నంత రాఘవుఁడు - తననగరికి వచ్చి తగవొప్ప మెఱసి
 యంతఃపురంబున కరుగుచో సీత - యింతులు దానును నెదు రేగుదెంచి
 తనుఁజూచి మది విన్నదనముఁ గైకొన్న - ఘనుని రాఘవుఁ జూచి కడుఁ జిన్నవోయి.
 “యిది యేమి ? నాప్రాణహృదయేశ ! నీకు - వదనాంబుజము కడు వాడు పాటినది ?
 గట్టిగాఁ బుష్పయోగము దప్పకుండఁ - బట్టంబు గట్టెనే పార్థివేశ్వరుఁడు,
 సోమమండలముతో జోడగు గొడుగు - నీమోముదమ్మికి నీడుగా దేల ?
 చామరద్వయము పార్శ్వంబులఁ దనరి - యేమొకో మనపట్ట పేనుంగు రాదు ?
 శ్రీరామ ! నీమౌళి సేనఁబ్రా లెవ్వి - పౌరులు నినుఁగొల్చి బలిసి రారేల ?
 దుందుభీపటహాది తూర్యఘోషములు - వందిమాగధుల కైవారంబు లెవ్వి ?
 యభిషేకదినము నేఁ డధిప ! నీయందు - శుభరాజచిహ్నముల్ చూడంగ లేవు.
 సౌమిత్రి మోమునఁ జాల దుల్లాస - మేమిచందమొ ? నాకు నెఱిఁగింపుఁడిప్పు”
 డని పల్కుసీతముగ్ధాలాపములకు - మనమునఁ గుంది యామానినిఁ జూచి 540
 “మునులకు నృపచిహ్నముల గొడవేల - విను మది యెట్లన్న వివరింతు నీకుఁ
 గైక మాతండ్రి సత్కారించి తొల్లి - గైకొన్నవరములు కాంక్షించి నేఁడు
 కొడుకుఁ బట్టముఁ గట్టుకొని రాజ్యమేల - నడవుల నన్నుండ నడిగెఁ గావునను
 ధరణి పాలింప నా తమ్ముని భరతుఁ - గరమొప్పఁ బట్టంబుఁ గట్టెద ననియె
 పనివడి యడవులఁ బదునాలుగేండ్లు - జనకుశాసన మేను జరియింప వలసెఁ
 దల్లిదండ్రులమాట తప్పక సేయు - బల్లిదునకును సంపదయును గీర్తి
 నాకలోకాదినానావిధపుణ్య - లోకంబు లరచేతిలో నుండుఁ గానఁ

—: శ్రీరాముఁడు సీతతో తన యభిషేకభంగ మెఱిఁగించుట :—

గావునఁ బతియాజ్ఞ కానల సలిపి - యే వచ్చునందాఁక నిందివరాక్షి !
 గురువుల వగలచేఁ గుందక యుండఁ - బరిచయ్య లొనరించి భక్తితోఁ గొలుపు
 చిత్తంబులోన నాసేమంబు గోరు - ముత్తమశీలవై యుచితధర్మములు
 వనిత ! యమ్మలమ్రాల వర్తింపు” మనిన - జనకజ యారామచంద్రునిఁ జూచి
 కదలినమతిఁ బ్రీతి గాలిచేఁ గదలు - కదళిచందంబున గడగడ వణకి 550
 బెదరి డగ్గుత్తికఁ బెట్టి పెన్వగలఁ - జెదరి యంతంతకుఁ జెలువేది పలికె.
 “ఇదియె నిశ్చయ మైన నేను మీవెంట - వదలక పయనమై వత్తు నీక్షణమె,
 వినుఁ బాసి యే నిల్వనేరఁ బ్రాణములు - ననుఁబట్టనేరవు నాప్రాణనాథ !
 యడవులకేనును నర్థితో వత్తుఁ - దోడుక పొ” మ్మనఁ దూలి రాఘవుఁడు
 “కమలాక్షి ! యడవులఁ గందమూలములు - నమలి రానేలల నడచుచు నీవు

నారచీరలు గట్టి నడచుచు వగలఁ - గూరుచుఁ బేరెండకును గాలి కోర్చి
 నేలలఁ బవళించి నిచ్చలు పర్ణ - శాలలలో నుండఁజాలుదే యకట !
 కోమలదేహపు గోలవు బేల - వేమియు నేపాటు నెఱుఁగవు నీవు
 తలఁప నక్కజమైన దంతులు పులులు - నెలుఁగులు తోడేళ్లు నిఱ్ఱులుకరులు 560
 పాములు గాములుపైఁబ్రాకునెఱ్ఱ - చీమలు గిరిగుహాసీమల దరుల
 యురుల నిఱ్ఱులలతాశ్చర్యమార్గముల - విరసకంటకలతావృక్షమార్గముల
 దలఁప వక్కజమైన దారుణాటవుల - మెలఁగుట యక్కటా ! మేదిసీతనయ !
 కావునఁ గౌసల్య కడ నుండు మీవు - సేవింపు మాసాధ్వీ చిత్తంబు వడసి
 గృహదేవతలఁ గొల్వొ కీర్తింపు నన్ను - నహరహంబును మామయడుగుల కెఱఁగు
 భరతుండు నిను మాతృభావంబు గొలుచుఁ - బరుసంబు లాతనిఁ బలుకకు మబల !
 యిదె పోయి పదునాలుగేండ్లు నిండించి - ముదమొప్పఁ జనుదెంతు ముగుద ! చింతిలకు
 మనవుడుఁ బ్రణయశోకార్తయై రాముఁ - గనుఁగొని సీత నిక్కము విన్నవించె.
 “పతులుగావించినభాగ్యంబు లైన - సతులను రక్షించు నమ్మదం బెనఁగ 570
 నాపాలివిభుఁ డన్న నాదైవమన్న - నాపుణ్యగతి యన్న నరనాథ ! నీవె ;
 ఘనతపస్వర్గభోగము లనేకంబు - లనుభవించుటకంటె నతిభక్తితోడ
 విశ్చలమనమార నీపదాంబుజము - లచ్చుగాఁ గొలుచుట యది నాకు సుఖము
 నృపవర్య ! నీవున్న నిష్ఠురాటవుల - యుపవనంబులు నాకు సూహించి చూడ
 జగతీశ ! విను విష్ణునముఁ దైన నీవు - జగదేకవిక్రమశాలివై పరఁగఁ
 గరమొప్ప నీరక్ష గలిగిన నన్ను - సురరాజు తలయెత్తి చూడంగ వెఱచు.
 నారచీరలు గట్టి నడచి నీతోడ - నారంగఁ జనుదెంచ నట నీవు చూప
 నమరంగఁ జూచెద నదులు నదులు - కమలాకరంబులు కడువేడ్కతోడ
 పాయనియందును పరఁగ నూతైన - వేయైనఁ గానిమ్ము విపినంబులందు
 నన్నుఁ దోడ్కొనిపోమ్ము నరనాథ” యనిన - నన్నాతిఁ గనుఁగొని యతఁ డిట్టులనియె
 “అనిశంబు నతిదురంతాయాస మైన - వనవాస మేటికి వనజాక్షి ! నీకు ?
 నీయందుఁ జిత్తంబు నిలిపి నిన్నునిచి - పోయి కావించెద భూపాలువసుపు
 వనమేడ నీవేడ వనిత నిన్నేడఁ - గొనిపోయి దుర్గముల్ కుటీలమార్గముల
 నారామవనకేశికర్హంబుగాని - ఘోరాటవులయందు గ్రుమ్మరఁ దగునె ?
 పెల్లుక్రూరవృకాళి పృథువుండరీక - భల్లూకసింహాది బహుమృగావళులు
 ఘూకశాకానేక ఘోరహంకార - కాకోలయిల్లికా కర్కశధ్వనులు
 మానక వర్తించు మఱి భయం బొదవ - నీనీడ తక్కు నీ వెందున వలదు”
 నావుడు విని సీత నరనాథుఁ జూచి - నీవుండఁగా నాకు నిర్భయం బధిప !
 వనభూమిఁ దిరుగుదు వరుసతోఁ గూడ - దని నాకుఁ జెప్పినా రా వేదవిదులు ?

కాన నీవిధమునఁ గాంతారమునకు - భానుకులేశ ! నీపాదముల్ గొలిచి
 వచ్చెద నన్ను రావల దనవలదు - వచ్చిన మదిని నాభక్తియుఁజూడు” 590
 మని పాదములఁబట్టి యడలంగ వగచి - యనుమతింపమిఁ జూచి యతిదీన యగుచు
 “యెఱిఁగి నేచేసితినే మున్నుతప్పు - మఱచి చేసితి నేను మన్నింపు నన్ను
 పటుశిలాకుటిలకప్రచురదేశములు - నట నిన్నుఁ గొలిచిరా నలఁతయు లేదు
 కరుణమై నీవిచ్చుకందమూలములు - నరుదార నమృతంబు లవియును నాకు
 భావించి చూచినఁ బ్రాణబంధుఁడవు - నీవె కావున వత్తు నీతోడఁ బ్రీతి
 జనకుఁడు చింతింప జనని చింతింప - చనునిష్ఠులగుబంధుజనులు చింతింప
 జననాథ ! సహధర్మచారిణియందు - జనకునిచే నగ్నిసాక్షిఁ గైకొంటి;
 జనలోకనుతుఁడవు - సత్యసంధుఁడవు - నను డించి నీకుఁ గానల కేగఁదగునె ?
 యెన్నిదుఃఖము లైన నెన్నికఁగాదు - అన్నియు సౌఖ్యంబు లగును నీదయను
 ఈవాడ లీమేడ లీబంధుబృంద - మీవస్తుసంపద లీజీవనంబు 600
 నీవు లేకున్నచో నిస్సార మరయ - గావున నిచట నేకరణి వేగింతు ?
 సావిత్రి యనుపుణ్యసతి తనపతిని - సేవించినట్టి యా చెలువున నేను
 నీవెంటఁ జనుదెంతు నీనీడఁ బోలె - నావంటిసాధ్వికి నదియె ధర్మంబు
 వినుఁబాసి యిచ్చట నిమిష మేనోర్వ - వనముల నినుఁగూడి వర్తింపనేర్తుఁ
 బదునాలుగేం డ్లెల పాసెద నిన్ను - కదిసి వెయ్యేండ్లైనఁ గడువేడ్కఁ గొలుతు
 సతులకుఁ బతులకు జను లెంచఁదగిన - మతము ప్రతిష్ఠింపు మఱి వేయునేల
 నీవరణ్యములకు నిట నన్నువిడిచి - పోవుట నిజమైనఁ బోవుఁ బ్రాణములు
 నలుకమైఁ గాదేని యగ్నిచే నైన - జలముచే నైన విషంబుచే నైన
 యేచినవగలతో నిటఁ జత్తు నేను - నాచూపు డించిపో నను దించిపోకు”
 మనిప్రలాపించుచు నడుగులమీఁదఁ - జనకజఁ బడియున్న చందంబు చూచి 610
 కరుణతో నల్లనఁ గరపల్లవముల - ధరణీశతనయు ఁడా తనుమధ్య నెత్తి

—: నీత రాకకు శ్రీరాములు సమ్మతించుట :—

“యలివేణి నినుఁ బాసి యావనంబులను - నలువంద విహరింప నాకిచ్చలేదు,
 నినుఁ దోడుకొని పోదు ; నీవు నావెంట - చనుదేరఁ గుశలంబు సకలంబు నాకు .
 విష్ణుల నీచిత్త మెఱుఁగంగఁ దలఁచి - యిష్టుట లాడితి నేతెంతుఁగాని”
 యనుచు నారఘరాముఁ డతికృపామూర్తి - జనకజరాకకు సమ్మతించుటయు
 వలయుదానంబులు వరుసఁ గావింపు - నెలఁత ! నీ వనవుడు నెమ్మనంబలరఁ
 గాంచనరత్నాదికంబు లైనట్టి - యంచితదానంబు లమ్మహీసుతయు
 వరుస ప్రియంబగువారల కెల్ల - కరమర్థి నందందఁ గావించె నంత.

ధరణీశుఁడును సుమిత్రాపుత్రుఁజూచి - చేర రమ్మని రామచంద్రుఁడిట్లనియె

“నాతోడ నీవు కానకు వచ్చెదేని - నాతోడ నినుఁ బాసి నానావిధముల

620

మిడుకుకొసల్య సుమిత్ర లేవ్వార - లుడు కార్చి పోషింతు రెవ్వరు భక్తి

మనమిద్దఱముఁ జన్న మనతండ్రిభక్తి - ననుదినంబును నెవ్వ రరయువా రిచట

మొదలన సవతిపై మ్రొక్కుఁ గై కేయి - మదిలోన నీరాజ్యమద మింకనొదవుఁ

బేర్చి చూపుచు దుఃఖపెట్టునో కైక - ధర్మంబు తలపోసి తగవేల నడుపు

నటుఁగాన నే వచ్చునందాఁక నీవు - నిట నుండఁదగు” నన్న నెంతయుఁ గనలి

యావేళ లక్ష్మణుఁ డన్ననిశ్చయము - భావించి తన పాణిపద్మముల్ మొగిచి

“యప్పుడు నన్నురా నానతి యిచ్చి - యప్పుడు వల దను తేమికారణము ?

కొసల్య కృపరక్ష గాక నారక్ష - యాసుమిత్రకు నేటి కాతేజ మరయఁ

బదివేపురకు నున్నిపట్టు నీవెలుఁగు - నిదియేల చింతింప నిట రామచంద్ర

భరతుండు నీదెస భయమునఁ జేసి - తిరముగాఁ గొసల్యదేవికి భక్తి

630

కరము సుమిత్రకుఁ గావించునటుల - నిరవొంద నటుఁగాన నేనిందు నిలువ

బాణబాణాసనపాణినై వెనుక - దూణీరములుఁ బూని దుర్గమాటపులఁ

బొందుఁగా మిమ్ము నిమ్ములఁ గొల్వవలయు - గందమూలాదులు కడకఁ దేవలయు

నటఁ దృణపర్ణాదు లరసి మీరుండు - కుటజముపజ్జగాఁ గూర్పంగవలయుఁ

బదునాలుగేండ్లును బగలును రేయి - నిదుర వోవక సేవ నెఱి సేయవలయు

వచ్చెద నే” నన్న వసుదేశుఁ డతని - నిచ్చమైఁ గైకొని యింపుదశ్శౌత్త

“వలయుబంధుల నెల్ల వరుస వీడ్కొనుము - వలనొప్పగా మున్ను వరుణదేవుండు

మనతండ్రి కిచ్చిన మహితచాపమును - ఘనశర శ్రేణులు గలకవదొనలు

కర మభేద్యం బగు కవచంబు పసిఁడి - పరుజులఁ జెన్నొందు పటుకృపాణములు

కొనిరమ్ము” నా నేగి కొమరార బంధు - జనుల వీడ్కొని శత్రుశాలకు నరిగి

640

యాయుధంబులు గొంచు నరుగుదెంచుటయు - నాయతాత్తుఁడు రాముఁ డనుజన్తుఁజూచి

“తమ్ముఁడ ! వినుమెల్ల ధనముల నేను - నెమ్మి నిచ్చెద ధరణీసురవరుల

మహితపురస్థుల మనకింపులైన - సహజభృత్యుల వర్ధి జనుల రావింపు

మావేళ నర్హుండు నఖిలజ్ఞుఁ డైన - యావసిష్ఠునిపుత్రుఁ డయిన సుయజ్ఞ

మొదలైనపుత్రుల ముదము చిత్తమునఁ - బొదలంగ నతిభక్తిఁ బూజింపవలయు

మఱియుఁ దక్కినవారి మన్నింత మెల్ల - తెఱఁగుల నక్కఱ తీర నర్థులకు”

ననవుడు లక్ష్మణుం డొఁగాక ! యనుచు - మునిపుత్రునింటికి ముదముతో నరిగి

రామువాక్యముఁ జెప్పి రమ్మన్న నతఁడు - నేమంబు లన్నియు నిష్ఠతోఁ దీర్చి

సౌమిత్రిసహితఁడై చనుదేరఁ గాంచి - రాముఁడు వినయాభిరాముఁడై తాను

నెలవి మై సీతతో నెదురుగా వచ్చి - యలఘుతేజోమూర్తి యైనమునీంద్రుఁ

650

గొనివచ్చి గద్దయ కొమరార నునిచి - వినుత్పాప్యపాద్యముల్ వేడ్కతో నిచ్చి
 హారకుండలవలయాంగదకటక - చారుకోటీరాది సకలభూషణము
 మాతులుం డొసఁగిన మదగజేంద్రంబు - ఖ్యాతి శత్రుంజయఖ్యము మొదలైన
 కరిసహస్రంబును కమనీయరత్న - సురుచిరదివ్య వస్తువు లెల్ల నొసఁగి
 బహుభూషణము లిచ్చి పయిపయి తోన - మహనీయరత్నముల్ మానుగా నిచ్చి
 పసిఁడి యేర్పడఁ బుచ్చి పదికోటు లొసఁగి - యసమానవస్తువు లన్నియు నొసఁగి
 యిచ్చినఁ గైకొని హృదయంబులోన - నచ్చెరు వడరంగ నధికమోదమున
 నారాజమిథునంబు నతఁడు దీవించె - నారంగ రఘురాముఁ డప్పుడు మఱియు
 నెడవక భండార మెల్లఁ దెప్పించి - తొడరి దీనులకు నర్థులకుఁ బేదలకు
 చెలిమి నగస్య కౌశికు లనువారి - కిల రత్నరాసు లనేకంబు లొసఁగి 660
 మొగి వసిష్ఠాదిసన్తు నిజనంబులకుఁ - దగు తపస్వులకు నర్థము లొప్ప నిచ్చి
 వందిమాగధులకు వరదానశక్తు - లెందును బొగడంగ నిలుచూర నిచ్చి
 పేదసాదలకును పృథ్విదేవతల - కాదట బంధుమిత్రాశ్రితావళికిఁ
 బన్నుగా నిబ్బంగి బహుదానతతులు - సన్నతమతి నిచ్చి సౌమిత్రిజూచి
 “నీవును దానంబు నెమ్మిఁ గావింపు” - నావుడు నారాజనందనుం డలరి
 ఘటజన్తుగౌశికుఁ గార్గు శాండిల్య - నటకు రప్పించి పెక్కర్థంబు లిచ్చి
 వీరువా రన కెల్ల విధముల వారు - నారంగ నెవ్వరే మడిగిన నిచ్చె;
 ధరణీకుఁ డాతనిఁ దనబుద్ధియలరఁ - గరమొప్ప నతిమహా కల్యాణియైన
 యీయరుంధతికి సుయజ్ఞానిసతికి - నాయతం బగుభక్తి నప్పుడు సీత
 తనభూషణము లిచ్చి తనయర్థ మిచ్చి - తనయింటఁ గల వస్తుతతు లెల్లనిచ్చె. 670
 నప్పు డరుంధతి “యకట యిక్ష్వకు - లిప్పాటు పడుచుంట నిటుఁ జూడఁవగునె?”

—: శ్రీరాములు త్రిజటాఖ్యునకు గోవుల నిచ్చుట :—

యని వసిష్ఠు నడుగ నమ్మహామౌని - తనబుద్ధి నెంతయుఁ దలపోస చూచి
 “యేరూపమునఁ బోవ దిది దైవయోగ - మూరకుండుము చూచుచుండుద” మనియె
 ఆవేశఁ ద్రిజటాఖ్యుఁ డనువిప్రుఁ డడరి - జీవనస్థితికినై చేనుదున్నుచును
 ఘోరంపులేమిచేఁ గుండుటఁ జేసి - పేరాసఁ దత్సతి బిడ్డలఁ గొంచు
 నతినంభ్రమంబున నచ్చోటి కరిగి - తతిగొనఁ బనిపేయు తద్భర్తఁ జూచి
 “యేల యీనాగేలు హృదయంబుచివుర - నేల యీగుద్దలి యిటఁ బాటవైచి
 రమ్మ చెప్పెద నేఁడు రామచంద్రుండు - సమ్మదంబున నర్థిజనులకునెల్ల
 ద్రవ్యతండంబులు దయతోడ ధనము - నెవ్వ రేమడిగిన నిచ్చుచున్నాఁడు.
 నీకుటుంబము చెప్పి నీపేరు చెప్పి - కాకుత్స్థపతిచేతఁ గామితార్థంబు 680
 వేవేగ చని నీవు వేఁడుకొ” మ్మనిన - నావిప్రుకోర్కెలు నందంద నిగుడఁ

జనుదెంచి యారామచంద్రు నీక్షించి - తనరంగ దీవించి తా నిట్టులనియె.

“పేదవాడను సుతుల్ పెక్కండు గలరు - లేదు ద్రవ్యంబును లేశమాత్రమును
నను నీవు రక్షింప నరనాథ : వలయు” - ననిన నారఘరాముఁ డావిపుఁ జూచి

“యావులమంద లయ్యా : యున్న విపుడు - నీవు నీచేముష్టి నిజశక్తి మెఱసి

యెందాఁక నేసితి పీలోని పశుల - మంద నీకె” యటన్న మది సంతసిల్లి

యటచి ధోవతి మొలనంట బిగించి - కుటుచై నశిఖముడి గొని యౌడుఁ గఱచి

నరములఁ బ్రాణముల్ నరి నంటఁబట్టి - కరమునఁ బాషాణకలితుఁ డై యపుడు

శ్రీరమాధవు నెంచి శ్రీరాము నెంచి - బిరబిరఁ దనముష్టిఁ బెట్టుగాఁ ద్రిప్పి 690

యురమున జందెము నుట్టుతలూఁగ - సరయువు దాఁక విచ్ఛలవిడి నేసె.

బ్రతుకుజీవన మని బ్రాహ్మణుం డట్టి - మొదవుల గొన్న రాముఁడు చోద్యమంది

“మఱి వేయుగోవుల మహితవస్త్రముల - నటలేక యిచ్చెద నడుగుమీ” యనిన

జన్నంబునకు నీవు చాలినయర్థ - మెన్న నెక్కుడుగాను నిమ్మండు నడుగఁ

దనియంగ నిచ్చినఁ దద్దయు నలరి - తనపత్నితోఁగూడ ధనములు గొనుచు

సంతోషమున నటఁ జనెఁ ద్రిజటుండు - సంతట రఘురాముఁ డనురాగ మెనఁగఁ

గృతకృత్యుఁడై వచ్చి గృహదేవతలకు - చతురుఁడై మునులకు సద్భక్తి మ్రొక్కి

యారీతి రఘురాముఁ డెల్లవస్తువులు - కోరినవారికిఁ గోరిన ట్లొసఁగి

మును జనకునియజ్ఞమున వరుణుండు - తన కొసంగిన తనుత్రాణకోదండ

ఘనతరతూణీర ఖడ్గాయుధములు - తనకులగురునింట దాఁచుటఁజేసి 700

యనుజుచేఁ దెప్పించి యవి ధరియించి - జనకజాలక్ష్మణసహితుఁడై వెడలి

రాజునొద్దకు వేగ రాజచిహ్నంబు - లోజఁ గానక పౌరు లుల్లంబు లలర

రాజవీధులనుండి రచ్చలనుండి - రాజితోన్నతసౌధరాజిపైనుండి

పుట్టినశోకాగ్ని పొగలుచుఁ గొంద - టిట్టిదుర్దశ కర్హుఁడే రాముఁ డనుచు

నెందు రాముఁడు వోయె నింక నందఱము - నందె పోదముగాక : యని కొందఱరుగ

కొందఱు రాజన్యకుంజరు వెనుక - మందిరంబులు డించి మన మెల్లఁ జనఁగ

నేపార సొంపెల్ల నెడలి పాడైన - యీపట్టణము కైక నేలని మ్మనుచుఁ

బరికించి కొందఱు ప్రజ లీపురంబు - పొరిపొరి నెలుఁగులు పులులు సింగములు

వక్కలు వరశులు నలిపిశాచములు - పెక్కుభూతంబులు ప్రేతసంఘములు

పాయని యడవిలోఁ బతి రాముఁ డున్న-యాయురణ్యము పురం బగు నంచుఁ బలుక

క్రందయ్యె బహువిధాక్రందనరవము - నందంద వినుపింప నధికదైర్యమున 710

—: శ్రీరాములు సీతాలక్ష్మణసమేతుఁ డై దశరథునివద్దకు వచ్చుట: —

జగతీశునగరికిఁ జనుదెంచిమఱియుఁ - దగ సుమంతునిఁ గాంచి ధరణీశసుతుఁడు

వినిపింపు మారాక విభునితో ననినఁ - జని శోకమునఁ జాల సంతాపమందు

రాజేంద్రుఁ గనుఁగొని రామలక్ష్మణులు - పూజితచరితమౌ భూతనూభవయు
 వచ్చినా రని చెప్పఁ బడి మూర్ఛవోయి - చెచ్చెఱఁ దెలివొంది చెందినవగల
 నల్లన గద్దయ నాసీనుఁ డగుచు - నుల్లంబులో దైర్య మొక్కింత నిలిపి
 “వత్తును గాక నావనితలు నింక - వత్తురు గాక ! నీవరపుత్తుఁజూడ”
 ననుచు డగ్గుత్తిక నల్లనఁ బలుక - విని యాసుమంతుండు వినయంబుతోడ
 నంతఃపురంబుల కరిగి యారాజు - నింతుల మున్నూట యేబండఁ దెచ్చె
 మఱి పోయి యారామమహానీయతేజు - తెఱఁగొప్పఁదోడ్కొని తేర నీక్షించి
 యాలింగనము సేయ నర్థితో లేచి - యాలోన రాలేక నవనిపైఁ బడియె. 720
 నంత నాశ్రీరాముఁ డారాజుఁ బట్టి - యెంతయుఁ బ్రేమచే నెసఁగంగఁ దిగిచి
 తొడలపై నిడికొని దుఃఖింపఁ గొంత - వడికి చైతన్యంబు వచ్చి కూర్చుండి
 తనుఁజూచుచున్న యాతండ్రి నీక్షించి - జననుతుం డగురామచంద్రుండు పలికె.
 “ననఘాత్త ! నీదుసత్యము నిల్ప నేను - వనభూములకుఁ బోవువాఁడ నౌ తెఱిఁగి
 యీసాధ్య జనకమహీపాలతనయ - యీసుమిత్రాపుత్రు లిద్దఱు మిగుల
 వల దని యే నెంత వారింప వినక - నలరి తామును బయనమై యున్నవారు.
 గాన వీరలునేను గానలకేగ - నానతి” మ్మనుటయు నానరేశ్వరుఁడు
 మదిఁ దూలి “కై కేయిమాటకు నిన్ను - నదయతఁ బొమ్మంటి నకట ! కొనలకుఁ
 జేకొని నామాట సేయంగ నేల - నీకెట్లు నందన ! నీవు నీయంతఁ
 జెన్నొంద రాజ్యంబు సేయుదు గాక” - యన్న నా మాటకు హస్తముల్ మొగిచి
 “తలపోయ గురుఁడవు ధారుణీపతివి - ఎలమిమై రక్షింప నిల బాంధవుఁడవు
 వటుగాన నీవాక్య మర్థితోఁ జేయ - నిట నాకు నానతి యిచ్చి నన్ననుభు
 నత్యసంధుఁడ వైన జనలోకనాథ ! నిత్యంబుగా నేలు నిఖిలలోకములు”
 వనిన “దీర్ఘాయువు నత్యంతశుభము - వినుతయశంబును విమలవిక్రమము
 నకళంకధర్మంబు నమరంగఁ బొందు - మొకబాధయును లేక యుండు మోపుత్ర :
 యారంగ నన్నును నరయ మీతల్లి - నీరాత్రి చూచి నీవెల్లి పొ” మ్మనిన
 “నేఁ డేమి యెల్లమి నిలువంగఁ దగదు - నేఁడు పోయెవ మన్న నెమ్మి వీడ్కొలుపు
 వరనాథ ! నాయీగి నాతమ్ముడైన - భరతుండు వసుమతిఁ బాలింపనిమ్ము.
 వగపు నీ కిటమీకు వల” దన్నరాము - తెగువకు దశరథాధిపుఁడు శోకించి 740
 “నీవంటి నత్పుత్ర నిఘరాటపుల - కీవెంటఁ బొమ్మన నెట్లు నోరాడు ?
 కై కేయిమాటల కడుమోసపోతి - గా కటకట !” యని కరుణఁ దానేడ్వ
 నంతఃపురాంగన లందఱు నడల - నంతఁ గౌసల్యయు నాసుమిత్రయును
 వంతల వ్రాలుచు వగలఁ దూలుచును - వింతగా భువిఁ జేరి విలపించుచుండ
 నపుడు సుమంతుఁ డయ్యతివలయేడ్చు - నృపుశోకమును జూచి నిట్టూర్పుఁ బుచ్చి

ఘనతరళోకసంకలితుడై కైకఁ - గనుఁగొని పలికె నుత్కటకోపుఁడగుచు
 “నీయత్నమునఁ గదా నృపునకు మాకు - నీయవస్థలు వచ్చె నేమనఁగలను ?
 పతిహితం బేమియుఁ బరికింప వెట్టి - సత్తివై తి వకటః రాక్షసివి నీవరయః !
 నీతల్లి యట్లనే నీవు ప్రాణేశ - ఘాతి వయ్యది యెట్టిగతి యన్న వినుము
 సకలభాషలు నీదుజనకుఁ డెఱుంగు - నొకనాఁడు మీతల్లియును దాను శయ్య
 నొఱపుగా శయనించి యొకకీటవార్త - యెఱిఁగి యాతఁడు నవ్వ నెద సంశయించి.
 “యిది యేల నన్వితీ” వెఱిఁగింపు మనిన-“నది చెప్పినను బ్రాణహాని యొనిపుడు”
 ననవుడు “నీప్రాణహాని కే వెఱవ - వినుపింపు” మనిన వివేకించునతని
 నదియె తప్పని వెళ్ళ నడఁచె మీతల్లి - యదిగాన నాచండి కాత్తజవైన.
 నీకేల కలుగు మానితపతిహితము - ఓకైక !” యనిన నాయువిద యెంతయును
 దలవాంచి కొండొకతడవు చింతించి - పలికె నాదశరథపతిఁ జూచి యపుడు
 “మున్నుమీకులమున ముఖ్యుడై సగరుఁ - డున్నతకీర్తియై యుర్వి నేలుచును
 నసమంజసుండను నగ్రనందనుని - గౌసరక పురివెళ్ళఁ గొట్టఁగా లేదె ?
 రామచంద్రుని నీ వరణ్యభూములకుఁ - దామసింపక పంపఁ దప్పేమి దీన ?”
 నన విని దశరథుం డధికశోకాబ్ధి - మునిఁగి ప్రత్యుత్తరంబున కోపకున్న
 నపుడు సిద్ధార్థకుం డనుమంత్రివరుఁడు - కపటాత్మరాలైన కైక కిట్లనియె. 760
 “అసమంజసుండు దర్పాతిరేకమున - నెసఁగఁ బట్టణములో నెల్ల బాలురను
 సరిపట్టి కట్టి యాసరయువులోన - బరువడి వైవంగఁ బౌరు లందఱును
 సగరునితోఁ జెప్ప జనహితంబునకుఁ - దగవు చింతించి యాతనయుఁ బోనడఁచె.
 నీరామునం దొక్క యెగ్గెనఁ గలదె ? - చారువ ర్తనగుణసౌజన్యఁ డెఱఁడు.”
 నావుడు “సత్యంబు నాతోడఁ బలికె - గావునఁ దండ్రీవాక్యము సేసె సుకృతి
 యగుఁగాక ! రఘురాముఁ” డనవుడు కైక - తెగువకు దశరథాధిపుఁడు శోకించి
 చాల సంతాపించి జడిగొన్న వగలఁ - దూలుచు నాసుమంత్రునిఁ జూచి పలికె.
 “ధనముల మణుల గోధనముల బంధు - జనముల నవరోధజనముల హితుల
 విజయచిహ్నంబుల విలసిల్లుచున్న - గజముల రథముల ఘనతురంగముల 770
 నిజముగా వేఱకు నేర్చుధీవరులఁ - బ్రజలమంత్రుల రామభద్రునివెనుక
 వెడలింపు మీరిత్త వీడు కైకేయి - కొడుకు బట్టము గట్టుకొని యేలుఁగాక !”
 యని యిట్లు దశరథుం డాడువాక్యములు - విని కైక గోపించి విభుఁడూటి పలికె.
 “రాజపుంగవ ! నీవు రామచంద్రునకు - రాజిల్లు నీసర్వరాజ్యసంపదలు
 నిచ్చి పొడై యున్న యీపురం బేల - యిచ్చెదు భరతున? కీపల్కులేల ?
 పౌమిత్రియును దాను జనకనందనయు - రాముఁడు నారచీరలు గట్టి ప్రీతి.

నేను జూచుచునుండ నెల్లభోగములు - మాని దుర్గములఁ గ్రమ్మఱఁ బోవకున్న
 బొసఁగదు నీయివి బొంకు నీపలుకు - వసుధేశ : నీవిచ్చు వరము నేనొల్లఁ :
 దప్పితి వీ''వన్న. దశరథాధీశుఁ - డప్పుడు మూర్ఖిల్లి యవనిపైఁ ద్రెళ్లె ;
 ధరణిపై నట్లున్న తండ్రినిఁ జూచి - పరితాప మందుచుఁ బలికె రాఘవుఁడు.
 “ఏలమ్మ ! కై కేయి ! యిమ్మహారాజు - తూలఁ బోఁ బలుమాటు దూఱనాడెవవు : 780
 గురుఁడును రాజు నాకూరిమితండ్రి - పరమదైవం బిట్టి పతి నన్నుఁబనుప
 విషమైన మ్రింగుదు విఘ్నలాగ్ని నైన - విషధియైనను జొత్తు వేడ్కతో నేను ;
 వనమున మునులతో వర్తింపుమన్న - ననుమతించుట నాకు నదియెంతపెద్ద”
 యన విని దశరథుఁ డావాక్యములకు - మనమునఁ గడుఁదూలి మఱి కైకఁజూచి
 “విను మేను రాజ్యంబు విడిచి యీరాము - వెనుకఁ బోయెదను నీవిషంబుతోడ
 భరతు నయోధ్యకుఁ బట్టంబు గట్టి - ధరణి యేలుదుగాక : తగవేల ?” యనఁగ
 నామాటలకు రాముఁ డధిపుతో ననియె - “భూమీశ ! నిర్జనభూమియై పరఁగు
 నవ్వనంబును నాకు నర్హమై యుండు - నెవ్వరు నాతోడ నేటి కేతేర ?
 నారచీరలు దెచ్చి నాకిండు వాని - నారంగ ధరియించి యడవులలోన
 పదునాలుగేండ్లును బరఁగ నీయాజ్ఞ - వదలక వర్తించువాడను నేను 790
 దే నారచీరలు దేవి : నా” కనిన - నానాతి నిర్లజ్జయై తానె యపుడు
 ముదమంది మదిలోన మొగమాటలేక - మది చలింపక సభామధ్యంబునందు
 నారచీరలు దెచ్చి “నరనాథపుత్ర ! - గారవంబున నీవు కట్టుకొ” మ్మనుచుఁ
 బేరెలుంగునఁ బల్కఁ బ్రియముతో రాముఁ - డారాజసభయును నా రాజు నడల
 నాతల్లిచే నున్న యవి పుచ్చుకొనుచు - భాతిగా మున్నున్నపటములు విడిచి
 నారచీరలు గట్టె నయముతో నపుడు - నారంగ ధరియించె నాలక్ష్మణుండు ;
 సీతకు నానారచీరలురెండు - చేతనిచ్చినఁ గొని చిత్తంబులోన
 కలఁగి రామునిఁజూచి “కాంతారవాసు - లెలమిమై నీచీర లెట్టుఁగట్టుదురొ ?
 మును” లంచు నొక్కటి మూపుపై వైచి - తనరార నొక్కటి తనకేలఁదాల్చి
 కట్టనేరక మది గలఁగ నారాముఁ - డట్టిచందముఁ గాంచి యాపువ్వుఁబోణి 800
 ఘననితంబమునఁ బొంకముమీఱఁ గట్టఁ - గని రాజసుతులు రాఘవుని వీక్షించి
 “నారచీరలు గట్టి నరనాథపుత్ర ! - యీరాజవరపుత్రి నీసీత నెట్లు
 దారుణగతి నిట్లు తాపసిఁ బోలి - ఘోరాటవికి నీవు కొనిపోవఁ దగునె ?

—: వసిష్ఠుఁడు కైకతోఁ గఠినోక్తు లాడుట :—

“మామాట మన్నించి మాయొద్ద నునిచి - సౌమిత్రియును నీవుఁ జనుఁడు కానలకు”
 వనఁగ వసిష్ఠుండు నలుకతోఁ గైకఁ - గనుఁగొని “కులనాశకారిణి వీవు
 భూపాలకుని మోసపుచ్చితి కాన - నీపాప మరయంగ నెందును గలదె ?

రాజపత్నుఁ యొద్ద రఘురామునాజ్ఞ - నీజనకజ నుండని మ్మట్లకాఁగ
 వల దన నేల యీవై దేహిచనఁగఁ - గలయఁ బొదులతోడఁ గాననంబులకు
 నేమును జనువార మింతియే కాదు - రామచంద్రునిఁ గొల్వ రమణీయలీల
 భరతశత్రుఘ్నులు బలసివచ్చెదరు - పరికింప నీవు నీ పాడూట నుండు 810
 పోవంగరాముఁడు పుణ్యశీలుండు - లీల నున్నది యూటు లేనిది పాడు
 పతి నిటు వంచించి పాపంబు దలఁచి - యతిలోభమున రాము నడవుల కనిచి
 భరతు నయోధ్యకుఁ బట్టంబు గట్టి - చిరలీల రాజ్యంబు సేయఁజూచెదవు
 పతియాజ్ఞ దప్పఁడు భరతుండు తండ్రి - ప్రతినిధి నారామభద్రునిఁ జూచు
 నీమాట విని ధర్మనిష్ఠఁ బోవిడిచి - రాము నడంచి యీరాజ్యంబుఁగొన్న
 దలపోసి చూడఁగ దశరథేంద్రునకు - పొలుపార నతఁడు తాఁబుట్టె నేమైన
 సీతప్పు నీమీఁద నెరపిన మీఁద - మాతగాఁ దలఁచునే మదిలోన నిన్నుఁ
 గర మర్థి రాముఁ డాకాన వ ర్తింప - భరతుఁ డీసామ్రాజ్యభార మెట్లోపు ?
 నెఱుఁగవు భరతునిహృదయ మేమియును - మఱి యీతెఱఁగు విన్న మండునీమీఁద
 నెవ్వరికై నీకు నీనీఘరంబు - నివ్వెంట భరతున కియ్యకో లగునె ? 820
 కావున నిది మేలుగా నెన్నవలదు - నీ వదియునుగాక నిఘగవృత్తి
 శ్రీరామునకు మఱి సీతకు నార - చీరలిచ్చుటకు నీచేతు లెట్లాడె ?
 నారచీరలుమాని నవరత్నఖచిత - చారుభూషణములు సరసంబులైన
 చీనాంబరంబులు చెలువారఁబూని - జానకి దనపరిచారకుల్ గొలువఁ
 జనుఁగాక !” యనుచు నానందమీశ్వరుఁడు - వినుతభూషాంబరవితతు లిచ్చుటయు
 వనయంబు మదిలోన హర్షముఘ్నింగఁ - గొని యవి ధరియించె గురునియానతిని
 సీత యప్పుడు నారచీరలు మాని - యాతతప్రీతితో నట్లున్నఁ జూచి
 కైక నందఱుఁ దిట్టఁగా రాజు వినుచు - నాకాంతదెసఁ జూచి యలుకతోఁ బలికె ;
 “తక్కక పాపంబు తలఁచి రామునకు - నక్కటా ! వనవాస మడిగితి కాక 830
 మేదిసీసుతయు సౌమిత్రియు నార - లాదరంబునఁ గట్ట నడిగితే నన్ను ?
 నీమానవతి సీత యింతకుఁ దగునె - యేమిచేసితి నీకు నీతెంపుసేయ ?
 రాముని వినయాభిరాముఁ గాంతార - భూమికిఁ దపసియై పొమ్మనుకంటె
 మఱియొండుపాపంబు మదిలోనఁ గలదె ? - తరమఁజేసియు నేల తండ్రారవైతి ?
 పాపజాతికి నీకుఁ బలియైన నాకుఁ - బాపంబు కడమౌనె పరికింప” ననఁగ
 నామాట విని రాముఁ డధిపుతో ననియె - “భూమీశ ! ననుబాసి పొదలుశోకమున
 మాతల్లి కౌసల్య మదిఁ గుందకుండ - భాతిగాఁ గృప మీరు పరఁగ రక్షింపుఁ”
 డనుడు నాదశరథుఁ డావాక్యములకుఁ - దనరారు శోకాగ్నిఁ దనచిత్త మెరియ
 “నెట్టిపాపము తొల్లి యేఁ జేసినాఁడఁ - బట్టి నాకనుభవింపక పోదు నేఁడు

తల్లుల లిడ్డల దయమాలి పాప - నుల్లంబులోపల నోర్వంగఁ గలనె ?
 కైకమాటకు నిన్నుఁ గాంతారభూమిఁ - బైకొని యదయతఁ బడ నేఁగుమంటి ; 840
 హాపుత్ర ! హారామ !” యనుచుమూర్ఛిల్లి - భూపాలుఁ డప్పుడు బోధింపఁ దెలిసి
 వారక పదునాల్గు వత్సరంబులకు - నారఁగఁ బరిపూర్ణ మగునట్లుగాఁగ
 మెచ్చినతొడవులు మేలువస్త్రములు - నచ్చుగా జానకి కవనీవిభుండు
 వలనొప్పఁగాఁ దెచ్చి వరుస నిప్పించె - వలువలు గట్టి యా వరభూషణములు

—: కౌసల్య సీతకు పతిధర్మము దెల్పుట :—

దనరంగ జానకి ధరియించె నంత - జనకజఁ జూచి కౌసల్య శోకించి
 “యడరంగ నితఁడు మహాచక్రవర్తి - కొడు కని మీతండ్రి కోరి నిన్నిచ్చెఁ
 గడుకొని దైవయోగంబునఁ జేసి - కడపట మఱి యిట్టి గతియయ్యె నేఁడు ;
 తాపసవృత్తిమైఁ దగిలి కానలకు - నీపతితోఁగూడి నీ కేగవలసె ;
 దీనికి వగవకు : తివిరి రాఘవుఁడు - ఈనిభిరోర్వియు నేలెడి మగుడి ;
 పతి పేదవాఁ డైనఁ బాయంగరాదు - సతులకు నిదియు విచారించి నడువు 850
 చేకొని పతిపంపు సేయు పత్నులకుఁ - గైకొను నుభయలోకములందు శుభము”
 వనఁగను కౌసల్య నాసీత చూచి - వినుతంబుగాఁబల్కె వినయంబుతోడ
 “అనుకూలనై పతి నతిభక్తిఁ గొలిచి - తనర వర్తించెద ధర్మమార్గమున
 మానుగాఁ బతిలేని మగువ చక్రంబు - లేనితేరును తంత్రి లేని వీణయును
 బోలెఁ బుత్రులుగల పుణ్యురా లైన - జాలంగఁ గొఱఁగాకఁ జను నట్లుగానఁ
 బతికిఁ బ్రియంబును బ్రాణంబు లైన - హితబుద్ధి వంచింప కిత్తు నే”ననిన
 నాదేవి వై దేహి నలరారఁ జూచి - “భూదేవిపుత్రివై పుట్టిననీవు
 నీగుణంబులు తగు నెలమి లక్ష్యుని - నీగుణోజ్వలురాము హితుని మన్నింపు”
 మనిన సీతాదేవి యౌఁగాక యనుచుఁ - దనకు మ్రొక్కిన నెత్తి తగఁ గొఁగిలించి 860
 దీవించె నప్పుడు తెఱఁగొప్ప రామ - దేవునితోడ నాదేవి యిట్లనియెఁ.
 “బృథులాటవులయందుఁ బృథివీశపుత్ర ! - మిథిలేంద్రసుతను సౌమిత్రి నేమరకు,”
 మనిన “మీయానతి నది వింటి జనని ! - యొనర నాదక్షిణభుజము లక్ష్యుఁడు
 నానడ జానకి నాకు నెబ్బంగి - మానసంబున వీరి మఱువంగ నగునె ?
 యేను విల్లందిన నెందు నేభయము - గా నేలవచ్చు ? ముక్కంటిపైఁ బడిన
 నదిగాన నీవింక నడలకు మాకు - వదలను ధర్మంబు వగవంగ నీకు
 భూనాథునకుఁ గరాంబుజములు మొగిచి - తాము సీతయు సుమిత్రానందనుండు
 అమ్మలు దీవింపుఁ డందఱు” ననుచు - నిమ్ముల మున్నూట యేఁబిండ్రులకును
 సరి ప్రదక్షిణముగాఁ జనుదెంచి మనసు - లెరియంగ నాతల్లు లెల్ల శోకింప
 వినుచు సుమిత్రకు వినతులై ; రంత - కనుఁగొని యద్దేవి కౌఁగిటఁ జేర్చి

శ్రీరాము దీవించి సీత దీవించి - ధారుణిపతిసేత తలపోసి వగచి 870

మెలపొంద నపుడు సుమిత్ర లక్ష్మణుని - బిలిది యింపార గంభీరోక్తిబలికె.

“రాముని దశరథరాజుగాఁ జూడు - భూమిజ నన్నుఁగా బుద్ధిఁ జింతింపు
మడవి నయోధ్యగా నాత్మలోఁ దలఁపు - కడుభక్తియుక్తి రాఘవుఁ గొల్చియుండు,
మాయతజయసిద్ధి నభివృద్ధిఁ బొందు - పోయి ర”మ్మని ప్రీతిఁ బుత్రు దీవించె,
రామచంద్రునిఁ జూచి ‘రఘువీర ! నీకు - సేమంబు దలఁచి నీచిత్తంబులోన
నరలేనిసఖుఁ డన్న ననుజన్తుఁ డన్న - నెరయ సీతఁడె కాక నిక్కువం బరయ
నటుగాన లక్ష్మణు నరసి రక్షింపు - మడవులలో” నన్న నొఁగాక యనుచు
రాముఁ డాదశరథరాజు సీక్షించి - యామహితాత్తుతో నచలుడై పలికెఁ.

“బదునాలుగేండ్లును బ్రకటదుర్గములఁ - బదునాలుదినములపగిది వర్తించి
ధరణీశ ! వత్తు సంతాపింపవలదు - భరతుండు నాకంటె భక్తుండు మీకు 880

నతనిఁ బట్టముగట్టుఁ డాత్మఁ గై కేయి - కృతకంబులకు నింకఁ గింకిరిపడకు.

మాతల్లి నీకు నెమ్మది సేవసేయు - నాతల్లి మీరు నన్నరయుఁడు ప్రేమ”

నని ప్రదక్షిణముగా ననుజుండుఁ దాను - జనకజయును గడు సద్భక్తి మొక్కి

రప్పుడు రఘురాముఁ డడవికిఁ బూని - దప్పక వెడలె నాదశరథాధిపుఁడు

మదిలోనఁ దలఁచి సుమంతునిఁ జూచి - “యదె రాముఁ డడవుల కరుగుచున్నాఁడు

గొనిపోమ్మ రథ” మన్నఁ గువలయాధిపుని - పనుపునఁ గొనిపోయి భక్తితో మొక్కి

“రథ మీదె పుత్తెంచె రాజు మీకర్థి - రథ మెక్కి వేంచేయు రఘురామచంద్ర !”

యనపుడు దశరథునాజ్ఞకు వెఱచి - మును సీత నెక్కించి మొగి నాయుధమును

తనరు జోడును బెట్టి తాను లక్ష్మణుఁడు - మన మైనరథ మెక్కి కదలె రాఘవుఁడు

అంతఁ బౌరులు వృద్ధు లాపులు మంతు - లింతులు పౌరులు హితులు నాశ్రితులు 890

వంత బ్రాహ్మణరాజవైశ్యశూద్రులును - అంతంత నలుగడ నడలుచు వెడలి

ముందట నిరుపార్శ్వములఁ బిటుందటను - సందడించుచు మది జడిగొన్నవగల

నరనాథపుత్రుఁ డెన్నఁడు గానరాఁడు - సురుచిరస్థితి నేఁడు చూత మింపారఁ

జంద్రుతేజము నవ్వఁజాలు సీరామ - చంద్ర మోములఁ జూడఁ జనుదెంచువారు ;

కడఁగి యిక్ష్వాకుల గౌరవం బెల్ల - నడఁచెనే మంథర యని తిట్టువారు ;

తగవేది రఘురాముఁ దపసిగాఁ జేయ - నగు నమ్మ ! కై కేయి కని దూటువారు ;

దాలిమి దిగనాడి దశరథాధీశుఁ - డాలికి వెఱచునే ? యని రోయువారు

జను వెల్లఁ జెడి రామసౌమిత్రు లంత - ననదలై పోదురె ? యని వేగువారు ;

పనిగొని తమతండ్రి పనుపునఁ గాని - పొనుపడి యిట్లేల పోదు రన్వారు ;

ఈపదునాలుగేండ్లెట్లు వీ రడవి - నాపద వేగింతు ? రని పొక్కువారు ; 900

ఈనోమునోచెనో యిమ్మహీపుత్రి - తా నంచు మదిలోనఁ దలపోయువారు ;

నతిమృదుగాత్రి యాయతివ ధూపుత్రి - పతిఁ బాయలే దని ప్రణుతించు వారు ;
 ఈసుతుఁ బాయంగ నెట్లోర్చె నట్టి - కౌసల్య మది యెంత గట్టనువారు ;
 నైరా మునరదంబు నందందఁ గదిసి - భూరిశోకాగ్నులఁ బొగులుచుఁ బోవ
 నంతఁ గౌసల్యయు నా సుమిత్రయును - జింతాపరంపరఁ జిక్కి శోకించి
 వారితరంబులు వలనొప్ప నూఁది - వారిపై వ్రాలుచు వగలఁ దూలుచును
 గలయ నంతఃపురకాంతలు దన్నుఁ - గొలిచి రాదశరథక్షోణిపాలకుఁడు
 భూరిలోచనబాష్పపూరముల్ దొరుఁగ - “హారామ ! హారామ !” యని పలుమాలు
 నెలుఁగెత్తి యేడ్చుచు నేచినవగల - నలెదూలి పొగులుచు నగరంబు వెడలె
 అప్పుడు రవిదీప్తు లణఁగె; నల్దెసల - నుప్పొంగెఁ దమము; వహ్నులు మండవయ్యె ;
 ధరణి బీటలు వాతె ; దారలు రాలె ; విరసించి గ్రహములు వినువీధిఁ బాతె ;
 నెలమిమై మదధార లింకె దంతులకు ; - గలయ నశ్వములకుఁ గన్నీరు దొరఁగె ;
 నావులు చన్నియ్య వయ్యెఁ గ్రేపులకు ; - నావీడు కడుశూన్య మై తోఁచెఁ బ్రజకు ;
 వారు పీఠన కెల్లవారు నెల్లెడలఁ - బొరులయేడ్చు లంబర మెల్ల నిండె ;
 సురవరకామినీ శోకారవములు - పొరిఁబొరి వినవచ్చెఁ బురజనంబులకు ;
 నప్పుడు దశరథుఁ డారామురథము - చొప్పు బాష్పములు చేఁజూడఁ జొప్పడక
 “చంద్రబింబము తోఁచుసరియైనరామ - చంద్రునిమొగ మొకసారి చూచెదను.

—: దశరథుఁడు రథము నిల్పుమని సుమంతునిఁ బిలుచుట :—

ఓసుమంతుఁడ ! రథ మునుపవే” యనుచు - నాసుమంతుఁడు విన నట్లు చీటుమను
 వెనుకొని పురిదాటి వెర నేగుదేం - మనుజేశుఁ జూచి సుమంతుతో ననియె
 “నిదె వచ్చుచున్నవాఁ డినకులేశ్వరుఁడు - పొదపొద పోనిమ్ము పోనిమ్ము రథము” 920
 అని యని రఘురాముఁ డందందఁ దలుచు - మొనసి యాతఁడు రయంబునఁ దేరుఁబఱపె
 వంత వసిష్ఠుఁ డయ్యవనీశుఁ జూచి - యంతరంగంబున నడలుచుఁ బలికెఁ
 “ననఘ, శోకించుచు ననుపఁగా రాదు - మనుజేశ ! నీవింక మరలు మిచ్చోట”
 ననవుడు దశరథుఁ డటుపోక నిలిచి - తనసూనురథమును దప్పక చూచి
 యదియుఁ గానక ధూళి నటు చూచి చూచి - యదియుఁ గానక బయ లటుచూచిచూచి
 హా ! యని యెలుగెత్తి హారామ ! రామ - హా ! యని మూఁచిల్లి యవనిపైఁ ద్రెళ్లి,
 పొరలుచుఁ గెంధూళిఁ బృథ్వి కంపింపఁ-గర ముగ్రమగుదృష్టిఁ గై కేయిఁ జూచి
 “నీపాప మెఱుఁగక నిన్ను మన్నించి - నాపుణ్యపుత్రరత్నముఁ గోలుపోతి
 విన్ను బెండ్లాడి నే నీచుఁడ నైతి - నన్నిట మేటినై యల్పుండ నైతి 930
 నడరునిందల కెల్ల నాధార మైతిఁ - గడపటఁ జెఱిచితిఁ గాకుత్స్థకులము
 వినుఁ జూడఁగారాదు నినుముట్టరాదు - చెనఁటి ! నీతోన భాషింపఁగారాదు”
 అని దశరథుఁ డాడ నాపౌరజనులుఁ - గనుఁగొని తనుఁదిట్టఁ గై కేయి వినుచుఁ

దలవంచుకొని యుండె దశరథుం డంత - నలయుచు నపు డయోధ్యాపురిఁ జొచ్చి
 పాడువాఱినయట్టి పట్టణవీధి - నాడాడ నిలుచుచు నడలుకొసల్య
 నగ రంతఁ జొచ్చి యాననధూళితోడఁ - బొగులుచు నెజ్జపైఁ బొరలుచు మిగుల
 నలయుచు సొలయుచు నసురుసు రనుచు - నలుదెస లూచుచు నాలుక యెండ
 హారామ! హారామ ! యనుచు దై వంబు - దూఱుచుఁ దనుఁ దానె దూషించుకొనుచు
 “నేపాటు నేదుఃఖ మెఱుఁగనియట్టి - నాపుత్రరత్నంబు నాదుకోడలును
 ఎంతద వ్వరిగిరో ? యెం దున్నవారో ? - యెంతతోఁ గుంది వా రెట్టు లేగెదరో ?
 కందమూలములు శాకములు నేరీతిఁ - దిందురో ? యెట్లు వ ర్తింతురో యడవి ?”
 వని యని వారల యాయాసములకుఁ - దనమది నడలుచుఁ దలపోయుచుండెఁ.
 గౌసల్యయును నంతకంటె శోకింప - నాసుమిత్రాదేవి యడలార్పుచుండె,
 నంత రాముఁడు పౌరు లందఱు గొలువఁ - గొంతద వ్వేగి పేర్కొని వారిఁ బలికె.
 “ననఘాత్తులార ! మీ రందఱు మగుడి-చనుఁ డయోధ్యకు నాకు జయము గోరుండు,
 భరతునియాజ్ఞలోపలను వ ర్తించి - పౌరయుఁడు సౌఖ్యముల్ పొందు మీ కనిన
 వార లందఱు నేకవాక్యులై పలికి - రోరామ ! యిట్లాడ నుచితమే నీకు ?
 భరతుఁ డేటికి మాకుఁ ? బట్టణంబేల ? - వరమందిరములేల ? వాహనములేల ?
 యుప్పరిగలు నేల ? యువిదలు నేల ? - చప్పరములు నేల ? సౌధంబులేల ?
 మేడలు మాకేల ? మేలమైనట్టి - వాడలు మాకేల ? వలదు నీవరుగ
 వత్తుము నీవెంట వల దంటివేని - చత్తుము దీనికై సందేహమేల ?” 950
 అని యిటుపలుకుచు నఖిలభూప్రజలు - తనుఁ గొల్చిరా రఘూత్తముఁడు నాడెగి
 తమసానదీతటస్థలమున విడిచి - తమసలో సాంధ్యకృత్యము లెల్లఁ దీర్చి
 తగుసౌధమున మృదుతల్పంబునందు - మొగిఁ బవ్వళించు నా మోహనమూర్తి
 తరుమూలమునఁ బర్ణతల్పంబునందు - ధరణీసుతయుఁ దానుఁ దగ విశ్రమించెఁ
 దనచుట్టుపౌరులు తమయిండ్లు మఱచి - తనయులభార్యలఁ దగులుఁ బోవిడిచి
 వనములఁ దమవెంట వచ్చువా రనుచు - నినుపార దప్పితో నిద్రింపఁ జూచి
 వారల మగుడించు వలనొండులేక - నారాత్రిమధ్యంబునందు సుమంతుఁ
 దేరాయితము సేసి తె మ్మనిపలికి - పౌరుల వంచింపు భావ మాతనికిఁ
 దెలిపి యయోధ్యకై తెరువుఁ బోనిచ్చి - తలకొని మగుడించి తమస దాటించి
 తృణశిలావృతభూమి తెరువుఁ దోలించి - గణుతింపరానివేగమునఁ బోవుచును 960
 దమరాకయును మహీధవునిచేతయును - దమకించి మదిలోనఁ దాపంబునొంది
 తెరువుపల్లెలవారు ధృతిదూలి యేడ్వఁ - బరుసంపుటెలుఁగుల పలుమాఱు వినుచు
 వనతరు ల్సీతకు వరుసఁ జూపుచును - ఇనకులమణియైన యిజ్ఞేకునకును
 మనువు మున్నొనఁగినమహిమఁ గన్గొనుచుఁ - జని వేగవతి దాటి సరయువు దాటి

వరనాథుఁ డమ్మఱునాఁడు మాపటికిఁ - గరము వేగమున గంగానదిఁ జేరి
తడయక హింగుదీతరుసమీపమున - విడిసి యచ్చటఁ బ్రీతి విశ్రాంతి నొందె.
నారయ దమనలో నట నిద్రవోయి - పౌరు లందఱును బ్రభాతంబునందుఁ
గరమర్థితో మేలుకని నాల్గుదెసలఁ - బరికించి నివ్వెఱపడి శోకమునను
రామునిఁ గానక రథము చొప్పరసి - రాముఁ డయోధ్యాపురమున కీరాత్రి
యవనినాథుఁడు పిల్వ నంపిన మరల - భువనభారముఁ బూనఁ బోనోపు ననుచు 970
నని యయోధ్యకు వచ్చి యచ్చోట రాముఁ - గనుఁగొనఁ జాలక ఘనశోకవహ్ని
ననయంబుఁ బొగులుచు నకట ! రాఘవుఁడు - మనల వంచించి క్రమ్మఱు బోయె ననుచు
నారామకృపయు సత్యంబు ధర్మంబు - చారువర్తనము నిచ్చలు నుతించుచును
వితరవస్తువులపై నిచ్చలు మాని - యతనిఁ దలంచుచు నతనిఁ బాయుటకు
వంతరంగంబున నలయుచునుండ ; - నంత నక్కడ గుహుం డను చెంచురాజు

—: శ్రీరాములు గుహునిఁ జూచుట :—

శృంగిబేరం బేలు చిరపుణ్యశాలి - గంగాతటమున రాఘవుఁ డుండుటెఱిఁగి
చనుదెంచి రామలక్ష్మణులకు మ్రొక్కి - వనమూలఫలములు వలయువస్తువులు
కనకాంబరాదులు కానుక లిచ్చి - వినయవిధేయుడై వినుతు లొనర్చి
యచ్చెరువుగ రాము నాకృతిఁ జూచి - యిచ్చలో వెఱగంది “యిదియేమి దేవ !
నీవరణ్యములకు నిఖిలంబు విడిచి - యీవిధి విచ్చేయు తేమి కారణము ? 980
నలినా ప్తకులనాథ ! నాయట్టిబంటు - కలుగ నీవేషంబు గలిగెనే మీకు ?
చెనఁటియై మిమ్మిట్లు చేసిననీచు - ననిఁ బట్టిచంపెద” ననిన రాఘవుఁడు
నతనిసద్భక్తికి నతనిశక్తికిని - నతనిధీరోక్తుల కానందమంది,
యతనిఁ గొఁగిటఁ జేర్చి యాదరం బెసఁగ - నతనితోఁ దనదువృత్తాంతంబుఁ దెలుప
నంతయు విని గుహుం డాత్మలోఁ బెద్ద - చింతించి కైకేయి సేతకు వగచి
దశరథునేరమి తలపోసిపోసి - దశరథాత్మజుల దుర్దశకు శోకించె ;
రాముఁ డప్పుడు కృపారసమగ్నుఁ డగుచు - సౌమిత్రియును దాను సముచితఫణితి
గుహుశోక ముడుప నర్కుఁడు గ్రుంకుటయును - విహితసంధ్యాకాలవిధు లొప్పఁదీర్చి
గంగోదకముల నాకలి దీర్చి సూత - శృంగిబేరాధిపు తేరి సేవింప
ధరణీతనూజయుఁ దాను లక్ష్మణుఁడు - ధరణీపైఁ దృణశయ్యఁ దగ విశ్రమించె. 990
శరచాపహస్తుడై సౌమిత్రి యంతఁ - గరమొప్పఁ దమయన్నఁ గాతునన్నుద్ధిఁ
బదునాలుగేండ్లును బగలునురేయు - నిదురవోవకయుండ నియమంబుచేసి
తమయన్నపెజ్జకు దవ్వల నిలిచి - యమలమానసుఁ డప్పు డటు కొల్చియుండె
నాతాత్రి విద్ర మాయారూపు దాల్చి - దీరుఁ డాలక్ష్మణదేవునిఁ జేరి

“యేను నిద్రాదేవి యేర్పడఁ దెల్పు-మా నాకు నింకెట్లు మానాడ్యఁ యంత
 విధి విధించెను వెంట వెంట వర్తింప - విధమేది ? నిన్నునే విడుచుట కింక :”
 అనిన “సూర్తిశయందు నహరహంబులును - జనియుండు మంత నీసమయంబు దీర్చి
 వచ్చినఁ గైకొందు వరుస ని” న్ననిన - నిచ్చ నొఁగా కంచు నేగె నిద్రయును;
 అలరుచు నీదేవతానుగ్రహంబు - గలిగె నా కనుచు లక్ష్మణదేవుఁ డుండె.
 సుకుమారతారుణ్యశోభనాకృతులు - ప్రకటితదైర్యసంపన్ను లైయున్న 1000
 నారామసీత లత్యంతదుఃఖములఁ - గూరెడుతెఱఁ గెల్ల గుహానకుఁ జెప్పి
 హంసతూలికశయ్యయం దుండుభోగి - పాంసుపల్లవములఁ బవళించి యిపుడు
 కటకురా శ్లోత్తంగఁ గళవళపడుచు - గురువెట్టి నిద్రచేఁ గూర్కొయున్నాఁడు
 అడరి కౌసల్యయు నాసుమిత్రయును - బడియెడిశోకంబు పలుమాఱుఁ జెప్పి
 పొరిది నిద్రలుఁ గూడి శోకించుచుండ - నరుణోదయం బయ్యె : నంత రాఘవుఁడు
 నేమంబు లన్నియు నిష్ఠతోఁ దీర్చి - సేమ మేర్పడ గుహాచే మట్టిపాలు
 దెప్పించి కోమల దీర్ఘ కేశముల - విప్పి యావై దేహి వివశయై తూల
 ఆమట్టిపాలచే నందందఁ దడిపి - సౌమిత్రియును దాను జడ లొప్పఁదాల్చి
 ఘనుఁడు రాఘవుఁడు వైఖానసవృత్తి - ననుజుండు దాను పాయనినిష్ఠఁ బూని
 అనఘ సుమంతు రమ్మ ని చేరఁ బిలిచి - “తనరార రథమెక్కఁ దగదు మాకింక
 నరదంబు గొని యయోధ్యకు నీవు వేగ - మరలిపొ మ్మధిపు నెమ్మది గొల్చియుండు.
 పార్థి వేశ్వరునకుఁ బరఁగఁ దల్లులకు - నర్థితో మ్రొక్కితి మని చెప్పు” మనుఁడు
 యేమిటి కీమాట లిటమీద ననుచు - సౌమిత్రి యధికరోషమున నిట్లనియె.
 “భూమీశుఁ డాలిపంపున నీతిమాలి - యేమియుఁ బరికింప కిటుచేసె మమ్ము
 తనయాలు దానును దనకూర్చి కొడుకు - ఘనరాజ్యభోగముల్ గైకొనుఁ గాక :
 యని యేనుబల్కితి” నని చెప్పు మీవు - చను మన విని రామచంద్రుండు గినిసి
 “మాను సౌమిత్రి :” “సుమంత నీనింక - భూనాథుతో నీవు పుట్టింపవలదు
 ఆనృపుఁ డిది విన్న నధికదీనాయ - మానమానసుఁడునై మఱి పొక్కకున్నె ?”
 యనిన సుమంతుఁ డత్యంతశోకమున - మునిఁగి భీతిల్లి రామునిఁ జూచి పలికె ;
 “గానల మిముఁ ద్రోచి కడుదీనవృత్తి - నే నయోధ్యాపురం జేమని చొత్తు ? 1020
 నేమని చెప్పుదు నీవార్తఁ బ్రజకు ? - నేమని కొనిపోదు నీశూన్యరథము ?
 నేమని కౌసల్య నేనూటడింతు ? - నేమని కైకమో మేను వీక్షింతు ?
 వనముల కేనును వత్తును గాక” - యనిన రాముఁడు నవ్వి యాతనిఁ జూచి
 “కడఁకతో నేము గంగానది దాటి - యడవులఁ జొచ్చితి మనువార్త కైక
 నీవు చెప్పినఁ గాని నిజముగాఁ గొనదు - నీవు శోకింపక నెమ్మదిఁ బొమ్ము,
 “వామానగా నీవు నయవాక్యసరణి - వేమాలు దెల్పి భూవిభుఁ గొల్చి యుండు”

—: సుమంతుఁడు అయోధ్యచేరుట :—

మనవుడు రథ మెక్కి యతిదీనుఁ డగుచు - జనియె సుమంతుండు సాకేతపురికి.
 అంత రాఘవుఁ డయోధ్యాపురి కపుడు - నంతరంగంబున నతిభక్తి మ్రొక్కి
 గుహఁడు పెట్టినయోడ కొమరొప్ప నెక్కి-యహిమాంశుకులు నంత నాగంగ దాఁట
 నడుమ జానకి గంగ నటుచూచి మ్రొక్కి - కడువేడ్కఁ బ్రార్థించి కరములు మొగిచి
 “దశరథేశ్వరునాజ్ఞ ధరణి వర్జించి - దశచెడి రాముఁడు దంటకాటవిని
 బదునాలుగేడులు భవ్యవృత్తులను - విదితంబుగా నేను వీరితోఁగూడ
 సంచరించియు రాము సౌమిత్రు లంత - నంచితశుభముచే నలరువేడుకల
 వచ్చిన నీకును వలనొప్పఁ గాను - నిచ్చెద గోవు లనేకముల్ వత్తు
 దానమృష్టాన్నాది బానంబు లమర - గాను భూసురులకుఁ గానుక నిత్తు;
 సురఘటల్ వేయింటి శుద్ధాన్నమాంస - మరయఁ బెట్టెద నమ్మ!” యని భక్తిఁ గొలిచి
 భవభంగ ధవళాంగ భవమౌళిసంగ - నవనిజ యాగంగ నర్థిఁ బ్రార్థించె.
 గుహుని సంభావించి గుహు వీడుకొలిపి - గుహఁడు మార్గజ్ఞులఁ గొందఱఁ గూర్చ
 ముందఱఁ గూర్చి తమ్ముఁడు వెన్కఁ దాను - సుందరి నడుచక్కిఁ జూపట్టఁ గదలి
 వనచరమృగముల వరుస జానకికిఁ - గనుపట్టఁ జూపుచు ఘనుఁడు రాఘవుఁడు 1040
 అనఘుఁ డా రాఘవుఁ డనియె గ్రమ్మరుచు-“మునినాథ! సెలవిమ్ము ముదముతో” ననిన
 “రఘుకులోత్తంస! యీరఘణీయమైన - యఘనాశ మైన యీయాశ్రమభూమి
 విలుతురు గాక” యనిన రఘూత్తముఁడు - పలికెఁ గ్రమ్మఱి మునిపతి కిట్లు లనుచు
 “నిక్కడ మాకుండ నేలపోయెదము - అక్కట! మునినాథ! యదియును గాక
 మాతల్లిదండ్రులు మాపురవాసు - లేతెంచి మముఁజూడ నిట వత్తు” రన్న
 వామాట కలరి యిట్లనియె నమ్మౌని - యీమాట నిశ్చయంబే రామ! యిపుడు
 పద మని సెలవిచ్చి పరిమపావనుఁడు - వదలనిముదమున వారల కనియె.
 “జననాథ! మూఁడుయోజనములు నడువ - ననువొందఁ జిత్రకూటాఖ్యఁ జెన్నొందు.”
 ననవుడు రాఘవుఁ డొఁగాక! యనుచు - జనకజాసౌమిత్రిసహితుడై యప్పు
 చనిచని మూఁడు యోజనములు గడచి - చని సుధర్మదయను సరసి నాఁడుండి 1050
 యారాత్రి భూపుత్రి యతిమృదుగాత్రి - కారడవిని నొంటిగా శయనించి
 యున్నచందంబు తా నున్న చందంబు - కన్నతల్లుల కైన కష్టశోకంబు
 కైకేయికోర్కులు కడముట్టుటయును - భూకాంతుసత్యంబు భూప్రజవగయుఁ
 గన్నీరు దొరుగ రాఘవుఁడు లక్ష్మణుని - కన్నియుఁ జెప్పఁగా నట వేఁగె బ్రొద్దు
 మనువంశతిలకు లామఱునాఁడు కదలి - మునుమిడి యోజనంబులు మూఁడు గడచి
 అనఘ గంగాయమునలు గూడి యునికి-గనుఁగొని యటఁ బ్రయాగకుఁ బోయి,యందు

మునిలోకనుతుఁ డైన మునిభరద్వాజుఁ - గని నమస్కారముల్ గావించి తనదు
 వృత్తాంత మంతయు విన్నవించుటయు - నత్తపోధనముఖ్యుఁ డా రాఘవులను
 దీవించి రఘురాము దేవువ ర్తనము - భావించి యచ్చెర్చు పడి తత్త్వ మెఱిగి
 కందమూలఫలాదికంబుల వారిఁ - బొందుగా సంతృప్తి పొందించి ప్రేమ 1060
 నమ్మని పూజింప నారాత్రియందు - నెమ్మి దీపింపఁగ నిల్చి, మర్నాఁడు
 ఘననిష్ఠ సంధ్యాదికర్తముల్ దీర్చి - మునులయాశీర్వాదములు చాలఁ బడసి
 యరుదైనచిత్రకూటాద్రికిఁ దెరువు - వరపుణ్యుఁడగు భరద్వాజుచే నెఱిగి
 యరుగుచో రాముఁ డయ్యడవులనడుమ - నురుచాపరవమున కురుకుచు బాటు
 మృగములఁ జూపుచు మేదిసీసుతకు - నగవుఁ బుట్టించుచు నడతెంచు నడల
 నలసి డస్సినచోట నవనీరుహముల - నిలిచినచోటను నిలిచి తోడ్కొనుదుఁ
 గరమర్థిఁ బెక్కుదుర్గంబులు గడచి - వరపుణ్య లట సిద్ధవటము నీక్షించి
 సీత యప్పుడు కార్యసిద్ధులు గోరి - యాతరువరమున కంజలిచేసి
 ప్రార్థింప నప్పు డా పార్థివతనయు - లర్థితో యమున మహానది దాటి
 యారాత్రి యందుండి యమ్మఱునాఁడు - ఘోరాటవులు చొచ్చి కుశలమార్గమున 1070
 వలనొప్పఁ జని మాల్యవతిచుట్టఁ బాటి - యలఘుసంయములకు నాటపట్టగుచు
 సలలితతరులతాసానుకూటములు - చెలువు వాటించినఁ జిత్ర కూటాద్రి
 గని యెక్కి యందున్న ఘనతపోధనులఁ - గని మ్రొక్కిమిగులసత్కారముల్వడసి
 యమ్మనీంద్రులచేత ననుమతి వడసి - తమ్ముఁడుఁ దాను నత్తటి మహిజముల
 కొమ్మలు ఖండించి కొంతవంతగను - సమ్మదంబునఁ బర్ణశాలఁ గావించి
 కృష్ణసారముఁ జంపి గృహశాంతిహోమ - ముష్ణాంశుకులుఁడు శాస్త్రోక్తిమైఁ జేసి
 యందుఁ బ్రవేశించి యాపర్ణశాల - చందంబు మెచ్చుచు సాధ్వీయుఁ దాను
 మునుల సేవించుచు మునులెల్లఁ బొగడ - మునిచరిత్రంబుల మోదించుచుండె.
 తనతొడ నొకనాఁడు తలయంపిగాఁగ-నునిచి రాముఁడు గూర్క నుర్వీతనూజ
 యొగిఁ గందమూలాదు లుపహారమునకుఁ - దగ నాయితము సేయుతటి భీతిలేక
 కడఁకతో నొకదుష్టకాకంబు శాల - నొడియుచు గాసిసేయుచునున్నఁ జూచి
 సీత యాకాకంబుఁ జెచ్చెరఁ జోప - నేతెఱంగునఁ బోవ కీడాడఁ జూచి
 చనుఁగవనడుచక్కిఁ జంచునఁ బొడువ - ఘనశోణితం బొల్కఁగా నిద్రదేరి
 కడునల్గి రాముఁ డాకాకంబుఁ జూచి - వడినిషీకముఁ బుచ్చి వైచె వైచుటయు
 విడువక యది దాని వెనువెంటఁ దగులఁ - దడయక యది జగత్త్రయ మెల్లఁ దిరిగి
 కావుకా వనుచు దిక్పాలుర బ్రహ్మ - దేవుని నమ్మహాదేవుఁ బ్రార్థింప
 వారలు తమచేత వారింపఁ బడునె - శ్రీరామశర ? మన్న శీఘ్రంబు మగుడఁ
 జనుదెంచి మఱి తన్ను శరణుఁజొచ్చుటయు - ఘనమైనకృపతోడఁ గాకంబుఁ జూచి

“నాయస్త్ర మెందు నెన్నఁడు రిత్తవోడు-నీయంగ మొకటి దానికి నిచ్చిపొమ్మ”
 యనవుడు, దననేత్ర మయ్యస్త్రమునకు - ఘనభక్తితో నిచ్చి కాకంబుచనియె, 1090
 జెలఁగి రాఘవుఁ డంత సీతచేనున్న - ఫలములు దేవతార్పణములు సేసి
 యాయున్నఫలముల నడవడఁ దృప్తు - లైయుండి రిమ్ముల నంత నక్కడను
 రామువర్తనము నారయ మూఁడునాళ్లు - నేమించి గుహచెంత నిలిచి మర్నాఁడు
 మలగనివగల సుమంతుండు చాల - నలయుచుఁ జని యయోధ్యాపురిఁ జొచ్చి
 సహజవై భవములు సర్వంబు నుడిగి - రహి చెడియున్న యా రాజమార్గమున
 నరుగుచోఁ బురజను లారథధ్వనులు - పరికించి యిదె రామభద్రుండు వచ్చె
 నని సుమంతునిఁ జేర నరుదెంచి రథము - కనుఁగొని రఘురాముఁ గానక వచ్చి
 కూరకర్తుఁడు రాముఁ గొనిరాక డించి - యీరిత్తరథ మేల నిటఁ దెచ్చె ననుచు
 గుంపులు గుంపులు గొని తన్నుదూఱ - సొంపేది రాముని సుద్ది చెప్పుచును
 రాజగేహముఁ జేరి రథ మంత డిగ్గి - రాజున్న యంతఃపురంబున కేగి 1100
 ధూళి గప్పినమేనితో బాష్పపూర - లోలనేత్రములతో లోలోనఁ బొదలు
 కడలేనివగలతోఁ గౌసల్యయింటఁ - బడి ప్రలాపించుభూపతిఁ గాంచి, మ్రొక్కి
 “భూమీశ ! మీపుణ్య పుత్రరత్నంబు - రాముఁడు సత్యపరాక్రమశాలి
 సౌమిత్రియును దాను జడలొప్పఁదాల్చి - తామసింపక గంగదాటి కాల్నడల
 ననఘుడై చిత్రకూటాద్రికిఁ బోయె” - ననవుడు దశరథుఁ డాత్మ శోకించి
 “యనఘ ! సుమంత ! రమ్మని చేరఁబిల్చి - తనయునిచరిత మంతయుఁ దప్ప కడిగి
 గౌరవమతి నీవు గల్గితి గాన - మారామభద్రుసేమము లెల్ల వింటిఁ
 గన్నులకఱపు శోకంబును దీర్చు - జెన్నారనతనిఁ జూచినఁ గాని యకట
 తనువునఁ బ్రాణము ల్దరియింపఁ జాలఁ - గొనిపోయి రఘురాముఁ గూర్పవే యనిన
 “వినవయ్య ! శ్రీరామువెంటనేఁ బోవఁ - గని ప్రజ శోకించుఁ గైక దూషించు,
 నిది విచార్యంబుగా దిది బుద్ధిగాదు - మది నింత వగవకు మనుజేంద్ర ! నీవు
 ధైర్యంబు పరికింపు ధర్మంబుఁ బూను - మార్కులు గొనియాడ ననఘుండ వగుము
 అటలేక నడవుల నఖిలభోగములు - మఱచి నీసుతులు నెమ్మది నున్నవారు”
 అని పల్కిలక్షణుం డన్నవాక్యములు - వినుపించుటయును భూవిభుఁడు శోకించి,
 సౌమిత్రిమాట నిజం బొనె ? యట్టి - కామాంధుఁడను గ్రూరకర్తుండ ఖలుఁడ,
 నని సుమంతుని వేగ యటు వీడుకొలిపి - తనమది శోకించు ధరణీకుఁ జూచి
 “హారామ ! హారామ ! హారామ ! యనుచు - శ్రీరాముఁబలుమాటుఁ జింతింప నేల ?
 ఏల నటించెద ? వేల యీశోక ? - మేలతాల్పెద వంత యెఱుఁగనే నేను ?
 నీవు లోకములలో నిందకు వెఱచి - ఆవలఁ గై కేయి కన్నియుఁ గఱపి
 భాముఁ బట్టముగట్టి రాజుఁ గావించి - భూము లేలించెదఁ బొగడొంద ననుచు 1120

నడవిఁ ద్రోపించితే ? నాలిచేఁ బనిచి - కడుఁ గష్టఁడవు నీకుఁ గలవే ధర్మములు ?
 తిట్టుపాటున కోడి తివిరి నాకొడుకు - పట్టంబు మాన్పింపఁ బనిచెఁ గా కధిప ?
 పొంపేఁది రాముని స్రుక్కక కైక - చంపు మన్నను బట్టి చంపవే నీవు ?
 పెద్దకాలము నాకు బిడ్డలులేక - పెద్దయు శోకించి పెక్కులు నోచి
 కడపట నొక్కనిఁ గని యేను గొంత - యుడుకారి యున్నచో నుండనీ వైతి
 వని దూఱు కౌసల్య నధిపతి చూచి - తనపూర్వకథ యెల్లఁ దాఁ జెప్పఁదలఁచి
 “నీవు చెప్పినదెల్ల నిజము గాఁగలదు - భావింప నేనట్టి పాపకర్తుఁడను
 ఒడల బ్రాణము లిఁక నుండవు నాకుఁ - గడుబెట్టివము లాడి కాటింపవలదు
 కౌసల్య ! నాతోంటి కర్తృభోగంబు - లొనరించినవి, యవి యూరకేపోవు ;
 దైవంబులకు నైనఁ దమకర్తృఫలము - భావించి కుడువక పాయరా దెందు 1130
 నది యెట్టి దనినను నదిచెప్పఁ జోద్య - మది తెల్లముగ విను మని చెప్పఁదొడఁగె.

—: దశరథుఁడు కాశ్యపుకు తన శాపవృత్తాంతముఁ దెల్పుట:—

నా డెల్లనేలెడు నాఁడు నాపిన్న - నాఁ డొక్కనాఁ డేను నడురేయిఁ బోయి
 యరుదైనవేఁటల నాసక్తిఁ బొంది - శరచాపములు పూని సరయువుచెంత
 రేసి చూడఁగ రాని రేవుచక్కటికి - డాసినపొదలలో డాఁగి యేనుండ
 వఱిముఱి మృగకోటు లయ్యేటిసీరు - పఱతెంచి క్రోలుశబ్దములు నచ్చటికి
 వీనుల వీక్షించి వెన శబ్దవేధు - లైనబ్రాణము లేసి యందందఁ జంపి
 తనియక కాపున్న తఱి యజ్ఞదత్తుఁ - డనునొక్క మునిపుత్రుఁ డమ్మహానదికి
 తిరమైనవిధి తన్నుఁ దెచ్చినవచ్చి - కరమర్థి నచ్చట కలశంబుముంప
 గుదియక యటమ్రోయ గుటగుటధ్వనులు - అది మత్తగజ మని యడరి వేయుటయు
 నాతీవ్రశర మప్పు డదరంట దాఁక - హాతాత ; హామాత ; యనునార్తరవము 1140
 పొరిఁబొరి నామర్తములు గాడిపాట - వరమునిసుతుఁ డుర్వి వ్రాలి యిట్లనియె;
 “క్రమమొప్పు నడవులఁ గందమూలములు - నమలుమఁ దపసినై ననుఁ గన్నగురుల
 గొలిచి యేరికిఁ గీడు గోరని నాకు - గలిగెనే నేఁ డిట్టి కష్టంపుఁజావు ?
 ఎట్టిపాపాత్ములు నీరాత్మలందు - నెట్టనఁ జంపరు నెఱసి జంతువులఁ
 బగళుల రతికేళిఁ బాయక మెలఁగు - మృగములఁ జంపరు మెయి నోటులేక
 యెవ్వఁడొకో ? నన్ను నీనడురేయి - క్రొవ్వాఁడిశరమునఁ గూల్చినవాఁడు ?
 వాఁ డేమిగతిఁ బోవువాఁడొకో యింక ? - వాఁ డేమిసేయును వఱలు నామృతికి ?
 వక్కటా ! వృద్ధులై యంధులై తమకు - దిక్కెవ్వరును లేక దీనులై యున్న
 తల్లిదండ్రులు నేఁడు తమ కైనవగల - వెల్లియు నెబ్బంగి వెడల నీదెదరా ?
 కడుఁ బ్రొద్దువోయె నొక్కఁడుఁ బోయి తడవె-కొడుకని మది నెంత గుందునోతల్లి ?

ననుఁ గన్నతల్లికి నారామిఁ జెప్పి - యనుమానపడి యెంత యడలునో తండ్రి :
 యాటలమరిగి రాఁ డని చూతురొక్కొక్క ? - నీటికందువ లేమి నిలిచినాఁడొక్కొక్క :
 యేమనివగతురో ? యీచావువిన్న ? - నేమి గాఁగలవారొ యిటమీఁద వారు ?
 ఎవ్వరు నుదకంబు నిచ్చెద రింక ? - నెవ్వరు ప్రోచెద రిటమీఁద వారి ?
 గడఁగి యీబాణ మొక్కటనె మువ్వరముఁ - బడితి మిం కేమని పలవింతు విధికి.”
 నని విలాపించుచో నావిలాపములు - విని “యెప్పుడెప్పుడు విరియునో తమము
 ఎప్పుడు చూతునో యిమ్మహాపురుషు - నిప్పాటు పాటిల్లెనే నేఁడు నాకు”
 ననుచుండ నుదయించె నంతఁ జందురుఁడు - వనధిరో నాశోక వనధి యుప్పొంగ
 చందురుఁ డుదయింప సరయువు దాఁటి - యందు నత్తిరంబునందును వెనుక
 తనచేతికలశంబు ధరణీపై వైచి - తనచెక్కుకలశమస్తకమునఁ జేర్చి 1160
 యురమున వీఁపున నొండొండ నెడలు - నురురక్తధారలు నొడలెల్లఁ దోఁగి
 వీడినజడలతో విశిఖవేదనల - వాడినమోముతో వసుధపై వ్రాలి
 శర ముపదేశమై చనఁ జొచ్చి లోనఁ - బరికించి దేహసంబంధంబు లణఁచి
 యేకర్తములయందు నీడాడనీక - గైకొని యింద్రియ గతు లజ్జగించి
 కడపటియోగంబుఁ గని తన్ను మఱచి - పడియున్న యోగిక్లె వడినూరకున్న

—: దశరథుఁడు యజ్ఞదత్తునిజూచి చింతించుట :—

మునికుమారుని జగన్తోహనాకారుఁ - గనుఁగొని బాణంబు గని యేను బెదరి
 యన్నదీజలములు నప్పుడు తెచ్చి - కన్నులు దుడిచి యంగము లెల్లఁ దుడిచి
 “యక్కట ! మునినాథ ! యడరి నాశరము - దిక్కటి దాఁకి వధించెనే నిన్ను ?
 నీనదీజలముల కేల విచ్చేసి ? - తే నింక నీపాప మేమిటఁ గడతు ?”
 ననుచుండఁ దనకన్ను లల్లన విచ్చి - ననుఁజూచి తనుఁజూచి నాభీతిఁ జూచి 1170
 “నీ వేమి సేయుదు ? నీకేల వగవ ? - నీవెవ్వఁడవు నాకు నికృతి గావింప ?
 దైవయోగంబున ధరణీశ ! నాకు - నీవిధి యయ్యె నీ కేల శోకింప ?
 నేనుఁగు ననుబుద్ధి నేసితి గాని - పూని నాదెనఁ గోపమున నేయ వీపు ;
 ఏను బ్రాహ్మణుఁడఁగా నెలమి వైశ్యునకు - భూనాథ ! శూద్రుకిఁ బుట్టినవాఁడ ;
 నటుగాన నిది బ్రహ్మహత్యయుఁ గాదు - పటుదోషఫలము నికా బ్రాపింపలేదు
 నరనాథ ! తలఁకకు నాచావుఁ జూచి - యరిగి నాగురు లున్న యచటికిఁ బోయి
 నాచావుఁ జెప్పకున్నను యోగదృష్టిఁ - జూచి భావించి యచ్చగఁ గాంచిరేని
 కోపించి నన్నగురులు నికాబట్టి - శాపింప రఘుకులక్షయము గాఁగలదు.
 భూపాల ! యీకొండపొంతఁ బశ్చిమపుఁగోపున నొకమట్టి కొమరొందుచుండు
 నావటవృక్షకోటరమందు రేయి - కావడి ఘటయించి కడుసంతసమున 1180

గురుతుగా నేను నా గురుల నందుంచి - యరసి పోషణసేయ నందున్నవారు ;
 కరమొప్పు గురువుల గ్రక్కున డించి - పరితాప మొందక భయపడ కీవు ;
 కావున వారికిఁ గలశోదకములు - వేవేగఁ గొనిపోయి వినుపింపు మీవు ;
 మనుజేశ : నీయస్త్రమరణంబు నాకు - ననుచిత మీదాణ మల్లనఁ బెఱుకు :
 మీశరవేదన కే నోర్వఁజాల ; - నాశరీరమునఁ బ్రాణము లుండ వింక ;”
 ననవుడు నేనప్పు డల్లనఁజేరి - ఘనమైనశోకాగ్నిఁ గ్రాలుచు వగచి
 యమ్మఁ బెఱుకఁబూని యటు ముట్టవెఱచి - క్రమ్మఱ దెగువమైఁ గలఁగి కంపించి
 పనిగొనువగలతో బ్రాణంబు వెఱుక - మునికుమారుఁడు ప్రాణములు వాసె ; నంతఁ
 గలఁగుచు నేను నాకలశంబుతోడి - జలములు గొని తదాశ్రమభూమి కరిగి
 యతివృద్ధులై యంధు లై తా రనన్య - గతికులై నిజసుతాగమన ముల్లముల 1190
 నెడపకఁ గోరుచు నెఱకలు విఱిగి - పడియున్న పక్షుల పగిది నట్లున్న
 ఘనపుణ్య లగువారిఁ గన్గొని చేరఁ - జనుదేరఁ దాఁ గాలి చప్పు డాలించి
 “యోపుత్ర ! యిటు తడవుండుదువయ్య ! - మాపట్టి రాకేల మసలెనో యనుచు
 దలఁకుచుండితిమి మీతల్లియుమేము - నిలుతువె యొకచోట నీవింతప్రొద్దు ;
 తనయ ! నీవెక్కడ తడసితివయ్య ! - కనుఁగొనఁగా మాకుఁ గన్నులు నీవ ;
 అతివృద్ధులకు మాకు నాధార మీవ - గతిలేనిమాకు సద్గతియును నీవ
 యిది యేల పలుకవు ? ఏమంటి నిన్ను ? - నుదకముల్ తెమ్మంటి నోకుమారకుడ !”
 యని పల్కుమునిపల్కు లంతరంగమునఁ - బెనఁగొన్నశోకంబు భీతియుఁ బెనువ
 చెట్టెక్కి కావిడి శీఘ్రంబ డించి - యట్టిటు వడఁకుచు నతిదీనవృత్తిఁ
 జెప్పెద ననవచ్చి చెప్పరాకుండి - చెప్పకపో దని చెప్ప సూహించి 1200
 చలియించి గద్గదస్వరముతో వెడలు - పలుకులఁ దడబాటుపడుచు నిట్లంటిఁ.
 “దాపసోత్తమ ! యేను దశరథమేది - నీపాలకుడఁ గాని నీపట్టిఁగాను ;
 నీచకర్తులు విన్న నిందించునట్టి - నీచకర్తము నాకు నేఁడు సిద్ధించె.
 నేయుగంబులయందు నెవ్వరు నిట్లు - సేయనిపాపంబుఁ జేసి మీకడకు
 వచ్చితి నేమని వాక్రువ్వ నేర్తుఁ - దెచ్చె దైవం బిట్టి తెంపుసేయుటకు
 సరయువుపొంత నిశావే వేఁటఁ - దిరుగుచు మృగము లేతెంచు చక్కటికి
 వీనుల దృష్టించి వెన శబ్దవేధు - లైనబ్రాణము లేసి యందందఁ జంప
 నీరుకందువనుండి నీకుమారుండు - నీరు నింపఁగఁ గుంభనినద మాలించి
 యేనుఁగుతలఁపున నేసితిఁ గాన - నానతి నాకేమి యనఘ ! మీతనయు
 ప్రాణముల్ గొనియె నాపటుబ్రాణ” మనినఁ - బ్రాణముల్ ఝల్లని పడి మూర్ఛవోయె.
 నామునిపత్నియు హాపుత్ర ! యనుచు - భూమిపైఁ బడి రిత్త వొందునట్లున్న
 నప్పు డే నడలుచు నల్లనఁ దెలుపఁ - దెప్పిరి వారు నాదెస మోములెత్తి

“యేలయ్య ! దశరథ యేల శోకాగ్నిఁ - గ్రాల ? మాతనయు నెక్కడ దాచి తీవు ?
 అడవులఁ దపసులై యంధులైయున్న - బడుగులఁజంపి పాపముఁగట్టుకొంటి
 యడరి నీదగుబాణ మదరంటఁ గొన్నఁ - బడునప్పు డేమని పలికెనో కొడుకు ?
 పాయనివేదనఁ బ్రాణముల్ విడిచి - పోయెనో ? విడువకఁ బొదలుచున్నాఁడో ?
 మృతికై న నొండు నిమిత్తంబులేదె ? - యతిసుతుఁ డఁట బాణ మఁట చావు విధియుఁ
 బుడమి వానప్రస్థఁ బొలియించెనేని - చెడు నింద్రుడైనను జెడఁడె భూవిభుఁడు ?
 అవనీశ ! మాపుత్ర నజ్ఞానబుద్ధి - తవిలి యేసితిగానఁ దగదు నిన్నలుగ ;
 మాకుట్టఁ జూడక మముఁ గొని క్రాలు - శోకాగ్నులారవు ; చూపవే వాని ;” 1220
 వనియని శోకించు నాతపోధనులఁ - గొనిపోయి వీడె మీ కొడు కనుటయును
 వేడిపయోధారవిమలమానసుఁడు - వేడితపోధనవిపులపుణ్యండు
 వేడి సుధీజన వితతవర్తనుఁడు - వేడి నిరంతర వేదతత్పరుఁడు
 అనుచుఁ జేతులు చాచి యందంద వెదకి - తనయునిపైఁ బడి తల్లి శోకించి
 తొడలపై నునిచి నెత్తుటఁ దోగియున్న - జడలలోఁ దలఁజేర్చి సంతాప మంది
 “యోవిమలాత్మక ! యోయజ్ఞదత్త ! - యోవిశ్రుతాచార ! యోధర్మనిపుణ !
 యెందు నాతోడ నీ విటఁ జెప్పికాని - యెందును బోవవీ విది యేమి ? నేడు
 నాకలోకమున కున్నతిఁ బోవుచుండి - నాకేల చెప్పవు ? నావంశతిలక !
 కడవఁ జేసెడు పాపకర్తురాలైతి-నడురేయి ని న్గడువడిని బొమ్మంటి ;
 నేచినగురుభక్తి నెల్లలోకములఁ - గాచినకొడుకు నిక్కడఁ జంపుకొంటి ; 1230
 నాకేటితప మింక నాకు నీతోడి - లోకంబె కాకింక లోకై కవినుత !
 యెక్కడి నీప్రాణ ? మెక్కడిబాణ ? - మెక్కడి దశరథుం ? డెక్కడ నీవు ?
 ఇన్నియు నొడఁగూర్చ నిటు నేడు గలిగి-నిన్ను ద్రెక్కొనియెనా నీకర్తృఫలము ?”
 అని తల్లి శోకింప నమ్మునీశ్వరుఁడు - తనయునిపైఁ బడి తద్దయు వగచి
 “నీవు నాకడ కతినిష్ఠతో వచ్చి - కావెంతు ప్రితి సత్కారముల్ తొల్లి
 యేను నీకడ కిప్పు డేతెంచియున్న - నేనెయ్యములు సేయ విటు నీకుఁ దగునె ?
 కొడుక నీనిర్మలగుణకలాపములు - వెడలెనే యాబాణవివరంబునందు ?
 నెవ్వనిఁ జదివింతు నింక వేదములు ? - నెవ్వనిఁ జదివింతు నింక శాస్త్రములు ?
 నెవ్వని వినిపింతు నింకధర్మపులు ? - ఎవ్వని కెఱిగింతు నింకఁ గావ్యములు ?
 ఫలములు జలములు పరికించి మాకు - నలయకుండఁగ నెవ్వ రరసి పెట్టెవరు ?
 దీర్ఘాయు వని నిన్ను దీవింతుగాని - నిర్ఘాతపటుబాణనిహతి పల్కితినె ?
 జమునైనఁ బుత్రభిక్షము వేడుకొనెదఁ - గొమరార నచటికిఁ గొనిపోఁగదయ్య !
 పనిపడి యెందును బరలోకవిధులు - తనయు లొనర్తురు తల్లిదండ్రులకు
 బరిపాటి దప్పించి పరలోకవిధులు - మరలించి విధి నీకు మముఁ జేయఁబనిచె :

నీకలదినములు నిష్ఠ పెంపొందఁ - జేకొని మమ్ము రక్షించితి వీవు ;
 నీయట్టికొడుకును నిజముగాఁ బూని - యేయుగంబులఁ గందు నేనింక ననఘ :
 దురితదూరుఁడవు బంధురతపోనిధివి - గురుభక్తుఁడవు నీవు గురుభక్తియుతులఁ
 బరలోకపరు లార్యపరులు ధర్మైక - పరు లెందు నిజశౌర్యపరు లార్తిహారులు
 అన్నదానాదిమహాదానపరులు - గన్నలోకంబులు గనుము నీ" వనుచుఁ
 గరమొప్పనగ్నిసంస్కారాదివిధులు - తరమిడి చేసిరి తమతనూజునకు 1250
 నమరుఁడై యతఁ డంత నాకాశవీధి - నమరవిమానంబునందుండి పలికె.
 “ఓగురులార! యే ను త్తమలోక - భోగభాగ్యుఁడ నైతి; పుణ్యుండనైతి;
 గరమర్థి మిముఁ గొల్చుకతమున నాదు - మరణంబునకు మీరు మలఁగకుఁ డింక.
 నేకాల మేత్రోవ నేది గావలయు - నాకాల మాత్రోవ నది గాకపోదు ;
 అయ్యెడుకార్యంబు లగుఁగాక మాన - వయ్య! మీరితనిపై నలుగకుం” డనుచు
 ననిమిషపురి కేగ నతఁ డంత వారు - తనయునిపైఁ గూర్చి ధరియింపజేక
 “పోయెద మే మిదె! పుత్రశోకమున - మాయట్ల నీవును మరణంబు నొందు”
 మని ఘోర మగుశాప మలిగి నాకిచ్చి - తనువులు విడిచి రత్తపసు లచ్చోట
 నగ్నిసమానుల నాపుణ్యధనుల - కగ్నిసంస్కారాదు లట నేను జేసి
 చేకొన్నవగల వచ్చితిఁ బురంబునకు : - నాకర్తృఫల మిదె యాసన్నమయ్యె. 1260
 ధీరత చెడి బుద్ధి తిరుగుచున్నదియు - నో రెండఁ జొచ్చెఁ గన్నులు గానవయ్యెఁ ;
 బలుకులు వినరావు ప్రాణంబు లింక - నిలువ వీయొడలిలో నిలుపంగలేను ;
 నాపాలి కల్పదు నాధీసముదు - నాపరాక్రమరుదు నాగుణోన్నిదు
 నాభాగ్యపదభద్రు నారామభద్రు - శోభనగుణముదుఁ జూడలేనైతి.

—: దశరథుఁడు ప్రాణముల విడుచుట :—

నీరాత్రితోఁ గూడ నేడునా శ్శయ్యె : - శ్రీరాముఁ బాసి నాజీవ మెట్లుండు ?”
 నని ప్రలాపించుచు హారామ : రామ : - యనుచు నంతనె మృతుండయ్యె నారాజు.
 వనటలఁ గుంది భూవరుఁడు నిద్రించె - నని తాను నిద్రించె నంతఁగౌసల్య.
 పరికించి యంతఁ బ్రభాత మౌటయును - గరమర్థి వందిమాగధులు నుతింప
 దొరకొని మంగళతూర్యముల్ మ్రోయఁ-బురి నుండువారెల్ల గిరికొని వచ్చి
 ధరణీశదర్శనోత్కంఠ లై యుండ - నిరవౌష్ణ నేడేల యిన్నాశ్శరీతి 1270
 దొర మేలుకొనఁ డంచు దొరకొన్నచింతఁ - బరిచారకులు వచ్చి పతిసెజ్జ డాసి
 ధరణీశుఁ డున్నచందము పోల దనుచు - నురుభయంబును బొంది యూరుపు లలర
 యడుగులు చేతులు నంటంటి చూచి - యొడలఁ బ్రాణములు లేకునికి భావించి
 యందఱుఁ బెలుచ మహారోదనంబు - లందంద సేయ దిగ్గన మేలుకొంచి

యదరి కౌసల్యయు నాసుమిత్రయును - బెదరి యందఱఁ జూచి పృథివీశుఁ జూచి
 హా : యని యెలుగెత్తి హాప్రాణనాథ : - పోయితే దశరథ భూనాథ : యనుచు
 విలపింపఁ గైకేయి విని రాఁగఁ జూచి - పలుమాఱు గైకేయిపై మోదుకొనుచు
 “గైక నీకోర్కులు కడముట్టె నేఁడు - కైకేయి కలఁచితే కాకుత్స్థకులము ?
 నడవులపాలు గ మ్మని రాముఁ ద్రోచి - నడి కోర్చి దశరథేశ్వరుఁ జంపుకొంటి
 నెలకొని యిటమీఁద నీవు నీసుతుఁడు-నిలయుల్ల గైకొని యిపుడు భోగింపుఁ” 1280
 డనుచు నాకౌసల్యయాదిగా సతులు - తనుఁజేరికొని యేడ్వఁ దల వంచుకొనుచు
 నలిఁదూలి చనుదెంచి నాథుపై వ్రాలి - పలుదెఱంగులఁ గైక పలవించుచుండె.
 నాసమయంబున నడలుదీపింపఁ - గౌసల్య దశరథుఁ గనువిచ్చి చూచి
 “ధరణీశ : నీయట్టి ధర స్వరూప - చరితున కీచాపు సమకూరఁదగునె ?
 మోసపోయితి నిన్ను ముదలింపలేక - నీసత్యసంపద నిన్నింతచేసెఁ ;
 గడుకష్టమతి యైన కైకేయిఁ జూచి - యడవికి రాముఁ బో నడచిన వగపు
 పరికించి నీకేను బరిచర్య సేయ - భరియింపలేనైతిఁ బార్థివోత్తంస !
 నీయిచ్చలోనుండ నీపంపుఁ జేసి - పోయి సత్కీర్తులు పొందె రాఘవుఁడు.
 నెలకొన్న సత్య బు నీవు పాటించి - బలిసి నిలింపసంపదలు గైకొంటి
 ధరణీశ : నాకు నుత్తముఁ దైన నిన్నుఁ-బరుసంబు లాడినఁ బాపంబు దక్కె.” 1290
 వని చాల పలవింప నాసుమిత్రాది - వనితలు గొంతెత్తి వాపోవుచుండ
 నంతట నీవార్త లందంద మ్రోసె - గాంతలమేడ్పు లాకసమెల్ల నిండె.
 నంత సూర్యోదయం బయ్యె నొటయును - ఎంతయు భయముతో హితులు బాన్దవులు
 చేరువన్మపులు వసిష్ఠాదిమునులు - ధారుణీసురలు ప్రధానులు వచ్చి
 భూరిశోకంబునఁ బొగులువసిష్ఠుఁ - డారూఢమతిమంతు ననుమతిఁ బడసి
 తడయక దశరథ ధరణీశుమేను - గడఁకతోఁ దైలపక్వంబు సేయించి
 చెలువై నమణిమయసింహాసనమునఁ - గొలుపున్న తెఱఁగునఁ గూర్చుండఁబెట్టి
 మంత్రులు సకల సామంతులు రాజ - తంత్రజ్ఞులను గూర్చి తగవునఁ బలికె ;
 “నీరాజుసామ్రాజ్య మెల్లఁ బాలించి - స్వారాజునగరికిఁ జవియె నేడకట !
 ఇతనిపూనిక దీర్ప నింతయుఁ దాను - హితమతియై రాముఁ డేగె గానలకు. 1300
 భరతుండు తమమామపట్టణంబునకు - నరిగె శత్రుఘ్నసహాయుడై మున్నె
 మనము రామునిఁ బిల్వ మరలిరాఁ డతఁడు - తనపూస్కి దీర్పక ధర్మవర్ధనుఁడు
 కావున భరతు వేగమె పిలుపింపఁ - గావలయును రాజకార్యముల్ దీర్ప
 రాజు లేకున్నఁ బురంబు రాష్ట్రంబు - రాజిల్ల దెల్ల వర్ణంబులుఁ గలయ
 దండనీతిక్రియల్ దానధర్మములు - మెండోడి చెడిపోవు ; మింతురు రిపులు ;
 జారులు చోరులు నందడింపుదురు - కోరి నొంతురు సాధుకోటి దుర్జనులు

దొరలు సామంతులు దుర్గాధిపతులు - నరిది కప్పము లియ్య" రని నిశ్చయించి.
 అలఘుమానసుఁడు జయంతుండు మొదలు - నలుగురు మంత్రుల నయబుద్ధిఁ బిలిచి
 “పలువన్నె చీర లాభరణముల్ గొనుచుఁ - బొలుచు గిరివ్రజపురమున కేగి
 ఈవార్త లాతని కేమియుఁ దెలుప - కావసిష్ఠుండు రమ్మనె మి మ్మటంచుఁ 1310
 గడువేగ భరతు నక్కడ నుండనీక - తొడుకొనిర” మ్మన్న దోరంపుఁగడఁక
 వారలు హరులు దువాళిగా నెక్కి - సారెనానాపురజనపదంబులను
 నదములు నదులు కాననములు గిరులు - పొదలు పెక్కులు దాఁటి పొదలినదాటి
 కరము చెన్నొందఁ గేకయరాఁపురికి - నరుగ వారంత నేడవనాఁటిరాత్రి
 బలమేది గోమయపంకమధ్యమునఁ - దలవిరియఁగఁబోసి తండ్రి గూలుటయు.
 జలనిధిశూన్యమై సంపూర్ణచంద్రుఁ - డీలఁ గూలుటయుఁ బట్టపేనుంగుకొమ్ము
 విఱుగుట మొదలైన విషమంపుఁగలలు - తఱుచుగాఁ గని లేచి తద్దయు భీతి
 తనయిష్టసఖులతోఁ దత్ప్రకారంబు - వినుపించి వగలమై వెనుఁబడుచున్న
 భరతునన్నిధి కేగి ప్రణమిల్లి పిలిచి - కరమర్థి తమచేతి కానుక లిచ్చి
 “యావసిష్ఠుఁడు కార్య మక్కడ గలిగి - దేవ ! మిమ్మిట తోడి తెమ్మన్నవాఁడు 1320
 విచ్చేయు” మనవుడు వెన దూతచేష్ట - లచ్చుగాఁ గనుఁగొని యతిభీతి నొంది
 తనమామకడ కేగి తత్ప్రకారంబు - క్రమమొప్పఁ దెలిపి సత్కారము ల్వడసి

—: భరతుఁ డయోధ్యఁ బ్రవేశించుట :—

యతఁ డంపఁ గదలి రథారూఢుఁ డగుచుఁ - జతురంగబలములు సచివు లేతేర.
 నతులితచింత నేడవనాఁడు వచ్చి - యతిరయంబున నయోధ్యాపురిఁ జొచ్చి
 పతి లేనిసతి నిశాపతి లేనిరాత్రి - గతి నెంతయును భోగకళలకుఁ బాసి.
 కన్నుల కాపురి కడు వాడుపాటి - యున్న చందము చూచి యుల్లంబు గలఁగి
 “యిది యేమి విభముకో ? యీపట్టణంబు - తుదిముట్ట శూన్యమై తోచుచున్నదియుఁ
 బౌరులు ననుఁ జూచి బాష్పము ల్దొరుగఁ - దూఱుచు దవ్వలఁ దొలఁగి పోయెదరు.
 అంగళ్ళ సకలసామగ్రివస్తువులు - పొంగార వేటికి పురములో” ననుచు
 నగరివాకిట నమున్నత రథంబు డిగి - మొగి చెడి తాను దమ్ముఁడు శూన్యమైన 1330
 యంతఃపురంబున కరుగఁ గై కేయి - యెంతయుఁ బ్రియముతో నెదురుగా వచ్చి
 కౌఁగిలింపుటయును గరమర్థిఁ గై క - కవిరళభక్తితో నప్పుడు మొక్కి
 యిచ్చమైఁ దమమామ యిచ్చినతొడవు - లిచ్చి వారలసేమ మేర్పడఁ జెప్పి
 “యెంతయు శూన్యమై యిదియేమి నగరు - వింతయై యున్నది విభవంబు దఱిఁగి
 రామలక్ష్మణులకు రాజవర్యునకు - సేమమే ?” యనవుడు చింతించి కై క
 భరతునిఁ జూచి సంభ్రమము రెట్టింప - దరహాసపదనయై తగవేది పలికె..

“దలకొని తొల్లి మీతండ్రి నాకర్థి - వలనుమీఱగ రెండువరము లిచ్చుటయు
 నొకటికి భరతుని నుర్వి నేలింప - నొకటికి రఘురాము నునుప దుర్గముల
 నని వేడుటయుఁ దండ్రియానతిఁ బూని - జనకజాలక్ష్యణసహితుడై మునుల
 యనువున రఘురాముఁ డడవికిఁ బోయెఁ ; -దనయుని నెడఁబాసి ధరణీశుఁ డీలె. 1340

నీసున నీకుఁగా నీయుపాయంబు - చేసితి రాజ్యంబు చేకొను మింకఁ,
 బ్రజలఁ బాలింపు సంపదలఁ దేలింపు - భుజశక్తి నేలుము బుద్ధి నొండనక”
 ననవుడు మూర్ఖిల్లి యవనిపైఁ ద్రెళ్ళి - ఘనరోషదృష్టిమైఁ గైకేయిఁ జూచి
 “కైక ! నాతల్లివై కరుణకుఁ బాసి - యీకష్టవర్తన మేల కైకొంటి ?
 మునివేషమున వనంబున రాము నుండు - మని పల్క నెట్లు నోరాడెనే తల్లి ?
 యరయ నిర్మలధర్మ లైనరాఘవుల - చరితంబు నీకు విచారింపఁ దగదె ?
 యే నింక మాతండ్రి కేమని వగతు ? - నేను రామునిమొగం బెటువలెఁ జూతు ?
 నెంత లోఁగుందెనో యిచ్చలో రాముఁ ? - డెంత కోపించెనో యేచి లక్ష్యణుఁడు ?
 యెంత దూఱెనో కాన కేగుచో నీత ? - యింత కేమయ్యెనో యింతి కౌసల్య ?
 యంతఃపురాంగన లాసుమిత్రయును - వంతచే నేమని వగచుచున్నారో ? 1350

వీరలకడ కేగి విలపింప నాకు - నో రెద్ది ? యెట్లు మనోవ్యథఁ దీర్తు ?
 వింక నీపురమేల ? యీభోగమేల ? - శంకింప కడవియే శరణంబు నాకు.
 ఘనపాపరతిఁ జేసి కడఁగి మీతల్లి - నిను నొక్కరక్కసునికిఁ గన నోపుఁ !
 గాని కేకయరాజుఁ గన్నకూఁతురవు - గానేర వేమందు కైక ! నీతోడ”
 నను మాట లన్నియు నల్లనఁ బొంచి - వినుచున్నమంథర వెనఁ జూచి ప్రజలు
 ఇన్నిపాపంబులు నిదియ చేయించె - నన్న శత్రుఘ్నుఁడు నావృద్ధవనిత
 గూను డొంకులు దీఱ క్రొమ్మడి జాఱ - మేనిసొమ్ములు వీడ మెలఁతలు చూడ
 కడకాలుఁ బట్టి యాకసమునఁ ద్రిప్పి - పుడమిపై ప్రేసె నప్పుడు చాలనలిగి
 కైకేయినతు లెల్ల కనుకని చెదరఁ - గైకను వధియింపఁ గడఁగిన నంత
 భరతుండు చూచి “యీపాపాత్మురాలిఁ - బొరిగొని పాపంబుఁ బొంద నేమిటికి ? 1360

పెనుపేది తల్లిఁ జంపిననీచు లనుచు - మనలఁ జూడఁగ రోయు మది రామవిభుఁడు
 అటుగాన వల” దని యతని వారించి - యటుపోయి కౌసల్యమడుగుల కెఱఁగి

—: భరతుఁడు కౌసల్యయొద్దకుఁ బోవుట :—

తాను దమ్ముఁడు శోకదందహ్యమాన - మానసులై పలుమా తెలుఁగెత్తి
 పలవింప నప్పు డాభరతునిఁ జూచి - యలిగి కౌసల్య యిట్లని దూఱఁబలికె.
 “వతిఁబాసి సుతుఁబాసి బహుశదుఃఖముల - మతి మాకు శోకింప మఱి దగుఁగాక
 నీ కేల శోకింప ? నెలకొని యింత - నీకోరిన జైల నీతల్లి చేసె ;
 నన్న నీవింక రాజ్యము సేయుచుండు” - మన్నఁ జేతులు మోడ్చి యతఁడు భీతిల్లి

వెనువెన్న దిగియ నవ్వెలది కౌసల్యఁ - గనుఁగొని వాక్కాయకర్తచిత్తముల

“శ్రీరామునకుఁ గీడుఁ జేసితినేని ? - ధారణి నే నేలఁదలఁచితి నేని ?

నేను గై కతలంపు నెఱిగితి నేని ? - నే నొకకిడైన నెఱిగితి నేని ? 1370

వినుము మద్యంబు ద్రావినవాని గతికి - పెనుపేదవిప్రుఁ జంపినవానిగతికిఁ

దెగి గురుపత్నిఁ బొందినవానిగతికి - జగతిపైఁ దానోడి చనువాని గతికి

చెనఁటియై పసిఁడి మ్రుచ్చిలువానిగతికి - నెనసి గోహత్య చేసినవాని గతికి

న్యాయంబు దప్పిన నరనాథు గతికి - నేయెడఁ గొండెగాఁ డేగెడు గతికి

శరణార్థుఁ బ్రోవని దురితాత్తు గతికి - వరధర్త విక్రయవాంఛితు గతికి

గురువులఁ దిట్టిన కుటిలాత్తు గతికి - నరయ స్వామి ద్రోహి యగువాని గతికిఁ

దల్లిదండ్రులఁ దిట్టు తనయుని గతికిఁ - గల్ల లాడెడు పాపకర్తుని గతికిఁ

వరధనంబుల కాసపడువానిగతికి - పరసతిఁ గలిసిన పాపాత్తు గతికిఁ

జనువాడ నిందుకు సాక్షి దేవతలు - ఈపాపకర్తురా లిటుచేసెఁ గాక

యేను రాముని కేల యెగ్గు గావెంతు - నీనీచకర్తంబు లేడ ? నేనేడ ?” 1380

వని యేడ్చు భరతుశోకాగ్నులపెంపుఁ - గనుఁగొని కౌసల్య కడుభీతిఁ బొంది

“యిటువంటిపుణ్యాత్తు నేల దూఱితిని ? - గటకటా !” యని పొక్కి కౌఁగిటఁ జేర్చి

భరతశత్రుఘ్నుల పై వ్రాలి తూలి - పరితాప మొందుచుఁ బలవించుచుండె.

నంత వసిష్ఠసంయమి వారిఁ గొనుచు - నంతఃపురంబున కడలుచుఁ బోవఁ

“గనుఁగొనఁగా రాదు కై కేయి గన్న - తనయుండు వీఁ” డని తనమీఁద నలిగి

పెనుపొంద మాణిక్యపీఠిపై నొరిగి - తనుఁ జూడనొల్లని తలఁపున రోగి

కనుఁగవ మూసినగతి నున్నతండ్రిఁ - గనుఁగొని భరతుండు కడుమూర్ఛఁ బొంది

తెలిసి క్రమ్మఱఁ జూచి తీవ్రంపువగల - వెలువరింపఁగరాక విలపింపఁదొడఁగె.

“వసుధేశ ! కేకయావనిపాలుచేత - ననమానమణిభూషణావళి నీకుఁ

గొనివచ్చినాడఁ గైకొన నొల్లవేమి ? - ననుఁ జూడ వదియేమి ? నాతప్పులేమి ? 1390

కడుఁబాపమతి యైన కై కేయి గన్న - కొడు కని ననుఁ జూడఁ గూడదోకాక ?

ధరణీశ ! యాసుమిత్రాపుత్రుఁ జూడు - పురపురఁ బొక్కుచుఁ బొరలుచున్నాఁడు

కడఁగి నీహస్తపంకజములఁ బట్టి - తుడవ వేమిటికి శత్రుఘ్నుపై ధూళి

వితనిఁగ టాక్షింపు మితనితోఁ బల్కు - మితనిఁ గొఁగిటఁ జేర్చు మితఁ డేమిచేసె ?

నీమంచితనమును నీదయారసము - నీమొగమోటము నేఁ డెందుఁబోయె ?

గై కేయి నీబుద్ధి గలఁచెనే తండ్రి ? - నీ కిట్టిమరణంబు నేర్చెనే కలుగఁ ?

జావరే వృపు లెందుఁ జత్తురు గాక - లేవుకా కిట్టివి లేవుగా నెందుఁ ?

బడఁతులు మెప్పించి ప్రాణవల్లభుల - నడుగరె ? యీయీవు లడుగరు కాక ?

యీకష్టవర్తనం బేమిటఁ గడతుఁ ? - జేకూరె విక నేమి సేయుదు” ననుచుఁ

బలుమాటు విలపించు భరతునిఁ జూచి - తెలిసి వసిస్తుండు తెఱఁగొప్పఁ బలికె 1400
 “అనఘాత్త ! మీతండ్రి యవని నంతయును - వినుతింప నలువదివే లేండ్లు నేలె.
 మనుమార్గనియతి ధర్తము లెల్లఁజేసె - గొనకొని మీయట్టికొడుకులఁ గనియెఁ
 గావున నీవు శోకము మాను మింకఁ - గావింపు మగ్నిసంస్కారాదివిధుల”
 వనవుడు నొఁగాక యనుచు మర్నాఁడు - మునుల రాజుల మహాత్తులఁ బిలిపించి
 వలనొప్ప దశరథేశ్వరు కశేబరము - కలఁగొని తీర్థోదకము లార్చి తెచ్చి
 వరవత్తఱుషణావళులఁ గైసేసి - తరమిడి వేదోక్తదానముల్ సేసి
 పరఁగవిమానంబుపైఁ దెచ్చి పెట్టి - యరుదైన మంత్రపూతాగ్నిఁ జేపట్టి
 తనతమ్ముఁడును దాను దగవసిష్ఠాది - మునులతో భరతుండు ముందట నడువ
 నావిమానమునకు నందందఁ గదిసి - వావిరి యేడ్చుచు వగలఁ దూలుచును
 మునుకొని కొసల్య మొదలుగాఁ గలుగు-వనిత లందఱుఁగూడి వరుస నేతేర 1410
 సరయుపుచేరువ శవభూమియందుఁ - దిరముగా సొదఁ బేర్చి త్రేతాగ్ను యనిచి
 యొలసినభక్తి వేదోక్తమార్గమున - నెలకొని దశరథన్యపతి దహించి
 తగురీతి మఱి తిలోదకములు వోసి - తగవుతోఁ బిండప్రదానము లేసె
 నగరికి పచ్చి యున్నతి భూసురులకుఁ - దగఁ బితృప్రీతిగా దానములేసె
 తెఱఁగొప్పఁ బండ్రెండుదినములు వలయు - తెఱఁగుల నడిపి వర్తించుచో నంతఁ
 గొనకొని యిఁజ్ఞుకుకులగురుండైన - మునివసిష్ఠుఁడు కార్యములు విచారించి
 తాను రాజన్యులు తగుమంత్రవరులు - భానుసన్నిభతేజు భరతునిఁ జూచి
 “వరతేజ ! మీతండ్రి వరలోకమునకు - నరిగె, శ్రీరాముఁడు నరిగెఁ గానలకు ;
 నుర్వికి రాజు లేకున్న కార్యములు - నిర్వహింపఁగ రాదు నిల్వరు ప్రజలు
 ధారణి చఱియించు ధర్తంబు లణఁగు - వైరులు మింతురు పర్ణము ల్గలయు 1420
 నవని యురాజక మైయుండఁ దగదు - ప్రవిమలమతి నీవు పట్టంబుఁ బూను”
 మని బుద్ధి చెప్పిన నమ్మునినాథుఁ - గనుఁగొని భరతుండు గంఠములు మొగిచి
 “యిదియేమి మునినాథ ! యింత మూఢుఁడనె-మది నింత నెఱుఁగనె చూకులక్రమము
 నన్నఁ గానలఁ ద్రోచి యక్కటా ! నన్ను - గన్నతండ్రినిఁ జంపెఁ గడఁగి మాతల్లి
 యింతచాలదెనాకు ? నింకరాజ్యంబు - చింతింతునేయేను ? జెప్పకు మింకఁ
 గైకేయి కొడుకని కడఁగి పల్కెదవు - గాక యీతలఁపులు గలవె నాయందు ?
 విట్లున్నరూపున నేను మారాము - పట్టంబు గట్టెదఁ బ్రార్థించి తెచ్చి
 కాకున్న మాయన్నగై కొన్ననియతిఁ - గైకొందు గా కొండు గలుగునే మాకు ?”

—: భరతుఁడు రాముని యొద్దకుఁ బోవుట :—

నని విశ్వయము చేసి యపుడు మంత్రులను-గనుఁగొని “మాయన్న గానఁబోవలయు

తెరువులు చక్కఁగా దిద్దింపుఁ డఖిల - పురజనులకు నేగఁ బొసఁగినరీతి 1430
 నెడనెడ విడుదు లనేకవస్తువులు - గడుసమగ్రములుగాఁ గావింపుఁ" డనిన
 ననుకూలమతి వార లట్ల చేయించి - రనుపమోత్సాహులై యమ్ములునాఁడు
 మందిమాగధులును వరమంత్రివరులు - సుందరీనటన ర్తసుకుమారవరులు
 నవసహస్రములు దంతావళఘటలు - జవనాశ్వకోటి లక్షయు శతాంగములు
 నలువదిలక్షలు నమితపదాతి - తఱుచుగా నడువఁ దత్తఱిఁ బౌరజనుల
 జనపదస్థల నెల్లజాతులవారి - ధనరత్నరాసులు తగ వసిష్ఠాది
 మునుల రాజుల మంత్రిముఖ్యులఁ గొనుచు - తనతమ్ముఁడును దాను దల్లు లందఱును
 ననువుగాఁ జతురంతయానంబు లెక్కి - వెనుక రా భరతుఁ డవిధమునఁ గదలి
 పోయి గంగాతీరమున దండు విడియ-నాయతభుజశీలుఁ డగుగుహుం డెఱిఁగి
 కడఁగి రామునిమీఁదఁ గై కేయికొడుకు - నడచుచున్నాఁడు సేనలతోడ ననుచు 1440
 నలవుమైఁ గోపించి నావ లాగించి - బలములతో వచ్చి భరతుని కనియె.
 “భరత ! రాముఁడు రాజ్యపదవి నీకిచ్చి - యరుదుగా మునివృత్తి నడపుల నుండ
 నీవు సేనలఁగూడి నిజశక్తి మెఱసి - పోవుచున్నాఁడవు పోలునే నీకు ?
 నేను రామునిబంట నేనఁవ నిన్నుఁ - బోనీను నీబలంబుల సంహరింతు.
 నడరి నీతోడఁ బోరాడి ప్రాణములు - విడిచిన మఱి రామవిభునిపైఁ బొమ్ము”
 అని రోషమున గుహుఁ డాడువాక్యములు - విని భరతుఁడు నవ్వి విమలుఁడై పలికెఁ.
 “బరమాత్ముఁ డగురాముఁ బ్రార్థించి తెచ్చి - పరఁగ నయోధ్యకుఁ బట్టంబు గట్టఁ
 బోవుచున్నాఁడ నాబుద్ధిలో నొండు - భావించి నీవిట్లు పలుకంగవలదు”
 అని యన నాతని నక్కునఁ జేర్చి - తనమది పొగుల నాతని చిత్త మెఱిఁగి
 యనురక్తి భరతేశునడుగుల కెఱిఁగి - యనుపమవన్యంబు లై నవస్తువులు 1450
 కని డనియఁగఁ బెక్కుకానుక లిచ్చి - కొనిపోయి గుహుఁడు కాకుత్స్థుండు తొల్లి
 విడిచినచోటున విడిచి, సంప్రీతి - జడలుగట్టినచోటు చనిచని, చూప
 జనులును మునులును సచివులు దానుఁ - గనుఁగొని భరతుండు కడుశోక మంది
 సీత రాముండును జేరి పరుండ - నాతతత్పఞ్శయ్యలందుఁ గన్నడెడు
 తరుచై నకనకవస్త్రములచిహ్నములు - పొరిఁ గనుఁగొని మదిఁ బురపురఁ బొక్కి
 ఘనశోకమును బొంది కడుదీనుఁ డగుచు-మునురాఘవుఁడు జటల్ మొనసి ధరించె
 నెక్కడ నని భరతేశ్వరుం డప్పు - డక్కడ కేమును ననువుగా జటలు
 పనుపుచు మఱి మఱిపాలు దెప్పించి - తనతమ్ముఁడును దాను ధరియించె జడలు.
 భరతుండు మఱునాఁడు బ్రాహ్మికకర్త-పరుఁడునై గుహుఁడు రాఁ బన్నించినట్టి
 యేనూలుబలునావ లెక్కి వేర్వేలు - దాను దల్లులు మునుల్ తగ మంత్రివరుల 1460
 సకలసేనలుఁ గూడ జాహ్నువి దాఁటి-యకళంకుఁ డగు గుహు నపుడు తోడ్కొనుచు

నతఁడు చూపిన త్రోవ నటఁ బోయిపోయి - క్రతుహోమతతధూమకబళితవ్యోమ
కృతకాంబుదస్తోమ కేవలముదిత - కృతలాస్యవిపినబర్హిణబర్హజాల
రచితాంతరాంతరరత్నవిచిత్ర - ఖచితతోరణపదక్రమము నైయొప్పు
నాభరద్వాజసంయమియాశ్రమమున - నాభరతుఁడు పోయి యనతిదూరమునఁ
జతురంగబలములఁ జతురత నిలిపి - యతులపుణ్యాత్మకుం డగుభరద్వాజఁ

—: భరతుఁడు భరద్వాజాశ్రమంబుఁ జేరుట :—

గని భక్తితో నమస్కారము లేయఁ - గని యమ్మహాముని కడు నల్లి పలికె.
“భరత ! యీచతురంగబలములఁ గొనుచు - భరితసన్నాహసంభ్రముఁడవై నీవు
కడుశాంతవృత్తి రాఘవుఁ డరణ్యములఁ - బడిముండ నాతనిపైఁ బోవనేల ?”
ననుచున్నమునికోప మంతయు నెఱిగి - వినతుఁడై భరతుండు వెఱచుచుఁ బలికె
“జానకీవల్లభ ! సకలరాజ్యంబు - పూనుము నీ వని పోయెదఁ గాని,
యొందుభావమునఁ బో మోమునినాథ ! - యొందుగాఁ దలఁపకు ముల్లంబులోన”
ననిన సంతోషించి యమ్ముని పలికె - “ననఘాత్త ! నీవు నీ యభిప్రాయమును
మనమార నాయాశ్రమమున నేఁ డుండి - వినుతి మే మొసరించువిం దారగింపు”
మని విశ్వకర్తను నటకు రప్పించి - “ఘనచిత్రపురి యొందు గల్పించి యందు
వారు పీఠరన కెల్లవారికిఁ దగిన - మేరల నిండ్లు నిర్మింపు మీ” వనిన
నైదుయోజనముల నతఁ డొక్కపురము - భూదేవిచరణనూపురము నిర్మించి
నందుఁ గాంచనమయం బొ నొక్కరాజ - మందిరం బమరెఁ; దన్తందిరంబునను
శ్వేతాతపత్రోరుసింహాసనమునఁ-జాతురి నొక సభాసదన మింపొందె
నప్పుడు మునియాజ్ఞ నట భరతుండు - విప్రైవగృహము ప్రవేశించి యందు 1480
సింహాసనము గాంచి శ్రీరామనృపతి -సింహాసనం బంచుఁ జేతులు మొగిచి
యాసమీపంబున నపు డొక్కపీఠి - నాసీనుఁడై మిత్రులందఱు గొలువ
నున్నచో మునియాజ్ఞ నొక్కట వచ్చి - కిన్నరగంధర్వ భేదరాంగనలు
నచ్చట నచ్చర లాటలు పాట - లచ్చెరువుగఁ జూపి రతనిసన్నిధిని
నీరీతి పకలజనావళియిండ్ల - నారూఢి వెలసె నాట్యప్రసంగములు
నిలమీఁద దివిమీఁద నేయేవిశేష - ములు కల వన్నియు మునియాజ్ఞ వచ్చె,
జానపదు ల్పొరజనము లందఱును - స్నానముల్ కావించి చలువలు గట్టి
మందారపుష్పదామంబులు పూని - చందనం బలఁది భూషణములు పెట్టి
వేవేల తెఱఁగుల వింతగా వేల్పు - టావు చతుర్విధాహారంబు లొసఁగఁ
బరితృప్తులై దివ్యభామలు దమకు - సురతవిశేషముల్ సొక్కుచుఁ దెలుపఁ 1490
జన్త సాఫల్యంబు సమకూరె ననుచుఁ-దన్తయావస్థలఁ దగిలిగ్రీడింప
వమ్మునియాశ్రమం బటు చూడనొప్పె - నిమ్ముల నాన్వర్గ మేవగించుచును

ఈరీతి భరతేశుఁ డెల్లనై న్యములు - నాఋషిఁ బొగడుచు నారాత్రి దీర్చి
 మఱునాఁడు పురము తన్నందిరావళులు - తెఱగంటిచెలులు నదృశ్య మౌటయును
 భరతుఁ డత్యాశ్చర్యభరితుఁ డైయుండి - వరతపోనిధి భరద్వాజునిఁ జేరి
 ప్రణమిల్లి “మీతపోబలమహత్త్వములు - ప్రణుతింపఁ దరమె యాపరమేష్టికైన
 నే నింక రఘురాము నినకోటిధాముఁ - గానఁబోయెద” నంచుఁ గన్నతల్లులను
 నవ్వేశ మ్రొక్కింప నతఁడు “వీరెవ్వ - రెవ్వరు వేర్వేఱ నెఱిగింపు” మనుడు
 “ధీరాత్మ నృపుపెద్ద దేవులై యెల్ల - వారిలో వాసియు వన్నెయుఁ గాంచి
 కడుపు చల్లఁగ రాముఁ గాంచియు వగల - నుడుకుచున్నది తద్వియోగాగ్నిశిఖలఁ
 బరిచితజన్తసాఫల్య కౌసల్యః - పరికింపు మిదె మునిపతిసార్వభౌమ
 కౌసల్యసతివామకర మంటఁ బట్టి - కైసేత లుడిపోయి గతపుష్పకర్ణి
 కారశాఖయుఁ బోలి కై వ్రాలియున్న - యీరామ శ్రీరామ నెడఁబాయలేని
 యాలక్ష్మణునిఁ గన్నయట్టి పుణ్యాత్మ - రాలు సుమిత్రః పరాకుః మునీంద్రః
 యేతల్లికై కానకేగె మాయన్న ? - యేతల్లికతమున నీల్గె మాతంద్రీ ?
 యేతల్లికోర్కి నన్నింతకుఁదెచ్చె ? - నీతల్లి మాతల్లి హితపుణ్యపాక
 కైకఁ గన్గొను” మంచు గద్గదకంఠఁ - డై కడపట శోక మగ్గలంబైన
 నూరక యున్నచో నూరార్చి యతని - నాఋషి భావికార్యముఁ జూచి పలికె
 “యీకైక లోకైకహితము గావించె - మీకెల్ల తెల్లమౌ నిటమీఁద” ననుచు
 మఱి రాముఁ డున్నట్టిమార్గంబు దెలిపి - తెఱఁగొప్ప నమ్మాని దీవింప వెడలె. 1510
 సింధురబ్బంహిత సేనానులాప - నైంఘవహేషితస్యందననేమి
 రవములకళికి యరణ్యమృగాళి - తివిరినభీతి నలైసలకుఁ బాఱ
 బలరణోద్ధాతవిపాంసుసంఘాత - మలినీకృతాదిత్యమండలం డగుచు
 నాచిత్రకూటాద్రి కర్ణితో భరతుఁ - డేచి సేనలుఁ దాను నేగుచో నంత
 నటఁ జిత్రకూటాద్రియందు రాఘవుఁడు - కుటిలకుంతల సీతఁ గూడి మోదమునఁ
 “గనుఁగొంటివే యిన్నగంబుబింబోష్టి - కనుదమ్ములకు విందు గావించె మనకు
 విన్నగమహిమఁ దా నెన్నఁగ వశమె ? - పన్నగపతికైన భామాలలామః
 గుఱుతైనసెలయేటిఘమఘమధ్వనులు - ఉఱుము లటంచుఁ బెల్లుబ్బి నీకురులు
 పురడింపఁ దనగొప్పపురి విచ్చి నెమలి - పొరిఁబొరి యాడెడుఁ బూఁబోణి చూడ
 కాంతరో ! యీచెంచుకాంతల కంటె - దంతికుంభంబులు తమచన్నుఁగవకు 1520
 నెన వచ్చు పెట్లని యిభకుంభదళన - మొనరించి తన్ను లొప్పఁ దాల్చెదరు
 దివ్యుల సంకేతదేశంబు గాన - దివ్యవాసనలు సందించె నీకోన
 పదతలాల క్తకభాసురంబైన - పొగఁ జూడ గంధర్వభోగగేహంబు
 కిన్నరకంఠిః యీగిరిగహ్వరంబు - కిన్నరకిన్నరీ గీత నద్దోష్టి

కలకంఠరవసహకారపల్లవము - కలకంఠి ! యీసహకారంబుఁ జూడు ;
 పరిపరివిధముతోఁ బరువంపువిరుల , పరిమళంబులు గదంబముగఁ గూర్చుచును
 మలయానిలుండు కోమలయానలీల - మలయచున్నాఁ డిదె ! మనపైన నబల !
 యల్లదె ! చూచితె ? హల్లకనికర - పుల్లకైరవకుంజపుంజరంజితము
 సాలతమాలరసాలతకోకల - తాళహింతాల కుద్దాలకూలములు
 అమలినపులిన మధ్యాసనాసీమ - సముచితమునిబృంద సందీప్తమైన 1530
 మందాకినీనది మనకన్ను లలరె - మందయానవిలాసమథితమరాళ
 యని యని పలుకుచు నవనీరుహములఁ - గనుపట్టు బొదరిండ్ల ఘనకందరముల
 శైలశృంగంబుల సానుదేశముల - నోలి వినోదించుచున్నచోఁ గడగి
 బలువిడి చనుదెంచు భరతసైన్యముల - కలకలస్వనము లాకర్ణించి బిట్టు
 కలఁగి నల్గడఁ బాటు కరివరాహాది - బలమృగంబులఁ జూచి బలధూళిఁ జూచి
 “యిట ధూళి దివిఁ బర్వ నేమి కారణమొ ?-యటఁ బోయి యరసి ర” మ్మనినలక్ష్మణుడు
 వేవేగ నొకమహావృక్షగ్ర మెక్కి - భావించి యుత్తరభాగంబునందు
 బలములఁ బొడఁగాంచి భానువంశజుల - బలుబిరుదులతోడఁ బడగలు గాంచి
 యిచ్చలో భరతేశుఁ డిట రాముమీఁద - వచ్చుచున్నాఁ డని వడి నిశ్చయించి
 పటువజ్ర మద్రిపైఁ బడుభంగి దోఁప - జటులసత్త్వమున వృక్షము డిగ్గ నురికి 1540
 వారక రోషదుర్వారుఁ డైవచ్చి - యారామవిభుఁ జూచి యనియె లక్ష్మణుఁడు.
 “అడవికి నిన్నుఁ బోనడచి నీరాజ్య - మడరి యంతయుఁ గొని యంతటఁ బోక
 ఘనశక్తి నీమీఁదఁ గైకేయికొడుకు - చనుదెంచుచున్నాఁడు సబలుఁడై నేఁడు
 యదె చూడు ! కోవిదారాదిధ్వజంబు - నదె చూడు భటుల వీరాలాపములును
 శరచాపకవచముల్ సరిఁబూని నీవు - భరతుని కెదురుగా బలువిడి నడుపు
 నిలుపుము కాదేని నీవు సీతయును - దొలఁగుము నీశాంతి తుది నింతఁజేసె !
 నే నింక నైరింప నిట వచ్చె నేని - వీనిఁ జంపెద” నన్న విని రాముఁడనియె.
 “నాకుఁ దమ్ముఁడ వయ్య నాతోడఁ బుట్టి - నీ కిట్టియవిసీతి నీకేలఁ బుట్టె ?
 భ్రాతృవత్సలమూర్తి పరమపావనుఁడు - నీతికోవిదుఁడు మానితధర్మపరుఁడు
 భరతుండు నీకంటె భక్తుండు నాకు - భరతునిదెస నొక్కపాపంబు లేదు 1550
 మరల నయోధ్యకు మగుడఁ బ్రార్థింపఁ - జనుదెంచుచున్నాఁడు సందేహ ముడుగు
 (కడవకు” మనుఁడు రాఘవునాజ్ఞపెంపు - కడవ భీతిల్లి లక్ష్మణుఁ డూరకుండె.
 భరతేశుఁ డంతటఁ బౌరుల హితుల - దొరల సమస్తయోధుల నొక్కచోట
 విడియించి తల్లల వెనకఁ దోడ్పెరఁ - గడక వసిష్ఠునిఁ గట్టడచేసి
 గురుభక్తి సూతుండు గుహాఁడు తోడుగను - నరిగి తమ్ముఁడు దాను నగ్గిరి నెక్కి
 వరున్మనయ్యడవి త్రోవలు తెలియుటకుఁ - గరమర్థి సౌమిత్రి గట్టినయట్టి

గుఱుతులు కొన్ని కన్నొనుచు నల్లడల - నెఱిఁ బరికించుచు నిఖిలాత్తశత్రు
జాలపాలితనూత్న శాలాంగణములఁ - జాలఁజెన్నగు పర్ణశాల కేతెంచి

—: భరతుఁడు మునివేషధాదులైన రామలక్ష్మణులఁ జూచుట :—

మునివేషమునఁజాల ముద మందు రాముఁ - గనుఁగొని యాత్మలోఁ గడఁగి శోకించి
"పొలుచుకాంచన గృహంబుల నుండువాఁడు - జగతిపైఁ బూరిసెజ్జను నున్నవాఁడు
పొగ డొందు పూలపాన్పున నుండువాఁడు - లలిదూలిపర్ణశాలల నున్నవాఁడు
నెఱసి కిరీటంబు నెఱిఁ దాల్చువాఁడు - తఱుచైన జడ లర్థిఁ దాల్చియున్నాఁడు
నోలి రాజులు గొల్వ నుండెడివాఁడు - లోలత మృగములలో నున్నవాఁడు
మేలిచన్దనమును మెయిఁ బూయువాఁడు - ధూళిధూసరితుఁ డై తూలియున్నాఁడు
మొనసి దివ్యాంబరంబులు పూనువాఁడు - మునివృత్తి వల్కలంబులు గట్టినాఁడు
రసరసాన్నములను మెసవెఱువాఁడు - కసరుఁగాయలఁ బ్రొద్దు కడపుచున్నాఁడు
చూచితే శత్రుఘ్న ! శుభమూర్తి రాముఁ - డీచందమునఁ దుఃఖ మీదుచున్నాఁడు
కై కేయి పాపంపుఁగడుపునఁ బుట్టి - యీకష్టదుర్దశ నేఁ జూడఁగలిగె"

ననుచుఁ దమ్ముఁడుఁ దాను నారామవిభునిఁ - గని మ్రొక్కుటయు వారిఁ గొఁగిటఁజేర్చి
కన్నుల హర్షాశ్రుకణములు నొరుగ - వెన్నులు నివిరి భావించి దీవించె. 1570

అహిమాంశుకులునకు నాసుమంతుండు - గుహుఁడు మ్రొక్కిరి భక్తి కొనసాగనపుడు
ధరణిజకును సుమిత్రాతనూజునకు - భరతశత్రుఘ్నులు ప్రణమిల్లి కొలువఁ
గుశపీతముల నిల్వఁ గోరి రాఘవుఁడు - దశరథుసేమంబు తల్లులశుభము
పలుమాఱు నడుగుచు "భరత ! నీవేల - యిలయేల కింతడ వ్వేగుదెంచితివి ?

భూతలాధీశుపంపున రాజ వగుచు - నీతితోఁ జేయుదే నీవు రాజ్యంబు

దశరథేశునకు సత్యప్రకాశునకు - విశదపుణ్యునకుఁ గావించువే పూజ ?

తల్లుల నెల్ల నాదర ముల్లసిల్ల - నుల్లంబు చల్లఁగా నూటడింపుదువె ?

కోవిదు మత్కులగురుఁ దపోనిష్ఠ - నావసిష్ఠ గరిష్ఠ నర్పించి నీవు

అగ్నిహోత్రముల సంధ్యాకాలనియతి - భగ్నంబు గాకుండఁ బాలింతె నీవు

సుజనులౌ మంత్రుల చొప్పెల్లదెలిసి - విజయంబు నామం తవిధి యెఱుంగుదువె? 1580

యవరరాత్రుల లేచి యర్థచింతనము - నిపుణతఁ జేయుదే నీవు నిత్యంబు ?

నరసి యుత్తమమధ్యమాధమజనుల - వెరవుతోఁ బనిగొందువే తగినట్లు ?

తనవారియెడ నైన దగవున దండ - మనురక్తిఁ జేయుదే యవరాధ మెఱిఁగి ?

మతిమంతు సకలసమ్మతు స్వామిహితుని - వితతవిక్రము నైన్యవిభుఁ జేసినావె ?

కొలిచినవారికిఁ గోరిజీతములు - నిలువఁ గాకుండ నిచ్చలు నొసంగుదువె ?

చారులవలన రాష్ట్రములవర్తనము - వైరులతెఱఁగు సర్వము నెఱుంగుదువె ?

జాలిఁ దూలెడి పేదసాదలమొరలు - వాలాయముగ విందువా గర్వ ముడిగి ?

యర్చిలి వర్ణాశ్రమాచారవిహిత - ధర్మంబు లరయుదె తడఁబడకుండఁ ?
 జోరులజారుల సుడియంగనీక - వారల దండింతె వదలక పట్టి ?
 చతురంగబలముల సన్నాహపటిమ-నతియుక్తిఁ జూతువె యప్పటప్పటికి ? 1590
 ధనధాన్యవస్తునదృటసమేతముగ - మునుపుగాఁ గడిదుర్గముల నుంచినావె ?
 యన్యాయములు సేసి యర్థముల్ గొనక - మాన్యతఁ బ్రోతువె మఱికాపుజనుల ?
 నర్థలోభమున విప్రాగ్రహారముల - నర్థ మెత్తవు గదా యరవీస మైన ?
 నెపుడు గోబ్రాహ్మణ హితము గోరుచును - నిపుణుండవై ధర్మనిష్ఠ నుండుదువె
 శక్తిత్రయంబును షడ్గుణంబులును - శక్తిపంచాంగముల్ చతురుపాయములు
 పదునాల్గు రాజపాపంబులు దెలిసి - సదయుఁడై మనుధర్మశాస్త్రసంగతిని
 దేవతాపితృమహీదేవతాపూజ - గావించి స్వర్గంబుఁ గాంచు భూవిభుఁడు
 నీవును నారీతి నీతిరాజ్యంబు - గావించువే" యంచు కాకుత్స్థఁడడుగఁ
 గరములు మొగిచి గద్గదకంఠుఁ డగుచు-భరతుండు రామభూపతి కిట్టులనియె
 “నీధర్మసరణి నాకేదియుఁ దెలియ - దోధర్మనిపుణ యిం కొకవార్త వినుము 1600
 నృపకులాధీశ్వర ! నిన్నుఁ గానలకుఁ - గృపమాలి పిలిచి కైకేయి పొమ్మనినఁ
 దడయక మీ రిటు తాపసవృత్తి - నడవికి విచ్చేయ నది యాదిగాఁగ,

—: దశరథునిమృతిని భరతుఁడు తెల్పుట :—

వలతలఁ దూలి యేడవనాఁడు మిమ్ముఁ - దలఁచుచు మృతుఁడయ్యె దశరథేశ్వరుఁడు
 ఏనును పితృమేధ మెల్లను జేసి - కానల మీరుండఁ గానవచ్చితిని.”
 అనుపల్కు నిర్భాత మై వచ్చి రామ - జనపతి మూర్ఛిల్లి జగతిపై వ్రాలె;
 మేదిసీసుతయు సౌమిత్రియుఁ దూలి - మేదిని వ్రాలిరి మృతు లై నపగిది,
 నొలసినధృతి రాముఁ డొక్కింతఁదెలిసి - పలుమాటు విలపింప భరతుఁ డిట్లనియెఁ
 “గృతమతి వయ్యుఁ బ్రాకృతుఁడచందమున - నతిశోకమును బొంద నగునయ్య నీకు ?
 దేవ లక్ష్మణుఁడు వై దేహియు మీరు - వేవేగ దశరథోర్వీనాథమణికిఁ
 బరలోకవిధు లెల్ల భక్తితోఁ జేయుఁ - డరయంగ నది యుక్త” మనిన రాఘవుఁడు
 మందాకినికి వచ్చి మది నిష్ఠవెలయ - నందుఁ గృతస్నానుఁ డైతండ్రి కవుడు
 మొనసి తిలోదకములు వోసి వగలు - పెనఁగొన మఱి గారపిండిచేఁ బుణ్య
 ధనుఁ డర్థిఁ బిండప్రదానము లేసి - ఘనతరశోకసంకలితుఁ డై మగుడి
 సన్నతగతిఁ బర్ణశాల కేతెంచి - యున్నచో రఘురాముఁ డున్నసన్నిధికిఁ
 బౌరవర్గముతోడ బంధులతోడఁ - జారువ ర్తనులై న సచివులతోడ
 ఘనుఁడు వసిష్ఠుండు కౌసల్య మొదలు - జననులఁ దోడ్కొని చనుదెంచుటయును
 నూనినశోకాగ్ని లోలుక రాఘవుఁడు - తాను సీతయు సుమిత్రాతనూజుండు
 వారియంఘ్రులమీద వ్రాలి శోకింప - వారును శోకింప వారించె నంత

నావసిష్ఠమునీంద్రుఁ డమలవాక్యముల - నావేశ కౌసల్య యవనినందనను
 వనవాసకలిత వివర్ణాంగిఁ జూచి - తనమది విధిఁ దూటి తద్దయుఁ బొగుల 1620
 గిరిమీఁద వర్తింఁచు కిన్నరయక్ష - గరుడోరగామరకాంతలు వచ్చి
 “రామునిసతి దశరథరాజుకోడ - లిమ్ముగ జనకమహీపాలుపుత్రి
 వివిధసంకటముల వేగుచున్నదియు - భువిఁ జోద్యములు గావె పొలఁతి యీవిధికి”
 నన సీతఁ బేర్కొని యారామచంద్రుఁ - డనఘుఁ డైన వసిష్ఠునడుగుల కెఱఁగి
 జననులఁ జుట్టాల సచివుల హితుల - మునులను గుశపీఠముల నుండఁ బనిచి
 తనతమ్ముఁడును దాను దర్బాసనముల - జనలోచనోత్పలచంద్రుఁ డైయుండె,
 నావేశ భరతుని యాకృతిఁ జూచి - “యోవత్స! జడలును నురువల్కలములు
 నీ వేల తాలెచ్చెదు : నృపునాజ్ఞఁ బూని - వేవేగ జనమహీవిభుఁడ వైయుండు”
 మనివల్కుటయు రామునాననాంబుజము - గనుఁగొని భరతుండు కరములు మొగిచి
 “దేవ! రాఘవ! కై క ధృతిదూలి మిమ్ము - భావింపనేరక పాపంబుచేసి, 1630
 యడవుల నుండు పౌ మ్మన్నమాటలకుఁ - దడయక చనుదేరఁ దగునయ్య! మీకు?
 మిముఁ బాసి దశరథమేదిసీపతియు - నమరలోకంబున కరిగె నీఘోర
 పాపంబు మాతల్లి పచరించె నరక - కూపకోటులనింకఁ గూలక యున్నె
 యేను మీదగురాజ్య మిమ్ములఁ బూనఁ - గా నేర నాచేతఁ గాదు భూనాథ!
 నీ వయోధ్యకునింక నేడె విచ్చేసి - పావనమతితోడఁ బట్టంబుఁబూను
 వల్లభు నెడఁబాసి వగలఁ బెల్లెడలు - తల్లుల నూరార్చి తక్కినహితుల
 సచివులఁ జుట్టాల సకలపౌరులను - సుచరిత్ర కృపతోడఁ జూచి పాలింపు
 నన్ను నీబంటు మన్ననఁ జేసి నాదు-విన్నపం బాలింపవే దయామూర్తి!”
 యని పాదముల వ్రాలి యటులేవకున్న - తనదుతమ్ముని నెత్తి తగఁగొఁగిలించి
 “భరత! నీ విది యేమి బాలుండవైతి-కరుణఁ బల్కెదు ధర్మగతిఁ దప్పనాడి 1640
 యాకైక నేల పోనాడెదు? తండ్రి - పోకకు నీవేలఁ బొగిలె దీవేశ?
 డాకతో నదిని గాష్టంబు కాష్టంబు - జోకమైఁ బాసిన చొప్పు దీపింపఁ
 బుత్తమిత్రకళత్రములు వాయు డాయు - మైత్రి బుణానుసంబంధరూపములు
 నవనిపైఁ బుట్టిన యప్పుడె చావు - ధ్రువము జీవున కని రూపింప నరుఁడు
 తనకులోచిత మైన ధర్మ మార్గమున - మనినవాఁ డిహపరమాన్యుఁ డైయుండుఁ
 గావున మనతండ్రి కమనీయసత్య - భావుఁడై నీతితోఁ బ్రజలఁ బాలించి
 ఘనయాగదానసత్కారముల్ పెక్కు - లొనరించి రాజ్యసౌఖ్యోన్నతి మించి
 మనవంటితనయుల మనమారఁ గాంచి - జను లెల్లఁ గొనియాడ స్వర్గస్థుఁ డయ్యె
 నతనికై వగచుట యనుచితం బింక - నతని వాక్యము మన మటుచేయఁ దగదు
 పితృవాక్యకరణంబు ప్రియధర్మ మందు-సుతునకు నటు సేయు సుతుఁడు విశ్రుతుఁడు

వనములఁ బదునాల్గువర్షముల్ నన్ను - ఘనరాజ్యభోగముల్ గైకొని నిన్ను
 నుండఁ గట్టడజేసె నుర్వీశుఁ డట్ల - యుండుద మిందుకు నొండాడవలదు.”
 అని తెల్పుచో నంత నర్కుండు గ్రుంకె - ననుపమ ప్రీతిమై నారాత్రిఁ దీర్చి
 మఱునాఁడు సంధ్యాసమాధు లొనర్చి - మఱి వసిష్ఠాదులు మంత్రివర్గములు
 విశదంబుగాఁ బరివేష్టించి కొలువఁ - గుశపీఠమున రఘుకుంజరుఁ డుండె.
 నాసభామధ్యంబునందుండి భరతుఁ - డానమయంబున హస్తము ల్తోగిచి
 “దేవ ! మీయానతి తెఱఁగున నీతి - భావించి పితృవాక్యపద్ధతిఁ బుడమిఁ
 గైకొంటి నాభూమి కడపట నేను - మీ కిత్తు నందు కేమియు ననవలదు.
 సర్వసర్వంసహాచక్రభారంబు - పర్వితాల్పుఁగ ఫణిపతి యోపుఁగాక !
 యసల డింపక జలవ్యాళ మెట్లోపు-వసుధేశ ! యే నట్టివాఁడ ; బాలుఁడను, 1660
 ఈధారణీభార మేడ ? నేనేడ ? - సాధురక్షణమేడ ? చర్చించిచూడ ?
 బాలార్కుచే నొప్పు ప్రథమాద్రియందుఁ - బోలింప మిణుగురుపురు గున్నయట్లు
 శ్రీనిధి నీ వుండుసింహాసనమున - నే నుండఁగను నట్టులే భూమిప్రజకుఁ
 గావున మౌనిలక్షణములు మాని - నీ వయోధ్యకు వచ్చి నీతి వహించి
 యెల్లవారలకోర్కు లీడేర రాజ్య - మెల్లఁ బాలింపు మిం కేమియు ననక,
 నొనరు నీ విటుచేయ నొల్లవై తేని - విను మేను నీయొద్ద విడుతుఁ బ్రాణములు ;
 కావున సౌమిత్రిగతి నిన్నుఁ గొలిచి - కాకుత్స్థతిలక ! యిక్కడ నుండువాఁడ”
 నని దర్భశయనుడై యవనిపై నున్న - యనుజన్తు నెత్తి యిట్లనియె రాఘవుఁడు.
 “ఇది యేమి భరత ? నీ విట్లాడఁదగునె ? - మదిఁ దలపోయవో మనతంద్రియాజ్ఞ 2
 దశరథేశునకు మీతల్లిని మున్ను - విశదంబుగా నిచ్చువేశ మీతాత 1670
 నాకూఁతునకుఁ గల్గు నందను నఖిల - భూకాంతుగా నీవు పూన్పుమీ యనుచు
 నమ్మిక వడసి వెన్కను బెండ్లి చేసె - నమ్మాటపట్టున నమర దైతేయ
 యుద్ధంబులో విభుం డొసఁగినవరము - బుద్ధిఁ దప్పక కైక భూమీశు నడిగె.
 ధారణీ నీకుఁ గాంతారంబు నాకుఁ - గోరిన దశరథక్షోణిపాలకుఁడు
 సత్యంబు దప్ప కీ జాడ గావించె - నిత్యకీర్తులు గాంచి నెగడె నిందందు !
 మనమును మనుజేంద్రుమాట పాటించి - ఘనకీర్తిసుకృతముల్ గైకొంద మెలమి ;
 నరుగఁడే గయ కొక్కఁడైన కన్యకను - బరఁగ దానముచేసి వఱలఁడే యొకఁడు
 విడువఁడే యొకఁడైన వృషభ మటంచుఁ - గొడుకులఁ గాంచుట కోరి పితాశు
 ధాత్రిఁ బున్నరకసంత్రాత యౌకతనఁ - బుట్టఁడై యొప్పు నీపుణ్యంబు లెఱిగి
 యితవందఁ దండ్రి పల్కిటు పేయకున్న - నరయఁ దండ్రులమాట లవి యెట్లుసాగు 1
 దర “యథా రాజా తథా ప్రజా” యనెడు - నరుదారుసామెత నరుఁడు దా నరుగు
 మ్మరబుద్ధిఁ గైకొన్నవ్రతము నిండించి - యరుదెంచె దేను నీవాగ్రహం బుడుగు

నామాట లాలింపు నాపంపుమీఁద - భూమికిఁ బతిగమ్ము పురి కింకఁ బొమ్ము.”

అనిన రావణుఁ డింక నాజిలోఁ గూలు - నని నిశ్చయముఁజేసి రందున్నమునులు.

సురలు దిగ్వరులు భాసురధర్మనిరత - భరత : రామునిమాట పాటింపు మనిరి.

—: జాబాలి యనుముని శ్రీరామునకు హితముపదేశించుట: —

యప్పుడు జాబాలి యనుమౌని రాముఁ - దప్పక కనుఁగొని తగవేసి పలికె.

“రామ : యిదేమి నిరర్థకబుద్ధి - నేమించి మునిపోలె నృపవేష ముడిగి

రాజోపభోగమౌ రాజ్యంబు విడిచి - యీజాడ నుండుట కేమికారణము ?

యెక్కడి తలిదండ్రు ? లెక్కడి సత్య ? - మెక్కడి సుతధర్మ ? మిదియెల్లకల్ల :

తలిదండ్రు లొండొరుల్ తమసౌఖ్యమునకు - కలయుచో శుక్లరక్తము లైక్య 1690

యోజఁ బిండాకృతి నుదయించె నరుఁడు - వీజమాత్రము తండ్రి పెక్కులై యింక

నిమురుక నారిపోయినదీపమునకుఁ - జమురు వోసినయట్టు చచ్చినయట్టి

వారికిఁ బరలోక వైదికకర్త - మూరక జనులు సేయుటయు వ్యర్థంబు,

గావున నామాట గైకొని రామ : - నీవయోధ్యకు వచ్చి నృపుఁడవై యుండు.”

మని యిట్లు జాబాలి యాడువాక్యములు - విని కోపమున రఘువీరుఁ డిట్లనియె.

“నిట్టి నాస్తికబుద్ధి యెవ్వరి కైనఁ - బట్టి బోధింపు జాబాలిమునీంద్ర :

మాకు మాపెద్ద లే మర్యాద నడచి - రాకై వడి మెలంగ నదియె సమ్మతము.

సత్యమూలంబులు సకలధర్మవులు - సత్యంబుకంటె నెంచఁగ ధర్మ మెద్ది ?

యట్టిసత్యము దప్ప కనఁఁగ : మాతండ్రి - పట్టినధృతి నన్నుఁ బనిచెఁ గానలకుఁ :

గాన నాతనియాజ్ఞ గడచినఁ బుణ్య - హీనుండు నాకన్న నితరుండు గలఁడె ? 1700

సత్యంబు ధర్మంబు శమమును దమము - నిత్యభూతదయయు నీతివిక్రమము

ప్రియవాక్యమును దేవపితృప్రపూజనము - రయ మొప్ప స్వర్గమార్గము లందుబుధులు

ఇవి యెల్లఁ గల్గగా నీవు బోధించి - తవు నవు నీవెట్టి యగ్రజన్తుఁడవు ?

నిన్ననఁ బనియేమి ? నిన్ను నాస్తికుని - మన్నన నరసిన మాతండ్రి ననుట”

యని రామవిభుఁ డాడునట్టి వాక్యములు - విని ప్రీతి జాబాలి వెండియు ననియె.

“నన్ను నాస్తికునిగా నరనాథచంద్ర : - యెన్ని తయోధ్య కెత్తేని విచ్చేసి

భూమి యేలుదు వను బుద్ధి నిట్లంటి - రామ : యోర్వు” మటంచుఁ బ్రార్థన చేసె.

వంత వసిష్ఠసంయమి సూర్యవంశ - మంతయు నిఁజ్ఞెకుఁ డాదిగా నెన్ని.

“యనఁ : మీకులమున నగ్రజులుండ - ననుజుండు రాజౌట నరసిన లేడు ;

కావునఁ బెద్దలక్రమమున నీవు - భూవలయం బెల్లఁ బూనుట లెస్స 1710

యెంతైనఁ బితృవాక్య మే దాఁట ననుచు - నింతగా నిశ్చయం బిట్టిద యేని ?

యాదట నినుఁ గొల్చినట్ల నీదైన - పాదుకాయుగళంబు భరతుండు గొలిచి

వెమ్మది నుండెడు నీపాదుకంబు - లి”మ్మన్నఁ దల్లులు హితులు నాశ్రితులు

పౌరులు మంత్రులు బాంధవు లప్పు - “డోరామ ! యిటుసేయు టుచిత” మటంచుఁ
 బలుకంగ వేవేగ భరతుండు హేమ - విలసితపాదుకా ద్వితయంబు రాము
 ముందఱ నిడిన సంపుల్లారుణార - విందపల్లవగర్భవిభవభేదములు
 యతివధూతిలక శాపాపనోదములు - శ్రుతిశిరోభవనవిశ్రుత వినోదములు
 తనదుపాదుకలు సంతతసనకాది - మునివివాదములు రాములు మోపి యొసఁగఁ
 జేకొని యవిరెండు శిరమునఁ దాల్చి - కై కేయికొడుకు రాఘవున కిట్లనియె.
 “నీవేషమున నేను నృపవేష ముడిగి - తావకపాదుకాద్వంద్వంబునందుఁ 1720
 బదిలంబుగా రాజ్యభారంబు మోపి - పదునాల్గువర్షముల్ పాలించువాఁడ
 నామీఁద మీ రయోధ్యకు రాకయున్న - స్వామిపాదము లాన ! వహ్ని యేఁ జొత్తు.”
 నని పల్కి యన్నకు నతిభక్తిమొక్క - ననుజుని దీవించి యక్కునఁ జేర్చి
 తల్లుల నూరార్చి ధన్యు లౌ మౌని - వల్లభులను మంత్రివరుల బాంధవుల
 నెల్లవారలఁ బ్రియం బెనఁగ వీడ్కొలుప - నుల్లంబులో శోక ముప్పొంగుచుండ
 భరతుఁ డప్పుడు రాముపాదుకంబులకు - సరి ప్రదక్షిణనమస్కారముల్ చేసి
 పట్టంపుఁజేనుంగుపై నొప్పఁదెచ్చి - పెట్టె లోకములెల్లఁ బ్రీతిఁ గీర్తింప,
 చత్రచామరములు సరిదాల్చి పొలిచి - శత్రుఘ్నుఁడును దాను సదృశిఁ గొలిచి
 చెలఁగి నల్దిక్కుల సేనలు గొలువఁ - గులవవిత్తుఁడు చిత్రకూటంబు దిగ్గి
 యిబ్బంగి భరతేశుఁ డింపార సరిగి - యబ్బరద్వాజుని యడుగుల కెఱఁగి 1730
 యతనితో నట్టివృత్తాంతంబు దెలిపి - యతఁ డంతఁ బనుప సైన్యంబులు దాను
 వట పోయి గంగామహానది దాఁటి - యట శృంగిబేరంబునందు నాగుహుని
 పటుయశోధనుని సంభావించి నిలిపి - యటపోయి మఱి యయోధ్యాపురిఁ జొచ్చి
 తడయక నగరిలోఁ దల్లుల నునిచి - కడుమూలబలములఁ గాపుగాఁ బెట్టి
 మణిలేని పెట్టియమాడ్కి నాకాశ - మణిలేని పగలింటిమాడ్కిఁ జూడ్కికిని
 చతురపుణ్యుఁడు రామచంద్రుఁడు లేని - యతికూన్య మగు నయోధ్యాపురిఁజూచి
 యాయతశుభశీలుఁ డందుండ రోసి - పోయి నందిగ్రామపురిని వసించి
 పనివడి రఘురాముపాదుకాయుగళ - మున రాజ్యభార మిమ్ముల నావహించి
 శ్రీరామునకుఁ బోలె సేవ సేయుచును - నారచీరలు జడల్ నవయుచుఁ దాల్చి
 యారాఘవుని పునరాగమనంబుఁ - గోరుచు నతనిసద్గుణము లెన్నుచును 1740
 సరససజ్జనమంత్రి సమృత్తితోడ - భరతుండు మహియెల్లఁ బాలించుచుండె,
 యిది యయోధ్యాకాండ మెల్లలోకముల - విదితమై బుధలోకవినుత మౌఁగాక !
 అని యాంధ్రభాష భాషాధీశవిభుఁడు - వినుతవాక్యగమవిమల మానసుఁడు
 పాలితాచారుఁ డపారధీశరధి - భూలోకనిధి గోనబుద్ధభూవిభుఁడు
 తమతండ్రి విఠల ధరణీశుపేరఁ - గమనీయగుణదైర్యకనకాద్రిపేరఁ

బనిబూని యరిగండ భైరవుపేర - ఘనుపేర మీసరగండనిపేర
 నాచంద్రతారార్క మై యొప్పుమిగిలి - భూచక్రమున నతిపూజ్యమై వెలయు
 వసమానలలితశబ్దార్థసంగతుల - రసికమై చెలువొందు రామాయణంబు
 పరఁగ నలంకారభావన ల్నిండఁ - గరమర్థి నయ్యోధ్యకాండంబుఁ జెప్పె
 నారూఢి నార్ద్రేయ మై యాదికావ్య - మై రసికానంద మై యలనాఁడు 1750
 వివ్వసుమతి నొప్పు నీపుణ్యచరిత - మెవ్వరు చదివిన నెవ్వరు వినిన
 సామాదిబహువేదచయధామరామ - నామచింతామణి నవ్యభోగములు
 పరహితాచారముల్ ప్రభువిచారములు - పరిపూర్ణశక్తులు ప్రకటరాజ్యములు
 నిర్మలకీర్తులు నిత్యసౌఖ్యములు - ధర్మైకనిష్ఠలు దానాభిరతులు
 ఆయురారోగ్యంబు లైశ్వర్యములును - బాయని శుభమును పాపక్షయంబు
 వరపుత్రలబ్ధియు వైరినాశనము - సరినొప్పుధనధాన్యచయ సమృద్ధియును
 నేవిఘ్నములు లేక నిండల్ నధిక - లావణ్యయుతులై న లలనలపొందు
 కొడుకులతో నెఱ్ఱ గూడియుండుటయు - నెడగాక నాపద లెల్లఁ బాయుటయు
 సమ్మదంబున బంధుజనులఁ గూడుటయు - నిమ్ములఁ గామ్యంబు లెపుడుఁ గూడుటయు
 సతతంబు దేవతాసంతర్పణంబు - పితృగణత్పత్తియుఁ బెంపారుచుండు 1760
 నిది మోక్షసాధనం బిది పాపహరము - ఇది దివ్య మిది భవ్య మిది శ్రీకరంబు
 వ్రాసినవారికి వరశుభోన్నతులు - వాసవభోగాదివాసులఁ జేయు
 నెందఁక కులగిరు లెందఁక తార - లెందఁక రవిచంద్రు లెందఁక దిశలు
 ఎందఁక వేదంబు లెందఁక ధరణి - యెందఁక భువనంబు లేపు దీపించు
 నందఁక యీకథ యక్షతానంద - సందోహదోహకాచారమై పరఁగు. 1765

అయోధ్యాకాండము సంపూర్ణము.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీ రంగనాథ రామాయణము

ఆ రణ్య కాం డ ము

శ్రీచిత్రకూటమౌ చిత్రకూటమున - వాచరయమశ్రేణి వర్ణింప నుండి
యంత రాముఁడు భరతాగమనంబు - చింతించి యిచట వసింపరా దనుచు
నిచ్చట నే నున్న నెల్లపౌరులును - ముచ్చటపడి దినంబును వత్తు రనియు
దంతిరథాశ్వపదాతివర్గముల - నెంతయు గాసిలె నీవనం బనియు
ఖరదూషణాదిరాక్షసకోటిబాధ - పరిహరింపు మటంచుఁ బరమసంయమలు
చెంతలఁ జేరి సూచించినా రనియుఁ - జింతించి, మఱునాఁడు చిత్రకూటాద్రి
మునుల వీడ్కొని యత్రిమునియాశ్రమమున - కనురాగమున నేగ నమ్మహామౌని
తనశిష్యులును దాను దగ నెదురేగి - కొనిపోయి పలుతెఱంగులఁ బూజచేసె.
నమ్మునిపత్నియు ననసూయ ప్రీతి - నమ్మహీతనయకు నాతిధ్య మొసఁగి
తెఱఁగొప్పఁ గొన్ని పతివ్రతాగుణము - లెఱిఁగించి రఘురాము నెడఁబాయలేక 10
తనబంధుజనుల నందఱ నెడఁబాసి - వనముల కాసీత వచ్చుట పొగడి
పిమ్మట ననసూయ ప్రీతితోఁ దాను - నమ్మహీతనయకు నంగరాగములు
వాడనిపువ్వులు వరుసఁ దోడ్తోడ - కూడమాయనిమణుంగులు తా నొసంగి
“రమణి నిన్ను స్వయంవరమునరాఘవుఁడు-క్రమమొప్పుఁ గైకొన్నకథఁజెప్పు”మనిన
జిలిబిలిసిగ్గును జిలునవ్వుఁ దొలుకఁ - బలికె జానకి తనపతిని వీక్షించి
“వినవమ్మ ! మిథిలకు విభుఁడై నయట్టి - జనకుఁ డొక్కఁడె యాగళాల దున్నింపఁ
గలిగితి నే నది కారణంబునను - కలితసీతానామకమున నొప్పితిని.
అనపత్యుఁ డౌట నయ్యవనిపాలకుఁడు - దయమీఱ నన్ను మోదంబునఁ బెనిచె,
వంత యౌవనవతి యగు నన్నుఁజూచి - చింతించి తనయింటి శివునిచాపంబు
నెక్కుపెట్టినవాని కెలమిఁ బెంపెక్క - నిక్కన్యకామణి నిత్తు నే ననుచు 20
వరబుద్ధిమై స్వయంవరము చాటింప - ధరణీనాయకు లెల్లఁ దా మట వచ్చి
శైలజారమణుని చాప మెత్తంగఁ - జాలక మోపెట్టఁ జాలక చనిరి.
అంత రాఘవుఁడు విశ్వామిత్రుఁ - గొలిచి - కొంతకాలంబునకును నట వచ్చి
కరి యిక్షుకాండంబు ఖండించినట్లు - హరువిల్లు విఱిచి చయ్యన వరియించె”
నని తనపెండ్లివార్తను నంతఁదాను - వినిపింప ననసూయ విని ముదమందె,
వప్పుడు రవి పశ్చిమాంబుధి మునుఁగఁ - దప్పక సాంధ్యకృత్యము లెల్లఁ దీర్చి

శ్రీరాముఁ డత్రి పూజింప నద్గోష్ఠి - నారాత్రి గడపి సంధ్యాక్రియల్ దీర్చి

—: శ్రీరాముఁడు దండకారణ్యమునకుఁ బోవుట:—

ముదమొప్ప నయ్యత్రిముని వీడుకొలువఁ - గదలి యమ్మఱునాఁడు కమలాప్తకులుఁడు
సరళతాలతమాలసాలహింతాల - కురవకాగరువటకుటజగణ్యంబు

చండాంశునిభమౌనిజనశరణ్యంబు - గండకహర్యక్ష గవయవేదండ 30

గండభేరుండాది ఖగమృగోదగ్ర - దండకారణ్యంబు దరియంగఁ జొచ్చి

వేదనాదములచే విస్తారమహిమ - వేదులచేతఁ బవిత్రంబు లైన

పర్ణశాలలచేతఁ బవనాంబుజీర్ణ - పర్ణశు లగుచుఁ దపంబు గావించు

మునులచే మిగుల సమున్నతి నొప్పు - జనసుత తాపసాశ్రమములు పెక్కు

కనుఁగొంచు వారలు గావించుపూజ - లనురక్తిఁ గైకొంచు ననుజుండు దాను

నరుగుచో నాదండకారణ్యవీధి - నురుపర్వతాకారుఁ డుగ్రలోచనుఁడు

ఘనవక్త్రనానుండు కఠినవిగ్రహుఁడు - ఘనుఁడు విరాధుఁ డ౯ కడిఁదిరాక్షసుఁడు

అట్టహాసముచేసి యాకసం బొదువ - బెట్టుగా వనమెల్ల భేదిల్ల వచ్చి

గరుడుండు బాలనాగము బల్కినొడిసి - యిరవొప్ప నద్దివి కెగయుచందమునఁ

బటుశూలముఖచంచుబాహుఁడై సీత - కుటిలకుంతల నెత్తుకొని మింటి కెగసి 40

జనకజదెసఁ జూచి చాలఁ జింతించు - ఘనుల శ్రీరామలక్ష్మణుల వీక్షించి

“యోరి : వీరులవలె నోడక వచ్చి - యీరసంబునఁ జొచ్చి యే నున్న యడవి

శరచాపహస్తులై చరియింప నెంత - బిరుదులై భుజశక్తిఁ బేర్కొన్న నెంత

తల్లి శతప్రద తండ్రి జయుండు - తొల్లి యాయుధములఁ ద్రుంగక యుండ

బ్రహ్మచే వరములు వడసినవాఁడ - బ్రహ్మణాశనుఁడ విరాధుఁ డన్వాఁడ

నే నల్లి చూచిన నింద్రాదిసురల - నైనను మ్రింగుదు నట మర్త్యు లెంత

యీయింతి నొప్పించి యీకాన విడిచి - పోయి మీమీప్రాణములు గాచికొనుఁడు

కాదేని నాచేతి ఘనశూలహతికి - నాదట నరమి రం” డని పేర్చి పలుక

సౌమిత్రి యప్పుడు జనకజభయము - నామహారాక్షసు నదటును జూచి

“యోరి : రామునిదేవి నురుపుణ్యసాధ్వి - ధారణీనందనఁ దగ దోరి : నీకుఁ 50

గొనిపోవ నెక్కడఁ గొనిపోయె దింక - నినుఁ బట్టి వధియింతు నేఁడు నాకడిమి”

నని బాణసంధాన మలుకమైఁ జేసి - ఘనబాణతతుల వక్షము గాఁడనేయ

నరుదుగా వాఁ డట్టహాసంబు చేసి - కెరలుచు శూల మంకించి వ్రేయుటయు

ఘనఘనాఘనముసంగడిఁ బాసి పిడుగు - చనుదెంచుకరణీ రా జానకీవిభుఁడు

నది రెండుశరముల నలవుమైఁ ద్రుంప - బదరి వాఁ డట సీతఁ బడవైచెఁ బుడమి

నారాక్షసునిఁ బాసి యాకాశవీధి - ధారణీసుత సీత తల్లడిల్లుచును

జలదంబు నెడఁబాసి చనుదెంచుమెఱుము - చెలువునఁ జనుదేరఁ జెచ్చెఱఁ జూచి

గరుడాస్త్రమున డించెఁ గడఁగి రాఘవుఁడు - వరబాణములు పెక్కు వాఁ డేయుటయును
 నవి లెక్క సేయక యట్టహాసంబు - భువనభయంకరంబుగ బిట్టొనర్చి
 కరముల రామలక్ష్మణుల నిద్దటినిఁ - గరమర్థిఁ బట్టి రక్కసుఁ డుక్కుమీటి 60
 మూపున నిడి రయంబునఁ ద్రోవఁబట్టి - సాపుగా నడచుట జనకజ గాంచి
 వాపోవ నటఁ గొంతవడి పోయి పోయి - ప్రాపితకోపులై రామలక్ష్మణులు
 మెఱుఁగుఁదీఁగెలరీతి మెఱయుఖడ్గంబు - లొర యాడ్చి వానిబాహులు రెండు దునుమ
 గిరి వజ్రమునఁ గూలుక్రియ దిక్కు లదుర - నురువడి నొరలుచు నుర్విపైఁ గూలి
 యసువులు విడువ నయ్యసుర యుండుటయు - నసమానపదముష్టిహతులనందంద
 ముద్దగాఁ జేసి సముద్ధతిఁ జంపి - రద్దిరా : యని మును లాశ్చర్యపడఁగ
 నతఁ డంత గంధర్వుఁడై రాముఁ బొగడి - యతులవిమానంబునం దుండి పలికె,
 “నేను గంధర్వుఁడ : నేను తుంబురుఁడ ! - భూనాథ ! మును రంభఁ బొంది కొల్వునకు
 రానిగర్వ మెఱింగి రాక్షసాకృతిగ - నేను గుబేరుచే నిటు శాప మంది
 నేఁడు మీభుజశక్తి నీశాపముక్తి - పోడిగాఁ గాంచితిఁ బోయెద నింక 70
 విరవాప్ప నాదేహ మిటఁ బూడ్చి చనుఁడు - శరభంగమౌనియాశ్రమమున” కనుచుఁ
 బోయె మ్రొక్కుచు వాఁడు; పొలుఁపొంద వాని - కాయంబు ధరఁ బూడ్చి కడుభయంబందు
 ధరణీతనూభవఁ దగఁ గొఁగిలించి - పరమసమ్మదమున భయ మెల్ల మాన్చి
 తలకొన్న ప్రేమతోఁ దమ్మునిఁ జూచి - “యిలమీఁదఁ గల్గనె యిట్టిదుర్గములు ?
 కావున వేగ మీగహనంబు దాటి - పోవలె మనము భూపుత్రిఁ దోడ్కొనుచు”
 నని యంత శరభంగుఁ డనుమునిచంద్రుఁ - గనుఁగొనుతలఁపునఁ గాకుత్స్థకులుఁడు.

—: శ్రీరాముఁడు శరభంగాశ్రమంబుఁ జేరుట: —

చనుచోట నుదయార్క సంకాశమగుచు - నొసర నమ్మునియాశ్రమోపాంతవీధి
 హరితహయాకీర్ణమైసితచ్ఛత్ర - పరివృతంబై దేవభరితంబునగుచు
 నకళంకమణిరోచు లందందఁ బర్వ - నొకవిమానము గాంచె నుడువీధి నంతఁ.
 గని విమానములోని కమనీయశీలుఁ - గనుఁగొనుతలఁపునఁ గదియ వచ్చుటయు 80
 నది యదృశ్యం బయ్యె: నంత రాఘవుఁడు - ముదమంద శరభంగమునిఁ గాంచి మ్రొక్కి -
 మునిచేత దివ్యాస్త్రములు చాలఁ బడసి - యనురాగమును బొంది యతని కిట్లనియె:—
 “నేము ! నిన్నిటఁ జూడ నేతెంచుచోట - నోమునీశ్వరచంద్ర ! యొకవిమానంబు
 చదలెల్ల వెలుఁగ విచ్చటనుండి పోయె - నది యెందులకు వచ్చె? నది యెందుఁబోయె?
 నావిమానములోని యతఁ డెవ్వఁ” డనిన - భూవరునకు మునిపుంగవుఁ డనియె :
 “దేవేంద్రుఁ డాతఁడు దేవేంద్రవంద్య ! - దేవ ! నాకడకును దివినుండి స్త్రీ
 ననిమిషులును దాను నర్థిదీపింప - నను బ్రహ్మలోకంబునకుఁ బిల్వ వచ్చె,
 వచ్చిన నోమహీవరచంద్ర ! నీవు - విచ్చేయు టిచ్చ భావించి నే నిపుడు

నెఱసినకడిమిమై నిన్నుఁ బూజించి - మఱి పోవువాడనై మది నిశ్చయించి
యంతకు రా నని యతనిఁ బొమ్మంటి - చింతించి వజ్రయు శ్రీరాము నిన్ను 90
కాంతారఖిన్ను నిక్కడఁ జూడఁ గలిగె - నింతలో విచ్చేసి తినకులాధీశ :
ధరణీశ : నీప్రసాదంబునఁ దపము - నరుదార నొకవిఘ్న మైనను లేక
సలిపితి నిష్ఠలు సఫలంబు లయ్యెః - నెలకొని శ్రీరామ : నినుఁ జూడఁగంటి ;
ననఘ : సుతీక్షణసంయమి నింక నీవు - కనుఁగొని యతనిచెంగట నుండు ; మేను
బనివినియెద నింక బ్రహ్మలోకమున" - కనిచెప్పి రాముసమక్షమంబునను
ననలముఖంబున నమ్మునీశ్వరుఁడు - తనమేను మంత్రపూతము చేసి వేల్చి
యెడవక యింద్రాదు లెల్లను గొలువఁ - గడునొప్పుబ్రహ్మలోకమునకుఁ బోయె.

—: శ్రీరాముఁడు సుతీక్షణమునిని దర్శించుట :—

నాయాశ్రమావాసు లై నసంయములు - వాయుభక్షకులును వైఖానసులును
వాలఖిల్యులు మౌనవంతులు పర్ణ - శాలవిహీనులు స్థండిలశయులు
మననశీలు రుదాత్తమౌను లేకాంతు - లనశనవ్రతులుఁ బంచాగ్నిమధ్యగులు 100
మొదలై నతాపనుల్ మూకలు గట్టి - సదయాత్ముఁ డగు రామచంద్రునిఁ జేరి
“పితృవాక్యపాలనప్రియుఁడవు సత్య - రతుఁడవు నీవు నిర్మలయశోధామ ;
రామ : నీయంతటి రాజు గల్గియును - నేము రాక్షసబాధ నిటఁ గుందఁదగునె ?
వ్రతము రక్షించు నృపతికిని గల్గు - నతనిపుణ్యములోన నాలవపాలు
ఈతటి దైత్యుల నెల్ల ఖండించి - మాతపోవ్రతములు మైత్రి నిండించు
పొరిది నీశరణంబుఁ జొచ్చితి” మనిన - శరణాగతత్రాణ సదయుండు గాన
నాయాశ్రమంబులయందుండు మునుల - కాయతమతి రాముఁ డభయంబులిచ్చి
“మీయనుగ్రహమున మేటిరక్కసుల - దాయల ఖండింతు దలఁకకుఁ” డనుచు
వారి వీడ్కొని ఘోరవనసీమ కరిగి - యారూఢమతిసుతీక్షణశ్రమంబునకు
వచ్చి యామునిచంద్రు వలగొని పేరు - గ్రుచ్చి సద్భక్తి పైకొని మ్రొక్కుటయును 110
వారల కెదురుగా వచ్చి సుతీక్షణఁ - డారాము దీవించి యర్థిఁ బూజించి
“యనఘాత్త : చిత్రకూటాద్రికి నీవు - మునివృత్తి వల్కలంబులు గట్టి వచ్చు
మునికి యాకర్ణించి యుల్లంబులందుఁ - గొనకొని మీరాకఁ గోరుచుండుదుము.
నీవు విచ్చేసితి ; నినుఁ జూడఁగంటి : - మేవిధంబుల నింత నేము ధన్యులము
ఆయతభుజసత్త్వ లై న రాక్షసులు - మాయాశ్రమములకు మత్తు లై వచ్చి
హోమవేదులఁ గాల్చి యూపముల్ గూల్చి - సోమపానము గ్రోలి సురలఁ బోదోలి
తపములు చెఱిచి పాదమ్ములు విఱిచి - జపమాలికలు ద్రెంచి శాటకల్ చించి
ఫలములు డుల్చి పుష్పము లెల్ల రాల్చి - కొలఁకులు కలఁచి పెక్కులు గానిచేసి
పెక్కండ్రమునులఁ జంపిరి దురాత్మకులు ; - దిక్కులే దీపాటు దీర్చ నేత్రోవ :

నేచినదనుజుల నేము కోపించి - చూచిన నీటుగాఁ జూడఁనోపుదుము 120
 నెలకొని మహిమీద నీయట్టిరాజు - గలుగుటఁజేసి యెక్కడ నల్ల మేము ;
 కావున దుష్టరాక్షసుల మర్దించి - నీవు మాతపములు నిష్ఠఁ బాలింపు"
 మనిన రాముఁడు "రాక్షసాధీశవరుల - ననిలోనఁ జంపెద" నని యూటడించి
 శరభంగునాశ్రమస్థలమున మునుల - కిరవొప్ప నభయంబు నిచ్చుట తెలిసి
 రక్కసులను జంపఁ బ్రతినలు పలికి - యక్కడ సుఖగోష్ఠి నారాత్రి నిలిచె
 మఱునాఁడు పెక్కండు మౌనులు వచ్చి - మఱియును దమయాశ్రమములకుఁబలువ
 దిననాథకులుఁడు సుతీక్ష్ణ వీడ్కొనుచు - మునులపుణ్యాశ్రమంబులు చూడఁ గోరి

—: సీత శ్రీరామునిఁ బ్రశ్నించుట :—

చనుచోట రఘురాము జానకి చూచి - "యనఘ ! రాజ్యము మాని యడవికి వచ్చి
 సముచితవృత్తిమై జడలును వల్క - లములు ధరించి మెలంగుచు నుటక
 యసురులదెస మీకు నలుగ నేమిటికి ? ? పొసఁగ వీమాటలు బుద్ధిఁ జింతింప ; 130
 మునులతో రాక్షసముఖ్యులఁ దుంతు - నని యూటడించినయంతనుండియును
 గలఁగుచున్నది మది కాకుత్స్థతిలక ! - వల దీతెఱంగులు వర్జింపవయ్య
 ప్రాణులఁ జంపఁ జాపము రాదె ? తొల్లి - ప్రాణేశ ! యొకముని బహుతపోనిష్ఠ
 నుండుచో భటరూపయుక్తుఁడై వజ్రి - యొండుఖడ్గము మౌనియొద్ద దాపుచును
 ఇదె పోయివచ్చెద నే నని చనియె ! - తదనంతరమున నాతఁడు ఖడ్గ మంది
 యూరకుండక తీవ లొకట వృక్షముల - సారెఁ ద్రుంచుచును హింసారతుండగుచు
 జడమతియై తపశ్చర్యకుఁ బాసి - కడపట నతఁడు దుర్గతిఁ గూలెఁ గానఁ,
 దపమేడ ? మఱి రాజ ధర్మంబులేడ ? - విపులాయుధము లేడ ? విడువవే దేవ !"
 యనవుడు విని నవ్వి యధిపతి సీతఁ - గనుఁగొని "విప్రమార్గంబు నీపలుకు
 క్షతమార్గము గాదు సాధ్వీ ; నావలని - మైత్రిఁ బల్కెదవు నామత మెఱింగియును,
 దరుణి ! యుత్తమరాజధ ర్జైకపరులు - శరచాపములు దాల్చి చరియించుటెల్ల
 శరణాగతులఁ గావఁ జర్చింపఁ గాదె ? - పరికింప వెయ్యేల పరమధర్మములు ;
 నమ్మహామునులతో నాడినప్రతిన - యిమ్మెయిఁ గావించు నిదియె నిశ్చయము.
 విడుతుఁ బ్రాణము నైన విడుతు నిన్నైన-విడుతుఁ దమ్ముని నైన విడువ నేఁ బ్రతిన"
 వనిన నూరక యుండె నవనిజ యపుడు - విని లక్ష్మణుఁడు చాల విస్తయం బందె
 నటమీద నొక్కొకయాశ్రమంబునను - బటుధర్మ నిధి రామభద్రుండు ప్రీతి
 మూఁడేసినెలలు నిమ్ముల నాల్గునెలలు - పోడిగా నిలుచుచుఁ బుణ్యాశ్రమముల

—: మండకర్ణి వృత్తాంతము :—

ధీయుక్తిఁ జూచుచు తెరువున యోజ - నాయతంబైన మహాతటాకంబుఁ

గని గీతవాచ్యమంగళనినాదములు - దనర నయ్యుదకమధ్యమున మించుటయుఁ
 డుఁ జోడ్యప డి తటాకము చేరి దానిఁ-గడుధర్త రతుఁడు తాఁ గని మ్రొక్కి పలికె.
 “నిది యేమి మునినాథ ! యీతటాకంబు - నుదకంబులో ఘోష ముబ్బుచున్నదియుఁ
 గడుఁ జిత్త్ర” మనుఁడు రాఘవుఁ జూచి పలికె - నడరెడువేడుక నాధర్త రతుఁడు
 “కదలక మును మందకర్ణి యన్ మౌని - యుదకమధ్యంబున నురునిష్ఠ నిలిచి
 యెనసినమహిమ ననేకవర్షములు - తనియక యత్యుగ్రతప మాచరింప
 నాతపంబునకు నింద్రాదిదేవతలు - భీతిల్లి మునిపతి పెంపెల్లఁ గలఁగ
 నమ్మునికడ కేవు రప్పర స్త్రీల - నిమ్ములఁ బుత్రైర నేతెంచి వార
 లతనికి భార్యలై యంబుమధ్యమున - నతఁడు నిర్మించిన హైమసౌధముల
 మునినాథుముందఱ ముదమొప్ప నిలిచి - యనురక్తి వా రిప్పు డాడుచున్నార
 లదిగాన గొలను పంచాప్పరం బయ్యె - నిది వారి బహువాద్యహృద్యశబ్దములు”
 అనవుడు విని రాముఁ డతిభక్తితోడ - ఘనపుణ్యుఁ డగు మందకర్ణికి మ్రొక్కి 160
 మఱియు మహాటవి మార్గంబునందు - నెఱసినకడిమిమై నెఱి నేగునపుడు
 మునులకు మ్రొక్కుచు మును లున్నపుణ్య - వసులకుఁ జొక్కుచు వనజకహ్లా
 సరసులఁ దేలుచు సత్కథాలాప - సరసుల నేలుచుఁ జల్లనిగాలి
 తాకలఁ బొగడుచు రణితరుల్లికల - జోకలఁ దెగడుచు శుకమయూరాది
 ఖగములఁ బట్టుచుఁ గరివరాహాది - మృగములఁ గొట్టుచు మేఘాస్త్ర మేసి
 తపములు నడపుచుఁ దముఁ జూచువారి - భవములు నడపుచు పరువంపులతల
 పువ్వులు చిదుముచుఁ బొదలుతుమైదల - నవ్వలఁ గదుముచు నభమంటఁ దాకు
 శైలంబు లెక్కుచు జానకి యలయ - మేలంబు దక్కుచు మృదురీతి గుహల
 మెల్లనె దార్చుచు మెలఁతకు నెక్కు - డల్లన నేర్చుచు నచటిచెంచెతల
 ఖీరముల్ మెచ్చుచు భేదింపరాని - యీరముల్ చొచ్చుచు నినరశ్మిలేని
 కోనలఁ గానలఁ గ్రుమ్మరు చట్లు - జానకి తాను లక్షణుఁడు కౌన్నేండ్లు
 పుణ్యతీర్థంబులు పుణ్యవాహినులు - పుణ్యతపోవనభూములఁ గలయఁ
 దిరుగుచుఁ బదియేండ్లు దీరినపిదప - మరలి సుతీక్షణశ్రమమునకు మఱియు
 వచ్చి యమ్మునిచంద్రవద్దఁ గొన్నాళ్లు - మచ్చిక నుండి రామక్షితీశ్వరుఁడు.

170

—: అగస్త్యులఁ గాంచుట :—

ఒకనాఁడు ఘను నగస్త్యునిఁ జూడఁగోరి - యకశంకభక్తి సంయమికి నిట్లనియె.
 “నెందు నగస్త్యమునీశ్వరుఁ డుండు - నందునెంచొక్కొ తదాశ్రమభూమి ?
 తెలుపవే” యనిన సుతీక్షణుండు గుఱుతు - లలవడఁ దన్వార్గ మంతయుఁ దెలిపి
 దీవించి యనుప గాదిలితమ్ముతోడ - దేవితో దక్షిణ దిక్కుకై నడచి
 చనిచని నాల్గయోజనములు దాటి - వనముల ఘనశైలవాహినుల్ పెక్కు

గనుఁగొంచు నరిగి యగస్త్యానుజన్తు - ననఘాశ్రమంబున కరిగి సంప్రీతి 180
నాయతీశ్వరచంద్రునడుగుల కెరఁగి - యాఘాశ్రమంబున నారాత్రి నిలిచి
మునితోడ సుఖగోష్ఠి మొగిఁ జేయుచుండి - యినకులాధీశ్వరుం డిట్లని పలికె.

—: అగస్త్యముని మహిమ :—

“నియ్యగస్త్యమహామునీశుండు దొల్లి - యియ్యెడ వాతాపి నెబ్బంగిఁ జంపె”
ననిన నమ్మునిచంద్రుఁ డారామచంద్రుఁ - గనుగొని యాపుణ్యకథ చెప్పఁదొణఁగె.
“నురుతాపి వాతాపియును నిల్వలుండు - ధరణీపై నిరువు రుద్దండరాక్షసులు
గల రందు వాతాపి ఘనమేషమూర్తి - యిల్వలుండును నొక్కఁబుషియు నై నిలిచి
యిచ్చటఁ బెనుత్రోవ కెదురేగి మిగుల - దచ్చనఁ దమయింటఁ దద్దినం బనుచు
మునులను నియమించి ముదమొప్పఁ దెచ్చి - యెనయంగమేషంబు నేర్పడఁ జంపి
ప్రీతిఁ గూరలుచేసి పెట్టి భుజింప - వాతాపి రమ్మని వడిఁ జేరఁ జీరఁ
దడయక యపుడు వాతాపి యమ్మునుల - కడుపులువ్రచ్చి యగ్గలికతో వెడల 190
నీవిధి మునుల ననేకులఁ జంపి - రా వికృతాకారు లడరి యందుండుఁ
గొనికొని యొకనాఁడు కుంభసంభవుఁడు - చనుదేరఁ గపటభోజన మొప్పఁబెట్ట
వాతాపిఁ బిల్వ నిల్వలుఁ జూచి నగుచు - “వాతాపి యెందుండి వచ్చు జీర్ణించె”
నని యగస్త్యుఁడు పల్క నాయిల్వలుండు - కనలి కర్కసుఁ డయి కదియవచ్చుటయుఁ
గలశసంభవుఁడు హంకారమాత్రమున - బలియు నిల్వలుఁ జూచి భస్మీకరించి
మునులకు నెల్లఁ బ్రమోదంబు చేసె - విను మదియును గాక వింధ్యం బణంచె
సరిగాఁగ దక్షిణాశాస్థి నిలిచె - నరుదుగా నంబుధి నాపోశనించెఁ
బెనుబాముగాఁగ శపించె నానహుష - మునిమాత్రుడే పుణ్యమూర్తి కుంభజుఁడు
మునివేషముననున్న ముక్కంటిగాక” - యన విని రఘురాముఁ డానంద మంది
మఱునాఁడు మునిపతి మార్గంబుఁజూప - తెఱఁగొప్పఁ బూజించి దీవింప వెడలి 200
చనిచని యొక్క యోజన ముత్తరించి - పనసదాడిమశమీబదరికాశ్వత్థ
పాలప్రియాశు రసాలతమాల - మాలారఖర్జూర మందారతరుల
తరులఁ గ్రిక్కిరిసిన తావిక్రొవ్విరుల - విరులతేనియ లాని వెలయుతుమైదల
మైదలు నింపగునట్టిమేటిపూపొదలఁ - బొదలలోఁ బగలేక పొదలు మృగముల
కలకంఠకలకుహరాకారనాదముల - విలసిల్లు బహుశాస్త్రవేదనాదములఁ
జెలఁగుచుఁ గిన్నర సిద్ధగానముల - కలిమి దీపించు నగస్త్యనాశ్రమము
గనుఁగవ విందుగాఁ గాంచి యందొక్క - మునిచేతఁ దమరాక ముని కెఱిగించి
చని చొచ్చి యమ్మునిచరణపద్మముల - కనురాగమున మ్రొక్క నక్కునఁ జేర్చి
దీవించి వేవేలు తెఱఁగుల భక్తి - భావించి సంతుష్టిపరులఁ గావించి
“యోరామ : శుభనామ : యుత్పలశ్యామ :—శ్రూరదానవభీమ : గుణధామ : నీవు 210

మునులభాగ్యంబున మునివృత్తి మోచి - వనమునఁ దపసివై వర్తింప వచ్చి
యరుదారఁ జిత్తకూటాద్రి కేతెంచి - వరమతి నొక్క సంవత్సరంబుండి
శరభంగమౌనియాశ్రమము కేతెంచి - శరణు చొచ్చిన మునీశ్వరులను గాచి
దనుజులఁ జంపెదఁ దలఁకకుఁ డింక - నని ప్రీతి మునులకు నభయంబు లిచ్చి
కరుణించి తని విని కాకుత్స్థతిలకః - పరమసంతోషసంపన్నుడ నైతి”
నని యర్థిఁ బూజించి యతులదివ్యాప్త - ఘనశత్రుకోదండకవచాదు లిచ్చె
నిచ్చినఁ గైకొని యినకులాధీశుఁ - డచ్చట సుఖగోష్ఠి నారాత్రి నిలిచె,
ఘటసంభవుఁడు భావికార్య మూహించి - పటుతరవాక్యుడై పలికె నిట్లనుచు.

గోదావరీతీరమున శ్రీరాముఁడు నివసించుట-జటాయువుతో మైత్రి

“శ్రీరామ ! గోదావరీసరిత్పుణ్య - వారీశీతలగంధవాహకుమార :

ఘటితనర్తనవనాంగణలతాతటికి - జటికృతపూజధూర్జటికి నాపంచ

220

వటికిఁ బొ” మ్మన రఘువంశుఁ డచ్చటికి - ఘటసూతి వీడ్కొని కదలి పోవుచును.

నడుత్రోవ నొకపక్షినాథుని తెక్క - లుడివోని కులగిరులో యని చాలఁ

గని దైత్యుఁ డనుబుద్ధి గదసి నీవెవ్వఁ డనుటయు ముదమంది యాపక్షి పలికె.

“గరుడాగ్రజాతుండు కశ్యపతనయుఁ - డరుణసారథి యైన యరుణుండు ఘనుఁడు

మాతండ్రి మఱియు సంపాతి మాయన్న - మీతండ్రిసఖుఁడ సుమీ ! యేను రామ :

యితరుండఁ గాను మీ హితకార్యపరుఁడ - నతులసాహసుఁడ జటాయు వన్వాఁడ.

నీవనంబును నసురేంద్రసేవితము - గావున వైదేహి గావుఁ డేమఱక”

ననవుడు శ్రీరాముఁ డట్లుగా నతని - మనమున యోజించి మైత్రిఁ బూజించి,

యటఁ బంచవటికేగి యందున్నమునులఁ-బటుతపోధనుల సంభావించి మ్రొక్కి

కరమర్థి వారుసత్కారముల్ సేయ - ధరణీతనయఁ జూచి తమ్మునిఁ జూచి

230

పొలుపొంద నెందును బుణ్యాశ్రమములు - గలయఁ బెక్కులు పొడగందుముకాక

యీగౌతమీగంగ యీసరోవరము - లీగిరు లీతరు లీయాశ్రమములు

ఎందును బొడగంటిమే యిటఁ గ్రింద - నిందుండెదము మన కింపొందు ననుచు

వానందమును బొంది యందున్నమునుల - యానతిఁ గైకొని యాప్రొదె కదలి

తాను లక్ష్మణుఁడును దగుపర్ణశాల - యూనిన క్రమముతో నొప్పారఁ గట్టి

తమ్ముఁడు దానును దానిఁ బూజించి - యమ్మహీసుతఁ గూడి యనురాగ మెసఁగ

వాపర్ణశాలలో నం దాఱునెలలు - దీపించి పేర్తి వర్తించుచునుండె

—: హేమంత వర్ణనము :—

అంత నీహారధరాక్రాంతదశది - శాంతమై హేమంత మవనిఁ బర్వటయు

వేకువ నొకనాఁడు వెలఁదియుఁ బాను - తేకువ గౌతమిఁ దీర్థ మాడంగఁ

జనుచు రాముఁడు మైత్రి సౌమిఁ జూచి - కనుఁగొంటివే శీతకాలంబు మహిమ 240.

దిశ లెల్లఁ జలికి భీతిలి వెలిపట్టు - ముసుకు పెట్టినయట్లు ముంచె హిమంబు,
 హేమంత మనుమేఘ మెల్లెడ నిండి - వామిగా వడగండ్లు వర్షించె ననఁగఁ
 గురిసినపెనుమంచు కుంభిని నెల్ల - నెరసి యొప్పారె ఘనీభవించుచును
 ఉర్విపై నామంచు నొక్కొక్కచోట - దూర్వాంకురంబుల తువలఁ జూచితివె ?
 పచ్చమిన్న సలాక పౌఞ్జపై వేడ్కఁ - గ్రుచ్చిన ముత్యాల కోవలై యొప్పెఁ
 గాముసమ్మోహనకాండంబు లనఁగఁ - హైమయుగ్వాయువు లలతిమై సోఁక
 వెఱపున వణఁకెడు విరహిణు లనఁగఁ - దెఱఁగొప్పఁ గదలు పూఁదీఁగె వీక్షింపు :
 మంచున జారు తామరలకన్నీరు - ముంచినవిరహుల మోములఁ గేరు
 పొదిగొన్న యకరువుల్ పొట్టుగా మీఁదఁ - గదలు తేటులపొగల్గా చలికొన్న
 కొలను దేవతలకుఁ గుంపట్లఁ బోలె - విలసిల్లు కెందమ్మి విరులఁ జూచితివె ? 250
 యడవియేనుఁగులు నీరాస నీనదికిఁ - దుడిఁ దుడి వచ్చి తత్తోయంబు దొడరి
 అడరి గిట్టనుచు దండములు వేవేగ - ముడిచి పాతెడిని తమ్ముఁడ విలోకింపు :
 ఇట్టికాలంబున నే నున్నయట్ల - పట్టంబు నామీఁది భక్తిమై మాని
 నాఁచీరలు జడల్ నవతమైఁ దాల్చి - నారాకఁ గోరుచు నమ్మహాఘనుఁడు
 పరమపావనుఁడు సౌభ్రాత్రభావనుఁడు - వరపితృవాక్యమద్వాక్యతత్పరుఁడు
 చిరకీర్తినిరతుఁ డాశ్రితలాభరతుఁడు - భరతుఁ డుషఃకాల పరిచితి నెట్లు
 స్నానంబు సేయునో సరయువులోన ? - మౌనియై యెట్లాకో మహిఁ బవ్వళించు ?
 నాతండ్రి సత్యంబు నాపూన్కి యతని - చేత నింతయుఁ బ్రకాశించె లోకముల ;
 నేతల్లిపనుపున నెల్లసంయముల - చేత దీవెనలు గాంచితి నీడ నేను
 అట్టికైకను నొవ్వ నాఁడునో తెలియ ? - దట్టేల కావించు ననఘాత్తుఁ డతఁడు ; 260
 పట్టంబు దొలఁగి తాపసి నైతి నేను - బట్టంబు గలిగి తాపసి యయ్యె నతఁడు ;
 అన్నదమ్ములపాడి యాపుణ్యుఁ జూచి - యెన్న నెవ్వరి కైన నిఁక నేర్వవలయు
 నట్టియాభరతుని ననుఁగుఁదల్లులను - చుట్టాల నెన్నఁడు చూతుమో మనము ?
 అని వారిఁ దలఁచుచు ననివారితముగఁ - దనివార నిష్ఠ గౌతమివారిఁ గ్రుంకి
 యినునకు నర్ఘ్యంబు లెత్తి గాయత్రి - పనుపున జపియించి బ్రహ్మయజ్ఞంబు
 తమ్ముఁడు దాను సీతయుఁ బరశురామ - కిష్కేయిఁ జనుదెంచి హితగోష్ఠి నుండె.

—: సౌమిత్రి ఖడ్గముఁ గొనుట :—

నొకనాఁడు లక్ష్మణుం డుదయకాలమున - నకిళంకచిత్తుఁడై యన్నకు మ్రొక్కి
 కందమూలఫలాదికములు దెచ్చుటకు - నందంద వనముల సరయుచు నరిగి
 యున్నతం బగుచున్న నొకగిరిఁ గాంచి - మిన్నక యచ్చోట మెలఁగుచున్నంత
 మహియెల్ల దేదీప్యమానమై వెలుఁగ - నహిమాంకుకల్పితం బగు ఖడ్గ మొకటి 270
 భీషణజలదగంభీరఘోషముల - ఘోషించుచును వచ్చి “కో” యని పలికె.

“నందుకొ మ్మింక దైత్యాధీశతనయ ; - పొందుఁగా నీతపంబునకును మెచ్చి
 భానుండు పనిచె నీపగిదిగ నన్ను - మానక కొను”మన్న మఱి వాఁడు పలికె.
 “మెల్లనే తా వచ్చి మెచ్చి నాకీక - యెల్లపోకలు చేసె నొల్లఁబో నిన్ను
 వలఘుతపం బెల్ల నవనిపైఁ గలిసె - వలసినకడ కేగు వనజాప్తుహేతి”
 యని వల్కి తొల్లిటి యచలసమాధిఁ - దనరంగ నుండె నంతట లక్ష్మణుండు
 విపులాద్భుతం బంది వెసఁ దానిఁ జూచి - యుపమతో డగ్గరి యొడిసి చేపట్టి
 విపుణుడై పరికించి నృపకుమారుండు - తపసుల కెల్ల నాధార మైనట్టి
 ఫలవృక్షములు ద్రుంపఁ బాడిగా దనుచుఁ - గలయఁ గ్రుమ్మరుచు నగ్గరికమై నచట
 భావించి భావించి బాగొప్పఁ జూచి - భావంబునందును బ్రమదంబుఁ గొనుచు 280
 నీఖడ్గ మిందుండ నేమి కారణమొ ? - యీఖడ్గ మిచ్చటి కేల వచ్చినదొ ?
 యని యని ఖడ్గంబు నాదృతిఁ జూచి - పనిగొని దానిఁ జేపట్టుచు మఱియు
 విలసిల్లు నొకగొప్పవెదురుజొంపంబు - మలసి ఖండింపఁ దన్తద్యభాగమునఁ
 దెగి యొకమౌని మేదిని గూలుటయును - నిగిడెడుమూర్ఖ మునింగి సౌమిత్రి
 యటఁగొంతసేపున కల్లనఁ దెలిసి - కటకటా ! సకలలోకములు నిందింప
 బ్రాహ్మణుఁ జంపితిఁ బరికింప లేక - బ్రహ్మహత్యాదోషభరితుండ నైతి !
 నే నేలవచ్చితి నింతదవ్వలకు ? - నేనేల యీఖడ్గ మిట్లు గైకొంటి ?
 ననుపమధర్మాత్ముఁ డగురామచంద్రు - ననుజుండ నగు నాకు నధికపాపంబు
 పమకూరె ; నీమునీశ్వరుఁ డెవ్వఁ డొక్కొ ? - సమయఁ జేసితి నింక జానకీవిభుఁడు
 విని నన్ను నే మని విడనాడుకొన్నొక్కొ ? - పెనుపేచి మునులు శపింతురో పట్టి ? 290
 చెప్పకుండఁగ రాదు చెప్పక పోదు - తప్పెఁ గార్యముతోవ దైవమా యనుచు
 వడలుచు నల్లన నడుగులు వణక - నుడివడి బ్రమయుచుఁ జొప్పుఁ దప్పుచును,
 వడతెంచి దశరథునకు గురుభక్తుఁ - బడనేసి చంపిన పాపంబు వచ్చెఁ ;
 దండ్రికి వలెనె నందనునకు వచ్చె - నంద్రు భూపతు లెల్ల నని తల్లడిలుచుఁ
 దమయన్నఁ జేరి గద్గదకంఠుఁ డగుచుఁ - గ్రమ మేది వగచుచుఁ గడఁగి మ్రొక్కుటయు
 ననుజుని నెత్తి యొయ్యన గారవించి - కనుఁగవఁగన్నీరు గ్రక్కునఁ దుడిచి
 యనుకంప మదిఁ బర్వ ననియె రాఘవుఁడు - “అనఘ ! యే గలుగ నీ కడల నేమిటికిఁ
 ధర్మవర్తనుఁడవు దానశూరుఁడవు - నిర్మలాత్మకుఁడవు నీతిమంతుఁడవు
 దశరథక్షౌపాలతనయ ! మాన్యుఁడవు - పశుపతివిక్రమప్రకటశౌర్యుఁడవు,
 అన్న ! నీముఖ మేల యటు చిన్నవోయె ? - నున్నది యేర్పడ నొగిఁ జెప్పు” మనిన
 జయశాలి యైన లక్ష్మణుఁ డిట్టులనియె - “భయనివారణ ! నీదుపంపునఁ బోయి
 వనమూలఫలములు వలయు నన్నియును - గొని యేను మెలఁగుచోఁ గ్రూరఖడ్గంబు
 చొక్కటి మింట రా నొడిసి చేపట్టి - వెక్కనం బగు నొక్క వెదురుజొంపంబు

నటికితి దాన నున్నతుఁ డొక్కమౌని - యొటలుచు ధరఁ గూలె నుగ్గుఁడో యనఁగ,
 నానేరమికిఁ గుంది నరనాథచంద్ర : - రానేరకుండియు రానేరవలసె ;”
 ననవుడు రఘురాముఁ డాశ్చర్య మంది - యొనర కార్యము మది నూహించుచుండె.
 నంత నక్కడిమును లందఱుఁగూడి - యెంతయు నత్తైఱం గెఱిఁగింత మనుచుఁ
 జనుదెంచి రఘురామచంద్రు దీవించి - ఘనతరమృదువాక్య గరిమ నిట్లనిరి.
 “అఖిలేశ : వినుము నీయనుజన్తుఁ డిప్పు - డఖిలలోకద్రోహి యైనరావణుని
 చెలియలికొడు కగు జృంభుని నేఁడు - తులువను నిర్జించె ; దోషంబు లేదు ; 310
 మును లెల్ల సంతసంబును బొంది రధిప!” - అనవుడు రఘురాముఁ డనియెఁ మౌనులకు.
 “నేవేల్పుఁ గూర్చి వాఁ డిట్టితపంబు - గావించె ? ఖడ్గ మెక్కడనుండి వచ్చె ?
 చీటికి మాటికిఁ జెడుదురే బుధులు ? - నాటికి హతుఁడుగా నజుఁ డేల వ్రాసె ?
 నెంతకాలము చేసె నీయుగ్రతపము ? - సంతృప్తుఁ డయ్యెనే సరసిజాప్తుండు ?
 అంతయు నెఱిఁగింపుఁ” డనిన నాఘామి - కాంతునితో మునిగ్రామణు లనిరి,
 “తొల్లి దశాస్యుండు దోర్బలశక్తి - నెల్లదిక్కులు గెల్వ నెచ్చోట మదిని
 సొరిది నమ్మఁగలేక సోదరిమగని - నురుపరాక్రముని విద్యుజ్జిహ్వాఁ బిలిచి
 మన్నించి లంక యేమటకుమీ యనుచు - సన్నతి గావించి చనియె నంతటను ;
 ఏను మాయలు నేర్చి యేదశకంతు - రానీను ; లంకాపురంబుఁ గైకొందు”
 ననుచు విద్యుజ్జిహ్వాఁ డపుడు పాతాళ - మున కేగి రాక్షసముఖ్యులదండ 320
 పాయక వారిచే బహుళంబు లైన - మాయలు నేర్చుచు మదవృత్తినుండి
 అచ్చట రావణుం డఖిలదిక్పతుల - విచ్ఛలవిడి గెల్చి వెన లంకఁ జొచ్చి.
 ఘనత విద్యుజ్జిహ్వా కథలెల్లఁ దెలిసి - కనుఁగవలను నిష్పకణములు రాల,
 “నాయాజ్ఞ నుండక నలి రేగి వీఁడు - పోయి మాయలు నేర్వఁ బోలుఁ గాకేమి ?
 మాయ లన్నియు నేఁడు మాయమై పోవఁ - జేయుదు” ననుచు నజేయుఁడై యరిగి.
 అస్తయనగరవాసాసురుల్ బెగడ - విస్తయకోపుఁడై వెన హేతిఁ బెఱికి
 ఘటఁది నాచెలియలి మగఁ డీతఁ డనక - తఱిమి విద్యుజ్జిహ్వా తలఁ ద్రెళ్ల నేసి
 క్రమ్మట వేగ లంకకు నేగుదెంచి - ర మ్మని చెలియ శూర్పణఖ సూరార్చి
 యనియె “నీవిచ్చావిహారిణి వగుచు - మనమున నీకు సమ్మత మైన పురుషుఁ
 బొందుము ; వెఱవక పూని లోకముల - యందుఁ జరింపు పొ” మ్మనిన నార్సెలలు

—: మునులు జంబుని తపః ప్రభావంబు దెల్పుట :—

గర్భిణియై యున్నకతనఁ బైనెలలు - నిర్భరగతి నుండి నెలఁతుక గాంచె ;
 జటులోగ్రబలుఁ డైన జంబుకుమారు - నట వాఁడు పెద్దయై యాతల్లిచేతఁ
 దశజనకునివాపు తప్పక దెలియ - విసి తండ్రిపగదీర్ప వెరవుఁ జింతించి
 “బ్రహ్మనుగూర్చి తపంబుఁ జేసినను - బ్రహ్మ వరం బీఁడు భవునిఁ గోరినను

అతఁడు భక్తుఁడు గాన నలుగఁ డాతనికి - నతులితగతి విష్ణు నర్థింతు నేని
చాల నాతఁడు మెచ్చి చనుదెంచి వరము-పాలించు తెపుడు ? నాపగదీరు తెపుడు ?
అరయఁ ద్రిమూర్తుల హరిహరబ్రహ్మ - లరవిందహితరూప మైయుండు నంద్రు,
కావున రవిఁగూర్చి కడునిష్ఠఁ దపము - గావించి మెప్పించి కదనరంగమున
దనుజనాయకుఁ డైన దశకంఠుఁ ద్రుంతు"-ననియెంచి తపము సేయఁగఁ బూనునంత,
వనరుహాపుఁడు మెచ్చి వరఖడ్గ మొకటి - పనిచె దానవునకుఁ బగ దీటుటకును, 340
దానిఁ గైకొనఁడయ్యె దర్పాంధుఁ డగుట - నావిమిత్తమున నీయనుజున కబ్బె
నాహేతి యటుగాక యసురచేఁ బడిన - సాహసంబున నేఁచు జగము లన్నియును
వక్రతంబున దైత్యుండు మడిసె - నీవిచారం బేల ? యినవంశతిలక !
కలన రావణుఁ గెల్చెఁ గార్తవీర్యుండు-చలమొప్ప నాతనిఁ జంపె భార్గవుఁడు ;
నట్టి భార్గవరాము ననిలోనఁ బట్టి - కొట్టితి బీరంబు క్రొవ్వును నణఁగ
నట్టివీచే రావణాదిరాక్షసులు - గట్టిగా దురమునఁ గడతేరఁగలరు "

అనవుడు రఘురాముఁ డాశ్చర్య మంది - వినతుఁడై మౌనుల వేడ్కతో ననిచె.

—: శూర్పణఖ కుమారుని గూర్చి శోకించుట :—

నంత శూర్పణఖ నిత్యము దెచ్చినట్లు - వింతగా నన్నంబు వివిధభక్ష్యములు
పొసఁగ నించిన బోనపుటికె చేఁ బూని - వెస వచ్చి తునిసిన వెదురుజొంపంబు
నడుమ ఖండంబులై నలిఁ బడియున్న - కొడుకుఁ గనుంగొని కుంభిని వ్రాలి 350
తెలిసి యత్తునుకలు దృఢముగాఁ గూర్చి - పలవించి పలవించి పణఁతి యిట్లనియె.
“నోకుమారకచంద్ర ! యుచితమే నన్నుఁ - గైకొన వదియేమి కన్నులు దెఱచి
తగుమామ యనక ప్రతాపలంకేంద్రుఁ - డగు రావణునిఁ జంప నాత్మఁ గోరినను
వీ కొనఁగూడునే ? నేరవైతకట - యాకార్తవీర్యుచే నణఁగెనే యతఁడు ?
అనరణ్యశాపాగ్ని నణఁగెనే యతఁడు ? - వనజసంభవుచాపవహ్నిచేఁ దెగెనె ?
నలకూబరునిచేత నడఁగెనే యతఁడు ? - ఆల నందికోపానలార్చులఁ బడెనె ?
శాండిల్యమౌనిరోషంబునఁ జెడెనె ? - యొండేల ? ధననాథుఁ డుండెనే లంకఁ ?
బగ వల దన్న నా పల్కుఁ గైకొనక - తెగితి రావణుఁ డేలఁ దెగును నీచేత ?
ధర్మ దేవతమాట శల్లి మాటంద్రు - నిర్మలాత్మక విన నేరవై తకట !
తపము పండె ననంగఁ దగ నీకు బుద్ధి - గపటించె దైవంబు కత లేల యింక ?”
నని యని శోకించి యక్కుమారకునిఁ - గనుఁగొని యగ్నిసంస్కారంబు చేసి
యనతిదూరంబున నచలసమాధిఁ - దనరుచు నున్న పెద్దలఁ జేరఁ బోయి
“యోరి ! కన్నులు మూసి యుడుగక నిష్ఠ - ఘోరతపంబు గైకొని సేయూరీతిఁ
దలను మోపెడుజడల్ ధరియించి బూది - యలఁది జన్నంబున నందఱుఁ గూడి
తొలఁగక మేఁబోతులమెడల్ విఱచి - పొలుపార నుడికించి పొట్టల నిండ

నెట్టన నమలి యెండినకళాసములు - గట్టి యేమియు నెటుంగనియట్ల యుండి
 కొవ్వి నాశిశువును గుమతులై పట్టి - యెవ్విధిఁ జంపితి రెఱిఁగింపకున్న
 దాపసాధములార ! తాపంబుదీర - వేపట్టి మ్రింగుదు విడువక మిమ్ము"
 నని యహహారావ మడర డగ్గరిన - మును లెల్ల భీతిల్లి ముదిత కిట్లనిరి.
 "విను శూర్పణఖ ! మునివేషుఁ డొక్కరుఁడు - చనుదెంచి నీపుత్ర సమయంగఁ జేసి
 ఫలములు గొని యల్ల పర్ణశాలకును - జలియింప కేగి యచ్చట నున్నవాఁడు
 ముక్కు మో మేర్పడ మునికార్యమునకు - దిక్కుగల్గితి గాన తెఱవ యం దరుగు"
 మని చూపి చెప్పిన నాదుష్టబుద్ధి - కనలుచు నపుడు లక్ష్మణుఁడు చన్నట్టి
 యడుగులచొప్పున నరుగ నమ్మునులు - పొడమినభీతిచే "బులినాకి విడిచెఁ
 దప్పక దీనికిఁ దగినట్టి బుద్ధి - చెప్పి పంపుదు రింక చెలఁగి రాఘవులు
 నాదట సకల దైత్యక్షయంబునకు - నాదికారణ మిది" యని ముదమంద
 నత్తఱి దరిలేచి యసురేంద్రుఁడెలియ - లుత్తుంగనాసియు నుగ్రభావంబు
 గురువిలోచనములు కోటదొడలును - పఱ పైన కడుపును బల్లవెండ్రుకలు
 తెఱనోరు కరిమేను దీర్ఘజిహ్వయును - విఱి వై నరూపును విషమదృష్టియును
 నరుదార ధరియించి యాడురూపమున - గరముగ్రముగ వచ్చుగరళమో యనఁగ 380
 నొడిసి లోకము లెల్ల నొగి మ్రింగఁ జాలి - పొడమిన నొకమహాఘాతమో యనఁగ
 దఱివేచి దైత్యసంతతినాశకాల - మెఱిఁగి భూస్థలిఁ దోచు మృత్యువో యనఁగ
 నడచుచు వెన శూర్పణఖ యనునాతి - కడఁకతో రాముడగ్గఱ జేరఁ బోయి

—: శూర్పణఖ రామునిఁజూచి మోహించుట :—

యిందీవరశ్యాము నినకోటిధాము - సౌందర్యజితకాము జగదభిరాము
 రాము దై తేయవిరాము వీక్షించి - కామభూతము సోఁకఁ గనుఁగొన రాక
 తామసగుణ మేచి తన్ను లోకాభి - రాముగాఁ దలఁచి యారక్కసి నిక్కి
 తనపెద్దమొగము నాతనిముద్దుమొగము - తనమహోదరము నాతనితనూదరము
 తన తప్పుఁగన్ను లాతనిగొప్పకన్ను - లెన యంచుఁ దన కితఁడే తగు నంచు
 మొగము చేటంతగా ముసిముసి నగవు - లిగురింప రఘురాము నీక్షించి పలికె.
 "శరచాపములు పూని చరియింప నేల - యరు దై నయడవుల నతివయు నీవు 390
 నీవేషమున నుండ నేమి కారణము ? - నీవెవ్వఁడవు మఱి నీకుఁ బేరేమి"
 యనవుడు రఘురాముఁ డల్లన నన్వి - దనుజకామినితోడఁ దగ నిట్టు లనియె.
 "రామాభిరామ ! యోరామ ! నాపేరు - రాముఁడు దశరథరాజు మాతండ్రి
 యాపర్ణశాలవాఁ డతఁడు నాతమ్ముఁ - డీపద్మలోచన యిల్లాలు నాకు
 నేను దండ్రియుఁ బంప నీయరణ్యములఁ - బూని చరింతుఁ దపోవృత్తి నిపుడు
 నీవెవ్వఁడవు ? మఱి నీకుఁ బేరేమి ? - నీవేల వచ్చితి నేఁడు మాకడకు

నీవిలాసంబును నీవయోరూప - లావణ్యమును నింతులకు నెందుఁ గలదు ?”

నావుడు నాశూర్పణఖ రాముఁజూచి - వావిరిఁ బల్కె దుర్వారయై నిలిచి

“యావిశ్రవసుకొడు కఖిలకంటకుఁడు - రావణుఁ డుగ విక్రమయశోధనుఁడు

నాపటుసత్త్వన కనుఁగుజెల్లెలను - నాపేరు విను శూర్పణఖ యండు తెలియ, 400

నీరూపురేఖ లన్నియు సరి చూచి - కూరిమి నీకు నాకును దగు నంచు

కామించి వచ్చితిఁ గడు నొప్పురూపుఁ - గామించినప్పుడె కైకొన నేర్తు ;

నెందైనఁ జననేర్తు ; నేవస్తు వైనఁ - బొందుగాఁ దేనేర్తు ; భోగింప నేర్తు ;

నున్నది యేల నా యొప్పు భావించి - నన్నుఁ బాణిగ్రహణంబు గావింపు

మిది కులగుణహీన యిది వికృతాంగి - యిది నీకు మఱి తగునే ? యటుగాన,

నీమెలఁతుకఁ బట్టి యిప్పుడే మ్రింగి - రామ నీకోరిన రతి సల్పుదాన ;”

ననవుడు తనుఁజేర నాసీతఁ దిగిచి - కొని రాఘవుఁడు దాని కోర్కెకి నవ్వి

కొంత హాస్యముఁ జేయఁ గోరి యాదనుజ - కాంతవికారంబుఁ గనుఁగొని పలికె,

“నేనింతిగలవాడ నిది నన్ను నమ్మి - పూని నాతో వనంబునకు నేతెంచెఁ

దగిలి నీ కొప్పింపఁ దగి దీలతాంగిఁ - బగఁగొని సవతితోఁ బడఁజాల వీవు ; 410

ఈనాతి లేకున్న నింతకు మున్నె - యే నినుఁ గైకొందు నిప్పు డేమాయె ;

వాడె నాతమ్ముఁడు వరతపోధనుఁడు - వాడు నాకంటెను వరరూపధరుఁడు

తన కొక్కచక్కని తరలాయతాక్షి - ననుకూలవతిని నిత్యముఁ గోరుఁ గాన

వినుఁబొంద నాతఁడు నేర్చు నం దరుగు” - మనవుడుఁ గాఁబోలు నని డాయఁబోయి

“నెలకొని లక్ష్మణ ! నిన్నుఁ గామించి - కలయ వచ్చితి నన్నుఁ గైకొను” మనుడు

నారామునుద్యోగ మతఁడును తెలిసి - ధీరుఁడై దానితోఁ దెఱఁగొప్పఁ బలికె,

“మెలఁత మాయన్నఁ గామించితి తొలుత - దలఁపున నటుగానఁ దగదు నికబొంద,

సీత నిక బోలదు చెలువంబునందు - సీతఱి దీటును నీమరిపెంబు

భాతి వింకొకసారి పరికించెనేని - సీత నొల్లక నిన్నుఁ జెందు రాఘవుఁడు

రాముసన్నిధికి నో రమణి ! పొ”మ్మనిన - సౌమిత్రిమాటలు సత్యంబు లనుచుఁ 420

దామసి తనరోత దలఁపక మఱియు - రామునికడ కేగి రతికిఁ బ్రార్థించె.

“వలవ దాతనిఁబొందు వనిత ! నీ” వనిన - జలజాక్షి మఱియు లక్ష్మణునిఁ బ్రార్థించెఁ

దమ్ముఁ డన్నను నన్న తమ్మునిఁ జూప - ద్రిమ్మరి తనకోర్కె తీదీపులాడ.

మఱి మన్త థునిసూత్రమహిమచేఁ దిరుగు - తెరబొమ్మయో యనఁ దిరిగెఁ బేరాస,

విరసవర్తనముల వెలఁది యిబ్బంగి - నిరువురసన్నిధి కెడఁదాకి తాకి

వేసరి యన్యోన్యవివశవర్తనల - గాసిల్లి యెంతయుఁ గడు నల్లి పలికె.

“నోరిమానవులార ! యొకపేదరాలి - గాఱించు తెఱఁగునఁ గాఱింపఁ దగునె ?

యేను గోపించిన నింద్రాదిసురల - నై నను మ్రింగుదు నట మర్త్యులెంత ?

పొదివి యాయంతితో భువనంబు లెల్ల - జదిమి మ్రింగుదు" నని సంరంభ మెసఁగ
 నది మృత్యువును బోలి యట్టహాసంబు - పొదలి డగ్గట వచ్చు పూనికఁ జూచి 430
 "జానకి దలఁకెడు సౌమిత్రి యింక - దీనిమేలము చాలు దీని శిక్షింపు ;"
 మని రాఘవుఁడు పల్క నాలక్ష్మణుండు - విని పర్ణశాలకు వెలువల నిలిచి
 "పడఁతి : నీకింత కోపం బేల రమ్మ - కడముట్ట నీకోర్కిఁ గావించు నిపుడె"
 యని లక్ష్మణుఁడు పల్క నాశూర్పణఖయుఁ - దనమది నుప్పొంగి డగ్గటఁ జేర
 ఘనవిషజ్వాలోరగము పుట్ట వెడలు - ననువున నొరబాపి యదరులు చెదరఁ
 దనఖడ్గ మంకించి దానవురాలి - ఘననాసికము చెవు ల్గరమునఁ బట్టి
 యేసీమ సరసమో యిది యన నతఁడు - మాసీమ సరస మోమగువరో యనుచుఁ
 "జేయొడ్డి వలచి వచ్చినఁ జెవు ల్తుక్కు - పోయె" నకాసామెత పుడమిఁ బుట్టించి
 ముక్కును జెవులును మొదలంటఁ గోయ - వెక్కుచు వేసారి వివశాత్త యగుచు
 శృంగంబు పగిలిన జేవురుఁగొండ - భంగి - రక్తము లొల్క భయమంది పాటి 440
 చని చతుర్దశసహస్రనిశాచరేంద్ర - జననవిరాజితస్థానంబు నైన
 ఖరునియాస్థానంబుకడకు వచ్చుటయు - ఖరుఁడును దాని యాకారంబుఁ జూచి
 వెఱగంది "యిది యేమి వెలఁది : నీరూపు - వెఱవక యెవ్వఁడు వికృతంబు సేసె
 నెవ్వఁడు కాలాహి నెఱిగియుఁ ద్రొక్కె-నెవ్వఁడు మృత్యువు నిత్రటిఁజెనకె?
 వాని నెఱింగింపు వాని రక్తములు - వాని మాంసంబులు వడి నీకు నిత్తు"
 వని పేర్చి ఖరుఁడు తన్నడిగినఁ జూచి-వినుపింపఁ దొడఁగె నవ్వెలఁది యేడ్చుచును
 మునుకొన్నసిగ్గున మో మరవాంచి - వినుపింపఁ దొడఁగె నవ్వెలఁది యేడ్చుచును
 "విను మరణ్యమునందు వెఱవక యేను - చనుచోట నాజనస్థానంబునందు
 నాసుతుఁ డైనట్టి నాకేశసదృశుఁ - డాసూర్యునిం గూర్చి యట నిష్ఠనుండ
 వాని వధించిరి పౌరుష మొప్ప - వానికిఁ గర్తముల్ వడిఁ జేసి పిదప 450
 విను మరణ్యమునందు విపులసాహసులు - మునివేషధారులు మోహనాకృతులు
 రామలక్ష్మణు లను రాజనందనులు - కామించి యేను డగ్గరుటయుఁ జూచి
 పటుశక్తి నన్నంటఁ బట్టి నావేష - మిటు చేసి విడిచిరి యేను దుఃఖించి
 వినుఁ గానవచ్చితి నీవింకఁ బోయి - యెనసిన కడఁకమై నిద్దఱఁ జంపి
 వారిమాంసంబులు వడి నాకు నిచ్చి - వారక నాలోని వగలార్పు" మనుడు
 "వింతమాత్రమునకై యే నేల వారి - పంత మ దెంత నా పంపుఁ గైకొమ్మ"

—: ఖరుఁడు తన సేనల శ్రీరామలక్ష్మణులపైకిఁ బంపుట: —

అని పదునలుపుర నంతకోపముల - ననలోగ్రతేజుల నప్పుడు పిలిచి
 "యీశూర్పణఖవెంట నేగి యానరుల - నాశంబు నొందించి నాసహోదరికి
 వారిశోణితము ద్రావఁగఁ జేయుఁ"డనిన - వారును దుర్వారవారివాహములు

గాలితో వచ్చిన కరణి నాజంత - తో లోల శూలకాంతులు మెర్పు లట్ల 460
 చనుదెంచి రామలక్ష్మణ సూర్యచంద్రు - లను గప్పి గర్జితాలాపముల్ చూప
 దినకరకులుఁ డంత దేదీప్యమాన - ధనురాదిసాధనోద్దాముఁడై యెదిరి
 వారును తనమీఁద వైచిన యశని - దారుణశూలముల్ ధారణఁ గూల్చి
 వారి నందఱ భూరివజ్రానుకారి - నారాచములఁ గంతనాశముల్ చిదుమఁ
 బరిపక్వఫలశిరోభాగము ల్వాసి - నిరుపమాశుగహతి నిట్టరా శ్శనఁగఁ
 బుడమిపై గెడసి రప్పుడు సుప్పనాతి - మడెమెత్తుపరువున మఱియును బాటి
 ఖరునకు లోకభీకరునకు వారి - మరణంబు రఘురాము మహితరణంబు
 సుగ్గడించుటయు నాహుతి వెగ్గలముగ - భగ్గు భగ్గున మండు పావకుఁ డనఁగఁ
 గోపించి యపుడు మిక్కుట మైనకడిమి - దీపించి దూషణత్రిశిరులు మొదలు
 వీరులు పదునాల్గువేలరాక్షసులు - ఘోరసత్త్వులు గొల్వ కొమరు దీపించి 470
 తెరలిన సురలతో దివి తల్లడిల్లఁ - బొరలినగిరులతో భువి పెల్లగిల్ల
 రణభేరి వ్రేయించి రత్నశైలాభ - గణనీయశబ్దశాశ్వకలితవై డూర్య
 మణికూబరసువర్ణమయచక్రదశక - రణజయప్రదభనుర్బాణాసిపూర్ణ
 రణితకింకిణీయైన రథ మెక్కివెడలె - రణబలోదగ్గుఁడై రఘురాముమీఁదఁ ;
 ద్రిశిరుండు కంకపత్రశరుండు విలస - దశనికల్పుఁడు దిక్కు లదర నార్చుచును
 వాసవవారణోజ్వలభాస మైన - భాసురరాసభప్రకరసంభరిత
 హాటకస్థగితశతాంగంబు నెక్కి - మేటికయ్యమునకు మే నుబ్బి వెడలె ;
 బర్హిణవర్ణనిబర్హణపవన - గర్హణచణకాంతి ఘనవేగతురగ
 సందోహసంభృతస్యందనోత్తమము - ముందుగాఁ దోలించి ముదము గీలించి
 సేనాముఖంబునఁ జెలఁగి దూషణుఁడు - నానాముఖంబుల నలువొప్ప డించె, 480
 ప్రేమతో మఱి పృథుగ్రీవుండు సైన్య - గామియు నవ్విహంగముఁడును మేఘ
 మాలియు నగు మహామాలియు మఱియు - నాలోకభీకరుం డగు మహాసర్ప
 ముఖుఁడును కాలకార్తుకుఁడు దుర్జయుఁడు - మఖశాత్రవుండును మఱి పరుషుండు
 కారుణ్యదూరుఁ డా కరవీరనేత్రుఁ - డారుధిరాశనుం డన నొప్పువాఁడు
 ద్వాదశదైత్యు లత్తరి ఖరుఁ గొల్చి - ద్వాదశాదిత్యప్రతాపులై చనిరి
 త్రిశిరుండు మఱి ప్రమాధియు రణోదగ్ర - యశమునఁ జేర్చు మహాకపాలుండు
 స్థూలాక్షుఁడును రణోద్యోగులై సేన - నాలుగుముఖముల నడచి రేమటక
 భీషణకరిఘటాబ్ధింహితతురగ - హేషారథస్వనానేకవదాతి
 పటుతరహుంకారపటహభాంకార - పటుకేతుపటపటస్ఫారనాదములఁ
 గ్రుంగె భూతలము దిక్కులు వ్రక్కలయ్యె - పొంగెఁ బయోధులు భూతము ల్వణఁకై
 బలముల కెంధూళి భానుమండలము - కలదు లే దనఁ గప్పె గగనంబు నిండ

ఖరుని కేతనముపై గద్దలు వ్రాలె - తురగముల్ మ్రగ్గె నెత్తురువాన గురిసె.
 చక్కలు వాపోయె నభము భేదించె - జుక్కలు డుల్లె పక్షులు చుట్టు నటచె
 మఱియు నుత్పాతము ల్తహి నాకనమున - దటుమగాఁ దోవ నింతయు భీతిలేక
 ఖరుఁ డీతెఱంగునఁ గడఁకతో నడచి - యరు దైన యాదండకాటవిఁ జొచ్చె
 ననుపమాకృతి రాముఁ డక్కలకలము - విని పర్ణశాలకు వెలుపల నిలిచి
 యవనిపై దివముపై నవశకునములు - వివిధములనుఁ గొంచు వెనఁ దమ్ముఁ బిలిచి
 “సౌమిత్రి! సమరసూచకనిమిత్తములు - భూమిపైఁ బెక్కులు పుట్టుచున్నవియు
 రట్టడి ముక్కడి రక్కసి మఱియు - దిట్లయై బలములఁ దెచ్చెఁ గావలయు
 నదె సైన్యమోషంబు లట్ల కానోపు - నదె మహాబలధూళి యఖిలంబుఁ గప్పె 500
 నవ మైన రణ మబ్బె నా కటుగాన - నవహితమతిఁ బూని యాలస్య ముడిగి
 జనకజ నిక్కడఁ జన దుంప నింక - గొనిపోయి యగ్గిరిగుహ నుండు” మనిన
 “నినవంశవల్లభ! యే నెట్లుపోదు - నినుడించి యటుఁగాన నీవు సీతయును
 బర్వతగుహఁ జేరి పరికింపు మేను - దుర్వారదనుజులఁ దుంతు మీకృపను”
 అన విని “వీరితో నాలంబు సేయ .. నెనసె వేడుక నాకు నీ వుండవలదు ;
 జనకజ తలఁకెడుఁ జను” మన్న సీత - గొని పోయి పర్వతగుహఁ జొచ్చి యుండె.
 అంత రాముఁడు ప్రళయాంతకుపగిది - నెంతయుఁ గోపించి యేపు దీపించి
 యమితమునిత్రాణ మగు కృపాణంబు - గ్రమ మొప్పగా వజ్రకవచంబుఁ బూని
 శరశరాసనములు చతురుఁడై తాల్చి - యురుతరతూణీరయుగళంబుఁ బిగిచి
 కొండపొల్లుగ వచ్చు కుండలీకుండ - లుం డన విల్లు పెల్లుగ నెక్కు పెట్టి 510
 యగణితధ్వనుల మిన్నంతయుఁ బగుల - తగిలి చాపము గుణధ్వని చేయుచుండె.
 నింద్రుండు మొదలుగా నెల్ల దేవతలు - సాంద్రరత్నవిమానసహితులై ముపుడు
 చద లెల్ల నిండి యెంచఁగ రాముఁ డొకఁడు - పదునాల్గువేల నవతిమవిక్రముల
 ఖరదూషణాది రాక్షసుల నేరీతి - బొరిఁగొనునో చోద్యముగఁ జూత మనుచుఁ
 గనుఁగొనుచుండిరి కపటదానవుల - ఘనుఁడు రాముఁడు ద్రుంఛుఁగా కంచు సారె
 దేవర్షి గణములు దివినుండి తాము - దీవించుచుండిరి దివిరి పల్కాఱు
 పదివేలకోటుల భానుతేజములు - పొదిగొను లోకము ల్పొదివిన యట్లు
 రామునితేజ మరణ్యభూజములు - భూమియు నభము గబ్బలు గప్పుటయును
 జడమతులై సర్వసంభ్రమం బుడిగి - మిడుకుచుఁ గన్నులు మిఱుమిట్లు గొనఁగ
 కడునంధులైన రాక్షసులను జూచి - కడఁకతోఁ బల్కె నాఖరుఁడు దూషణుని 520
 “ఇదియేమి దూషణ! యీసేన నడవ - బెదిరెనో? పరసేన యే దడ్డపడెనో?”
 యనిన దూషణుఁ డేగి యటఁ జూచి వచ్చి - “దనుజేశ! రాము నుద్దండతేజంబు
 కలయఁ బర్వతయును గతిదప్పె” ననుడు - నలుకమై ఖరుఁడు సైన్యములఁ దిట్టుచును

—: ఖరుని సేనలు రాము నెదుర్కొనుట :—

నరద మత్యగ్రత నటఁ దోలుకొనుచు - నరుగుచో రాక్షసు లందఱుఁ గూడి
భుజబలాబోపవిస్ఫురిత ప్రతాప - గజరథఖటవాజికలితులై యకటః ।
మండుకార్చిచ్ఛుపై మలయుచు మిడుత - తండంబు లొక్కటఁ దార్కొన్నకరణే
గడునుగ్రవేగులై కాకుత్స్థరాము - వడిఁ జుట్టుముట్టి దుర్వారులై కదిసి
శరచాపపట్టసశ క్తి త్రిశూల - కరవాలకుంతముద్గరభిండివాల
పరశుతోమరగదాప్రాసఖడ్గములు - గురిసి యార్చిరి దేవకోటి భీతిల్ల.
నప్పుడు రఘురాముఁ డంబుదపంక్తిఁ - గప్పిన చండాంశుగతిఁ గాఁడక 530
కొంత సేపునకు రక్షోగణముక్త - కుంతాదిబహుశస్త్రకుటిలాస్త్రతతులు
నన్నియు మాయించె నైంద్రజాలమునఁ - జెన్నునఁ దను సురశ్రేణి కీర్తింప
మఱియుఁ దోడ్తో దైత్యమండలి గురియుఁ - దఱుచుగా నస్త్రశస్త్రములఁ ద్రుంచుచును
ముందట నిరుపార్శ్వములఁ బిలుందటను - సందడించిన దైత్యసైన్యంబుమీఁద
గరలాఘవము మీఱఁ గవదొనలోన - శరము లన్నియు నొక్కసారె సందించి
పదియు నూలును వేయుఁ బదివేలు లక్ష - పదిలక్ష పదికోట్లు పదినూలుకోట్లు
మండితపరివేష మధ్యందినార్క - మండలపరివేష మహితానుకారి
కుండలీకృతచండకోచండచండ - భండనాత్యుత్సాహబాహుఁ డై వ్రేయఁ
దునియ గంభీరవేదులును జోదులును - దునుకలై పడెడు వీరులును రౌతులును
దుంగెడుబహుపదాతులును హేతులును - ముంగలఁ బడుశరంబులు శిరంబులును 540
మ్రొగ్గెడుయోధాంగములు రథాంగములు - మగ్గెడుసగుణధర్మములు వర్తములు
తూలెడురథికజాతులును సూతులును - గూలెడి వెలిగొడుగులుఁ బడగలును
నలి యైన మాంసఖండములు మొండెములు - గలిగి లోకై కభీకర మయ్యె రణము
అంత భానునిదీప్తి కంధకారంబు - పంత మంతయుఁ బటాపంచ లైనట్లు
అతులవిక్రమధాముఁ డగు రామునకును - హతశేష మగు సైన్య మంతయు విటిగి
ఖరునకు శరణన్న ఖరుఁడును వారిఁ - బురికొల్పి దూషణుఁ బోరికై పనుప
వాఁడును హతశేషవాహినుల్దాను - వేడిమి సూపుచు వేవేగ పొదివి
తాలసాలశిలావితాననానాస్త్ర - జాలవర్షము రామచంద్రుపైఁ గురిసెఁ
గురిసినఁ దనమేనఁ గ్రొన్నెత్తు రొలుక - నరుణారవిందాక్షుఁ డై రాముఁ డలుక
గాంధర్వశరము రాక్షసులపై నేయ - సైంధవసింధురస్యందనసుఖట 550
వీరుల కమ్మహావిశిఖరాజంబు - తేరిచూడఁగ రాక దేదీప్యమాన
ధారాకరాశమై దనుజవర్గములఁ - గాఱించి నొంచి చీకాకు గావించి
దండించి ఖండించి తల లుత్తరించి - చెండాడుచో రణక్షితి యెల్ల నిండి
యెందుఁ జూచిన తురంగేభఖండములు - ఎందుఁ జూచిన నింగి కెగయు మొండెములు

నెందుఁ జూచినఁ బ్రేవు లెఱచియు మెదడు - నెందుఁ జూచిన నెత్తులేర్లునై యుండె
 శాకినీభూత పిశాచభేతాళ - డాకిను లంతఁ దండంబులై యపుడు
 “నేనుంగుతలకాయ లెసఁగ గుండలుగఁ-బూని యందలిముత్యములు దండులముగ
 దఁడి రామునిరణధర్మ సత్తమున - వండినా రిదె రండు వరుస భుజింప”
 నని వేడ్కఁ బైకొన్న యధికారముద్ర - గొవి రొదగాకుండఁ గూర్చుండఁబెట్టి
 ర క్తచందనమును రక్తాక్షతములు - రక్తసంకల్పపూరంబును దాల్చి 560
 శరవహ్నిపక్వమాంసంపుటన్నములు - పొరలినమెదడు పప్పును గొవ్వులందు
 వరదలై యాజ్యప్రవాహముల్ కండ - లెరిగి కారిజము లనేకశాకముల
 పాలప్రేవులు శాపపాశముల్ మేలి - వాలుగుండెలు పిండివంటలు మఱియు
 నెత్తురు తియ్యని నీరుగాఁ దలఁచి - యత్తటి విస్త్రయోగ్యాహార మగుచు
 నానందతృప్తులై యధికసమృతము - చేనూని సభ గూడి శ్రీరామచంద్ర
 “ధీవిజయోఽస్త”ని దీవించి కొన్ని - యావలఁ గొన్ని “తథాఽస్తని” పల్క
 వింతలో మఱికొన్ని యేనుంగుజీవ - దంతము లేతను తాళము ల్పాని
 పొలసుబెమ్మలు సంకుపూసల పేర్లు - కశుకుకామాక్షులుగా ధరియించి

—: శ్రీరామునితో ఖరదూషణులు యుద్ధముచేయుట :—

కరఘంటికాతాళగతుల కుబ్బుచును - దరిఁ జేరి కావు లత్తటిఁ జూపెఁ గొన్ని
 అంత దూషణుఁడు మత్తారిభీషణుఁడు - వంత నొందుచుఁ దనవద్దియోధులను 570
 విజయశీలర నైదువేలఁ బంపుటయు - త్రిజగము ల్వణఁక నెదిర్చి వారపుడు
 చాపవిద్యాప్రాధి సకలంబుఁజూపఁ - జూపులు గోపంబుచూపుచు నృపుఁడు
 నొక్కొక్కశరమున నొక్కొక్కదనుజుఁ - దక్కకఁ ద్రుంచి విదారించి విభుఁడు
 కొందఱ నందంద గుదులుగాఁ గ్రుచ్చి - యందఱఁ దెగటార్చి యార్చినఁ జూచి
 దూషణుం డప్పు డత్యుగ్రతఁ బరుష - భాషణుండై రాముపైఁ దేరుఁ బఱపి
 దశదిగంతంబును దట్టంబు గాఁగ - నశని కాలాహితుల్యంబులై యొప్పు
 నమ్ములు విగుడింప నవి ద్రుంచి నాల్గు - నమ్ముల రథమును హయములఁ ద్రుంచి
 వెరవాప్ప నొకకోల విలు ద్రుంచుటయును - దురమున విరఘుడై దూషణుం డలుక
 దారుణపాణి విదారణవిజయ - కారణాంతకగదా కల్పమై యొప్పు
 పరిఘంబుఁ ద్రిప్పుచుఁ బరతేర రాముఁ-డురుశరద్వయమున నురుబాహుయుగము580
 నరుదుగాఁ దెగనేసి యామృతాణమున-నుర మేయుటయు దైత్యుఁ దొరలుచుఁగూలెఁ
 దంతము ల్విరిగిన దారుణభద్ర - దంతావళేంద్రంబు ధరఁ గూలినట్లు
 గూలినఁ జూచి ముగ్గురు దండనాథు - లాలోఁ బ్రమాధి మహాకపాలుండు
 స్థూలాక్షుఁడును బరశువు త్రిశూలంబు - కేలఁ బట్టనము లంకించి వైచుటయు
 వారిశత్రుంబులు వారిమ స్తకము - శ్రీరాముఁ డొక్కఁడె చెండి చెండాడె.

వప్పుడు ఖరుడు సేనాధినాయకుల - ముప్పిరి గొను రోషమునఁ బురికొల్పి,
 వారిపన్నిద రవార్యశౌర్యమున - వీర రాఘవుఁ డాకి వేర్వేఱఁ బోరఁ
 గులిశధారాకాఠ ఘోరబాణములఁ - గలిమిఁ జూపుచు సైన్యగామి నుక్కఱఁచి
 కాలకార్తుకుఁ ద్రుంచి కరవీరనేత్రుఁ - దూలించి సర్పాస్య త్రు శ్శడంగించి
 యావిహంగము నొంచి యజ్ఞశాత్రవుని - చేవ యడంచి శిక్షించి దుర్జయుని 590
 కేలి మహామాలి గెడపి యామేఘ - మాలిని వధియించి మర్దించి పరుషుఁ
 బృథుకంతుకంఠంబు పృథ్విపైఁ గూల్చి - రుధిరాశసుని జంపి రోషంబు మిగుల
 దిక్కేది ఖరుడును ద్రిశిరుండు దక్క - తక్కినవారి నందఱ నేలఁ గూల్చె.
 నీలీల రాముచే నెల్లసైన్యములు - గాలిచేఁ గూలిన కారాకు లనఁగఁ
 గూలినకోపంబు గొని కాలత్రిశిరుఁ - డాలోన రాముపై నరదంబుఁ బఱపి
 సింహనాదముఁ జేసి సింధురోత్తమము - సింహంబు నెదిరిన చెలువున నెదిరి
 గుణనాద మెసఁగ రక్షోవీరుఁ డకట - గణనావరంపరల్ గడవ నందంద
 నతులబాణము లేయ నలిగి రాఘవుఁడు - ప్రతిబాణతతులచే బలువిడిఁ ద్రుంచె.
 వాఁడును మఱి పేరు వాఁడి వాఁడిమిని - మూఁడుబాణముల రామునిఘాల మేనె
 నావాఁడిబాణంబు లళికంబు దాఁక - నవ్వుచుఁ గినుకమై నశినా ప్రకులుఁడు 600
 త్రిశిరుని నేసినఁ ద్రిశిరము ల్కుసుమ - దశదాలె న్నికఁ జతుర్దశభువనములు
 దూరిన నినుఁ బట్టి తునుమాడునట్టి - దారుణతరచతుర్దశసాయకముల
 నేనేయువాఁడ సహింపుమీ యనుచుఁ - దానేసెఁ బదునాల్గుదారుణాస్త్రములు
 అవి తొమ్ము గొని గాడి యవ్వల వెడల - నవనీస్థలము గాడె నంత రాఘవుఁడు
 అరదంబు మఱి నాలుగమ్ముల విఱిచి - యురువడి పదియింట నుర మేయుటయును
 మరవైరి కోపించి శూలంబు వైవ - నరనాథుఁ డది ద్రుంచె నాలుగస్త్రములఁ
 ద్రుంచి మూఁడమ్ములఁ దుద మూఁడుతలలఁ - ద్రుంచినఁ ద్రిశిరుండు దురమునఁ గూడె
 మూఁడుకొమ్మలతోడ మొదలంటఁ ద్రవ్వి - పోడిమి చెడి కూలు భూజంబు పోలె
 త్రిశిరుండు గూలఁగ దృష్టించి ఖరుడు - దశరథరాముచేతకుఁ జోద్య మంది
 మఱి చాలఁ గోపించి మహనీయరథము - దఱిమి యుగ్రాస్త్రసంతతు లేయఁ జూచి 610
 శరలాఘవము మెచ్చి జానకీవిభుఁడు - ఖరునిపైఁ బ్రతిసాయకములు వేయుటయు
 ఖరునిబాణములు రాఘవునిబాణములు - ధరణీతలము వియత్తలమును బొదివె
 వప్పు డర్కునిదీప్తు లన్నియు మానెఁ - గప్పెను నిబిడాంధకారంబు దిశల
 ఖరుని రాఘవుఁడు రాఘవుని నాఖరుఁడు - సరకుగాఁ గొని రాజి జయకాము లగుచుఁ
 గాసరయుగళంబు కలభద్రయంబు - కేసరియుగళంబు కెరలి యొండొండఁ
 బోరెడుగతిఁ దోవ భుజబలాబోవ - భూరిప్రతాపులై పోరాడుచోట
 ఖరుఁ డప్పు డలిగి రాఘవుచేతివిల్లు - సరి ద్రుంగు వెన నర్ధచంద్రబాణమునఁ

ద్రుంచి జోడును ద్రుంచఁ దోడ్తోడ మఱియు - ముంచె రామునిదేహమున నంపవెల్లి
 నాయంపతండంబు నాతఁడు సరకు - సేయక తనుసురశ్రేణి కీర్తింప
 నుష్టాంశుకులుఁ డగస్తునిచేతఁ గొన్న - వైష్ణవచాపంబు వడి నెక్కువెట్టి 620
 శింజిని మ్రోయించి శితసాయకముల - భంజించె రాక్షసప్రవరుకేతనము
 మఱి వాఁడు రాముమర్త్యము లుచ్చిపాటఁ - గలుకుటమ్ములు నాల్గు గద్దించి యేయ
 రక్తసిక్తాంగుడై రాఘవుం డంత - నక్తంచరుని నొంచె నారాచనిహతిఁ
 బటుబాణ మొకట చాపము ద్రుంచి వైచె - యట నాలుగిట వాని హయములఁ జంపి
 సారథిఁ బడనేసి సాయకవహ్ని - కారథం బపుడు పూర్ణాహుతి చేసె
 విలు గోలుపడి యిట్లు విరఘుడై ఖరుఁడు - ప్రళయకాలాంతకప్రతిముడై కేలఁ
 జలమునఁ గడగొంచుఁ జనుదెంచుటయును - జలియించె గిరులతో జగతి యంతయును
 నప్పుడు రఘురాముఁ డాదుష్టదైత్యుఁ - దప్పక గనుఁగొని దర్పించి పలికె.

“నోరిరాక్షస! వినరోరి! నాచేత - శూరత నీకేల చొప్పుడు నింక?
 నీబలంబులు సచ్చె; నీవారు తెగిరి; - నీబాణసంపద నిర్మూల మయ్యె: 630
 నరుదుగా నీదండకాటవిఁ దొల్లి - పెరిగి నస్తునులఁ జంపినపాపఫలము,
 కుడువఁ గాలము వచ్చె; గుడుతుగా కింక; - నడరి వధింతు ఘోరాజిలో నిన్ను;
 వనపుడు ఖరుఁ డప్పు డారాముఁ జూచి - కనలుచుఁ బలికె దోర్గర్వంబు మెఱసి
 “యేల రాఘవ! నీకు నింత గర్వింప? - నాలంబులోఁ గొంద అల్పులఁ జంపి
 కెలయుచు నిను నీవె కీర్తించుకొనెదు - కులజుండు తను దానె కొనియాడుకొనునె?
 ఇదె గదాధరుడనై యేతెంచినాఁడ - కదిసి పోరాడు నా కడిమియుఁ జూడు;
 దేవతలకు నైన తీరదు గెలువ - నీవు నాముందట నిలువ శూరుడవె?
 యొండొండఁ గడఁగి నీయొడలిమాంసములు - చెండాడి నేఁడు నాచెలియలి కిత్తు.”
 నని మహాగదఁ ద్రిప్పి యడరి వైచుటయు - ననిలునివేగంబు నర్కుతేజంబు
 ననలునివేడిమి యశనిబెట్టిదము - ఘనగదారూపమై కదసినయట్లు 640
 చనుదేర నుద్దండచండకాండములఁ - గనల కారాముఁ దాగదఁ ద్రుంగనేసి,

—: ఖరుఁడు శ్రీరాముల నెదుర్చుట :—

“యోరి! నీగర్వోక్తు లుబ్బును మదము-దీరెనె? బింకముల్ దీరెనే?” యనుడు
 గద్దించుచును వాఁడు కడువడితోడ - నద్దనుజుండు మహారోషమునను
 గ్రక్కున వృక్ష మొక్కటి పెల్లగించి - చిక్కినభుజశక్తిఁ జిరజిరఁ ద్రిప్పి
 “బావు” మటంచును జయ్యన వైవ - నావృక్షమును ద్రుంచి యపుడు రాఘవుఁడు
 ఖరునిపై ఖరకరకరసహస్రాభ - శరసహస్రము లేసి చాల నొప్పింప
 నొచ్చియు వాఁడు తనూరక్తధార - పిచ్చిలఁ దెచ్చుకో ల్పీరంబు మీఱ
 వెదురుగాఁ జనుదేర నీక్షించి రాముఁ - డదయుడై భువనంబు లన్నియు వణకఁ

నురువడి నైంద్రాస్త్ర మొకటి సంధించి - యరమేయటయు దైత్యుఁ డుబ్బెల్లఁ బొలిసి
 పిడు గడచినఁ గొండ పృథివిపైఁ గూలు - వడువునఁ బరుఁ డంత వసుధపైఁ గూలె.
 అని ముహూర్తము ముహూర్తార్థంబులోన - దను నెదిర్చినచతుర్దశసహస్రముల
 ఖరదూషణాదిరాక్షసుల నీరీతిఁ - బొరిగొనుటయు రాముఁ బొగడిరి సురలు ;
 మునులు దీవించిరి : మొగిఁ బుష్పవృష్టి - యనిమిషు ల్గురియించి రారాముమీఁద
 ఘనశైలగుహనుండి కడఁకతో నంత - జనకజఁ గొని వచ్చి సౌమిత్రి మ్రొక్కి
 యభినుతు లొనరించి యప్పు డారామ - విభునిచే శోభిల్లు విల్లందుకొనియె.
 నూనినసంతోష ముల్లంబు నిండ - జానకీవతి పర్ణశాల కేతెంచి
 కలహించి తెగిన రాక్షసుల భూమిజకుఁ - దెలియఁ జెప్పుచు వినోదించుచునుండె.
 అప్పు డకంపనుఁ డభిలకంపనుఁడు - విపులార్తి లంకకు వేగంబె పోయి
 యారావణునిఁ గాంచి “యసురాధినాథ ; - వీరులు పదునాల్గువేలరాక్షసులు
 ఖరదూషణాదులు కాకుత్స్థరాము - శరవహ్ని నీతైరి సత్యం” బటన్న 660
 అక్కజంబును బొంది యాయకంపనుని - దిక్కు చిక్కునిరోషదృష్టిఁ జూచుచును
 “నేమేమి యిది వింత ! యెట్లురా యోరి : - రాముఁ డెవ్వఁడు రాజరాజో? స్వారాజో?
 యమరాజో? వారైన నామహాఖరుని - సమరాన ద్రిశిరదూషణులను గెల్వఁ
 జాల రట్టి ప్రతాపశాలుర నొక్కఁ - డేలీలఁ గెల్చె? మా కెఱిగింపు తెలియ
 నిదె యభయంబు నీ కిచ్చితి” ననినఁ - బదరక మఱి యకంపనుఁడు రాఘవుని
 చరితంబు దైర్యంబు శౌర్యంబు నతఁడు - ఖరదూషణాదుల ఖండించుటయును
 సౌమిత్రియందంబు జానకీయంద - మామూలముగఁ జెప్ప నతఁడు రోషించి
 యుద్ధంబు సేయ నుద్యోగింప నతఁడు - బద్ధమైత్రిని నకంపనుఁ డిట్లు లనియె.
 “రాక్షసేశ్వర ! విను రఘురాముఁ గెలువ - పక్షివాహనశూలపాణులవశమె ?
 మాటమాత్రంబున మహియు నాకసము - మీటను నాట నమ్మేటియే నేర్పుఁ ! 670
 గార్చిచ్చు నైనను గరువలి నైన - నార్చును గూర్చును నాతఁడే నేర్పు ;
 భువనంబు లన్నియు బూది గావింప - నవి బోది గావింప నాతఁడే నేర్పుఁ !
 బాల్పడ బ్రహ్మాండభాండంబు నైన - నిల్పుఁ బగుల్పు నా నిపుణుండె నేర్పు ;
 నదిగాన నొకయుపాయంబును గలదు - కదనంబువలవ దాకాకుత్ స్థకులుని
 దేవి లావణ్యవార్ధిని దెచ్చితేని ? - నావియోగగ్నిచే హతుఁ డగు నతఁడు,”
 నావిని రాక్షసనాయకుం డదియ - భావించి యాతనిఁ బది నోళ్ళఁ బొగడి
 హాటకరథ మెక్కి యాయబ్ధి దాటి - తాటకేయుని మంత్రి ధౌరేయుఁ జేరి
 యతనితో ఖరదూషణాదిరాక్షసులు - హతులౌటయును దాను నారాముదేవి
 సీతఁ దెచ్చుటకు నాసించి వచ్చుటయు - ప్రీతిఁ జెప్పుటయు మారీచుఁ డిట్లనియె.
 “నిదియేమి : రావణ ! యెల్లభోగములు - కొదలేక సుఖమునఁ గుడిచి కూర్చుండి 680

యిట్టిదుర్బుద్ధి నీ కెట్లాకో పుట్టె ? నెట్టిదుర్మతియొ నీ కీబుద్ధి చెప్పె
వాని నీవటు పగవానిగా నెఱుఁగు - మే నీకుఁ బోరాని హితమతి గాని
యితరుండఁ గాను నీ కీబుద్ధిగాదు : - క్షీతిఁ బతివ్రతల కాశించుట తగదు :
ఆశించితేని నీయన్వయం బెల్ల - నాశమౌఁ గాన దానవనాథ ! నీవు
చనుము లంకకు సుప్రసన్నుడ వగుము - గనుము సౌఖ్యము నీదుకాంతలవలన
ననిన మారీచు వాక్యంబు లప్పటికి - విని లంక కేతెంచె వింశతిభుజుఁడు,

—: శూర్పణఖ రావణునితోఁ దనభంగపాటును జెప్పుట :—

అంత నాఖరదూషణాది రాక్షసులు - పంతంబు చెడి రాముబాణాగ్నిఁ బడుట
యంతయు నటఁ జూచి యాచుప్పనాతి - సంతోష మెడలినఁ జని లంకఁ జొచ్చి
యాసుధర్మాస్తానమందుఁ జింతామ - ణీసింహపీఠినుండెడి యింద్రుఁ డనఁగ
మానితం బగు సభామంటపవేదిఁ - బూన్కి సింహాసనంబున నున్నవాని 690
గరుడోరగామరగంధర్వయువతు - లురుమతిఁ గొల్వఁ గొల్వన్నరావణుని
ఐరావతోగ్రదం తాగ్రసంఘట్టి - తోరస్థలస్థగితోరుభూషణుని
సకలలోకైకభీషణుని సంగ్రామ - వికటభాషణుని విద్వేషదూషణునిఁ
గని మ్రొక్కి యేడ్చుచుఁ గరములు మొగిచి-తనలోని ఘనవిషాదము తోఁపఁబలికె.
“అసురేంద్ర ! లోకంబు లన్నిటియందు - నసమానసత్త్వండ్ ననుకొందు వీవు !
కడిమిమై మూఁడ్లులోకంబులరిపులఁ - గడఁగి చంపితి నని గర్వింతు వీవు ;
కడఁక నారాజ్య మకంటకం బనుచు - నొడివి పెల్లుబి్బి వినోదింతు వీవు ;
చారులయందును జనవరులందుఁ - గోరి బొక్కసమందుఁ గోరికలందు
గూఢచారులయందు గుప్తంబులందు - రూఢిగాఁ దెలియుచు రూపించువాడె
సకలలోకములకు స్వామి నాఁ బడును - వికటంబు లై న నీవిద్యలకలిమి 700
నీవిక్రమంబును నీభుజాబలము - నీవిభవంబు లన్నియు మున్నెకాక
యింకఁజెల్లునె ? యిది యెట్లంటి వేని ? - కొంకక విను భానుకులపావనుండు
తనతండ్రి దళరథధరణీవల్లభుఁడు - తనుఁ బంప రాముఁడు తాపసవృత్తి
తనకు గాదిలిసహోదరుఁడు లక్ష్మణుఁడు - తనదేవి సీతయుఁ దాను నేతెంచి
మును దండకావనంబునకును వచ్చి - యనుకంప మునులకు నభయంబు లిచ్చి
వచ్చి యిమ్ములఁ బంచవటి నున్నచోట - నిచ్చలోఁ గామించి యేను డగ్గరినఁ
గర మగ్గి నన్నిట్లు గాసిసేయుటయు - ఖరునితోఁ జెప్పిన ఖరుఁడు బిట్టలిగి
రోషించి లయకాలరుద్రుండు వోలె - దూషణ త్రిశిరులతో దండువెడలి
నరభోజనులు పదునాలుగువేలు - వరవీరభటులతో వడి నేగుదెంచి
బలువడి రఘురాముబాణాగ్నిశిఖల - బలములు దానును భస్మమై మడిసి ; 710
చటుగాన నాభంగ మంతయు నీగ - నిట నీవె కాక ది క్కెవ్వరు గలరు ;

ఇదె నాదుముఖభంగ మీక్షింపు ; నాదు - కొదవ నీకొదవగాఁ గోర్కి భావింపు”
మనిన నచ్చెరువంది యాత్మభావించి - దనుజాధినాథుఁడు దానవి కనియె.

“జ్ఞాతివధంబు నీచన్నవిధంబు - ఖ్యాతి వింటిని గంటి నది యటులుండె ;
నోరామ : యారామునురుస త్వమెంత ? - యేరూప ? మేప్రాయ ? మెంతటివాఁడు ?
అతనితమ్మునిరూప మది యెట్టి ? దతని - సతి యైనసీత యేచందంబురూపు ?
చెప్పుమా ; నీవు చూచినతెలుం గెల్ల - దప్పి తీరుతు రక్తధారల నీకు”

—: శూర్పణఖ శ్రీ రాములరూపాతిశయముఁ బెల్పుట :—

నా విని యాశూర్పణఖ యిచ్చఁ బొంగి - రావణుతోడ నేర్పడ నిట్టులనియె.
“నున్నతోన్నతవక్షుఁ డుత్పలశ్యాముఁ - డిన్నిలోకములకు నెక్కుడువాఁడు
మిగులఁ జక్కనివాఁడు మిహిరమండలము - దెగడుతేజమువాఁడు ధీరవ ర్తనుఁడు 720
నాజానుబాహుఁ డుదగ్రవిక్రముఁడు - రాజీవనేత్రుండు రామచంద్రుండు
నతఁడె పో ఖరదూషణాదిరాక్షసులఁ ? గృతమతి నొంటిగా గెలిచినజోడు
హేమవర్ణుఁడు గాని యిన్నిచందముల - సౌమిత్రి రఘురాముచందంబువాఁడు
వాడెపో నా కీయవస్థ గావించి - నాఁ డింక సీతసౌందర్యంబు వినుము
తెలుఁగొప్పఁ జూచితి దేవకామినులఁ - దటిగొని చూచితి దనుజకన్యకల
కేలిమైఁ జూచితిఁ గిన్నరాంగనలఁ - బోలించి చూచితి భోగికామినులఁ
గలయంగఁ జూచితి గంధర్వసతుల - నలవడఁ జూచితి యక్షకామినులఁ
జూచితిఁ బార్వతిఁ జూచితి రతినిఁ - జూచితి భారతిఁ జూచితి లక్ష్మీఁ
జూచితి రంభను జూచితి శచిని - జూచితి భూలోకసుందరు లెల్ల
మునుకొని చూచితి మునికన్యకలను - బనివడి చూచితి బ్రాహ్మణస్త్రీల 730
నాచన్ను లాకన్ను లాముద్దుపల్కు - లాచెక్కు లాముక్కు లాసోయగంబు
లాతరు లాకురు లావారుచూపు - లాతోడ లాయెడ లాయెయారంబు
లామందహాసంబు లావిలాసంబు - లామృదుగమనంబు లాసుమనంబు
నే ముందు పొడఁగాన నేయింతులందు - భూమిజ నేమని భూషింతుఁ జెపుమ,
నెగడ లోకము లేలు నీయట్టిపతికిఁ - దగుఁగాక యాయింతి తగునె యన్యులకు ?
నాయిందుబింబాస్య యాచకోరాక్షి - యాయెలజవ్వని యాకుంవరదన
యామ త్తగజయాన యాలతకూన - యీమానినీమణి యాపద్మగంధి
యాయింతి నీయింతి యై యుండెనేని - నీయాన దనుజేశ : నీరాజ్య మొప్పు”
వనిన రావణుఁడు కామాతురబుద్ధి - మును నకంపనుమాట ముద్దియమాట
విన నొక్కతెలుఁ గంచు విస్తయం బంది - గొనకొన్నప్రేమమైఁ గొలుపు చాలించి 740
తనపాలివిధి తన్నుఁ దగిలిప్రేరేపఁ - జని యేకతంబున సారథిఁ బిలిచి
యరదంబుఁ దెచ్చున్న నతఁ డట్లసేయ - ఖరకరసదృశంబు కామచారంబు

ననుపమాయుధపూర్ణ మగురథం బెక్కి - దినకరకోటీరదీప్తుఁ డై మెఱసి
 గగనమార్గమున సాగరమధ్యవీధిఁ - దగినవస్తువిశేషతతులు చూచుచును
 దమకించి వడి సముద్రము దాటిపోయి - క్రముకమరీచికాగరునారికేళ
 సాలతకోలరసాలవిశాల - వేలావనంబులు వేడ్కఁ గన్నొనుచు
 గరుడుండు మును సుధాకలశంబు దేరఁ - గర మర్థిఁ బోవుచో గజకచ్చపముల
 భక్షించుకొఱకునై పద మూదినట్టి - వృక్షంబు పక్షింద్రవృతలక్షణంబు
 శతయోజనాయతశాఖంబు మౌని - వ్రతము సుభద్రాభ్య వెలయు వటంబు
 సుముఖుఁడై కనుఁగొంచు సురుచిరమహిమ - నమరిన యాసుచంద్రాశ్రమభూమిఁ750
 గ్రమ మొప్ప జడలు వల్కలములు దాల్చి - సమచిత్తుఁడై కడుసౌమ్యభావమున
 భూరితపోనిష్ఠఁ బొలుపారుచున్న - మారీచుఁ జేరి సన్తానంబు వడసి
 యతిదీనవదనుఁ డై యాపం క్తికంతుఁ - డతనితోఁ దనదుకార్యముఁ జెప్పఁదొడఁగె
 “మారీచ ! నీవాప్తమంత్రివి గాన - వారక మఱియును వచ్చితి వినుము
 తరణివంశుఁడు రామధరణివల్లభుఁడు - ధరణి యేలఁగ నీక తండ్రి పొమ్మనిన
 ననుజన్తుఁడును దాను నతివయుఁ గూడి - వనమునఁ దపసులై వర్తింప వచ్చి
 తనసత్త్వమునఁ బేర్చి దండకారణ్య - మునులకు నభయ మిమ్ముల నిచ్చి వచ్చి
 వడుకంగ మనశూర్పణఖముక్కుఁజెవులు - కడునల్కఁ గోసె నక్కట! యకారణమ
 ఖరదూషణాదిరాక్షసుల ఖండించె - దరమిడి మఱి చతుర్దశసహస్రములఁ
 దెగినబంధులకుఁ బ్రతీకార మేను - నెగడి సేయకయున్న నెంజిలిపోదు 760
 నీవు ముక్త గఱపిన నీతి నట్లున్న - నావల నభిమానహాని గాకున్నె ?
 తగ నటు గాన నాతనిదేవి మాయ - పొగడొందఁ గొనితేరఁ బోవుచునుండి
 యలవడ నొకయుపాయము గంటి నేను - దలకొన్న నది నాకుఁ దగిలి సిద్ధించు
 నడరెడు కడఁకతో నాపర్ణశాల - కడ కేగి మాయామృగంబనై నీవు
 చెలఁగుచు వర్తింప సీత నికాజూచి - మెలుపొంద రామసౌమిత్రులఁ బిలిచి
 వినుఁ బట్టి తెమ్మన నీవును వారిఁ - గొనిపోయి మృగవృత్తిఁ గుశలత మెఱసి
 పోయి దుర్గాంతరంబులఁ గాడు పఱచి - మాయమై నీయాశ్రమము వచ్చిచోరుము
 ఏనును జానకి నిట లంకలోని - కూనినవేడ్కమై నొగిఁ దెచ్చుకొందు ;
 నారాముఁడును విరహాగ్నిచేఁ గుందు - గోరి యేనునుఁ గోర్కి కొనసాగియుందు
 విది యిట్ల కావింపు మేను నారాజ్య - పదవిలో సగఁబాలు పంచి నీకిత్తు ;” 770
 ననవుడు మారీచుఁ డానీచుఁ జూచి - ఘనభీతి నెంచి శోకసముద్రవీచి

—: మారీచుఁడు శ్రీరామునిప్రభావముఁ దెల్పుట :—

మునిగి మూర్ఛిలి లేచి మోమోట ద్రోచి - “దనుజేశ ! మఱియు నీతలఁ పెట్టు పుట్టెఁ
 గూడునే యిటుపల్కఁ గోరి యీత్రోవ - యోడక నీ కెవ్వఁ డుపదేశ మెచ్చె ?

సుకసుకంబుననుండి సుతసోదరాది - సకలబాంధవులతోఁ జావఁ గోరెదవు ;
 కటకటా : యెవ్వనిఁగాఁ జూచినావు - కుటిలరాక్షసలోకకులభీము రాము
 నేను బాల్యంబున నెఱుఁగుదుఁ గొంత - యానిత్యకల్యాణుఁ డసమసాహసుఁడు
 అడరి విశ్వామిత్రయాగంబుఁ గావఁ - గడగి యాతఁడు వచ్చి కా పున్నచోట
 బలిమిమై నేను సుబాహుండు పోర - నలుక సుబాహునొక్కమ్మునఁ ద్రుంచె ;
 నొకకోలఁ బుచ్చి పయోధిమధ్యమునఁ - బ్రకటితగతి నన్నుఁ బడవైచె నుఱక
 నకృతాస్త్రుడై బాలుడై పిన్ననాడె - యకలంకుఁ డిట్టిశౌర్యముఁ జూపినాఁడు 780
 నేడప్రబలశౌర్యనిధి రామచంద్రు - వాడిమిఁ జెనకి యెవ్వరు నిల్చువారు ;
 ఇప్పటిశౌర్యంబు నెఱుఁగుదుఁ గొంత - తప్పక విను ముగ్రదానవాగ్రణుల
 నిరువురతోఁ గూడి యేపూర్వరోష - భరమున వ్యాఘ్రరూపముఁ దాల్చి యేను
 దపమునఁ గృశుగాఁగఁ దలఁచుచుఁ బోవ - నపు డేమి చెప్ప మూఁడంబకంబులను
 ముగ్గురి నేసిన మ్రొగ్గి యిద్దఱును - మ్రొగ్గి రాయుశ్శేషమహిమ యెట్టిదియో ?
 యే నొక్కవిధమున నిక్కడఁ గూలి - ప్రాణంబు లుండుటఁ బట్టి చూచుకొని
 యంతనుండియు రాము నతులవిక్రమము - చింతించి నాలోనిచేవఁ బోవిడిచి
 రవ మన్న రథ మన్న రమణీయ మన్న - రవి యన్న రతియన్న రత్నంబు లన్న
 మఱియు రేఫాదినామము లెవ్వి విన్నఁ - దఱుచైనభీతి నాతనిగ నెన్నుచును
 ఈవిధిఁ దపసినై యిట్లున్నవాడ - రావణ ! యెఱుఁగవు రాముపౌరుషము ; 790
 తలఁపక తనరోత దలఁప కింతయును - నలిమీటి మనశూర్పణఖయ తాఁ బోయి
 యనుపమగుణధాము నభిరాము రాముఁ - గనుగొని యారీతి కామింపఁ దగునె ?
 తనకు నీవేషంబు తానె కావించి - కొనియె నిందుకు మదిఁ గ్రోధించి పోయి
 పరుషత రఘురాముబాణాగ్నిశిఖల - ఖరదూషణాదిరాక్షసులు నీతైరి ;
 వీరికై నీవేల విపరీతబుద్ధి - శ్రీరాముఁ బగగొని చెడుదలంచెదవు
 ఇది విచారంబుగా దిది బుద్ధిగాదు - ఇది నీతిగా దింక నీతలం పుడుగు ;
 నీవు లంకకుఁ బోయి నెమ్మది నుండు - పోవ రామునిచేతఁ బోవు బ్రాణములు ;
 ఏను నీ కపకార మెన్నఁడు చేయ - నే నేమి చెప్పిన హితముగాఁ గొనుము
 ఒచ్చె మెంచక కార్య మొనరించి తేని - యిచ్చెద సగరాజ్య మీవంటి విఘ్న
 చెచ్చెట రఘురాముఁ జెనకి యే బ్రతికి-వచ్చుట కిందు కెవ్వఁడు పూట చెప్పుమ ?" 800
 యని యిట్లు మారీచుఁ డాడువాక్యములు - విని రావణుఁడు క్రోధవివళుడై పలికె
 "లోకై కభర్త ! త్రిలోకభీకరుడ ! - నా కెక్కు డని యొకనరునిఁ జెప్పెదవు ;
 కడుఁ బ్రాణభయమునఁ గాటులాడెదవు - విడువక నాకొక్క వెఱపు చెప్పెదవు ;
 నన్ను రా జనుచు మనంబునఁ గొనవు - చిన్నఁబుచ్చెద వేను జెప్పినపనులు ;
 నీ వేమిటికిఁ దోడు నినుఁ దోడు వేడ - నీవిధి వచ్చెనే యిప్పుడు నీకు"
 నని చంపఁదొణఁగిన నతనిరోషంబు - కనుఁగొని మదిలోనఁ గడు విచారించి

మారీచుఁ డీసీచమరణంబుకంటె - నారాముచేఁ జచ్చుటది యొప్పు ననుచు
 దనుజాధిపతిఁ జూచి “తగునీతి నీకుఁ - గొనకొని చెప్పినఁ గోప మేమిటికి ?
 మఱి బుద్ధిచెప్పిన మంత్రులఁ బట్టి - నటకఁదలంచు భూనాయకు ల్గలరె ?
 నీవేమిచెప్పిన నీచెప్పినట్లు - గావింపఁ గలవాఁడఁ గడముట్ట” ననఁగ 810
 ననురాగమును బొంది యతని మన్నించి - తనరథం బెక్కించి తద్దయుఁ బ్రీతి
 నసమానవేగుఁడై యతఁడును దాను - ననురాధిపతి వచ్చె నటఁ బంచవటికి
 అట్టిద కాదె కామాతురబుద్ధి - యెట్టును జెడుత్రోవ నేటికిఁ ద్రోయు
 నాయెడ మారీచుఁ డరదంబు డిగ్గి - యాయసురాధిపుఁ డపుడు ప్రార్థింప
 మాయావి గాన నమానుషమహిమ - మాయామృగాకృతి మది విచారించి
 మేలైనకనకంబు మేనును రుచిర - నీలనీలాయతనేత్రయుగ్తంబు
 పవడంపుబొమ్మలును భాసిల్లువజ్ర - నివహకర్ణంబులు నీలవాలములు
 పొలుచుపచ్చనిశృంగములు ముత్తియంబు - తొలుకులరత్నబిందువు లైన పొడలు
 రాజిల్లు నవపద్మరాగోదరంబు - రాజితఖురములు రమణమై యమర
 జగతిపై రోహణాచల మొప్పు మిగిలి - మృగరూపమై వచ్చి మెలఁగుచున్నదియో :
 కాదేని రాక్షసక్షయముఁ గావింప - నాదట చింతించి యబ్జసంభవుఁడు
 మెఱుఁగు లెల్లను గూర్చి మృగముగాఁ జేసి - కఱియై పుత్తేరఁగా వచ్చినదియో ?
 జ్ఞానకి నెఱివేణి శక్రనీలముల - నానాతిదంతంబు లాణిముత్యముల
 భామిని కెమ్మోవి పవడంపులతలఁ - గామినిచెక్కులు కడిమివజ్రముల
 వైదేహితనుకాంతి వైడూర్యమణుల - నాదేవి నూఁగారు హరిత రత్నముల
 భామపాణిద్యుతుల్ పద్మరాగములఁ - గోమలిముఖకాంతి గోమేధికములఁ
 బటుతేజమునఁ జాలఁ బ్రహసించుటయును - నటులఁ గీడ్పడి వచ్చి యఖిలరత్నములు
 రత్నగర్భాత్మజారత్నంబు నలఁప - యత్నంబుతో మృగం బై వచ్చి నవియో ?
 సీతకైతనవిల్లు చేకొని విఱిచె - సీతఱి రఘురాము నెలయింతు ననుచు
 హరుఁడు పుత్తేరఁగా నాతనిచేతి - హరిణ మిచ్చోటికై యరుదెంచినదియో ? 820
 సీతమోమున కోడి సీత భ్రమింప - శీతాంశుఁ డనుప వచ్చిన మాయలేదో ?
 యని చిత్రవర్ణంబు లైనదీధితులఁ - బెనఁగొని యందందఁ బేర్చి శోభిల్లఁ

—: మారీచుఁడు మాయామృగరూపధారియై వచ్చుట :—

గపటసారంగమై కదియ నేతెంచి - యుపమింప నరుదైన యొప్పుల నొప్పి
 నెమకుచుఁ బులుమేయు నిజవాలరుచుల - రమణమై వనమయూరముల నాడించుఁ
 దఱిమిడి యొకమాటు తనపార్శ్వరుచుల - బఱిపైనవన మెల్లఁ బసిఁడి గావించుఁ
 గుదియక యొకమాటు కుప్పించి దాటి - త్రిదశేంద్రచాపంబు తెఱఁగు గావించు
 నొకమాటు చెంగున నుప్పరం బెగసి - ప్రకటించు నతులశంపాలతారుచులఁ

దటిగొని యొకమాటు తనపార్శ్వరుచుల - నెఱి చంద్రకాంతముల్ నీలు గావించు
 మృగయాభములఁ గూడి మెలఁగుచు మేయు - మృగముల బెదరించు మెల్లనెడగు
 నంతంత బొడచూపు నటఁ జేరవచ్చు - నంతరో బెదరి చుట్టదరి కుప్పించుఁ 840
 దరులనీడల కుల్కుఁ దగఁ బర్ణశాలఁ - జొరబాటు నంతనె స్రుక్కి క్రేళ్లుకు
 వసుధ మూర్కొని చూచు వల మల్లార్చు - దెసలకు జెవి చేర్చుఁ దెలియ నాలించు
 గంచు మించై పాటఁ గ్రమ్మటఁ జేరుఁ - గుంచితాకృతి చెవి కొనఁ గదలించు
 బచ్చికపట్లపైఁ బవళించి లేచు - మచ్చిక నచ్చోట మౌనులఁ జేరు
 ఖురములఁ జెవిగోకుఁ గొమ్ములతుదల - విరులతీఁగె గదల్చి విరు లెల్ల రాల్చు
 నందంద నందమై యాపర్ణశాల - ముందట మృగ మిట్లు మోదించుచుండె.
 నావేళ సీతయు నలరులు చిదుమ - లావణ్యశీల యల్లనఁ బర్ణశాల
 మంజుళశింజానమంజీరరవము - రంజిల్ల వెడలి సౌరభములఁ బొదలు
 పొదల డాయుచు విరుల్ పొసఁగఁ గోయుచును - మదికి విస్తయమంది మాయంపులేడిఁ
 గనుఁగొని వైదేహి కడుఁతోద్య మంది - యినకులాధిపుఁ జూచి యిట్లని పలికె, 850
 “చూపుల కింపార సొంపు గల్పింప - నేపారి యున్నది యేమి చోద్యంబు
 నీపొంత వింతయై యిదియొక్క మృగము - భూపాలః చూచితె పొదలుచున్నదియు
 నెన్నడుఁ బొడగాన మిన్నిచందముల - వన్నెలమృగముల వనభూములందు
 జగతీశః యీమృగచర్తంబునందుఁ - దగిలి సుఖింప నెంతయు వేడ్క పుట్టె.
 దిననాథకులనాథః దీని వెడదగిలి - చని వేసి వెన దీనిచర్తంబు దెమ్ము.
 అది యేల నీయుపాయంబున దీని - చెదరక పట్టి తెచ్చెదవేని మిగుల
 మంచిది ప్రాణేశః మనవనవాస - మెంచఁగ నిది తీరె నీపైఁడిమృగముఁ
 బురికి వేడుకఁ గొనిపోయి యత్తలకు - భరతాదులకు వేడ్క పలుపంగవచ్చు”
 నని సీత ప్రీతిమై నాడువాక్యములు - విని లక్ష్మణుఁడు రామవిభుఁ జూచి పలికె.
 “మృగరాజునకు నిట్టి మేను లే దుర్వి-మృగమాత్రమున కిట్టి మే నెందుఁ గలదు? 860
 మాయామృగము దీని మఱి నమ్మఁదగదు - మాయావు లసురల మాయ గానోపుః
 నది గాక నిచటిసంయములు మారీచుఁ - డదయుఁడై మాయావియై యిందు మెలఁగు
 నని పల్కవినమెయాయసురగాబోలు - మనలభ్రమింప నీమాడ్కి నేతెంచెఁ
 జిత్తంబు దీనిపైఁ జేరిచి మీర - లుత్తలపడిపట్ట నూహింపవలదు.
 ఆరయ వైదేహి యతిముగ్ధయైన - మీరలు ముగ్ధులే మేదిసీనాథః”
 యనిన రాముఁడు సీతయాననాంబుజము - కనుఁగొని నవ్వి లక్ష్మణుఁ జూచి పలికె,
 “జలియింప వేటికి సౌమిత్రిః యింత - యిల రాక్షసులమాయ లెదురునే నన్నుః
 మృగమేని కొనివత్తు మేటిరక్కసుల - దెగ నేను పొలిపుత్తుఁ దెలిసి యీరెండు
 మగుడ నెక్కడఁ బోవు మాయామృగంబు - దెగువమై లక్ష్మణః దీని వెడదగిలి

చంపి చర్తముఁ దెచ్చి జానకి కిత్తు - నింపార లక్ష్మణ ! యిప్పుడే దీని 870
 యిన్నినాళ్ళకు సెల వీకోర్కివేడ - జిన్నఁబుత్తునె సీత చెప్పినచేత ?
 హితమతివై పూని యీపర్ణశాల - నతివ నేమఱకుమీ" వని యొప్పగించి
 యల్లన రఘురాముఁ డనుజుచే నున్న - విల్లంది మోపెట్టి వెరవొప్పఁ గదలి
 యాగమృగంబు ము న్నర్థి వెన్కొనిన - యాగజాసురవై రియనఁ జెన్నుమిగిరి
 కొంకుచుఁ బొదమఱుంగునఁ బొంచి పొంచి - క్రుంకుచు నంతంతఁ గూడదాఁటుచును
 మగిడి చూచుటయును మఱుగున నిలిచి - తగులునఁ బట్టంగఁ దమకమందుచును
 విల్లనమ్ములు వెన్క వ్రేలిచి పట్టి - యల్లనఁ జరణంబు లవనిపై నిడుచు.
 జప్పుడు గాకుండఁ జనుచుఁ బట్టుటకుఁ - జొప్పడు నొప్పును జూచి డాయుచును
 నదె చేరి పట్టెద నదె చేరె ననుచు - నదియె లోపడియె నా కని చెలంగుచును
 నివ్వధంబునఁ బోవ నేచి యామృగము - దవ్వలఁ బొడచూపుఁ దనుఁజేరవచ్చుఁరిరి0
 బట్టఁబోయిన మిట్టిపడి పాటిపోవుఁ - గట్టల్కరామునిఁ గన్నంత నిలుచుఁ
 బలుదెసలకుఁబాటు బాళితోఁ గూడి - సెలవుల పులురాల్చుఁ జేష్టలు మాను
 నెసఁగి వీక్షింపఁ బైకెగసి క్రేళ్లుఱుకుఁ - బసమించి మిన్నులపైఁ బాటుచుండుఁ
 గుప్పించి దాఁటుఁ జెంగునఁ దీగమెఱుగుఁ - ద్రిప్పినగతి జిహ్వాద్రిప్ప నందందఁ
 కొఱవి ద్రిప్పినరీతిఁ గుమ్మరిసారె - తెఱుగున బ్రమసి దిద్దిరఁ దిరుగుచును
 బడలినగతి మ్రొగుఁ బజ్జ కేతేర - వడిసాశువంబు కైవడి మింటి కెగయు
 నలసి రాముఁడు వెఱుగంది నిల్చుటయుఁ - గెలఁకులఁ బొడచూపుఁ గిక్కురించి మెలఁగు
 దెగి యేయఁ దలఁప నదృశ్యమై పోవు - మగిడి రాఁదలఁచిన మఱి మ్రోల నిలుచు
 గలగొని యీభంగి గాకుత్స్థముఖ్యు - నలయించి యలయించి యవలకు నవల
 గొనిపోయి పోయి యాఘోరదుర్గములఁ - గనుఁబ్రామి యటఁబోవఁ గడగినఁ జూచి
 మాయామృగం బని మఱి రాముఁ డెఱిఁగి - దాయ నీవెక్కడ దప్పిపోయెదవు

—: మాయామృగము రామునిచేఁ గూలుట :—

అగపడి తంచు బ్రహ్మాత్మంబు దొడుగ - నగములు వడఁకెఁ ; బన్నగభర్త దలఁకెఁ ;
 జగములు బెదరెఁ ; దిక్పక్రంబు లదరెఁ - దెగఁగొని దృష్టి సంధించి యేయుటయు
 నాలోన నొఱుచు నారూప ముడిగి - హాలక్ష్మణా ! యను నార్తరావమున
 దెస లద్రువఁగ మహాదీర్ఘదేహమున - నసువులు పెడవాసి యసురయై పుడమిఁ
 గూలెఁ ; రాక్షసలక్ష్మి గూలెఁ ; రావణుఁడు - గూలెఁ ; లంకాపురి గూలె నన్నట్లు.
 అంత మాయామృగ మవనిఁ ద్రెళ్లుటయు - సంతోసమున దాని జానకీవిభుఁడు
 గనుగొని మారీచుఁగా నిశ్చయించి - తనతమ్ముమాటలు దలఁచి మెచ్చుచును
 పౌమిత్రి సీత నీచపలరాక్షసుని - యీమహారవమున కెంత వేగెదరా ?
 యని తలంకుచు నుండ నాయా ర్తరవము విని సీత భీతిల్లి పెస నుర్విఁ ద్రెళ్లి. 900

తెలిసి దిక్కులు చూచి ధృతి దీర డించి - లలిఁదూలి యెలుఁగెత్తి లక్ష్మణుఁ జూచి
 “సౌమిత్రి ! యిది యేమి చందమో ? నేఁడు - రాముఁడు నిన్నార్థరవమునఁ జీతః
 ననఘ ! నీ వాపలు కాలింప లేదు - వినన్లొల్లవో కాక వినరాదో నీకు ?
 నులుకవు భీతిల్ల నొకకొంత గలఁగ - వలయవు శోకింప వదియేమి నీవు ?
 నానావిధంబుల నాయంతరంగ - మూనినవగలఁ బెల్లుడుకుచున్నదియు,
 నడవుల కొంటిమై నటుపోయినాఁడు - తడవాయె రాఁడు యుద్ధంబున నేఁడు
 కడిఁదిరక్కసుల కెక్కడఁ జిక్కినాఁడో - తడయక పోవన్న ధరణీశు వెదుక”
 నని యశ్రుపూరంబు లందందఁ దొరుగు - జనకనందనకు లక్ష్మణుఁ డిట్టులనియెఁ
 “దల్లి ! నీవేటికిఁ దలఁకెడు రామ - వల్లభునకుఁ గీడు వచ్చుట లేదు,
 ఎఱుఁగవే నీకూర్చి హృదయేశుమహిమ - లెఱిఁగి యీవెడమాట లిట్లాడఁ దగునె
 నివ్వటిల్లెడివగ నిన్నింత గలఁప - నెవ్వఁడో రాక్షసుం డిటు చీతఁ గాక
 యినకులాధిపుఁ డేడ ? నీదైన్య మేడ ? - జనకజ ! నీవేల చంచలించెదవు ?
 దలమీఱి రఘురామధరణీశుఁ దొడరి - పౌలియక నిలుతురే పోర రాక్షసులు ?
 మిడుతలు కార్చిచ్చుమీఁద గర్వించి - పడి నిల్వ నేర్చునె భస్మంబు గాక ;
 కావున రామాజ్ఞఁ గడఁచి నిఁకొడించి - పోవఁజూచుట నాకు బుద్ధిగా దింక ;
 నీకానలోపల నే డించిపోవ - నేకీడు వచ్చునో యేబోవ వెఱుతు,
 నలయక నామాట లాత్మలో నమ్ము - తలఁకకు” మనవుడు ధాత్రీతనూజ
 యొలసినకోపాగ్ను లొగి మండుచుండ - నలయుచు సౌమిత్రి నటు చూచి పలికె.
 నీవు రామునిదెస నెఱయ భక్తుఁడవు - నీ వేల నేఁ డింత నీచుండ వైతి ?
 శ్రీరాముఁ డిట నిన్నుఁ జీరుట వినియు - దారుణమతిఁ బగదాయచందమున 920
 నెమ్మది నున్నావు ; నీ కిది దగునె ? - తమ్ముఁడు ప్రాజ్ఞుఁ డుత్తముఁ డీతఁ డనుచు,
 భూపతి నిను నమ్మి పోయినచోట - నీపాపవర్తన మేల కైకొంటి ?
 వగు నెఱింగితి రాముఁ డనురులచేతఁ - దెగుట నిక్కముగాఁగఁ దెలిసి నీవర్ధి
 ననుచితమతిఁ బూని యాలస్య ముడిగి - ననుఁ బొందఁ దలఁచెదో నానవో విడిచి
 కాదేనిఁ గొనిపోయి కైకేయిసుతుని - కాదట నొప్పింతు నని తలంచెదవో ?
 ఏను నాదగు జీవ మీశరీరమునఁ - బూనఁ దలంచుట బుద్ధిగా దింకఁ,
 దడయక పోయి గోదావరిలోనఁ - బడి ప్రాణము ల్విడుట బలుకు లింకేల ?”
 యని బెడిదపుమాట లవనిజ పలుక - విని లక్ష్మణుఁడు చాల వేదనఁ బొంది,
 రాముఁడేర్కొని కర్ణరంధ్రముల్ మూసి - దీమసంబున నాల్గదిక్కులు చూచి
 “తెలియఁ వింటిరె ? వనదేవతలార - పలుమఱు పాపముల్ పలుకుచున్నదియు, 930
 మీ అందఱును సాక్షి మేదినీతనయ - ఘోరభాషల నన్నుఁ గ్రూరతఁ బలికె”
 నని బాష్పలోచనుం డై లక్ష్మణుండు - తనమది నిఁక నిల్వఁ దగవుగా దనుచుఁ

“దల్లి ! యే నిదెపోయి తడయక నీదు - వల్లభుఁ గొనివత్తు వగవకు” మనుచుఁ
బర్ణశాలకుఁ జుట్టుఁ బరు లేడు వ్రాసి - వర్ణించి యీబరుల్ వడి దాటకమ్మ !
ఎవ్వఁడే నీబరుల్ వెస దాటివచ్చు - నవ్వీరవరు తల లవియు నాక్షణమె ;”
యని పల్కి యనలుని నపుడు ప్రార్థించి - వనిత నేమటకు నీ వని యొప్పగించి
జగతీతనూజకు సద్భక్తి మ్రొక్కి - పొగలుచు రాముచొప్పునఁ బోయె నంత.
నత్తటి రావణుం డరుదార వేచి - యుత్తలంబునఁ జిత్త ములుకుచునుండఁ

—: రావణుఁడు భీషుక వేషధారియై సీతాదేవియొద్ది కేతెంచుట :—

గరమున దండంబు ఘనకమండలువు - నురులలాటంబున నూర్ధ్వపుండ్రంబు
కొలఁదులౌ వ్రేళ్లను గుళపవిత్తములు - పొలుపొందు పేరురంబున జన్నిదములు 940
వరుదార వలకేల నక్షమాలికయు-సరిఁ బూని యున్న శాషాయవస్త్రములు
తులసిపూసలపేర్లతోడ ముందటికి - వలనొప్ప నొకకొంత వ్రాలినమెడయు
బడుగుదేహంబును బావలు చింపి - గొడుగును వెడముడిగొన్నట్టిశిఖయు
నలవడఁ గపటసన్నాహివేషంబు - విలసిల్ల వెడవెడ వ్రేళ్లెన్ని కొనుచుఁ
గొన్నిమంత్రంబులు గొణఁగుచు మునులు - తన్నెఱింగెద రని తత్తఱించుచును,
దలకొన్న ముదిమిచేఁ దలవడంకంగ - నలయుచు నొలయుచు నసు రుసు రనుచు
నంతంత నిలుచుచు హరి హరి ! యనుచు - శాంతిఁ బొందుచుఁ బర్ణశాల కేతెంచు
తనుఁ జూచి వనదేవతలు జగద్రోహి - చనుదెంచె వీఁ డని సభయులై యొడుగ,
విక్కపుమునివోలె నిలిచినఁ జూచి - యక్కపటాత్తు సంయమిఁ గాఁగ దలఁచి
క్రక్కున వై దేహి కడుభక్తి మెఱసి - మ్రొక్కి హస్తాంబుజంబులు ముకుళించి 950
పౌమిత్రి వ్రాసిన చక్కనిబరులు - నమరంగఁ గడఁచియు నతిభక్తితోడఁ
బొలఁతి యభ్యాగత పూజ గావించి - కలఁగుచు నట్లున్నఁ గల్యాణిఁ జూచి
“యోభామ ! నీవిట్టి యుగదుర్గముల - నేభంగిఁ జరియించె దిట్లొంటి నిలిచి
రతివో ? శ్రీసతివో ? భారతివో ? కాకున్న - ఊతి మర్త్యసతుల కీ చెలువంబు గలదె
నీమోము పండువెన్నెలపిండుఁ దెగడు - నీమోవికెంపు తానిగులఁ దెగడు
నీమేను సౌదామినీలతఁ గేరు - నీమాట సుధతేట నీటులఁ దేరు
నీవేణి జలదవేణికలఁ బోదరుము - నీవిలాసంబు వర్ణింప నాతరమె ?
తరుణి నీకొఁగిటఁ దవిలి సుఖించు - పురుషుడే తలపోయఁ బురుషోత్తముండు
కామిని నీపొందు గలవాడె పూర్ణ - కాముఁ డాతఁడు నిత్యకల్యాణుఁ డరయ
విచ్చట నీయున్కి కెంతయు వగపు - నచ్చెరు వయ్యెడి నబ్జాక్షి ! మాకు 960
వెలఁత ! నీవెవ్వరు ? నీవేల యింత - నలఁగెద విక్కాననములోన నిలిచి ?
యంతయు నెఱిఁగింపు” మనిన నాసీత - యెంతయు భక్తితో నిట్లని పలికె.
“వనమాత్మ ! రఘురామునతివ ; మాతండ్రి - జనకుండు ; దశరథేశ్వరుఁడుమామామః

నాపేరు సీత : యున్నతకీర్తి రామ - భూపతి తమతండ్రి పొమ్మన్న వేడలి
కాననంబులనుండఁ గడఁగి వచ్చుటయు - నేను లక్ష్మణుఁడు తోడేగుదెంచితిమి.
ఈయాశ్రమంబున నేము మువ్వరము - పాయని వియతిఁ దాపసులమై యుండ
నొలసి మాముందఱు నొకపైఁడిమృగము - పొలయుచుండఁగఁ జూచి భూనాథుఁ జూచి.
దాని నేగతినైనఁ దనకుఁ దెమ్మనినఁ - బూని రాముఁడు వోయెఁ బోయినపిదప
హోలక్ష్మణా : యను నార్తరావంబు - శూలమై నాచెవి సోఁకి గాడుటయుఁ
బొగిలి లక్ష్మణు నేను బొమ్మన్నఁ బోయె - మగిడి రాఁ డిది యేమి మాయయోయెఱుఁగ
నని పల్కి మునిఁ జూచి “యనఁడు : నీపేరు - వినుపింపు; మిందేల విచ్చేసి?”తనినఁ
గొంకక తనదైన కుహకత్వ ముడిగి - లంకాధినాథుఁ డాలలన కిట్లనియె.
“వనజాక్షి : విను మేను వనధిమధ్యమున - నెనయ లంకాపుర మేలెడివాఁడ ;
రాక్షసాధిపుఁడ ; విశ్రవసునందనుఁడ - యక్షేశు ననుజుండ ; నఖిలదిగ్జయుఁడ ;
రావణుం డనువాఁడ ; రణములోపలను - దేవాసురుల నైనఁ దెగటార్చి వైతు
వనిత : నీరూపలావణ్యసంపదలు - విని, చూడ వచ్చితి వేడ్క లుప్పొంగ
నవయుచుఁ బేదమానవునితోఁ గూడ - నువిద : నీకడవుల నుండ నేమిటికి ?
నారాజ్య మంతయు నలినాయతాక్షి : - కోరి యేలుచు నీవు కొమరు దీపింపఁ
బొగడొందుపెంపునఁ బుష్పకంబాది - యగువిమానములందు హర్ష్యంబులందు
సురగరుడోరగాసురసిద్ధసాధ్య - వరకన్యకలు గొల్వ వర్తింతుగాక : 980
నీయంఘ్రిరుచులు నానిలయభూములకు - మాయని మణికుట్టిమము లగుఁగాక :
చెలియ : నీచూపుల సిరులు నామేడఁ - గలువలతోఁ జాలఁ గలహించుఁగాక ?
నీమందహాసంబు నిత్యంబు నాదు - ప్రేమాంబునిధికిఁ జంద్రిక లగుఁగాక :
రమ్మ నాలంకాపురంబున” కనుడు - నమ్మాట విని సీత యతిభీత యగుచు
ధీర గావున వానిఁ దృణముగాఁ జూచు - తీరునఁ దనచేతితృణము చూచుచును
“సారపతివ్రతాచారగా యనక - యోరి : నన్నిటలాడ నుచితమే ? నీదు
ననిమిషయోగ్యపూర్ణాహుతి శునక - మునకు దుర్లభమైనపోల్కి భావింప,
శ్రీరామచంద్రునిఁ జెందిననన్నుఁ - గోరి కామింప నీకును నెన్నితలలు ?
పొమ్ము గుట్టున నీదు పురవరంబునకు ; - నెమ్మదిఁబోక దుర్నితి నేమేని
దలఁచితి వేని ? నాధవుఁడు రాఘవుఁడు - విలసితశస్త్రాస్త్రవిదితలాఘవుఁడు 990
హరచండకోదండహరణవినోది - ఖరదూషణాది రాక్షసశిరశ్చేది
నిన్ను నీవంశంబు నీటుఁ గావించు - నెన్నంగ నీకు నాయినకులాగ్రణికి
నక్కకు సింహంబునకును దోమకును - దిక్కరికిని బయోధికిని గాల్వకును
వాయసంబునకును వైనతేయునకు - నేయంతరము పెద్ద లేర్పరింపుదురొ ?
యాయంతరము గల దటుగాన నీవు - ధీయుక్తి లంకకుఁ దిరిగి పొమ్మింక.”

వన విని రావణుం డాగ్రహోదగ్ర - జనితోగ్రదృష్టిమై జానకిఁ జూచి
 యనుపమాతోపుండ్రై యారూప ముడిగి - తనమనోవీధిఁ గందర్పుండు వెలుఁగ
 బదియవస్థలు దోచి భాసిల్లు పగిదిఁ - బదితలల్ మణిజూటపంక్తుల నొప్ప
 నాయవస్థలఁ గోర్కు లవి యిన్తడింపఁ - బాయనిగతి నొప్ప బాహు లిర్వదియుఁ
 గొన లిన్తడింపఁ గోర్కులు పల్లవించె - ననఁ బద్మరుచులైన హస్తంబు లొప్ప
 లలి దోచుకోర్కిపల్లవములఁ బుష్ప - ములఁబోలు నాయుధంబులు పొల్పు మిగుల
 బరఁగ దివ్యాంబరాభరణౌఘకాంతు - లరుదార మదనాగ్నులై మండుచుండ
 వతిభీకరాకారుఁ డై నిల్చుటయును - ధృతిదూలి సీత భీతిల్లి మూర్ఛిల్లి.
 వడి గాలిఁ బడియున్న వనలత వోలెఁ - బడియున్నఁ గనుఁగొని పంక్తికంధరుఁడు
 గ్రమ్మి యశ్రువు లొల్కఁ గొఁదీగ యుల్కఁ - గ్రొమ్మడి ముడివీడఁ గుచము లల్లాడ
 వందందఁ దెగి రాల హారరత్నములు - పొందినభయశోకముల మేను వడఁక,
 నచ్చారులోచన నదయుండై యెత్తి - తెచ్చి రథంబుపైఁ దెఱఁగొప్పఁ బెట్టి
 దైవంబు ప్రేరేపఁ దనపాలిమృత్యు - దేవతఁ గొనిపోవు తెఱఁగు దీపింప
 నమరారి గొనిపోవ నాకాశవీధిఁ - గమలలోచన దేరి కనువిచ్చి చూచి
 పెదవులు దడపుచు బిగిచన్నదోయిఁ - బ్రదిలినపయ్యెద బిగియఁ జేర్చుచును 1010
 నెలుఁగెత్తి కొదమకోయిల గూసినట్లు - పలుమాటు విధిదూటి ప్రాణేశుఁ జీటి

—: జానకి శోకించుట :—

యలఁతయుఁ గోపంబు నతివిషాదంబు - వెలవెలపాటునై విలపింపఁ దొడఁగె.
 “నోరాఘవేశ్వర ! యోరామచంద్ర ! - నీరజహితవంశ ! నీదేవి నన్ను
 వనదచందంబున నక్కటా ! యిపుడు - గొనిపోవుచున్నాఁడు కుటిలరాక్షసుఁడు
 వేవేగ చనుదెంచి వీని మర్దించి - కావవె ; నాలజ్ఞ కావవే నన్ను ;
 నేలరా రాక్షస ! యీనింద నీకు ; - నీలంక నేలరా నీవె కాల్యేదవు ?
 తగదురా నీకు నీదారుణక్రమము - దెగటార్చురా నిన్నుఁ దివిరి రాఘవుఁడు ;
 కనకమృగము నేల కనుఁగొంటి నేను - నినవంశవల్లభు నేల పొమ్మంటి ;
 గాదన్నపలుకేల కైకొన నైతి ? - మేదిసీవిభుఁ డేల మృగము దేఁబోయె ?
 జగతీశులా వేల చర్చింప నైతిఁ - బొగిలి లక్ష్మణు నేల పొమ్మంటిఁ దిట్టి ? 1020
 నాపాలి విధియేల ననుఁబోవ నిచ్చు ? - నీపల్కులేటికి ? నిటు సేయకున్న
 నన్న లక్ష్మణ ! నిన్ను నభిమానధన్యుఁ - గన్నతల్లిగ నన్నుఁ గరమర్థి నెన్ను
 మన్నతగుణమాన్యు నుదితసౌజన్యు - నన్ని తెఱంగుల నాడినఫలము
 గుడిచితి ; వేవేగ కోపంబు దక్కి - కడువేగమున వచ్చి కావవే నన్ను ;
 వక్కటా ! కైక నీవడిగినవరము - లిక్కడఁ జేకూరెనే యిటమీద ?
 వీకుమారుండును నీవును గూడి - యేకాతపత్రత నేలుఁ డీవసుధ.”

నని రామవిభుఁ జీరి యసురేళు దూఱి - తనశాంతిఁ బొగడి యాదైవంబుఁ దెగడి
 కాకుత్స్థతిలకు లక్షణుఁ గొనియాడి - కైకఁ బోనాడి శోకంబున మఱియు
 “మిథిలేళుకూఁతుర మేడినిఁ బంక్తి - రథునకుఁ గోడల రామునిదేవి
 వలతుఁలై కావ నెవ్వరు లేనిదోటఁ - బొలదిండి చెఱఁగొని పోవుచున్నాఁడు 1030
 తరులార ! నాసహోదరులార ! మీరు - ధరణీశ్వరునితోడఁ దగఁ జెప్పరయ్య !
 సురలార ! మీరై న సురవైరిఁ దాకి - వెరవాప్ప నాచెఱ విడిపింపరయ్య !
 నిండినభక్తితో ని న్నాశ్రయించి - యుండితి ; ననుఁగావ నుచిత మీవేశఁ ;
 దగిలి నీవై న గోదావరీదేవి - జగతీశ్వరునితోడఁ జని తెల్పవమ్మ !
 పల్లదుచేఁ జెఱఁబడి చిక్కువడితిఁ - దల్లి ! నీవై నను దగఁ గావవలదె ?
 భూదేవి ! రఘురామభూపాలమణికి - నీదురవస్థ పెం పెఱిఁగింపవమ్మ !
 వీరు వా రనక యివ్వధమునఁ జీర - నోరెండె ధృతిఁదూలి నొచ్చెఁ బ్రాణములు ;
 ననుఁగావరయ్య ! కిన్నరులార ! పుణ్య - తనులార ! ఘనులార ! తాపసులార
 కృతులార ! హతులార ! భేదరులార ! వ్రతులార ! యతులార ! వనపక్షులార !
 కరులార ! హరులార ! గంధర్వులార ! - నరులార ! సురలార ! నాగేంద్రులార ;”
 యని పెక్కుభంగుల నమ్మహితనయ - పొనుపడి శోకింప భూదేవి వడఁకె ;
 గౌతమి వారక గ్రక్కున నిలిచె - నాతటి సకలభూతాక్రోశ మెసఁగె ;
 నన్యాయ మన్యాయ మని మునుల్ కపట - నన్యసి రావణుచందంబు దెలిసి
 పొగిలిరి శోకాశ్రుపూరముల్ దొరుగ - మృగములు వినుచుండి మేఠలు మఱచెఁ ;
 బక్షులు వాపోయెఁ, బవనంబు లడఁగె - వృక్షముల్ వాడె నావిల మయ్యె నభము
 దిక్కులు పగిలె నాదినమణి నొగిలె - దిక్కేది యని ధర్మదేవత పొగిలె ;
 వనదేవతలు చాల వగచిరి సాధు - జనులెల్ల నేడ్చిరి జానకిఁ జూచి ;
 యత్తటి విహగేంద్రుఁ డరుణతనూజుఁ - డుత్తమసాహసుం డొక కొండనుండి
 యొక్కలుం డగు జటాయువు బిట్టు వినియె-నక్కట రఘురామ యను నార్తరవము
 విని సంభ్రమించి నివ్వెఱఁగంది దిశలు - గనుఁగొని మొగమెత్తి గగనంబుఁ జూచి
 “యదయుఁడై రావణుం డారాముదేవి - పొదివి యిమ్ములఁ గొనిపోవుచున్నాఁడు.
 నాఁ డీవనంబున ననుఁ గన్నమొదలు - పోడిమి ఘనమైత్రిఁ బ్రోచు రాఘవుఁడు
 తగ దింక వర్జింప దైత్యు నిర్జించి - తెగువమై వైదేహిఁ దెత్తు నొండేని,
 యినకులాధిపునకు నింకఁ బ్రాణముల - నని మొన నొప్పింతు నని నిశ్చయించి
 కులిశంబుధార తాఁకునకు నేభంగి - నలవిగా కెగయు మహాద్రిచందమున
 నురుశక్తి మైఁ బెంచి యుంకించి యెగసి - పొరిఁబొరి గిరిశృంగములు నుగ్గుగాఁగ
 మరలించి పుక్కిటిమాంసఖండములు - ధరణీపై నుమిసి యుదగ్రభావమున
 ఖరనఖంబుల నున్న కరిసింహశరభ - శిరము లంతంత కచ్చెరువుగాఁ దొరుగఁ

బటుతుండరోచులు పక్షదీధితులు - చటులకోపోగ్రలోచనములు దనరఁ
 బజ్జెనిలంబులఁ బర్వతాగ్రముల - వృక్షము ల్విటిగి దిగ్వివరముల్ నిండఁ 1060
 బరఁగు రావణుతమఃపటలంబు నడఁప - నరుదెంచు మధ్యందినాదిత్యుకరణి
 నాసన్న బలరావణాదిత్యు మ్రింగ - రాసి యుగ్రత వచ్చు రాహుచందమున
 వడిఁ బేర్చి కదియు రావణరాహుమ్రింగఁ - దడయక చనుదెంచు తార్జ్యనిభంగి
 “నిలు నిలు నిలు పోకు నిలు పోకు పోకు - నిలు నిలు రఘురామనృపచంద్రుడేవిఁ
 గుటిలరాక్షస ! యెందుఁ గొనిపోయె దింక - నెటుపోయె దెటుపోయె దెందుఁబోయెదవు ?
 పోయినఁ బోసీను బోసీను నిన్ను - వ్రేయుదు ఖండింతు విదళింతుఁ ద్రుంతు
 దండింతు, దండింతుఁ, దల లుత్తరింతుఁ - జెండు బెండుగ” నంచు సీత నీక్షించి
 “యోడకోడకు దేవి ! యుగ్రరాక్షసుని - నీడాడి నీచెట నేవిడిపింతు”
 ననిన నాపల్కు మహానిదాఘమున - వనమయూరికి ఘనధ్వనియును బోలె
 వేడుక కొంత గావింపఁగా నలరి - వాడినమోముతో వగలఁ గుందుచును 1070
 నాసీత పల్కె “జటాయువా ! నన్ను - నీసురకంటకుం డెత్తి యుద్వృత్తి
 మాయచే రామలక్ష్మణుల వంచించి - యోయన్న ! కొని యేగుచున్నవాడిదిగొ !”
 యని పల్కె విని యంత నరుణనందనుఁడు - ఘనమైనకోపంబు కడిమియుఁ దోఁప
 నలుకమై రథమున కడ్డంబు వచ్చి - ప్రళయాభ్రనిర్ఘోష పటుభాషణములఁ
 బలుమాటు దశకంతు భర్జించుకొనుచు - నిలిచి యిట్లనియె నూనినదైర్య మెనఁగ
 “బరమపావనుడైన బ్రహ్మమన్తఁడవు - వరపుణ్యనిధి విశ్రవసుతనూజుఁడవు
 ధనదానుజుండవు దానవాగ్రణివి - విను మిట్టికృత్యంబు విహితమే నీకు ?
 జగదేకపతి రామజననాథుడేవిఁ - దగ దోరి ! కొనిపోవఁ దగదోరి ! నీకు ;
 ముదలించి తేక రాముని డాగురించి - సుదతి నీభంగిఁ దెచ్చుట బంటుతనమె ?
 నీలంకయును నిన్ను నీబంధుజనులఁ - గాలుచు రోరి రాఘవుకోపవహ్ని 1080
 యెఱిగియు విష మిట్టు లేల క్రోలెదవు ? - ఎఱగొన్న పెనుబాము నేల త్రొక్కెదవు ?
 అటువదివేలేండ్ల యతివృద్ధు నన్ను - నెఱుఁగుదో యెఱుఁగవో యే జటాయువును
 నీపుణ్యసాధ్వి నీవిప్పు డొప్పించి - పోపొమ్ము పోకున్నఁ బొరిపుత్తు నిన్నుఁ

—: రావణునితో జటాయువు పోరుట :—

దుండాగ్రమున విల్లు తునుకలు చేసి - మండితవర్తమర్తములు భేదించి
 యడరి నీదైన ప్రాణాభిమానములు - విడిపించి జానకి విడుపింతు” ననిన
 నరదంబు నిలిపి యుదగ్రుడై దైత్య - వరుఁ డల్లి విలుగుణధ్వనిఁ జేసి పేర్చి
 ఘోరబాణము లేయఁ గోపించి విహగ - వీరుఁడు తద్బాణవితతులు విఱిచి
 యురుపక్షయుగమున నురము ధట్టించి - పొరిఫాలములు చీరి భుజములు దన్ని
 తరమిడి ఖరనఖతతుల నొప్పించి - కరము కోపించి రాక్షసకులేశ్వరుఁడు

ఖగరాజునెఱకలు గాఁడ నుగ్రంబు-లగుబాణము ల్పది యడరి యేయుటయుఁ 1090
 దుండ్రగ్రమున విల్లు తునుకలు చేసి - ఖండించి వడిఁ బతాకలు నేలఁ గలిపి
 దనుజేకుమకుటముల్ ధర డొల్ల వ్రేసి - పెనఁచి సారథిఁ జంపి ప్రేవులు చీల్చి
 తలమీటి దనుజురథ్యములఁ జెండాడి - చలమొప్ప సరదంబు చదియ మోదుటయు.
 విరథుడై రాక్షసవిభుఁడు కంపించి - ధరణీపైఁ బడి లేచి ధరణిజఁ గొనుచు
 మాయాబలంబున మఱి మింటి కెగసి-పోయెఁ బోయినఁ జూచి పోసీక పేర్చి
 యడ్డగించి జటాయు వాకాశవీధి - నొడ్డినగతిఁ దాకి “యోరి పాపాత్త !
 జుఱిగి యేలోకంబుఁ జొచ్చిన నైనఁ - దృణముగాఁ బట్టి వధింతు ని”న్ననినఁ
 దిరిగి రోషమున దైతేయవల్లభుఁడు - గర ముగ్రమైన ముద్గరము వైచుటయు
 నది తుండమునఁ ద్రుంచి యతనిమస్తకముఁ-జదియంగ నడిచి కేశములు ద్రుంచుటయు
 సురవైరి కోపించి సుక్క-క కదిసి - యరువడిఁ బక్షింద్రు నొడిసి రాదిగిచి, 1100
 మొగిఁ బట్టి యందంద ముష్టిఘట్టనలఁ - దగిలి నొప్పించె నుద్ధతశక్తిమెఱసి
 దనుజేంద్రవిహగేంద్రదారుణయుద్ధ - మనిమిషాదులు చూచి యాశ్చర్యపడిరి ;
 యరుదై నకడిమిచే నంత రావణుఁడు - కరముగ్రమగునట్టి ఖడ్గ మంకించి
 యెఱకలు పదములు నెగసి త్రుంచుటయు - నెఱిఁ దూలిఁ ఖగపతి నేలకు వ్రాలె ;
 వ్రాలిన వైదేహి వగనొక్క-వృక్ష - మూలంబు చేరి రామునిఁ బేరుకొనుచు
 వాపోవుచుండ రావణుఁ డంకసీమ - నాపరమపతివ్రతాంగన మనిచి

—: సీత యాభరణముల ఋష్యమూక పర్వతమునఁ బడవేయుట :—

యంత సంతోషించి యాకాశవీధి - నెంతయు రయమున నేగె రావణుఁడు,
 అప్పుడు బ్రహ్మాదు లగుసురల్ మునులు - తప్పఁడు రాముచే దశకంఠుఁ డీల్లు
 మనమనోరథములు మనకు సిద్ధించు - ననిచెప్పికొని యుబ్బి రందలు ప్రీతి ;
 ననిమిషపథమున కంత రావణుఁడు - చన రయంబున సీత చరణనూపురము 1110
 సురవైరి కుత్సాతసూచకం బగుచు - నురువడిఁ జనుదెంచి యుల్కయై పడియె.
 జగతిపై జాహ్నువి జలధార లొలుకు - పగిది నయ్యాకాశపథమున నుండి
 చెలువకుచంబులఁ జెందుహారములు - దెలియ కందంద మేదినిఁ దెగిపడియె,
 నాలోన సీత హాహారవం బంది - లోలోనఁ గడునడలుచుఁ బోయి పోయి
 యట ఋష్యమూకంబునందు వానరులు - పటుసత్త్వలేవురఁ బరికించి కాంచి
 తనవస్త్రమునఁ గొంత తగఁ జించి పుచ్చి - తనభూషణంబులు దానె బంధించి,
 వీరైన రామభూవిభున కీవార్త - లారయఁ దెలుపరే యనుబుద్ధి నపుడు
 దడయక రాముచే దశకంఠుఁ డింకఁ - జెడు నంచు ముడియు వైచిన విధంబునను
 వారిమధ్యంబున వైచుచుఁ బోవ , వారును దాచిరి వడిఁ బుచ్చి దాని
 దనుజాధిపతియంత దశరథాత్మజులు - తనవెంట వత్తుర౯ దల్లడం బొదవ 1120

వెలవెలఁ బాటుచు వెనుకఁ జూచుచును - దలఁకుచు వడిసముద్రము దాటిపోయి
జడిగొన్న మరణసూచకనిమిత్తములు - పొడచూపఁ గని రయంబున లంకఁ జొచ్చి
యనుపమవివిధభోగాస్పదం బైన - తననగరికి వచ్చి తగురాజసమున
జనకపుత్రికిఁ దనసకలసంపదలు - మునుకొని యెంతయు ముదముతోఁ జూపి

—: జనకజను అశోకవనమునం దుంచుట :—

“యివె నానివాసంబు ; లివె నాధనంబు - లివె నాతురంగంబు ; లివి నాగజంబు ;
లివి యేను దివిజుల నెల్ల భంజించి - తివుటమైఁ గైకొన్న దివ్యభూషణము ;
లిదె కుబేరునిగెల్చి యేనుగైకొన్న - మదికింపు గావించు మణిపుష్పకంబు ;
వీరె నాకుడిగముల్ వేర్వేఱఁ జేయు - చారణామరసిద్ధసాధ్యకామినులు
వారె నామాట గర్వమునఁ గైకొనక - కారాగృహంబుల గాసిల్లునతులు ;
అవె నాట్యశాల ; లల్లవె కేశివనము ; - లివి చంద్రశాల లోయిందీవరాక్షి : 1130
కరమర్థి నింతకుఁ గర్తవై నీవు - నరుదార భోగింపు మఖిలసంపదల ;”
వనవుడుఁ దృణఖండ మతివ చేబట్టి - కొని పల్కె వానిఁ గైకొనక యెంతయును
“యోరి : నీ కీపాప మూరక పోదు - ఘోరాగ్నియై నిన్నుఁ గొని కాల్చుఁ గాని,
నిడివిగాఁ బ్రతుకరు నీవు నీవారు - చెడిపోవఁ గలవారు సిద్ధ మీవలుకు
రాముబాణానలరాశిలో మునిగి - నీమేను వడిఁ గాలి నీటు గాకున్న
ఘనమైన యీపాతకము లెట్లు దీరు ?” - ననిపల్కి వైదేహి యందందఁ బొగిలి
“యిట్టి మద్వాక్యంబు లీవు నాచెవులఁ - బెట్టితి నేడు నా పెం పెల్లఁ బొలిసె,
నామాన మిటుచేసె నన్నింత చేసె - నే మని విలపింతు నింక నావిధికి”
నని మహారోదన మందందఁ జేయుఁ - దనమదిఁ గోపించి దనుజవల్లభుఁడు
తెఱఁగొప్ప నప్పుడు త్రిజటాదులైన - తెఱవలఁ బిలిచి ధాత్రిపుత్రిఁ జూపి 1140
“యెందు నేమటక మీరందఱు గాచి - పొందుగా ననుఁ బొంద బోధింపుఁ” డనుచు
నెనసినకడఁక నియ్యింతి నశోక - వనములో నిడుకొని వర్తింపుఁ” డనుచుఁ
బినిచి కాపులు వెట్టి పంక్తికంధరుఁడు - దనమది మదనాగ్నిదగ్గుఁ డై యుండె.

—: శ్రీరాముఁ డాశ్రమమునకు మరలి వచ్చుట :—

మాయామృగముఁ జంపి మఱి రామవిభుఁడు - ఆయెడ మఱి యొకయన్యమృగంబు
జంపి తన్తాంసంబు జర్తంబు గొనుచు - నింపొంద మరలి తా నేతెంచుచోట
మ్రోయుజంబుకరవంబులకుఁ గుందుచును - నాయాస మందుచు వట వచ్చివచ్చి
రానుభూపాలుఁ డరణ్యమధ్యమున - సౌమిత్రిఁ బొడఁగని చాల భీతిల్లి
యకట ! లక్ష్మణుఁడ ! నాయాజ్ఞ గైకొనక - వికలదైర్యమున వివేకివై యుండి
యత్తన్వి సీత నయ్యడవిలో డించి - వత్తురే ? యిట్లేల వచ్చితి వీవు ;

జగతిపైఁ గలుగురాక్షసు లెల్ల మనకుఁ-బగ యౌట యెఱుఁగవే పరికించి చూడఁ 1150
 గులహాని గుణహాని గురుధర్మహాని - తలపోయవలదొకో ? తమ్ముఁడఁ నీవు”
 అన విని లక్ష్మణుం డతిభీతిఁ బొంది - యనయంబు కంపించి హస్తముల్ మొగిచి
 జగతీశః నాకిటు చనుదేరఁ దగడు - తగ కున్కి యెఱుఁగుదుఁ ద్రైలోక్యనాథః
 మాయామృగాకృతి మఱి మిమ్ముఁ ద్రిప్పి - పాయక మీ దివ్యబాణాగ్నిశిఖలఁ
 గూలుచు నుండి యాకుటిలరాక్షసుఁడు - హాలక్ష్మణాః యన్నయా ర్తరావంబు
 సీతామహాదేవి చెవిసోఁక మిగుల - భీతిల్లి మీదైన పెంపెల్ల మఱచి
 “యన్నః ! మీయన్న చొ ప్పరయఁ బొమ్మన్న - నెన్నఁడు నెఱిఁగింపఁ డీదీనవృత్తి
 సౌమిత్రి !” యనవుడు జానకిఁ జూచి - యామహీతనయ కిట్లంటి నే నపుడు
 “పనివడి మనయందు భయముఁ బుట్టింతు - నని రాక్షసుఁడు క్రూరుడై చీఱఁ గాకః
 యినకలాధిపుఁ డేడ ? నీదైన న్య మేడ ? - జనకజః ! నీవేల చంచలించెదవు !” 1160
 అనవుఁడుఁ గోపించి యద్దేవి నన్ను - వినరానిపలుకుల వెన దూఱి పలుక
 నేను నామదిలోన నెంతయు వగచి - దానికి వనదేవతల సాక్షిఁ జేసి
 యిట కేను వచ్చితి నిజ్ఞోక్తులక - యటుగానఁ దప్పగా నవధరింపకుము.”
 అని బాష్పలోచనుం డై మ్రొక్కియున్న - యనుజునికరముల నల్లన నెత్తి
 కనుఁగవఁ దొరఁగెడు కన్నీరుఁ దుడిచి-యనయంబు వగచి యిట్లనియె రాఘవుఁడు,
 “ఆజన్మ శుద్ధుడై యఖిలజ్ఞుఁ డైన - యాజనకుని పుత్రి యై వార్త కెక్కు
 నాపుణ్యవతియు నిట్లాడుట యెల్ల - నాపదలకు మూల మని విచారించి
 నిలువక వత్తురే నీయంతవాని - కలుగంగఁ దగునయ్యః ! యతివమాటలకు”
 ననుచు సౌమిత్రి నూరార్చి యెంతయును - జననాథుఁడట నిజాశ్రమభూమిఁ జొచ్చి
 “యిదియేమి లక్ష్మణః ! యీయాశ్రమంబు - తుదముట్ట శూన్యమై తోఁచుచున్నదియు ;
 వనదేవతానందవచనఘోషములు - వినరావు వినరావు విహగనాదములు,
 ఏలొకో మునివరు లిట సంచరింప ? - రేలొకో సీత నా కెదురుగా రాదు ?
 కడుదీనమై బుద్ధి గలఁగెడు నాకు - నెడమక న్నదరెడు నేమొకో నేఁడు ?
 ఇక్కానలోపల నేనును నీవు - నక్కటః ! యేదుఃఖ మనుభవించెదమొ ?”
 అని పర్ణశాలకు నటుచేరవచ్చి - దినకరురుచి లేని దినలక్ష్మి వోలి,
 రేరాజుకళ లేని రేయును బోలి - శారికలేని పంజరమును బోలి,
 యెనయుకోయిల లేని యెలమావిఁ బోలి - కనుఁగొన విన్ననై కడువాడఁ బాఱి,
 యున్నచందముఁ జూచి యుల్లంబు గలఁగి - విన్ననై ధృతిఁ దూలి వెలవెలఁ బాఱి,
 పన్ని శోకరసంబు ప్రవహించె ననఁగఁ - గన్నుల బాష్పాంబుకణములు దొరుగ
 బెదవులు దడవుచు భీతిఁ బ్రాణములు - చెదరఁ దమ్మునిఁ జూచి శ్రీరాముఁ డనియెఁ,
 “బోలఁ జూచితి నేను గూమిజపర్ణ - శాలలోపల నున్న చందంబు లేదు.

పొదలఁ బూవులు గోయఁ బోయెనో లేక - వెదుకఁ నొందొకజాడఁ వెడలెనో కాక ?
 సరసులఁ గ్రీడింపఁ జనియెనో కాక - కర ముగ్రమగుభీతిఁ గ్రాఁగెనో కాక ?
 డాసినపులులకై డాఁగెనో కాక - యీసునఁ గొని యొక్కఁ డేగెనో కాక ?
 యేచందమో నాకు నింతయుఁ దెలియ - దేచందమున సీత యిందులో లేదు ?
 అని వితర్కించుచు నాపర్ణశాలఁ - జనఁ జొచ్చి లోపల సకలంబు వెదకి
 జానకి నాపర్ణశాలలోపలను - గానక ప్రాణముల్ కలఁగి కంపించి
 మన పెల్ల చెడి మేను మ్రాన్పడి బోధ - మనురవి శోకాబ్ధి నస్తమింపటయు
 భ్రాంతియ౯చీఁకటి ప్రబలమై పర్వి - యంతరంగము గప్పి యక్షులు గప్పి
 మరలెడి ధృతిఁ గప్పి మానంబుఁ గప్పి - నెరసినవికలుఁడై నేలకు వ్రాలి 1190
 “వదలక సీతకై వగచెడి నన్నుఁ - బ్రిదిలి పోనీక నొప్పించె నీవగలు :
 యీవల నాకిపు డేత్రోవ వచ్చె - నేవెంట ధరియింతు నింక నీవగల ?
 నేమెయి వచ్చితి మిక్కాననముల - కేమాట లాడుదు నితనితో నింక
 వేనన్న నితనికి నితఁడు నాతమ్ముఁ - డేను సీతఁడు గూడి యెట్లు వ్రేఁగెదము ?
 అని విచారము బుద్ధి నణుమాత్ర మైన - నునుపనేరక రాముఁ డుల్లంబుఁ గలఁగి

—: శ్రీ రాముఁడు ప్రలాపించుట :—

మదనవేదనల నున్నత్తుచందమునఁ - బెదరి చూచుచుఁ దనపెం పెల్ల మఱచి
 తనుమధ్య నీవీంత తడవెందుఁ బోయి - తని చూచు నిందు రమ్మని చేరఁ బిలుచుఁ
 బ్రియ మొప్పుఁ బైఁబడుఁబెనచిరాఁ దిగుచు - బయలు కౌఁగిటఁ జేర్చుఁ బలుమాటువగచు
 నొయ్యన నూరార్చు నొకకొంతవడికి - నొయ్యన దనలోన నొకకొంత దెలియు
 “నక్కటా ! సౌమిత్రి ! మవనీతనూజ-యొక్కడఁ బోయెనో యేమైనయదియో? 1200
 పైలఁదియడ్గులచొప్పు వెదకియుఁ గాన - జలజాక్షి యీపర్ణశాలలో లేదు
 ఏదెసఁబోయెనో యిందీవరాక్షి ? - కాదొకో యిది దండకావనభూమి ?
 యీదెస గాదొకొ యిది పర్ణశాల ? - కాదొకో రాముఁడ ? కానొకొ నేను?
 ఐన నాప్రాణంబు లకట ! యీబొంది - లోన నెట్లున్నవి లోలాక్షిఁ బాసి ?
 పూని యీయెడఁ బ్రాణములతగుల్ రోసి - తానును దివికేఁగ దలఁచితి నేనిఁ ?
 వ్రతము చెల్లింపక వచ్చె వీఁడెట్టి - సుతుఁ డండు నను గణించునె దశరథుఁడు ?
 కాదేని వ్రతము సాంగంబుగాఁ దీర్చి - మేదిని పాలింపు మిన్నక పురికి
 జనినచో మిథిలుఁ డచ్చటికి రా నతనిఁ - గనుఁగొనఁగా సిగ్గు గాదొకో నాకు ?
 నలుగాన నన్ను నీయడవిలో విడిచి - పటుబుద్ధిఁ బురి కేగి భరతుని గాంచి
 తనయనుమతి సర్వధరణిఁ బాలింపు - మని చెప్పి కైకకు నాసుమిత్రకును 1210
 శౌసల్యకును జనకజ చన్న తెఱఁగు - నాసుద్దియును దెల్పు నను మది నిల్పు”
 మని రాఘవుఁడు తెప్ప లల్లన వ్రాల్చెఁ - జనకజ మును పర్ణశాలలోనుండి

పోయినగతి మనంబున నుండి వెడలి - పోయెడు నని యడ్డముగఁ జేర్చెననఁగ
 నప్పుడు లక్ష్మణుఁ డున్నచందంబు - దప్పక చూచి యెంతయు శోకమంది
 యేతల్లి పనిసేతు ? నేతల్లిఁ గొలుతు ? - నేతల్లిఁ దల్లిగా నిటమీదఁ జూతు ?
 వినకులాధిపుశోక మేత్రోవ మాంతుఁ ? - దనదుతల్లులకును దనసహోదరుల
 కెనయ నీతనితోడిదే లోక మగుట - మనువంశ మంతయు మడిసెఁ బొమ్మనుచు,
 వందంద విలపింప, నంతలో రాముఁ - డొందిన మూర్ఖు డా నొయ్యనఁ దెలిసి
 తలకొన్నవగలలో దండకావనము - కలయ నాలోకించి కన్నీరు నించి,
 వనజాక్షిఁజింతింప వగలు రెట్టించి - తనమది శోకించి దైర్యంబు డించి, 1220
 “పోయితే సీత ! యీ బొందితోఁ బాసి-పోయితే నన్ను నీ బొందితో డించి ?
 పొరి సురాసురలోకపూజార్హమనక - హరువిల్లు విఱచితి నతివ ! నీకొఱకుఁ,
 బరుడని తలపోసి బ్రాహ్మణుం డనక - పరుశురాముని భంగపఱచితిఁ గడఁగి,
 నీరజలోచన ! నీకునై పూని - యీరెండునిందల నేను గైకొంటిఁ
 గడపట నినుఁ బాపెఁ గష్టదైవంబు - పడఁతి నిందలఁబడ బాలైతి నేను,
 నీవేడుకలు చూచి నీకు నే ప్రియముఁ - గావించు నని పోయి కపటమృగంబుఁ
 జంపి తెచ్చితి దానిచర్మంబు గడఁగి ; - యింపార నెవ్వరి కిత్తు నే నింక ?
 మది నెల్లసుఖములు మఱచి కానలకు - వదలక నను నమ్మి వచ్చినచోట
 నినుఁ గావ లేనైతి నీచన్నత్రోవఁ - గని రయంబున వచ్చి కదియ లేనైతి ;
 బరువడి జగమెల్లఁ బాలింపఁజాలు - వరశక్తి గలిగినవానిచందమున 1230
 మునుకొని శరచాపములు దాల్చి ఘోర - వనదుర్గభూముల వర్తింప వచ్చి
 వెడమతి మావారి పెంపెల్ల మఱచి - పడఁతుక ! నినుఁ గోలుపడితి నే నేడు ;
 ఏణాక్షి ! నినుఁబాసి యీశరీరమునఁ - బ్రాణంబు లెబ్బంగిఁ బట్టుదు నింక ?
 మేదిసీతనయ ! యిష్టేదినిఁ బాసి - యేదెస భరియింతు నీదేహ మింక ?
 నెలఁత ! నీవిరహాగ్ని నీదులావణ్య - జలరాశి మునుఁగకఁ జల్లార్పరాదు ;
 తగిలి యీశోకాబ్ధిఁ దాట నీమేను - తగుతెప్ప లేకట్లు తరియింపవచ్చు ;
 మగువ ! నీపాలిండ్ల మఱుఁగు లేకున్న - నొగిఁ గాముశరవృష్టి కోర్వంగరాదు ;
 న న్నట్లు గొనిచనె నశినాక్షిఁపిదప - నిన్నిట్లు కొనిపోయె నేఁ డింక మనల
 నిరువురఁ బాసిన యీదై వమునకు - నరు దెందుఁ గల దసాధ్యములెందుఁ గలవు ?
 కోమలి ! ని న్నెత్తికొని పోవునప్పు - డేమని పలవించి ? తేమంటి నన్ను ? 1240
 నేదేశముల కేగి ? తెందున్నదాన ? - వేదుఃఖములవ్రేగి ? దేమిచేపెదవు ?
 ఎవ్వరు గొనిపోయి ? రేత్రోవఁ బోతి ? - వెవ్విధి వాటిలైన నేడు మనకు ?
 నీయట్టిచదురాలు నీయట్టిముగ్ధ - నీయట్టిలావణ్యనిధి యెందుఁ గలదు ?
 కలదొకో-యొకనాడు గర మర్థి నిన్నుఁ - గలసి వినోదింపఁ గమలాక్షి ! నాకుఁ

జలజాక్షి : నినుఁ గూడి సాకేతపురము - గలవాఁడ నని కాని కాన నొందొకటి,
 కలకంఠి : నినుఁ గూడి కనకహర్ష్యములు - గలవాఁడ నని కాని కాన నొందొకటి,
 అలివేణి : నినుఁగూడి యఖిలభోగములు - గలవాఁడ నని కాని కాన నొందొకటి,
 నెలఁతుక : నినుఁ గూడి నిఖిలసౌఖ్యములు - గలవాఁడ నని కాని కాన నొందొకటి,
 యిది మహారణ్యమై యిప్పుడు తోఁచె - నిది పర్ణశాలయై యిప్పుడు తోఁచె,
 విది నాకుఁ దవముగా నిప్పుడు తోఁచె - నిది నాకు దుఃఖమై యిప్పుడు తోఁచె 1250
 నేలె మహీపుత్రి : యేలె మృగాక్షి : - యేలె సరోజాక్షి : యేలె లతాంగి :
 యేలె వధూమణి : యెన్నిచందములఁ - గ్రాలుచునున్నాఁడఁ గటకటా : యనవు,
 అలసయానముల బా గంచల కిచ్చి - లలితాంఘ్రిరుచి ప్రవాళంబుల కిచ్చి
 వరకుఁబోన్నతి చక్రవాకుల కిచ్చి - కరములకెంపు పంకజముల కిచ్చి
 మెయిచాయ క్రొక్కరుమెఱుఁగుల కిచ్చి - నయనఁజై భవము మీనములకు నిచ్చి
 చల్లనిముఖదీప్తి చంద్రున కిచ్చి - తెల్లనినగవు చంద్రికలకు నిచ్చి
 చెలువంపుఁబలుకు రాచిలుకల కిచ్చి - యలకలనునుఁగాంతి యశులకు నిచ్చి
 సన్నపునడు మాకసంబున కిచ్చి - నిన్ను దైవము ప్రింగెనే నేఁడు సీత :
 హావామలోచన : హావద్వగంధి - హావారిజానన : హాసీత !” యనుచు
 వివశుఁడై రామభూవిభుఁడు పల్వగలఁ - దవిలి దీనతఁ బొంది తమ్మునిఁ జూచి 1260
 “యేదెసఁ బోయెనో యిందీవరాక్షి - పోదమా లక్ష్మణ ! భూమిజ వెదుక ?
 నొలసి యీపొదలలో నున్నదో పోయి - పిలుతమా లక్ష్మణ ! పృథ్వీతనూజ
 నేతరుచాటుల కేగెనో యింతి ? - చూతమా లక్ష్మణ ! శుకమంజువాణి ?
 యిత్తమ్మికొలఁకుల కేగెనో సీత - వత్తమా లక్ష్మణ ! వవజాక్షి నరసి ?”
 యని యిట్లు పలుమఱు నతిదీనవృత్తి - మనమునఁ గొని జాలి మఱిమఱి తూలి
 ధరియింపరాని వేదనలతో రామ - ధరణీవల్లభుఁడు గౌతమిచేరఁబోయి
 “యోలోకపావని ! యోలోకమాత ! - యీలోకపావని నెఱుఁగవే సీత ?
 నోలోకబాంధవ యోకర్తసాక్షి - యేలీలనైన నీ వెఱుఁగవే సీత ?
 నోపర్వసంచార యోజగత్ప్రాణ - యాసీత నెఱుఁగవే యనఘ ! నీవైన
 నెలదీఁగఁ కానవే యెలదీఁగ బోఁడె - జలజంబ ! కానవే జలజాతగంధి ? 1270
 హరిమధ్యఁ గానవే హరిరాజ ! నీవు ? - కరిరాజ ! కానవే కరిరాజగమన ?
 హరిణంబ ! కానవే హరిణాయతాక్షిఁ ? - బరభృత ! కానవే పరభృతవాణి ?
 నశినాథ ! కానవే యలినీలవేణిఁ ? - దిలకంబ ! కానవే తిలకాంచితాన్య ?
 ననుచు విభ్రాంతుఁడై యిటుల నందందఁ - జనిచని వెదకుచు జాలిఁ దూలుచును
 నెడవక యిబ్బంగి నెందు వైదేహీఁ - దడవి కానక జనస్థానంబు వెడలి,
 విన్ననై విరహార్తి వివశుఁ డైయున్న - యన్న నీక్షించి యిట్లనియె లక్ష్మణుఁడు.

—: లక్ష్మణుడు రాముని శాంతిపలుచుట :—

“అన్న నీవఖిలలోకారాధ్యపరుడ - వున్నతచిత్తుండ వురుబలాధ్యుడవు
ఇంతికై వెనుబడి యిన్నిచందముల - నింత శోకింతురే ? యినకులాధీశ !
యీమోహశోకంబు లిట నీకుగలవె ? - దామసమోహనార్థము గాదె జగతి ?
నరుదుగా నీదు విల్లందితివేని ? సురలై న నీదిక్కు చూడ నోడుదురు ; 1280
అసమానసత్వుండ వఖిలేశ ! నీవు - వసుధేశ ! నాయంతవాడు నీబంటు
అక్కటా ! నీకసాధ్యము లేందుఁ గలవు ? - దక్కఁగ నీపేర్ని దలఁపవు గాక ?”
అనిన రాముడు శోక మంతయు నుడిగి - తనమదిఁ దెలివొంది తమ్మునిఁ జూచి
“యే నింక నిటమీద నెన్నిచందముల - జానకి నెడఁబాసి సైరింపఁజాల
వారక నాదు దుర్వారబాణముల - ధారుణీతలము విదారించి చించి
పాతాళవాసులఁ బట్టి సాధించి - శీతాంశుముఖియైన సీత సాధింతుఁ ;
గాదేని సప్తసాగరములు గలఁచి - మేదిసీధరముల మెదిచి నుగ్గాడి
యీరసంబున దిగ్గజేంద్రకుంభములు - దారించి మేదిసీతనయ సాధింతుఁ ;
గాదేని నఖిలదిక్పాలమర్తములు - భేదించి యాదిత్యబింబంబుఁ ద్రుంచి
పొరిఁబొరి నక్షత్రముల డుల్లనేసి - ధరణిఁ జీకట్టిజేసి తరుణి సాధింతుఁ ; 1290
గాదేని సకలరాక్షసుల భస్మంబు - గాదివ్యబాణముల్ కడఁకతో నేసి
యవని యరాక్షస మైయుండఁ జేసి - తివుటమై నేడు వైదేహి సాధింతుఁ ;
గాదేని బ్రహ్మలోకం బెల్లఁ గలచి - యాదిమబ్రహ్మ సంహారంబుచేసి
బలసి జీవులకెల్ల భయముఁ బుట్టించి - నెలకొన్నకడిమిమై నెలఁత సాధింతు ;
నీరీతి భుజశక్తి నేఁ జూపకున్న - జేరి మిన్నక సురల్ సీతఁ జూపుదురె ?
యదె ! చూడు నాదుబాణానలశిఖలు - పొదలుచునున్నవి భువనంబు లదర
నదె ! చూడు వైదేహి నని విజృంభించి - త్రిదళులుమెచ్చ సాధించెద ననుచు
నొదవి లోకములకు నుత్పాతహేతు - వుదయించె నన బొమ లుఱక నిక్కించి
బలసి జీవులతోడ బ్రహ్మాండమెల్ల - నలిఁజేయు సంకర్షణస్వరూపంబు ;
రూపించు లయకాల రుద్రుండు వోలెఁ - గోపించి విల్లందుకొన్నమాత్రమునఁ 1300
దలఁకె జీవములు భూతల మెల్ల వడఁకె - గలఁగె లోకంబులు గగన మల్లాడె
బ్రహ్మాండభాండంబు పగిలిన ట్లయ్యె - బ్రహ్మమంత్రము దప్పె రవి దప్ప నడచె
నక్షత్రములు డుల్లె నభవుండు వెఱచె - యక్షదేవాసుర లాత్మఁ జేడ్పడిరి.
అత్తటి సౌమిత్రి యారాముఁ జేరి - చిత్తంబు భయ మందఁ జేతులు మొగిచి
“కాకుత్స్థ ! నీ వతికారుణ్యనిధివి - లోకరక్షణకళాలోలచిత్తుడవు
జనకజకొఱకునై సకలలోకములు - మునుమిడి నిర్మూలములు సేయఁ దగునె ?
యొందొండ వనముల నొగి సముద్రముల - నిండినపురముల నిఖిలదేశముల

నలయక వైదేహి నరసి లేకున్న - చలము పెంపున మఱి సాధింతు గాని !”
 యని లక్ష్మణుడువల్క నతడును బ్రీతి - విని కోప ముడిగి తా విల్లెక్కు డించి
 యఖిలేకుఁ డగురాముఁ డట దక్షిణాభి - ముఖుఁడనై తానుఁ దమ్ముఁడు వోవుచుండె.
 నాతఁడెరువున నందంద మెఱసి - సీతకొప్పుననుండి చిందిన విరులు
 ఆతన్నివక్షోజహారరత్నములు - నాతతమణిమయం బైన యానాతి
 పదనూపురము లుర్విఁ బడియున్నఁ జూచి - ముదము శోకంబును మూర్ఛయుఁ గడుర
 నప్పుడు రఘురాముఁ డాత్మఁజింతించి - తప్ప దెవ్వఁడొ క్రూరదానవుం డొకఁడు
 కుటిలకుంతల నెత్తుకొని పోయినాఁడు - గటకటా ! యని త్రోవ గనుఁగొంచుఁ బోవ
 వంతంత రాక్షసునడుగులచొప్పు - నంత నాతెరువున కనతిదూరమున
 నరయుచు నరయుచు నందంద పోయి - కరమర్థిఁ జూచిరా కమలా ప్తకులులు ;
 రాలినయెఱకలు రక్తపంకమున - గూలిన సూతుపైఁ గూలినతేరు
 దేరు క్రిందటఁ బడి తెగినయశ్వములు - ధారణిఁ బడిన పతాకఖండములు
 విఱిగి ముందట నున్నవింటితున్కలును - నటిముఱిఁ బడియున్న యస్త్రశస్త్రములు 1320
 గని లక్ష్మణుఁడు చూపఁ గడుఁజోద్య మంది - ఘను లెవ్వరోయిందుఁ గవనసౌఖ్యంబు
 అనుభవించినవార లని యివ్వధంబు - గనుఁగొనుతలఁపునఁ గాకుత్స్థకులుఁడు

—: జటాయువునకు అగ్నిసంస్కారముసేయుట :—

దెరు వంతకంత శోధించుచు ముంద - అరుగుచో రఘురాముఁ డాసమీపమున
 నెలమి నెంతయుఁ దూలి యెఱకలు విఱిగి - కలయ నెత్తుటఁ దోగి కాళ్ళను దునిసి
 పవిత్రేతఁ గూలిన భర్తాద్రివోలి - వివళుడై పడియున్న విహగేంద్రుఁ గాంచి
 “సౌమిత్రి ! చూచితే చపలరాక్షసుఁడు - భూమిజ మ్రింగి తాఁ బొడచూప వెఱచి
 చలియించి పక్షివేషమున నున్నాఁడు - బెలుకుటి వీని చంపెద” నంచుఁ గడఁగి
 ఘనచాపహస్తుడై కదిసిన రాముఁ - గని పక్షివిభుఁడు గద్గదకంఠుఁ డగుచు
 నెత్తురుఁ గ్రక్కుచు నిట్టూర్పు లెసఁగఁ - గుత్తుకఁ బ్రాణముల్ గుదివడఁ బలికె.
 “ధరణీశ ! యేను మీతండ్రికి నఖుండఁ - బరఁగంగఁ గళ్యపబ్రహ్మపౌత్రుడను, 1330
 నరుణనందనుడ - జటాయువన్వాడఁ - జరియింతు నడవుల శైలశృంగముల,”
 నని “నాదువృత్తాంత మంతయు నీకు - వినుపింప నేమున్ను విశదంబుగాఁగ
 నట్టివానికి నిట్టి యాపద యెట్లు - పుట్టె నటన్న నోపుణ్యాత్మ ! వినుము
 వలనొప్పు నేడు రావణుఁడు నీదేవి - నెలమి మ్రుచ్చిలికొని యేగుచో నేను
 బోనీక యడ్డమై భూరిసత్వమున - వానితోఁ బోరాడి వసుధఁ గూలితిని ;
 ఇదె వాని కేతుసమేతసూతాశ్వ - విదితరథం బాజి విఱిగె నాచేతఁ ;
 జలమున దివి నంతఁ జపలరాక్షసుఁడు - నెలతుకఁ గొనిపోయె నీవు రావైతి ;
 నేను నీకీవార్త యెఱిగింపఁ గంటి - బూని నీకుభమూర్తి పొడగానఁగంటి

నతిపుణ్యకృతి నైతి" నని విన్నవింప - మతిలోన శోక మిన్తడిగ రాఘవుడు
 విల్లటు పడవైచి వివళుడై ధరణి - ద్రెళ్ళి సౌమిత్రి బోధింపఁగాఁ దెలిసి 1340
 “యయ్యో : మహాత్త : జటాయువా : నీకు - నియ్యవస్థలు వచ్చెనే మదర్థముగ :”
 నని జటాయువుదేహ మందందఁ దడవి - తనుర క్త మంతయుఁ దానె తుడ్చుచును
 దమ్మునిఁ జూచి “యీతఁడు మనకొఱకు - నిమ్మాడ్కి రావణు నెదిరి పోరాడె
 నిటువంటిపుణ్యాత్ముఁ డెందైనఁ గలఁడె - యటుగాన దివి కీతఁ డరుగకమున్నె
 రావణుఁ డేలెడి రాజధానికిని - ద్రోవయు వాని బంధురపరాక్రమము
 నన్నియు నడుగు మీ” వన్నలక్ష్యణుడు - క్రన్నన రఘురామకార్యసహాయు
 వాజటాయుని నిర్జరాదివిధేయు - నోజఁ దద్విధ మెల్ల నుచితోక్తి నడుగఁ
 గొన్నిమాటలు పేరుకొనుచుఁ గుత్తుకకుఁ - గ్రొన్నెత్తు డొలుకఁ బల్కుల కెడలేక
 యతులపుణ్యోదయుం డగు రాముఁ జూచి - మతిలోన నతని సంస్కరణమేమొక
 మోక్షపథానందమునఁ బులికించి - పక్షివల్లభుఁ డంతఁ బ్రాణముల్ విడిచె. 1350
 ధరణీశసుతు లంత దశరథాధీశుఁ - మరణంబుకంటెను మదిఁ జాల వగచి
 విహగవల్లభునకు వేదోక్తయుక్తి - దహనాదికృత్యముల్ దగ నాచరించి

—: కబంధుఁడు రామలక్ష్మణుల నడ్డగించుట :—

యంత వేవేగ క్రౌంచారణ్యమునకు - నెంతయుఁ గడఁకతో నేగి యచ్చోట
 నానాలతావృక్ష నగమృగోదగ్ర - మైనట్టి యొకకోన నరుగుచో నచట
 నెఱసినకురులును నిడుదకోటలును - బఱపైనకడుపును బడబాకినోరు
 మిడిగ్రుడ్లకన్నులు మీఁగాళ్ళదాక - విడిబడ్డచన్నులు వెఱ్ఱిచిన్నెలును
 నలర నయోముఖి యను దైత్యవనిత - కలితసౌందర్యలక్షణుని లక్ష్మణునిఁ
 గనుఁగొని, కామించి కర మంటఁబట్టి - తనుఁబొంద రమ్మని తరితీపు సేయ
 జుప్పనాతికి నెట్టి సుఖమిచ్చె దాని - కప్పాట నసిధార ననువార నొసఁగి
 దుందుభిపటహాదితూర్యనాదముల - క్రందునకంటె నగ్గలముగా నపుడు 1360
 ముందఱ నొకమ్రోత మోయంగ దాని - చందంబు గనుఁగొనఁ జనుచు రాఘవులు
 యోజనాయతబాహుఁ డొగిఁ బారసాచి - యేజంతువులనైన నేపుమై నొడిసి
 యటిముటి మ్రింగుచు నావలించుచును - జుఱపుచ్చి మస్తకశూన్యుఁ డై నిలిచి
 యుదరంబు నోరుగా నున్న కబంధు - విదళితబహుజీవవితతకబంధుఁ
 ద్రిదళనిర్బంధు సందీప్తమదాంధుఁ - గదిసి రాముఁడు చూచి కడుచోద్య మందె.
 వాఁడును దనకరద్యయమున వారి - వేడిమి చెడఁ బట్టి వేవేగ దిగువ
 నన్నను జూచి యిట్లనియె లక్ష్మణుడు - “నన్నువీనికి భక్షణముచేసి మీరు
 నీత నన్వేషించి చేకొని సకల - భూతల మేలంగఁ బొం” డన్న నతఁడు
 చింతించుచును వానిచేతుల్ వెంటఁ - గొంతదూరము వోయి కూర్చి తమ్ముఁడును

చానును బుద్ధి నెంతయు విచారించి - పూనికమీట గొబ్బున నొటల్ వెటికి 1370
 కడువాడిఖడ్గముల్ గైకొని వానిఁ - గడఁగి చేతులు రెండు ఖండించుటయును
 నుబ్బెల్లఁ జెడి దైత్యుఁ డొటలుచుఁ దూలి - గొబ్బునఁ దెలివి గైకొని వారిఁ జూచి
 “మీరెవ్వ” రనుడు సౌమిత్రి సర్వంబు - శ్రీరామచరితంబు చెప్పిన దాని
 వినుటచే నంతట విజ్ఞాన మొదవఁ - దనదువృత్తాంత మంతయుఁ జెప్పఁదొడఁగె.
 “దను వను దివ్యుండఁ ధరణీశ : యేను - ఘన మైన మునిశాపగతి నిట్టు లైతి.
 కనకగర్భునిచేతఁ గామరూపత్వ - మును జిరంజీవిత్వమును గాంచి, క్రొవ్వి
 యిట్టిరూపము దాల్చి యెల్లసంయములఁ బట్టి బాధింపఁగఁ బరమకోపనుఁడు
 స్థూలశిరుం డన శోభిల్లుమునికి - నీలోకమునఁ దొల్లి యెగ్గుఁగావించి
 యతిఘోరరూపుఁడ నైయేను మరల - నతనిఁ బ్రార్థించిన నతఁడు మీవలన
 నతులశాపవిముక్తి యగు నంచుఁ బలుక - మతిలోన నదియెల్ల మటువక పిదప 1380
 నది యాదిగా నిట్టి యాకృతిఁ బూని - త్రిదశేంద్రు నాజికే తెచ్చున్న నతఁడు
 కంఠంబు తలతోడఁ గడుపులోఁ బోవ - గుంతితంబుగ వ్రేసెఁ గులిశపాతమున”
 వనిన రాఘవుఁడు “దశాననుచంద - మనఘ ! నీ వెఱుఁగుదె ?” యనిన వాఁడనియె
 “నెఱుఁగుదుఁ గాని మౌనీంద్రుశాపమున - నెఱుక చాలదు నాకు నీశరీరమున
 ననలంబు దరికొల్పుఁ డామీఁద మీకు - వినుపింతుఁ దెలియ నివ్విధ” మన్న వారు
 దనువు శరీరంబుఁ దగ సంస్కరింప - ననలుని కాదేహ మాహుతి యయ్యె.
 నతఁ డంత దివ్యుఁడై యాకాశపీఠి - నతులవిమానంబునందుండి పలికె.
 “నోరఘురామ ! యాయోధనోద్దామ ! - కారుణ్య తారుణ్య గాంభీర్యదుర్య !
 కాకుత్స్థవర్య ! నీ కారుణ్యదృష్టి - పైకొన నాతొంటి పద మందఁగంటి.
 విను మింక రావణు విధమెల్ల నేను - వినుపింతుఁ దేటగా వివరించి యతఁడు 1390
 ధనదానుజుఁడు పులస్త్యబ్రహ్మకూర్తి - మనుమండు తనతపోమహిమ మెప్పించి
 నలువచే వరము లున్నతిఁ గాంచినాఁడు - చెలఁగి దిగ్విజయంబు చేసినవాఁడు
 తొలివేలుపుల కెల్ల దొరయైనవాఁడు - కలవేలుపుల కెల్ల గంఠైనవాఁడు
 బలుతలల్ పదియును బాహు లిర్వదియు - గలవాఁడు లవణసాగరభేయమైన
 లంకాపురంబు పాలనసేయువాఁడు - బింకాన రజతాద్రిఁ బెటికినవాఁడు”
 అని చెప్పి రావణుం డాసీతఁ గొనుచు - జనినమార్గము చెప్పి సరగ నాదనువు
 మఱిత్రోవ గుఱుతులు మార్గంబు చెప్పి - తఱుచై నవస్తువుల్ తప్పక చెప్పి
 మేరఁగాఁ బంపాసమీపంబునందు - నారూఢమతి మతంగాశ్రమం బొప్పు
 నమ్మునిశిష్యురా లయినట్టి శబరి - మిమ్ముఁ బూజించు ; నమ్మెలఁత యున్నెడకు
 మీరలు వోవ నమ్మిహిరసూనునకుఁ - గూరిమి చెల్లి గల్గును ; దానివలన 1400
 జానకిఁ బొందెడు సామ్రాజ్యపదవిఁ - బూని గాంతు వటంచుఁ బోయె నద్దివికి.

దను వటు దివ్యపదంబున కరుగ - మనువంశతిలకులు మఱునాడు కదలి
పంపాసరోవరపశ్చిమస్థలిని - సంపూర్ణ తరులతాసంపదఁ బొదలి
ప్రబలి పుణ్యములకుఁ బట్టెనయటి - శబరియాశ్రమవనస్థలికిఁ బోవుటయు

—: రామలక్ష్మణులు శబరిని గాంచుట :—

నెదురుగావచ్చి యయ్యింతి సద్భక్తి - బదముల కటు సాగఁ బడి లేచి మ్రొక్కి
“దశరథవరపుత్ర ! తాటకాజైత్ర ! - కుశికసంభవయాగకుశలప్రయోగ !
చిరమునిధ్యేయ ! శిక్షితతాటకేయ ! - పరమగంగాతీర పాదసంచార !
పదరణోన్మెర్తల్య ! పాలితాహల్య ! విదళితహరచండవిపులకోదండ !
భీమభార్గవరామ ! బిరుదాభిరామ ! - కామితపితృవాక్య కరణసుశ్లోక !
ప్రకటాపరాధ విరాధనిరోధ ! - సకలమునిత్రాణ ! సత్యప్రవీణ ! 1410
ఖరదూషణాది రాక్షసశిరశ్చేది ! - మరణార్థిమారీచమర్దినారాచ !
సీతావియోగసూచితమోహరాగ ! - ఖ్యాతఖగాధ్యక్ష కల్పితమోక్ష !
యలఘువిక్రమధామ ! యతిపుణ్యనామ ! - నెలకొని రఘురామ నినుజూడఁగంటిఁ,
బరికింప నాతపఃఫలి మందఁగంటి - నరుదైన పుణ్యంబు లన్నియుఁ గంటిఁ,
గాకుత్స్థ ! తెరువునఁ గడుడస్సితెందుఁ - బోక మా యాశ్రమంబున నేడు నిలువు
అనఘాత్మ ! మాగురుఁ డైన మతంగ - మునిచేత నీకథ మును వినియుందుః
నీ వాద్యుఁడవు సర్వనిగమవేద్యుఁడవు - గావున నిను నుతుల్ గావింపఁదరమె ?
యిది యామతంగమునీఁద్రునాశ్రమము - విదితతపశ్చర్య విశ్రాంతికరము”
అని యామహత్త్వంబు లన్నియుఁ దెలిపి - వనమూలఫలములు వలనొప్పఁ దెచ్చి,
యిచ్చిన భుజియించి యెలమి నారాముఁ - డచ్చటఁ బ్రీతిమై నారాత్రి నిలిచి 1420
ఘనజటాబంధై కకబరి నాశబరిఁ - గనుఁగొని మఱునాడు కాకుత్స్థఁ డనియె .
“దరమిడి మిగుల సీతావియోగాగ్ని - దరికొన నెంతయుఁ దలఁకుచున్నాఁడ
నొకచోట నిలువలే కులుకుచున్నాఁడ - వికచాబ్జముఖి సీత వెదుకఁ బోవలయుఁ
బనివినియెద” నన్నఁ బరమసంతోష - మునుబొంది శబరి రామునిఁ జూచి పలికె .
“దను వను ఘనుఁడు ముందఱుఁ జేయఁదగిన-పను లెల్లఁ దెలిపె నేర్పడ వేడ్కతోడ
నైనను మరియు నే నదియె తెల్పెదను - మానవనాథ ! నీమది కెక్కునట్లు
రావణుఁ జంపెదు రామ ! నీకూర్చి - దేవి గూడెదవు సందేహంబు వలదు,
ఐనను నేకాకులై పోవఁ దగదు - భానుకులాధీశ ! పరఁగఁ బై నిపుడు
ఇనకులాధిప ! యింక నిట ఋశ్యమూక - మను పర్వతంబున కరుగుము నీవు ;
సునిశితమతి సూర్యసుతుఁడుసుగీవుఁ - డనువానరాధిపుఁ డాకొండ నుండుఁ 1430
దనవధూరత్నంబు తనరాజ్యపదము - తనయన్న వాలిచేఁ దాఁ గోలుపోయి

యతఁడు శోకాతురుడై యున్నవాఁడు - అతనికిఁ గపిసేనలప్రమాణములు
 అతనికి విశ్వాస మాత్తఁ బుట్టించి - యతనికి నుపకార మలవడఁ జేసి
 యతఁడు నీవును గూడి యటు లంక కరిగి - యతిసత్త్వరావణు ననిలోనఁ జంపి
 బలవిక్రమంబులు ప్రస్తుతి కెక్కఁ - జెలువొప్ప నీదేవి సీతఁ గైకొనుము.”
 అని యొప్ప శబరి కార్యము లెల్లఁ దెలిపి - తనగురువాక్యంబు తలఁచి యాక్షణమే
 యనలంబు దరికొల్పి యయ్యగ్నిలోనఁ - దనశరీరము వేల్చిఁ దా సమకట్టి
 యానమయంబున నంతరిక్షమున - వాసవప్రముఖగీర్వాణు లందఱును
 మణిఘృణి వేదీప్యమానవిమాన - గణసమారాధులై కనుఁగొనుచుండ
 నారదసనకసనందనప్రముఖ - సారమునీంద్రులు సంతోష మందఁ 1440
 బరముఁ బరంధాము బరమకల్యాణుఁ - బరిపూర్ణుఁ బరమాత్ముఁ బరమేష్ఠి వినుతు
 నవ్యయు నవికారు నఖిలాంతరాత్ము - నవ్యక్తునఖిలేశు నాద్యంతరహితు
 భవముఖామరవేద్యు భవరోగవైద్యు - రవికులాంబుధిచంద్రు రఘురామచంద్రుఁ
 దనమది నిలిపి యత్తరి వలగొనుచు - వినుతించి శబరి యావిభునిసన్నిధిని
 ననలునియందు రామార్పణంబుగను - దనశరీరము వేల్చి దైవతాసీక
 మానితదివ్యవిమానంబు నెక్కి - నానావిధముల వర్ణనసేయ సురలు
 దేవలోకమున కెంతే వేడ్కఁ జనియె - దేవదుందుభులు ధింధిమి యని మ్రోయ
 ననలముఖంబున నారీతి శబరి - యనిమిషసౌఖ్యంబు లందినయంత
 రమణీయమూర్తులు రామలక్ష్మణులు - నమితబలోదగ్గు లచ్చోటు వెడలి
 యనవరతాలోక మతిగుణానేక - మునిలోక మగు ఋశ్యమూకంబుఁ గనిరి. 1450

—: శ్రీరాములు ఋశ్యమూకమును జూచి హర్షించుట :—

త్రైలోక్యవిభు లైన తమరాకచూచి - యాలోలమతి పొంగి యానంద మంది
 యనయంబు నొప్పెడు నశ్రుపూరంబు - లన పెలయేరుల నమరినదాని,
 నిలమేరుమందరహిమకైలపతుల - నలిమీటి నగియెడి నగవులో యనఁగ
 సాంద్రంబులైయెందుఁ జరుల దీపించు - చంద్రకాంతోపలచ్ఛాయల దాని,
 సరసిజాసనుఁడు భూచక్రంబుమీఁద - బరఁగఁ బర్వతరాజపట్టంబు గట్టి
 శిరసునఁబెట్టిన సేనఁబ్రా లనఁగ నురుశృంగములఁ జుక్క లొప్పెడి దాని,
 మరుమతిఁ దనుఁ జొచ్చి యున్నసుగ్రీవుఁ - బరిభవించిన వాలిపై మండుచుండు
 గతి సూర్య కాంతముల్ గలయవెలుంగ - నతులప్రతాపోగ్రమై యున్నదాని
 మెఱుఁగులు కొమ్ములై మెఱయ నేతెంచి - నెఱయు సానువులందు నీలమేఘములు
 పొలుపొందు మదగజంబులు గాఁగఁ దలఁచి - మలయుసామజముల మా నైనదాని
 వంగజహరుమౌళి నలరు నాకాశ - గంగయై యొప్పులఁ గర మొప్ప నొప్పి
 యాయెడఁ గ్రీడించు హంసమాలికలు - మాయని విధుశిరోమాలికల్ గాఁగ

బహుశృంగభూరుహపల్లవచయము - విహితజటాజూట విభవమై యొప్పు
 నాసన్నులై సిద్ధు లర్థి సేవింప - నాసదాశివమూర్తి యన నొప్పుదాని,
 బలభేదిమొదలుగాఁ బరఁగుదేవతలు - కలయ నంబుది ద్రచ్చి కన్నవస్తువులు
 పనివడి తమలోనఁ బాలుపోకున్న - నునిచిరో యమృతపానోన్మత్తు లగుచు
 మఱచిరో యంతయు మంచితా వగుటఁ - దెఱఁగొప్ప దాచిరో దీనిపై ననఁగఁ
 గల్పవృక్షంబులఁ గామధేనువుల - వేల్పుకన్నియలను వివిధౌషధములఁ
 జింతామణుల నెందుఁ జెడనిపెన్నిధుల - సంతానతరువుల సరి నొప్పుదానిఁ
 గని దాని మహిమకుఁ గడుఁజోద్య మంది - యినవంశవల్లభుం డెంతయుఁ బొగడి
 యటలేనిభక్తితో ననుజుండు గొలువ - మెఱయు నాశైలసమీపంబునందు
 దఱుచైన తొగలనెత్తమ్ములతోడ - వఱలు పంపాసరోవరమున కరిగి
 యందును నియతితో నాసరోవరము - నందుఁ గృతస్నానుడై రామవిభుఁడు
 కలయఁ గనుంగొని కడుచోద్య మంది - విలసిల్లు నొక మావి వృక్షంబునీడ
 అలసట దీరంగ నపుడు లక్ష్మణుఁడు - సలలితకై త్యోపచారముల్ సలుప
 నీక్షించి రఘురాముఁ డేపు దీపించి - వృక్షంబుఁ బరికించి వేడ్క నిట్లనియె.
 “వనవాస మిటు తుద వచ్చినమొదలు - ఘన మైనయద్రులు ఘనపుణ్యనదులు
 దరమిడి కంటిమి ; ధారుణి నిట్టి - తరు వెందుఁగాన మీతరువుకు సవతు
 సురపతిమొదలగు సురలెల్లఁ గూడి - కరమర్థి నీతరు గావించి రొక్కొ ?
 యజుఁడె యీతరువున కాయువుఁ బోసి నిజముగా నిచ్చట నిలిపినఁ డొక్కొ ? 1480
 రవిసుతుతపమున రాగిల్లి బ్రహ్మ - భువిని నీతరువును బుట్టించినఁడొ ?
 సేవించి యమృతంబు చేకొని సురలు - భావించి రవిసుతు వక్షంబుగలిగి
 యరయంగ మేలైన యమృతంబుతోడఁ - బురణింపఁ దరువుగాఁ బుట్టించినారొ ?
 యినునితో నిష్టంబు లింపొందఁ జేయఁ - జనుధర్మముననుండి శాఖ లున్నతము
 లష్టదిక్కులకును ననువందఁ బాటి - యిష్టఫలంబుల నీఁ గోరినట్లు
 పఱచుశాఖల రుచి ప్రభ నొప్పుమీటి - తెఱచి పర్ణంబులు తేజంబు లొప్ప
 రవిదృష్టి చొర నీదు ; రాత్రులఁబేర్చి - దవిలి యాశశిదీప్తి దనుఁగాన నీదు
 ఫలము లాయమృతపుఫలములకంటెఁ - గలశతగుణములఁ గడునొప్పుదాని,
 తరురాజపట్ట మీ ధాత్రిపై వేడ్కఁ - గరమర్థి దివిజులు గట్టరో ప్రీతి ?”
 నని తమ్మునికిఁ దెల్ప నగుఁగాక : యనుచు - వినయోక్తి నారామవిభుచిత్త మెఱిఁగి
 యాలోన సౌమిత్రియన్నకు భక్తి - శాలియై మృదుపర్ణశయ్య గావింప,
 సముచితస్థితి మృదుశయ్య రాఘవుఁడు - విమలచిత్తంబున వేడ్కశయింప
 సౌమిత్రి రఘురాముచరణంబు లొత్త - శ్రీమీఱ నిద్దఱు చెలఁగుచునుండ
 వనఘుని రఘురాము నట లక్ష్మణుండు - గని వెండి యెఱఁగెత్తి గ్రక్కునఁ బలికె.

“గైకొందు చెలి నని కలయంగ రొప్పి - చేకొని చిఱుత రా చేరువఁ బట్టి
 యెల్లెడ శుభములె యెసఁగు నీ కనుచు - బల్లిదీప్తంబుగాఁ బలికెఁ బో చెవికి ;
 భానునిపైఁ బక్షి పరుసున నెలుగు - మానుగాఁ గూర్చెద మహిపుత్రి నీకు
 ననియు నించుక చేరి యంతయు రొప్పఁ” - దనయాత్మఁ గడుమెచ్చి తమ్మునిఁ జూచి
 యినవంశవల్లభుం డిట్లనిపలికె - “వనచరాధీశుండు వడి నేగుదెంచి
 ఘనభక్తి మనలను గలయు నిచ్చటను - చనుదుము లంకకు సరగున మనము 1500
 గూలు రావణుఁ డాజిఁ గూడును సీత - యేలుదు లోకంబు లెలమిఁ బెంపొంద”
 నన రామసౌమిత్రి లధికసంతోష - మును బొంది సుఖగోష్ఠి ముదమొప్ప నుండి
 రారణ్యకాండ మింపారంగ నుతుల - నారవితారార్క మగు నుర్విమీఁద
 నని యాంధ్రభాషభాషాధీశవిభుఁడు - వినుతకావ్యాగమవిమలమానసుఁడు
 పాలితాచారుం డపారధీశరథి - భూలోకనిధి గోనబుద్ధభూవిభుఁడు
 తమతండ్రి విట్టల ధరణీశుపేరఁ - గమనీయగుణదైర్యకనకాద్రి పేర
 నాచంద్రతారార్క మగునొప్పుమిగిలి - భూచక్రమున నతిపూజ్యమై వెలయ
 ననమానలలితశబ్దార్థసంగతుల - రసికమై చెలువొందు రామాయణంబు
 పరఁగు నలంకారభావన ల్నిండఁ - గరమర్థి నారణ్యకాండంబు చెప్పె.
 నారూఢినార్షేయ మై యాదికావ్య - మై రసికానంద మై యెల్లనాఁడు 1510
 ఇవ్వసుమతి నొప్పు నీపుణ్యచరిత - మెవ్వరు చదివిన నెవ్వరు వినిన
 సామాదిబహువేదచయధామరామ - నామచింతామణి నవ్యభోగములు
 పరహితాచారముల్ ప్రభువిచారములు - పరిపూర్ణ శక్తులు ప్రకటరాజ్యములు
 విర్తలకీర్తులు నిత్యసౌఖ్యములు - ధర్మైక్యనిష్ఠలు దానాదిరతులు
 నాయురారోగ్యంబు లైశ్వర్యములును - జాయక వినుచున్నఁ బాపక్షయంబు
 వరపుత్రలబ్ధియు వైరినాశనము - సరినొప్పు ధనధాన్యవయసమృద్ధియును
 నేవిఘ్నములు లేక యిండ్లలో నధిక - లావణ్యవతు లైన లలనలపొందుఁ
 గొడుకులతో నెప్పు గూడియుండుటయు - నెడగాఁగ నాపవ లెల్లఁ జాయుటయు
 సమ్మదంబున బంధుజనులఁ గూడుటయు - నిమ్ములఁ గామ్యంబు లేడపకుండుటయు
 సతతంబు దేవతాసంతర్పణంబు - పితృగణత్పత్తియుఁ బెంపారుచుండు 1520
 వ్రాసినవారికి వరకుభోన్నతులు - వాసవలోకాధివాసతఁజేయు
 నెందాఁక కులగిరు లెందాఁక తార - లెందాఁక రవిచంద్రు లెందాఁక దిశలు
 ఎందాఁక వేదంబు లెందాఁక ధరణి - యెందాఁక భువనంబు లేపు దీపించు
 నందాఁక నీకథ యక్షరానంద - సందోహదోహశాచార మై పరఁగు.

ఆరణ్యకాండము సంపూర్ణము.

శ్రీ ర స్తు

శ్రీ రంగనాథ రామాయణము

కీ స్కిం ధా కాం డ ము

శ్రీరాముఁ డయ్యెడ శీతలవారి - వారిజోత్పలకై రవంబుల నొప్పు
పంపయు మధుమాసఫలితత త్తీర - చంపకసహకారచారుకాంతార
సంపదయును జూచి జానకీవిరహ - కంపితుం డగుచు లక్ష్మణున కిట్లనియె.
“సౌమిత్రి ! యీపంప సకలనిలింప - కామినుల్ జలకేళి కరము గాంక్షింప
నొప్పు నీసరసితో నుపమాన మరసి - చెప్పంగ శక్యమే శేషాహికై న ?
ననుకూలమలయానిలాహతిదీన - జనియించుఁ బో బిందుసరము లెన్నైన
దీనిమహత్త్వంబు దెలిసినచోట - మానసంబును నణుమాత్రంబు గాదె ?
ప్రావనజీవనాస్పద మైన దీని - కావేల్పుడిగ్గియ యైన సమంబె ?
యున్నాళికస్ఫురితోరుకర్ణికలఁ - దిన్నగా విరిసిన తెల్ల నెత్తమ్మి
మరకత స్తంభనిర్మలహేమకుంభ - భరితాతపత్రమై పార్శ్వద్వయమునఁ
దేటితెక్కలఁ గ్రమ్ము తెమ్మెరవలన - నూటాడుతరగల నుయ్యాల లూగు
విప్పారు తెక్కల వెలయు రాయంచ - లొప్పారఁగా వైచు నుభయచామరము
లింపొంద నీపంప యీక్షింప నొప్పె - శ్రీపూర్ణపట్టాభిషిక్తుని కరణీ
నామనిజవ్వనం బలరినరుచుల - చేమించు చిన్నారి చిగురుమానికపు
సౌమ్ములు దాల్చుచుఁ జుట్టును గ్రమ్మి - కొమ్మ లీనిద్దంపు కొలఁకుదట్టమున
విక్కి నీడలు చూచి నిజవిలాసముల - కొక్కింత యౌదల లూఁచుచందమునఁ
గొండొక గాలిసోఁకుల తుద ల్గదల - నొండొరుఁ బొగడుచు నున్నచందమునఁ
గీరశారిక లర్థిఁ గెరలు నిచ్చోటి - తీరవనీవాటి దృష్టింప నిపుడు
తాపంబు మరునిప్రతాపంబు కరణీ - దీపించె నామేన ధృతి నటు గాన
సౌమిత్రి ! యిది వనస్థలి గాదు చూడఁ - గామునియాయుధాగారంబు గాని
చింతింప నివి మావిచిగురులు గావు - కంతుని క్రొవ్వాడి కత్తులు గాని,
భావింప నివి పూవుబింతులు గావు - భావజాతుని వాడి బాణముల్ గాని,
యీయెడ భృంగయుంకృతు లివి గావు - డాయుమన్తధుచాపటంకృతు ల్గాని.
వర్ణింప నివి పికధ్వనులుగా వతను - కర్ణకఠోరహంకారము ల్గాని,
యటు గాన నావంటి యంగనారహితు - లెటువలె వేగింతు రీకాననమునఁ ?

10

20

గలకంఠకలకుహూకారనిస్వనము - చెలఁగించు వనము గర్జలు ఘనాఘనము
 గులుకుపుప్పొడి మించుఁ గ్రొక్కారు మించు - దలిరుగొమ్మలు శక్రధనువులయనువు
 వసుధ రాలెడివిరుల్ వర్షోపలములు - ముసరుతేనియసోన మించినవాన
 గా నొప్పుచు వసంతకాలంబుఁ జూడ - వానకాలముఁ బోలి వసుధ నొప్పియును
 జిగురాకుశిఖలతోఁ జిట్టాడుతేటి - పొగలతోఁ బొగడపుప్పొడిబూదితోడ 30
 బూరుగుపూవు నిప్పుకలతో నెగడి - యారయ విరహాల కన్నియై నిగుడి
 కంతుప్రతాపాగ్నికంఠెను గడఁగి - యెంతేని నాచిత్త మెరియింపఁ దొడఁగె.
 వేమిచేయుదు ? నింక నెట్లు వేగింతుఁ ? - గామినీమణిసీతఁ గాంతు నెన్నటికిఁ ?
 బంపాసరోవరప్రాంతకాంతార - సంపదతోడ వసంతంబుగూడి,
 చెలువైన చందాన సీతతోఁ గూడఁ - గలుగునే నాకు నొకానొకనాఁడు ?
 ఈపంపలోఁ దమ్ము లేఁ జూచినట్లు - భూపుత్రివదన మెప్పుడు చూచువాఁడ ?
 విందు మీననిహార మీక్షించినటుల - నిందువదనచూపు లెప్పుడు చూతు ?
 జలపక్షి లిచ్చట జతగూడినట్లు - జలజాక్షి నెన్నఁడు జతఁ గూడువాఁడఁ ?
 దేటి యిచ్చటఁ దమ్మి తేనె గ్రోల్కరణి - బోటికెమ్మోవి నెప్పుడు గ్రోలువాఁడ ?
 నెక్కడి తలపోత ? నెక్కడి సీత ? - యెక్కడ వెడసేత ? లివి యెట్లు పొసఁగుఁ ?
 దమ్ముఁడ ! నీవయోధ్యకుఁ జను మింక - నెమ్మేనఁ బ్రాణంబు లిఁక నిల్పఁ జాల ;"
 నని యనాథునిక్రియ నందంద వగవ - విని లక్షణుఁడు రామవిభుఁ జూచి పలికె.
 "నిది యేమి రఘురామ ! యెల్లలోకములు - ముదలింపఁ బురుషోత్తముఁడ వైన నీవు.
 ఈమోహళోకంబు లేల తాల్చెదవు ? - కామిని వంచనఁ గైకొని చనిన
 రావణుఁ జంప నారంభంబు సేయు - మీ" వనితెలుపుచో నెంతయుఁ బ్రీ
 గను పెంటి యెలుఁ గిచ్చె గబ్బులు పలికె - గనుఁగొని తచ్చెలి కలయంగ రొప్పె.
 చేకొని చిఱుత దాజేరువఁ బెట్టె - గైకొందు చెలి నని కలయంగ రొప్పె ;
 నెల్లెడ శుభములు నిత్తు మీ కనుచు - బల్లి దీపంబుగాఁ బలికెఁ బో చెవికి
 భానుపైవామాక్షి పరుసనియెలుఁగు - యాని యించుక చెవి యెంతయు రొప్పె.
 దనయాత్మఁ గడుమెచ్చి తమ్మునిఁ జూచి - యినవంశవల్లభుఁ డిట్లని పలికె. 50
 "వనచరాధీశుండు వడి నేగుదెంచి - ఘనభక్తి మనలను గలయంగఁగలఁడు
 కూలు రావణుఁ డాజిఁ గూడును సీత - నేయిదు లోకంబు లెలమి ధరింప"
 నని రామసౌమిత్రి లధికసంతోష - మును బొంది సుఖగోష్ఠి ముదమందుచుండ
 నాలోన సుగ్రీవుఁ డాఘృష్యమూక - శైలసానువులందుఁ జరియించుచుండి
 యాపంపచేరువయం దున్నరామ - భూపాలు లక్షణుఁ బొడఁగాంచి వెఱది
 యవలంబుపైకి గుండనక చెట్టనక - కిచకిచధ్వనులతోఁ గిచకొట్టుకొనుచు
 వెగఁబ్రాకి యెక్కుచో నేకాంతమందు - నగచరులకు వారి నటచూపి చూపి..

“విలుపూని యిద్దఱు వివిధశస్త్రాస్త్ర - కలితులై యదె పంపకడ నున్నవారు
 వినుఁ డిందుఁ బ్రచ్చన్నవేషులై వారి - పనుపున మనలఁ జంపఁగ వచ్చినారు
 కాదేని మునులకు ఖడ్గతూణీర - కోదండశరముల గొడవ యేమిటికి ? 60
 వినుఁడు పావను లైన వీరివేషములుఁ - గనుఁగొని నాబుద్ధి గలఁగుచున్నదియు
 నెక్కడి కైనను నేగుట కార్య - మిక్కడ నుండుట యిది బుద్ధిగాదు”
 అనుచు మంత్రులతోడ నాడువాక్యములు - విని హనుమంతుండు విమలఁడై పలికె.
 “పూని వీరలఁ జూడఁ బుణ్యమానసులు - గాని కానేరరు కపటమానసులు.
 ఆ రవిచంద్రులో యన నొప్పు వీరు - కారుణ్యపురుషులు కడువిచారింప
 నేరూపమున వచ్చి యిం దున్నవారో ? - వీరిపెం పెఱుఁగక వెఱవ నేమిటికి ?
 ననిన సుగ్రీవుఁడు హనుమంతుఁ జూచి - విను వారిపనుపున వీర లిచ్చటికిఁ
 జనుదెంచి రనుశంక జనియించెఁ గానఁ - గినిసి యేవేళ నే కీడెంచునొక్కొ ?
 తనపగతుని నమ్మఁ దగ దటుఁగానఁ - జని నీవు వారలఁ జతురతఁ గదిసి
 వీ రేల వచ్చిరో ? వీరి లోఁ తెఱిఁగి - వీరితో బాషించి వేవేగ వచ్చి 70

—: శ్రీరాములవద్దికి హనుమంతుఁడు వచ్చుట : —

పవనజ ! నాలోని భయమెల్లమాన్పు” - మవిరళగతి నేగు మని వీడుకొలిపి
 యలమెడుభీతిమై నందుండ వెఱచి - మలయాద్రి కటువోయె మంత్రులు దాను.
 అత్తటి హనుమంతుఁ డతిశౌర్యవంతుఁ - డుత్తమగుణశీలుఁ డురుబాహుబలుఁడు.
 ఖరకరతేజుండు కమనీయమూర్తి - తరుచరులకురక్ష ధర్మార్థమోక్ష
 యతులకు గురుభక్తి యభినవయుక్తి - శ్రుతకీర్తి యంజనాసుతుఁడు తావేడ్క.
 నమరలోకమునకు నావాలిఁ బనుప - రమణమై సుగ్రీవురాజ్యంబు నిలుప
 వావిరి సురులను వరభక్తిఁ బ్రోవ - రావణు జయలక్ష్మి రామున కొనఁగ
 నవనిజఘనశోక మంతయు మాన్పు - రవిసూను మనసెల్ల రాణింపఁజేయ
 వచ్చెనో ? యనఁగ నవ్వనచరేశ్వరుఁడు - అచ్చుగా నాగిరి నల్లన డిగ్గి
 వటువేషధారియై వాయునందనుఁడు - అటు పంపకడకుఁ దా నర్థితోఁ బోయి 80
 యనుపమంబగు శూన్య హస్తంబుతోడ - జనిమహాత్ములఁగానఁ జనదటుగాన
 నలరామునకు నియ్య నర్హ మైనట్టి - ఫల మొక్క టపుడు చేపట్టి వేడుకను
 అరుదెంచు ననిలజు నపుడు తాఁ జూచి - ధరణీశుఁ డిట్లనె తమ్మునితోడఁ
 “గనకపువన్నెయుఁ గరమొప్పుముంజి - ఘనరత్నకుండలకలిత కర్ణములు
 మరుతరహారంబు లొంటిజన్నిదము - కరమొప్పు గోచియుఁ గరకంకణములు
 ముపమింప నరుదైనయొప్పుల నొప్పు - గపిరూపు మనుజుఁడు గైకొనె నొక్కొ
 ఈరూపు రేఖయు నిలఁ గోరి రుద్రుఁ - డారూఢిగా నితఁడై పుట్టినాఁడో ?
 గాక యీవసుధపైఁ గపిమాత్రమునకుఁ - బ్రాకటంబుగ శుభప్రభ యేల గలుగు ?”

నని యిట్లు కొనియాడునవనీశుఁ జూచి - తనమేను పులకించి తడయక వచ్చి
 యురుమతి సీత శిరోరత్న మెలమి - గురుతుగాఁ దెచ్చి గ్రక్కున నిత్తు నన్న 90
 కరణి నాఫలము రాఘవమహీపతికి - గరిమెతో కానుకగా సమర్పించి
 “నీవ శరణ్య! మీదృష్టి నకాసోకె - నై నవి నాభూషణావళు లింక
 నేను గృతార్థుండఁ దేను ధన్యుండ - నేను మీభృత్యుండఁ నెలమితోడుతను”
 నని పల్కి “హనుమంతుఁ డనుపేరివాఁడ - నినతనూజుని మంత్రి నే వాయుసుతుఁడ
 నాంజనేయుఁడ భిక్షుకాకృతి నిపుడు - నంజక మీచంద మరయ వచ్చితిని.
 వినుఁడు సుగ్రీవుఁడు విశ్రుతకీర్తి - వనచరులకు రాజు వరబలాధికుఁడు
 భానుసూనుఁడు బృహద్భానుతేజుండు - మానభూషణుఁ డసమానవిక్రముఁడు
 అన్న యౌవాలిచే నపహృతరాజ్య - భిన్నుఁడై యిప్పు డిగ్గిరి నున్నవాఁడు
 అర్తుఁడు మీసఖుఁడై యుండఁ జేయ - నేర్తు” నావుఁడు రామనృపుచిత్త మెఱిగి
 కరమర్థి రామలక్ష్మణులకు మ్రొక్కి - కరములు ముకుళించి కడుభక్తిఁ బలికె. 100
 నవని నింద్రోపేంద్రు లర్థి నశ్వినులు - రవిచంద్రు లన రూపరమ్యతతోడ
 నెగుబుజుంబులతోడ నిందుబింబంబు - నగుమొగంబులతోడ నశినపత్రములఁ
 దెగడుకన్నులతోడ దివిజులు మెచ్చి - పొగడు విక్రమకళాభుజశక్తితోడ
 నరుదై న రాజచిహ్నములతో మీలు - వరచాపహస్తులై వచ్చిన వారు
 భూరితపోవేషములు మీకు నేల ? - మీ రెవ్వ ? రిచటికి మీరు రానేల ?”
 యని సుధామధురవాక్యంబుల నధిక - వినయధేయుఁడై విన్నవించుటయు
 వతనివాక్కుద్ధికి నతనిబుద్ధికిని - నతని చమత్కృతి కతని యాకృతికి
 వతనిమనఃప్రీతి కతనినీతికిని - మతి సంతసిల్లి రామక్షితీశ్వరుఁడు
 దమ్మునిఁ జూచి “యాతని నట్లు వలుక - దమ్మిచూలికిని నాతనివధూమణికిఁ
 దగుఁ గాన నొరులకుఁ దరమె వ్యాకరణ-నిగమశాస్త్రంబు లన్నియు నేరఁబోలు; 110
 నితనిసల్లాపంబు లితనిరూపంబు - నతులలక్షణలక్షితానురూపంబు.
 ఇటువంటిదూత నా కిపు డబ్బెనేని - ఘటియింపకున్నె మత్కార్యంబులెల్లఁ ?
 గావున మత్కార్యగతు లీతనికిని - గోవిదాత్మకఁ పూసగూర్చినరీతిఁ
 జెప్పు మేర్పడ” నన్న శ్రీరాముతమ్ముఁ - డిప్పుడు ప్రియమంది హనుమంతుఁజూచి
 “మే మన్నదమ్ముల మిఱ్ఱికుకులుల - మీమహాత్ముఁడు రాముఁ డేను లక్ష్మణుఁడ
 దశరథరాజనందనుల మిద్దఱము - దశరథుపనుపునఁ దపసులై వచ్చి
 దండకావనమునఁ దవిలి వర్తించు - చుండ రాముని దేవి నుర్వీతనూజ
 మఘు డాఁగురించి దుర్బదుఁడు రావణుఁడు-క్రమ మేది కొనిపోయెఁ గపటమార్గమున
 వానిపోయినజాడ వదలక వెదకి - కానలనడుమ నొక్కట వచ్చి వచ్చి
 శబరి సుగ్రీవుని చరితంబు చెప్పఁ - బ్రబలుఁ డాతఁడు మాకు బంటుగాఁ గోరి 120

—: హనుమంతుడు తనజన్మప్రకార మెఱిగించుట :—

వచ్చితి మిచటి ; కెవ్వడవు నీ వింక - నచ్చగా నెఱిగింపు మనఁసు : నీతెఱఁగు”
 వనవుడు హనుమంతుఁ డారఘుకులులఁ - గనుఁగొని మ్రొక్కి తక్కక విన్నవించెః
 “నెలమి మాతల్లికి నెలమి జన్మించి - వలనొప్ప నొకకొన్ని వర్షము ల్బనఁగ
 నొకకారణమునకై యొక బ్రహ్మఁగూర్చి - ప్రకటితమతి నేదవంబు సేయఁగను
 పరికించి సరసిజభవుఁ డేగుదెంచి - “వరము వేడు” మటన్న వలగొని మ్రొక్కి
 వేవేలువిధముల వినుతులు చేసి - “యోవిమలాత్మ ! యీయుర్విపై నాకు
 గతిమోక్షకామ్యార్థకారణంబులకుఁ - బతి యెవ్వఁ డతని నేఁబ్రార్థించి కొలుతు”
 నని విన్నవించిన నబ్జసంభవుఁడు - తనమనోవీధిని దలపోసి చూచి
 “యొనరంగ నీమేనియురుభూషణములు - కనుఁగొన్నయాతఁడె గతియును బతియు
 ధాతయు మన కిష్టదైవంబు సకల - భూతజాలములకు భువి కెల్ల కర్త 130
 నతఁ డెవ్వఁ డనిన వాఁ డతఁడె విష్ణుండు - అతఁడె నీగతి యని యది యాత్మఁదెలియు”
 మని బ్రహ్మ చనియె నే నదియును గాక - ఘనబుద్ధిఁ జరియింతుఁ గలయ లోకముల
 భూపాలతిలక : నాభూషణావళులు - దీపించఁ గానరు దివిజు లందఱును
 మఱియును సౌమిత్రి మారుతిఁ జూచి - తెఱఁగొప్ప నతనితో ధీరుడై పలికె.
 “విను రాఘవుఁడు లోకవిఖ్యాతసత్వుఁ - డనుపమదివ్యాస్తుఁ డతులసాహసుఁడు
 కరుణాపయోధి యగాధమానసుఁడు - శరణాగతత్రాణ సద్ధర్మపరుఁడు
 జగదేకనాథుఁ డశరణశరణ్యుఁ - డగణితగుణగణ్యుఁ డధికతేజుండు
 అతిలోకవిక్రముం డతినత్యవాది - హితుఁడనై బంటనై యేను వర్తింతుఁ.
 గావున రాఘవక్షేపాలమణికి - లే వసాధ్యంబులు లెక్కింప నెందుఁ
 గుటిలరాక్షసుఁ డున్నగుఱుతు ము న్నెఱిగి - యిట సీత సాధింప నేము చాలుదుము
 అలపుమై నేకాకు లై పోవఁ దగదు - దలపోయ నిది రాజధర్మంబు గాదు
 గాన నీసుగ్రీవుఁ గైకొను తలఁపు - మానవాధీశ్వరుమదిలోనఁ గలదు
 ఇట మీద సీకార్య మేవెంట నైన - ఘటియింపు” మనవుడు కరువలిసుతుఁడు
 నెఱయ సంతస మంది నిజమూర్తిఁ జూపి - మఱి తన్ను రామలక్ష్మణులు మన్నింపఁ
 దను గృతకృత్యుఁ గా దలఁచె నాబలులు - వనచరరాజునె వరుస నెన్నుచును
 గనుఁగవ హర్షాశ్రుకణములు దొరుగఁ - గొనియాడి కొనియాడి కోర్కె దీపింప
 మనమున సంతోషమగును లై యపుడు - అనిలజు వీడ్కొల్ప నతినంభ్రమమున
 నరిగి రాఘవులవృత్తాంత మంతయును - దొరకొని సుగ్రీవుతోఁ జెప్పఁదొడఁగె.
 “రమణీయమూర్తులు రామలక్ష్మణులు - కమనీయగుణములు గలిగి వర్తింతు
 జగతిపై నతిశోకసాగరమగును - డగు నీకు రఘురాముఁ డను తెప్ప దొరకె ; 150
 బ్రదికితి సుగ్రీవ ! పగయెల్లఁదీఱఁ ; దుధముట్టఁ గలిగె సంతోషంబు నీకు

నాదశరథపుత్రుఁ డాసుచరిత్రుఁ - డాదయాపరమూర్తి యానత్యవాది
 యామహాభుజశాలి యామహాబలుఁడు - శ్రీమహావిష్ణుండు శ్రీనివాసుండు
 ఆపుణ్యనిధి రాముఁ డట నీకుఁ గర్త - నీపుణ్య మే మన నేర్తు సుగ్రీవ !
 యామహాత్ముఁడు తండ్రి యానతి దండ - కామధ్యమున నుండఁగా దశాననుఁడు
 దనదేవి మ్రుచ్చిలితనమున నెత్తి - కొనిపోవ వాని మార్కొని త్రుంచి వైవఁ
 జింతించి నీతోడి చెలిమి వాటింప - నెంతయుఁ దలపోసి యేతెంచె నిటకు”
 వనిన సుగ్రీవుండు హర్షంబు నొంది - యనిలనందనుఁ జూచి యర్థితోఁ బలికె.
 “బవనజ ! నాలోని భయ మెల్ల నడఁగెఁ ; - దవిలి యేజేసిన తప మెల్లఁ బండె.
 వలవడ నాకు నీయట్టియంజనము - గలుగుటఁ గంటి రాఘవనిధానంబు 160

గలఁగక నీవంటి కర్ణధారుండు - గలుగ నీ శోకాబ్ధి గడతేరఁ గంటిఁ.
 గడఁకతో ఋశ్యమూకమునకు వారిఁ - దోడ్తెచ్చి నాలోనిదుఃఖంబు మాన్పు
 పొ” మ్మనవుడు వాయుపుత్రుండు వోయి - నెమ్మితో రఘురామనృపతికి మ్రొక్కి
 “దేవ ! సుగ్రీవుండు దేవరసఖుఁడు - దేవ ని స్తర్కింపఁ దివురుచున్నాఁడు
 విచ్చేయుఁ” డని విన్నవించిన రాముఁ - డిచ్చలో హర్షించి యింపు సొంపొంది
 హనుమంతుఁ గొనియాడి యతిపుణ్యలగ్న - మున హనుమంతుని మూపులమీఁదఁ
 దనతమ్ముఁడును బాను దగ ఋశ్యమూక - మునకేగి యానందమును బొందె ; నపుడు
 హనుమంతుఁ డంత నేకాంతంబునందు - మనుజేశ్వరులఁ బెట్టి మలయాద్రి కరిగి
 శ్రీరామదర్శనోద్గ్రీవుఁ సుగ్రీవుఁ - జేరి “నీకోరిక చేకూఱె నింక
 రా దేవ వచ్చిరి రామలక్ష్మణులు - ఆదట ఋష్యమూకాద్రికి” ననుడు 170

నినతనూజుఁడు ప్రీతి నిచ్చలో నుబ్బి - మనుజవేషముఁ బూని మకుటకేయూర
 ఘనతరశృంగారకలితుడై మగిడి - తనమంత్రులును దానుఁ దడయ కేతెంచి
 డక్కినభక్తితో డాసి రామునకుఁ - జక్క సాగిలి మ్రొక్కి సంప్రీతి నొంది
 ముకుళితహస్తాడై ముందట నున్న - నకలంకు సుగ్రీవు నధిపతిఁ జూచి
 యాలింగనము చేసి యప్పుడిట్లనియె - నాలోన దరహాస మమృతమై తోరుగ
 “నీవాయుపుత్రుడే నినసుత ! యేను - నీవిక్రమంబును నీభుజాబలము
 విని ప్రీతి నొందితి వెఱవకు మింక - నెనసినపగవాని నేనె చంపెదను
 వాకాప్తబంధుండు నమ్మినసఖుఁడు - నీకంటె నొకఁడు గణింపఁగఁ గలఁడె ?”
 యని యూరడించిన నర్కనందనుఁడు - “ననిచినబంటుగా నన్నుఁ గైకొంటి.
 దేవ ! నీకారుణ్యదృష్టి నకా సోఁక - నేవెంట ధన్యుడ నేనె పోయింక 180
 నలినాప్తకులనాథ నాయట్టిబంటుఁ - గలిగె నీ కటుగానఁ గడిమిమై నింకఁ
 దివిరి రావణుని వధించితిఁ గడఁగి - యవనిజఁ గైకొంటి నని నిశ్చయింపు”
 మని రామసుగ్రీవు లన్యోన్యభాష - లనలుసన్నిధిఁ జేసి యకలంకు లైరి.

అట నంగదుండు నుదంచితాంగదుఁడు - ఆటప్రాయముఁ గాఁగ నప్పు డావనుల
గిరులను వెన వచ్చి క్రియ నాడుచుండి - యారామసుగ్రీవు లన్యోన్యముగను
నెన్నఁగా ననలుసన్నిధిఁ బల్కుపల్కు - లన్నియు విని వచ్చి యాతారతోడ
విన్నవించిన మది వేగుచు నుండి - కొన్నిదుశ్శంకలఁ గుందుచునుండె.
నపు డర్కసుతునకు నారాఘవునకు - విపులభూరుహశాఖ విఠిచి వాయుజుఁడు

—: సుగ్రీవుఁడు జనకజతౌడవు లిచ్చుట :—

అననంబును వైవ నందుఁ గూర్చుండి - యాసక్తిఁ బరిణామ మరయుచున్నంత
నహిమాంశునందనుం డంత రాఘవుల - గుహలోపలికిఁ దోడుకొనిపోయి ప్రీతి
భూమిజ మును వైచిపోయిన తొడవు - లామెయిఁ గొనితెచ్చి యప్పు డిట్లనియె.
“దనుజుండు నీదేవి ధరణీతనూజ - వనసీమలోపల వంచన మిమ్ముఁ
గనుఁబ్రామి గగనమార్గంబున నెత్తి - కొని పోవఁ బోవ నీకొండపై మమ్ముఁ
గనుఁగొని మిముఁ బెక్కుగతులఁ జీరుచును - జినుఁగుపయ్యెడకొంగుఁ జించి బంధించి
తనతొడవులు వైచి తరలాక్షి పోయె” - నని చెప్పి యిచ్చిన నధిపతి చూచి
మున్నుగా వగలను మున్నీట మునిఁగి - కన్నీట నాసౌమ్మ కసటెల్లఁ గడఁగి
యందంద యురమున నాభూషణములు - పొందించి పొందించి భూమిజఁ దలఁచి
పెలుకుటి లక్ష్మణుఁ బేర్కొని పిలిచి - పలికెఁ బల్కులఁ దొట్టుపాటు రెట్టింపఁ
“గంటె లక్ష్మణ ! సీత కై నేతలెల్ల - మంటిపాలయ్యె నిష్కాడ్కి నేమందుఁ
నీతొడవులు వైవ నేమి కారణమొ ? - యీతొడవులతోడ నేమైనయదియొ ? 200
యది నాకుఁ బ్రాణనాయకి యైనసీత - కుదురు నిండిన గబ్బిగుబ్బలమీఁదఁ
బాయని యీజిల్లు పయ్యెడచీర - కీయవస్థలు వచ్చె నే మనవచ్చుఁ ?
బన్నీట నాపాదపద్మముల్ గడిగి - యున్నతిఁ దడియొత్తు నొప్పుగ దీన
సురటి గావించి భాసురలీలతోడ - భరితశ్రమాంబువుల్ పలుచగాఁ జేయు
మెలుగారుమైదీగ మెఱయు చుండంగ - మఱియడుగులకును మడుగులు వైచు”
నని యని శోకించు నశ్రులు నించు ; - ననయంబు మూర్ఖిల్లు ; నంతలోఁ దెలిసి
ప్రియభక్తి వినమిత గ్రీవు సుగ్రీవు - నయత నాథుఁడు రఘునాథుఁ డీక్షించి
“నాదేవిఁ గొనిచన్న నాకేశవైరి - యేదేశమున నుండు ? నెద్ది పురంబు ?
చెప్పుమా సుగ్రీవ ! సీత సాధింతు - నిప్పుడ దైత్యుని నే పడగింతు ;”
నా విని యారవినందనుం డనియె - “దేవ యాద్రోహి మందిరము నే నెఱుఁగ 210
నెఱుఁగకుండిన నేమి ? యిటమీఁద వాని - నెఱుఁగుతెఱుం గెల్ల నేను గావించు
నీవేశోకము మాని నిశ్చలదైర్య - భావగుణాస్పదపరుఁడవు గమ్ము
అతిపరాక్రమశాలి యగువాలిచేత - హృతకశత్రుఁడ నయ్యు నేనింత వగవ
నాపద యనువార్ధి నాత్తదైర్యంబు - దేవ ! సేతునరుండు దెలిసి మైనందు

మావంటిప్రాకృతమనుజులయట్ల - నీవును శోకింప నీతియె ? దేవ !
 యనుడు సుగ్రీవునియాప్తవాక్యములు - విని ధీరుడై రఘువీరుఁ డెంతయును
 “ఇంతి వోయినజాడ నెఱిగినపిదప - నంతరంగంబున నడలుచు నునికి
 మగపాడి గా” దని మది నిశ్చయించి - జగతీశుఁ డంతట సంతాప ముడిగి
 సరసిజాననఁ బూని సాధించుపనికిఁ - బరికించి మును వీని పగదీర్తు ననుచు
 మీనాక్షితొడవు సౌమిత్రిచే నిచ్చి - భూనాథుఁ డట నర్కపుత్రు నీక్షించి 220
 “యాపదమున సఖుఁ డైనట్లు చుట్ట - మాపాటి గానేరఁ డారసి చూడ
 గుణవంతుఁ డైనను గుణహీనుఁ డైన-గణియింప సఖుఁడె సస్థితి యంద్రు బుధులు
 గావున నీచెల్లి గలిగిన నాకు - నేవెంటఁ గొదవ లే దిది నిశ్చయంబు
 నీపత్నిఁ గైకొని నినుఁ జంపఁ గోరు - పాపాత్ముఁ డగు వారిఁ బరిమార్తు నిపుడు
 అన్నదమ్ములమైత్రి నలరుటకంటె - నున్నదా సౌఖ్యమా యొరిఁజెకు మాని
 యగచరాధిపుఁడ నీయన్నకు నీకుఁ - బగ యైనవిధము దప్పక చెప్పు” మనిన
 “నోరామ ! వారికి నొగి నాకు నైన - వైరానుకథనంబు వర్జింతు వినుము
 కడఁగి మంథరగిరి కవ్వంబుఁ జేసి - తడయక వాసుకిఁ దరిత్రాడు చేసి
 మమ్ము దేవత లెల్ల మన్నన సేయఁ - గ్రమ్మినఁ దెలిసిమై ఘనభుజాబలము,
 వాలియు నేనును వడి నొక్కవంక - వ్రాతి మొకవంక వ్రాలిన వారు 230
 సురగరుదోరగాసురసిద్ధసాధ్య - వరు లందఱును క్షీరవారిధిఁ దరువ
 గరళంబు పుట్టి లోకము లెల్ల గాల్చు - హరుఁ డదియును మ్రింగ నమ్మతం బనఁగ
 అళరంగ జ్యేష్ఠయు నం దుదయింపఁ - గలిరాజు దానిని కైకొనెఁ శ్రీతిఁ
 బ్రస్తుతి కెక్కుచు బహుళంబు లైన - వస్తుచయంబు లవ్వారిధిఁ బుట్టెఁ
 దమతమకోర్కెకుఁ దగినవస్తువులు - అమరంగఁ గైకొని రందఱు ప్రీతి
 నలిఁబుట్టె నైరావతము మేషమహిష - ములు మకరకరేణువులు హయవృషభ
 మవి జనియింప నింద్రాదిదిక్పతులు - వివిధయానములు గా వేడ్కఁ గైకొనిరి.
 మహనీయసౌభాగ్యమహిమలు తనకు - సహజంబులై లక్ష్మి జనియింపఁ జూచి
 యామహాలక్ష్మినారాయణుం డపుడు - కామించి తనదేవి గాఁగఁ గైకొనియె.
 జంద్రుఁడు దేవతాసతు లుదయింప - నందఱిలోఁ దార యనునాతి మాకు 240
 దేవత లిచ్చినఁ దివిరి గైకొంటి - మావిధంబున మఱి యందఱుఁ దరువ
 జనియించె నమ్మతంబు సకలదేవతలు - ననురాగమును బొంది యాసుధారసము
 కామధేనువు కల్పకము లాదిగాఁగ - సోమునిఁ గొని తమచోటికిఁ జనుచు
 నమరులు మమ్మంప నర్థితో వచ్చి - కమనీయపదమునఁ గాంతతోఁ గూడి
 కలసి యుంటిమి కొంతకాలంబుదనుక - అలరు సుషేణుని యనుఁగుఁగూఁతురును
 జెలువొప్పఁ బెండ్లియై చెలఁగు వేడుకల - వలనొప్ప రుమ గూడి వర్తించుచుండ

మాతండ్రి తర్వాత మంత్రులు పెద్ద - యీతఁ డంచును వానరేంద్రపట్టంబు
 వారికిఁ గట్టి రా వాలియు నన్నుఁ - జాల మన్నన చేసి సంప్రీతి నడుప
 నతనికి బంటనై యహరహం బేను - బిత్తనమానుని గాఁగఁ బేర్చి సేవింతు
 సీరీతి నన్యోన్యహితులమై మెలఁగ - శ్రీరామః యొకనాఁడు చిరవైర మూని 250
 తొడరినకడఁకతో దుందుభి గన్న - గొడుకు మాయావి యఁ ఘోరరాక్షసుఁడు
 నడురేయి కిష్కింధనగరంబు బెదర - వడి నార్చి గర్వమర్వారుడై పేర్చి
 యని సేయఁ బిలిచిన నలుక దీపింప - ననుపమజయశాలి యగు వారి వెడలి
 ననుఁగూడి యుద్ధసన్నద్ధుడై కడఁగి - తనమీఁద నడువ నిద్దఱఁ జూచి వాఁడు

—: వాలి మాయావితో యుద్ధముచేయుట: —

అని సేయ మది భీతుఁ డై పాటిపోయి - తనగుహఁజొచ్చిన దర్పించి వాలి
 యధికగర్వోద్ధతుం డగు వానిఁ బట్టి - వధియించి వత్తు నే వచ్చునందాఁక
 నిచ్చట నేమట కీవు వేతొకఁడు - చొచ్చి రాకుండ నిచ్చో నుండు మనుచు
 గుహవాత నన్నుంచి గుహలోనఁ జొచ్చి - గుహలోన నొకయేఁడు ఘోరయుద్ధంబు
 కడఁకతోఁ జేయ రక్తము వెల్లి వెరిసి - యుడుగక గుహవాత నుబ్బినఁ జూచి
 కనుఁగొని యార్చురాక్షసుని యార్చులను - విని వాలి రాక్షసవిభునిచేఁ జచ్చె 260
 నిచ్చట నే నుండు తెఱిగిన వెడలి - వచ్చియదైత్యుండు వధియించు నన్ను
 నని నిశ్చయముచేసి యప్పుడే పోయి - కొనివచ్చి యొకకొండ గుహవాత నునిచి
 యచ్చట వారికి నటఁ దిలోదకము - లిచ్చి కిష్కింధకు నేను వచ్చుటయు
 వాలి వోయినతరువాత సీరాజ్య - పాలనంబున కీవె ప్రాప్తుండ వనుచు
 వదలక మంత్రులు వానరరాజ్య - పదమున ననుఁ దెచ్చి పట్టంబు గట్టి
 వానరకులచక్రవర్తినై యేను - నూని రాజ్యము సేయుచుండితి నంత.
 మనుజేశః మఱి వాలి మాయావిఁ జంపి - ననుఁ జీరి చీరి యంతట గుహనేను
 పెనిచి వైచినకొండ పిండిగాఁ దన్ని - చనుదెంచి నే లేమిఁ జాలఁ గోపించి
 కినుకతో మఱి వాలి కిష్కింధఁ జొచ్చి - తనకు నేఁ జేయు వందనము గైకొనక
 “యోరి తమ్ముడవని యూరడి నమ్మి - పోరాడఁ బగరపైఁ బోయినచోట 270
 ననుడించి చనుదెంచి నారాజ్యపదము - గొని ప్రీతినేలుట కూడునే నీకు ?
 కడుఁ బాపబుద్ధివి గావున నిన్నుఁ - దొడరి చంపిన నాకు దోసంబు లేదు.”
 అనవుడు నేవాలి యడుగుల వ్రాలి - వినయంబు భయమును వెలయ నిట్లంటి.
 “నొకయేఁడు మాయావియును మీరుఁ బోరఁ - బ్రకటించి రక్తపూరము గుహవాత
 వెడలిన భయమంది విపరీతబుద్ధి - వడిఁ బాటి యిచటికి వచ్చినఁ జూచి
 రట్టడిమంత్రి లీ రాజ్యంబు నాకు - గట్టి రింతియకాని కపట మే నెఱుఁగ
 నాకు మీయాగమనంబె శోభనము - నీకపిరాజ్యంబు నీవె కైకొనుము

వావిఁ దమ్ముడఁ గాని వానిఁ నీకేను - సేవకుండ సుతుండఁ జెప్ప నేమిటికిఁ ?
 గరుణాధ్యః నాయెడఁ గల్గ గల్గినను - గరుణింపు" మనిపెక్కుగతులఁ బ్రార్థింప
 నంతకంతకు మండి యనుజునిపట్ల - నింతేల యని మంత్రు లెంత దెల్పినను 280
 అనయుడై నాపత్నియగురుమఁ బుచ్చు - కొని రాజ్యమును బుచ్చుకొని చంపఁగడఁగె
 వెఱచి యేకాకినై వెనుకొని వాని - తరుమ భూలోక మంతయు నేను దిరిగి
 యేపటి పరతెంచి యిందున్నవాడ - నీపర్వతము వాని కెక్కరాకునికి"
 ననిన రాముడు వెఱగంది "యీకొండ - యినతనూభవః వాని కెట్లెక్కరాదు ?
 వినుపింపు" మనవుడు వినతుడై నిలిచి - యినతనూజుడు ప్రీతి నిట్లని పలికె.
 "దొల్లి దుందుభియను దుష్టరాక్షసుడు - బల్లిదుడై వరబలము రంజిల్ల
 ముల్లోకములు తనమొనకు భీతిల్ల - మల్లడియై కారుమహిషమై పోయి
 తఱిమి నముద్రుని తనతోడ ననికి - నఱిమి పిల్చుటయు నయ్యంబుధి గలఁగి
 ఘనరత్నకోటులు కానుక లిచ్చి - "తునియక బల్లి నీతోను బోరాడ
 ఘనుఁ డైన వింధ్యాద్రి గాని యేఁ బూని - యని సేయఁజాలఁ బొ" మ్మనిన నేతెంచి
 జంభారిదోస్తంభసంభావితోగ్ర - దంభోశినై శిత్యదర్పభంగముల
 నతులశృంగముల వింధ్యాద్రిఁ బోరాడ - నతిభీతుడై పర్వతాధీశుఁ డనియె
 "నీసరివాడనే నిల్చి నీతోడ - నోసరింపక పోర నోర్తునే యేను
 నీలోకమున నిన్ను నెదిరి పోరాడ - వానినభుజశక్తి వాలికిఁ గలదు
 బలియుడై కిష్కింధ పాలించు నతఁడు - కలహంబుపై వాంఛ గలదేని నీకు.

—: వాలిదుందుభుల యుద్ధము :—

నలఘువిక్రమః యింక నం దేగు" మనినఁ - జెలఁగి రాక్షసుడు కిష్కింధ కేతెంచి.
 విలయకాలాభీలవేళ గర్జిల్లు - జలదంబుగతి నార్చి సరిఁ దనతోడ
 నాలంబు సేయ ర"మ్మని తనుఁ బిల్వ - వాలి కోపించి వెల్వడి వచ్చి యార్చి
 "దుందుభిగతి మ్రోయు దుందుభిఁ దాకి - యెందుఁ బోవఁగ వచ్చు నింక నీ"కనుచు
 శిలలు పాదపములు చెచ్చెఱు టువ్వి - తల ముష్టిహతులఁ గొందలమందఁ జేయ 300
 వాడును వానరేశ్వరునివక్షంబు - వాడికొమ్ములఁ గుమ్ము వాలి కోపించి
 అతిఘోరుడై పేర్చి యచలంబు వైవ - గతిదప్ప నురికి రాక్షసుడును వైవ
 గండశైలము బుచ్చి కపిరాజు పైవ - నొండొండఁ గొమ్ముల నోహరించుచును
 అరి గ్రమ్మికొని వాలి నదరంట వ్రేయ - తరిమి వృక్షంబునఁ దరువరుం డదవ
 మాటున నసుర క్రమ్మఱ వచ్చితాఁక - మోట తా నెత్తుక మోదె నావాలి
 కదిసి కొమ్ములఁ జిమ్మఁ గపిరాజు నిలిచి - కదలనిముష్టివక్త్రంబునఁ బొడువ
 రక్కసుఁ డొడువ మర్కటరాజుఁ బొడువఁ - దక్కక యిరువురు దర్పించి పేర్చి
 కొనకొని నూతేండ్లు ఘోరయుద్ధంబు - మనువంశవల్లభః మఱి చేసి వాలి

క్రేళ్ళరికియుఁ బిడికిటఁ దోకఁ బట్టి - యెల్లెడఁ గుదియించి యెడవక త్రిప్పి
 వడి దూలి యసురయు వాపోవ వైవఁ - గడఁగి మర్తముఁ గాంచి కడువడిఁ బొడిచి
 బలిమిఁ గొమ్ములు పట్టి పడవై చి చంపి - తలకొన్న లావుమై తన్నెఁ దన్నుటయు
 ముక్కునఁ జెవుల మోమున నెత్తు రొలుక - నక్కులిశాహతి నద్రియ వోలె
 నాయుగదై త్యుమహాకళేబరము - పోయి యోజనమాత్రమునఁ దూలి పడియె.
 గైరికనిర్ణరాకారంబు లగుచు - నారక్తకణము లయ్యద్రిపైఁ బడిన
 నారసి యిచట నిత్యము తపంబున్న - దారుణశక్తి మతంగుఁడు గినిసి
 యీపర్వతము వాలి కెక్కరాకుండ - శాపంబు గావించె జగదేకనాథః
 కాన నీఋశ్యమూకమునందు వెఱవ - కేను గాపుండుదు నెల్లకాలంబు
 కడగి యీదుందుభికాయంబుఁ బుచ్చి - పుడమిపై యోజనంబును బాఱవైవ
 వలనైన భుజశక్తి వాలికిఁగాని - తలపోయ నొరులకుఁ దరముగా దధిపః
 గైకొని నీవంతకంటె దూరముగ - నీకళేబర మిప్పు డిట మీటకున్న 320
 నెనసిన మీసత్త్వ విచ్చ నేనమ్మ - ననవుడు రఘురాముఁ డల్లన నవ్వి
 “యాదుందుభిశరీర మవలీల మీటి - నీదుసందేహంబు నేఁడు వాపెదను
 ఇనతనూభవః దాని నేర్పడఁ జూపు” - మనవుడు సుగ్రీవుఁ డర్థితోఁ జూప
 ఘనమేరుమందరాకార మైయున్నఁ - గని కళేబరము దగ్గరకు నేతెంచి
 గొనకొని దానిఁ గైకొనక నంగుష్ఠ - మునఁ బదియోజనంబులు మీటి వైచెః
 వైచిన రఘురామువరశక్తిపేర్తిఁ - జూచియు నమ్మక సుగ్రీవుఁ డనియె.
 “నెలమిమై నిది వాలి మీఠెడునాఁడు - దల మైనరక్తమాంసములతో నుండు
 మనుజేశః నేఁ డస్థిమాత్ర మైయుండుఁ - గని నీవు మీటితి గాక యొక్కింత
 వడిఁ బేర్చ నీలావు వాలిలావునకుఁ - గడునెక్కు డని నమ్మఁగారాదు దేవ
 యతఁ డిదియునుగాక యలవొప్ప మీటు - క్షితిధరంబులు పుట్టచెండులమాడ్కి 330
 జతురంబునిధులందు సంధ్యలు వార్చి - శితికంఠపదముల శిరమర్థిఁ జేర్చు
 వాయువుకన్న జవంబు హెచ్చుగను - దోయధులన్ని దోడ్తో దాటివచ్చు
 వాలికి నిర్జరేశ్వరః దంతిహేమ - మాలి కెవ్వరుసాటి మఱి యొండుఁ వినుము
 ధరణీశః యియ్యేడు తాళ్ళును దొల్లి - వరశక్తియుక్తిమై వాలి బిట్టెగసి
 కరముల నొక్కటిగాఁ గూడఁ బట్టి - తరమిడి వానిపత్రములెల్లఁ ద్రుంచు
 నడరి తాళంబుల నందొక్కపై న - వడిఁ గదల్చుఁగ లేరు వాసవాదులును
 దలకొని యొకకోల తాళంబు లేడు - నిలువక గాఁడిపో సేసితి వేని
 వసుధేశః నీలావు వాలిలావునకు - నసమానగతి కెక్కు డని నమ్మవచ్చు
 ధరణీశః యీసప్తతాళంబులొక్క - శరమునఁ దెగవ్రేయు శౌర్యంబు గలుగు
 పురుషునిచే వాలి పొలియు నటంచు - నరయ నాకు మాగుత్తుఁ డనుముని చెప్పె.” 340

వన విని రఘురాముఁ డల్లననవ్వి - “వనచరాధిప ! తాళ్లు వదలక చూపు”
 మనవుడు సుగ్రీవుఁ డా రాము వేగ - కొనిపోయి యాతాళ గుఱు తెఱిగింప
 నశనిసంకాశమై యసదృశంబైన - నిశితాస్త్ర మరివోసి నిపుణుడై నృపుఁడు
 ముంచి యెక్కటఁ బంక్తిముఖనాశ్శత్రులు - ద్రెంచినగతిఁ దాళ్లు తెగ నేయుటయును
 నవనిపై వక్రంబులై యున్న తాళ్లు - నవిరతంబుగఁ బడినవి గాడిపాటి
 చేరువ గిరిదాఁటి చెచ్చెరమీటి - ధారుణి దూరి పాతాళంబుఁజేరి
 యలయక తీవ్రత నమ్మహాశరము - తొలఁగక రఘురాము దొనవచ్చిచొచ్చె.
 నతులితం బగు రవ మాకాశవీధి - నతులవిమానంబు నందుండి పలికె,
 “పరమాత్మ ! యే సురపతికడ నుందుఁ - గరుణావ తనియెడు కన్నికఁ దొల్లి
 నిరతంబు దుర్వాసు నిందించుటయును - గర మల్గి శాపంబు గావించె నిట్టి 350
 రూపమై ధరణీశ ! రూఢి నీకతన - శాపమోచన మయ్యెఁ జనియెద నింక”
 నని చెప్పి కరుణావ తమరేంద్రపురికిఁ - జనుటయు రఘురాముశరము తా దూణిఁ
 జొచ్చినఁ గనుఁగొని సుగ్రీవుఁ డప్పు - డచ్చెరువును బొంది యానంద మంది
 “సప్తపాతాళసంసక్తమూలములు - సప్తాశ్వమండలాచ్ఛాదిపత్రములు
 నగుసప్తపాతాళంబు లత్రమొక్కటనె - తెగనేసె నాదు సందేహంబు వాయు
 వాలి రాఘవునిచే వడిఁ జచ్చు నింక - నేలితి, లోకంబు లేలితిఁ, దార
 నేలితిఁ గపిరాజ్య మే” నని పొంగి - యాలోన కపివీరు లానందమందఁ
 గమలాప్తకులనాథుఁ గాకుత్స్థుఁ జూచి - కమలాప్తసుతుఁ డంతఁ గరములు మొగిచి,
 “దేవ ! దేవరమూర్తి ! దృష్టించి లావు - భావింప లేనైతిఁ బశుబుద్ధి నైతి ;
 నినజుండ నేను ; నీవినవంశభవుఁడ ; - వని సమబుద్ధి నై యపరాధి నైతి. 360
 నీలోకమున కెల్ల నేలిక వీవు - పాలింపు నన్ను నీబంటుగా నేలు
 నాశత్రుఁ దెగటార్చి నారాజ్య మిచ్చి - నాలోక ముడుపవే నరనాథచంద్ర !”
 యనవుడు సుగ్రీవు నతికృపాదృష్టిఁ - గనుఁగొని మన్నించి కాకుత్స్థుఁ డనియె.
 “చెచ్చెట నీవు కిష్కింధకుఁ టోయి - యచ్చట వాలితో నని సేయుమందు
 మవలీల నొకకోల నావాలిఁ జంపి - ప్రవిమలకపిరాజ్యపదము నీకిత్తు.
 వెటవక సుగ్రీవ ! వేగపొ” మ్మనిన - నటలేనికడఁకతో నప్పు డుప్పొంగి
 నలుఁడు నీలుఁడు సంజనాతనూభవుఁడు - బలియుఁ డాతారుండు బలసి తో నడువ
 నాజికి సన్నద్ధుఁ డై బల్కి మెఱసి - రాజిల్లు వెనక నారామలక్ష్మణులు
 వచ్చి కిష్కింధ కవ్వల నున్నవనము - చొచ్చి గూఢముగ నచ్చోఁ దన్నుఁ బనుప
 వడిఁ టోయి కిష్కింధవాకిట నిలిచి - యడరి సుగ్రీవుఁ డుదగ్రుడై యూర్చి 370

—: వాలిసుగ్రీవులు పోరుట :—

తడయక తనతోడఁ దగిలి పోరాడ - వడి నేగుదె మ్మని వాలిఁ బిల్చుటయుఁ

గరిబ్బంహితంబు లాకర్ణించి పెలుచఁ - గరివైరి కోపించుకరణీఁ గోపించి
 శితికంఠుచరణరాజీవాలి వాలి - కృతబంధరావణగ్రీవాలి యైన
 వాలి సుగ్రీవుని వడి వచ్చి తాఁకె - వాలిసుగ్రీవు లవకవిక్రముల
 చెలరేఁగి పూర్వపశ్చిమసముద్రములు - బలువిడి పోరాడు భంగిఁ బోరాడ
 సమరూపసమగోప సమజవాతోప - సమసుప్రతాపులై జానుజంఘారు
 జత్రువక్షోనాభి జమనదేశములు - చిత్రవైఖరి నొంచి చిఁచి చెండాడ
 నాయెడ ధృతి రాముఁ డమ్ము సంధించి - యేయ నుద్యోగించి యిరువురఁ జూచి
 వదనముల్ రఙనము ల్వాలము ల్బాహు . లుదరంబు లధరంబు లూరులు బరులు
 కక్షము ల్వక్షము ల్కాళ్లును వ్రేళ్లు - వీక్షలు శిక్షలు వేషభాషలును 380

జెక్కులు ముక్కులు శిరము లంసములు - పక్కలు పిక్కలు పాదయుగ్మములు
 కర్ణము ల్వర్ణము ల్కరము లంగములు - నిర్ణయింపఁగ నొక్క నెరి యైనఁ జూచి
 యేతెఱంగునఁ జూడ నిరువురయందు - నీతఁడు సుగ్రీవుఁ డీతఁడు వాలి
 యని యేర్పరింపంగ నలవి గాకున్నఁ - దనలోన వెఱఁగంది దశరథాత్మజుఁడు
 ఎడపక యేసిన యాయమ్ముచేత - తొడిఁబడి యెవ్వండు త్రుంగునో యనుచు
 నమ్ము విడువకుండె నంత సుగ్రీవుఁ - డిమ్మెయిఁ గడనొచ్చి మేపెల్లఁ బొలిసి
 వలఁతియై పోరాడి వారికి నోడి - బలమేది యాతని బలుముష్టిహతుల
 సొలసి నల్గడలఁ జూచుచుఁ బాటిపోయి - గుల్లలతిత్తియై కుట్టూర్పు లెసఁగ
 “నేల శ్రీరాముని నమ్మి వచ్చితిని ? - నేనేల వాలిని నెదిరించితి నిట ?

వచ్చితిఁ బదివేలు వచ్చెఁ జాల్నాకు - వచ్చినత్రోవఁ బోవఁగవలె” ననుచు 390

మెలుకువచెడి తోఁక మెడమీఁద వైచి - సొలసి కెలంకులఁ జూచుచుఁ బాటి
 తనముశ్యమూకంబు తడయక యెక్కి - తనమచి శోకించుతఱి రాముఁ డరుగ
 నలఘువిక్రమధాముఁడగు రాముతోడ - దల వంచుకొని యర్కతనయుఁ డిట్లనియె.

“వసుధేశ ! నిను నమ్మి వాలితోఁ గదిసి - యసమానబలరూఢి నడరి పోరాడ

న న్నుపేక్షించితి ; ననుఁ గావవైతి ; - మిన్నక చూచితి ; మేకొనవైతి

జగతిపై సూర్యవంశంబునఁ బుట్టి - తగునయ్య ; నీకి ట్లధర్తంబు సేయ

దేవ ! నీసత్యంబు తేజంబు నమ్మి - యే వాలిఁ దొడరితి ; నింతియే కాని,

యతఁ డేడ ? నే నేడ ? యాహవం బేడ ? - బ్రతికి వచ్చుటయేడ ? భావించిచూడ

నేమిభాగ్యముననో యెప్పటియట్ల - రామ ! యీపర్వతాగ్రము చేరఁగలిగె ;

బగతునిచే భంగపాటు లీరితి - నగుబాటు నొదవె ని న్నమ్మినకతన 400

దగవును గృపయును ధైర్యంబు శక్తి - మిగుల నీయెడఁ జూచి మెచ్చి నమ్మితిని ;”

అనవుడు “సుగ్రీవ ! యాత్మలో నింత - యనుమానపడ నేల ? యకట ! నావలనఁ

దప్పు లేశము లేదు దాయకు నిన్ను - నొప్పగింతునె ? విను మొకమాట తెలియ ;

విశ్వమోహనరూపవిఖ్యాతు లైన - యశ్వకుమారుల యట్ల యేపట్ల
 వరరూపరేఖలు వారికి నీకుఁ - బెరసిన సమములై భేదింపరాక
 నే నేయ వెఱచితి నిట నమోఘంబు - గాన నీవిధి కీడుగాఁ జూడవలదు ;
 కరమొప్ప నింక నీ గజపుష్పమాల - ధరియించి పోయి యుద్ధము సేయుచుండు
 బెదరక వారిఁ జంపెద నిశ్చయింపు - కదలుము కిష్కింధకడకు నీ" వనుచు
 గాదిలితమ్ముచే గజపుష్పమాల - నాదటఁ దెప్పించి యతనికంతమునఁ
 జొక్కంబుగాఁ జేర్చ సుగ్రీవుఁ దొప్పెఁ-జుక్కలు పెనఁగొన్న సోముఁడో యనఁగ
 సరిబలాహకతోడిసంధ్యాభ్ర మనఁగ - మెఱసి యంతయుఁ గడుమీటి యేతేర
 నంతఁ గాకుత్స్థుఁడు ననుజుండు దాను-సంతతంబును యుద్ధసన్నద్ధు లగుచు
 నలనీలతారాంజనాతనూభవులు - కెలఁకులఁ గొల్వ సుగ్రీవుఁ దోడ్కొనుచు
 నదులు పూపొదలు పున్నాగనారంగ - కదళికాసహకారకాంతారములును
 భాసురకై రవ పద్మకల్హార - వాసితబహుసరోవరవిశేషములు
 కాసరకేసరికరివరాహములు - నాభాక్తిఁ గనుఁగొంచు నటఁ బోయిపోయి
 దీపవైశ్వానరతేజులై యొప్పు - సప్తజనాహ్వానసంయమీశ్వరుల
 యాశ్రమ మీక్షించి యంతయుఁ దెలిసి - సుశ్రీమహాత్వంబు సుగ్రీవుచేత
 బలశాలి యగు వారి పాలించుసిరుల - విలసిల్లుకిష్కింధ వీక్షించి నృపుఁడు
 తొల్లింటిచందాన దుర మొనరింపు - బల్లిదుఁ డగువారిఁ బరిమార్తు ననుచు 420
 గృతమతి నంత సుగ్రీవు మన్నించి - యతనిఁ బొమ్మని పంచి యాసమీపమున
 ననుజుఁడు సౌమిత్రి యటు చేరియుండి - మనుజేశుఁ దొకమానిమాటున నుండె.
 నహిమాంకునందనుం డంతఁ గిష్కింధ - గుహ లెల్లభేదిల్ల ఘోషించి యార్చి
 తనతోడ ఘోరయుద్ధమునకు నింద్ర - తనయుఁ బిచ్చటయు నెంతయు బిట్టు గినిసి
 "మానక వీఁదొక్క మగవాఁడు పోలె - బూనినభుజశక్తిఁ బొంగుచున్నాఁడు
 వీని సైరించుట వెరవుగా దింక - వీనిఁ జంపెద" నని వెన నిశ్చయించి

—: తార సుగ్రీవునితోఁ బోరవడ్డని వారి నడ్డగించుట :—

యతిన త్వజయశాలి యగు వారి వెడలఁ - బలిఁ జూచి వెన నడ్డపడి తార పలికె.
 "దేవేంద్రనందన ! దినపజుమీఁద - నేనిచారములేక యేల పోయెదవు ?
 నతఁడు నీతో నిప్పు డనిచేసి నొచ్చి - మతి చెడి పాటి క్రమ్మట వచ్చుటెల్ల
 వెగడినకడిమిమై నీకంటె నెక్కు - డగుసహాయములేక యతఁ డిందురాఁడు. 431
 అనిమిషేశ్వరపుత్ర ! యదియునుగాక - యొనర నంగదుచేత నొకమాట వింటిఁ
 బనివడి తమతంద్రి పనుపునఁ జేసి - వనవాసమున నుండ వచ్చినదోట
 దశరథరాముఁడు తనధర్మపత్ని - దశకంధరునిచేతఁ దాఁ గోలుపోయి
 తనతమ్ముఁడును దాను దడయక వెదక - నని వారు ఋశ్యమూకాద్రికి వచ్చి

పనిగొని సుగ్రీవు బంటుగా నేలి - యని నిన్నుఁజంపెద నని వచ్చినాఁడు
 ఆరాఘవుఁడు విష్ణుఁ డంబుజోదరుఁడు - వైరంబు గొని గెల్వ వశము గా దతని
 నినసుతునకుఁ బ్రీతి నీరాజ్య మిచ్చి - చని నీవు రఘురాము నంది గావింపు
 విను మది గాదేని వీర్యంబు విడిచి - మునివృత్తిఁ జని ప్రాణమును గాచికొనుము"
 అని తార పలికిన నావాలి గినిసి - "విను నాకు పత్నివై వెఱ పేల యింత ?
 బలశాలి యైనట్టి బలియునినైన - గలన జయంబునేఁ గైకొందుఁ గాని 440
 పరులకు నేనోడఁ బగవాఁడు వచ్చి - పెరిగి యుద్ధమునకుఁ బిలిచినచోట
 ధీరత దొఱగి సంధికి నియ్యకొనుట - వీరధర్మము గాదు వెలఁది ! నాకింక
 నలినలోచన ! విను నాయంతవాని - బలియుఁ జేపట్టక పట్టె సుగ్రీవుఁ ;
 గాన రాముఁడు నీతిగలవాఁడుగాఁడు - గాన రామునిపొందు గావింపఁ దగదు..
 తెరలి సుగ్రీవుండు దిక్కులేకున్న - నరిగి రామునకు బంపై చేరెఁగాక ;
 నాకేల రాముఁడు ? నాకేల సంధి ? నాకేమిటికి వేడ ? నలిదూలి యొకని
 నామహితాత్మకుం డతిధర్మ పరుఁడు - రాముఁడు నన్ను నూరక యేల చంపుఁ ?
 బోల వీమాటలు పోయి సుగ్రీవు - వాలాయముగఁ గ్రూరవజ్రప్రహార
 మూలమై యొప్పు నాముష్టిఘట్టనల - నేలఁ గూలిచి వత్తు నెమ్మది నుండు."
 మని తార మరలి పొమ్మని వీడుకొలిపి - యనిమిషేశ్వరపుత్రుఁ డగువాలి వెడలెఁ450
 గలఁగొనఁ జుట్టిన కర్తృపాశములు - నెలకొని దిగిచిన నిలువ రాకున్న
 వెడలుచందంబున వెరవును లావు - కడిమియుఁ దెంపు సుతకటముగా వెడలి
 శరధులు గలఁగ భూచక్రంబు వడఁక - గిరు లొడ్డగిల్లఁ గిష్కింధ ఘూర్ణిల్ల
 గర్జించి చనుదెంచి కదిసి సుగ్రీవు - తర్జించి చూచి యుదగ్రుఁడై పలికె.
 "నాతోడఁ బోరాడి నా కోడిపాటి - యేతెంచితివి యిప్పు డిటు లజ్జమాని,
 యేతెంచితే నేమి యిప్పుడే జముని - వాతికి నిను నుట్రవడియం బొనర్తు
 బెదరక చెదరక బెట్టుబీరములు - వదరక నొక్కింత వడి నిల్వూ చాలు.
 నాలంబులో ముష్టిహతి నిన్ను నేల - గూలిచి ప్రాణము ల్గొందు నే" ననుచు
 నులుమని పిడుగుతో నుల్లసం బాడు - కట కై నతనముష్టి గట్టిగాఁ బట్టి
 పరతెంచి పొడిచిన భానుతనూజుఁ - డొరగి నెత్తురు గ్రక్కి యొయ్యనఁ దెలిసి 460
 ధీరుఁడై నిలిచి గద్దించి యింద్రజుని - కేరడం బాడి సుగ్రీవుఁ డిట్లనియె.
 "నన్నవు నాకుఁ బూజార్హుండ వనుచు - నిన్నాళ్లు సైచితి నింతియే కాని
 విగ్రహంబున కేను వెఱతునే తొంటి - సుగ్రీవుఁడను గాను జూచి పోరాడు.
 వాలి నిన్నిప్పు డవశ్యంబు చంపి - పాలింతుఁ గపిరాజ్యపదము నే" ననుచుఁ
 గడునల్గి సాలవృక్షము వేగఁ దెచ్చి - వడి నార్చి వైచిన వాలి కంపించి
 పుడమిపైఁ బడి మూర్ఛఁ బొంది యొక్కింత - వడిఁ దేరి గర్వదుర్వారుఁడై మిగుల

ధీరుడై శూరుడై దివిజులుప్పొంగ - నారవిజుని వైచె నడరిశైలమున
 నదరక సుగ్రీవుఁ డడఁచె వాలమునఁ - బదముల నొప్పించె బలియుడై వాలి
 కరనఖంబుల వ్రచ్చెఁ గడఁగి సుగ్రీవుఁ - డురుముష్టి నొప్పించె నుగ్రుడై వాలి
 యంతటఁ దనియక నార్పులు నిగుడ - నంతకంతకు లావు లడరి యివ్వులును 470
 ఘనపదాపది కచాకచి నభానఖిని - చెనసిముష్టాముష్టి చెలఁగి పోరుచును
 హు మ్మని మ్రోయుచు సూర్పు లొందొండ - గ్రమ్మ నంగముల రక్తంబు లుబ్బుచును
 వాలము ల్బాహులు వరుస నొందొండఁ - గీలించి పెనఁగుచుఁ గినిసి తాఁకుచును
 జాయుచు డాయుచు బలిమి నొందొరుల - వ్రేయుచు ద్రోయుచు విపులనత్త్వముల
 దూటుచు దాఁటుచుఁ దోడ్తోనఁబగలు - చాటుచు మీటుచు సాంద్రమర్తముల
 నిరువురు కడిమిమై నిబ్బంగిఁ బోర - సురలోకనాయకసుతునకు లోగి
 తరణితనూజుఁ డత్తఱిఁ జాల నొచ్చి - గరువంబు దక్కి సంగరభూమిఁ జిక్కి
 పెదవులు దడపుచుఁ బెంపెల్లఁ బొలిసి - కుదిసి భీతిల్లి దిక్కులు చూచుచుండె.
 నిగ్రహానుగ్రహనిధి రాముఁ డంత - సుగ్రీవుఁ డలపడ స్రుక్కుటఁ జూచి

—: అమోఘాస్త్రముచే వాలి గూలుట :—

యీలోననే వాలి నే నేయకున్న - వాలి సుగ్రీవుని వధియించు ననుచు 480
 జలనిధు లేడును జగము లీరేడు - కలఁగి భూతల మెల్లఁ గడఁగి కంపింప
 గుణనాద మొనరించి కోరి మైఁ బెంచి - తృణముగా దృష్టించి తెగఁదీసి పోసి
 వెస నమోఘాస్త్రంబు వింట సందించి - యసమానబలశాలి యగు వాలి నేనె
 నేయుడు నద్బాణ మినవహ్నిరుచుల - మాయించి వడి నభోమండలి నిండి
 యురుతరానలకీల లోలుక నొందొండ - గరుడోరగామరగంధర్వు లదరఁ
 దనపుత్రు రక్షింప దాయ శిక్షింప - నినుఁ డిట్టియస్త్రమై యేతెంచె ననఁగఁ
 దపనపుత్రుడు గాన దండధరుండు - కృపఁ దమ్ముడైన సుగ్రీవునిఁ బ్రోవఁ
 దనకేలదండ ముద్ధతి వాలిమీఁదఁ - బనిచెనో యన పుహాపవనవేగమున
 మరవడి జనుడెంచి యురమున నాటఁ - దరుచరపతి గూలె దర్పంబు దూలి
 కెరలి దిక్కురులతో గిరులతోఁ బెలుచఁ - దరులతో నందంద ధరణి కంపింప 490
 మరము గాడినబాణ ములువడి వెడలి - ధరఁ గాడె నత్తఱిఁ దరుచరేశ్వరుడు
 నవిరళరక్తసిక్తాంగుడై వాలి - యవనిఁ ద్రెళ్ళిన పుష్పితాశోక మనఁగఁ
 బ్రళయ కాలంబునఁ బ్రభ లెల్ల మాని - యిలమీఁద వ్రాలిన యినునిచందమున
 నవకుడై యవనిపై నమ్ముతోనుండ - నవనీశుఁ డగు రాముఁ డటఁ జేర వచ్చె.
 వచ్చిన రఘురాము వాలి వీక్షించి - యిచ్చలోపలికోప మెనఁగ నిట్లనియె.
 “నోరాఘవేశ్వర ! యోరామచంద్ర ! - ధారుణీపై నిన్ను ధర్మాత్ముఁ డంద్రు.
 దమమును శమమును దయయు సత్యంబు - సమబుద్ధి నీతియు సౌమనస్యంబు

మొదలై నషడ్గుణంబులరాశి యగుచు - పొదవిన నీపెంపు పొల్లుగాఁ జేసి
 యెనసి సుగ్రీవుతో నేను బోరాడ - నను నేయనగు నయ్య! నడుఁ జొచ్చి నీవు
 వీను నీకపకార మెన్నఁడు సేయ - నేను నీకును దోష మిచ్చఁ జింతింప 500
 నీకు శత్రుఁడఁ గాను నీశత్రుఁ గూడ - నీకు శత్రులులేరు నికృతు లేనెఱుఁగ
 నెఱిఁగి యుపేక్షింప నిటు సేయఁదగునె? - నెఱిఁగియు నెఱుఁగవై తినవంశతిలకః
 శరభకంఠీరవ శార్దులకోల - కరిహరిణాదుల ఖండింపఁ గోరి
 వసుధ రాజులు వేఁట వత్తురుకాక - యెసఁగఁ గోతులఁబట్టి యెందుఁ జంపుదురు?
 అర్కసూనుఁడు మేము నన్నదమ్ములము - కర్కశమతిఁ బూని గారవం బెడలి
 యడర మేమెఱైన నైతిమి కాక - కడఁగి నీ విటు చంపఁ గారణం బేమి?
 కుందేలు నుడుమును గూర్తంబు నేఁదుఁ - బందిసాలువయును భక్ష్యముల్ గాని,
 వంచనఁ జంపి యీప్లవగంబుఁ దినరు - పొంచి న న్నిట్లేసి పొలియించి తేల
 మనుజేశ! యింక నామాంసర క్తంబు - లనుభవింపుము నీవు ననుజుండుఁ గూడి,
 విశదకీర్తుల జగద్విఖ్యాతుఁ డైన - దశరథు పనుపున ధర్మంబుపూని 510
 వనములఁ దపసివై వర్తింపవచ్చి - జననాథ! జీవహింసకు రోయవైతి
 ధరణీపై మే మొక తప్పుచేసినను - భరతుండు తగుఁ గాక పట్టి శిక్షింప
 నీకుఁ గారణమేమి? నీవు భూపతివె? - చేకొని యిట్లెల చేసితి నన్ను?
 నీదేవిఁ గొనిచన్న నీచరావణుని - నాదట సాధింతు నని యేగుదెంచి,
 నను డించి నీవర్కనందనుఁ బట్టి - తనయంబు నీతి బేల్లెతి లోకముల
 నీవార్త నీవు నా కెఱిఁగించితేని - దేవ! నీదేవి సాధింపనే యేను?
 నాతతబలశాలి యై యేగుదెంచి - సీతామహాదేవి చెఱఁగొని చనిన
 వానిని మున్ను నా వాలరోమములఁ - బూని బంధించి యంబుధు లెల్ల ముంచి
 కరుణించి విడిచిన ఘనబాహుశక్తి - సౌరిది లోకములను సుగ్రీవుఁ డెఱుఁగుఁ
 బెలుకుర నన్నుఁ జంపెడివాఁడ వకట - బలిమిమైఁ నాదృష్టి పథమున నిల్చి 520
 ననుఁ బేరుకొని పిల్చి నను మందలించి - జననాథ! కడిమిమైఁ జంపలే వైతి!
 చలము గైకొని డాగి జంపితి నన్ను - దలపోయ నిది రాజధర్మంబె?" యనిన
 వాలిమాటలు విని వసుధేశుఁ డనియె - "వాలి! యామాటలు వలవదు నీకుఁ
 గపివంశమునఁ బుట్టి కపులతోఁ బెరిఁగి - చపలుఁడవై ధర్మశాస్త్రంబు తెఱఁగు
 తెలియక నీవు నాదెసఁ దప్పుమోపి - పలికెద విది ధర్మపద్ధతి గాదు
 నీవన్న పలుకు లన్నిటికి యుక్తముగ - నావాక్యములు కొన్ని నయబుద్ధి వినుము
 అనుజునిఁ దనుజన్తు నట్లగ్రజుండు - పనుపంగ వలె నంధ్రు మహి ధర్మవిదులు
 ఆమేర దప్పి నీ వపరాధహీనుఁ - దామరసాప్తనందనుఁ బురివెడల
 నడఁచి వానిని గోడ లై యొప్పునతని - పడఁతిని రతిఁ బట్టి బల్కి భోగించు

కామాంధుఁ డెందైనఁ గలఁడె ? నీవంటి - పామరుఁ డొకఁడు దప్ప జగత్త్రయమున
 నది యటులుండని మృతఁడును నేను - గదిసి సఖ్యము సేయుకతమున నీవు
 జగతిపై నామిత్రశత్రుండ వగుటఁ - దెగి నాకు నిన్ను వధించుట తగవు.
 అకలంకులై వేఁట లాడెడివారు - నొకటి దీమమునొడ్డి యొకటి సేయుదురు,
 ఉరుశక్తి మాటున నుండి వేయుదురు - పరికింప దీనఁ బాపము లేదు నాకుఁ
 గావున శాఖామృగం బగునిన్ను - నేవిధిఁ జంపిన నెగ్గెల కలుగు ?
 చతుర బాహుశక్తి జగతి నంతటికిఁ - బతియైన భరతుని పంపున వచ్చి
 దుష్టమృగంబుల దుష్టరాక్షసుల - సృష్టిపై మేము శిక్షించుచుండుదుము
 నీ తమ్ముఁ డగువాని నెలఁతఁ గైకొన్న - పాతకుఁడవు గానఁ బట్టి చంపితిని
 రాజదండితుఁడు నారకబాధఁ బొరయఁ - దోజమై గాన నాయుగ్రాస్త్రనిహతి
 మనికీతపడక నిర్మలుఁడవై యింక - ననిమిషరాజ్యసౌఖ్యముఁ బొందు మీవు” 540
 అని యొప్ప రఘురాముఁ డాదువాక్యములు - విని వారి కనుమూసి వివశుఁడై యుండి
 కొంతసేపునకుఁ బేర్కొని రామచంద్రు - నెంతయుఁ గనుఁగొని యిట్లని పలికె.
 “ఓరామ ! గుణధామ ! యుగ్రాంశుధామ - తారాధిపానన ! తార నాదేవి
 దేవరశౌర్యంబు దెలిపి నేఁ డనికిఁ - బోవల దన్న దుర్బుద్ధి పాటించి
 విధివిహితంబున వెనక నే వెడలి - యధిక జన్యమున నిట్లవనివైఁ బడితిఁ
 బడినకోపమున దుర్భాషలు కొన్ని - జడిమి పల్కితి నింక పైరింపవయ్య !
 తనపాటుచింతింపఁ దారకు వగవఁ - దనయు నంగదునకై తలఁకెద నధిప !
 వింత కేమగుదురో యింతియు సుతుఁడు - ఇంతటిదురవస్థ యే వచ్చు రెఱుంగ ;”
 నని శోకమోహంబు లనుపయోరాశి - మునిఁగి మూర్ఛిలియుండె మూగచందమున,
 అంతఃపురంబున కావార్త పోవ - నంతలోఁ దారాదు లైన కామినులు 550
 వారి గూలినమాట వజ్రమై తమదు - వాలుగుండెలు నాట వసుధపైఁ గూలి
 యంతలోఁదెలియుచు హా ! యనివారు - నంతలోఁ దారుచు నచట పోలుచును
 హా యంగదా నేఁడు నావారి దివికిఁ - బోయెఁగదా యంచుఁ బొగులంగఁ గ్రుంగ
 నంగదుఁ దోడ్కొని యతులశోకమునఁ - బొంగియుఁ బొంగి యేడ్పులు నింగి ముట్ట
 వేవేగ కిష్కింధ వెడలి రా నడుమఁ - ద్రోవ వారల నెదుర్కొని కపు లనిరి.
 “వారి రాఘవుచేత వసుధపైఁ గూలె - నేల పోయెదరు ? పోయినఁ బ్రమాదంబు
 రాక మానదు సుమీ ! రామసుగ్రీవు - లేకమై యుంట మీ రెఱుంగరే మొదల ?
 నీయంగదునిఁ బట్టి యేమి సేయుదురో ? - దాయల మది నమ్మఁ దగ దటుకాన

—: తార ప్రలాపించుట :—

నితనిచేఁ గపిరాజ్య మేలింత మింక - మతిమంతు లగు కపు ల్తనకు నున్నారు
 “పోవల” దన్న నప్పుడు తార తగవు - భావించి వెన వారి పలుమాటు దూరి 560

యేటి కంగదుఁడు ? మీ రేటికి ? రాజ్య - మేటికి ? నాకుఁ బ్రాణేశ్వరుఁ డైన
 వారిఁ జూడక"యంచు వారి వారించి - యాలోనఁ దార తారాధిపవదన
 తనమదిలో వారిఁ దలపోసి పోసి - ఘనశోకమునఁ జనుఁగవ చూచి చూచి
 యమరేంద్రసుతురాక యల్లంతఁ జూచి - సమకట్టి డాయుచు సత్కిరీడఁ గోరి
 రాసిగ నాసురరాజేంద్రసుతునిఁ - బాసితి రింక నీఫలముచేఁ జేతఁ
 గుడువుఁ డింతటనుండి కుచము లారనుచుఁ - గడునల్క వెస నుగ్మగతి మోదుకొనుచుఁ
 బుడమి గంపింప నద్భుతశోక మడర - నెడపక నిబ్బంగి నేతేర తార
 హారముల్ దెగి రాల నలివేణి దూల - భారంపుఁజనుఁగవ పయ్యెద జార
 నీరజంబునను దేనియ గారినట్టు - తోరమై కన్నీరు దొరుగ నందంద
 బలువిడి నేతెంచి పవనవేగమున - లలిఁ దూలి పడు పుష్పలతికయుఁ బోలె 570
 నావాలిపైఁ బడి యందఱుఁ బొగుల - లావేది తార ప్రలాపింపఁదొడఁగెఁ.
 "గపికులాధీశ్వర ! కపిరాజచంద్ర ! - కమరాజశేఖర ! కపిసార్వభౌమ !
 సకలసురాసురసంఘంబులందు - నకలంకసత్త్వండ్ వధినాథ ! నీవు
 అఱిముఱి వింధ్యాద్రి లగు మహాగిరులు - పెఱికి వేఁటాడిన బిరుదవు నీవు
 బలియుఁడై త్రిభువనపాలుఁడై వెలయు - కులశైలభేదికిఁ గొడుకవు నీవు
 కోలంబనునిపేరి క్రూరగంధర్వు - నేలఁ గూల్చిన రణనిపుణుండ వీవు
 నీవు మానవునిచే నీచతఁ బొంది - యీవిధిఁ బడి తింక నేమనఁ గలను ?
 ఇనతనూజుఁడు నిన్నునెదుర లావేది - యనిలోన నినుఁ గెల్తు నని రాముఁ దెచ్చె,
 రాముని ననిఁగెల్వ రా దని యంటి - నామాట వినవైతి వామన్నిగొంటి
 వామహాత్ముఁడు విష్ణు వటు పోకు మంటి - భీమశౌర్యుఁ డతండు బిరు దేల యంటి ;
 నినుఁ జంప వచ్చిన నీపాలిమృత్యు - వనక రామునిచేత నారడి పడితి
 వొలసి దేవాసురు లొగిఁ దర్చితర్చి - బలమఱి యటఁ బాయఁబడి యున్నఁజూచి
 యడరి వాసుకి మందరాద్రికిఁ జుట్టి - వడి సముద్రము దీర్చు వరశక్తిపేర్కిఁ
 ద్రిజగంబులందును దీపించునట్టి - భుజములు పెంధూళి బ్రుంగెనే నేఁడు ?
 అతిసత్త్వఁ డగు రాక్షసాధీశుఁ బట్టి - ధృతి విలపింప నీదృఢముష్టిఁ గట్టి
 మునుకొని వార్ధుల ముంచి ముంచెత్తు - ఘనవాల మిట ధూళిఁ గలిసెనే నేఁడు ?
 కఠకంఠశ్రీపాదకమలంబుమీఁద - తెఱఁగొప్ప నీమౌళి తేటియై వ్రాలు
 వట్టిసీమస్తకం బకట ! యిచ్చోట - వట్టినేలను గూల వలసె నేమందు ?
 హృదయేశ ! నినుఁ బాసి యే నిల్వఁజాలఁ - గలసి నీవున్న లోకమునకు వత్తు ;
 వేదన నిటమీఁద వేగ పాలైతి - నాదిక్కులేమికి నాకేమి వగవ? 590
 గోత్రానిందన ! కోరి నీకన్న - పుత్రు నంగదుఁ జూచి పొక్కెదఁ గాని
 దూలితోఁ బాటి నీతొడలపైఁ బొరలు - బాలు నంగదు నేలి పాలింపవయ్య :

యురముపైఁ దొడలపై నుంచి మన్నించి - శిరము మూర్కొని ముద్దుచెక్కిళ్లు పుణికి
కరము ముద్దాడి నీగరాపుఁబట్టి - వరుస నంగదు నేల వారింప వధిప !”

యని ప్రలాపించుచు నతివ సుగ్రీవుఁ - గనుఁగొనిపల్కె శోకము వెల్లివిరియఁ
“దలకొని వాలిముందట నిల్వలేక - పలుమారు దెసచెడి పందవై పాటి
గతిమాలి పోయి రాఘవుఁ దోడితెచ్చి - కృతకజయంబునఁ గిష్కింధఁ గొంటి !
నీకోరిన ట్లయ్యె; నీపగ దీరె - గైకొని భోగింపు కపిరాజ్యపదవి ;
నెడ మాఱలాడ నాయినవంశుతోడఁ - గడు హనుమంతుఁడు గలిగెనే నీకుఁ ?

బలుమాటు బుద్ధులు పరికించి చెప్ప - నల నీలతారు లున్నారులే నీకు ?” 600

నని పల్కి రఘురాము నజ్ఞాక్షి చూచి - “జననాథ! యీవారిఁ జంప నేమిటికి ?
మెఱసి నిన్నిటుచేయ మీతండ్రితోడ - గఱపెనే రఘురామ ! గణుతింప వాలి ?
వెరవొప్ప నీరాజ్య విభవంబుగొన్న - భరతుఁడే రఘురామ ! పరికింప వాలి ?
చెనఁటియై నీదేవిఁ జెఱగొనిచన్న - దనుజుఁడే రఘురామ ! తలపోయ వాలి ?
వాలి నకారణ వైరంబుఁ బూని - యేలయ్య ! తెగటార్చి తిబ్బంగిఁ గడఁగి ?

నీయట్టిసుకృతికి నీయట్టిపతికి - నీయట్టికారుణ్యనిధి కిట్లుతగునె ?

జనకజతోఁ గూడి చనియెనో యెఱుక - ఘనమైనవిరహాగ్నిఁ గ్రాగెనో యెఱుక ?
భూమీశ ! నేఁడు నాపుణ్య మిట్లుండె - నేమి సేయుదు నింక ? నేమందు విధికి ?
నీవాలి నెడఁదాసి యే ముండఁజాల ; - దేవ ! నన్నును బట్టి తెగటార్చవయ్య !”

యని యురంబును మోము నందంద మోది - కొనుచు వాలిని బేరుకొని ప్రలాపింప
నావేళ హనుమంతుఁ డట తారఁ గదిసి - నీ వెఱుంగని ధర్మనియతులు గలవె ?
యాజి వీరస్వర్గ మందిన వాలి - కీజాడ శోకింప నేల ? యీపనులు
దైవయత్నము లంచుఁ దాఁ బలుమాటు - ధీవిచక్షణుఁ డిట్లు తెలుపుచునుండె.

—: వాలి సుగ్రీవునకు హేమదామ మిచ్చుట :—

నంతలోఁ గనువిచ్చి యమరెం ద్రతనముఁ - డింతింతయనరాక యింతి శోకింప
నంతకంటెను మించె నంగదుపగవు - నంతయు నటుచూచి యర్కజుఁ జూచి
“పూనిరామునిచేత భువనంబు లెఱుఁగ - భానుజ ! నేఁడు నీపగ సాధ్యమయ్యె ;
క్షితిమీఁద రాజుల కృప నమ్మఁదగదు - మతి నుబ్బి చెడక యేమరక వర్తింపు ;
మడరరామునితోడ నాడినప్రతిని - యెడపక గావింపు మిటమీఁద నీవు
పాయక నాతోన బలిమి పోరాడి - మాయావి కడిమియై మడసిన మెచ్చి
పూనినవేడ్కతోఁ బురుహూతుఁ డిచ్చె - మానై నయీ హేమమాలిక తొల్లి 620
యిది నీవు ధరియింపు మీకపిరాజ్య - పదమున కిది నీకుఁ బరఁగు చిహ్నంబు
లీయంగదునిశోక మింక వారింపు - నాయట్ల గొనియాడు న న్నటపింపు
మాసుషేణునిపుత్రి యైనయీతార - ధీసార దీనిబుద్ధిని బ్రవర్తిలుము.

ఏను జేసినతప్పు లెల్లను మఱువు - మూని నామెయిఁ బ్రాణములు నిల్వ వింకఁ
 గైకొనుమీ మాలికారత్న" మనుచు - శోకానతగ్రీవు సుగ్రీవుఁ బిలువ
 నతఁడును రఘురాము నానతి వడసి - యతిభక్తిఁ దాల్చె నాహైమదామంబు.
 అనువొప్ప మఱి వారి యంగదుఁ జూచి - తనమదిలో నున్న దయతోడఁ బలికె
 “నోకుమారక ! శోక ముడుగుము నీవు - శోకింప నేటికి సుగ్రీవుఁ డుండ ?
 నలినాప్తసూనుండు నాకంటె నిన్ను - లలిఁ బెంపుతో నుపలాలింపఁగలఁడు
 సుగ్రీవుఁ డెక్కడ ? శూరతఁజూపె - నగ్రణివై యుండు మన్న ! నీ వచట 630
 చిరతరకీర్తులు సిద్ధించు నీకు - నురుతరసౌఖ్యంబు లొగిఁ బొందు నీకుఁ
 బరఁగఁ గిష్కింధకుఁ బట్టంబు గట్టి - యరయుచునుండఁ బుణ్యము సేయనైతి ;
 వనిమిషపురమున కరిగెద నింక” - నని చెప్పి రఘురాము నర్థితోఁ జూచి,
 “యోరామ ! యే నిట్టు లొదవి సుగ్రీవు - తో రాసి పోరాడ నది మధ్యమయ్యె
 నారంగ నంగదుం డబల యేమైన - నేరముల్ చేసిన నేర్పుగాఁ గొనుము
 ఇనసుతుతర్వాత నితని రాజుగను - మనువంశతిలకుండ ! మహి నిల్పవలయు,
 వేదశాస్త్రంబుల వెదకి ని న్గాన - రాదిమధ్యాంతంబు లవి లేవు నీకుఁ ;
 గను విచ్చి ప్రాణావసానకాలమున - నొనర నా కిదె తోచుచున్నాఁడ వీవు ;
 అటు పోయె ననియెడి యామూర్తిఁ గంటి - నటుగాన నేను గృతార్థుండ నైతిఁ
 బంకజహితవంశ ! పరమకల్యాణ !-యింకఁ బ్రాణము లుండ వీయమ్మఁ బెఱుకు” 640
 మనిన రామునియాజ్ఞ నాదివ్యశరము - పొలుపొంద నీలుండు పెఱికి వైచుటయు
 గరమొప్పఁ దనబాహ్యగతులు బంధించి - మరలినపవనుతో మనసు సంధించి
 యామెయిఁ బరమమై యింపారు రాము-శ్రీమూర్తి మనములోఁ జెలువొప్పఁజేర్చి
 బ్రహ్మపదానందపరుఁ డైన వారి - బ్రహ్మరంధ్రంబునఁ బ్రాణము ల్విడిచె
 నావేళఁ దారాదు లైన కామినులు - నావారిపైఁ బడి యందంద వగవ
 నంగదసుగ్రీవు లచ్చటిప్లవగ - పుంగవుల్ “హా ! వారి ! పోయితే” యనుచు
 విలపించుచుండ నావేళ సౌమిత్రి - నలినాప్తసుతుని నందఱి విచారించి
 “హనుమంత ! నీవింక నంబరమాల్య - ఘనగంధసారాదికములు దెప్పింపు
 శిబికఁ దెప్పింపుము శీఘ్రంబె తార - నిబిడహాటకరత్ననిర్మితంబుగను”
 అని పంప వారెల్ల నట్ల కావింప - వనచరు లందఱు వచ్చి రచ్చటికి 650
 మఱి తార మొదలైన మగువలయడలు - తెఱఁగొప్ప వారింబె దిననాథసుతుఁడు
 నాలోన రఘురాము ననుమతి వడసి - వారికిఁ బరలోకవైదిక క్రియలు
 చేసి యాదశరాత్రి శేషకృత్యములు - భాసురగతిఁ దీర్చి పరిశుద్ధిఁ బొంది
 యంగదుండును దాను హనుమదాదులును - సంగతి నారామచంద్రుఁ గాంచుటయు
 విపులసంతోషంబు విలసిల్ల నంతఁ - గవినాయకులకు రాఘవుఁ డిట్లు అనియె.

“మీరింక నాయాజ్ఞ మీఱక పోయి - శ్రీరమ్యముగను కిష్కింధఁ గై సేసి
స్థిరమైన కపిరాజ్యసింహాసనమునఁ - పరఁగ సుగ్రీవునిఁ బట్టంబుఁ గట్టి
యొందంగ నంగదు యువరాజ్యపదము-నందఁ బట్టము గట్టుఁ” డని యొప్పఁ బలుకఁ
దడయక వానర దండనాయకులు - కడుఁగూడి కిష్కింధ కప్పు డేతెంచి
నూత్నశృంగార మనోహరాగార - రత్నవితర్దికారమణీయహార

660

రంగవల్లీహార రంజితద్వార - రంగధ్వజోదార రమ్యపటీర
నీరపూరితమార్గ నిరుపమాకార - పౌరసంచార సంభరితంబుగాఁగఁ
జెలఁగి యాపురము గై సేయించి నగరు - కొలువుకూటంబు మిక్కుట మైన సిరికిఁ
గారణంబుగ నలంకారం బొనర్చి - వారిధినదనదీవారియు మఱియుఁ
దగుమంగళద్రవ్యతతులుఁ దెప్పించి ? - మొగి నిండ శుభతూర్యములు మ్రోయుమండఁ
బుణ్యాంగనామణు ల్పొలుపొందఁ జాలఁ - బుణ్యాహవాచనపూర్వకంబుగను
సింహచర్తంబునఁ జిహ్నితంబైన - సింహపీఠిని గపిసింహంబు నునిచి
సురపతిఁ బోలె భాసురలీలఁ బ్లవగ - వరు లభిషేకపూర్వంబుగాఁ గదిసి
లలితపుణ్యోదయలగ్నంబునందు - బలియు సుగ్రీవునిఁ బట్టంబు గట్టి
యురుసత్త్వ నంగదు యువరాజ్యమునకుఁ - గరమొప్పఁ బట్టంబు గట్టిరి ప్రితి 670
నంగదు యువరాజ్య మందును నిలువఁ - బొంగె వేడుక లంతిపురవరంబునను
అల నీలతారాంజనాతనూభవులు - కలబింధువులు పొడగనిరి సుగ్రీవు
నితరవానరనాథు లెల్లఁ గేల్తొగిచి - రతిమోదమునఁ గొనియాడిరి ప్రితి.
అంత సుగ్రీవుఁ డుదాత్తసంపదల - నెంతయుఁ బెంపొంది యింపు సొంపొంది
వనచరబలముతో వడి నేగుదెంచి - ఘనరత్నకోటులు కానుక లిచ్చి
యాదటఁ బెంపొంది యారామచంద్రు - పాదపద్మములకు భక్తితో మ్రొక్కి
కరములు ముకుళించి కడుఁ బ్రేమ నిలిచి - పరమసమ్మదమున భానునందనుఁడు
“ఇచ్చోట నేటికి నింక నాపురికి - విచ్చేయుదురు గాక : విశ్వలోకేశ :”

యనవుడు సుగ్రీవు నాననాంబుజము - కనుఁగొని ప్రితి రాఘవుఁ డిట్టు లనియెఁ.
“దపసులు పురమునఁ దగదు వర్తింపఁ - దపనజ : కిష్కింధ తగదు; మా కింక 680
మహిమీద నాషాఢమాసంబు వచ్చె; - నహితులపైఁ బోవ ననువుగా దింక
వానకాలము మాల్యవంతంబునందు - నే నుండఁగలవాఁడ నెబ్బంగి నైన
ఇనతనూభవ : నీవు నీవానకాల - మొనరఁ గిష్కింధలో నుండుము పోయి
తలకొని మఱి శరత్కాలంబునందుఁ - బొలుపొందఁ బగరపైఁ బోదము కడఁగి”
యని చెప్పి మన్నించి యతని వీడ్కొలిపి - యనుజన్తుఁడును దాను వచ్చోటుఁ బాసి

—: శ్రీరాములు మాల్యవంతముఁ జేరుట :—

వసుధేకుఁ డమృతమాల్యవంతంబునందు - గుసుమకోమలి సీతగుణము పాయంబు

నసమానరూపవిలాస మెన్నుచును - అసమానశోకార్తుడై యుండె నంత.
 ధరణిజ నెడఁబాసి తలఁకెడురాముఁ - బొరిపొరి దుఃఖము ల్పొదువుచందమున
 నఱిముఱి దివినుండి యంబుజమిత్త - మెఱయనీ కందంద మేఘము ల్వొడమె.
 రావణురాజ్యంబు రఘురాముచేత - నీవిధి చలియించు నింక నన్పగిది 690
 నొలసి యొండొండ విద్యున్నికాయములు - జలదంబులందుండి చలియింపఁదొడఁగెఁ
 గైకొని యింక నిజ్ఞేకులవల్లభుఁడు - నాకారిపై దండు నడుచుచున్నాఁడు
 అని సురలకుఁ జెప్ప నరిగెనో ధాత్రి - యన వాయువులఁ దోడ నట ధూళి యెసఁగె.
 నాలంబులో దైత్యు నణఁగింపు మనుచుఁ - గాలుఁడు తనచేతికాలదండంబుఁ
 బొనర రాముని కిచ్చి పుత్తెంచె ననఁగఁ - దనరార దివి నింద్రధను వొప్పెఁ జూడ.
 నమరులు రామునకై దండువెడలఁ - గొమరార భేరులు ఘోషించుపగిది
 నున్నతధ్వనులతో నొండొండఁ బర్వి - మిన్నెల్ల భేదిల్ల మేఘంబు లుఱిమె.
 నలరుప్రావృట్కాల మఘపురుషుండు - లలిమీఁద నాకాశలక్ష్మితోఁ గదియ
 నొగి సరు లెగి రాలుచున్న ముత్యముల - పగిదిఁ దొల్చినుకులు పడియె నందంద.
 యగపడి చెఱవోయె నని కూఁతుఁ దలఁచి-వగచి నిట్టూర్పులు పడిఁ బుచ్చుకరణి 700
 వెఱపున లావులు వెడలె నందంద - ధరణి నెల్లెడల నుదగ్రంబు లగుచుఁ
 జనుదెంచి రామలక్ష్మణపయోధములఁ - గనుఁగొని సురచాతకము లుబ్బువగిది
 గనుఁగొనఁ బర్వెడు ఘనపయోధములఁ - గనుఁగొని దివి చాతకము లుబ్బుదొడగె.
 ధిమిధిమి యనుచు మద్దెల మ్రోయుపాట - లమర నదీమణు లాడుచందమునఁ
 ఘుమఘుమ మనుచు మేఘుండు గర్జింప - నమరఁ గేకాస్ఫూర్తి నాడె నెమల్లు.
 రాక్షసాంగములపై రాముబాణములు - లక్షింపఁ బడు నిట్టిలాగు నన్నట్లు
 పర్వతాగ్రములపై భయదఘోషములు - పర్వి నిర్భాతము ల్వడియె నందందఁ.
 బ్రకటంబుగా దైత్యపతి మేనిమాంస - శకలంబు లిటు రణస్థలి నిండు ననిన
 పరుసున నింద్రగోపము లంతకంత - నరుణారుణంబులై యవనిపైఁ బడియె.
 రావణుఁ జంపుచో రఘురాముమీఁద - దేవత ల్తలలూచి దివ్యపుష్పములు 710
 నెడనెడ వర్షింతు రీక్రియ ననిన - వడుపున మహి రాలె వర్షోపలములు.
 రావణుకీర్తిపరంపర లణఁగి - పోవు నిం కిట రామభూపాలుచేత
 ననినచందమున రాయంచలపిండు - చని క్రొంచగిరిమీఁదఁ జయ్యన నడచె.
 ననిమొనఁ దనపుత్రుడైన సుగ్రీవుఁ - డనిమిషాధిపసూను నకటఁ చంపించె
 నలుగు నాపై నింద్రుఁ డని సూర్యుఁ డున్న - బలితంపు కో టన్న పరివేష మొనరె
 గుదియని కడఁకతో గోది యాకాశ - నది నాడఁబోయిన నాగకన్యకలు
 చని చని మగుడ రసాతలంబునకుఁ - జనుదెంచుగతి వర్షజలధార లమరె.
 వాసిగాఁ దమకు జీవనము లవ్వారి - గా నమర్పించిన ఘనుని వేనోళ్లఁ

బొగడుచందమున నద్భుతవృత్తిభేద - మనుచు మండుకంబు లఱచె నందంద.
 వలయమేఘములు ప్రావృష్యధూమణీకిఁ - గలయ మైఁ బూసిన కస్తూరి యనఁగ 720
 ధరణి నెల్లెడలను దనువు సొంపెక్కి - పరఁగ నీలచ్ఛాయ పంక మొప్పారు
 వారాశి నొడఁగూడి వల నేది రాము - ఘోరబాణాగ్నిఁ గ్రగుట విచారించి
 చఱచి పో వెఱచిన చాడ్చున వరద - లఱిముఠిఁ జెలుపుల నందంద నిలిచె.
 లోకకంటకదైత్య లోఁబెట్టు కొంటిఁ - గాకుత్స్థఁ డిదె నిన్ను ఖండించు ననుచు
 సుడిఁబడి మొఱవెట్టుచును భానుకరణి - వడి మ్రోయుచును జొచ్చె వారి పెన్నదుల.
 నంత వానలు వెల్చె నవనిపై నపుడు - నంతంత దివి నున్న యభ్రము ల్విరిసెఁ
 దెలివొంది కిరణము ల్దిశ లెల్ల నిండెఁ - జెలువొంద రవి ప్రకాశించె లోకముల
 ధరణి నిష్పంకమై తనరె నెంతయును - గరమొప్ప గొలఁకులఁ గమలంబు లమరె.
 గూలము ల్తదకరుల్ గుచ్చి గోరాడె - రేలు నక్షత్రచంద్రికలు పెంపారె
 వచ్చె నంచలు సరోవనికిఁ గాపురము - మెచ్చెఁ దామరతూండ్లు మెలఁత లుల్లమున 730
 చెఱుకు రాజనమును చేనులపంట - తఱు చమ్యో వృషభయూథము రంకె వ్రేసె.
 గలక నంతయుఁ బాసి కనుపట్టె జలము - ఇలఁ దెరువరులకు నిచ్చె సౌఖ్యంబు.
 చదల నిర్తలములై జలదంబు లొప్పె - నదు లెల నింకి కాల్పడలయ్యె నంత.
 అటమున్నె హనుమంతుఁ డర్కజుఁ గదిసి - “యిట శారదాగమం బేతెంచె నింక
 శ్రీరాముకార్యంబు సేయంగవలయు - వారు వీరన కెల్ల వానరాధిపుల
 రప్పింపు” మనవుడు రవిసూనుఁ డలరి - యప్పుడే పడవాలుఁడగు నీలుఁ బిలచి
 “వివిధపర్వతసరిద్వీపాధిపతుల - ప్లవగగోలాంగూలభల్లూకపతుల
 రావింపు మొకఁ డైన రాకున్న నాజ్ఞ - కావింపు” మని యచ్చెఁ గడఁకమై నిచట
 తమ్ముఁడు చెయ్యూత తనతాల్కి కొనఁగ - క్రమ్మినవగ వానకాలంబు గడపి
 రామభూవరుఁడు శరత్కాల మైనఁ - గోమలిఁ జింతించి కోర్కులు మెదలి 740
 మదనాతురుండునై మదిఁ జాల భ్రమసి - యుదయాద్రిపై నున్న యుడురాజుఁ జూచి
 “యిదియేమి యుత్పాత? మిది యేమి చంద? - మిదియేమి యారాత్రి యినుఁ దేల పొడిచె?
 నామేనితాప మిన్నడి గాఁగఁ జొచ్చె - సౌమిత్రి! నను తరుచ్ఛాయలఁ జేర్చు”
 మనినఁ “జంద్రుఁడు గాని యర్కుండు గాఁడు - జననాథ! హరిణలాంఛన మదె చూడు.”
 మని లక్ష్మణుఁడు పల్క హరిణాక్షి పోయె - నని సీతఁ బేర్కొని యతిమూర్ఛఁ బోవ
 దశరథాత్మజునకుఁ దమ్ముఁ డాలోన - శిశిరోపచారము లేసి తేర్చుటయు
 మఱి వివేకము లూని మనుజవల్లభుఁడు - “తఱి లంకపై నింక దండె త్రవలయు
 సౌమిత్రి! చూచితె జలజాస్తసూనుఁ - దేమని భాషించె? నే మని పోయె?
 వానకాలముఁ బుచ్చి వచ్చెద ననియె - వానకాలము వోయె వచ్చుట లేదు
 ఒదవి నాచేసిన యుపకార మెల్ల - మదిలోన మఱచి యున్నత్తుఁ డై వాఁడు. 750

తారతో రతికేళిఁ దగిలి యున్నాఁడో ? - యా రాజ్యమున మత్తుఁడై యున్నవాఁడో
కాకున్న మత్కార్యగతులు భావింపఁ - డీ కృతఘ్నత కోర్చి యేటికిఁ దడయ ?
మతి నుపకారంబు మఱచినవాఁడు - ప్రతిన దప్పినవాఁడు పాడిమై తనదు
చెలికానికార్యంబు సేయనివాఁడు - తలపోయ మానవాధముఁ డండు బుధులు.
అలవుమై నటఁ బోయి యర్కజుఁ బిలువు - పిలిచిన రానని బిరు దాడెనేని ?

—: లక్ష్మణుఁడు కిష్కింధకుఁ బోవుట :—

యని వారిఁ జంపిన య మ్మైందు బోయె - నని రమ్మ పొమ్మన్న నన్నకు మ్రొక్కి
కనుఁగవఁ బ్రళయాగ్నికణములు దొలుఁగ - ఘనశరచాపముల్ గైకొని వెడలె.
నేల యల్లలనాఁడ నిడుజంగ లిడుచు - గాలివేగమున వృక్షములెల్లఁ గూల
కృతమతి నటఁబోయి కిష్కింధఁ జేరి - యతిభీతులై కపు లందందఁ బరఁగ
నా పురద్వారస్థులగు కపు లప్పు - డే పఱతెంచి వీఁ డెవ్వఁడో యనుచుఁ 760
గోట వాకిళ్లు గ్రక్కున నేసి ప్లవగ - కోటి గావలి పెట్టి కోరి యత్తెఱఁగు
వడి రాజు కెఱిగింపవలె నని వారు - కడుభీతులై పాటి కరములు మొగిచి
వడి తారపరిచాఁవనితలతోడఁ - దడయ కాచంద మంతయుఁ దెల్పు వారు
ఇది వేళ గా దన్న నెలమి నంగదుని - గదిసి సాగిరి మ్రొక్కి కరములు మొగిచి
“వినవయ్య ! యువరాజ ! విఖ్యాతతేజ ! - మనవీటివాకిట మౌనివేషంబు
గనుపడ జడలు వల్కలములు దాల్చి - తనకేల బాణకోదండము ల్పాని
యొకఁ డంతకునిఁ బోలి యున్నాఁడు వచ్చి-యకలంకనత్వఁడై” యనిన నంగదుఁడు
నారాముననుజన్తుఁ డని నిశ్చయించి - తారాతనూజుఁడు తడయక వచ్చి
సౌమిత్రి పొడఁగన్న చండకోపమున - దామరసాస్త్రనందనున కంగదుఁడు
నారాక చెపు మన నతఁడును బోయి - మారవికారాబ్ధిమగ్నుఁడై మిగుల 770
గారవంబునఁ జేరి కరపల్లవముల - నా రుమసతియంఘ్రు లల్లనఁ బిసుక
తారామృదూరులు తలగడ గాఁగ - సూరక సుఖియించుచున్న సుగ్రీవుఁ
గనుఁగొని “వాఁడె లక్ష్మణుఁ డున్నవాఁడు - మనవీటివాకిట మండుచు” ననిన
మది సంశయించుచు మంత్రులఁ బిలిచి - “యిది యేమి ? సౌమిత్రి ! హితమైతి దప్పి
యారీతి వచ్చుట కేమి కారణము ? నేరము నావల్ల నెమకిన లేదు ;”
అని వితర్కింపఁగా నాంజనేయుండు - దిననాథసుతుతోడఁ దెలియ నిట్లనియె.
“ఆ మహేంద్రకుమారు ననిఁ గూల్చి నీకు - నీమాడ్కి కపిరాజ్య మిచ్చినయట్టి
రామునికార్య మారడిపుచ్చి యిట్లు - కామోపభోగసౌఖ్యంబులఁ బొదలి
యుందురే? యందుకై యుగభావమున - సందేహ మేటికి సౌమిత్రి యిటకు
వచ్చినాఁ డప్తేటి వాకిట నుండ - వచ్చునే లోకై కవంద్యుఁ డా ఘనుఁడు 780
రావింపు సేవింపు రాముకార్యంబు - గావింపు భావింపు కడఁగి నీప్రతిన”

నా నిని యారవినందనుం డట్ల - రావింపఁ బంచిన రామానుజుండు
 భర్త గోపురహర్త్యపటలంబు విశ్వ - కర్త నిర్మితచిత్రకరకౌశలంబు
 కైలాసశైలసంకాశసౌధంబు - కేశీసరోవరాంకితవనాంతరము
 దేవగంధర్వావతీర్ణ పవంగ - సేవితాగ్రంబు కిష్కింధపురంబు
 చొచ్చి యచ్చోట నిస్తులవస్తుమహిమ - కచ్చెరువందుచు నటఁ బోయి పోయి
 ఇంద్రుగేహముతోడ నెనయైన వాన - రేంద్రుగేహము సొచ్చి హెచ్చినకినుక
 నచ్చరకొమరల నందచందములు - మెచ్చని మెలఁతల మిసిమిపాటలను
 వారి వీణావేణువాద్యమృదంగ - భూరిభూషణరవస్ఫూర్తియు వినుచు
 నంతకాకారుడై యతికోపుఁ డగుచు - నంతఃపురద్వార మటు చేరి నిలువ 790
 నా రాక విని యొంటిఁ దా రాక యపుడు - తారాసమేతుడై తడయక వచ్చి
 యతనికోపంబును నతనిరూపంబు - నతిభీతిఁ గనుఁగొంచు నర్కనందనుఁడు
 అలరెడుభక్తిమై నడుగుల కెరఁగి - వలయునర్చనము లీవచ్చినఁ జూచి
 “యోరి : రామద్రోహి : యోరి : కృతఘ్ను : - యోరి : నీయర్చన లుచితమే నాకు ?
 జానకీపతితోడ సత్యాత్ముతోడ - వానకాలముఁ బుచ్చి వచ్చెద నంటి
 రావైతి తప్పితి రఘురామునాజ్ఞ - భావింపలే వైతి పరిశుద్ధి వైతి
 వాలిఁ జంపిన రామవసుధేశుశరము - కాలాగ్నికణములు గ్రక్కుచున్నదియు
 నిను నీటు సేయక నిలుచునే యింక - వనచరాధమ : వెట్టివాడవై చెడితి”
 ననిన తారాదేవి యతిభీతిఁ బొంది - “యనఘ : మీదాసుఁ డీ యర్కనందనుఁడు
 ఈరాజ్యసంపద లీ భోగకోటు - లారయ మీ రిచ్చినవియె యీతనికి ; 800
 మీరు పెట్టినచెట్టు మిహిరనందనుఁడు - వైరంబునకు నెంతవాఁడు మీ కతఁడు ?
 రణవిశారదుడైన రామునియాజ్ఞ - గణుతింపకున్నాఁడు గా యర్కసుతుఁడు
 పొలుపొందఁ గార్తిక పున్నమనాటి కిలఁమీఁదఁ గపిసేన నెల్లను గూర్చఁ
 బడవాలు నీలునిఁ బంచి తాఁ బోదు - నడరెడుప్రేమతో నని యున్నవాఁడు
 గాఁడు రామద్రోహి గాఁ డనత్యుండు - గాఁడు కృతఘ్నుండు గాన మీ రితనిఁ

—: లక్ష్మణుఁడు సుగ్రీవుని మన్నించుట :—

గరుణింపు” మనవుడు కలుషంబు దక్కి - నరనాథసుతుఁ డర్చనములు గైకొనియె..
 గైకొన్నపిమ్మటఁ గనకపీఠమున - రాకొమారుని నుంచి రవితనూభవుఁడు
 తదనుజ్ఞఁ గైకొని తాను గూర్చుండి - మృదుమధురోక్తుల ముద మొప్పఁ బలికె..
 “సౌమిత్రి : రాఘవ : స్వామికార్యంబు - నే మఱతునె ? యిపు డెల్లవానరులఁ
 దెచ్చెద వైదేహి దిక్కుల వెదుకఁ - బుచ్చెద వచ్చెదఁ బొండు మీవెనుక 810
 ఘోశరంబున వాలి యిలమీఁద వ్రాలె - నేశరంబునఁ గూలె నేడుతాళములు
 నారంబే చాలు నఖిలదానవుల - నాశంబు నొందింప నాతి సాధింప

నై నను రఘురాము నతిభక్తిఁ గొలిచి - యేను కీర్తులకెల్ల నెక్కుడై పొలుతు."

నని పల్కి హనుమంతు నతినీతిమంతుఁ - గనుఁగొని మనవీటఁ గల కపికోటి

చాటించి వెడలింపు సమకట్టి కపులఁ - బాటించి యెడసేయఁ బాడి గా దింక

మన మిప్పు డారామమనుజేకుఁ గానఁ - జనవలె" నని పల్కి సంభ్రమం బెనఁగఁ

దరణీనందనుఁ డంత తారాదినతుల - వెరవొప్ప నప్పుడు వీడ్కొని వచ్చి

కలయ దిక్కుల నున్న కపిముఖ్యపతుల - బలములఁ బిలుపించి పయనంబు చేసి

మేదిసీభాగంబు మిన్నను దిశలు - భేదిల్లఁ బ్రస్తానభేరి వేయించి

ప్రబలకాంచనరత్నరమ్య మౌ యొక్క - శిబికపై లక్ష్మణుఁ జెలిమి నెక్కించి 820

చామరద్వయసితచ్ఛత్రచిహ్నములు - నామహాత్మునిమ్రోల నరుగ నేమించి

సబలుఁడై తానును సౌమిత్రివెనుక - శిబిక యొక్కటి యెక్కి చిత్రవైఖరిని

ముందుగా శుభతూర్యములు భోరుకలుగ - గ్రందుగా వందిమాగధనుతు ల్పైఁగ

నెడ నెడఁ గపినాథు లేతెంచి తన్నుఁ - బొడఁగన నుడుగణస్ఫురితేందుపగిది

సకలవానరవీరసైన్యసన్నాహ - మకలంకమై యొప్పు నప్పుడే కదలి

యరుదై నపేర్తితో నవని గంఘింపఁ - గరము సొంపెక్కి లక్ష్మణుఁ గొల్చి నడచె.

అట మాల్యవంతంబునం దున్న రాముఁ - డట మ్రోయు కలకలం బప్పు డాలించి

యవె వచ్చెఁ గపిసేన లని కోప ముడిగి - రవితనూజునిమీఁద రాగిల్లుచుండె.

అందమై మణికాంచనాంచితంబైన - యాందోళికాద్వయం బల్లంత డిగ్గి

తామరసాస్త్రనందనుఁడు సంప్రీతి - సౌమిత్రియును దానుఁ జనుదెంచి మ్రొక్కి 830

యవిరళం బగు భక్తి హస్తముల్ మొగిచి - యవనివల్లభున కిట్లనియె నర్కజుఁడు.

"దేవ ! సేనలఁ బిల్వ దెసలకుఁ బంపి - వావిరి నివి గూడి వచ్చునందాఁక

దండెత్తి యిటకు రాఁ దడసితిఁ గాని - యొండొకవెంటమై యున్నాఁడఁ గాను"

అనిన నర్కజు రాముఁ డతికృపాదృష్టి - గనుఁగొని మన్నించెఁ గడఁకతో నంతఁ

గైలాసగిరియందుఁ గనకాద్రియందు - నీలాచలమునందు నిషధాద్రియందు

ద్రోణాచలమునందుఁ దుహినాద్రియందు - శోణాచలమునందు సోమాద్రియందు

వృషభాచలమునందు వింధ్యాద్రియందు - ఋషభాచలమునందు ఋక్షాద్రియందుఁ

బారియాత్రమునందుఁ బ్రాగ్గిరియందుఁ - ఆరత్నగిరియందు నస్తాద్రియందు

మలయాచలమునందు మంథాద్రియందు - గలగొని వర్తించు ఘనబాహుబలులు

పవమానసూనుండు పనసుఁ డంగదుఁడు - గవయుండు నీలుండు గంధమాదనుఁడు

పావకాక్షుఁడు కాలపాశుఁ డుగ్రధనుఁ - డావేగదర్శియు నగ్గవాక్షుండు

నలుఁడు మైందుఁడు మహానాథుండు ధూమ్రుఁ - డలఘుండు జంఘాళి యగ్గిరిభేది

సుముఖుండు కేసరి జ్యోతిర్ముఖుండు - విముఖుండు తారుండు వినతుండు గజుఁడు

జాంబవంతుండును సంపాతి రంభుఁ - డంబురాశితనూజుఁ డగు సుషేణుండు

శతబలి హరుఁడును సన్నాథుఁ లనఁగ - నతివీరవరులు వీ రాదిగాఁ గవులు
 తమసుతుల్ తమహితుల్ తమసహోదరులు - తమచుట్టములు తాము దట్టమై కూడి
 యివి పదు లివి నూలు లివి వేలు లక్ష - లివి కోటు లవ్వల నివి శతకోటు
 లనరాక పద్మ మహాపద్మ ఖర్వ - మనఁగఁ బర్వినసంఖ్య లన్నియుఁ గడచి
 యెలమి సొంపున నేల యీనినయల్లు - చెలఁగి యేదిక్కు చూచిన వెల్లివిరిసి
 యీమెయి కొలఁదిగా కేపు దీపించి - భూమియు నాకసంబును నిండఁ గప్పి 850
 కర ముగ్రగతిఁ గ్రాలు కాలదండముల - వరుసను దీపించు బాహుదండములు
 కెడఁబేర్చు బడబాగ్నికీలలఁ బోలి - వడిఁ బర్వి దివి రాయు వాలపాశములు
 పొరిపొరిఁ గాలాభ్రముల కాంతు లనఁగ - నురువడి మైఁగ్రాలు నుగ్రదంష్ట్రములు
 అలరెడు ప్రళయకాలాదిత్యబింబ - ములఁ బోలి మండెడు ముఖగహ్వరములు
 లోలాబ్ధివిపులకల్లోలఘోషములఁ - బోలి ఘోషించు నార్చులు వెల్లి విరియ
 బలములతోఁ గూడ ప్లవగవల్లభులు - కలగొన వచ్చు నగ్గలికలు చూచి
 యిచ్చలోపల నప్పు డిఁజ్ఞేకుకులుఁడు - నచ్చెరువడి చూచి హర్షింపుచుండె.
 ఆవేశ సుగ్రీవుఁ డధిపతిఁ జూచి “దేవ ! నాసేన లేతెంచుచందంబు
 లవధరించితిరె ? వీరం దొక్కరొకరు - తినిరి మీపనులు సాధింప నోపుదురు.”
 అని చెప్పి వారల యలపుల పేళ్లు - జననముల్ జాతులు సత్వసంపదలు 860
 తనువులు వర్ణము ల్తగు భోజనంబు - లను కులదేశంబు లోలి వర్ణించి
 “బడబాగ్నిముఖమునఁ బడియున్నవైనఁ - గడువేగఁ జని యుగ్రగతి మొప్పుమిగిలి
 వడఁ బేర్చి యార్చి దుర్వారులై కదిసి - పుడమియు నభము నబ్దులు చొచ్చియైన
 నట మృత్యువక్త్రంబునం దున్నవైన - నెట నందుఁబోరాని యెందున్న వైన
 నావానరాధీశులం దొక్క రొకరు - దేవి నీదేవి వై దేహిఁ దెచ్చెదరు.
 ఆనతి యి”ష్టున్న నర్కజుఁ దిగిచి - భూనాథుఁ డాదరంబునఁ గొఁగిలించి
 “బలసంపదలయందు భానుజః నీకుఁ - దలపోయ మఱి యసాధ్యము లెందుఁ గలవు?
 పూని నీపౌరుషంబులు చూచి కాక - యేనేలఁ గైకొందు నిటఁ గ్రిందు నిన్ను”
 అని పల్కి “వై దేహి నరసిరాఁ బనుపు” - మనవుడు హర్షించి యర్కనందనుఁడు

—: వానరవీరుల సీతను వెదకఁ బంపుట :—

ఒనర నుత్తమమైన యొకలగ్నమందు - వినతుఁ డ న్వానరవీరునిఁ బిలిచి 870
 “యేవంక నెచ్చోట నెందు నేమటక - నీవు సేనలఁ గూడి నెఱిఁ దూర్పు నడచి
 యా మహీతనయ నయ్యమునలో వెదకి - యామిసీగిరిఁ జూచి యటమీఁదఁ బోయి
 సురనదిలోఁ జూచి శోణనదంబు - కరమర్థి నరసి యా కౌశికి వెదకి
 యల సరస్వతిఁ జూచి యట సింధు వరసి - పొలుచుపొండ్రు విదేహభూములు వెదకి
 మాళవ కోసల మాగధ బ్రహ్మ - మాలాఖ్యశైలంబు మైథిలి నరసి

జలధితీరముఁ జూచి చని మందరాద్రి - నిలయకిరాతుల నిలయము ల్వెదకి
తివుటమై నట నవద్వీపంబుఁ గడచి - యవల జంబూద్వీప మటమీఁద దాఁటి
చెచ్చెర నటఁ బోయి శీతాద్రి వెదకి - యచ్చోటఁ గాకోల మను మడుఁ గరసి
తనరు లోహితసముద్రము దాఁటి పోయి - చని కూటశాల్మలిచ్చాయల నరసి
మఱి వోయి గరుడాశ్రమంబున వెదకి - వరలు గోశృంగపర్వతము శోధించి 880

అందలి శృంగంబు లందు వర్తించుచు - మదము క్తరాక్షసమండలి నరసి
యట దుగ్ధసాగర మవలీలఁ గడచి - యట సుదర్శన మను నద్రిలో వెదకి
వలనొప్ప శుద్ధార్ణవము దాఁటి పోయి - బలువై న జాతరూపశిలాద్రి వెదకి
యందు వేదలలతో నాసీనుడైన - యిందువర్జు ననంతు నీక్షించి మ్రొక్కి
యొగిఁ బదునాల్గవేయోజసంబులకు - మిగిలి యవ్వల నున్న మేరువు వెదకి
యా మేరుగిరిచుట్టు నర్కుని కెరఁగి - యామెయి వాలఖిల్యాదుల కెరఁగి
యావల నుదయాదియందు శోధించి - రావణునిలయ మారసి వార్తఁ దెండు
రవిలేనియంధకారము గ్రమ్మకతన - భువిలోన నవ్వలి భూము లే నెఱుఁగ
విపుడె నీ పటఁ బోయి నెలచోన రమ్మ - నవమతి కాకున్న నాజ్ఞఁ గావించు"
నావుడు లక్షవానరులతోఁగూడ - వేవేగ వినతుండు వెడలెఁ దూర్పునకు. 890

నినతనూభవుఁ డత హితశీలు నీలు - హనుషంతు నంగదు నట జాంబవంతు
గజు గంధమాదను గవయు నివాతు - విజయుని మైందుని ద్వివిదుని తారుఁ
దగఁ బిల్చి "మిరింక డక్షిణంబునకుఁ - దగు వానరులఁ గొంఁపఁ దడయక పోయి
యర్చిలి వింధ్యాద్రి యాదిగాఁ దొడరు - నర్తదయు దశార్జునగరంబు వెదకి
దండకారణ్యంబు తప్పక వెదకి - దండిగా నవల గోదావరి నరసి
వలనొప్ప నట వేత్రవతిలోన వెదకి - నెలకొని కాళింగనిషధదేశముల
నారసి కర్ణాటకాంధచోళేంద్ర - చేరకేరళపాండ్యసీమల నెల్ల
నరసి యమ్మలయాద్రి నరసి కావేరి - నరసి యగస్త్యనియాశ్రమం బరసి
యమ్మహాత్మునిఁ గాంచి యతనియనుజ్ఞ - నెమ్మితోఁ దామపర్ణినది దాఁటి
జలధివేలాననస్థలముల వెదకి - పొలుపొందు నాహేమపురములో వెదకి 900

యెఁదరిన కడక మహేంద్రాద్రియందు - వెదకి యవ్వల నున్న వృషభాద్రిఁ జూచి
యావలఁ బుష్పాద్రియందు శోధించి - క్రేవ గుంజర మను గిరిఁ బరీక్షించి
యచటి యగస్త్యగేహము విశ్వకర్త - రచితమై తగు నందు రమణి శోధించి
యంజనానది దాఁటి యవ్వల మణుల - రంజిల్లు ఫణులచే రక్షింపఁబడిన
వదలక యాభోగవతిలోన వెదకి - వెదకి యవ్వల నున్న విషమాబ్ధి కరిగి
యందుపై గంధర్వు లప్పర ల్పురలు - నుందు రాచోటుల నోడక వెదకి
తలఁగక యరిగి వైతరణి లంఘించి - పొలుచు వైవస్వతుపురమున కరిగి

యందు నానమవర్తియనుమతి వడసి - పొందుగాఁ బిల్వలోకమును గలయంగ
వెదకి సీతాదేవివృత్తాంత మరసి - పదిలులై నెలలోన ప్రతివార్తఁ దెండు.
ఆవల “నంధకారావృతం బగుట - దేవతలకు నైనఁ దీట దం దరుగ” 910

ననిన నాకపినాథు లందఱుఁ గూడి - యనుమోదరసవార్ధియందు నోలాడి
దిననాథతేజుఁడై దీపించు రామ - జననాథుతో తమసత్త్వము ల్కైఱసి
“జానకి నెబ్బంగి సాధించికాని - మానవేశ్వర ! రిత్త మగిడి రా మేము”
అని పల్క రాముఁ డాహనుమంతుఁ జూచి - యనువుగా భావికార్యము నిశ్చయించి.

—: శ్రీరాములు హనుమంతునిచేత తనముద్రిక నిచ్చుట :—

తనదయాదృష్టి యాతనిమీఁద నుంచి - “యనిలజ ! యిందు ర” మ్మని చేడఁబిలిచి,
జనకజఁ గనుఁగొనఁ జాలుదు వీవె - యనఘ ! నీచేతఁ గార్యము నిర్వహించు
నీ వంతవాఁడవు నీబాహుబలము - భావింప నట్టిదె పవమానతనయ !
యిదె నాదు ముద్రిక యిది సీత కిచ్చి - సుదతిచిత్తములోని శోకంబు మాన్పి
సీతకు మే మున్న సేమంబు చెప్పి - సీతసేమముఁ గొంచు శీఘ్రంబై రమ్ము ;”
అని ముద్రి కిచ్చిన ననిలనందనుఁడు - తన మస్తకంబున ధరియించి మించె 920
దనరార సుదయాద్రి తనదుశృంగమున - దినమణిఁ దాల్చి యెంతే నొప్పుకరణి
నంత నా హనుమంతుఁ డానంద మంది - గంతులు వ్రేయుచుఁ గరములు మొగిచి
“యినకులాధీశ్వర ! యెంతద పైనఁ - జని సీతయున్నెడ సాధించి వత్తు
సోమసూర్యులఁబట్టి శోధించి యైన - భూమియు నభము నబ్దులఁ జొచ్చి యైన
నామహీసుత నింక నారసి వత్తు - నీ మహిరోపల నెచ్చట నున్న
నసమాన మగు సత్త్వ మభినుతి కెక్క - వసుధేశ ! రావణువాసంబుఁ జొత్తు
నరిగెద” నని మ్రొక్కి మట దక్షిణమున - కరిగె వాయుజుఁ డంగదాదులతోడ.
మఱి సుషేణునిఁ బిల్చి మర్కటేశ్వరుఁడు - “పలల నీ వొక లక్షవానరు ల్గొలువ
సౌరాష్ట్రదేశంబు చని చొచ్చి వెదకి - ధీరులై బాహ్లికదేశంబు నరసి
శ్రీకరమై యొప్పు సింధు సౌఘీర - కేకయదేశము ల్కృతమతి వెఁకి 930
వలనొప్పుఁ బున్నాగవనములో నరసి - శైలిసి పశ్చిమవార్ధి దృష్టించి చూచి
నలి నారికేళవనంబు శోధించి - యలయక పోయి వజ్రాద్రి శోధించి
పారియాత్రనగంబు పరికించి యచటఁ - గూరిమి గంధర్వకోటులఁ దెలిసి
బలియు హయగ్రీవు పంచజనాఖ్య - గలన ఖండించి శంఖంబు చక్రంబు
చక్రి యచ్చో దొలి జతఁ గాంచినట్టి - చక్రవంతాద్రిని జెచ్చెర వెదకి
తరణి యెచ్చోట నస్తము గాంచు నట్టి - చరమాద్రి నీక్షించి సౌవర్ణి నరసి
వెలయంగ నెనుబదివేలసంయములు - గల కాంచనాదులఁ గలయ వీక్షించి
చరితార్థుఁ డగు మేరుసావర్ణిమౌనిఁ - బరికించి నెలలోనఁ బ్రతివార్తఁ దెండు

అర్కహీనము నమర్యాదంబు గానఁ - బేర్కొన నవ్వలివృథివి యే నెలుఁగ.”
 ననిన సుషేణాదులగు మహాకవులు - పనిఁ బూని పోయిరి పడమటిదిశకు. 940
 జలజాప్తసుతుఁ డంత శతబలిఁ బిలిచి - “నలి నీవు లక్షవానరులతోఁ గూడ
 మొదటఁ బులిందభూములు సొచ్చి పోయి - చెదరక యా సొరసేనంబు వెదకి
 భరతభూముల నెల్ల పరికించి యవన - ధరణీకుదేశంబు తడయక వెదకి
 కడగి కాంభోజ కొంకణభూము లరసి - యెడపక యటఁ బోయి హిమవంత మరసి
 సోమాశ్రమంబునఁ జొచ్చి శోధించి - శ్రీమించు కాళాఖ్యశిఖరి నీక్షించి
 యామై సుదర్శనమను నది వెదకి - కామించి యటఁ బోయి కనకాద్రి వెదకి
 కైలాసగిరియును గౌరవనము - నా లోలనయన మీ రలయక వెదకి
 ధనదునిపురము నాతనిసరోవరము - ననుమోదభరము పాయక విలోకించి
 యందుఁ గుబేరుని నడిగి క్రొంచాద్రి - యందు మీ రందఱు నవనిజ వెదకి
 చని యట మైనాకశైలంబు గడచి - యనఘ ! వైఖానసం బను కొల నరసి 950
 తనరు శైలోదాఖ్యతటిని లంఘించి - గొనకొని యుత్తరుకురుభూము లరసి
 యచ్చట గంధర్వు లప్పరల్ సురలు - నిచ్చలు నుందురా నెలవులు వెదకి
 నిలువ కుత్తరపయోనిధి దాఁటిపోయి - సొలయక యటమీఁద సోమాద్రి వెదకి
 యచట బ్రహ్మయు శివుఁ డర్థి వర్తింతు - రచలితగతి మీర లందుండి మరలి
 యొకనెలలోపల నుర్వీకుకడకు - బ్రకటంబుగా మీరు ప్రతివార్త దెండు”
 అనవుడు శతబలి యవనీశు వీడు - కొని యుత్తరంబు దిక్కున కేగె నంత.
 అప్పుడు రఘురాముఁ డర్కజుఁ జూచి - “యెప్పుడు చూచినా వీభూము లెల్ల”
 నా విని “వారికి నాఁ డేను వెఱచి - వేవేగయతఁడు నావెనువెంటఁ దగులఁ
 గలగొన గుఱుతులుగా మహి యెల్ల - నలుదిక్కులును చూచినాఁడ నే” ననియె.
 ననిన నచ్చెరువంది యటఁ గొంతకాల - మినజానుజులు గొల్వ నినకులుఁ డుండె. 960
 దగఁ బూర్వఃశ్చిమోత్తరములు చూడ - జగతీశుపనుపునఁ జనిన వానరులు
 వినరళ్లు లెందాఁక నిలమీఁదఁ బర్వు - ననుపమసత్త్వలై యందాఁకఁ దిరిగి
 నలినాక్షి నెందుఁ గానక వచ్చి పతికిఁ - జెలు వేది ప్రతివార్త చెప్పి రందఱును.
 అట రామసుగ్రీవు లంగదముఖ్యు - లిట మీఁదఁ బ్రతివార్త లేమి చెప్పెదరొ ?
 యది యేమి చందమో యని వారి రాక - కెదురుచూచుచునుండి రెంతయు వగచి
 అంత నంగదముఖ్యు లగు మహాకవులు - పంతంబు లాడుచుఁ బరమహర్షమున
 సంతతజవసత్త్వసంపద లైఱసి - మంతు కెక్కిన హనుమంతుండుఁ దాము
 చెదరక రవిజుండు చెప్పినయట్ల - మొదల వింధ్యాచలంబున కేగుదెంచి
 యందలిగుహల మహాగహనముల - నందంద వై దేహి నరయుచుఁ గదలి
 యదియాదిగా దక్షిణంబున కరిగి - పొదలఁ బూపొదలందు భూజంబులందు 970

వదులందు గిరులందు నగరంబులందు - వెదకి జానకిఁ గాన వెరవు లే కునికి
చింతాసమాక్రాంతచిత్తులై పోయి - యంతంత గుమురులై యటఁ బోయి పోయి

—: అంగదాదులు గుహఁ జొచ్చుట :—

పదియేండ్ల తనకూర్చి పట్టి యచ్చోటఁ - గదలి జలములఁ బడి కాలునిపురికి
బోయినఁ బొగలుచుఁ బుత్రశోకాగ్నిఁ - బాయక పడి కాలి పలవించుచున్న
కణ్వఃపహామునిఘనశాపవహ్ని - మండి నిర్భృగము నిర్తానుష్య మగుచు
నుండ నీడయుఁ ద్రావ నుదకంబు లేక - పండక బహుశూన్యపథమైన యడవి
చొచ్చి యెంతేనియు సొలసి లోచారి - నచ్చోట నుదకంబు నరయుచున్నంత
నందొక్కరక్కనుం డగచరాధిపుల - ముందట నీలాభ్రమో యన నిలిచి
“యోరి వానరులార ! యుర్విపై నేను - మారీచతనయుండ మహితవిక్రముఁడ
దేవగంధర్వులు తివిరి యే నున్న - యీవని దృష్టింప నెవ్వరు వెఱతు 980
రిం దేల వచ్చితి ? రిందఱుఁగూడి - యెందుఁ బోవఁగ వచ్చు నింక నాచేతఁ
జావక మీ” కంచు సంరంభ మెసఁగ - కో ! యని యార్చినఁ గుపితుఁడై యపుడు
అంగదుం డా దైత్య నదరంట ప్రేయ - పొంగి రక్తము వాత బొడబొడ వెడలి
వసుధపైఁ బడె నంత వానరు లెల్లఁ - బొసఁగంగ నొక మహాభూజంబునీడ
నలసి కూర్చుండి తోయంబు లెచ్చోట - గలవాకో ? యని దప్పి గదుర నున్నంత
దరిమిడి యొక బిలద్వారంబు వెడలి - యురువడి జలపక్షు లొందొండ నెగయఁ
గనుఁగొని యుదక మిక్కడ నుండఁ బోలు-నని వచ్చి బిలములో నందఱు డిగఁగఁ
గలగొని విపులాంధకారమై తెరువు - తెలియ కొండరులను ధృతిఁ జీరికొనుచు
ననుపమసత్త్వలై యటఁ బోవఁ బోవఁ - గనుఁగొని యయ్యంధకారంబు విరిసి
యరుదుగా జగదద్భుతాకార మైన - పుర మొక్కఁ డచ్చోటఁ బొడగాంచి వచ్చి 990
పసిడిగోపురములు పసిడిమేడలును - పసిడియట్టశును పసిడికోటలును
పసిడివృక్షంబులు పసిడిపూపొదలు - పసిడిసర్వతములు పసిడితామరలు
నై చూడ నాపురం బతిరమ్యమైనఁ - జూచి యెంతేనియుఁ జోద్యంబు నొంది
ప్రకటనంపదలచేఁ బరఁగుచుండియును - నకట నిర్తానుష్య మైనది పురము
ఏలొకో యీపురం బిట్లయ్యె ననుచు - నీలీల వెడలు చొ ప్పెఱుఁగంగ లేక
చాలఁ జింతిలుచు నచ్చటఁ గొన్నినాళ్లు - పోలఁ జరింపుచు పురమధ్యవీధి
మిన్నులతో రాయు మేదినియందు - నున్నతం బగుచున్న యొకమేడఁ గాంచి

—: కపులు స్వయంప్రభను గాంచుట :—

కని దానిమీదికిఁ గపు లెల్లఁ బ్రాకి - కనిరి తపోవృత్తి కర మొప్పు గాంచి
హరితాజినాంబరయై యొప్పుదానిఁ - దరుణేందుకళఁ బోలి తనరారుదాని

నొక పుణ్యకాంత నయ్యవిదకు మ్రొక్కి-యకలంకచిత్తుడై హనుమంతుఁ డనియె,
 “ఓతన్ని : నీ వెవ్వ రొంటిమై నిచట - నీతపం బొనరింప నేమి కారణము ?
 ఏమహాత్మునిపురి యీ హేమనగర ? - మే మెన్నఁడును గన మిట్టిచిత్రములు :”
 అనిన నక్కోమలి హనుమంతుఁ జూచి తనపూర్వకథ లెల్లఁ దాఁ జెప్పఁచొడఁగెఁ.
 “దగఁ దొల్లి మయుఁ డను దానవేశ్వరుఁడు - తగిలి పద్మజుఁగూర్చి తప మాచరించి
 పస నొప్పు నిర్తాణపటుశక్తి వడసి - పసిఁడిగోపుర మిట్లు పరఁగ నిర్తించె
 నవిరళగతి హేమ యను దివ్యవనిత - గవిసి యాతఁడు పెద్ద కాల మిం దుండ
 నాతని వజ్రధారాహతుఁ జేసి - యాతన్నిఁ గొనిపోయె నమరవల్లభుఁడు
 ఆ తరలాక్షి నెయ్యపుఁ జెలికత్తె - మాతండ్రి సావర్తి యహితమానసుఁడు
 నాయంతిపనుపున నతితపోనిష్ఠఁ - బాయకుఁడును స్వయంప్రభ యనుదాన”
 నని చెప్పి కందమూలాదు లందఱికిఁ - దనివిదీర నొసంగి తాపంబు దీర్చి 1010
 “యనఘ : మీ రెవ్వ రిం దరుగుదేనేల - యనిమిషు లైన నిం దరుగుదేరాదు.
 వినుఁ డిందు మీర లెవ్విధిని వచ్చితిరి ?”-యన విని హనుమంతుఁ డతివకి ట్లనియెఁ.
 “దనతండ్రిపనుపున దండకాటవికి - మునివృత్తి రాముఁ డిమ్ముల వచ్చియుండ
 వనజాక్షి నారామువరపత్నిఁ గొనుచుఁ - జనిన రావణువెంటఁ జనిచని యేము
 జనకజ వెదకుచు జలశూన్యమైన - ఘనమైన దప్పిచేఁ గడు డస్సి యొక్క
 బిలములోపలఁ జొచ్చి పెద్దచీకటికిఁ - దలఁకక యొక్కట దైవయత్నమున
 సీయాశ్రమంబున కేతెంచి వెడలి - పోయెడు మార్గంబు పొడగానలేక
 తిరుగుచున్నార ముద్ధతిఁ బెక్కుదినము - లురిఁ బడియున్నార మొక దిక్కు లేక”
 యనిన రామునికార్య మై వచ్చినారు - అనఘులు పుణ్యాత్ము లని భక్తిఁజేసి
 “మీ కెద్ది యిష్ట మిమ్మై వేఁడుఁ” డనిన-మా కీబిలద్వారమార్గంబు వెడలఁ 1020
 జేయుము వేవేగ సీతను వెదకఁ - బోయెద” మనుడు నుప్పొంగి యా మగువ
 మొగి మీరు కన్నులు మూసికొం డనుచుఁ - దగఁ బుచ్చి వారలఁ దనతపశ్శక్తి
 నెలతుఁక యవలీల నిమిషమాత్రమున - బిలముఖమునఁ దెచ్చి పెట్టి తాఁ బోయె.
 బోయిన కపివీరపుంగవులెల్ల - నాయంతి పొగడుచు నటఁ బోయి పోయి
 యాయతోన్నతబలు లం దొక్కసరసిఁ - బాయక జలములు బలువిడిఁ ద్రావి

—: కపులు చింతాక్రాంతు లగుట :—

యంత నందఱు మహేంద్రాద్రికిఁ బోవ - నంత నంగనుఁడు ని ట్లనుచు శోకించె;
 “ఇనజుని మితి దప్పె నినవంశుదేవి - వనజాక్షిఁ బొడగన్నవారము గాము
 ఆజ్ఞాధురంధరుఁ డైన సుగ్రీవుఁ - డాజ్ఞ దప్పిరి వీర లంచును మనలఁ
 బొడగన్నయప్పుడే భూపతి మెచ్చ - నడిమికి రెండుగా నఱికించు మనలఁ
 గావున మన మింకఁ గపిరాజుఁ గానఁ - బోవుట తగవును బుద్ధియుఁ గాదు 1030

వెలువడి మన మిట్లు వెన వచ్చినట్టి - బిలములోపలఁ జొచ్చి పేర్తి నుండుదము
 అది యష్టదిక్పాలకాభేద్యమార్గ - మది పక్వఫలభరితారామ మరయఁ
 జొందుగా నచట గాపుర మున్నమనల - నెందు నెవ్వరి కై న నెఱుఁగఁ జొప్పడదు”
 అనఁ గొంద అగచరు లాపని కియ్య - కొని రంత మారుతి కోపించి పలికెఁ.
 “బెద్దబుద్ధివి నీవు పినతండ్రి పనుప - గద్దరివై రాముకార్యమై వచ్చి
 కపులతోఁ గూడి యా గంభీరబిలము - చపలతఁ జొచ్చి యచ్చట నుండినపుడె
 భానుజుతో మళ్లఁ బడు నదిగాన - దాను నీలుండును తారుండు నలుఁడు
 దీని కెవ్విధి సమ్మతింపము దక్క - వానరు ల్తమబంధువర్గంబుఁ బాసి
 నినుఁ గొల్చియుండంగ నేరరు సుమ్ము - విను మదియునుగాక వృత్తారి తొల్లి
 యర్తిలి తనవజ్రహతిని బిలంబు - నిర్మించె నటువంటి నిశితవజ్రాస్త్ర 1040
 కోటి లక్ష్మణునకుఁ గొలది నగ్గలము - మాటమాత్రమున నీమర్కటాధముల
 నిన్ను నీబిలమును నీఱుగాఁ జేయు - నున్న యీదుర్బుద్ధు లొక్కట విడిచి
 యవనిజ పొడఁగాన మైతి మటంచు - రవిజునికడ కందఱము పోయి మ్రొక్కి
 విన్నవితము జగద్విఖ్యాతి నతఁడు - నిన్నును మమ్ము మన్నించు మోమోపి
 యామీఁద మీతల్లి కనురక్తుఁ డగుట - నీమీఁద నలుగఁడు నీవు పుత్రుఁడవు
 కావునఁ గడు నిన్నుఁ గట్టుపట్టంబు” - నా విని యావాలినందనుం డనియెఁ ;
 “బితృసమానుని వాలిఁ బృథ్విపైఁ గూల్చి - యతనిభార్య వరించి యామీఁదఁ దనకు
 నుపకారి యగు రాము కుద్యోగ మెల్లఁ - జపలుఁడై మఱచి లక్ష్మణుఁ డాగ్రహింప
 మఱి గాదె చనుదెంచె మాపినతండ్రి - యెఱుఁగవే యాతనిహీనవర్తనము ?
 అట్టి కామాంధుని నట్టి కృతఘ్ను - నెట్టు నమ్మఁగవచ్చు నిది యది యేల ? 1050

—: కవులు ప్రాయోపవేశము చేయుట :—

శ్రీరాముకార్యంబు సేయక పోయి - యారవిసూనుచే నటు చచ్చుకంటె
 నీయెడఁ జచ్చుట యిది లెస్స మనకుఁ - బ్రాయోపవేశనపరులు గం” డనుచు
 వారును దానును వరదర్భశయను - లైరాక వృథ యని యాత్తఁ జింతించి
 తెవులును ముదిమియుఁ దీవ్రవేదనయు - నవతయు లేని ప్రాణంబులు గావ
 లేచియు మఱి పవ్వళించియు దిశలు - చూచియుఁ దమతమ చుట్టాల సతులఁ
 దలఁచియు బాపురే : దైవమా యిట్లు - చలపట్టి మము వృథా చంప నిచ్చోట
 సమకట్టితే : యంచు సకలవానరులు - గుమురులు గుమురులై కూడి యొండొరులు
 “నలినా ప్రకులుఁడు కానలకు రానేల ? - కులభామ నసురచేఁ గోల్పడనేల ?
 యొరసి దైత్యుఁడు జటాయువుఁ జంపనేల ? - ధరణీకుఁ డరుణనందనుఁ గననేల ?
 ధరణీజవార్త యాతఁడు చెప్పనేల ? - తరణీవంశులు పంప దరికి రానేల ? 1060
 ముగ్ధీవుకడకు రాసుతులు రానేల ? - సుగ్రీవుఁ డాతని సొమ్ము గానేల ?

వలనొప్ప వాలి భూవరుఁ డేయనేల : - బలిమితోడుతఁ గపిబలము రానేల :
యినతనూజుఁడు మమ్ము నిటు పంపనేల ? - పనివడి మనకు నీపాటు రానేల :
ఊనినప్రాణంబు లురక పోనేల ? - పోనేల యక్కటా : భువి కైకవరము
మనువంశయుతముగా మనవంశ మణఁచె” - నని యని శోకించి యలయుచున్నంత.

—: అంగదాదుల సంపాతి చూచుట :—

నాయెడ సంపాతి యను పక్షినాథుఁ - డాయతదేహుఁ డత్యంతవృద్ధుండు
ప్రాయంటితెక్కలు బలిమియు లేమి - నాయద్రిగుహనుండి యల్లన వెడలి
మెల్లనఁ జనుదెంచి మృతికోరి ధరణిఁ - ద్రెళ్లిన వనచరాధిపుల నీక్షించి
దైవంబు కృపచేసెఁ దనకు నాహార - మీవేశ నని చేర నేతేరఁ గపులు
చపలులై మరణనిశ్చయబుద్ధి వగవ-నపు డాంజనేయుతో నంగదుం డనియె: 1070
“నిది పక్షి గాదు మ మ్మిందఱఁ జంప-సదయుఁడై యముఁ డీట్లు లరుదెంచినాఁడు
అజటాయువు నరనాథునిదేవిఁ - బోడిమి చెఱగొని పోవు రావణుని
దాఁక నాతనిఖడ్గధారచేఁ జచ్చి - తేకువఁ బడయఁడే దివ్యపదంబు ?
రాముకార్యార్థమై ప్రాణము ల్తనము - నీమహాపక్షికి నిచ్చుట లెస్స”
యనుచోట నామాట లాలించి యరుణ-తనయుండు శోకగద్గదకంఠుఁ డగుగు
వాకపివీరుల నటఁ జేరఁ బోయి - “యోకపులార ! యెందుండి వచ్చితిరి ?
యాజటాయువు నాకు నర్తిలితమ్ముఁ - డాజటాయువు నేను నరుణపుత్రులము
నిశితోగ్రనఖుఁడు మానితమహామహుఁడు - దశరథునఖుఁడు సంతతసత్యధనుఁడు
సతఁ డేమిటికిఁ జచ్చె ?” ననవుడు వాలి - సుతుచేత నంతయుఁ జొప్పడఁ దెలిసి
యెంతయు శోకించి యిచ్చలోఁ జాల - వంత నొందుచునున్న వనచరు లెత్తి 1080
చెంతనున్నపయోధిఁ జేర్చిన నందు - సంతాపమునఁ గృతస్నానుఁడై వచ్చి
విపులశోకముతోడ విహగవల్లభుఁడు - కపులతోఁ దనపూర్వకథఁ జెప్పఁదొడఁగె.
“అలోలగతుల జీటాయువు నేను - గైలాసగిరియందుఁ గవగూడి యుండ
ఘనజవసత్త్వము ల్కడిమిమై మెఱసి - మొనసి మే మిద్దఱమును మత్సరించి
యుడువీధి కిద్దఱ ముదయకాలమునఁ - గడఁకతో నెగసి సంగడి పోయి పోయి
పరువడి నట పట్టపగలింటికొలఁది - కిరువురు దడసితి మినమండలంబు
ఉగ్రాంకుకిరణంబు లొండొండఁ దాకి - యుగ్రుడై యాజటాయువు మండుటయును
బదిలమై వాని నాపక్షంబులందుఁ - బొదివిన నాపక్షములు గాలి పోయె
నెఱకలు గాలిన నే పెల్లఁ బొలిసి - మఱి వచ్చి యీయాశ్రమంబునఁ బడితి
నాపక్షినాథుఁ డెందరిగెనో? యెఱుఁగ - నీపల్కు మీచేత నిట వింటి నేను 1090
వీనుల మీవార్త విని యున్నవాఁడ - హీనబలుండ నై యెఱకలు లేమి
పక్షముల్ తొల్లింటి పగిది నా కున్న - దక్షత నింతకుఁ దన సహోదరుని

పగదీర్చి శ్రీరామభద్రునిదేవి - మగఁటిమి దేనేర్తు : మాటల కేమి ?”

నావిని భల్లూకనాథుఁ డిట్లనియె - నావాఁయుజుఁడు నంగవాదు లుప్పొంగ :

“నాజటాయువు తమ్ముఁ డట నీకు మొదల - నీజగంబులలోన నెదు రెందుఁ గలదు ?

నీవు చూడనియట్టి నెలవులు లేవు - రావణుఁ డప్పుడు రఘురాముదేవి

నెందు దాచినవాఁడొ యెఱిఁగింపు” మనిన - సందేహ మెడబాయ సంపాతి పలికె.

“తనతనూభవుఁడు దుర్దమపరాక్రముఁడు - ఘనుఁడు సుపార్శ్వండు కడుభక్తియుక్తి

తెక్కలు గాలి యీక్రియ నున్న నాకు - నక్కరతోఁ దెచ్చి యాహార మొసఁగు

నతఁ డొక్కనాఁడు నా కశనంబు దేక - దడసివచ్చిన “నేల తడసితి” వనిన 1100

“నో తండ్రి నీకు నే నుపహార మరయ - నాతతగతి మహేంద్రాద్రిసముద్ర

తీరమార్గమున నెంతయుఁ బొంచియుండ - నారవిప్రభవంటి యంగనఁ గొంచు

గాటుకనడకొండ కైవడి నొకఁడు - ధాటియై చనుదెంచి తనకుఁ బ్రియంబుఁ

జెప్పి యే తెరు వియ్యఁ జెచ్చెరఁ జనియె - నప్పు డచ్చటిమౌను లందఱు నన్ను

సంతసింపుచు ‘నేఁడు చావుకుఁ దప్పె’ - నంతకుం డగు రావణాసురుం డతఁడు

చెఱగొని లంకకు శ్రీరాముదేవి - నుటకఁ గై గొనిపోవుచున్నవాఁ’ డనిరి

అందుకై తడసితి” నని వాఁడు పలికె - సందేహ మేటికి ? జనకతనూజ

బలసి రాక్షసవధూపరివృత యగుచు - జలదమాలికలోని చంద్రికఁ బోలి

యున్నది లంకలో నొగి శతయోజ - నోన్నతి నాదృష్టి యుర్విఁ జరించు.

తెల్లంబుగా మనోదృష్టియు నాకు - నెల్లపక్షులకంటె నెక్కుడై పరఁగు” 1110

నని పల్కి మఱియు నిట్లనియె సంపాతి - “తనపక్షయుగళంబు దగ్ధ మైనపుడు

ఏ వచ్చి మూర్ఛిల్లి యిచ్చోటఁ ద్రెళ్లి - చావునఁ దప్పి యెంచఁగ రాని వప్పి

కుట్టార్పు లెసఁగంగఁ గొన్నేండ్లు గడపి - గట్టిగా నాభాగ్యగతి నొకనాఁడు

ఘననిష్ఠఁ దప మిందుఁ గావించు సకల - జనతాపహరుని సాక్షిన్నిశాకరుని

నా నిశాకరుని నొయ్యనఁ గాంచి మ్రొక్కి - భానుదీప్తులచేత పక్షము ల్గ్రాలి

తను వున్న చంద మంతయు విన్నవింప-మునిశిఖామణియును మున్ను న న్నెఱుఁగుఁ

గావున నెంతయుఁ గరుణించి మీఁడు - భావించి యా శ్రియఃపతి పరాత్పరుఁడు

విష్ణుండు దశరథవిభునకుఁ బుట్టి - యుష్ణాంశుకులుఁ డంత నుగ్రాటవులకుఁ

జనుదేర నాతనిసతిని రావణుఁడు - కొనిపోయి చెఱ నుంచుకొని యున్నయపుడు

అమృతాన్న మాయంతి కమృతాంశుఁ డిడిన - తెమలక యామహాతృష్ణలు పాసి 1120

యుండు సంతట రాముఁ డొయ్యన వచ్చి - చండాంశజునిఁ గాంచి శక్రజుఁ ద్రుంచి

యాలోలగతి సీత నరయ వానరుల - నాలుగుదిశల కున్నతిఁ బంపఁగలఁడు

ఆ రామునిజదూత లగు వారితోడ - జేరి నీ వీకథ చెప్పిననాఁడు

ఘనపక్షయుగళము గలుగుఁ బొమ్మనుచు - మును నిశాకరుఁ డను ముని చెప్పిపోయె.

నతఁ డానతిచ్చినయట్లు మీతోడ - హితమతి నీకథ యెఱిగింపఁ గంటి
 నివె పక్షములు వచ్చె నిదె చూడుఁ డనుచుఁ - దివిరి కుప్పించి యద్దివికి లంఘించి
 వడి లంకచేరువ వనములో సీతఁ - బొడఁగాంచి యదె సీతఁ బొడగంటి” ననుచు
 “నదె ! శతయోజనం బైనదూరమున - నదె లంకలోపల నదె ! పుణ్యసాధ్వీ
 చాలుఁ బ్రయోపదేశన మింక లెండు - పౌలస్త్యపతిలంకఁ బరికింపఁ బొందు”
 అని లంక కటుఁ బోవ నటఁ ద్రోవఁ జూపి - చనియె హేమాద్రికి సంపాతి యపుడు
 అంత వానరవీరు లందఱుఁ గూడి - సంతోషచిత్తులై జవ మొప్పఁ బోయి
 చండవాతాఘాతజాతడిండీర - గండ్మాషితాశావకాశనీకాశ
 వీచీసమీచీనవిహరమాణాది - వైచిత్రకరవాలవరవాలములను
 ఘోరనక్రగ్రహకోటు లుప్పొంగఁ - బోరాడుచున్న యంభోరాశి డాసి
 అందు నిశ్చేష్టితులై కొంతతడవు - గుండుడెందములతోఁ గూర్చుండి యపుడు
 ఈ సముద్రము దాట నెవ్వఁడు చాలు - నీ సత్వ మెవరికి నిందులోఁ గలదు ?”
 అని యిట్లు చింతింప నంత నంగదుఁడు - వనచరుల్తాను నవ్వనధితీరమున
 నారాత్రి వేగించి యమ్ములునాఁడు - వీరవానరుల వేర్వేట నీక్షించి
 “ఈరీతి మీరెంతలేసివానరులు - పౌరుషంబులు నేలపాలుగాఁ జేసి
 జలరాశిలోపల శతయోజనములు-కొలఁది దాటుట కిట్లు గుండెద రేని ? 1140
 అపకీర్తి కెన యిది ; యగణితాంభోధిఁ - గపివర్యులార ! యేకరణి దాటెదరు ?
 మీమీ జవంబులు మీదాటు కొలఁదు - లీమాత్ర మని పల్కు డెఱుఁగంగ నాకు

—: వానరవీరులు తమతమ సత్త్వములఁ దెలుపుట :—

ఘనులార! యొక్కఁ డొక్కఁడు చెప్పుఁ” డనుచు-గినిసిన నందఱు గృతమతు లగుచుఁ
 దమతమ సత్త్వముల్ తగ విచారించి - అమితసత్త్వోన్నతు లందఱుఁ గూడి
 “నలిమీటి పదియోజనంబులు దాటఁ - గలవాడ నే” నని గజుఁ డందుఁ బలికె.
 “ఇలమీఁద లావుమై నిరువది దాటి - సౌలయ నే” నని గవాక్షుఁడు పేర్చి పలికె.
 “మొనసిన కడిమిమై ముప్పది దాట - ఘనశక్తి గల” దని గవయుండు పలికె.
 “నాలావుపెంపున నలువది దాటఁ - జాలుదు నే” నని శరభుండు పలికె.
 “బనిగొని జలధి యేబది దాటవాడ” - నని గంధమాదనుం డలవుమైఁ బలికె.
 “నన మెంత డింపక నరువది దాట-మసలక పో” దని మైందుండు పలికె. 1150
 “దెగఁబడ కడిమిమై డెబ్బది దాటఁ - దెగువ కోపుదు” నని ద్వీవిదుండు పలికె.
 “నెనుబది దాటదు నేపు దీపింప - దనియక నే” నని తారుండు పలికె.
 మోపినతమలావు లొకఁడును దాప - కేపుమై నందఱు నిటు పల్కుచుండ
 భల్లూకనాథుండు బహుకాలవృద్ధుఁ - డుల్లోకవిక్రముఁ డొకమాట పలికె.
 “చిన్ననాటిబలంబు చెప్ప వచ్చినను - గ్రన్నన హాస్యకారణము ; లిప్పటికి

అయినను వినుడు మున్నమృతంబుకొఱకు - దానవుల్ సురలు యుద్ధములు గావింప
 నమరులకై సహాయంబుగా వచ్చి - యమృతంబు ద్రావితి నర్థి వా రొసంగ
 నుదధు లేడును దాట నోపు దస్తాద్రి - కుదయాద్రిపై నుండి యొకజంఘ యిడుచు
 ఎల్లలోకముల నా కెదు రెందు లేదు - బల్లిదుడగుబలిబంధంబునాడు
 ఇర్వదియొక్కమా రిలప్రదక్షిణము - తివిరి త్రివిక్రమదేవునిఁ గొలుచు 1160
 తరిఁ గొండ కాలితోఁ దనరార విఱిగి - పరిఁబోయి మఱి జరాభారంబు నొదవె ;
 నరయంగఁ గడువృద్ధు నైతి నిప్పటికిఁ - బరికింప నేను తొంబది గాని చాల
 పొలుపొంద నీత్రోవఁ బోయెడుపనికి - వలతి గా" నని జాంబవంతుండు పలికె.
 “తొంబదియేడు దోడ్తో దాటవాడ - నంబుధి” నని నీలుఁ డత్తఱిఁ బలికె.
 నామారుతాత్మజుఁ డాత్మపౌరుషము - లేమియుఁ బలుక కయ్యెడ నూరకుండె.
 “వాలినకడిమిమై వడి సూలు దాటఁ - జాలుదు మగిడి రాఁ జాలనుగాని”
 యని యగందుడు పల్క నాజాంబవంతుఁ - “డనఘ! మాకందఱ కధిపతి నీవు.
 వాలితసూజ యీవారాశి దాటఁ - జాలుదు మగిడి రాఁజాలవు నీవు ;
 యువరాజ! వీకపియూథంబులకును - రవితనూజునియట్ల రాజవు గానఁ
 దగ మమ్ముఁ బనిగొనఁ దగుఁగాక ! యిట్లుఁదగునయ్య! నీ కింత దైన్య మేమిటికి ?
 రామకార్యపరుండు రవిజునిమంత్రి - యీమర్కటావలి కెల్లఁ బ్రాణంబు ;
 తక్కక పవమానతనయుండు గలుగ - నక్కటా ! నీ కసాధ్యము లెందుఁ గలవు ?
 వల” దని వారించి వాయునందనునిఁ - బిలిచి యాతనితోడఁ బ్రియములు పలికి.

—: జాంబవంతుండు హనుమంతుని ప్రార్థించుట :—

“మారుతి ! యీపని మామీదఁ బెట్టి - యూరకున్నాడవే ? యుచితమె నీకుఁ
 లలితలావణ్యవిలాసరూపముల - వలనొప్ప నప్పరోవనితలయందుఁ
 బుంజికన్థలి యనఁ బొలుచు మీతల్లి - యంజన యటఁ దొల్లి యగ్నిశాపమున
 వానరవనితయై వసుధఁ గేసరికి - మానిని యైయుండి మఱి యొక్కనాడు
 వనగిరిస్థులందు వర్తింపుచుండ - ననిలుఁ డాయంగనయలసయానంబు
 తొడలబెడంగును దోరంపుబిరుదు - నుడురాజబింబంబు నొరయునెమ్మోము
 కలదు లే దను కొను గబ్బిగుబ్బలును - దల చుట్టివచ్చు బిత్తరికన్నుఁగవయుఁ 1180
 గనుఁగొని మోహంబు గడలుకొనంగ - మనసిజశరభిన్నమానసుం డగుచుఁ
 జెలరేఁగి కదియుచుఁ జెలువ మై డాసి - యాలింగనము సేయ నంజన యలిగి,
 “నాదుపాతివ్రత్యనైపుణి చెఱువ - నేదుష్టమతి యొకో యిటు నమకట్టె ?”
 నా విని “యలుగ కో నాతి ! నే వాయు - దేవుండ ; నీదుపాతివ్రత్యమునకు
 భంగంబు గాకుండ పరికించి హృదయ - సంగంబు నిలిపితి జలజాక్షి ! దీనఁ
 బలువేగ విక్రమపౌరుషశౌర్య - ములు గల తనయుఁ డిమ్ముల నీకుఁ బుట్టు ;”

నని పల్కిచనుటయు నావధూమణీయు - మనమున నలరుచు మఱి వాయుదేవు
ప్రవిమలకృప నిన్నుఁ బడసెఁ గావునను - భువిని వాయువుతోడి భూరిసత్వుఁడవు
వేగవిక్రమకళావిస్ఫూర్తియందు - నాగరుడునికంటె నధికుండ వీవె ;
వరుసఁ బంకజగర్భవరమునఁ జేసి - మఱి నీకు నాయుధమరణంబు లేదు ; 1190
నీసమానులు లేరు నిఖిలలోకముల - నీసత్త్వ మెఱుఁగుదు నిజముగా నేను
జలనిధి లంఘించి జనకజఁ గాంచి - కలఁకమై యిటు రామకార్యంబుఁ జేసి
కపులప్రాణములు రాఘవులప్రాణములు - కపినాథుప్రాణము ల్గరుణతోఁ గాచి
తడయక యో జగత్ప్రాణనందనుఁడ ! - పడయు ముత్తమలోకపదములు నీవు”
అనవుడు హనుమంతుఁ “ఁడొగాక ! మీరు - పనిచినఁ జేయుదుఁ బతికార్య మొనర
నగచరు ల్బాడుఁడు నాశక్తి నేఁడు - జగదేకహితయుక్తి జలది లంఘించి
పటతెంచి సుర నడ్డపడిన సాధింతు - నెరసి లోకములెల్ల నీఱు గావించు ;
నక్కజంబగు శక్తి నటు లంకఁ జొత్తు - స్రుక్కక వైదేహిఁ జూచి నే వత్తు ;
నాలంక యైనను నగలించి తెత్తు - వాలాయముగ సీత వసుధేశుఁ గూర్తుఁ ;
గాకున్న జలధులు గలఁతు నొండేని ? - వీరతో నమరాద్రి విఱుతు నొండేని ? 1200
పుడమి తుత్తుమురుగాఁ బొడుతు నొండేని ? - తొడరి మృత్యువు నైనఁ ద్రుంతు నొండేని ?
దీవు లన్నియును శోధింతు నొండేని ? - చేవ మీఱఁగ లంకఁ జేరి యచ్ఛోట
దుష్టాసురుల నెల్లఁ ద్రుంతు నొండేని ? - సృష్టి చీకటి చేసి చెఱుతు నొండేని ?
కాని యారకరాను గడఁగి మీకడకు - నే” నని పూని మహేంద్రాద్రి యెక్కి.

—: హనుమంతుఁడు సముద్రమును దాఁలుట :—

యుదధులతోఁ గూడ నొగి సృష్టి గ్రుంగఁ - గదిసినలయకాలకాలుఁడో యనఁగ
వెనఁ ద్రివిక్రముఁ డైన విష్ణునిరీతి - నసమానదేహుఁడై యందందఁ బెరిగి,
యంగదాదులచేత ననుమతి వడసి - యంగమంతయుఁ బొంగ నంతరంగమునఁ
దనతండ్రి పవమానుఁ దలఁచి శ్రీరామ - జననాథుపవపంకజము లాత్మ నిలిపి
యడుగులు తిరముగా నద్రిపై మోపి-మెడ యెత్తి యొక్కంత మెయిఁ గ్రుంగ నిలిచి
బొమ లెత్తి కలఁతు నంభోరాశిఁ జూచి - యమరారిపురిమీఁద నట దృష్టి నిలిపి 1210
వటలంగ నిలిమీఁద వల మర్లాల్చి - నెఱి కర్ణములు రెండు నిక్కించి పొంచి
యట నద్రిశిలమీఁద హస్తంబు లూఁది - పటుజవంబున దాఁటెఁ బవమానసుతుఁడు
అల సుధాహరణార్థమై వై నతేయుఁ - డిలనుండి మును దివి కెగయుచందమున
నారభసంబున నద్రిశృంగములు - భూరేణువులకంటెఁ బొడియు నై రాలె
నారావణుండు మున్నార్జించినట్టి - భూరికీర్తులపెంపు పొడి యైనయట్లు
నాయురవడి మ్రాఁకు లతనితో నెగసి - తోయధిలోఁ జొచ్చి తునియలై రాలె.
భావిసేతువునకై పవననందనుఁడు - తా వచ్చి శంకువు స్థాపిరచె ననఁగ
వెనఁ బేర్చి యచ్చట విషమవాయువులు - దెసలకుఁ జెడి పాటెఁ ; దివిరి మేఘములు
వక్రించె ; లంకపై వాయుజుం డనుచు - శక్రాదులకుఁ జెప్పజనినచందమున
నావడి నబ్ధి నీ రంతయు నెగసి - యావలి పాతాళ మటుఁ గానవచ్చె ; 1220
జనకజఁ దెచ్చి నాజలములో దాపుఁడని మారుతికిఁ జూపె నంభోధి యనఁగ

దనపతిహితకార్యదైర్యశౌర్యములు - తనవేగలాఘవోదాత్తసత్త్వములు
 జూచి యింద్రాదులు పొరిదిఁ గీర్తింప - నీచందమున దాటి యేగుచున్నంత
 “నీనిత్యకృతి జగద్ధితముగాఁ బూని - పూని యెంతయు దవ్వు పోవుచున్నాఁడు
 ఇతనికి విశ్రాంతి యిచటఁ గావించి - యితనిఁ బుచ్చెద” నని యిచ్చులోఁ దలచి
 యప్పుడు మైనాకు నంబుధి పిలిచి - “యిప్పుడు హనుమంతుఁ డేతెంచె నిటకు
 నొప్పార నాతిథ్య మొనఁగు నీ” వనుచుఁ జెప్పి పొమ్మనుటయు శీఘ్రంబై యరిగి

—: హనుమంతునకు మైనాకుఁ డాతిథ్య మొనఁగుట :—

యురుతరనిజపక్షయుగళసంజాత - మరుదుచ్చలద్వార్ధిమధ్యంబు వెడలి
 శ్రీకరకాంచనశృంగసంకలిత - నాకమై యొప్పు మైనాకపర్వతము
 ఎదుటఁ దోచినఁ జూచి యిది దైత్యమాయ - కదిసి నాపనికి విఘ్నము నేయఁగోరె
 దానికి నేమి నాదర్పంబుపేర్చి - దీనిఁ ద్రుంచెదఁ గాక ! తెగి యంచు నడరి
 వరవజ్రకఠిన మౌ వక్షంబుచేత - నురవడి హనుమంతుఁ డుదరితాఁకుటయు
 గరువలి సుడిఁగొన్న కారాకువోలె - దిర మేది ధృతి దూలి దిద్దిరఁ దిరిగి
 మనుజుడై పొడసూపి మైనాకశిఖరి - యనిలనందనుఁ జూచి యర్థితోఁ బలికె.
 “అనిలజ ! నేను నీ కపకారిగాను - వనరాశిపంపున వచ్చితిఁ గాని
 యమ్మహాత్ముఁడు నీకు నాతిథ్య మొనఁగు - పొమ్మన్న వచ్చితిఁ; బూర్వకాలమున
 పర్వతంబుల కెల్ల పక్షము ల్గలిగి - గర్వించి మెలఁగ నాఖండలుం డలిగి
 పవిధార నొక్కటఁ బక్షము ల్దనుమఁ - బవనుఁడు మీతండ్రి పరికించి నన్ను
 నవలీల నీలవణాంబుధిలోనఁ - గవియించి పక్షము ల్గాచి రక్షించె
 గాన మీవాఁడను గాని యన్యుఁడను - గాను ; శీతాచలాగ్రణికుమారుండ 1240
 నేను మైనాకుండ నీవు నాయందుఁ - బూని యీఫలమూలములఁ దృప్తిఁ బొంది
 బడలికలును బాసి పవనకుమార ! - కడులావు మీఱ లంకాపురంబునకు
 నరుగుము నీ” వన్న నమ్మహాబలుఁడు - “వెరవుగా దిప్పుడు విశ్రమించుటకు
 జలనిధినడుమ నెచ్చట నిల్వ ననుచుఁ - జెలఁగి మున్ను ప్రతిజ్ఞ జేసినవాఁడ ;
 నిట రాముకార్యార్థ మేగుచున్నాఁడ ; - నటుగాన నిల్వరా దద్రీశ ! నాకు ”
 నని పాణితలమున నయ్యద్రిఁ దడవి - “యనఘాత్త ! నీపూజ లన్నియు వచ్చె,”
 నని పల్కి పోవుచో ననిలనందనుని - ఘనశక్తి కమరులు కడుచోద్య మంది
 నానావిధముల నానందించిరంత - మైనాకగిరి కింపుమై నాకవిభుఁడు
 కనుఁగొని శ్రీరాముకార్యమై యేగు - హనుమంతునకుఁ బ్రియం బాచరించితివి ;
 యటుగాన నీకు నే నభయ మిచ్చితిని - ఇటు సుఖస్థితి నుండు మీ” వంచుఁ బలికె.
 నప్పుడు గంధర్వు లమరులు మునులు - తప్పక యంజనాతనయుఁ జూచుచును
 ఇతనిలా వెట్టిదో యెఱుఁగుద మనుచుఁ - జతురులై సురస నాఁ జను దేవదూతఁ
 బనిచిన రాక్షసభావంబు దాల్చి - యనిలసూనునకుఁ దా నడ్డమై పలికె.
 “నీవార్ధిలోనుండి యే నిన్నుఁ గంటి - దైవయత్నంబునఁ దానింక మంటి
 అనిలజ ! యాకొంటి నట నిటఁ జనక - మునుకొని నావక్త్రమున వచ్చి చొరుము-
 పీ” వనవుడు రామనృపుకార్యమునకుఁ - బోవుచున్నాఁడను పొలఁతి ! రారాదు

ధరణీశుకార్య మంతయు నెఱవేర్చి - తిరిగి యేతెంచుచో, దీర్తు నీకోర్కి
 పోయివచ్చెద నంత బొంకు గా" దనిన - నాయింతి కోపించి యటుఁ గ్రమ్మఁబలికె.
 "జన నీను నినుఁబట్టి చంపుదుఁ గాని" - యని నోరు దెఱచిన ననిలనందనుఁడు
 తనమేనుఁ బెంచెను దశయోజనంబు - లినుమడిగాఁ బెంచె నింతియాననము 1260
 ముప్పదియోజనంబులు పెంచె నాతఁ - డప్పుడు నలువది యదియును పెంచె
 నొండొరు లిటు శతయోజనంబులుగ - దండిమైఁ బెంచిరి తనువువక్త్రములు
 నంత నాహనుమంతుఁ డసమానబుద్ధి - మంతుఁడై యంగుష్ఠమాత్ర గాత్రమున
 నతిసూక్ష్మఁడై వచ్చి యాయింతివదన - మతిరయంబునఁ జొచ్చి యవలీల వెడలె
 "ముడిగొన్నసంసారమోహబంధములు - విడఁదన్ని సుజ్ఞాని వెడలినమాడ్కి
 వెడలి నీకోర్కి గావించితి నింక - కడలి దాఁబెద" నన్నఁ గపికులోత్తముని
 బుద్ధి కెంతయు మెచ్చి పొగడుచుఁ "గార్య - సిద్ధి నీ కయ్యెడు శీఘ్రంబె" యనుచు
 నట దివ్యవనితయై యాయింతి ప్రీతిఁ - బటుసత్త్వ ననిలజుఁ బరఁగ దీవించె.
 నతఁ డంతఁ బ్రణమిల్లి యటఁ బోవుచుండ - నతిరయంబున వచ్చి యాతనిఁ గదిసి
 యొలసి దేహచ్ఛాయ లొడిసి రాఁ దిగిచి - చెలఁగి జీవుల మ్రింగు సింహిక గదిసి 1270
 పదియోజనంబుల పరపును నూలు - పదులయోజనములై పరఁగెడు నిడుపు
 నగు మీన మాతని నలమి చెఁ బట్టి - తిగిచి మ్రింగుచునుండ ధీరుఁడై యతఁడు
 ప్రతికూలవాతూలపవనసంఘాత - హతుల నోడయుఁ బోలె నటుపోక నిలిచి
 యెడద ఛాయగ్రాహి యిది యని తెలిసి - మడవక యటమీఁద మకరివక్త్రంబు
 చొచ్చి వత్తు నటంచు సూచించి నట్లు - అచ్చెరువంది యింద్రాదులు చూడఁ
 గడుసూక్ష్మరూపుఁడై కదలక దాని - కడుపులోవలఁ జొచ్చి కడిమిమై వచ్చి
 యాదుష్టరాక్షసి నబ్ధిలో వైచె - నాదట సురలెల్ల నానందమంది
 వినుతించి వరపుష్పవృష్టులు గురియ - వననిధి నవలీల వడి దాటి పోయి
 యాసమీరజుఁ డనాయాసంబుతోడ - నాసువేలాచలం బవలీల నెక్కె.
 నని యాంధ్రభాష భాషాధీశవిభుఁడు - వినుతకావ్యాగమవిమలమానసుఁడు 1280
 పాలితాచారుం డపారధీశరథి - భూలోకనిధి గోనబుద్ధభూవిభుఁడు
 తమతం విట్టల ధరణీశుపేర - గమనీయగుణదైర్యకనకాద్రిపేర
 బని బూని యరిగండభైరవుపేర - ఘనుపేర మీసరగండనిపేర
 నాచంద్రతారార్కమై యొప్పుమిగిలి - భూచక్రమున నతిపూజ్యమై వెలయ
 వసమానలలితశబ్దార్థసంగతుల - రసికమై చెలువొందు రామాయణంబు
 పరఁగు నలంకారభావన ల్నిండఁ - గరమర్థిఁ గిష్కింధకాండంబుఁ జెప్పె.

శ్రీ రంగనాథ రామాయణము

సుందరకాండము

శ్రీరాముకార్యంబు సేయంగఁ బూని - వారిధి పిల్లకాల్వయుఁ బోలె దాఁటి
చారుశృంగంబుల సానుదేశముల - భూరిభూరుహలతాపుంజకుంజములఁ
గలిమిచే నొప్పు లంకాసమీపమున - వెలయుసువేలాద్రి జేడ్కమై నెక్కి
యంత నాహనుమంతుఁ డాయద్రిమీఁద - నెంతయుఁ గడఁకతో నేపుమై నిలిచి
యట దక్షిణము చూచి యప్పు డిట్లనియె - నటఁ ద్రికూటాద్రిపై నమరెడుదాని
గదలక ధర్మార్థకామము ల్పూఁడు - పొదిగొన్న సిరివోలెఁ బొలుపొందుదాని
సమరావతీపురం బబ్ధిమధ్యమునఁ - గమనీయగతి నొప్పు గలిగినదాని
నలక కుబేరుతో నలుకమై నచట - నెలకొన్నకై వడి నెగడెడుదానిఁ
గలకాలమును నధోగతి నుండలేక - తెలివిమై భోగవతీనగరంబు
జలరాశి వెలువడి సరి త్రికూటమున - వెలసినకై వడి విలసిల్లుదాని
నంబుధి యావరణాంబువు ల్లాఁగఁ - బంకినప్రభ నొప్పు బంగారుకోట
బ్రహ్మాండవిధముగాఁ బరికింప నొప్పు - బ్రహ్మద్యభేద్యమై పరఁగెడుదాని
మొనసి లోకములకు మొన యెక్కుడగుచుఁ -

10

బొలుపొందబహుదివ్యభోగసంపదల - నలిమీట నెక్కుడై యందంద వెలుఁగ
నలినసంభవుగేహ మన నొప్పునట్టి - లలితమై యొప్పెడు లంకాపురంబు
కని చాల వెఱగంది కనురెప్పఁ బెట్ట - కనిలతనూభవుం డందందఁ జూచి
యెల్లలోకంబులు నెక్కట గెలిచి - బల్లిదుఁడై పేర్చు పంక్తికంధరుఁడు
ఇట్టి సంపదలచే నెనయు నీలంకఁ - బట్టాభిషిక్తుడై బ్రదికి పాలేది
సకలేశుఁడగు రామచంద్రునిదేవి - వికలుఁడై కొనివచ్చి వీఁ డేల పొలిసె ?

నని వాని దూషించి యాలంక చొరఁగ - ననువు విచారించి యాసత్వధనుఁడు
తగ లంకయు త్తరద్వారంబుఁ జేరి - తగవును నీతియుఁ దలపోసి మఱియు
యీసముద్రము కపు లెట్లు దాఁచెదరు ? - వాసి దాఁటిన నై న వాసవాదులకు
సాధింప మిగుల నసాధ్య మీలంక - సాధింప నలవియె సకలయత్నముల ?

20

భీమసాహసమునఁ బేర్చు రావణుని - రాముఁ డెట్లు జయించు రణములో నెదిరి
యని ముహూర్తము తనయాత్మఁ జింతించి - మనమున శ్రీరాముమహిమంబుఁ దెలిసి
యీసముద్రం బెంత ? యీలంక యెంత ? యీసురారియు నెంత యినకులేశ్వరున.

కని తిరస్కారంబుగాఁ దలపోసి - యన లేని పొడవైన యామేనితోడఁ
 బగటున నీపురిఁ బగలు చొచ్చినను - బగ లొను రాక్షసభటులకు నాకు
 జానకిఁ బొడగానఁ జాల నే నట్లు - కాన సూక్ష్మకృతిఁ గైకొని పోయి
 యీలంక దైత్యుల నెల్ల వంచింది - వాలాయమునఁ గాంతు వైదేహి ననుచు 30
 మదిలోన సూర్యాస్తమయ మొప్పుఁ దలచి - పదిఱుడై యెంతయుఁ బరికింపుచుండ
 నవిరళసత్వుడై యఖిలేశుడేవి - నవనీతసూభవ నరసి పో వచ్చి
 నే నున్న ననువుగా దీలంక చొరఁగ - వీనికి నన్నట్లు వెసఁ గ్రుంకె నినుఁడు
 అనిలనందనునకు నస మిచ్చి దైత్య - ఘనపాపములు పూని కలఁగొనఁ బర్యే.
 ననఁ బర్యేఁ గలయ ఘోరాంధకారంబు - ఘనమైన దైత్యుల కలకలం బణఁగె
 నంత నాకలకలం బణఁగుట నాత్మ - నంతయుఁ బరికించి యనిలనందనుఁడు
 మనమున రఘురాము మఱువక నిలిపి - తనతండ్రివాయువుఁ దప్పక వేడి
 మార్జాలమాత్రుడై మఱి లంకఁ జొచ్చి - కర్జ మూహింపుచు ఘనుల రాఘవులఁ
 దలఁచుచు మెలఁగ నత్తటి విస్తయముగఁ - గలితభయంకరాకారంబుతోడ
 బెన్నిధి సాధింపఁ బ్రీతిమై నరుగు - చున్న సాధకునకు నొగి నడ్డపడఁగ 40

—: హనుమంతుఁడు లంకాపురిఁ జొచ్చి నీతను వెదకుట :—

వడి మహాభూతంబు వచ్చుచందమున - నడరి లంకిణి వచ్చి యడ్డమై నిలిచి
 యట్టహాసము చేసి యనిలనందనుని - ధట్టించి పలికెఁ గ్రోధంబు రెట్టింప
 “నీ వెవ్వడవు ? మఱి నీకుఁ బేరేమి ? - నీ వీపురంబులోనికి వచ్చు తెట్లు ?
 ఎవ్వరు పంచినా ? రెఱిగింపు” మనిన - నవ్వాయునందనుం డచలుడై పలికె.
 “నీ వెవ్వతెవు ? మఱి నీకుఁ బేరేమి ? - నీవేల యడ్డమై నిలిచితి నాకు ?
 మున్ను నీ వెఱిగింపు ముదిత యావెనుక - నున్నట్లు నాతెఱుం గొప్పఁ జెప్పెదను.”
 అని పల్కి “నేను దశాననునాజ్ఞఁ - బనిఁ బూని యీపురి బలిమి రక్షింతుఁ
 బేరు లంకిణి యంద్రు ; పెఱవారిఁ గన్న - బోరనఁ బొరిగొందుఁ బోనీక” యనిన
 హనుమంతుఁ డయ్యింతి కనియె వెండియును - “వనిత ! యీపురిఁ జూచువాడనై యేను
 జనుదెంచితిని వేగ చనఁగ ని”మ్మనినఁ - గనలుచుఁ గోపంబు కలుకురక్కసియు 50
 “నెక్కడఁ బోయెద ? వింక నాచేతఁ - జిక్కితి గా !” కంచు చెలఁగి మైఁ బెంచి
 “కఱకఱి నినుఁ బట్టి కదిసి నీమేను - దఱిగి నీరక్తము ల్ద్రావుదు” ననుచుఁ
 గడుకోప మెసఁగ నక్కపినాథుతోమ్ము - పొడిచిన పొలఁతిఁ జంపుట పాప మనుచు
 దడయక మారుతి దానివక్షంబు - పిడికిటఁ బొడిచిన పెంపెల్లఁ బొలిసి
 యిలఁ గూలి మిక్కిలి హీనస్వరమునఁ - బలుమాట హనుమంతుఁ బ్రార్థించి పలికెఁ .
 “గపికులోత్తమ ! నన్నుఁ గరుణింపవయ్య ! - నిపుణుడై మీపురి నిర్మించునాఁడు
 వనజాననుఁడు నాకు వర మిచ్చినాఁడు - వనచరుఁ డొక్కఁడు వచ్చి ని న్నెదిరి

యెన్నఁడు నొప్పించు నిల నదిమొదలు - క్రన్నన రాక్షసక్షయ మగు ననుచుఁ ;
 గాన నీతలఁచిన కార్యసంసిద్ధు - లొ" నంచు దీవించి యాయంతి చనియెఁ.
 దనమది మారుతి దానిమాటలకు - ననువొంద నుబ్బి మిన్నంది పెల్లార్చి 60
 చెడవలె రాక్షసుల్ శీఘ్రం బటంచు - నెడమకాల్తున్నుగా నిల నడుగిడుచుఁ
 గడుసూక్ష్మరూపంబు గైకొని పోయి - యడరుకోటలు దాటి యడలక పేర్చి
 వడి కోటవాకిలివారు తలార్లు - పొడగానకుండ నప్పుడు గూఢవృత్తి
 వీథులు పరికించి విపణిమార్గములు - శోధించి రచ్చలు సొరిది నీక్షించి
 ఘనగోపురము లెక్కి గజశాల లరసి - మునుమిడి వరహార్త్యముల సంచరించి
 దేవాలయంబులు తిరిగి యిల్లు - భావించి గొందులు పరికించి చూచి
 యుప్పరిగెలు గాంచి యోసరు ల్పైమకి - చప్పరంబులు డాసి సౌధము ల్వెదకి
 చాలఁజెన్నగు రథశాలలు వాజి - శాలలు శస్త్రాస్త్రశాలలుఁ దడవి
 మాడువు ల్పరికించి మణిమయం బైన - మేడల వాడల మిగులఁ జెన్నైన
 మంత్రులయిండ్లు సామంతులయిండ్లు - తంత్రిపాలురయిండ్లు దైవజ్ఞులిండ్లు 70
 నావిభీషణుగేహ మతికాయుగృహము - దేవకాంతునియిల్లు త్రిశిరుమందిరము
 గంభీరమగు కుంభకర్ణునినెలవు - కుంభనాలయము నికుంభునర్హంబు
 శ్రీమించు నయ్యంద్రజిత్తునినగరు - నామహోదరుగేహ మాదిగా నయిన
 దనుజనాథులనికేతనపంక్తు లచటఁ - గనుఁగొంచు నద్భుతక్రాంతుఁడై వారి
 యంతఃపురంబుల నంతయు వెదకి - కాంతాజనంబులఁ గలయంగ నరసి
 వెండియు దనుజులవేశ్మముల్ గలయ - నొండొండఁ గనుఁగొంచు నొక్కొక్కచోట
 నొకకన్ను నొకచేవి యొకకేలు గలుగు - వికృతవేషులఁ జూచి వెఱగుఁ బొందుచును
 బహుపాదబహుభుజబహుమస్తకోరు - సహితులఁ గొందఱు సారెఁ గన్గొనుచు
 జపతపస్వాధ్యాయసత్కర్త నిష్ఠఁ - దపసులౌ దానవోత్తములఁ జూచుచును
 మకరతోరణబద్ధమాల్యజాలములఁ - బ్రకటితధూపసౌరభవిశేషముల 80
 రత్నము క్రాఫలరంగవల్లికల - సూత్నేందుకాంతబంధురవితర్దికల
 మణిగణహోటకమయకవాటముల - గణనాధికోగ్రవిష్కంభసూత్రముల
 స్ఫుటవజ్రకలితకపోతమాలికల - ఘటితేంద్రనీలప్రకాశదేహశుల
 మరకతస్థగితనిర్మలగవాక్షములఁ - గురువిందనందీప్తకుట్టిమస్థుల
 మహనీయతరవిద్రుమ సంభతతుల - బహుశిరోగృహముల భవనపాళికల
 నాయుధోజ్వలహస్తులైన రాక్షసులఁ - బాయక యే ప్రొద్దు బలసినయట్టి
 వరాణునగరు చేరఁగఁబోయి యచటఁ - గావలివారలఁ గలయ శోధించి
 పెక్కువాకిండ్లు నిర్భీతిమైఁ గడచి - యక్కొల్వకూటంటు లన్నియు వెదకి
 యంతఃపురము చేర నరుగునావేశఁ - గంతునిమామ సత్కళలకు సీమ

కలువలపైఁ బ్రేమగల చందమామ - కలితబింబలలామగతి నుదయించి 90
 జలరాశిఁ దేలించి జలజషండముల - గలవాసి దూలించి గిబ్బిజక్కవల
 విరహార్తి నెలయించి వెడవింటివాని - వరకీర్తి నలయించి వాడినకలువ
 మొత్తము నలరించి ముగ్ధజారిణుల - చిత్తంబు లదరించి చిమ్మచీకటుల
 పంతంబు దరలించి పదునై నచంద్ర - కాంతంబుఁ గరఁగించి ఘనచకోరముల
 విందులఁ దనియించి విటవిటీజనుల - పొందుల నలయించి పూర్ణచంద్రికల
 దిక్కుల కెల్లను దెలివి దీపించి - చుక్కలగమిగాఁడు చూపట్టె మింట
 పావని వీ డెల్లఁ బరికింపవలసి - దేవత లెత్తిన దీపమో యనఁగ
 నట్టిచందురుఁ జూచి యంతరంగమునఁ - దొట్టినవేడ్క వాతూలనందనుఁడు
 అటయోజనము వెడల్పై యోజనంబు - విరివియౌ నొకయిల్లు వేగ కన్గొనుచు
 నంతఃపురం బెల్ల నరయుచు రత్న - కాంతవంతము విశ్వకర్త నిర్మితము 100
 కామచారము చిత్రకరకౌశలంబు - సోమార్కనిభమునై సురలోకవైరి
 యాకుబేరునిఁ దొల్లి యాజిలో గెలిచి - గైకొన్నమణిపుష్పకంబు వీక్షించి
 యావిమానంబులో నంగనామణులు - రావణసౌఖ్యవారాశిఁ దేలించి
 పానాభిరతికేళి పరవశ లగుచు - మేనుదీఁగెలు సోల మిసిమిపెందొడల
 పస బయ ల్పడి నీవిబంధము ల్జార - వసివాళ్లు వాడిన వదనంబు లడరఁ
 గమ్మనిట్టూర్పులు గ్రమ్మఁ గెమ్మోవు - లెమ్మోయిఁ గైవ్రాల నెలనవ్వుదేర
 నరమోడ్పుఁ గనుఁగవ లంగజుకేళి - పరవశత్వముఁ దెల్పుఁ బాదపద్మముల
 నందియ ల్రొదసేయ నమ్మోములందుఁ - జందనతిలకము ల్కృమవారిఁ గరఁగ
 వేణీభరము వీడ విరిదండ లూడ - నాణిముత్యముపేరు లత్యంతకఠిన
 వక్షోజపర్వతద్వయి చిక్కువడఁగ - నక్షి లాసవమదాలసతఁ జెన్నొందఁ 110
 గట్టినై కతంబులఁ గవళై వలముల - స్ఫుటనాభిసరసుల భూతరంగముల
 స్తనచక్రముల విలోచనమీనతతులఁ - గనుఁపట్టి సుఖసుప్తిఁ గైకొన్ననదుల
 కై వడి నిద్రించు కామనీమణుల - నావాయునందనుఁ డందందఁ జూచి
 యిట్టిటిసతు లుండ నీరావణుండు - కట్టడియై రాముకాంతను దెచ్చెఁ
 బరవధూమర్తము ల్పరికించుటకును - బురపురఁ బొక్కుచుఁ బుణ్యమానసుఁడు
 స్వామికార్యార్థమై సతులమర్తముల - నీమాడ్కిఁ గనుఁగొంటి నింతియకాని
 కానిసేతల వీరిఁ గనుఁగొన్నవాడఁ - గా నింతి నీయింతిగమిలోన వెదుక
 వలను గా దనుచు భావమున నెన్నుచును - కలయఁ దావెదకుచుఁ గానక యెచటఁ
 జప్పుడు గాకుండఁ జనుచు ముందటను - విప్పైన యొకరత్న వేదికమీదఁ
 బువ్వపాన్పున నిద్రఁబోయెడువాని - నవ్వాసపునిభోగ మణఁగించువాని 120
 పంజకెంపులతోడ జలదంబు వోలె - రంజితగంధాంగరాగంబువాని

వీటైన సెలయేర్ల నీలాద్రివోలె - దేటముత్యపుపేర్లు దీపించువాని
 నైదుమస్తముల ఘోరాహులఁ బోలె - బ్రోది నంగుళిరమ్యభుజములవాని
 జిలుఁగువెన్నెలతోడి చీకటివోలె - జలువదుప్పటి మేన జత నొప్పువానిఁ
 వెడదఁజొమ్ముల నొప్పు వేల్పుపేనుంగు - కడిదికొమ్మున పోటుకైపులవానిఁ
 గర్భూరమణిదీపకళిక లిర్వంక - నేర్పుమై గదలించు నిట్టూర్చువాని
 మకుటకుండలదీప్తిమయమూర్తివాని - సకలారిగర్వనిస్రావణుం డైన
 రావణుఁ డనువాని రాక్షసాధిపుని - భావించి యాతనిపార్శ్వభాగముల
 నడపంబు గట్టియు నాలవట్టములఁ - గడువేడ్కఁ బట్టియుఁ గరకంకణములు
 రాయంగ వింజామరములు వ్రేసియు - హాసగాఁ బాడియు నాడియు వీణ 130
 మీటియు మద్దెల ల్కృదుమార్గలీల - సూటి వాయించియు సొక్కి యొండొరులు
 తమసాధనంబులు తగఁ గొఁగిలించి - తమి నిద్రఁ బోవు గంధర్వకామినుల
 దేవకామినుల దైతేయకామినుల - భావించి యంత నా పరమపావనుఁడు
 గగనమండలిచంద్రకళయును బోలె - మొగులు చెంత మెఱుంగు మొలకయుఁబోలె
 నారావణునిశయ్య నభినవయౌవ - నారూఢయై దేవతాంగనకరణి
 నున్న మందోదరి నొయ్యనఁ గాంచి - యన్నెలఁతుక సీత యని నిశ్చయించి
 యవనిజ నేఁ గంటి ననుచు నానంద - వివళుడై గంతుల వ్రేయుచు నచటి
 కంభము ల్పొక్కుచుఁ గలితవాలాగ్ర - చుంబనం బొనరింపుచును నటింపుచును
 గాపేయజాతివికారము ల్గొంత - సేపిటు చూపుచుఁ జిత్తంబులోన
 మఱి వివేకముఁ బూని మనుకులేశ్వరుని - తెఱవ పతివ్రతాతిలకంబు పరమ 140
 పావని జనకభూపాలునిపుత్రి - దేవదేవుని రామదేవునిఁ బాసి
 రావణుఁ గోరునే రాగిల్లి మధువు - ద్రావునే యిట్లెల తనబుద్ధి భ్రమసె ?
 నానావిధంబుల నాకుఁ జూచినను - దానవి గాని యీతఁగిళాక్షి సీత
 గా దని దెలిసి యక్కడ నుండ కవల - మేదురపరికరామ్రేడితామోద
 మానితాసవరక్త మధుమాంసయుక్త - పానశాలాపరంపరలెల్లఁ జూచి
 గరుడోరగామర గంధర్వసిద్ధ - చరసతు ల్చెఱు లున్న వాడలు చూచి

—: హనుమంతుఁడు ఉద్యానవనంబుఁ జూచుట : —

వారిదుఃఖంబులు వారియాపదలు - నారంగ వీక్షించి యాత్మలో వగచి
 వెఱవకుం డిటమీఁద విను రాముఁ డింక - నెఱి రావణుని నాజి నిర్జించి మిమ్ము
 విడిపించు నందఱు వెఱవకుఁ డింక - దడవులే దని వారిఁ దగ నూటడించి,
 వీడల నందంద నిలిచి యేకాంత - మాడెడువారల నటఁ జేరఁజోయి 150
 యిది నాకుఁ జొరఁజోలు నిది నాకుఁ బోల - దిది నాకుఁ జొరవచ్చు నిది నాకు రాదు
 అనక లంకాపుర మంతయు వెదకి - మనుజువేషముతోడ మగువ నెబ్బంగి

నెందును బొడగాన కిచ్చలో వగలఁ - బొందుచు నటఁ బోయి పురసమీపమునఁ
బసిఁడికోటఁజేత భాసిల్లుచున్న - యసమానమైన యుద్యానంబుఁ గాంచి
మెల్లన నటఁబోయి మెలఁగి వీక్షించి - యల్లనల్లనఁ బ్రాకి యాకోట లెక్కిఁ
చందనపున్నాగసహకారతరుల - మందారఖర్జూరమాతులుంగములఁ
బనసపిప్పలినింబపాటలీవకుళ - ఘనసారసౌవర్ణ కర్ణికారముల
మల్లికామాలతీమాధవీలతల - సల్లక్రీకురవకజంబీరతరులఁ
దాలతమాలహింతాలరసాల - నాళికేరాళోకనాగవల్లరుల

నేడాకుటరఁటుల నేలాలవంగ - దాడిమనారంగతక్కోలతరులఁ

160

గదళికాకేతకీక్రముకపూగములఁ - బదనై నగోస్త నీఫలగుళుచ్చములఁ
బరివక్వబహుపుష్పవరిమళమిళిత - భరితమై వాయుసంపదల నిం పెక్కి
కలకంఠశుకనీలకంఠశారికలఁ - జెలువొందు నశులచేఁ జెలు వగ్గలించి
కమలాకరంబులఁ గరము శోభిల్లి - కుముదషండంబులఁ గొమరు దీపించి
శశికాంతవేదుల సన్నుతి కెక్కి - విశదచంద్రికలచే వేడ్క సొంపెక్కి
సికతాతలంబులచేఁ జెన్నుమీటి - సకలర్తువిహరణస్థానమై మిగుల

రమణ మైనది చైత్రరథ మన మించి - యమరేంద్రునందన మనఁ జూడ నొప్పి
యలరురావణవినోదరామభూమి - గలయంగఁ గనుఁగొని కడు చోద్య మంది
యొప్పు నావనభూమి కొయ్యన డిగ్గి - చప్పుడు కాకుండఁ జరణంబు లిడుచుఁ
గొలఁకులయందును గూలంబులందుఁ - బులినదేశములందుఁ బొదరిండ్లయందుఁ

170

గేళీగృహములందుఁ గృతకాద్రులందు - శైలశృంగములందు సానువులందు
నుర్వీరుహములందు నోలంబులందు - నుర్వీతసూభవ నుడుగక వెదకి
ఆవనమధ్యంబునందు రేబగలు - కావలియుండు రాక్షసకోటి కెపుడుఁ

దావలంబై మిన్ను తలఁదన్నుపొడవు - చే వెలుంగుచు మేరుశిఖరాళిఁ గేరు
పసిఁడికంబములచేఁ బసమీటి వేయు - పసిఁడికంబములచే పటపు దీపించి
వరరత్నతోరణావళుల శోభిల్లి - యురుతరం బగుచున్న యొకమేడఁ గాంచి
యామేడలోపల నంతయు వెదకి - భూమిజఁ గానక బుద్ధిలో వగచి

“యినవంశవల్లభుఁ డేకతంబునను - మును నన్ను రమ్మని మదమొప్పుఁ బిలిచి
జనకజ పొడగానఁ జాలుదు వీవ - యని చెప్పి వాచేతి కానవా లిచ్చెఁ

బని బూఁని వచ్చితి బంటనై యేను - గనుఁగొనలేనైతిఁ గమలాక్షి నెందు
నీదురాత్ముఁడు సీత నిటఁ దెచ్చుచోట - వేదనఁ బ్రాణము ల్విడిచెనొ యింతి
యంబరగతి భీతి నరుదెంచుచోట - నంబుధిఁ బడియెనో ? యసురచేఁ దప్పి
యిచ్చటిదనుజుల నీక్షించి బెదరి - చచ్చెనో ? విరహాగ్ని సమసెనో ? లేక
కమలాక్షి నొరులకుఁ గానరాకుండ - భ్రమపెట్టి మాయలు పన్నెనో వీడు ?

180

ఒండుదేశంబుల నునిచెనో ? కాక - దండించి చంపెనో తరలాక్షి నసుర ?
 యేమని మగుడుదు నేమందుఁ బోయి - యేమిచేయుదు నింక నిటమీఁద నేను
 వామాక్షిఁ గానక వచ్చితి ననిన - రాముఁ డప్పుడె పాయుఁ బ్రాణవాయువుల
 నన్నకై సౌమిత్రి యడుగు నీవార్త - విన్నంత భరతుండు విడుచుఁ బ్రాణముల
 నతనికై శత్రుఘ్నుఁ డఖిలబాంధవులు - హతు లౌదు రినవంశ మంతట సమయ
 నది చూచి సుగ్రీవుఁ డాయంగదుండు - మొవలైన కపివంశమును నాశమొందు 190
 గాన వానప్రస్థ గతి మహాటవుల - నేను గావుండుదు ; నిదియుఁ గాదేని ?
 సౌదఁబేర్చుకొని యగ్నిఁ జొత్తు నొండేని ? యుదధులఁ బడి చత్తు నును రాసఁ దక్కి-
 యక్కట ! సంపాతి యాడినమాట - నిక్కంబుగా నమ్మి నీరధి దాటి
 యిచ్చటి కొంటేమై యే వచ్చుపెల్ల - నచ్చుగా వృథయయ్యె నొఁగాక యేమి ?
 త్రిదశులతోఁగూడఁ దెగువమైఁ బేర్చి - త్రిదశేంద్రుఁ బట్టి బాధింతు నొండేని ?
 చెలఁగి కీలలతోడ శిఖి నీటముంచి - యిలఁ బ్రామి ప్రభలు మాయింతు నొండేని ?
 క్రందుగా జముని గింకరులతోఁ బట్టి - డెందంబుఁబగుల దండింతు నొండేని ?
 చలమొప్ప నిర్మతిరాక్షసులతోఁగూడఁ - బెలుకురఁ బట్టి నొప్పింతు నొండేని ?
 కరువలి నయ్యేఁడు గాడ్పులఁ బెనచి - కెరలి యందంద శిక్షింతు నొండేని ?
 నలిరేగి ధనదుఁ గిన్నరులతోఁ బట్టి - చెలువేది కూల భర్జింతు నొండేని ? 200
 యెనయఁ బ్రమథులతో నీశానుఁ బట్టి - చెనసి యొండొండ శిక్షింతు నొండేని ?
 కుతలంబుఁ గిరులతోఁ గుమ్మరసాలె - గతిఁ ద్రిప్పి యుక్కడఁతు నొండేని ?
 యాలంకడై త్యుల నీయబ్ధి ముంచి - లీలమైఁ గలఁచి కాటింతు నొండేని ?
 యే నింత చేసిన నెల్లదేవతలు - నానతులై వచ్చి యతివఁ జూపెదరు ;
 కాకున్న రాఘవు ల్కరుణమైఁ దామె - యాకీడు వలదని యింక మాన్పెదరు :"
 అని నిశ్చయముచేసి యామేడశిఖర - మనిలనందనుఁ డెక్కె నాసమీపమున
 వాయువు నెండయు వడిఁ జొరరాని - యాయశోకవనాంతరావళిలోన

—: హనుమంతుఁడు సీతను జూచుట :—

నెలమి జొంపరి గూడ హేమవర్ణమున - విలసిల్లుశింశుపావృక్షంబు క్రింద
 వ్రతములఁ గడు డస్సి వనటులఁ గ్రుస్సి - యలిదుఃఖములఁ గుంది యాత్మలోఁ గంది
 విపులాశ్రువుల దోఁగి విరహాగ్నిఁ గ్రాగి-కపటవృత్తులఁ జిక్కి కడుముట్ట స్రుక్కి 210
 జీవంబుపై రోసి చెఱవంబుఁ బాసి - యావిధి మది దూఱి యలసత మీఱి
 చెక్కిఁటఁ జెయిఁ జేర్చి చింతల కోర్చి - దిక్కులేమిఁ దలంచి ధృతి దూరడించి
 యినరత్నవాడిన యెలదీఁగెఁ బోలె - ఘనధూమయుతదీపకళికయుఁ బోలె
 జలదమాలికలోని శశికళవోలె - బలుమంచుఁ బొదివిన పద్మిని వోలె
 చెలఁగి పిల్లలలోని చిలుకయుఁ బోలె - బులులలో నావును బోలె దుర్వార

మోరరాక్షసవధూకోటిలో నున్న - నారీశిరోమణి నలినాయతాక్షి
 మలినాంగి యలివేణి మాతంగగమన - కలితభూషణజాల గద్గదకంఠి
 జనితోష్ఠనిశ్వాస సతతోపవాస - జనకతనూజాత జగదేకమాత
 నిఖిలసన్నతపూత నిర్మలఖ్యాత - యఖిలగుణోపేత యయిన యాసీతః
 బొడఁగని సీత గాఁబోలుఁ బొమ్మనుచుఁ - గడుభక్తి రామలక్ష్మణులకు మ్రొక్కి 220
 కడువేడ్క సురలను గడఁగి వేడుచును - నడరెడుముదమున నామేడ డిగ్గి
 మది నుబ్బి యంగుష్ఠమాత్రుడై కదిసి - పదిలుడై యాశింశుపావృక్ష మెక్కి
 బాలుడై యల వటపత్రంబునందు - వేలీలఁ గ్రీడించు విష్ణుడు పోలె
 శాఖామృగేంద్రుండు జడిగొన్న దాని - శాఖలలో డాగి చతురుడై యుండె.
 బావనచరితుఁ డా పద్మా యతాక్షి - భావించి భావించి పలుమాఱుఁ జూచి
 కడఁకతో ఋశ్యమూకమునందుఁ గన్న - తొడవులు నీయున్నతొడవులు జూడ
 నేకప్రకారంబు లీపద్మనయన - కాకుత్స్థసతి సీత గాఁబోలు ననుచు
 మఱియును బఱికించి మారుతాత్మజుడు - నెఱసినబుద్ధిమై నెలఁత నీక్షించి
 శ్రీరాముఁ డానతిచ్చినప్రకారమున - నారమణీమణియవయవశ్రీలు
 కర్ణవేష్టనములు కరకంకణములు - స్వర్ణాంబరంబును సరిఁ బరికించి 230
 వలవంతఁ బడి వ్రేగువారిచిహ్నములు - వలనొప్పఁ గల పతివ్రతలచిహ్నములు
 చదురుగల్గిన మర్త్యసతులచిహ్నములు - చెదర కన్నియుఁ జూచి చింతించి మఱియుఁ
 గొనకొని రాముఁ బేర్కొని ప్రలాపింపఁ - గనుఁగొని మఱి సీతగా నిశ్చయించి
 యావిన్ననగు మోము నాకృశాంగంబు - నావిరిసినవేణి యాయున్నయునికి
 యాదురవస్థయు నావిలాపంబు - నాదైన్యమును జూచి యాత్మ శోకించి
 “చంద్రునిఁ బాసిన చంద్రికరీతి - చంద్రాస్య యారామచంద్రునిఁ బాసి
 యుండునే యాయింతి నొగిఁ బాసి రాముఁ? - డుండునే యిది చోద్య మూహించిచూడఁ
 గులశీలదాక్షిణ్యగుణవయోధర్మ - లలితరూపము లొక్క లా గొటఁ జేసి
 యారామువిభున కీయంగనామణియు - నీరామ కారామనృపతియుఁ దగును.
 ఈకాంతకైకాదె యినకులేశ్వరుడు - శ్రీకంఠువిలుఁ ద్రుంచెఁ జెఱకుచందమున 240
 దొలుతఁ బట్టినయంతఁ ద్రుంచె విరాధు - నలి గోసె నాశూర్పణఖ ముక్కుచెవులు
 ఖరదూషణాది రాక్షసుల ఖండించి - మరణంబు నొందించె మారీచు నీచు
 వాలి నొక్కమ్మున వధియించి కపుల - నాలుగుదిశల కున్నతశక్తిఁ బనిచె
 వారిలోపల నన్ను బలవంతుఁ డనుచు - నారూఢగతి నంగదాదులఁ గూడి
 ఘనపుణ్యనిధి యైన కాకుత్స్థ నెదురఁ - బనిబూని వచ్చితిఁ బంతంబు మెఱసి
 వాపుణ్యవశమున నాకోరినట్లు - లీపుణ్యవతిఁ గంటి నిచ్చొట వచ్చి;
 భారుణాసురవధూతతినట్టనడుమఁ - గారణాకృతిఁ జిక్కి గలఁగు నీసతికి

నెబ్బంగిఁ జూపుదు నింక నారూపు - నెబ్బంగి భాషింతు నీయింతితోడ
నెబ్బంగి నూరార్తు నీపుణ్యసాధ్య - నెబ్బంగి నిబ్బంగు లెఱిగింతు సతికి?"

—: రావణుఁడు సీతాదేవివద్దికి వచ్చుట :—

నని యిట్లు చింతింప నంత రావణుఁడు - జనకజఁ జింతించి సంతాప మంది 250

వేకువజామున వేగ మేల్కొంచి - తేకువ మనసిజాధీనచిత్తమున

దివ్యమాల్యంబులు తెఱఁగొప్ప ముడిచి - దివ్యగంధంబులు తెఱఁగొప్పఁ బూసి

దివ్యాంబరంబులు తెఱఁగొప్పఁ గట్టి - దివ్యభూషణములు తెఱఁగొప్పఁ బెట్టి

తనకిరీటప్రభాతతు లెందుఁ బర్య - ఘనచంద్రహాసనంకలితుఁడై పేర్చి

కరమణికంకణక్వణనము ల్తైటయ - సరస నచ్చరలు వింజామర లిడఁగ

ఘనకుచహారము ల్గ్రాల గంధర్వ - వనితాజనము లాలవట్టము ల్పుట్ట

గొడుగును ధరియించి కుచమూలరుచుల - నడయాడుచున్న కిన్నరసతు ల్నడువ

బాహుపార్శ్వంబులఁ బరఁగంగ హస్త - వాహికలై యక్షవనితలు నడువఁ

బరిమళోదకపానపాత్రిక ల్పుట్టి - గరుడకామిను లిరుగడల నేతేర,

నెడనెడ సందడి నెడగల్గ జడిసి - కడఁగి ముందట నాగకన్యక ల్నడువ 260

విద్యాధరస్త్రీలు వీణాదివాద్య - హృద్యసంగీతంబు లింపుగాఁ బాడఁ

దనగుఱోన్నతు లొగిఁ దగ సిద్ధసాధ్య - వనితలు చేరి కై వారము లేసె

బొగొప్ప వరఖడ్గపాణులై కదిసి - రాగిలి వెనుక నారాక్షసస్త్రీలు

కలగొనఁ గరదీపికాసహస్రములు - వెలుఁగ మండోదరి వేడ్కఁ దోడ్కొనుచు

మెఱుఁగుల వెనుకొను మేఘంబు పోలె - మఱియును గల సతు ల్కలసి తన్గొలువ

నురుపాదహతి నోలి నుర్వి గంపింపఁ - బరిహాసరవము లంబరమును గప్ప

మంజీరమేఖలామణీభూషణాది - శింజితంబులు విందు సేయ వీనులకు

నాయశోకారామ మపుడు సొత్తైంచె - వాయుసూనుఁడు దన్ను వాంఛతోఁ జూడ

నిద్రావశేషఘూర్జితదృష్టితోడ - భద్ర కేయూరాంకబాహులతోడ

వసుధపైజీరాడు వలెవాటుతోడ - వసివాళ్లు వాడిన వదనంబుతోడ 270

ఘనతరభీషణాకారంబుతోడ - జనకజముందటఁ జనుదెంచి నిలిచె.

నిలిచిన భీతిల్లి నివ్వెఱగంది - తలఁపులో రఘురాముఁ దప్పక నిలిపి

యూరులు నుదరంబు నురుకుచద్యయము - చారుహస్తంబులఁ జక్కఁగా నుంచి

పులిఁ గన్నలేడిని బోలె చిత్తమునఁ - గలఁగుచున్నట్లున్న కల్యాణిఁ జూచి

వనితలలోన దుర్వారగర్వమునఁ - దను దైవమాడింపఁ దగవేది పలికె.

“నింతి : నీతనుమధ్య మిఁక దాచ నేల ? - కాంత నీనెమ్మోము గైవ్రాల నేల ?

పొలఁతి : బల్చినిబట్టి బోగించువాడ - నెలఁత : యీగుణముల నెఱి గనుంగొనుము :

వనిత : యీగుణముల వఱలెడు నన్నుఁ - గొనుము నీయనుమతిఁ గోరియున్నాఁడ :

మానక కైకొందు మగువ నిన్నింకఁ - గాన నామాటలు గైకొని వినుము ;
 ఈరూపమున నుండ నేమి కారణము ? - దారుణాటవి దాటి తమ్ముఁడుఁ దాను 280
 పనిత : రాముఁడు వచ్చి వనధి బంధించి - పనిచినకడిమిమైఁ బద్ధు సాధించి
 గొనకొన్న వేడ్కతోఁ గొనిపోవు నిన్ను - నని విచారించెద వాత్సలో నీవు
 అమరేంద్ర యమ వరుణాదుల కైన - సమరంబులో నన్ను సాధింపరాదు ;
 ఈబేలతన మేల ? యిందీవరాక్షి ! - నాబాహుశక్తి నను లెంతవారు ?
 అడవుల నాకులు నలములు నమలి - యిడుములు పడుచున్న హీనమానవుని
 పొందేల కోరెదు ? పొలఁతి ! నక బొంది - పొంద నొల్లవె ? రాజ్యభోగంబు లకటః
 యనిమిషాధిపుఁ డైన నంతకుండైన - విను జలాధిపుఁ డైన విత్తేశుఁ డైన
 ననల నైర్మతి వాయు హరిహరు లైనఁ - జనుదెంచి యీలంక సాధింపలేదు ;
 లంక మానవులకు లక్షింపఁ దరమె - యింక నెక్కడి రాముఁ ? డిందెటు వచ్చు ?
 వచ్చి లంకాపురవర మెట్లు చొచ్చుఁ ? - జొచ్చిన నెబ్బంగి స్రుక్కక యెదురు 290
 నెదిరి నక బొడఁగని యెబ్బంగిఁ గదియు ? - గదిసి నానత్వ మేగతి సైవఁజాలుఁ ?
 జాలుట యెందఁక సమకూరఁ బోలుఁ ? - బోల ఏమాటలు పో విడుమింతి :

—: జానకి రావణుని దిరస్కరించుట :—

అని యిట్లు పలుమాటలు నరమి రావణుఁడు - వినరానిపలుకులు వెన దూటి పలుకఁ
 గడు నల్గి గద్గదకంఠంబుతోడఁ - బుడక ద్రుంచి యవశ్యమును రాముచేతఁ
 జెడుదు నీ వని చాటి చెప్పినరీతిఁ - బడఁతుక తృణము చేపట్టి యిట్లనియె.
 “పాపాత్మ ! నీవు నా పతి డాఁగురించి - యేపున లంకలోనికి నన్నుఁ దెచ్చి
 యిది యొక్క కడిమిగా నేల గర్వించె ? దిది యొక్కమేలుగా నేల ప్రేలెదవు ?
 పరవధూరతిఁ గోరు పాపాత్మకులకు - సిరియు నాయువు కీర్తి చెడు నటుకానఁ
 దగవును ధర్మంబు తలపోసి నన్ను - మగుడ రామున కిమ్ము మనఁగోరితేని ?
 కాదేని దుర్బుద్ధి గైకొంటివేని ? - కోదండదీక్షిణిగురునిచే రామ 300
 జననాథుచే నీవు చచ్చుట నిజము - వనవాసకృశుఁడు కేవలదుర్బలుండు
 ననద రాజ్యవిహీనుఁ డసహాయుఁ డతఁడు - మనుజమాత్రుఁ డటంచు మది నెన్నవలదు
 దండకాటవి చతుర్దశసహస్రౌగ - చండరాక్షసకోటిఁ జంపఁడే తొల్లి ?
 దండధర్మోద్దండదండంబు నొడిసి - చండాంశుకిరణోగ్రసంరంభ మణఁగ
 గణనాపరంపర ల్గడచి యందంద - రణభీషణము లైన రాముబాణములు
 పరువడి నీలంకపైఁ బాటునాఁడు - తరమిడి నీయురస్థలి గాడునాఁడు
 మునుకొని నీశిరంబులు ద్రుంచునాఁడు - మునుమిడి నీరక్తములు గ్రోలునాఁడు
 రావణ ! నీలావు రఘురాములావు - నీవు చూచెడు గాని నే నేల చెప్ప ?
 నెండతోఁ బ్రలేయ మెదిరించినట్లు - కొండతో దగరు మార్కొనిన చందమున

మదహస్తితో దోమ మార్కాన్న కరణి - నుదధితోఁ గాల్వ మెండొడ్డినపగిది ; 310
 శ్రీతర్వుతో వేము, శ్రీశుతో జోగి - ధాతతో విప్రుండు, ధనికుతోఁ బేద
 జాతిరత్నముతోడ సరి గాజుపూస - చూతలంబున సరిపోల్చిన యట్లు
 తెగువమై రాఘవాధిపునకు నీకు - మగఁటిమి మదహస్తిమశకాంతరంబు
 మిగుల నోరులు గల్గి మీఱి పల్కెదవు - జగతి రామునితోడ సరియె రాక్షసుఁడ ;
 ఒకలంకయేలుచు నుబ్బెద వీవు - సకలలోకములకు స్వామి రాఘవుఁడు ;
 అఖిలకంటకుఁడ వీ వన్నిలోకముల - నఖిలలోకారాధ్యుఁ డారాఘవుండు ;
 వేదచోరుఁడ వవివేకివి నీవు - వేదంబులకునెల్ల వేద్యుం డతఁడు ;
 కర్తృపూరితఘనకాయుండ వీవు - నిర్తలగుణయశోనిధి రాఘవుండు ;
 సర్వజీవాశిభక్షకుఁడవు నీవు - సర్వజీవులకును సముఁడు రాఘవుఁడు ;

ఉన్నతోన్నతుఁ డైన యుర్వీకునకును - ఎన్నిసారెల పెట్ట నెఱుంగంగ నీవు 320
 ఇందుసూర్యాగ్నిసురేంద్రులు గారు - ఇందుధరార్చితుం డీనవంశజుండు
 నిన్నిట మర్దించి నీరూప మణఁచి - నన్నుఁ దోడ్కొనిపోవు నమ్ము మింతటికి
 నాకు నీకును సాక్షి ననుఁ దెచ్చునపుడు - గైకొని యొకపక్షి కడఁగి యేతెంచి
 నీలావుశక్తియు నీపరాక్రమము - నేలపాలుగఁ జేసి నెఱి వ్రేసి నిలుపఁ
 గపటభాషలు పల్కి ఘనపక్షినాథు - నపుడు ఖండించిన యధముఁడ వీవు
 తర మెఱుంగక రామధరణీశుతోడఁ - దొరలితే భస్మమై త్రుంగెదుగాక !
 యేమిటి కెదురు ద న్నెఱుంగనిమాట - లేమిటి కీ గర్వ మినకులేశ్వరుఁడు
 ఈమూఁడుజగముల నెందు డాఁగినను - ఈమెయి ని న్నేల యిట్లుండ నిచ్చు ?”
 వనిన రావణుఁడు మహారోషదృష్టి - జనకజ మఱిఁ జూచి చలముతో ననియెఁ.
 “బరమేష్ఠిఁ దపమునఁ బరఁగ మెప్పించి - వరశక్తి నతనిచే వరములు గాంచి 330
 సురపతిమొదలుగా సురల నోడించి - గరళకంధరుతోడఁ గైలాస మెత్తి
 కడిమిమై నూర్ధ్వలోకములు సాధించి - వడిఁ బేర్చి పాతాళవాసుల నోర్చి
 సకలోన్నతుండ నై సడి గన్న నన్ను - వెకలియై తమతండ్రి వెడలంగఁ ద్రోవ
 వతిహీనసత్త్వఁడై యడవులలోన - బతిమాలి ఫలములఁ బర్యాశనముల
 వికృతాంగుఁడై తపోవృత్తిమై నన్ను - యొకపేదమానవుఁ డోపునే చెనక ?”
 వని రాము నిందింప నందందఁ బొగిలి - మనమున నొగిలి యుమ్మలికంబు మిగిలి
 ఘనశోకగద్గదకంఠయై యప్పు - డీనకులాధిపుదేవి యెలుగెత్తి యేడ్చె.
 ధృతిదూలి నలుగడ దేవగంధర్వ - సతు లెల్ల నేడ్చిరి జానకిఁ జూచి ;
 రావణుగర్వంబు రమణీశోకంబు - భావించి కోపతాపంబులు నిగుడ
 వనిలతనూభవుఁ డప్పు డాదుష్ట - దనుజుపై లంఘింపఁ దలపోసి చూచి 340
 “బిరుదనై వీనిఁ జంపితినేని పతికి - ధరణిజపేమంబుఁ దగఁ జెప్పఁగలను;

అమరారిచేత నా యనువెల్లఁ బొలసి - సమరంబులోపలఁ జచ్చితి నేని ?
 లంకది క్కెఱుఁగక లలన నెవ్వగల - నింకుచు నిందున్కి యెఱుక చొప్పడక
 యేను జచ్చుటయును నేర్పడ వినక - భానుకులాగ్రణి ప్రాణము ల్విడుచు ;
 నింత చేసినచేత లేమియుఁ గాక - నంతయుఁ జెడిపోవు నధిపుకార్యంబు
 ఎడపక విటమీఁద నీదైత్యుతోడఁ - గడఁగి కయ్యము సేయఁగలవాడఁ గాను
 దనుజుతోఁ బోరాడి దర్శించి గెలుతు - నని తలంచిన గెల్పు నది గానరాదు”
 అని నిశ్చయము చేసి యాత్మలో మున్ను - దనుజుతోఁ బోరుట తగవు గా దనుచు
 నెలఁతను దర్శించి నిష్ఠతోఁ బిదపఁ - గలకార్యములు సేయఁగలవాడఁ గాని,
 అని సేయ నిది సమయము గాదు నాకు” - నని ధీరుడై యుండె నామ్రానిమీఁదకి50
 మఱియు రావణుఁడు కామంబు ప్రేమంబు - వెఱపును నొఱపును వెఱగును గదుర
 నాడినమాటల కన్నిటి కాత్మ - నోడక యతినిష్ఠురోగ్రవాక్యముల
 వనిత లందఱు విన వసుధాతనూజ - తను దూరఁబల్కిన దనుజేకుఁ డంతఁ
 గుటిలభావమున భ్రాకుటిలసన్నిటల - చటులరక్తాస్యఁడై జాజ్వల్యమాన
 లోలకీలాభీలలోకసంహార - కాలాగ్నిరీతి నాగ్రహమున మండి
 ఘోరహంకారుడై క్రూరుడై నీతి - దూరుడై యాసీతఁ దొడరి భర్జించి
 చంద్రహాసం బెత్తి జానకి నేయ - నింద్రుని గమకించునెడఁ గేలుఁ బట్టి

—: ముందోదరి రావణునికి నీతిఁ దెల్పుట :—

యమలమందోదరి యడ్డమై నిలిచి - కొమరొప్పఁ బలికె నాకుమతి యో విభుని
 “దండిమై నెదిరిన ధరణిపాలకుడె - ఖండింప నీకు నీకాంత దైత్యేశ !
 యెన్ని చెప్పిన విన వేమి సేయుదును ? - నిన్ననఁ బని యేమి ? నీపురాకృతము కి60
 ముచ్చిలి పరసతి మునుఁ దెచ్చు బొకటి - చెచ్చెట భువి నిండఁ జెందుట రెండు ;
 తెగువతోడుతఁ బట్టి తెచ్చినమొదలు - పగఁగొని యుండు పేర్పరుపఁగా మూఁడు ;
 ఒనర దుర్బుద్ధి నాయువిదను గూడి - యనుభవించెద నను టారయ నాల్గు;
 కన నుత్తమస్త్రీలఁ గడఁగి పల్కాటు - వినరానిపల్కులు వెనఁ బల్కు పేను;
 గామ మణఁపలేక కామినిఁ జంపఁ - దా మది నెంచుట దనుజేశ : యాటు ;
 తగ వేంచనేర కెంతయుఁ జేసి తుదిని - మగఁటిమి వోవుట మఱియును నేడు
 నేఁడు చేటులు నయ్యె నీయింతివలన - నేఁడు గడపఁగరాదు నిజముగా నెన్నఁ
 బొరి పాతకంబులఁ బుట్ట యీమేను - దొరఁగిన సద్గతి దొరుకునె నీకు ?
 వభిమానవతి మానవాంగన సీత - కభిలాషపడి యింత కలుగంగ నేలి,
 నీయంతిపురమున నెలఁతలలోన - నీయింతి చింతింప నెవ్వారిఁ బోలు ? 370
 ననుఁ గూడి క్రీడింపు నాథ : యీచెంత - నినువంటివానికి నీతి గా దెందుఁ ;
 బొలిసెనే నీబుద్ధి పోపొ” మ్ముటంచుఁ - బలిమిఁ దొలంగించెఁ బతికేలు వాలు

కడు సిగ్గుపడి చాల కలుషించి సీత - కడనున్నదుష్టరాక్షసవధూజనుల
 నతిదీర్ఘతనుల భయంకరాకృతుల - సతతనిష్ఠురవాక్యసమరకర్కశుల
 వినత నయోముఖి వికటహేమాస్య - యనుదాని హరిజట యనుదానిఁ ద్రిజట
 ప్రఘసమహోదరిఁ బాటించి పిలిచి - లఘువృత్తిఁ బలికె నిర్లజ్జుఁడై నిలిచి
 “ప్రియనయోక్తులచేత బెదరించి యైన - భయదచేష్టల నైన బాధించి యైన
 మాసద్వయంబున మగువ నాసౌమ్మ - చేసి తెం డిటు మీరు సేయలేకున్న
 నంతటిమీఁద నయ్యజ్ఞాక్షిఁ జంపి - యింత లింతలు కండ లిందలు గొనుఁడు”
 అని యశోకారామ మాప్రాప్తు కదలి - తననగరికిఁ బోయె దనుజవల్లభుఁడు. 380

—: రాక్షసస్త్రీలు సీతను బెదరించుట :—

అప్పుడు జానకి దానవాంగన లెల్లఁ - గృహమాలి తమతమ కృతకవాక్యముల
 బోధించి రావణుఁ బొందు మీ వనుచు - బాధించుతఱి శూలపాణియై యొక్క
 రక్కసి బెదరించి రాముఁ డీలంక - దిక్కు చూడఁగ లేఁడు తెఱవ : యాయాస
 విడు మంచు నొక యింతి వెడసీతిఁ బలుకు - మిడుమలఁ బడియుండ నేల నీ కిట్లు ?
 వరియించు దానవేశ్వరునిఁ గాదేని - పొరిగొందు నని యొక్క పొలఁతి భర్జించుఁ
 దెండు ఖడ్గము తల తెగఁగొట్టి దీని - కండలు కమ్ముగాఁ గల్గితో నద్ది
 చవిచూత మని యొక్క జంత మారొలయు - నవు నవు నటుసేయుఁడని యోర్తుపదురు
 నీరీతిఁ బెదరింప నిందీవరాక్షి - ధారణితనయ కొందలమంది కుంది
 కన్నీరు దొరుఁగ గద్గదకంఠ యగుచుఁ - దన్ను గాఢించు దైత్యస్త్రీల కనియెఁ.
 “దలఁప మానవులకు దానవులకును - గలుగునే దాంపత్యగౌరవశ్రీలు ? 390

ఇందలు దుర్భాష లిట్లాడనేల ? - చంద్రుని బాయని చంద్రిక వోలే
 భానుని బాయని ప్రభయును బోలే - నేను శ్రీరఘురాము నెడఁబాయఁ జాల ;
 నాన్మపాలుఁడు దీనుఁ డైనను రాజ్య - హీనుఁ డైనను నాకు నిష్టదైవంబు
 జలధికన్యకరీతి శర్వాణిభాతిఁ - బలుకుఁదొయ్యలిమాడ్కిఁ బొలోమిమాడ్కి
 రోహిణీసరణి నరుంధతికరణి - స్వాహాంగనాగతి సావిత్రిమతిని
 రతిచందమునఁ బతివ్రతనిష్ఠఁ బొదలి - పతియైన రఘురాము భజియించుదానఁ
 జంపినఁ జంపుఁడు శాతాసి శిరము - తెంపినఁ దెంపుఁడు ధృతి రాముఁ గాని
 యితరుల నే నొల్ల ; నిటువంటికల్ల - మతముల నే నొల్ల ; మానుఁ డిం” కనిన
 మండుచు వార లామాటకు మిగులఁ - గండక్రొవ్వనఁ బెక్కుగతులఁ గాఢింప
 ధూళిధూసరితయై తూలి లోదారి - నీలాహిబోలిన నెఱివేణి చెదర
 నేలపైఁ బడి వేడి నిట్టూర్పు నిగుడ - “హా లక్ష్మణా : యంచు హా రామ యనుచు
 హా యత్ర కౌసల్య !” యనుచు నెల్లెత్తి - యాయుత్తమాంగన యార్తిమై నేడ్చె. 400

—: శ్రీజటాస్వప్నము :—

అంత నాత్రిజటయు నవనితనూజ - సంతాప మటుఁ జూడఁ జాలక తొలఁగి
 నెలకొని యొకచోట నిద్రించి లేచి - కలఁగని రాక్షసకాంతలఁ జూచి
 “యొక కలఁ గంటి నే నోయింతులార ! - ప్రకటించి చెప్పెద పాటించి వినుఁడు
 రాముఁ డేనుఁగు నెక్కి రాఁ జూడఁ గంటి - సౌమిత్రి భృత్యుడై చనుదేరఁ గంటి,
 నామహాగజముపై యవనీతనూజ - కోమలి నెక్కించుకొని పోవఁ గంటి,
 బట్టాభిషిక్తుడై బ్రహ్మాదిసురలుఁ - గట్టిగాఁ గొల్వ రాఘవుఁ డుండఁ గంటి,
 గమనీయ మగుపుష్పకముమీదనుండి - బ్రమసి రావణుఁ డుర్విపైఁ గూలఁగంటి,
 గూలిన రావణుఁ గ్రూరాసి యొకతె - నీలాంబరముతోడ నెఱిఁ జేరఁ గంటి, 410
 చేరి రావణుతల లెలు వేది కూల్చి - భూరిగార్దభములఁ బూనినరథము
 నం దుగ్రమున వైచి యామృదిక్కునకుఁ - గొందలపడి యెత్తుకొని పోవఁ గంటి,
 గురుతరోష్ఠము నెక్కి కుంభకర్ణుండు - తిర మేది దక్షిణదిశ కేగఁ గంటి,
 దనరారు తోరణతతులతోఁ గూడ - వనధిలోపల లంక వడిఁ గూలఁ గంటి,
 నతికాయ మకరాక్షు లాయంద్రజిత్తు - ప్రతీనవిక్రము లుర్విపైఁ గూలఁ గంటి,
 గనకపీఠంబుపైఁ గారుణ్యమూర్తి - యొనర విభీషణుం డుండంగఁ గంటి,
 రావణుమరణంబు రఘురాముజయము - నీవిధంబున సిద్ధ మిటమీద నింక ;
 నటుగాన మీర లీ యవనీతనూజఁ - బటుదుష్టభాషల భర్జింపవలదు ;
 తొలఁగి పొం” డనవుడు దొలఁగి నిద్రించి - యలసి రాక్షసభామ లంద టున్నంత ;
 నాసమయంబున నవనీతనూజ - గాసిల్లి భయశోకకంపిత యగుచుఁ 420
 దన్ను రెణ్ణెలలకు దయమాలి చంపు - నన్న రావణుమాట లందందఁ దలఁచి
 శోకంబు గ్రమ్మ నశోకంబుకొమ్మ - యాకొమ్మ యూతగా నటు లేచి నిలిచి

—: రాక్షసస్త్రీలబాధలకు జానకి పలవించుట :—

లోలత నడవులలో నొంటిఁబడిన - బాలికయును బోలెఁ బలవింపఁ దొణఁగె,
 “అక్కటా దైవంబ ! యదయత నన్ను-నిక్కడఁ జెఱఁబెట్టి యిటు లేచఁ దగునె ?
 ఖలదైత్యుచేఁ జావఁ గలవు నీ వనుచు - నలినసూతి లిఖించినాఁడొ నానొసటఁ ?
 గాకున్న మఱి దండకావనంబునకుఁ - గాకుత్స్థకులుఁడు రాఁ గారణం బేమి ?
 పైడిమృగంబు నకా భ్రమియింప నేల ? - వీఁ డిటు చెఱఁదెచ్చి వెతఁ బెట్టనేల ?
 నా కేమి చింతింప నాకూర్తి విభుఁడు - లోకరక్షణకళాలోలమానసుఁడు
 రాకేందువదనుండు రామచంద్రుండు - నాకుఁ గా ఘోరకాంతారమధ్యమున
 సౌమిత్రియును దాను జాలిమైఁ దూలి - యేమి గాఁ గలవాఁడొ ? యెట్లున్నవాఁడొ ?
 యెన్నఁ డాఘనశౌర్యుఁ డిట కెత్తివచ్చు ? - నిన్నీచదైత్యుల నెన్నఁ డుక్కఱఁచుఁ ?

దుది నన్ను నెన్నఁడు దోడ్కొనిపోవు ? - నది యెన్నటికిఁ గూడు నది యెట్లు పొసఁగు ?
 నీదురాత్తునిచేత నిటు చచ్చుకంటె - చేదు మ్రింగుట మేలు ; చేదును నాకు
 వాలినదయ నిచ్చువా రిందు లేరు - హా లక్ష్మణాగ్రజ ! హా ధర్మనిరత !
 నీ కైన యేకపత్నిత్వంబు నేఁడు - చీకాకుపడి హత్యచే జచ్చుననుచుఁ ”
 గెరలెడుతనదీర్ఘ కేశపాశముల - నురి పెట్టుకొని చావ నూహించె నంత.
 ఆలోన నెడమక న్నదరె నాసతికి - వాలుమీనులచేత వనజంబు వోలె.
 వలపుఁదెచ్చెరచేత వనలతఁ బోలెఁ - బొలఁతికి మఱి వామభుజమును నదరె ;
 నయ్యెడ మదహస్తి హస్తంబుపోలెఁ - దొయ్యలి దాపలితొడయును నదరె.
 శుభసూచకంబు లీచొప్పున నడువ - నిభరాజగమన నయ్యెడఁ దెంపు మాని 440
 జనకుని శ్రీరామచంద్రుని నతని - యనుజుల నత్తల నటఁ దలంచుచును
 దనుజులచేతి బాధలఁ జాల నలసి - తనదిక్కులేమికిఁ దరళాక్షి వగవ
 “సుదతిచిత్తములోని శోకంబు మాన్ప - నిది నాకుఁ దఱి”యని యిచ్చఁ జింతించి
 రవికులక్రమమును రామపౌరుషము - వివిధభంగుల వేడ్క వినుతి సేయుచును
 మ్రానిమీఁదనె యుండి మారుతాత్మజుఁడు - వానరభాష గీర్వాణవాషయును
 ఈనాతి యెటుఁగునో యెటుఁగదో యనుచు - మానవభాషల మగువ కిట్లనియె.
 “ఓమహి నందన ! యోపుణ్యసాధ్వి ! - యీమెయి శోకింప నేటికి నీవు ?
 మగువ ! నీవిభుఁడు సేమముగ నున్నాఁడు - జగదేకనిధి రామజనపాలవిభుఁడు
 వనధి బంధించి రావణు సంహరించి - నినుఁ దోడుకొనిపోవు నిక్క మీపలుకు ;
 సహజన్తుఁడైన లక్ష్మణుఁడు తఱగొలువ - మహనీయమహిమతో మాల్యవంతమున
 నున్నాఁడు కపిసేన లొగి ననేకములు - త న్నర్థిఁ గొల్వఁగా దశరథాత్మజుఁడు”
 అనవుడు విదియొక్క యాకాశవాణి - యని శింశుపావృక్ష మవనిజ చూడఁ
 బన్నిన నీలాభ్రపటలంబులోనఁ - గ్రొన్నెల గతి మెటుంగును బోలెఁ జూడ
 సన్నమై యామ్రానిశాఖలనడుమ - నున్నమర్కటరూప మొయ్యనఁ గాంచి
 కలలోనఁ బ్లవగంబుఁ గంటి నే ననుచుఁ - గలఁగి యాకలకీడు కాకుత్స్థజులకుఁ
 గ్రాకుండుఁగా ! కంచు ఘనుల దేవతల - నాకాంత గొనియాడి యటఁ దెలివొంది
 కంటకాసురకోటి గాఢించుకతనఁ - గంటికి నిదుర నేఁ గాన రేబగలు
 గాన నిద్దురలేని కల యెందుఁగలదు ? - పూనియింకొకసారి పోలంగఁజూతు
 నని తనవదనాబ్జమల్లననెత్తి - హనుమంతుమఱియును నందందఁజూచి
 “యెందుండి వచ్చెనో యీమ్రానిమీఁది ? - కెందును గడుఁజిత్ర మిది యొక్కకోఁతి 460
 చెలు వొప్పు నరుఁడు భాషించుచందమున - నలినాపుకులము నానాధుసేమంబు
 వలవడఁ దెలుపుచు నమృతంబు లొలుకఁ - బలుమాటు ప్రియములు పలుకుచున్నదియూ.
 వానరజాతి కీవార్తలు గలవె - నానావిధంబుల నాకుఁ జింతింప

కడఁగి రాక్షసమాయ గాఁబోలు" ననుచుఁ - బడతి యూరకయుండెఁ బ్రతిభాష లుడిగి
అనిలనందనుఁ డంత నవనీతనూజ - మనసులోఁ దన్ను నమ్ముమిఁ జూచి యెఱిఁగి
యాతరు వటు డిగ్గి యతిభక్తియుక్తి - నాతికి దండప్రణామము లేసి
కరములు మోడ్చి "యోకల్యాణి! నన్నుఁ - బరికింపు మేను నీపతి గూర్చుబంట
జనపతి నీకు విశ్వాసంబుపుట్టు - నని యిచ్చి పుత్తెంచె నంగుళీయకము"
అని చూపి మ్రొక్కిన నవనీతనూజ - హనుమంతుఁ గనుఁగొని యతని కిట్లనియె.
"అడరెడు దనుజమాయల నను కరము - నుడుకులఁబడి వ్రేగుచుండుదుఁ గాన 470
ననఘాత్త! రఘురామునంగుళీయకము - గనియు విశ్వాసంబు గలుగదు నాకు;
నీ వెవ్వఁడవు? మఱి నీకుఁ బేరేమి? - భూవరునకు నీకుఁ బొం దెటు లయ్యె? —
ఇనకులాధిపువేష మెట్టిది? యతని - యనుజుండు సౌమిత్రి యతఁ డెట్టివాఁడు?
గాకుత్స్థఁ డిప్పు డెక్కడ నున్నవాఁడు? - నీకు నేమని చెప్పి నిన్నుఁ బుత్తెంచె?
నేచందమున వచ్చి తీవార్ధి దాఁటి? - నాచిత్త మూరడ నాతోడఁ జెప్పు"
మని యొప్పు నడిగిన నవనినందనకు హనుమంతుఁ డంతయు నటఁ జెప్పఁదొణఁగె.

—: హనుమంతుఁడు నీతకుఁ దనజన్మము దెల్పుట :—

"వనజాక్షి! వాయుదేవతవరంబునను - ఘనుఁడు కేసరియను కపికులాగ్రణికి
ననుఁబుత్రుగా నంజనాదేవి గనియె - హనుమంతుఁ డనుపేర నమరినవాఁడ;
వసుధ సుగ్రీవుఁ డ న్వానరేంద్రునకు - నసమానమతి మంత్రినై మెలంగుదును;
ఆతనిరాజ్యంబు నాతనిపత్ని - నాతనియగ్రజుం డగువారి గొన్న 480
మద మేది నలుగురుమంత్రులు దాను - నదిమొదల్ బుశ్యమూకాద్రిపై నుండఁ
బటుసత్వమునఁ బేర్చి పజ్జికంధరుఁడు - కుటిలుఁడై నిన్నెత్తికొని పోవునపుడు.
ఒదవినయాక్రోశ మూరక వినుచు - సుదతి నిన్దల లెత్తి చూచుచుండితిమి.
నెలఁత! యప్పుడు మము నీవును జూచి - తొలఁగక నీమేనితొడవులు వుచ్చి
నీవత్తమునఁ గట్టి నేల వైచుటయు - నావేశ సుగ్రీవుఁ డవి పుచ్చి దాఁచి
యచ్చుగా రఘురాముఁ డట నిన్ను వెదుక - వచ్చి పంపాసరోవరతీరభూమి
దాను తమ్ముఁడు నుండు తఱి నంత నర్క - సూనుండు వారలఁ జూచి రమ్మనుడు
నే నేగి రాముని నెఱిఁగి యేతెంచి? భానుజు రామభూపాలుఁ గాన్పించి
యన్నరనాథున కర్కనందనుఁడు - కన్నసొమ్ములు సూపి కడుభక్తి మ్రొక్కె
నాతొడవులఁ జూచి హర్షించి రాముఁ - డాతని నిజశత్రు డగువారిఁ జంపి 490
యుపకారశీలుఁడై యొప్పుసుగ్రీవుఁ - గపిరాజ్యపదమునఁ గరమొప్పు నిలిపె,
వతిభక్తి సుగ్రీవుఁ డంత రాఘవునిఁ - బతియుఁ గా నిఃభృత్యభావంబు మోచి
అక్షీణబలధన్యు లైనవానరుల - లక్షల రెండేసి లక్షలకపుల
గర్వాంధు లగు దైత్యకటకంబు లరసి - యుర్వీతనూభవ యున్నచో బెఱిఁగె.

మసలక నెలలోన మరలిరం డనిన - ననమునఁ గపు లేగి రన్ని దిక్కులకుఁ
 బటుశక్తి దక్షిణభాగంబు వెదక - నిటు నంగదుఁడు మొద లేము కొందఱము
 చనుదెంచి పెక్కుదేశంబులు వెదకి - నినుఁ గాననేరక నివ్వెఱగంది
 శోకింప నరుణుని సుతఁడు సంపాతి - మాకు లంకాపురిమార్గంబుఁ జూపెఁ ;
 జూపుటయును నిన్నుఁ జూడ నర్థించి - యేపునఁ బఱతెంచి యే నబ్ధి దాఁటి
 మఱి యంత సూర్యాస్తమయమున నితరు - లెఱుఁగకుండఁగ వచ్చి యాలంకఁజొచ్చి
 విలసిల్లు నామహావేషంబు దాఁచి - సౌలవక ని న్నెల్లచోటుల వెదకి
 యెందును బొడగాన కిటు లేగుదెంచి - యిందు నిక దర్శింప నేర్పడఁ జూచి
 రవికులోత్తముఁ డైన రామునిదేవి - యవునొకొకాదొకో యని విచారించి
 సృష్టికుచే విన్నచిహ్నంబు లెల్ల - దృష్టించి పిదప సందేహంబు వాసె
 వల నేది యిప్పుడు వచ్చి రావణుఁడు - తలఁకక మిముఁ బల్కుతఱి నున్నవాఁడ
 ఘనశక్తి వానితోఁ గయ్యంబు చేసి - యని వానిఁ జంపెద నని విచారించి
 పూని నిక దర్శించి పొందొంద నీకు - నీనాథుసేమంబు నిజముగాఁ జెప్పి
 దనుజుఁ బిమ్ముటఁ జంపఁ దలపోసి కాని - వనితః నాప్రాణము ల్వంచించి కాదు"
 అని చెప్పి రఘురాము నలపుప్రాయంబు - కనుఁగవచెలువంబు గళముసోయగము
 నగుమోముకళయును నఖములతీరు - నెగుబుజంబులబాగు నెరికొనులాగు 510
 వెడఁదతొమ్ముబెడంగు వీనుల రంగు - నడలయందంబును నాభిచందంబు
 ఘనజఘనముపెంపు కరములకెంపు - తనువులక్షణమును దప్పక చెప్పి
 యాశౌర్య మాధైర్య మాబ్రహ్మచర్య - మాశాంతి యాదాంతి యామహాక్షాంతి
 యాశక్తి యాయుక్తి యాపితృభక్తి - యాశీల మాశీల లన్నియుఁ జెప్పి
 రూపించి లక్ష్మణు రూపెల్లఁ జెప్పి - యాపుణ్యుఁ డంగుళీయక మప్పు డిచ్చె.
 యిచ్చినఁ గైకొని యిపుడు ప్రాణములు - వచ్చెఁగా యనుచు నెవ్వగ నూరడిల్లి
 రాముఁ జూచినకంట రామ రాగిల్లి - సేమ మేర్పడ భద్రసింహాసనమునఁ
 బ్రేమతోఁ గూర్చుండఁ బెట్టినకరణి - నామణిముద్రిక నక్కునఁ జేర్చి
 యనురక్తి నర్ఘ్యపాద్యము లిచ్చినట్లు - కనుఁగవ హర్షాశ్రుకణములు దొరుఁగ
 ధూపంబు దీపంబుఁ దోడ్తోడ నొసఁగి - యేపార సాష్టాంగ మెఱఁగినపగిది 520
 బులకించి తిలకించి పొలఁతి మూర్ఛిల్లి - తెలిసి యాహనుమంతు దెసఁ జూచి పలికె
 "గపివంశవర్యః రాఘవకార్యధుర్యః - యుపకారనిరతః లోకోన్నతచరితః
 పవమానసుతః నాకుఁ బ్రాణదానంబు - తవిలి చేపితి నీకుఁ దగఁ జేయలేను
 గాకుత్స్థతిలకంబు కరుణ నీవింక - నాకల్పముగ నుండు" మనుచు దీవించె
 నలఘువిక్రమశీలుఁ డగు వాయుసుతుఁడు - చెలువ జానకిఁ జూచి చేతులు మొగిచి
 "హరునకు వై న నింద్రాదుల కైనఁ - బరమేష్ఠి కైనను బడయఁ జొప్పడని

నీకృప పడసితి నినుఁ జూడఁగంటి - నాకింత చాలదె ? నలినాయతాక్షి :

అనిన సీతాదేవి యనియె వెండియును - “మనుజేశుసేమంబు మఱఁదిసేమంబు
మనమార నడుగుచు మమత రెట్టింప - ననఘాత్త : రఘురాముఁ డభిరామబలుఁడు
నను నెడఁబాసి యున్నాఁడ దైర్యమున ? - ననుజుండు దానును నప్పటప్పటికి 530
దయ నన్నుఁ దలఁతురే ? దండెత్తి యిటకు - రయమున వత్తురే రణకాంక్ష ?” ననిన

—: హనుమంతుఁడు సీతతో శ్రీరామలక్ష్మణుల తేమముదెల్పి
శిరోరత్నము గొనుట :—

“వినవచ్చు : నీప్రాణవిభునిసేమంబు - నినుఁ బాసినదిమొద ల్నిత్యవేదనల
నేలపైఁ బవళించు నిద్ర యెఱుంగఁ - డోలి మాంసాహార మొల్లఁ దెన్నఁడును
వాసిమై దండకావనములో నిన్ను - మోసపోవుట లెంచు ; మో మరవాంచు ;
నిట్టూర్పు నిగుడించు ; నించుఁ గన్నీరు ; - నెట్టన మూర్ఖిల్లు ! నేలపైఁ ద్రెళ్లుఁ ;
దెలివిమై లేచు ; నల్దిక్కులు చూచు ; - గలఁకు నివ్వెఱగందుఁ ; గళవళంబందు ;
హాసీత : హాసీత : యని ప్రలాపించు - నాసుమిత్రాపుత్రుఁ డది చూచి వగచుఁ
గావున మీర లిక్కడ నుండువార్త - వేవేగ నాచేత విన్నంతఁ గదలి
నాకంటె ఘనులైన నగచరాధిపుల - భీకరాకృతుల నభేద్యవిక్రముల
నగశృంగతరుసంఘనఖముఖాయుధుల - నగణితబలుల దేవాంశసంభవుల 540
సుగ్రీవనలవాలిసుతు లాదియైన - యుగ్రవీరులఁ గూడి యుదధి లంఘించి
యెల్లభంగుల వచ్చు నింతి : నీవిభుఁడు - తల్లి ! నిన్నొని యయోధ్యాపురి కేగు ;
రాముచే రణమున రావణుఁ డీల్గు - నీమదికోర్కులు నీకు సిద్ధించు ;
నైన నీతడ వేల యఖిలై కమాత ; - యేను నావీపున నిడికొని పీఠి
నొదవినగడఁకతో నుదధి లంఘించి - యుదయవేశకుఁ బోదు నుర్విశుకడకు
విచ్చేయు” మనవుడు వెలఁది వాయుజుని - సచ్చరిత్రమునకు సంతోష మంది
“యోసమీరాత్మజ ! యోపుదు వీవు - నీసత్త్వ మిట్టిది నిజము చింతింప
ననఘాత్త : యేఁబెండ్లి యైనదిమొదలు - జనలోకనుతు రామచంద్రునిఁ గాని
పొలుపొందఁగా నన్యపురుషాంశరములఁ - గలలోన నైనను గదిసి యేనెఱుంగ
నీనీచమతి నన్ను నిటఁ దెచ్చుచోట - వీని నంటుటకేను వ్రేగుచుండుదును ; 550
వైఖవక బలిమిమై వీఁ డంటఁగాని - మఱి యన్యపురుషుల మది నంట నేను ;
నానాథునకు నీవు నమ్మినబంట - వైనను నిను నెక్కి యరుదెంచు బొల్ల ;
తనదేవిమ్రుచ్చిలి దైత్యుండు చనిన - నినకులుం డారీతి నేతెంచె నండు ;
ఇది విచారము గాదె ? యినకులేశ్వరుఁడు - కొదలేక మునుచిత్రకూటంబునందు
నొకనాఁడు తనతొడ నొఱిగి నిద్రింపఁ - గ్రకచోగ్రముఖ మొక్కకాకంబు చేరి
చంచుపుటంబునఁ జనుఁగవ నడుమ - పొంచి చించిన రక్తపూరంబు దొరుఁగఁ

గాకుత్స్థతిలకుఁ దొక్కఁడ నిద్రఁదేరి - కాకంబుపై నిషీకము ప్రయోగింప
 నదియు బ్రహ్మస్త్రమై యఖిలలోకైక - విదితోగ్రశక్తిమై వెనువెంట నంట
 నాకాకి యేకాకి యై యెందుఁ దిరిగి - కైకొని తనుఁ గావు కావు మటంచు
 మరలి క్రమ్మఱఁ దనమరుఁగుఁ జొచ్చుటయు - శరణాగతత్రాణచరితుండు గాన 560
 దానినేత్రము నిజాస్త్రమున కిప్పించె - నానిమిత్తంబుగా నలినాస్తకులుఁడు
 నాటి నాపై ప్రేమ నాటి యస్త్రంబు - నేటికి మఱచెనో ? యిది హెచ్చరింపు ;
 పదివేలభంగుల బాధలకోర్చి - పదినెల ల్గడపితిఁ బతిఁ బాసి యేను ;
 నాయున్నిఁ జూచితి నాపాటు గంటి - యేముపాయంబుల నిం దోర్వరాదు ;
 ఉడుగనివగలతో నొక్కొక్కదినము - గడచు బొక్కొక్కవార్ది గడమట నాకు
 నరనాథు మదిలోన నామీదఁ జాలఁ - గరుణ పుట్టెడునట్లుగా విన్నవింపు ;
 మాతండ్రి జనకుండు మహిమీదఁ దన్ను - నేతెఱంగున వీరుఁ డితఁ డని నమ్మి
 తనకు నిచ్చినఁ దెచ్చి తగదు న న్విడువ - నని యేను బల్కితి నని పల్కు మీవు
 నిలసిల్లు కల్యాణవేదిపైనుండి - వలనొప్ప నగ్ని దేవర సాక్షి గాఁగఁ
 గర మొప్పు నన్నెల్లకాలంబు విడువ - నరసి రక్షించెద నని తెచ్చి నన్ను 570
 నరయ కుపేక్షించి యనదఁగాఁ జేసె - పరికింపుఁ డని విన్నపము సేయు మనఁడు ;
 తనయింతి నొకనిచేఁ దాఁ గోలుపోయి - మన నిచ్చఁజేయుట మగపాడి గాదు
 అటుగానఁ దన కిది యపకీర్తి గాన - ఇటు విన్నవించితి నింతయే కాని
 కలఁగక నామనోగతులఁ బ్రాణంబు - లొలసి త న్నెడఁబాయ కున్నది యనుము
 చతురాత్మ ! మఱి నీవు సౌమిత్రిఁ జేరి - యతనితో నొక్కమాటాడుము తెలియ
 నను దల్లిగాఁ జూచు నాపాటుఁ జూడ - తన కెన్నిభంగులఁ దగ దని చెప్పు
 వావిరి దండకావనములోఁ బరమ - పావనుఁ డగు తన్ను పలికినఫలము
 కుడిచితి నని చెప్పు కొదువ లేకుండ - తడయకు మని తెల్పు దయ బుట్టఁ జెప్పు
 నవసరోచితముగా నంగదుతోడ - రవిజుతోఁ దక్కు మర్కటకోటితోడ
 నినయము ల్వలికి యెవ్విధి నైన వారి - నినకులులను వేగ నిటకుఁ దోడ్తెమ్ము ; 580
 మిక్కిలి తెగువమై మీరాక తెలిసి - యొక్కమాసము చూతు నుండ లే నవల ;
 ఈలోన రఘురాము నెబ్బంగి నైన - వాలాయముగఁ దెమ్ము వడి నింకఁ బొమ్ము
 అని సీత పల్కు వాక్యము లెల్లఁ దెలియ - విని హనుమంతుండు విమలుడై పలికె.
 “అవుఁ గాక ! చెప్పెద నన్ని కార్యములు - నువిద ! నీమదిలోన నూరడు మింక
 నచ్చుగా రఘురాము నంగుళీయకము - తెచ్చి యొప్పించితి దేవి ! నీకర్థి
 ధరణిజ ! రిక్తహస్తంబులతోడ - ఘరలుట దూతధర్మము గాదు నాకు ;
 అతివ ! ముద్రారత్న మాన తి”మ్మునిన - నతనితోఁ దెలియ నయ్యవనిజ పలికె.
 “నీవు విచారింప నిసుమంత గాని - లేవు ; సముద్ర మే లీల దాటితివి ;

యారూఢబలవిక్రమాస్పదం బయిన - నీరూప మెట్టిదో నిజముగాఁ జూపు :
 మేను నీనిజరూప మేర్పడఁ జూచి - కాని నా తలమానికము నీకు నీను ;” 590
 అనిన నాహనుమంతుఁ డాకాశ మెల్ల - దనమేను నిండ నుద్దండుఁడై పెరిగి
 మాలతీమల్లికామాల్యమై మెడకు - నాలోలతరతారహారమై కటిని
 గలదౌతమయఘంటికాదామ మగుచు - దశకుచుక్కలపిండు తనమేన నలమ
 నతిభీషణాకారుఁ డై నిల్చుటయును - నతివచిత్రములోన నతిభీతిఁ బొంది
 “యసమానగాత్రః యోయంజనాపుత్రః - విసువక నీరూపు వెన దాచు” మనుచు
 హనుమంతుఁ గొనియాడి యతని దీవింపఁ - దనవిశ్వరూపంబు తగఁ జూచి సురలు
 విసుతింప నది దాచు వెన్నుండు వోలె - ననిలజుఁ డెంతయు నలఁతియై నిలిచె.
 నిలిచిన హనుమంతు నెమ్మిమైఁ జేరఁ - బిలిచి లోఁగొంగున బిగియంగఁ గట్టి
 యున్న శిరోరత్న మొయ్యన విడిచి - యన్నాఁతి ప్రీతిమై నపు దౌసంగుటయు
 వనితశిరోమణి వలనొప్ప నంది - కాని మ్రొక్కి సీత వీడ్కొని వేడ్క నరిగి 600
 పంతంబు తా నింకఁ బంక్తికంతునకు - నింతటఁ దనరాక నెఱిగింతు ననుచుఁ
 “దల్లి నే నాకొంటేఁ దనరఁగ వనము - నెల్లెడ ఫలములు నేను గైకొందు”
 ననవుడు సీత యాహనుమంతుఁ జూచి - యనె “రాక్షసావళి యల్ల కాపుండుఁ
 గ్రమ్మి రాలినపండ్లు క్రమముతో నమలి - పొమ్ము వేగ” యటంచుఁ బొందుగా ననుప
 దనమదిఁ గొండొకతడవు చింతించి - వనభంగ మొనరించువాఁడునై పెరిగి
 తొడలందు బొడము వాతూలఘట్టనల - బడుగుఁ బేకయుఁ బోలెఁ బడ మహిజములు

—: హనుమంతుఁడు అశోకవనమును జెఱుచుట :—

అనిత్యమతి యశోకారామభూమి - మానై నహర్త్యము ల్తహిఁ గూలఁ దన్ని
 యొనరకేళిగృహంబులు నుగ్గుఁ జేసి - వనమహీరుహములు వడి నేలఁ గలిపి
 కొమ్మలు ఖండించి కుసుమము ల్రాల్చి - కమ్మతేనెలు చల్లి కాలువ లెఱిచి
 పూవుఁదీగెలు ద్రెంచి పొదరిండ్లు చదిపి - వాపులు గలఁచి దోర్బలకేళిఁ దేలి 610
 కలకంఠబకబినకంఠికాకౌంచ - కలహంసకుకశారికామయూరాది
 వనపక్షు లార్తరావములతోఁ బాట - వనపాలకులు భీతి వడి మేలుకాంచి
 హనుమంతునేతకు నగ్నులై మండి - యనుపమకరవాలహస్తులై కదియఁ
 దనపేరు తనరాక తనపరాక్రమము - వినఁ జెప్పి శ్రీరామవిభు కూర్చిబంట
 నొక్కొక్కరాక్షసు నుద్దండవృత్తి - నొక్కొక్కతరువుతో నొగిఁ గూలనేసి
 ప్రథమసంగరకళాపారంభుఁ డగుచుఁ - బృథివిపైఁ బీనుఁగుఁబెంటలు గాఁగ
 భూరినత్వంబులఁ బొలుపొందువారి - వీరుల నెనిమిదివేల రాక్షసులఁ
 బవమానతనయుఁ డప్రతిముఁడై పేర్చి - యవలీలఁ దెగటార్చి యార్చినఁ జూచి
 యేపటి ధృతిదూలి యినవంకుదేవి - కాపున్న ఘోరరాక్షసభామ లరిగి

రావణు లోకవిద్రావణుఁ గాంచి - “దేవ ! నేఁ దొకకోతి తెగువమై వచ్చె. 620

తొలి తొలి వైదేహితో మాటలాడి - కలగొన వనమెల్లఁ గాసిలఁ బెఱికి
వినుఁ దన్ని యెనిమిదివేల రాక్షసుల - వనపాలకులఁ జంపి వ్రాలుచున్నాఁడు.
వాఁడు రాఘవుఁ డంప వచ్చినవాఁడు - కాఁడేని యాసీత గాపుగా నున్న
తరువొక్కటియుఁ దక్క తావకవనము - కర మల్గి పెఱుకంగఁ గారణం బేమి ?
వానితెఱం గేమి ? వైదేహి నడుగఁ - దా నెఱుంగ నటంచు దాఁచుచున్నదియు ;”

నావుడు నల్గి దానవలోకవిభుఁడు - రావణుఁ డుగ్రనిగ్రహదృష్టిఁ జూచి
దీపాగ్రనిర్గతదీప్తతైలంబు - లై పావకజ్వాల లఱులఁ దొఱుఁగఁ
దన కింకరులఁ బంచె దండిరాక్షసుల - నెనుబదివేపుర నిద్ధవిక్రములఁ
బనిచినఁ బనిబూని బలియులై వారు - ధనురప్రళూలముద్గరభిండివాల
ఘనగదాకరవాలకలితులై పేర్చి - యనికి సన్నద్ధులై యార్చుచు వెడల 630

వంత సూర్యోదయం బయ్యె నొటయును - నెంతయుఁ గడఁకతో నే పగ్గలించి
యకలంకగతిఁ బర్వతాకారుఁ డగుచు - మకరతోరణ మెక్కి మారుతాత్మజుఁడు
తనుఁదాకి శస్త్రాస్త్రతతుల నొప్పించు - దనుజవీరులఁ జూచి దర్పించి పలికె.

“నోరి ! రాక్షసులార ! యుర్విపై నేను - శూరత విలసిల్లు సుగ్రీవుబంట
రామునిదూత నారాముసేమంబు - భూమిజతోఁ జెప్పి పోవుచున్నాఁడ ;
హనుమంతుఁ డనువాఁడ నతిబలాధికుఁడ - నినతనూజుని మంత్రి నే వాయుసుతుఁడ
పూని లంకాపురంబున నున్నమగల - కే నంతకుండనై యిట వచ్చినాఁడఁ
జెడఁగోరి నన్నేల చెనకెద” రనుచు - వడిఁ బేర్చి యాభీలవాలంబునందుఁ
బదుల నూఱుల వేల బలియుఁడై పట్టి - త్రిదశారివరుల బంధించి బంధించి
యారూఢవిక్రమాహవకేళిఁ దేలి - తోరణ స్తంభంబుతో వ్రేసి వ్రేసి 640

పూని యొక్కని నైనఁ బోరిలో బ్రదికి - పోసీక నిశ్శేషముగఁ జంపివైచె.
నంతలో ఫణిహారు లమరారికడకు - నెంతయు భీతులై యేతెంచి మ్రొక్కి
“దనుజేశ ! విను కోఁతి తనదువాలమున - నెనుబదివేపుర నేపుమైఁ జంపి
మలయుచున్నాఁడు మకరతోరణము - తలదన్ని రణబలోదగ్గుఁడై ” యనిన
అపంక్తిముఖుఁడు కాలాంతకుపగిది - కోపించి పింగళాక్షుని దీర్ఘజిహ్వా
వక్రనాసుని నశ్చవక్షుని వైరి - చక్రభీకరుఁడైన శార్దూలముఖుని
వేవేగ రప్పించి వీరులై మీర - లావానరునిఁ దెగటార్చి ర”మ్మనుచుఁ
బనిచిన నేపురు ప్రబలనైన్యములు - కొని రథారూఢులై క్రూరులై వెడలి
పరువడి నార్చుచుఁ బవనజుఁ దాకి - శరవృష్టిఁ బొదవినఁ జలియింప కాతఁ
దాతోరణంబుపై నార్చుచుఁ బేర్చి - వాతూలసుతుఁ డేచి వాల మంకించి 650
రథముల విఱిచి సారథుల నుగ్గాడి - రథకురంగంబుల రణవీధిఁ ద్రుంచి

వారణంబులఁ గూల్చి వాజుల గెడపి - యారాక్షసులసేన నట రూపుమాపి
 ధరణికి లంఘించి తనదువాలమున - నురుశక్తి గళముల కుటిగా బిగించి
 యురువడి కనుగ్రుడ్లు నుజకంగఁ ద్రిప్పి - సురుగక వక్రనాసుని వ్రేసి చంపెఁ
 జంపి యంతటఁ బోక సమయని కినుకఁ - దెంపు సొంపును బెంపు సొంపు దీపింపఁ
 బెడపెడ నార్చుచుఁ బిడుగునకంటె - బెడిదమై కనువట్టు పిడికిటిచేతఁ
 బుడమిపై నురురక్తములు గ్రక్కి కూల - వడి నశ్శవక్షుని వక్షంబు పొడిచె
 పొడిచి బాహుగర్వమున మాటులేక - కడఁకఁ గనుంగొని కఱకురాక్షసుల
 మొగి ద్రుంచి శార్దూలముఖు లలాటంబు - పగులంగ గద ద్రిప్పి పడవైచి చంపె
 నటు చంపి క్రోధాగ్ను లందందఁ నిగుడఁ - గుటిలరాక్షసకులక్షోభంబు గాఁగ 660
 గ్రూరుడై పింగళాక్షునితోఁకఁ గట్టి - కారాకు సుడిగాలి గడువడిఁ ద్రిప్పు
 తీరున వాని దిద్దిర మింటఁ ద్రిప్పి - తోరణ స్తంభంబుతో వ్రేసి చంపె
 వాని నిమ్నఁ జంపి వరశక్తియుక్తి - పూని దానవనై న్యములఁ జొచ్చి కలఁచి
 యురువడి దీర్ఘజిహ్వాని వచ్చి తాకి - యురుముష్టిసంహతి నుర్విపైఁ గూల్చి
 యాలోనఁ బవనజుఁ డసమానవిజయ - లోలుడై వానినాలుక పీకి చంపె.

—: హనుమంతుఁడమీదికి

రక్తరోముఁడు మొదలై నరాక్షసుల రావణుఁడు పంపుట :—

నంతఁ దక్కినదైత్యు లటఁ బాటిపోయి - యంతయుఁ జెప్పిన నద్దశాననుఁడు
 సోమించి నిజమంత్రిసుతులై నరక్త - రోముని శతజిహ్వా రుధిరలోచనుని
 స్తనితహస్తుని కూలదంష్ట్ర దుర్ముఖుని - ఘనుఁ డగు నవ్యాఘ్రకబళునిఁ బిలిచి
 “యిది యొక్కవానరుఁ డేచిరాక్షసులఁ - బొదివి పెక్కండఁ జంపుచు నున్నవాఁడు
 ఆమర్కటునిఁ జంపు” డని పూనిపనుప - నామహాబలగర్వు లార్చుచు వెడలి 670
 చతురంగబలము లసంఖ్యలు గొలువ - నతులరథారూఢు లై పేర్చి వచ్చి
 మకరతోరణముపై మాటు లే కిట్లు - నకళంకుడై యున్న హనుమంతుమీఁద
 వరదివ్యశస్త్రాస్త్రవర్షము ల్గరియఁ - బరమపావనుడైన పవమానసుతుఁడు
 అప్పు డాదైత్యులయస్త్రశస్త్రములు - దప్పించుకొనుచును దను దాకకుండఁ
 దననఖాగ్రంబుల చంతకుంతముల - ఘనపాదకూర్పరకరఘట్టనములఁ
 జెలరేగి వడి మహాశిలల వృక్షముల - బలముల నలుగడఁ బఱపి నుగ్గాడి
 కంఠీరవంబును గజములపైకిఁ - గుంతితగతిఁ దాకిఁ కుప్పించుకరణిఁ
 బటుమాంసమ స్తిష్కవారములెవర - కుటిలోగ్రనఖములఁ గుంభము ల్వ్రచ్చి
 లేళ్లపైఁ బులి చొకళించినపగిదిఁ - ద్రుళ్లుగుఱ్ఱములఁ దోడ్తో రూపు మాపి
 జంతుపారణ సేయు జముని కైవడినిఁ - బంతంబుతోఁ గాలు బలము మాయించి 680

కులశైలములఁ దాకి కులిశాయుధంబు - పెళపెళధ్వనులతో భేదించినట్లు
 బలువిడి రథముల పైకి లంఘించి - పొలుపార రథరథ్యములు నేలఁ గలపి
 రథులఁ జెండాడి సారథుల నుగ్గాడి - పృథుశక్తి యుక్తిమైఁ బెఱికి వేఁటాడి
 మును మున్ను రక్తకోముని నేలఁ గూల్చి - స్తనితహస్తునిఁ ద్రుంచి శతజిహ్వా నణఁచి
 చుధిరాక్షుఁ జంపి దుర్ముఖు విదారించి - కదనవిక్రము వ్యాఘ్రకబళు ఖండించి
 శూలదంపు వధించి శూరత మించి - కాలసాశాభీలకరవాలుఁ డగుచు
 నురవడి నిబ్బంగి నొక్కక్క తెగువ - తరమిడి పెలుచ నుద్దండరాక్షసుల
 బలములతోఁగూడ భస్మంబుఁ జేసి - తలఁకక మారుతాత్మజుఁ డున్నఁ జూచి
 పోరిలో నిలువక పోయినవారు - వారిచావులు చెప్ప వడి కోప మెచ్చి
 యటఁ బ్రహస్తునిపుత్రుఁ డగు జంబుమాలి - చటుల ప్రతాపసంచలితాంశుమాలి 690
 కుటిలారిపర్వతక్రూరరంభోశి - బటుబాహుబలశాలిఁ బనిచె రావణుఁడు
 పనిచిన నాదైత్యపతికి మ్రొక్కు చును - అనురక్తి రక్తమాల్యాంబరోదగ్ర
 సమరోగ్రశస్త్రాస్త్రసన్నద్ధుఁ డగుచు - నమితరథారూఢుడై యేగి యపుడు
 శింజినీటంకారసింహనాదములఁ - గంజజాండము హల్లకల్లోలముగను
 హరిఁ దాకు నున్న తహస్తిచందమున - నరుదై నకడిమిమై హనుమంతుఁ దాకి
 కెరలి మేఘము మహాగిరిఁ బోలె దివ్య - శరవృష్టిఁ గురిసినఁ జలియింప కతఁడు
 పెనుశిల దైత్యుపైఁ బెఱికి వైచుటయుఁ - గని దాని శరదశకంబుచేఁ దునిమి
 హనుమంతు వదనాబ్జమర్ధచంద్రాస్త్ర - మున నొంచి పదిబాణముల బాహుయుగము
 నాటించి యొకశక్తి నడునెత్తి పగుల - మేటియై యేసిన మిగుల రోషించి
 పవమానతనయుండు బాహుదర్శమున - నవలీల నొకసాల మగలించి వైవ 700
 నాలుగమ్ములఁ దాని నడుమనె త్రుంచె - నాలోన హనుమంతుఁ డాదైత్యరథము
 పదములఁ బడఁదన్ని పట్టి దంష్ట్రములఁ - గదిసి విదారించి గర్జించి వ్రేసి
 పొదివి మహావాలమున నశ్వసమితిఁ - జదిపిన విరథుడై జంబుమాలియును
 బలుకయు నడిదంబు బలువిడిఁ గొనుచు - నలపు పెంపును గూడ నార్చుచు వచ్చి
 పవమానతనయునిఫాలంబు వ్రేయ - నవకుడై మూర్ఛిల్లి యంతలోఁ దెలిసి
 పిడుగుతో సరిపోలు పిడికిటఁ బొడిచె - పొడిచి భంగముఁజేసి పోనీక కదిసి
 యొడిసి కైదువఁ గొని యుగ్రుడై కదిసి - తడయక యాదైత్యుతలఁ ద్రెవ్వ నేసె.
 ధృతిదూలి యతఁ డుర్విఁ ద్రెల్లె ద్రెళ్ళుటయు - హతశేషు లతనిపాటంతయుఁ దెలుపఁ
 గడుజోద్య మంది రాక్షసమంత్రివరులఁ - దడయక పిలిపించి తగఁ గొలు విచ్చి
 దనుజనాథుఁడు గొంత తడవు చింతించి - యనిమిషేంద్రుని నైన నాజి గైకొనని 710
 యలఘువిక్రము విరూపాక్ష యూపాక్షఁ - గలహదుర్ధరు భానకర్ణాఖ్యుఁ బ్రభును
 వదయులఁ బంచసేనాగ్రనాయకులఁ - గదనకర్కశుల నొక్కఁటఁ జూచి పలికె

“ఏలోకమున నైన నిలమర్కటులకు - నీలావు గలదె ? వీఁ డెవ్వఁడో తెలియ.
 రాదు మీరేవురు రణబలోదగ్గు - లై దర్ప మేర్పడ నాత్త నేమటక
 యగణితసైన్యసహాయులై వానిఁ - దెగువమై నిటఁ బట్టి తెంచు పొం” డనిన
 వారును బహురథవారణతురగ - పీఠదైత్యులతోడ వేవేగ కదలి
 ప్రాగ్గిరిపై నుండు భానుండు పోలె - దిగ్గగనాంతరత్తిర తేజమునఁ
 దోరణం బెక్కి బంధురదైత్యవరులఁ - దోరణం బొనరింప దొరకొనువాని
 ననిలసూనుని దాఁకి యవనియు దిశలు - చినుగంగఁ గూయుచు సింహనాదముల
 నందఱు దివ్యశస్త్రాస్త్రము ల్గురియ - నందులో దుర్ధరుం డనుపేరువాఁడు 720
 ఐదుబాణంబుల ననిలజునురము - భేదించుటయు రోషభీషణుం డగుచు
 కపివీరుఁ డార్చి యాకసమున కెగయ - నపుడు దుర్ధరుఁ డంత నతనితో నెగసి
 విలునారి సారించి విలయకాలోగ్ర - జలదంబు కైవడి శరవృష్టి గురియ
 నాయుగ్రశరవృష్టి నడచి వాయుజుఁడు - నాయెడఁ బొడవుగా నట మింటి కెగసి
 వడివడిఁ బటతెంచి వానిపైఁ బడిన - బొడిపొడి యై కూలెఁ బుడమి రక్కసుఁడు.
 అది చూచి యావిరూపాక్షయూపాక్షు - లదయులై ముద్గర హస్తులై కదిసి
 యాకసంబున నిల్చి యార్చి పేర్చుటయు - నా కరుణలిపట్టి యటఁ దాను నెగసి
 వారితోఁ బోరాడ వారును నతని - ఘోరముద్గరములు గొని వ్రేయుటయును
 జగతిపైఁ బడి లేచి సాలభూరుహము - నగలించి మఱియును నార్చుచు నెగసి
 చిక్కనిభుజశక్తిఁ జిరచిరఁ ద్రిప్పి - యొక్కదెబ్బనె వారి నుర్విపైఁ గూల్చె. 730
 భాసకర్ణుండును బఘసుండు నంత - నానమీరాత్మజు నదరంటఁ దాఁకి
 పటుఖాలపట్టన ప్రహతుల నొంప - నట రక్తసిక్తాంగుడై వాయుసుతుఁడు
 కోపించి మిక్కిలి కులశైలసదృశ - మౌపర్వతం బెత్తి యసురులమీఁద
 సుక్కక వైచినఁ జూర్ణమై పడిరి - కొక్కులు వడి గంటఁ గూలుచందమున
 వాయునందనుఁ డంత వారిసైన్యముల - నాయంతకుఁడు వోలె నణఁగించె నపుడు
 పడుకరు ల్చెడుహరు ల్పటచుకాల్పలము - కడతేరుతేరులు కలఁగుశూరులును
 మడియు మహారథు ల్త్రిగుసారథులు - పొడి యైన శస్త్రము ల్పొలియునస్త్రములు
 కడిఖండలై న చక్రప్రాసములును - మడిసిన గుఱ్ఱము ల్త్రిగుకాల్పలము
 కూలెడుమావుతు ల్త్రింగురావుతులు - తూలెడుగొడుగులు త్రింగుపడగలు
 పటచు నెత్తులుపేర్లు బహుమాంసములును - నురుగ్రమ్ము భూతంబులై రణం బొప్ప
 ఙ్గణమాత్రమున వారిఁ జంపి వాయుజుఁడు-రణకాంక్ష మఱియుఁ దోరణ మెక్కియుండెఁ
 బంచసేనాగ్రగు ల్పంచత్వ మొంది - రంచును హతశేషు లయ్యెడఁ దెలుప

—: హనుమంతుఁడొక్కఁడికి అక్షకుమారుఁడు వచ్చుట :—

రాక్షసపతి యంత రణబలోదారు - నిక్షుచాపాకారు నిద్ధవిచారు

వక్షీణదోస్సారు నసహాయశూరు - నక్షకుమారు మహావీరుఁ జూచి

“యలపుమై నాకోఁతి ననిలోనఁ జంపి - తలగోసి తోరణ స్తంభంబునందుఁ
గట్టి ర” మృనవుడు గడఁకతో నతఁడు - నెట్టన శస్త్రాస్త్రనిచయంబుతోడఁ
దురగాష్టకముతోడ ధ్రువగతితోడ - బిరుదుఁబెక్కిముతోడ బృథుకాంతిఁ బొదలి
యుదయార్కనిభ మైన యొకరథం బెక్కి - కదలి భూభాగంబు గంపింప నడచె
నరదంబు మ్రోతయు హయహేషితములు - కరిబృంహితములు రక్కసులయార్పులును
దనమహాకర్తుకధ్వనియు నొండొండ - ఘనములై యాశావకాశము ల్నిండఁ 750
దోరజారూఢుడై తొలఁగక చెలఁగు - మారుతి నక్షకుమారుండు దాకి
త్రిజగము ల్బీతిల్ల దిశలు మూర్తిల్ల - భుజశక్తి పుంఖానుపుంఖంబు గాఁగ
ఘనబాణతతుల నక్కజముగాఁ బొదువ - ననిమొన మఱి బాలుఁ డని యెంచరాదు
ఘనపరాక్రమకళాఖని వీఁ డటంచు - హనుమంతుఁ డచలుడై యాబాణతతుల
వాలముఖంబున వడిఁ ద్రుంచివైవ - మే లని హనుమంతు మెచ్చుచు వాఁడు
బాణత్రయంబునఁ బావనిశిరము - శోణితంబులుగార సూటి నేయుటయు
కీలాలధారలు కిరణము ల్గాఁగ - బాలభానుఁడు వోలెఁ బరఁగఁ జూపట్టి
యాలోనఁ బ్రళయకాలాగ్నియై మండి - తాలవృక్షమున రథ్యములు ద్రుంచుటయు
నేలపదాతియై నిలిచి వాడతని - ఫాలంబు శరములఁ బదియింట నొంపఁ
నవశుడై తెప్పిరి యతఁడు వాలమునఁ - దవిలించి యక్షుని తనువు నొప్పింప 760
నక్షుండు గదగొని యనిలతనూజు - వక్షంబు వ్రేసిన వడిఁ దూలి తెలిసి
కదిసి యగ్గదఁ బుచ్చి కడువడి నేయ - బెదరి వాఁ డొకవింటఁ బెట్టొనరించి
తప్పించుకొని వియత్తలమువ కెగసె - నప్పుడు పలుకయు నడిదంబుఁ గొనుచు
వలపుమై నంతలో నావాయుసుతుఁడు - తొలఁగక నాదైత్యుతోడనే యెగసి
గదవ్రేయుటయుఁ జూచి ఖడ్గ మంకించి - గద రెండుతునుకలుగా వ్రేసి డాసి
తొడలు వ్రేయుటయు వాతూలనందనుఁడు - పుడమిపైఁ బడినభంబునకు బిట్టెగసి
ఖగనాథుఁ డురగంబు కబళించినట్టు - లొగి వానిచరణంబు లొడిసి రాఁ దిగిచి
తెగువఁ గుమ్మరసారె తీరునఁ ద్రిప్పి - జగతిపై వ్రేసిన జవమెల్లఁ దూలి
పొలుపరి తలనున్న బొమిడిక మూడి - కలభూషణము లుర్విఁ గనుకని చెదరఁ
గుండియ పగిలి పేగులు వాత దొట్టి - కండ లెల్లెడరాలి కనుగుడ్లు చెదరి 770
యగలి యద్దానవునంగంబు లెల్లఁ - బిగిలి నెత్తురు గ్రక్కి ప్రాణము ల్విడిచె.
పానిచా వటు చూచి వాసవాద్యమరు - లానందభరితాత్మ లై తన్నుఁ బొగడ
నంత నాహనుమంతుఁ డసమానవిజయ - వంతుడై యార్చి దుర్వారుడై యుండె.
చెదరినవసుజు లచ్చెరువుగాఁ బాటి - త్రిదళారిసభఁ జొచ్చి దీనులై నిలిచి
బలియుఁ డావానరపతి బాహుబలము - తలఁప నచ్చెరు వెందు దానవాధీశ :

పొలిసిరి వనపాలపుంగవు ల్గింక - రులు గీటణంగి రారూఢవిక్రములు
 శతజిహ్వఁడును గూలె శార్దూలముఖుఁడు - గతజీవుఁడయ్యెఁ బింగళనేత్రుఁ డీలె
 స్తనితహస్తుఁడు చచ్చె శార్దూలకబళుఁడనిఁ ద్రుంగె మృతుఁడయ్యె నట జంబుమాలి
 పోమించి వక్రనాసుఁడు మ్రగ్గె రక్త - రోముండు లయమయ్యె రుధిరాక్షుఁ డణఁగె
 దిశములతో శూలదంస్తుఁడు మడిసెఁ - జెలువేది మదిదీర్ఘజిహ్వఁడు దెగియె 780
 రూపటిపోయె దుర్ముఖుఁడు దుర్ధరుఁడు - ప్రాపించె మరణంబు ప్రభుసుఁడు పడియె
 నులుమయ్యె భాసకర్ణుండు యూపాక్షుఁ - డొరిగె విరూపాక్షుఁ డుసురుతోఁబాసె
 వక్షుండు దెగటారె హతుఁడయ్యె నశ్శ - వక్షుండు మడిసె దుర్వారసైన్యములు
 ఇంక నావానరు నింద్రాదిసురలు - శంకింప కనిమొన సాధింపలేరు

ప్రళయాంతకుని నై నఁ బట్టి నిర్జింపఁ - జల మెక్కి యసమానసత్త్వఁ డైనాఁడు”
 నావుడు వెఱఁగంది నాకారి వగల - భావించి యక్షునిఁ బలవింపఁ దొడఁగె
 “హా కుమారక : యక్ష : హా వీరవర్య : - హా : కపిచే నీవు నణఁగితే ?” యనుచుఁ
 దలఁకుచుఁ బలవింపు తండ్రినిజూచి - తొలఁగక యింద్రజిత్తుఁడు చేరి పలికె

—: ఇంద్రజిత్తు తండ్రి నూరార్చి హనుమంతునిపైకిఁ బోవుట :—

“దేవ : నీకేటికి ధృతిదూలి వగవ - నావానరాధము నవలీలఁ దాఁకి
 వారక యటఁ జంపి వచ్చెద నొండె ? - ధీరత నిటఁ బట్టి తెచ్చెదనొండె ?” 790
 నా విని తనయగ్రనందనుఁ జూచి - రావణుఁ డనియె దైర్యస్ఫూర్తి నిగుడ
 “జిరకాల మమరేంద్రు చెఱఁబెట్టినావు - పరమమాయారణప్రౌఢుండ వీవు
 నాకంటె విక్రమోన్నతి మించినావు ? - నీకెదు రెవ్వరు నిఖిలలోకముల ?
 ననమున నటులయ్యు నావానరేంద్రు - ననదుగా వదలక యాత్మ నేమటక
 బహుదివ్యబాణప్రభావముల్ చూపి - సహజశౌర్యంబున జయముఁ గై గొనుము”
 అనఁ దండ్రి వీడ్కొని యామేఘనాదుఁ - డనలార్కసంకాశ మగురథం బెక్కి
 యగణితనిజధనుర్జ్యాఘోషమునకుఁ - బొగిలి దిగ్గజకర్ణపుటములు పగుల
 జగములు బెదర దిక్పక్రబంధములు - పగుల నార్చుచు వచ్చి పవనజుఁ దాఁక
 నాసమయంబున నమరులు మునులు - వాసవప్రముఖదిగ్వరులు కిన్నరులు
 నుప్పరంబుననుండి యొదిగి వీక్షింప - నప్పం క్తికంధరు నగ్రనందనుఁడు 800
 నడరి యాతనిదేహ మణుమాత్రమైనఁ - జొడవడకుండ నద్భుతశితాత్రములు
 గురియ నయ్యత్రము ల్లోరవాలమునఁ - దరమిడి చదియుచుఁ దప్పించుకొనుచు
 శరవేగలక్ష్మ్యగోచరుఁడు గా కిట్లు - దుర మొనరించె నద్భుతపౌరుషమున
 రావణి నిర్జితై రావణి యంతఁ - బావని యసమానబలవేగమునకు
 నరు దంది మఱియు దివ్యాత్మంబులేయఁ - బరువడి ఖండించి పవనజుఁ డతనిఁ
 దరుశైలముల వైవ దర్పించి యతఁడు - శరముల నాటి జర్జరితము లేసెఁ

జేసినఁ గని యింద్రజిత్తుపై నలిగి - యాసమీరాత్తజం డవలీలఁ దన్ని
 మొనయుచు రథరథ్యముల నుగ్గు సేయ - ననిమొన విరఘుడై యాయింద్రజిత్తు
 హనుమంతుకడిమికి నచ్చెరు వంది - వినుతో గ్రబలవాయువీర్యాత్త మేయ
 వాయుపుత్రుడుగాన వానరాధీశుఁ - డాయత్తమునఁ దూల కచలుడై యున్న 810
 నరు దైన రౌద్రాత్త మతనిపై నేయ - పెరిగి యాతఁడు రుద్రబీజంబు గానఁ
 గదలక నిలిచినఁ గని యింద్రజిత్తు - మదిలోనఁ గోపించి మారుతిమీద
 సురసిద్ధసాధ్యులు చూచి నిందింపఁ - బరమదుష్టయమైన బ్రహ్మాత్త మేయ
 నాయత్తరాజంబు నవనియు మిన్ను - రాయఁడు దనమీద రా వాయుసుతుడు
 బ్రహ్మాత్తమునఁ బ్రాణభయము లేకుండ - బ్రహ్మచే వరములు పడయుటఁ జేసి
 బలువిడిఁ బఱతెంచు బ్రహ్మాత్తమునకు - దలఁకక బ్రహ్మమంత్రము లుచ్చరింప
 నది చంపఁజాలక యతని బంధించి - కుదియించి పడవైచెఁ గుంభినిమీదఁ
 బడిన మారుతిఁ జూచి వట్టుడు కట్టుఁ - డడవుడు పొడుఁ డంచు నఖిలరాక్షసులు
 సుట్టు ముట్టి కఠోరసూత్రజాలములఁ - గట్టిగాఁ గట్టిరి కట్టల్క నిగుడ
 నంత నాహనుమంతుఁ డవశుఁ డై యున్న - నెంతయు రయమున నింద్రురిఁ జేరిరి 820
 నలువబాణంబుచే నాశంబు కాక - బలియుడై యటు పట్టువడియున్నయపుడె
 “యెనయ నీచానరుం డెవ్వఁడో వీని - నని మొనఁ జంపరా” దనినిశ్చయించి
 అమితసత్త్వోన్నతుఁ డై పట్టి తెచ్చి - తమతంద్రీముందటఁ దడయకపెట్టఁ
 దనమంత్రివరులును దానువేర్వేటఁ - దనయులావునకుఁ దద్దయు సంతసించి
 కనుఁగవఁ బ్రళయాగ్నికణములు దొరుగ-హనుమంతుఁ జూచి యిట్లనియె రావణుడు -
 “ఓరివానరుఁడ! నాయున్నపట్టణము - శూరత నొంటిమైఁ జొచ్చుట యెట్లు
 వీ వెవ్వఁడవు ? మఱి నీకుఁ జేరేమి ? - యేవెరవున వచ్చి తీవార్థి చాటి ?
 హరుడు పంచినవాఁడో ? హరిపంచినాఁడో ? - పరమేష్ఠి నిన్నిటఁ బంచినవాఁడో ?
 సురగరుడోరగాసురవియచ్చరులు - నరసిద్ధసాధ్యులు నాపేరు విన్న
 వెఱతురు ; నీవిట్లు వెఱవక వచ్చి - తెఱఁగంటిదొరకైన దృష్టింప రాక 830
 వఱలెడు నాపురి వంచనఁ జొచ్చి - పెఱికితి వనమెల్ల ; బీటంబు మెఱసి
 బడుగురక్కసుల దుర్బలులఁ గొందఱిని - మడియించితివి మేటిమగవాఁడవోలె ;
 విప్పు డీనేరంబు లిన్నియుఁ గాతుఁ - డప్పక నీరాక తగఁ జెప్పితేని ?”
 యనిన నాహనుమంతుఁ డద్దశకంఠుఁ - గనుఁగొని యెంతయుఁ గనలి యిట్లనియె.

—: హనుమంతుడు రావణునితో తనరాక యెఱింగించుట :—

“నోరిరాక్షస ! వినరోరి నీవాత్త ! - దూరీకృతాచార ! దుష్టమానసుఁడ!
 విశదకీర్తులు మున్ను విశ్వంబు నిండ - దశరథేశ్వరునకుఁ దనయుడై పుట్టి
 యరిగి నిశ్వామిత్తు యాగంబు గాచి - హరువిల్లు విఱచి మహాశక్తి మెఱసి

పరశురాములఁ బట్టి భంజించి విడిచి - ఖరదూషణాదుల ఖండించె మఱియు
 నీపెంపు గుదియించి నినుఁ దోకఁగట్టి - యేపువ నిన్నబ్బి నీడ్చిన వారిఁ
 బొలుపార నొకజాణమునఁ గూలనేసి - బలియుఁడై సుగ్రీవుఁ బట్టంబు గట్టి 840
 యక్షీణశక్తిమై నతులకోదండ - దీక్షగురుండనఁ దేజంబు మెఱసి
 తగిలి రాక్షసకులాంతకుఁ డైనరామ - జగతీశునిజదూత చతురమానసుఁడ ;
 హనుమంతుఁ డనువాఁడ నర్కజుమంత్రి - నినవంశనిధిరాముఁ డిట నన్నుఁ బనుప
 ముదమొప్పఁ బ్రతివేలి ముద్రిక గొనుచు - నొదవినకడిమిమై నుదధి లంఘించి
 వచ్చి నీపురిఁ జొచ్చి వైదేహి నరయ - నెచ్చటఁ బొడగాన కెంతయుఁబోక
 యవనిజ వనములో నారసి కాంచి - యవనీశుఁ డిచ్చిన యానవా లిచ్చి
 దేవి నీపురి నున్ని తెఱఁగొప్పరామ - భూవరునకుఁ జెప్పఁ బోవుచునుండి
 యెనసి నారాక నీ కెఱిగింపఁ గోరి - పెనిచినవన మెల్లఁ బెరికి పో వైచి
 వనపాలు రగుడైత్యవరులఁ గింకరుల - నెనుబదివేపుర నేపుమైఁ గడఁగి
 మడియించి మునుమిడిమంత్రినందనుల - మడియించి యక్షుని మడియించి పిదపఁ 850
 దగిలి నీయున్నచందము లెల్లఁ జూచి - మగిడి పోయెద నని మఱి పట్టుపడితి
 నారామునిజభృత్యుఁ డైన సుగ్రీవు - భూరిసైన్యములలోఁ బొలుపుదీపింప
 నలవుమై నాకంటె నతిబలాధికులు - కౌలఁది బెట్టఁగరాని కోటు లున్నారు ;
 అదిమి బ్రహ్మాదుల నైన సాధించు - మదయుతు ల్నీవన్న మండుచుండుదురు ;
 గొనకొని యావీరకోటులతోడ - వననిధి బంధించి వచ్చి రాఘవుఁడు
 లంకపై విడిసి చలంబు పెంపెక్కి - కిన్కమై నసురుల గీటణంగించి
 నీతల ల్నుగ్గాడి నిను సంహరించి - సీతఁ దోడ్కొనిపోవు సిద్ధ మీపలుకు ;
 నెలకొని నీవింక నీతిమార్గమునఁ - దొలఁగక బుద్ధిమంతుఁడ వైన వినుము,
 సీత నొప్పించి యాశ్రితలోకపారి - జాతంబు రఘురాము శరణంబుఁ జొరుము
 వలవదు వైరంబు వసుధేశుచేతఁ - బొలియక నీప్రాణములు గాచికొనుము” 860
 అని బుద్ధి చెప్పిన హనుమంతుఁ జూచి - కనలుచుఁ బెంపుమొక్కలమును గదుర
 ఘనఘనాఘన మేఁచి గర్జించినట్లు - తనియక భర్జించి దశకంఠుఁ డలిగి
 “వెఱవక చనుదెంచి వీడు నాయెదుట - నలు గ్రమ్మి దుర్భాష లాడుచున్నాఁడు
 కొనిపోయి చంపుఁ డీ కోఁతికీటంబు” - నని ప్రహస్తుని బంప నసురేశుఁ జూచి
 వినయభాషణుఁడు వివేకభూషణుఁడు - ననఘపోషణుఁడు మత్తారిభీషణుఁడు
 నా విభీషణుఁడు కార్యము దీర్ఘచింత - భావించి చూచి యేర్పడ విన్నవించె;
 “మగువల బ్రాహ్మణ మఱిబాలకులను - దగదు దూతలఁ జంప దనుజాధినాథ ;
 వలనొప్పుఁ బతిపను ల్వచ్చినదూత - లలవుమై నే మైన నాడుచుండుదురు ;
 అది దూతలకు ధర్మ మది విచారించి - మదిలోనఁ గోపంబు మట్టు గావింపు ;

తుద దూత లెందు వధ్యులు గారు గానఁ - బొదివి యీకోఁతిఁ జంపుట పాటిగాదు
చలము కోపము రామసౌమిత్రిలందు - వెలువరింపుము వీని విడిచి పోనిమ్ము;
మగుడక కిన్క నీమది నుండునేని - దగినదండము కొంత దండించి పుచ్చు”
మని నీతి చెప్పిన నతనివాక్యములు - విని రావణుఁడు దైత్యవీరులఁజూచి
కోఁతుల కెల్లను గుఱుతు వాలంబు - బ్రాతిగా నటుగానఁ బ్రజలెల్లఁ జూడ
వీనివలము గాల్చి వీధులఁ ద్రిప్పి - పోనిండు నావుడుఁ బొదివి రక్కసులు
బలుమోకు లొగి దెచ్చి పవనజుఁ గట్టి - బలిమిచేతులుకాళ్ళు బంధించి తెచ్చి
మనవారిపెక్కండ్ర మడియించినట్టి - చెనఁటికీటము లెన్న చిక్కెరా : యనుచు
ఋరవీధులందుఁ ద్రిప్పుచు నంతకంత - వరుసతూర్యంబులు వాయించి కొనుచు
నెల్లెందు మెలఁగ నయ్యెడ వాయుసుతుఁడు - కల్లరిదనుజుల కలయఁ గ్రేఁగంట
గనుఁగొంచు మఱియు లంకాపురం బెల్లఁ - గనుఁగొనుతలఁపున గాసికి నోర్చి 880
హీనసత్త్వఁడు పోలె నిటునటు దిరుగ - నానావిధంబుల నగుచు రేఁగుచును,
ఆబాలగోపాల మతని వెడదగుల - నాబూమెలకుఁ బుణ్య లాత్తలో వగవఁ
దలకొని యెంతయు దైతేయవరులు - చలమునఁ జీర లసంఖ్యము లెచ్చి
కాలసర్పాకృతు ల్గా తిరు ల్దాల్చి - లోలత నవి నూనెలోఁ దోచి తోచి
యిది యశోకారామ మెల్ల ఖండించె - నిది దానవేంద్రుల నెందఱఁ జంపె
దీనికిఁ దగుశిక్ష దేవారి పెట్టె - దీని గాల్చుఁ డటంచుఁ దెగువ నొండొరులు
నొదవిన లంకలో నుత్పాతహేతు - వుదయించె నని పేర్చుచున్నవాలమున
నచ్చలంబునఁ జీర లన్నియుఁ జుట్టి - చిచ్చుఁ దగిల్చి రచ్చెరువుగా మండ
దనుజులు సింహనాదములు సేయుచును - వెనువెంటఁ దగుల నావృత్తాంత మెల్ల
తప్పక దనుజకాంతలు చూచి పోయి - చెప్పిన నప్పుడు సీత శోకించి, 890
“యక్కటా ! నీతిజ్ఞఁ డైన నీకిట్టి - యిక్కుపాటును గల్గెనే ? తండ్రి !” యనుచు
జలములు దడవి సుస్థలమున నిల్చి - చెలువొప్ప నగ్నికిఁ జేతులు మొగిచి
“యారామవిభుఁడు ధర్మాత్ముఁ డొనేని ? - వారిధి నాకుఁగా వడి దాటునేని ?
యారావణుని రాముఁ డిలఁ గూల్చునేని ? - వారక నేపతివ్రత నొదు నేని ?
జనకభూపతి సర్వసముఁ డగునేని ? - దనరువేదములు సత్యము లగునేని ?
పవమానమిత్ర ! యోపరమపవిత్ర ! - నవకేశరద ! దోషాభోజద్విరద !
వరద ! వైశ్వానర ! వానరోత్తముని - పరమశీతలుఁడవై పాలింపవయ్య !”
యని సీత ప్రార్థింప ననిలసూనునకు - ఘనవాల మనుపేరి కాలాహితలను
గనుపట్టు మాణిక్యకళికన మెఱసి - యనలుండు కడుఁ జల్ల నై యుండె నంత.
ఆవిధంబునకుఁ దా నాశ్చర్య మంది - పావని తమతండ్రి పావకసఖుఁడు 900
గావున న్నన్నగ్నికరుణించె నొక్కొక్క - దేవత లెల్లఁ బ్రార్థించిరో ? రామ

దేవువిక్రమమో : యేదియుఁ గాదు ; సీత - దీవెన యిది ; యంచు తెలివిమై నుండి
ప్రవిమలనత్వైకపరులై నజనుల - భవపాశములు వీడు భావనదోఁప
బ్రహ్మమంత్రములు తప్పకయుచ్చరింప - బ్రహ్మపాశము లూడెఁ బవనసూనునకు.
అంత నాహనుమంతుఁ డసురేశులంక - యంతయుఁ గాల్చుఁగ ననువు చింతించి
యలవడఁ దనకునై యగ్నిసూక్తములు - జలములలోఁ గ్రుంకి జపియింపవలయు
నని పోయి మునిగిన ట్లపరాంబురాశి - నినుఁ డస్తమించిన నేచి వాయుజుఁడు
కనకమహీధరాకారమై యొప్పు - తనమేనుఁ బెంచి బంధము లెల్లఁ ద్రుంచి
కీ డాచరించుచు గేలి సేయుచును - వేడుకతోఁ దన వేనువెంటఁ దిరుగు

—: హనుమంతుఁడు లంకఁ గాల్చుట :—

దనుజుల నిర్జించి దనుజేశుఁ డున్న - ఘనమైనమేడ కుత్కటముగా నెగసి 910
తనవాలవహ్ను లంతటఁ దరిగొల్పుఁ - దనివి యంతంత కుదగ్రంబు లగుచు
భుగూఢునఁ బొగ లొప్పెఁ బొగలకు మున్నె - నిగిడి పెన్దంటల నిండెనాకసము ;
నాకసమున మంట లడరి మండుటయుఁ - బైకొని యటమున్నె పర్వె నుల్కములు
అడరునయ్యుల్కల కటమున్నె తొలగి - వడి దిక్కులకుఁ బాటు వరవిమానములు
నప్పుడు హనుమంతుఁ డడరి యొందొండ - గుప్పించి మఱికొల్వకూటము ల్గాల్చి
వరశస్త్రశాలలు వడి నీటు చేసి - యిరవంద భండార పిండ్లును గాల్చి
పరువడి సౌధము లృన్దంబుఁ జేసి - సొరిది చప్పరములు చూర్ణంబుఁ జేసి
మణిచంద్రశాలలు మసిగా నొనర్చి - ప్రణత శయ్యాగేహపటలి దహించి
రమణీయగజవాజి రథశాల లోగి - కమలిచి దగ్ధము ల్గాజేసె నపుడు
ఎడపక యెగసిన యెటమంటతునుక - లుడుగక నుడువీధి నొందొండఁ బర్వి 920
ఖచరోరగామరగణవిమానములు - ప్రచురవిభాగై కపరతఁ జలింప
సొరిదిమై రావణాసురుచేటుదెల్పుఁ - దొరగునుల్కల యట్లు దోచెఁ బెల్లుగను,
రాజన్యుఁ డగు రఘురామభూపాలుఁ - డోజమై దండెత్త నుద్యుక్తుఁ డగుచు
బలువిడి లంకలోపలఁ బ్రతాపాగ్ని - యెలమిమై నిర్గమ మిడియెనో యనఁగ
దహనుండు నిర్భర ధ్వనులబ్రహ్మాండ - కుహరంబు నిండి మిక్కుటముగాఁ బర్వె,
రావణుఁ డట ఘోర రణకళాకేళి - కావళుఁ డగుచు దిక్పాలుర నెల్ల
పటచినతొల్లింటి భంగము ల్తాటు - పటపకపో డనుభంగిని నెగసి
బలసి విభీషణు భవన మొక్కటియ - వెలిగాఁగ పుర మెల్ల వ్రేల్చిడిలోన
దరికొని మండు నత్తరి దైత్యవరులు - కరము భయభ్రాంతిఁ గంపించువారు,
తలలును జీరలు దరికొని మండ - బలమేది నలుగడఁ బాటెడువారు ; 930
తమతమవారలు తమబంధుజనులు - కమ్ముటఁ జూచి శోకము నొందువారు ;

హాహానినాదంబు లడరించువారు - నాహనుమంతుపై నలిగెడివారు ;
 నావిష్ణుఁ డారాముఁ డతనికి నెగ్గు - గావించె నీపాపకర్తుఁ డన్వారు ;
 అట్టికి దొనరించి నట్టి రావణుని - కిట్టియాపద వింతలే ? యనువారు ;
 ననుచుండ నెంతయు నత్యుగ్రుఁ డగుచు - వనచరవీరుండు వడిఁ జెలరేగి
 యొకచోటఁ దప్పక యుండ నాలంక - సకలంబుగాల్చి యుత్సవకేళిఁ దేలి
 యెడపక పైవ్రాలు నెఱమంటతునుక - లుడుగక మ్రోయుచు నొగి దూలి తూలి
 పోలి సురాపానసుఖను ప్తి మునిఁగి - కాలుట యెఱుఁగక కాలెడు వారు
 నాయెడ మృదులశయ్యలయందు నిదుర - పోయి పోయినయట్లుఁ బొందులు నమలి
 తెలివికి నెడమీక తీవ్రాగ్నిశిఖల - మెలఁగి మిడుగలేక మృతిఁబొందువారు 940
 తమతమబంధులఁ దమవధూమణులఁ - దమతమబిడ్డలఁ దమప్రాణసఖులఁ
 దమతమవారలఁ దగఁ దోడుకొనుచు - గుమురులుగట్టి యేగుచుప్రగ్గువారు
 తెగి యిండ్ల సరుకులు దిగిచి తేఁబోయి - మగిడి రానేరక ప్రగ్గెడువారు ;
 సతులఁ గొఁగిటఁ జేర్చి సరి తెచ్చితెచ్చి - ధృతి దూలి వాకిండ్లఁ ద్రెళ్ళెడువారు ;
 నై లంక ఘూర్ణిల్ల నంతంతఁ గలయ - నాలోకభయదంబు లై మీటిమీటి ;
 యురుసింహములఁ బోలె నుగ్రతఁ బట్టి - కరికుంభవిదళనగతి మండిమండి ;
 యోజ పెంపారు నాహుతులచందమున - వాజులమీఁదికి వడి దాటి దాటి
 తగిలించు వరవిభోత్తములచందమున - మొగి కామినీకుచంబులఁ బ్రాకిప్రాకి ;
 భావించి యన్యులఁ బ్రహసించువారు - కై వడి నాలుక ల్గఱచియు గఱచి
 తగిలి సంతాపంబుదలకొన్నవారు ; - మిగిలి యుబ్బెడుగతి మిన్నంది యంది 950
 బెలుకుటి పఱతెంచు భీతులపగిది - తొలఁగక నిగుడి గొందుల దూరి దూరి
 వాఱుచు నిబ్బంగి వాయునందనుని - వాలాగ్ను లొగి లంక వడి చుట్టుఁ గాలె ;
 గాల్చిన నుబ్బి దిక్పతులు దేవతలు - మేల్చుట్ట మితఁ డని మెచ్చి తన్నొగడ
 హనుమంతుఁ డంతట నంతరంగమున - జనకజభీతిమై శంకించి బెదరి
 “యాలంకతోఁగూడ నినవంశుదేవిఁ - గాలిచితిని గన్నుగానక క్రొవ్వి
 యేనింక రఘురాము నేమని కాంతు ? - జానకిసేమ మేసరణిఁ దెల్పుదును ?
 దప్పెఁ గార్య” మటంచుఁ దల్లడం బంది - యప్పుడు తనమది నట వివేకించి
 యేతల్లిదీవెన నీఘోరవహ్ని - నాతోఁకరోమ మైనను గాల్ప వెఱచె
 నట్టి సీతాదేవి కగ్నిచే భయము - పుట్టునే యిది యేటి బుద్ధి యటంచు
 ధరణీజ మదిలోనఁ దాపాగ్ను లార్చు - వెరవున వాలాగ్ని విషధిలో నార్చి 960
 వెస నశోకారామ వీధికిఁ బోయి - యసురకాంతలు భయమంది వీక్షింప
 దనుజకాంతలచేతఁ దనసేమమెల్ల - విని మున్నె సంతోషవివశ యైయున్న
 జనకపుత్రికి మ్రొక్కి నన్నిధి నిలిచి - తనపౌరుషములెల్లఁ దగ విన్నవించి.

“యిదె పోయితెచ్చెద నినకులేశ్వరుని - మదిలోన నీకు నుమలికంబువలదు”
 అని “యింకఁ బనివిందు” ననుచు సీతకును-వినయంబుతో మ్రొక్కి వీడ్కొని కదలి
 తడయక పశ్చిమద్వారంబునందు - వెడలుచు పావని వెన నేపు మిగిలి
 తలుపులు పడఁదన్నఁ దలుపులు విఱిగి - యిలఁ గూలె రాక్షసు లెల్ల భీతిల్ల
 నురవడి నాలుకయొకటఁగంపింపఁ - బరవసంబునఁ బేర్చి పదిలుఁడై వెడలి
 వరుసతో నట్టళ్ళు వడిఁ గూలఁ దన్ని - యలరి సువేలాద్రి నవలీల నెక్కి
 కలయ లంకాపురిఁ గల దైత్యు లెల్ల - బెలుకురి భీతిల్ల బెల్లార్చి యార్చి 970
 కడఁగి పానుపులు భగ్నంబులై యబ్ధి - చెడి కూల వడి మహాశిల లెల్ల డుల్ల
 సంగద మైఁ బెంచి యద్రిశృంగములు - క్రుంగి కుంభినిఁ గ్రుంగఁ గుప్పించి దాటి
 యటుదాటి బలువిడి యాకాశవీధిఁ - బటుసత్వదేహసంపద వచ్చి వచ్చి
 యరుదై నపేర్తితో నబ్ధిమధ్యమునఁ - బరఁగు మైనాకుఁ డ౩ పర్వతాధీశుఁ
 గని, యందుఁ దనమేనఁ గల దప్పిఁదీర్చు - కొని పర్వతుని వీడుకొని యట వచ్చి
 పొలుపొందు తనజవంబును పెంపుసొంపు - తలకొని జలధియుత్తరతీరభూమి
 నతినత్వసంపన్నుఁ డై వచ్చి నిలువ - నతనిసంతోషచిహ్నము లెల్లఁ జూచి
 యంగదుఁ డాదిగా నగచరాధిపులు - సంగతి నెదురుగాఁ జని కొఁగిలించి,
 ప్రకటించి యందంద పరిణామ మరసి - యొకచోట నందఱు నోలిఁగూర్చుండి,
 పోయిన కార్యంబు పొలుపొంద నడుగ - నాయున్నతోన్నతుం డందఱుఁ జూచి 980
 “కపులార ! యేను మీ కరుణమైఁ జేసి - యుపమింప నరుదై న యుదధి లంఘించి
 యగణితవై భవం బగులంకఁ జొచ్చి - తగిలి శోధించి సీతాదేవిఁ గాంచి
 యినకులాధిపుఁ డానతిచ్చినత్రోవ - జనకనందనతోడ సకలంబుఁ జెప్పి
 యింతికి ముద్రిక నిరవంద సిచ్చి - యింతిశిరోమణి యిదె పుచ్చుకొనుచు
 వచ్చితి నే” నన్న వనచరాధిపులు - నిచ్చులో హర్షించి యింపు సొంపొంది
 హనుమంతు నందఱు నన్నిచందముల - గొనియాడి కొనియాడి గోర్కులఁదేలి
 యున్నచో సంగదుఁ డురుపరాక్రముఁడు - క్రన్నన నుత్సాహకలితుఁడై పలికె.
 “జనకజ మన మింక సాధించి తోడు - కొనిపోయి రఘురాముఁ గూర్చుట లెస్స
 యటు గాన నిప్పు డీయంబుధి దాటి - పటుపరాక్రముఁ డైన పఞ్చికంధరుఁడు
 సుతులతో హితులతోఁ జుట్టాలతోడ-నతిరయంబునఁ జంపి యవనిజఁ గొనుచు 990
 వత్తము లెం”డను వాలిసూనునకుఁ - నత్తటి ఋక్షేశుఁ డనియె భావించి,
 “మనల సుగ్రీవుండు మైథిలి వెదుకఁ - బనిచినపనులెల్లఁ బావనివలన
 ననఘాత్త ! సఫలంబు లయ్యె నీమీఁద - నినకులాధిపునితో నీవార్తఁ జెప్పఁ
 బోవుట తగు” నన్నబుద్ధి నొండొరులు - భావించి దాని కేర్పడ సమ్మతించి
 వనచరు ల్నాఁ డెల్ల వనధితీరమున - ననిలసూనుఁడు దాము నర్థితోనుండి
 బహుమూలఫలములఁ బరితృప్తిబొంది - మహితసత్త్వాదికు ల్తఱునాఁడు కదలి
 ధరణిపై మేరుమందరములకంటె - బరపైన దర్దరపర్వతంబునకు
 జనుదెంచి యగ్గిరిసానుదేశముల - వనమూలఫలములు వడి నాస్వదించి
 యాయద్రపతిమీఁద నారాత్రి నిలచి - యాయతభుజబలు లంత వేగుటయు

—: అంగదాదులు మధువనంబునకు వచ్చుట :—

“మన మింక సుగ్రీవు మధువనంబునకు - నెనసినకడకతో నేగి యందఱము 1000
తనివోవఁ దేనియ ల్ద్రావక యున్న - మనదప్పి పో” దని మది విచారించి
యినకులాధిపువను లెల్ల సాధించి - చనియెద మటుగాన జలజాప్తసుతుఁడు
మనమీదఁ గోపించి మర్దింప వెఱచు - నని నిశ్చయముఁ జేసి యందఱుఁ గూడి
హనుమంతు నంగదు నపుడు ప్రార్థించి - యనుకూలముగ వారి యనుమతి వడసి
యాతతబలులు మధ్యాహ్నంబు కొలఁది - నేతెంచి మధువనం బేపుమైఁ జొచ్చి
దిక్కుల వెదచల్లు తేనెతావులకు - గ్రుక్కిళ్ళు మ్రింగుచు గునిసి యాడుచును
గొనచెవు ల్నిక్కించి కొక్కిరింపుచును - గినిసి యొండొరులఁ దర్కింపుచు వేడ్క
నెనయంగి దమతమ కిష్టంబులైన - వనభూములకు వారి వనచరాధిపులు
ధీనిధు ల్కటి పువ్వుతేనియ ల్లుంటి - తేనియలును బుట్టతేనెలు నైన
షలుతేనె లొగి ద్రావి ఫలములు నమలి-కలయఁ బువ్వులు రాల్చి కాయలు డుల్చి 1010
తలిరుకొమ్మలు ద్రుంచి తరుకోటి వంచి - మలయుచు గొమ్మకొమ్మకు సూటి దాఁటి
యొలసి పూఁదీగెల నుయ్యెల లాఁగి - కొలఁకులఁ గ్రీడించి గూడి వర్తింప
నాలోన దధిముఖుఁ డనఁగ నావనము - పాలింపుచుండెడి ప్లవగుఁ డొక్కరుఁడు
అసమానకోపుఁడై యందఱుఁ గినిసి - వెనఁ దమ్ము భర్జించి వెడలిపొమ్మనుచు
వనపాలకులచేత వరుసఁ ద్రోయింప - వనచరు ల్వెనఁబాటి వారి వారించి
వడి నంగదుండును వాయునందనుఁడు - తడయక దధిముఖు ధరణీపై లీల
గెడపి పెట్టుక మోముక్రిందుగా నీడ్చి - పొడిచి త్రోచుటయును బొలుపూది వాఁడు
కోపించి మొఱపెట్టుకొనుచును బోయి - యాపద్దహితసూను నడుగుల కెఱఁగి
“దేవదానవులకు దృష్టింపరాని - దేవ! నీవన మెల్లఁ దేజంబు మెఱసి
పెనఁగొని వనచరు ల్పెక్కండ్రతోడఁ - జనుదెంచి యసమానసత్వులై కూడి 1020
యామరుత్తనయుండు నావాలిసుతుఁడు - నీమధువనములోనికి నేగుదెంచి
తగిలి మ్రాకులు ప్రాకి తరుశాఖ లలమి - తిగిచి పండులు తిని తేనియ ల్గోలి
యిది రాజవన మని యిచ్చ భీతిలక - కుదియక యంతఁ గైకొన కున్నఁ జూచి
యెడపక జంకించి యేను మీయాన - బొడిచి త్రోచుటయును బొడిచిరి నన్ను”
నని వాఁడు మొఱ యిడ నలిగి సుగ్రీవుఁ - డెనసి మర్దింప నూహించినఁ జూచి
యంత నావృత్తాంత మంతయు నెఱిఁగి - సంతతజయశాలి సౌమితి పలికె.
“దొలఁగక యంగదాదులు మహాకపులు - నెలకొని సుగ్రీవ! నీయాక వనము
తలఁక కింతయు లేక తమయంతఁ జొచ్చి - నలి తేనెఁ ద్రావుచున్నారేని? వినుము.
ఆతతబలసత్వు లగువారిచేత - సీతాధిపతిపను ల్సిద్ధింప నోపుఁ
గాకున్న నీయాజ్ఞ గడవ నోపుదురె - గైకొని పిలిపింపు కడకతో వారి” 1030
నని బుద్ధి పెప్పిన నర్కనందనుఁడు - తనబుద్ధి గైకొని దధిముఖుఁ జూచి
శ్రీరాముకార్యంబు చేసిరి గాన - వారిచేసినసేత వారికిఁ జెల్లె.
నూరక యీశోక ముడిగి నీవింక - వారిఁ బు త్రై”మ్మన వాఁడంత నరిగి
హనుమంతు నంగదు నాజాంబవంతుఁ - గని మ్రొక్కి “నాతప్పు గాచి మన్నించి

వనచరోత్తములార! వడి నేగుఁ డింక - వనములోపల నుండ వలవదు మీరు
 మిమ్ము బుత్తెమ్మ ని మిహిరనందనుఁడు - నిమ్ముల నాకాన తిచ్చి పుత్తెంచె”
 ననువార్తఁ జెప్పిన నందఱు నుబ్బి - యినసూనునాజ్ఞకై యెదకొన్నవారి
 తనయుని సూరార్చి తడయక పేర్తి - వనచరాధీశులు వనభూమి వెడలి
 యుప్పొంగుకడకల నుప్పరం బెగసి - యప్పుడు మేఘంబు లట్ల మ్రోయుచును
 వారక చనుదెంచువారి చిహ్నములు - దూరంబులందు సంతోషించి చూచి 1040
 యినజుండు కపిసేన నెదురుగాఁ బంచి - యనురక్తి రప్పింప నర్థితో వచ్చి
 జగదీశుఁ డగు రామచంద్రునంఘ్రులకు - నగచరు ల్లండ ప్రణామము లేసి
 తదనంతరంబునఁ దగ లక్ష్మణునకుఁ - బిదప నర్కజునకుఁ బ్రీతితో మ్రొక్కి,

—: హనుమంతుఁడు సీతనుచూచిన తెఱఁగ గెఱింగించుట :—

యందఱుఁ గొనివచ్చి హనుమంతు నపుడు - ముందఱ నిడికొని ముదము దీపింప
 శ్రీరామచంద్రుని సింహాసనంబు - చేరువ నోలి యాసీనులై యుండ
 వలనొప్పఁ దమపోయి వచ్చిన తెఱఁగుఁ - దలకొని వినఁగోరు ధరణీశుతలఁపు
 హనుమంతుఁ డెంతయు నాత్మలో నెఱిగి - ఘనమైనభక్తితోఁ గరములు మ్రొగిచి
 “కమలా ప్రకులనాథ! కంటి వై దేహి - ప్రమదాశిరోమణిఁ బరమకల్యాణి
 ధరణీశ! మీయాజ్ఞ తల మోచికొనుచు - నరు దై నదేశంబు లన్నియు వెదకి
 చిరభక్తి సంపాదించే ద్రోవ యెఱిగి - యరిగి నముద్రమే నవలీల దాటి 1050
 యొనర దక్షిణదేశమున మహామహిమఁ - దనరు త్రికూటాద్రిఁ దద్దయు నొప్పి
 దానవకులపాలితం బైనలంక - యే నొక్కరుఁడ చొచ్చి యెల్లచో వెదకి
 ధరణీజఁ గానక తద్దయు సగచి - యరిగి రావణుని యుద్యానంబు గాంచి
 పరికించి రాక్షసభామలు దన్ను - తిరిగి చుట్టుచునుండ దేవ మీదేవి
 యుపవాసముల డస్సి యొకమానిక్రింద - విపులమఃఖంబుల వెల్లిలో మునిగి
 చెక్కిటఁ జెయ్యాది చిత్తంబు చూపు - నెక్కొన్నవగలతో నీయందె చేర్చి
 దనుజుండు చనుదెంచి తనుఁ దెచ్చుతెఱఁగు - తనదిక్కులేమికిఁ దలపోసి చూచి
 యుడుగనికన్నీరు లున్నంతప్రొద్దుఁ - బడియునిట్టూర్పులు వడిఁ బుచ్చిపుచ్చి
 మాసినచీరతో మఱి యైనధూళి - ధూసరితాంగియై తూలికై వ్రాలి
 తలయూచి తలయూచి తలకొన్నవగలఁ - బలుమాఱు వ్రేగుచుఁ బలవింపఁ జూచి
 మీనాక్షిచిహ్నము స్త్రీరు నాతోడ - నానతిచ్చినత్రోవ లన్నియుఁ జూచి
 క్రమమున మరి సీతగా నిశ్చయించి - కమలాక్షిఁ బిదప దగ్గఱఁ బోయి మ్రొక్కి
 తామరసాక్షితోఁ దగుమాటలాడి - లేమకు మీయంగుళీయక మిచ్చి
 మగుడ శిరోమణి మఱిఁ బుచ్చుకొనుచు - మగుడక యారామ మంతయుఁ బెఱికి
 కమలాకరంబులఁ గలఁచి ని న్దలఁచి కమలా ప్రసుతునాజ్ఞఁ గడుమది నెంచి
 కరిబృందములఁ బట్టి కలఁచుసింహంబు - తరి వనపాలకతతి రూపుమాపి
 తరమిడి తమతండ్రి తలఁపు దీపింప - నరుదెంచినట్టి యాయక్షయుఁ ద్రుంచి
 చెలఁగి రాక్షసవీరసేనలఁజంపి - యల యింద్రజిత్తుతో నచటఁ బోరాడి

రావణచే జిక్కి రాక్షసేశ్వరుని - కావర మణఁచంగఁ గడఁగి నే వాని
 వరమందిరముఁ జేరి వలయువాక్యములఁ - బరువడి నేఁ దెల్పు వాడు న న్గనలి 1070
 వాల మగ్నిఁ దగిల్చి వడి నేగు మనినఁ - గాలిచి లంకను గడువడిఁ గదలి
 యగణితం బైనట్టి యంబుధి దాఁటి - మగుడ నిఁ గాంచఁగ మదిఁ దలపోసి
 వచ్చితి నే" నని వసుధాధిపతికి - నచ్చుగా నతివియోగాగ్నికీలలకు
 మచ్చిది యన నొప్పు మాణిక్య మిచ్చెఁ - నిచ్చిన నారత్న మేర్పడఁ జూచి
 యనురాగమున దాని నల్లనఁ బుచ్చు - కొని డెందమునఁ జేర్చుకొని మూర్ఛబోయి
 యొకకొంతప్రాద్దున కొయ్యనఁ దెలిసి - ప్రకటదైర్యంబునఁ బ్రాణము ల్నిలిపి
 నృపతిబాష్పాకులనేత్రుడై చూచి - కపినాథు ననిలజుఁ గరమర్థిఁ బలికె.
 "భానుజ ! నా ప్రాణపద మైనయట్టి - మానినీమణి శిరోమణిఁ జూచినపుడె
 నామది గరఁగుచున్నది లక్కవోలెఁ - నీమణి మామామ కిచ్చె నిందుండు.
 యాగసంతృప్తుడై యఖిలంబు నెఱుఁగ - నాగుణనిధి జనకావనీవిభుఁడు 1080
 నట్టి యీమణి సీత యౌదలవేడ్కఁ - గట్టి పెండ్లి యొనర్చెఁ గరమర్థినాకు
 నన్నులతలమిన్న యైనయాసీత - నెన్నఁడు నెడఁబాయ దీమణి నేఁడు
 నాతిని నన్ను మన్ననఁ గూర్చవచ్చు - దూతిక యన సిరు ల్దులకింపవచ్చె."
 నని యని యందంద యక్కునఁజేర్చి-హనుమంతు మఱియును నటఁ జూచి పలికె.
 "బరమపుణ్యాత్మక ! పవనజ ! నీవు - మరలి యేతెంచుచో మగువ యే మనియెఁ ?
 జెప్పు మేర్పడ" నన్న శ్రీరాముఁజూచి - చెప్పంగఁదొణఁగె నంచితసత్త్వధనుఁడు.
 "ఎడఁపనివగలతో నేనొకభంగిఁ - గడపితిఁ బది నెల ల్కాకుత్స్థుఁ బాసి
 చల మూఁది రెండుమాసములకుఁ బిదపఁ - బెలుకుర నన్నుఁ జంపెద నన్నవాఁడు
 రావణుఁ డటుగాన రామభూపతికి - నేవిధంబునఁ బ్రాణ మిటమీద నిల్వ
 దని విన్నపముసేయు మనఁబు ! నాతండ్రి - తను సత్యధనుఁ డని తగ నిచ్చె నన్ను.
 విలసిల్లుకల్యాణ వేదిపై నుండి - వలనొప్ప నగ్నిదేవత సాక్షిగాఁగఁ
 గరమర్థి నన్నెల్ల కాలంబు విడువ - కరసి రక్షించెద నని తెచ్చి, నన్ను
 నరయ కుపేక్షించి యనదగాఁ జేసి - పరికింపఁ డని విన్నపముసేయు మనియెఁ
 దక్కఁగఁ జనుదెంచి తనధర్మపత్ని - నొక్కఁ డెత్తుకపోవ నూరక యునికి
 మహిలోన వీరధర్మము కాదు గాన - విహిత మంతయు విన్నవించితిఁ గాని
 వలనొప్ప నామనోవాక్కాయకర్త - ములు పూని తనయందె పొంది వ ర్తించు
 నెనయంగ నాయొడ లెం దుండెనేని - యని విన్నపముసేయు మనియె మీదేవి.
 తనుచిత్రకూటాద్రిఁ దగ నొక్కకాకి - చెనకుటయును మనశ్శిలచేత మీరు
 లీలతో మకరిక ల్లిఖియించుటయును - శీలించి గుఱుతుగాఁ జెప్పి నన్నియును
 నీతి దప్పినలోక నియతులు దప్పు - నీతియే తొడ వగు నిఖిలనృపులకు, 1100
 నని విన్నపముసేయు మనియె నాదేవి - యినవంశతోఁజెప్పి యిప్పుడే దండు
 అనువొంద వెడలింపు మని విన్నవించె" - నని లక్ష్మణునితోడ నర్కజుతోడ
 జనకజవలుకులు సకలంబుఁ జెప్ప - ఘనశోకమును మానె ఘనుఁడు రాముండు
 చెప్పినఁ గపివీరసింహంబు లెల్ల - నప్పుడు దమలోన హర్షించి రంతఁ,

గరమొప్పు సుందరకాండంబు నతుల - ధరఁ బర్వి లోకసుందర మయ్యెఁ గృతుల
 నని యాంధ్రభాషభాషాధీశవిభుఁడు - వినుతకావ్యాగమవిమలమానసుఁడు
 పాలితాచారుఁ డపారధీశరథి - భూలోకనిధి గోనబుద్ధభూవిభుఁడు
 తమతండ్రివిట్టల ధరణీశుపేర - గమనీయగుణదైర్యకనకాద్రిపేర
 బనిఁబూని యరిగండభైరవుపేర - ఘనుపేర మీసరగండనిపేర
 నాచంద్రతార్క మై యొప్పు మిగిలి - భూచక్రమున నతిపూజ్యమై వెలయు 1110
 నసమానలలితశబ్దారసంగతుల - రసికమై చెయివొందు రామాయణంబు
 పరఁగ నలంకారభావన ల్నిండఁ - గరమర్థి సుందరకాండంబు నెప్పె.
 నారూఢి నార్షేయ మై యాదికావ్య - మై రసికానంద మై యెల్లనాఁడు
 నివ్వసుమతి నొప్పు నీపుణ్యచరిత - మెవ్వరు చదివిన నెవ్వరు వినిన
 సామాదిబహువేదచయధామరామ - నామచింతామణి నవ్యభోగములు
 పరహితాచారముల్ ప్రభువిచారములు - పరిపూర్ణశక్తులు ప్రకటరాజ్యములు
 నిల్లకీర్తులు నిత్యసౌఖ్యములు - ధర్మైకనిష్ఠలు దానాభిరతులు
 నాయురారోగ్యంబు లైశ్వర్యములును - పాయనిశుభములు పాపక్షయంబు
 వరపుత్రలబ్ధియు వైరినాశనము - సరి నొప్పుధనధాన్యచయసమృద్ధియును
 ఏవిఘ్నములు లేక యిండ్లలో నధిక - లావణ్యవతు లైన లలనలపొందుఁ 1120
 గొడుకులతో నెప్పుఁ గూడి యుండుటయు - నెడగాగ నాపద లెల్లఁ బాయుటయు
 సమృద్ధంబున బంధుజనులఁ గూడుటయు - నిమ్ముల కామ్యంబు లెడపకుండుటయు
 సతతంబు దేవతాసంతర్పణంబు - పితృగణతృప్తియుఁ బెంపారు చుండు
 వ్రాసినవారికి వరశుభోన్నతులు - వాసవభోగాధివాసము గలుగు
 నెందఁక కులగిరు లెందఁకఁ దార - లెందఁక రవిచంద్రు లెందఁక దిశలు
 నెందఁక వేదంబు లెందఁక ధరణి - యెందఁక భువనంబు లేపుదీపించు
 నందఁక నీకథ యక్షరానంద - సందోహదోహకాచారమై పరఁగు.

సుందరకాండము సంపూర్ణము

శ్రీ ర స్తు

శ్రీ రంగనాథ రామాయణము

యుద్ధ కాండము

శ్రీరామచంద్రఁ డాశ్రితహితోదయుఁడు - వారిజబాంధవవంశవర్ధనుఁడు
ప్రియములయం దెల్లఁ బ్రియ మైనయట్టి - ప్రియవాక్య మంజనాప్రియసుతుచేత
ప్రియమున వినఁగోరి ప్రియసీత యునికి - ప్రియము రెట్టింపంగఁ బ్రీతితో ననియె.
“హనుమంతుచేసిన యంతకార్యంబు - చనునె సేయంగ నిర్జదులకునైన?
నరిది సత్వమున సీహనుమంతుఁ డొండె - కరువలి యొండె నగ్గరుఁడుండు నొండె
వనధి దాఁటఁగఁ జాలువారలు గాక - మనమునఁ దలపోయ మఱి యెవ్వఁడోపు?
దేవగంధర్వదై తేయకిన్నరులు - భావించి చొరరాదు పగలునురేయు
రాక్షసానీకవిరాజితబాహు - రక్షితమౌ లంక రమణమైఁ జొచ్చి
ప్రాణంబుతోడనే బ్రతికి క్రమ్మఱను - ఏణాంకధరుఁడైన నెట్లు రానోపుఁ?
గడుమోదమున బుద్ధకార్యంబు పతికి - వడిఁ జేయు నెవ్వఁడు వాఁ డుత్తముండు; 10
ఏలినపతికార్య మెడ రైన యెడను - వాలూర నటు సేయువాఁడు మధ్యముఁడు,
పలుమాటు మూల్గుచుఁ బతి పంపుపనికి - దొలఁగఁ బాతెడువాఁడు దుస్సేవకుండు,
ఈమువ్వు రందును నెక్కువ యైన - యామేటివాఁడు నై యట యింతలేక
యనురాగమునఁ బెద్ద యైనకార్యంబు - ననుపమంబుగఁ జేసె ననిలనందనుఁడు
కావునఁ బ్రత్యుపకార మీతనికి - నేవిధంబునఁ జేయ నే నేర్చువాఁడ?
నాలింగనంబె నా యర్థ” మం చతని - నాలింగనము సేసె నప్పు డవ్విభుఁడు
ఈభంగి మెచ్చిన నినసూతి వినఁగ - నాభవ్యుఁ డనియె నాయాంజనేయునకు
“ననిలతనూజ! నీ వంబుధిదాటి - జనకజఁ గని రాఁగ సంతోష మొదవె;
నిట నాకుఁ బొడమిన యీముదం బెల్ల - నిటమీద మఱి తుది యెట్టిదో కాని;
యది యెట్టి దంటేని యగ్గలం బైన - యుదధి లంఘింపంగ నోపెడివెఱువు 20
కపిసేన కెబ్బంగిఁ గలుగునో యనుచుఁ - గపినాథ! నామది గలఁగంగఁ జొచ్చె.”
నని పల్కి యటమీద నాస్యంబు వంచి - మనుజేశుఁ డేమియు మఱి పల్కకున్న
శ్రీరామదేవునిచిత్తంబుకలఁక - యారవిజుఁడు మాన్తు నని విచారించి
“యిది యేమి దేవ! నీ వితరులభంగి - మదిలోన శోకంబు మాన వయ్యెదవు;
దాఁటరా దననేల? దాఁటెద నబ్ధి; - దాటి సువేలయు దాటి, యాలంక

సాధించి రావణుఁ జంపి, లోకముల - బాధ మాన్పెదవు భూపాలక ! చూడు.
ముర్వీశ ! కవు లెల్ల నుద్యోగయుతులు - దోర్విజయాధ్యులు దుర్జయక్రములు.
వీరుండ రాఘవోర్వీనాథ ! నీకు - వారక యిబ్బంగి వగవ నేమిటికి ?
నుద్యోగి వగుము సముద్యోగి కెందు - సద్యఃఫలంబులు సకలకార్యములు
ఉత్సాహి యగువాని కులుకుదు రహితు - లుత్సాహరహితున కులుకరు గాని ;” 30
యని యతం డిబ్బంగి నాడువాక్యములు - విని హనుమంతుతో విభుఁ డర్థిఁ బలికె.
“వేఁడెదఁ గాదేని వెడలు నాయంప - వాడిమి నై నను వార్ధి నింకింతు
బంధింతుఁ గాదేని పవనతనూజ ! - కంధి దాఁటుటకెంత గగనంబు నాకు ?
నదియెంత పని ? వినుమనిలతనూజ - పదిశిరంబులవాని పట్టణంబునకు
నెన్నికోటలు ? బల మెంత ? వీక్షింప - నన్నిటగవనులు నవి యెవ్విధములు ?
కావలియుండు రాక్షసు లెంద అందు - భావింపఁ దద్గృహపంక్తు లే తెఱఁగు ?
చూచి వచ్చితి గాన చూచినతెఱఁగు - నీచేత వినియెద నిక్కంబు చెప్పు.”

—: హనుమంతుఁడు లంకాప్రభావము దెలుపుట :—

మనిన నంజలి మోడ్చి యాంజనేయుండు - వినయోక్తు లెసఁగ నవ్విభున కిట్లనియె
ఉడుగనిమదధార లొలుకుచు నుండ - కడుఁ గ్రొవ్వి పర్వతాకారంబు లగుచు
రౌద్రంబు మోముల రంజిల్లుచుండు - భద్రదంతావళప్రతతు లగ్గలము 40
పెక్కాయుధంబులఁ బెట్టిగి చూడ్కులకు - నక్కజంబై ఘోరమై కనుపట్టు
గొడుగులఁ బడగలఁ గొమరారుచుండు - నడియాల మైన తెక్కెంబులు గ్రాల (?)
భానుబింబప్రభాపటలంబుకరణి - మానై నమణిదీప్తి మహిమ వెలుంగు
రథము లెక్కుడు దశరథరాజతనయ ! - రథికసారథిమనోరథములై యుండు
ఘనవీరరసవారికరడులో యనఁగఁ - దనరారి యెంతయుఁ దఱచువన్నియలు
మెఱసినచూడ్కులు మిఱుమిట్లు గొనఁగ-వఱలినహేషారవంబులు చెలఁగ
హరిఘోటకంబుల నై నవేగమున - హరియింప నోపిన హరిశక్తి గలిగి
హరు లెంతయును మనోహరములై యుండు - హరిహరాదులు మెచ్చునట్టి యగ్గలము
పిడుగులతోడఁ బ్రబ్బిన నల్లమొగులు - అడరి దానవరూప మయ్యెనో ? యనఁగ
నేర్చి రౌద్రంబుతో నెనసి యంగంబు - గూర్చిన నల్లని కొండలో యనఁగ 50
గాదేని హరుఁడు మ్రింగిననాటిగరళ - మీదైత్యకోటియై యెసగెనో ? యనఁగ
బ్రళయకాలమునాటి పావకధూమ - మలవడ రాక్షసు లైరొకో యనఁగఁ
గలిగినయట్టి రాక్షసులకు సంఖ్య - గలుగదు ; దేవ ! రాఘవధరాధీశ !
దట్టమై యట్టశఁ దనరి చూపట్టు - నిట్టికకోటయు నిరవై నతాతి
కోటయుఁ బొడవునఁ గొమరొందు నినుప - కోటయు నట యుక్కుకోటయు గంచు
కోటయు మఱి వెండికోటయుఁ బసిఁడి - కోటయు ననునేడుకోట లొప్పారుఁ

గాలునివక్షంబు కరణఁ బొల్పెక్కి - మేలైన తలుపులు మెఱసి యెంతయును
అక్కట లన్నిటియందును జూడ - మిక్కిలి దీప్తుల మిక్కుటం బగుచు
నఖిలరత్నముల మేలైనవాకిళ్ళ - నఖిలావసీనాథ : యరయ నార్గేసి
వరమంత్రవిధుల దివ్యంబు లై నట్టి - శరచాపచయము లసంఖ్యలై యుండు 60
నాకోటచుట్టును నఖిలలోకేశ : భీకరమకరసంభృతములై పరఁగు

నాలుగగడ్డలు నాల్గుదిక్కులను - జాలంగఁ బాతాళ సమితి నొప్పారు
దేవ : యానాలుగు తెరువులయందుఁ - గావలియుండు రాక్షసకోట్లు దఱచు
అమితశిలాబాణయంత్ర జాలములఁ - దమతమయంతనే దాయలఁ జంపు
ధాత్రీశ : యింటింటఁ దప్పక యగ్ని - హోత్రము లున్నవి యొంకార మెసఁగ
వనవుడు విని యతఁ డతిచోద్యమంచి - మనమునఁ జింతింప మారుతి యనియె.
“సత్యంబు ధర్మంబు శౌచంబు దయయు - సత్యంతశూన్యంబు యసురులయందు”
నని పల్కుటయు సాధ్య మౌ నని లంక - జనపతి ముదమందఁ జతురుడై పలికె.

“నవి యెల్ల నిట్టిటి వని యెన్ననేల - యవనీతలేశ : మహావైభవమున
వారక సేనతో వాహ్యాళివెడల - నారావణుండు నిత్యము తోడుచూచు 70

వాలినమదమున వడి గయ్యమునకు - గాలు ద్రవ్వచునుండు గమలాప్తవంశ :
యగ్గలికయు లావు నడర వైరులకు - లగ్గఁ బట్టఁగరాదు లంక భూనాథ :
జలవనకృత్రిమ స్థలకై లదుర్గ - ములు నాల్గు నుండు సముద్రంబులోన
నవి యెల్లకాలంబు నైనను గాల - కదియఁ బోవఁగ రేవు కానంగరాదు
మృత్యుజిహ్వయుఁ బోలె మెఱుఁగులతోడి - యత్యుగ్రశూలంబు లనిశంబుఁబట్టి
కడునుగ్ర రాక్షసు ల్కాచియుండుదురు - పడమటివాకిటఁ బదివేలసంఖ్య
లక్షదైతేయు లాలంకాపురంబు - దక్షిణద్వార ముద్ధతిఁ గాతు రెపుడు ;
నటఁ దూర్పువాకిట నమరారి యుండుఁ - బటుతరచతురంగ బలసమేతముగ
నగణితశస్త్రసహాయులై యుండుఁ - దగ నొక్కలక్ష యుత్తరపువాకిటను
చాలరాక్షసులు లక్షయు నిర్వదేను - వేలు తత్పురమధ్యవీధి నుండుదురు 80

ఆలంక మీకృప నర్కకులేశ : - యేలీలఁ జొచ్చితి నింతఁ గైకొనక
వడిఁ జొచ్చి యట్టళ్ళు వడిఁ గూలదన్ని - యడరి కోటలఁ బ్రాకి యగడిత ల్పొడ్చి
యచ్చెరువుగ లంక యంతయుఁ గాల్చి - వచ్చి మీశ్రీపాదవనజము ల్గంటి
నడరి యక్కడికార్య మంతయు వింటిఁ - దడయ నేటికి యబ్ధి దాటుద మింక
దాటినయప్పుడే దళకంఠులంక - మీటి వైచెదరు వ్రేల్చిడిలోనఁ గవులు”
అనవుడు రఘురాముఁ డర్కజుఁజూచి - “యినసుత : యాలస్య మేటికి నింక ?
వెడలింపు కపిపేన విజయలగ్నమునఁ - గడులెస్స మధ్యాహ్నకాలంబు మనకు
వాయుప్రమును దక్క నరభోజనునకు - నేయుపాయము గల దెందు దాఁగెడివి?”

అని నీలుదెసఁ జూచి యర్క-వంశజుఁడు - విను మనబుద్ధిగా వివరించె నపుడు
 "కడునింపుఁదనమును కడునిర్మలంబు - కడుతీపునీరును గలుగంగఁ జూచి 90
 పరిపక్వఫలముల భరితంబులైన - తరువులు నజ్ఞాడ తలుచయ్యెనేని
 నడుపుము ముంగలి నడుచొరసీక - వడిఁ బరికింపు మొప్పని లాఁతివారి"

—: సుగ్రీవుఁడు కపిసేనల వెడలించుట :—

ననిన నారాముని నానతినెల్ల - విని నీలుఁ డట్ల కావించె శీఘ్రమున
 నప్పుడు సుగ్రీవుఁ డఖిలవానరులఁ - దప్పకుండఁగఁ బిల్చి దండెత్తఁ బనిచెఁ-
 బనిచినఁ దమతమ పటురభసమున - ఘనగుహలందుండి కపిసేన వెడలె.
 భూరిపదాఘాతములఁ దల్లడిల్లి - ఘోరరావంబుల గుహలు ఘూర్జిల్ల
 వీరగర్జనములు వీరహాసములు - వీరనాదంబులు వెస నింగి ముట్టఁ
 బెల్లునఁ గోపించి పెడబొబ్బ లిడుచుఁ - ద్రుశ్శుచుఁ బటుశక్తితో దాఁటువారు ;
 కొందఱు పండిన కుజములు మూపు - లందిడి నమలుచు నరిగెడివారు ;
 రావణుతోఁగూడ రాక్షసప్రతతి - నేవిధంబున నైన నేమె చంపుదుము 100
 రామభూపాలక రణమున ననుచు - రామునిముందఱ రాగిల్లువారు :
 కెరలి పై కుటుకుచుఁ గేక వైచుచును - వెరవార దోకల వినరి యాడుచును
 జెచ్చెఱ పర్వతశిఖరంబు లెక్కి - ఇచ్చఁ గొందఱు బొబ్బ లిడువారు ; నగుచు
 నప్పుడు కపివీరు లందఱు చెలఁగి - యప్పరమేశ్వరుఁ డానందమొంద
 నారవంబున మ్రొసె నాకాశవీధి - నారవంబున భూమి యటునిటు పడియె
 నారవంబునఁ బెల్చి నద్రులు వణఁకె - నారవంబున మ్రొగ్గె నాదిగ్గజములు
 నారవంబున భార మయ్యె శేషునకు - నారవంబునఁ గూర్చి మణఁచె శిరంబు
 ఇటుసేన నడవంగ నెగసినధూళి - పటలంబు మిన్నంది బహువర్ణములను
 ఆరవంబున భార మై యిల నెసఁగు - తోరంపునిశ్వాసధూమంబు లనఁగ
 నప్పుడు ముంగలి యై నీలుతోడ-నొప్పు నైన్యంబులత్యుగ్రతుండముగ 110
 నిరుదిక్కులందును నేపారినడుచు - తరుచరబలము లుద్ధతపక్షములుగ
 స్ఫురణ మొప్పఁగ మధ్యమున వచ్చువారు - ధరణీతలేఘుఁడు తనయాత్మగాఁగఁ
 గడఁగ సొంపారి చక్కఁగ వెన్కఁ గాచి - వడివచ్చునైన్యంబు వాలంబుగాఁగ
 నురగపాశంబుల నొందంగ నున్న - తరణీవంశజు నవస్థలు తొలఁగింప
 గరుడుండు భూస్థలిఁ గైకొని నడచు - కరణీ నొప్పారె మర్కటమహాసేన.
 సరి ప్రజంఘుండు కేసరి దధిముఖుఁడు - పరువడి నందడిఁ బాయ వ్రేయగను
 విరళమై శ్రీరాము వెల్లువ నడువ - పరమసంతోషసంభరితాత్మ లగుచు
 గవయుండు తారుండు గంధమాదనుఁడు - పవమానసూనుఁడు పనసుఁ డంగదుఁడు
 శరభుండు నలుఁడును జాంబవంతుండు - హరుఁడును మైందుండు నాదిగాఁగల్గు

వనచరపతులెల్ల వడి నేగుదేరఁ - జనుదెంచి రఘుపతి సహ్యావర్వతముఁ 120
 గని యందు విడిసె లక్ష్మణసమేతముగ - ఘనతతో నపుడునగ్గలముగా నందుఁ
 బెంపారు వనములఁ బెన్దటాకముల - నింపారు నీడల నిరవై నయెడల
 విడుదులు గైకొని వెలయు నబ్బలము - విడిసె సుగ్రీవుండు విడియంగఁ బనుప
 మఱునాడు నెప్పటిమాడ్కి లక్ష్మణుఁడు - దొరలుమహీపతి త్రోచి యేగఁగను
 నురువీరసమున నుప్పొంగి పొంగి - భరితస్వనంబునఁ బరిపొంది యొంది
 తనుకాంతికరడులఁ దనరారి యారి - ఘనమైన మ్రోత నాకన మందియంది
 మునుకొని వనశైలముల నొప్పి యొప్పి - మనువంశచంద్రుచే మది నుబ్బి యుబ్బి
 యాసముద్రముపెంపు నడఁగింప నడచె - భాసురం బగు కపిబలసముద్రంబు
 య్రాఢ్యు లామహీధవు లభ్రమధ్య - సూర్యచంద్రులమాడ్కి శోభిల్లి రంత.
 వదులలోఁ జొచ్చి వానరసేన నడువ - నెదురు దొట్టుచు నుబ్బి యెసఁగి యాసీరు
 సహ్యాద్రిమలయాద్రిసంధులనడుమ - సహ్యమై కపిబలసమితి తోఁబొడము
 చిలుగాలిచేఁ దరుశిఖరాగ్రసమితి - నొటపైనకొమ్మ లొండొంటితో రాసి
 యగచరావళిమీఁద నలరులు రాల్యె - దగనట్టిదే కాదె ? తలపోసి చూడ
 వనలక్ష్మి శ్రీరామ వల్లభుఁ జూచి - యెనయఁ బుష్పాంజలు లీకేల మాను ?
 వప్పుడు కపివీరు లయ్యయియెడల - నొప్పెడుకొలఁకుల నురవడిఁ జొచ్చి
 యానిర్తలపునీరు లారంగఁ గ్రోలి - యానందమును బొంది యందందఁ గదిసి
 కమనీయమృదుకరకమలయుగ్మములఁ - గమలము ల్బ్రొంతురు కమలంగఁ బట్టి
 కమలాకరంబులఁ గమలాస్త్రకులుఁడు - కమలారియును బోలికమలముల్ నొంచుఁ
 గ్రమ మొప్పుఁగా దశకంధరువదన - కమలంబు లని తెల్పుకరణిఁ జెలంగి
 దొగలు వెట్టింతుము దుష్టారిసతుల - తొగలు జానకి యింక దొలగంగ వైచు 140
 తొగలార ! యిఁకమీఁద దొగ యెట్టి దనుచు - దొగలెల్లఁ జిదిమి వైతురు పెచ్చుపెరిగి
 బిరుదులై యసురుల ప్రేవులు పెరుకు - కరణిఁ బెరుకుదురు ఘనమృణాళములు
 ఇటు వినోదింపుచు నెల్ల వానరులు - తటములమీఁది కుద్ధతశక్తి దాటి
 గిరు లెక్కి పణముల గ్రిక్కిరియంగఁ - బెరలతేనియ లాని ప్రేరింపుచును
 గడునుత్సహించి యుత్కటబలాధిపులు - నడిచిరి వానరనాయకోత్తములు.

—: శ్రీరాములు మహేంద్రాద్రి జేరుట:—

ఇనవంశుఁడపుడు మహేంద్రాద్రియెక్కి - యనతిదూరంబున నంబుధిఁ గనియె.
 కరిమకరంబులు కరిసమూహములు - తరగలు గుఱ్ఱపుదళములు పెల్లు
 కమతకర్కటములు ఘనరథావళులు - సమదజలార్చకసమితి భటాళి
 పౌలుపార ఫణిఫణంబులు కేతనములు - లలిఁ జొరమీనవాలము లడిదములు
 తలదురుమీనాళిచామర ప్రతతి - పౌలుపొందు మరువు నొప్పుఁగ ఛత్రసమితి 150.

పెనుపైనఘోషంబు భేరిరవంబు - వినుతింపఁగా వీరు వీరరసంబు
 గానున్నఁజేరిన కడిదిరావణుని - నేనేల చంపంగ నిత్తు నన్నాడ్కిఁ
 దనరిన క్రూరసత్త్వస్థితిఁ బేర్చి - తనకెదురై మహోద్ధతి నున్నదానిఁ
 గని పెద్దవెలుగంది గాంభీర్యధనుఁడు - వనధితీరముఁ జేర వచ్చి రాఘవుఁడు
 ప్రకటంబుగా సర్వబలము గూడుటకు - నొకమంచిచంద్రకాంతోపలస్థలిని
 జలధితీరంబునఁ జరియించుచున్న - బలితంపురావణపాతీనవరుని
 ననుపమం బగు తన యంప గాలమునఁ - గొని తివుచుటకునై కూర్చున్నపగిది
 నాసీనుఁడై యున్న యర్కకులేశుఁ - డాసన్నుఁ డై యున్న యర్కజుఁ బలికె.
 “వచ్చితి మిమ్ముహి వారిధిఁ జేర - నెచ్చొప్పుఘటియింత మిది దాఁట ? మనకు
 నాయుపాయము మఱి యాత్మచింతింత - మీయగచరకోటి నెందుఁ బోనీక 160
 యింపై నయెడ విడియింపంగఁ బనుపు - సొంపారఁగాఁ దోడు చూడంగవలయు”
 నని రాఘవేశ్వరుఁ డర్కజుఁ బలుక - నినసుతుండును నీలు నిటుసేయఁ బనిచె.
 నీలుండు నప్పుడు నిరతంబుగాఁగ - వాలినసేనల వడి విడియించె
 వనచరారవము నావలనను గలిగి - వనచరారవము నీవలనను గలిగి
 యునికి సహింతునే ? యోసముద్దుండ :-యని యప్పు డావార్ధి నదరించుమాడ్కి
 విడియువానరసేన వెడలెడుమ్రోత - నడచుపెల్లైన యాయంబుధిమ్రోత
 నట రెండువేలంబు లై యాపయోధి - తటవనభూములఁ దరుచరు ల్విడియ
 నప్పుడు రాముఁ డేకాంతంబునందు - నొప్పెడులక్ష్మణు నొయ్యనఁ బలికె.
 “సౌమిత్రి ! వింటె యీజలనిధికైన - నీమెయిఁ బుచ్చి నిచ్చియింపంగ వచ్చు
 నివి యింత యింతని యెన్నంగరాదు - తుద లేదు నామనోదుఃఖపారిధికి 170
 నని రామవిభుఁడు శోకాంబుధిలోన - మునుఁగుచుండఁగ మూఁడుమూర్తులుగలిగి
 యతనితోడిదె లోక మనిన చందమున - నతివేగమున నినుఁ డపరాద్రిఁ గ్రుంకె,
 నినుఁడు గ్రుంకుటయును నెల్లలోకములు - పెనుపొంద మణిలేనిపెట్టియఁబోలె
 మనసిజానలతీవ్రమానసురాముఁ - గనుఁగొని యనువుగాఁ గప్పుటకొటకు
 చెలివోలు నపరాశ చెంగావీర - నెలమి నిచ్చినక్రియ నెరసంజయొప్పె.
 వినవంశచంద్రుచే నింద్రురిమోము - ననిశంబు నిటు వాఁడు ననిన చందమునఁ
 దళమున బిగు వెల్లఁ దప్పి యందంద - లలిఁ దక్కుచును గమలంబులు మొగిడె.
 చెలువుగా రాముని శీతలక్రియకు - నలిరేఁగి యీశాంగనలు గూడ వైచు
 లలితతమాలపల్లవరాసులనఁగఁ - గలయంగ బలువుచీకటు లగ్గలించె.
 దిననాథకులుదేవిఁ దెచ్చి మోదించు - దనుజనాథునిమోముదమ్ములు విరియు 180
 నని నగియెడిమాడ్కి నప్పు డందంద - తనువొందఁగాఁ గుముదంబులు విరిసె.
 శ్రీరామదేవుని శితమార్గణముల - నారత్నములు దక్క నంబుధిఁ గ్రుంకె.

నీరూపమున నుండు నిక ననుమాడ్కి - తారకావళిచేతఁ దనరారె మిన్ను
 యానిశీధిని రాము నంగతాపమున - కై నిబిడంబుగా నమరించియున్న
 సారంబు మల్లికాశయ్యన నొప్పెఁ - దారల ప్రతిబింబితం బైనయబ్బి
 విరహంబుచే రామవిభుఁడును నరిగె - నరిదియే విరహాల మౌట మే మనుచుఁ
 దెసలకుఁ జెప్పెడి తెఱఁగునఁ బాసి - వెన మఱి మఱి చక్రవాకము లనియె.
 రాజునై యేను వారాశి యుబ్బింతు - రాజునై నీవు వారాశి యింకింపఁ
 దలఁచుట పాడియే ధరణీశవర్యః - విలసితసత్కళాన్వితుఁ డగు నీవు
 నటు చేసితేని దోషాకరత్వంబు - పటువృత్తి నీయందు బ్రభవించు నంచు 190
 దూఱ వచ్చినమాడ్కిఁ దోచెఁ జందురుఁడు ; - మీఱినకరములా మిన్నుల ముట్టి
 జనకజకై రామజననాథతిలకః - ననుఁ దలఁ దాల్చి మన్ననఁ జేసినట్టి
 హరువిల్లువిఱచిన యాదోషమునను - విరహి వైతివి సీతవెఱపున ననుచుఁ
 జందురుఁ డట్టహాసము చేసె ననఁగ - నందందఁ జంద్రిక లతిశయ మొందె
 శరనిధి నురువను చందనంబర్థిఁ - గరమొప్ప వీచికాగణములఁ గల్చి
 కరములు పుచ్చి దిక్కాంతలమేనఁ - బొరిపొరి యారాజు పూసెనో యనఁగఁ
 దలకొని మఱియును దట్టమై పర్వి - వెలయంగ వెచ్చని వెన్నెల యొప్పె.
 నప్పుడు వేడుక నాచకోరములు - నొప్పుచిత్తములఁ బెం పొలయంగఁ గదిసి
 పొరిఁ బొరిఁ దమచంచుపుటములు చాచి - నిరతంబుగాఁగ వెన్నెల పుక్కిలించి
 లలితోడఁ దమప్రియులకు నిచ్చి యిచ్చి-యెలమితో నవి యంది యీగ్రోలి గ్రోలి 200
 మలసి యాడుచుఁ బలుమటు సోలి సోలి - పొలుచువెన్నెలరసంబులఁ దేలితేలి
 గమిఁపాసి యడుగులు గన తారితారి - కొమరారి యింతులఁ గూడియుండుటయు
 గనుఁగొని మదనమార్గణవర్గభిన్న - తనుఁ డైనరాముఁ డాధరణీజఁ దలఁచి
 యంతకంతకు మదనాగ్నిచేఁ గుంది - యంతరంగంబున నడలుచు నుండె.
 అప్పుడు లక్ష్మణుం డన్నసంతాప - ముప్పొంగుటయుఁ జూచి యొగి మాన్తు ననుచు.
 “నిదె యబ్బిదాఁటుద ; మిదె దాఁటిపోయి - పదిశిరంబులవాని పటుశక్తి నాజి
 భంజించి మిథిలాధిపతికూర్తిపుత్రిఁ - గంజాస్య యగుసీతఁ గైకొనె దధిపః
 వసుదేశః సీవింక వగవ నేమిటికి ? - నసమానవీరుండ వారూఢకృతివి.”
 యనవుడు తమ్మునియనునయంబులకు - జననాథుఁ డెంతయు సంతోషమందె.
 ఆదట వెన్నెలయందు వానరులు - మోదంబుతోడ నిమ్మునుల నెల్లెడల. 210
 నారామదేవుగుణాంకంబు లింపు - లారంగఁ బాడుచు నాడెడువారు,
 కూడి యాజలనిధికూలంబునందు - వేడుకతో నుబ్బి విహరించువారు,
 హరియవతారంబు లన్నియుఁ గథల - వెరవుగా నింపుగా వినుచుండువారు,
 కడఁగి యాయాచంద్రకాంతోపలముల - వడలుసొంపారఁగాఁ బవళించువారు.

నై ప్రొద్దు గడపి ప్రియంబును బొడల - రయమున నంతఁ బూర్వమున కింపెనఁగ
జలనిధి రాఘవేశ్వరుఁ డేయునపుడు - బలుశీలీముఖములఁ బడుదునో యనుచు
కడువేగ తొలఁగి యాకంపంబు నొంది - బడబాగ్ని యుదయాద్రిఁ బ్రాకెనో యనఁగ
రాముబాణాగ్ని వారాశి దహించు - చో మిన్నుముట్టి యర్చులు పర్వె ననుచు
వెఱచి తొలంగిన విధమునఁ గ్రుంకె - నెఱసినచుక్క లన్నియుఁ దోడుతోడ
నిదియేల దడనెద ? వీయబ్ధిఁ గట్టి - వదలక చంపు రావణు రాఘవేంద్ర ! 220
యని మనుమనికిఁ దోడై రేపకడను - జనుదెంచె ననఁగ భాస్కరుఁ డుదయించెఁ
గమలాప్తకులుని రాఘవుని సద్విజయ - కమలయుఁ దద్రాజ్యకమలయుఁ గీర్తి
కమలయు నని మేలుకనినచందమునఁ - గమలంబు లెల్ల నొక్కట మేలు కనియె.

—: రాముఁడు మంత్రులతో నాలోచించుట :—

నప్పుడు తగినసంధ్యాదికృత్యములు - నొప్పంగ సలిపి రాయుర్వీకు లంత.
నక్కడ రావణుఁ డఖిలమంత్రులను - తక్కఁగ రావించి తగ వారి కనియె.
మంత్రికోవిదులార ! మర్కటం దొకఁడు - జంత్రంబుఁ జూపిన చందాన వచ్చి
లంకిణి నొంచి యీలంక శోధించి - పంకజానన సీతఁ బరికించి కాంచి
నావనంబుఁ బెట్టికి నాసుతుఁ జంపి - నావిక్రమము మీటి నాపురిఁ గాల్చి
పెక్కువ నసురుఁ బెక్కండ్రఁ జంపి - చిక్కియు మనచేతఁ జిక్కకపోయె.
నదె తెచ్చె రాముని నావానరుండు - పదిలుడై యంబుధిప్రాంతంబునకును 230
భల్లూకబలములు ప్లవగ నైన్యములు - వెల్లువలై వచ్చి విడిసిరి వార్ధి
స్థిరముగా నీవార్త తెఱఁగెల్లఁ దెలియఁ - జరజను ల్చెప్పిరి సకలంబు నాకు.
నినకులుఁ డీయబ్ధి యింకించి యైనఁ - దనసేనఁ బంచి యుద్ధతిఁ గట్టియైన
దాటి వచ్చిన మఱి తప్పుఁ గార్యంబు : - దాటకమున్నెమీ ర్తద్జ్ఞత మెఱసి
యిది కార్య మని చెప్పుఁ డిందఱు గూడ - నదియె సేయుదము మేలగుతెఱంగై న”
నని యడిగిన రాక్షసాధీశుతోడ - ననిరి మంత్రులు కడునల్పజ్ఞు లగుచు.
“దివ్యుల కైనను దృష్టింపరాని - దివ్యాస్త్రములు పెక్కు దేవర యందుఁ
గ్రక్కున విషములు గ్రక్కుంగఁ బట్టి - యుక్కడంగించితి వురగాధిపతిని;
రుద్ధునిసఖుఁ గుబేరుని మదం బణఁచి - భద్రకం బైనపుష్పకముఁ గైకొంటి;
మయుని ప్రభాతుని మర్దించి యతని - ప్రియసుతఁ బెండ్లియుఁ బేర్తితోనైతి : 240
వంతకు నెక్కుడై యంతకుఁ గిట్టి - యంతకునకు నీవ యంతకుఁ దైతి ;
వారని బలుడై న వరుణునియాత్త - నీటు గావించితి నిర్జరారాతి ;
చక్రవర్తులరాజ్యచక్రము ల్విప్పి - చక్రము ల్గొంటి రాక్షసచక్రవర్తి ;
శూలాయుధునిఁ గిట్టి శూరత మెఱసి - మూలకుఁ జొనుపవా ముక్కంటి యనక !
వాసవు నన్నాకవాసులతోడ - వాసి దప్పింప వా వాసికి నెక్కి ?

వేడికిఁ బలుమాలు వేడిమిఁ జూపి - వేడిమిఁ బాపవా వేడికో ననలు ?
 బలియునిఁ గోణాధిపతి దైత్యనాథు - నలిగి మర్దింపవా యధికశౌర్యమున ?
 నిలిచినచోటను నిలువంగనీక - పలుమాలుఁ దూలవా పవనునిదూత ?
 మనుజుఁ డాతఁడు నీవు మనుజాశనుఁడవు - మనుజుండు నీచేత మను చేలకలుగు :
 నీశ్వరుఁ గూర్చి మహేశ్వరక్రతువు - శాశ్వతకీర్తిమై సలిపె నీసుతుఁడు ; 250
 సాంద్రానుమోదియై సఫలతనొంది - యింద్రుని భంజింప నింద్రజిత్తుయ్యె ;
 నాయింద్రుఁ జెఱఁబెట్ట నజుఁడు వేడుటయు - నాయజునకు విడ్వ డాయంద్రజిత్తు ;
 ఆతఁడు చాలఁడే యాలంబుగెలువ ? - దైతేయకులనాథ : తగదు చింతింప"
 అని మంత్రులాడుచో నధికదర్పమున - ఘన మైనలావులు గలదైత్యవరులు

—: రాక్షసాధిపులు రావణునితో ప్రతాపము దెల్పుట :—

ప్రళయకాలాంతకబలు లై నవారు - సులభశౌర్యుఁడు ప్రహస్తుఁడు నింద్రజిత్తు
 శతమాయుఁడును బలశాలి దుర్ముఖుఁడు - అతికాయుఁడును మకరాక్షుండు ఖడ్గ
 రోముండు వృశ్చికరోముండు సర్ప - రోముండు మఱియు విరూపాక్షకుండు
 అక్షీణబలుఁడు ధూమాక్షుఁ డన్వాఁడు - అక్షతోన్నతుఁడు యూపాక్షుఁ డన్వాఁడు
 రమణీయబలశాలి రశ్మి కేతుండు - అమితవిక్రమపూర్ణుఁ డగ్నివర్ణుండు
 వజ్రదంష్ట్రుండును వజ్ర కేతుండు - వజ్రదేహుఁడుఁ బలవంతుఁ డై నట్టి 260
 సుప్తఘ్నుఁడగు మఱి శోణితాక్షుండు - ప్రాప్తశౌర్యుఁడు మహాపార్శ్వఁ డన్వాఁడు
 ఒనరకుంభుఁడు నికుంభుఁడు సూర్యనేత్రుఁడును నగ్నికోపనుఁడును మహాదరుఁడు
 దివ్యుల గెలిచిన దేవాంతకుండు - నవ్యవిక్రమశాలి యానరాంతకుఁడు
 కడునుగ్గుఁ డగుమహాకాయుఁ డన్వాఁడు - నడరి విద్యుజ్జిహ్వాఁ డనువాఁడు మఱియుఁ
 గంపనుఁడును మహాఘనుఁ డకంపనుఁడు - పెంపారుచున్న యభేద్యవిక్రముఁడు
 నాదిగాఁ గల్గు మహాదైత్యవరులు - నాదైత్యవల్లభు నగ్రభాగమునఁ
 గన్నులఁ గోపంబు గడలుకొనంగ - మిన్నులు ముట్టంగ మీటి పల్కుచును
 బ్రళయావసరమహాపవననిర్ధూత - కులపర్వతము లన గుంభిని యదర
 నొండొరుఁ జూచుచు నుద్దండవృత్తి - నొండొరు మెచ్చక యుగ్రత మెఱసి
 యూర్పులు విగుడ నత్యుగ్రత మ్రగ్గు - సర్పంబులును బోలె సరభసవృత్తి 270
 శూలంబు లంకించి సురియలు బిగిచి - వాలము ల్జళిపించి వరతనుత్రాణ
 సబళంబు లమరించి చక్రము ల్ద్రిప్పి - ప్రబలంబు లగు భిండివాలము ల్దిగిచి
 పట్టసం బెసఁగించి ప్రాసము ల్ద్రిప్పి - గట్టివిండ్లును గుణకంపము లేసి
 యుడుగక యెలుగు లొండొంటితోరాయ - మిడుగురు ల్తంబలు మిక్కుటంబుగను
 ఒండొరు విపులకేయూరంబు లొరయ - నొండొరు మకుటంబు లుగ్రతరాల
 భాసురమౌ క్తిక ప్రకరము ల్పెదర - రాసిన నవహేమరజములు దొలుగ

సందడింపుచు మహాసంరంభ మెసంగ - బృందారకారితో, బేర్చి యిట్లనిరి,
 “దేవగంధర్వ దైతేయకిన్నరులు - దేవ : నిజాడ భీతిల్లుదు రనిన,
 నరు లెంతవారు ? వానరు లెంతవారు ? - సురవైరి : నినుఁ జూచి స్త్రుక్కక నిలువ
 నేము నాఁ డొకకొంత యేమజేయుండ - నామర్కటాధముఁ డప్లేగెఁగాక : 280
 యింక మాముందట నీలంకఁ జొచ్చి - శంకింప కెవ్వరు చనఁగలవారు ?
 వానరు లనియెడి వార్త లేకుండఁ - బూని నిర్జించి యిమ్ముల మహీధవులఁ
 జంపి యేతెంతుము చమ్యున మమ్ముఁ - బంపు ; దానవనాథ : పలుకు లింకేల ?”
 యని గర్వదుర్వారు లై పల్కెచున్న - దనుజుల నందఱు దప్పక చూచి
 “యురవడింపకుఁడు యోహానో! మాను మానుఁడరసి కార్యము చూత మని విభీషణుఁడు
 చిత్తంబులోనఁ జేర్చినయింద్రియముల - నొత్తియ డించినయోగియుఁ బోలే
 బరఁగ గర్జించు నుత్పాత మేఘముల - నిరుపునఁ బెట్టిన యింద్రునిభంగి
 ననువొంద నెప్పటియట్ల కూర్చుండఁ - బనిచి కార్యము ముట్టఁబలికెవారలకుఁ,
 బెనుపొందఁగా సామభేదదానములఁ - గొనరాని కార్యంబు గొనకొనె నేని,
 మఱి గదావండంబు మాయలఁ బెనచి - నెఱపుట మున్నె దుర్బీతి యేమిటికి ? 290
 నెనయంగ శాత్రవుఁ డేమఱియుండ - మనకిక నేమఱి మనుటకుఁ దోచు
 నాతల కొకశత్రుఁ డతనిపై విడియ - నేతెఱంగున నేన నెత్తిపోఁ జనును
 దానిపై నతనికి దైవశక్తియును - హీనమై యున్న నీ యింతయుఁ దగును
 యెన్నఁడు నేమఱు డెను రెందులేదు - మున్నె దైవంబు రాముఁడు గాఁడెమఱియు
 హరువిల్లు విఱచినయట్టిసాహసుఁడు - పరమవివేకి దోర్బలజయాధికుఁడు
 మీచేత సాధ్యుఁడే మిహిరకులేకుఁ - డేచి మీరతనిపై నెన్ని యాడినను
 గడలేనియీవార్ధి కాలువ కరణి - వడిదాటి రాఁడె యావాయునందనుఁడు
 వచ్చి యీలంకలో వలసినమాడ్కి - నచ్చెరువంది మీ రందఱుఁ జూడ
 నేమేమి చేసెనో యెఱుఁగరా మీరు ? - రాముని వింటిశూరత్వంబు చూప
 నతఁ డొక్కవానరుఁ డా యెన్నిచూడ ? - నతనికి నెక్కుడై నట్టి వానరులు 300
 వావానరుల కెక్కు డైనవానరులు - భావింపఁగా లేక్క పరఁగంగ రాదు
 మీరు రాఘవుని నెమ్మెయి నోర్చువారు - వారనికోపంబు వలన నేపారి
 యెదిరిని దన్నును నెఱుఁగక పలుకు - టిది వివేకమె దానవేశ్వరులార !
 రామలలో నభిరామ యాసీత - రామునిదేవి నరణ్యమధ్యమున
 భయమున రామునిఁ బలుమాఱుఁ జీర - రయమునఁ దెచ్చె నీరాక్షసేశ్వరుఁడు
 మదిలోనఁ దలపోయ మన కీడెకాక - యితనికిఁ జేసిన యెగ్గేమి ? యతఁడు
 ఖరదూషణాదుల కడిఖండములుగ - ధరణిపైఁ గూల్చెఁ గదా యని మీరు
 తలఁచెద రతనిపై దైత్యులపోక - తలఁపుచు వారిపై దాడి పోదగునె ?

తమనేరములవారు ధరణీపైఁ గూలి - యమరలోకము కేగి రది చెప్పనేల ?
 మేటివానరు లిట మీఱక మున్నె - కోటలు వారిచేఁ గూలకమున్నె. 310
 సౌమిత్రిబాణవర్షము రాకమున్నె - రామునికోపాగ్ని రాజకమున్నె.
 యాయగ్నిచే లంక యడఁగకమున్నె - యాయసురావళి యీల్గకమున్నె.
 సీతఁ బుచ్చుఁడు వేగ శ్రీరాముకడకు - సీతఁ దెచ్చినకీడు చేజేతఁ గుడుపు
 ధర్మాత్ముఁ డౌరామ ధరణీశ్వరుండు - ధర్మంబువలననే తగ నుండు జయము.”
 అని పెక్కుభంగుల నావిభీషణుఁడు - దనుజవీరులఁ బల్కి దశకంఠుఁ జూచి
 “తలపోయ సుఖమును ధర్మంబుఁ జెఱుప - వలతియై పరఁగుదుర్వ్యసనంబు విడువు
 సుఖము కీర్తిని జేయు సురుచిరధర్మ - మఖిలనీతిజ్ఞుఁడ వగచుఁ గైకొనుము
 చలము మానుము సుప్రసన్నుండ వగుము - కుల మెల్ల రక్షించుకొనఁ జూచితేని
 జనకజ విడువు మా జననాథుతోడ - మనకేల వైరంబు ? మది మది నుండి”
 యని విన్నవించిన నతనివాక్యములు - విన బుద్ధిపుట్టక వెనఁ గొల్వ విడిచి 320

—: విభీషణుఁడు రావణునియొద్దకుఁ బోవుట :—

రావణుఁ డంతఃపురంబున కరిగె - నావిభీషణుఁ డంత నామఱునాఁడు
 ప్రథమసంధ్యావిధు ల్పరిపాటిఁ దీర్చి - రథ మెక్కి నల్గడ రాక్షసుల్ గొలువ
 రమణీయచిత్ర తోరణరాజవీధి - కమనీయశిల్పము ల్గనుఁగొంచు వచ్చి
 పటుహేషితంబులు పటుబృంహితములు - పటహాశంఖాదులబహునినాదములు
 సేవాగతాంగనా శింజితంబులును - సావాసు లడరించుచండహుంకృతులు
 సూతమాగధవందికుభక్తి ర్తనములు - నాతతభటసంకులాలాపములును
 మాతంగనిశ్వాసమారుతోద్ధాత - కేతనాంకుకపటాత్కృతు లోలిఁ బెరయ
 బధిరదిగ్భాగమై బహుశోర్కీజలధి - విధమున మ్రోయంగ విశ్వాస మొదవ
 రాక్షసవీరుల రక్షచే నమరి - నక్షత్రపరివృత నవసౌధ మనఁగఁ
 దెఱపిలే కిభములు తేరులు హరులు - గిరికొన్ననగరివాకిటఁ దేరు డిగ్గి 330
 ఆజ్యపాత్రాదుల నర్చితు లగుచుఁ - బూజ్యగుణంబుల భూసురోత్తములు
 పుణ్యాహవాచనపూర్వకంబైన - పుణ్యశాంతులు సేయఁ బోరిఁ గన్నొనుచు
 మనసింపనాస్థాన మంటపంబునకుఁ - జనుదెంచి యన్నకు సద్భక్తి మ్రొక్కి
 యలమి నాతఁడుచూప నర్హ పీఠమున - నెలమితోఁ గూర్చుండి యేకాంత మెఱిఁగి
 మంత్రులసన్నిధి మహనీయమంత్ర - తంత్రజ్ఞుఁ డనియె నాదశకంఠుతోడ
 “అవధరింపుము దేవ ! యసురాధినాథ ! - యవనిజఁ దెచ్చిన యంతనుండియును
 దుర్నిమిత్తంబులు తోచుచున్నవియు - నిర్ణయింపఁగ రాదు నిక్కువం బరయ
 హోమగుండంబుల నున్నత్రేతాగ్ను - లేమియు వెలుఁగ వీయాదివసముల
 నాగుండములఁ జొచ్చి యలమిఁ జుట్టియును - సాగిలఁ బడియుండు సర్పము ల్పెక్కు

మడుగనిమదముల నొలయుతుమైదలు - కడునొప్పు నమ్మదకరు లెల్ల నిపుడు 340
 కడుమేను డిల్ల మైకంబులతోడ - మెడ లెత్తుకొని స్రుక్కి మెదల కున్నవియు
 మన్నతస్థితిగల నుత్తమాశ్వములఁ - గన్నులనీళ్ళను గాఱుచున్నవియుఁ
 గవణంబు నీరును గడ్డియు నుడిగి - జవనత్త్వములు దూల సడలి యున్నవియు
 వానితోఁకలయందు వడి నగ్నిశిఖలు - మానుగా నలుగుల మంటలు వెడలు
 నరదాలపై నగ్ను లటరాలుచుండుఁ - బొరిపొరి యుల్కము ల్బువిఁ బడఁదొణఁగె
 జడిగొని వీరమస్తముల వాయసము - లడరుచుఁ బురములో నాడంగఁదొణఁగె
 ఖ్యాతిగా శిఖలతోఁ గడఁగికూపముల - భాతిగా మండూకపతు లుద్భవించె
 దేవగేహముల భూదేవగేహముల - భావింప శిథిలాధిపజ్జులు పుట్టె
 ఇంద్రధనుస్సులు నిట రాత్రులందుఁ - జంద్రధారికి నైన జయము లేదండు
 పూని చూడఁగ శుభంబులు గావు మనకు - వీని విచారించి విగ్రహం బుడుగు 350
 మటుఁగాన నిన్నిటి కసురాధినాథ - శరమేల విను మొక్క శాంతి చెప్పెదను.
 శ్రీరామునకు నిమ్మ సీతఁ గొంపోయి - నేరమిఁ బట్టఁ డా నృపకుంజరుండు
 ఎందు నీతిజ్ఞుల కిది లెస్సకార్య - మిందఱు నెఱుఁగరా యిది బుద్ధి యనుట
 దనుజేశ : వీచిత్తధర్మంబు నూఁది - విను మని చెప్పంగ వెఱుతురు గాక
 నాకుఁ బోరాదు దానవనాథ : గాన - నీకుఁ జెప్పితి నిట్లు నీతిమార్గంబు
 అని బుద్ధి చెప్పిన నవ్వీభీషణుని - వినుతవాక్యంబులు వీనులఁ జొరక
 “నెవ్వరిదిక్కున నేభయం బెఱుఁగ - నెవ్వరిధంబున సీత నీను రామునకు
 దుర్జయుం డగు నాకు దురముతో నెదిరి - నిర్జరు ల్తోడైన నిలుచునే యనుచుఁ
 గోపంబు దీపింపఁ గొలువెల్ల విరిసి - వేపోయె దానవవిభుఁడు లోపలికి.
 మఱునాఁడు లేచి క్రమ్మఱ రావణుండు - మఱువక సంధ్యాసమాధులు దీర్చి 360
 యనుజునివచనంబు లాత్మఁ జింతించి - తనప్రధానులు తాను దలపోయఁ దలఁచి
 భానుమండలసమప్రభగలయట్టి - మా నై నదివ్యవిమానంబు నెక్కి
 కమనీయబహురత్నకలితంబు లగుచుఁ - గొమరారఁగాఁ బైఁడికుంభముల్ మెఱయ
 వెన్నెలచూ లన విరచించినట్టి - యున్నతభత్రంబు లొప్పారుచుండఁ
 గంకణరుణరుణత్కారము ల్మెఱయ - నంకించి చామర లతివలు వీవ
 బెక్కుతూర్యంబులు పెల్లుగా మ్రోయఁ - బెక్కండు సుభటులు పెంపారి కొల్వ
 వందిమాగధులు కైవారంబు సేయ - సందడి జడియ నైశ్వర్యంబు మిగులఁ
 జనుదెంచి బహుమంత్రసహితంబుగాఁగ - మనుజాశనుఁడు సభామంటపంబునకు
 నరకవంశుని శరాహతిఁ దెగి పిదప - నరకబింబముఁ జొత్తు నని తెల్పుకరణఁ
 జొచ్చి సింహాసనస్థుండునై పిలువఁ - బుచ్చె నాయకుల నప్పుడు పడవాళ్ల. 370
 వారును దమరథావళులపై నెక్కి - వారణంబుల నెక్కి, వాజుల నెక్కి.

చారుచామీకరచ్ఛత్రంబు లొప్ప - వారక భీషణాకారంబు లొప్ప
 తమతమ తూర్యనాదములతో వచ్చి - క్రమమున మంటపాంగణములయందు
 దమవాహములు డిగ్గి తనరుసింహములు - కొమరారగా గిరిగుహఁ జొచ్చుకరణి
 నామంటపముఁ జొచ్చి యాదానవేంద్రు - చే మన్ననలు గాంచి చిత్తంబు లలర
 నుచితాసనంబుల నుండి పడాలు - రుచితంబు లెఱిఁగింప నుత్తమం బనుచు
 “దేవ ! నేఁడెంతయు దెలిసియున్నాఁడు - దేవరతమ్ముఁ డుద్దీపితబహుఁడు
 ఘనుఁడగు నాకుంభకర్ణుండు” నాఁగ - విని “పిల్వఁ” డనవుడు వేగ వారేగి
 “దేవారి సభకు నేతెంచి కొల్వొండి - దేవ ! నిన్నిలువఁ బుత్తెంచె” నావుడును
 కొడుకులు కుంభనికుంభులు గొలువఁ - గడువేగమున గుంభకర్ణుఁ డేతెంచి. 380
 మణిమయంబై దివ్యమహిమలు గలిగి - గణికాసమూహంబు గాననాదముల
 నెంతయు నింపార నెసఁగిన మంట - పాంతరంబునను సింహాసనస్థలిని
 నున్న యన్నకు మ్రొక్కి యొగిఁ గొల్వఁ జొచ్చి-యన్నతాసనమున నున్నయావేశ
 నన్నతోడనె వచ్చి యావిభీషణుఁడు - క్రన్ననఁ గూర్చుండఁ గనకపీఠమున
 నప్పు డారావణుం డమరవల్లభుని - యొప్పెల్లఁ గైకొని యుండి ప్రహస్తుఁ
 గనుఁగొని పలికె “లంకాపురంబునకుఁ - బనుగొనఁ బెట్టుము బలువై నకాపు
 మతి నేమటకు మెల్ల మార్గంబులందు - బ్రతిదివసంబులోపలను వేల్పులను”
 నని దానవాధీశుఁ డాకుంభకర్ణుఁ - గనుఁగొని పల్కె నుత్కంఠదీపింప

—: రావణుఁడు కుంభకర్ణునితో రామునిరాక యెఱింగించుట :—

“విను కుంభకర్ణ ! నీవిననిది యొకటి - జనపడంబున కేగి చయ్యన నేను
 రామునిదేవి ధరాసుత సీతఁ - గామించి తెచ్చితిఁ గంజదళాక్షి 390
 మఱి మొన్న నొకహనుమంతుఁ డ౯కోఁతి - పఱతెంచి సీతకుఁ బరిణామ మొసఁగి
 దేవి ! నీపతి రామదేవుండు వచ్చు - నావిని మదిలోన నమ్మి మోదమున
 నున్నది యాసీత యుద్ధండవృత్తి - నన్నరుండును నబ్ధి కవ్వల విడిసె
 వనములోఁ గల వనచరావలిని - బెనుమూఁకగాఁ గూడఁ బెట్టు కేతెంచె
 సురనాథసురలను స్త్రక్కించినాఁడ - హరుఁ డున్నకైలాస మగలించినాఁడ,
 శంభుచేఁ జంద్రహాసముఁ గొన్నవాఁడ - నంభోజబవువరం బడిగికొన్నాఁడ,
 దానిపై నీలావు తవిలి యున్నాఁడ - మానవుండే నన్ను మర్దించువాఁడు
 రాముఁ డెన్నఁడు గెల్పురణభూమి నన్నుఁ ?-గోమలి నెన్నఁడు గొనిపోవు నతఁడు?
 ఆవపుడుఁ గోపించి యాకుంభకర్ణుఁ - డనియె రావణుతోడ నందఱు వినఁగ
 రాము వంచించి యారామునిదేవి - నేమఱి యుండంగ నెత్తి యుద్వృత్తిఁ 400
 డెత్తురే ? యిటు లేల తెచ్చితి ? కడఁగి - చిత్తంబులో నీతి చింతింపవైతి.
 ధర్మమార్గము నీవు దలపోయ వైతి - వర్తిలి కులమెల్ల నడఁగఁ జేసితివి ;

సీతఁ దెచ్చినయపై చెడియె నీలంక - నేతెఱంగున నైన నిదియ నిశ్చయము
 ఎట్లైన నేమి ? యా యినకులేశ్వరుని - నెట్టన శరములు నెఱి గాడకుండ
 బ్రతికి వచ్చితి నీమభాగ్యంబుకతన - నిది మేలు కీ డని యెన్నంగనేల
 పోవచ్చునా యింకఁ బూనుదు గాక - రావణ ! యింతకార్యము చక్కఁబెట్ట
 నామీదఁ బడియె వానరుల రాఘవుల - నేమియుఁ దలఁపక యింక సుఖింపు”
 మని పల్కుచుండ మహాపార్శ్వఁడనియె - “ఘనభుజ యెల్లలోకములకు నీవ
 వతి వఁట ? యాసీత బలువునఁ బట్టి - రతి సల్పనేరవా ? రాక్షసాధీశ !”
 యనవుడు జిత్తంబునందు మోదించి - దనుజాధినాథుఁ డాతని జూచి పలికె. 410
 “విను మహాపార్శ్వ ! యే వేధకౌల్వనకుఁ జనుచోటఁ బుంజికన్థుల యను నాతి
 వలు పూడిపడఁ బట్టి వడఁ గుదియించి - బలిమి భోగించితి పైఁబడి తొల్లి ;
 యామేర లెల్ల ను నబ్జజుం డెఱిఁగి - నామీదఁ గోపించి నయ మింతలేక
 “యోరి ! రాక్షస ! కడు నుచితంబు దప్ప - నారీజనము లేడ ? నయ మింతలేక
 బలిమి నెవ్వతె నైనఁ బట్టి భోగింపఁ - దలఁతు వెప్పుడు నీదు తల లప్పు డవిసి
 వారక యిల నూఱు వ్రయ్యలై రాలు - పోరోరి” యనుచు శప్తునిఁ జేసి విడిచె.
 నది కారణంబుగా నంగనాజనుల - హృదయంబె కదియక యేనెందుఁ గదియ
 నాలావు గొనక వానరులతోఁ గూడి - యాలంకపై రాముఁ డీట వచ్చుపెల్ల
 విద్రించుసింహంబు నిరి మేలుకొల్పు - భద్రదంతావళ ప్రతతివిధంబు”
 అని పల్కుటయు నవ్వె యవ్వభీషణుఁడు - దనుజనాథునితోడఁ దగఁ విన్నవించె. 420
 “మొనయునిట్టూర్పులె మ్రోఁగుట గాఁగ - ఘన మైనచింతయె గరళంబు గాఁగఁ
 గోపంబు చలమును గోటలుగాఁగ - నేపరి యుండుటె యెరగొంట కాఁగ
 నమరంగఁ జెక్కున హత్తిన చేయి - కమనీయతరఫణాకారంబుగాఁగ
 విజనఖంబులు మణీనికరంబు గాఁగ - భుజయుగమధ్యంబు బోగంబు గాఁగ
 దారుణంబైన సీతాకాలసర్ప - మేరూపమున నైన నేల పోనిచ్చు
 నపకీర్తి యట పాప మట సుఖంబునకు - విపరీత మట యిట్టివిత మేల యుడుగు?”
 మని యన్నతోఁ బల్కి యంతటఁ బోక - సునిశితమతిఁ బ్రహస్తునిఁ జూచి పలికె,
 “నెఱి పిడుగులఁ బోలు నృపునిబాణములు - గలు లానినీదువక్షము గాడునాఁడు
 ఎఱిఁగెదు గాకేల ? యిట్టట్టుపడెదు - కలుకు లాడెడుమాడ్కి గాదు మీదటను
 ఈకుంభకర్ణుండు నీనికుంభుండు - నీకుంభుఁడును మఱి నీమహోదరుఁడు 430
 నీమహాపార్శ్వండు నీయింద్రజిత్తు - రాముని గెల్పువారా రణంబునను
 ఏపు చూపక యప్పు డెందుఁ బోయెదరు - ప్రాపులై మీరడ్డపడెదరు గాక !
 కడఁగి యింద్రుఁడు వచ్చి కాచిన నైనఁ - గడునడ్డపడి సుర ల్గాచిననైన,
 కాలాగ్ని రుద్రుండు గాచిననైనఁ - గాలమృత్యువు వచ్చి కాచిననైన

రావణుఁ జంప కా రామభూపాలుఁ - డేవిధంబుననై న నేల పోనిచ్చు?
 దనుజేకుపై విల్లు ధరియించునపుడు - మనచేతఁ బోవునే మనుకులేశ్వరుఁడు ?
 పిడికిట నడఁగునే పేర్చుకాలాగ్ని ? - పుడిసిట నడఁగునే పొంగారుజలధి ?
 పట్టంగ నలవియే పాతాళతలము ? - గట్టింప నలవియే గగనభాగంబు ?
 త్రైపంగ వచ్చునే దిగ్వితానంబు ? - త్రుంపంగ వచ్చునే ధూర్జటివాలు
 నటచేత నడఁచిన నడగునే సూర్యుఁ - డెఱుఁగని మీతోడ నిట్లాడనేల ? 440
 కడుమూర్ఖు నాకారి కామాతురుండు - మడియఁడె మీయట్టి మంత్రులు గలుగ ?
 నాబుద్ధి వినునె యీనాకేశవైరి - మీబుద్ధిఁ జెడుగాక మిక్కిలి క్రొవ్వి”
 యని మొగమోడక యాడఁ బ్రహస్తుఁ - డనువాఁడు గైకొన కావిభీషణుని
 “సురగులతోఁ బోరి యోడ మెన్నఁడును - సురలతోఁ బోరాడి సుక్కు మెన్నఁడును
 యక్షులతో గిట్టి యలయ మెన్నఁడును - రాక్షసావళిచేతఁ గాగ మెన్నఁడును
 నరుఁ డైనయారామనరనాయకునకు - దురములో నే మోడుదుమె విభీషణఁడ ?
 యేచందమున వారి నెఱుఁగుదో కాని - నీచేత వింటిమి నేఁ డింత వింత

—: ఇంద్రజిత్తు విభీషణునికి తనలా వెఱింగించుట :—

దనుజులలా వంత తక్కువే” మనినఁ - జవియె నాగ్రహ మెత్తి జంభారిజిత్తు
 తోరమై పేర్చిన దుర్తదగ్రంధి - యారాముతమ్ము శరాగ్నిచేఁ గాలఁ
 గారణం బటమీఁదఁ గలుగుటఁజేసి - యేహాపమున నీతి నిచ్చులో నిడక 450
 విను విభీషణ నీవు వెఱచెదుగాక - మనయందు రాక్షస మహిమ లూహింప
 హీనుఁడైనను నోపు నింతటిపనికి - మానక రామలక్ష్మణుల మర్దింప
 మూఁడులోకములు నిమ్ముల నేలువాని - వాఁడివజ్రముగల వాసవుఁ బట్టి
 చెఱఁబెట్టనా వాని సితకరిఁబట్టి - విఱువనా కొమ్ములు వింతయే నీకు
 ననలు గాఱించి యయ్యంతకు నొంచి - దనుజు లారించి యా తఱి వాని నొడిచి
 గాలిఁ దూలించి యక్షపుని మర్దించి - శూలి నోడించి నిఘరత వాటించి
 యేచిన నాచేత నీనరు ల్చావ - రా చెప్పె దుబ్బి వారలఁ బెద్దచేసి,
 కలఁతు నా సప్తసాగరములు సౌచ్చి - మలపుదు నా మేరుమందరంబులను
 దాఁటుదు నా ధరాతల మెల్లఁ గడవ - మీటుమ నా నేల మింటితోనంటి
 వంతునా జగములు వనచరకోటి - ముంతునా బెగదొంద మున్నీటిలోనఁ 460
 బుడమి మోచిన నాగవుంగవుఁ బట్టి - పిడుతునా విష మెల్లఁ బిచ్చిలి వోవ
 వొక్కట దుండంబు లొడిసి రాఁ దిగిచి - దిక్కరీంద్రుల నీడ్చి తెత్తునా పూని ?
 భూమితోవిష్పడు భుజశక్తి మెఱసి - ప్రాముదునా చంద్ర భానుబింబముల
 వనచరకోటుల వైతునా పట్టి - దినకరబింబంబు దిక్కులు గడవ
 నాలంబులో వానరాలి రక్తములు - గ్రోలింతునా భూతకోటులచేతఁ

గప్పుదునా యంపగములచే మిన్ను - నిప్పుడన్నియుదిక్కు లిన్నియుఁ గూడఁ
గడునొగ ల్కలములఁ గబళించి త్రిప్పి - యడఁతునా నేలతో నర్కునిరథము
పెడచేత లోచేతఁబృథివియు మిన్ను - నడఁతునా పొడిపొడి యై రాలిపోవ
దనుజాధినాథుని తమ్ముడ వగుట - నిన్ను నొండనక మన్నించితిఁ గాక
యొరుడైన సైఁతునే ? యూరకయుండు - వెరవిడి మాటలు వే యాడనేల ?” 470

ననవుడుఁ గోపించి యావిభీషణుఁడు - గనుగొని పలికె నుద్గాఢవాక్యముల
“నెవ్వనిగాఁ జూచి తినకులేశ్వరునిఁ - గ్రొవ్వులు పలికె దీకొలుపులోపలను
గణుతింప నిందుండు గాఁడు నీకోడ - రణభీషణుండగు రాముండుగాని
గణుతింప ననలుండు గాఁడు నీకోడ - రణభీకరుండగు రాముండుగాని
గణుతింపఁ గాలుండు గాఁడు నీకోడ - రణమహోగ్రుండగు రాముండు గాని
గణుతింప నిర్మతి గాఁడు నీకోడ - రణవిశారదుడగు రాముండు గాని
గణుతింప వరుణుండు గాఁడు నీకోడ - రణజయోన్నతుడగు రాముండు గాని
గణుతింప ననిలుండు గాఁడు నీకోడ - రణనిపుణుండగు రాముండు గాని
గణుతింప ధనదుండు గాఁడు నీకోడ - రణకౌశలుండగు రాముండు గాని
గణుతింపఁ బశుపతి గాఁడు నీకోడ - రణవిచక్షణుడగు రాముండు గాని 480

వారి కోర్చినరీతి వచ్చునే యోర్వ - నారామవిభునకు నాలంబులోనఁ
దలము కప్పినయట్టి తలఁపులు దలఁచి - తలక్రిందు వడియెదు తద్దయుఁ గ్రొవ్వి
కులనాపకుండవు కొడుకవా నీవు ? - వలయురావణు పగవాడవుగాక !
పావకనిభరామబాణఘట్టనకు - రావణుండే యొర్చు రణములో నిలిచి
యీరావణుఁడు తనహితులతోఁగూడ - నారామభూపాలునడుగుల కెరఁగి
మణులతో వారణమణులతోఁ దురగ - మణులతో మానినీమణినిచ్చు తొప్పు”
ననవుడు రావణుం డావిభీషణుని - దనరోషదృష్టులఁ దప్పక చూచి
పగవానితో నైనఁ బాయక కూడి - మిగిలిన యేపుతో మెలఁగంగ వచ్చుఁ
బటువిషం బొలికెడుపాముతోనైనఁ - జటులనిర్భరవృత్తిఁ జరియింపవచ్చుఁ
దనవానివలె నుండి దాయలఁ గూడి - మనువానితోఁ గూడి మనరాదు కాక 490

వారక నీ వట్టివాడవు గాన - వైరుల నాయొద్ద వర్ణించె దుబ్బి ;
తమ్ముడ వని ఛంపఁ దగదుకా కీవు - తమ్ముడవా పగదాయవు కాక”
యనవుడు బ్రహ్మశాపాతిశయంబు - గొనకొనుట యెఱింగి కుంభకర్ణుండు
తమ్మునిమాటలు తగ వనలేక - యెమ్ములాడెడి నన్న నెట్టనరాక
యగ్గొరవముతోడ నన్నకు మ్రొక్కి - దిగ్గున గుహకు నిద్రింపఁగఁ జనియెఁ
జనినపిమ్మట విభీషణుఁడు రావణుని - కనియెఁ జిత్తంబున నలుక రెట్టింప
నన్నవు గాన నీ యాపద కులికి - యిన్నియుఁ జెప్పితి హితవని నీకుఁ

బొసగదు బహుముఖంబులు గాన నీకు - ననురేళ : చెప్పిన యాపులబుద్ధి
 హితవుచెప్పెడి మంతు లెందును గలరు - హిత నని వినురాజు లెందు గల్గుదురు
 తగు నాకుఁ జెప్పుట తగు నీకు వినుట - తగ నీత నిచ్చుట తగు నీతి నీకు 500
 బల మెంత గలిగినఁ బరికించి చూడ - నల వెంత గలిగిన నది యేమి సేయుఁ ?
 బురుషుని వెరవునఁ బోనీక సేర్చి - పరికింప దైవంబు ప్రతికూల మైన
 దైవంబునానొండు దైవంబు గలదె - దైవంబు దశరథతనయుండు గాక"
 యని విభీషణుఁ డాడ నారావణుండు - వినుబొమల్ ముడివడ వికృతాస్యుఁ డగుచు
 మిన్నందఁ గోపించి మీసంబులదరఁ - గన్నులమంటలు గ్రమ్మ నిట్లనియె.
 "నెన్నెదు రాముని నిటు దైవ మనుచు - నన్నరుడే దైవ మయ్యెడు నేని
 వెడగయి తండ్రిచే వెడలంగ నోటు - వడి యడవుల నేల పడి మ్రగి సుక్కి
 విను మాకు నలమును వేరు వెల్లంకి - దినియెడివానినే దేవర యండు
 నను దాఁకవలదె కన్నన నెఱిరించి - తనదేవిఁ గొనిరాఁగ దైవంబు యేని
 నలసి తమ్ముఁడు దాను నడవులలోనఁ - బలవించి పలవించి పలుమాటుఁ దిరిగి 510
 వచ్చి సుగ్రీవుఁడ న్వానరుమఱుఁగు - చొచ్చుట దైవంబు చొప్పులే తలఁపఁ
 బలుమఱు నేటి కా పందమానవునిఁ - జెలఁగి నాతో సరి చేసి చెప్పెదవు"
 అనిన రావణుతోడ ననియెఁ గ్రమ్మఱును - దనలోన నవ్వఱుఁ దగవిభీషణుఁడు.
 "ఎసఁగి దివ్యులఁ బెంప బుఱుల రక్షింప - నసురుల శిక్షింప నవనిఁ బాలింప
 నాదినారాయణుం డర్కవంశమున - నాదశరథునకు నమర జన్మించె
 వనజాసనాదులు వర్ణింపలేక - సనకాదులును గూడి చర్చింపలేక
 ఆమహామహిమ నీకలవియే తెలియ ? - రాముఁడు మర్మ్యుడె ? రాక్షసాధీశ :
 కాన రామునిఁ గని కంజాస్య నిమ్ము - దానవేశ్వర మనఁ దలఁచెద వేని ?
 యలుగక యర్థకామంబులవలనఁ - దలఁ పగ్గలంబైన ధర్మ మెక్కడిది ?
 నీ వొల్ల వెన్నఁడు నీతిమార్గంబు - నీవారు నొల్లరు నీకంటె మున్న 520
 కానఁ గార్యాకార్యగతి యిట్టి దనిన - దానవేశ్వర : నీకు ధర్మంబు గలదె ?
 వాతూలసుతుచేత వనము చెడ్డట్లు - నీతచే లంకయుఁ జెడఁగల దింక
 వచ్చెద రగచరు ల్వారిధి దాటి - వచ్చి యీరాక్షసవనితల నెల్ల
 మోడ్చినకరముల ముంపల ల్వట్టి - యీడ్చెద రటువలె నీడ్వకమున్నె
 యొప్పింపు మానీత సుర్వీశ్వరునకుఁ - దప్పక చెప్పితి దానవాధీశ :
 మండెడి నగ్నులమాడ్కి రాఘవుని - దండిబాణంబు యద్దండత వచ్చి
 నీతోమ్ము కొనికాఁడ నేర్తునె చూడ ? - నీరాజ్యగతి చూడ నేర్తుఁ గా కేను
 ప్రళయావిలము పునపర్వతశిఖర - ముఱు ద్రోచుపగిది రాముఁడు భండనమున
 వీతల లందంద నేలపైఁ గూల్చి - నేర్చును నీక్షింప నిర్జరారాతి"

యనుడు విభీషణు నదరంటఁ జూచి - మునుకొని పదిమొగంబులు జేగురింపఁ 530

—: రావణుఁడు విభీషణుని దన్నుట :—

గటములుప్పొంగ నొక్కట నూర్పు లెసఁగఁ-బటుధామములతోడి పావకుండనఁగఁ
బదహతి మేదినీభాగంబు వగుల - నదలుపుబెట్టున నాకస మగల
నద్దిరా : యితనికోపావేశ మనఁగ - గద్దియమీఁద డిగ్గన డిగ్గనురికి
యడిదంబు జళిపించి యటువ్రేయఁ బూని - యుడిగి విభీషణు నుగ్రతఁ దన్నెఁ,
దన్నిన వజ్రంబుతాఁకునఁ గూలు - నున్నతగిరి వోలె నుర్విపైఁ బడియెఁ,
బడిన వెండియు వ్రేయఁ బాటఁ బ్రహస్తుఁ - డెడ చొచ్చి వల దని యెడలించె వారి
కొలు వెల్ల నాతని కోపంబుఁజూచి - తలకొని యెంత వింతలు పుట్టె ననఁగ
ననలార్చునక్షుల నడర దై తేయుఁ - డనియె నిర్దయత ప్రహస్తునిఁ జూచి,
“వీనిదురుక్షులు వింటె ప్రహస్తః - వీని నమైడిది యెవ్వని నమ్ముఁడనుచు ;
వెడలంగఁ ద్రోయుము వేగంబె వీని - నెడచేసి మొగమోడితేని నాయాన !” 540
యనినఁ బ్రహస్తుండు నవ్విభీషణునిఁ - గనుఁగొని పలికె నాగ్రహవృత్తిదోష
“వల దిట నీ వుండవలసినయెడకు - వెలువడి యరుగు మివ్వీటికిఁ బాసి”
యనిన విభీషణుం డతికోపుఁ డగుచు - ననలుండు నలుఁడును హరుఁడు సంపాతి
యనువారితోఁ గూడి యనురేంద్రుతోడ - ననియె నుదృఢగదాహస్తుడై నిలిచి
“మదనాతురుండవు మఱిపాపములకుఁ - గుదురై నవాడవు క్రూరకర్తుఁడవు
మున్నె కదా నిన్ను మూర్ఖునిఁ బాయ - నున్నాఁడ, నిద్రి క్రొత్తయును గాదు నాకు
నార్తరక్షకునిఁ గృపాంబుధి దివ్య - మూర్తి జగద్ధితంబుగఁ బుట్టినట్టి
సత్యసంధుని రామజనపాలచంద్రు - నిత్యయశోనిధి నిర్తలాత్తుకుని
శరణనిపోయెద శరణన నతఁడు - కరుణతోఁ బ్రోచు నెక్కాలంబునందు
వేను పోయిన నైన నిటమీద నెఱిగి - మానైన నీతితో మను దానవేంద్రః 550
యట్టును గాదేని యగచరు ల్లంకఁ - జుట్టినయపుడైనఁ జొనుపు నాబుద్ధి ;
యట్టును గాదేని యర్కవంశజుఁడు - దట్టించునపుడైనఁ దలఁపు నాబుద్ధి ;
నొండేని రఘురామునుగ్రాణములు - దండించునపుడైనఁ దలఁపు నాబుద్ధి”
నని పల్కి యన్నకు నవనతుం డగుచుఁ - దనతల్లినిగరి కుద్ధతగతిఁ బోయి
చెలఁగిన సింహంబుచేఁ బడితప్పి - మలుగనివగతోడి మదకరివోలె
భీకరారావసంస్పృతుడై వచ్చి - చేకొని పిడుగడఁచిన యద్రివోలె
జని యటఁ గైలాస సదృశమైనట్టి - ఘనతరంబగు విశ్వకర్తచేనైన
గృహమున నుపవాసకృశ మైనమేన - మహితశుక్లాంబరమానిత యగుచు
వెన్నెలరసమున విదళించి తివిచి - మిన్నేటినురువున మెఱుఁ గిడ్డకరణి
నరసినబొమలును నరసినశిరము - గరమొప్పు బెద్దయు గౌరవం బొప్పు 560

బున్నుగా ముదుకకుప్పసములు దొడిగి - చెన్నారఁ బ్రద్దలు చేతులఁ బట్టి
ముదిసినవిప్పు నిమ్మల నెందఱేని - వదలక చేరి సావాసులై కొలువఁ
గరుణా ప్రవాహంబుగా వచోభంగి - సరళత్వమూర్తులచందంబుగాఁగఁ
బొలుపారు శమదమంబులు తటంబులుగ - గలసరులెల్లఁ జొక్కపునుర్వుగాఁగ
వెలసిన తనయొద్దివేదఘోషములు - సలలితం బగుచున్న జలఘోషములుగ
వినుతబహుద్విజవితతులుఁ జెలఁగఁ - గనుపట్టు జాహ్నవి గంగ నా నొప్పి
బహుపురాణంబులు బహువేదములును - బహుశాస్త్రములు పెక్కు బ్రహ్మరాక్షసులు
బహుభంగిఁ జదువంగ బహుభక్తి వినుచు - బహుశనిర్తలభుభప్రభఁ దేజరిల్ల
నుండియు రావణు నొప్పమిఁ దలఁచి - కొండంతవగపు చేకొనియున్న తల్లిఁ

—: తల్లియొద్దకు విభీషణుఁడు వచ్చుట :—

గాంచి దండము పెట్టి కన్నులనీరు - నించి దుఃఖితుఁడైన నివ్వెఱగంది 570

కై కేసి నందనుఁ గరముల నెత్తి - కైకొని యక్కునఁ గదియంగఁ జేర్చి
“రోపలియిండ్ల నాలోకింపరాని - యాపద ల్పుట్టెనో యటుకాక మఱియు
బ్రాహ్మణవధయుఁ జొప్పడియెనో ? కాక - బ్రహ్మ కోపించెనో ? పరికించిచూడ
హరియల్గెనో ? హరుఁ డల్గెనో ? రాముఁ - డరుదారఁ గ్రోధసమగ్రుఁడైనాఁడో ?
యిది యేమి నాపుత్ర ! యింతశోకింప ! - నిదియేమితెఱఁగు నా కింతయుఁ దెల్పు ;
మడిగెద నదివిన్న యంతకు నాకు - నొడలిలోఁ బ్రాణంబు లుండవయ్యెడిని !”
అని పల్కుతల్లికి నావిభీషణుఁడు - మునుకొని కరములు మొగిచి యిట్లనియె.

“నవధారు : దేవి ! నీయగ్రనందనుఁడు - రవికులాధీశ్వరురాకకు నేఁడు
మంత్రులు దానును మంత్రకూటమున - మంత్ర మిట్టిది యని మదిఁ జర్చసేయ,
విన్నివిచారంబు లేల ? రామునకు - నెన్నిభంగుల సీత నిచ్చుట లెస్స ; 580

యీకున్న రాఘవుం డీయబ్ధిఁ గట్టి - యీకులం బడవక నేలపోనిచ్చు ?
నని యొత్తి చెప్పిన నాపంక్తికంఠుఁ - డనలుండు మండిన యాకృతి మండి
తన్నె గద్దియతోడ ధరఁబడ నన్నుఁ - దన్ని యంతటఁ బోక తాలిమి దక్కి
యడిదంబు జళిపించి యటువేయఁ బూనఁ - జెడక నే బ్రతికి వచ్చితి నొకభంగిఁ
బోయెద నారామభూపాలుఁ గానఁ - బోయి యాతనికృపఁ బొంది యుండెదను
ఈవీట నాకింక నెవ్వరుఁ గలరు - భావింపఁగా నా ప్తబంధువు లొరులు ?

అనవుండు నతిభీత యై మూర్ఛనొంది - ఘనమైనదైర్యంబుకతమునఁ దెలిసి
కై కేసి నందనుఁ గనుఁగొని పలికె - “నీకథ మున్ను నే నెఱిగినదాన,
నది యెఱింగించెద నమరులు మునులు - త్రిదశేంద్రుఁడును బ్రహ్మదేవుఁడు గూడి
యమృతాబ్ధికడ కేగి యచ్యుతుఁ గాంచి - తమపడునిడుములు తా మెఱింగింప 590

‘నీరసంబున మిమ్ము నేచుచున్న - క్రూరుల రావణకుంభకర్ణులను

జంపుటకై యుర్వి జనియించువాడ - సౌంపార వర్తించు సూర్యవంశమున”
 నని దేవుఁ డాడిన నావార్త నాకు - వినుపించె మాతండ్రి విశదంబుగాఁగ
 విని యేను వెఱచి మద్విభున కిట్లంటి - “నెనయంగ నీకులం బెవ్వఁడు నిలుపు
 నీపుత్రకులలోన నిక్కంబు చెపుమ - ఆపుణ్యుఁ డెవ్వఁడో? యనఘ! నా” కనిన
 సత్యంబు ధర్మంబు శౌచంబు గలిగి - నిత్యయశోనిధి నీకడఁగొట్టు
 కొడుకు రామునికృపఁ గోరి యాలంక - కడునొప్పఁ బాలింపఁగలవాఁడు మీఁద,
 నని చెప్పి తపమున కరిగె మీతండ్రి - యొనర నమ్మేరునగోపాంత్యమునకు
 గాన నాతఁడు హరి కంజాప్తకులుఁడు - మానిని యాసీత మహనీయలక్ష్మీ,
 విశ్రవసునిమాట వేఱొక్క టగునె - విశ్రుతకీర్తి యేవిధములనైనఁ 600
 జనుము రామునిఁ గని శరణమొక్కి-మనుము రాక్షసకోటిమనుట చింతింపు
 ఆయువును శ్రీయు నగుగాక! నీకు - నాయన్న! పొమ్ము శ్రీనరనాథుకడకు”
 నని యక్షతలు పెట్టి యర్తిలిఁ బేర్చి - తనయుని దీవించి తగ వీడుకొలుప
 నతఁడును తల్లికి నవనతుం డగుచు - మతిలోనఁ బొంగుచు మంత్రులు దాను
 రావణుతనువునఁ బ్రాణంబు లైదు - నీవిధంబునఁ బోవు నిక ననుమాడ్కి
 వేగంబె యాకాశవీధికి నెగయ - నాగుణాధ్యునిఁ జూచి యాలంకవారు
 తమతమవీధులఁ దమదులోగిళ్లఁ - గుమురులుగాఁ గూడుకొని పల్కి రపుడు
 “ధర్మంబు దిగనాడి తగఁ దమ్ముఁ డనక - పేర్చివోఁ బల్కి విభీషణు విడిచె.
 నీతెఱంగున నిపు డీరావణుండు - నీతియు ధర్మంబు నేర్పుఁ గోల్పోయెఁ
 జెడియెఁ గా కీలంక చెప్ప నే?” అనుచు - నుడుగనివగలతో నుండెడువారు, 610
 “ఈలంక యీతఁడె యేలుఁ బొ”మ్మనుచుఁ-బోలించి తమమనంబుల నెంచువారు
 “గోరి యీతఁడు రాముఁ గూడుఁ గాకేమి - యీరావణుఁడు మృగ్గునే” యనువారు,
 “నరనాథుఁ డీతని నమ్మునే యచటి - కరిగిన”ననువార లనుచు నుండఁగను

—: విభీషణ శరణాగతి :—

అంత విభీషణుఁ డాకాశవీధి - సంతసంబున మంత్రిజనులతో నెగసి
 వచ్చుటఁ గనుఁగొని వనచరు లెల్ల - నచ్చెరువడి చూచి రటు తలలెత్తి
 యెత్తిన రాముచే నింద్రారి యింక - నెత్తఁడు దలలు పేడెత్తు దత్కులము
 ఎత్తినభయమువో నిట సురలార; - యెత్తుఁ డాత్మలతల లెత్తుఁ డన్యాడ్కి
 నప్పుడు సుగ్రీవుఁ డగచరాధిపులఁ - దప్పక వీక్షించి తగ వారి కనియె.
 “వనచరులార యీవచ్చురాక్షసునిఁ - గనుఁగొనుం డదె: వాఁ డఖండవిక్రముఁడు
 ఘనమైన పర్వతాకారంబు వాఁడు - ధనురాదిశత్రుముల్ దాల్చినవాఁడు 620
 మిక్కిలి పొడవున మెఱసినవాఁడు - స్రుక్కక యిటకు వచ్చుచునున్నవాఁడు”
 ననవుడు గడఁగి యయ్యగచరాధిపులు - ఘనపర్వతములు వృక్షములు చేబట్టి

“మముఁ బంపు సుగ్రీవః మముఁ బంపు దేవ-నమరంబులో దైత్యుఁ జంపెద” మనఁగ
 వావిభీషణుఁ డనె “నగచరులారః - మీవాఁడ నిటు సంభ్రమింపంగవలదు
 రావణుతమ్ముఁడ రాక్షసేశ్వరుఁడ - భావింప నేను నిష్పాపమానసుఁడ
 శరణి యీరామజనపాలుఁ గాన - నరుగుదెంచినవాఁడ నట లంకనుండి
 రావణుతో నేను రామభూపాలు - దేవి నిమ్మని పెక్కు తెఱఁగుల నంటి
 ననవుడు నామాట కతఁడు కోపించి - తనసభలోపలఁ దన్నె నన్నిట్లు
 తన్ని యంతటఁబోక తనవీటిలోన - నున్నఁ జంపుదునని యోటిల కాడె
 నేనును వెలువడి యీరామచంద్రుఁ - గానంగ వచ్చితిఁ గానఁ జింతింపఁ 630
 గపటుండఁ గాను నిష్కపటమానసుఁడ - గవులారః నాయెడఁ గపటంబు లేదు
 సభయుండ నగు నాకు సంప్రీతివెలయ - సభయ మిప్పించుఁడి యవనీకుచేత”
 ననవుడు సుగ్రీవుఁ డారాముకడకుఁ - జని విన్నవముచేసె నవినయుం డగుచు
 “రావణుతో నల్గి రాయిడి పుట్టి - దేవః వీఁడొక్కఁ డేతెంచియున్నాఁడు
 మొత్తంబుతో నభంబున నున్నవాఁడు - చిత్తంబు మీదెసఁ జేర్చినవాఁడు
 అమరారితమ్ముఁడ ననుచున్నవాఁడు - విమలవాక్యంబుల వెలసినవాఁడు
 ఆదిత్యకులనాథః యభయ మిమ్మునుచు - మోక్షవాక్యంబుల మొనసినవాఁడు
 మీకృపకలిమి యెమ్మెయి నున్నయదియొ - నాకుఁ జూడఁగ వీని నమ్మంగరాదు
 నరనాథః కపటంబునకుఁ బుట్టినిల్లు - లరయ రాక్షసులుగా కన్యులు గలరె ?
 దనుజాధినాథుని తమ్ముఁ డేమిటికిఁ - జనుదెంచు ? నీనీచుఁ జంపంగవలయు” 640
 ననవుడు నంతట నాంజనేయుండు - వినయసంభరితుడై విభున కిట్లనియె.

—: రామునకు విభీషణునియోగ్యత నాంజనేయుం డెఱింగించుట :—

“దనుజాధినాథుఁ డుద్దండకోపమునఁ - దను సభలోపలఁ దన్నె నన్తాట
 లఖిలంబు నెఱుఁగంగ నాడె నీయసుర - నిఖిలేశః యీమాట నిజము గానోపు
 నుడుగక మనలకై యుచిత మాడుటయు - వెడలఁ ద్రొచిన వాని విడిచి వచ్చుటయు
 గలుగనోపును గాని కపటంబు గాదు - వలవదు శంకింప వసుధేశః యితనిఁ
 గపటమానసు లెట్టి క్రమమున నున్నఁ - గపట మింతటిలోనఁ గానంగవచ్చు.
 నితనిమాటలలోన నేమాట యైనఁ - గృతకమై తోఁపదు కీ డనరాదు
 మనుజేశః ధనుజుల మర్తజ్ఞుఁ డితఁడు - మనదెస నుండుట మానైననీతి
 నను రావణుఁడు పట్టి నాఁడు బంధించి - యెనలేనిబాధల నేచుటఁ జూచి
 యితఁడు నాకై పెక్కుహితవులు పల్కె - నితనిచిత్తస్థితి నెఱుఁగుదుఁ గొంత”
 యనినమాటలు దనయాత్మకు నెక్కి - వనజాస్తసుతుఁ జూచి వసుధేశుఁ డనియె.
 “నర్కజః దీన మే లొటఁగిడొటఁ - దర్కించ నేటికి ధర్మంబుతోవ
 శరణి వివచ్చిన శత్రువు నైనఁ - బరికింపఁగా రావపాడి రక్షింప

నొకకపోతము దేగ యుద్ధతి తఱుమ - వికలభావంబున వేగంబై వచ్చి
 శిబిమాటు సొచ్చెఁ జొచ్చినదేగ యడుగ - శిబి తనువిచ్చి చెచ్చెర గువ్వఁగాచె.
 నవకీర్తిఁ బొందక నార్తుఁ జేకొన్న - కృపనశ్వమేధసత్కియఫలం బిచ్చు
 నీవిభీషణుఁ డేల యేచినయట్టి - రావణుండైన గర్వము దక్కి వచ్చి
 శరణన్నఁ గాతు నేచందంబునైన - మరియుద లిట్టివి మాకులంబునకు
 నభయ మిచ్చితి వేగ నర్కజః పోయి - సభయుని నవ్వీభీషణుఁ దోడితెమ్ము”
 అనవుడు సుగ్రీవుఁ డారామకృపకుఁ గనువ్రాల్చి యటు శిరఃకంఠంబుఁ జేసి 660
 “పరికింప నీవేశఁ బగవానితమ్ముఁ - డరయంగ శరణన్న నలరి రక్షింప
 నీకె కా కెందు నే నృపులకుఁ జెల్లు - కాకుత్స్థతిలకః నిక్కము ధాత్రిలోను”
 నని పల్కి సుగ్రీవుఁ డాకాశమునకుఁ - దనసేనతో సముద్ధతగతి నెగసి
 “చేకొని యభయంబు శ్రీరాముఁ డిచ్చె - నీకు విభీషణః నిక్కంబు నమ్ము
 ర”మ్మని కపిరాజు రాక్షసరాజు - నిమ్ములఁ గొఁగిట నెనయంగఁ జేర్చి
 తోడ్కొని వచ్చి సంతోషంబుఁ గృపయు - వేడ్కయు నొసఁగ నవ్వీభుఁ గానుపించె
 నిండ నానందించి నృపుఁ జూచి యపుడు - దండప్రణామము ల్దగఁ జేసి పలికె.

—: విభీషణుఁడు శ్రీరామచంద్రు నుతించుట :—

“నిత్యసత్యత్రాణః నిత్యకల్యాణః - నిత్యజగత్త్రాణః నిత్యగీర్వాణః
 జగదన్వయాకారః జగదేకవీరః - జగదుదయాకారః జగదబ్ధిపూరః
 సర్వసంగతీతః సర్వానుభూతః - సర్వజగత్పూతః సర్వసమేతః 670
 గురులఘుక్రమరూపః గురుబోధదీపః - గురుమధురాలాపః గురుచారుచాపః
 పద్మసన్నిభనేత్రః బహుజీవసూత్రః - పద్మాకలితగాత్రః పరమపవిత్రః
 కవిమనస్సంవేద్యః కరుణానవద్యః - వివిధశాస్త్రాపాద్యః వేదాంతవేద్యః
 పరమాత్మఁడవు నీవ, పరమంబు నీవ - పరమవిద్యయు నీవ, పరికింప నెందు
 భువనకర్తవునీవ భువనంబు నీవ - భువనహర్తవు నీవ, భువనైకవీరః
 యాగభోక్తయు నీవ, యాగంబు నీవ - యాగఫలప్రదుఁ డరయంగ నీవ,
 చంద్రార్కులును నీవ, జలధులు నీవ - యింద్రాదులును నీవ, యిలయును నీవ,
 శబ్దార్థములు నీవ, శబ్దముల్ నీవ - శబ్దముల్ భేదించు శ్రవణముల్ నీవ,
 మూఁడుమూర్తులు నీవ, మూఁడుమూర్తులకుఁ - బోడిమి నవ్వలిపొడవును నీవ,
 క్షరమును నీవ, యక్షరమును నీవ - క్షరసాక్షి వీవ, యక్షరసాక్షి వీవ,
 ద్రిభువనవందితః దేవాదిదేవః - యభయ మీదేవః నా కఖిలాధినాథః
 జయజయశతకోటి జలజాప్తతేజః - జయజయ సంసారసర్పసుపర్ణః
 లలితాగమస్తోత్రః లక్ష్మీకళత్రః - విలసద్దయాపాత్రః విబుధారిజైత్రః
 దినకరశశినేత్రః దివ్యచారిత్రః - యనుపమశుభగాత్రః యఖిలైకసూత్రః 680

వేయునోరుల భోగివిభుఁ డైన నుతులు - సేయంగ నోపునే శ్రీరామ ! నిన్ను :
 నప్పద్మసంభవుం డైన నీమహిమ - యొప్పెల్ల నుతియింప నోపునే తెలియ ?
 నే నిన్ను నుతియింప నెంతటివాఁడ - దానవుండను వృథా తరళచిత్తుఁడను ;
 భూనాథ ! నీ వాదిపురుషోత్తముఁడవు - కాన నిన్నితరులు గానఁగ లేదు
 నరనాథ ! యార్తుని నన్ను రక్షింపు - పరమదుర్జనదైత్యపతి ద్రుంచి వైపు :
 మఖిలశరణ్యుండ వైన నీమఱుఁగు - సుఖ మని యే వచ్చి చొచ్చితిఁ బ్రీతి ” 690

—: శ్రీరామచంద్రుఁడు విభీషణు ననుగ్రహించుట :—

ననవుడు నతని కృపాంబుధిలోన - మనుజేశ్వరుండు క్రమ్మట నోలలార్చి
 “నమ్ము విభీషణ ! నాకేశవైరి - తమ్ముఁడవా ? నాకుఁ దమ్ముఁడ వింతె ;
 మఱువకు మింక ; లక్ష్మణుకంటె నిన్ను - నటలేనివానిఁగా నాత్మఁగైకొంటి ”
 నని భయం బుడిపి దయార్ద్రవాక్యముల - జననాయకుఁడు విభీషణు నాదరించి
 నెయ్యంబుతోడ నానృపుఁ డప్పు డతని - చె య్యూదుకొని వార్ధిఁ జేరంగఁ బోయి
 మాకు నిక్కము చెప్పుమా విభీషణుఁడ - నాకారిశక్తియు నమ్మినబలము”
 ననిన విభీషణుం డారామచంద్రుఁ - గనుగొని మ్రొక్కి నిక్కము విన్నవించె.

—: విభీషణుఁడు రామునకు లంకో తృప్తిని

రావణుని బలం బెఱింగించుట:—

“దోయజదళనేత్ర ! తొల్లి నారదుఁడు - వాయువుకడ నాగవరులావుఁ బొగడి
 ఫణిరాజు ముందఱుఁ బవమానులావుఁ - బ్రణుతించి వారికిఁ బగ సేయుటయును
 రాసి లావులకు వారలు మత్సరించి - భాసురహేమాద్రి ఫణిరాజుఁ జుట్టి 700
 పట్టంగ దానిఁ గంపము నొంద వీతు - నెట్టన నే నని నియమించె గాలి
 తనసత్త్వ మంతయుఁ దగఁ బూని శేషుఁ - డనిమిషగిరిఁ జుట్టి యసదృశలీల
 వేయుఫణంబుల వేళిఖరముల - నాయతభుజశక్తి నంటంగఁ బొదివి
 చలమునఁ బట్టిన సప్తవాయువులు - వెలయంగఁ బవనుండు వీవఁగఁ దొడఁగె.
 శేషుని భేదింపఁ జేకూటకున్న - భీషణగతి వీచెఁ బేర్చి వాయువులు
 ఆగాలి నచలంబు లన్నియు విటిగె - నాగాలి భువనంబు లన్నియు వణఁకె
 నాగాలిఁ జలియించె నర్కునిరథము - నాగాలి భూతంబు లన్నియు నటచెఁ
 గడిసిన లోకసంకట మెల్లఁజూచి - యిది మహాపద వచ్చె నిత్తటి ననుమ
 నధిమై బ్రహ్మాదు లచటికి వచ్చి - ప్రార్థించి పవను మాన్పుఁగలేక పోయి
 పరమసాత్త్వికుఁ డైన ఫణిరాజుఁ గదిసి - “యురగేంద్ర ! నీవైన నోర్వంగవలయు
 మీమచ్చరంబుల మిహారుండు గూలె - మీమచ్చరంబుల మేదిని గ్రుంగె,
 మీమచ్చరంబుల మితిమీతె నబ్ధి - మామాట లాలించి శుమ్ము మన్నించి

గాలిని గెలిపించి కరుణ వాటించి - కేళిమై మమ్ము రక్షింపవే" యనిన
 సురలప్రార్థనకు శేషుడు శాంతి బొంది - కరువలికిని వీవఁగా నను విచ్చి
 యించుక యొకఫణం బెత్తినఁ జొచ్చి - మించినబలిమి సమీరుండు ద్రోయఁ
 జెలువేది యందొక్క శిఖరంబు విటిగి - తలకొన్నగాలిచే దవ్వగాఁ దూల
 గురుతరగతి నద్రికూటంబు గాఁగ - ధరణీశ ! యబ్ధిమధ్యంబునఁ బడియె,
 దేవ ! యాసింహశద్వీపంబునందు - దేవేంద్రుపనుపున దేవతాశిల్పి
 కరకౌశలమున లంకాపురం బనెడు - పురము నిర్మించెఁ దత్పురవరంబునకుఁ
 గోట లే దొప్పు ; నక్కొటగోడకును - వాటమై నాల్గేసి వాకిళ్ళుగలవు ; 720
 తఱు చై నయట్టి కొత్తడములతోడ - నిటవై న ముందటి యిట్టికకోట ;
 పడమటిద్వార మేర్పడఁ గాచి యుండు - రెడపక రాక్షసు లెనుబదికోట్లు ;
 దానవు లుత్తరద్వారంబు గాచి - యేనూట దెబ్బది యేడుకోట్లుండుఁ ;
 దూర్పువాకిలియందు దొలఁగ కేప్రొద్దు - దర్పించి యుందురు తగ నూఱుకోట్లు ;
 దక్షిణద్వార ముద్ధతిఁ గాచియుండు - రక్షిణదానవు లఱువదికోట్లు ;
 అరయ నాలోపలి యూఱుకోటలను - నరనాథ ! యిరువదినాల్గు వాకిళ్ల ;
 వరుస నీచెప్పిన వడువున నెపుడు - దరి గాచియుండుదు ధరణీతలేశ !
 తిరు మగుచున్నట్టి దిడ్డివాకిళ్ళ - నురుసత్త్వ లుండుదు రొక్కొక్కకోటి ;
 పురమధ్యవీధి నెప్పుడుఁ గాచియుండు - రఱువదిలక్షలు నార్నూరుకోట్లు ;
 కుంభకర్ణునినిద్రగుహఁ గాచియుండు - జృంభణ మొప్ప వసిం చాఱుకోట్లు ; 730
 మొనసి యారావణు మొగసాలఁ గాచి - కొనియుండు రొకలక్షకోటిరాక్షసులు ;
 ఒనర నావాకిట నుండురాక్షసులు - వినవయ్య ! యిఱువదివేలకోట్లెలమిఁ ;
 జెలువంబుగా నింద్రజిత్తువాకిటను - బలవంతు లుందురు పదివేలకోట్లు ;
 మనులై న యాయతికాయాదివీర - దనుజులవాకిళ్ళఁ దరల కుండుదురు ;
 ఎన్నికతో మఱి యినకులాధీశ ! యెన్నరా దాసేన యెంతయు ఘనము
 వాసవాంతకులావు వర్ణింపఁదరమె : - యీసునఁ గైలాస మెత్తినవాఁడు,
 వనజజుం డతనికి వర మిచ్చినాఁడు - దనుజులచేత గంధర్వులచేత
 నమరులచేత నయ్యక్షులచేత - సమరంబులోపలఁ జావు లేకుండ
 సమరంబు లేల ? యేచందంబులందు - సమయింపరాదు రాక్షసలోకనాథు ;
 నతఁడు మీచేతన యనిఁ జచ్చుఁ గాని - క్షితినాథ ! యితరులచే నసాధ్యుండు ; 740
 కుంభకర్ణుండు చేకొనఁడు చీరికిని - జంభారి నై నను సమరంబులోన
 నెత్తినమదమున నెఱుఁగఁడే భయము ; - చిత్తంబులో నింద్రజిత్తునువాఁడు
 హరునకుఁ బ్రియముగా యాగంబుఁజేసి - వరశక్తిఁబడసెను వజ్రకవచము
 నరుదుగా మాయావియై విల్లు వట్టి - యరుల నాకాశంబునందుండి గెలుచు

నతినత్వధనుఁడు ప్రహస్తుఁ డన్వాఁడు - చతురుండు రావణసైన్యపాలకుఁడు
 ఖండేందుధరుచెలికానిసామంతు - భండనంబున మాణిభద్రుని నోర్చె ;
 దనుజవీరులు మహాదరమహాపార్శ్వ - అనువారు నతికాయఁ డనువాఁడు దేవ :
 బలిమి గైకొనిన దిక్పాలుర నైన - గెలుతురు రణమున గిట్టిన యపుడె :
 యనిమిషకంటకు లైనబల్లిదులు - దనుజేశునకు లక్షతనయులు దేవ :
 జ్ఞాతులతో బంధుసమితి లెక్కింప - ధాతకు నైనను దరముగా దధిప : 750
 యరయఁ గుబేరాదు లరిగాపు అన్న - విరచింపవచ్చునె ? విభవంబుకొలఁది
 శైత్తుట మెదడున నెట్టనఁ దనిసి - మత్తులై సంగరోన్నత్తులై చాల
 నద టెక్కినట్టిమహాదైత్యవరులు - పదివేలకోటులు బలియు లుండుదురు ;
 వారిలావునఁజేసి వసుమతీనాథ : - యారావణుఁడు గెల్చె నఖిలదిక్కులను"
 అనవుడు రాఘవుం డతనితో ననియె - "విను విభీషణ : మున్ను విన్నాఁడనేను :
 మీయన్నయెంతయు మిక్కిలిబంటు - పాయక యాతని బలము నట్టిదయ
 వాఁ డెంతవాఁడైన వచ్చి నాయెదుర - వాఁడిమి వాటింప వాఁ డెంతవాఁడు ?
 హరిహరబ్రహ్మాదు లాదిగాఁగల్గు - సుర లడ్డగించినఁ జూర్జంబుచేసి,
 వానిఁ జంపుదు ని న్నవశ్యంబు లంకఁ - బూని యేలింతు నిమ్ముల దానవేశ !"
 యనిన విభీషణుం డారాముఁ జూచి-వినయంబుతో మ్రొక్కి విభున కిట్లనియె. 760
 "నీరావణుం డెంత ? యీలంకయెంత ? - శ్రీరామ ! నీబాణశిఖి పర్వనపుడు
 లంకకోటలు ద్రోసి లగ్గులు పట్టి - కిన్కతో నసురుల గిట్టినయపుడు
 నాలావు చూడుము నరనాథచంద్ర ! కాలాగ్నిరుద్రునిగతిఁ బేర్చువాఁడ,"
 వనవుడుఁ బతి వాని నాలింగనంబు - ఘనముగాఁజేసి లక్ష్మణునకు ననియె.
 "నీసముద్రమునీట వినజుండు నీవు - భూసురాశీర్వాదపుణ్యనాదములఁ

—: శ్రీ రాముఁడు విభీషణునకు లంకాభిషేకము సేయుట :—

గట్టుము వేగ లంకారాజ్యమునకుఁ - బట్టంబు వానికిఁ బ్రతి విభీషణుని"
 అని యానతిచ్చిన నతఁడును నతని - వననిధిజలములు వనచరు లేర
 నభిషేక మొనరించి యసురుల కెల్లఁ - బ్రభుఁడవు గమ్మని పట్టంబుగట్టి
 తలపోయ నాచంద్రతారార్కముగను - సలలితంబుగ రామచంద్రునికీర్తి
 యెంతకాలము గల్గు నిల విభీషణుఁడ !-యంతకాలంబురాజ్యముసేయు" మనుచు 770
 శాల్చె వానరకోటి హర్షించి యంతఁ - బేర్చి రాఘవుఁడు విభీషణుఁ జూచి
 "యాయబ్ధి దాటంగ నేయుపాయంబు - సేయుద" మనవుడుఁ జేతులు మొగిచి
 "యీవార్ధిఁ గట్టక యింద్రాదులకును - దేవ ! యెమ్మెయి దాటఁ దీరదు కాన
 విది గటుటకు నైన నినకులాధీశ : - పదిలంబుగా వార్ధిఁ బ్రార్థింపవలయు."
 నని పల్కుచుండంగ నట దశగ్రీవు - నసుమతి శార్దూలుఁ డనుదూత వచ్చి.

కపిసేనకౌలఁదియుఁ గపులమాటలను - గపులతో నాడు రాఘవునిమాటలను
 అరసి క్రమ్మఱఁ జని యసురేకుఁ గాంచి - కరములు మొగిచి నిక్కము విన్నవించె.
 “నుత్తుంగయశులును నుత్తుంగభుజులు - నుత్తుంగనత్తులు నుత్తుంగమతులు
 నగురామలక్ష్మణు లలవుమై విడిసి - రగచరసేనతో నభిరమున
 గణుతింప నగు నుడుగణముల నైన - గణుతింపఁ దగు వృష్టికణముల నైన 780
 గణుతింప నగు నభికరడుల నైన - గణుతింపఁగా రాదు కపిసేనసంఖ్య
 నుచిత మీవేళ సామోపాయమునకుఁ - బచరింపఁ బంపు నేర్పరు లైనవారి”
 ననవుడు శార్దూలుఁ డనువానిమాట - విని శుకునకు దైత్యవిభుఁ డర్థిఁ బలికెఁ
 “జని నీవు వానరసైన్యంబుఁ జొచ్చి - యినసూనుతోఁ బ్రియం బేర్పడఁ బలికి
 వగలేమిఁ దెలిపి యాభానునందనుని - మగుడించి రమ్మ సమ్మతి లెమ్మ పొమ్మ.”
 అనవుడు నతఁ డేగి యర్కజుఁ గాంచి - యనియె రావణుచెప్పినంతయుఁ దెలియ
 “వైరంబు సేయ రావణుతోడ నీకుఁ - గారణం బేమి? యర్కజ! నాకుఁ జెప్పుమ
 వారి మీయన్నన వలవదు వినుఁడు - వారికి నీకును వైరంబు గలదు
 వారి యాదానవేశ్వరు పగవాఁడు - చాల రావణుతోడి సంధి నీకొప్పు.
 రావణుం డీరామురామఁ దెచ్చుటకు - నీ విటు రాఁదగునే? కపిరాజ! 790
 యనిఁ గుబేరుని గెల్చి యతనిపుష్పకము - గొనినరావణు నెఱుఁగుట లెస్సగాదె;
 అట్టేల హరునితో నయ్యుద్రి యెత్తి - నట్టి రావణుఁ డల్పుఁడా కపిరాజ
 దేవేంద్రుఁ డాదిగా దివిజుల నెల్ల - నావిధంబున గెల్వఁడా? వానరేంద్ర!
 కౌలఁది మీఱిన హోమగుండంబులందుఁ - దలలు ఖండించి యుద్ధతగతి వ్రేల్చి
 జలరుహసంభవుఁ జాల మెప్పించి - వెలయంగఁ ద్రైలోక్యవిజయంబు గొనఁడె;
 హీనమానవుతోడ నేటిసఖ్యంబు? దానవేశ్వరుతోడఁ దగఁ జేయు సంధి”
 యనవుడుఁ గోపించి యగచరు లెల్ల - వినువీధి కెగయుచు వెస వానిఁ బట్టి
 బెడిదంబుగాఁ బెక్కుపిడికిళ్ళఁ బొడిచి - కడుమీఱి మనగి రెక్కలు ద్రెవ్వఁ గొట్టి
 ముక్కును జెవులును మొగిఁ గోసివైచి - యొక్కటఁ గడఁగిన నుదరి రాఘవుఁడు
 “దూత నేటికి నింత దొనఁగులఁ బెట్టఁ - బ్రతిగా వీని నేవక పోవనిండు.” 800
 అనవుడు రాఘవునాజ్ఞకు నులికి - వనచరు లందఱు వాని విడ్చుటయు
 వినువీధికె గసి యావినువీధినుండి - యినసూతితో శుకుం డేర్పడఁ బలికె.
 “రావణుతోఁ గపిరాజ! యేమందు” - నావుడుఁ దారాధినాథుండు గినిసి
 “తా నెంచ ద్రోహి యీధరణీశ్వరునకుఁ - గాన నాద్రోహిని గని నైఁవ ననుము
 పొరిది నేలోకంబుఁ జొచ్చిన నైనఁ - బొరిగొందుఁ గాని యేఁ బోవనీ ననుము
 పటుకార్తుకంబె యూషంబుగా నిలిపి - చటులాత్తములు పరిస్తరణము లేసి
 పరఁగఁ గెంధూళ్ళను బ్రభలుగాఁ జేసి - తరుచరస్రస్కృవతతులు చేపట్టి

సమరభూవేదికాస్థలమున నిలిచి - యమరుల కెల్లఁ బ్రియం బెక్కుచుండఁ
 గర మొప్ప వీరాంకములఁ బెల్లుబ్బి - తొరఁగుచు నున్న నెత్తురు నెయ్యి వోసి
 మహితగుణధ్వనుల్ మంత్రము ల్గాఁగ - బహురాక్షసశ్రేణి పశుకోటి గాఁగఁ 810
 దనరిన విరహనాదంబులపేర్తి - యనిమిషావలికి నాహ్వనంబు గాఁగఁ
 విడువని కాహళ వితతులమ్రోత - కడునింపుగా సామగానంబు గాఁగ
 ఘన మైన రామలక్ష్మణులకోపంబు - మునుకొని నాకోపమును మండుచుండ
 ననుపమాగ్నిత్రయంబై యుండ నందుఁ - దనదుస్రాణముల నత్తటి నాహుతులుగ
 రణమునఁ దనవీరరస మడంచుటయు - బ్రణుతింపఁగా సోమపానంబు గాఁగఁ
 బ్రకటరాక్షసవీరపశుపలలముల - సకలభూతవ్రాత సంతృప్తు లెసఁగ
 విడువక సంగ్రామ విపులయజ్ఞంబు - గడునొప్పఁ జేయు రాఘవసోమయాజి
 యటుగాక మున్నె సీతాంగనఁ దెచ్చి - యిట యిచ్చి బ్రదుకుట యిది బుద్ధి యనుము
 అని పేర్చి సుగ్రీవుఁ డాడువాక్యములు - విని శుకచారుండు వేగంబై పోయి
 యంత నావృత్తాంత మారావణునకు - మంతనంబునఁ జెప్పె మఱి రాముఁ డిచట 820
 వనధితీరంబున వనదర్భశయ్య - యొనరించి తాత్పర్య మొప్పారుచుండ
 నమృతపయోధిలో నహిశయ్యమీద - నమలచిత్తంబుననానందమంది
 మున్నున్న తనయాదిమూర్తిచందమున - నన్నరనాయకుం డతికౌతుకమున
 నవరత్నకటకమండనమండితంబు - వివిధోర్తి కామణి విపులరావంబు
 సుర్వీతసూజా మృదూపధానంబు - గర్వితాహితభిదా కాలదండంబు
 ఘోరప్రతాప కుంకుమచర్చితంబు - సారంగమదలేప సంవాసితంబు

—: శ్రీరాములు దర్భశయనము సేయుట :—

నిరతమహాదాననిపుణతానకము - ధరణీభరణధుర్యతాసమం బగుచుఁ
 బొలుపొందు దక్షిణభుజశాఖదాన - తలగడగాఁ జేసి ధరణీశ్వరుండు
 ఏవిధంబున నైన నిటు దాటి పోవఁ - ద్రోవ నా కిమ్మని తోయధి ననుచు
 రామభూవరుఁడు వారక నుపవాసి - యై మూఁడుదివసంబు లటు శయనించి 830
 తెలిడెందమున జలదేవత నిలిపి - పలుమటు నిష్ఠతోఁ బ్రార్థనఁ జేసె,
 “కడ గానరాని నీకడిఁదిచిత్తంబుఁ - బడయుటకై యేను ఒడియున్నవాఁడ
 నీ కేను మాన్యుండ నీరధివేగ - నాకిమ్ము త్రోవ యానాకారిఁ జంప”
 వని వేఁడుకొనుటయు నారామునెదురఁ - దనరారి యంతకంతకుఁ బొంగి పొంగి
 తోరంపుఁదెరలఁ జేతులు విచ్చి విచ్చి - బోరన నురువుతెల్పున నవ్వి నవ్వి
 ఘనమీనరుచినాలుకలు గ్రోసి క్రోసి - చనుమ్రోత నట్టహాసము చేసి చేసి
 తుది నిరుదిక్కులతోఁ జెప్పిచెప్పి - కదిసినసుళ్ల వక్రతఁ జూపి చూపి
 యుదధి యారాముని నొక్కింత గొనఁడ - యది యట్టిదయె కాదె యారసి చూడ

జడుఁ డైనవాఁడు దుర్జనుఁ డైనవాఁడు - కడుఁగ్రూరజీవసంగతి నుండువాఁడు
 మలుగక తనలోన మండెడువాఁడు - కులగోత్రమైనఁ జేకొని మ్రింగువాఁడు 840
 నెదు రెంత వేడిన నెఱుఁగునే పెద్ద - వదరుచు నంతంత వడి నుబ్బుఁగాక :
 కదియంగ వచ్చుచోఁ గడిఁదిచిత్తంబు - చెదరంగ విషముపైఁ జిలికించుఁ గాక :
 నడనీక తనప్రార్థనంబు గైకొనక - జడధి వొంగినఁ జూచి జానకీవిభుఁడు
 నిడుదకన్నులక్రేవ నిప్పులు రాల - ముడివడి బొమలు గ్రమ్ముచుఁ గోప మెసఁగ
 జలధిదిక్కును మఱి సౌమిత్రిదిక్కుఁ - బలుమాఱుఁ జూచుచుఁ బలికె భూవిభుఁడు.
 “వీనిగర్వము గంటివే? లక్ష్మణుండ : - నే నెంతవేడిన నింతఁ గైకొనక
 పొడచూపకున్నాఁడు పొడచూపకున్నఁ - బొడ వడఁగింపక పోనేల యిత్తు?
 నెడపక క్రోలియు నింకింపలేని - బడబానలంబె నాబాణానలంబు
 అటు చూచుఁ గాక : నాయత్తంబు కొలఁది - పటుతరమకరసర్పములు మీనములు
 గండకంబులు కూర్చకర్కటంబులును - మండూకముల నీరుమానిసుల్ పకువు 850
 లురవడి నొండొంటి నొరయంగఁ బాటి - కెరలెడి తిమితిమింగిలతద్గిలములు
 దండిరాక్షసులును దఱుచు నెగళ్లు - కొండలు మునదూరుకొని రూపుమాపి
 పరఁగుచునున్న నాబాణాగ్నిశిఖల - నెరసిన తనలోని యెఱ్ఱులో యనఁగ
 జలములఁ గప్పి యాజలచరకోటి - మెలఁగుట మాన్పించి మీఁదఁ దేలించి
 చిప్పలు గుల్లలు చిక్కంగఁ దన్నఁ - నిప్పుడ ధూళిగా నింకించువాఁడ
 సిరితండ్రి యని పెద్దఁ జేసితిఁ గాని - హరిమామ యనుచుఁ బాలార్చితిఁ గాని
 యిందుకుఁ దను వేడ నేటికి నాకుఁ - బొం దెఱుంగక తేర్చి పొంగెడుజలధి
 న న్నశక్తునిగా మనంబునం దలఁచి - యిన్ని చందంబుల నేఁచె సౌమిత్రి :
 తే విల్లు నమ్ములుఁ దెగి పొంగియున్న - యీవార్ధి నాచేత నింకుటఁ జూడు
 వనధిలో జగములు వడిఁ జూఱఁ బుత్తు” - ననుచు రాఘవుఁడు విల్లందుమాత్రమున
 బలభేది వణకె, దిగ్భాగంబు వగిలె - జలధులు గలఁగె, నాశాకరు లడఁగె,
 ధారణి గ్రుంగె, భూధరములు గూలె - నీరజాసనుఁడును నివ్వెఱగందె,
 చుక్కలు డుల్లె, శేషుండు భీతిల్లె - దిక్కులు ద్రెళ్లె, నద్దివి యెడ్డగిల్లె,
 వినకులాధీశ్వరుం డేపు దీపించి - వినుతులు శోభిల్ల విల్లెక్కుపెట్టి
 సమవర్తి సంవర్తనమయదండంబు - సమ మైనవాని నుజ్జ్వల మైనవానిఁ
 బ్రశయకాలానలప్రభ నొప్పువాని - విలయోగ్రచండాంశువిధ మైనవాని
 సాయకంబులు పెక్కు సంధించి పేర్చి - తోయధిలోపలఁ దొడరి యేయుటయుఁ
 కడఁకఁ బొంగితి నన్ను గరుణింపు మనుచుఁ - జెడక వారిధి యొరసిల్లెడుమాడ్కిఁ
 గడుమ్రోసి పర్వతాకారంబు లగుచు - గడువేగఁ దరఁగ లాకస మప్పశించె
 బలితంపురామభూపాలునిబాణ - ములు పెక్కునాఁట సముద్రునినోట 870

క్రమైదులాలలకై వడి నురువు - లమ్మహావీచులయందుఁ బెల్లెనఁగి
 పొరిది నేలోకంబుఁ జొత్తు నన్నాడ్కి - ధరియింప రాక యెంతయుఁ దల్లడిల్లె
 జలనిధి యుదక మాస్వాదింప వచ్చి - మలుగక రామాస్త్రమహిమకు నులికి
 మొగుటలు మగిడి వెమ్ముచుఁ బోవు భంగిఁ - బొగ లెడఁద్రవ్వక పొరిపొరి నెగసె.
 నొటయుచు రాక్షసు లొటలుటఁ జూపు - తెఱఁగున నొటలె నెంతే జంతుసమితి
 మనుకులవల్లభు మార్గణవహ్ని - తునుకసొచ్చిన సముదునిచి త్రవృత్తి
 ఘవతరం బగు నహంకారాదు లెల్లఁ - బెఱపేది నిలువక పెడఁబాయుకరణీ
 దైతేయులెల్లఁ బాతాళంబు విడిచి - భీతిల్లి పాటిరి పెక్కుదిక్కులకుఁ
 దనచేతి నింకక తనరినవార్ధి - ననయంబు నింకింతు నని వచ్చుచున్న
 యినకులబాణాగ్ని కెదురుగావచ్చి - యనువుగా నాలింగనము చేసె ననఁగ 880
 నుడుగ కంతయు వడి నొడఁగూడి లోని - బడబాగ్ని వారిధిపై మండఁ జొచ్చె.
 నప్పుడు లక్ష్మణుం డంతకుభంగి - నుప్పొంగి రౌద్రసంయుక్తుఁ డై యున్న
 యన్న చందముఁ జూచి యకుకుచు వచ్చి - మున్నీటి కెడసొచ్చి మోడ్పుఁగేలమద.
 “మానవేశ్వర! యిది మథనంబు సేయ - రాని కాలునివీరరసవార్ధి గాదు
 మానవేశ్వర! యిది మథనంబు సేయ - రాని రుదునిరోషరసవార్ధి గాదు
 ఈనీరు నిబ్బంగి నెఱయింపఁ దొడఁగె - మాన కిప్పుడు నీదుమార్గణవహ్ని
 వెలికి నేతెంచి దిగ్వితతితోఁ గూడఁ - గలయ లోకం బెల్లఁ గాల్చునో తగదు.
 సర్వజగద్ధితచరితంబుఁ బూని - యుర్వీశ! యీకోప ముపసంహరింపు
 నీకోపమునకు నీనీరధి యెంత? - తే కార్దుకం బింకఁ దెగఁగొన కధిప!”
 యవి విల్లు వట్టిన నతఁ డీక కోప - మినుమడింపఁగఁ గను లెటుపును బొంది 890
 యంబకం బేల? నాయంబకంబులనె - యంబుధి నింకింతు ననినచందమునఁ
 గ్రూరదృష్టులఁ గనుఁగొని యాడుగటచి - “యోరిసముద్రుంక యోడవునాకు;
 నీనీరు నింకించి నీయందుఁగలుగు - వాని నన్నింటిని వడి నీటుఁజేసి
 భర్జింతు నీవింక బంటవై నిలుపు - దుర్జనత్వమునను దొడరి నాయెదుట

—: శ్రీరాములు సముద్రునిపై బ్రహ్మాస్త్రమేయుట :—

యిదె తొడిగెద బాణ మే నారి”ననుచు - నదలించి యపుడు బ్రహ్మాస్త్రంబు దొడుగ.
 బ్రహ్మాయు నింద్రుండు భ్రమఁ గానరైరి - బ్రహ్మాండ మెల్లను బగిలిన ట్లయ్యె,
 భువనంబులెల్లను బొగిలిన ట్లయ్యె - భువనత్రయములోని భూతంబు లటచెఁ,
 గలయంగ దిశలఁ జీక ట్లగ్గలించె - వెలుఁగవు రవిచంద్రవిపులబింబములు
 అశనులు వడియె మహానీల ముడరె - నళరీరి యొటలె మహ్యగ్నులు నెగసె
 నుడుగక యొకమ్రోత యూరక మ్రోసె - జడధి యప్పుడు గ్రహసమితియు దానుఁ
 బొర్లి గెల్ల నెక్కడఁ బోయెనో యనఁగఁ - దుంగఘనము లెందుఁ దూలెనోయనఁగఁ

బటుపాష మెమ్మెయిఁ బాసెనో యనఁగఁ - జటులొగవిష మెందు సమసెనో యనఁగఁ
 బెంపెల్లనెక్కడఁ బెట్టెనో యనఁగ - సొంపెల్ల నెక్కడఁ జొచ్చెనో యనఁగఁ
 భంగంబు లేకయుఁ బరకించి చూడ - భంగంబునకుఁ దాన పట్టనం బరఁగి
 సత్త్వంబు చెడియు నాశ్చర్యంబు గాఁగ - సత్త్వసమగ్రుడై చలనంబు నొంది
 భ్రమణంబు లేకయు భ్రమణంబు నొంది - యమితవేగంబున నధికత దక్కి
 యారాముచేతి బ్రహ్మాస్త్రంబు దనకు - బీరంబు చెడి వచ్చి బిందువై యుండె.
 వరమునఁ బెరుఁగు రావణుమ సక్రములు - కర మరుదార నొక్కటఁ ద్రుంచుకొఱకుఁ
 గడఁగి రాఘవుఁ డంపగమి నాడినేయఁ - బడవాగ్ని నిడి నీటఁ బద నిడుకరణేఁ
 జింతింప దేవః నాజీవనం బెంత - యింతియ కా కని యిబ్బంగి మఱియు 910

నాసముద్రం డిప్పు డఖిలంబు చూడ - భాసురరత్నప్రభాముక్తుఁ డగుచుఁ
 బ్రజ్వరిల్లెడు పెను పడఁగలతోడ - నుజ్వలదహికోటి యొక్కటఁ గొలువ
 గంగాదినదు లెల్లఁ గడఁకతో నడువ - మంగళబహుపుష్పమాలిక లెఱయఁ
 దలకొని జలచరతతు లోలి నడువ - జలనిధి సనుదెంచి సాష్టాంగ మెఱఁగి
 కరపద్మములు మోడ్చి కడుసంభ్రమమున - నరవరాగ్రణికి సన్నుతి విన్నవించె.
 “నేను మీయలుకకు నెంతటి వాడఁ ? - భూనాథః నీవాదిపురుషోత్తముఁడవు
 వాయుభూజలనభోవహ్నా లాదిగను - నీయాజ్ఞతోనివి నిక్కువం బరయ
 నీయందు నున్నవానికి లెక్కలేవు - నీయధీనంబులు నిఖిలలోకములు
 తప్పుసేసితి నని దండింపవలదు - చెప్పు మేపనియైనఁ జేసెదఁ గాని.”
 యని విన్నపము సేయ నంత నారాముఁ - గనుఁగొని యప్పుడు గంగాదినదులు 920
 ధర శిరములు మ్రోవ దండము ల్వెట్టి - కరములు ఫాలభాగంబునఁ జేర్చి
 “శరణార్థులము రామః జగదభిరామః - కరుణింపవే మమ్ము కరుణాసముద్రః
 యభయంబు వేడెద మయ్యః యిందఱము - నభినయంబుగను నీ యబ్ధికుఁ గాచి
 శుభతరమంగళసూత్రము ల్నిలుపు - త్రిభువనాధీశ్వరః దీనమందారః
 యపరాధిఁ గాచుట యదియె నీగుణము - కృపఁ జూచి రక్షించు గీర్వాణవంద్యః
 నీమహిమల నెంచ నేరవు శ్రుతులు - నే మెంతవారమె ? యిట మిమ్ముఁ బొగడ
 దేవతామయుఁడవు దేవదేవుఁడవు - కావను బ్రోవను గర్తవు నీవః
 భూమీశః లోకేశః భూరిప్రకాశః - భూమిజాహ్నుదయేశః పుణ్యస్వరూపః”
 యని యిట్లు నడు లెల్ల సభిన్నతుల్ సేయ - విని యప్పు డారామవిభుఁడు వారలను
 మన్నించి భయమెల్ల మానుఁ డటన్న - నన్నరనాథున కబ్ధి యిట్లనియె. 930
 “సరసిజోదరః మౌనిజననుతచరణః - శరణాగతార్తరక్షకః దివ్యమూర్తిః
 తరుచరసేన యుద్ధతి నేగునపుడు - కరిమకరాదులఁ గదలంగ నీను
 ఉప్పొంగి కయ్యల కొత్తి బెల్వరిసి - తప్పింప నమ్మారుతముఁ జూచి మ్రోయఁ

గడలేక మిగుల నగాధ మైయుండు - సుడి వొడమింప నాసొంపు వాటింప
 నలరి సేతువుఁ గట్టి యైనను నడుపు - మలఘువిక్రమః యూర కై నను నడుపు”
 మనిన రాఘవుఁ డమోఘాస్త్ర మబ్ధీశు - పనుపున మరుభూమిపైఁ బ్రయోగింప
 విలసిల్లు నయ్యంపవేడిమిచేత - సొలవ కందులనీరు శోషింపఁ జేసి
 యామరుభూమి కుదాత్తుడై సర్వ - కామసమగ్రంబుగా వరం బిచ్చె,
 నది మరుదేశమై యంత నుండియును - వదలక యమ్మాడ్కి వర్తించుచుండె
 మగుడంగఁ జనుదెంచె మనుజేశుశరము - తగ నబ్ధి పూర్వవిధంబున నుండె. 940
 నప్పు డంభోనిధి యనియె రామునకు - నుప్పొంగునయమున నొప్పువాక్యముల
 “మీతండ్రిఁ దశరథమేది నీశ్వరుఁడు - దైతేయదేవయుద్ధమునఁ బెంపొంది
 నన్నయోధ్యకుఁ గొని నరనాథః పోయి - మన్నించి యప్పుడు మగుడ వీడ్కొలిపి
 పుత్రైర వచ్చితి భూతలాధీశః - యితైఱంగున మీకు నేఁ దక్కినాఁడ,
 దొరకొని కట్టు సేతువు రాఘవేంద్రః - తరుచరసేన నుద్ధతి నడపింపు.”

—: శ్రీరాములు సుగ్రీవునితో సేతువు గట్ట నాజ్ఞాపించుట :—

మనవుడు రఘురాముఁ డర్కజుఁ జూచి - పనుపు సేతువు గట్టఁ బ్రవగవుంగవుల
 రయమున నప్పుడు రవినందనుండు - ప్రియమునఁ బంచె వారిధిఁ గట్టుఁడనుచుఁ
 జని రంగదుండును జాంబవంతుండు - ఘనులైన యనిలజ గజగవాక్షులును
 పనసుండు నలుఁడును పావకనేత్రుఁ - డును గంధమాదనుండును గవయుండు
 కరమొప్ప నీలుఁడు ఘనుఁడు తారుండు - శరభుండు ఋషభుండు శతబలి బలుఁడు
 హరిరోమవక్షుండు నట సుషేణుండు - పౌరిదిఁ గేసరియును జ్యోతిర్ముఖుండు
 దధిముఖుండును వేగదర్శియు మణియు - నధికులు కపిసైనికాధిపు లెల్ల
 మ్రాకులు గొండలు మల్లటి గొనఁగ - వీకతోఁ గొనివచ్చి విషధిలో వైవ
 నొకటియు నీటిపై నుండక మునుఁగ - వికలురై కపులెల్ల వెఱగంది వచ్చి,
 వతికిఁజెప్పుటయు భూపతి యాత్మలోన - నతివిస్తయం బంది యబ్ధి కిట్లనియె.
 “నిది యేమి? కపివరు లిబ్బంగిఁ దెచ్చి - వదలక తరులు పర్వతములు వైవ
 నొకటియు నీటిపై నునికి లే” దనిన - సకలాధిపతికి నాజలధి యిట్లనియెఁ
 “బరమేశ; వినుము లోపలి కవి వోవఁ - బొరిపొరి జలచరంబులు మ్రింగె నవియు
 నమరంగ శతయోజనాయతం బగుచు - దిమి యనుమత్స్యంబు దిరుగునాలోన
 మ్రింగునామీను దిమింగిలంబోటి - మ్రింగు నా మత్స్యంబు మిగులఁ దద్గిలము 960
 జటువలె నొండొంటి నెఱ గొనుచుండుఁ - జటులసత్వంబు లసంఖ్యముల్ దేవ”
 యన విని “యట్టి మహాంబుధిఁ గట్ట - ననువేది? చెప్పవే యబ్ధీశ” యనుడు
 “వినకులాధీశ్వరః యీనలుఁ బనుపు - ఘనుడైన యీవిశ్వకర్త నందనుఁడు
 భాసుకులేశః యుపాయజ్ఞుఁ డితఁడు - దా నంతయును దమతండ్రి చే నేర్చె.

వడి వానిచేఁ దప్ప వననిధిఁ బట్టు - వడ దది యెట్లన్న : వసుధేశ : వినుము
 శకువేశ వింధ్యాద్రిచేరువ నడవిఁ - బకుకణ్వుఁ డనుముని పజ్జ నాడుచును
 మునియనుష్ఠాన మిమ్ములఁ జేయఁబోవ - మునివేల్పులను బట్టి మోరతోపునను
 వనధిలోపలఁ బాటవై చె నీనలుఁడు - చనుదెంచి యమ్ముని చయ్యన నెఱిఁగి
 చాలంగఁ గోపించి శప్తుఁ గావింప - బాలుండు తగఁ డని పరఁగఁ జింతించి
 తనసొమ్ము పోకుండఁ దాఁ దెచ్చుటకును - ననువుఁ జింతించి యాయర్భకుఁ జూచి
 తనతపోమహిమ నత్తాపసోత్తముఁడు - ఘనతరం బగు నొక్క కట్టడ సేసె.

వీయబ్దిలోపల నేతృణంబైనఁ - బాయక వీఁ డేమి పట్టి వైచినను
 అవి దేలుగా కని యవ్వరం బియ్య - నవి యంతలోఁ దేల నతఁడు గైకొనియె.

నదిగాక దేలెడు నతనిచే గిరులు - వదలక నేఁ గట్టువడియెద నిపుడు
 ధరణీశ! యీవారిఁ దగఁ గట్టు నంత - కురుభ క్తిమైఁ గొల్చి యుండెద నలుని
 రప్పింపు” మనవుడు రఘుకులోత్తముఁడు - రప్పించి యత్యాదరంబునఁ జూచి

“యోవనచరరాయ! యోమహావీర : - నీవిక్రమం బెల్ల నీఁది నెప్పెఁ
 గాన నీ విపు డబ్ధిఁ గడఁకతోడుతను - జూనికఁ గపులచేఁ బొంకంబు మీఱఁ
 దరుగిరు లందఱు తార తెచ్చెదరు - వెరవొప్ప ననదృశవిద్య యేర్పడఁగఁ
 గట్టు మంభోరాళిఁ గడఁకతో నీవు - నెట్టన నీలావు నేర్పున మెఱసి”

980

యనవుడు గరయుగం బర్ధితో మొగిచి - వినయంబుతో రామవిభునకు ననియె,
 నుర్విపై నేనిట నుదయమొందుటకు - నుర్వీశ : కలిగెఁ బ్రయోజనం బిపుడు
 దేవ ! యీజలధి బంధించెదఁ బనుపు - మావెర వెల్లను మాతండ్రిచేత
 ధారణీతలనాథ ! తగనేర్చినాఁడ - నారయ దేవరయానతిఁజేసి

నానేర్పు మీయొద్ద నరనాథ ! చెప్పఁ - గానేల ? యిపుడు సాగరము బంధించి,
 చెచ్చెర దేవరచిత్తంబువడసి - మెచ్చించువాఁడ నమ్మికఁబంపు” మనుడు
 నలినాస్తకులమణి నలునిఁ బంపుటయు - నలునితోఁగూడ వానరసేన లెల్ల
 నేలయు నింగియు నిఖిలదిక్కులును - వాలినయూర్పుల ప్రయ్యఁజేయుచును
 ఆయతశైలవృక్షావళి వైచి - తోయధిఁ గట్ట నుద్యోగించి రపుడు

రామచంద్రుండను రాజు గణేశు - దామదిలోపలఁ దలఁచి మ్రొక్కుచును

990

అరయోజనం బైన యద్రి సుగ్రీవుఁ - డురవడిఁ గొనివచ్చి యుర్వర వగులఁ
 గలయంగ దేవతాగణములు వొగడ - నలవునఁ దొలితొలి నలుచేతి కిచ్చి
 దొరకొని నలుఁడును దోయధియందు - వెరవార నిలిపె నవ్విపులశైలంబు
 తనిచేయుసేతుబంధమునకు రాము - ననుపమకీర్తికి నావిభీషణుని

వినుతపట్టమునకు విశదప్రభాతిఁ - దనరారు శాసనస్తంభంబు మాడ్కి
 నంత వానరవీరు లాశావితాన - మంతయుఁ దారయై యద్రులుఁ దరులు

నవలీలఁ బెఱుకుచు నవి దెచ్చి నలున - కవసరోచితముగా నంది యిచ్చుచును
 ఒకకొండపైనుండి యొకకొండపైకి - బ్రకటజవంబు తొప్పంగ దాటుచును
 గెరులుచు నొకకొన్ని గిరు లెత్తి కొన్ని - గిరులఁ గ్రిందలఁ బెల్లగిల్ల వైచుచును
 గొండలు తలనెత్తి గునిసియాడుచును - దెం డని కొందరఁ దిట్టనవ్వచును 1000
 గొండపైఁ గొండ యొకొండపైఁ గొండ - నొండొండ దొల్లక యుండఁబేర్చుచును
 నిమ్మల గిరు లంది యరుచేతులందు - నిమ్మపండులమాడ్కి నెగవైచుచును
 నొకడుకొండలమోచి యురవడినడువ - నొక డది పడఁద్రోచి యుబ్బి యార్చుచును
 దాటి యొకొండ బద్దండతఁ బట్టి - మీటుదునా నీవు మెచ్చంగ ననుచు
 నీతరు లీగిరు లింతవేగిరమె - త్రోతునా నలునియొద్దకుఁ బాట నిపుడు
 అని బాస లిచ్చుచు నగ్గించుకొనుచు - వనచరు లిబ్బంగి వడిఁ దెచ్చి తెచ్చి
 తరువులు నగములు తగ నిచ్చుచుండ - దొరకొని నలుఁడు సేతువు గట్టఁదొడఁగె.
 ముందటిచందాన మునుఁగక యుండె - నం దొక్కతైన నయ్యంబుధిలోన
 నట్టిచందంబున నాకపికోటి - గట్టెను గటకటా కష్టజీవనము
 గలిగె నా కని మది గలఁగెడుమాడ్కిఁ - గలయ నంభోరాశి గలఁగె నెంతయును
 నలుఁడు నిమ్మెయిఁ బదునాల్గుయోజనము - లలవడఁ దొలినాడె యబ్బి బంధించె
 నంత సూర్యుఁడు గ్రుంక నాసేతువునకు - నెంతయు బలుకాపు లిడి వలీముఖులు
 వచ్చి వేలముల నివాసస్థలములఁ - జొచ్చి యెంతేనియు సొంపుతో నుండఁ

—: చంద్రోదయ వర్ణనము :—

గృతకృత్యుఁ డగు రాము కీర్తిపుష్పములు - చతురతమై వెదచల్లినయట్లు
 కరమొప్పఁ జుక్కలు గాన్పించెనంతఁ - జిరకాలములసీమ శిశువులమామ
 పౌలుపొందుకలువల పోరానివిందు - కలసిన జక్కవకవఁ బాపుమంతు
 పాలవెల్లిని ద్రచ్చి పడసిన వెన్న - శూలి యొదలపూవు చుక్కలనవ్వ
 వెరిచకోరములకు నెలనెలపంట - యురువేది విరహాల నుడికించుమంట
 గగనంబుతోడవు దొంగలగుండెదిగులు - నొగి నబ్బి బొంకించు నూరటపట్టి
 హరిహర బ్రహ్మల యానందదృష్టి - సరసిజరిపుడైన చంద్రుఁడు వొడిచె. 1020
 వినుపారి కలశంబునిధి వెల్లివిరిసె - ననఁగ వెన్నెల పర్వె నట నిద్రలేక
 “యెన్నం దొకో సేతు వేము గట్టెదము? - ఎన్నం దొకో లంక యేము సూచెదము?
 ఎన్నం దొకో దానవేంద్రుండుఁ గూలు? - నెన్నం దొకో సీత యీరాముఁగూడు?
 నెప్పుడు వేగునో యీరేయి యింక? - నప్పుడు వచ్చితి మాత్తలో సొలసి;
 యేల వచ్చితిమి రే యెల్ల నందుండి - యోలి సేతువుఁ గట్టుచుండక మనము”
 అనుచు నవ్వనరు లందఱు నట్లు - మనమునఁ జింతించి మక్కువల్ దక్కి
 యీరేయి గడపి సంధ్యాదులు దీర్చి - చారుతరంబుగా నకలవానరులు.

నొందొరుఁ జీరుచు నుత్సాహ మొప్ప - నొందొరుఁ గడువంగ నురవడితోడ
 బృథివీధరంబులు పృథివీజములును - బృథులసత్వంబునఁ బెరికి యేతెంచి
 యంబుధిలో వైవ నపుడు సుగ్రీవుఁ - డంబరవీధికి నరిగి వేగమున 1030
 వెరవారఁగాఁ బట్టి వింధ్యాద్రిశిఖర - మరయోజనము నిడు వై నది విజీచి
 యాసుషేణునిచేతి కందిచ్చుటయును - నాసుషేణుం డిచ్చె నానలుచేతఁ
 దారాతనూజుండు దర్దురకైల - మారూఢగతిఁ దెచ్చి యబ్ధిలోవైచె
 మలయాద్రిశృంగంబు మ్రాకులతోడ - నలునకు నీలుఁ డున్నతగతి నిచ్చె
 ద్వివిదుండు మైంమండు దెచ్చి యావార్ధి - గవగూడి వైచిరి గ్రావంబు లెత్తి
 గజుఁడు గవాక్షిండు గంధమాదనుఁడు - భుజబలాధ్యుఁడు శరభుండును గవయుఁ
 డిలఁ జలియింప మహేందాద్రిశిఖర - ములు దెచ్చి వైచిరి మున్నీటిలోన
 నవి యెల్ల మునుఁగక యావేశనలుఁడు - తవిలి యంబుధిఁ గట్టఁ దరుచరు లిట్లు
 ప్రకటించి తెచ్చు పర్వతములు దరులు - నొకకేల నంది పయోనిధియందు
 మనుపంగఁ గనుఁగొని యుగ్రకోపమున - గనలుచుఁ బలిమిమైఁ గరువలిసుతుఁడు
 చయ్యన నేడుయోజనముల కొండ - నయ్యెడఁ గొనితేర నది రాముఁ డెఱిఁగి
 యనయంబు నిరుగేల నంద ననుజ్ఞ - యొనరింప నట్లని యొనరించె నలుఁడు.
 అప్పుడు కపిసేన యార్పులమ్రోత - యుష్పోంగి వారాశి యుబ్బెడుమ్రోత,
 తరుగిరు లొండొంటిఁ దాకుడుమ్రోత - తరుచరు లొండొరు ల్తగఁ బిల్చుమ్రోత,
 కుదిసి భూతంబులు ఘోషించుమ్రోత - వదలి దిగ్గజములు వాపోవుమ్రోత,
 కడునగ్గలంబుగా గగనంబు ముట్టఁ - నుడుగక పెల్లెన యురవు చింతింప
 బృందారకాసురబృందంబు లెత్తి - మందరగిరి యెత్తి మథియించునాటి
 యమృతాబ్ధిమ్రోతయో యనఁగనామ్రోత - కమలభవాండది క్తటమునునిండె
 నంతట మధ్యాహ్న మైనవానరులు - శాంతిఁ బుచ్చుటకు వృక్షంబులు చేరి
 పలుతెఱంగుల మంచి ఫలములు నమలి - నెలవులఁ జల్లని నీ శ్శొప్పద్రావి 1050
 నీడల నొక్కింత నిలిచి క్రమ్మటను - వేడుక రెట్టింప వేలంబు మిగుల
 నాకొండ లెత్తితే నరుగుండు కొండ - టీకొండలను వేగ నెత్తి తెం డనుచు
 పెక్కైనతరువులు పెక్కైనగిరులు - పెక్కుమొత్తంబులై పెక్కునఁ దెచ్చి
 యూరక నలునకు నొప్పించువారు - వారిధిలోపల వైచెడువారు;
 నట నెదురేగి పెల్లందుకొన్వారు - నిఱఁ దెచ్చి చేరువ నిడియెడివారు
 నలుఁ డందుకొనఁగ వానరు లంది యొనఁగ - బలుతరుగిరులు నిబ్బంగి మర్నాడు
 ఆసేతు విరువదియాఱుయోజనము - లీసున బంధింప నినుఁ డ స్తమించె.
 నప్పుడు సుగ్రీవుఁ డాదిగాఁ గవులు - చెప్పి రప్పను లెల్ల శ్రీరాముతోడఁ
 జెప్పి వేలమునకుఁ జెచ్చెర నేగి - యొప్పెడుసుఖనిద్ర నుండి యారాత్రి

గడపుటయును రేపకడ వలీముఖులు - వడి నందలును గూడి వారిధిఁ గట్ట 1060
 నే మేమె తెచ్చెద మెల్లభూజముల - నే మేమె తెచ్చెద మెల్ల కొండలను
 వని పాటి తరువులు నదులుఁ దెచ్చి - వనధిలోపలఁ బడవై చెడివారు
 కొంద అంతయుఁ గనుఁగొనుచుండువారు - కొందలు నీడలఁ గూర్చుండువారు
 కొందలు సేతువు గొలపెట్టువారు - కొందలు నిద్రలఁ గూర్కెడువారు
 కొందలు తెలిసిరు గ్రోలెడివారు - నందలు నీక్రియ నలసు లైయుండ
 నప్పుడు రవి చంద్రుడై తను వొసఁగె - నప్పు డెంద్రుఁడు నించె నమృతంపువాన
 యప్పుడు చల్లఁగా ననిలుండు వీచె - నప్పుడు సౌరభం బానంద మొసఁగె
 దరుచరు లంత మత్సహాలై కైల - తరువు లంబుధి మహోద్ధతిఁ దెచ్చి వైవ
 నారభనంబున కతిభీతి నొంది - వారిధిలోన జీవంబు లన్నియును
 దెరలుచు నొరలుచు దిరుఁగిఁ బాటుచును - నెఱియుచు నటఁ దల లెత్తి చూచుచును
 ముందటిపగిది నమోఘబాణంబు - ముందింప వచ్చునో మ మ్మెల్ల ననుచు
 దలఁచి యంతటిలోనఁ దగిలినభీతిఁ - దెలిసి సేతువుగట్టు తెఱఁగు నా నెఱిఁగి
 మఱి సంతనంబులు మదిలోనఁ గలిగి - వఱలు నిజేచ్ఛల వర్తించుచుండె
 బంధురంబుగఁ గపిపతులు నాఁ డబ్ధి - బంధించి రెలమి నేఁబదియోజనములు
 రవి గ్రుంకె నంత మర్కటనాథు లెల్ల - నవిరళలీల సంద్యలు వార్చి రంతఁ
 బంతంబు మెఱయంగఁ బదియోజనంబు - లింతియ గట్టుట యెల్లి యీజలధి
 నని మాటలాడుచు నరిగి వేలముల - ననుపమలీల సిద్ధానంద మొంది
 యుదయావసరమున నుర్వీకుఁ జేరి - ముదమునఁ గపిరాజముఖ్యులు మ్రొక్కి
 పని విన్నపము చేసి పరవసం బొప్ప - జని తరువులు మహాకైలంబు లెత్తి
 యనుపమలీలమై నలిశీఘ్రవృత్తిఁ - గొనివచ్చి నలునకుఁ గొమ్మని యొసఁగ 1080

—: శ్రీ రాములు ఉడుతభక్తినిజూచి సంతోషించుట :—

నప్పుడు శ్రీరాముఁ డాసేతు వెల్లఁ - దప్పక గనుఁగొనుతాత్పర్య మొప్ప
 వనధీశ్వరుండును వనచరాధిపుఁడు - దనుజనాయకుఁడును దనుఁజేరి కొల్వ
 సౌమిత్రికరముపై సౌభాగ్యలీల - వామహస్తముఁ జేర్చి వడిఁ గట్ట మీఁద
 సన్నపుదరహాసచంద్రికల్ వొలయ - నన్నరనాయకుం డటఁ జూచువేళఁ
 దరుచరేశ్వరు లెల్లఁ దరువులు గిరులు - బిరుదులై వడిఁ బేర్చి పెకలించి తెచ్చి
 వలుచేతి కొసఁగ నానలుఁ డవి పుచ్చి - తలకొని కట్ట నాతటి యొక్కయుడుత
 గొబ్బున పేతువు గొనసాగవలయు - నిబ్బలియులకుఁ దో దేనె గావించు
 వనుచు శ్రీరాముని యడుగుఁదామరలు - మనమునఁ జేర్చి యమ్మనుజేకునెదుర
 వచ్చుపుభక్తితో నల వార్ధి మునిఁగి - వచ్చి తా నిసుకలో వడిఁ బొరలాడి
 తడయక చనుదెంచి తపమేనియిసుక - వడిఁ గట్టపై ధాల్చి వనధిలో మునిఁగి

తేలి గట్టున కేగి తిరుగంగఁ బొరలి - వాలినభక్తితో వచ్చి విదుల్యై.
 నివ్వధంబున నుండ నినకులాధిపుడు - దవ్వలఁ బొడఁగాంచి తమ్మునిఁ జూచి
 “పొందుగా లక్షణః పొర్లదే చూడు - ముందఱ నొకతరుమూషకం బెలమి
 నామీద భక్తి యున్నత గతిఁ బూని - తా మేను జలములఁ దడిపి గట్టునకుఁ
 జని వేగ నిసుకపైఁ జల్లాడి తిరుగఁ - జనుదెంచి కొండలసందున రాల్చి
 కర మొప్పుచున్నది కపికులాధీశు - బురుశక్తిఁ దరుగిరు లొగిఁ దెచ్చుచోటఁ
 దా నెంతయని మది దలఁపక ప్రేమఁ - బూని సహాయమై పొదలుచున్నదియు
 కనుగొంటివే” యనఁ “గమలాప్తవంశః - కనుగొంటి భవదంఘ్రికమలయుగ్మమును
 నెవ్వఁడు మదినిల్చి యెసఁగుఁ దృణంబు - నవ్వేల్పు గిరిఁ బోలు ననినఁ గాకున్నై
 కావునభక్తియ కారణం బనఁపు!” - యనవుడు ముదమంది నలినాప్తసుతునిఁ 1100
 గనుఁగొని “మఱి బానిఁ గనుఁగొనువేడ్కఁ - బెనఁగొనుచున్నదిప్రేమ నిచ్చటికిఁ
 దె”మ్మన్నవేగంబె దెచ్చి సుగ్రీవుఁ - డమ్మహాత్మునిచేతి కంది యిచ్చుటయుఁ
 బలుదెఱంగులఁ జాలఁ బ్రస్తుతిఁ జేసి - కలితదక్షిణకరాగ్రమున దువ్వుటయు
 వల యుడుతకు వెన్క నమరెఁ ద్రిరేఖ - చులుకనై చూడ్కుల సుఖకరంబుగను
 నెంతయు సంతోష మినుమడింపంగ - నంత లక్షణుఁడును నబ్ధినాయకుఁడు
 దనుజేశ్వరుండును దరుచరాధిపులు - ననయంబు సంతోష మతిశయింపంగ
 నందందఁ గైకొని యలరుచు నుండఁ - జందనమందారచంపకక్రముక
 పున్నాగసహకారభూరుహ ప్రతతు - లున్నచో విడిపించె సుర్వీకుఁ డంత
 హనుమదంగదనీలహరిరోమకుముద - పనసాదివానరప్రముఖులు గూడి

—: శ్రీ రామాదులు సేతువునుజూచి సంతసించుట :—

కనుఁగొన నాశ్చర్యకర మైనయట్టి - ఘనతరంబైన యాకట్టపై నిలిచి 1110
 “బాపురే! యెంత నేర్పరియొకో! నలుఁడు - రూపింపఁ బెద్దయు రూఢికి నెక్కి
 యరుగు దీర్చినమాడ్కి నలవడఁ దీర్చె - దొరకొని సేతువు దుదిదాక” ననుచుఁ
 దనబాహుబలమునఁ దనవిద్యకలిమి - ఘనమైనసేతువు గట్టె నీనలుఁడు.
 అది శతయోజనం బైనట్టినిడుపు - పదియోజనంబుల పరపును గలిగి
 వెలసిన మలయసువేలాచలముల - నొలసి యెంతయుఁ జూడ నొప్పు వహించి
 మెలఁగి యాడెడు గండుమీల మైరుచులు - వెలిగెడుచుక్కల విధమున నుండ
 నిరుదెస నల్లనై యేపారు నబ్ధి - కర మొప్పుచున్న యాకాశంబు గాఁగఁ
 గలయంగ దీపించె ఘనసేతు వపుడు - వెలసిన నక్షత్రవీధి చందమునఁ
 దనునట్టుగాంచిన తనపేర్తిఁ జూచి - తనరార మన్నింపఁ దగు నని రామ
 విభుఁ డాసముద్రుని వేడుకతోడ - నభయపట్టము గట్టె నన మించి మఱియు 1120
 నప్పుడు దేవత లామింటనుండి - యప్పొరుషముఁ గన్నులారంగఁ జూచి.

“నిక్కంబు నిట్టిద నీచు మృదూక్తి - జక్క నేలగు ? దండసాధ్యుండు గాక
 యటు వేడుకొనుటయు నఖిల గైకొనమి - నిటుసేయ నేరఁడే యనకులేశ్వరుఁడ ?
 చేకొని యెవ్వఁ డీ సేతువుఁ జూచుఁ - జేకొని యెవ్వఁ డీ సేతువుఁ దలఁచు
 నతనికి విజయంబు నతులక్తి ర్తియును - వితతపుణ్యంబులు వేవేగఁ గలుగు
 నెంతకాలం బేని నీసేతు వుండు - నెంతకాలం బేని నీయబ్ధి యుండు
 నెంతకాలము రాఘవేశ్వరుక్తి ర్తి - యంతంత కెక్కుచు నానంద మొసఁగు”
 నని మదిలోపల హర్షించుకొనుచుఁ - దనువునఁ బులకలు తఱచుగా నెగఁచుఁ
 బువ్వలవానలు పొరిఁ బొరిఁ గురిసి - రవ్వేళ దేవతూర్యంబులు మ్రోయ
 నప్పుడు రఘురాముఁ డానంద మొంది - యొప్పుసేతువుఁ జూచి యొనర నిట్లనియె.
 “నెలమితో నీసేతు వెల్లకాలంబు - నలుపేర సేతువు నానొప్పుఁ గాత !”
 అనుటయు రఘురామునానతి నలునిఁ - గనుఁగొని పొగడిరి కపివీరు లెల్ల
 ముదముతో నపుడు సముద్రుండు రాము - నదనంబునకు నై న్యసహితంబుగాఁగఁ
 బొలుపారఁ దోడ్కొని పోయి దివ్యాస్త్ర - ములును దివ్యాంబరములు భూషణములు
 నొకవజ్రకవచంబు నురుభక్తి నిచ్చి - యకలంకచిత్తుఁడై యారాముఁ జూచి
 “రామభూపాలక ! రాజపుత్రులకు - నీమునివేషంబు లేల యుద్ధములఁ ?
 జారువస్త్రములు భూషణములు నిపుడు - మీరు ధరింపుఁ డిమ్మెయి నుచితంబు”
 అనపుడు దివ్యాంబరభరణంబు - అనుపమగంధమాల్యాదులు దాల్చి
 చారుతేజముల భాస్వరమూర్తు లగుచు - నారవిచంద్రులో యన వెలుంగుచును
 వనవిధి యపుడు దీవనలతో ననుప - ననిలజనీలర యంసంబు లెక్కి 1140
 సకలదేవతలును సమ్మతిసేయ - సకలలోకంబులు జయపెట్టుచుండ
 సకలతరంగిణీశ్వరు వీడుకొలిపి - సకలేశ్వరుం డనుజన్తుండుఁ దాను
 రమణీయ మైనట్టి రాక్షసలక్ష్మి - సీమంతవీధిపైఁ జెలఁగెడుమాడ్కి
 మునుకొని లంకాభిముఖుఁడు నై నడిచె - మనమైన సేతుమార్గంబున వేడ్కఁ
 దగ విభీషణుఁడు గదాహస్తుఁ డగుచు - మొగిఁ గపిసేనకు ముందట నడిచెఁ
 దనమంత్రులును దాను దర్పంబు మెఱసి - వినుతవిక్రముఁడు సువేలాద్రి నుండె
 మిగుల మొత్తంబులై మిన్నంది యంది - నగచరసేనలు నడువంగఁ జొచ్చె
 వడిఁగొని సేతు క్రేవల వచ్చువారు - విడువక త్రోవల వెస వచ్చువారు
 వేడుకతో వినువీధిఁ జన్వారు - నాడ కాడకు గుములై యేగువారు
 దోయధిలోన నీదుచు వచ్చువారుఁ - బాయలుగాఁ గూడ పఱుగిడువారు 1150
 నప్పుడు సేనల యార్చులమ్రోత - యుష్పోంగి వారాశి యురుఘోష మడఁచె
 ధివియుఁ బాతాళంబు దిక్కులు భువియు - నవిరళగతిచేత నల్లలనాడఁ
 గడునొప్పసేతువుఁ గడచి యిబ్బంగి - విడిసె రాఘవుఁడు సువేలాద్రియందుఁ

—: శ్రీరాములు సువేలాద్రి చేరుట :—

దడయక వనచరదళము లేతెంచు - కడుసంభ్రమముఁ జూచి ఘనధనుర్హోష
మడరింప బ్రహ్మాండ మవిసిన ట్లయ్యె - నుడువీధి జుక్కలు నురలె మ్రోయుచును
బెడిదంబుగా భూమి బెగడొంది యడరె - నుడుకారి వై దేహి యుల్లంబు చెలఁగె
ఖండపరశు శిరఃకంపంబుఁ జేసె - దండి రాక్షసు లెల్లఁ దల్లడపడిరి
చారులచే రామజననాథు రాక - యారావణుఁడు విని యఖిలరాక్షసుల
బిలిపించి నవరత్నపీఠంబునందుఁ - గొలువుండె నసురులు గొలువఁ బెక్కండ్లు
అంత నావృత్తాంత మంతయు నెఱిగి - చింతించి కై కేశి చిడిముడితోడ 1160
వంత గుందుచు మాల్యవంతునిఁ బిలిచి-యెంతయుఁ బొగలుచు ననియె నాతనికి
“అలఘువిక్రమశీలుఁ డారామవిభుఁడు - చలమున వానరసైన్యంబుతోడ
విడిసెను వేలాద్రి విను మింక లంక - చెడును దప్పదు బ్రహ్మశివులు గాచినను
బదుఁ డింక మనము నప్పజ్జి-కంతునికి - విదితంబుగా సీత విడు మని బుద్ధి
చెప్పివత్తము నీతి శీఘ్రంబ యిపుడు - చెప్పిన మనబుద్ధి చెవియాని వినునె ?
యైనను తలిదండ్రు లై నట్టివారు - తనయుండు ధర్మంబు దప్పి నడిచినను
దగ బుద్ధి నెప్పుట తగవు ధర్మంబు - లగు నంచుఁ జెప్పుదు ననఘాత్తః బుధులు
విను మున్నె నాకు నావిశ్రవసుండు - వినిపించె నంతయు విశదంబుగాఁగ”
ననుచు దేవరహస్య మతనికిఁ జెప్ప - విని మాల్యవంతుండు వెఱగంది కూఁతుఁ
గనుఁగొని “యది యట్ల కా కేలపోవు ?-మనబుద్ధి వినఁ డని మానంగరాదు 1170
అమ్మ ! నీవును నేను నద్దశాస్యునకు - నిమ్మహామంత్రంబు లిన్నియుఁ దెలియఁ
జెప్పుదు మనము మీస్థితిగతు లెల్ల - నిప్పుడె గదలుద మిది వేళ గాన
వలనొప్ప నావిశ్రవసునియాపలుకు - దలగ బ్రహ్మాదులు దప్పింపలేరు ;
చెప్పుము నీవు నేర్చిననీతు లెల్ల - నొప్పుగ” ననవుడు నువిద యాక్షణమె
పసిఁడిపల్లకిమీఁదఁ బరఁగఁ గూర్చుండి - యసముతో నచ్చరయతివలు మోయ
ధవళాంబరంబులు తగునట్లు గట్టి - ధవళచామరములు ధవళమాల్యములు
ధవళగంధంబులు ధవళాక్షతములు - ధవళభూషణములు తలకొని ప్రేమ
నవిరళంబుగఁ దాల్చి యతివై భవమునఁ - దవిలి దివ్యాంగనాతతి వెంట నడువ
సుతభృత్యహితబంధుసోదరుల్ నడువ - వ్రతధర్మగుణచారువ ర్తనుల్ నడువ
శ్రుతిపాఠతంత్రులు సూన్యతోన్నతులు - వ్రతధర్మగుణచారువ ర్తనుల్ నడువఁ 1180
గిన్నరగంధర్వగీర్వాణసిద్ధ - పన్నగాసురయక్షభామలు నడువ
పంకృతి యను మాల్యవంతునివనిత - సంకృతి యనుమాలి సతి కేరమతియు
మానినియైన సుమాలియింతియును - దానవాంగనలు గొందఱు వెంట నడువ
ముగ్గురుతలులు ముందఱు వెనుక - డగ్గరి నడువంగ ధవళచామర

గరుడగంధర్వాదికాంతలు వీవ - నరుగుచో నాట్యంబు లచ్చరల్ సేయ
 బంధురంబుగ మిత్రభాతః లై నట్టి - బంధుజనంబులు బలిమితో నడువ
 యూపాక్షః డతికాయః దొగి విరూపాక్షః - డేవున ముందట నేచి తో నడువ
 ముదుకకుప్పసములు ముదముతోఁ దొడిఁగి - ముదిసినరాక్షసముగ్ధులు నడువ
 సందడి జడియంగ సాహో యటంచు - ముందట ఫణిహార ముఖ్యులు నడువ
 గురుతరబహువేదమోషంబుతోడ - సరి లేని యాబ్రహ్మసభతోడఁ గదిలి 1190
 చంద్రదీధితులతో శారదాదేవి - యింద్రమందిరమున కేతెంచుకరణీ
 మందారచంద్రికా మల్లికాశ్వేత - కందలహిమశైల కర్పూరహార
 చందనగోక్షీర శరదిందురుచుల - నందమై విలసిల్లు నభినవస్ఫురణ
 మందాకినీదేవి మఱి దివినుండి - బృందారకులు దాను పృథివి కేతెంచి
 విలసిల్లువిధమున వీక్షింప నొప్పెఁ - గలితనవీనమై కై కేశికొలుపు
 వరరత్నమణిగణవలయంబు లెలమిఁ - గర మొప్ప ముత్యాలకంఠహారములు
 వెఱవొప్పఁ దనమేన విలసిల్ల నమరి - మెఱుపులఁ దగుశుభ్రమేఘమో యనఁగ
 దీపించు దేదీప్యతేజంబు గాగ - నేపారి యంతయు నిభములు నడువఁ
 బ్రబలనీలాంబుదపటలంబుభంగి - నిబిడమై రాక్షసనిచయంబు నడువ
 రథసింధు ఘోటకరాజిపై న్యములు - పృథివి బీటలు వాఱఁ బెల్లుగా నడువ 1200
 వనజోదరునిపుత్రి వాహినుల్ గొలువ - నెనయంగ నజుసభ కేతెంచె ననఁగ
 నమృతవారిధి వొంగి యఖిలదిక్కులకు - విమలమై యటు వెల్లివిరిసెనో యనఁగ
 నరిది నక్షత్రంబు లన్నియు వచ్చి - గురిగాఁగ నొకచోటఁ గూడెనో యనఁగ
 నుదధిముత్యము లెల్ల నొక్కపై వచ్చి - పొదిగొని లంకలోఁ బొడమెనో యనఁగ
 దిగ్గని వెన్నల దీవియో యనఁగ - నిగ్గెనగొడుగుల నిచయంబు మెఱయ
 విబ్బంగి నప్పు డయ్యింద్రానిసభకుఁ - బ్రాభవస్ఫురణమైఁ బరఁగ నేతేర
 విభవశుభాచార వినుతులు చెలఁగ - శుభలీలఁ గై కేశిఁ జూచి రావణుఁడు
 ముదముతో గద్దియ మొగి డిగ్గి వచ్చి - ముదితకు నందంద మ్రొక్కి కై దండ
 ప్రమదంబుతో నిచ్చి పల్లకి డించి - యమరారిఁ గొనివచ్చి యాస్థానమునకు
 దనభద్రపీఠంబు దరియఁగ నొక్క - కనకాసనం బిడి కై కేశి యందుఁ 1220
 గూర్చుండఁ దల్లులఁ గూర్చి సోదరులఁ - గూర్చినభక్తితోఁ గూర్చుండుఁ డనఁగ
 నంతరాంతరముల నందఱు నంత - నంతంతఁ గూర్చుండి రర్హ పీఠముల
 నంత నాకై కేసి యనుమతిఁ జేసి - చింతామణి భద్రసింహాసనమున
 దానవేంద్రుండును దత్ప్రకారమున - నూనినసంతోష మొప్పఁ గూర్చుండి
 యచలితమతిమంతు నమ్మోల్యవంతు - నుచితాసనంబున నుండంగఁ బనిచి
 యావేళ రావణుం డమరవల్లభుని - భావంబు గైకొని భాసిల్లుచుండె

నలయు మ్రోతయు లేని యంబుధికరణి - యల బలం బుడిగె నాయసురేశుకొలుపు
ఆలోన నమరారి హస్తము ల్దొగిచి - కైలాసనిభకేశి కైకేశి కనియె.

“జనయిత్రి యిబ్బింగి జననులతోడ - నెనయంగ నాసభ కెన్నఁడు రావు
చాలంగ నామది సంతోషమయ్యె - నేల విచ్చేసితి ? వెఱిగింపు” మనిన 1220
నప్పుడు కైకసి యమ్మల్యవంతుఁ - దప్పక కనుఁగొని తగునీతి మెఱసి
ప్రాభవస్ఫురణాధ్యుఁ బట్టికంధరుని - శోభనగుణశీలఁ జూచి యిట్లనియె.

—: కైకేశి రావణునకు హితము సెప్పుట :—

“దెలియంగ మీతండ్రిదివ్యరహస్య - మెలమిఁ జెప్పినవార్త లెఱిగింతు వినుము
సురలు బ్రహ్మాదులు సొరిదిమై మునులుఁ - దరగనిభీతిచే దనుజారిఁజేరి
తమతమయిడుమలఁ దమపాటు లెల్ల - దానవాంతకుతోడఁ దామొప్పుఁ జెప్పి
రావణకుంభకర్ణాదిరాక్షసుల - నేవగ నైనను నేపడఁగించి
కావవే దీనులఁ గరుణచే ననుచుఁ - గమలజాసనుఁ డాదిగా సుర లెల్ల
నభయదానము వేడ నతికృపాంభోధి - యభయంబు లిచ్చె నయ్యమరుల నెల్ల
నినకులంబున జనియించి రాక్షసుల - ననిలోనఁ దునిమెద నవలీల ననుచు
వరమిచ్చి సకలదేవతల వీక్షించి - తరుచులై మీరు ధరణి జన్తించి 1230
యనిలోన నాకుఁ దో డగుఁ డని పలికె-నని చెప్పె మీతండ్రి యారీతి నిప్పు
డమరులు వానరులై పుట్టి రెలమి - నమరకంటక నిన్ను నణఁప శ్రీహరియు
వనజసంభవుఁ డిచ్చువరముఁ బాలించి - యినకులంబునఁ బుట్టె నిందఱుఁ బొగడఁ
జెనటి తాటకిఁ జంపెఁ జిన్ననాఁ డేచి - మునియాగరక్షణంబును జేసి కాచె,
పదధూళిచే తాయి పడఁతిఁ గావించె - వదలక జనకభూవరువీటిలోన
నరు దరు దని జనంబభినుతిసేయ-హరువిల్లు మోపెట్టి యవలీల విఱచి
జనకభూపతితనూజను బెండ్లియాడి - మొనచిన పరశురాముని భంగపఱచి
తమతండ్రిపనుపునఁ దపసియై మునుల - కమితసత్త్వంబున నభయంబు లిచ్చె
ఘను విరాధుఁ గబంధుఁ గడువిక్రమమున - దునుమాడి విడువఁడే దోషాచరేంద్ర !
వెఱపు చెప్పుట కాదు వేయుభంగులను - వెఱవ కుండితి వేని వేతేల నీదు 1240
చెలియలి ముక్కును జెవులును బట్టి - బలిమిఁ గోసిననాఁడె పగ గెల్వరాదె!
ఘనఖరదూషణు ఖండించుమాట - విని యూరకుండుట వెఱచుట గాదె ?
మారీచు నొకకోల మడియించునాఁడు - నూరకె యొకవంక నొరిగితి వీవు
రామునిముందఱ రమణిఁ దేలేక - యేమఱుపాటున నెలనాఁగఁ గొంచు
వెనువెన్నఁ జూచుచు వెలవెల నగుచు - నెన లేని భీతిచే నెలమిఁ బాటుచును
వచ్చితి గాక భూవరుల జయించి - వచ్చితివా ? యోడి వచ్చితిగాక !
సచ్చరిత్రను రామచంద్రునిదేవి - మ్రచ్చిలి తెచ్చుట మొగతనం బగునె

వాలంబునను జుట్టి వారిధి ముంచు - వాలిఁ ద్రుంచుట నిన్ను వంచుట కాదె ?
 యిన్ని యెన్నఁగ నేల ? యినకులేశ్వరుఁడు - మున్నీరు నొకకోల మొనకుఁ దేలేదె ?
 నేఁ డోడితే రామ నృపశేఖరునకు ? - నాఁ డోడితివి గాదె ? నాకేశవైరి ? 1250
 మాటిమాటికి బేల మనుజు లటంచు - నేటికి నాడెవ వెంతయు నేచి ?
 ఘనతపోమహిమచేఁ గరుణించి నీకు - వనజభవుఁడు మెచ్చి వర మిచ్చువేళ
 నరుల నెన్నక యున్న నాటిత పెల్లఁ - దరమిడి నేఁ డిదే తలకూడె నీకు ;
 గెలు పేది యిఁక నీకు గీర్వాణవైరి - చలమునఁ గుల మెల్ల సమయింతుగాక :
 యేటి కిన్నియు నెంచ నిపు డొక్కకోఁతి - దాటి సముద్రం బుదగుఁడై పేర్చి
 లంకలోపలఁ జొచ్చి లంక శోధించి - లంకిణిఁ బరిమార్చి లలి శంకలేక
 జానకిఁ బొడఁగాంచి జననాథుసేమ - మూనినభక్తితో నొనరంగఁ జెప్పి
 మరలి పోవుచు నీదు మధువనం బెల్లఁ - బెరికి కావలికాండ్రఁ బెక్కండ్రఁ జంపి
 యక్షకుమారుతో నసురాధిపతుల - నక్షణంబున నెంద తై నను త్రుంచి
 బలిమి నట్లన యుండి పచరించి మఱియు - బలమరి లంకను భస్మంబుఁ జేసి 1260
 యావిమానములేక యసురేశ : దివికిఁ - బోవఁగా సురవరుల్ పొరిఁ బొరి నగరె ?
 యింత సేసియు మఱి యిటఁ బట్టువడెనె ? - యెంతయు నెదురులే కేర్చి పెల్లార్చి
 నీవును నీవారు నెరిచెడి చూడఁ - బోవఁడె యల వాయుపుత్రుండు తొల్త ?
 గురుసత్వమున నిన్ను గొనిపోయి రామ-ధరణీశు ముందటఁ దటుకునఁ బెట్టి
 తెచ్చితిఁ బొమ్మన్న దేవేంద్రవైరి - యచ్చట నీసత్త్వ మది యేమి సేయు ?
 నటుగాక యీలంక నగలించి పట్టి - తటుకున ధరణీపై దాటించె నేనిఁ ?
 జిందరవందరై చెదరి పల్వగల - నందఱు ద్రుంగరె ? యమరు బుప్పొంగ
 నతనికి నోడితి వసురాధినాథ ! - యతనియేలిక గెల్వ నలవియే నీకు ?
 వనచరు లని కదా వ్రాలుచున్నావు - వనచరులను గెల్వ వశమె ము న్వినుము
 వనచరుచేఁ జేటు వచ్చుఁ బొమ్మనుచు - గొనకొని నందిదాఁ గోపించి నీకుఁ 1270
 బాయ కిచ్చిన శాపఫల మెల్ల నీవ - వాయుపుత్రునిచేత వాలిచేఁ గనవె ?
 ఫాలాక్షవాసవ బ్రహ్మాదిదివిజు - లీలీల దైత్యారి యిష్టంబు నొంది
 నీలంకయును నిన్ను నిఖిలరాక్షసుల - గూలఁ ద్రోయుటకునై హైరరూపముల
 భూలోకమున వచ్చి పుట్టిరి కాక - యీలాగు వనచరు లెందై నఁ గలరె ?
 యలఘుబలుండవై యఖిలలోకములఁ - జలము పెంపున గెల్చి చనుదెంచునపుడు
 కిన్నరగంధర్వ కింపురుషాది - పన్నగగుహ్యక పక్షింద్రయక్ష
 సురవరమువివర సుదతుల నెల్ల - బిరబిరఁ జెఱలను బెట్టెడువేళఁ
 బరమపతివ్రత ల్వడవడ వణకి - పరకాంతనెవమున భస్మమై నీవు
 కులముతో బలముతోఁ గూలిపొమ్మనుచు - నలిగి శాపం బిచ్చి రది తలకూడె ;

వారికి నెక్కు డవ్వాలినందనుఁడు - వారికి నెక్కు డవ్వయుపుతుండు 1280

వారువిజ్ఞానములో వధియింప లేరె ? - వారికి నెక్కు డవ్వాలితమ్ముఁడును
సమరంబునను బలసహితంబు గాఁగ - సౌమిత్రి వినుఁ బట్టి సమయింప లేడె ?
మఱి యొక్కటియు విను మనుజాశనేంద్ర - యరయంగ నీవింక నెఱుఁగవు గాని,
రామలక్ష్మణులేల రవిసూమఁ డేల - కోమలి యాసీత కోపానలంబె
యరుదుగా బ్రహ్మరుద్రాదిదేవతలు - వరదులై యిచ్చిన వరములతోడ
హరుఁ డొసంగిన చంద్రహాసంబుతోడ - నరయు మూడరకోటియాయువుతోడఁ
గైలాస మెత్తిన ఘనశక్తితోడఁ - జలనంబు లేనట్టి సంపదతోడఁ
దక్కనిభుజబల దర్పంబుతోడ - దిక్కులు గెలిచిన తేజంబుతోడ
రాక్షసకులముతో రావణ నిన్ను - నీక్షణంబునఁ బట్టి యెరియింప లేదె ?

భర్తృపతివ్రతఁ దగ దన కీవు - కర్తృపాశంబునఁ గైకొని తెచ్చి 1290

యఱిముఱి చెఱవట్టి యాపుణ్యవతిని - మొఱిఁగిన సంకటమునఁ బుట్టువహ్ని
నిన్ను నీకులమును నీవారి నెల్ల - నెన్నిభంగులఁ గాల్చి కేల పోనిచ్చు ?
వసురేశ యిది యెట్టి దనినను వినుము - విడువక నీవు దిగ్విజయంబు చేసి
యకలంకగతి పూని యమరుల గెల్చి - సకలలోకంబులఁ జరియించు నపుడు
ప్రథమయుగంబున బ్రహ్మర్షి వరుఁడు - ప్రథితోరుసుజ్ఞానపరమార్థవిదుఁడు
పరమసాత్త్వికగుణాస్పదకుశధ్వజుని. వరపుత్రి యగు వేదవతియును దలఁపఁ
బరమపతివ్రత పాపాత్త : నీమ - వరగర్వ మంతయు వముగాఁ జేసి
సుతులతో సతులతో సోదరప్రభృతి - హితులతో భృత్యసంహతులతోఁ గూడ
నమితవిక్రముఁ డైన నతనిచే నిన్ను - సమరంబులోపలఁ జంపింతు ననుచు
వరిమురిఁ గోపించి యాధర్వశీల - మరగుచు శపియించె మఱచితే తొల్లి ? 1300
యాసతి యాసీత యైనశ్రీదేవి - భూసుత యై పుట్టె భువనరక్షకుఁడు
అదినారాయణుం డంబుజోదరుఁడు - వేదవేద్యుఁడు రామవిభుఁ డైనవాఁడు

—: కై కేశి రావణునకు రామునిమహిమ చెప్పుట :—

అసురుల మర్దింప నమరులఁగావ - వసుమతి రక్షింప వచ్చె విష్ణుండు
ఎఱుఁగ నీవును నేను నెంతటివార ? - మొఱుఁగరు బ్రహ్మరుద్రాదిదేవతలు (?)
పుట్టించుఁ బోషించుఁ బొలియించుఁ బిదప - నెట్లును గాక తా నేకమై యుండు
వతఁ డందఱికి మేటి యాతనితోడఁ - బ్రతిపోల్చుఁ దలఁచినఁ బాపంబు గాదె ?
చెదరి లోకములెల్లఁ జెడినపిమ్మటను - వదలక యుండెడువాఁడు వో యతఁడు
శరణన్న వేగనా సామజవరునిఁ - గరుణ లీలామతిఁ గాచె నీమనుఁడు ;
మధుకైటభాదుల మహి రాక్షసులను - నధికతేజస్ఫూర్తి నణఁచె నీమనుఁడు
పొచ్చి సోమకుఁ జంపి శ్రుతు లర్థితోడఁ - దెచ్చి బ్రహ్మకు నిచ్చి దీపించె నతఁడు 1310

అమృతాబ్ధిదాదచ్చి యమృతంబు వడసి - యమరులకును నిచ్చె నరయ నీఘనుడు
 భాసురంబుగ దైత్యుఁ బట్టి శిక్షించి - భూసతి నెత్తిన పుణ్యుఁ డీఘనుడు
 కడఁగి బాలుని గావఁ గంబానఁ బొడమి - తొడరి హిరణ్యాక్షుఁ దునిమె నీఘనుడు
 ధరణి మూఁడడుగులఁ దా నర్థివేడి - పెరిగి యాబలిఁ జెరపెట్టె నీఘనుడు
 రాజసంబున భృగురాముడై పుట్టి - రాజులఁ ద్రుంచిన రణదక్షుఁ డితఁడు
 తప్పక చెప్పితి దనుజలోకేశ : - యిప్పుడు దేవతాహితము చింతించి
 రాముడై జనియించె రవివంశమునను - దామసగుణ మేఁచి దనుజేశ : నీవు
 ఏమి పాపమొ కాని, యెఱుక చొప్పడదు - కామాంధునకు ధర్మగతు లేల కలుగు ?
 గొడుకుచే నైనను గూతుచే నైన - నడరి కీర్తియకాని యపకీర్తి గాని
 వచ్చు గోత్రమునకు వడిఁ బెద్దలకును - జెచ్చెట నని జను ల్చెప్పెడి దెల్ల 1320
 నరయ నిందలు రెండు ననురేశ : చూడ - మఱి యెవ్వరికి వచ్చె మనకుఁ గాకిపుడు ?
 అది యెట్టి దంటేని నంతయు వినుము - మదిఁ గొంత దలఁపక మనశూర్పణఖయు
 ఆయన పరమాత్ముఁ డనక కామించి - పోయి ముక్కును చెవు లోకార్చుకొనియెఁ
 బరసతి యన కాపపడి పట్టి తెచ్చి - కరకరిఁ గులమెల్లఁ గాల్చెద వీవు,
 ఇంతకంటెను నింద యిఁక నెందుఁ గలదు ? - పంక్తికంధర : యిట్టి పాపంబు లేల ?
 బలసి రక్షోరాజ్య ప్రముఖు లందఱును - నెలమి విష్ణునితోడ నెదిరించె కాదె ?
 చక్రంబు ఘాతకు నైరింపలేక - శుక్రశిష్యులు భువిఁ జొచ్చిరి వెఱచి
 శంక లేటికి నీవు జన్తించువెనుక - గుంకిన రాక్షసకుల మెల్ల నెగడె ;
 నని మనంబునఁ గొంత యలరుచుండంగ - దనుజేశ : తలఁపులు డలకూడ దయ్యెఁ :

—: కైకేశి రావణునికి జలప్రళయము దెల్పుట :—

జేకొని లోకముల్ చెడినపిమ్మటను - యేకమై యుదకంబు లేపారుచుండ 1330
 మక్కువ నాజులమధ్యంబులోన - నొక్కడై తనకుఁదో దెవ్వరు లేక
 బాలుడై యట వటపత్రము మీఁద - లోలతఁ దేలాడు లోకరక్షకుడు
 కమనీయ మగు సృష్టి కార్యంబునందు - విమలచిత్తంబున వెస నున్న నంతఁ
 గమలోదరునినాభికమలంబు పుట్టెఁ - గమలంబులోఁ బుట్టుఁ గమలసంభవుడు
 కమలాసనుడు సృష్టికార్యంబుకొఱకు - నమరనవబహ్మ లనువారిఁబడసె.
 వరపుణ్యు లై నట్టి వారిలోపలను - బరమాత్ముఁ డయ్యె నాపౌలస్త్యవరుడు
 గమలాస్తనిభునకు ఘనయశోనిధికి - విమలాత్ముడై పుట్టె విశ్రవసుండు
 నరుదార జన్తించి తతనికి నీవు - పరికింప నాలవ బ్రహ్మవు గావె ?
 బ్రహ్మసంతతి యేడ ? పరదార లేడ ? - ఇమ్మహాపాతక మిటు సేయు తేడ ?
 చేకొని లోకము ల్చెఱిచెద వీవు - లోకరక్షణగుణలోలురు వారు, 1340
 ధర్మఘాతకుడవై తనరుదు వీవు - నిర్మలధర్మైకనిపుణులు వారు,

మీటి తాపసులను మింగెద వీవు - వారు తాపసులను వడిఁ బ్రోతు రెపుడు,
 చేరి పరశ్రీలఁ జెఱుతువు నీవు - పరదారరక్షకు ల్పరికింప వారు
 వేదబాహ్యుండవై విహరింతు వీవు - వేదార్థసత్కర్త విహితులు వారు
 ధర్మ మెక్కడ నుండుఁ దగిలి దైవంబు - నిర్మలస్థితితోడ నిలుచు నక్కడను,
 ఎక్కడ దైవంబు లింపారుచుండు - నక్కడ విజయంబు లమరుచు నుండు,
 వర మిచ్చి చెఱచిన వనజజుతోడ - నురగకంకణుతోడ నురగులతోడ
 సురసిద్ధభేదరు ల్సుముఖులై వచ్చి - యరిమురి నీకుఁగా నడ్డంబు నిలిచి
 కాచిన నైనను గాకుత్స్థవంశుఁ - డేచిన నినుఁ జంప కేల పోనిచ్చు ?
 నొప్ప దొప్పదు చల మొప్పదు విడువు - తప్పక చెప్పితి దనుజలోకేశ ! 1350
 వాలినవరగర్వవహ్నిలోపలను - నేల కాలెదు వడి యెంతయు నేచి ?
 బద్ధవైరము మాని పరికించి నాడు - బుద్ధి నిర్మలమగు బుద్ధిలోఁ గొనుము
 తల్లిదండ్రులబుద్ధి దల మోచుధర్మ - వల్లభునకుఁ గీడు వచ్చునే తలఁపఁ ?
 దల్లి చెప్పినమాట తగ దన కీవు - ప్రల్లదంబుల మాని పరికించి వినుము
 అక్షరుం డమృతుండు నఖిలరూపుండు - పక్షింద్రవాహుఁడు పరమపావనుఁడు
 మోక్ష మియ్యఁగఁ జాలు మోహనమూర్తి - రక్షకుం డురుక్తిర్తి రణకర్మకుండు
 అదినారాయణుం డమరులఁ బ్రోవ - మోదంబుతో మునిముఖ్యులఁ గావ
 భూదేవిభారంబుఁ బుచ్చి పోవై వ - నాదశరథుని క ట్లమరి జన్మించె.
 నేరాజు జలధుల నింకింపఁ జాలు - నేరాజు హరువిల్లు నెలమి మోపెట్టి
 తృణలీల విఠిచెను దివిజు లుప్పొంగ - గుణరత్నఘనఖని కోదండగురుఁడు 1360
 మనుకులాధీశుండు మాధవుం డరయ - నినవంశుడేవి యో నిందిరాదేవి
 జగతీతనూజాత జగదేశమాత - నిగమసన్నతహృత నిగమవిఖ్యాత
 యమితగుణోపేత యైన యాసీతఁ - బ్రమదంబుతో నీతి పాటించి బుద్ధి
 సకలభూషణమణీసహితంబు గాఁగ - సకలేశుఁ డగు రామచంద్రుఁ బ్రార్థించి
 యిప్పుడె కొనిపోయి యెలమి రామునకు - నొప్పించి నీప్రాణ మొగిఁ గాచుకొనుము
 తా నొరువరములు దప్పించుఁ గాని - తా నిచ్చువరములు దప్పింపలేడు,
 గురుధర్మ పోషణగుణు విభీషణుని - హరిభ క్తితోషణు ననఘపోషణుని
 సమరవిభీషణు సత్యతోషణునిఁ - గ్రమమొప్పఁ గనుటయుఁ గడు లెస్స నీకు ;
 నతిమృదుభాషణు నావిభీషణుని - నతివేగ ప్రార్థించి యతని రావించి
 పరఁగ లంకారాజ్య పట్టంబు గట్టి - శరణు మొక్కుమా జననాయకునకు 1370
 శరణు నెటువంటి చందంబునందు - గరుణతోఁ గాచు నాకరిఁ గాచురీతి
 నని పెక్కుభంగుల నధ్యాత్మ విద్య - ఘనమతి యైనట్టి కై కేళి తనకు
 విర్మలతరపుణ్య నీతిమార్గంబు - ధర్మతత్పరబుద్ధి దగిలి చెప్పినను

దలల కెల్లను బెద్ద తల యైనయట్టి - తలతోడఁ గూడ నాతల లెల్ల వంచి
 దండప్రణామంబుఁ దగ నాచరించి - నిండినభక్తితో నిలిచి రావణుఁడు
 ఆసనత్పుతునిచే నట మున్ను విన్న - భాసురం బైనట్టి పరతత్త్వ మెల్లఁ
 దనకు సిద్ధించుటఁ దనలోనఁ దెలిసి - మనమున నెంతయు మగ్నుఁడై యపుడు
 తలకొన్న వేడ్కతోఁ దల లెల్ల నెత్తి - తలఁపక యప్పుడు తల్లితో ననియె.
 “నెఱుఁగుదు మున్ను నే నెఱిఁగినయట్టి - మొఱుగులు గలవె యామూఁడులోకములఁ
 దరమిడి యాపరతత్త్వంబుతెఱుగు - లెఱిఁగి యెఱుంగవు హృదయంబు చెదరి1380
 తల్లి : నీవెఱిఁగిన ధర్మశాస్త్రంబు - లెల్ల నిష్ఫలములై యిప్పుడు తోఁచెఁ ;
 దల్లిదండ్రులు పల్కు తప్పు లెన్నైన - నుల్లంబులో నాటి యుండవు గాని
 యామహాత్ముఁడు విష్ణుఁ డైనరామునకు - నీమేనితోఁ బోయి యే మ్రొక్కఁజాల
 హేయపదార్థమై యెసఁగు చున్నట్టి - కాయంబు పెంచుట కష్టంబు గాదె ?
 నరులు వానరులు నెన్నఁగ నెంతవారు ? - సురలకన్నను వారు కూరులే తలఁప ?
 గెలుతు నవశ్యంబు గెలుపులేకున్న - నిల రాముశరముల నీల్గుమఁ గాని,
 హీనమానవునకు నే మ్రొక్కఁజాల - మాను మిమ్మాట ముమ్మాట కోయమ్మ !
 చాలు నీబుద్ధులు చాలు నీమమత - చాలించ వై తేని జనని విచ్ఛేయు ;
 గొనకొని నీ పిన్న కొడుకుతోఁగూడి - యెనలేనిసంపద నేలు మీలంక ;
 ఈలోకసంపద లిన్ని నీకృపను - నాలోలమతి నేను ననుభవించితిని 1390
 బలిమిని గలిమిని భయ మింతలేక - బలిసి లం కేలితిఁ బదిలక్షలేఁడు
 లెలమి నాకును నెదు రెవ్వరు లేక - విలసిల్లు ప్రాభవవిభవంబు మెఱసి
 విచ్ఛేయు నగరికి వేగంబ” యనిన - నచ్చుగా రావణుం డాడుమాటలకుఁ
 గై కేళి మదిలోనఁ గడుచోద్యమంది - యాకొడుకును జూచి యనియెఁ గ్రమ్మటను.
 “వరతపోనిధి విశ్రవసుఁ డానతిచ్చు - పరతత్త్వ మదియేల పడిపోవు” ననుచు
 వనిత యప్పుడు మాల్యవంతునిఁజూచి - “మన మెంత చెప్పిన మానునే యితఁడు”
 అన విని యిట్లనె నమ్మాల్యవంతుఁ - “దెనయంగ నీవిప్పు డేల చెప్పెదవు ?
 జడునకు నార్యులు చాటువాక్యములు - కడుఁ బ్రీతిఁ జెప్పిన గా దని వినఁడు
 గానఁ గానఁడు వీఁడు కార్యంబు తెఱుగు - మానుము నీవింక మానిని ! లెమ్మ”
 అనవుడుఁ గై కేళి యట్లకా కనుచుఁ - “నెనయంగఁ జెడుత్రోవ యేటికిఁ దప్పు ? 1400
 నేతెఱంగునఁ బోవ దిది దైవకృత్య - మోతండ్రి మననీతి యుచితమే” యనుచు
 ధాతయుఁ దానును దలకెడువగల - భ్రాతలు దల్లులు బాంధవుల్ గలఁగఁ
 జని యప్పు డాసభాసదనంబుఁ బాసి - తననగరికిఁ బోయి ధర్మక్రమంబుఁ
 దననిత్యకర్తంబు దప్పక యపుడు - మనమున దెలిసి సమ్మదమున నుండె.
 వట దశగ్రీవుండు వధికదర్పమునఁ - బటుతరనిస్సాణభాంకృతుల్ చెలఁగఁ

జేయించి రాక్షస సేన వారించి - యాయోధనోద్యుక్తులై యేపుమీఱి
 యున్నమంత్రులఁ జూచి యుగ్రుడై పలికె - గన్నులఁ గోపంబు కడలుకొనంగ
 “శ్రీరాముఁ డిప్పు డీ పేతువుఁ గట్టి - వీరుడై వచ్చి సువేలాద్రి విడిసెఁ.
 బటుగతి నామీదఁ బగవాడు రాఁగ - నిట నిద్రవోవుట యే నేర్పు మీకు ?
 మీ మ్నేమి చేయుదు మీము మంత్రు లనుచు - నమ్మినవీటిడి నను నంద్రు గాక : 1410
 కాదు పో మీ రుపేక్షపరులై న - నాదెస కీడొందునా యివ్వినమున ?
 సామభేదంబులఁ జక్కఁ గాకున్న - రామునితోఁ జేర్చి రణము సేసెదను”
 అని రావణుం డాడ నఖిలరాక్షసులు - దనకిన సిగ్గులఁ దల లెత్తలేక
 యూరకుండిరి ; యూరకుండ నే లనుచు ? - ధీరుడై యావేళ దివిజారియైన
 రావణుతోడ దర్పంబునఁ దనమ - చేవవోవఁగ నింద్రజిత్తుండు పలికె.
 “దేవ : రావణ : సర్వ దేవసంఘముల - నావిధంబున గెల్పు నంతటి నీకు
 నిల యేలఁగా లేని యీరామలక్ష్మ - ణులచేత నేకీడు సూక్ష్మాను నింక
 వలదు చింతింప నే వ్రాలినవాడ - నలవు చలంబు ధైర్యముఁ గలవాడ
 నాగపాశంబుల నాకేఱఁ గట్టి - యాగతి నేపనా ? యసురాధినాథ !
 కాలకేయాది రాక్షసవీరవరులఁ - దోలనా ? దానవోద్ధురసంగరముల, 1420
 మనుజులఁ గృతులఁ దామసుల దుర్బలుల - దనుజేశ : దశరథతనయుల నాకుఁ
 జంపుటపెద్దయే సమరంబులోనఁ ? - జంపెద నీమది సందేహపడకు :”

—: రావణున కతికాయుడు నీతి సెప్పుట :—

మన విని యతికాయుడనువాడు పలికె - దనుజేశ్వరునితోడఁ దద్జ్ఞులు మెచ్చ
 “విను దానవేశ్వర ! విశదనీతిజ్ఞఁ - డనుపెంపుతోడ నీయఖిలంబు నెఱుఁగఁ
 బరులసౌమ్ముల కానపడక వర్తించు - నరనాథుఁ డిల యెల్లనాడును నేలు ;
 విది నీతి గతి యని యిచ్చఁ జింతింప - కెదు రెందు లేదని యేల చూచెదవు ?
 ఇనకులోత్తముడు నీ కె గ్గేమిచేసె ? - దనుజేశ : నీకు నాతని దేవి యేల :
 నీదై నలంకయు నిన్నును జెఱుప - నీదుష్టరాక్షసు లెత్తుకొన్నారు ;
 గావున సీత రామవునకు నిచ్చి - యావిభీషణునకు నట లంక యిచ్చి
 యూనినభక్తితో సూరకయుండి - మానితంబుగ బుద్ధిమంతుండవగుము” 1430
 అని పెక్కుభంగుల నతికాయుఁ డపుడు - తనతోడఁ బలుకంగ దనుజేశ్వరుండు
 శుకసారణులఁ జూచి కూరుడై పలికె - “నొకమానవుం డబ్బి నుటక బంధించె,
 ఘనుఁ డిట్టివాఁ డెందుఁ గలఁ డదిచిత్ర - మనయంబు రాముఁ డీ యబ్బిని దాఁచె
 ననుచున్నవారు మీ రాసేనఁ జొచ్చి - ఘనమతులై యెల్ల క్రమము వీక్షించి
 రం” డని పనిచిన రయమున వారు - దండి వానరవేషధారులై వచ్చి

—: శుకసారణులు శ్రీరాముని కపిసేనజూచుట :—

వనములయం దుపవనములయందు - ననుపమలీల మహాద్రులయందు
 వరసేతువందు నవ్వార్ధికవ్వలను - గురుగుహాంతరములఁ గొమరై నయెడలఁ
 గలయంగ విడిసిన కపిసేనఁ జూచి - తల యూచి వెఱగంది తలఁకి యాచరులు
 మేనులు గడపార మెల్లనఁ జొచ్చి - వానరసేనలో వచ్చుటఁ జూచి
 యెఱిగి విభీషణుం డేచి పట్టించి - యురక వాండ్రను రామునొద్దకుఁ దెచ్చి 1440
 “మనుజేశ ! రావణమంత్రులు వీరు - వనచరవేషులై వచ్చినవారు
 శుకసారణులు వీరు సొచ్చి యివ్వీట - సకలంబుఁ గనుఁగొని చనఁగలవారు”
 అనవుడు వారలు నతిభీతినొంది - మునుకొని చేతులు మోడ్చి మ్రొక్కుచును
 “దేవ ! రావణుడు పుత్తెంచిన చరుల - మీవిభీషణుమాట లిన్నియు నిజము
 ఏచి యారావణుం డెలమి మీసేనఁ - జూచి ర మ్మనవుడుఁ జూడ వచ్చితిమి”
 అనుటయు నవ్వచు ననియె రాఘవుడు - “వినుఁడు రావణమంత్రవిభు లౌటఁజేసి
 మిమ్ముఁ జంపుట దగు మిముఁ జంపఁగాని - మిమ్ముఁ జంపఁగ వచ్చు మే లేమి నాకు ?
 నది చెప్పనేల వీ డంతయుఁ జూడుఁ - డది చూడు మిది చూడ మనక మీరిప్పు
 డిట తెఱగొనక వీ డంతయుఁ జూడుఁ - డటఁబోయి వెనఁ జెప్పుఁ డారావణునకు ;
 నేలావు నమ్మి నీ విటసీతఁ దెచ్చి - తాలావుఁ జూపర మ్మనుఁ డాజిలోన 1450
 నెల్లి యాలంకయు నెల్ల రాక్షసులఁ - ద్రుశ్లెడి నిన్నును దునుమాడు ననుడు
 చనుఁ” డని రావణువారులఁబనిచె - జననాథుఁ డారామచంద్రుండు ప్రీతి
 వారు విభీషణువలన నవ్వీట - వారక సకలంబు వడిఁ జూచిపోయి
 రావణుఁ గాంచి యారావణుతోడ - “దేవ ! సేవంచిన తెఱఁగునఁ బోయి
 కపిసేన యంతయుఁ గనుఁగొనుచుండ - నెపమాత్రమున మమ్ము సీతమ్ముఁ డెఱిగి
 పట్టించి కట్టించి భానుకులేశు - కట్టెదిరికిఁ దెచ్చెఁ గలుషంబుతోడఁ
 జంపింపఁ దలఁచిన సదయుండు గాన - జంపింపఁడయ్యె నిజ్ఞైకవల్లభుఁడు
 సీలంకయును నిన్ను నిఖిలరాక్షసుల - నాలంబులోపల నడఁగించుటకును
 రామభూపాలుశౌర్యముఁ జెప్ప నేల - సౌమిత్రి యొక్కఁడే చాలు లంకేంద్ర !
 సురవైరి సేతువుఁ జూచితి మెందు - నెరసి వానరసేన నిండి యున్నయది 1460
 అది శతయోజనం బైనట్టి నిడుపు - పదియోజనంబుల పరపును గలిగి
 కపిసేన నెంతయు గణుతింపరాదు - కపు లాడకాడకు ఘనగిరులందు
 విడిసినసేనయు విడియు సేనయును - విడివలపట్లకు వెదకు సేనయును
 నుదధికి నవ్వల నుంచు సేనయును - వదలక మఱియును వచ్చు సేనయును
 నైయుండుటకు మాకు నాత్మలో వెఱఁగు - పాయనీవెఱపును బ్రభవించె దేవ !
 యొక్కొక్కచోటన యున్న యాసేన - లెక్కించి బ్రహ్మయు లిఖియింపలేడు

కాన నారామునిఁ గని సీత నిచ్చి - దానవనాథః మోదంబుననుండు”
 మనవుడు రావణుం డామాట లెల్ల - విన నింపుగాక గ్రొవ్వి నరొష మెత్తి
 “దేవగంధర్వు లెత్తిన నైన సీత - నేవిడుతునె యేల యీషందతనము ?
 మిమ్ముఁ గోతులుపట్టి మెదిచిన మీరు - బిమ్మర వోవుచుఁ బటతెంచినారు 1470
 వలవ దోడకుఁడు దుర్వారులై మిమ్ము - దలఁచి కోఁతులు రారు దాడిమై వెనుక”
 చని ధీరుఁడై పల్కి యారావణుండు - చని తనతో కుకసారణు ల్పడువ
 మిక్కిలిపొడ వైన మేడపై నెక్కి - యక్కపిబలముల నంతయుఁ జూచి
 యచ్చెరువంది తా ననియె వారలకు - “సీచందముననున్న యీసేనలోన
 నెవ్వఁడు ముంగల నేపారి నడుచు ? - నెవ్వఁ డెవ్వఁడు వెన్క నేమటకుండు ?
 నెవ్వఁడు శూరుఁ ? డిం దెవ్వఁడు వలఁతి ? - యెవ్వనిమాట లయ్యినసూతి సేయు ?
 నెవ్వనితో రాముఁ డిష్టంబు పలుకు ? - నెవ్వనిచే సేన యేపారియుండు ?
 నెవ్వరు రేపగ లీసేనఁగాతు ? - నెవ్వరు సామంతు లీసేనలోన ?
 నెవ్వఁడు సుగ్రీవుఁ ? డెవ్వఁడు రాము - డెవ్వఁడు ? లక్ష్మణుం ? డేరూపువాఁడు ?
 చూపుఁ డేర్పడ మీరు చూచితి రేని - కోపింప నేవారి గుణములు విన్న” 1480
 ననవుడు సారణుఁ డారావణునకు - వినుపింపఁ దొణఁగెఁ బ్రవీణత డెఱసి
 “దేవ పుళిందానదీ తీరవ ర్తి - పావకసుతుఁ డైన ప్రబలుఁ డీధాత్రి,
 వీఁడె యీలంకెల్ల వెసఁ బెల్లగిల్లఁ - బోడిమి నార్పులు బొబ్బలు చెలఁగఁ

—: రావణునకు శుకసారణులు కపిపుంగవులఁ దెలుపుట :—

గురుతరకపినాయకులు లక్షగొలువ - దరుచరసేనముందట నున్నవాఁడు ;
 అలముసత్వుఁడు నీలుఁ డనువాఁడు దేవ-జలజాస్తసుతునకు సైన్యపాలకుఁడు ;
 వీకతో దిక్కులు వెసఁ బెల్లగిల్ల - దోఁకఁ దాటించుచు దుర్దమవృత్తి
 వెఱగందఁ జేయుచు వేయుపద్దములు - మఱి నూఱుసంఖ్యలు మర్కటోత్తములు
 బలవంతు లగువారు బలసి తన్మొలువ - గొలు వున్నవాఁ దొక్కకొండయుఁ బోలె
 వాలినందనుఁ డల్ల వాఁడె యంగదుఁడు - వాలికంటెను బలవంతుఁడు వీఁడు
 అడరంగ నాచందనాద్రివల్లభుఁడు - కడుఁబ్రసిద్ధుఁడు విశ్వకర్త నందనుఁడు 1490
 విను స్లవంగంబులు వేయుఁ గోలులును - నెనుబదిలక్షలు నేపారి కొలువ
 ఘన మైనసేతువుఁ గడఁకతోఁ గట్టి - వనచరసేన నవ్వలికి దాటించి
 వ్రాలిననలుఁడు పో వాఁడు దైత్యేంద్ర - వాలినందనున కవ్వలనున్నవాఁడు
 తరుచరయూథముల్ తనుఁ బెక్కు గొలువ - సురలోకకంటక సుతరుఁ డన్వాఁడు
 తనసేనతోఁగూడ తా నొక్కరుండు - మనలంక సాధింప మండుచున్నాఁడు
 రజనీచరాధీశ : రమణీయకాంతి - రజతాద్రిఁ బోలుచు రవిపుత్రునెదుర
 బలముల నన్నింటిఁ బరిపాటిఁ దీర్చు - వలఁతి యాశ్వేతుఁ డన్వానరుఁ జూడు

గురుబలాధ్యులు వేయుకోటులు గొలువ - వఱలు నాతఁడు వేగవంతుఁ డన్వాఁడు
 చూడుము మనదిక్కుఁ జూచుచున్నాఁడు - చూడుము లంకేంద్ర సుగ్రీవసఖుని
 దగ వింధ్య కైలసుదిర్ఘనముఖ్య - నగముల కెల్లను నాథుండు వాఁడు .1500
 కొమరారు సింగపుఁగొదమయుఁ బోలే - నమరినవాఁడు లంకాధీశ : వినుము
 గాంభీర్యవారిధి కపిలవర్ణుండు - రంభుండు ఘనకేసరంబులవాఁడు
 బలువిడి నూటముప్పదిలక్ష లెలమి - గొలువ నున్నాఁ డిదిగో చూడు ! దేవ !
 కుముదుఁ డన్వాఁడు సంకోచనాచలము - నమరంగఁ బాలించు నమరారి యతఁడు
 పదికోట్లయగవరపతు లోలిఁ గొలువ - మదమున మలయు నామర్కటుఁ జూడు
 రమ్యకైలమునకు రాజైనవాఁడు - రమ్యోరు విశ్రుతోరస్థులుం డతఁడు
 నలువదిలక్షలు నాలుగువేలు - గొలువంగ లంకపైఁ గోపంబుమీఱఁ
 గుదియక యిరుఁగెలంకులఁ జూచువాఁడు - త్రిదశారి : యదె చూచితే ! శరభుండు
 బలసి తన్నెప్పు డేబదికోట్లకపులు - గొలువ నున్నాఁ డదే గురుసత్త్వధనుఁడు
 పారియాత్రాచలపతి ఘోరసమర - దీరుండు పనసుండు దేవేంద్రవైరి : 1510
 లలి నొప్పుడెబ్బది లక్షలకపులు - గొలువ నున్నాఁ డదే ! గురుబవోన్నతుఁడు ;
 సింధురగతిఁ జాయ చె న్నగ్గలించి - యందమోక్రోధనుం డనువాఁడు దేవ !
 యేనె చాలుదు లంక నిలఁ గూలఁద్రోయఁ - గా నని పూని యిక్కడఁ జూచువాఁడు
 బలవంతు లగు కపు ల్బలసి త న్నెపుడు - లలినొప్ప డెబ్బదిలక్షలు గొలువ
 గవయుఁ డున్నాఁ డదే కనుఁగొనుదేవ - వివిధప్రతాపసంవృతుఁ డైనవాఁడు
 కామరూపులు వీరు ఘనఘోరసత్త్వ, లీమెయి ననిలోన నెక్కుడౌ వారు
 తలపోయఁగా దేవ ! దైత్యులకైనఁ - గలఁగనివారు ముంగలివారు వీరు
 నడుమ నెప్పుడును సేనాసమేతముగ - నడతెంచువారి దానవనాథ : వినుము
 ఉరుభుజు ల్వివిధవర్ణోజ్జ్వలు లద్రి - చరులు నానాసహస్రంబులు గొలువ
 నీకోడ నెక్కటి నెఱిఁ బోరఁ దివురు - నాతండు హరుఁడను నగచరోత్తముఁడు
 నలు పెంతయును మీఱ నానావిధముల - నెలుఁగులసంఖ్యలు నేపారి కొలువ
 నతిసీలమేఘమధ్యస్థుఁ డై పొలుచు - శతమఖుఁ బోలి యుజ్జ్వలుఁ డైనవాఁడు
 వర్తదాతీరంబునను బుక్షనగముఁ - బేర్చి తోనేలేడు పృథుబాహుబలుఁడు
 వాడె ధూముఁడు జాంబవంతుతమ్ముండు - వాడిమిఁ దనయట్టివాఁడు తన్నొలువ
 పీలకైలంబుల నెలవెల్లదార - యై లీల నొప్పిన యాకృతు ల్లిలిగి
 యుల్లసిల్లుచు నున్నయొకకోటిసంఖ్య - భల్లూకములు గొల్వ బలసియున్నాఁడు
 తొల్లి దేవాసురోద్ధరయుద్ధకేళి - నెల్లఋరంబుల నిందుచేఁ బడసి
 వ్రాలినయాజాంబవంతుఁడు వాడె - దూలఁ డెన్నఁడు రణధూమలోచనుఁడు
 ఉక్కలుం డిదె వీనియుభయపార్శ్వముల - నొక్కొక్క యోజనం బొడలిలోఁ బొడవు

గలపద్మ సంఖ్యల కపిసేనగొలువ - సలితుం డగువాఁడు సన్నాథుఁ డతఁడు 1530
 నాకారిబిరుదు వానరపితామహుఁడు - నాకేకుతోఁ బోరి యని గెల్చినాఁడు
 దహనునివలన గంధర్వకన్యకకు - మహనీయమైన జన్మంబు దా నొంది
 పరపైన యాద్రోణపర్వతంబేలుఁ - దిరముగా జాంబూనదీతీరవర్తి
 వేయుకోటులు కపు లేవ్విడఁగఁ దన్నొలువ - నీయగచరుఁ జూడు మేచినవాఁడు
 నీలునితమ్ముఁడు నిర్జరవైరి - చాలువాఁ డింద్రసుజాలుఁ డన్వాఁడు
 కుపితమర్కటు లాటుకోటులు గొలువఁ - గపివీరుఁ డాతఁడుగ్రధనుఁ డన్వాఁడు
 కరము సంప్రీతి గంగాతీరమునను - జరియించువాఁడు శాశ్వతబాహుబి ఁడు
 చిరతరలీలమై శిశిరాద్రి వేడ్క - నిరవొంద నెప్పుడు నేలెడువాఁడు
 పదికోట్లనగచరు ల్బలసి త న్నొలువ - నదె చూడు మాగజుం డనువాఁడు దేవ :
 కోటికోటల వేయు కొమరుగాజముని - పాటిగోలాంగూల బలములు గొలువ 1540
 నదెగవాక్షుండను నతఁ డాలమునకుఁ - ద్రివశారి యౌడులు దీటుచున్నాఁడు
 ధవళవర్ణాంగు లుద్దండవిక్రములు - రవిసన్నిభులు రణరంగభీషణులు
 వివిధరూపంబుల విఖ్యాతులైన - ప్లవగసామజములు బలిసి తన్నొలువ
 నున్నకేసరిఁ జూడు మొప్పారుకాంచ - నోన్నతశిఖరికి నొడయండువాఁడు
 బహువర్ణులై పటుభాషణధ్వనులు - మహి గదలఁగ దంతమండలి వెలుఁగ
 సింగంపుఁగొదమల చె న్నగ్గలించి - పింగళాక్షంబులఁ బెద్దయు మెఱసి
 వేయుకోటలకపు లేవ్విడఁతోఁ గొలువఁ - బాయక రాము కృపారసంబంది
 తనప్రాణములు రామధర్మణీశ్వరునకు - ననయంబు నీఁగోరు నతులవిక్రముఁడు
 అమరారి వాఁడె యత్యాయతబలుఁడు - సమరకర్కశుఁడైన శతబలిఁజూడు
 వీఁడె సుషేణుండు వేకోట్లకపులు - వాఁడిమిఁ దన్నుఁ గొల్వఁగ నున్నవాఁడు 1550
 పదికోట్లయగచరపతు లోలిగొలువ - నొదవునాతనిఁ జూడు ముల్కాముఖుండు
 ఇటఁ జూడుమా వీఁడె ఋషభుఁ డన్వాఁడు - భటముఖ్యు లతనికిఁ బదికోటు లధిష
 వనచరశతకోటి వలనొప్పలుగొవ - దనరునాతనిఁ జూడు దానవాధీశ :
 కనకాద్రిదైర్యుఁ డఖండవిక్రముఁడు - ఘనభుజస్కంధుఁడు గంధమాదనుఁడు
 మొనకు వేకోట్లుగా ముయ్యేడుమొనలు - తనరఁ గల్గినవాఁడు పథిముఖుఁ డతఁడు
 విను మిరువదియొక్క వేయుశంఖంబు - లును మఱిరెండు వేల్పూలు బృందములు
 గల యల్ల మొన దివాకరసూనుమూల - బల మావలీముఖప్రముఖులఁ జూపు
 మొలయఁ గిష్కింధలో నుండెడు వారు - లలి దేవగంధర్వులకుఁ బుట్టినారు
 కామరూపముల సంగరకౌతుకముల - భీమవిక్రమములఁ బెంపారువారు
 అనికి సన్నద్ధులై యార్చుచున్నారు - కనుఁగొను వారి రాక్షసలోకనాథ 1560
 అమృతంబు బ్రహ్మచే నమరంగఁ బడసి - రమగులకంఠెను నధికులు వీరు

వినుతింప మైందిద్వివిదులనువారు - విను దేవ ! యేకాంగపీరులు పీరు
 వదికోట్లప్లవగులు బలసి కౌల్వంగ - నుదధితీరంబున నున్నారు దేవ !
 పీరులు సుముఖుండు విముఖుండు ననగ - ఘోరవిక్రములఁ గన్గొనుము లంకేశ !
 మృత్యువుకొడుకులు మిగిలినచేవ - మృత్యువుకంటెను మీఱినవారు
 మిగిలినతెగువతో మితి మేర లేని - యగచరుల్ తను భృత్యులై కౌలువంగ
 నున్నవాఁ డదె చూడు ముదధి లంఘించి - నిన్ను నీబలమును నీవారిఁ గొనక
 చనుదెంచి వనముతో జానకిఁ గాంచి - వన మెల్లఁ బెఱికి నీవరసుతుఁ జంపి
 లంక భస్మముఁ జేసి లంకిణి నొంచి - జంకెతోఁ గ్రమ్మరఁ జన్నవాఁ డతఁడు
 అవాయుసూనుండు హనుమంతుఁ డగుట - నీవును నెఱుఁగుదు నిర్జరారాతి 1570
 విను చిత్ర మొక్కటి వీఁడు బాల్యమున - నినమండలం బుదయింపంగఁ జూచి
 పెరిగినయాకటి పెల్లున దానిఁ - బరికించి ఫలబుద్ధిఁ బట్టంగఁ దివిరి
 వేగంబుతో మూఁడు వేలయోజనము - లాగగనంబున కపుడు బిట్టెగసి
 యంతటనుండి పూర్వాద్రిపైఁ బడియె - నెంతయు రయమున నీవానరుండు
 హనువు భగ్నంబయ్యె నంతనుండియును - హనుమంతుఁ డనునామ మయ్యె నీతనికి
 పీఠ లందఱును బృథ్వీధరం బెల్ల - వార యొక్కింత వడిగెల్చువారు
 ఇట్టికపిందులనేకులు దేవ - యె ట్టని సంఖ్యగా నెన్నంగ వచ్చు"
 నని సారణుఁడు పల్క నసురేంద్రుతోడ - సునిశితమతియైన శుకుఁ డర్థిఁ బలికెఁ

—: శుకుఁడు శ్రీరాముల తేజోవిశేషములఁ దెల్పుట :—

"వారల కెల్ల జీవన మైనయట్టి - యారాముఁ జెప్పెద నసురేశ ! వినుము
 వయరీతి హరినీల రత్నప్రభాతి - మెయిదాయనెంతయు మెఱసినవాఁడు 1580
 కమలంబులను బోలు కన్నుల వాఁడు - విమలనీతిస్థితి వెలసినవాఁడు
 అజానుబాహుండు నఖిరేశ్వరుండు - రాజతేజోనిధి రఘుకులోత్తముఁడు
 సత్యంబుతోపల సార మౌవాఁడు - నిత్యధర్మంబున నెగడినవాఁడు
 శస్త్రాస్త్రవిద్యావిశారదుం డఖిల - శాస్త్రజ్ఞుఁడురు కీర్తి సంపదవాఁడు
 తపనునినై నను దమతాతయనక - తపియింపఁజేయు ప్రతాపంబువాఁడు
 చక్కాడునభ మైన శరజాలములను - వ్రక్కలుగాఁ జేయు వసుమతిని నై న
 నలిగిన నాతని యలుక వైరులకుఁ-దలఁపంగ మృత్యువు దశకంఠ ! వినుము
 తెగువ నీ వాసీతఁ దెచ్చితి గాన - జగతీకుఁ డిబ్బంగిఁ జనుదెంచె ననికి
 వరశరణాగత వజ్రపంజరుఁడు - బిరుదుల కెల్లను బిరుదైనవాఁడు
 శరణన్నఁ గాచు నేచందంబునందు - దొరకొన్న యలుకకుఁ దుది లేనివాఁడు 1590
 మిక్కిలి యైన నీమీఁదికోపమున - నక్కన్నులం దెఱ్ఱ యమరిన వాఁడు
 మూఁడులోకముల నిమ్ముల నేలువాఁడు - వాడె పో రాముండు వనజాస్తకులుఁడు

వారక శుద్ధసువర్ణవర్ణాంగుఁ - డారామువలపట నట నున్నవాఁడు
 చలమున నీరేడుజగముల నైన - నలుకతో నిర్మించు నతిశక్తివాఁడు
 ఆరామునకుఁ బ్రాణ మైనట్టివాఁడు - ఆరాముతమ్ముఁ డుదగ్రవిక్రముఁడు
 భావింప ముష్టేర్చి పట్టినవాఁడు - దేవ ! యాలక్ష్మణదేవునిఁ జూడు
 మలుకమై నిన్ను నుగ్రాజిహ్వాఁ గలఁచి - చల మొప్ప లంక నిశ్యంక నేబటకుఁ
 బట్టంబు రామభూషాలునిచేతఁ - గట్టించికొని ప్రీతిఁ గ్రాలుచున్నాఁడు
 ఆవిభీషణుఁ జూడు మసురాధినాథ - భూవరువెనుక నేపున నున్నవాఁడు
 ఆరాముతమ్ముని యావిభీషణుని - చేరువ నవ్వలఁ జేరియున్నాఁడు 1600
 మహానీయతరధర్త మార్గంబువాఁడు - మహితనీతిస్థితి మరిగినవాఁడు
 మానఘనాదీన మతి నొప్పువాఁడు - పూని కిష్కింధ నెప్పుడు నేబువాఁడు
 చిరకపిరాజ్యాభిషేచనహేతు - కరహేమమాలికాకలితవక్షుండు
 గురుభుజుం డంతక ఘోరవిక్రముఁడు - సురవైరి ! చూచితే సుగ్రీవుఁ డతఁడు
 వీనికిఁ గలసేన వివరింతు వినుము - దానవనాథ ! చిత్తంబున నిలిపి
 సంఖ్య వేకోటులై చను నూలువేల - సంఖ్యలు మఱి మహాసంఖ్య నాఁబరఁగు
 నవి లక్ష గూడిన నగు బృంద సంఖ్య - యవి లక్షగూడిన నగుఁ బద్మసంఖ్య
 యవి లక్షగూడి మహాపద్మ మయ్యె - నవి లక్షగూడిన నగు ఖర్వగణన
 యవి లక్షగూడిన నగు మహాఖర్వ - మవి లక్ష గూడిన నగు సముద్రంబు
 అవి లక్షగూడ మహాసముద్రంబు - నవిలక్షతో మహదాఖ్యమై పరఁగు 1610
 నవి కోటి పో వాలియనుజునిబలము - వివరించి చూడుము విశదంబు గాఁగ
 నిది తుద మొద అని యెన్నంగ దీని - చదురుతనంబున సంఖ్య దేరాదు
 కావున రాముతోఁ గదిసి పోరాడ - రావణ ! రాదు దుర్వారమాబలము"
 అని శుకుం డెఱిగింప నారావణుండు - ఘనమైనకపిసేనఁ గలయంగఁ జూచి
 తనలోన బడబాగ్ని దరికొనుచుండ - దనరారు వార్ధిచందంబున నపుడు
 వెఱచియుఁ దనలోని వెఱ పడఁగించి - వెఱవనిగతిఁ గోపవివళుడై పలికె
 "మంత్రి యేలికచిత్తమార్గంబు దప్పి - మంత్రంబుఁ జెప్పునే మన సెల్ల విఱుగ ?
 నేతెఱుం గెఱుఁగక యెదిరి నాయెదుర - నీతెఱంగునఁ బల్కు టిది మీకుఁ దగునె ?"
 యనవుడుఁ దలలెత్త కచ్చోటు వాసి - చని రప్పు డా శుకసారణు లంతఁ
 జనిన పిమ్మట నాప్తసచివులు దాను - దనుజాధినాథుఁ డెంతయును జింతించి 1620
 వారి వీడ్కొల్పి దుర్వారుడై వైర - మార విద్యుజ్జిహ్వాఁ డనువానిఁ బలిచి
 "రామునిధనువు శిరంబును బోలె - నీమాయ నతివేగ నిర్మింపు" మనిన
 నతఁ డది నిర్మించి యర్ధిఁ దెచ్చుటయు - నతనికి మెచ్చు ప్రయంబున నొసఁగి
 సురుచిరంబైన యశోకవనమున - కరిగి యాదశకంతుఁ డవనిజఁ గనియెఁ.

బెల్లగునీవగఁ బెట్ట నేమిటికిఁ - దల్లి నన్నన వసుంధరదూరుకరణిఁ
 దల వంచుకొని విన్నదనమునఁ దూలి - సొలవక ధాత్రిఁ జూచుచు నున్నదాని
 నొడలఁ జిత్తములఁ బెం పొదవు దావాగ్ని - యుడికిపొంగుచు వెలి కురుకుదునున్న
 రాక్షసుపై రోషరసధార లనఁగ - నక్షీణబాష్పధారావళి దాని
 పుత్రి యీదురవస్థఁ బొందితే యనుచు - ధాత్రి దానును బరితాపంబు నొంది
 యాలింగనము నేసినట్టచందమున - ధూలి గప్పినమేనితో నున్నదాని 1630
 రావణ ! నిన్ను నీరాక్షసకోటి - నేవిధంబునఁ ద్రుంప కేనేల పోదు ?
 నవి వానిక్రూరధర్మాదిదైవంబు - గొనకొన్నకైవడిఁ గూర్చున్నదాని
 నమరారులను నీరసావనీజములఁ - దమకించి తా విటతాటంబుసేయు
 నని దరికొను విలయానిలుపగిదిఁ - దనరు నిట్టూర్పులఁ దలు చైనదానిఁ
 — : సీతకు శాంబరీమాయచేగిల్పితం బైన శ్రీరాములశిరోధనువులనుజూపి

వెలపించుట :—

గని చెడఁ దలఁచిన కష్టదానవుఁడు - తనదిక్కుఁ జూడని ధరణిజ కనియె.
 “వెరవు చాలని యవివేకి దానవుల - ఖరదూషణాదుల ఖండించె ననుచు
 జనకనందన : రాము శౌర్యంబు నమ్మి - నను గణుతింప వెన్నఁడుఁ జిత్తమునను
 వసమునఁ గవులతో నంబుధి దాటి - యసముఁడై యాసువేలాద్రిపై నుండి
 యలసి నిద్రింపంగ నగచరసేన - నలమి యీరాత్రి ప్రహస్తుఁ డన్వాడు
 నాకూర్చుబంటు చూర్ణంబుగాఁ జేసి - కాకుత్స్థసురుకార్తుకంబును దలయు 1640
 గొని వచ్చె రాముని కూర్తి తమ్ముఁడును - వసచరాధిపుఁడును వగచుచునుండఁ
 దప్పించుకొని పాతెఁ దావిభీషణుఁడు - చుప్పనాతిని ముక్కు సురియచే గోయు
 నాపాపమునఁ బాతె నపుడు నీమఱఁది - వాపోవుచును జాంబవంతుఁడు పఱచె
 నూరక యంగదుం డూడంగఁ బాతె - దారితప్పునఁ బోయెఁ దారుండు భీతి
 నీలుండు శరభుండు నిలిచి పోరాడి - వ్రాలిరి మేనులు వ్రయ్యలై జగతిఁ
 బోక నిల్చి సమీరపుత్రుండు వడియె - మోఁకాళ్లు విఱిగి రాముని బాయలేక
 నెత్తులు గ్రక్కుచు నేగె సుషేణుఁ - డుత్తలంబున ధూముఁ డుదధిలోఁ బడియె
 జెయ్యెత్తి మ్రొక్కఁ గూల్చిరి దధిమూఖుని - మాయచే గేసరి మయి దాచిపోయె
 కుముదుండు తలఁ దెగఁగొట్టినఁ బడియె - సమసె మైందుఁడు వీగించనియెను నలుఁడు
 వనసుఁ దెఱింగి దబ్బర వచ్చెననుచుఁ - బనసచెట్టును బోలి బ్రమసి తావిలిచె 1650
 నాలంబులోపల నఖిలవీరులును - గూలుటయును జూచి కూడినభీతి
 జివ్వఁజాలించి వచ్చినకపు లెల్ల - నవ్వంగఁ బరుగెత్తె నలినాప్తసుతుఁడు
 నేతువుఁ జూడ వచ్చినకపు లెల్ల - భీతిచే నిల్లాండ్ర బిడ్డలఁ దలఁచి
 ముగిసె కార్యం బని మొదలిఁపెంకులకుఁ - దగఁ గొట్టఁ బాఱిరి దైత్యులు దరుమ

గానం గజాస్య రాఘవనాస విడిచి - నానారులకు నెల్ల నాథవై యుండు
 నాయంట దాసీజనము లైదువేలు - పాయక మణిమయాభరణము ల్లాల్చి
 యచ్చరు ఆన్నవా రతివ : నీసేవ - కిచ్చెద నీమన సిమ్ము నాకిపుడు,
 విరిదోఁటరోఁ గల్పవృక్షంబు లైదు - తరుణి : నీముడిపువ్వు దండల కిత్తు
 నమరభూధరరోహణాచలమణులు - రమణి : నీకిత్తు నకారతులఁ దేలింపు
 నామీఁదఁ గామధేన్వావిధేనువుల-భామిని : నీయింటి పాడి కే నిత్తుఁ 1660
 గొమ్ము ముప్పదిరెండుకోట్లచేరువలు - నెమ్మి నందొక్కొక్కనికి వేయివేయి
 (?) దానవబలపద్మ మాప్తంబునాకు - దీన బోఁ గెలిచితి దేవతాధిపుల
 నాబలం బెల్ల నీయడుగులు గొలిచి-యోజాల : యిటమీఁద నుప్పొంగఁ గూర్తు”
 ననుచు విద్యుజ్జిహ్వాఁ డనువానిఁ బిలిచి - వనజాక్షి ముందట వైవఁ బంచుటయు
 “దనుమధ్య : యిదె రాముతలయును విల్లు” - నని యటువైచి వాఁ డరిగె నవ్వుచును
 దలకొని రామభూధవుఁ డిప్పు డసుర - తల లెల్ల ద్రుంచు నుద్ధతి రణస్థలిని
 దలఁకకు నీపతి తలయు నింపారు - నిలధర్మగుణముతో నిఁక ననుమాడ్కిఁ
 దరలాక్షి యాతల తప్పక చూచి - కర మొప్పురాని కన్నులు మోము
 దలకట్టుమౌళి రత్నప్రభావళియుఁ - బలువరుసయుఁ గర్ణభాతియు మోవి
 తలపోసి రాముని తలయకాఁ దలఁచి-బలుమూర్ఖఁ బాల్పడి వడియె నాధరణి 1670
 యిది బొంకు నీపతి కేమియుఁ గాదు - సుదతి నీ కీమాయ చూడఁగా డనుచుఁ
 దనయురస్థలికి నత్తన్వంగిఁ దివిచి - కొనియెనో కాక యీకుంభిని యనఁగఁ
 బడి యంతఁ దనలోనఁ బడఁతుక దెలిసి - యడరెడుశోకాగ్ని నలయుచుఁ బలికెఁ
 “గటకటా కైకేయి కలహంబుఁ బన్ని - యటు క్రుంగఁజేసితె యిక్ష్వకుకులము :
 నీరాఘవేశ్వరుం డెగ్గేమి సేసె : - నూరక యడవుల నుండంగఁ బనుప
 వనధి బంధించితి వచ్చి నీవింకఁ - గొనిపోయె దనియెడి కోర్కి దీపింపఁ
 బెద్ద నమ్మితిఁగదా పృథ్వీశ : నిన్ను - నిద్దెస నాదైవ మిటు సేయు పెఱుఁగఁ ?
 నాకును నీకుఁ బ్రాణం బొక్క టగుట - గాకుత్స్థ : యిటు బొంకుగాఁ జేయఁ దగునె ?
 పతికంటె ముందటఁ బ్రాణముల్ విడుట - కతివగా నైతినే ? నర్కకులేశ :
 యెఱుఁగుదు గాకేమి యడరి నీకడకు - నరనాథ : పుత్రైంతు నాదుప్రాణముల 1680
 వసుధ నాతల్లి నావరుడవు నీవు - వసుధ కౌఁగిటఁ జేర్చ వావియే నీకు :
 జనకుచే న న్నగ్నిసాక్షిఁ జేపట్టి - కొనివచ్చి యిటుసేయఁ గూడునే నీకు :
 నెట్టాకో రామ నీ విట నూరకున్నఁ - గట్టడిప్రాణముల్ గ్రాగవయ్యెడిని ;
 గ్రాగని యప్పుడే కారణం బీవు - గ్రాగుట నిక్కంబు గాకుండు” ననుచు
 వీవిధంబున సీత యేడ్చుచు నుండ - దౌవారికులు వచ్చి దనుజేశుఁ గాంచి
 “దేవ : కార్యంబు లెంతేని బుట్టుటయు - నీవరమంతులు నిన్సభాస్థలికి

వరుగుదె మ్మని ప్రహస్తాదులు వచ్చి - తరమిడి యున్నారు దారపట్టమున”
 నని విన్నవించిన నారావణుండు - చనియె శీఘ్రంబున సభకు నత్తఱిని,
 దనుజుండు చనఁగ నాతలయును విల్లు - విన విస్తయంబుగా వెన మాయమయ్యె
 నారావణునిలక్ష్మి యంతలోపలనె - బోరన మాయమై పోవు నన్నట్టు 1690
 ఇదెరాఘవుఁడు వచ్చె నెత్తిపై ననుచు - ద్రిదళారి యెంతయు ధీరుడై కడఁగి
 వేగులు వారిచే విన్నవార్తలకు - వేగ నిస్సాణంబు వ్రేయంగఁ బనిచి
 తనసేనఁ గూర్చు బ్రధానులఁ బనిచె - జనకనందన నంత సరమ వీక్షించి
 “యేల మాయమ్మ ! నీవిటు ప్రలాపింపఁ ? - బోల దీవార్తలు బొంకు గానోపు
 వనిత ! నీముందట వైచినశిరము - దనుజుని మాయగాఁ దలపోయ వలదె ?
 వనజాక్షి యశుర దుర్వాక్యంబు లెల్ల - విని యేను బోయితి వెనుకనే యరయ
 నావార్త విను రాముఁ డని కెత్తె ననుచు - దేవారి యెంతయుఁ దిరుగంగఁబడియె,
 నదె విను నిస్సాణహాననఘోషంబు - లదె విను మా రాక్షసావళియుగ
 రథముల మ్రోతయు రథికసారథుల - పృథులభాషణములు పెల్లుగా మ్రోసె.
 నటుఁ గాన రామున కావద లేదు - కుటీలకుంతల ! నీవు గుందంగ వలదు” 1700
 అని చెప్ప నాలంక యగలనార్చుచును - వనచరసేనలు వచ్చుటఁ జూచి
 “యంతరంగమున బిట్టవరి రావణుఁడు - చింతించి మంత్రులఁ జెచ్చెరఁ బిలిచి
 యదె రాఘవుఁడు వచ్చె ననికి మీ రిపుడు - విదితవిక్రమశక్తి వేగంబు పోయి
 మనుజుల నిద్దట మడియించి రండు - వనచరసేనల వధియించుఁ డోలి
 వరుగుఁడు లెం” డన్న నారావణునకు - వరసీతిమతి మాల్యవంతుఁ డిట్లనియె.

—: మాల్యవంతుఁడు రావణునితో నీతి సెప్పుట :—

“నుచితకాలంబున నొప్పుగుసంధి - యుచితకాలంబున నొప్పు వైరంబు
 గాన నయోచిత కార్యంబుసేయు - వానికి రాజ్యంబు వర్తించుచుండు
 నధముతో విగ్రహ మధికుతో సంధి-బుధులమతంబునఁ బోనిచ్చు టొప్పు
 వలవదు మనకంటె వనజాప్తకులుఁడు - బలవంతుఁ డగువాఁడు బలవైరివైరి
 దైవకార్యంబుగా ధరఁ బుట్టినాఁడు - దైవబలంబు నాతనియందె కలదు 1710
 ఆరయ ధర్మాత్తుఁ డది చెప్ప నేల ? - వారక ఋషుల దీవనలు గన్నాఁడు
 సురల బాధించి భూసురల మర్దించి - యురుపాపబుద్ధివై యుండుదు వీవె
 గెలుపు ధర్మముదెసఁ గీల్కొనుఁ గాని - యిల నధర్మముదెస నేల వర్తించు ?
 నక్కమలజుచేత నటు నాఁడు వరము - తక్కినవారిచేతను జావకుండఁ
 బడసీతి గాని యిబ్బంగి నీమీఁద - నడతెంచునరుల వానరులను గెలువఁ
 బడయవు నీ వెన్ని భంగుల నైనఁ - జెడుట తథ్యము వీరిచేతను నీవు ;
 దాని కింతటికిఁ బ్రత్యక్షంబుఁ జూడు - మానై నవిపులహోమముల ధూమములు

జడిసె రాక్షసుల తేజంబులు మాసె - నుడుగక మనవీట నొప్పము ల్బుట్టె
 నటుగాన నాదినారాయణుం డతఁడు - ఇటునేయుటకుఁ బుట్టె నిద్దరమీఁద
 రామునితోడ విగ్రహ మొప్పదుడుగు - రామునిబాణపరంపర లెట్టు 1720
 వలదు రామునిఁ గని వనిత నొప్పించి - కుల మెల్ల రక్షించుకొనుము లంకేంద్ర :
 యనవుడు దశకంఠఁ డమ్మాల్యవంతుఁ - గనుఁగొని రోషనంకలితుఁడై పలికె.
 “మిగులఁ దేజంబున మేటినై యెందు - నెగడిన నాయొద్ద నీపగవానిఁ
 జెప్పెదుః నిన్నేమి సేయుదు నింక - నెప్పుడు మాన వయ్యెదు పంచతనముః
 సీత నేమిటి కిత్తు సీతనిచ్చుటకు - భీతి నాకేమిటఁ బేర్చె నింతటనె ?”
 యని మీటి పలికిన నమ్మాల్యవంతుఁ - డనియె నామాట నీ వాత్తఁ గైకొనక
 యారామచంద్రుని నాలంబులొన - శూరత గెలువంగఁ జూతుము గాకః
 యెందుఁ బోయెద మని హెచ్చి కంటకము - లందందఁ బలుకుచు నలుకమైఁ బోయెఁ.
 బోయినపిమ్మట బుద్ధిలోఁ దలఁచి - యాయసురేశ్వరుం డప్పుడు గడఁగి
 యలఘుబలాధ్యుఁ బ్రహస్తునిం బనిచె - దొలితొలి బలుకాపు తూర్పువాకిటికి 1730
 దక్షిణంబున మహావరమహాపార్శ్వ - లక్షణబలయుతులై యుండఁ బనిచె.
 వారక పడమటి వాకిట నుండ - శూరత నటఁ బించె సుతు నింద్రజిత్తుఁ
 దనమాటుగాఁగ నుత్తరపువాకిటికి - జని యుండుఁ డని పంచె సారణశుకుల
 నందఱికిని ముఖ్యుఁ డై పురమధ్య - మం దుండఁగా విరూపాక్షునిఁ బనిచె
 నీవిధంబున లంక కెల్లఁ గాపిడుచుఁ - రావణుం డంతఃపురంబున కరిగె,

—: శ్రీరాముఁడు లంకాపురవై భవముఁ జూచుట:—

నంత నక్కడ రాముఁ డనుజు నర్కజుని - నంతకన్నను హితుం డగు విభీషణుని
 వాలితనూజుని వాయునందనుని - వాలిన యాజాంబవంతు సుషేణు
 నాలోన రప్పించి యందఱితోడ - నాలోచనంబునకై కూర్చి పలికి
 “నవగుణంబున కెల్ల నాలయం బైన - దివిజారి లంక యేతెట గొకో యింకఁ
 జూతమా యేర్పడఁ జూడుఁడా యొకని-చేతఁ దత్కుల మెల్లఁ జెడుట సిద్ధంబు” 1740
 నని పల్కి యారాముఁ డనుజుండుఁ దాను - నినసుతుఁ డాదిగా నెల్లవానరులుఁ
 గొలువంగ వచ్చి యెక్కుడు వేడ్కతోడ - నలరుచు నాసువేలాచలం బెక్కి
 గుణములు గలవాఁడు గోత్రంబునందుఁ - బ్రణుతికి నెక్కునిబ్బంగి నన్తాడ్కిఁ
 గనియె రాఘవుఁడు లంకాపురం బపుడు - దనచేతఁ గడక సాధ్యం బగుదాని
 ననిలజుఁ బట్టిన యంతనుండియును - దనరార లోపల దరికొన్న చిచ్చు
 నాఁడు నేఁడును మండు నామజీప్రభలఁ - బోఁడిమి గలుగు గోపురములదానిఁ
 గడు నొప్పునారాము ఘాతకుఁ జొనుప - మిడికెడు రావణమృగముఁ బోసీక
 విలయకాలుండను వేటకాఁ డర్థి - వెలివారు వారిన విధమునఁ జూడఁ

దనరారు పెద్దకొత్తడములతోడఁ - గనుఁగొన నొప్పు ప్రాకారంబుదాని
 రావణుఁ బొరిగొన రామ రమ్మనుచుఁ - జేపీచుపడగలఁ జెలు వైనవానిఁ 1750
 మహనీయతోరణ మంగళసూత్ర - మహిమతో నంబరమణిసంగమమునఁ
 దళతళ వెలుఁగు నద్దంబుల నొప్పి - చెలువారఁగా దట్టు చేతులు గలిగి
 పగలును రేయును బాయక కూడి - మగలచే నొప్పు కొమ్మలు గలదాని
 నెనఁగ నారాము కట్టెదిరికిఁ గాలుఁ - డసురేశుఁ డనులులాయముఁ బట్టితేర
 నొరపుగాఁ ద్రవ్విన యోదంబు లనఁగ - నెరసినపరిఘల నెలకొన్నదాని
 కైలాస మమరారి క్రమ్మఁ బెఱికి - మేలై నపేర్తి నిర్మించినమాడ్కిఁ
 దనరారి యల మిన్ను దాకి తెల్పునను - గనుపట్టు మేడలు గలిగినదాని
 ఘనలక్ష్మి నెదురుకోఁ గడఁగె రామునకు - నని చెప్పునట్టి తూర్యధ్వనిదానిఁ
 జిలుకలవలుకుల చెలువు వహించి - యశులనాదంబుల నానందమంది
 కలకంఠరవములఁ గడుఁ బ్రీతిఁ జేసి - పలికెడుశారికాస్పారత మెఱసి 1760
 పల్లవపునచయ పల్లవం బగుచుఁ - బల్లవంబుల రాగభరితంబు లగుచుఁ
 గడివోనిపూవుల గంధంబువలన - నెడపక నందంద నింపులు చూపఁ
 జెప్పఁ బెక్కగుచు నేచినయట్టితరుల - నొప్పెడివనముల నొప్పారుదానిఁ
 గమలకెందును మనఃకమలంబు లై న - కమలాకరంబులఁ గర మొప్పుదాని
 వటు చోద్యపడి చూచు నారాఘవునకు - బటుతరోద్యత్ప్రభాభాతి తా నొనఁగి
 యాకాశమణి గుంకె నపరాద్ధిలోనఁ - గాకుత్స్థమణి నమస్కారంబు సేయ
 నారాముఁడును సువేలాద్రియం దుండి - యారాత్రి గడతేర్చి యంత వ్రేగుటయు
 గవులు వినోదంబుఁగాఁ బెల్లరేఁగి - విపినంబులం దెల్ల వెసఁ జొచ్చి చొచ్చి
 యందలిశరభసింహాదులనెల్ల - నందందఁ దోలుచు నార్చుచుఁ దిరుగ
 నట్టికోలాహలం బంతయు లంక - ముట్టి రాక్షసుల నెమ్ములు పగిలింప 1770
 నది విని రావణుం డది యేమి రవము ? - పొదుఁ డని వచ్చి గోపుర మెక్కి చూచె
 నప్పుడు గోపురం బతనితోఁ గూడ - నొప్పెఁ జూపరులకు నుజ్జ్వలం బగుచుఁ
 నవళాతపత్రము ల్దలుచుగాఁ బట్టి - ధవళచామరములు తలుచుగా వీవఁ
 కొరిపొరి సురదంతి పోటుల నమరు - నురమునఁ బతకంబు లొనరుచుఁ గ్రాల
 నాయతరత్నసింహాసనాసీనుఁ - డై యెంతయును బొలుపారె నెయ్యెడను
 కురాచలము మీఁది యర్కునితోడి - యుపమకు మాత్రుడై యుజ్జ్వలం డగుచు
 హువిధ రాక్షసపరివృతుం డగుచు - మహితాయుధప్రభామండలంబులను
 పులుపులు గల నీలమేఘంబు వోలెఁ - దఱచుగా మెఱసి మదంబులుఁ గురియ
 కెనఁగంగ నాదానవేశ్వరుం డప్పు - డసమానుడైయుండె నాగోపురమున
 సుహనీయరావణ మహిమచేఁజేసి - మహితవిద్యుత్ప్రభామండలం బై న 1780

గోపురం మపుడు దృగ్గోచరం బైన - భూపాలతిలకుఁ డద్భుతమంది పలికె.

“రా విభీషణ ! గోపురంబున వచ్చి - యీవిధంబున నున్నయితఁ డెవ్వఁ డొక్కఁ ?

ప్రళయకాలమునాటి భానుబింబముల - వెలుగులపొది పోలె వెలుగుచున్నాడు”

అనుడు విభీషణుం డారాముతోడ - ననియె “నయ్యసుర మాయన్న రావణుఁడు

సురనాథు సురలను సుక్కించువాఁడు - సురకామినులఁ జెరఁ జొనిపినవాఁడు

ముల్లోకములఁ దనమూర్తిచే హల్ల - కల్లోలమై పడఁ గావించినాఁడు”

అనవుడు సుగ్రీవుఁ డారాముతోడ - ననియె “మీయెదుట నీయసుర గర్వించి

—: సుగ్రీవుఁడు రావణునితో మల్లయుద్ధము చేయుట :—

వైభవమిటు చూపువాడె శ్రీరామ ! - యీభంగినుండ నే నెట్లోర్తు” ననుచుఁ

గుటిలవర్తనుఁడును గూరుండు నగుచు - నటు తల లెత్తిన యసురారిమీఁద

నకుటిలశౌర్యసంపన్నుడై యపుడు - ప్రకటదివ్యాంగసువర్ణుడై పేర్చి 1790

మస్తకకోటీర మహితశృంగముల - విస్తరోరస్థల విపులసానువుల

గురుకౌని వాఁ డొక్కకొండయై యున్న - బిరబిరఁ బడవచ్చుపిడుగుచందమున

వెస నగ్గలముగ సువేలాద్రినుండి - యసురేశ్వరునిమీఁది కర్కజుం డెగసి

దేవారిరావణుఁ దృణముగాఁ జూచి - “రావణ ! విను మేను రామునిబంట

మాకు నీవైభవమా చూపె”దనుచు - వీరతో మకుటముల్ వెస దొల్ల వ్రేసె

వ్రేసిన నులుములై వెలుగుచు రాల - భాసురకోటీర పంక్తి యొప్పారెఁ

గాలరుద్రుఁడు మిన్ను గదగొని వేయ - రాలు తారాగ్రహరాజిచందమునఁ

జాలఁ గోపించి దశగ్రీవుఁ డంత - వాలితమ్మునిఁ బట్టి వడిఁ బడవైచె.

నంతటిలోన నయ్యర్కతనూజుఁ - డెంతయు రయమున నేచి పెల్లెగసి

యసురచేతులలోన నడగంగఁ బట్టి - దెసలు గంపింపంగ ధృతి దూలవైచెఁ 1800

గటములు నుదురులు కంధరంబులును - విటతాటములు సేసి వీరపెల్లఁ జీరి

కడకాళ్లు దొడలతోఁ గదియంగఁ బట్టి - వడిగోపురంబులో వైచి నొప్పించె.

నిటు పోరుచో వార లిద్దఱు దప్పి - పటుగతి నేలపైఁ బడగవచ్చియును

నానేల మోపక యతిలాఘవమునఁ - బూనిక నెఱపి గోపురముమీఁదటను

బెనఁగిరి పెనఁగుచో బృథులసత్త్వముల-గొనిన విన్నాణ మెక్కుడుగఁ ద్రోయుచును

జాసి మోకాళ్లు ఘట్టనలు సేయుచును - బాసి క్రమ్మఱ ముష్టిబలము జూపుచును

బదముల గుండెలు పగులఁ దన్నుచును - గదిసి మోచేతు లంగముల మొత్తుచును

గరవలయంబులఁ గడఁగి యౌదలలు - పొరిపొరి నెత్తురుల్ పొడమ వ్రేయుచును

దడఁబడఁ బెక్కువిధంబులఁ బెనఁగి - కడఁగి యప్పటితానకములు గైకొనుచు

నుబ్బునూర్పులతోడ నొకకొంతసేపు - ఉబ్బరింపక పట్టి యూర కుండుచును 1810

నిమ్మెయిఁ బోరుచో నిద్దటిమేనఁ - గ్రమ్మెఁ బెల్లెగయు రక్తప్రపూరములు

జేగురుచేరులఁ జెలు వైన గిరులు - బాగున నెంతయు భాసురు లగుచు
నున్నచో రావణుం డురవడి మాయఁ - బన్ని తన్నపుడు చంపఁగఁ జూచుటయును
నెఱిఁగి యాకసమున కెగసి వేగమున - గలుకురాక్షసులు వెక్కనమంది చూడఁ
గవు లెల్ల మ్రొక్క నుత్కటసంభ్రమమున - గపిరాజు వచ్చి రాఘవునకు మ్రొక్కె-
భక్తిమై రణరజఃపటలనమ్మిళిత - రక్తపంకము విజోరస్థలం బంటఁ
గపిరాజు రాముఁడు కౌఁగిటఁ జేర్చి - కృప దళకొత్త నీక్షించుచుఁ బలికె.
“వాసవాంతకుని రావణునిఁ గైకొనక - నీసాహసముజేయ నిట నీకుఁ జెల్లె ;
నే వానిఁ జంపెద నీవిభీషణుని - నావీట నిలిపెద నను బాసకొఱకు
వానిఁ జంపక నీవు వచ్చుట లెస్స - యేను మెచ్చితి నిన్ను నినసూతి నీవు 1820
వాలితమ్ముఁడవు రావణుని నిర్జింపఁ - జాలవే తలఁపంగ సైరించు లెల్ల
నది నాకుఁ బాలిడి యవని నాకీర్తి - వదలక చెల్లింప వచ్చితి” ననుడు
“దేవ ! యాద్రోహినిఁ దెఱఁగొప్పఁ జూచి - యేవిధంబునఁ గోప మేను సైరింతు”
నని యర్కజుఁడు వల్క నతనిమాటలకు - మనమున హర్షించి మఱియు నిట్లనియె
“స్ఫురితతారకము భాసురికృష్ణరక్త - పరివేషమున నగు భానుమండలము
వలన మంటలు దెగి వ్రాలుచున్నవియు - జలదము ల్పెక్కు రాక్షసరూపములను
జెలఁగుచు నెత్తురు ల్పిలుకుచున్నవియు - కలయంగ నొకటభూకంప మయ్యెడిని
మేటిగాడ్పులను భూమీధరకోటి - గూటము ల్ధరణీపైఁ గూలుచున్నవియుఁ
బెగడక దినకరాభిముఖంబు లగుచు - నిగిడి వాపోయెడి నెరిజంబుకములు
సారెకు నిట్లు రాక్షసకుల ప్రళయ - కారణోత్పాతము ల్గనంగఁబడియె 1830
దిరముగా నాంగికా స్తికశుభప్రకర - వరసూచకంబు లేవలనఁ గన్పట్టె
మనకు జయం బనుమానంబు లేదు - ఒనగూడు నిఁకఁ దడయుట గా” దటంచుఁ
గరువలిసుతునిపైఁ గర మొప్ప నెక్కి - వరపుణ్యనిధి జాంబవంతుఁ డంగదుఁడు
సౌమిత్రియును విభీషణుఁడును నలాఁడు - భీమవిక్రమకళాభేద్యులై కొలువ
నానగస్థలి డిగ్గి యతులవిక్రముఁడు - వానరసేనలు వడితోడుచూప
దాను ముందర ధనుర్ధరుఁడునై నడిచెఁ - దోన యాలక్ష్మణాదులు చేరి కొలువఁ
దక్కినసేన లుద్దండవేగమునఁ - బెక్కుభంగుల నొక్క పెల్లుగాఁ దోచె
నడువ నెంతయుఁబేర్చి నలినా స్తకులుఁడు - కడుఘోర మైన రాక్షసకోటిచేతఁ
దనరిన లంకయు త్తరపువాకిటను - విన విస్తయంబుగా విడిసె రాఘవుఁడు.

—: శ్రీరాముఁడు వానరులచే లంక ముట్టడి వేయించుట: —

విద్వివిదమైందులతోడఁ దెగువ నీలుండు - నవిరళభుజశక్తి నమరులు పొగడఁ 1840
జురువడి కపిపేన బలసి తన్నొలువ - వరమతి విడిసె పూర్వద్వారమునను
గజుఁడు గవాక్షిండు గవయుండు భూరి - భుజుఁడై నఋషభుండు పొంకంబుతోడ.

దనతోడఁ గూడిరా దక్షిణద్వార - మున వారి యవ్వాలిపుతుండు విడిసెఁ.
 బసతో సుషేణుని బవననందనుఁడు - వెనఁ గూర్చుకొని బాహువిక్రమం బొప్ప
 వాడె పో యీలంక వడిఁ గాల్చినట్టి - వాడనఁ బడమటివాకిట విడిసె.
 మేటిగాఁ బెద్దనమ్మిన ముప్పదాఱు - కోటులకపినాయకులు తన్నుఁ గొలువ
 విసువక వీరుడై విశదంబుగాఁగ - వెన రాము పడమట విడిసె నర్కజుఁడు
 పస గలభల్లూకబలములు గొలువ - నసమానబలయుతుం డై మహాబలుఁడు
 అంబుధు లేదొక్క డైనచండమున - జాంబవంతుఁడు రాము సన్నిధి విడిసె
 మనుజేశుఁ డపుడు లక్ష్మణవిభీషణులఁ - గనుఁగొని పల్కె నుత్కంఠదీపింప 1850
 “వనచరావలుల నవారితబలులఁ - బనుపుఁడు మఱియును బైదశంబుగను
 నెక్కడ నేమియు నేమిటకుండ - నొక్కొక్కపద్మ మొక్కొక్కవాకిటను”
 ననవుడు నలుఁడును హరుఁడు సంపాతి - యను వారు “మనము శస్త్రాస్త్రసంతతుల
 మిగిలి రాక్షసకోటిమీఁదఁ బెల్లుగను - దగిలి యిక్కడనె యుద్ధంబు సేయుదము”
 అని పల్క రాముఁ డయ్యగవరాధిపులఁ - గనుఁగొని యపుడొక్క కట్టడ సేసి
 “క్రందై నసందడి కియ్యంబునందు - నిందు నందును మన మెఱుంగంగవలయు
 కపిరూపములె కాని కామరూపములు - కపటరూపంబులు గాకుండుఁ” డనుచు
 నిటు రామునానతి నెల్లవానరుల - నటు లంకచుట్టు నత్యంతవేగమున
 నిశ్చలచిత్తులై నెలకొని పూర్వ - పశ్చిమోత్తరయామ్యభాగము ల్నిండి
 పదియోజనంబుల పరపున విడిసి - పదిలులై యుండి రప్రతిమవిక్రములు 1860
 వికృతవాలంబులు వికృతాననములు - వికృతదంష్ట్రంబులు వికృతనఖాళి
 యమరంగఁ దరుశైల హస్తలై పేర్చి - సమరంబు సేయంగ సన్నద్ధు లైన
 వారియదల్పులు వారియార్పులును - వారిహుంకారరవంబులు చెలఁగ
 భీమమై లంకలోఁ బేర్చి యాదైత్య - భామినీజనుల గర్భంబులు గలఁగె.
 నట్టికోలాహలం బంతయుఁ జూచి - నెట్టన రాక్షసనికరంబు బెదరె,
 కమలాప్తకులుఁ డపు కల్యాణరాముఁ - డమితసత్వోన్నతుం డతిదయాశాలి
 “రావణునొద్దికి రాయబారంబు - పోవను నెవ్వని బుత్తెంత” మనుచుఁ
 గపికులోత్తముఁ డైన కంజాప్తసుతునిఁ - గపిరాజుఁ బంపుట కార్యంబుగాదు
 బల్లిదుం డగు జాంబవంతుఁ బంపుటకు - నెల్లవిధంబుల నెఱుంగఁడు వాడు
 పరమవిక్రమశాలిఁ బవమానసుతుని - మరలను బంపుట మర్యాద గాదు 1870
 భుజవిక్రమంబున భూరివేగమున - భుజగవైరికి సరిపోలునంగదుని
 నంపుట మే” అని యతివేడ్కనెంచి - సంపద వెలయంగ సర్వజ్ఞుఁ డైన
 మనుజేశుఁ డంతట మంత్రులతోడి - యనుమతిఁ గైకొని యంగదుఁ బిల్చి
 “యరిగి రావణుతోడ నజునిచేఁ గన్న - వరగర్వమున మునివరుల దేవతల

నడచి బాధించిన యటుగాదు నేడు - విడిసె నీపై రామవిభుఁ డని పల్కు
 మేలావు నమ్మి నీ వెలనాఁగఁ దెచ్చి - తాలావు చూప ర మ్మను మాజిలోన
 సందీప్తరామాస్త్రచయపుట్టనలకుఁ - బందవై యెందునుఁ బాటకు మనుము
 అటు చాల వై తేని నవనిజఁదెచ్చి - యిట నిచ్చి బ్రతుకుట యిది బుద్ధి యనుము
 పరఁగ లంకారాజ్యపట్టంబునకును - గరుణ విభీషణుఁ గట్టినాఁ డనుము
 చంపెడు రాఘవేశ్వరుఁ డిదె నిన్నుఁ - జంపక మున్నె నీసకలబాంధవులఁ 1880
 జూడుము లంకయుఁ జూడు మేర్పడఁగఁ - జూడుము నీకూర్పుసుందరీజనుల
 నీవు నీబంధువుల్ నిరవశేషముగఁ - జావంగఁగలవారు చచ్చిన మీఁదఁ
 గార్యంబు నిష్ఫలకార్యంబు నునుట - కార్యంబు విను దశకంఠ నీవింక
 ననుము పొమ్మ ని రాముఁ డానతిచ్చుటయు - మనమున హర్షించి మర్కటోత్తముఁడు
 వినయంబుతో రామవిభునకు మ్రొక్కి - యనురాగమున నేగె నమ్మహాబలుఁడు

—: అంగదరాయ బారము :—

ఘనతరపర్వతాకారంబుతోడ - ననిమిష ల్పొగడంగ నాలంకఁ జొచ్చెఁ
 గడుదుష్టరాక్షసగహనముల్ గాల్చి - నడరెడువిలయకాలాగ్నియుఁ బోలె
 నెగసి యాకసమున నింద్రుఁ జంపఁ - దగిలినమృత్యుహతయుఁ బోలె నపుడు
 దశరథాత్మజునాజ్ఞఁ దల మోచికొనుచు - దశకంఠముందటఁ దడయక నిలువఁ
 గనుఁగొని యపుడు రాక్షసకోటి యెల్ల - “నినజుండు క్రవ్వటనేతెంచె” ననుచు 1890
 నాయోధనోద్యుక్తులై సంభ్రమింప - నాయసురుల నెల్ల హస్తముల్ సాచి
 వలవ దోహతో : యని వారణ సేసి - పలికె నంగదునితో పంక్తికంధరుఁడు.
 “క్రావ్వి వానరుఁడ : యికొలువులోపలికి - నెవ్వగ నొందక నేడు వచ్చితివి.
 ఎవరు నిజించినా ? రెవ్వండ వీవు ? - ఎవ్వనితనయుండ ? వేమి నీపేరు ?
 నివ్వటిల్లెడు లంక నీవిటు చొచ్చి - యెవ్వరిపనిఁ బూని యేగుదెంచితివి ?
 ననచర ! చెప్పరా వచ్చినకార్య” - మని రావణుం డిట్లు లదలించి పలుక
 విని క్రోధవివళుడై వికృతాస్యఁ డగుచు - వనచరపతి యంత వాని కిట్లనియె.
 “నీవెవ్వఁ డనివల్కు నెఱుఁగవే నన్ను - రావణ ! యేను నారామునిబంటు -
 రాముఁ డెవ్వఁడు పరాక్రమమునఁ బరకు - రాముని గెలిచిన రణవిచక్షణుఁడు
 అతఁ డెవ్వఁ డుద్ధతుం డై కార్తవీర్యు-నతివీరుఁ ద్రుంచిన యతులవిక్రముఁడు ; 1900
 అతఁ డెవ్వఁ డెఱుఁగవా యాజిలో నిన్ను - జితుఁ జేసికొని పోయి చెఱనిడ్డవాఁడు ;
 ఎవ్వనితనయుఁడో యెఱుఁగవా నన్ను - నివ్వటిల్లఁగఁ బట్టి నినుఁ దోకఁగట్టి
 మొఱపెట్ట వార్ధుల ముంచి ముం చీడ్చి - కరుణించి విడువఁడే ఘనుడైనవారి ;
 యావారి మఱచితే ? యకట ! యంతటనె - యేవాలిసుతుఁ డౌట యెఱుఁగవా యోధి,
 యంగదుం డనువాఁడ నాహవవార్ధి - నంగద నిను ముంతు నాతండ్రివోలె

మాతండ్రి యెఱుగక మఱి నిన్నుఁ బట్టి - యాతతంబుగ నీట నటముంచెఁ గాక !”
 యనవుడుఁ గోపించి యసురేశుఁ డనియె - “వనచరాధమ ! నీవు వచ్చినదూత
 చెనకి నిన్నిటశిక్ష సేయరా దనుచు - ఘనముగా బెడిదంపుఁ గాఱు లాడెదవు
 వలనుగా నిట మున్ను వచ్చినదూత - యలరుచు హనుమంతుఁ డనువాఁడ ననుచు
 వలనొప్ప నిట వచ్చి వైదేహితోడఁ - గలవి లేనివి కొన్ని కాఱులు వల్కి 1910
 యీచతురోక్తు లనేకంబు లాడి - మాచేత దండన మఱి పొంది పోయె.

నోరిః యావానరుఁ డున్నాఁడో? లేఁడో? - వెరవారఁగా నాకు వివరించి చెప్పు.”
 మనవుండు నంగదుం డసుర కిట్లనియె - “ఘనులు రామునిసేనఁ గపులెల్లఁ గినిసి
 బలితహంకారోగ్రపటుశక్తి మెఱసి - చెలఁగి యాహనుమంతు చెంపలు గొట్టి
 యని రావణునితోడ నరమాటలాడి - పనివడి లంకకుఁ బనిపూని పోయి
 యడరి యింద్రునిచే నాలంబులోన - వడిఁ బట్టువడి చిక్కి వనచర ! నీవు
 తోఁకఁ గాల్పించుక తొలఁగివచ్చితివి-వీఁకతో రాముని వీటిలోపలను
 సరి కపికులములో నడి తెచ్చి తనుచు - వెరవిడి తోలిన వీటికిం బాసి
 యటఁ బంపకడ కేగె నావానరుండు - ఇట రాముసేనలో నిద్దటి మమ్ము
 నినజుండు వానరహీనులఁ జేసి - పనివడి యిటువంటి పనులుసేయించు” 1920

నని యంగదుఁడు వల్క నసురేశుఁ డంత-మనమున బెగడొంది మగ్నుడై యుండె
 మలయుచు జలము క్రమ్మట నూలుకొలిపి - యలఘుడై యంగదుం డప్పుడు పలికె.
 నేర రావణ ! రాము నెఱుఁగుదుగాక ! - యీరీతి గర్వింప నేటికి నీకు
 లోకవిక్రముఁడు త్రిలోకభీకరుఁడు - లోకశరణ్యుండు లోకై కనుతుఁడు
 లోకరక్షకుఁడును లోకశిక్షకుఁడు - ప్రాకటచంద్రమో భానువీక్షణుఁడు
 వేదాంతవేద్యుండు వేదగోచరుఁడు - నాదినారాయణుం డతిసత్యవాది
 యనదృశుం డారాముఁ డభిరాముఁ డనఘుఁ - డసహాయుకూరుఁడు నతులవిక్రముఁడు
 ఆద్యంతరహితుండు నాచారపరుఁడు - నాద్యుండు పరుఁడును నగుదివ్యమూర్తి
 దశరథరామభూతలనాయకుండు - విశదోరుసత్కిర్తి విదితకూరుండు
 అడరి నీచెలియ లత్యాసక్తి డాయ - నడఁచిన నాకూర్పణఖముక్కు సెవులు 1930
 వడిఁ బట్టి కోసిన వరఖడ్గధార - వడియు నెత్తురుఁ దుడువఁగఁ గోసి వేసి
 ఖరదూషణాంగరక్తంబులఁ గడిగి - కర మొప్పఁ జేసిన కాకుత్స్థతిలకు
 నెఱుఁగవా? రాముని నేటికిఁ బ్రేలె-దెఱిఁగెదు కా కేమి? యెందుఁ బోయెదవు?
 మూఁడులోకంబులు ముట్టి గర్వమున - మాడించు నిన్ను నమ్మనుజువల్లభుఁడు
 దునిమెడినుగ్రత దొలఁగక నిలిచి - యనిసేయు బంటవై యంతియ చాలు
 లంక నీవింక నేలఁగ లేవు వినుము - లంకకుఁ బతి సుమ్ము లలి విభీషణుఁడు
 తడయక నీమీద దయగల్గి యిపుడు - కడువేగమున నిట్టి క్రమమున మంచి

బుద్ధి నీకును జెప్పఁ బుత్తెంచె నన్ను ; - వద్దురా ! రాక్షస ! వై దేహి నిమ్ము
మది మది నుండి రామాధిపుతోడఁ - గదిసి కయ్యమునకుఁ గాలుద్రవ్వకుము
రాక్షసాధమ ! యోరి ! రామునిదేవి - నీక్షితి మొఱగి నీ విట్లు తేవగునె : 1940
లోకపావనసీత లోకైకమాత - నీకుఁ దేదగ దోరి ! నీచ రాక్షసుఁడ
నినుఁ జెప్ప దోషంబు నినుఁ జూడరాదు - ఘనతర మగు పాపకర్తుండ వీవు,
లోకంబులకుఁ దల్లి లోలాక్షిసీత - నీకుఁ దల్లియకాదె ? నిర్భాగ్య దనుజ !
యవివేకమునఁ జేసి యవకీర్తి పడితి - వివికీర్తులా నీకు ? నెఱుఁగ లేవైతి
వెడపక రఘురాముఁ డెగ్గేమి సేసె ? - గడుగర్వి యన మీఁదుఁ గానంగలేక
యిహపరదూరుఁడ వీ వేపుమీఱి - విహితమార్గం బింత వివరింప వైతి ;
వుడుగక రామాగ్ని మొడిఁగట్టుకొంటి - పుడమిలో భస్మమై పోయెడి కొఱకు
నీపాలివిధి పట్టి నీమెడఁ గట్టి - యీపాలుచేసె నిన్నీ రసమెత్తి
నీవేమిసేయుదు ; నీవ్వాతఫలము - గావించి యజుఁ డిట్లు కట్టడసేసి
కడఁగి రాఘవు నంప కార్చిచ్చులోనఁ - బడి శలభంబవై వ్రాలెదె వెల్లి ; 1950
చాల నొప్పినయట్టి సౌఖ్య త లంక - యేలుభాగ్యంబులే దేమందు నిన్నుఁ ?
జెడకుము శరణి చేరు మారాముఁ - బుడమిలో నీప్రాణములు గాచికొనుము
నీపుత్రమిత్రాదినిఖిలరాక్షసులు - నేపరి రాముచే నీల్గకమున్నె,
కార్యంబు మునుపడఁ గైకొని బ్రతుకు - కార్య మొల్లక పోరు గావించితేని ?
చుట్టాల నింతుల సుతుల సోదరుల - నిట్టై యందఱఁ జూడు మీఁకఁ జూడలేవు ;
ఎలమి నీమోహంపుటింతుల నెల్లఁ - గలయ భోగింపుము కాంక్షలు దీర,
వెలయంగ నీరాజ్య విభవంబు లెల్లఁ - బలుదెఱంగుల నేడె పాటించి చూడు
హరిహర బ్రహ్మాదు లడ్డగించినను - దురములోపల నిన్నుఁ ద్రుంచురాఘవుఁడు
ఇన్నియు నేటి కా యినకులేశ్వరుని-కున్నతమతి సీత నొప్పించి బ్రతుకు
మిటు రామునానతి యెఱుఁగఁ జెప్పితిని - గుటిలరాక్షస ! యేమి గొబ్బునఁ జెప్పు :

— : రావణుఁ డంగదునితోఁ దనపరాక్రమము సెప్పుట : —

మన రోషచిత్తుడై యద్దశాననుఁడు - ననియె నంగదుతోడ నప్పుడు కినిసి
రాముఁ జెప్పెడు పరాక్రమశాలి నన్ను - రాముఁ డెఱుంగఁడా రణవిజయుఁడుగ
దివిజేంద్రుఁ డాదిగా దేవసంఘముల - బవరంబులోపలఁ - బఱపినవాఁడ
హరుఁ డున్నకైలాస మగలించినాఁడ - నెరియంగఁ గాలుని నెదిరించినాఁడ
వరుసతో జగములు వర్జింప నలరి - సరవి లోకములెల్ల సాధించినాఁడ
వనజాపనునిచేత వరముఁ గొన్నాఁడ - మొనసి దివ్యాయుధంబులు గలవాఁడ
విట్టి పిమ్మటను నే నీరాముమఱుఁగుఁ - బట్టిన దేవతల్ పకపక నగరె ;
యనుజుఁడు నాతోడ నలి గటుపోయి - జననాథుమఱుగు వంచనఁ జొచ్చెఁగాక :

ఏనును జొచ్చిన హీనత గాదె - వానరాధమ ! నాకు వసుమతిలోన
 మగపాడి దిగనాడి మానంబు నిడిచి - పగవానిఁ గలయుట పఠతమే నాకు 1970
 పగవాఁడు దండెత్తి పైవచ్చినంత - మగఁటిమి చెడి సంధి మఱి సేయునపుడె
 జగతి రాజులు నన్ను సరకుసేయుదురె ? - తగదురా ! సంధి యిత్తఱి వానరుండ !
 యనిన దశాస్యుని కనియె నంగదుఁడు - “మనపరాక్రమతోడి కయ్యంబు వలదు
 దానవ ! రఘురాముతర మెఱుంగకయ - పూని యున్నాఁడ విప్పుడు కావరమున
 సురల గెల్చినమాడ్కి శూరు రాఘవుని - దురములో నెదిరించి తొడరుట యెట్లు ?
 బల మేది రఘురామపార్థివు నెదిరి - బలుముష్టి విల్లెట్లు పట్టంగవచ్చు ?
 నొరుల గెల్చిన మాడ్కినోర్చి రాఘవుని - శరవృష్టిముందఱఁ జరియించుటెట్లు ?
 కణకతో నీవెత్తగా లేని విల్లుఁ - దృఢలీల విఱువఁడే త్రిజగంబు లెఱుంగ ?
 వెఱ వేది రఘురామవిక్రమస్ఫురణ - మెఱుంగని యవివేకి వేమందు నిన్ను ?
 జనకనందన నిచ్చి శరణన్న లెస్స” - యని యంగదుఁడు వల్క నసురేశుఁ డనియె,
 “నోరి ! వానరుఁడ ! నీవోడక యిప్పుడు - సారెకు రఘురామశౌర్య మెన్నెదవు
 అరామువిక్రమ మారాముకడిమి - యారాముభుజశక్తి యది యెంత పెద్ద ?
 చలమునఁదాటకఁ జంపెనంటేని - తలపోయనాఁడుచి దానిటెక్కెంత
 జనకుని విలు విర్చి జనకతనూజ - ఘనతఁ జేగొన్నట్టి ఘనుఁ డంటివేని ?
 నావిల్లు నేటిదే యది చెప్పనేల ? - కావున నది వీరకర్తమే ? మఱియు
 జమదగ్ని రాముని సమరమవ్యమునఁ - గ్రమమున గెలిచిన ఘనుఁ డంటివేని ?
 యని బ్రాహ్మణుని గెల్చుట బంటుతనమె ? - వినఁ బోల దీమాట విక్రమస్ఫురణ
 నలపున ఖరదూషణాదిరాక్షసులఁ - జలమున నొక్కఁడే చంపె నంటేని ?
 నలర వారలు వృద్ధు లది చెప్పనేల ? - తలపోసి యెంచిన ధరణీశ్వరుండు
 తెగువ మారీచు మర్దించె నంటేని - మృగమాత్ర మగువాని మేర మే దొడ్డ ? 1990
 ఎసఁగ వాలినిఁ గూల నేసె నంటేని - వసుధలోపలఁ గోఁతి వాఁ డెంతదొడ్డ ?
 జవసత్త్వమున వార్ధి శరముఖంబునకుఁ - గవగొని తెచ్చిన ఘనుఁ డంటివేని ?
 నావీరవరునకు నారాఘవునకు - నావార్ధి జలమాత్ర మది యేమి బలిమి ?
 ఇవి బంటుతనములే ? యీరాఘవునకు - నివియెల్ల గెలుపులే యిల రాజులకును ?
 బూని నాముందఱఁ బొడవులు చేసి - వానర ! రఘురాము వర్జించె దీవు”
 అని దశాస్యుఁడు వల్క ననియె నంగదుఁడు - “అనుపమోన్నతగుణోద్యమునిరాఘవుని
 సకలలోకారాధ్యు జగదభిరాము - సకలజగద్ధితచరితు శ్రీరాము
 సకలంకవిక్రము సతివీరవర్యు - సకట ! దూషింపంగ నర్హ మే నీకుఁ ?
 జెలఁగు నీరఘురామశౌర్యంబునకును - ఖలులగు క్రవ్యాదగణములే సాక్షి ;
 గొనకొని వాలిని గోఁ తంటి వండు - కనెద నిస్తుంచిన యంబుధుల్ సాక్షి ; 2000

అలఘువిక్రమశాలి యైనరాఘవునిఁ - జెలఁగి దూషించిన జననాథు పెంపు
 తప్పెనో నీకేమి ధన్యత వొడమె ? - నిప్పుడు రఘురాము నిట్లు దూషింప
 నీరాజసంబును నీదుభోగంబు - దూరమౌ ; నాయువు దొలఁగును సిరియుఁ ;
 దనర శ్రీరామునిఁ దలఁచినంతటనె - ఘనమైనపాపంబు గ్రక్కునఁ బాయు
 రాముపాదముసోఁక తా యింతి యయ్యె ; - రామరా మని బోయ రాశికి నెక్కె ;
 రామనామస్తుతి రావణ ! నీకు - నేమి పాపముననో యెరుక చొప్పడదు ?
 అట్టి శ్రీరాముని యసురేశ ! నీవు - నెట్టన దూషింప నీ కేదిగతియొ ?
 అని యంగదుఁడు వల్క నసురేశుఁ డనియె - “వనచర రఘురామవసుధేశుశక్తి
 యెఱుఁగుదు చెప్పఁగా నేల ? యాస్వామి - పరమైనతారకబ్రహ్మం బనంగ ;
 నాడవలయు మాట లాడితి కాక ! - పోడిమి రాముతోఁ బురుణింపఁగలనె ? 2010
 చలపట్టి రాముతో సమరంబు సేయఁ - గలుగునో ? యనికోరి క్రాలుచున్నాఁడ ;
 విందు నందును మెచ్చ నినవంశుతోడఁ - జెంది కయ్యము సేయ శివుఁ డెఱింగెడినిః
 అతనితోఁ బోరాడి యతనిచేఁ జచ్చి - ప్రతిలేనివై కుంఠపదవిఁ గైకొందు ;
 నీలోకసౌఖ్యంబు లింతియ చాలు - నేల చెప్పంగ ? నే నెఱుఁగు దన్నియును
 బలవంతుఁ డగు రాముప్రాభవోన్నతులు - దెలియ చిత్తంబులోఁ దివురుచున్నాఁడ”
 వని చెప్పి దశకంఠుఁ డనియెఁ గ్రమ్మఱును - దనవివేకము చెడి తామసుం డగుచు
 “ధరణీతలం బెల్లఁ దమ్మునిచేతఁ - బరగంగఁ గోల్పోయి పడఁతియుఁ దాను
 ననుజుండు గూడంగ నడవులఁ బడుచుఁ - దనసతి నొకనిచేఁ దాఁ గోలుపోయి
 వచ్చి సుగ్రీవాది వానరవరులఁ - జొచ్చియు నటమీఁద శూరతఁ జూపఁ
 జనుదెంచెరాముఁడు సంగరస్థలిని - నను దాక నేర్చునే నరనాయకుండు ? 2020
 అటుగాన రఘురాముఁ డాలంబులోనఁ - బటుతరశౌర్యసంపన్నుండు గాఁడు
 మనుజులు కోఁతులు మగఁటిమిచేత - దనయొద్దఁ జెప్పకు తరుచరాధముఁడ !
 వనచరాధమ ! యోరి ! వారికి నీవు - తనయుండవై తేని ? దశరథాత్మజుని
 గొలిచితి బంటవై కొల యిగవైతి - చలమున నీతండ్రిఁ జంపినాఁ డతఁడు ;
 అట్టి రామునిఁ గొల్చి తథమవానరుఁడ ! - పుట్టి తింద్రజుగర్భమున వృథా నీవు :
 చంపినపగవానిఁ జంపక రాము - పంపుసేయుచు నిట్లు బంటవై తిరిగి
 యెలమిఁ గొల్చెద నన్న నీరాజె కాని - తలపోయ రాజులు ధరణీపై లేరె ?
 గొనకొని పగవానిఁ గొలిచినవాని - నినుఁగాని యెవ్వరి నెఱుఁగ మెన్నఁడును
 నీమగఁటిమికిని నీదుపెంపునకు - నీమవా రెల్లరు నీయని నగరె
 కొడు కై నపిమ్ముటఁ గులవైర మెల్ల - వడితోడ నీగని వాఁ డెట్టికొడుకు ? 2030
 ఈగతి బంధువై హీనమానవునిఁ - జేరి కొల్చుట యెట్లు చేవయు లేక ?
 విను వారికొడు కన్న నెటు నమ్మునచ్చు ? - వనచర ! యెవ్వరివాఁడవో ? కాక !

విను బుద్ధిసెప్పెద వివరంబు గాఁగ - మనుజులఁ గోలుతురే ? మనుజులు నాకుఁ
 బగవారు ; నీకునుఁ బగవారుగాక ! - నొగి దౌత్య మిటు సేయుచుండుట దక్కి
 నన్నుఁ గొల్చిన నిన్ను నంగద యిపుడు - వనచరులకు నెల్ల వరప్రభుగాఁగ !
 ఘనభూషణంబులు ఘనవాహనముల - మనఁ జేతు నిప్పుడు మహిమీద” ననిన
 దనుజాధిపతిఁ జూచి తారాసుతుండు - ఘనకోపమునఁ జాల గరిమ నిట్లనియె.
 “నగణితోన్నతశక్తుఁ డైనరాఘవుఁడు - తగ నాదు తలి దండ్రీ దాత దైవంబు
 ఏమి గర్వము నీకు ? నెఱుక చొప్పుడదు - భూమీశుతో రిపు ల్పురణింపఁ గలరె ?
 యరయ లేక వివేకు లారామవిభుని - నరుఁ డంచు నెంతురు న క్తంచరేంద్ర : 2040
 యతఁడు మానవమాత్రుఁడా యసురేశ ! - యతఁడు లోకారాధ్యుఁ డతఁ డప్రమేయుఁ
 డతఁడు శ్రీవిష్ణుండు నతఁ డాదిమూర్తి - యితనికి సరిపోల్చి నెవ్వరు గలరు ?
 సనకాదులును గూడి చర్చింపలేరు - చనజాననాదులు వర్ణింపలేరు
 దానవాంతకుఁడు నైదశరథేంద్రునకుఁ - బూని జన్మించిన భూపాలుఁ డితఁడు
 నితనికోపాగ్నికి నెవ్వఁడు నిల్చు ? - నితనితో డీకొని యెవ్వఁడు పోరు ?
 నితనిబాణాహతి కెవ్వఁడు నోర్చు ? - నితని నెన్నవశంబె యింద్రాదులకును ?
 నీ వెఱుంగవు రాము నిపుణవిక్రమము - కావరంబున నేల కాఱులాడెదవు ?
 వరరాము నెఱిగెదు దురములో నెల్లి - కర మర్థి దురమునఁ గదలక నిలుము.
 కర్తవ్యపంకము లెల్లఁ గడతేర్చి వాలి - నిర్తలాత్మకుఁ డయ్యె నృపుచేతఁ జచ్చి
 పదపడి వైకుంఠపదముఁ గైకొనియె - నిది కీడుగా మమ్ము నెన్న నేమిటికి ? 2050
 నితనిఁ గొల్చిన నాకు నిహపరోన్నతులు - నతులితంబుగఁ గల్గు నమరులు పొగడ
 నీమదంబును లావు నీరాజనంబు - రామచంద్రునిఘోరరణరంగమందు
 బోయెడు నెబ్బంగిఁ బొలు పేది నీవు - వేయుఁ జెప్పఁగనేల ? విధి నిన్నుఁ జుట్టి
 కొనిపోవుచున్నది కుటిలరాక్షసుఁడ ! - మునుపటివరగర్వములు చెల్ల వింక ;
 నిన్నియు నేటి కాయినకులేశ్వరున - కున్నతమతి సీత నొప్పించి బ్రతుకు

రావణుఁడు తనభటులతో నంగదునిఁబట్టి కట్టుం డని నియమించుట
 తొడరినబలవంతుతో సంధియగుట - పుడమి రాజుల కెల్ల బుద్ధియె సుమ్ము ;”
 అనవుడుఁ గోపించి యారావణుండు - ఘనబాహుబలుని నంగదుఁ బట్టి కట్టఁ
 బనిచినఁ గొందఱు జలితంపుటసుర - లనయంబు నుద్ధతు లయి పట్టుటయును
 సౌలవక తనశక్తిచూపెడికొఱకుఁ - దొలఁగ నొల్లక యంగమఁడు పట్టువడియె.
 నటు పట్టువడి యతఁ డాకాశవీధిఁ - బటుశక్తి నెగసి యుద్భటవృత్తి మెఱసి 2060
 విద్రుచినఁ బదివేలవీరులు ధాత్రి - యద్రువంగ నుగ్గునూచై త్రెళ్ళి రంత
 నలిగి యంతటఁ బోక యంగదుం డసుడ - కొలువున్నయమ్మేడఁ గూలఁ దన్నుటయు
 నది వజ్రహతిఁ దుహినావనీధరము - తుదిఁ గూలుపగిదిఁ దుత్తునియలై కూలె.

వెండియు నంగదు విడువక పట్టఁ - బొం డని దైత్యులఁ బుచ్చె రావణుఁడు
 పుచ్చిన వారును బొదివి యంగదుని - నచ్చెరువయి యుండ నాకాశమునను
 బరకుపట్టసఖిండివాలశూలములఁ - గరవాలతోమరగదల నొప్పింపఁ
 బిడికిళ్ళతోడనే ప్రేవులు వెడల - బెడిదఁబుగా నొంచి పృథివిపైఁ గూల్చి
 యరుగుచునున్న యాయంగదుఁ జూచి - ఖరసూతి సుకరుండు కార్ముకం బెత్తి
 “నిలు నిలు మంగద ! నీవెందుఁ బోవఁ - గలవాఁడ” వని పేర్చి కాండంబు లైదు
 నుదురు గాడఁగ నేసి నొప్పించి మఱియుఁ - బదితీవ్రశరముల బాహువు లేయ 2070
 నలుకతోఁ బిడికిట నంగదుం డతని - తల పెక్కువ్రయ్యలై ధరఁ గూలఁ బొడిచె.
 దానికి దైత్యులు తల్లడమంద - దానవేశ్వరుఁడు చింతామగ్నుఁడయ్యెఁ
 దారాతనూజుఁ డత్తతీ నేగుదెంచి - యారామచంద్రనియడుగుల కెరఁగి
 “యోజగదారాధ్య ! యారామచంద్ర ! - భూజననుత ! రామభూపాలతిలక !
 దేవ ! మీయానతి ధృతితోడ నేను - రావణునొద్దికి రయమునఁ బోయి
 చెప్పఁగాఁ గల వెల్లఁ జెప్పితి దేవ - చెప్పినమాటలు చెవిఁ బెట్టఁడయ్యెఁ
 గట్టిగాఁ జావుకుఁ గడు తెంపుచేసి - యుట్టిగట్టుక నూఁగుచున్నాఁడు దేవ !
 యినకులనాథ ! నీ వీదశగ్రీవు - ననిలోన మడియింపు మఖిలలోకేశ !”
 యనుచు నావృత్తాంత మంతయుఁ దెలియ - వినుపించె నంతయు విశదంబుగాఁగ
 జననాయకుండును సంతసం బందె - ఘనతరంబైన యంగదసత్త్వమునకు 2080
 నట రావణునితోడ నసురు లందఱును - బటుతరవాక్కులై పలికి రెంతయును
 “ఇది యేమి దేవ ! నీవిట్లూరకునికి ? - యదె ! కపిసేనతో నారాఘవుండు
 విడిసినాఁ డీలంక వేడించి యింకఁ - గడిమి నెన్నఁడు చూపఁగలవాఁడ వీవు ?
 మముఁ బంపు రామలక్ష్మణుల వానరుల - సమరంబులో గెల్చి చనుదెంతు” మనుచు
 —: రావణుఁడు యద్ధసన్నద్ధుఁడై యుత్తరగోపురమునకు వచ్చుట :—
 పీనుల కరుదుగా విని దశాననుఁడు - భానుజాదులకును భయము పుట్టంగఁ
 దనవై భవము రామధరణీకునకును - ఘనముగాఁ జూపెదఁగా ! కంచఁదలఁచి
 సాంద్రప్రతాపని స్తంద్రుఁడై తొల్లి - యింద్రనాగేంద్రధనేంద్రుల గెలిచి
 కప్పముల్ గైకొన్న ఘనవస్తువితతిఁ - దెప్పించి మే లేర్చి దీధితు ల్నిగుడఁ
 జీనాంబరంబులు చెలువారఁ గట్టి - నానాదిశల వాసనలు వెదచల్ల
 మృగమదశ్రీగంధమిళితమనోజ్ఞ - మగుదివ్యచందన మర్ధితో నలఁది 2090
 సరసమంజుశపారిజాతప్రసూన - విరచితమాలికావితతులు ముడిచి
 పంకజరాగాది బహురత్నకలిత - కంకణముద్రికాంగదభుజాభరణ
 ఘనతరగ్రైవేయ ఘంటికానేక - వినుతహారంబులు విపులంబులై న
 పదకంబులాదిగా బహుభూషణములు - పదకకుద్ధిగ వన్నె పచరింపఁ దాల్చి

కుండలంబుల మెండుకొనుమణిప్రభలు - గండమండలములఁ గడలుకొనంగఁ
జండాంశుమండలోజ్వలములై దిక్కు - లొండొండ వెలిఁగించు నురుకిరీటములు
దశశిరంబుల మించు దహనుఁడో యనఁగ - దశశిరంబుల లీల ధరియించి మించి
సురవరానలయమాసురనాథవరుణ - మరుదర్థనాయక స్తరసంహరులను
గండడంచి జయించి కైకొన్న బిరుదు - గండపెండంబు డాకాల ధరించి
శరశరాసనపట్టసప్రాసచక్ర - పరశుతోమర భిండివాలత్రిశూల

2100

కరవాలపాశ ముద్గరచంద్రహాస - పరిఘాదులగు వరప్రహరణశ్రేణు
లిరువదికరముల నేపారఁ బట్టి - పరిచారు లొగివెంట బలిసి యేతేర
గొబ్బున నుత్తర గోపురంబునకు - గబ్బు నుబ్బును గ్రాల బడ్డకూలాది
హస్తులై యెడగల్గి యాప్తరాక్షసులు - విస్తరంబుగఁ బరివేష్టించి కొలువ
స్ఫురితభూషణవస్త్రభూషితులగుచు - నిరువంక మంతు లనేకులు గొలువఁ
దుద లేని రత్నపంక్తులు దాపినట్టి - పెదపెద్దపసిఁడికుప్పెలు మీఁద నొప్ప
ప్రవిమలం బగు నెనుబదివేలసంఖ్య - ధవళాతపత్రముల్ దనుజులు పట్ట
నలశేషఫణములో యన నన్నివేల - సలలితవ్యజనముల్ సకియలు పూనఁ
దళకువెన్నెలలచందమున నాసంఖ్య - గలచామరంబులు కాంత లిర్వంకఁ

గంకణరుణరుణత్కారము లైజయ - నంకించి చామర లందంద వీవ 2110

మరల గెల్చినజయస్ఫురణ లెల్లెడల - బిరుదు లెత్తుచు వందిబృందంబు వొగడ
మంద్రమధ్యమతాళమానభేదముల - జంద్రాస్య లెఱుఁగ మెచ్చఁగఁ బాడ వినుచు
సన్నతమాణిక్య జాలప్రభాస - మున్నతసింహాసనోపరిస్థలిని

అపరాచలము మీఁది యర్కునితోడి - యుపమకుఁ బాత్రుడై యొగి రావణుండు

వలనై న తనవై భవంబెల్ల మెఱసి - కొలువుండె నుత్తరగోపురంబందు

నాగొడుగులనీడ యాదిత్యుఁ గప్ప - వేగంబె చీకటి విలసిల్లుటయును

నావేళ మాయామృగాజినంబునను - దేవేంద్రమణికాంతి దీపించుమేని

వామభాగము మోపి వామభుజాగ్ర - సీమఁ గపోల మూర్జితముగాఁ జేర్చి

యుగ్రాంశుబింబసముజ్వలుం డయిన - సుగ్రీవుతొడలపై సౌంపుసౌందర్య

నంపద లొలుక రాజసముగా నొరగి - పెంపారుమహిమచేఁ బ్రియభక్తుడైన 2120

పవనజుతొడలపైఁ బాదపద్మములు - సవరణఁ జాప నిశ్చలభక్తి నతఁడు

మృదురీతి నొత్త నర్తిలి సంగదుండు - కదిసి దక్షిణభుజాగ్రం బిరుకేల

నంది యంగుళము లొయ్యనఁ బట్టుచుండ - వందిబృందముల వైఖరి నిలిచి

నలనీలభల్లూకనాయకప్రముఖు - లలరుచు సకలలోకారాధ్యచరణ

జానకిహృదయాంబుజాతషట్పరణః - దీనార్తిహరణః కీర్తితకృపాభరణః

హరనుతనామః సూర్యకులాబ్ధిసోమః - యరిభీమః రఘురామః యని సన్నుతింపఁ

గందవి పూర్ణ రాకాచంద్రుఁబోలు - మందస్థితాననమండలంబునను
 నవిరళకరుణామృతాపూర్ణ మగుచు - ధవళారవిందసౌందర్యంబుఁ దెగడు
 తెలికన్నుఁగవకాంతి దెస లెల్ల నిండ - లలితానవలోకవిలాసచంద్రికలు
 వెదచల్లఁగాఁ గరద్వితయనన్నిహిత - వదనుండు రాక్షసవరమర్తవిదుఁడు 2130
 నగువిభీషణుతోడ నతిరహస్యంబు - లగు మాట లాడుచు నప్పటప్పటికి
 రమణీయలీల శ్రీరాఘవేశ్వరుఁడు - అమర దక్షిణముఖుడై యున్నవాఁడు
 గావున గోపురాగ్రమునఁ గొల్వొన్న - రావణుఁ బొడగాంచి రఘురాముఁ డనియె.

“నోవిభీషణ ! చూడు మున్నతంబైన - యావికాలపుగోపురాగ్రంబునందు
 భోగియై యెంతయుఁ బొగడొందువాఁడు - బాగొప్ప వానికిఁ బట్టినయట్టి
 శరదభ్రవిభ్రమచ్ఛత్రసంఘములఁ - బరఁగెడు నీడ భూభాగంబుఁ గప్పె
 నారూఢవై భవాయతవృత్తితోడ - నీరీతి నున్నవాఁ డితఁ డెవ్వఁ” డనిన
 నారాముఁ జూచి యిట్లని విన్నవించె - నారావణునితమ్ముఁ డగువిభీషణుఁడు
 “దేవ ! రాఘవ ! వీఁడు దేవారియైన - రావణుఁ డమరవిద్రావణుం డఖిల
 దివిజులచేఁ గొన్న దివ్యఘోషణము - లవిరళంబుగఁ బూని యాపు లై నట్టి 2140
 దనుజముఖ్యులు గొల్వఁ దనకు నిండారఁ - బనుపడఁగా నెనుబదివేలసంఖ్య
 గలగొడుగులు పట్ట ఘనచామరంబు - లలవుమై వీవంగ నాలవట్టములు
 పూనంగఁ దనదుపెంపును రాజసమును - దా నిట్టి దనుచు మోదమున మీయెదుటఁ
 జూపంగఁ దలఁచి భాసురవై భవమున - గోపురోపరిసీమఁ గొలు వైనవాఁడు”
 వానిని నవ్వి మానవకులేశ్వరుఁడు - దేవారిగర్వంబుఁ దీర్చంగఁ దలఁచి

— : శ్రీరాములు రావణుని ఛత్రచామరంబులు
 బాణములతో దెగనేయుట :—

వెనుకొని లక్షణ ! విల్లుఁ దెచ్చునుచు - దనకుఁ బిచ్చుటనున్న తమ్మునిచేతి
 ధనువు డాచేత నెంతయు వేడ్కనంది - కొని దక్షిణాంఘ్రిమంగుష్ఠాన నింటి
 కొన నంబుఁ బూని గ్రక్కున నెక్కు పెట్టి - కన దర్శచంద్రమార్గణ మరివోసి
 ధీలక్షితోల్లాసి తెగనిండదీసి - యాలీల నొఱగిన యట్లనే యుండి
 యలచామరవ్యజనాతపత్రైఘ్న - ములమీద నేసె నద్భుతవృత్తి మెఱచు 2150
 శర మొక్కటియుఁ బదిశరములై నూలు - శరములై పదివేలశరములై మఱియు
 లక్షయై కోటియై లక్షించి చూడ - నాక్షణంబున సంఖ్య లన్నియుఁ గడచి
 తాలవృంతంబులు దాల్చు చేడియల - మేలిచామరములు మెఱయించునతుల
 సంగీతములు సేయు సరసిజముఖులఁ - బొంగుచుఁ గైవారములు సేయు బోంట్ల
 ధవళాతపత్ర ముల్ ధరియించు దైత్య - నివహంబులను గొల్చి నిల్చినభటులఁ
 గరములు ద్రుంచక గళములు ద్రెంచ - కురములు నాటక యురుకిరీటములు

ధర దొల్లఁజేయక తలలు ఖండింప - కరు దరు దిది యని యమరు బుప్పొంగ
 నాలవట్టంబులు నాతపత్రములు - చాలశోభిల్లు వింజామరంబులును
 కత్రించికొనిపోయెఁ గంతమాత్రములఁ - జిత్రమై తనరిన సితచామరములు
 నాలవట్టములు సితాతపత్రములు - దేలుచు రుల్లని దివినిండ నెగసి 2160
 కొలువులోఁ గొన్ని దిక్కులయందు గొన్ని - కొలువు లోపలి దైత్యకోటిపైఁగొన్ని
 లంకలోఁ గొన్నియాలవణాబ్ధిఁ గొన్ని - లంకేళుపైఁ గొన్ని లఘులీలఁ బడియె.
 చలవుమై నటుచేసి యాదివ్యశరము - పొలయక రఘురాముపొదిఁ జొచ్చె నంత,
 మహితాతపత్ర చామరతాలవృంత - రహితదండధరాసురశ్రేణి నడుమ
 నున్న రావణుఁ డప్పు డొప్పారెఁ జూడ - దన్నుఁ గొంపోవ నుద్ధతి వచ్చియున్న
 దుర్వారులగు యమదూతలనడుమ - గర్వంబు చెడియున్న గతి నుండెఁ జాల
 వెఱఁగంది రఘురామువిలువిద్యపెంపు - తఱిగొని తలపోసి తల లూచి యూచి
 బట్టుకెవడి మెచ్చి పటుతరధ్వనుల - బెట్టెత్తి రఘురాముఁ బేర్కొని పొగడె.
 “నల్ల యోరఘురామ ! నయనాభిరామ ! విల్లువిద్యకుగురు ! వీరావతార !
 కరశరలాఘవ క్రమకళానిపుణత ! - స్ఫురదురుచాపసంతోషితకృపణ ! 2170
 భుజసారదృఢముష్టి ! భువనవిఖ్యాత ! - విజితరిపువ్రాత ! విజయసమేత !
 మానవ రాజకుమారకంఠీర ! - వాసవ్యదివ్యశస్త్రాస్త్రసంపన్న !
 స్ఫారఘోరాక్షయబాణతూణీర ! - వీరాగ్రగణ్య ! యోవిశ్వశరణ్య !
 బాపురే ! రామభూపాల లోకముల - నీపాటివిలుకాఁడు నేర్చునే కలుగఁ ?
 బాటించి పురముల పైఁ బడ్డహరుని - యేటొప్పు నిందు నీ యే టొప్పుఁగాక !”
 అని యని పదినోళ్ల నందందఁ బొగడ - విని మంత్రి లాదైత్యవిభున కిట్లనిరి.
 “పగవాని నీరీతిఁ బంతంబు విడిచి - పొగడుదురే ? దైత్యపుంగవ ! యిట్లు
 పొగడిన భయ మందఁబోలు నటంచుఁ - బగవారుఁ దనవారు బలుచగాఁ జూతు
 రదికాన రాచకార్యంబు గా” దనిన - మది నవ్వి యమరారి మంత్రిల కనియె,
 “విలువిద్యపెంపును విక్రమక్రమము - కలికితనము బాహుగర్వరాజసము 2180
 లాదిగాగుణముల నధికుఁడై నట్టి - కోదండదీక్షాదిగురునితో రాజ
 వరునితో రామభూవరునితో నొరులు - పరికించి చూడ నేపట్టుననైన
 సాటియే యిమ్ముఁడుజగములయందు - మేటిశూరులపెంపు మెచ్చంగ వలదె ?”
 యని నీతి చెప్పుచు నచ్చోటు వాసి - దనుజేశ్వరుఁడు వోయె దనుజనాయకులు
 తెగిపడ్డ గొడుగులఁ దెఱఁగొప్పఁ జూచి - మిగిలినభీతిమై మెల్లనఁ జనుచు
 నటు రఘురామునియతులవిక్రమముఁ - బటుగతిఁ బొగడుచుఁ బలుతెఱంగులను
 ఆరాఘవుఁడు కరుణాంబుధిగాన - ఘోరబాణంబున గొడుగులఁ ద్రుంచె
 నిటు వంచియేసిన నిందఱితలలు - పటుతరంబుగఁ దెగి పాటవే యనిరి :

ఇట నంత నారాఘవేందుండు కార్య - ఘటనాప్రయత్నసంగతచిత్తుఁ డగుచు
 ననుజవిభీషణార్యమజాదు లైన - తనవారియనుమతిఁ దగుముహూర్తమునఁ 2190
 బనిచె నప్పుడులంకఁ బట్ట వానరులఁ - బనిచిన వానరబలములు లంక
 ఘనభీతి నిక్కడక్కడఁ బడనార్చి - వనజాప్తకులు రామవల్లభుఁ జూచి
 “దేవ మాశౌర్యంబు తెఱఁగొప్పఁ జూడు - మేవిధంబులఁ బాణ మిత్తుము నీకు”
 నని పర్వతంబులు నవనిజంబులును - గొని వేలులక్షలు కోటానకోటు
 లక్షోహిణులు గుమ్మరై కూడివచ్చి - యాక్షణంబున ముట్టి రాలంకకోట
 ముట్టినగెల్పు రామునకు నొ ననుచు - దట్టించి పేర్చి యుదగులై కినిసి
 బహుకాష్ఠపాషాణ పాదపావళుల - నహితదుర్వారులై యందందఁ గదిసి
 తరమిడి యాయగడ్డలు పూడ్చు నప్పు - డురుశక్తిఁ గపివీరు లున్నవిధంబు
 పొలుపార నపుడు చంపుడుఁ గట్టమీఁద - దశముఁగా నున్నచందము నివ్వటిల్లెఁ
 గుముదుఁ డత్తఱిఁ బదికోటులతోడ - సమత దూరుపు మొగసాలకు నరిగె 2200
 బై దశంబై యుండ బలసి రాక్షసులు - పైద్రోచి రాకుండఁ బలిమిఁ జూపుచును
 గొనకొని యెనుబదికోటులకపులు - తనతోడఁ బేర్చి యుద్ధండత నడువ
 ఘనబాహుబలుఁడు దక్షిణపువాకిటను - బనియుండె శతబలి బలియుఁడై యపుడు
 పడమటిదెస కలువవికోట్లకపులు - నడువ సుషేణుఁ డున్నతి నేగియుండె
 రామలక్ష్మణులును రాక్షసేశ్వరుఁడు - నామర్కటేశ్వరుం డయ్యుత్తరంపు
 వాకిట నుండిరి వనచరోత్తముల - నాకోట లెక్కించి యడరి యార్చుచును
 గజుఁడును గవయుండు గంధమాదనుఁడు - భుజబలాధ్యుఁడు శరభుఁడు నుగ్రవృత్తి
 దట్టించి కోట యంతటికిని లగ్గఁ - బట్టింపుచుండిరి పలుమాటు దిరిగి
 కోపించి వానరకోటులు గవిసి - యోపి నంతంత నొండొరులఁ ద్రోయుచును
 ఇది తోరణపుగోట యిది దానికొమ్మ - యిది యది యని యేమి యెఱుఁగరాకుండ
 వడిఁ గోట లెక్కి యాశ్వరులపై కురికి - పెడబొబ్బ లిడి తమపేరుఁ బాడుచును
 ఉడుగక నిడుతోక లొడిసెల్లు పేసి - వడి తాళ్లు లోనికి వైచి యార్చుచును,
 మ్రాకులతుదలు సమంబుగాఁ బట్టి - వీక లోపలియిండ్లు విఱుగవై చుచును,
 గుడులు నట్టళ్లును గోపురంబులును - బడఁదన్ని కోటపైఁ బరుగులెత్తుచును
 అట్టళ్ళతోడనే యసురవర్గములు - నెట్టనఁ గూలిన నిలిచి నవ్వుచును
 ఇమ్ముల రూపించి యిదె చూడుఁ డనుచుఁ - గొమ్ములు విఱుగంగ గుండ్లు వైచుచును
 దోరణంబులును గైదువులు రాక్షసులు - చారుతరధ్వజచ్ఛత్రదండములు
 కొమ్ములు కోటలు గూలుటఁ జూచి - క్రమ్ముటఁ దిక్కులు గలయ నార్చుచును
 ముంచి కొండలు కరమ్ములఁ బెట్టు వట్టి - దంచనాలకు నివె దంచనా లనుచుఁ
 గ్రచ్చట నట విఱుగంగ వైచుచును - మచ్చరంబునఁ బలుమటు నిట్లు కపులు 2220

వడివైచు తమతమ వాటులచేతఁ - గడుఁ జిత్తముగను లంకాపురిలోనఁ
 గూలెడి మేడలు గుంగు మేడలును - వ్రాలెడి గోడలు వ్రాలు మాపులును
 నులుమైన యిండ్లును నుగ్గునూ చైన - తఱుచుఁ గొమ్ములు చూచి తదనంతరంబు
 దానవక్షయకరోత్సాహాలై కపులు - పూని యంతయు భీతి బుట్టించుటయును
 ఇటు గవి యెఱుఁగమే యెన్నఁడు ననుచుఁ - జటులతరాట్టహాసములు సేయుచును
 నార్చు వానరులపై నాదైత్యకోటి - పేర్చి యెంతయును గోపించి కూలములఁ
 బొడిచియుఁ గరవాలములను దెంచియును - గడుబెట్టిదంబుగాఁ గదలమోదియును
 జొచ్చి తన్నియుఁ బరకువుల వ్రచ్చియును - గ్రుచ్చి యగడ్డలఁ గూలఁ ద్రోచియును
 దంచెనగుండ్లచేఁ దాఁకించి కడిమి - ముంచిన లగ్గ యిమ్ముల విడిపించి
 యలరి రాక్షసు లార్వ నాకపులార్వ - నిలయు దిక్కులుఁ జలియించె నెంతయును
 నీగి దిక్కురులు ఘీంకృతు లొనరించెఁ - గ్రాగిన యసురలగతి నబ్బు లింకెఁ
 గులగిరు లెత్తిన గుండులమాడ్కి - నిలమీద నందంద నెత్తిపైఁ బడియె
 నురగాధిపతివిషం బొలికెఁ గూర్తంబు - గిరులు నొండొంటికిఁ గ్రిందుమీదయ్యె
 నాకారి యప్పుడు నడుచక్కి నున్న - భీకరపై న్యంబుఁ బిలిచి యబ్బించి
 కడిమి సొంపారింగఁ గపిసేన లంక - వెడలి తాఁకుం డని వెసఁ బురికొలుప
 భేరీరవంబులు భీకరకాహ - శారవంబులును శంఖారవంబులును
 భటహారవంబులు బహుతూర్యరవము - పటుతరనిస్సాణ భాంకారములను
 తురగోగ్రహేషలు తోరంబు లైన - కరిబ్బంహితంబులు ఘననేమిరవము
 నత్తఱిఁ జెలఁగు భుజాస్ఫూలనములుఁ - జిత్తంబు లగలించు సింహనాదములు
 నడరి యొండొండ బ్రహ్మాండంబు నిండ - నడలి దిగ్దేవతాసమితి భీతిల్లఁ 2240
 బలువిడి రాక్షసప్రవరపై న్యములు - వలనొప్ప నాలుగువాకిళ్ళ వెడలె.
 నటు జాతవక్త్రంబునందుఁ దక్కుంగఁ - బటుభీషణాకృతిఁ బ్రళయరుద్రునకు
 నున్నముఖంబుల నుడుగక వెడలు - చున్నమంటలమాడ్కి నొక్కట మెఱసి

—: వానరరాక్షసుల ద్వంద్వయుద్ధము :—

వెడలి వానరసేన వెసఁ దాఁకునపుడు - తడయక ద్వంద్వయుద్ధమునకుఁ జొచ్చెఁ
 గడిమిమై నప్పు డంగదు నింద్రజిత్తు - గడుబెట్టిదంబుగా గదఁ గొనివేసె.
 వజ్రంబుఁ బట్టి పర్వతముపై నలిగి - వజ్రి వేసినక్రియ వారణలేక
 అంగదుండును బేర్చి యయ్యింద్రజిత్తు - సంగరంబున గిట్టి సమశక్తి మెఱసి
 భూరిభూధరశృంగమున వైచెఁ బేర్చి - సారథిరథరథ్యచయములు గూల
 వారక యేసె దుర్వారుడై మూఁడు - క్రూరాస్త్రములఁ బ్రజంఘుండు సంపాతి
 విజయుడై యతఁడును వెస నశ్వకర్ణ - కుజ మెత్తుకొని ప్రజంఘుని బడవైచె 2250
 వినతుని రంభుని వెస నొంచెఁ బెక్కు - ఘనబాణముల నతికాయుండు పేర్చి

పూని యయ్యిద్దఱు భూరశైలముల - వానిసేనల వాని వడి నొంచి రపుడు
 దట్టింపుచును మహోదదుఁడు సుషేణు - గిట్టి యాతనిమీఁదఁ గినుక సొంపార
 నడరించె బాణంబులయిదును మూఁడు - వెడవవక్షంబున వెడదఫాలమున
 వానిరథంబును వానిసారథిని - వానిరథ్యములఁ బర్యవ మొక్కఁజెత్తి
 నలియంగఁ జొవఁ జూర్చుంబులై పోవఁ - జెలఁగుచు నార్చి సుషేణుఁడు వైచె
 మఱి జాంబవంతుండు మకరాక్షుమీఁద - బిరబిరద్రిప్పుచుఁ బెనుమాను వైచె
 నడుమనే యది ద్రుంచి నాటించె నతఁడు - కడుఁ బెక్కుశరము లుగ్రస్ఫూర్తి మెఱసి
 యాతనిభుజరేఖల నతనిఫాలమున - నతనివక్షంబున నతిలాఘవమున
 నాజాంబవంతుండు నలుకమై వాని - భాజనంబుగఁ జేయు పర్యవం బొకటి 2260
 వైచిన రథమును వరరథాశ్వములు - చూచెడునంతలోఁ జూర్చమై రాలె.
 శరములఁ బెక్కింట శతబలిగిట్టి - యరులాఘవమున విమృజ్జిహ్వఁ డేసె
 నతనివక్షముఁ పాఁక నత్యుగ్రభాతి - శతబలి యొక్కవృక్షముఁ బూని వైచె
 బెక్కిం ద్రద్రైత్యుల పీఠంబు లడఁచి - పెక్కుచందంబులఁ బేర్చిన గజునిఁ
 దప్పక విక్రమధనుఁడు కోపించి - వి పైసెన వానరవిభుని వక్షంబు
 శూలంబుఁ గొని పొడుచుటయును వ్రేసె - సాలవృక్షమున రాక్షసుని నాగజుఁడు
 వ్రేయంగ నతఁడును వెన మృతుం డయ్యె - నాయెడ నగచరు లార్చి మోదింప
 పవి గుంభకర్ణుని యగ్రనందనుఁడు - ఘనుఁడు కుంభుఁడు ప్లవంగములఁ బెల్లడరి
 కుత్తుకలోవైచికొనఁగ నాధాముఁ - డెత్తి వక్షంబులే డేపున వైచె
 గూరుఁడై దేవాంతకుఁడు గవాక్షుండు - చారుతరోరువృక్షస్థలం బేడు 2270
 శరముల నేయవచ్చుట నొచ్చి యతఁడు - సరభసవృత్తిమై సాలవృక్షమున
 వైచిన వాఁ డేడు వాఁడిబాణములఁ - బూచి యగ్గిరి నేసి పొడిపొడి చేసి
 తొమ్మిదియమ్ముల దూపిడ్డ వానిఁ - గొమ్ముని గిరి యెత్తికొని వైచె నతడు
 ఋషభుని ముసలాన నేసె సారణుఁడు, వృషభుండు సారణు విపులవక్షంబు
 వృక్షంబు గొని వైవ విల్లునమ్ములును - నాక్షణంబున వైచి యతఁడు మూర్ఛిలై
 గిరివోనిగజము నెక్కిన త్రిశిరుండు - శరభుని తలవ్రేసెఁ జని తోమరమున
 శరభుండు గోపించి సాలవృక్షమున - హరి గిరి వ్రేసిన ట్లాత్రిమస్తకుని
 వ్రేసి యగ్గజమును వ్రేసెఁ గూలంగ - రాసి రాక్షసునకు రాక్షసుం డగుచు
 పనయంబుఁ బేర్చి నరాంతకుం డపుడు - పనసునిపైఁ దీవ్రబాణంబు లేయఁ
 బనసుండు నాతనిపై వృక్షమెత్తి - ఘనముగా వైచె నుగ్రతఁ జూపి యంతఁ 2280
 బరిఘంబు గొని యకంపనుఁడు వ్రేయుటయు - ధరణిపై మ్రొగి యుద్ధతశక్తి నెగసి
 కుముదుండు పెడికిటఁ గుపితుఁడై పొడువ - భ్రమసి చయ్యన నకంపనుఁడు మూర్ఛిలై
 గిట్టి దూమాక్షుండు కేసరిమీఁద - నెట్టన నంప పెన్నీటను ముంప

వానిసేనలను బర్హతములు వైచి - మానక నొప్పింప మఱి వాడు విఱిగె,
 మండితభుజగంధమాదను గిట్టి - భండనంబున మహాపార్శ్వండు పెనఁగఁ
 దరులను గిడులను దంష్ట్రల వానిఁ - గరము నొప్పించె నాగంధమాదనుఁడు
 దఱచుగా నా వేగదర్శిపై శుకుఁడు - నెఱినాట నమ్ములు నిగిడించుటయును
 వానిరథంబు దుర్వారుఁడై వేగ - పూనికమై దొక్కి పొడిపొడి చేసె
 నడ నకంపనుఁ డంత నలునకు నెదుర - నడతేరఁగా దొడ్డ నగమున నతఁడు
 ఉరవడితో గ్రుద్దు ఇరుకునట్లుగను - బెరిఁగి యాతనిమీఁదఁ బెటుగా వ్రేసె 2290
 వాడి బాణంబులు వడి నలుమీఁద - వాడేసె నేసిన వానివాలమున
 గురుతరం బగుశక్తి గొని జంబుమాలి - యరుదుగ నురవడి హనుమంతు నేపె
 నెరి జవంబున నాంజనేయుండు గినిసి - యురక రథంబుపై నురికి యుగ్రతను
 గిరివరశిఖరంబు క్రియ నున్నవాని - శిరమరచే వ్రేసి చేసె వ్రయలుగ
 శరపరంపర విభీషణుని మిత్రఘ్నుఁ - డురవడి నెత్తురు లురల నేయుటయుఁ
 గలుషించి యాతఁడు గద వ్రేయుటయును - దలకి మూర్ఖిలై మిత్రఘ్నుఁ డెంతయును
 వనచరసేనల వారక పట్టి - కొని లీల మ్రింగు నికుంభుని గిట్టి
 మూర్ఖితారుణకటాక్షుండునై సప్త - పర్ణవృక్షంబున భానుజుం డడఁచె.
 మొనసి యద్ధతి వజ్రముష్టి యన్వానిఁ - బెనుపార మైందుండు పిడికిటఁ బొడువ
 నాలంకగోపురం బవనీస్థలమునఁ - గూలెనో యనఁ దన్నుకొని వాడు గూలె 2300
 వినువీధి సురలార్వ ద్వివిదుండు శైల - మున నశనిప్రభు మొనఁ గూల నేపెఁ,
 గర మల్గి నీలమేఘము సూర్యుఁ గప్పు - కరణి నందంద నుగ్రప్రకారమునఁ
 భరఁగ దివ్యాత్మసంపదలచే నీలు - గురుభుజుండు న నికుంభుండు గప్పెఁ
 గప్పిన నీలుండు గదిసి నికుంభుఁ - జప్పరించుచు రథచక్రంబు దెచ్చి
 రయమున వైచి సారథి దలఁ ద్రుంప - భయమంది వాడు విభ్రాంతుఁడై పాతె,
 శరపరంపరలు లక్ష్మణుమీఁద గినుకఁ - గురియువిరూపాక్షఁ గొనక సౌమిత్రి
 యొక్కభాణముఁ గొని యొగి వాని నేయ - దక్కగ మూర్ఛచే ధరణిపైఁ బడియె
 రాముపై సుప్తఘ్ను రక్తి కేతువులు, నామెయి నగ్నికోపాగ్ని కేతువులు
 కెరలి మేఘంబుల క్రియ నంపసోన - గురిసిరి గుణరావహోరగర్జనల
 ఘ్రనినాప్తకులుఁ డంత నాల్గుభాణముల - నలుపురతలలును నలిఁ ద్రుంచివైచె 2310

—: యద్ధభూమివర్ణనము :—

నక్కడికయ్యంబు లటు చెల్లుచుండఁ - దక్కక విఱిగిన తలుచై నవిండ్లు
 చెదరినకరములు చిద్రుపలై పడిన - గదలును దునిసిన కరవాలములును
 ముఱిసినశక్తులు ముద్గరంబులును - పరిసినపరిఘలు పట్టనంబులును
 గడికండలై న చక్రప్రాసములును - బొడియైనసురియలు భూరిశూలములు

తుదలేక పడియున్నతోమరంబులును - గదిసినరథములు కరిసమూహములు
 గూలి పెల్లుగఁ దన్ను కొనుఁహెటకములు - వ్రాలి మగ్గఁచినరథచోదకులును
 రాలినకోటీరరత్నపుంజములు - నేల మిట్టెడి బాహు నిచయఖండములుఁ
 జచ్చిన యసురుల సమరభూభాగ - మచ్చెరు వయియుండె నప్పుడు చూడ
 మర్దితారాతి రామక్షితీశ్వరుఁడు - దుర్దాంతశరములఁ ద్రుళ్లడంచుటయు
 మలగొన్న యురుమీన మకరోరగాది - జలచరంబులు చిక్కజల మెల్లనింక 2320
 వశగతంబై రామవల్లభునెదుఱఁ - గృశ మైనయంబుధి క్రియనుండె రణము,
 అట్టివిధంబున నవనిజఁ దెచ్చి - నట్టిరావణునకు నట్టె పైశిరము
 లట్టేల నిలుచుఁ నన్నట్టి చందమున - నట్ట లాకాశంబునం దాడె నపుడు
 నెఱిగల్గు మజ్జంబు నెత్తురుతోంపి - తఱుచై నవేంద్రుకతండంబు నాఁచు
 పునుకలుచిప్పలు పొరిఁబొరి నున్న - ఘనములొపలుకలు కమఠతుండములు
 తుమురులై పడిన కైదువులు మీనములు - రమణీయతరచామరములు హంసములు
 కొమరారు తెల్లనిగొడుగులు నురుగు - లమరుభూషణచూర్ణమందలియిసుక
 యొడ్డనంబు నెగళ్లు నురుదంతిచయము - లొడ్డి పెంపారిన యుద్ధతుల్ గిరులు
 తరుచరాసురదేహతతులు వృక్షములు - దొరిగినప్రేవులు దుష్టసర్పములు
 కొఱప్రాణములతోడఁ గుంభినియందు - నొఱగిన రాక్షసు లొరలుట మ్రోత 2330
 కలఁగొన ఘనతురంగములు గ్రాహములు - నలి దూలుపడగ లున్నతి నందు తెరలు
 ఇవ్విధంబున మీఱి యేఱుల నెల్ల - నవ్వచుఁ బటర క్తనమ లుబ్బి పాతె
 నారయఁ బాపిఘఁ డగుఁగాక యేమి ? - యారామునకు ద్రోహి యగుగాక యేమి ?
 యతిలోకకంటకుం డగుఁ గాక యేమి ? - యతులఁ జంపినపాపి యగుఁగాక యేమి ?
 హితమతినై యిప్పు డీడేర్పఁ దలఁచి - ప్రతిలేనిరఘురాముఖాణజాలముల
 ధృతిఁ దూలఁ గట్టి యాదేవకంటకుని - హితమతి నీదేహ మిటు విడిపించి,
 లోఁగొని వాని నాలోపల ముంచి - బాగొప్ప గలుషము ల్వాపి రక్షించి

—:సాయంకాలాదిరాత్రి వర్ణనము:—

అలుఁదైన యట్టియుత్కలుని రావణునిఁ - బొలుపార ముక్తికిఁ బుత్తు నమాడ్కి
 సంగతి నొప్పారు జాహ్నువి యనఁగ - సంగరస్థలి మహాశ్చర్యమై యొప్పె
 నప్పుడు లంకలో నాదైత్యకాంత - లుప్పొంగుశోకపయోధిలో మునిగి 2340
 గ్రద్దనఁ జేయునక్కయ్యంబునందుఁ - బ్రొద్దు గ్రుంకినఁ గాని పోడు రాఘవుఁడు
 ఎప్పుడు గ్రుంకునో యినుఁ డింక ననుచు - నప్పటప్పటికిఁ బెట్టడరుచు నుండ
 నంచితకఠినపుంఖాస్త్రాంశుతతుల - ముంచి రావణుని తమోగుణం బణఁప
 భీమప్రతాపనంస్పృతుఁ డై యున్న - రాముఁడే చాలు దుర్వారుఁ డన్నాడ్కి
 ఘనతరంబగు తనకరములు ముడిచి - వనజాపూత డపరదిగ్వనధిలో మునిగె-

ఖలుఁ దైన యద్దశకంతునిచేటు - దెలుపుటకై నిశీధిని కచభరము
 విరళమై జల్లున విరిసెనో యనఁగఁ - బరపొంది చీకటి ప్రబలమై పర్యే
 నప్పుడు బొబ్బలు నార్పులు వెట్టు - చప్పుడుల్ మల్లులు చరచునడిదము
 లట్టహాసంబులు నడరి యొండొరులఁ - దిట్టెడినెలుఁగులు దీప్తహంకృతులు
 యుంకారరవములుఁ జప్పరించుటలు - నంకించుపలుకులు నాహ్వనములును 2350
 రథనేమిరవములు రథికసారథుల - పృథులవాక్యోద్ధూతభీమనావములు
 గుణనిస్వనంబులు గుంజరాగముల - ఘణిఘణి ల్లనిమ్రోయుఘంటాస్వనములు
 కరిబృంహితంబులు ఘనతూర్యరవము - తురగోగ్రహేషలు తోరమై పేర్చి
 ప్రొద్దు గ్రుంకిన నైనఁ బోవక చలము - పెద్దయై కపులును బేర్చి రాక్షసులు
 నతినిబిడం బైన యంధకారమున - నతిభయంకర మైన యని సేయునపుడు
 పొడుపొడుఁ డన్నట పోకుఁ డన్నట - విడువిడుఁ డన్నట వ్రేయుఁ డన్నట
 చలము డింపక చంపుచంపుఁ డన్నట - తొలఁగక తల ద్రుంచుత్తుంచుఁ డన్నట
 యిందు రాలే దేడి యేడి యన్నట - యిందు రానిమ్ము రాని మ్మనుమాట
 అటమీద హంకృతుల్ హాసముల్ చెలఁగ - నిటు చెల్లుమాటల యెక్కువ లెఱిగి
 పోరుచోఁ గెంధూళి బోరున నెగయ - పేర్చి యాచీకటి పెద్ద యాటయును 2360
 బ్రమయుటఁజేసి యేర్పఱుపంగరాక - తమతమవారల తామె చంపుదురు -
 కోపించి వానరకోటు లుప్పొంగి - యాపాపకర్తుల నసురులఁ గిట్టి
 రథికులఁ జంపి సారథుల గీటడఁచి - పృథులరథ్యంబుల పీచంబు లడఁచి
 కడనొగ లెలమి యొక్కటఁ దేరులెత్తి - యడతురు నుగ్గునూ చైనేల రాలఁ
 దుమురుగా జోదుల త్రుళ్లడఁగించి - సమరవారణముల చరణంబు లెత్తి
 యిరులఁగేల నమర్చి యేచి తాటించి - వరుస నల్లటు పాటవై తురు చంపి
 చిదురలై దెసలందుఁ జెదరుగుఱ్ఱములు - గదసి తోకలతోడఁ గడకాళ్లు నొడిసి
 పట్టి బెట్టుగఁ ద్రిప్పి వడి నేలతోడ - నెట్టన వ్రేసి పెన్నెత్తురు లొలుక
 గోలెమ్ము లురములు గుండెలు బరులు - వాలినభుజములు వదనదంష్ట్రలును
 బునుకలు మెదడును భువిమీదఁ జెదరఁ - గనుఁగొని కాల్వారఁ గడఁగి చంపుదురు
 అరదాల వెల్లున నడరు ధూళియును - దురగఖురోద్ధూతధూళియు నెగసి
 దానవాసీకంబు తలఁపులోనున్న - కానమి నెల్ల నొక్కట వెల్లివిఱిసె
 ననఁగఁ జీకటి కడు నగ్గలంబగుచు, వినువీధి నడుమెల్ల విపులమై నిండె
 నసురుల యసువుల నగచరాధిపుల - యసువుల నొక్కట నపహరించుటకు
 నామెయి నారాత్రి నసురేంద్రుడేత - రామువిచేఁ గాళరాత్రియై తోచె
 దమవేశ యగుటయు దైత్యు లందందఁ - గుమురులు గట్టి త్రికూటాచలంబు
 దమయార్పులకుఁ బ్రతిధ్వను లిచ్చుచుండ - సమరసన్నద్ధులై సరభసవృత్తి

మిగిలి యారాఘవుమీదను గదిసి - గగనంబు నిండ మార్గణము లేయుటయు
 నారామవిభుడును నగ్నిబాణమునఁ - బేరినచీకటి పెంపెల్ల నడచి
 తన్ను గిట్టిన మహోదరమహాపార్శ్వ - సన్నతబలులైన సారణకుకుల 2380
 నటు వజ్రదంష్ట్ర మహాకాయునేసె - బటువేగమున నాటుబాణముల్ దొడగి
 యార్దురు దైత్యులు ననిఁ బాటిరపుడు - పర్విన భీతిమై బ్రమసి దిక్కులకు
 నట నున్న రాక్షసు లారామవిభునిఁ - బటుబాణశిఖి శలభంబులై పడిరి,
 అరదంబు సూతుండు హరులు నంగదుని - కరము క్తగిరిశృంగకఠినపాతమున
 నవనిపైఁ గూలిన నాజి వర్జించి - సవనశాలకు వేగ చని యింద్రజిత్తు
 తగుహోమసాధనతతులు రాక్షసులు - మొగిఁదేరఁ గైకొని ముఖ్యమార్గమున
 వలనొప్పుఁగా రక్తవర్షంబు లైన - తలచుట్టు నుభయవస్త్రములు మాల్యములు
 ధరియించి వహ్నికిఁ దగవరిస్తరణ - మురుతోమరంబులు నుగ్రవస్త్రములు
 గరిలేనిశరములు గావించి నలుపు - గరికొన్న పెనుమేఁకకంఠరక్తమున
 నొగిఁ దాడిసమిధల హోమంబు సేయఁ - బొగ లేక మండుచుఁ బొడవుగా నిక్కి
 యెరిమితో విజయంబు లెఱిఁగింపఁ జాల - వలతియై దక్షిణ వరమానశిఖల
 నొప్పుచు ననలుఁ దాహుతులఁ గైకొనియె - నప్పుడు నిష్ఠతో నయ్యింద్రజిత్తు
 యుక్తక్రమంబున హోమమొప్పార - భక్తితో నొనరించి పావకువలన
 నాలుగుహయములు నానావ్రశస్త్ర - జాలంబు మహితకాంచనమయరథముఁ
 బడసి యాతేరెక్కి బ్రహ్మాండ మగలఁ - గడువడి నార్చి యుత్కటకోపుఁ డగుచు
 నింద్రాదిదేవత లెల్ల భీతిల్ల - నింద్రజిత్తుడు మఱి యేపుదీపించి
 చెచ్చెర దానవసేనతోఁ గూడ - వచ్చి యదృక్కుడై పడి దివినుండి
 మసలక రామలక్ష్మణులపై నేసె - నసదృశకాండంబు లందందఁ బెల్లు
 ఆరామలక్ష్మణులపై లాకాశమునకు - భూరిశరంబులఁ బోవనిచ్చుటయు
 నం దొక పైనను నయ్యింద్రజిత్తు - నందుఁ దాకమి మఱి యాదైత్యవిభుడు 2400

—: ఇంద్రజిత్తు మాయాయుద్ధము సేయుట:—

జనుఁ గానరాకుండ దర్పంబు మెఱసి - వినువీధి గడుఁ బెక్కువిధములఁ దిరిగి
 కదిసి యంతటఁ బోక ఘను లగుకపుల - నవలీల దునుమాడి యందందఁ బేర్చి
 నలుదెస నేయుచో నగచరులకును - నలినాప్తకులునకు నలినాప్తకిరణ
 విభములై పరతెంచునిష్ఠాస్త్రములు - నభమున నెందుఁ గానఁగవచ్చుఁ గాని
 యరదంబు మ్రోతయు నాఘోరకముల - ఖరముల మ్రోతయు గుణము నిస్వనము
 సారథివలుకు కళాఘాతరవము - లారథికునియార్చు లతనిమూర్తియును
 నారథంబును దాని యధికధ్వజంబు - లీరూపు లని కని యెఱుఁగంగ రాక
 యావిధం భ్రాష్ట్రేన కప్పుడు దోచె - నావాలిఁ దునుమాడి యనమునఁ బేర్చు

రాముని మీద సురప్రభుం డలిగి - రామణీయకమహోగ్ర ప్రకాండముల
 నాతనమునిఁ గూర్చినాఁ డని పేర్చి-యీతెఱంగున డాఁగి యేసెనో యనఁగ : 2410
 నప్పు డాకపినేన యంగంబు తెల్లఁ - జిప్పలు చివవలై చెదరంగఁ జూచి
 జనలోకపతితోడ సౌమిత్రి పలికె - “వినువీధి డాఁగిన వీనిచే నిట్లు
 మనుజేంద్ర : చూచితే మర్కటోత్తములు - మనకొఱకై వచ్చి మడియుచున్నారు
 విస్తయంబుగ నింక వీనివంశంబు - భస్మంబు సేయుదు బ్రహ్మాత్మ మేసి”
 యనవుడు రఘురాముఁ డనుజుతో ననియె - “జనునె యొక్కరునికై చంపఁ బల్వరను
 ఎఱుఁగవే రణధర్మ మెందు రాజులకు - వేఱచి డాఁగినవాని వెన్నిచ్చువాని
 ముకుళితహస్తైఁడై మ్రొక్కినవానిఁ - జకితాత్మఁడై వచ్చి శరణన్నవానిఁ
 గదనంబులోఁ బూరి గఱచినవానిఁ - బిదప నాయుధములు వదలినవాని
 నిద్రవోయినవాని నిర్జింపఁ దగునె ? - భద్రంబు గోరు నప్పరమపుణ్యులకు
 నధికమాయలఁ బేర్చు నయ్యింద్రజిత్తు - వధియింపనోపెడు వానరోత్తములఁ 2420
 గామచారులఁ బంపఁ గాలంబు గాని - సౌమిత్రి : బ్రహ్మాత్మసమయంబు గాదు”
 అని నలు నంగదు ననిలనందనుని - ఘనుని గవాక్షుని గంధమాదనుని
 భరితవిక్రమధాముఁ బనసుఁ గేసరిని - శరభుని ఋషభుని సన్నాథు గజుని
 మఱి గవయుని నీలు మైందుని ద్వివిదు - నటిమురిఁ గోపించి యనురుపైఁ బనిచె,
 నట రాఘవుఁడు పంప నగచరాధిపులు - పటుగతి మిన్నులపై కప్పు డెగసి
 తరుశైలములు వైవ దర్పించి క్రూర - శరపరంపరల రాక్షసరాససుతుఁడు
 వారి నొప్పించిన వార లాదైత్యు - నేరూపమునఁ గాన కెప్పటిపగిది
 వచ్చిరి రయమున వసుమతీస్థలికి - నచ్చెరు వొంది యింద్రాదులు సూడ
 విలయమేఘశ్యామ విపులగాత్రంబు - నలుకఁ గెంజాయల నడరు నేత్రములు
 గలఘోరరూపంబు గానరాకుండ - మెలఁగుచుఁ బలికె నమ్మేమనాదుండు 2430

—: నాగపాశబంధనము :—

“నరనాథసుతులార : నన్నుఁ గయ్యమున - నరుదు లక్షింప నహస్రాక్షునకును
 మీరెంతవా ?” రని మిన్నెల్ల నద్రువ - ఘోరంబుగా ధనుర్గుణము మ్రోయించి
 యశవిసంకాశంబు లగుసాయకములు - దశరథాత్మజులపై దశముగాఁ బఱపి
 మఱియును నందంద మర్కటోత్తముల - గరు లిచ్చి పోఁ బెక్కుకాండంబు లేసి
 యట నంతఁబోవక యయ్యింద్రజిత్తు - చటులతరక్రూరసర్పబాణముల
 వినకులేశ్వరులపై నేయఁగ వాటు - ఘనబాణముల వాని ఖండించి మఱియు
 నిదె వచ్చె బాణంబు లిం దేయు మనుచు - నదె వచ్చె బాణంబు లందేయు మనుచు
 నేదెనబాణంబు లేతెంచుచుండు - నాదెనలందు నుదగ్గులై యేయ
 నురగనమేతులై యుండుట మీకుఁ - గరమొప్పఁ దొల్లియుఁ గల దటుగానఁ

దరణీవంశజులార : తప్పక యిపుడు - సురగసమేతులై యుండుఁ దన్నట్లు 2440

బంధురంబుగ్గనబ్జబాంధవకులుల - బంధించె వడి నాగపాశసంతతుల

వారును నాబ్రహ్మవరము మన్నించి - తారు రాక్షసువేతఁ దద్దయుఁ దూలి

యాదినారాయణు నంశజులైన - మేదిసీనాథు లిమ్మెయిఁ గట్టువడిరి.

నేఁడు రాముఁడు గాక నిక్క మూహింప - నాఁ డితఁడే వామనస్వరూపంబు

నటు దాల్చి భూదాన మడిగి యాబలిని - బటుకృతఘ్నతఁ బట్టి బంధించినట్టి

ఫలము రామున కిట్లుప్రాప్తంబుఁ గాక - పౌలియునే మనుజుఁడై పుట్టి యుండగను

అని తమలోఁ దమయాత్మలఁ గుంది - యనిమిషుల్ ఋషులును నాశ్చర్యపడఁగ

ఘన్నుఁడై యున్న సుగ్రీవునిఁ జూచి - సన్నతమతి విభీషణుఁ డర్థివలికె.

“విడి యేల చింతింప నెట్టివారలకు - నొదవవే యాపద లొక్కొక్కచోట

వినకులేశ్వరులకు నే మయ్యెనిపుడు ? - ఘననాగపాశముల్ గట్టినంతటనె” 2450

యని పల్కి యతఁడు మాయాదృష్టిఁ జూచి - కనియె రావణసుతు గగనమార్గమునఁ

గని సీరు మంత్రించి కన్నులు దుడిచి - వనజాప్తసుతునకు వలనొప్పఁ జూపె

నారవిజుండును నవ్వీభీషణుని - చారుమహామంత్రిశక్తిచేఁ జేసి

యాయంద్రజిత్తుని నప్పుడుకాంచి - యాయతోన్న తమగు నచలంబుఁ బెట్టికి

యెగిసి వ్రేయఁగఁ జూచి యంద్రజిత్తుండు - మొగిఁ దిరిగించె నమ్ములవెల్లి పటపి

యినజుండు తిరిగిన వినజుని రాకఁ - గని మున్ను వెఱచు రాక్షసులు మోదింప

నప్పుడు విజయుఁడై యయ్యంద్రజిత్తు-ముప్పిరి గొను ముదంబునఁ దన్ను గొలుచు

వారును దానును వడి లంక కరిగి - యారావణునిఁ గాంచి యప్పుడిట్లనిరి

“చంపితిఁ గవులను సర్పబాణములఁ - గంపింపఁ జేసి తిక్కెకువల్లభుల”

నని వేడ్కతోఁ జెప్ప వంతరంగమునఁ-దనయునిమీఁద నెంతయు సంతసిల్లి 2460

రావణుఁ డప్పుడు రయమునఁ ద్రిజట - రావించి యనియె “ధరాపుత్రి నన్ను

నొల్ల దా రాముని నొనఁగూడుకొనుట - కుల్లంబులో నమ్మి యుండుటఁ జేసి

నేఁ డింద్రజిత్తుచే నేలకు వచ్చి - పోడిమి చెడిన యా భూపాలు నునికి

సీతఁ దోడ్కొనిపోయి చెచ్చెటఁ జూపు - మీతఱిఁ బుష్పక మెక్కించి నీవు

అంత రామునిమీఁది యాసలు దక్కి - చింతింప కిట నన్నుఁ జేరును సీత”

యనవుడు రావణు ననుమతిఁ ద్రిజట - దనుజాంగనలు దాను ధరణీతనూజ

నెనయఁ బుష్పకముపై నెక్కించి వేగ - చనుదెంచి సంగరస్థలిఁ బడియున్న

-:నాగపాశబద్ధులై యున్న రామలక్ష్మణులఁజూచి సీత దుఃఖించుట:-

కవులను రామలక్ష్మణులను జూపఁ - జపలాక్షియును నట్టివందంబుఁ జూచి

కన్నీరుధారలై క్రమ్మ వందంద - విన్ననై కడుఁదూలి విలపింపఁ దొడఁగె.

“గటకట : రామ : సీతార్తుకవిద్య-యెటుపోయె ? నీయందె యేపారియుండు : 2470

జామదగ్నిని నైన సరకుగాఁ గొనవు - నీమెయి లావున నీభువి నీవు
 సకలముసీంద్రులు సర్పముల్ నీకుఁ - బ్రకటితశయ్యఁగాఁ బలుకుదు రెందుః
 నట్టిసర్పంబులే యవనీశః విన్ను - గట్టంగఁ ద్రాడులై కదిసెనే నేడుః
 లాక్షణీకులు నన్ను లక్షించి సకల - లక్షణంబులుమీన లలితంబు లగుచు
 విలసితరేఖారవిందంబు లంఘి - తలమునఁ గలుగుటఁ దరళాయతాక్షిః
 పట్టాభిషేంబు పతితోడఁ గల్గుఁ - బుట్టుదు రింపారఁ బుత్రులు నీకు
 నైదువ యై యుండు దనుమాట లెల్ల - నాదిత్యకులనాథః యకటః బొంకయ్యె.
 రోలంబకులనీలరుచిశిరోజములు - నీలమేఘము డాలు నెఱవు మైజిగియు
 తొగ లించుకయు లేక తోరముల్ గాక - మిగుల వట్టువలునై మించుపెందొడలు
 కరములు నిటలంబు కన్నులు మోము - చరణముల్ రుచిరలక్షణసమేతముగ 2480
 వరకాంతి నునుపారి వట్టువ లగుచు - సరినొప్పు నఖములు సంగతాంగుళులు
 ఏచి చిత్రాకృతి నెనఁ కిక్కిరిసి - నీచాగ్ర మైనది నీకుచద్యయము
 ఉరుతరస్నిగ్ధంబు లుదరపార్శ్వములు - కర మొప్పుచున్నది గంభీరనాభి
 కమనీయతరదివ్యకాంతిఁ జెన్నగుచు - రమణీయ మైనది రమణః నీమేనుః
 సౌభాగ్యమున నీకు సరి యెవ్వ రనెడి - నాభాగ్య మిట్లయ్యె నరనాథః కంటె
 లలన లీపదిమేను లక్షణంబులను - గలవార లత్యంత కల్యాణవతులు
 అని చెప్పునార్యోక్తు లవియెల్లఁ దప్పె - మనుజేశః నాపుణ్యమహిమ గా కిదియుఁ
 గెందామరలభంగిఁ గెంజాయ మెఱసి - యందంబులై చూడ నటచేతు లొప్పుఁ
 బల్లవారుణకాంతిఁ బరఁగుపాదాగ్ర - పల్లవంబులు సమస్పర్శంబు లగుచు
 నడు పొప్పు నెలుగొప్పు నగుమొగంబొప్పుఁ - గడునొప్పు నివి కన్యకాలక్షణములు
 పరికింప నని పల్కె పలుకులు దప్పె - నరనాథః చూచితే నానోముఫలము ?
 తలఁపులు దైవంబు తలకూడనీక - వెలయఁగ నిటు సంభవించెనే నాకు ?
 ధరణీశ ! నను జనస్థానంబునందు - నురవడి గొనిపోవు నుగ్రదానవునిఁ
 బొరిఁబొరి వెదకి నాపోయినజాడ - కర ముగ్రగతిఁ దెల్పి కపిసేనఁగూడి
 జలనిధి బంధించి చనుదెంచి పిదపఁ - బొలు పేది గోష్పదంబున మునింగితివె ?
 ఆరయనతిఘోర మగు యామ్యశరము - వారుణబాణంబు వహ్నిసాయకము
 నెఱయ బ్రహ్మాస్త్రంబు నెఱిఁ బ్రయోగింప - మఱచితివే? నేడు మనుజులొకేశః
 పగవాఁడు మీదృష్టిపథములఁ బడినఁ - దెగి నేలఁబడుగాకః తిరిగి పోఁగలఁదె ?
 యిది దైవకృతము గా కెల్లచందముల - నెదురంగ శక్తులే యెవరైన విన్ను ?
 మేఘనాదుఁడు మాయమెఱసి మిమ్మాజి - నీఘోరశరముల విటుఁ గట్టె నేడు 2500
 కాలంబుకడిమిమైఁ గడప నెవ్వరికిఁ - బోలునే తలపోయ ? భూలోకనాథః
 హానాథః హావీరః హారామచంద్రః - యే నీకు శోకింప నిట నీకు వగవః

నీకుఁ బ్రాణము లిచ్చి నిర్తలుం దైన - కాకుత్స్థమణికి లక్ష్మణునకు వగవ
 మనసు గుండఁగ నాకు మరుగుచు నున్న - జననికి దుఃఖింప సతతంబు నీకుఁ
 జిత్తంబు లోపలఁ జింతించుచున్న - యత్త కౌసల్యకై యడలెద నధిప :
 ఎప్పుడు పదునాలు గేడులు చనునో - ఎప్పుడు వచ్చునో యిటు రాముఁ డనుచు
 నీతెఱంగున నీకు నెదురులు సూచు - నీతల్లియాసలు నిలిచెనే నేడు ?
 హరిహరాదుల నైన నదలించు నీదు - శరములఁ గలశక్తి సమసెనే నేడు ?
 నీదివ్యశక్తియు నీబాహుబలము - నీదుర్దమక్రమ నిపుణవిక్రమము
 నెక్కడఁ బోయెనో ? యేమందు నింక ? - నక్కటా ! విధి : నీకు నలగెనే నేడు ?
 చెలువొంద నేను నోచిననోము లెల్ల - ఫలియించె నేమని పలవింతు విధికి ?
 వని ప్రలాపింపంగ ననియె నాత్రిజట - జనకజ నూరార్చి సదయచిత్తమున
 “రాముని కొక్కడి రాదు నీవేల - నీమెయి శోకింప నిందీవరాక్షి :
 యట్టిద యైన యాయగవరసేన - యిట్టేల పెద్దయై యేచివర్తించు
 వదె చూడు మాదేవి ! యగచరేశ్వరులు - పదియై నీవిభు బలసియున్నారు,
 గాదు పోయిపుష్పకం బేల మోచు ? - మేదిసీతనయ ! యిమ్మేదినిఁ బడక
 కాన రామున కొండు గాదు చింతింప - మానిని ! నామాట మనసులో నమ్ము
 లంకేశుఁ జంపి యీలంక సాధించి - పంకజానన ! నిన్ను భానువంశజుఁడు
 నలిఁ దోడుకొనిపోవు ; నమ్ము నామాట : - కలఁగకు నేఁ డెల్లి కల్యాణి ! నీవు”
 అనవుడు సీత మాయామస్తకంబు - ననువుగాఁ బోలని యాత్మలో నమ్మె 2520
 సుందరి త్రిజట యశోకవనంబు - నందుఁ గ్రమ్ముఁ దెచ్చి యవనిజ నునిచె.
 మనువంశతిలకుండు మదిఁదెలివొంది - తనకుఁజేరువనున్న తమ్మునిఁ జూచి
 “నాతమ్ముఁజూచితే నలినా ప్తతనయ ! - యీతెఱంగునఁ గుంది యిట్లున్నవాఁడు ;
 సీతఁ గోల్పడి సీత చెఱ మాన్పలేక - యీతనిఁ గోల్పోవు టిటు సంభవించె ;
 పౌమిత్రిఁ గోల్పడి జనకజ నాకు - నేమిటి కిటమీఁద ? నేల నాబ్రతుకు ?
 యత్నంబు చేసిన యవనిజఁ బోలు - పత్ని నొందొకచోటఁ బడయంగ వచ్చుఁ
 గలరు కాంతలు సుతు ల్గలరు బాంధవులు ; - గలరె గా కెందును గలరె సోదరులు ?
 తమ్ముఁ డన్తాత్రమే తలపోయ భక్తి - నిమ్ముల ననుఁ గొల్చు నిమ్మహాభుజుఁడు.
 అరయఁ గౌసల్యకు నాసుమిత్రకును - సరియ కా వర్తించు నచ్చక్రితోడఁ
 దగ లక్ష్మణునికంటె దయతోడ నన్ను - మిగుల మన్నించు సుమిత్ర నాపలన 2530
 వాత్సల్య మెప్పుడు వదల దాపుత్ర - వత్సల యగుతల్లి వగఁబెట్టవలసె :
 బురి కింక నొకఁడును బోయితి నేని - భరతశత్రుఘ్నులు భ్రాతృవత్సలులు
 ఎట చిక్కె లక్ష్మణుం డేల రాఁ డనిన - నట నేమి చెప్పుదు నకట ! తమ్ములకు
 వనటమై నీవొంటి వచ్చుటఁ జూచి - మనములు గలఁగెడి మాకు నోతనయ

సౌమిత్రితో నేల చనుదేర వనిన - నే మని యుత్తరం బిత్తు దల్లులకు ?
 నేమని యూరార్తు నీమోముతోడ ? - నే మని యటుబోదు నీమేనితోడ ?
 బ్రాలేయశైలంబు పగిలిన నినుడు - నేలగూలిన నీకు నిశ్చలంబైన
 వనధు లింకిన గాలి వర్తింపకున్న - ననలుండు కడుఁ జల్ల నైయున్న నైన
 నామాట గడువఁడు నాకు నప్రియము - లేమాటలును నాడఁ డెన్నఁడు నితఁడు
 ఇతనిచిత్తంబు నాయెడ నొక్కచంద - మితనిఁ బోలెడితమ్ముఁ డింకెందుఁ గలఁడు ?
 ఇతఁడె నాప్రాణంబు లితఁడె నాబంధుఁ - డితని నొక్కడఁ బుచ్చి యే నొంటినుండ
 వితఁ డెందుఁ బోయిన నే నందుఁ బోదు - నితనితోడిదె లోక మీలోకమెల్లఁ
 జనుదెంచె నాతోడ సౌమిత్రి నాఁడు - చనియెదనే నేఁడు సౌమిత్రివెనుక
 హితబుద్ధిఁ గార్యంబు లెఱుఁగక చేసి - తతులవిక్రమశాలి యవి నాకు నెక్కెఁ
 దరుచరోత్తమ ! వాలితనయుఁ దోడ్కొనుచు - గిరిచరసేనతోఁ గిష్కింఘ కరుగు
 మేలక్షణునితోడ నేగినపిదపఁ - బౌలస్త్యపతి మిమ్ము బాధింపఁగలఁడు.
 జయశాలి యగుచున్నసౌమిత్రి లేని - జయము నా కంధుని చంద్రోదయంబు
 మధ్బక్తుడై పూని మారుతపుత్రుఁ - డద్భుతకార్యంబు లవి పెక్కు సేసె ;
 జలనిధి లంఘించి జనకజఁ గాంచి - కలనఁ బెక్కండ్ర రాక్షసుల మర్దించె ;
 నీయంగదుండును నీసుషేణుండు - ధీయుతులైన యా ద్వివిదమైందులును 2550
 నీగవయుండును నీగవాక్షుండు - నీగజుండును రక్తి నెనయ నీలుండు
 మెఱయ సంపాతియు మేటి కేసరియు - మఱియుఁ దక్కినవీరమర్కతోత్తములు
 నాకొఱకై వచ్చి నలినాప్తతనయ ! - చేకొని లావులు సేసి రందఱును ;
 ఇక్కాల మిక్కడ నెబ్బంగి మమ్ము - ద్రెక్కొన్నవిధిఁ దాఁటఁ దీర దెవ్వరికి ;
 రణభూమిఁ బలుపుర రాక్షసపతులఁ - డృణలీలఁ బొలియించి తీవ్రబాణములఁ
 బగతుచే నిబ్బంగిఁ బడి లోచనములు - మొగియుచు భూరజంబున బ్రుంగినాఁడు
 వరతల్పమున నుండువాఁడు నేఁ డకట ! - శరతల్పమున రణస్థలి నున్నవాఁడు
 సంకీర్ణరవికుల జలధిపౌం గడఁచి - గ్రుంకెనే లక్ష్మణకువలయప్రియుఁడు ;
 అనుచు విలాపింప నఖిలవానరులు - మనముల శోకాబ్ధిమగ్ను లైరంత.

—: ఇంద్రజిత్తు రెండవసారి యధృమునకు వచ్చుట:—

ననికి గ్రచ్చట వచ్చె నామేఘనాదుఁ - డనుబుద్ధి దూరస్థు లైనవానరులు 2560
 ఘనతరాంజనశైలకల్పుఁ డై యున్న - తనుఁజూచివెఱవ గదాపాణియగుచు
 పై న్యమధ్యంబునఁ జరియించుకపుల - డై న్యంబుఁ బాపుచుఁ దగ విభీషణుఁడు
 ఏతెంచి రవిసూను నీక్షించి పలికె - “నీతెఱుంగున మీకు నేల చింతింపఁ
 గైకొని యిది యధృకాలంబు కాని - శోకింప వేళయె సుగ్రీవ ! మనకు
 దుర్జి వారోర్తి బంధుర మైనజలధి - కర్ణధారుఁడు లేని కలము చందమును.

మనసైన్యమున్నది మన మింక వేగ - యనికి నుద్యోగించుటదియె కార్యంబు.”
 అన వినియంగదుం డావిభీషణునిఁ - గనుగొని “నీమాట కడును త్తమంబు
 సరనాథతనయులు నాగపాశముల - నురవడిఁ బెనఁగొని యుర్విపై నొరగి
 బాణక్షతంబుల బలువిడి వెడలు - శోణితంబుల బ్రుంగి సొరిది నున్నారు
 ఈదాశరథుల మీ రేమటకుండుఁ - డాదిత్యుఁ డుదయాద్రి కరుదేర మున్నె 2570
 యేను రాక్షసకోటి నెల్ల నిర్జించి - జానకిఁ దెచ్చెద జననాథుకడకు
 హనుమంతుఁ డాదిగా నఖిలవానరులఁ - గొని కవాటములతోఁ గోటలతోడఁ
 దోరణశ్రేణులతోఁ గూడ లంకఁ - దోరంపుఁబిడికిళ్ళఁ దుమురు సేసెదము.
 విస్తయంబుగ బంధువితతితోఁ గూడ - భస్మంబు సేయుదు. పంక్తికంధరుని
 వావిక్రమంబును నాభుజాబలము - భూవరువలన నాపూనుభక్తియును
 దెల్లంబు సేయుదుఁ దెగువతో నెల్ల - యెల్లభూతంబులు నీక్షింపనిమ్ము
 మలయజకేయూర మహితానుభూతిఁ - బలుమఱు గన్న నాభాహుదండములు
 అనవరతంబును నధికదర్పమునఁ - దనరుచున్నవి రఘూత్తముకార్యమునకు
 రావణు నిర్జించి రఘువీరుఁ డలర - నీవిభీషణు లంక నెలమి నిల్పెదను
 గాదేని నాజి రాక్షసులచేఁ జచ్చి - పోదును సౌమితి పోయిన తోవ” 2580
 నన విని సుగ్రీవుఁ డంగదుఁ జూచి - “తనయ ! నీవింక నీదశరథాత్మజులఁ
 గొనిపోమ్ము కిష్కింధకును వేగ నేను - జని యింద్రజిత్తుని సకలరాక్షసుల
 రావణు నిర్జించి రఘురాముడేవి - నేవిధంబుననైన నేఁ దెత్తు వేగ”
 యని దైన్యపాటుతో నాడుసుగ్రీవుఁ - గనుఁగొని ఖిన్నులై కపులు భీతిల్లి
 మునుకొని శోకాబ్ధి మునుఁగ సుషేణుఁ - డనువాఁడు వల్కె నయ్యందఱఁ జూచి
 యీనాగపాశంబు లిపుడువాయుటకు - వానరేశ్వరులార ! వలను నెప్పెదను
 తొల్లిదేవాసురోద్ధరసంగరమున - నెల్లదేవతలకు నివి గట్టియున్న
 దేవత లప్పుడు దివ్యోషధముల - చే వానిబాధఁ బాసిరి కట్లు విడిసి
 యాయోషధము లిప్పు డమృతాబ్ధికవలఁ - బాయకున్నది ద్రోణపర్వతస్థలిని
 హనుమంతుఁ బుచ్చుడి యతఁ డోషధములు. గొనివచ్చు మీరిట గుందంగ నలదు.”

—: నారదుఁడు శ్రీరాములకడకు వచ్చుట :—

అనునంత సూర్యసహస్రసంకాశుఁ - డననొప్పి కృష్ణమృగాజినం బమర
 మెఱుఁగులతో శుభ్రమేఘమో యనఁగ - నెరయు బింగళజటానిచయంబు వెలుఁగ
 బొనర నున్ననియూర్ధ్వపుండ్రంబుఁబెట్టి - తనరంగఁ గొపీనదండము ల్లాల్చి
 రమణమై నొప్పునారాయణమంత్ర - మమలత దనవీణయం దొప్పి మొలచు
 దవతోడియోగీంద్రతతి నాకసమున - నునిచి చిత్తంబున నుల్లాస మొదవఁ
 బరమయోగీంద్రుండు పరత త్వవేది - పరమపావనమూర్తి పరమవైష్ణవుఁడు

నారదుం డారామనరనాథుఁ గాన - గారవంబున వచ్చి కరములు మొగిచి
 వలగొని వచ్చి యవ్వసుమతీకునకుఁ - దలకొన్నభక్తితోఁ దగ విన్నవించె,
 “దేవ నిఁ బ్రహ్లాది దేవతలెల్ల - నావార్ధి మధ్యంబునం దొప్పఁ గాంచి
 రావణబాధాపరంపర లెప్పఁ - గా విని వారిపైఁ గరుణించి నీవు 2600
 వారిఁ బ్రోచుటకు రావణునిఁ జంపుటకు - భారణీఁ బుట్టితి దళరథేకునకు
 నటు గాన నీవిటు లలమట నొంద - నిటు తగునయ్యః మహీపాలవర్యః
 నీనామ మాత్మలో నిలిపినంతటనె - భూనాథః యజ్ఞానములు పొంద వనిన,
 నీకు నజ్ఞానంబు నెవ మైనఁ గలదె? - చేకొని నిను నీవె చింతింతు గాకః
 నారాయణుడవు పూర్ణజ్ఞాననిధివి - చారుకౌస్తుభరత్నసహితవక్షుడవు
 అనిశంబు లక్ష్మీకి నాటప టైన - ఘనతరాంగంబులు గలుగుదేవుడవు;
 ఆదిదేవుడవు, సర్వాంతరాత్ముడవు - వేదవేద్యుండవు, విశ్వరూపుడవు;
 తలఁచుయోగీంద్రుల ధ్యానంబునందు - నలువొందు సచ్చిదానందరూపుడవు
 ధరణీ యంఘ్రులు వియ త్తలము మస్తకము - పరపైన విటలంబు పద్మాసనుండు
 కన్నులు చంద్రుండు కమలమిత్రుండు - నున్నతం బగుచున్న యూర్పుమారుతము 2610
 వదనంబు శిఖి సరస్వతి జిహ్వా యొప్పు - రదనప్రతతి వేదరాశి చింతింపఁ
 జెలు వైనగాయత్రి శిఖిప్రణవంబు - వెలసినహృదయంబు వీనులు దిశలు
 మహానీయధర్మంబు మనసు దేవతలు - బహుజయస్థితిగల బాహుసమృద్ధిః
 గొనకొన్న బహ్లాండకోట్లు నీకుఁజీ - తనరారు దొడలు మిత్రావార్ధిపతులు
 ఆశ్వినేయులు జాను లాత్మలోఁ జూడ - విశ్వంబు నీరోమవితతి చింతింప
 విదె చూడుమా వీరె యెల్లదేవతలు - గదిసి కిన్నరయక్షగంధర్వపతులు
 నాదిగా వచ్చి జయంబు నీదెసకు - మేదిసీశ్వరః కోరి మింట నున్నారు;
 అకలంకమతివి నీ వజ్ఞాన ముడిగి - సకలరాక్షసులను సమయింప వేగ
 వారక నరులైన వారు సంసార - పారంబుఁ జేరు నుపాయంబు లేక
 బాళి నాశాపాశ బద్ధు లై రేని - నీలీల నటియించు టింతియకాకః 2620
 నీవేల యీసర్పనికరంబుచేత - భావింపఁగాఁ గట్టుపడుదుః శ్రీరామః
 నీ వాదిమూర్తివి నీమూర్తిదలఁపు - నీవాహనం బైన నీకేతు వైన
 గరుడుండు వచ్చిన గరుడునిచేత - నురగపాశము లెల్ల నూడు నీక్షణమె.”
 యని చెప్పి దీవించి యానారదుండు - చనియెఁ గ్రమ్మర సుధాసాగరంబునకు
 నానారదుఁడు నెప్ప నారాఘవుండు - తా నాదిహరి యౌటఁ దలపోసి చూచి
 తెలిసి ధీరుని వైనతేయునిఁ దలఁచె - దలఁచిన నతఁడును తలఁపుతోఁ గూడి
 యారూఢ మగు నమృతాబ్ధియు త్తరపుఁ - దీరంబునందుండి దిగ్గనలేచి
 యూని మెట్టినపాదయుగముచే బయలు - గానంగ ధరణీలోపలికేసుఁ డులుక (1)

గడుపెద్దయైన తెక్కలగాలి మిన్ను - సుడివడిడిక్కులు సొరవులై తూల
 నమ్మోత పెల్లున నఖిలలోకములు - నమ్మలై తమ చేతనము దక్కి స్తుక్క 2630
 నెఱకలు విడిచివ నెగినధూళి - నెఱసి చీకట్లుగా నిఖిలంబు గప్ప
 జనుదెంచు నురువడి శైలంబు లురుల - వననిధి పిండలి వండలై కలగగ
 బదివేలసూర్యుల ప్రభ తెల్ల గూర్చి - మెదిచి చేసినక్రియ మెయి ప్రకాశింప
 మెఱయురెక్కలతోడి మేరువో యనగ - బఱతెంచె గరుడు డంబరమున బేర్చి
 పఱతెంచుటయు నాగపాశంబు లెల్ల - వెఱచి యానృపతుల విడిచి పెల్లరికె.
 వది యట్టిదయ కాదె? యనినఁ జింతింప - వడలుబంధంబు లెవ్వారల కై న
 దనుదానె చింతించి తనదుబంధములు - చనఁ ద్రోవ రాముండు చాలడే తలవ?
 వినసుతుం డాదిగా నెల్లవానరులు - విన విస్తయంబుగా వెఱగంది చూడ
 భానుకోటి ప్రభాభవ్య తేజమున - నానందకరమూర్తి యమరులు పొగడ
 హీరకిరీటంబు హేమాంబరంబు - గారుత్తతోజ్జ్వలగ్రైవేయకంబు 2640
 రత్నకుండలములు రాజీవరాగ - నూత్నమంజీరమనోహరాంఘులును
 మౌక్తికమాలికల్ మాణిక్యకవచ - సక్తమై మించు విశాలవక్షంబు
 మరకతకేయూర మంజుబాహువులు - నరుణపక్షములు చంద్రాననాబ్జంబు
 కరుణావలోకముల్ కంబుకంఠరము - నరుణపల్లవకోమలాగ్రహస్తములు
 దుందుభిస్వనము లత్తుకచాయ మేను - మందర మేరుసమానగాత్రంబు
 లలితోర్ధ్వపుండ్ర లలాటపట్టికయు - నెలవుల దేరెడు చ్చిటునవ్వులొలుక
 వై నతేయుండును వలగొని వచ్చి - యానరపతులకు నందంద మ్రొక్కి
 మెఱుగారుతెక్కల మేనులు దుడిచి - నెఱికరంబులు మోడ్చి నిలిచి యిట్లనియె.
 “బాసెమీ కీనాగపాశబంధములు - వాసవాంతకుని రావణుఁ ధ్రుంచి వైచి
 ధరణీజఁ గొని యయోధ్యకు వేగ చనుము - ధరణీశ! యసురుల దండించునపుడు
 మాయలు పెద్ద యేమటక వర్తింపు - మేయుపాయంబుల నిక మోసపోకు”
 మని ప్రదక్షిణముగా నరిగి యానృపుల - వినుతించి దీవించి వెనఁ గొగిలించి,
 మ్రొక్కి యాయమృతసముద్రంబుకడకు - గ్రక్కున గమనించె గళ్యపాత్మజుఁడు
 పాములక ప్లెల్ల బాయుటఁ జేసి - రామలక్ష్మణులును రాగిల్లి రపుడు,
 వనచరు లారామవల్లభు నెదుర - వనురాగరసమున నందందఁ దేలి
 తనరుచు సింహనాదములు సేయుచును - వినువీధి దోకలు విసరి యాడుచును
 గురువులు వారుబు గునిసి యాడుచును - నురవడి దాటుచు నుబ్బి నవ్వుచును
 మాటించి శైలవృక్షము లెత్తి లంక - కోటలో కెత్తునఁ గొనఁదలంచుచును
 మిగిలినవారల మిక్కిలి రభస - మగలించె లంకపెల్లగలించె నభము.
 అంత సూర్యోదయ మగుటయుఁ జరుల - నంతయు నరయ దశాస్యుండు పనిచె.

బనిచిన నక్కొటపైనుండి వారు - గనిరి సుగ్రీవుండు కదిసి కొల్వెగను
 సవినయుండై విభీషణుడు సేవింపఁ - బ్రవిమలమతి కపిబలము రంజిల్లుఁ
 బోరికి సేనలఁ బరికొల్పుకొనుచుఁ - జారువిశృంఖల సమదేభయుగము
 గతినున్న రామలక్ష్మణుల విజ్వేకు - పతుల బంధంబులు వాసినవారిఁ
 గని విన్ననై వారు క్రమ్ముఁ బోయి - దనుజేశ్వరున కవ్విధం బెఱిగింప
 విన్మిఖిన్నుడై కడువేట గందియపుడు - తనమంత్రవరులతో దళకంఠుఁ డనియెఁ
 “బన్నగపాశా ప్తిఁ బడియును మగుడ - నున్నయారామలక్ష్మణులచే వింకఁ
 జెడఁగల దీక్షంక సిద్ధంబుగాఁగ - బడయవచ్చునె నాగపాశంబు లూడఁ
 జయ మెక్కడిది నాకు? సమరంబులోన - రయమునఁ జెడుఁగాక రాక్షసలక్ష్మి!
 గరుడుండు వచ్చెనో కాక లేకున్న - నురగపాశము లేల యాడు వారలకు; 2670
 గరుడుండు ననుగెల్పెఁ గాక లేకున్న - వరు లెంతవారు? వానరు లెంతవారు?”
 అనుచు మత్తేభరవానుకారముగ - ఘన మగు నిట్టూర్పు గ్రమ్మ ధూమాక్షుఁ

—: ధూమాక్షుడు యృద్ధమునకు వచ్చుట :—

బనిచె నగ్గలమైన బలములఁ గొనుచుఁ - జను వేగ రామలక్ష్మణులపై ననుచుఁ
 బనిచిన నాదైత్యపతికి మ్రొక్కుచును - నని కెత్తి ధూమాక్షుఁ డప్పుడు వెడలె.
 వానిబలంబు వెల్వడఁ జొచ్చె నపుడు - నానావిధంబుల నలుగడలందు
 వృకసింహముఖముల వెలసినయట్టి - ప్రకటితస్ఫూర్తితురంగంబు లొప్పఁ
 బటపటార్పటఁ జెవుల్ పగిలించునట్టి - పటురవంబుల దిశాపటలంబు లద్రువ
 వడి భయంకరము దివ్యం బైనదీప్తు - లడర ధూమాక్షునియరద మొప్పారె.
 భేరులు శంఖముల్ పృథుమృదంగములు - భూరిఘోషంబు లద్భుతముగా మ్రోయఁ
 దురమున కటు వచ్చుధూమాక్షునకును - బరువడిఁ దోచె నొప్పనిశకునములు 2680
 నలి నార్చి ముందట నడుచు రాక్షసులు - నిలిచి యెంతేనియు నిశ్చేష్టులైరి.
 అయ్యును నిలువక నగ్గలం బైన - కయ్యంబుమీఁదను గవిసి యార్చుచును
 వచ్చుధూమాక్షుండు వారిధివోలె - నచ్చెరు వైయున్న యగచరసేన
 దాకిన నసురులఁ దరుచరేశ్వరులు - దాకిరి మిన్నులు దాక నార్చుచును
 దానవావలి యడిదంబుల ప్రేయ - వానరావలి ప్రేసి వారి వృక్షముల
 దానవేశ్వరులు కుంతంబులఁ బొడువ - వానరు ల్పిడికిళ్ల వారి మోదుదురు
 దానవుల్ హరులఁ బంతంబునఁ దోల - వానరుల్ వానిని వ్రత్తురు గోళ్ల
 దానవోత్తములు రథంబులు వటప - వానరుల్ వానిని వ్రయ్యఁ దొక్కుదురు
 దానవుల్ మదకరితతుల డీకొలుప - వానరుల్ వాని నుర్వరఁ గూల్తు రలుక
 వివ్విధంబునఁ బేర్చి యిరువాగుఁ బోర - నవ్వనచరవీరు లసురులఁ గిట్టి, 2690
 యంతకాకృతిఁ గాళ్ల నలమి మదోగ్ర - దంతుల నేలపైఁ దాటించి చంపి.

వానిఁ జేకొని కడువడి వ్రేసి వ్రేసి - దానవానీకంబు దర్పంబు మాపి
 గెడపి కొల్లొడిసి పక్కెరలతోఁ బట్టి - పుడమి బెట్టుగ గుట్టముల వ్రేసి చంపి
 వానిఁ జేకొని కడువడి వ్రేసి వ్రేసి - దానవానీకంబు తనువులు చదిపి
 యసమునఁ గడునొగ లలమి యందంద-వెసఁ ద్రిప్పి యరదముల్ విఱుగ దాటించి
 వానిఁ జేకొని కడువడి వ్రేసి వ్రేసి - దానవానీకంబు ధరఁ గూల్చి కూల్చి
 యిరియు కాల్యలములయెఱ్ఱు లన్నియును - నురుముగాఁ దన్ని పీనుఁగులుగాఁ జేసి
 వాని నేర్కొని కడువడి వ్రేసి వ్రేసి - దానవానీకంబు ధరమీదఁ గూల్చి
 మఱియుఁ గ్రందుగఁ జొచ్చి మహితదంష్ట్రముల - గఱకురాక్షసకోటి గఱచి యీడాడి
 చాచినయట్టి శస్త్రంబులు విఱిచి - మోచేతులను వారిమొగములఁ బొడిచి 2700
 పడఁద్రోసి చేతుల బలిమిగా నదిమి - మెడలును గాళ్లును మిడుకంగఁ బట్టి
 మోఁకాళ్ల నూఁది యిమ్ముల దైత్యవరుల - వీక కోలెమ్ములు విఱుగంగఁ బొడిచి
 కడువడి నిడుదతోఁకలు దవిలించి - యుడుగక మెడలకు నురులు గావించి
 యఱిముఱిఁ బరవకులై గ్రుడ్లు వెలికి - నుఱికి బెట్టుగఁ జావ నొగి బిగియించి
 పెల్లుగాఁ బీనుఁగుపెంటలు సేయ - మల్లడిగొని తెల్ల మహిమీద నపుడు
 ఇవి తలః లివి కన్నుః లివి వదనంబుః - లివి చెక్కుః లివి ముక్కుః లివి కంధరంబుః
 లివి బాహుః లివి మేనుః లివి జఘనంబుః - లివి యూరుః లివి జానుః లివి చరణంబుః
 లని యేరుపడకుండ నసురవర్గముల - నెగడును మజ్జంబు నెత్తురు మెదడు
 నెరసియుఁ బ్రేవులు నెమ్ములు తోలు - పురియలతోఁ బెనుప్రోవులై యుండె.
 నప్పుడు ధూమ్రాక్షుఁ డాకపిసేనఁ - జప్పరింపుచుఁ దాకి చతురత మెఱసి 2710
 తలలు వ్రయ్యలుగ ముద్గరముల వ్రేసి - సలలితుం డగుచుఁ బ్రాసంబులఁ బొడిచి
 పరిఘంబులను భిండివాలకూలముల - గరవాలముల మహోగ్రతఁ బెంపుచూప
 గడు నొచ్చి నెత్తురుల్ గ్రక్కుచుఁ బడిరిః - కడిమికిఁ బెడఁబాసి కపులు పెక్కండ్లు
 తక్కటికోఁతు లుదగ్రత దక్కి - దిక్కులఁ బఱచిరి ధృతిపెంపు దూలిః
 పఱచినఁ గోపించి సర్వతం బొకటి - యఱిముఱిఁ గొని వైచె హనుమంతుఁ డలిగి
 వైచినగదగొని వారింపి యప్పు - డాచావునకుఁ దప్పి యసుర దాటుటయు
 నది దానవాధమునరదంబుమీదఁ - జదరంబుగా వచ్చి చదియంగఁ బడియె.
 నంతటఁ బోవక యనిలతనూజఁ - డెంతయుఁ గడఁకతో నేపు దీపించి
 యలుకతో జముఁడు బ్రహ్మాండంబు వగులఁ - బలువుర నుగ్గాడు పగిది రోషించి
 తరుకై లపాషాణతతులరాక్షసుల - శిరముల నుగ్గాడి సింహావిక్రముఁడు 2720
 అడరి వాండ్రను దోలి యగశ్యంగ మొకటి - తొడిబడఁ గైకొని ధూమ్రాక్షమీదఁ
 గడఁగి యేతేరంగ గదఁగొని యతఁడు-మడియు మంచును హనుమంతు మస్తకము
 వ్రేసిన ధూమ్రాక్షవీక్షయు లావు - నీసును శౌర్యంబు నింతఁ గైకొనక

హనుమంతుఁ డుగ్రత నరచేత నున్న - ఘనతరళైలశృంగం బెత్తి యార్చి
యేచి యద్దానవు నేపెల్లఁ దూల - వైచినఁ దల పెక్కు వ్రయ్యలై కూలె.
నప్పుడు కొండ వజ్రాహతిఁగూలు - చప్పుడు దోచె నజ్జగములకెల్ల
నటు వాఁడు మృతుడైన హతశేషులై న - కుటిలదైత్యులు గాలికొడుకున కులికి
భూచక్ర మగలంగఁ బొరిఁబొరి మగిడి - చూచుచు వెన లంకఁ జొచ్చిరి పాటి
యంత రావణుఁడు ధూమ్రాక్షుఁడు చచ్చు - టంతరంగము నెరియంగఁ జేయుటయుఁ

—: అకంపనుఁడు యుద్ధమునకు వచ్చుట :—

గలన దేవతలకుఁ గంపింప కునికి - గలిగినవాని నకంపనాహ్వయుని 2730

దివ్యాత్మశత్రుప్రదీప్తులవాని - దివ్యరథోపరిస్థితి నొప్పువాని
వడి నాజికినిఁ బడవాళ్లను బనిచి - వెడలించె బహుబలవితతితోఁ గూడ
మొనసి కాలాంబుదమూర్తియై వాఁడు - దనరు భూషణదీప్తిధామంబు లడర
మణిదీధితుల సూర్యమండలం బగుచు - బ్రణుతి గాంచిన హేమరథముపై నిలిచి
యిదె వచ్చె నాజికి నితఁ డని తెల్పు - చదురునఁ గేతువు ల్బదలఁ బెల్లడరఁ
గుటిలరాక్షసవీరమోరనిస్సాణ - పటహభేరీభూరిభాంకృతు ల్సెలఁగ
వితతంబుగాలంక వెడలంగఁ దోన - చతురంగబలములు చతురత వెడల
నగచరసేనయు నార్చుచుఁ దాఁకె; - గగనంబు వగుల రాక్షససేనతోడ
నుభయబలంబు లిట్లుగ్రతఁ బేర్చి - రథసంబుతోఁ దాఁకి రణ మొనరింప
నెగసిన కెంధూళి యెల్లదిక్కులను - గగనభూభాగంబుఁ గప్పె నాలోనఁ 2740
జీఁకటి మిగులఁ బేర్చినచంద మయ్యె; - నాకపిసేనల కసురసేనలకు
నప్పుడు తమతమ యడియాలములను - దప్పక రణము కొందలు సేయువారు;
పలుకుల నన్నలఁ బరు లని యెఱిఁగి - తలపడి పేర్చి కొందలు పోరువారు;
వారు వీరనక యెవ్వరి నైనఁ దాఁకి - దారుణక్రీడఁ గొందలు పోరువారు;
తరుచరావలి వైచు తరులును గిరులు - నురుదైత్యు లడరించు నుగ్రశత్రుములు
పెరసి నల్దెసలందుఁ బెల్లుగాఁ బరచి - పొరిఁబొరి జలచరంబులభంగి నొంది
మానై న ధూళి తమఃపటలమున - మానితాంభోవిధి మాడ్కిఁ గావించె.
నప్పు డాయుభయనై న్యంబులనడుమ - నుప్పొంగుతనువుల నురులురక్తములు
ధరణీపరాగంబు దక్కినదైత్య - తరుచరపతులు యుద్ధము వేడ్కఁ జేయ
నావానరులు కడు నగ్గలం బైన - బావకాకృతి నకంపనుఁడు కోపించి 2750
నారి సారించి యున్నతనత్త్వఁ డనియెఁ - సారథితోడ నుత్సాహంబు మిగుల
“మ్రాకులఁ గొండల మర్కటసేన - వీరతో రాక్షసవితతి నొప్పించె.
నాదిక్కునకుగా రయంబునఁ దోలు - మా దర్పమున నీవు మనరథం” బనుడు
వాఁడును బరపిన వాఁడు నగ్గలిక - వాడిమిఁ దాఁకి యవ్వనచరసేన

బెడిదంపుశరములఁ బెల్లెయుటయును - జెడి వలీముఖులు నిశ్చేష్టితు లయ్యు
 హనుమంతుఁ డడరిన నతనితోఁ గూడి - దనుజనైన్యంబులఁ దాకిరి బెట్టు
 అప్పుడు మేరునగాకృతి నున్న - యప్పవనజుమీఁద నయ్యకంపనుఁడు
 వీరరసస్ఫూర్తి వెల్లువదొట్టి - ఘోరంపుటార్పు నిర్ఘోషమై చెలఁగఁ
 గడుబెట్టుగా లయకాలమేఘంబు - వడువున నురుశరవర్షంబు గురియ
 నవి గణింపక యట్టహాసంబు చేసి - పవననందనుఁ డంతఁ బ్రళయకాలాగ్ని 276
 రుద్రునికై వడి రూక్షకటాక్ష - రౌద్రరసంబు ఘోరంబుగా నిగుడ
 విగతభయుండు నై ప్రేక్షతోఁ గూడ - నగలించి పెటికి మహాశైల మెత్తి
 వైచి నముచిపయి వజ్ర వజ్రంబు - వైచినచందాన వారణలేక
 దానవుం డర్ధచంద్రప్రదరమున - దాని నుగ్గాడె నుద్ధతశక్తి మెఱసి
 మానితం బగునత్త్వమహిమ దీపింప - గా నగ్నికణములు గన్నులఁ దొరఁగఁ
 జని వేగ వేటొక శైలంబుఁ బెటికి - కొనివచ్చి యఱిముఱిఁ గూరుఁడై యార్చి
 కడుబెట్టిదముగ రాక్షసుమీఁద వైవ - వడిఁగొని తుమురుగా వాఁ డది ద్రుంచె
 దానికి మారుతితనయుండు గినిసి - వే నగంబును బోలు వృక్షంబుఁ బెటికి
 యడుగులఁ బెట్టున నవని కంపింప - మిడుగురుగములు గ్రమ్మెడు కన్ను లొప్ప
 మనలక తక్కిన మ్రాఁకులు విఱుగ - వినరి యాడుచు దైత్యవితతిపైఁ గవిసి 277
 రథికులఁ జంపి సారథుల గీటడఁచి - రథరథ్యములను ధరాస్థలిఁ జదిపి
 కొమ్ములు నెమ్ములు కుంభస్థలములు - నమ్మిఁదిజోదులు నంకుశంబులును
 మురియంగ ఘంటలు మొరయఁగఁ బెట్టు - చరణము ల్వెసఁబట్టి సామజప్రతతిఁ
 దడఁబడగా ప్రేసి తరమి కొన్నింటిఁ - బొడిపొడిగాఁ జేసి పుడమిపై గెడపి
 తుమురుగా రౌతులతోను గుఱ్ఱముల - సమయించి కాల్వారఁ జదియంగ మోఁది
 యంతకాకృతిఁ బేర్చుహనుమంతుమీఁద - నంతరంగమునఁ గోపావిష్టుఁ డగుచు
 వాటంబుగా దైత్యవరుఁ డుచ్చిపాఱ - నాటించె నొకపదునాల్గుబాణములు
 కరమునఁ గలయశ్వకర్ణవృక్షమున - మురియలు గావించి మునుమిడి యార్చె
 నప్పుడు నెత్తురు లడర నశోక - మొప్పఁ బూచినక్రియ నొప్పి యావేశ
 హనుమంతుఁ డొకవృక్ష మవలీలఁ బెటికి - తనర నకంపనుతల ప్రేయుటయును 278
 లోకంబులు గలంగ లోగుచుఁ బర్వ - తాకృతి బెట్టుగా నవనిపైఁ గూలి
 పొరిఁబొరిఁ జెదరెడి పునుకలతోడ - నరభోజనుండు ప్రాణంబులు విడిచె
 వాఁడు గూలినయంత వానరోత్తములు - వాడిమి నార్చిరి వసుధ గంపింప
 దనుజులు గనుకని తలలోలివీడఁ - జని లంకఁ జొచ్చిరి సరభసంబునను
 ఆగచరేశ్వరులును హనుమంతుకడిమి - బొగడిరి తమమనంబులు మెచ్చి మెచ్చి
 పరులచే నని నకంపనుఁడుగూలుటయుఁ - బరితాపమున విని పజ్జికంధరుఁడు

“మనుజుల కపులను మడియించి వేగ - చనుదెమ్ము నీబలశౌర్య మింపార”

— :మహాకాయుడు యృద్ధమునకు వచ్చుట :—

నని మహాకాయుని నప్పుడె పనిచె - బనిచిన వాడును బనిఁబూని యపుడు
రమణీయతరమయూరధ్వజం బొప్ప - నమితమణిప్రభ లఖిలంబు నిండఁ
బనిగొని శస్త్రాస్త్రపజ్జులు మెఱయ - ఘనపిశాచానన గార్దభప్రతతిఁ 2790

బూనినయరదంబు బొలుపార నెక్కి - నానాత్రశత్రుసన్నద్ధనైన్యములు
నడువంగ నిస్సాణనాదంబు లెసఁగ - నడియాల మైనతూర్యంబులు మ్రోయ
దనరినదక్షిణద్వారంబునందు - వినుతవిక్రమశాలి వెడలె వేగమున
నప్పుడు గురిసెఁ బై నస్థులవాన - చొప్పడఁ బిడుగులు సోనలై పడియె
గొడుగులు పడగలుఁ గూలెఁ గూలుటయు - నడరి మహాకాయుఁ డవి యెల్లఁ గొనక
కడిమి వానరసేనఁ గదిసి దాఁకుటయుఁ - బుడమి చలింప నప్పుడు వలీముఖులు
తరుశ్చైలవితతులు తఱుచుగా మీఁదఁ - గురియుచుఁ దాఁకిరి క్రూరదానవుల
నప్పుడు దానవు లాసేనమీఁద - నుప్పొంగుబీరంబు లొలుకుచునుండఁ
దడబడఁగా నరదంబులు వఱపి - కడువేగమునఁ గరిఘటల డీకొల్పి
తురగచయంబులఁ దోలి యుగ్రతను - దరముగా ముంచి పదాతి ద్రోచియును 2800

గరవాలములఁ ద్రుంచి గదల నొప్పించి - సురియల నాటించి శూలాలఁ జించి
పరిఘల విదళించి ప్రాసాల నొంచి - శరపరంపర లేసి చక్రము లైవచి
పట్టనంబులఁ ద్రుంచి పరశుల నొంచి - కిట్టి ముద్గరముల గినిసి ధట్టించి
మిగిలినకపులును మేటిరక్కసుల - నగపాదపముల వానల ముంచి రంత
నారభసంబున నవనీపరాగ - మారవిమండలం బంతయుఁ గప్పె
నారజఃపటలంబునం దిరువాగుఁ - బోరుచో నొండొరుఁ బొడగానరాక
తరువులు కొండలు దరుచు మ్రోయుచును - దెరలంగ మీఁద నేతెంచుచక్కటికి
సురవడి నేయుదు రుగ్రదానవులు - శరపరంపర లాకసంబునఁ గప్పఁ
బరఁగుచక్రంబులు పట్టనంబులును - శరములు తోమరచయము ప్రాసములు
వడి మ్రోయుచును మీఁద వచ్చుచక్కటికి-విడుతురు తరుశ్చైలవితతులు గపులు 2810
అంతఁ బోవక చెవులందును ధూళి - యెంతయు నిండిన నిరువాగువారు

మ్రోయుచక్కటికి నిమ్మల విక్రమంబు - సేయునేర్పులు దక్కి చేష్టలు మఱచి
కపులు వీరనక రాక్షసులు వీరనక - చపలత్వమునఁ బెల్లు చంపుదురెలమి
నటుపోరఁ దనువుల నడరురక్తములు - పటునడులై రజఃపటలంబు నణఁప
దిమిరంబుఁ బాసియు దీప్తశౌర్యముల - నమరులు వెఱగంద నని సేయునపుడు
వెన దైత్యులకుఁ గాక విఱిగి యాకపులు - కసిమిసియై కనుకని పాఱుటయును
గనియంగదుఁడు పల్కెఁ “గపివీరులార ! - కనుకని యిటుపాఱఁగా నేల : నేను

గలుగంగ" నని వారిఁ గ్రమ్మట ననికిఁ - దలకొనఁ జేసి యుత్సాహంబుతోడ

—: రాక్షసులతో వానరులు ఘోరయుద్ధము సేయుట :—

నొకమహాపర్వతంబును వడినెత్తి - యకలంకుడై రాక్షసావలిమీఁద

నడువ నాతనితోడ నలి నార్చియార్చి - నడచిరి వానరనాయకు లేచి

2820

యంగదుండును బేర్చి యసురులఁ గట్టి - యంగంబు లవియఁగ నాసేన నెల్ల

పెడచేతఁ బడఁ దాచి పిడకిళ్లఁ బొడిచి - యడరి ముంజేతుల నంగము లోచి

మోచేతఁ బగులంగ మొగములఁ బొడిచి - పూచినశస్త్రాస్త్రములు పొడిసేయ

గలుకురాక్షసులు నంగదునకుఁ గాక - విఱిగి హాహాకారవివశులై తూలి

నలుగడఁ బాట నున్నతశక్తివారి - వలువ దోహతో : యని వారణ సేసి

ఖ్యాతి మించిన మహాకాయుని మంత్రి - లాతతగతి రుధిరాశనుం డనఁగ

వ్రాలెడివాఁడును వజ్రనాభుండు - కాలదంష్ట్రుండును గాలకల్పుండును

మఱి వపాశుండు శతమాయుండు ధూమ్రుఁ - డణిముఱి దుర్ధరుం డనువాఁడు గడఁగి

యట్టహాసములతో నగచరసేనఁ - గిట్టి నొప్పింప వీక్షించి పృథుండు

పనసుండు మేఘపుష్పకుండు గవాక్షుండు - ఋషభుండు గజుండు క్రోధనుండు 2830

శతబలి తారుండు సబలులై వారి - నతులితగతిఁ దాకి యని సేయునపుడు

రుధిరాశనుం డంత రోషంబుతోడ - నధికబాణములు గవాక్షుపై నేయ

వేగంబె పర్వతవృక్షంబు లెత్తి - యాగవాక్షుండు రుధిరాశుపై వైచె

వైచిన నడుమనె వాని నన్నింటి - నేచి చూర్ణములుగా నేసి గవాక్షుఁ

బడనేపె మూర్ఛచేఁ బడిన గవాక్షుఁ - బొడఁగని తారుఁ డప్పుడు కలుషించి

ఘనమైన సాలవృక్షం బెత్తి వ్రేసె - ననువొంద రుధిరాక్ష నరదంబుమీఁద

నారుధిరాశనుం డమ్మహిరుహము - బోరన నడుమనె పొడిపొడి చేసి

పదిబాణములఁ దారు బడనేసి మించి - కదిసి చలంబునఁ గపిసేన గిట్టి

కడునుగ్గుడై లయకాలంబు నాఁడు - మిడుక లోకములెల్ల మ్రింగునంతకుని

ఆకృతిఁ గైకొని యాసేనలోన - భీకరవృత్తితోఁ బేర్చుచునుండె.

2840

సప్పు దొకింత గవాక్షతారులును - దెప్పిరి కనువిచ్చి తెలియంగఁ జూచి

యంతలో గదవ్రేసె నడరి గవాక్షుఁ - డంతకాకృతి రుధిరాశుమస్తకము

వ్రేసిన నసురయు వికృతాంగుఁ డగుచుఁ - బాసిప్రాణములకుఁ బడియొడ త్రనువు

అని వజ్రనాభుఁ డుదగ్గుడై పృథునిఁ - గమ్మఁగొని పెల్లెసె ఘనసాయకములఁ

బృథివీధరము వైచెఁ బృథుఁ డప్పు డలిగి - ప్రథితంబుగా నేసెఁ బదివ్రయ్యలుగను

పృథుండును రోషనంస్పీతుడై వాని - రథముపై కెంతయు రయమున నురికి

విల్లి ఖండములు గావించి గుఱ్ఱముల - దొల్లించి రథము బెట్టుగ నుగ్గుసేసి

యనయంబుఁ గోపించి యవ్వజనాభు - ఘనశక్తి వలకేలఁ గడకాలు వట్టి

వెనఁ ద్రిప్పి నేలతో వేసె రోషమున - నసురులఁ బెడఁబాపి యాపృథుం డారై
బరువడి ఋషభునిపైఁ గాలదంష్ట్రుఁ - డురవడి గొల్పె మహోద్దండదంతి 2850

నటుమీటి చనుదెంచునగ్గజంబునకు - నటునిటుఁ దొలఁగక యాఋషభుండు
వేగంబుమైఁ బదద్వితయ మొక్కటిగ - లాగించి కుంభస్థలములఁ దన్నుటయు
మదకరిఘీంకృతి మానక నిగుడ - నది యొక్కవింటిప ట్టరిగె వెన్కకును
మఱియును ఋషభుండు మానక మీఁద - దరిమి యయ్యెనుఁగుదంతంబుఁ బెట్టికి
బాగొప్ప వ్రేసి యప్పటుకరిఁ జంపి - లాగును వేగంబు లావును మెఱసి
కాలదంష్ట్రుని గిట్టి కాలొగిఁ బట్టి - కేళిమై ధరవ్రేసి గీటడఁగించె

నసురసైన్యములు హాహారవం బంద - నసమునఁ గపిసేన యారై నందంద
కాలకల్పుఁడు నగ్నికల్పబాణముల - పాలు గావించె నప్పనసునిఁ గిట్టి
పనసుఁ డయ్యరదంబు పైకి లంఘించి - మును బెట్టుగా గుఱ్ఱములఁ జదియించి
సారథిఁ బడఁదన్ని సత్త్వ మేపార - నారథం బెల్ల నుగ్గై రాలఁగొట్టి 2860

పిడికిట గళసంధి బెట్టుగాఁ గిట్టి - పొడిచె నకాలకల్పుఁడు దన్నికొనఁగఁ
బొడిచిన వాఁడు నప్పుడు పండ్లు డుల్లి - దొడదొడ నోట నెత్తురుఁ గ్రుక్కుకొనుచు
మిడుకుచు గ్రుడ్డులు మిడుక ప్రాణములు - విడిచె రాక్షసు లెల్ల విస్తయం బందఁ
బలియుఁడై కపుల వపాళుండు గిట్టి - చలమున నేసి జర్జరితులఁ జేయ
వానిపైఁ బాషాణవర్షంబుఁ గురిపె - జానుగా గజుఁ డాకసం బెల్ల నిండ
నావపాళుఁడు వాని నన్నింటినడుమఁ - గావించె దునియలుగా నంపగములఁ
గావించి మఱియును గజు నురుమాడఁ - బావకాభము లేడు బాణంబు లేనె
నేసి వెండియు గిట్టి యిరువదేనింట - నేసి నూటింటమే నేపెఁ దూరంగఁ
గజుఁడు నైదమ్ములఁ గడునొచ్చి వాని - నిజరథం బంతయు నెకనెక విలుగ
గరుడునివిధమునఁ గడువేగదాకి - కరిగోపురాగ్ర ముగ్రతఁ ద్రోయుకరణి 2870

నావపాళునితల యట్టకుఁ బాపి - పోవైచె నప్పుడు భూమిపైఁ బడఁగ
రోషించి యప్పుడు ధూమ్రుండు దుర్ధరుఁడు - భీషణాస్త్రముల నొప్పించి వానరులఁ
దఱిమినఁ గినుకఁ గ్రోధనమేఘపుష్ప - లాఱుకరథంబుల కుఱికి యుగ్రతను
గరతలంబున మస్తకంబులు చరచి - దురమున గెడపి రద్భుతశక్తి మెఱసి
యటు వారు హతులైన యసురు లందఱును - బటురయంబునఁ జెడి పాతిరిభీతి
నసురులు పాటుట యప్పుడు చూచి - మసలక వడి శతమాయుండు పేర్చి
కవిననఁ జే పరిఘం బమరించి - కవినె యాతనిమీఁద గజుఁ డెదిరింపఁ
జల మొప్ప ఋషభుండు శతబలిపనసుఁ - డలుక గవాక్ష నలాంగదుల్ గూడి
కడఁగి వృక్షంబులు ఘనశైలములును - మడవక యాశతమాయుని వైవ
శరతోమరప్రాస చక్రగదాది - వరశస్త్రచయముల వర్షంబు గురిసి 2880

వడి శతమాయుండు వనచరేశ్వరులఁ - బెడిదంబుఁగా నొంచి పేర్చి పెల్లార్చె
 వానిచే నటునొచ్చి వానరాధిపులు - మానక రోషసమగ్నలై కదిసి
 యదరి గవాక్షుండు హయములఁ జంపెఁ - గడిమి ఖండించె నంగదుఁడు పతాకు
 పతీయలుగాఁ ద్రొక్కెఁ బనసుండు రథమును - నురుముగా ఋషభుండు నొంచె సారథిని
 నలవొప్పు నలుఁడు శస్త్రాస్త్రముల్ విఱిచెఁ - జలమునఁ బిడికిట శతబలిఁ బొడిచెఁ
 బిడికిటిపోటునఁ బిమ్మటఁ గొనక - కడులఘుత్వంబున గరుడుండు వోలెఁ
 బటుఖడ్గమును బెద్దపరిఘయుఁ గొనుచుఁ - జటులవేగంబున శతమాయుఁ డెగయఁ
 బరవశంబున వాలు వడియున్న బ్రద్ద - పతీయను గొని శతబలియుతో నెగసె
 నెగసి భేరుండంబు లెడ రెండుఁ గవిసి - యొగిఁ బోరుతెఱఁగున నురువడి మిగుల
 వ్రేయుచుఁ దిరుగుచు వెన దప్పుకొనుచు - బాయుచు డాయుచు బాటవం బొప్ప 2890
 గెరలుచుఁ దెరలుచుఁ గ్రిందుమీఁ దగుచుఁ - బొరిబొరి నాకసంబునఁ బోరుతఱిని
 శతమాయుఁ డడిదంబు జళిపించి పూన్చి - శతబలివిపులవక్షం బేయుటయును
 సరభసుండై యప్పు శతబలి బ్రద్ద - పతీ దప్ప నొడ్డి కృపాణోగ్రధారఁ
 జలమునఁ దెగవ్రేసె శతమాయుతోడలు - తలక్రిందుగా వాఁడు ధరమీఁదఁ బడఁగ
 నవిసె దై త్యునితల యందందఁ జెదరి - యవనిపై గిరిశృంగ మవియుచందమున
 శతమాయుఁ డపుడు వచ్చినఁ దోడికపులు - శతబలితోడ నచ్చట నార్చుటయును
 ధరణి మిన్నును గుణధ్వని బీటులెగయ - నరద మత్యుగ్రరయంబునఁ బఱసి
 యంగదు నపుడు మహానాదుఁ డార్చి - యంగదుమేన మూఁడమ్ములు గ్రుచ్చి

—: మహానాదుఁ డంగదునితోఁ బోరి మడియుట :—

మతీయును వెన నేయు మర్కటేశ్వరుఁడు - వఱలుకోపంబున వానిపైఁ గిట్టి
 యోజనాయతగిరి యొకటి రథంబు - పై జవంబునవైవఁ బడకుండ వాఁడు 2900
 నడుమనే గద వైచె నగమెల్లఁ బొడిగి - వడిఁద్రుంపఁ గోపించి వాలినందనుఁడు
 అతనిరథంబున కవలీల దాటి - చటులసత్త్వోన్నతిఁ జావంబు విఱిచి
 పట్టి రథంబుపైఁ బడవైచి తొమ్ము - మెట్టి గ్రుడ్డులువడి మిడుక రోజఁగను
 మెడ నుల్చి తెంచి క్రమ్మిననెత్తు రొలుకఁ - బుడమి పై వైచె నప్పుడు వానిశిరము
 తమ్ముఁడు చావ నుద్దండకోపమున - నెమ్ములు వగులంగ నేచి యార్చుచును
 మతీయును గనలుచు మహానీయరథము - మెఱయుచు నలుగడ మెఱుఁగులు వారఁ
 గదలించి యమ్మహాకాయుఁ డుద్వృత్తి - మదమున సింహంబు మలయు చందమున
 గుదులు గ్రుచ్చినమాడ్కిఁ గ్రూరబాణముల - నెదిరి ధారణిఁ గూల నేసె వానరుల
 వనచరవీరులు వానికిఁగాక - హనుమదాదులపోరు నచటికిఁ జనిరి
 సారథి జూచి “యీచక్కటిమనల - వారక మార్కొనువారలు లేరు 2910
 బోరన రాముపైఁ బోనిమ్ము రథము - నేరుపు వాటిల్ల నీ” వన్న వాఁడు

కడగి యుగ్యముల పగ్గములు వదల్చి - వడి నదల్పఁగను దీవ్రంబునఁ గదల
 నాక్రూరతకుఁ గాక నగచరుల్ పరువ - “నోకోతులార ! మీ కులుక నేమిటికి ?
 శివునిచాపముఁ ద్రుంచి సీతఁ జేకొన్న - యవనీకుపైఁగాని యాజి నేనలుగఁ
 బరకురాముని భంగపఱచినయట్టి - నరనాయకుఁడు గాని నాయీడుగాఁడు
 ఆజిలో ఖరుని నుక్కడఁచినయట్టి - రాజుమీదనే కాని రాదు నాయమ్మ
 ధృతి నమ్ము తుద కబ్బిఁ దెచ్చినయట్టి - పతితోడఁ గాని యే బవరంబు సేయఁ
 ద్రిజగంబులందును దీపించునట్టి - రజతాద్రి యెత్తిన రావణసుతుఁడఁ
 దుది నింక నింద్రజిత్తునికిఁ దమ్ముఁడను - నిదె మహాకాయుండ నేతెంచినాఁడ”
 ననుచుఁ జెప్పుచు రాగ నంబుదపటల - మున నున్నసూర్యుండు మొనసినమాడ్కిఁ
 గపిరాజతనయుఁ డంగదకుమారుండు - కపిసేనలోనుండి కడగి యేతెంచి
 వెనుకొని కోపంబు విలసిల్ల నపుడు - ఘనమైనకడిమితోఁ గలుషించి పలికె.
 “నోరి మహాకాయ ! యుడుగక రజ్జు - లీరణస్థలమున నేల ప్రేలెదవు ?
 మీతండ్రి గిరియెత్తి మెఱసె మాతండ్రి - మీతండ్రిఁ దోక నిమ్రైయిఁ గట్టి యెత్తె.
 నీకు నాకును దగు నిఘరరణము - కాకుత్స్థనిధి యేల కపిముఖ్యు లేల ?”
 యని మ్రాకు గొని మీద నడరింప నతని-తనువు నిండగఁ గప్పె దారుణాస్త్రములఁ.
 గదిసి వెండియు మహాకాయుఁ డంగదుని - గదగొని వ్రేసె నుత్కటకోపుఁ డగుచు
 వ్రేసిన నెంతయు వివకుడై పడియె - నాసమయంబున నతఁడు మూర్ఛిల్లి,
 కుతలంబు పగుల నెక్కిని దైత్యు లార్చి - రతఁడు మూర్ఛిల్లిన నగచరపతుల
 కవిసి యందఱు మహాకాయుపైఁ గవిసి - శిలలు భూజంబులుఁ జెచ్చెట వైవ 2930
 నవి యెల్లఁ దనదుఖాణావలిచేత - నవలీలఁ దునిమి గవాక్షునిం బదిటఁ
 బృథుని నై దిట నూటఁ బృథునత్త్వ గజునిఁ - బ్రథితంబుగా శతబలి ముప్పదింట
 నెనుబది యమ్ముల ఋషభునిఁ గినుకఁ - బనసుని డెబ్బది పటుసాయకముల
 మెఱసి క్రోధనుని నష్టేఘపుష్పకుని - నటువదింటను నూట నదరంట నేనె.
 నిటు వానరుల నతఁ డే పడఁగింప - నటు మూర్ఛనొందిన యంగదుం డపుడు
 దెలిసి మోమునఁ గ్రమ్మదెంచురక్తములఁ-బలుమఱుఁ గరములఁ బాయఁ ద్రోయుచును
 నదరుచు నప్పు డయోమయంబైన - గద యెత్తికొని మహాకాయునిరథము
 పయికి లంఘించి యుద్భటశక్తితోడ - జయశీలుడై వాని సారథిఁ జంపి
 వెన విల్లుఁ బెల్లున విఱుగంగఁ గొట్టి - యసమున హయముల నన్నింటిఁగూల్చి
 తలవ్రేసె వ్రేసిన దైత్యపుంగవుని - తల బొమలికె యూడి ధరణిపైఁ బడఁగ 2940
 నామహాకాయుండు నరదంబు డిగ్గి - భీమగదాదండభీషణుఁ డగుచు
 నంగదు నంగంబు నదరంట వ్రేసె - నంగదుండును వ్రేయ నతఁడు దర్పించి
 యంగదుమస్తకం బలుకతో మఱియుఁ - బొంగి గదాదండమున వ్రేసి డావె.

నాఘాతమున నెత్తు రడరిన నైన - రాఘవుబంటు శౌర్యం బింత చెడక
గదఁ బుచ్చుకొని మహాకాయుని వేసె - నుదురు భగ్నముఁ గాఁగ నురుశక్తి మెఱసి
యెదిరిన తనతండ్రి యీతనితండ్రి - విదితంబుగాఁ బట్టి వేమాటుఁ దొల్లి
మున్నీటిలోపల ముంచుటఁ దలఁచి - మున్నంటిపగకునై ముంచెనో యనఁగ
నస మేది దనుజుఁ డాయంగదుఁ బట్టి - వెసఁ జేర్చి నెత్తురువెల్లువ ముంచె
ముంచ రావణుఁ బట్టి మున్నబ్బి వాలి - ముంచినగతి వాని ముంచె రక్తమున,
నిటు మహాకాయుండు నింద్రుమన్తఁడును - పటుగతిఁ బోరుచోఁ బరఁగురక్తముల
జేగురుపేరులఁ జెలు వై నగిరుల - బాగున నెంతయు భాస్వరు లై రి
గదయును గదయు సుగ్రంబుగాఁ దాకి - చిదురుప లగుటయుఁ జెచ్చెఱ వారు
బలుఁడును నిర్జరపతియును దొల్లిఁ - గలిసి పెనంగినకై వడిఁ దోఁపఁ

—: మహాకాయుఁ డంగదునితో మల్లయుద్ధము సేసి మడియుట :—

బలుధూళి యద్దరి పదహాతి నెగయఁ - దలపడి మల్లయుద్ధము సేయుచోటఁ
జతురతమై వనచరపీరుఁ డీతఁ - డీతఁడు రాక్షసుఁ డని యెఱుఁగంగ రాక
కీలుబొమ్మలు పోరు క్రియలును దోఁప - వాలిసుగ్రీవులవడువునఁ బోర
సాదటఁ గపు లెల్ల నంగదుఁ జూచి - “యాదుష్టరాక్షసు నేల పాలార్చ
వాలినందనుఁడవు వాలికై వడిని - వఱలినవాఁడవు వరభుజశక్తి
వాలి దుందుభియును వడిఁ బోరుచోట - వాలి దుందుభి నింత వడి నిల్వనీఁడు
వేవేగ చంపు నిలింపకంటకుని - నీవిక్రమంబున నిపుణత మెఱసి”

2960

యని జయశబ్దంబు లడరింప నతఁడు - దనుజునితల ముష్టిఁ దాటించి బెట్టు
పిడికిటఁ దాచిన బెట్టుగా విఱిగి - పడియు నద్ధైత్యుండు బలమఱి నేలఁ

బడియున్న రాక్షసపతి తొమ్ముఁద్రొక్కి - మెడ నుల్చి తలఁ ద్రెంచి మీఁదికి వైచి.
యంగదుం డార్చె నయ్యంగదుఁ జూచి - యంగదు నార్చి రయ్యగచరాధిపులు
విచ్చి దానవులును వెస నేగి లంకఁ - జొచ్చియు వారిధిఁ జొచ్చియు నాల్గు
దెసలకు నుఱికియు దీనత నొంద - నసమున నుతియించి రంగదుఁ గపులు.
నుతియించి సీతామనోనాథుకడకు - నతనిఁ దోడ్కొని చని యత్తెఱంగెల్ల
వినిపింప రఘుపతి విని సంతసమున - ఘనముగా నుప్పొంగి కౌఁగిటఁ జేర్చి
కరుణాకటాక్ష మంగదుమీఁద నునిచి - సరసంపుమందహాసంబున నొప్పె.

హతశేషులగు రాక్షసావలి చెప్పఁ - గతపడ్డ యమ్మహాకాయునిఁ దలఁచి.

2970

విన్ననై తలవంచి వెఱగంది కుంది - కన్నీరు నించి రాక్షసకులేశ్వరుఁడు
అంతఃపురంబున కరిగి యారాత్రి - జింతించుచును నిద్రఁ జెందక యుండి.
మఱునాటితేపు సామంతులు గొలువ - మెఱుఁగారునరదంబు మీఁదికి వచ్చి
యరిగి పెరిపారిన యాశ్వరి (?) నెక్కి - పరపైన తనకోటఁ బరికించి గాంచి.

చూచి పాశేంబులు శోధించి మీది - నేచినబలుగాపు లిడఁబంచి యప్పుడు
 ఆరావణుండు ప్రహస్తుతో ననియె - “బేరెక్కి యెందు నభేద్య మిక్కొట
 యెట్టిశాస్త్రపులకు నెన్నఁడుడాయు - నట్టిదిగా దప్పు డగచరప్రతతి
 వచ్చి భేదించి దుర్వార మై యునికి - యచ్చెరు వై నది యదియునుంగాక
 శ్రీరాముభుజబలశ్రీ యెల్లచోట - నారూఢతరము ప్రహస్తః కావునను
 నీ వొండె యటుఁగాక నే నొండె రణముఁ-గానింప నాకుంభకర్ణుండు నొండె 2980
 తగువార మిందు నిద్రాసక్తి తనకు - మిగిలి నాతమ్ముఁడు మేల్కొనం డయ్యెఁ
 బోయెదవో యేను బోదునో” యనుడు - నాయసురేంద్రున కతఁ డిట్టులనియెఁ.
 “బోయెద నిదె నాదుభుజబలం బెల్ల - నాయమరులు మెచ్చ నరులఁ ద్రుంచెదను -
 డాసి భూతప్రేతడాకినీగణము - లానవంబున నెత్తు రాని మోదింప
 నటు చూడు మాజిఁ బ్రహస్తుండు కపుల - నిటు సేయునే యన నెంతఁ బేర్చెదను
 బోరికిఁ జను మన్న బుద్ధులసెప్ప - నారయఁ బాడిగా దైనను వినుము
 దనుజేశః యొకమాట తగ దన కింక - విను వినకుండు వివేకించి చూడు
 దానికిఁ గాదన దనుజేశః మున్ను - మానై నబుద్ధులు మంత్రులు సెప్ప
 వినవై తి విక నై న విను సీత రామ - జననాథునకు నిమ్ము సమరంబువలదు”
 అనుచురావణునిఁ బ్రహస్తుండు వీడు - కొని వచ్చి తాఁ దనకోలల వారిఁ 2990
 బనిచి యప్పుడు నాల్గు బలముల వారిఁ - దను గూర్చుకొని మహోద్దండభావమున
 ఘన మైన కపివరాంగంబుల గాలి - తనమీద వీచునంతకు మ్రోయుచున్నఁ
 గొమరున జలదనిర్ఘోషంబు దాని - నమరంగ విహగేంద్రు లనఁగఁ బెల్లెగసి
 తక్కక ద్రుంచు నంతకుఁ గ్రాలుచున్న - చక్కనియురగధ్వజస్ఫూర్తి దాని
 మణిగణకింకిణీ మహానీయభూరి - రణనంబుఁగలిగిన రథ మప్పు డెక్కి
 పెక్కుతూర్యముల గంభీరరావముల - దిక్కులు ఘూర్జిల్ల దివి యొడ్డగిల్లఁ
 జుక్కలు డుల్ల వసుంధర యెల్ల - వ్రక్కలు వాఱఁ బూర్వద్వారమునను
 గాలాంతకునిఁ బోలి కడగి యిబ్బంగి - నాలంబు సేయఁ బ్రహస్తుండు వెడలె.
 నప్పు డాదైత్యుల యార్పులు నతని - యొప్పారఁ బేర్చినయుగ్రమూర్తియును
 నక్కజం బగుటయు నావిభీషణుని - కక్కడఁ జూపి రామావనీశ్వరుఁడు 3000
 “తేజంబు బలమును దీ ప్తిశౌర్యమును - రాజిల్లుచున్న యారాక్షసవరుని
 పేరేమి ? సాహసస్ఫీతుఁడై కపుల - పైరాకఁ జెప్పఁ జూపఁగఁ జోద్యమయ్యె”
 యనుడు విభీషణుం డర్కవంశ్యునకు - ననియె “దేవా ! యితం డారావణునకుఁ
 గలిగిన సైన్యసంఘములకు నెల్ల - దళవాయి యీతనిదళములలోన
 మూడవపా లిటు మూడులోకముల - వాడివీరుండు రావణుమాతులుండు
 ఖండేందుధరుచెలికాని సామంతు - భండనంబున మాణిభద్రుని నోర్చెఁ

దపనకులేశ : యీదైత్యునితోడఁ - గపినాథులకు లెస్స కయ్యంబు గలుగు”
 నని చెప్పుచుండంగ నగవరు లెల్ల - దనుజుల కెదురుగాఁ దరుగిరు లెత్తి
 యార్చుచు వచ్చిన యసురనైన్యముల - నార్చుచు మార్కొని యని సేయునపుడు
 ప్రళయకాలాగ్నికి బాడబాగ్నికిని - గలుషతఁ దలపోయఁ గలుగదు గాని, 3010
 పోడిమిగా మిన్ను భువియు నొందొండ - నోడక తాఁకుటయును లేదుగాని,
 మొవసి యాబ్రహ్మాండములు దమతోన - ఘనముగాఁ దాఁకుట గలుగదు గాని.

—: ప్రహస్తుని యుద్ధము :—

గలిగిన నిబ్బంగిఁ గపిదైత్యనాథు - లులుకక పోరుట యుపమింపవచ్చుఁ
 బావకవిభవాణపజ్జుల దైత్యు - లావనచరులపై నార్చుచు వైవ
 నందు వెండిముఁ గొంద అసిగదా ప్రాస - సందీప్తమునలోగ్రచక్రము లైవఁ
 దరుచరబలములు దరులును గిరులు - మరల దైత్యులమీఁద నురువడి వైవ
 ధరమీఁద డొల్లెడితలలును వ్రయు - నురములు నురుమైనయురుకంధరములు
 దొరిగెడివేపులుఁ దునియువాలములు - మురిసినయమ్ములు ముంచురక్తములు
 చెదరినమెదడు విచ్చిన్నంబు లయిన - పదములు మిట్టెడు బాహుదండములు
 ముడిగి ముద్దలభంగి మురియుపీనుఁగులు - నడుములు దెగినయున్నత దేహములును
 ద్రెళ్లెడిమేనులుఁ దిరిగెడిగుడ్లు - పెల్లుగా నెంతయు భీకరం బగుచుఁ
 దలఁకక సంగరస్థలమునఁ బోరి - కలగొనఁబడినరాక్షసులును గపులుఁ
 గలఁగి యంతటఁ బోక కలుషించి మించి - చల మగ్గలించి యుత్సాహంబుఁ బెంచి
 బెడిదంబుగా దైత్యబృందంబుమీఁద - నడచి యార్చుచుఁ గపినాయకోత్తములు
 ద్వివిదుండు వైచేఁ బృథ్వీధరశిఖర - మవిరళశక్తి నరాంతకుమీఁద
 నకలంకుఁడై కుంభహనుఁ బడవైచె - నొకవటంబునఁ దారుఁ డుగ్రవేగమున
 వడిఁ బెద్దగిరి జాంబవంతుఁ డుగ్రతను - నడరించి మించె మహానాథుమీఁద
 భూరిభూజంబునఁ బొరి గోలనేసె - ఘోరంబుగా దుర్ముఖుఁడు సమున్నతిని
 వానరనాథుల వాటులచేత - దానవు ల్నులుగురు ధరణీఁ ద్రెళ్లుటయుఁ
 దనప్రధానులచావుఁ దప్పక చూచి - యనయంబు నలిగి ప్రహస్తుండు కపుల 3030
 నొకటఁ బదుండ్రను నొకట నేఁబండ్ర - నొకటఁ బదార్వర నొకట నూర్వరను
 రథచిత్తగతు లొప్ప రయమునఁ బేర్చి - పృథివిపైఁగూల్చినఁ బేర్చివానరులు
 ద్రుమశైలములఁ బ్రహస్తునిసేన లెల్ల - జమరినగతి నుండఁ జంపిరి కడఁగి
 యప్పుడు వెల్లువ లయి పాటఁ జొచ్చె - జొప్పడ మిన్నంటి శోణితనదులు
 అందులోపలనుండి యసురులుఁ గపులు - నందంద ననిసేసి రార్చుచుఁ దేర్చి
 యాయగ్గలికఁ జూచి యఖిలదేవతలు - వేయువిధంబుల వినుతించి రంత
 వాప్రహస్తుండు కాలాంతకాకారుఁ - డై ప్రతిలేక సొంపారి యావేళఁ

గరములు పదములు ఖండించి వైచి - యురములు నుదురులు నుచ్చి పో నేసి
 తలలును భుజములు ధరమీదఁ గూల్చి - తలఁగ నెమ్ములును దంతంబులు రాల్చి
 మురియలుగాఁ జక్రములఁ ద్రుంచిత్తుంచి - పొరిఁబొరి నంకుశంబులఁ జించిచించి 3040
 కడునుగ్ర మగు పరిఘలఁ గొట్టికొట్టి - ముడివడ ఘనపాశములఁ గట్టికట్టి
 లలిమీఱఁ బరశువులను వ్రచ్చివ్రచ్చి - పొలుపార బలుశూలములఁ గ్రచ్చిగ్రచ్చి
 మునుమిడి పట్టనంబులఁ జిమ్మిచిమ్మి - గొనకొన్న కడిమి శక్తులఁ గ్రమ్మి క్రమ్మి
 పలలంబు మెదడుఁ గుప్పలు చేసిచేసి - సొలవక యంపరాసులు వోసిపోసి
 పటుభూతకోటికి బలి యిచ్చియిచ్చి - పటపట దిక్కులు పగుల నార్పుచును
 సమరవిక్రమకళాసంరంభ మెనఁగ - నమితుడై మెఱసి ప్రహస్తుడే పొందె
 నాకపిసైన్యంబు లడఁ గుటఁ జూచి - భూకంపముగ మహాద్భుతవృత్తి నడఁచెఁ
 బెరిఁగి యుద్భటరణాభీలుఁ డన్నీలుఁ - డురుతరహంకారహంకారుఁ డగుచు
 ధీరుడై యపుడు ధాత్రీజంబుఁ బెట్టికి - యారాక్షసునితేరి కవలీల బాటి
 యరమి సారథి నొంచి హయములఁ గూల్చి - యురక యవ్వెల్లు మహోగ్రత విఱువ
 ముసలంబు గొని యార్చి ముదమొప్ప నప్పు - డసమున రథము బ్రహస్తుండు డిగ్గి
 నీలునిముందఱ నిలిచె నెదిర్చి - నీలుండు నెదిరించె నిర్జింతు ననుచు
 నొండొరుగెల్పు నుద్యోగంబులందు - గండుమీఱిన వృత్రకౌశికు లనఁగ
 నలుక నీలునిఫాల మడిచె వీక్షించి - లలి బ్రహస్తుడు ముసలంబునఁ బగుల
 నడఁచిన నందంద నడరునెత్తురులు - దుడిచికొంచును బ్రహస్తుని బెట్టు గిట్టి
 వ్రేసె నన్నీలుఁడు వృక్షంబుఁ ద్రిప్పి - వ్రేసిన ముసలాన వ్రేసె నయ్యసుర
 వ్రేసిన సోలియు వృక్షంబు విడిచి - యాసమయంబున నందందఁ గదిసి
 యార్పుచు నతఁడు ప్రహస్తుమస్తకముఁ - బేర్చి వ్రయ్యగ వైచెఁ బెనుగిరి యెత్తి
 యానీలువ్రేటున నాప్రహస్తుండు - మేనును శిరమును మెయి భూషణములు
 చెదరి వృత్తారిచేఁ జెలువెల్లఁ బొలిసి - కుదిరి ధారణిఁ గూలుకొండచందమున 3050
 బిడుటయు నాకపిబల మెల్ల నార్పెఁ - జెడిపారి లంకఁ జొచ్చిరి దైత్యు లపుడు
 సురుచిరామృతవార్ధి సుతయును బోలె - హరియుక్త మైన నిజాంగంబు గలిగి
 చారువసంతమాసంబును బోలె - నారక్తపుల్లపలాశాశిగలిగి
 వరదానశీలు నివాసంబుఁ బోలెఁ - గరమొప్ప నధికమార్గణకోటిఁ గలిగి
 దీపించునేరేడు దీవియ పోలె - రూపింప నవఖండరూపంబుఁ గలిగి
 వలచినపతియొద్ది వనితయుఁ బోలె - సలలితరాగరసంబును గలిగి
 కడిఁదియై చొరరాని కానయుఁ బోలెఁ - గడునొప్పుపుండరీకంబులు గలిగి
 నడలనిమ్మడునివాసంబును బోలెఁ - గడఁగి యాడెడు భూతగణములు గలిగి
 తమలాస్త్రరుచినొప్పు గగనంబు బోలెఁ - గ్రమముఁ దప్పిన తారకంబులు గలిగి

సరభసం బైనవేసవియునుఁ బోలె - సురుచిరాంబరమణిస్ఫురణంబుఁ గలిగి 3070

కలిసిన శివుఁడును గౌరియుఁ బోలె - దలపోయఁగా నర్ధతనువులు గలిగి

పెక్కుచందంబులఁ బెంపుసొంపడిరి - యక్కజం బయ్యె రణావనిస్థలము

అంత నీలుఁడు రాఘవాధీశుకడకు - నెంతయు వెసఁ జని యెరఁగె నంఘ్రులకుఁ

బొగడొందఁ గపులెల్లఁ బొగడిరి నీలుఁ - దెగనిరాక్షసులు భీతిలి పాటి చెప్ప

విని రావణుఁడు శోకవివళుడై మంత్రి - జనులతో ననియెను జల మగ్గలించి.

“యేవీరు లరిగిన నిట రాకలేక - యావానరులచేత నకట ! మగ్గెదరు.

వైరులవలని గర్వం బడంగింప - నేరూపమున నైన నేనె పోయెదను.”

అని పేర్చి కనలుచో నామాట లెల్ల - వినియు మందోదరి వెస మాల్యవంతు

కరము చేపట్టి డగ్గరి దైత్యవనిత - లిరుదెసఁ గొలువంగ నెంతయు వేడ్క

నతికాయుఁడును దోడ నరుగుదేరంగ - ప్రతిహారు లురువడి బలసి యేతేర 3080

నాయుధహస్త లంతంతటఁ గొలువఁ - జాయక చామర ప్రతతులు వీవ

సకలభూషణమణిజాలంబు వెలుఁగ - సకలమంత్రులు తోడఁ జనుదెంచుచుండఁ

గడునొప్పునీలమేఘముఁ జొచ్చు మెఱుపు - వడువునఁ జొచ్చెరావణసభాస్థలము

ఆసతి నప్పు డర్ధాసనాసీనఁ - జేసి రావణుఁడు విశేషప్రియోక్తి

నుచితపీఠంబున నుండంగఁ బనిచె - నచలితమతు లగు నమ్మంత్రివరుల

మ్రొక్కినయతికాయ మోహంబుతోడఁ - దక్కక యునిచె నొద్దనె గద్దెమీఁద

నంత నక్కొలు వెల్ల నలబలం బడుగ - నింతితో నద్దానవేశ్వరుం డనియెఁ.

“గొలువులోపల కిట్లు కువలయనేత్ర ! - తలఁప నెన్నఁడు రానిదానవు నీవు.

వడవడ వడఁకుచు వచ్చుట లెల్లఁ - గడుఁజోద్యమైనది కారణం బేమి ?”

—: మందోదరి రావణునితో శ్రీరాములపరాక్రమము దెలుపుట :—

యనిన మందోదరి యాత్మేకుఁజూచి - “దనుజేశ ! నాకురా దరవాయి గాన 3090

వచ్చితి నేఁడు నావచ్చుట కెల్ల - నిచ్చలోపలఁ గడు నెగ్గు సేయకుము.

అనిలోన ధూమ్రాక్షుఁ డాదిగాఁ గలుగు - మనవారు దనుజేశ ! మడియుటకంటె

యల జనస్థానంబునందు రాక్షసుల - నలిఁ దునుమాడెఁ బద్మాలుగువేల

సరి ఖరత్రిశిరులఁ జంపినవాఁడు - నరుఁడు గాఁడంటి నానరనాథు రాముఁ

డలిగి వెండియు దండకారణ్యమందు - బలవంతుడైన కబంధు నిర్జించె.

మారీచుఁ దునుమాడె, మాయఁబోనీక - ఘోరాస్త్రమున వాలి గూలంగ నేనె.

దేవహితార్థమై తివిరి రాఘవుఁడు - భూవలయంబునఁ బుట్టినవాఁడు

అదినారాయణుం డతఁడు గాఁడేని - మేదిని నింతటి మిక్కిలినరుఁడు

కలుగునే ? మఱి కఱకంతునిచాప - మలవొప్ప విఱిచెఁ బ్రఖ్యాతంబుగాఁగఁ,

దమతండ్రివనువునఁ దపసియై సత్య - సమయంబుతో వనస్థలినుండ నతని 3100

సీతఁ దెచ్చితి వీవు శ్రీరామచంద్రఁ - డేతెఱంగున నీకు నెగ్గేమి చేసె ?
 రామలక్ష్మణులతో రణమొనరింప - నీమూఁడుజగముల నెవ్వరు గలరు ?
 నలి సామభేదదానంబులు నూప - గలిగిన దండంబు గాదు పాటింప !
 దండంబుఁ బాటింపఁ దలఁచెద వేని ? - దండింపఁ బడుదురె దశరథాత్మజులు ?
 దేవ ! రాముఁడు పరదేవతగాన - నీవు మ్రొక్కుటయెల్ల నిందగా దెందు ;
 శరణన్నఁజేకొను శరణన్న నీకు - నురుకుభం బగుఁగాని యొకకీడు రాదు ;
 గుణరూపదాక్షిణ్య గుణగణకేశి - గణుతింప నలవియె కాకుత్స్థరాముఁ ?
 డలిగిన నిలువ రింద్రాదిదేవతలు - దలఁపవయ్యెడు నీకుఁ దరముగా దెందు ?
 వలదు వృథాగర్వవహ్నిఁ గూలకుము - చలమొప్ప నొప్పదు సంతాప ముడుగ
 నింక నైనను సీత నిచ్చుట మేలు - లంకేశ ! కులమును లంకయు నిలుపు 3110
 మహనీయవాహనమణిభూషణాది - సహితంబుగా నీవు జానకి నిచ్చి
 యూపాక్షు నతికాయు నొగి మాల్యవంతు - భూపాలుపాలికిఁ బుచ్చు సంధికివి
 మతిమంతుఁ డగుచున్న మనవిభీషణుఁడు - హితబుద్ధిఁ గావించు నీసంధి మనకు
 వేయునేటికి ? కార్తవీర్యుతో సంధి - సేయవే ? యతని గెల్చినభృగురాము
 గెలిచినరాముఁడు కీర్తిధాముండు - తలపోయ సంధికిఁ దగఁడె చర్చింప ?
 నని దైన్యపాటుతో నాడువాక్యములు - విని రావణుఁడు కడువేఁడియూ రృడరఁ
 గలయంగ నెఱ్ఱనికన్నులఁ గోప - మొలుకుచునుండ మందోదరిఁ జూచి
 “హితమతివై నాకు నిన్నియుఁ జెప్పి - తతివ ! నీమాటలయం దొక్కఁడైన
 ఘనసునఁ బట్టదు మగఁటిమికలిమి - ఘనుఁడనై మూఁడులోకంబులు గెలిచి
 దానవయక్షగంధర్వదేవాదు - లైనను వెట్టిసేయఁగ నున్న నన్నుఁ 3120
 చుదిఁ బోయి యింకఁ గోఁతులమర్గు సొచ్చి - బ్రతికెడినరునకుఁ బ్రణమిల్లు మనుచు
 నిది యేమి మాటగా నీసభ నాడి ? - తిది నీకుఁ బాడియె ? యిట్వేకుకులుఁడు
 ఎఱిఁగి యెఱింగి మున్నెగ్గొనరించె - మఱికదా తెచ్చితి మనుజేకు దేవి ?
 జడమతి నతనితో సంధిచేసినను - గడఁగి ఖరాదులఁ గడతేర్చినట్టి
 పగయు నీమఱఁదలి బన్నంబు నెట్టి - పగిది నీగఁగను జొప్పదు ? నటుగాన
 భీమబాణముల విభీషణు నినజు - రామలక్ష్మణుల మర్కటములఁ ద్రుంచి
 గెలుతు నవశ్యంబు గెలుపు లేదేని - చల మొప్ప దురమున సమయుదుఁ గాని,
 మానవేశ్వరుతోడ మఱి సేయ సంధి - జానకి నీను నిశ్చయ మిట్టి దతివ !
 యాయీం ద్రజిత్తుం డుదాత్తవిక్రముఁడు - నీయగ్రసుతుఁ డుండ నీ కేలవెఱపు ?
 నా కెదురెవ్వరు ? నాతనూభవులు - భీకరాకారు లభేద్యవిక్రములు.” 3130
 అన విని చింతించి యవనతయగుచు - జనియె మందోదరి సభ నెడఁబాసి
 నీచైనయట్టి దుర్నీతి చేపట్టి - యేచందమునఁ దన్ను నెఱుఁగునే యనుచు,

రమణీయతరమైన రావణులక్ష్మి - క్రమ మేది చనియెడి కైవడిఁ దోఁప
నారావణుండును నప్పుడు గడఁగి - వారక తనపగవాండ్రకు ననియెఁ.

“జిరకాల మేను నాచిత్తంబులోన - దొరకొన్నయలుకకుఁ దుది సేయువాఁడ ;

నాతనిపాలి కే నల్లరుద్రుండ - నాతఁడు నాపాలి కంధకాసురుఁడు

మునుకొని తూణీరమున వెలువడుచుఁ - దనరారునాయంపతండంబుఁజూడు ;

కుబుసంబు లూడ్చిన క్రూరసర్పముల - నుపమింప ననువులై యొడియురాఘవునిఁ

గాలంబు ప్రేరేపఁ గపిసేన నమ్మి - వ్రాలుగర్వంబున వచ్చియున్నాఁడు.

ఉరుదివ్యశస్త్రాస్త్రయు క్తంబుగాఁగ - నరదంబు దెండు కయ్యంబున” కనుడు 3140

వారు నర్కప్రభావరరథం బప్పు - డారూఢగతిఁ బన్ని యర్థిఁ దెచ్చుటయు

—: రావణుఁడు యుద్ధమునకు వెడలుట :—

దొలఁగక తనదైన దుర్త్తనోరథము - నెలమినెక్కినక్రియ నెక్కి రావణుఁడు

దిక్కుల మింటను దీ ప్తిజాలంబు - లక్కజంబై యొప్ప నరదంబుమీఁద

మెఱసినతొడవుల మీఱుట్లు గొనుచుఁ - దెఱఁగొప్ప నప్పు డద్దేవారి యొప్పె,

నారామబాణానలార్చులచేత - నారథంబును దాను నలిఁ గూలుకరణేఁ

బటుతరనిస్సాణభాంకారములును - బటహభేరీశంఖభయదరావములు

హస్తీబృంహితములు నశ్వఘోషములు - ప్రస్తుతిపాఠకప్రకరరావములు

నరదాలమ్రోతయు నార్చులరవము - ధరణిగల్గెడు పదతాడనధ్వనులు

నడరి యొండొండ బ్రహ్మాండంబు నిండి - కడుభీకరంబులై కలయంగఁ బర్యె,

లలి సముద్రమునకు నలుగుచందమున - నలిగె నిందునురాఘవాధీశుఁ డనఁగ 3150

మునుకొని లంకాసముద్రంబులోన - ననువేది జీవంబు లఱచుచందమునఁ

గొని వచ్చితిమి దైత్యకోటి శ్రీరామ - కొను మని యొప్పింపఁ గొంపోవుకరణి

భీమరథంబులు పేర్చి యందంద - రామచంద్రుని మనోరథములై నడిచె

రాముశీలీముఖ రాజి మైనాటి - యీమదం బుడిపెడి నింతలోపలనె

త్రాగుద మిమ్మదధారల న్నాడ్కి - మూఁగి యాడెడి శీలీముఖలతోడఁ

గరములు కడు భయంకరములై రాము - కరములకెందు దుష్కరములుగాక

కర మొప్పఁగా సముత్కరములై యపుడు - కరికోట్లు వసుమతిఁ గంపింప నడిచె.

వలనెల్లఁ దప్పె రావణునకు రణము - వలన జయంబు మావలన నెక్కడిది ?

వలనేది కూలు రావణుఁ డనుమాడ్కి - వలనొప్పహయములు వ్రాలుచు నడిచె.

వ్రాలిన రాఘవేశ్వరుని బాణాగ్నిఁ - గ్రాలుబలం బెల్లఁ గాలుబలంబు,

3160

అవిన చందంబున నార్చుచు నడిచె - ఘనతరం బై నట్టి కాలుబలంబు

కాలమేఘంబులకరణి నొప్పగుచు - శైలంబులో యనఁ జతురత మెఱసి

పశయకాలమునాటి భానుబింబముల - కొలఁది మీఱినమిడిగ్రుడ్డులతోడఁ

గటములు నుదురులు ఘనదంష్ట్రములును - బటుకేశచయము నొప్పగఁ జూడ నపుడు
 ప్రళయకాలునికైన భయముఁ బుట్టించు - చలమును వికృతవేషములును మెఱయఁ
 బెక్కాయుధంబులుఁ బెక్కుమాయలును - బెక్కు తేజంబుల పెక్కువ గలిగి
 యే మేమె రాము జయించెద మాజి - నేమేమె యని యస మెక్కినవారు.
 రాక్షసవీరులు రాక్షసాధిపులు - రాక్షసేశ్వరునితో రణబాస లిచ్చి
 పరఁగంగ నార్చుచుఁ బటునినాదములు - నురువడి మ్రోయుచు నురుబలోన్నతిని
 నడువంగ నప్పు డున్నతశక్తి మెఱసి - నడనడ వడఁకి వానరులెల్లఁ గలఁగ 3170
 వినవంశునకుఁ ద్రోవ యిచ్చుట కలిగి - వననిధి నింకింప వడి నేగుకరణి
 నినుఁడ నీతనయుండు నీరాముఁ గూడె - నని యర్కుఁ గబళింప నరిగెడు మాడ్కిఁ
 దనయురవడి సముద్రంబులు గలఁగఁ-దనప్రతాపంబునఁ దపనుండు మాయఁ
 దెగువ యెల్లను ముఖదీప్తులఁ దోఁప - మగఁటిమి జయలక్ష్మి మఱి పొందుఁబాయ
 నారవంబునఁ దాను నాజికి వెడలె - నారావణుం డట్టహాసంబు చెలఁగఁ
 బెక్కాయుధంబులఁ బేర్చుదీధితులు - మిక్కిలి కన్నులు మిఱుమిట్లు గొలువ
 పుంబి వాయువులచేఁ బడగలు పెక్కి - యంబులు మిన్నంపి యందందఁ గ్రాల
 ఘనతరభీషణాకారంబుతోడ - ననయంబు నందంద నార్చుచు రాము
 బాణానలంబునఁ బాల్పడనున్న - ప్రాణంబులను దృణప్రాయంబు చేసి
 వారణ లే కటు వచ్చుచునున్న - దారుణాసురసీమఁ దప్పక చూచి 3180
 రావణానుజుతోడ రఘురాముఁ డనియె - “నీవచ్చుచున్నవాఁ డెవ్వఁడో వీఁడు ?
 మిక్కిలి సత్త్వసమేతుడై కడిమి - పెక్కువ లింతయుఁ బేర్చినవాఁడు”
 అనిన విభీషణుం డారాముఁ జూచి - “దనుజనాయకుల నందఱి వేఱువేఱు
 వినుము శ్రీరఘురామ ! విన్నవించెదను-దనరంగ” నని వారిఁ దగఁ జెప్పఁ దొడఁగె.
 “వాఁడె సింధురగంధవారణేంద్రంబు - వాఁడిమి నెక్కి యుజ్జ్వలుఁ డైనవాఁడు
 ఉదయార్కబింబసముజ్జ్వలాస్యమున - నొదవినఘనరోష మొప్పినవాఁడు
 పౌరిఁబౌరి నంకుశంబున నియమించి - కరి యూశిసేయింపఁ గడఁగెడువాఁడు
 ఉరువడిఁ జనుదెంచుచున్నట్టి వీరుఁ - డురుబలాధ్యుని గంటె యూపాక్షఁడతఁడు :
 కడునొప్పు భీకరఘంటారవంబు - లడరిన రథమెక్కి యావచ్చువాఁడు
 పోరులఁ బెక్కండ్రఁ బౌరిగొన్నవాఁడు - ధారణేశ్వర ! మహోదరుఁ డనువాఁడు :
 భరితరత్నప్రభాపటలంబుతోడఁ - బరువైన యరుణంపుఁ బెక్కిర వెట్టి
 గరుడవేగంబున ఘనమైన యట్టి - తురగంబు నెక్కి యుద్ధరవృత్తితోడఁ
 జనుదెంచువాఁడు పికాచనాథుండు - ననికి నీతని కెదు రగువారు లేరు
 మిక్కిలి కడిమిమై మెఱసి సింహంబు - నెక్కి శూలముఁ బట్టి యేతెంచువాఁడు
 అని మీఁదివేడుక నలరినవాఁడు - దినకరకులనాథ ! త్రిశిరు డన్వాఁడు

పృథులఘంటారవస్థిత మైనట్టి - రథ మెక్కి వడి గుణారవము సేయుచును
 ఘనసర్పకేతువు గలిగినవాఁడు - ఘననీలతనుఁడు రాక్షసుఁడు కుంభుండు
 కనకమహామణిఖచితంపుఁ బడగఁ - దనరారు చిత్రరథంబుపై నెక్కి
 యరుగుదెంచుచు నున్నయా రాక్షసుండు - గురుశక్తియుతుఁడు నికుంభుఁడు దేవ ;
 యనలసన్నిభమైన యరదంబు నెక్కి - ఘనగర్వమున మీటి కయ్యంబు సేయఁ
 గలవాఁడు వాఁడె ? యీకపిసేనదిక్కు - సౌలవక విషదృష్టిఁ జూచుచున్నాఁడు
 శర మటు వింటితో సంధించుకొనుచు - నరుదెంచువాఁడు నరాంతకుం డధిప ;
 భీషణరూపమై పేర్చువాక్యముల - రోష మెక్కిడి మిడిగుడ్డులతోడఁ
 గురివక్త్రముల ఘోటకపువక్త్రములను - హరివక్త్రములఁ గిటివ్యాఘ్రవక్త్రముల
 నురగవక్త్రములఁ, నుష్టవక్త్రములఁ - గర ముగ్రులైన రాక్షసు లుత్సహించి
 కొలువ భూతంబులు గొలువ ఫాలాక్షు - నలవొప్పువాఁడు దేవాంతకుం డధిప ;
 ఘన మైనఘోషంబు గలపైఁడిరథము - దనరార నెక్కి యుద్ధండభావమున
 నతితృణీకృతలోకుఁ డై గుణారావ - మతిశయిల్లఁగఁ బుట్టి నంత నుండియును
 నెన్నఁడు నోటమి యెఱుఁగనివీరుఁ - డన్నరభోజను నాత్మసంభవుఁడు
 అరుణచందనము మే నలఁదినవాఁడు - తిర మైనయరుణంపుదృష్టులవాఁడు 3210
 పంధ్యాంబుదమువంటిచాయలవాఁడు - వింధ్యాచలము వోలె వెలసినవాఁడు
 కోటానకోటుల గొడుగులచేత - మేటిచామరముల మెఱసినవాఁడు
 అవధరింపుము దేవ ! యతికాయుఁడతఁడు - అవనీశ ! యాజిలో నధికభూరుండు ;
 భూరిసితచ్ఛత్రములు పదివేలు - చారుచామీకర చామరావళులు
 పరగంగ సింగంపుఁబడగతోఁగ్రాలు - పరపైనఘోటకప్రతతుల నొప్పు
 వరదంబుమీఁది గుణారవం బెసఁగ - భరితశస్త్రాస్త్రసంపదఁ దేజరిల్లి
 యజునివరంబున నఖిలదేవతల - భుజబలస్థీతుఁడై పోరిలో నేచి
 మరపతిపురిఁ బట్టి సొంపారునట్టి - వరగర్వమునఁ జాల వ్రాలినవాఁడు
 విచ్చట మనమీఁద నిడిన చూ పడర - వచ్చుచునున్నాఁడు వాఁ డింద్రజిత్తు ;
 ఇంకఁ జూపెదఁ జూడు మినకులాధీశ ! - లంకాధినాథు నుల్లసితప్రతాపుఁ 3220
 గనకరత్నప్రభాకలితతండముల - నొనరినచామరంబులు నుల్లసిల్ల
 పౌలవక పండ్రెండుసూర్యబింబములు - గలయంగ దశకంబుగాఁ గరఁగించి
 చేసినపగిది విచిత్రరత్నాంశు - భాసురకోటీరపజ్జి నొప్పారి
 మహనీయతర మైన మణికుండలమున - మహిమ దిక్కుల నెల్ల మట్టాడుచుండ
 రోషమహాదృష్టిరోచులఁ జాల - భీషణాకారతఁ బేర్చినవాఁడు
 హరుఁ డున్నకైలాస మగలించినాఁడు - సురకామినులఁ జేరఁ జొనిపినవాఁడు
 లోకంబు నెల్లఁ బెల్లగఁ గెల్చినాఁడు - పాకశాసను ననిఁ బరపినవాఁడు

ఐరావతము దంత మాడినయురము - తో రమణీయమై తోచినవాడు
ముల్లోకములఁ దనమూర్తిచే హల్ల - కల్లోలమై పడఁ గలఁచినవాడు
వాడు సేనామధ్యవర్తి యైనాడు - వాడు పో దేవ! రావణుఁ డనువాడు” 3230
అని విభీషణుఁ డోలి నందఱు జెప్ప - విని రాఘవుఁడు కడు విస్తయంబంది
“హరిహరి! చిత్ర మీయసురేశ్వరుండు - సరిలేనియట్టి తేజంబై రూపైన
యట్టిచందంబువాఁ డసురులయందు - నిట్టితేజోధనుం డెవ్వఁడు గలఁడు?
కడుఁగ్రూరకర్తుండు గాకుండెనేని? - బుడమి కింతటికిని బూజ్యుండుఁ గాఁడె?
పరికింప నిందఱు పర్వతాకృతులు - నురుశక్తిగలిగిన యోధులు క్రూర
చరితులు మఱి వీనిసైనికు లెల్లఁ - గరము భీషణులు రాక్షసవీరు” అనుచు
నుగ్రలోచను పినాకోగ్రచాపంబు - నిగ్రహక్రమకళానిపుణుడై నృపుఁడు
ధరియించి కడఁకతోఁ దాను లక్ష్యుఁడు - వరబాణచయములు వరుస నుప్పొంగఁ
గోపించియును ధర్మగుణముఁ జేపట్టి - రీపార్థివులకు నీఁ డెవ్వరు నాఁగ;
నారావణుండును నఖిలనిశాట - వీరుల వీక్షించి వినుఁ డనిపల్కె. 3240

“నగరివాకిళ్ళ నున్నతితోడఁ బెద్ద - మొగసాలలందును మోసంబు లేక
కడుసురక్షితముగాఁ గావలియుండుఁ - డడరి యాలంకలో నందఱుఁ బ్రీతి
నేనును మీరును నీకయ్యమునకు - మానుగాఁ బోయిన మఱి వలీముఖులు
లంకలోఁ జొచ్చిన లావేమిసేయు - శంకింప వలవదు చను” డన్నవారు
చనిరి రావణుండును జటులవేగమున - ధనువును నప్రమల్ ధరియించి పేర్చి
కార్చిచ్చువనము లుగ్రంబుగాఁ గిట్టి - యేర్చుకైవడి దోష నిమ్ములఁ గిట్టి
జగతీతలము నాకసముఁ దాఁకుకరణి - నగచరసైన్యంబు నదరంటఁ దాకి
యిది ధరణీభాగ మిది వియత్తలము - ఇది దిశావలి యని యేర్పడకుండ
నతినిశితాస్త్రంబు లండందఁ బరపి - యతులబలోదగ్గుడై దశాననుఁడు
కలఁచి కొందల మందఁగాఁ జేసి కవులఁ - జాలుకఁగా ఖండించి చూర్జంబు చేసి
నెమ్ములు మజ్జంబు నెరసియు మెదడు - గ్రమ్మి నెత్తురు నేలఁ గలయంగ నించి
తనరి యార్చుచు గుణధ్వని దిక్కులందు - నించిమోరాజిలో నెఱయఁ బేర్చుటయుఁ
బడియెడువానరుల్ భ్రమయు వానరులు - మడియు వానరులును మృగవానరులు
నొరలు వానరులును నులుకు వానరులు - నరచు వానరులు రూపఱిన వానరులు
గలిగినసంగరాంగణభూమిఁ జూచి - తలఁకిరి సురలు చిత్తంబులు బెదరఁ
గాలకాలా నలకాలదుర్వార - కేళికరాళుఁ డక్షిణుడై యపుడు
పేర్చుకోపంబున భీషణుం డగుచు - నార్చుచు నున్న దశాననుఁ జూచి
యతనికి నెదురుగా నరిగి సుగ్రీవుఁ - డతిరయంబున నొక్క యగ మెత్తివైచె
నారావణుండును నదిమధ్యమునను - భూరిశరంబులఁ బొడిసేసి మఱియు

నాండొండ ఘనదీప్తు లొదవ నాకసము - నిండి మండుచునుండ నిశితాస్త్ర మినజు
 నురమాక నేసిన నుచ్చి యాయమ్ము-ధరఁగాడె నత్తటి దానవు లార్వఁ
 దరువరు లెల్ల నుద్ధతి బాష్పధార - బురుళింప నర్కజుఁ డొరలుచుఁ గూలె
 భుజబలాధ్యుఁడు శరభుఁడు ఋషభుండు - గజుఁడు గవాక్షుండు గవయుండు నలుఁడు
 జ్యోతిర్దుఖుం డది చూచి కోపమున - నాతతగతిఁ బర్వతావనీజముల
 నడరించి రతనీపై నవియెల్ల నతఁడు - నడుమనే తునిమి వానరుల నేడ్వరను
 నొక్కొక్కయమ్ముల నుర్వరమీఁద - గ్రక్కునఁ జచ్చినగతి నుండ నేసె.
 వాలోన హనుమంతుఁ డాయోధపతులు - గూలుటయును జూచి కోపంబుతోడ
 నసురాధినాథుని యరదంబుమీఁది - కసమున లంఘించి యతనితో ననియె.

“దేవేంద్రుఁ డాదిగా దివిజులనెల్ల - రావణ! మఱి యక్షరాక్షసకోటిఁ
 ద్రుళ్ళడంచితి నని త్రుళ్లెద వీవు - చెల్లదురోరి! నీ చే వడఁగింతు 3270
 నున్నతిఁ జిరకాల ముర్విపై బ్రతికి - యున్ననీమీఁద నాయున్నతంబైన
 వలకేలు నేఁడు రావణ! యిదె చూడు - మలమి సాగెడు దనయంతన పేర్చి
 యిదె నిన్ను బొరిఁగొని యేచి యంతకుని - సదనంబు కనుపక నైఁపను నిజము”
 అని పేర్చి పలికిన హనుమంతుమాట - విని రావణుఁడు క్రోధవికృతాస్యఁ డగుచు
 “గలితనంబును లావు గలదేని నీవు - నలు వొప్ప నుప్పొంగి నను మున్నుబొడిచి
 పేరు గొమ్మిటమీఁదఁ బేర్చిన నీదు - శూరతయును లావుఁ జూచి యే నేచి
 పొడిచెద” ననుడు నద్భుతశౌర్యఁ డగుచుఁ - గడఁగి మారుతి దశకంఠునిఁ జూచి
 “దేవదేవుఁడు రామదేవుండు పనుప - నీవీటిలో మేదిసీపుత్రి వెదకి
 తడయక పొడగాంచి తగ విన్నవించి - వెడలి యే బోవుచో విక్రమస్ఫురణ
 వీతోట నుగ్గాడి నీలంకఁ గాల్చి - నీతనూభవుఁ జంపి నిన్ను దట్టించి 3280
 యుక్కున నిలిచి దైత్యులు చూచుచుండఁ - జక్క నెప్పటితోవఁ జన్ననాలావు
 నేఁడు చూచెద వని నీవాడె దుబ్బి - నాఁ డెందుఁ బోతివి నాకారి! నీవు?”
 అనవుడు కోపించి హనుమంతు వక్ష - మనువొప్పఁ బొడిచెనయ్యసురేశ్వరుండు
 పొడిచిన స్రుక్కియుఁ బోనీక యతఁడు - పిడికిట రావణుఁ బెట్టుగాఁ బొడిచెఁ
 బెనుగాలి!యడఁచిన బిట్టు కంపించు - ఘనవృక్షమును బోలి కంపించె నసుర
 యంతట నొచ్చిన యసురేశుఁ జూచి - యెంతయు నార్చి రయ్యింద్రాదు లెల్ల
 దనుజాధి పతియు నంతనె మూర్ఛదెలిసి - హనుమంతుఁ జూచి యిట్లను “నీబలంబు
 గడు మెచ్చవచ్చు నీఘనముష్టిహాతిని - గడఁకతోఁ బ్రేతలోకముఁ జూచి వచ్చె
 దేవారి!” యనుడు నడ్డిరాత్తుఁ డనియె - “రావణ! విను మీవు ప్రాణంబుతోడ
 నున్నవాడ విదేల? యురక నాలావు - నన్నుతించెదు లజ్జ జనియింప నాకు” 3290
 నని పల్కి “నీవు నన్నటు పిడికిటను-గొను మొనపో” టన్నఁ గొను మని యతఁడు

ననయంబు కోపించి యనిలనందనుని - ననుపమాశనికల్ప మగు ముష్టి నార్చి
 వక్షంబుఁ బొడిచిన వడి మూర్ఛనొంది - యక్షణంబునఁ ద్రెళ్లె నవనిపై నతఁడు
 నరిమురి హనుమంతుఁ డటుకూలుటయును - నెరసి రావణుఁ డంత నీలుపైఁ జనియె.
 హనుమంతుఁడును మూర్ఛ యంతలోఁ దెలిసి-దనుజుండు నీలుపైఁ దలుముటఁజూచి
 “యెటుఁ బోయె” దని పిల్చి యెదురుగా నిలిచె-నటు తన్నుఁ గిట్టి పెల్లార్చుచునున్న
 మనుజాశనునిమీఁద మలయశృంగంబు - గొనివచ్చి నీలుండు కోపించి వైవ
 నడుమనె దునుమాడె నాకారి దాని - నెడపని కడఁకతో నేడమ్ము లేసి
 వెండియు నీలుండు విపులకోపమునఁ - గొండలు దరువులు గొని వైచుటయును
 వాని నన్నింటి రావణుఁడు చూర్ణములు - గా నిశితాత్తసంఘంబులఁ దునిమి 3300
 నీలునిమేనఁ గ్రొన్నెత్తురు లొలుక - వాలికయమ్ములు వడిఁ బెక్కు లేసె
 నేసిన నొచ్చియు నింత గైకొనక - గాసిల్లు నీలుండు కడులాఘవమున
 ధారణి దైత్యులు దల్లడం బంద - వీరుఁడై దానవవిభుతేరి కుఱికి
 పొలుపొంద నప్పు డద్భుతశక్తిమెఱసి - నిలిచి చలంబున నిగిడి యుప్పొంగి
 వడిఁ బేర్చి దానవధ్వజమున కెగసి - పొడి చేసి చాపాగ్రమునకు లాగొప్ప
 నెగసి చలంబున నెక్కెడలించి - మగిడి రావణు ఘనమకుటముల్ ద్రొక్కి
 యురుభుజనిజవిక్రమోన్నతి మెఱసి - సురసిద్ధసాధ్యులు చోద్యంబు నొంద
 నొకమాళిపై నుండి యొకమాళి వ్రచ్చి - యొకమాళిపై నుండి యొకమాళి యూచి
 యొకమాళిపై నుండి యొకమాళి డుల్చి - యొకమాళిపై నుండి యొకమాళి దన్ని
 మకుటంబు లన్నియు మట్టి మల్లాడి - యకలంకుఁడై నీలుఁ డంతటఁ బోక 3310
 వారక తనుఁ బట్ట వచ్చిన సూక్ష్మ - మై రావణునిఁ జూచి యందంద నగుచు
 గొడుగులు ద్రుంచి గ్రక్కున మీఁదఁ ద్రోచి - పొడిగాఁగఁ జామరంబులు ద్రుంచి వైచి
 విలుగంగ నరదంబు వీక దాటించి - కరకరితోడ నుత్కంఠ దీపింప
 దనుజేళు నురుముష్టి దాచి హారములు - పెనచి రాదిగిచి యావృథులవక్షంబు
 జరచి యందంద యుత్సాహంబు మెఱసి - యురక నీగతి నాఁడుచుండుటఁ జూచి
 తరుచరసేనలు దైత్యసేనలును - బొరిఁబొరి నద్భుతంబుగఁ జూచుచుండ
 వెఱగంది రారామవిభుఁడు లక్ష్మణుఁడు - మఱి రావణుం డంత మహితాగ్నిశరము
 నయ్యెడ నారితో నలుక సంధించి - యయ్యగ్నిసుతుతోడ ననియె మండుచును
 “నీలాఘవము లెస్సఁ నిన్ను మెచ్చితిని - నీలాఘవమె నాకు నెడపక చూపు
 మిదె వచ్చె నాబాణ మినవహ్నిరుచుల - బ్రదికెడుచందంబుఁ బరికించికొనుము” 3320
 అని యేయుటయు నీలుఁ డగ్నిబాణమునఁ - దను వెల్ల మండుచు ధరణిపైఁ బడియె
 వగ్నిపుత్రుఁడు దాన నాతీవ్రశరపు - టగ్నిచేఁ జావక యవకుఁడై యుండె
 వంత ధనుర్హోష మడర సౌమిత్రి - యంతకు గతిఁ బేర్చి యద్దైత్యుఁ దాక

నగుణారావంబు నతనిసాహసము - నగ్గించి యతనితో ననియె రావణుడు
 “పిన్నవై యుండియుఁ బేర్చుచు ననికి - సన్నద్ధగతి నీవు చనుదెంచు బొప్పఁ
 బుచ్చెద నంతకుపురికి లక్ష్మణుడఁ - యిచ్చందమున నిల్వ మించుకతడవు”
 అనవుడు విని రాఘవానుజుం డనియె - “దనుజాధముడఁ యీవృథాగర్వమేల ?
 డాసినవాడ మాటలు నెప్ప కిపుడు - చేసి చూపుదుఁగాకఁ చెలఁగి నీలావు”
 అనిన సౌమిత్రి నేడమ్ముల నేసె - దనుజునియమ్ము లుద్ధతి లక్ష్మణుండు
 నడుమనె త్రుంచిన నాకారి యప్పు - డడరెడుకోప ముదగ్రమై పర్వ, 3330
 ఘనతరజ్యానాదకలితంబుగాఁగ - ననయంబు నిగుడించె నమ్ములవాన
 నయ్యంపతండంబు లందందఁ ద్రుంచి - వెయ్యేసిశరములు వెస నేసె నతఁడు
 నాయత్తములకు మా తై నయత్తముల - నేయ నేరక దానవేశ్వరుం డపుడు
 తలకొని యొక బ్రహ్మద త్తబాణమున - లలితవక్షం బేయ లావెల్లఁ దూలి
 విల్లాతగాఁ గొని వేగంబె తెలిసి - పెల్లుగా నార్చుచుఁ బేర్చి లక్ష్మణుడు
 ఘనబాణ మొకట రాక్షసనాథువిల్లుఁ - దునిమి యంతటఁ బోక దోర్బలం బెసఁగ
 మూఁ డగ్ను లనఁ బోలు మూఁడుబాణముల - వాడిమి మీఱంగ వడి వక్షమేసె.
 నేసిన మూర్ఛిల్లి యింతలోఁ దెలిసి - యాపన్నస త్వసమగ్రుడై కదిసి
 తనవిల్లు విఱచిన దానికి నసుర - మనములోఁ జాల విస్తయమును బొంది
 కలుషించి నిచ్చలు గంధపుష్పముల - నలవడఁ బూజింప నమరినదాని 3340
 నిలయు బ్రహ్మాండంబు నెల్లదిక్కులును - వెలుఁగొందుమంటల విలసిల్లు దాని
 నడరెడు పదికోట్ల యశనులఁ బోలి - కడుబెట్టిదపు మ్రోతగలిగిన దాని
 నలినమిత్రుని కిరణంబులకంటె - వెలుఁగొందుమంటల వేడిమిదాని
 ననిమిష ల్వేఱఁగంద నాబ్రహ్మశక్తి - గొని లక్ష్మణునివైచెఁ గ్రూరుడై పేర్చి
 వైచినఁ గాలాగ్ని వడువునఁ బెద్ద - యేచి వజ్రమునకు నెక్కుడై నిగిడి
 యనిమిషావలి యెల్ల నాహారవంబు - లొనరింపఁ బరతెంచు నుగ్రతఁజూచి
 వారింప నమ్ములవాన లక్ష్మణుడు - ఘోరతరంబుగాఁ గురియంగఁ ద్రోచి

—: లక్ష్మణుడు మూర్ఛిల్లుట :—

యది వచ్చి భుజమధ్య మాడ లక్ష్మణుని - పదలక తాకిన వసుధపైఁ బడియె.
 నరిగి దళాననుం డంత లక్ష్మణుని - నిరువది చేతుల నెత్తఁ జూచుటయు
 నాతఁడు విష్ణుని యంశజుఁ డగుట - నేతెఱంగున వాని కెత్తరాదయ్యె. 3350
 వత్తటి రావణుం డంతరంగమున - నెత్త రాకుండిన “నేను గై లాస
 మెత్తి త్రిలోకంబు లెల్లను నెఱుఁగ - నిత్తటి నాసత్త్వ మెల్లను దరిగె,
 మఱియు మేరువునైన మందరంబయిన - నెఱయనెత్తఁగనోపు నిజశక్తివాడ
 వీఁ డింతవేఁ గౌట విస్తయం” బనుచుఁ - బోడిగాఁ గరములఁ బూని రావణుడు
 అతులసత్త్వోన్నతి నందంద నెత్త - మతిలోనఁ గోపించి మారుతి గడఁగి.

పటతెంచి నిర్భాత పటుముష్టి నార్చి - కటకురాక్షసుని వక్షస్థలిఁ బగులఁ
బొడుచుటయును మూర్ఛఁ బొంది రావణుఁడు-కడుదూలి యంత మోఁకాళ్లు మ్రోవఁగను
బడియెఁ బిఱిందికిఁ బద మిడలేక - పడినరావణుని యెప్పటిభంగిఁ జూచి
యార్చిరి దేవత లప్పుడు కవులు - పేర్చిరి రాక్షసు ల్భీతిఁ గీడ్వడిరి
పావని యట విష్ణుభక్తుండు గాన - రావణునకు నెత్తరాని లక్ష్మణుని 3360
గురుసత్త్వమున నెత్తికొని పోయి రామ - ధరణీతలేకుముందఱఁబెట్టె నపుడు
రాముతేజమునఁ బరాజిత మగుచు - సౌమిత్రినాటిన శక్తియు నూడి
యసురేశ్వరభమున కరిగె సౌమిత్రి - యసమానబలశాలియై మూర్ఛ దేరె
నట రావణుండును నటు మూర్ఛ దెలిసి - చటులబాణాసనసన్నద్ధుఁ డయ్యె
సౌమిత్రి యటు పరిశ్రాంతి నొందుటకు - నామర్కటులు భీతి నడరి పాటుటకు

—: రామరావణుల ప్రథమయుద్ధము :—

రావణుఁ డేచి పైరాకకు రామ - దేవుండు కోపంబు దీపింపఁ బేర్చి
భీకరగుణరవస్పీతుఁడై వేగ - నాకారి కెదురుగా నడచుటఁ జూచి
యనిలతనూభవుం డనియె రామునకు - “నినకులాధీశ్వర ! యీరావణుండు
అరదంబుపై నుండి యాలంబుసేయ - వెర వగునే నీకు ? విభుఁడ ! గాల్చుడవ
నామీద వడి నెక్కి నాకారి కెదుర - రామ ! విచ్చేయుట రాజధర్తంబు” 3370
అనవుడుఁ గడఁకతో హనుమంతు నెక్కి - యనిమిషకరిమీది యమరేంద్రుకరణి
నొప్పి గుణధ్వని యొప్పారఁ జేసె - నప్పుడు కోపించి యాబోప మొప్ప
రావణుఁ డుగ్రుఁడై రాము నీక్షించి - పావకజ్వాలోగ్రబాణజాలములు
గురిసిన రాఘవక్షోణీశుఁ డలిగి - యురుబాణతతులేసి యురువడి వాని
నింద్రారి తెగనేసె నేసినరామ - చంద్రుఁ డుద్ధతి నర్ధచంద్రబాణమున
దనుజేశు కోదండదండంబు దునిమి - సునిశితభీకరాశుగవంచకమున
మర్తము ల్నొప్పించి మఱియును నొక్క - ధనువును జేకొని దశకంధరుండు
పటుబాణ మొక్కటఁ బవననందనుని - నిటలస్థలం బేసె నిపుణుఁడై మెఱసి
యనిలజుపాల ముగ్రాస్త్రంబు దాఁక - గనుఁగొని కోపించి కాకుత్స్థకులుఁడు
భల్లంబు దొడిగి యాపజ్జీకంధరుని - విల్లంతలోననె విఱుగంగ నేసి 3380
యొక్కట సారథి నొకట నశ్వముల - నొక్కట నరదంబు నొకటఁ బతాక
మొక్కట గొడుగును నొకట వస్త్రములఁ - గ్రుక్కున నేసి చూర్ణములు గావించి
మనుజునాయకుఁడు సమంత్రకశరము - దనుజుని వక్షంబు దాఁక నేయుటయు
నారాముశరమున నారావణుండు - వారక కడునొచ్చి వడవడ వడఁకి
యనికీ నిశ్చేష్టితుం డగు దశకంతుఁ - గని యర్ధచంద్రమార్గణ మరివోసి
దశదిశలందును దనరినదైత్యు - దశ యడఁగించుచందముఁ జూపుకరణిఁ

ద్రిదళులు మెచ్చు నుద్దీప్తకోపమునఁ - బదిమకుటంబులు వడి డొల్ల నేనె
 నేసిన మదిలోన నెంతయు సుక్కి - భాసురమకుటప్రభావలిఁ బాసి
 గ్రద్దనఁ జేయు నక్కయ్యంబుదక్కి - తద్దయునిశ్చేష్ట దశకంఠుఁ డుండె,
 నప్పుడు రాఘవుం డనియె రావణున - “కిప్పుడు కపులతో నిబ్బంగిఁ బోరి 3390
 కడు డస్సినాఁడవు గాన నిజంపఁ ; విడిచితి నీవింక వేగంబె చనుము.
 పో లంక” కనుడు నప్పుడు చిన్నవోయి - యొలిన వేడినిట్టూర్పులు నిగుడ
 మండెడికోపంబు మలఁగి చింతించి - దండిగర్వము దక్కి దశకంధరుండు
 బలమెల్లఁ బొలిసి దర్పము పేర్చి దూలి - వెలవెలఁ బాటుచు విరఘుడై నడిచి
 పెదవులు దడపుచు బిమ్మడిగొనుచుఁ - గదరినభీతి గద్గదకంఠుఁ డగుచుఁ
 జేరి యొందొరువుల చేతులు చరచి - బోరన నవ్వచు భూతంబు లార్వ
 గురువులు వారుచు గునిసి యాడుచును - గెరలి వానరకోటి గేలిసేయంగఁ
 గలు కెల్ల నుడిగి యొక్కరుఁడును వేగ - పటచి యాలంకరోపలఁ జొచ్చె నపుడు
 అటు లంకరోపలి కరిగి రావణుఁడు - పటుతరం బగు చింతపడి తల్లడిలుచుఁ
 బంచాననంబుచేఁ బడియుఁ జావునకు - నించుక తప్పిన యేనుఁగు పగిది 3400
 గరుడుని కగపడి క్రమ్మట బ్రతికి - సురిగిపోయిన దందశూకంబు వోలె
 స్ఫీతవిద్యుత్ ప్రభాభీలకీలముల - నాతత బ్రహ్మాదండాతిశయంబు
 లగురామబాణంబు లడరి ప్రాణములఁ - దెగటార్చు చునికి చింతించి చింతించి
 యుడుగని వేడినిట్టూర్పులఁ బెల్ల - వడిగాలిఁ బోలి యవ్వల నైన సుడియఁ
 దలకొన్నసిగ్గున ధైర్యంబు దూలి - కొలువులోపలి దైత్యకోటి నీక్షించి
 “నాలావుకలిమి దానవవీరులారః - నేలతోఁ గలియుట నేడుపోఁ గలిగె.
 సహజ పరాక్రమశాలి యొక్కరుఁడు - మహిమీందఁ బుట్టి రామక్షితీశ్వరుఁడు
 సౌరిది యుద్ధములందు సురసిద్ధసాధ్య - గరుడగంధర్వరాక్షసపక్షియక్ష
 కిన్నరోరగమృగకింపురుషులును - నన్ను జయింప నెన్నఁడు లేకయుండ
 వరము గాంచితి బ్రహ్మవలన నేనపుడుః - సరకు సేయను నరసమితి మోసమున 3410
 నామోస మెల్లను నాకుఁ బైవచ్చె - నేమని చెప్పుదు నీదురవస్థః
 కోట మీ రేమట కుండి వాకిళ్లఁ - బాటించి యెంతయుఁ బలుకాపు లిడుఁడు
 దురములోపలఁ బ్రహస్తుఁడు మొదలైన - యురువీరు లందఱు నొగిఁ బోరిపడిరి.
 మఱి యింక రామలక్ష్మణుల జయింప - నెఱవీరుఁ డెవ్వఁడు నిజగతి జగతి
 బహుసంగరాంగణపరిణతుం డైన - సహజశూరుఁడు రామజనపాలుమీంద
 నడువ నేర్చిన యట్టి నాతమ్ముఁ డైన - కడిదివీరుఁడు కుంభకర్ణుండు గాక
 వినుతింప మఱియొండు వీరుండు గలఁడె” - యనుచు నద్దశకంఠుఁ డందఱఁ జూచి
 నెఱయంగ నిరుమూఁడు నెలలు నిద్రించి - మఱి మేలుకొని సభామంటపమ్మునకు.

నలరి యేతెంచి మంత్రాలోచనంబు - పొలుపారఁగాఁ జేసి పోయి క్రమ్మటను
“నేఁడు తొమ్మిదినాళ్ల నిద్రమై నున్న - వాఁడు శత్రులనెల్ల వధియింపఁ గలఁడు 3420

—: కుంభకర్ణుని నిద్రమేల్కొనఁజేయుట :—

ఆతని మేల్కొల్పి యతులవిక్రముని - నేతెఱంగున నైన నిటకుఁ దెం” డనిన
బహుగంధపుష్పముల్బక్ష్యభోజ్యములు - బహువిధంబులఁ గొని పఱచి రాక్షసులు
ఆతతానంతభోగాస్పదం బగుచుఁ - బాతాళమును బోలెఁ బరఁగినదాని
మహానీయశతకోటిమహిమచే నిందుఁ - మహితాలయము పోలె మానైనదాని
నిఖిలంబునందును నెగడుతేజమున - శిఖినివాసము పోలెఁ జెలు వైనదాని
సమధికంబైన భీషణవృత్తి గలిగి - యమనివాసము పోలె నమరిన దాని
వివిధమేదోమాంసవితతిఁ గ్రవ్యాదు - భవనాంగణము పోలి భాసిల్లుదాని
నిరుపమతరవారుణీయు క్తమగుచు - వరుణాలయము పోలె వ్రాలినదానిఁ
దిరమైనయాసుగంధీస్పర్శనమున - మరుదాలయము పోలె మానైన దాని
విలసితనిధులచే వెలసికుజేరు - నెలవునుబోలె వర్జిత మైనదాని 3430

నురువిభూతికి నెల్ల నునికిపట్టగుచు - హరునివాసము పోలె నమరిన దానిఁ
గలిగినపద్మరాగప్రభావకుల - నలువ యున్నెడ పోలె నలరిన దాని
నఖిలదిక్కుల యోజనాయతం బగుచు - సుఖతరంబగు గుహఁ జొచ్చి యచ్చటను
ఆవిపులపు టూర్పు లడరినఁ దూలి - లావున నెట్టకేలకుఁ జేరఁబోయి
కడునొప్ప నెంతయు గరగరి కైన - వెడలుపుగల హేమవేదికమీఁద
నంనంబుతోఁ గపోలాంగంబుఁ జేర్చి - హంసతూలికతల్పమందుశయించి
యుడుగక తఱుచైన యూర్పులతోడఁ - బెడఁగైన యాఘర్త బిందులతోడఁ
గరమొప్ప మోడ్చిన కన్నులతోడ - దఱుచైన కపురగందపుఁబూతతోడ
నురమున నెంతయు నుజ్జ్వలం బగుచు - నెరసిన మణిహారనికరంబుతోడ
సల్లలితానందసంపదతోడ - నెల్లప్పుడును దన్ను నెఱుఁగమితోడ 3440

పరసనిద్రాంగనాసంభోగకేళిఁ - బరిణమించినభంగి భాసిల్లువాని
పలుమఱు దివిజుల భంజించునట్టి - కల లర్థిఁ గను కుంభకర్ణునిఁ గనిరి
కని యిట్టివానికి ఘననిద్ర యుంచె - వనరుహాసనుఁ డని వగచుచు నపుడు
ఆతనిముందట నన్నరాసులును - బ్రాతిగా మహిషవరాహమాంసములుఁ.
బోసి యంచితగంధపుష్పార్చనములు - సేసి ధూపంబులు చెలు వొప్ప నిచ్చి
పొరిఁబొరి బహుదీపముల నివాళించి - కరములు మొగిచి పొగడ్తలు నెఱపి
పిడుగులు మ్రోసిన పెక్కువకంఠె - నెడవ కార్చుచు బొబ్బ లిడుచుఁ జీరుచును
నురువడిశంఖంబు లూఁడుచు బెట్టు - మొఱయంగ నిస్సాణములును భేరులును
జెంది వ్రేయుచుఁ దోన సింహారవంబు - లందంద చెలఁగింప నమ్మహారవము

దక్షతః బాతాశతలము దిక్కులను - నక్షత్రపథములు నాకంబు నిండె 3450
 నంతటఁ దెలియక యాకుంభకర్ణుఁ - డంతకంతకుఁ గడు నగ్గలంబై న
 నిదుర వోవఁగఁ జూచి నిఖిలరాక్షసులు - గదలును ముసలముల్ ఘనముద్గరములు
 బెనుపారఁ బట్టసభిండివాలములు - మును మిడి యందఱు ముసరి వేయుచును
 బదివేలకుంతముల్ బరులగుమ్ముచును - వదలక కొండలు వైచియుఁ బోక
 యురముపై నందంద నుఱికిపాదములఁ - గరము మెట్టియు మేలు కాన్పంగ లేక
 తడబడ సింహనాదములు సేయుచును - గడుబెట్టుగాఁగ శంఖంబు లూఁచుచును
 బటునాదముల గ్రందుపటుకుంభవాద్య - పటహభేరీభూరిబహువాద్యములును
 దొడరి వాయింపుడు దోడనె మఱియు - నుడుగక పదివేల యుగ్రరాక్షసులు
 క్రందుగా నిస్సాణఘనతరరావ - మందంద చెలఁగింప నారభసమున
 నీలాద్రియును బోలె నిశ్చలుం డగుచు - నాలోనఁ దెలియక యతఁ డున్నఁ జూచి
 కరుల హయంబుల ఘనతరోష్ట్రముల - నురులులాయములచే నురము ద్రొక్కించి
 కొంకక మేనెల్ల గుదియల మోఁది - యంకించి సకలవాద్యములు వాయింప
 లంక గంపించి కోలాహలం బయ్యె - శంకించె నవ్వనచరసేన లెల్ల
 నిటు సేయునప్పుడు నేమియుఁ దెలియ - కటు నిద్రవోవంగ నఖిలరాక్షసులు
 కొందఱు దిక్కులు ఘూర్ణిల్ల భేరు - లందంద వ్రేయుచు నధికదర్పమునఁ
 గొందఱు పర్వతగుహ లెల్ల నద్రువ - దందడి సింహనాదములు సేయుచును
 గలయంగఁ గొందఱు కరములు పెనచి - పెలుచ శిరోజముల్ పెఱికి వైచియును
 గొందఱు ఘనకర్ణకుహరము ల్పొచ్చి - క్రందుగా గూబలు గఱచి పట్టియును
 నటు ఘోర మగు-బాధ లడరించి మఱియుఁ - బటుగదాముద్గరప్రాసఖడ్గముల
 ముసలంబులను బెట్టు మొగము నురంబు - మసల కందఱు పలుమఱు వ్రేయవ్రేయఁ
 దననిద్ర యిండుక దఱిగి యంతటను - మనుజాశనుం డొకమఱి యావులింపఁ
 దఱుచుగాఁ గన్నులు దరికొనవైచి - యిటియ మ్రోకులసందు లెల్ల బంధించి
 తెరలఁ గాచిననూనె దెచ్చికర్ణములఁ - గర ముగ్రముగ వేయిఘటములు వోసి
 మునుకొని యాతని ముక్కుగో శ్లంధు - ఘనమైన పారలు గనలఁ బెట్టియును
 ఏకయత్నంబున హేమదండముల - భీకరగతిమ్రోయ భేరుల మ్రోసి
 విడువక హయకరివితతి నురంబు - గడఁగి త్రొక్కింప రాక్షసుఁడు శంకించి
 చక్కశేషోగ్రహస్తంబులు సాచి - యొక్కింత మేల్కొని హుమ్మని నీల్గి
 బడబాముఖాభమై పరఁగెడి నోరు - కడుఁజూడ వికృతంబుగా నావులించి
 యురవై నయట్టి సాయుజ్యపదంబు - నెరయంగ రాముఁడు నేడు నా కిచ్చు
 నీ రిత్త నిద్ర నాకేలని ధాని - దూరంబుగాఁ బెడఁద్రోచెనో యనఁగఁ 3480
 గనువిచ్చి యనురులు కంపింప మేలు - కని కుంభకర్ణుఁ డుగ్రతను గూర్చుండెఁ.

బ్రహ్మకాలమునాఁటి భానుబింబంబు - చెలువంబుతో మోము జేగురింపంగఁ
 బటువింధ్యగుహలలోపలనుండి వచ్చు - చటులానిలంబుల సరి యూర్పు లెసఁగఁ
 బ్రహ్మకాలాగ్నిబింబంబులఁ బోలి - కలయంగ నెఱ్ఱని కన్నులమెఱయ
 దానవు లిట్టు లాతని మేలుకొల్పి - దానవేశ్వరునియొద్దకుఁ బోయి నిలిచి
 “దేవ ! నీతమ్ముఁ డెంతేనియు బాధ - గావింపఁగా మేలు కనియె; నంతటను
 నటు కయ్యమునకు బొమ్మందుమో కాక - యిటుతోడితెత్తుమో యేతెఱుం” గనుడు
 రాగిల్లి తోడ్కొని రండు నావుడును - వేగంబె యాదైత్యవిభునాజ్ఞ వచ్చి
 తనకట్టెదురనున్న దానవప్రతతిఁ - గనుఁగొని యాకుంభకర్ణుఁ డిట్లనియె.
 “మీరేల నన్నిట మేలుకొల్పితిరి? - యారావణునకుఁ గార్యం బేమి పుట్టె? 3490
 నది యేమి చెప్పఁడి” యనవుడు వారు - “త్రిదశారిచేతనే తెలియంగ వినుము
 నినుఁ దోడి తెమ్మని నిర్జరారాతి - పనిచె నింతియకాని పని మేమొ తెలియ”
 దనవుడు జలక మింపారఁగా నాడి - చనుదెంచి యెంతయుఁ జతురత మెఱసి
 చారువస్త్రములు భూషణములు దాల్చి - భూరికోటీరదీప్తుల నొప్పుటయును
 నతిముదంబున నప్పు డాదైత్యులెల్ల - నతని కనేకభక్ష్యములు భోజ్యములు
 మధువును సూకరమహిషమాంసములు - నధికంపుమెదడును నాజ్యభాండమును
 ముదముతోఁ గొనివచ్చి ముందట నిడిన - మొదల మేదోమాంసములఁ బ్రీతినమలి
 రుధిరంబు మద్యంబు రూఢిగాఁగ్రోలి - యధికసంతుప్తుడై యతఁడున్నఁజూచి
 మ్రొక్కి నిశాచరు ల్తుందట నిలువ - నక్కుంభకర్ణుఁ డిట్లనియె వారలకు
 “మీతినసుతులకు మేటిబంధులకు - వారక రాక్షసేశ్వరునకు శుభమె? 3500
 యెడరు పుట్టదుగదా యెవ్వరివలన? - నడరి యీలంకకు నట్లైన నిపుడు
 నడచెద నభమైన నమరేంద్రు నైన - వడిఁగిట్టి నాకంబువలనఁ బాపెదను;
 నారౌదఁ గాలాగ్ని నైనఁ బెంపొదవి; - తేర్చెదఁ బగవారి తీవ్రదర్పములు”
 అనిన యూపాక్షుండు హస్తము ల్తోగిచి - కనుఁగొని యాకుంభకర్ణుతో ననియె.
 “విను నిశాచరవీర ! విబుధులవలన - దనుజులవలన గంధర్వులవలన
 నేభయం బెన్నుండు నెఱుఁగని మాకు - నీభీతిఁ బుట్టించి రిప్పుడు నరులు
 దివిజారి జానకిఁ దెచ్చుట కలిగి - రవికులోత్తముడైన రామచంద్రుండు
 కడిఁది విక్రములైన కపులతోఁ గూడి - విడిసినాఁ డీలంక వేడించి యిప్పు
 డగచరుం డొక్కఁడె యక్షకుమారు - మొగిసేనతోఁగూడ మున్ను నిర్జించి
 లంక భస్మముచేసి లావుమై జనియె; - నింక నెవ్వఁడు గెల్పు నిమ్మ హాకపుల 3510
 ననిలోన దేవాసురాదులకంటె - ఘనవిక్రమఖ్యాతి గలరాముతోడ
 సురక కయ్యము సేసి యోడి రావణుఁడు - వెఱపునఁ బఱతెంచి వెనలంకఁ జొచ్చె.”
 పని విన్నవించిన నన్నిశాచరుఁడు - కనుగవ విస్ఫులింగంబులు చెదర

యూపాక్ష నీక్షించి యుగ్రకోపమున - దీపించి యౌడులు దీటుచు బలికె.
 “సమరంబులో నేడు సకలవానరుల - నమితవిక్రములైన యాదాశరథుల
 మడియించి కపివీరమాంసరక్తముల - దొడరి రాక్షసకోటి దృష్టి బొందించి
 రామలక్ష్మణుల యారక్తముల్ గ్రోల - కేమని వత్తు నే నింద్రారికడకు ?
 నటు చేసి వచ్చెద” నన మహోదరుడు - నటమ్రొక్కి ముకుళితహస్తుడై పలికె.
 “ఘనుని దశగ్రీవు గని సేయవలయు - పనులెల్ల విని పోయి పగవారి గెలుపు”
 మనవు డౌ గా : కని యాహారకాంక్ష - దనయొద్ది రాక్షసతతి జూడ వార 3520
 లిరవొందఁగా నప్పు డిరువదియొక్క - పురుషులమాంసంబు బ్రోవుగాఁ బోసి
 యెనుబదిమహిషంబు లెనమనూ అజము - లును వ్రేయుక్రోడంబులును నాల్గువేలు
 ఘనశశకములు మృగంబు లార్పూరు - ననువొందఁగా దెచ్చి యవి వేలువేలు
 జంపి సుపక్వమాంసములుగాఁ దెచ్చి - యింపార నాతనియెదుటఁ బోయుటయు
 దనివోవఁ గుడిచి యుద్ధతి రెండువేల - ఘనఘటంబులనిండఁ గల మద్యమాని
 పటపట దిక్కులు పగుల వ్రేయుచును - జటులంబు లైన మీసములు దీటుచును
 జనుదెంచు నురువడి జగము గంపింపఁ - గనుదోయి ఘూర్జిల్లఁగా గుహ వెడలె
 నల రాహువదనగహ్వరముననుండి - విలయ కాలార్కుండు వెడలిన మాడ్కి
 బలుగిట్టి ధాత్రియు బ్రహ్మాండతలము - వెలయ దర్పించు త్రివిక్రముపగిది
 నాచందమున వికృతాకారుఁ డగుచు - నేచినపొడవుతో నేతేరఁ జూచి 3530
 కోట యవ్వలి కపికోటు లన్నియును - మేటిరాక్షసుఁ గని మిగిలినభీతి
 గొందఱు వెలుగందఁ గొందఱు డాఁగఁ - గొందఱుట్టిటుపడఁ గొందఱు వెలువఁ
 గొందఱు మూర్ఖిల్ల గొందఱు జలధి - యందఱు వగఁగొందఱు అద్దిరా ! యనఁగఁ
 గొందఱు రాముదిక్కున కొడుగంగ - నందఱు గనుఁగొని యాసమయమున
 సౌమిత్రి ! విల్లును శరముఁ దెచ్చుచు - రాముఁడు పలికె నారావణానుజుని
 “నదె యాకసంబును నవనీతలంబు - గదిసిన దేహంబు గలిగినవాఁడు
 ప్రళయకాలంబుదపటలంబు పోలె - బొలయు భూషణరుచి బొలుపైనవాఁడు
 మూఁడులోకంబు లిమ్ముల మ్రింగునట్టి - వాఁడిమి దెరచిన వదనంబువాఁడు
 కాలందో ? యటుగాక ? కాలానలుందో ? - కాలరుద్రుఁడో ? అయకాలమారుతుఁడో ?
 కాలార్కుఁడో ? మహాకాలాహిపతియో ? - కాలమృత్యువో ? అయకాలాబ్ధివిభుఁడో ?
 కాలకాలుఁడో ? అయకాలభైరవుఁడో ? - కాలరుద్రునకునుగాలరుద్రుండో ?
 భీమంపురూపు విభీషణ ! యిట్టి - దేమెన్నఁడును జూచి యెలుఁగము మున్ను ;
 దానవుఁడో ? వీఁడు దైత్యుండో ? కాక - వీనికులం బేమి ? వీఁడెవ్వఁ ? డిందు
 వాఁడె ? యాపురవీధి వడి నేగుచున్న - వాఁడెవ్వఁ ? డెఱిఁగింపు ; వానిపే రేమి ?
 వీని గనుంగొని వెలుచిరి కపులు - వీనిచందముఁ జూడ వెలుగయ్యె” ననుడు

—: విభీషణుడు శ్రీరాములతో కుంభకర్ణుని శాపప్రకారము దెలుపుట :—

నావిభీషణుడు రామాధిపుఁజూచి - “దేవ ! యీదైత్యుని తేటఁగెల్లవినుము
వరనందనుడు విశ్రవసునకు నితఁడు - కరముగ్రూరుడు కుంభకర్ణుఁ డన్వాడు
రావణుతమ్ముడు రణవీధి గిట్టి - దేవసంఘంబుల దిక్పాలకులను
బయలు దోలిన బాహుబలాధ్యుఁ - డలఘుకూలాయుధోద్ధతసత్వధనుడు
బ్రహ్మాండ మయినను బగిలింపనోపు - బ్రహ్మాదులకుఁ బట్టువడఁడు సత్వమున 3550
వీఁడు పుట్టిననాఁడె వికృతంపునోరఁ - బోడిమిచెడ జీవముల మ్రింగఁ జొచ్చె
మునుమిడి యటు భూతముల మ్రింగమ్రంగ - విని వజ్రికోపించి విపులవజ్రంబు
వీనిపై వైచిన వీఁడు గైకొనక - యానాకగజదంత మగిలించి పెఱికి
సురపతిపై వైవ సురసురస్రక్కి - సురపతి యప్పుడు సురతోవచ్చి
యంభోజభవుఁ గాంచి హస్తము త్రొగిచి - “కుంభకర్ణుండను ఘోరరాక్షసుడు
పొలుపారఁ బ్రజలఁ జంపుచునున్నవాఁడు - సౌలవక సురల నేచుచునున్నవాఁడు
గడఁగి పరశ్రీలఁ గవయుచున్నాఁడు - తొడరి లోకము లెల్ల ద్రుంచుచున్నాఁడు
ఈనీచు నీక్రియ నిటమీదనున్న - వీనినిగ్రహమున విశ్వంబు పొలియు ”
ననవిని యప్పు డయ్యంబుజాసనుడు - తనమనంబున నల్క తద్దయు మిగుల
రాక్షసావలి నెల్ల రప్పించి యందు - వీక్షించె నప్పుడు వీనిరూపంబు 3560
వీక్షించి యెంతయు వెఱఁగంది “వీఁడు - భక్షించుఁబో వెన బ్రహ్మాండమైన
వీనిచందముఁజూచి వెఱపు నాయందు - నూనెడు వీఁ డెంతయుగ్రుడై యున్న
వీఁడాజిలోపల విదళింపకున్నె - మూఁడుకన్నులవేల్పు ముట్టిననైన ”
నని వీనితో నప్పు డనియె నాబ్రహ్మ - చనదని మిగుల నాజ్ఞాపింపఁ డలఁచి
యాపులస్త్వనియు త్తమాన్వయంబునను - నీపుట్టు పెల్లను నిఖిలభూతములఁ
బొలియించుకొఱకు నాభువనంబులెల్ల - నలుకంగ నిట్టి శౌర్యము చూపెదనుచుఁ
జావుతో సరియైన శాపంబునిచ్చె - నీవుడుగని యట్టి నిదుర బొమ్మనుచు
జలిపిడుగును బోలె శాపంబు దాకి - నిలువలే కెంతయు నిద్రతుండయ్యె.
రావణుం డప్పు డాబ్రహ్మకు మ్రొక్కె - “దేవ ! చూడుము కృపాదృష్టితో వీని
దారు పెట్టినచెట్టుఁ దారె త్రుంపుదురె ? - యేరూపమున నితఁ డెంతకీడైనఁ 3570
దగుబుద్ధి నెప్పుట తగ వగు వాని - దగ దిటువలె శాపతప్తుని జేయ
వీనినిద్రకుఁ దుది వివడింపు” మనిన - దానవుతోడ నుత్తరమిచ్చె నజుఁడు
“అక్కజంబుగ నిద్ర యాతేసినెలల - కొక్కొక్కఁపరిఁ దెలియుచు నుండు” ననుచు
నంతనుండియు నితం డవ్విధంబునను - జింతసేయక నిద్రఁ జెందు మేల్కాంచు
దేవ ! యప్పుడు నీదు దివ్యబాణోగ్ర - పావకశిఖలఁ బాల్పడి నైఁపలేక
యవసరంబునను తా నారావణుండు - తను మేలుకొల్పంగ దైత్యులఁ బనుప

వానును బేర్చి యుద్ధప్రసన్నుడు - డై నేడు నగరికి నరుగుచున్నాడు.
 వెస వీడు రావణుని వీడ్కొనివచ్చు - నసమున మనమీద నంతకు మున్నె
 పీనియాకృతిఁజూచి వెసఁ బాటకుండ - వానరసేనలో వడిఁ జాటఁబనుపు
 “దనుజుండు గాఁ డిటు దారుయంత్రమున - నొనరంగఁ జేసిన యుగ్రరూ”పనుచు
 నిటు చాటఁగాఁ బంచి యెల్లవానరులఁ - బటుభీతియును బాపి భండనంబునకు
 సన్నద్ధులుగఁ జేయు సకలాధినాథః - మున్నె యానతి యిమ్ము మోహరింపంగ”
 వనపుడు నీలున కానతి యిచ్చి - జననాథుఁ డమ్మెయిఁ జాటంగఁ బనిచె
 వాకుంభకర్ణుండు నప్పురాంగనలు - చేకొని పూవుల సేసలుచల్లఁ
 జని నిండువెన్నలసదనమో యనఁగఁ - దనరారుచున్న యాస్థానంబుఁ జొచ్చెఁ
 బరఁగినధవళాభ్రపటలంబుఁ జొచ్చు - సురుచిరకరుఁ డైన సూర్యనిభంగిఁ
 జొచ్చి యన్నకు మ్రొక్క సొంపార నతఁడు - గ్రుచ్చి కౌఁగిటఁ జేర్చి కూర్చి దీపింప
 గనకాసనం బిడఁగాఁ బంచుటయును - దనుజాధినాథుని తమ్ముఁ డందుండి
 యన్న నాలోకించి “యసురాధినాథః - నన్నుఁ దెల్పినకారణం బేమి యిపుడు ?
 ఎవ్వఁడు నీయెడ నెగ్గొనరించె ? - నెవ్వనిఁ జంపుదు ? నెత్తెఱుంగనుడు 3590
 వాకుంభకర్ణున కనియె రావణుండు - “నీకుఁ బెల్లగుచున్న నిద్ర పెంపునను
 నేకార్యగతియును నెఱుఁగవు గానఁ - జేకొని యంతయుఁ జెప్పెద వినుము
 రాముండు దశరథరాజనందనుండు - కోపించి నామీద కోఁతులఁగూడి
 వననిధి బంధించి వచ్చి యీకోట - వెనుకొని బలువిడి విడిసియున్నాడు
 అనికిఁ జొచ్చుటయుఁ బ్రహస్తాదివీర - దనుజుల నందఱ ధరమీదఁ గూల్చె ;
 వానరవీరు లెవ్వరుఁ జావరందుఁ - గాన నా రామలక్ష్మణుల భంజించి
 యావిభీషణరవిజాదులఁ జంపి - లావునఁ జెడకుండ లంక రక్షింపు,”

—: రావణునకు కుంభకర్ణుండు నీతి సెప్పుట :—

మని పెద్దకృపపుట్ట నాడువాక్యములు - విని కుంభకర్ణుఁ డవ్విబుధారి కనియె.
 “మునునాటియేకాంతమున మంత్రు లెల్ల - గనుగొన్న యాకీడె కాక చింతింప
 వారక యిది నేడు వచ్చిన కీడె ? - యే రూపమున నిది యేటికిఁ దప్పు ? 3600
 మదముపెంపునఁ జేసి మఱి యెవ్వఁడైన - దుది మొద లెఱుఁగక తొడరుకార్యంబు
 వాడు గదా యెల్లవలనఁ జేబొందు - వాఁ డని చెప్ప నెవ్వఁడు నీవె కాక
 మతి గల మంత్రుల మంత్రానుమతులఁ - గృతకార్యములు పరికించు నే విభుండు
 ఓగిఁ బ్రభుమంత్ర సముత్పాహశక్తు - లగణితఫలదంబు లై వాని కమరఁ
 బతి దేశకాలవిభాగంబు లెఱిగి - చతురజనద్రవ్యసంపద గలిగి
 కార్యంబు మీదగు కార్యమూహించి - కార్యవిఘ్నప్రతీకారంబు సేసి
 ఫలసిద్ధిఁ గైకొని బహురాజ్యభోగ - ముల నిత్యుండై యుర్విమోదింపవలయుఁ

బగవానిబలశక్తి భావించి సంది - తగుబుద్ధిమై జేయఁ దలపోయవలయు
 రూపించి సమబలారూఢునితోడ - నేపుమై చని నిగ్రహింపంగవలయు
 నటుకాక బలశూన్యుఁ డగుట చింతించి - పటుసత్త్వఁడై శత్రుపై నెత్తవలయు 3610
 విడిసినబలిమి వివేకించి మీఁద - విడిసి మార్తుర గెల్వ వెన వూదవలయు.
 వైరు లసాధ్యులై వ్రాలుదురేని - లోరెండుపుట్ట విలోకింపవలయు
 నతिसత్త్వలై వైరు లజితులై రేని - హితబుద్ధిమై నాశ్రయింపంగవలయు
 నీయాజుగుణముల నెఱిగి వర్తించు - నాయవనీశ్వరుఁ డభివృద్ధిఁ బొందుఁ
 బూని యేపురుషుఁ డెప్పుడు సామభేద - దానవండము లుచితము దప్పజేయు
 నెఱియ వానికిఁగల నీతిశాస్త్రములు - కొఱమాలి యుండు నిక్కువ మివ్వధంబు
 పరధనపరసతీ పరచిత్తుఁ డెవ్వఁ - డరయ నాతఁడు కులం బంతయుఁ జెఱుచు ”
 నని కుంభకర్ణుఁ డిట్లాడువాక్యములు - విని రావణుఁడు క్రోధవివశుఁడై పలికె.
 “నను నన్న యనుచు మనంబునఁ గొనక - కినిసి యిబ్బంగి శిక్షించెడు వచ్చి
 యావృథాజల్పంబు లింక నేమిటికి - నేవిధంబున నై న నీకార్య మేను 3620
 గడవందఁ జేసితిఁ గాదన కీవు - కడిమిమై నిది చక్కఁగాఁ జేయు మింక ”
 ననవుడు విని యనె నాకుంభకర్ణుఁ - “డని సేయఁ బోయెద నై నను నొకటి,
 విను దానవేశ్వర ! వేడుక నొక్క - దినమున నేనిద్ర దెలిసిననాఁడు
 చేకొని కడుఁబెక్కు జీవులమ్మింగి - యేకాంతమున నెమ్మి నేనున్నచోట
 ననఘుఁడు నారదుం డరుగ నే గూడఁ - జని విన్నవించితి సంయమితోడ
 నెక్కడనుండి నీవిటునంభ్రమమున - నెక్కడఁ బోయెద వెఱిఁగింపు నాకు
 ననవుడు కనకాద్రియందుండి రాక - విను వార్తలన్నియు వినుపింతు నీకుఁ
 బంకజనాభుండు ఫాలలోచనుఁడు - పంకజాసనుఁడును పాకశాసనుఁడు
 ననలుండు యమనై రృతాంబుధీశ్వరులు - ననిలుండు యక్షేకుఁ డగు కుబేరుండు
 నోషధీపతియును నుష్ణకర్ణుండు - శేషగ్రహంబులు సిద్ధులు మునులు 3630
 కిన్నరగంధర్వగీర్వాణయక్ష - పన్నగగుహ్యకప్రముఖసంఘములు
 సభ గూడి మంత్రివిచారంబు పేయ - శుభమతి సూహించి సురగురుం డనియె.
 “గ్రోదించి మనలఁ గైకొనక లోకముల - బాధించుచున్నాఁడు పంక్తికంధరుఁడు
 శుంభదృలంబున సుడివడఁజేసి - జంభారి భంజించె సమరంబులోన
 వడి నంతకునిఁ దోలె వరుణు నోడించె - నొడిచెఁ గుబేరుని నురుబలోజ్జ్వలుని
 గట్టల్కతో నతిగర్వంబు మెఱసి - పట్టి ధర్మాత్తులఁ బలుపురఁ జంపె
 దినకరచంద్రుల తేజంబు లణఁచె - దనయాజ్ఞ ననువంగఁ దట్టించి పనిచి
 గ్రహముల నందందఁ గాఠించె మంత్ర - మహితంబు లగుచున్నమఖములు చెఱిచెఁ
 వలులు మహోద్యానవనములు పెఱికె - జెఱవెట్టె నుత్తమస్త్రీలఁ బెక్కండ్ర

నిని లోనుగా బాధ లిట్లు సేయుచును - భువనంబులకు భీతిఁ బుట్టించెఁ గాన 3640
 నడరి రాక్షసులతో నద్దళాననుఁడు - చెడునుపాయము మీరు చింతింపుఁ డింక ”
 నని బృహస్పతి వల్క నామాట లెల్ల - విని బ్రహ్మవలికె నావిబుధులతోడ
 “వరమిచ్చినాఁడ నే వానికి మున్ను - సురగరుడోరగాసురయక్షవరుల
 చేనైనఁ జావమి సిద్ధంబుగాఁగ - దీనికి మాటుచింతించితి వినుఁడు
 దడవఁడు మనుజుల దైత్యుండుగాన - దడవ నేనును పరదానకాలమునఁ
 గాన రావణుని సంగరభూమియందు - మానవు లోర్తురు మనుజులొకమునఁ
 జనియింపఁ బ్రార్థింపఁ జను నాదివిష్ణు - వనజనాభుని లోకవంద్యు ముకుందు ”
 వనవుడు సురమును లట్లకావింప - ననఘుండు హరి మర్త్యుఁ డై పుట్టెఁబుడమి ”
 వని చెప్పి నారదుం డరిగె దైతేశ - దినకరకులుఁ డాదిదేవుండు గాని
 మనుజుండు గాఁడు రామక్షితీశ్వరుఁడు - జనకనందననిచ్చి శరణము వేగ 3650
 వనచరు లెల్ల దేవతలుగాఁ దలఁపు - దనుజేశః నామాట తథ్యంబు నమ్ము.”
 అనిన మాటలు విని యద్దళాననుఁడు - తనలోన నధికసంతాపాగ్నిఁ గుంది
 యొకకొంతవడి యూరకుండి నిట్టూర్పు - ప్రకటంబుగాఁ బుచ్చి బహుచింతతోడ
 వెఱచియు వెఱవని విధమున నప్పు - డటిముఱి కోపించి యనుజన్తుఁ జూచి

—: రావణుఁడు కుంభకర్ణుని దిరస్కరించుట :—

“సౌలవక యెపుడు విష్ణుఁడు విష్ణుఁడనుచు - బలికెదు నీకింత భయ మేలపుట్టె ?
 విష్ణువై యుండిన వెఱవను నేను - విష్ణుండు మానవవేషుడై యున్న
 వెఱతునే ? నన్నేల వెఱపించె దిట్లు? - వెఱచె దేనియు నీవు వెఱతు గా కింక
 నారాఘవుఁడు విష్ణుఁ డగుఁగాక! యేమి? - యారామునకుఁ దమ్ముఁ డై నసౌమిత్రి
 యారయ శర్వుండె యగుఁ గాక! యేమి - యారవిసుతుఁ డింద్రుఁ డగుఁగాక! యేమి ?
 సురలయై యుండంగ సొరిది నే వెఱవ - నిరవొంద వీరికి నే నేల వెఱతు ? 3660
 నెఱయంగ నీవెల్ల నీతిశాస్త్రములు - నెఱుఁగుట నిష్ఫలం బిటు విచారింప,
 నతివిరోధము గొన్న యారాముతోడ - నతిహీనమైత్రికి నాన చేసెదవు ;
 నమరోర్వి మనలను సమయింప మునుల - నమరుల రక్షింప నటు విచారించి
 యంచితదేవత్వ మటు మాని వచ్చి - వంచన నిట మానవత్వంబు నొంది
 జగదేకరక్షకై సరసిజోదరుఁడు - జగతిపై రాముఁడై జనియించినాఁడు,
 వైరంబు గొని మనవధకొఱకై న - నారాముతో నంధి యది యేల పొసఁగు ?
 వారి దూలఁగఁ బోయి వానరాశ్రమిని - నీసమయంబున నేమని కాంతు ?
 బల్లి జన్మమునకు నీపంకజోదరుఁడు - పొలుచు వామనమూర్తి బొంది తానరిగి
 ధరణి మూఁడడుగులు దానంబు వేడి - యరుదారఁ గొని యప్పుడతని బంధించె ;

నొప్పార నుపకార మొనరించునతని - కప్పుడె కావించె నపకార మితఁడు 3670
 పగగొన్నమనలను బరిమార్చుకేల - మగుడ నెక్కడి సంది మనకు రామునకు ?
 నేను నీవును గూడి యింద్ర లోకంబు - పైనె త్తి చని భుజాబలము లింపార
 నిబిడవిక్రము లైన నిర్జరేంద్రాది - విబుధులఁదోల నావిష్టుఁ డెం దరిగె ?
 నిను మేలుకొల్పుట నీతి నీచేత - వినఁగోరియే నీకు వెఱ పేలపుట్టెఁ ?
 బ్రాణభయంబునఁ బలుమాటలేల ? - ప్రాణంబు తీపైన బ్రదుకు నెమ్మదిని
 ఘనమైనయూయువుఁ గరమర్థిఁగంటి - మునుమిడి గెలిచితి మూఁడులోకముల
 ననుభవించితిఁ బెక్కులగురాజ్యసుఖము - అనుపమం బగుతేజ మంతంత కెసఁగ
 నతిహీనవిక్రముఁ డైనరామునకు - నితరులగతి నింక నేమొక్కఁ జాలఁ
 బోరికిఁ జను మన్నఁ బోనోపకీవు - వారక యాడెదు వక్రోక్తులిట్లు
 నిద్రవోవఁగ బొమ్ము నెమ్మది నీవు - నిద్రవోయెడివాని నిర్జింప రరుల 3680
 రామలక్ష్మణులను రవితనూభవుని - భీమవిక్రము లైన బిరుదువానరుల
 నేనె చంపెదఁ బేర్చి యెల్ల దేవతల - నేనె చంపెద విష్ణు నేనెచంపెదను
 నోలి నవిష్ణుని యొద్ది శూరులను - నాలంబులోపల నధికదర్పమున
 నెద్దెసఁ గదిసిన నేనె చంపెదను - బెద్దకాలము నీవు పిఱికివై మనుచు ”
 అని పల్కివెండియు నద్దశాననుఁడు - గనుఁగొని యాకుంభకర్ణుతో ననియెఁ.
 “జెలువారఁగా నిటు సీతయై లక్ష్మి - యిలకు జనించుట యే నెఱుంగుదును
 అరయంగ రఘురాముఁ డావిష్టుఁ డగుటఁ - బరికించి యెఱుఁగుదు భావంబులోన
 వలనొప్ప దేవతల్ వానరు లగుచు - నిలమీఁద జన్మించు తే నెఱుంగుదును.
 రాముచే మరణంబు రణములో నాకు - నీమెయి సిద్ధించు తేనెఱుంగుదును,
 నెలమిఁ గామంబున నే సీతఁ దేను - బలిమిఁ గ్రోధంబునఁ బట్టి యేఁ దేను 3690
 రణములోపల రఘురాముచే నీల్గి - ప్రణుతింప విష్ణుని పరమపదంబు
 దక్కక పొందంగఁ దలఁచియే సీత - నిక్కంబు దెచ్చితి నింకేల దాఁవ ? ”
 నని పెక్కుభంగుల నాడురావణునిఁ - గనుఁగొని యాకుంభకర్ణుఁ డిట్లనియె.
 “నే నీకుఁ గలుగంగ నేల తూలెదవు ? - దానవనాథ మోదంబునకుండు
 పగయడంచెద ” నని పలికి యాస్థాన - మొగి నంతయును జూచి యుచితవాక్యముల
 “నేఁడించులో లేఁడు నిర్మలాచారుఁ - డేడి విభీషణుం డింద్రాసి ” యనుడు
 “మనమీఁద రామలక్ష్మణు లెత్తి వచ్చి - రనువార్త విని సభ నందఱుఁ గూడి
 యాలోచనను సేయ నంతలోనీవు - వాలిననిద్ర వో వడిఁనేగుటయును
 నిష్ఠతో రఘురామునికిఁ గాఁగఁ బెద్ద - నిష్ఠుర మతఁడు నానెరి నాట నాడె
 నాడినఁ దన్నితి నావిభీషణునిఁ - గూడదు నా కని కోపంబు పేర్చిఁ 3700
 దన్ని యంతటఁ బోక తాలిమి దక్కి - యున్నఁ జంపుదు నని యోటలే కంటి

ననవుడు ననుఁబాసి యారాముకడకుఁ - జని యిప్పు డావిభీషణుఁ డున్నవాఁడు.”
 అని చెప్పుటయుఁ గార్య మది తుదముట్టె - ననికిఁ బోవుట యుక్త మని విచారించి
 యింకఁ బోరాదని యింద్రునియెదుట - నంకకాఁడును బోలె నతఁ డిచ్చెవాస.
 “కిట్టి భంజించెదఁ గీనాళు నైనఁ - బట్టి మర్దించెదఁ బద్మజు నయిన
 జిఱజిఱఁ ద్రిప్పెద శేషుని నయిన - వెఱగందఁ జేసెద విహగేంద్రు నయిన
 బలువిడి మింగెదఁ బ్రళయాగ్ని నైనఁ - జలమునఁ గ్రోలెద జలనిధి నైన
 నేపారఁ దోలెద విష్ణుని నైన (?) - రూపఱఁ జేసెద రుద్రుని నైనఁ
 గడఁగి ఖండించెదఁ గాలుని నైన - మెడ నుల్పివైచెద మృత్యువు నైన
 వడిచెదఁ జేసెద వరుణుని నైన - గడుపు చించెద నలకాపతి నైన 3710
 బడికిలించెద రవిబింబంబు నైన - బడఁద్రోచి వచ్చెద బ్రహ్మాండ మయినఁ
 గోతులఁ బట్టి మ్రింగుదు ననుఁబెల్ల - లేతనా సమరకేశినముద్ధతికిని
 నామర్కటుల నెల్ల నద్రుల కనిచి - యామనుజులఁ ద్రుంతు ననురాధినాథః
 నీమనం బలరంగ నెమ్మది నుండు - రాముఁడు నాచేత రణములోఁ బడిన
 సీత యనాథయై చిక్కు నంతటను - నీతలంచినకోర్కి నీకు సిద్ధించు”
 వనిన మహోదరుం డావాక్యములకు - ఘనభుజుం డగు కుంభకర్ణుతో ననియె.
 “సత్కులంబున నీవు జనియించినాఁడ - వుత్కటం బగుకార్య ముచితమే నీకుఁ ?
 దగ నయానయములు దలపోయ కిట్లు - పగతుఁ జంపెద నని పలుకునే ఘనుఁడు ?
 కోపంబు దీపింప ఘోరసింహంపు - తేవున నున్నవాఁ డెసఁగుతేజమునఁ
 గేవలమానవాకృతి గాఁడు రాముఁ - డావిష్టుఁ డీరూపమై వచ్చినాఁడు 3720
 ఆవాలి నొకకోల నడఁచినశూరుఁ - డావీరవరుగెల్వ నలవియే నీకుఁ ?
 బ్రకటవిక్రముఁ డైన పగవానిమీఁద - నొకడ పోవుట నాకు నొడఁబాటుగాదు,
 బలముతోఁ జని మహాబలుఁ డైనరాము - గెలుపు మీ”వని దశగ్రీవుతో ననియె.
 “నేము గల్గఁగ నీకు నేల చింతింప ? - నీమనోరథసిద్ధి నెఱవంగలేమె ?
 జానకికొఱకు విచార మేమిటికి ? - నేను సంపాతియు నీద్విజిహ్వాండు
 గంభీరవిక్రమ కలితబాహుండు - కుంభకర్ణునిఁ గూడికొని పోయి రాము
 నెలమి గెల్పితి మేని నేయుపాయమున - వలనొప్ప సిద్ధించు వైదేహి నీకు
 నటుకాక రామనామాంకితబాణ - చటులోగ్రపాతంబు నైరింపలేక
 వడి భిన్నతనులమై వచ్చితి మేని - నడరంగ నేము నీయడుగుల కెరఁగి
 ప్రణుతోగ్రవానరబలముతోఁ గూడ - రణభూమిలోపల రామలక్ష్మణుల 3730
 వధియించి భక్షించి వచ్చితి మనుచు - నధిప చేప్పిన మమ్ము నధికమోదమున
 నాలింగనము చేసి యర్థి మన్నించి - పోలంగ నీవార్త పురములో నెల్ల
 నీవు సాటించిన నిజముగాసీత - భావించి యటమీఁదఁ బతియాస విడిచి-

మతిఁ బూని నీమాట మఱి సేయు” ననిన - నతనిఁ గోపించి యయ్యమరారిఁ జూచి
 యీబొంకు లగుమాట లెల్ల నేమిటికి - నాబాహుబల మేచి ననుఁజూతు గాక ;
 విశ్వయంబుగ రాము నిర్జింతుఁ టోర - నిశ్చింతమున నుండు నీ విటమీఁద”
 నని కుంభకర్ణుఁ డుదగ్రుఁడై వలుక - విని రావణుఁడు గడువేడ్క దీపింపఁ
 దనకుఁ బునర్జన్మతాసిద్ధి గలిగె - నని చాలమోదించి యనుజన్ముఁ జూచి
 “చని యాజి రామలక్ష్మణుల నిర్జింతు - వని నమ్మినాఁడ నీయతులసత్వంబు
 శౌర్యంబునందు నీసరి యైనవీర - వర్యులు లేరు ధ్రువం బివ్విధంబు 3740
 మునుకొని శూలంబు మొదలుగాఁ గలుగు - ఘనతరాయుధములఁ గయ్యంబుసేయు
 మని ప్రీతి రెట్టింప నతనికి నిచ్చె - ననుపమరత్నమయాభరణములు
 నారావణునితమ్ముఁ డాభూషణములు - వారక దాల్చి ప్రజ్వలితాంగుఁ డగుచుఁ
 దనరారుపసిఁడిక త్తళ మొప్పుఁ దొడిగి - వినుతసంధ్యాంబుదావృతగిరి వోలె
 బహురత్నమేఖలాబద్ధుఁ డై యొప్పె - నహిరాజబద్ధమంథాద్రిచందమున
 నొప్పి రణోత్సాహ ముప్పొంగి పొంగి - యప్పుడు చనుదెంచి యసురపుంగవుఁడు
 త్రిజగద్భయంకర దీప్తమై పర్వ - విజయసూచకభేరి వ్రేయంగఁ బనిచె.

—: కుంభకర్ణుఁడు యుద్ధమునకు వెడలుట :—

శూలిశూలముకంటె సొంపారి మొనల - వ్రాలినమంట లుజ్జ్వలములై నిగుడ
 నిప్పులు చెదర మానిత మైనపూజ - నొప్పి రత్నప్రభ నుజ్జ్వలం బగుచుఁ
 బ్రతివీరశోణిత భంజితంబైన - యతులశూలముఁ బట్టి యన్నకు మ్రొక్కి 3750
 యతనిదీవనలతో నాసభాంతరము - వితతసముద్యోగ వేగుఁడై వెడలె.
 నీకష్టతనువులో నేమేల నిలుతు - మోకుంభకర్ణ ! రణోర్వర దీని
 వైతువు రమ్మని వానిప్రాణంబు - లాతతగతినీడ్వ నరుగుచందమున
 నంత రాక్షసకోటి యాకుంభకర్ణు - నంతంతఁ గూడి కయ్యంబున కరిగె.
 దురగంబు లెక్కి సింధురముల నెక్కి - యరదంబు లెక్కి సింహంబుల నెక్కి
 కాటుకకొండలగతిఁ దనరారి - మేటిదంష్ట్రంబుల మెఱుఁగులు చెదరఁ
 గౌర్య మంతయుఁ గూర్చి కరులిడ్డకరణి - శౌర్యంబురూపులై చరియించుభంగి
 గయ్యంబు పేత యే కార్యంబు గాఁగ - నయ్యయితెఱుఁగుల నాటోప మొప్పుఁ
 బరిఘపట్టనగదా ప్రాసకోదండ - కరవాలకుంత ముద్గరభిండివాల
 పరశుచక్రాయుధ పటుసాధనములు - పరఁగఁ బదాతి యుద్భటవృత్తి నడిచె 3760
 నీచందమునఁ గూడి యెల్లవైన్యములు - వే చనుదేర గర్వితచిత్తుఁ డగుచు
 బురకామినీతతి పుష్పవర్షములు - గురియ రణోద్యోగి కుంభకర్ణుండు
 చంద్రమండలనిభచ్ఛత్రంబు లొప్పు - జంద్రబింబాస్యలు చామర లిడఁగఁ
 దురగహేషలును సింధురబృంహితములు - వరరథనేమినిస్వనపరంపరలు

పటుతరనిస్సాణభాంకారములును - పటహభేరీశంఖపణవరావములు
 ఘంటామృదంగధక్కారవంబులును - మింట దిక్కుల నిండి మిగుల మ్రోయఁగను
 వెడలిన యపుడు పృథ్వీభాగ మగలె - జడధులు గలఁగె దిశావలి వగిలె
 గగనంబు వడఁకె దిగ్గజములు మ్రగ్గె - జగములు బెగడొందె శైలంబు లురిలె
 దౌర్జన్యమున దుష్టదానవ ! నీవు - పర్జన్య నేచిన ఫల మింకఁ గుడువు
 మని రాఘవునకుఁ దోడై వచ్చి పేర్చి - తనరార వాని నదల్చినమాడ్కిఁ 3770
 గలయంగ నప్పుడు కాలమేఘములు - పలుమఱు బిడుగులు పరఁగించి మ్రోసెఁ,
 దోరంబుగా నార్చి త్రుళ్లెడువీడు - ఘోరాహవక్షోణిఁ గుపితుఁ డైనట్టి
 తారాధిపతిచేతఁ దా రూపఱుటకు - నీరాజవరునిచే నిటఁ గూలుటకును
 దారు సాక్షుల మని తగఁ జెప్పుకరణిఁ - దారలు మండుచు ధరణిపైఁ బడియె.
 ఘోరాజిలో నతిక్రూరుఁడై యసుర - దారుణాకారత దర్ప ముప్పొంగ
 తను మున్ను నొంచిన దానికి ననిలుఁ - డనయంబు రాముని యానతి వీనిఁ
 బడవై తు నని పేర్చి ప్రబలినమాడ్కి - వడిగొని ప్రతికూలవాయువుల్ వీచె
 రాముఁడు చంప నీరాక్షసాధముఁడు - నామీదఁ బడువేళ నాకెంత బళువు
 పుట్టునో యని భీతిఁ బుట్టి కంపించు - నట్టిచందంబున నవని గంపించెఁ
 బక్షపాతుల మని పరికింప వలదు - రాక్షసాధమ ! నీవు రాఘవేశ్వరుని 3780
 ఖగములచేఁ జావఁ గల వసుకరణి - ఖగములు సుడివడఁగాఁ బాఱఁ జొచ్చె,
 నివి యెల్ల గొనక సాహసము రెట్టింప - నవరణ యుడుగ కుత్సాహంబు మిగులఁ
 జూపులచేతనే చూర్ణం బొనర్తుఁ - గోపించి వానర కులమెల్ల ననుచు
 మేటియై వచ్చుచో మీఱి కన్నొనియెఁ - గోటయవ్వలి కపికోటుల నెల్లఁ
 గపులును నాకుంభకర్ణునిఁ జూచి - విపరీతమారుత విధుల మేఘముల
 కరణిఁ బాఱఁగఁ గుంభకర్ణుండు లంక - యురువడి వెడల మిన్నొరలంగ నార్చె
 నాయార్పు విని వానరావలి యెల్ల - బాయని మూర్ఖులఁ బాల్పడి రంత
 శరధి గలంగె భూస్థలి గంప మొందె - సురలకుఁ గడుభీతి సొచ్చెఁ జిత్తముల
 నంత వానరవీరు లంతలోఁ దెలిసి - యంతకాకృతి గల యాకుంభకర్ణుఁ

—: వానరవీరులు కుంభకర్ణునితో యుద్ధముసేయుట :—

గిట్టిపాదపములు గిరులు శృంగములు - పట్టి, బెట్టుగ నెదుర్పడి వ్రేసి యార్చి 3790
 పొరి, బొరి, బోరుచో, బోనీక కదిసి - తరుచరసేనపై దానవసేన
 యురువడి గలన నిట్లుభయపైన్యములు - బరవసంబున దలపడియె నావేళఁ
 బ్రళయకాలమునాటి పటుసాగరములు - దలకొని యొండొంటి దార్కొన్నకరణి
 నొడలును నెమ్ములు నూరులు బరులు - పొడిపొడిగాఁ జేసి పోనీక మఱియుఁ
 దవిలి ప్రేవులు మెడల్ దలలు ఫాలములు - నవియంగఁ బెట్టు రథ్యములఁ ద్రొక్కించి

కడ లగలించిన కత్తులచేతఁ - గడికండలుగఁ జేసి కట్టల్కొతోడ
 నంతఁ బోవక భూనబోంతరాళంబు - నంతయుఁ గడువాడియమ్ములఁ గప్పి
 వడిఁ బేర్చి రథముల వార లిబ్బంగిఁ - గడిమిఁ జంపిరి మహాగ్రముగ వానరుల
 వానరులును రథావళులనుఁ గిట్టి - పూనిచి వెనుకకుఁ బోవఁ దన్నియును
 గడునొగ లలమి దిగ్గన నేలతోడ - నడచియుఁ జఱచి యల్లంత వైచియును 3800
 భయదంబుగాఁ జొచ్చి పదియుగళముల - రయమునఁ జదియ సారథులఁ ద్రొక్కియును
 పెళపెళ నరములు పెనచి రాదిగిచి - తల బురువడిఁ ద్రుంచి ధాత్రి వైచియును
 రథికులై పేర్చిన రాక్షసాధిపులఁ - బృథుగతిఁ జంపిరి పెక్కుచందముల
 నది గని రాక్షసు లధికరోషమున - వదలక వానరావలిఁ జుట్టుముట్టి
 మదము పెంపునఁ బలుమఱు కరిఘటల - పదముల సన్నలఁ బైఁ గదియించి
 కడకాశు లొడిసి యుత్కర్షు లై పట్టి - యెడపక నేలపై నెత్తివేసియును
 మెదడును బునుకలు మేదినిఁ గలయఁ - బదములఁ ద్రొక్కించి భయదంబుగాఁగ
 నోలిఁ బూర్ణంబులై యుర్వి నొండొండ - రాల నుగ్రప్రదరంబు లేసియును
 కరులపైనున్న రాక్షసు లేపుమీటి - యురవడిఁ జంపి రత్యుగ్రతఁ గపులఁ
 గపులు నుగ్రంబుగాఁ గవిసి యెంతయును - గుపితులై గజముల కొమ్ములఁ బట్టి 3810
 కుదిచి రూపణఁచియుఁ గుంభస్థలములఁ - బదములఁ బరియలువాటఁ దన్నియును
 బలలంబు రక్తంబు బహుశాస్థిచయము - గలయఁ గాళ్లను బట్టి కడక వ్రేసియును
 నాయేనుఁగులమీద నలవుఁ జలంబు - వేయుభంగులఁ జూపి వేగ దానవులఁ
 బట్టినవిండ్లును బాహువు ల్తలలు - నట్టలు మరువులు నవనిఁ గూల్చియును
 నసమునఁ గపులు గజారాధు లై న - యసురులఁ జంపి రత్యంతరౌద్రమునఁ
 గూడి దట్టముచేసికొని దైత్యవరులు - వాడిమూఁకలను గ్రొవ్వడరంగఁ గదిసి
 పలుదెఱంగుల బాణపంక్తు లేసియును - నలుఁగుల నెలకట్టియలను వ్రేసియును
 సునిశితఖడ్గ విస్ఫురణ శోభిల్ల - మొన సొచ్చి నవఖండములుగ వ్రేసియును
 ఉక్కులు లై న రాహుతు లేపుమీటి - తక్కక చంపిరి తరుచరాధిపుల
 గిరిచరవరులును గిట్టి యశ్వములఁ - గరములఁ దోకలు గాళ్లను బట్టి 3820
 దెసలకు వైచియు దివికి వైచియును - వసుమతి వైచియు వ్రచ్చి వైచియును
 బదఘట్టనంబులఁ బగులఁ దాఁచియును - వదలక యామీదివారి వ్రచ్చియును
 రాహుతులై న యారాక్షసాధిపుల - సాహసంబున నేలఁ జమిరిరి కడిమి
 నప్పుడు రాక్షసు లధికదర్పమున - నిప్పులు కన్నుల నివ్వటిల్లంగ
 నమ్ముల వ్రేసియు నడరి కుంతములఁ - గ్రుమ్మియు సురియలఁ గ్రచ్చి త్రోచియును
 శితఖడ్గసమితి వ్రేసియు ముద్గరముల - వితతచూర్ణములు గావించియు మఱియుఁ
 గలయాయుధముల నుగ్రతలు సూపియును - శిలలఁ బాదపములఁ జెదరఁ ద్రోచియును

కడిమి సొంపున నిట్లు కాల్వరఁ బట్టి - బెడిదంబుగాఁగఁ జంపిరి తరుచరులఁ
 దరుచరపతులు పదాతిపైఁ గదిసి - పొరిఁబొరి నాయుధంబులు విఠిచియును
 నెట్టనఁ బదకర నికరంబులఁమి - చట్టలు వాపియుఁ జమరి వైచియును 3830
 ఇరుచేతులందును నిరువురఁ బట్టి - యురవడిఁ దాటించి యురులవైచియును
 అట్టలుశిరములు నమరంగఁ బట్టి - దిట్టతనంబునఁ ద్రెంచి వైచియును
 నుడుగక చంపి రత్యుగ్రవేగమునఁ - గడిమి దీపింపఁ బెక్కండ్రరాక్షసుల
 నివ్వధంబునఁ బేర్చి యిరువాగుఁ బోర - నవ్వనచరులందు నసురులయందు
 నిండిన నెత్తురు నీళ్ళభంగియును - గండలు నిండు చెంగల్వల మాడ్కి
 మానితాస్యములు తామరలచందమున - నానేత్రములు కుముదావళి పగిది
 తోరంపుబ్రేవులు దూడుల తెఱఁగు - పేరినమెదడును పేనంబురీతి
 మెండువెండ్రుకలు తుమ్మెదలపోలికయు - దండిశస్త్రంబులు దరగలవడువు
 బామరావళులు హంసంబుల యొప్పు - భూమిపరాగంబు పుప్పొడి క్రమము
 గైకొని యపుడు సంగరమహీస్థలము - భీకరం బయును బెద్దయు నొప్పె 3840
 ననిమిషారులపాలి యామృత్యుదేవి - గొనకొని వర్తించు కొలనిచందమున
 గానఁ గదా యింకఁ గాకుత్స్థ రాముఁ - డూనెడు జయలక్ష్మి కునికిపట్టయ్యె
 సురభేచరులు మెచ్చి సొంపారి రపుడు - దురమున నిరువాగుఁ దొడరి పోరాడఁ
 గపికోటి నొచ్చినఁ గడఁగి యందంద - కపినాయకులు చూచి కపటరాక్షసులఁ
 గెరలి క్రోధంబున గిరిమహీజములఁ - ధరమిడి నొప్పింప దానవుల్ బెదరి
 కడువేగమున కుంభకర్ణునివెనుక - నడఁగి పాటిరి శరణుపల్కు లెసఁగ
 నాకుంభకర్ణుండు నదైత్యవరులఁ - జేకొని దిక్కులు చెదర నార్చుచును
 నోడ కోడకుఁ డని యూరడింపుచును - గూడి పైపైవచ్చు కోతుల నెల్లఁ
 జూపులచేతనే చూర్ణింతు ననుచుఁ - గోపించి శూలంబు గొని పెచ్చుపెరిఁగి
 బలితంపుఁగపికోటి పాలింటివిధియొ - కలుషత నేతెంచు కాలుఁడో యనఁగ 3850
 రావణుతమ్ముఁడు రాక్షసాధీశుఁ - డావనచరకోటి నడఁగింపఁజొచ్చె.
 గఱ కై న యాకుంభకర్ణునియందు - నెఱ వైనకడిమికి నిలువక కపులు
 వడి మూర్ఛ నొంది యుర్వరఁ బడువారు - కడువడి నెత్తురుల్ గ్రక్కెడువారు
 వాతూలగతి దివి వడిఁ బ్రాకువారు - సేతువుత్రోవనే చెడి పాటువారు
 నగువానరులఁ జూచి యంగదుం డేచి - తగ నప్పు డతిబలోదగ్గుడై పలికె.
 “నేల వానరులార ! యిటు చెడిపాట - నేలినపతి డించి యేపు పోకార్చి
 వరకపీంధ్రులు మహావంశవర్ధనులు - కెరలి పాటుదురె ప్రాకృతులచందమున ?
 రామునిముందఱ రణములోఁ బడిన - రామణీయకసుర రాజ్యంబు గలుగు
 న్నటుగాక బ్రతికిన నతికీర్తి గలుగు - నిటు మగుడుఁడు పాటనేల మీ” కనుచు.

బుద్ధులు నెప్పుచు పురికొల్పి కొనుచు - గ్రద్దన మగుడించెఁ గపికోటి నెల్ల 3860

నాకపు లంగదు నతులవాక్యములు - గైకొని యొప్పు నాకర్జించి మించి

“ప్రాణంబు లిత్తుము రామున కతని - ప్రాణంబుకన్న మాప్రాణ మే”లనుచుఁ

గొండలు గొని తెచ్చి కోయని యార్చి - కొండఁ బోలినదైత్యుఁ గొండల వైవ

శూలంబు గొని కడుఁ జూర్ణంబు చేసె - నాలోన రాక్షసుం డాపర్వతముల

వదలక యంతఁ బోవక రౌద్రమెనఁగ - గద చేతఁగొని త్రిప్పి కడఁగి ప్రేయుటయుఁ

బదియేడు కోటు లేఁబదియేడులక్ష - లదనము పదివేలు నార్నూరు కపుల

హంకారరవముల నుగ్రత మెఱసి - కింకతో నా రణక్షితిమీఁదఁ గూల్చెఁ

జెలఁగి యంతటఁ బోక చేతులఁ గపుల - బలువిడి కబళించెఁ బటురౌద్ర మెనఁగ

గరుడుండు వడి నురగంబుల మ్రింగు - కరణీ నెంతయు భయంకరవృత్తి దోచ

వీక్షించి యిరువదివేపురుకపుల - నక్షణంబున మఱి యార్నూరుకపుల 3870

లక్షించి యెనిమిది లక్షలకపుల - రాక్షసాధీశుండు రయమున మ్రింగె.

మ్రింగి యంతటికంటె మిక్కుటం బగుచు - సంగరాంగణమునఁ జరియింపుచుండె.

నరభోజనుండు వానరభోజనుండు - ధరణీపైఁ దానయై దర్పించుచుండ

ఘూర్జిల్లుచును ముక్కు గోళ్ళందు నోటఁ - గర్జరంధ్రంబుల గపిసేన వెడలె

నంత నాతనిగదాహతిఁ బడ్డకోతు - లెంతయుఁ దమమూర్ఖ లెల్లను దెలిసి

యార్పులతోఁ దరు లద్రులు దెచ్చి - దర్పించి నిలిచిరి దానవునెదురఁ

గనలుచు ద్వివిదుండు గండశైలంబు - గొని యపు డసుర వక్షోవీధిఁ బగుల

నడరింప నది దాకి యంతట మిట్టి - పడియె రాత్రించరబలములు జడియ

నప్పుడు హనుమంతుఁ డధికరోషమున - నిప్పులురాలెడు నేత్రంబు లొప్ప

గిరిపాదపము లెత్తి గిఱికొని వైవ - నురువడి దైత్యుఁడత్యుగ్రకూలమునఁ 3880

దుమురుసేయుచును బైఁ ద్రోచి రా మఱియు - నమరులు మెచ్చంగ నాంజనేయుండు

నసురపై వైచె మహాపర్వతంబు - నసమానబలుఁ డని యందఱుఁ బొగడ

దానిచే నాదైత్యుతనువు గంపించి - మేనెల్ల నెత్తురు మిక్కుటం బయ్యె

దాన నెంతయు నొచ్చి దానవేశ్వరుఁడు - మానక మెటుఁగులు మంటలు గ్రమ్మ

భూతలం బగల నభోభాగ మద్రువ - భీతిల్లి నిర్జరబృందంబు దలఁకఁ

గర ముగ్ర మైనట్టి ఘనతరశూల - మురువడిఁ బూని సముల్లాసి యగుచు

మడవక శక్తికుమారుండు పేర్చి - వడిఁ గ్రొంచగిరిమీఁద వైచినకరణీ

హనుమంతుపై నెత్తి యతిరభసమున - వనచరుల్ బెదరంగ వైచె నయ్యసుర

నటు వైవ దాన నయ్యనిలజునురము - పటపటఁ బగుల నప్పావని యపుడు

ఉరుకోపరస మెల్ల నుమియుచందమున - దురములోఁ బడియె నెత్తురులు గ్రక్కుచును

బళయకాలమునాటిపటుమేఘరవము - బలువున నెంతయుఁ బరఁగ రోజుచును

గవులు గంపింప రాక్షసులు మోదింపఁ - గపిశేఖరుఁడు గూలె గలలావు దూలి
 యాలంబులో నప్పు డనిలజు పాటు - నీలుఁడు గనుఁగొని నెరయుకోపమునఁ
 గైకొని వైచె రాక్షసులెల్ల బెదర - నాకుంభకర్ణ మహాపర్వతమున
 వడితోడఁ బైఁబడ వచ్చుపర్వతము - బెడిదంబుగా వాఁడు పిడికిటఁ బొడిచె.
 బొడిచిన నదియు నద్భుతముగాఁ జెదరి - యెడపక చిఱుమంట లెగసి నుగ్గయ్యె.
 నమరారిపై నప్పు డాగ్రహవ్యగ్ర - లమితబలోదగ్గులై మహాకపులు
 చలమున ఋషభుండు శరభుండుఁ బేర్చి - కలుషత నలుఁడును గంధమాదనుఁడు
 నగ్గవాఱుండును నధికరోషంబు - లగ్గలింపఁగ నప్పు డడరి పెల్లార్చి
 తరమిడి వానిపైఁ దరులు వైచియును - గిరులు వ్రేసియుఁ బిడికిళ్లఁ బొడ్చియును
 బదముల దన్నియుఁ బటునఖప్రతతి - విదళించియునుబహువిధముల నొంచి
 యేచిన నన్నియు నింత గైకొనక - యేచి యద్దానవుం డెసఁగు రౌద్రమునఁ
 బటుతరంబుగ నేలఁబడి తన్నుకొనఁగఁ - జటులత పిడికిట శరభునిఁ బొడిచె
 నురువడి ఋషభుని నొడిసి రాఁదిగిచి - కరములఁ గొని ముద్దగాఁ గబళించె.
 గుదికిలఁ బడి తన్నుకొని గుండె లవియఁ - గదిసి యన్నీలు మోఁకాళ్లు దాటించె
 నసమున నిగుడు గవాక్షునిఁ గిట్టి - యసురేశుఁ డఱచేత నదరంట నేసె
 గ్రమ్మినతేగువమై గంధమాదనుని - బిమ్మిటి గొని వ్రేళ్లఁ బెడచేత వ్రేసె
 రయమున రణరాగరసములు గ్రక్కు - క్రియనెత్తురులు గ్రక్కి కెడసిరి కపులు
 శూలంబు ద్రిప్పి యార్చుచు నట్టిహాస - లోలుఁడై యాలంబులోఁ దిరుగుచును
 వితతవజ్రాభీల వృత్తారిభంగి - నతులదండోద్దండ యమునిచందమునఁ 3910
 గడుభయంకరవృత్తి గాఁగఁ బెల్లార్చి - ముడివడ నెమ్మెగంబున నిప్పు లురులఁ
 బ్రళయకాలమునాటి పటుశూలరుచులఁ - దొలుకాడునాదిరుద్రునితెఱంగునను
 మెఱసెఁ బొమ్మనుమాట మిక్కిలిగాఁగ - నెఱవార నందఱ నిర్జించెఁ గాన
 నప్పుడు సుగ్రీవుఁ డనిసేయ నాకు - నిప్పుడు తఱి యని యిచ్చఁ జింతించి
 కులశైలపతిమీఁదఁ గోపించి వచ్చు - బలభేదిపగిది నస్తతిమసాహసుఁడు
 పౌరీఃబౌరీ సర్వాంగములు పెంచి పేర్చి - పరుషరోషానల ప్రభ లుప్పతిల్లి
 కొండల కెల్లను గొండ యైనట్టి - కొండనా నొకపెద్ద కొండ చేపట్టి
 కోఁతులు నెత్తుటఁ గొమరొప్పఁ దోఁగి - మూతియుఁ దనువును ముదకయై తోఁచి
 వీక్షింప నరుదైన పేషంబుతోడ - రాక్షసాధీశుపై రయమున వచ్చి
 “నన్నెఱుంగవె యేను నలినా ప్రసుతుఁడ - సన్నుతుఁ డగురామచంద్రునిబంట 3920
 వీకు నాకును గాక నిఘరయుద్ధ - మీకపికోటుల నేల చంపెదవు?”
 తని పేర్చి సుగ్రీవుఁ డాడువాక్యములు - విని కుంభకర్ణుండు విపులరోషమున
 “సుగ్రీవ! కడునిన్ను శూరుండవందు - రాగ్రహింతురె శూరు? లని వెలిగాఁగ

శూరత రణమునఁ జూపుదుఁ గాక - యూరక వెడమాట లొప్పునేనీకు”
 ననరాక్షసునిమీఁద నర్కనందనుఁడు - కినిసి తాఁదెచ్చిన గిరి యెత్తివైచె.
 వైచిన నది వాని వక్షంబుఁ దాకి - చూచు నంతటిలోనఁ జూర్జమై రాలె
 నాబెట్టిదమునకు నార్చె నిర్వాగు - నాబల్లిదునిచేత ననుర స్తుక్కియును
 దడయక యత్యంత ధైర్యంబుతోడఁ - గడుభయంకరవృత్తి గాఁగఁ బెల్లార్చి
 దిగులొంది యగచరాధిపులగుండియలు - వగులంగ నిలుపునఁ బ్రాణముల్ వోవ
 జగతీతలము నాకనంబు దిక్కులును - నగల రాక్షసుఁ డట్టహాసంబు చేసి 3930
 హంకారరవమున నుగ్రత మెఱయఁ - న్నింకిణీ ఘంటికాఘంకారరవము
 వాసి కెక్కిన యిరువదివేలతలలఁ - జేసి గంధాక్షతార్చితమూర్తి నొప్పు
 శూలంబు నిర్జరాసురులకు నైనఁ - దాలుప వ్రేఁగైన దాని నక్షణమె
 సుగ్రీవుమీఁద వైచుటయును శూల - ముగ్రంపుమంటల నుజ్జ్వలం బగుచు
 నేలయు నింగియు నిఖిలదిక్కులును - జాలంగ దరికొని సాగిమండుచును
 బదివేలపిడుగుల పగిది మ్రోయుచును - వదల కర్కజుమీఁద వచ్చుటఁ జూని
 ఘనవిషజ్వాలోరగప్రభుఁగిట్టి - వినతాత్మజుఁడు ద్రుంచువెరవు దీపింప
 నెడ సొచ్చి హనుమంతుఁ డేపార నొడిసి - కడుఁ బెక్కుప్రయలుగాఁ ద్రుంచివైచి
 కుప్పించి దాటి యెక్కుఁడుపేర్తి నార్చె - నప్పుడు వానరు లందఱుఁ బొగడ
 శూలంబు విటుచుటఁ జూచి కోపించి - యాలోన వేగ నయ్యసురేశ్వరుండు 3940
 కనలుచు వచ్చి లంకామలయాద్రి - ఘనశృంగ మెత్తి యర్కజుమీఁద వైవ
 నుగ్రముగా నది యురముఁ దాఁకుటయు - సుగ్రీవుఁ డపుడు రోజుచు నేలఁ బడియె.

—: సుగ్రీవుఁడు కుంభకర్ణునిచే మూర్ఛనొందుట :—

నాతఁడు పడుటకు నఖిలరాక్షసులు - చేతోగతులయందుఁ జెలఁగి యార్వఁగను
 గుంభకర్ణుం డతిక్రూరుఁడై వచ్చి - కుంభినిఁ బడియున్న గురుసత్త్వధనునిఁ
 గనుఁగొని తలపోయఁ గపిబలంబునకు - వినకులేశ్వరునకు నీతండె లావు
 ఈతఁడు పడుటచే నెల్లవానరులు - భూతలంబునఁ బడి పొలిసినయట్ల
 సుగ్రీవు మాయన్న చూచుఁ గా కనుచు - నుగ్రుడై కొనిపోయె నొనర లంకకును
 గాలానిలము వచ్చి కాలమేఘమును - గూలించి గుహకును గొనిపోవు కరణి
 నట సురావళి యెల్ల “నకట సుగ్రీవుఁ - డిటు పట్టువడి పోవునే” యని వగవ
 నక్కుంభకర్ణుని యలవుఁ జలంబు - దక్కక యంపంద దనుజులు పొగడ 3950
 వెనుకొని రవిసుతు విడిపింప లేక - వనచరు లాహారవంబులు సేయ
 శరభుండుఋషభుండు జాంబవంతుండు - శరభుండు ధూముండు(1) సోముండు హరియు
 గిరిభేది సుతరుండు కేసరి పృథుఁడు - హరిరోముఁడును పావకాక్షుఁడు హరుఁడు
 ద్వివిదుండు మైందుండు వేగవంతుండు - గవయుండు శతబలి గజుఁడు దుర్ధరుఁడు

సుముఖుండు తాలపాశుఁడు గవాక్షుండు - కుముదుఁడు జ్యోతిర్ముఖుఁడు సుషేణుండు
 దధిముఖుఁడును వేగదర్శి రంభుండు - గ్రథనుండు ధూముండు గంధమాదనుఁడు
 తారుండు క్రోధనతపనప్రజంఘ - ఘోరాక్షజంఘాలగోముఖవిముఖ
 పనససన్నాద సంపాతీంద్రజాల - వినుతసుదంష్ట్రక శ్వేతదుర్ముఖులు
 వీ రాదిగాఁ గల వీరవానరులు - దారుణాకారు లుదగ్రవిక్రములు
 ధారణీధరములు తరువులుఁ గొనుచు - నారూఢభుజనత్త్వ లైమింటి కెగసి 3960
 యట్టహాసంబుల నార్చులదిక్కు - లట్టిట్ట గాఁగ బ్రహ్మాండంబు వగుల
 వినసుతు విడిపింత మెట్లైన ననుచు - దనుజునిపైఁ బడఁ దమకించునపుడు
 కరమెత్తి వలదని కరువలి సుతుఁడు - వరసీతిమతి గాన వారి కిట్లనియె.
 “భానుతనూజుఁ డుద్భటశూరవర్యుఁ - డూనిన మూర్ఛచే నున్నాఁడు గాని
 యామూర్ఛఁ బాసిన నాత్మలోఁ దెలిసి - యామహాత్ముఁడు వచ్చు నటుగాన మనము
 విడువని యసురచే విడుపించుకొన్నఁ - గడులాఘవంబునఁ గపికులేశ్వరుఁడు
 మదిలోన నెప్పుడు మఱగుచునుండు - నిది విచారము కాదు యించుక సైఁచుఁ
 డటు చూడ నీలోన నతఁడురాకున్నఁ - గుటిలంపురావణ కుంభకర్ణులను
 జటులవిక్రములైన సకలరాక్షసులఁ - బటుముష్టినిహతుల భగ్నంబుచేసి
 హాటకదీప్తుల నలరెడు నేడు - కోటలు లంకయుఁ గూలంగఁ దన్ని 3970
 వ్రళయంబు నొందించి భానుజుఁ గూడి-చలము కోపము మీఱఁ జనుదెంత మెలమి”
 నని యిటు హనుమంతుఁ డాడువాక్యముల - మనముల నలరి యామర్కచేశ్వరులు
 వినువీధి నత్యంతవేగులై దనుజు - వెనుకొని పోవ నావిధ మెఱుంగకయ
 అటఁ గుంభకర్ణుండు నర్కజుఁ గొనుచుఁ-బటురయంబునఁ జొచ్చె బలియుఁడై లంక
 రాజమార్గంబుల రా మేడలందు - రాజిల్లు నాగోపురంబులయందు
 —: సుగ్రీవుఁడు మూర్ఛదేరి కుంభకర్ణుని విరూపునిగాఁ జేయుట :—
 నొప్పెడిపురకాంత లొగిఁ బుష్పవృష్టి - యప్పుడు కురియంగ నర్కనందనుఁడు
 దెలిసి యాపురవీధిఁ దెరగొని చూచి - వెలవెలనై కడు వెఱఁగంది కుంది
 “యిటు వట్టు వడితినే యీదై త్యచేతఁ - బటుతరమూర్ఛచేఁ బడి యింతతడవు”
 అని కరములఁ బట్టి యీదై త్యచేపులు - పెనచి తమ్మెలతోడఁ బెఱికిరాఁ దిగిచి
 బొటములతో ముక్కు బోసిపోఁ గఱచి - పటుగతి మీఁదికి భానుజుం డెగయ 3980
 నిమ్ములఁ బోనీక నేచి రాక్షసుఁడు - క్రమ్ముట నాతని కా శ్లోగిఁబట్టి
 నేలతో నేసిన నెగసిసుగ్రీవుఁ - డేలినపతికడ కేగె నయ్యెడను.
 సురలాకసంబునఁ జోద్యంబు నొందఁ - దరుచరపతు లెల్లఁ దనుఁ జూచి మ్రొక్క
 వారును దానును వచ్చి సుగ్రీవుఁ - డారామచంద్రుని యడుగుల కెరఁగ
 నాలింగనము చేసె నంత రాఘవుఁడు - నాలోనఁ గపులెల్ల నానందమంది

రాయసురేశ్వరుం డటు ముక్కుఁ జెవులు - వోయిన నెంతయు బుద్ధిలో రోసి
 “మును చెలియలి బన్నమునకు నైయాత్మ - నెనఁనసిగ్గులు నెగ్గొనరింప
 వనజాస్తకులునితో వలవనిపైర - మున మగఁటిమితోడఁ బోరాడుచున్న
 నాకారికడకు మానము గోలుపోయి - యీకష్టతనువుతో నేమని పోదుఁ ?
 బోరికి నుచితంబు పోవుట యనుచు - నార క్తపూరంబు లందందఁ గ్రమ్మి 3990
 తనువుల నిండ నుద్దండవర్తనుఁడు - ఘనతరరోషంబు గడలుకొనంగఁ
 జేవురుచాయల నెలయేటు లమరఁ - గా వచ్చు నీలాద్రికైవడి దోఁప
 నటుగాక వీఁడు యుగాంతంబు నాఁటి - చటులాన్ని యన రణస్థలికి నేతెంచి
 యజిమఱి గోపించి యగచరసేనఁ - దఱిమి దానవుఁ డత్యుదగుఁడై మెఱసి
 కడునుగ్రముగఁ గడకా క్లొగిఁ బట్టి - వడిఁగ్రప్పిత్రిప్పి యుర్వరవ్రేసిప్రేసి
 బిఱబిఱఁ బ్రేవులు పిడికిటితోనఁ - బెఱికిరాఁ గొందఱఁ బిడికిళ్ళఁ బొడిచి
 నిబ్బరంబుగ దాచి నెరయ గుండియలు - ద్రొబ్బలు నురకంగఁ ద్రొక్కి పాదములఁ
 బిడుగులఁ బోలెడు పెడచేతు లెత్తి - కడు నుగ్రముగ మన్నుఁ గలువంగ నేసి
 తనమీదఁ బ్రాకిన తరుచరావళుల - విన విస్తయంబుగా వే నిగ్రహించి
 యగపడ్డరాక్షసు నైనను బట్టి - తిగిచి వేగమునఁ గుత్తికలోన వైచు 4000
 యుంకారరవముల శవములు సేయు - హుంకారరవముల నుసురులు వెలుకు
 దివిజవిమానముల్ దిరుగుడుపడఁగఁ - దివిచి మర్కటలమీదికి నెత్తి వైచు
 నెగసిన కపులతో నేటు దాఁకంగ - నగచరావలిఁ బట్టి యందంద వైచు
 నెమ్ములు నురుముగా నేపారఁ ద్రిప్పి - యిమ్ములఁ గొందఱ నెడగల్గ వైచుఁ
 గొందఱ నిరుగేలఁ గుదియంగఁ బట్టి - యందందఁ దాటించి యల్లంత వైచు
 వీవానరులఁ జూడుఁ డేర్పడ ననుచు - లావునఁ గొందఱ లంకలో వైచుఁ
 బెంపార నినుగట్టి పేర్చినకపుల - ముంపుమీ యని యబ్ధి మునుఁగంగ వైచు
 వివిధంబున దానవేశ్వరుం డెలమి - నవ్వానరుల దిక్కులం దెల్లవైచు
 మేదినియందును మిన్నలయందు - నేదిక్కులందును నెడము లేకుండఁ
 బడిఁ జచ్చుకపులును బడి దొర్లుకపులు - బడి కూఁత లిడుకపుల్ భ్రమనొందు కపులుఁ
 బడి తన్నుకొను కపుల్ పడి రోజుకపులు - పడియున్న కపులును బడియెడుకపులు
 నై రణస్థలి యెల్ల నగచరాక్రోశ - మా రాక్షసునిచేత నగ్గలంబయ్యె,
 నా కుంభకర్ణుని యత్యుగ్రభీష - జాకృతి కాలాంతకాకృతి యైన
 నణఁగెఁ దారాపతి యణఁగె నంగదుఁడు - నణఁగె గవాక్షుఁ డున్నతిఁ దక్కి గజుడు
 చలియించె ఋషభుండు శంకించె నలుఁడు - పెలుకురె నీలుండు బెగ్గిలెఁ బృథుఁడు
 వెఱఁగందె శరభుండు వెఱచె ధూముండు - నురుకంపమును బొందె నొగిఁ బనసుండు
 కడుభీతి నొందెను గంధమాదనుఁడు - నడరి చూచుచునుండె ననిలనందనుఁడు

చూడ భయంబొందె జ్యోతిర్ముఖుండు - జాడ చేకొని పాతె జాంబవంతుండు
 ఉలికిరి వెండియు నున్నవానరులు - కలయ నంతటఁ గుంభకర్ణునిఁ జూచి
 ఘనబాహుబలుఁడు లక్ష్మణుఁడు గోపించి - చనుమర నాటించి శరము లేడింటి 4020
 మఱియుఁ బెక్కింట లక్ష్మణదేవుఁ డేయ - గఱకు రాక్షసుఁడు లక్ష్మణుని గైకొనక
 బలువిడి రాఁగ నాపాదమస్తకము - లలమి ప్రాకిరి కపు లాదైత్యమేన
 నలిగి మీసములు నుయ్యాల లూఁగుచును - కలుషత దోకలఁ గలయఁ జుట్టుచును
 నఱిముఱిఁ గవిసి యయ్యె సంధులందు - వఱలంగ లాగులు వైచి హత్తుచును
 జిందిట వందట చేసిన నసుర - డెందంబుతోని కడిందికోపమున
 వటుసత్తువలై తనపై నున్న కపులఁ - జటుల మత్తేభంబు జాడించు కరణి
 జలకేళిఁ దనిసిన సమదసూకరము - వెలయ బిందులు రాల విద్రిచినభంగిఁ
 బ్రళయకాలమునాటి బ్రహ్మాండతలము - డులడుల చుక్కల డుల్చుకై వడిని
 చనమీఁదఁ బ్రాకిన తరుచరావళులఁ - దనువు గదల్చి యద్దరణిపైఁ గూల్చె
 వప్పుడు విస్తృతుండై కుంభకర్ణుఁ - దప్పకఁ గనుఁగొని తనకన్నగవల 4030
 విప్పులు రాలంగ నిగిడి కోపమున - నప్పన్నగాధీశు నాకృతి గలిగి
 కర మొప్ప కాంచన కార్చుకం బెత్తి - నిరుపమబాణతూణీరము ల్పిగిచి
 భీమవిక్రమకళా భేద్యుడై కనలి - రాముండు నడుచు సంరంభంబుఁ జూచి
 సమరమహారంభచతురు లొండొండఁ - దమకంబు నిండ నుద్దండవర్తనులు
 పరుషాద్రి పాషాణపాదపావళులు - ధరియించి యుగ్రులై తరుచరాధిపులు
 నొగి సప్తపాతాళములును భేదిల్ల - నొగిఁ గూర్చ మగలఁగ నుదధులు గలఁగ
 దిగిభంబు లడరంగ దివి తల్లడిల్ల - నగచరాధీశుల కతిధైర్య మొసవ
 నదిమి కుప్పించి మిన్నగలఁ బెల్లెగసి - యుదితవిక్రములు మహోగ్రభీకరులు
 సురసిద్ధసాధ్యులు సొరిదిఁ గీర్తింప - గర మర్థి నడువ రాక్షసుఁ డెదురేగ
 వాపతిముందట నావిభీషణుఁడు - కోపంబుతో గదఁ గొని శౌర్యమునను 4040
 గడువేగమునఁ గుంభకర్ణునిమ్రోల - బుడమి చలింప నప్పుడు వచ్చి నిలిచె
 నావిభీషణుఁ జూచి యనియె నవ్వుచును - “రావణు తమ్ముడ రాక్షసేశ్వరుడ
 విను విభీషణ నీదు విక్రమంబునకు - నను వైనతఱి యిది ; యధిపతియొద్ద
 నిన్నరనాథుని హృదయంబె పట్టు - మన్నదమ్ములపాడి యని స్రుక్కవలదు
 పూని యెన్నఁడు నిన్నుఁ బొంద వాపదలు - భానువంశ్యనికృపఁ బడసితి గాక
 నారాముదయగల దటుమీఁద నీవు - సారదయోదయః శ్లాఘ్యచిత్తుడవు ;
 లంక సద్గుణగణాలంకృతి నేల - నింక నెవ్వరు గల రిట నీవె కాక ?
 సాహసబలమహోత్సాహంబు మిగిలి - యాహవంబున వేగ మడరి నాయెదుట
 మగతనంబును బాడి మనసునఁ దలఁచి - తగ నీవు నాతోడఁ దాకు మటంచుఁ

బలికితి గాని యీపట్టున నిలువ - వల దొక్కఁడైనను వలయు వంశమున" 4050

ననిన విభీషణుం డన్నతో ననియె - "దనుజకులం బెల్ల దగ్ధమై పోవు

—: విభీషణుఁడు కుంభకర్ణునికి నీతిఁ జెప్పుట :—

నను భయంబున మనయన్నతోఁ దెలియ - ఘన మైన నీతిప్రకారంబు లెల్లఁ
జెప్పితి నేను నేర్చినయంతవట్టు - చెప్పిన నామాటఁ జేకొనఁ డయ్యె.

వటుఁగాన నిన్నును నన్నను బాసి - యిటు వచ్చి శ్రీరాము నేఁ బొడగంటి"

నని చెప్పుచును దనయంతరంగమున - దనుజేకు నవిసీతిఁ దలపోసి పోసి

కన్నీరుదొరఁగంగఁ గడుదుఃఖ మంది - యన్నఁ జూడఁగలేక యవ్వలఁ దొలఁగె

నారాఘవేశ్వరుఁ డనుజన్తయుక్తుఁ - డై రఞోద్యోగుఁడై హరులతోఁ గూడ

ఘనరౌద్రరసము రాక్షసరూపుఁ దాల్చి - యనికి నేతెంచెనో యనఁ దగు వానిఁ,

జారుకోటిరఘాషణములవాని - వీరరసావేశ పేషంబువాని,

ధీరుఁడై కపులను దెగఁజూచు వానిఁ - దోరంపునెత్తుటఁ దోఁగినవాని, 4060

కనుఁగొని మదిలోనఁ గడువెటఁ గంది - మనుకులోత్తముఁడు రామక్షితీశ్వరుఁడు

"నారికై పుట్టిన నాకోప మెల్ల - నారిచేఁ జూపెద నాకారి" కనుచు

నార్చుచు వచ్చు నయ్యసురుకోపాగ్ని - నార్చెద శరవృష్టి నని బిట్టుఁగవిసి

కరియాన నిజధర్తగతిఁ జెందు ననెడు - కరణి దిక్కరులు ఘీంకారము లేసె

నింక నీటుగఁజేయు నీరామునలుక - లంకేకు ననుమాడ్కి లంక ఘూర్జిల్ల

నెరయంగ జగము లన్నియుఁ జెవుడ్పడఁగ - గురిలేనిరవముగా గుణము మ్రోయించె

నాగుణధ్వని విని యలుకమై నెదురు - గా గర్వమునఁ కుంభకర్ణుండు రాఁగ

మానైన దర్పంపు మాట లింపార - వానితో ననియె నావనజాప్తకులుఁడు

"ఏర రాక్షస నీకు నెదురంగరాదు - ధీరుఁడవై యింకఁ దెగువ వాటించి

యమరులు మెచ్చంగ నమరి నాయెదుట - సమరంబు సేయంగఁ జక్కఁగా నిలుపు

మటుఁగాక కపటుండవై మాయఁ బన్ని - యెటుపోయినను నిన్ను నేల పోనిత్తుఁ ?

గావవే యని పోయి కమలజుఁ గన్నఁ - గావ నా బ్రహ్మలోకము నాకు నెదురె ?

కావవే యని పోయి కఱకంతుఁ గన్నఁ - గావ నా రుద్రలోకము నాకు నెదురె ?

కావవే యని పేర్చి కమలాక్షుఁగన్నఁ - గావ నా విష్ణులోకము నాకు నెదురె ?"

యని పేర్చి పలికిన నారాముపలుకు - విని కుంభకర్ణుండు విపులంబుగాఁగ

దిగులొంది యగచరాధిపుల గుండియలు - వగిలి నిల్వలతోడఁ బ్రాణము లోవ్హ

జగతీతలము నాకసము దిక్కులెల్ల - నగల రాక్షసుఁ డట్టహాసంబు చేసి

నలువొంద నారామనరనాథుఁ జూచి - పలికె నుద్భట రణప్రాధి దీపింప

"వెడఁగుమాయ లవన్ని వెఱచి నీచేత - మడియంగ నే నల్ల మారీచుగాను ;

రయమున నీచేత రఘురామచంద్ర ! - భయమునఁ జావఁ గబంధుండఁ గాను ;

గ్రమ మొప్ప నీశరఘట్టనచేత - రమణమైఁ గూల విరాధుండఁ గాను ;
 అని మొన నొకకోల నవనిపైఁ గూల - నినకులాధీశ్వర ! యే వారిఁ గాను ;
 చేతివి ల్లిచ్చి నీచే భంగమొందఁ - బూతాత్మఁ డగు ఋషిపుత్రుండఁ గాను ;
 రావణుతమ్ముఁడ రాక్షసేశ్వరుఁడ - దేవకంటకుఁడను దీప్తవిక్రముఁడ
 న న్నెఱుంగవె ? రామ ! నగచరకోటి - క్రొన్నెత్తు రానిన కుంభకర్ణుఁడను ;
 యెఱుగక బ్రహ్మయు నింద్రుండు నిన్నుఁ - గఱపిన బేలవై గర్వించి పుట్టి
 యీతరుచరు నమ్మి యినకులేశ్వరుఁడ - నాతోడియుద్ధంబునకు వచ్చి తీవు ;
 ఘనమైన పరుషరాక్షసభాషణములు - సనకాదియోగీంద్ర సన్నుతుల్ గావు ;
 ఉరవడిఁబఱతెంచు నుగ్రదానవులు - పరిచారికామర ప్రతతులుగావు ;
 చలమున నార్చు రాక్షసభటోత్తములు - నలిఁ బాడు తుంబురునారదుల్ గారు, 4090
 వ్రాలుచు నీమీఁద వచ్చునాగాలి - యాలవట్టంబుల యనిలంబుగాదు,
 యుద్ధరంగం బమృతోదధిగాదు - యుద్ధంబు మఱికొలు వుండుట గాదు :
 ఇట్టేల పుట్టితి వియ్యాజిలోన - నట్టి సౌఖ్యంబు నీ కవనీశ ! కలదె ?
 యది చెప్పనేల ని న్ననియెడి దేమి - యిదె చూడు నాగద యెట్టిదో ? రామ !
 దీనఁ బో గెలిచితి దేవసంఘముల - దీనికి సాటియె దివ్యాయుధములు
 బలమును శౌర్యంబు బాహువిక్రమము - గల దేని ఘోరాజి గదియుము నన్ను
 నెఱయ నీ యందలి నిజశక్తిఁ జూచి - మఱి నిన్నుఁ జంపెద మానవాధీశ ! ”

—: శ్రీరామునిచేఁ గుంభకర్ణుఁడు గూలుట :—

యనుటయు రఘురాముఁ డలిగి వేగమున - ఘనశలీముఖములు గడుఁ బెక్కువేలు
 నావాలినేసిన యట్టిబాణంబు - దేవకంటకుమీఁదఁ దివిరి యేయుటయు
 జలబిందువులు గ్రోలు చాతకం బనఁగ - బలువిడి నాబాణపజ్జులు గ్రోలి 4100
 కర ముగ్రమైన ముద్గరము ద్రిప్పుచును - బరువడి వానరపతులఁ దోలుచును
 యెదురుగాఁ జనుదెంచు వింద్రురిఁ జూచి - మది లెక్కనేయక మానవేశ్వరుఁడు
 కవిసి యుద్భటగదా కలితహస్తంబు - నవలీలఁ దెగనేసె ననిలబాణమున
 బానిపాటునకుఁ గొందఱు తరుచరులు - నానావిధంబుల నలుదెసఁ బాఱ
 నదిమీఱి పాఱంగ నలవిగాకున్నఁ - జిదిసి వానరులు చచ్చిరి దాని క్రింద
 మన్న దాపలిచేత నొక పెద్దవృక్ష - మన్నరభోజనుం డవలీలఁ బెట్టికి
 యింద్రుడు లడరంగ నేతేర రాముఁ - డైంద్రబాణంబున నదియును ద్రుంప
 నాభూరితరబాహు అమరు లుప్పొంగ - భూభాగ మగల నద్భుతముగాఁ దునిసి
 పెక్కండుకపులు నిర్భిన్నులై క్రింద - నొక్కటఁ బడి కూల నుర్విపైఁబడియె.
 నిటురెండుభుజముల నినకులేశ్వరుఁడు - పటుబాణములఁ ద్రుంప బలభేదిచేతఁ 4110
 గడిమి వజ్రమున రెక్కలు ద్రుంపఁబడిన - నడగొండయును పోలె నలినార్చి యార్చి

చేతులు ముక్కును జెవులును లేక - యాతతంబున వికృతాకారుఁ డగుచు
 నరుగుదెంచుచున్న యాకుంభకర్ణు - నురవడిఁ గనుఁగొని యుర్వీశ్వరుండు
 దురమున నీకష్టఁ ద్రుంతు నేననుచు - సరభసంబున నర్థచంద్రబాణములు
 దెగ నిండరెండు సంధించి ఖండించె - జగములు మెచ్చఁ దచ్చరణయుగంబు
 పదములు దెగియును బాహువులైగియు - గుడియక యత్యుగ్రకోపుఁడై నడిచి
 బడబాగ్ని చక్రంబుపగిది నాననము - కడువికృతంబుగాఁ గావించుకొనుచు
 బలువిడి బాస్కరుఁ బట్టెడురాహు - నలవాటుఁ గైకొని యా రాముఁ గదిసెఁ
 గదిసిన నాకుంభకర్ణునినోటఁ - బొది గొన్న నిష్ఠుర భూరిబాణములు
 ఇనకులేశ్వరుఁ డేయ నేర్పడ నొక్క - దొనకోల లొకదొన దూఁచిన కరణి 4120
 ఘనమైన యాయంపగమి నోరునిండ - దనుజుడు సింహనాదము సేయ రాక
 యేపారువికృతపుటెలుఁగు హుంకృతులు - చూపుల జంకెలు సూపుచు వచ్చె.
 వచ్చినయాదైత్యవల్లభుమేన - నచ్చుగా దృష్టించి యైంద్రాస్త్ర మేసెఁ
 బ్రదర మమైయి రఘుపతి యేయుటయును - నదియును మధ్యందినార్కుచందమున.
 దలపోయ నాబ్రహ్మచండంబు పగిది - వలతియై నిగుడుచుఁ బవనునికరణి
 నెఱయ లోకములెల్ల నిండ నొందొండ - నెఱమంట లొలుకుచు నేపుతో వచ్చి
 కుంభకర్ణుని తొమ్ము గొని యుచ్చి పాటి - కుంభిని నాటె దిక్కులు మ్రోయుచుండ
 నంతలో మఱియును నారాఘవేంద్రుఁ - డంతకబాణ మత్యంత వేగమున
 సంధించి యేసిన సకలదిక్కులును - బంధురంబుగ మ్రోయ బ్రహ్మాండ మవిఘ్నఁ
 బ్రకటంబుగా భూమి పటపటఁ బగుల - సకలభూతంబులు చైతన్య మెడలఁ 4130
 గలయంగ శతకోటికాలచక్రములు - బలుపెక్కి యొక్కటై పఱతెంచుభంగి
 వ్రాలినబడబాగ్ని వడి వచ్చుకరణిఁ - గాలకూటంబు మారణ మైనపగిది
 విచ్చలవిడిఁ బర్వి వేగంబు మెఱసి - వచ్చి యాబాణంబు వడిఁ ద్రుంచివైచె.
 బటునీలగిరిశృంగ భాతితోనున్న - కుటిలరాక్షసుతల ఘోరంబుగాఁగఁ
 బుడమిపై నాదైత్యపుంగవుశిరము - పడునష్ట లంకలోపల వడిఁ బడియె.
 బొడవై నగోపురంబులును మేడలును - బొడిపొడి యయి రాలి పుడిమిలోఁ గలయఁ
 బధికోటు లగచరపతు లోలిమగ్గ - నుదధిలో జలచరయాథముల్ బెదర
 వసుధపై సగమును వనధిలో సగము - నసురదేహము గూలె నద్భుతం బడర.
 నారవంబున నబ్దు లన్నియుఁ గలఁగె - ఛారుణి వణకె దిక్తటములు వగిలె.
 లంకాధినాథు నుల్లము వ్రయ్యలయ్యె - లంకలో నెల్ల కోలాహలం బయ్యె 4140
 జగములు మోదించె సంతోషవార్ధి - నగవరాధిపు లోలలాడి రందంద
 రవికులాధీశ్వరు రఘురామచంద్రు - వివిధభంగుల సురల్ వినుతించి రపుడు
 ఘనుఁడు రాముఁడు కుంభకర్ణుని జూచి - తనలోనఁ జిటునవ్వు దళకొత్తుచుండ

దేవసంఘములకు దిక్పాలకులకు - భావింప నెక్కుడీ పడినరాక్షసుఁడు
 ఇంక లోకములకు నెన్నుండు నొండు - శంక లే దని మది సంతోషమందె
 నప్పుడు కరమర్థి నాహవలక్ష్మి - నుప్పొంగి కైకొని యుజ్జ్వలుం డయ్యె
 గడునుగ్రరాహువుఁ గబళించి పిదప - విడిచినవెలుగొండు విమలార్కుఁ డనఁగ
 దదనంతరంబ యాదానవకోటి - మదిలోన నెవ్వగ మల్లడి గొనఁగ
 విన్ననై వదనము ల్వెలవెలఁ బాట - నున్నరావణుఁ గాన నురవడిఁ బాటి
 “దేవ ! నీతమ్ముండు త్రిదశాంతకుండు - వావిరి నగచరావళి నెల్లఁ దోలి 4150
 దెసలు భూభాగంబు దివియుఁ దానగుచు - నసమసాహసబలాహవకేశివారి
 నెలకొని దుగ్ధాంబునిధి మందరాద్రి - గలఁచి యాడెడు క్రియఁ గపికులాంభోధి,
 విక్క డక్కడఁ జేసి యింద్రాదు లెల్ల - వెక్కసపడఁ బోరి వివశుడై తూలి
 యంత శ్రీరాముని యధికబాణాన్ని - నెంతయు దగ్ధుడై యిలమీఁదఁ ద్రెళ్లె
 నని కుంభకర్ణుఁ డయ్యనిలోనఁ బడుట - దనుజులు చెప్ప నాదానవేశ్వరుఁడు
 తనపాటు నింకఁ దథ్యం బన్నకరణీ - గొనకొన్న బలుమూర్ఖుఁ గుంభినిఁ బడియె.
 వతికాయుఁ డధికశోకాయత్తుఁ డయ్యె - ధృతిదూలి శోకించె దేవాంతకుండు
 దిక్కు దప్పిన మాడ్కిఁ ద్రిశిరుండు వడియెఁ-దక్కక యానరాంతకుఁడు మ్రాన్పడియె
 దనుజవీరులు మహోదరమహాపార్శ్వ - లును మహాలోక విలుంఠితు లైరి.

—: రావణుండు కుంభకర్ణుని మరణమునకు శోకించుట :—

బలుమూర్ఖు నంతటఁ బాసిరావణుఁడు - పలుమాటుఁ దమ్మునిఁ బలవింపఁ దొడఁగె.
 “వడిఁ దేర్చు రాఘవవై రాంబురాశి - నెడపక యేనింక నేతెప్పగడతు
 రామలక్ష్మణులను రణములోఁ జంపు - దేమెయి ? నీ పని యే నున్నచోటఁ
 జటులరాఘవమహాశరవహ్నిశిఖల - నిటు నేలఁ గూలితి వేకాంగవీర !
 నిద్రారతుండవు నేఁ డిట్లు దీర్ఘ - నిద్ర గైకొంటె ? నిర్దిద్రవిక్రముఁడ !
 కులిశధారకు నై నఁ గూలనిమేను - యిల నరు నేటున నిటుఁ గూలవలసె ;
 నంతకునకు నీవ యఖిలంబు నెఱుఁగ - నంతకుం డన నుంటి వారూఢశక్తి
 నంతటి నీకు నీ యవనిలో నిప్పు - డంతకుఁ డయ్యెనే యకట ! రాఘవుఁడు ?
 నిద్ర మేల్కొని నీవు నిఘరవృత్తి - రుద్రుఁడవై తమ్ము రూపడం తనుచు
 నిద్రవిద్రావణుం డాదిగా సురలు - నిద్రఁ బోరెన్నఁడు నెరసినభీతి
 నీవాజిఁ ద్రుంగుట నిర్జరు లింక - నేవిధంబున నన్ను నేల కైకొండు ? 4170
 ఖల మెల్ల రక్షించుకొఱకు నాతోడఁ - జలమునఁ బలుమాటు సద్బుద్ధి చెప్ప
 వినక విభీషణు వెనఁ దన్ని వెడల - చనుమన్న పాపంబు నైఁచునే నన్ను ?
 గడుకొని నీవాదిగా బుద్ధిమంతు - లాడుగక చెప్పిన యుచితోక్తు లెల్ల
 వెమ్మితో విననైతి నిన్నుఁ గోల్పడితి - నమ్మినజయలక్ష్మి నాకేల కలుగు ?

బలిమిమై నావలపలిమూపుభంగిఁ - గలహరంగంబునఁ గడిమి వాటించి
 పటుబాహుబల మేది పడితి వీవాజి - నిటమీద దిక్కు నా కెవ్వరు గలరు ?
 అని కుంభకర్ణుని నందందఁ దలఁచి - వనట నిట్టూర్పులు వడిఁ బుచ్చి పుచ్చి
 పరితాప మనియెడి బడబాగ్ని గలిగి - పెరిగెడిలాలయఁ ఫేనంబు గలిగి
 వెడలుకన్నీ రను వెల్లువ గలిగి - కడలేనివగ వను కరుడులు గలిగి
 ప్రకటరోదన మను రావంబు గలిగి - చకితత్వ మనియెడి చలనంబు గలిగి 4180
 మునుకొని శోకసముద్రుడై పెద్ద - వెనుఁబడి యెంతయు వికలుడై యున్న
 యారావణునిఁ జూచి యప్పు డొక్కింత - ధీరత వాటించి త్రిశిరుండు పలికె.
 “బదిలంబు దప్పి యిబ్బంగి శోకించె - దిదియేమి ? దేవ ! నీ వితరులమాడ్కిఁ
 వనజాసనునిచేత వరమును గొన్న - ఘనశక్తి నీ యందుఁ గలిగియుండఁగను
 అవిరళమంత్ర పూతాస్త్రము ల్వజ్ర - కవచంబు నీయందుఁ గలిగియుండఁగను
 ఉరుతరగతి గల యుజ్జ్వలరథముఁ - గర మొప్ప నీకును గలిగియుండఁగను
 శోకింతురే నన్నుఁ జూడు మొక్కింత - నీ కెదురెవ్వరు ? నిర్జరవైరి !
 వేవేగ యవలీల వెడలి రాఘవుని - నీవిక్రమంబున నేలపైఁ గూల్చు ;
 మిట శోక ముడుగు నీ వింతయ చాలు - నటనేను బోయి మహాజిరంగమున
 నతులవిక్రమకళాహంకారవృత్తి - నతిఘోరుఁ డితఁ డన నంతటఁ బేర్చి 4190
 గరుడుండు పాముల ఖండించుమాడ్కిఁ - దరుచరావళి నెల్ల ధరణీఁ గూల్చెదను
 సురపతి వృత్తుని స్రుక్కించు భంగి - హరుఁడంధకాసురు నణఁగించుపగిది
 రామునిఁ ద్రుంచెద రణములో నిప్పు ; - డీమెయిఁ బోయెద నెలమి న న్ననుపు ”
 మనిన రావణుతోడ నప్పుడు కడఁగి - ఘనబాహుబలుఁ డతికాయుండు పలికె.
 “యింత శోకింపంగ నేటికి నీకు ? - బంతంబుతో దైత్యబలములఁ గూడి
 యేను బోయెద నంపు మిటఁ జిత్రముగను - గాననంబులు గాల్చు కార్చిచ్చు పగిది
 విపులబాణంబుల విశదంబుగాఁగఁ - గవులతో రామలక్ష్మణులఁ జంపెదను ”
 అని పల్కునపుడు నరాంతకుఁ గూడి - యనుపమబలుఁడు దేవాంతకుఁ డనియె.
 “నే మిద్దఱముఁ బోయి యీక్షణంబునను - రామలక్ష్మణుల మర్కటులఁ ద్రుంచెముద ”
 అనిన మాటలకు దైత్యాధీశ్వరుండు - దనశోక ముడిగిమోదంబున నుండి 4200
 తనయులతోఁ గూడి తద్దయు నొప్పె - ననిమిషగణయుక్తుఁ డగునింద్రుమాడ్కి
 నవ్విధంబున నుండి యారావణుండు - నవ్వచుఁ గొడుకుల నలుపురఁ జూచి
 “రామలక్ష్మణుల మర్కటనై న్యములను - భీమాస్త్రములఁ జంపి పేర్చి రం”డనుచు
 దనతమ్ము లగుమహోదరమహాపార్శ్వ - లను వీడుకొలిపె “నాలము సేయుఁ”డనుచు
 మాకతంబునను నీమనుజాశనుండు - చేకొని సీతకై శ్రీరాముఁ దొడరె
 వని యరిషడ్వర్గ మా రావణునకు - మునుమున్నె రాము నిమ్ముల దాకఁ బోవు

పగిది నాయార్వురు బ్రహ్మాండభాండ - మగిలంగ నార్చుచు నని కేగునపుడు

-: అతికాయమహోదరులు మొదలగువీరులు యుద్ధమునకు వెడలుట :-

భూరిశారదఘనస్ఫురణంబు గలిగి - యైరావతేభంబునంశంబు గలిగి

తనరారుచున్న సుదర్శనేభంబు - నినుఁడ స్తశిఖరిపై నెక్కినకరణి

నెక్కి మహోదరుఁ డేపారి నడిచె - దక్కక నిశితాయుధంబులు వెలుఁగఁ 4210

బటుజవన త్వప్రభావము ల్గలిగి - చటులంబు లైన యశ్వంబులఁ బూన్చి

యెసఁగు చాపంబును నింద్రచాపంబు - పసమీటి సూర్యనిభంగి వెలుంగ

నరదంబుమీఁద నీలాభ్రంబు పోలె - దిర మైనవేడ్కతోఁ ద్రిశిరుండు వెడలె

వితతధనుర్వేదవిద్యాధ్యుఁ డైన - యతికాయుఁడును నప్పు డధికతేజమున

శరచాపఖడ్గాదిశస్త్రాస్త్రసమితిఁ - గరమొప్పి సూర్యప్రకాశమై వెలుఁగఁ

దనరారు కనకరథం బెక్కి వెడలె - ఘనభూషణద్యుతిఁ గనకాద్రి యగుచు

సురవరఘోటకస్ఫురణఁ జెన్నొంది - యురుభూషణప్రభ నుజ్జ్వలంబైన

యవదాతహయము నరాంతకుఁ డెక్కె - బ్రవిమలతేజోవిభాసితం డగుచు

శక్తియుద్బటబాహుశక్తిమైఁ దాల్చి - శక్తిపాణియుఁ బోలె నన్నుతికెక్కి

దీపితగదఁ దాల్చి దేవాంతకుండు - రూపింప విష్ణునిరూపున నడిచె. 4220

గురుగదాపాణియై గుహ్యకేశ్వరుని - యరుదైనకడిమి మహాపార్శ్వఁడొప్పెఁ

గాలచక్రంబుల గతి నుజ్జ్వలంబు - లైలీలఁ బెక్కిన యరదముల్ వెడలెఁ.

గొండలవడువున గోటానకోట్లు - గండుమీఠిన మదగర్వముల్ గలిగి

దండిమై వెడలె నుద్దండతహస్త - దండంబు లొప్పు వేదండసంఘములు

హేషారవంబుల నెల్ల దిక్కులను - ఘోషింపఁ జేయుచు గుఱ్ఱము ల్వెడలెఁ

గాలకింకరసమాకారంబు లమరఁ - గాలుబలంబు లుగ్రత నేఁచి వెడలెఁ

జతురంగబలము లీచందంబు నొంది - యతులితం బగుటయు నప్పుడు నడుమఁ

బ్రశయకాలార్కుల భంగి నెంతయును - వెలుఁగొందిరాదై త్యవీరు లార్వురును

అతిశుభ్ర మగు శరదభ్రంబు లొప్పు - గతివార పుండరీకంబు లొప్పారెఁ

గడిమిమై గెలుతుము కాదేనిఁ జత్తు - ముడుగ మెబ్బంగి రణోత్సాహ మనుచు

నడచిరి కలనికి నానావిధముల - నెడపక పంతంబు లిచ్చుచు వారు

అప్పు డొందొరువులయాహ్వానములను - జెప్పఁ జోద్యం బైన సింహనాదములు

రథఘోషములను దురంగ హేషలను - పృథులదంతావళబృంహితంబులను

గర ముగ్ర మగు పదఘట్టనధ్వనుల - నిరుపమధ్వజ కింకిణీనిస్వనములఁ

బటహభేరీశంఖ భయదనాదములఁ - బటుతరనిస్సాణభాంకారములను

దిక్కులు ఘూర్జిలై; దివి పెల్లగిల్లెఁ; - జుక్కలు డుల్లె; వాసుకి యొడ్డగిల్లె :

మేరువు గంపించె; మేదిని వణకె; - భారమోర్వక దిగిభములు చలించె;

నటు దానవాసీక మాకోటవెడలఁ - బటుభయంకరవృత్తిఁ బ్లవగవల్లభులు
 భూనభోంతరము లాసోఁటనధ్వనులఁ - బూని యొక్కట నిండ భూరిసత్త్వముల
 దలకొని గిరులును దరువులువైచి - చెరిగించి రప్పుడు సింహనాదములఁ 4240
 జలమున దైత్యులు చటులబాణములు - బలువిడి గురిసిరి ప్లవగులమీఁద
 నసురావళికి మున్నె యాకపివరులు - నసురులఁ జంపంగ నడరిపెల్లారి
 కపులకు మున్నె రాక్షసు లుగ్రవృత్తిఁ - గపులఁ జంపెద మని కడక వాటించి
 యనమునఁ జలము పెంపార నొండొరుల - వసుమతిపైఁ బడవై తురు కినిసి
 యసురులచేతిశస్త్రాస్త్రంబు లొడిసి - వెసఁ బుచ్చి పెళ్లున విటుతురు కపులు ;
 కపికోటిచేతివృక్షంబులు గిరులు - కుపితులై విటుతురు క్రూరదానవులు
 కపుల కాళ్ళను బట్టి కదిసి రాక్షసులు - కపులతోడనే మహాగ్రతను వ్రేయుదురు
 అసురుల కడకాళ్లు నలమి వానరులు - నసురులతోడనే యడఁతురు బెట్టు
 అటుపోర జర్జరితాంగులై నేలఁ - గుటిలదైత్యులఁ గపికోటులుఁ ద్రెళ్లి
 దురములోఁ బడియు నెత్తురులు గ్రక్కుచును - బొరిబొరి మూర్ఛలఁ బొంది యంతటను
 దెలిసి వానరులును దేవశాస్త్రపులు - కలిసి కయ్యము సేయఁగా నందుఁగపులు
 దానవుతో నెత్తి దానవు వ్రేసి - యేనుఁగుతో నెత్తి యేనుఁగు నేసి
 తురగంబుతో నెత్తి తురగంబు నేసి - యరదంబుఁగొని కరి నడరంట నేసి
 కరి నెత్తుకొని తురంగముఁ బడవైచి - తురగంబు నెత్తి దైత్యుని దొల్లనేసి
 యురుసత్త్వధీరులై యుగ్రత నార్చి - తరుచరవీరులు దర్పంబు మెఱసి
 పొరిఁ బొరి నిబ్బంగిఁ బొరిపుచ్చుటయును - సురరిపు ల్గొందఱు స్రుక్కుటఁ జూచి
 రయమునఁ గోపంబు రంజిల్ల దైత్య - చయమును వానరసమితిపైఁ గదిసి
 ప్రదరంబు లేసి చక్రంబుల నేసి - గదల నొప్పించి ఖడ్గంబులఁ ద్రుంచి
 ఖండివాలంబులఁ బీచంబు లణఁచి - ఖండించి సురియల గండలుబరులు
 కుంతకూలంబుల గుచ్చి వానరుల - నింతలింతలు చేసి యెసఁగి యార్చుటయు 4260
 వంతటఁ బోవక యగచరు లార్చి - యంతంత కడరి దైత్యావళిఁ బట్టి
 తరుషండములఁ బర్వతప్రకరముల - నురవడి నెత్తి యత్యుగ్రత వైవఁ
 బడియెడి దైత్యులు పాటు దైత్యులును - నుడుగక యందంద నొరలు దైత్యులును
 గలయంగ నెత్తురు గ్రక్కుదైత్యులును - పొలుపరి నేలపైఁ బొరలు దైత్యులును
 అందంద నట్టలై యాడుదైత్యులును - మ్రంది ప్రత్యర్థుల మఱచు దైత్యులును
 నెక్కినరౌతుల నిటునటుఁ బడఁగ - లెక్కసేయక కరాళించు గుఱములు
 పక్కెర లూడంగఁ బఱచుగుఱములు - దిక్కులు సుడివడఁ దిరుగుగుఱములు
 కీ లెడలిసక్రియ గెడయుగుఱములు - కూలి కాళ్ళను దన్నుకొనెడుగుఱములు
 వికలంబులై పోరు విచ్చుగుఱములు - నొకరూపు నేర్పడ కుండు గుఱములు

కరములు దునిసినఁ గింపించుకరులు - వెరవారఁ గొమ్ములు విఱిగినకరులు 4270
 మరలి లంకకు వెన మగిడెడికరులు - తిర మేది దిద్దిరఁ దిరిగెడుకరులు
 కొండకై వడి వడిఁ గూలెడికరులు - కండతుండంబులై కలఁగెడికరులు
 రథికసారథిరథ్య రహితరథములు - ప్రథితంబుగా భువిఁ బడురథంబులును
 వారగండ్లును బడ్డ వరరథంబులును - నారగఁ దల క్రిందు లగు రథంబులును
 క్షిణైలఁ దప్పి మగ్గినరథంబులును - త్రాణైలఁ ద్రెళ్లి పొందనిరథంబులును
 చాలంగ నుగ్గునూ చగురథంబులును - నాలంబులొఁ దలు చగుటయుఁ జూచి
 సురభేచరాదికస్తోమంబు చోద్య - తర మని యాత్మలొఁ దద్దయు మెచ్చ
 నప్పుడు కినిసి నరాంతకుం డార్పు - లొప్ప విజాస్యంబు నుటవడిఁ బఱపి
 యసురుల నోడకుం డనుచువానరుల - నసమునఁ గిట్టి బెట్టగలించి తాకి
 నెలకొని యొక్కొక్క నిమిషంబులోన - నిలఁ గూల్చె నేడు నూతేసివానరుల 4280
 సురపతిశౌర్యంబు పొంపారుచుండ - గిరుల వ్రేయుచును నేగినత్రోవ వోలెఁ
 దరుచరకోటులుఁ దఱచుగాఁ బడుట - నిరవొంద వాడు పోయినత్రోవ యొప్పె
 నేవానరుండై న నేచి కోపమున - భావంబులొఁ దన్నుఁ బరిమార్చుఁ దలఁచు
 నంతరంగముఁ జొచ్చి యరయుచందమున - నంతకుమున్ను తా నతని నుక్కణఁచు
 నేకపియైనఁ ద న్నెదురంగఁ దలఁచి - భీకరుండై గిరిఁ బెరుకంగఁ జూచు
 నంతకు మున్ను తా నధికరౌద్రమున - నంతంత డగ్గరి యతనిరూ పణఁచు
 నేబలీముఖుఁ డైన నే పగ్గలించి - తా బెట్టుగాఁగఁ బాదప మెత్తఁ దలఁచు
 నంత కంతకు హెచ్చి యతిభీషణముగ - నంతకుమున్నె తా నతని గీటణఁచు
 నంతటఁ బోవక హయముపైఁ బఱపి - యంతంత పెనుగుంపు లైనవారుల
 ప్రేవులు ద్రొబ్బ పెల్లుగా నురుము - గా వివిధములైన గతులఁ ద్రొక్కించు 4290
 గుండెలు వగులంగ గోలెమ్ము లగల - నొండొండఁ దాకించి యుర్వరఁ గూల్చు
 నలుకతోఁ బ్రళయ కాలానలుపగిదిఁ - దలకొని యెందును దానయై నిండి
 వానరవరసైన్య వనములు విఱుగ - మాన కుగ్రతఁ బవమానుడై మోద
 వానిశౌర్యంబును వానిశక్తియును - వానరు లెల్ల నోర్వఁగలేక యపుడు
 వికలులై యుండిరి విస్తితు లగుచు - నకల దేవతలును జలియించి రపుడు
 పటుభీతిఁ బొందిన ప్లవగసైన్యముల - నటు పేర్చుచున్న నరాంతకుఁ జూచి

—: అంగదనరాంతకుల ద్వంద్వయుద్ధము :—

యనయంబు కోపించి యంబుదపటల - మున నున్న సూర్యుండు మొనసినమాడ్కిఁ
 గపిరాజతనయుఁ డంగదకుమారుండు - కపిసేనలొనుండి కడఁక నేతెంచి
 “యోరినరాంతక ! యుగ్రతఁ గవుల - నీరసంబునఁ బేర్చి యేల చంపెదవు ?
 ఇంత చేసినను నీ విటు బంట వైతె ? - యంతశూరుడవైన ననిఁ దాకు నన్ను”

ననవుడు నన్ని నరాంతకుం డనియె ; - “వనచర! నీ వెంతవాడవు నాకు ?
 నఖిలదిక్పాలర నవటడంచితని - నిఖిలదేవతల మన్నింప కేచితిని
 అట్టి నాతోడ నీవా యెదిరెదవు ? - పట్టి చట్టలు చీరి పాటపై చెదను ;
 ననుఁ జూతుగా” కన్న నగుచు నంగదుఁడు - “దనుజ! దశగ్రీవు దర్పంబు మాన్ని
 పూనినఖరసూతిఁ బొరిగొని పిదప - నే నేగునవుడు నీవెఱుఁగవే నన్ను ?”
 ననుడు దానవుఁడు కాలాహీచందమున - మునుకొని యార్చులు మ్రోయంగవచ్చి
 ఘనతరవిస్ఫులింగంబులు చెదర - ననయంబు తనశక్తి నంగదు పైవ
 గరుడునివక్త్రంబు గదిసినంతటనే - పరచిన కాలసర్పంబును బోలె
 నది వజ్రనిభ మైన యతనివక్షంబు - గదసినయంతనే ఖండంబు లయ్యె
 వజ్రాయుధంబున వరశైల మణఁచు - వజ్రచందంబున వాలినందనుఁడు 4310
 అటచేతనే వాని హయముమస్తకము - పటియలు వాట నిర్భరవృత్తి నేసెఁ
 జెచ్చెట వేయంగఁ జేట్బడినోచు - విచ్చుచు నాలుక వెడలఁ బెట్టుచును
 వెరవిడి కాళ్లును వెనఁ దన్నికొనుచు - ధరమీఁద బడి చచ్చెఁ దత్తురంగంబు
 అటు తురంగము వడ్డ నన్నరాంతకుఁడు - చటులకాలానలజ్వలితాన్యుఁ డగుచుఁ
 గెడయు మంచును బిడికిట మస్తకంబుఁ - బొడిచి యంగదు మూర్ఛఁ బొందించుటయును
 అంతనె తెలిసి “నరాంతక! నీకు - నింతశక్తియుఁ గలదే” యని పేర్చి
 పెరిగినపిడుగై న పిడికిట వాని - వరశైలనిభ మైనవక్షంబుఁ బొడిచెఁ.
 బొడిచిన నెత్తురుల్ పొరిఁబొరి దొరఁగఁ - బొడిపొడియై ధరఁ బునుకలు సెదరఁ
 గడుఘోర మైనసంగరభూమిలోనఁ - బడి నరాంతకుఁడంత భ్రాణము ల్విడిచె.
 నార్చిరి దేవత లామింటనుండి - యార్చిరి వానరు లవనీతలమున 4320
 దనుజాధినాథుని తనయునిపాటు - గని మహోదరుఁ డుగ్రకరిఁ బురికొల్పె.
 ననుజుండు వడుటకు నడలుచు వాలి - తనయు నేచుటకు నుద్దండకోపంబు
 ముప్పిరి గొనఁగ నిమ్ములఁ బరిఘంబుఁ - ద్రిప్పుచుఁ బటతెంచె దేవాంతకుండు.
 రవిమండలము బోలు రథ ముగ్రభంగి - నవని గంపింప నుద్ధతి దోలుకొనుచు
 ద్రిశిరముల్ త్రేతాగ్ని తెఱఁగున వెలుఁగ - ద్రిశిరుండు గవినె నుద్దీప్తకోపమున
 నప్పు డంగదుఁడు శాఖాయుతం బగుచు - నొప్పెడునొకవృక్ష మురవడిఁ బెట్టికి
 యడరంగ నార్చి దేవాంతకు వైవ - నడుమనె త్రిశిరుండు నలగఁగ నేసె ;
 నేసిన మీఁదికి నెగసి యంగదుఁడు - గాసిల్లి శైలవృక్షంబులు మిగుల
 నడరింప నపుడు దేవాంతకత్రిశిరు - లెడబడఁగాఁ ద్రుంచి యెంతయు మించి
 పరగించి రతనిపైఁ బటుతోమరంబు - లరుదారఁగాఁ జేరి యత్యుదగ్రతను 4330
 నంతటఁ బోవక యార్చుచు మఱియు - వింతగాఁ బొదువుచు వేగంబు మెఱసి
 యావాలిసుతుమీఁద నధికరోషమున - దేవాంతకుఁడు వైచె దీపించి పరిఘ

దరమిడి సింహనాదంబు సేయుచును - దెరలక శరవృష్టి త్రిశిరుండు గురిసె.
 నురుదంతి గొలిపె మహోదరుం డేచి - పరగించె నతనిపైఁ బటుతోమరములు
 ఎనసి మువ్వరు దమయేపు చూపుటయు - ఘనరోష మొనవ నంగదుఁడు కోపించెః
 దంభోశక్రియ మహోదరుని యేనుంగు - కుంభస్థలము దాఁకఁ గుధరశృంగంబు
 గెరలి వ్రేసిన నది ఘీంకారమెసఁగ - నొరలి గ్రుడ్డులు వెలి కురికి చచ్చుటయు ;
 జయలక్ష్మి రాఘవేశ్వరుఁ బొందఁ గోరి - ప్రియమునఁ గై సేయఁ బెట్టియఁ దెరిచె
 ననఁగ నాకరితల యటు వ్రస్సి యొప్పె - ననుపమం బైన ముత్యంబులు సెదరః
 నంతటఁ బోక దేవాంతకు వ్రేసె - దంతిదంత మగల్చి తారాసుతుండు 4340
 అటు వ్రేటుపడి వాతహతిఁ జలియించు - పటుసాలవృక్షంబు పగిది దూగాడి
 నెత్తురు గ్రక్కియు నెఱసాహసమునఁ - జిత్త మొక్కింతగాఁ జేసి యయ్యసుర,
 పరిఘంబు గొనివ్రేపెఁ బర్వతతటము - కరణి నొప్పారు నంగదునురస్థలము
 నంగదుండును దాన నవనిపై మ్రొగి - యంగముతోడ ధైర్యము చిక్కఁ బట్టి
 కోపించి దేవాంతకునిమీఁద నడువ - దీపితాస్త్రంబులఁ ద్రిశిరుండు మూఁట
 నావాలితనయుని నాత్తఁ గై కొనక - లావున ఫాలస్థలము నాట వేసె
 నంత నీలుండును ననిలనందనుఁడు - పంతంబుతోఁ దోడుపడి రంగదునకు
 నందు నీలుఁడును మహాశైల మెత్తి - యందందఁ ద్రిశిరుపై నార్చుచు వైవ
 :- హనుమంతుఁడు మొదలగువారలు త్రిశిరాదిరాక్షసవీరులఁ జంపుట :-
 నశనిచందం బగు నస్త్రంబుఁ దొడిగి - త్రిశిరుండు నగ్గిరిఁ దెగనేసె నడుమః
 ధీరత వాటించి దేవాంతకుండు - వారియై యొప్పిన పరిఘఁ ద్రిప్పుచును 4350
 బలియుఁడై చనుదేరఁ బవమానసూనుఁ - డలుకతో రాక్షసు నొదలఁ జూచి
 బెడిదంబుగా వెసఁ బిడికిటఁ బొడిచె - బొడిచిన నప్పుడు పొరిఁబొరిఁ బండ్లు
 డుల్లంగ నోరు బెట్టుగ దెర్చుకొనుచుఁ - ద్రెళ్లె దైత్యుఁడు గ్రుడ్లుదిరుగ వైచుచును
 దేవత లార్చిరి దివినుండి యపుడు - దేవాంతకునిపాటు తెఱఁగొప్పఁ జూచి
 త్రిశిరుండు కోపించి తీవ్రత నేసె - నశనివేగాస్త్రంబు లన్నీలుమీఁద
 దగ వెండియును మహోదరుఁ డుగ్రవేగ - మగునొక్క కరి నెక్కియార్చుచు వచ్చి
 కులగిరిపై వాన గురియుచందమున - నలుపు దీపింపంగ నతనిపై నేసె
 నానీలుఁడును వానియస్త్రసంతతులఁ - దా నెంతయును భిన్నతనుఁడునై నొచ్చి
 యటు మూర్ఛ నొందియు నంతనె తెలిసి - పటుగతితోడ నభంబున కెగసి
 తరువులతోడ నుద్ధతి మీఁది కెత్తె - ధరణీధరము మహోదరునిపై వైచెః 4360
 వైచిన దానిచే వారణయుక్తుఁ - డై చచ్చెఁ దలవ్రస్సి యమృహోదరుఁడుః
 ధరమీఁద నమృహోదరుఁడు గూలుటయుఁ - దిర మైనకడిమితోఁ ద్రిశిరుండు పేర్చి
 పరిగొందు నని పెక్కుశరములు నేసె - నరవాయి గొనక యాహనుమంతుమీఁదఁ

జెచ్చెటఁ బర్వతశిఖరంబు విఱచి - తెచ్చి యారావణి త్రిశిరుపై వైచె ;
 నది నడుమనె తుమురై రాల నేసె - ద్రిదళులు వెఱగందఁ ద్రిశిరుండు పేర్చి
 హనుమంతుఁడును వానియరదంబుమీఁది - కనువారగా దాటి యత్యుగ్రముగను
 సింగంబు గజములఁ జెలఁరేఁగి వ్రచ్చు - భంగి రథ్యంబులఁ బటుగతిఁ జంపె
 నా త్రిశిరుండును ననిలజుమీఁద - నాతతంబుగ శక్తి యడరించుటయును
 బలుమంట లెగయంగఁ బఱతెంచుదాని - బలువిడిఁ బట్టి యప్పావని ద్రుంప
 శక్తి ద్రుంచిన నిజశక్తి వాటించి - శక్తి జిహ్వయుఁ బోలు చటులాసిఁ గొనుచు 4370
 నచ్చెరు వైన రయంబు సొంపార - వచ్చి యాహనుమంతు వక్షంబు దాఁక
 నేసిన నతఁడును వెన నటచేత - వ్రేసె నారాక్షసువిప్రులవక్షంబు
 నటు వ్రేటుపడి తనయడిదంబు వైచి - కుటిలరాక్షసుఁడు గ్రక్కున మూర్ఛనొందె ;
 ననిలజుం డటుఁబడ్డ యడిదంబుఁ బుచ్చు - కొని బిట్టుగా నార్చెఁ గుంభిని వగుల
 నాలోనఁ దెప్పిరి యాత్రిశిరుండు - వాలిన పిడికిట వాయుజుఁ బొడిచె ;
 హనుమంతుఁ డంత నత్యంతరోషమునఁ - దనకటంబులు పొంగ దర్ప ముప్పొంగఁ
 రూపించి యావిశ్వరూపుమస్తకము - నేపున ద్రుంచు సురేంద్రుచందమునఁ
 జెచ్చెట దనుజుని శిరములు మూఁడు - నచ్చెరు వైన యాయడిద మంకించి
 తెగనేసె నాదైత్యతీవ్రకర్తంబు - దిగఁ బుచ్చుకొని త్రుంచు దైవంబుకరణీ
 దిశలు భూభాగంబు దివియు ఘోషింపఁ - ద్రిశిరుండు భూస్థలిఁ ద్రెళ్లఁ ద్రెళ్లుటయుఁ
 బటురౌద్రమున మహాపార్శ్వండు గినిసి - నిటలంబు బొమలును నెరి ముడివడఁగ
 నలరునెత్తుటఁ దోఁగి యాశాకరీంద్ర - కరభీకరం బైన కనకచక్రముల
 నురుమణిప్రభల వత్సగ్రమై యముని - పరుషోగ్రదండంబు పాటిగాఁ గలిగి
 యరుణపుష్పంబుల నరుణగంధమున - నురుతరం బగుచు నయోమయం బైన
 యుదయార్కభాసమానోజ్జ్వలం బగుచు - నొదవు గదాదండ ముగ్గుఁడై తాల్చి
 తనకోపశిఖి మండ దర్ప ముప్పొంగ - హనుమంతుమీఁద రయంబున నడువ
 నెడ సొచ్చి యొక్క మహీధరంబైతి - యెడవక దైత్యుపై ఋషభుండు వైచె ;
 నడరి యంతటిలోన నమ్మహీధరము - దొడి వడ గదఁ గొని తుమురుగా వ్రేసె
 జటులత గద ద్రిప్పి సమదుఁడై ఋషభుఁ - బటుసత్త్వమున మహాపార్శ్వండువైచె ;
 దానిచే వక్షంబుఁ దాకి యావృషభుఁ - డూనినమూర్ఛచే నొక్కింత దెలిసి 4390
 యాలోన వేగ మహాపార్శ్వతొమ్ము - వ్రాలినపిడికిట వ్రయ్యఁ దాటించెఁ
 దాటించుటయు గదాదండంబు విడిచి - మేటిసత్త్వము దూలి మేదినిఁ బడియె ;
 నాగదాదండంబు నాఋషభుండు - వేగంబె కొనియార్చి వ్రేసిన దైత్యు
 వ్రేసినవజ్రంబు వ్రేటునఁ గొండ - తో సరియై తల తుమురుగాఁ గూలె ;
 నటు మహాధ్వనితో మహాపార్శ్వఁ డవని - బటుభయంకరవృత్తిఁ బడుటయుఁ జూచి

కరువలిచేఁ దూలు కారాకు లనఁగ - దిరిగి దైత్యులు నలుదెసలకుఁ జనిరి ;

—: అతికాయుఁడు యుద్ధముచేయుట :—

ఆచందమున వార లవనిపైఁ బడుటఁ - జూచిన రోషవిస్ఫురణశోభిల్ల
మిడుక లోకములెల్ల మ్రింగెద ననుచుఁ - గడగినక్రియ నతికాయుఁడు పేర్చి
వేయుసూర్యులభంగి వెలుఁగుచు మిగుల - నాయతం బైనట్టి యరదంబు నెక్కి
తనరార సింహనాదము చెలఁగించి - తనపేరు సెప్పి యుద్ధండ్ కోదండ 4400
నిఘ్రారావంబు నిగుడఁ గాలాగ్ని - కాష్ఠంబు లడగింపఁ గవయు చందమునఁ
గపిసేనపై మహోగ్రంబుగాఁ గవియఁ - గపులు నిశాటు నాకారంబుఁ జూచి
పటురౌద్రలీల నిప్పటి కుంభకర్ణుఁ - డీట వచ్చెనో యని యెంతయు బెదరి
కొందఱు మూర్ఖిల్లఁ గొందఱు వెలువఁ - గొందఱు వెలుగు చేకొని చూచుచుండఁ
గొందఱు వాపోవఁ గొందఱు గలఁగ - గొందఱు రామ చేకొనుమని మ్రొక్కఁ
బర్వినభీతిమైఁ బటతెంచుకపుల - నుర్వీశ్వరుం డోడ కోడకుం డనుచుఁ
గలయ లోకములెల్లఁ గప్పి గర్జిల్లు - ప్రళయావసరమేఘపటలంబ పోలె
బెడిదంబుగాఁ బేర్చి పృథులవేగమున - నడతెంచుచున్న దానవనాథతనయు
నగ్గలికయు లావు నధికరౌద్రంబు - నగ్గతియును దవ్వలందె వీక్షించి
యనయంబు వెలుఁగంది యప్పు డారామ - జననాథుఁ డావిభీషణుఁ జూచి పలికె.

“బిడుగు మ్రోసినమాడ్కి బెడిదంపుమ్రోత - నడరి వచ్చుచునున్న యరదంబుమీఁదఁ
నింద్రచాపముతోడ నెనవచ్చు నట్టి - సాంద్రప్రభాయిత చాప మొప్పారఁ
బరిఘగదాప్రాసపట్టనశూల - పరశుతోమర భిండివాలచక్రాది
వరదివ్యశస్త్రనిర్వాహంబుతోడ - నరు దై నయట్టి సింహధ్వజం బొప్ప
నలువొంద నార్చుచు నలుగురు సార - థులు తోల నొకవేయితురగము ల్పాన్చి
మూఁడుకన్నులు గలమూర్తియుఁ బోలె - వేడిమి దిక్కుల వెదచల్లుకొనుచుఁ
గపులఁ దోలుచును నిక్కడనె చూచుచును - విపరీతగతి వచ్చు వీఁ డెవ్వఁ” డనిన

—: విభీషణుఁడు శ్రీరాముల కతికాయుని ప్రభావముఁ దెలుపుట :—

“దేవ ! యీదైత్యుఁడు దేవారిసుతుఁడు - రావణుకంటెను రణగరిష్ఠుండు
చతురంగములయందు సమరంబుసేయ - నతినిపుణుండు వీఁ డవనీశతిలక !
యరు దైన వేదశాస్త్రాదివిద్యలను - బరిణతుం డెంతయుఁ బరతత్త్వవేది ; 4420
లంక యీవీరుని లావునఁజేసి - శంకలే కెపుడు నిశ్చలవృత్తి నుండు
ననిమిషు లలిగిన ననిజావకుండ - వనజాసనునిచేత వరము గొన్నాఁడు ;
దివ్యాయుధంబుల దివ్యశస్త్రముల - దివ్యమంత్రంబుల దీపించువాఁడు
మీఱి యింద్రాద్యనిమిషులను నూలు - మాటులు గెలిచిన మగఁటిమి వాఁడు
వాసవువజ్రంబు వరుణుపాశంబు - నానమవర్తి మహోగ్రదండంబు

ధనపతిగదయు నీతనిశత్రుసమితి - ననిశంబు గడుఁ బ్రతిహతములై యుండు ;
 మనుజాశనుఁడు ధాన్యమాలినియందె - గనినపుత్రుం డతికాయుండు వీఁడు
 ఈదానవునిచేత నీకపులెల్ల - మేదిసీనా మక : మెదుగక మున్నె
 సమరంబులో పీనిఁ జంపుట లెన్న ; - యమితవిక్రమకేళి" నని చెప్పుచుండ
 వాఁ డంతఁ బటుగుణధ్వని దిక్కు లద్రువ - వాఁడిమిమై నట వచ్చుటఁ జూచి 4430
 ఖండనోదగుండు గవయుండు గోము - ఖండును జ్యోతిర్ముఖుఁడు కుముదుండు
 మారుతాత్మజుఁడును మైందుండు నలుఁడు - శరభుండు నీలుండు శతబలి గజుఁడు
 నాదిగాఁ గలుగు మహాకపివరులు - మేదిసీజంబులు మేదిసీధములు
 వడి నెత్తుకొని పోయి వానికి నెదురు - నడువంగ నటు చూచి నవ్వి దానవుఁడు
 "కలహవిక్రమకళాకఠినసత్త్వములు - గలుగవు తొలఁగుఁడు కపులార : మీరు
 త్రిజగంబులును మెచ్చఁ దివిరి వారాళి - నిజశరాగ్రంబున నిల్పినశూరుఁ
 డతఁ డెవ్వఁ డిటుచూపుఁ డతనిపైఁ గాని - యతులితం బైన నాయత్రంబు విడువ ;
 దురమున నింద్రజిత్తుఁడు గట్టినట్టి - యురగపాశంబుల సూడుకొన్నట్టి
 యతఁ డెవ్వఁ డిటుచూపుఁ డతనిపైఁ గాని - యతులితం బైననాయత్రంబు విడువ ;
 మూఁడులోకంబులు మునుమిడి గెలిచి - వాఁడిమి మగఁటిమి వ్రాలినశూరు 4440
 నలఘుబలోదీర్ణు నాకుంభకర్ణుఁ - దలఁ ద్రెవ్వనేసి యుద్ధతిఁ బేర్చియున్న
 యతఁ డెవ్వఁ డిటుచూపుఁ డతనిపైఁ గాని - యతులితం బైన నాయత్రంబు విడువ ;
 దేవదానవయక్షదివిజుల కాజి - భావింప నెక్కుడై పరఁగినయట్టి
 రావణు నోర్చెద రణములో ననుచు - నీవిధంబున లంక కేతెంచు శూరుఁ
 డతఁ డెవ్వఁ డిటుచూపుఁ డతనిపైఁ గాని - యతులితం బైన నాయత్రంబు విడువ ?"
 నని పెక్కుగర్వంబు లాడుచునున్న - దనుజాధినాథునితనయునిఁ గిట్టి
 కడిఁదికోపమున వృక్షంబులు గిరులు - నుడుగక కపినాయకోత్తము ల్వైవ
 వవి యంతవట్టును నతికాయుఁ డెడనె - యవిరళమార్గణాహతిఁ ద్రుంచి వైచి
 గురుతరాత్మంబులఁ గుముడుని మూఁటఁ - గర ముగ్రశరపంచకంబున ద్వివిడు
 నరుదార మైందు నైదమ్ము లేడింట - శరభునిఁ దొమ్మిదిసాయకంబులను 4450
 ఘనతరణాణ్ణకంబున గజునిఁ - గినిసి బెట్టుగ నాలుగింట గవాక్ష
 గవయుని నెనిమిదిఘనసాయకములఁ - దవిలి జ్యోతిర్ముఖు దశమార్గణములఁ
 బలుకాండముల శతబలిఁ బదేనింట - నెలమితో నీలుని నిరువదేనింటఁ
 బెడిదంబుగా నేయఁ బృథివిపై నొరగి - కడుమూర్ఛ నొంది రాకపివరు లెల్ల
 దివిజులు వెఱగంది దివినుండి చూడఁ - దవిలి వెండియును నుద్దండకోపమున
 మృగములఁ దోలెడి మృగపతిమాడ్కి - నగచరావళిఁ దోలె నతికాయుఁడపుడు :
 తోలియుఁ దన్నునెదుర్కొనుకపుల - నేలనుఁ గూల్చుచు నిగిడి రామునకుఁ

బగతోడిభక్తి నప్పరమేశ్వరవలనఁ - దగ ముక్తి గలుగు నింతట నని తలఁచి
 నిగిడి యారాఘవునికి నతికాయఁ - డగలని తెగువమై ననియె నవ్వచును ;
 “రామ : యీసమరధరాస్థలిలోన - నీమగఁటిమి చూపు నిక్కంబు నాకు ; 4460
 నెంతటివాఁడవో యెన్నఁడు నిన్ను - నింతటివాఁ డని యెఱుఁగ రెవ్వరును ;
 మాతండ్రికతమున మానిసి వైతి ; - మాతండ్రికతమున మహి రాజవైతి ;
 వమరేంద్ర యమవరుణాదిదేవతలఁ - గుమిలోన నొకఁడవు గావు నిన్నెదురఁ ;
 గడముట్ట శూరుడై కదిసినవానిఁ - గడిమిమై నెదురంగఁ గవియుదుగాక ;
 యేను నీమగతనం బెఱుఁగనే ముందు - మానాభిమానము ల్కాటి నీకుఁ గలవె
 గణుతింప నన్నెఱుంగవు గాక ! నీవు-గుణహీనుఁడవు ; సత్త్వగుణ మెందుఁ గలదు ?
 ఏజాతిఁగలవాఁడ ? వేమిచెప్పెడిది ? - రాజకులాచార రతుఁడవే నీవు ?
 అనఘ మానస ! మానసాటవు ల్దూరు - ననుఁజేరి పోరాడ నాయీడు గావు ;
 గొనకొని వేదాద్రిగుహలలో నుండు - ననుఁ జేరి పోరాడ నాయీడు గావు :
 సనకాదిమునియోగినదనము ల్చొరుము - ననుఁ జేరి పోరాడ నాయీడు గావు ; 4470
 కాషాయవస్త్రసంకలితులై విగత - దోషులై భవరోగదూరులై పోయి
 కూరలు గాయలు కూళ్లుగాఁ గుడిచి - నీరసాహారులై నిష్ఠల డస్సి,
 ఘోరాటవులలోనఁ గ్రుమ్మరుచున్న - వారిలోపలఁ బోయి వర్తింపు మీవు ;
 కలహవిక్రమశక్తి కడపట లేదు - తలపోసి యెఱుఁగుదు తగిలి నీలావు ;
 నొగి నొంటివాఁడవై యుండెడినీకు - జగతిలో నీకపిసైన్యంబు గలిగె ;
 ది క్కెవ్వరును లేక తిరిగెడి నీకు - ది క్కయ్యె నిప్పుడు దినకరాత్మజుఁడు ;
 ఎక్కడ గురుఁడని యెఱుఁగని నీకు - నక్కడగురుఁడు విశ్వామిత్రుఁడయ్యె ;
 నొకదేశమును లేక యుండెడు నీకు - నకలంక మగుననయోధ్యాదేశ మొప్పె ;
 నివి నీకుఁ బెద్దగా నిచ్చులో నుబ్బి - తివురకు నీవింక ధృతిపెంపుఁదూలి ;
 చలియించి మీనమై సకలవారిధులు - సొలవక చొచ్చినఁ జొత్తుగా కేమి ? 4480
 తలఁపు నీమీఁదిదె తప్పదు నాకుఁ ; - బలుకు లేటికి ? నిన్నుఁ బట్టెద వెదకి ;
 తలఁ గుచ్చి కూర్చుమై ధరణిలోపలికి - సొలవక చొచ్చినఁ జొత్తుగా కేమి ?
 తలఁపు నీమీఁదిదె తప్పదు నాకుఁ - బలుకు లేటికి నిన్నుఁ బట్టెద వెదకి ;
 యలిగి వరాహంబ వై రసాతలము - సొలవక చొచ్చినఁ జొత్తుగా కేమి ?
 తలఁపు నీమీఁదిదె తప్పదు నాకుఁ - బలుకు లేటికి నిన్నుఁ బట్టెద వెదకి ;
 చలమున వికృతవేషమున నెందైన - సొలవక చొచ్చినఁ జొత్తుగా కేమి ?
 తలఁపు నీమీఁదిదె తప్పదు నాకుఁ - బలుకు లేటికి నిన్నుఁ పట్టెద వెదకి ;
 కడుగొట్టవై నీవు కర్పణ్యవృత్తి - బొడ వేది పోయినఁ బోదుగా కేమి ?
 తలఁపు నీమీఁదిదె తప్పదు నాకుఁ - బలుకు లేటికి నిన్నుఁ పట్టెద వెదకి ;

ధారణీసురవేషధారి కులారి - వై రాజసంహారి వగుమగా కేమి ?

4490

తలఁపు నీమీదిదె తప్పదు నాకుఁ - బలుకు లేటికి నిన్నుఁ బట్టెద వెదకి ;
అచ్చెరు వగునరుణాంబుధిలోనఁ - జెచ్చెట నిన్ను మోచియుఁ దేలియాడఁ
బరికింప నల వటవత్తంబు గాదు - కరము భీషణము నాకంకవత్తంబు ;
దురమున నను నీకుఁ దొడరంగ రాదు - వరగర్వమున నెందు ప్రాలినవాడ ;”
ననిపేర్చిపలికెడు నయ్యతికాయు - ఘనగర్వమునకు లక్ష్మణుఁడు గోపించి

— : లక్ష్మణాతికాయుల ద్వంద్వ యుద్ధము :—

“యోరి : నిశాట : నేనుండ రాఘవుని - తో రణం బొనరింపఁ దొరకొననేల ?

నాదెనఁ జక్కనై నడతెమ్ము ; నిన్ను - నామబాణముల భగ్నంబుచేసెదను ;”

అని దానవునిగుండె లవియ సందంద - ఘనగుణధ్వనిచేసి కదిసిన వాఁడు

నారభసంబున కాశ్చర్య మంది - క్రూరాస్త్ర మొక్కటిఁ గొని యార్చిపట్టి,

“నిలునిలు లక్ష్మణ ! నీవు బాలుఁడవు ; - వల దంత నీకంటె ప్రాలినవాడ ; 4500

నావరశరఘట్టనంబు సహింప - నీవసుంధర యొండె? హిమగిరి యొండె ?

రావణుం డెత్తిన రజతాద్రియొండె ? - దేవత లున్న ఛాత్రీధరం బొండె ?

నంజక హరువిల్లు నడఁచి గర్వమున - రంజిల్లు మీయన్నరాఘవుం డొండె ?

గాక నన్ననిమొనఁ గదియ శక్యంబె ? - నీకు నాముందట నిలువంగఁ దరమె ?

యావరబాణంబు నిట నిన్నుఁగట్టి - త్రావెడు నీదుర క్తంబు సౌమిత్రి !”

యని దురహంకృతి నాడిన నతఁడు - “దనుజుఁడ ! నీకు వృథా గర్వ మేల ?

పోర నీలావు చూపుదుగాక ! నీకు - నీరిత్తమాట లింకేల ? నాయెదుట

నీవును శస్త్రాస్త్రనిచయంబుతోడ - నీవిధంబున రథ మెక్కి యుద్వృత్తి

మానక యిటఁ బోటుమగవాడపోలెఁ బూనియున్నాఁడ విప్పుడు నిశాచరుఁడ !”

యనవుడు కోపించి యతనిపై నేసెఁ - దనచేతిబాణ ముద్ధతి వాఁడు దొడఁగి 4510

యేసి యార్చిన దితి నింద్రాదిసురులు - నాసమయంబున నాశ్చర్యపడఁగ

వదలక రాఘవేశ్వరుననుజుండు - నది యర్ధచంద్రబాణాహతిఁ ద్రుంచి

చెలువార బ్రహ్మ వ్రాసినవ్రాత యింక - వల దని తా భువి వైచినకరణిఁ

జటులాస్త్ర మొక్కటి సంధించి వాని - నిటలస్థలము నాట నిపుణుడై యేసె ;

నేసిన రుద్రునియేటున వడఁకు - భాసురాసురపుర ప్రాసాద మనఁగఁ

జలియించి నాతోడ సమరంబు సేయఁ - గలిగె వీఁ డని యతికాయుండు పేర్చి

కడిమిమై నరదంబుఁ గదియఁ దోలించి - తడయక యారాము తమ్మునిమీఁదఁ

జల మొక్కటియె తక్క చంపవే నన్ను - చెలువున నొక్కనిశితబాణ మేసె ;

మూఁడంబకంబుల మూర్తి గాచినను - బోడిమిఁ దక్కింతుఁ బొమ్మన్నకరణిఁ,

జటులవేగంబున సంధించి మఱియుఁ-బటుతరం బగు మూఁడుబాణంబు లేసె 4520

ననయంబు బెరుకుదు నైదుప్రాణములు - నను మాడ్కి వెండియు నైదమ్ము లేసె ;
 నేడువార్ధులు సొచ్చి యీదిపోయినను - తోడనే నినుఁజట్టి త్రుంతు నన్నట్టి
 కరణి నెంతయు భుజాగర్వంబు మీటి - యిరవొంద సంధించి యేడమ్ములేసె ;
 నవి వేగ లక్ష్మణుం డంతలోపలనె - వివిధఖండములు గావించి పెల్లార్చి,
 యతికాయుపై నేసె నాగ్నేయశాణ - మతఁడు నూతేసె సౌరాస్త్రంబుఁ దొడిగి.
 యారెండుశరములు నడరి యొంకొంటి - తో రణం బొనరించి తుమురులై రాలె
 చేకొని దనుజుఁ దైషికబాణమేసెఁ - గాకుత్స్థతిలకుఁ డాకంపంబు నొంద
 నది యొంద్రమునఁ ద్రుంచె నడరి లక్ష్మణుఁడు. అది గని దైత్యుండు యామ్యాస్త్రమేసె
 నది ద్రుంచె నతఁడు వాయవ్యాస్త్ర మేసి - యదిగాక పెక్కుమ్ము లసురపై నేయ
 నవి వాని మైమరు వటుఁ దాకి విటిగి - భువిమీద నొటగినఁ బోక లక్ష్మణుఁడు
 వెండియుఁ బెక్కియ విటుగుటఁ జూచి - “కాండంబు లేమొకో కాడవు వీని ;”
 నని యని చింతించి యలయుచున్నంత. “నెన లేనియామర్త మెఱిగింతు” ననుచు
 నప్పు డాతనితోడ ననిలుండు వచ్చి - చెప్పె “లక్ష్మణ ! బ్రహ్మచే వీడు వడసె,
 వరముగాఁ గోరి యీవజ్రకవచము - శరము లెవ్వియు వీనిఁ జాలవు నాటఁ
 బలు దునియలుగాఁగ బ్రహ్మాస్త్ర మేసి - పొలియింపు” మనవు డుప్పొంగి లక్ష్మణుఁడు
 అది సమంత్రకముగా నార్చుచు దొడిగి - త్రిదశారిసుతుమీదఁ దెగఁగొనియేసె.
 నేసిన బ్రహ్మాండ మెల్లను బగుల - వాసవుం డదర దేవతలు గంపింప
 ధరణి వడంక దిక్తటము లల్లాడ - శరధులు ఘూర్జిల్ల శైలము ల్వడఁక
 ధరణిచంద్రులగతి దప్పంగఁ జుక్క - బురులంగ రత్నపుంఖోజ్జ్వలంబగుచుఁ
 బ్రళయకాలమునాటి పావకుభంగి - నెలకొని లోకముల్ నిండి మండుచును 4540
 యమదండమును బోలె ననిలవేగమునఁ - గ్రమ మొప్ప నింతయుఁ గడురభసమున
 నమ్మైబ్రహ్మాస్త్ర మరుదేర దైత్యుఁ - డమ్ములు నిగుడింప నవియుఁ గైకొనక
 వచ్చుటయును శక్తి వైచె ; వైచుటయుఁ - జెచ్చెట నాశక్తిఁ జేకొన కదియు
 లావున రాగ శూలంబున వైచె - నావిధంబును గొన కది మీటి రాగ
 గదవ్రేసె వ్రేసిన గదయును ద్రోచి - యది వచ్చుటయుఁ జూచి యడిదాన వ్రేసె ;
 నది దాటిరాఁ బరశ్వాయుధం బెత్తి - వదలక వ్రేయ దీప్తంబున నదియుఁ
 గడచి యేతేరంగఁ గడఁగి కటారి - బొడిచిన నందున బోక పైరాగ
 వలనొప్ప మొల నున్న వంకిని బొడిచె - జలమున నది మీటి చటులవేగమునఁ

—: అతికాయుఁడు లక్ష్మణునిచేఁ జచ్చుట :—

బోవ కేతెంచినఁ బొడిచెఁ బిడికిటను - దేవతల్ దలలూపఁ దివిరి యాశరము
 మండితకోటిరమండలితోడఁ - గుండలంబులతోడఁ గూల్చెఁ దచ్చిరము ; 4550
 నటు వజ్రహతి రోహణాద్రిశృంగంబు - చటులతఁ గూలిన చాడ్చునఁ బడ్డ

నతికాయతలఁ జూచి యతిభీతిఁ బొంది - హతశేషులైనదైత్యాసముల్ పఱచి
 లంకఁ జొచ్చుటయుఁ గెలంకులకపులు - నంకించి రెంతయు నారాముతమ్ముఁ ;
 డరుదెంచి శ్రీరాము నడుగుల కెరఁగఁ - గరము సంతోషించి కౌఁగిటఁ జేర్చి.
 వినుతించు నాకపివీరులతోడ - ననయంబు హర్షించె నవనీకుఁ డంత ;
 నాదైత్యనాథుండు నయ్యతికాయుఁ - డాదిగాఁ గలదైత్యు లార్వరు వడుట
 విని మూర్ఛపాల్పడి వేగందె తెలిసి - ఘనముగాఁ గన్నీరు గ్రమ్మ నందంద
 నతిదుఃఖమును బొంది యడలుచు నున్న - పతి కడ కేతెంచి పల్కె మయుసుత ;
 “యసురేశ ! లోకంబు లన్నిటిలోన - నసమాననత్త్వఁడ పైన నీకిట్లు
 పాడియె శోకింపఁ బంటపై నీవు - నాఁ డెల తెచ్చితి నరనాథుడేవి ? 4560
 నొప్పింప నేరవై తుచితకాలమునఁ - దప్పె నారామునిఁ దలపడ్డ దైత్యు
 లరుదెంతు రనుమాట లవియుఁ బోవిడువు - సురవైరి యాజిలోఁ జూపు నీకడిమి”
 యను మాట లాలించి యాత్మఁ జింతించి - వసిత నంతఃపురవరమున కనిచె.
 నినిచినవగలతో నిట్టూర్పుఁ బుచ్చి - తనమంత్రివరులతో దశకంఠుఁ డనియెఁ.
 “గటకటా ! తమ్ములు గాదిలిసుతులు - నిటు నేలఁ గూలి రింకేమనఁ గలదు ?
 విబుధుల కైనను విడిపింపరాని - ప్రబలంబు లగు నాగపాశబంధములఁ
 బాసిరి మాయపో బలిమి నో మనుజు - లాసచేసినఁ జెల్ల దది నాకు జయము ;
 ఆరాముతమ్ముని నాజిలో గెలుచు - వీరుని నెవ్వని వెదకియుఁ గాన
 భయ మెన్నఁడును లేక పరఁగునీలంక - భయమును బొందె నాబలియులవలన
 నారామవిభుని పరాక్రమంబునకు - మేర యెయ్యది ? యిఁటమీఁద నీలంక 4570
 యతనిచేఁ జెడకుండ నరసి యేమటక - ప్రతిదినంబును గావఁ బంపుఁడీ” యనుచు
 నంతఃపురంబున కరిగి యొక్కరుఁడ - యంతరంగంబున నడలుచునుండె.
 నప్పుడు చనుదెంచి యామేఘనాదుఁ - డప్పంక్తికంఠున కనియె నింపార
 “నే నీకు గలుగంగ నిటు వగ పేల ? - దానవాధీశ్వర ! తగదు చింతింపఁ
 బటుతరం బైన నాబాణసంహతికి-నెటు సహింపఁగఁ జాలు నీశ్వరుం డైన ?
 నటుచూడు రాముని నాతనితమ్ముఁ - జటులాంబకముల జర్జరితులఁ జేసి
 యసువులు వెఱికి యయ్యగచరావళుల - వసుమతిపైఁ గూల్చి వచ్చెదఁ గడిమి
 విబుధకంటక ! నేఁడు వినుము నాప్రతిని - విబుధలోకేళుండు విష్ణుండు యముఁడు
 శిఖియును రుద్రుండు సితకరార్కులును - నఖిలసాధ్యులు బలియజ్జవాటమున
 నేచి విజృంభించునెడఁ ద్రివిక్రమునిఁ - జూచినగతి నన్నుఁ జూతురు గాక !” 4580

—: ఇంద్రజిత్తు రెండవమాటు యుద్ధమునకు వెడలుట :—

యని వీడుకొని దివ్య మగు రథం బెక్కి-దనుజేంద్రతనయుఁ డెంతయు సౌంపుమీఱి
 నడువంగ నప్పుడు నానాముఖములఁ - గడువేగమున నుర్వి గదలగాఁ గదలి

వెడలె రథంబులు వెడలె నేనుఁగులు - వెడలె గుఱ్ఱంబులు వెడలెఁ గల్బలము ;
 పుండరీకంబుల బొలుపారువారు - పుండరీకాక్షులఁబొలుపారువారు
 పుండరీకచ్ఛాయఁ బొలుపారువారు - పుండరీకోన్నతిఁ బొలుపారువారు
 నప్పు డుగ్రతఁ జతురంగపైన్యముల - నొప్పిరి దానవు లుగ్రాసనముల
 నార్పులు బొబ్బలు నతుల ఘోషములు - దర్పితసింహనాదస్ఫురణములు
 నేమీరవంబులు నిస్సాణరవము - రామణీయకము లుగ్రంబులై యమర
 భాసురధవళాతపత్ర మొప్పార - నాసుధాకరుతోడి యాకాశ మనఁగఁ
 గమలలోచనములు గ్రాల నందందఁ - బ్రమదాజనము చామరంబులు వీవ 4590
 బహుభూషణప్రభాపటలంబు వెలుఁగ - సహజవైభవమహోజ్జ్వలుఁ డింద్ర జిత్తు
 చనుదెంచి రణమహీస్థలమున నిలిచి - ఘనభుజుం డత్యంతకౌతూహలమున
 రక్తవస్త్రంబుల రక్తమాల్యముల - రక్తగంధంబుల రాజితుం డగుచు
 వరమంత్రముల హతవహుఁ బ్రతిష్ఠించి - శరములు తోమరచయములు వరుసఁ
 బరిధులుగాఁ జేసి పలుస్రక్కువములు - కర మర్ధి లోహముల్ గా సంఘటించి
 తనలోని నిష్ఠ యుదాత్తమై యొప్ప - దనుజేంద్రతనయుఁ డథర్వాణోక్తముగఁ
 దగ నెయ్యి లాజలు దాడిసమిధలు - నొగి వేడ్క వేల్చుచు హోమాంతవేశఁ
 గడిఁది కృష్ణచ్ఛాగకంఠరక్తంబు - నడరెడువహ్నిఁ బూర్ణాహుతి వేల్వ
 ననలుండు పొడసూపి హవ్యముల్ గొనియె - ననలునికరుణ బ్రహ్మాస్త్రంబు రథము
 ధనువును గవచంబుఁ దద్దయుఁ బ్రీతిఁ - గొని యార్చుటయును దిక్కులు పెల్లగిల్ల
 దానవుం డరేకండుతారకాసమితి - తోనభంబగులంగ దుర్దాంతుఁ డగుచు
 రథరథ్యకేతుసారథులతో నెగసి - ప్రథితవేగమున నంబరవీధి డాఁగి
 యగణితబలసత్త్వఁడై యొప్పఁ బలికె - దగియెడుబుద్ధిగాఁ దనసేనతోడఁ
 దరలక నిలిచి యుద్ధము సేయుచుండుఁ - డురక యే నిదె దివినుండి ఘోరముగ
 రణ మొనరించి యారామలక్ష్మణుల - గణుతింప కెంత వేగమె చంపువాఁడ
 వనిన నుత్సాహవాక్యము విని పేర్చి - దనుజులు సేనావితానంబుతోడఁ
 దరుచరసేనలు దరియంగఁ జొచ్చి - బరవసంబునఁ బెక్కు భంగులఁ బోర
 నాదివినుండి దివ్యాస్త్రంబు లేయ - నాదానవునిదెస కగచరు లెగసి
 యగములు వైవంగ నవి ద్రుంచి గుండె - లగలించి పెక్కండ్ర నవనిపైఁ గూల్చి
 వేగంబె యొక్కొక్క విషమబాణమున - నేగురఁ దొమ్మండ్ర నేడ్గుర నేసె ; 4610
 మఱియును గడిమిమై మర్కటేశ్వరులు - నెఱసిన గిరి ధరణీజంబు లెత్తి
 యాయుంద్రజిత్తుపై నడరింప నతఁడు - సాయకంబుల వానిఁ జతురుఁడై త్రుంచి
 పదియు నెన్నిది తీవ్రబాణంబు లేసె - మద మెల్లఁ జెడ గంధమాదనుఁ గడిమి
 దీపింప నలుఁ దొమ్మిదిట రూపు మాపె - నేపార మైందుని నేడింట నొంచెఁ ;

గదిసి పంచకమున గజుని నొప్పించెఁ - బదియింట భల్లూకపతిఁ గూలనేసెఁ ;
 నూటను హనుమంతు నొప్పించి మించె - మూఁట గవాక్షుని మొగి గాడనేసెఁ ;
 బదియింట హరిరోముప్రాణముల్ గొనియె - నద టణంగగరంబు నాటింట నేసెఁ
 దగిలి యాటిట వేగదర్శి భంజించెఁ - దెగి సుషేణుని నెన్నిదింట నొప్పించె ;
 ననయంబు పదిట సూర్యప్రభు నొంచెఁ - బనసునియంగంబుఁ బదుమూఁట నేసె ;
 ఘనతరవాణాష్టకంబునఁ గుముదు - నెనసి నీలుని ముప్పదింటను ముంచె ? 4620
 మసలక మఱి పెక్కు మార్గణంబులను - రసికత దూలఁ దారాతనూభవుని
 సునిశితంబైన యాశుగముల నూట - దినపనందసుని నైదిట నింద్రజాలు
 గిరిభేది రెంటును గెడపి యాఋషభు - నిరువదిశరముల నిలఁ ద్రెళ్లనేసె ,
 గేసరిపదునాలుగిట దధిముఖుని - భాసురంబుగ బాణపంచకంబునను
 సుముఖునిఁ గ్రథనుని సొరిది నాటింట - విముఖు నేడింటను ద్వివిదు నాటింటఁ
 శరభు నేడింటను శతబలిఁ బదిట - సరినెన్నిదిట హరు సన్నాదు మూఁట
 నరుదుగాఁ డక్కిన యఖిలయాధవుల - వరదివ్యశస్త్రాస్త్రవర్షంబు గురిసి
 కడుభిన్న గాత్రులఁ గాఁ జేసి నేలఁ - బడవైచి మఱి గతప్రాణులఁ జేసి
 కొందఱ నమ్ములు గొని గాడనేసి - కొందఱ గద రెత్తుకొని బిట్టు వేసి
 కొందఱ కూలముల్ గొని గాడనేసి - కొందఱ శక్తులు గొని నిగుడించి 4630
 దనుజేంద్రతనయుఁ డెంతయుఁ బ్రతిలేక - తనరుబ్రహ్మాస్త్రమంత్రప్రభావమున
 నందఱ నీక్రియ నందందఁ బేర్చి - యెందును బోనీక యయ్యింద్రజిత్తుఁ
 డున్నవానరసేనయును జంపి వైచి - యున్నతజయమున సుగ్రుడై యార్పెఁ ;
 గపికోటి నొచ్చినఁ గడఁగి సౌమిత్రి - కుపితుడై యన్నఁ గన్గొని విన్నవించె.
 “దేవ ! బ్రహ్మాస్త్రంబు దీపింపఁ జేసి - రావణసహిత మీరాక్షసకోటి
 నంతయుఁ జంపెద నానతి యిమ్ము - చింతింప నేటికిఁజెచ్చెట” ననుడు
 “వీనిమాయలఁ జేసి వీనిరూపంబు - గాననియప్పుడు గడఁగి లోకములు
 భస్మంబు సేయుచు బ్రహ్మాస్త్ర మరుగు - విస్తయం బగు బలావిర్భావ మొప్పఁ
 గావున వీనికై కడఁగి లోకముల - నీవేల కాలెచ్చెదు నిఘరవృత్తి
 నీరాక్షసుఁడు బ్రహ్మ యిచ్చినవరము - కారణంబునఁజేసి కపికోటిఁ జంపె ; 4640
 ననయంబు మన మింక నాబ్రహ్మవరము - మనమున నొకకొంత మన్నింపవలయు”
 నని పల్క నింద్రజిత్తారఘుకులుల - మనబాణముల నేసెఁ గదలక నిలిచి

—: ఇంద్రజిత్తు బ్రహ్మాస్త్రముచే రాముఁడు మొదలగువార్ధల
 మూర్ఛనొందించి మరలుట :—

గర్వితం డగు దశకంఠనందనుఁడు - పర్విన నీలాభ్రపటలంబు గాఁగ
 నడరించు కార్తుకజ్యానినాదంబు - లుడుగక వెసమ్రాయు నులుములు గాఁగ.

వడిఁ బూన్చి దైత్యుఁడు వైచుచునున్న - బెడిదంపుశక్తులు పిడుగులు గాఁగ
 నగణితదివ్యశస్త్రావళి యందు - మిగిలినదీప్తులు మెఱుఁగులు గాఁగఁ
 బొరిఁబొరిఁ బుంఖానుపుంఖంబు లగుచుఁ - నరుదెంచునమ్ములు నతివృష్టి గాఁగఁ
 గరుల నొప్పిన నెలకట్టియై లెల్లఁ - దఱుచుగా నాడు చాతకములు గాఁగఁ
 గనకరత్నప్రభా కలితంబు లగుచుఁ - దనరు చాపం బింద్రధనువును గాఁగ
 నసురులయందును నగచరులందు - వెన గ్రమ్ము నెత్తురు వెల్లువ గాఁగ 4650
 బింబహారములకు విఱిసిన మౌక్తి - కంబులు నెరి వడగండ్లును గాఁగ
 నురులిన మకుటమహోజ్జ్వలమణులు - పరఁగంగ నింద్రగోపంబులు గాఁగ
 లాలితాయతకాహళారవంబులును - వ్రాలిన కేకారవంబులు గాఁగ
 సమధికపటహోగ్రసన్నాహరవము - రమణీయమండూకరావంబు గాఁగ
 నసమున రఘుపతి హలికుఁడై పేర్చు - నసురేశు విపులదేహక్షేత్రమునను
 అడరిలోకములెల్ల నలరంగముష్టి - విడువక యమ్ములు వెతఁ బెట్టుకొఱకు
 వచ్చిన తొలుకరి వానకాలంబు - నచ్చుగా నొప్పారె నాసమయంబు
 గానఁ గదా యింకఁ గడఁగి రాఘవుఁడు - మానక బాహుసమగ్రతఁ బూని
 కలనికి నద్దశకంతునిఁ దెచ్చి - తలకోత కోసి యుద్దండత నునుచు
 ననినచందంబున నతివిచిత్రముగ - నెనయంగ దెబ్బది రెండువెల్లువల 4660
 వనచరులను నృపవరుల జయించి - ఘనతరజ్యానాదకలితుఁడై మగిడి
 యాలంబు చాలించి యాయింద్రజిత్తుఁ - డాలంకలోనికి నరిగె నవ్వచును ;
 మనుజేశుదురవస్థ మది విచారించి - కనుఁగొనఁ జాలక కన్నులు మొగిచి
 కొని తొలఁగినమాడ్కిఁ గ్రుంకె నర్కుండు - వనచరాననపద్మవనములు మొగుడఁ
 గపికోటిచే లంక కాలుచో ధూమ - ముపమింప నీగతి నుండు నన్నట్లు
 కడునగ్గలముగ లోకం బెల్ల నిండి - తడయ కెంతయు నంధతమసంబు పర్వై ;
 —: హనుమద్విభీషణులు బ్రహ్మాస్త్రముబాటిఁబడక సైన్యమును
 బరీక్షించుట :—

నప్పుడు తొడిగి బ్రహ్మాస్త్రమంత్రంబు - లొప్పఁ జపింపంగ నొకటియుఁ గాక
 యున్నవిభీషణుఁ డుర్వరఁ గూలి - యున్నసుగ్రీవాది యోధులఁ జూచి
 “వనచరులార ! గీర్వాణారిసుతుఁడు - వనరుహగర్భుని వరమునఁ జేసి
 పన్ని యేయుటయును బ్రహ్మాస్త్రశక్తి-మన్నింపఁ దగు నని మనమునఁ దలఁచి 4670
 మంచింది యారామ వసుమతీనాథుఁ - డించుక సైఁచినాఁ డింతయే” యనుడు ;
 వాయుసూనుఁడు బ్రహ్మవరమునఁ జేసి - యాయింద్రజిత్తుదివ్యాస్త్రసంతతుల
 జాపకుండుట విభీషణుతోడ ననియె - “భావింపు మిప్పుడు భండనభూమి
 విటఁ బడ్డవారిలో నెవ్వరు గలరు ? - పటుబాణహతు లయ్యు జ్ఞతికినవారు”

అని యిద్దఱును గూడి యంధకారమునఁ - గొనకొని మండెడి కొఱపులు పట్టి
 కొని కలనెల్లను గ్రుమ్మరు నపుడు - ననయంబు నాసంగరావనిలోన
 నందంద నుడుగక యాడునట్టలును - క్రందుమాంసములను గఱచుభూతములు
 బెడిదంబుగా నార్చు బేతాళములును - అడరెడురక్తంబు లానుభాకినులు
 కండలు గఱిండు కంకగృధ్రములు - నొండొండ నెలాఁ గిచ్చు నురుస్యగాలములు
 గెడసి రక్తములు గ్రక్కెడిభల్లకములు - నుడుగక యందంద నొరలు కోతులును
 గుదిచి కాళ్ళను దన్నుకొను వలీముఖులు - కదిసినవంతము ల్లలప్లవంగములు
 లావరిపడిన గోలాంగూలములును - భావింపరాని రూపముల వానరులు
 కీలాలవారిఁ దోఁగిన యగచరులు - కేళిమై ధూళి బ్రుంగిన వనచరులు
 పదుగుర నేఁబండ్రఁ బ్రదర మొక్కటను - గుదులు గ్రుచ్చినక్రియఁ గూలినకపులు
 అంతంతఁ దుత్తుము రై నలైలములు - నింతింత లైన మహీరుహములును
 ఖండంబులైన రాక్షసులశత్రుము - దండిగాఁ దునకలై ధర నున్నగదలు
 నిండినసామజనికరముల్ సమర - మండలి బడియున్న మఱి వెఱఁగంది
 కనుఁగొని ఖిన్నులై కడుదుఃఖ మడరి - యనిరివిభీషణహనుమంతు లపుడు
 “వలయుకార్యము జాంబవంతుని నడుగ - వలయు కార్యంబుల వల నాతఁ డెఱుఁగు
 నతఁ డున్నయెడ నింక నరయుద మరసి - యతఁడు చెప్పినత్రోవ నరుగుద” మనుచు
 గల నెల్ల వెదకుచుఁ గనుఁగొని రపుడు - బలితంపుశరశయ్యఁ బడియున్నవానిఁ,
 గని జాంబవంతు డగ్గఱి దైత్యనాథుఁ - డనియెఁ బెద్దయు నార్తుఁ డై వగనొంది,
 “బ్రతికి యున్నాఁడవే ? పలుకంగఁ గలవె? - యిదె ఋక్షరాజ ! మమ్రైఱుఁగుదె ?” యనిన
 దానవుశరహతి దర్పంబు దక్కి - హీనస్వరంబున ఋక్షేళుఁ డనియె,
 “స్వరవిశేషంబు విచారించి బుద్ధి - పరికించి నీ వని పలికెదఁ గాని
 కలయ నమ్ములు కండ్ల గాడుటఁజేసి - చలిదృష్టినిఁ విభీషణ ! గానరాదు
 చెవులకు నింపుగాఁ జెప్పుము నాకు - పవమానసూనుండు బ్రతికి యున్నాఁడె ?”
 యనవుడు వెఱఁగంది యాజాంబవంతు - కనియె విభీషణుఁ డతినంభ్రమమునఁ
 “గడు వెఱఁ గయ్యెడు ఘనుఁ డైనరాము - నడుగక, లక్ష్మణు నడుగక, యినజు
 నడుగక, యంగదు నడుగక, యతని - నడుగుట యేతలం పగు ? ఋక్షరాజ !”
 యనిన “విభీషణా ! హనుమంతు డొకఁడు - తనువుతో నుండినఁ దరుచరు లెల్ల
 బ్రతుకుదు రాతఁడు బ్రతుకఁ డేనియును - బ్రతికి యుండిన నైన బ్రతుకరు కపులు ;”
 అనుమాట విని ముదం బంది వాయుజుఁడు - దనపేరుఁ జెప్పి పాదములకు మ్రొక్కె.
 మ్రొక్కిన నెఱిఁగి యిమ్ముల ఋక్షరాజు - తక్కక యాత్మ ముదంబును బొంది
 తనుఁ బునర్జాతుఁగాఁ దలపోసి యనియె - ననిలనందనుతోడ నర్థి దీపింపఁ.
 “దలపోయ వాయునందన ! నీవుదక్కఁ - గలుగునే యొక్కఁ డీకపులకు దిక్కు

అది గాక యిప్పుడీ యంబుధిఁ దాఁటి - వదలక యాహిమవంతంబు గడచి
 హేమకూటంబును ఋషభపర్వతము - నామేరువును రజతాద్రియుఁ గడచి
 శ్వేతాచలముదాఁటి శీఘ్రంబుమెఱసి - యాతతమగులపఞాంబుధిఁ గడచి
 యరిగిశాకద్వీప మవ్వలి కేగి - తరఁగల నొప్పు సుధావార్ధి దాఁటి, 4710
 చంద్రశైలద్రోణశైల మధ్యమున - సాంద్రదీధితుల నుజ్జ్వలత వహించి
 తిర మైన యాయౌషధీశైల మెక్కి - కర మొప్పు సంజీవకరణి విశల్య
 కరణియు సంధానకరణి సౌవర్ణ - కరణియు నా నాల్గు గల వౌషధములు ;
 అవి తెచ్చి యీవానరావళి నెల్లఁ - బవనతనూభవః బ్రతుకంగఁ జేసి
 రాగంబు నొందింపు రామలక్ష్మణుల - వేగంబె" యనవుడు విని వాయుజుండు

—: ఆంజనేయుఁ డోషధీశైలము దెచ్చి రామలక్ష్మణాదుల
 మూర్ఛ దేలించుట :—

అతని వీడ్కొని సువేలాచలం బెక్కి - చతురుడై పదములు సమముగా మెట్టి
 లలితశేషాభవాలము మీఁది కెత్తి - నెలకొని భుజములు నిక్కించి పొంగి,
 రామునిఁ దలఁచుచు రయమున నెగయ - నామహనీయాద్రి యవనిపైఁ గ్రుంగె
 దెసలు గంపించె దిద్దిర ధాత్రి దిరిగె - నసమాన మైనట్టి యారభసమున
 నతఁ డట్టు లెగసి యయ్యాకాశవీధి - నతిభీషణం బైన యంబుధి దాఁటి 4720
 హరిచక్రమునుబోలె నరుగుచు నడుమ - తర మిడి పెక్కుచోద్యములు గన్గొనుచు
 సాంద్ర ఫేనామృత జలనిధి దాఁటి - చంద్రశైల ద్రోణశైల మధ్యమున
 తిర మైనయాయౌషధీశైల మెక్కి - యరయుచు వచ్చుచో నాయౌషధములు
 కామరూపులు గానఁ గపిశేఖరునకు - నేమియుఁ బొడచూపనీ వయ్యెఁ దమ్ము
 ననిలనందనుఁడును నవి గాన కుండి - తనలోన నందంద దలపోసి చూచి
 యతివినయంబున నాపర్వతంబు - నతులగుణోదాత్తుఁ డై వేడఁదొడఁగె.
 “బ్రాలేయగిరియును బర్జన్యగిరియుఁ - గైలాసగిరియును గైకొనఁ కేను
 క్రన్నన వచ్చితిఁ గార్యాతురుండ - నిన్ను నుద్దేశించి నిఖిలాద్రినాథః
 నీయందు నిర్జరుల్ నెఱి దాఁచియున్న - యాయౌషధము లెవ్వి? యవి నాకుఁజూపు
 మారాఘవునకు గార్యము పుట్టియున్న - దేరూపమున నైన నిచ్చుట లెస్సః” 4730
 యనిన నగ్గిరి యట్టహాసంబు చేసి - యనిలనందనుతోడ ననియె గర్వమునఁ ;
 “బెలుచ నీ విటు వచ్చి పెక్కు లాడెదవు ; - తలఁకక యాయౌషధములు నన్నడుగ
 నీ వెంతవాడవు? నిన్ను దెమ్మునఁగ - నేవిధంబున రాముఁ డెంతటివాఁడు?
 చేకొని సురలు దాఁచినయౌషధములు - నీకు నిచ్చుటకంటె నేరమి గలదె?”
 యని గర్వ మాడిన ననిలనందనుఁడు - కినుకతో ననియె నగ్గిరితోడఁ బేర్చి
 “యే నిన్ను వలె నని యిటు వేడుకొనిన - దాని విచారింపఁ దగదొకో నీకు ?

నగలించి నాభుజాయతశక్తి నిన్ను - నగమ : మూలోన్మూలనంబుగాఁ బెటికి
 యిదె కొనిపోయెద నెఱుఁగని రాము - హృదయంబులో నప్పు డెఱిగెడు గాక !”
 యని భీషణంబుగా హనుమంతుఁ డద్రి - యనువారగాఁ బట్టి యగలించి పేర్చి
 పెటికి గంధర్వుల బెదరంగఁ దోలి - గురు తిడరాకుండఁ గొనిరాఁ దొడంగె 4740
 ననిలనందనుఁడు సహస్రధారలను - ఘనముగా మండు చక్రముతోడివిష్టు
 కరణి నేతేర రాక్షసవీరముక్త - శరహతి నొచ్చి మూర్ఛల నున్నకపులు
 వరమహౌషధవాతవశతచేఁ దేరి - కరము సంప్రీతితోఁ గడఁగి యార్చుచును
 అని మొనఁ బడిన దైత్యావళిఁ గిట్టి - వనధిలోఁ బాఱంగ వైచిరి చెలఁగి
 హనుమంతుఁడును సువేలాద్రిపై నుండి - చనుదెంచి యాకపిసైన్యంబునడుమ
 మహనీయ మైనట్టి మందులకొండ - మిహిరప్రతాపుడై మెల్లన డించి
 తపనవంశజులగు తపనసుతాది - కపిముఖ్యులకును స్కృక ప్రయోగింప
 ధీయుక్తి నట మూర్ఛఁ దెలిసిరి వారు - నాయౌషధముల మహత్త్వంబువలన
 నని మొనఁ దునక లైనట్టి దేహములు - ఘనమైన సంధానకరణిచేఁ గదిసె.
 శరపుంజ మురుశత్రుచయము విశల్య - కరణిచే నపు డూడి గండులు పూడె. 4750
 సౌవర్ణకరణిచే సకలాంగకములు - సౌవర్ణకాంతి నుజ్జ్వలములై మించెఁ
 గలయంగ సంజీవకరణిచేఁ బ్రాణ - ములు వచ్చి చెలఁగుచు మునుపటికంటెఁ
 గడునొప్పి రెంతయుఁ గపివీరులెల్ల - గడఁకతో నిద్రమేల్కొనినచందమున
 నప్పుడు కపివీరు లనిలనందనుని - నొప్పార నగ్గించి రుత్సాహ మొదవ
 వనిమొనఁ జచ్చిన యసురులఁ గపులు - వనధి నంతకుమున్నె వై చుటఁ జేసి
 కదనంబులోని రాక్షసుఁ డొకఁడైన - బ్రతుకుట లే దయ్యెఁ బరమౌషధముల.
 నంత సుగ్రీవాదు లైనవానరులు - సంతసంబున సూర్యచంద్రులభంగి
 గర మొప్ప రామలక్ష్మణులకు మ్రొక్కి - యరుదార నుతియించి రనిలనందనుని
 నప్పుడు మ్రొక్కెడు నాంజనేయునకు - నుప్పొంగ విబుధాశి యుర్వీకుఁ డనియె.
 “మనకు వాసవునాజ్ఞ మన్నింపవలయు - ననయంబు గావున నమరులు మెచ్చ 4760
 నీయౌషధీశైల మెప్పటి చోట - వాయుతనూభవ : వైచి ర” మ్మనుడు
 మారుతాత్మజుఁ డసమానవేగమున - నారాఘవుఁడు మెచ్చ నగ్గిరిచంద్రు
 నెనయ నెప్పటిచోట నిరవొంద నునిచి - చనుదెంచె రయమున సంగరస్థలికి,
 అంత ఘోర్యోదయం బయ్యె రాఘవుని - చింతతోడనె కూడి చీకటి వాసె.
 నప్పుడు సుగ్రీవుఁ డారామచంద్రు - నొప్పారఁ గనుఁగొని యుల్లాస మెసఁగ
 “వసుధేశ : పొలిసె రావణుబలం బెల్ల - నసమసాహసబలాహవకేళి వ్రాలి
 గుడులు గ్రుచ్చినక్రియఁ గుంభకర్ణుండు - మొదలై నరాక్షసముఖ్యు లందఱును
 అదిగానఁ దనవర్గ మంతయుఁ గడఁగి - త్రిదశారికయ్యంబు తెఱఁ గొల్లఁ డింక

లంకఁ గాల్పంగ గోలాంగూలబలము - పంకజహితవంశ ! పనుపు మీరాత్రి”
ననుమాట విని కపు లందఱుఁ గూడి - యినమండలము గ్రంథు బెప్పుడో యనుచు

—: వానరులు లంకం గాల్పుట :—

దమకింపుచుండంగఁ దరణి గ్రంథుటయుఁ - దమమును పెద్దమై దట్టమై పర్వ
అప్పుడు కపివీరు లధికరోషమున - నుప్పొంగి ధీరులై యుగ్రులై కపులు
గునియుచు నార్చుచుఁ గౌరవులు పట్టి - కొని జవంబులు మీట గుప్పించి దాటి
వడి లంక ముట్టియు వాకిళ్ళవారు - కడుభయంబునఁ బాటఁగా లంకఁ జొచ్చి
యారావణునిపురి యడలి కాల్చుటకు - నారామవిభుని కోపాగ్ని యేమిటికి ?
నీయనలము చాలదే ? యని పేర్చి - పాయక లంకఁ గాల్పంగఁ జొచ్చుటయు
అనలుండు దరికొని యందందఁ బర్చి - వినువీధిఁ దాకి దిగ్వివరంబు నిండె.
నాయగ్ని బడబాగ్ని యై ధూమపటలి - తోయమై మిన్నప్పు తోయధి వోలె
విస్త్రయంబుగ మణివితతులుచెదర - భస్తంబుగాఁగాలెఁ బ్రాసాదతతులు
పొడిపొడిగాఁ గాలి పొడ వెల్ల నడఁగి-పుడమి గంపింప గోపురములు గూలె 4780
గ్రక్కున మంట లుగ్రంబుగా నెగయ - నక్కజంబుగఁ గాలి యట్టళ్లు రాలె
మహనీయకాంచన మంటపంబులును - బహురత్నమయగృహపంక్తులు గాలె
నిండినసౌములు నిండినట్లుండ - భండారగృహములు భస్తంబు లయ్యె.
వెల లిడగా రాని వివిధాంబరములు - దలఁపఁ బెక్కిన గంధద్రవ్యములును
బహువిధరత్నకంబళచయంబులును - మహనీయమరకతమౌక్తికాదులును
అగరుకుంకుమమలయజఘనసార - మృగమదాద్యము లైన మేలివస్తువులు
దరగనిబహువిధధాన్యరాసులును - మణియును గల్గిన మహితవస్తువులు
కడునొప్పు కరితురంగములపక్కెరలు - నెడనెడఁ బ్రోవుఁగా నిడినట్టిజోళ్లు
దొరల ననేకవస్తువులు దైత్యులకుఁ - గరకరి చిత్తము ల్గిందంగఁ గాలెఁ;
దడయక పైఁడికత్తళములు పూని - వడి నాయుధములు దుర్వారులై పూని 4790
కపులఁ జంపెద మని గడఁగినవారిఁ - గపులపైఁ బటతెంచి కదిసినవారిఁ
బొలఁతులతో సుఖంబుల నున్నవారిఁ - దొలఁగంగ నేరక తూలెడువారిఁ
బోలింపఁ గడునిద్ర బోయెడివారి - బాలుర గొవి భీతిఁ బాటెడువారి
నాలుగుదెసలకు సలి నేగువారిఁ - జాలరోదనములు సల్పెడువారి
నార్పంగ నురుమందిరాగ్రంబు లెక్కి - నేర్పున మణి దిగనేరనివారి
విడువక ధనముల వెడలంగఁ బట్టి - కడుసంభ్రమంబునఁ గదిసినవారి
ద్రౌవలు గానక ధూమంబుచేత - నావలింపుచుఁ బడి యడలెడువారి
గూడి నివ్వెఱఁగంది గుమురులు గట్టి - వాడవాడలయందు వదరెడివారి
నప్పుడు చూడఁ గాలాగ్నిచందమున - నిప్పులు మంటలు నెరయు నప్పురము
గాలుచు వందందఁ గడురభసమున - గాలిచేఁ జెడిరి పెక్కండు నవ్వేళ 4800

అలనలమణి మేఖలారవంబులును - గలయఁ జెన్నొందుకంకణరవంబులును
 బొలుపారురత్న నూపురరవంబులును - చెలఁగెడునావిపంచీరవంబులును
 సురుచిరమధురవచోరవంబులును - నరుడైననృత్యగీతారవంబులును
 గర మింపుఁ గులుకు కేకారవంబులును - చరియింపుచుండు హంసలరవంబులును
 పొంపారు పంజరకుకరవంబులును - ఇంపారు టెంతయు నేలతోఁ గలిసి
 సలలితం బైనట్టి చంద్రికకంటె - తెలుపును బొందిన దీధితుల్ గలిగి
 ప్రణుతింప నొచ్చిన పద్మరాగాది - మణులచే నొప్పిన మహిమలు బలసి
 కాలెడిరవములఁ గప్పెడిపొగల - వ్రీలి పెల్లెగసెడి విస్ఫులింగముల
 నాలంకలోపలి హర్త్యంబు లెల్ల - చాలభీషణముగా సమసె నన్నియును
 గాన సుఖంబెల్ల గ్రాగి నీతైరి; - మానినీజను లభిమానంబు దూలి 4810
 చండతరం బైన శబ్దంబుతోడ - మండుచు నుండెడి మంటలఁ గూడి
 నెఱపైనతోరణ నికరంబు లొప్పె - మెఱుఁగులతో నొప్పు మేఘంబు లనఁగ;
 వినువారిగుండెలు వీనులుఁ బగుల - ననయంబు బెట్టుగా నాలంకలోప
 తరమిడి యందంద దైన్యంబు మీఱి - వరవధూరోదనంబులు వినవచ్చెఁ;
 గాలికాలక తమకట్టులు ద్రవ్వ - నీలిగి విడివడ నేరని కరులు
 హయములు గ్రందుగా నాపురం బుదు - రయమున ముందఱ రాముఖాణాగ్ని
 తలకొని జలచరతతులు సమ్మర్ద - ములను ఘోషించు సముద్రంబు వోలె
 బారెడువారిని బఱతెంచువారిఁ - గూరినవగలతోఁ గుండెడువారి
 నొదిగెడివారిని నొకకొంత గాలి - విదిలించి కొంచును వెడలెడివారి
 లంఘించువారి విలాపించువారి - సంఘంబులై నీరు చల్లెడివారి 4820
 బట్టి యామంటలో బడఁ ద్రోచి త్రోచి - నెట్టన నార్తురు నెరయంగఁ గపులు
 అటు లంక వికలతనంద రాఘవుఁడు - పటుతరకోదండపాణీయై కదిసి
 త్రిపురము ల్సాధింపఁ ద్రిణయనుఁ డలిగి - విపులపినాకంబు వీక మ్రొయించు
 కరణి నిర్వక్రవిక్రమశాలి రాముఁ - డురుతరజ్యాఘోష మొనరించుటయును
 వసుధాతలంబున వడిఁ జుక్కలురిలె - వసుమతి గంపించె వార్ధులు గలఁగె;
 దెస దప్పి రినశశు ల్దవిజాద్రి యొరగె - దెసలనందులు వ్రీలె దిక్కరుల్ బెదరె;
 నసమాక్షఁ డతివిస్తయంబందె భూత - వినరంబు ఘూర్జిలె విధి తల్లడిల్లె;
 రయమున రోదోంతరాశంబు మ్రోసె - భయమంది రెంతయుఁ బొలస్తు్య లెల్ల;
 గోదండరవము రక్షోభటసింహ - నాదంబు వీరవానరులయార్పులును
 చిక్కు లొక్కట నిండె దివిజారిపురము - చిక్కు గోపించుచుఁ దీవ్రవేగమునఁ 4830
 గై లాసశిఖరంబుకరణిఁ జెన్నొందు - నాలంకగోపురం బైదుబాణముల
 వడి నూలు తునియలై వసుమతిమీఁదఁ - బడనేసి మఱియును బహుసాయకముల

నేసె గేహములపై నేసె సౌధముల - నేసె దేరులమీద నేసె నేయుటయు
 నారాక్షసులు పోరు కాయ త్తపడఁగ - నారాత్రి వర్తించె నతిఘోరలీల
 అప్పుడు సుగ్రీవుఁ డఖిలవానరులఁ - దప్పక చూచి యుదగ్రుడై పలికె
 “లావు నొప్పారంగ లంకవాకిండ్లఁ - గావలియుండు రాక్షసుఁ డెవ్వఁడైన
 వెడలినఁ జంపుఁడు వెఱచితిరేని - కడుదప్పు సైరింపఁ గపివీరులారీ!”
 అనవుడు కపివీరు లందఱు పేర్చి - కనలుచుఁ గుజములు ఘనశైలములును
 చారుభీషణ రణోత్సాహులై పూని - వారక యక్కోటవాకిండ్లనుండి
 దర్పించి యార్చినఁ దరుచరావళుల - యార్పులు సైరింప కనురవల్లభుఁడు 4840

—: కుంభనికుంభాదులు యుద్ధమునకు వచ్చుట :—

కుంభకర్ణుని కొడుకుల నని కనిచెఁ - గుంభనికుంభుల ఘోరవిక్రములఁ
 బనిచి వెండియును గంపనుని బ్రజంఘు - ననికిఁ దోడుగ శోణితాక్ష యూపాక్ష
 నారాక్షసులును గజాశ్వరథంబు - లారసి యుద్ధతి నడరి తోనడువఁ
 బరిఘపట్టనగదాప్రాసాదిశూల - కరవాలకుంత ముద్గరభిండివాల
 శరశరాసనము లుజ్జ్వలభంగిఁ దాల్చి - గురుశక్తి దానవకోటులు నడువఁ
 జారువతాకాదిచయములు గ్రాల - భూరిభూషణదీప్తిపుంజము ల్వెలుఁగ
 నధిక మైనట్టితూర్యంబులు మ్రోయఁ - గుధరంబు లడల దిక్కులు నిండ నార్చి
 పరువడిఁ గల్పాంతపవనసంఘములు - తరమిడి కాలాంబుదంబులఁ దాఁకి
 విఱియించుతెఱఁగున వీడెల్లఁ గాల్చి - యఱిముఱి విహరించు నగచరావళుల
 నురవడిఁ దాఁకి మహోగ్రులై కదిసి - తెరలించి నొంచి యుదీర్ణవిక్రముల 4850
 వాకిండ్లయందు దుర్వారులై యున్న - యాకపిసేనల నందందఁ దోల
 నాలంక వెడలిన యగచరసేన - లోలి వీగుటఁ జూచి యోడకుం డనుచు
 నురుబాహుసత్త్వసంయుతులయి పేర్చి - హరిరోమకేసరు లాదిగా గల్గు
 వానరు లాదైత్యవర్గంబుతోడ - మానక రోషసమగ్రులై కదిసి
 తరులును గిరులును దఱుచుగా వైవ - కరవాలముద్గరగదల శూలములఁ
 బరిఘపట్టనభిండివాలచక్రాది - వరశస్త్రముల నొంచి వ్రాలిన నంత
 వారు నఖంబుల వక్షస్థలంబు - జీరియుఁ గర్ణనాసిక లోలి ద్రెవ్వఁ
 గడిమిమై పండ్లును గఱచియుఁ దలలు - పిడికిళ్లఁ బొడిచియు బేర్కొననపుడు
 నొకవానరుఁడు వచ్చి యొకదైత్యుఁ బొడువ - నొకదానవుఁడు వాని నుద్ధతిఁ బొడుచు
 నొకరాక్షసుఁడు వచ్చి యొకకపిఁ జంప - నొకకపి యాదైత్యు నురవడిఁ జంపు 4860
 నొకకపి చనుదెంచి యొకదైత్యుఁ బట్ట - నొకదైత్యుఁ డాకపి నుగ్రతఁ బట్టు
 నొకదైత్యుఁ డొకకపి యుద్ధ మిమ్మునిన - నొకకపి వానితో యుద్ధంబు సేయు
 వెడపక యేడ్గుర నెనమండ్ర నొక్క - పిడికిటఁ గవు లేచి పెల్లడంగింప

నందంద గూలుదు రసురులు గవులు - నందలు నుగ్రులై యార్చుచునపుడు
 ఇరువఁగుఁ బోరంగ నింతింతయైన - తరుమహీధరముల తరుచరాంగములఁ
 గరిహయదనుజనికాయకాయముల - వరశస్త్రముల రణోర్వర ఘోర మయ్యెఁ
 గడిమిమై నప్పు డంగదునితోఁ జేర్చి - కడఁగి కంపనుఁడు నగ్గద యెత్తివైచె,
 నంగదుండును నొచ్చి యంతలోఁ దెలిసి - తుంగశైలమున దైత్యుని వేయుటయును
 ఆకంపనుఁడు చూర్జమై నేలఁ గలిసె - నాకపినాయకుఁ డార్చి మోదింప
 నతఁడు చచ్చిన శోణితాక్షుండు గినిసి - గతిదప్ప నరద మంగదుమీదఁ బిఱపి 4870
 యక్షరాస్త్రము లేయ నడరి యంగదుఁడు - రాక్షసుఁ డున్న యారథముపై కుఱికి
 విల్లు ద్రుంచుటయును వెస నొడ్డనమ్ము - నుల్లసితాసియు నుగ్రతఁ గొనుచు
 నాకాశమునకు నయ్యసుర పోవుటయు - నాకపివీరుండు నతనితో నెగసి
 యారాక్షసునిచేతియడిదంబుఁ బుచ్చి - యా రాక్షసుని ప్రేయ నతఁడు మూర్ఛిల్లె ;
 నంతకుఁడై రాక్షసావలిఁ దునుమ - నంతలోననె శోణితాక్షుండు తెలిసి
 గదఁ బుచ్చికొనుచు నంగదుఁ గూడఁ బాఱఁ-గదిసె నప్పుడు తోడుగాఁ బ్రజంఘుండు
 యూపాక్షఁ డది చూచి యొగి రాఁగఁ జూచి - యేపున ద్వివిదుండు నేచి మైందుండు
 నాయంగదునకుఁ దోడై కూడికొనిరి - ఆయాద్వరకు ఘోరమయ్యె రణంబు
 అప్పుడు వానరు లగములు గురియ - జప్పరింపుచును బ్రజంఘుండు ద్రుంచె ;
 మఱియు నామువ్వరు మర్కటేశ్వరులు - దఱుచుగా గిరులును దరులును నెత్తి
 కరిరథాశ్వములపైఁ గడుబెట్టు వ్రేయ - నరుదుగా నడుమ యూపాక్షుండు ద్రుంచె.
 విన విస్తయంబుగా ద్వివిదమైందులును - బెనఁగొని వృక్షము లెఱికివైచుటయు
 నవి యన్నియును శోణితాక్షుండు నడుమ - గవిసి చూర్జములుగా గదగొని యేసె.
 గలకలధ్వని యొప్పుఁ గరవాల మెత్తి - జళిపించుకొనుచుఁ బ్రజంఘుండు గదియ
 మానైన యొక నల్ల మద్దిమా నెత్తి - వానిపై నడరించి వారక మఱియుఁ
 బిడికిట వక్షంబు బెట్టుగాఁ బొడువ - నడిదంబు వైచి యయ్యసుర కోపించి
 పిడుగున కెనయైన పిడికిటఁ బొడిచెఁ - పొడిచిన వెస మూర్ఛఁ బొందియు దెలిసి
 సమధికముష్టిఁ బ్రజంఘు మైందుండు - తమకించి పొడిచిన ధరణీపైఁ గూలెఁ ;
 బృథివిపై నిటు దనపినతండ్రి పడుట - ప్రథితంబుగాఁ జూచి రథ మటు డిగ్గి,
 యడిదంబుఁ దాల్చి యూపాక్షుండు నడువ - విడువనియలుకతో ద్వివిదుండుదాఁకి
 వరముష్టి యమరించి వక్షంబుఁ బొడిచి - గురునత్తుఁడై పట్టుకొనుటయు నపుడు
 అతనితమ్ముఁడు శోణితాక్షుండు వచ్చి - వితతబలం బొప్ప ద్వివిదునితోమ్ముఁ
 బిడికిట నొప్పించి పెనుమూర్ఛఁ బుచ్చి - విడిపించుకొనిపోయె వేగ యూపాక్ష
 దెలిసి మైందునితోడ ద్వివిదుండు గూడి - పొలవక యూపాక్షశోణితాక్షులను
 అటు దాఁకి వారితో ననిసేయునపుడు - చటులత ద్వివిదుఁ డాశ్చర్యంబుగాఁగ

నలమి క్రమ్మిన శోణితాక్షునిఁ బట్టి - యిల వైచి ప్రామె రూపేర్పడకుండ
 నడరి మైందుండు యూపాక్షునిఁ గిట్టి - బెడిదంబుగాఁ దనపిడికిటఁ బొడిచి
 చలమున ధీరుడై చంపెను బేర్చి - నలియ నెమ్ములు మేను నలినలి గాఁగ
 నిలమీదఁ గవులచే నిట్టిచందమున - నలువురుఁ బడుటయు నానాముఖముల
 నేపరి రాక్షసు లెల్లను బాటఁ - గోపించి యప్పుడు కుంభుండు వారి

4900

—: కుంభనికుంభుల యుద్ధము :—

వెఱవకుం డని తనవింటిలా వొప్ప - మెఱుఁగుటమ్ములు దొడ్డి మెఱుఁగులతోడి
 సురచాప మనఁజాలి శోభిల్లుదాని - పరఁగఁ బ్రత్యాలీఢపాదుడై నిల్చి
 తెగఁగొని వేయఁగ ద్వివిదుండు భిన్న - నగముకై వడిఁ గూలె నతిఘోరలీల
 ముందట ననుఁగుఁదమ్మునిపాటుఁ జూచి - యందంద మైందుండు నసమవేగమున
 గుంభునిపై నొక్క కొండ వైచుటయుఁ-గుంభుఁ డై దమ్ములఁ గుధరంబుఁ ద్రుంచి
 మఱియు నొక్కమ్మున మైందుని నేయ - నొరిగె నయ్యచరుం డుర్వరమీద
 ధరమీద నీగతిఁ దనమేనమామ - లిరువురుఁ గూలిన నేచి యంగదుఁడు
 కుంభునిపై వైచె ఘోరభూధరము - కుంభుఁ డేడమ్ముల గుధరంబుఁ ద్రుంచి
 నెరబాణములు మూఁట నిటలంబు నేసి-మఱి పెక్కుశరముల మర్తంబు లేయ
 నెరియుచుఁ గుంభుపై నెగసి యంగదుఁడు - తరు లెత్తి వైచె నత్తరువును ద్రుంచి
 యాకుంభుఁ డంగదు నందంద మఱియు - భీకరబాణసంపీడితుఁ జేయ
 నతఁడు మూర్ఛిల్లిన నారాముకడకు - నతివేగమున వానరావలి పాటి
 యంతయుఁ జెప్పిన నధిపతి జాంబ - వంతుఁ డాదిగఁ గల వనచరోత్తములఁ
 బిల్చిన వారును బాదపశిలల - దనుజుల నొంచుచుఁ దఱుమఁ గుంభుండు
 వారి ననేకతీవ్రప్రకాండముల - వారక నొప్పించి వారి వారింఁచె ;
 నప్పుడు సుగ్రీవుఁ డాకపివరుల - నప్పరుసునఁ బడ్డ యంగదుఁ జూచి
 కోపంబు ముడివడఁ గుంభునిఁ జూచి - యేపారఁగాఁ జొచ్చి యెన్నఁ బెక్కెన
 ఘనశైలములు నశ్వకర్ణవృక్షములు - వనచరు లార్వంగ వైచి పెల్లార్చె ;
 నవి యన్నియును గుంభుఁ డంతలోఁ ద్రుంచి - రవిజుని బెక్కుమార్గణముల నొంప
 సుక్కు కాతనివిల్లు సుగ్రీవుఁ డొడిసి - యక్కజంబుగఁ ద్రుంచి యటు పాటవైచె ;
 దంతంబుఁ దునిమినఁ దఱిమి పైవచ్చు - దంతిచందంబునఁ దఱిమి కుంభుండు
 కథురోషమున మండి కడఁగి సుగ్రీవుఁ - బడవైతు నని పాటి పట్టుకొన్నప్పు
 డినజుండు కుంభుండు నిభములు రెండు - పెనఁగిన కైవడి పెనఁగి రుద్ధతిని
 గరలాఘవము లొప్ప ఘనశక్తి మెఱసి - చరణఘట్టనల భూస్థలము గ్రక్కదలఁ
 బొగలచందమున నూర్పులు గ్రమ్ముచుండ - మిగిలినతాకుల మిన్నెల్లఁ బగుల
 అప్పుడు సుగ్రీవుఁ డాకుంభుఁ బట్టి - త్రిప్పి యంబుధివైచె దేవతలార్వ

దనుజుఁ డావారిధితలము ఘోరంబు - దనరారఁ బడియె మందరశైల మనఁగఁ
 బడియు నాదనుజుండు భానుజుఁ జేరఁ - గడఁకతోడుత మహోగ్రత నేగుదెంచి
 బెడిదంబుగా తొమ్ముఁ బిడికిటఁ బొడువ-నెడ వ్రచ్చి యదియు నాయెమ్ములు దాఁకఁ
 గడిఁది వజ్రముదాఁకఁ గనకాద్రి వెడలు - మిడుగురులో యన మిడుగురు లెగసె
 దానికిఁ గోపించి తరణేనందనుఁడు - దానవాధము నురస్థల మారఁ జూచి
 యచ్చెరువుగ ముష్టి నమరించి పొడువఁ - జచ్చె నద్భుతబహుసత్వుండు దూలి
 వాఁ డంత శాంతపావకుఁడును బోలె - వేడిమి చెడి పక్ష వెఱచి రాక్షసులు
 పఱచిరి దివియు భూభాగంబు వగుల - నెఱివప్పి యెంతయు నీరధి గలఁగ
 నప్పుడు దమయన్న యవనిఁ గూలుటయు - నిప్పులు చెదరెడు నెరిమాడ్కు లడరఁ
 గొలఁదికి మీఱిన కోపంబుతోడ - నలి నికుంభుఁడు సింహనాదంబుచేసి
 కనకరత్న ప్రభాకలితమై తనరి - యనయంబు గంధపుష్పార్చితం జైన
 పరిఘఁ ద్రిప్పుటయును బ్రహ్మాండ మెల్ల - నురిలెడుగతి నుండె నుగ్రభావమున
 నాశ లన్నియు దీరినట్లయ్యె వాయు - పాశంబులును ద్రెస్సి పలువిధం బయ్యె
 హనుమంతుఁ డప్పు డుద్ధతి దైత్యుఁ దాఁకి - యినతనూభవునకు నెడసొచ్చి పేర్చెః
 ఘోరాజిఁ బరిఘ నికుంభుండు ద్రిప్పి - మారుతివక్ష మున్నతుఁడై వేసె
 వేసిన నత్యుగ్ర విస్ఫులింగములు - భాసమానంబులై పర్వచునుండ
 నురములో చెయువెట్టి దోయన నపుడు - కర మరుదుగఁ బరిఘము తుమురయ్యెః
 వాలినపరిఘంబు వాటున నతఁడు - గాలిచేఁ దూలు వృక్షంబును బోలెఁ
 దూలియు దైత్యంబుతోడ నికుంభు - వాలినపిడికిట వక్షంబు వొడిచెఁః
 బొడచిన నాదైత్యపుంగవు నురము - కడు వ్రస్సి నెత్తురు గ్రమ్ముదెంచుటయు
 నతఁడు మహానిలాహతి మహీజంబు - గతిఁ గంప మొందియుఁ గ్రమ్మఱఁ దెలిసి
 హనుమంతుఁ బట్టి యుద్ధతి మీఁది కెత్తి - దనుజు లార్వఁగ వియత్తల మెల్ల నద్రువఁ
 గడువేగమున వై వఁ గపికుంజరుండు - విడిపించుకొని రణోర్విస్థలి కుఱికి
 కడఁగి నికుంభు నుగ్రత బిట్టు వొడిచి - వడిఁ బడవైచి యవ్వసుమతిమీఁద 4950
 వినరి యమ్ములు పారవ్రేసి తొమ్మెక్కి - దెస లద్రువఁగఁ దలద్రుంచి పెల్లార్చెః
 నారభసంబున నవనియు మిన్ను - వారిధులును దిశావలయంబు మ్రోపెః
 హతశేషరాక్షసు లాలంకతోని - కతిరయంబునఁ జని యారావణునకుఁ
 గుంభనికుంభాదిగురుసత్త్వధనులు - కుంభినిమీఁద నార్గురు దైత్యవరులు
 కూలుట చెప్పినఁ గోపించి యసుర - వాలిన ఖరుఁడను వానినందనుని
 మకరాక్షుఁ బిలిచి “సమగ్రపై న్యములఁ - బ్రకటంబుగాఁ గూర్చి పరఁగంగ నీవు
 రామలక్ష్మణుల మర్కటములఁ జంపి - రా మగఁటిమి” నని రావణుఁడాడ

—: మకరాక్షుఁడు యుద్ధమునకు వచ్చుట :—

విని మహోత్సాహుఁడై వేగంబ వాఁడు - దనతండ్రివగఁ దీర్చ దన కబ్బె ననుచు

ముదమంది తనరెండుమూపు లుప్పొంగఁ - ద్రిదశారి కప్పుడు ధీరుడై మ్రొక్కి :
 వీడ్కొని రథమెక్కి వెడలి కయ్యంబు - వేడ్కతోఁ దనయొద్ది వీరుల కనియె :
 “మీరు సమగ్రత మెఱసి యుగ్రతను - బోరుడు కపులతోఁ బొరిఁబొరి నేను
 రామలక్ష్మణుల మర్కటుల నాదైన - భీమశరాగునుల భిన్నులఁ జేసి
 యేఁచెద” ననవుడు నెలమి దానవులు - త్రోచి తో నడవంగ దుశ్శకునములు
 గలిగెఁబెక్కవి యెల్లఁ గనియు నయ్యసుర - తలఁకక తూర్యనాదంబులు సెలఁగ
 నలి నార్చి కవిసె వానరసేనమీఁదఁ - నిలయు నాకాశంబు నిట్టట్టుఁ బడఁగఁ
 దఱిమి వానరులును దరులును గిరులు - దఱచుగా వైచిరి దైత్యులమీఁద
 దానవులును గదాదండకోదండ - మానితఖడ్గాది మహితశస్త్రముల
 వాని నన్నింటిని వడిఁ ద్రుంచి వైచి - వానరకోటి దీవ్రత నొంది యార్చి
 రాసమయమ్మున నమ్మకరాక్షుఁ - డాసర్వకపులపై నతివేగ రథము
 పఱపుచుఁ గదిసి ముప్పదిట నూటింట - నఱువదింటను మఱి యరువదేనింట 4970
 నిరువదింటను వెన నిరువదాటింటఁ - బరఁగ నాటింటను బంద్రెంట రెంటఁ
 బదిటఁ బదేనింట బదునెన్నిదింటఁ - బదుమూఁట నల్గింటఁ బదునాలుగింటఁ
 దెగఁగొని మూఁట నైదింట నేడింట - నగలించి తొమ్మిది యమ్ముల నేసె ;
 నవి సహింపఁగ లేక యఖిలవానరులు - భువి తల్లడిల్ల నప్పుడు పాటుటయును
 ఏమి భయం బిట నే నుండ ననుచు - రాముఁడు విలుఁగొని రాక్షసు ల్బెదరఁ
 జతురంగబలములఁ జంపుటఁ జూచి - యతికోపమున మకరాక్షిండు పేర్చి
 యరదంబు వఱపించి యారాము డాసి - “ఖరసూతి నేను రాఘవ ! మున్ను నీవు
 పెరిగి మాతండ్రిఁ జంపినఁ దానఁ జిత్త - మెరియుచు నుండె నా కింత కాలంబు
 నాకు నీతోడి రణం బబ్బుటయును - జేకొని చింతింతుఁ జేకూడె నేఁడు ;
 తరలకు నీవు మాతండ్రి సూఁడునకు - నెరయంగఁ బోరాడ నిన్నంటి నేను 4980
 దుర మొనరింపు నాతో వింట నైనఁ - గరవాలమున నైన గద నైన” ననుడు
 వానితో రాఘవేశ్వరుఁడు కోపించి - “దానవాధమ ! యీవృథాగర్వ మేల ?
 భాసిల్లు నాబాహుబలము సౌంపారఁ - గా సమరంబున ఖండింతు నిన్ను”
 ననుడు రాముని మకరాక్షిండు గిట్టి - ఘనమైన నిశితాంబకంబుల నేసె
 నేసిన నవి రాముఁ డెడఁ ద్రుంచి వైచె - నాసమయంబున నవనియు మిన్ను
 నిండ నాయిద్దఱ నిఘ్నరచాప - దండమహాగుణధ్వనులు పెల్లడరె ;
 సురభేచరాదులు చోద్యంబు నొంద - నరుదార నేయు రామాస్త్రంబు లెల్ల
 నతివేగమున మకరాక్షిండు ద్రుంచి - యతనిపై బాణంబు లడరించుటయును
 నవి రాఘవుఁడు త్రుంచి యమ్మకరాక్షి - వివిధనిఘ్నరశరావృతుఁ జేయ నతఁడు
 నవి యెల్లఁ గడఁగి యత్యంతరోషమున - వివిధఖండములు గావించి పెలార్చె ;

గోపించి కాకుత్స్థకులుఁడు నదైత్యు - చాపంబు వెస నొక్క శరమునఁ ద్రుంచి
సారథి నెనిమిదిసాయకంబులను - నారథంబును మఱి యన్నిబాణముల
వికలత్వ మొనరింప విరఘుఁడై యపుడు - మకరాక్షుఁ డొక్క సమగ్రకూలంబు
వై చిన నది వేగ వచ్చుట విఘ్నఁడు - చూచి మూఁడమ్ములఁ జూర్జంబు చేసె ;
అనిమిషు లారాము నగ్గించి రపుడు - దనుజుండు కినిసి యాదశరథాత్మజునిఁ
బిడికిటఁ బొడువంగ బి ట్టేగుదేర - నడుమనె యారామనరనాయకుండు
అనలాత్రమున హృదయము గాడ నేయ - నని మొన నమ్మకరాక్షుండు గూలెఁ :

—: ఇంద్రజిత్తు యుద్ధమున కరుగుట :—

బ్రథితారుణప్రభావాసియై యంత - బ్రథమాద్రిపై దోచెఁ బద్మ బాంధవుఁడు
హతశేషరాక్షసు లాలంక కరిగి - యతఁడు చచ్చుటఁ జెప్ప నారావణుండు
కోపంబు చింతయుఁ గూడి చిత్తమున - నేపార ననియె నయ్యింద్రజిత్తునకు 5000
“రణమునఁ గవులను రామలక్ష్మణుల - డ్దణమాత్రమునఁ జంపఁగాఁ జాలువాఁడ
వీవె కా కింక నాకెవ్వరు గలరు ? - నీ విట నీవాహినీసమేతముగఁ
జని యందఱును జంపి చనుదెమ్ము తొల్లి - యనిమిషకోటుల ననిఁ ద్రుంచుకరణీ
రణమున గెల్చి సంరంభంబుతోడఁ - బ్రణుతింప నేతెమ్ము ప్రమద మొప్పార”
ననవుడు నింద్రజి త్తారావణునకు - వినయంబుతో మ్రొక్కి వీడ్కొని కదలె ;
వాయువేగములయశ్వంబులఁ బూన్చి - యాయితం బై నట్టి యరదంబు నెక్కి
శరదభ్రసంవృతశై లంబు కరణీ - గురుభుజుండై వెలిగొడుగులనీడ
రమణీయకంకణరణితము ల్తెటయ - రమణు లిమ్ములఁ జామరమ్ములు వీవ
నొలసి మోమున సంగరోత్సాహలీల - దళకొత్త నేతెంచి తల్లికి మ్రొక్కి
జనని దీవింపంగఁ జని తనపత్ని - దనయుల వీడ్కొని తమ్ములచావుఁ 5010
దలపోసి కోపాగ్ని దరికొనఁ బేర్చి - యలఘుదర్పంబున నయ్యింద్రజిత్తు
మానక రోషసమగ్రతతోడ - దానవకోటులు దన్ను సేవింప
ఘనకామరూపులు దనమంత్రివరులు - తనుఁ గొల్వ నుత్తరద్వారంబునందు
నద్రులగతిఁ దేరు లఱువదికోట్లు - భద్రగజంబులు పదుమూఁడుకోట్లు
కొరలెడు నాల్గేసి కొమ్ములు కరులు - పరఁగంగఁ గోటినిర్భరవృత్తి నడువఁ
దురగంబు లరయంగఁ దుద నూఱుకోటు - లరుతరహేషంబు నొప్పుచు నడువ
భేరుండములఁ బోలి పెంపు వహింప - భూరివేగంబునఁ బొలుపారునట్టి
చిలుకవన్నియలతోఁ జెలఁగుగుఱ్ఱములు - కొలఁదులై నాలుగుకోటులు నడువ
వలుదనిస్సాణాదివాద్యముల్ మ్రోయఁ - గలనికి వెడలి లంకాపురినుండి
తనచుట్టు దైత్యు లంతములేక గొలువ - ఘనతరభీషణాకారంబుతోడ 5020

వానరవీర దుర్వారనాదముల - మానైన రణమహిమధ్యంబుఁ జొచ్చి

—: ఇంద్రజిత్తు హోమముఁజేసి కృత్తి యనుశక్తిఁ బుట్టించుకొని
మాయాయుద్ధము చేయుట :—

యరదంబుడిగి ధీరుడై కాచి యుండఁ - దిరిగిరా దైత్యులఁ దెలుఁగొప్ప నిలిపి
గురుతరవేది త్రికోణమైపెద్ద - పరపొంది దక్షిణప్రవణమై యున్న
భూరిశక్తానాగ్ని పొలుపారఁ దెచ్చి - ధీరుడై వేదిలో దీపింపఁ జేసి
రక్తవత్త్రంబులు రక్తమాల్యములు - రక్తచందన మనురక్తుడైతాల్చి
దండంబు నుపవీతతతియు మౌంజియును-నిండుమనంబుతో నెరయంగఁ బూని
యలవడ నచట ఖట్వాంగధ్వజంబు - నిలిపి కపాలంబు నిష్ఠతో నెక్కి
పరఁగంగఁ గంకాశపరిధిఁ గావించి - తిరముగా దక్షిణదిశ స్రుక్కువంబు
లినుపపాత్రల మంచి యేర్పడఁ గృష్ణ - తనుఁ డైనవానిరక్తమును మాంసమును
పొరిఁ బొరి నవి నిండఁ బోసి మౌనంబు-ధరియించి యప్పు డభర్వణక్రమము 5030
దప్పక యుండ మంత్రము లుచ్చరించి - చొప్పుడ నినుప స్రుక్కువములు పట్టి
కమియఁ బావకుడును గడునొప్పుతాటి - సమిధలు తిలలాను సర్పపంబులును
హోమంబు సేయంగ నురుతరం బగుచు-నామహాధామ మజాండంబుఁ గప్పె
నాయగ్నిలోనుండి యప్పుడు వేగ - యాయతం బైనట్టి యరదంబు వెలుఁగ
రయమున నుగ్రకరాళకేశములు - భయదరూపంబు కపాలపాత్రయును
దళతళ మను కోటదవడలు మెఱయ - మలగ కార్చుచు నస్థిమాలిక లలర
నెఱమంట లొలికెడునేత్రంబు లొప్ప - నుఱక హాసముతోడ నొకకృత్తి వెడలి
“పంపుము పంపు మేపని కైన నన్ను - సొంపారఁ జేసెన సురవైరి!” యనుడు
నాకృత్తి నడిగి యింద్రాశిష్టములు - నాకృత్తిఁ గైకొని యాకాశమునకు
నరదంబుతోడనె యరిగి వానరులఁ - దిరిగి మేయుటకు నదృశ్యుడై యుండె. 5040
అంతట నారావణాత్మజుసేన - యంతయుఁ గ్రమ్మచి యరిగె లంకకును ;
అట నింద్రజిత్తును నాకపిసేనఁ - బటుశిలీముఖపరంపరల నొప్పింప
వలియ దాఁకెడిశిలావర్షంబుచేతఁ - బలుదెసఁ జెడిపాటుపక్షురో యనఁగ
చిన్నభిన్నాంగులై చెవరిరి కొందః - ఋన్నతగతి దప్పి యుండిరి కొందః ;
తెసఁగంగఁ జేవురు తేఱులతోడి - వసుమతీధరములు వడిఁ గూలుకరణిఁ
బడిరి రక్తంబులపైఁ బయివొరఁగఁ - గుడుసుగా మఱి మొకకొందఱుకపులు ;
అప్పు డాయమ్ములయంధకారంబుఁ - గప్పి యెవ్వరికినిఁ గానరాకుండ
నంత వానరవీరు లంతరిక్షమున - నంతర్హితుం డగునాయంద్రజిత్తుఁ
బొడగానఁజాలక భూనభోంతరము - వడి నిండఁ బఱుతెంచువాఁడిబాణముల
నడుములుఁ దెగువారు నలి యైనవారు - కడికండలై నేలఁ గలిసినవారు 5050

కడిమిమై నాజికిఁ గైకొన్నతరులు - విడిచి యమ్ములు గాడ వెనఁ జచ్చువారు
 నడునెత్తిఁ బడుఁమోరనారాచసమితి - పుడమితోఁ గీలింపఁ బొడవులు సెదర
 నిలువుచచ్చినవారు నిఖిలాంగకముల - బలుబాణములు గాడఁ బడి పొరల్వారు
 మాతంగశవముల మాటుకొన్వారు - చేతుల గిరులెత్తి చేష్టించువారు
 దృష్టికిఁ దోఁపక తిరిగి విస్వేధి - దృష్టించి యొడులు దీఁతువారు
 నఖిలాశుగ్రవహములు పైఁ దొరఁగ - ముఖసరోజములకు మురియ రాకుండ
 బొందిమీదికి నెత్తి భూరిసేతువుల - చందంబుగాఁ బ్రకోష్టము తొక్కువారు
 ప్రేవులు ప్రోవులై పృథివిపైఁ బడఁగ - నావులింతలతోడ నధికనిద్రలను
 గనుమూయువారును “గడిమిరామునకు - నని ప్రాణ మీగంటి” మని పల్కువారు
 చిచ్చుబిడుగుల చెలువునఁ జదర - వచ్చు కోలలఁ గేల వడి నొక్కువారు
 వాలంపబొదువుల వాలఘాతములఁ - దూలించువారు నెత్తుటఁ దోఁగువారు
 మోరాంబకంబులఁ గొనియు దైర్యంబు - లారంగ నిక్పలా లైయుండువారు
 “దుర్లభ్యుఁ డితఁ డని తొడరంగ నేఁడు - దుర్లభం” బని బ్రహ్మ మాషించువారు
 “బ్రహ్మయిచ్చినశక్తిఁ బదిలుడై వీఁడు - బ్రహ్మాండమునఁ గానఁ బడకున్నవాఁడు
 బ్రహ్మవరంబెంత ? బ్రహ్మాండమెంత ? - బ్రహ్మయెంతటివాఁడు ? పార్థివేంద్రునకుఁ
 దలపోయ ననిలోన ధరణీకుఁ డెటి - కలుగఁదో” యనువారునై యుండ మఱియు
 నుద్దండకోదండ మొకచోట మొఱుచు - నుద్దామశరజాలమొకచోట నిగుడ
 నొకచోట దనుజెప్పు నొకచోట నాచ్చు - నొకచోట నదలించు నొకచోట నవ్వు
 నొకచోట హుంకార మొనరించు నట్లు - సకలభీకరలీలఁ జరియింప నలిగి
 యురుభుజుం డాంజనేయుఁడు నంగమండు - శరభుండు ఋషభుండు జాంబవంతుండు
 గజుఁడు గవాక్షుండు గంధమాదనుఁడు - విజయుండు నీలుండు వెన సుషేజుండు
 పనసుండు మొదలుగాఁ బలుపరాక్రములు - వనచరు లందఱు వడి దరుల్గిరులు
 విగిడి యాకస మెల్ల నిండ వైచుటయు - మొగి వచ్చుశరముల మురియులై చెదరి
 జడి యశరానిల చటులవేగమున - నుడుగనిమ్రోతతో నురువడి వచ్చి
 యాశైలములు దరు లప్పుడు దునిసి - యాశకలములపై నందందఁ దొరఁగ
 నాశంబు లై రి వానరులు పెక్కండు - ఆశాకరీంద్రంబు లవని కంపింప
 మెఱసినకడిమిమై మేఘనాదుండు - నెఱయంగ నిగుడించు నిబిడబాణములఁ
 గొందఱు తునియలై కూలిరి భీతి-నొంచి కొందఱు పాటి రొదిగ్గిదిక్కులకుఁ
 బ్రదరపరంపర ల్పొలుపుచునిట్లు - పదికోటు లగవరపతుల రూ పడఁచి
 వెండియు నెదిరిన వీరవానరుల - ఖండించి యతిచండకాండసంతతుల
 నతులవిక్రముఁ డైన హనుమంతు వాలి - సుతు శతబలి గవాక్షుని నీలు నలుని
 బంధురబలుడైన పనసునిఁ గుముదు - గంధమాదను ఋక్ష కపియూధపతుల

మఱియుఁ గొందఱ నుగ్రమార్గణావళుల - నఱిమురి నిశ్చేష్టులై యుండ నేసి
యాదితేయుల గుండె లవియ నమ్మేఘ - నాదుండు పటుసింహనాదంబు సేయ
మనముల భీతిల్లి మానము ల్దూలి - వనచరు ల్దన వెన్క వచ్చి చొచ్చుటయు
సౌమిత్రియును రామచంద్రుని జూచి - “భూమీశ! యీమాయ పొందున వీఁడు
వినువీధి నత్యంతవిభవంబుతోడఁ - దనుఁ గానరాకుండ దర్శించినాఁడు
గర్వించి యిబ్బంగిఁ గపివీరబలము - సర్వంబు సమయింప సమకట్టినాఁడు
మన మింతలో వీని మడియింపవలయు” - ననవుడు శ్రీరాముఁ డనుజుతో ననియె,
“విను బ్రహ్మవరమున వినువీధి వీఁడు - దనరూపు చూపక దాఁగి యున్నాఁడు 5090
మన మెంత యలిగిన మనకు లోఁబడఁడు-వినుము లక్షణ! నేఁడు వీఁ డసాధ్యుండు
అత్రంబు లేమియు నతనిపైఁ గొలువ - నత్రము లౌడిపోవు” నని పల్కుచుండ
నాసమయంబున ననిలుండు వచ్చి - భాసురమృదువచోపణితి నిట్లనియె.
“విను వీనిమాయకు వెరవు భూనాథ - దనర నాగ్నేయమంత్రము జపియించి
సేవు బాణం బేయ నెరిఁ దప్పి కృత్తి - దేవారిఁ బాసి యదృశ్యమై పోవు;”
-: శ్రీరాముఁ డాగ్నేయాస్త్రముచే నింద్రజిత్తునిమాయ దెరల్పుట :-
నని యర్థి దీపింప ననిలుండు పలుక - జననాథుఁ డాహవసంరంభ మెనఁగ
మానితం బగు నగ్నిమంత్రపూ తంబు - గా నమ్ము సంధించి కడఁకతో నేఁడు
గృత్తి యత్యద్భుతక్రియ నింద్రజిత్తు - నత్తఱి నెడఁబాసి యరిగె నెందేని;
అయింద్రజిత్తును నవని కేతెంచి - యాయెడఁ గార్తుకజ్ఞానాదమడరఁ
గడఁగిన నంత నక్కపికులోత్తంసు - లడరిన యామూర్చు లందంద తెలిసి 5100
వడిఁ గూడికొని వచ్చి వానిపైఁ గవిసి - కడిఁదియౌ శైలశృంగమును వాయుజుఁడు
గండశైలముల నంగదుఁడు మైందుండు - దండిమై ఘనపర్వతమును గజుండు
జయమూల మైన పృక్షమును నీలుండు - రయమున నశ్వకర్ణంబున నలుఁడు
అవనీధరంబును నర్కనందనుఁడు - నవిరళశాఖిని నటఁ బనసుండు
కదిసి యుగ్రం బైన గద విభీషణుఁడు - గదరుచు సాశవృక్షమును సంపాతి
భూజమహాశైలముల వలీముఖులు - నాజాంబవత్ప్రముఖాదివీరులును
వలి నార్చి మూఁడుబాణముల లక్ష్యుఁడు - కలయంగ నూరంబకముల రాఘవుఁడు
వానిపై నడరింప వాఁ డంతవట్టు - నానాంబకములఁ జూర్ణములు గావించి
యనలో గ్రహారంబు లై వబాణముల - వనచర సేనల వడిఁ బెల్లువఱపి
కరలాఘవం బొప్ప గంధమాదనునిఁ - బరుషోగ్రకరములఁ బదునెన్నిచింట 5110
నేడింట మైందుని నేడింట ద్వివిదు - నేడింట హనుమంతు నేడింటఁ గుముదు
వడిఁ దొమ్మిదింట నవ్వాలినందనునిఁ - గడిమి నన్నియ సాయకమ్ముల నలుని
వైదింట నీలు గవాక్షు నేడింట - నాదిత్యనందను నలువదేనింటఁ

బనసుని నిరువది పటుసాయకముల - నెనయంగ దధిముఖు నేకబాణమున
 నెనంగ లక్ష్మణు డెబ్బదే నంబకముల - వసుధేశు నలువది వరసాయకముల
 సాయక త్రయమున శతబలి నూలు - సాయకంబుల విభీషణుని నొప్పించి
 మఱియుఁ దక్కినఋక్ష మర్కటవరుల - గొఱప్రాణములతోడఁ గూలనేయుటయు
 నప్పుడు హనుమంతుఁ డచలశృంగంబు - నుట్టొంగి యంగదుం డురుగండకిలయు.
 పనసవిభీషణు ల్బలుగద ల్బలిమి - దనర సంపాతి యుత్తాలతాలమును
 నలుఁడు సారాశ్వకర్ణముల నందంద - నలినా ప్తతనయుఁ డున్నతిగ్రావములను 5120
 సౌమిత్రి మూఁడుగ్ర సాయకంబులను - భూమీశుఁ డురుశరంబులు నూలు వలువ
 శరభుండు ఋషభుండు జాంబవంతుండు - నురుభుజుండగు గవయుఁడు సుషేణుండు
 వెన గవాక్షుండును ద్వివిదమైందులును - నసమానవిక్రము లయినవానరులు
 తక్కినవారును దరులై లతతుల - నక్కజంబుగఁ జేర్చి యందంద వైవ
 వానిఁ దుత్తునియలై వడిఁ గూలనేసి - భానునందను నొక్క భయదభల్లమున
 వక్షంబు నొప్పింప వడఁకి పెన్నాలి - వృక్షంబు చలియించు విధముండె నతఁడు ;
 ఆలోన ఋషభ గవాక్షసుషేణ - వాలినందన జాంబవంతులు కుముద
 మారుతసుత గంధమాదననలులు - వీరాదిగాఁ గల వీరవానరుల
 వివళులగాఁ జేసి వివిధబాణముల - నవనీళుపై నేసి యస్త్రలాఘవము
 విలసిల్ల లక్ష్మణు విలుఁ ద్రెవ్వనేసి - యలుక విభీషణు నద రంట నేసి. 5130
 విలయ కాలాంబుదవిధమునఁ జెలఁగి - పలుమాటు గర్జించి పలికె నెంతయును ;
 “చూచితే ! రఘురామ ! సుగ్రీవముఖ్యు - లేచందమునఁ గూలి రేనల్గి నపుడు
 వరనాథతనయ ! నిన్నమ్మినయట్టి - బిరుదువానరజాతి పీచంబు లడఁగె ;”
 ననుచు వెండియుఁ జేర్చి యన్నిశాచరుఁడు - ఘనబాణతతుల నక్కపిసేనమీఁద
 నడరించె ఘనభూధరాభదేహముల - నెడలేక యుండ ననేకమార్గణము
 లటులేసి “తెలిసితి” నని యార్చికొనుచుఁ - బటుగతి లంకలోపలి కేగి యంత
 తనసంగరక్రీడ దశకంతుతోడ - వినుతంబుగాఁ జెప్ప విని యతం డుబ్బి
 తనయ ! రమ్మనుచు నందనుఁ గొఁగిలించి - కొని” నాకు నీయట్టికొడుకు గల్గంగఁ
 బగవారిచేనాజిఁ బడినబాంధవుల - పగ నీగఁ గాంచితి బాసె నావగపు ;
 కడిదివీరుఁడు కుంభకర్ణుండు మడిసె ; - నడఁగె మహాబలుం డగుప్రహస్తుండు
 మృతిబొందెఁ ద్రిశిరుండు మేటివీరుండు - హతుఁడయ్యె నతికాయుఁ డాలంబులోను
 నొగి మహాపార్శ్వ మహోదరు ల్వడిరి - తెగిరి నరాంతకదేవాంతకులును
 గుంభకర్ణునిసుతు ఛోరవిక్రములు - కుంభుండు వడియె నికుంభుండు సమసె
 మకరాక్షుఁ డనిలోన మడిసె తోడ్తోన - నకలనిశాచరపై న్యంబు వొలిసె
 అంకఁ గాల్చెను నొకలావగుకోతి - ఇంక నేటికిమాట లివి యెల్లఁ దలఁచి ;

రయమునఁ జనినీవు రామలక్ష్మణుల - భయదసాయకపరంపర లేసి చంపు
రణదక్షఁడవు నీవు రణములోఁ దొల్లి - తృణలీల గెలిచి దేవేందునిఁ గడిమి
నీ వేచి నడచిన నిఖిలలోకములు భావించి - నప్పుడె భస్మమై పోవు ;

—: ఇంద్రజిత్తు హోమమునుచేసి శస్త్రసమేతముగా రథమును బడయుట:—

నరు లెంతవారు ? వానరు లెంతవారు ? - పరికింప నీ కని పల్కి పీడ్కొలుప
నెలమితోడన పురోహితునిఁ దోడ్కొనుచు - బొలుపారఁగా రణభూమి కేతెంచి 5150
చెన్నొంద హోమంబు సేయంగఁ బూని - యున్నంతఁ బరిచారు లొగి వేగమునను
బరఁగంగ నరిసి కపాలపత్రికలు - సొరిది నుక్కున నయినస్సుక్కువంబులును
శస్త్రంబులును దాటి సమిధలు రక్త - వస్త్రగంధాదులు వరుసఁ దెచ్చుటయు
రక్తాంబరంబులు రక్తమాల్యములు - రక్తగంధంబును రయ మొప్ప నతఁడు
ధరియించి మారణ తంత్రమార్గమునఁ - బరువడిఁ దోమర ప్రాసఖడ్గములు
సరిపరిధులు వెట్టి సప్రాణకృష్ణ - హరిణంబు మెడ యస్థి యది పుచ్చుకొనుచు
నక్తంచరాధీశు నందనుం డెలమి - యుక్తక్రమంబున హోమంబు సేయఁ
దనరిన ధూమప్రదక్షిణశిఖల - ననలుండు వెలుఁగుచు నాహుతు ల్గొనియె
జయనిమిత్తంబులు చాలఁ గన్నొనుచు - జయశీలుఁ డానిశాచరవీరుఁ డలరి
నియతిహోమము దీర్చి నిరుపమం బైన - హయచతుష్టయముతో నతిఘోరలీల 5160
నురుతరబాణాసనోజ్జ్వలం బగుచు - నురుచిరాలంకార శోభితం బగుచు
సరినొప్పుసింహార్ధచంద్రచిహ్నముల - బరఁగుచు వైడూర్యభాసురం బయిన
పడగచే నమరుచు బ్రహ్మాస్త్రరక్ష - నడరుచు నని నదృశ్యం బయియుండు
నట్టి యారథ మెక్కి యనికి నేగుచును - గట్టల్కఁబల్కె రాక్షసు లెల్ల వినఁగ
“మిథ్యాతపస్సుల మీటి సంగ్రామ - రథ్యఁ గూలుతు నేఁడు రామలక్ష్మణుల ;
పగ దీర్చి మాతండ్రిఁ బజ్జికంధరుని - విగతశోకునిఁ జేసి విజయ మేనిత్తు ;
భానునందనముఖప్లవగవల్లభుల - నే నేఁడు సమయింతు నిమిషమాత్రమున ;
మఱియుఁ దక్కినయట్టిమర్కటోత్తముల - నెఱయంగఁ జంపుదు నేఁడాజిలోన
“దెగువతో” ననుచు నదృశ్యుడై యచట - నొగి రాక్షసుల నేయుచున్న రాఘవులఁ
బొడఁగని భీకరభ్రుకుటియై విల్లు - వడినెక్కువెట్టి దుర్వారవేగమునఁ 5170

బ్రశయకాలమునాఁడు బలువృష్టి గురియు - జలదంబు విధమున శరవృష్టి గురిపె ;
గగనంబు నిండ నాఘనులు రాఘవులు - నొగి నేసి రలుకమై నుగ్రబాణములు
అమరారి యవి ద్రుంచి యమ్ములసోనఁ - దిమిరంబు వరగించె దిక్కులం దపుడు ;
వృథుచండకోదండభీకరధ్వనియు - రథనేమిరవమును రథతురంగములు
గౌరిజల మ్రోతయు గుణమునిస్వనము - నరుదార జనియించు నతని రూపంబు
వినఁ గానఁబడకుండ విస్తయం బంది - ఘనవీధిఁ బరికింపఁ గ్రమ్ముట నతఁడు

అఖిలాంబకంబుల నాదాశరథుల - నిఖిలావయవములు నిండ నేయుటయు
 నాఖరకరకులుం డారాఘవేంద్రుఁ - డాఖరసూదనుం డపుడు కోపించి,
 వాఁ డేయుమార్గజావళు లెందు వచ్చు - వాఁడిభల్లములందు వడి నేసి యేసి
 యాబాణజాలంబు లందందఁ దునుమ - నాబాహుబలశాలి యగు నింద్రజిత్తు 5180
 బహుముఖంబులఁ దేరుఁ బటపుచు నేసె - బహుశరంబుల నంతఁ బార్థివసుతులు
 కమియఁ బూచిన కింశుకంబులతోడి - సమత నొప్పిరి శరక్షతయుతాంగముల
 కరముగ్ర మైనట్టి కాలమేఘంబు - కరణి నొప్పిన తనఘనశరీరంబు
 తెలియకుండఁగ యామృదిక్కుననుండి - పలికె నయ్యింద్రారి పార్థివేశ్వరుల
 “ఎక్కడఁ బోయెద ? రెండుడాఁగెదరు ? - చిక్కితి రిట మిమ్ముఁ జేరి కావంగ
 దిక్కెవ్వ రిలమీఁద ? దివిజులటన్నఁ - జుక్కవా ల్నావంకఁ జూడనోడుదురు ;
 బిక్కక్రోతుల నమ్మి బవరమ్మనకును - మొక్కలమ్మన వచ్చి మోసపోయితిరి ;
 పటుతరం బైన నాబాణాగ్నిశిఖలఁ - బెటపెటఁ బ్రేలక ప్రిదిలి పోఁగలరె ?
 యావిభీషణునివాక్యములె నిక్కువము - గా విని నాశక్తిఁ గానలేరైతి ;
 రిదె మిమ్ముఁ దెగటార్చి యేచి యీప్రాదె - కదలి యయోధ్యలోఁ గలవారి నెల్లఁ 5190
 బరిమార్చి మించి యాభరతశత్రుఘ్ను - లిరువుర జంపి నే నేతెంతు” ననినఁ
 గడు వెఱఁగందిరి కపులు నాకపులు ; - నడరుకోపంబున నాయంద్రజిత్తు
 పడమటఁ దనపేరు పంతంబు లాడుఁ - దడయ కుదీచిన ధనువు మ్రోయించు
 ధీరుఁడై యటఁ దూర్పుదిక్కుననుండి - ఘోరంపుశరవృష్టి గురియించు మఱియు
 దక్షిణంబున కేగి ధరణి గ్రక్కదల - నక్షిణశక్తిచే నడరి పెల్లార్చు
 నిబ్బంగిఁ దిరుగు చనేకమార్గముల - నబ్బానుసూన్వాదు లరుదంది చూడ
 శరములవింటితో సంధించుకొనుచుఁ - బరువడి వాఁ డేయుబాణజాలములు
 జనపతు ల్త్రుంతురు చటులాంబకముల - ననిమిషు లప్పు డత్యాశ్చర్య మంద
 అప్పుడు శతసంఖ్య లతనిచేఁ గపులు - కుప్పలు కుప్పలై కూలుట చూచి
 సౌమిత్రి కోపించి జనపతి కనియె - “భూమీశ ! వీనిచేఁ బొలిసిరి కపులు ; 5200
 ఇది యేమి ? దేవ ! నీ విట్లారకున్కి - యిదె చూడుమా భువి నెల్లదిక్కులను
 బడి పొల్లుచున్నారు భల్లూకపతులు ; - మడిసి రనేకులు మర్కటేశ్వరులు ;
 జగదీశ ! నిను నమ్మి సకలవానరులు - మిగిలినభక్తితో మేకొని వచ్చి
 తగిలి యాయంద్రారి దారుణాస్త్రముల - నొగిలి నీనామమే నొడువుచున్నారు ;
 పగవాఁడు చేరి నీబల మెల్లఁద్రుంపఁ - దగ దింకఁదెగకున్నఁ ద్రైలోక్యనాథ :
 పగదగ న్గల్గి నీబాణజాలములు - గగనంబు దిక్కులు గలయంగ నిండి
 నిండినభక్తితో నిజదివ్యతనువు - లొండొంట ధరియించి యున్నవి వానిఁ
 గైకొమ్ము రిపుఁ జంపు కమలాస్తవంశ ! - నీ కెదురై పోర నేర్తురే రిపులు ?

ఇంతశాంతము దగునే నృపులకును ? - జింతింప వేల విచిత్రంబుగాఁగఁ ?
 బరఁగిన నీబాహుబలపరాక్రమము - తరుణార్కసమతేజః తలపోయ వకట : 5210
 యీనిశాచరకోటి నీయింద్రజిత్తు - నేన చంపెద దేవ ! నీమహత్వమున
 నిటమీద బ్రహ్మాస్త్ర మేఁబ్రయోగించి - కుటీలరాక్షసకోటికుల మెల్ల నడఁతు ;”
 అనవుడు రఘురాముఁ డనుజుని కనియె - “వినుము లక్షణ ! యొకవీనికై పూని
 చనునె పల్వరఁ జంప ? సంగ్రామమునకుఁ - జనుదేని వారల సమయింప నగునె ?
 యనిమిషబ్రహ్మరుద్రాదులచేత - ననిఁ జావఁ డితఁ డని యబ్జజుం డీడిన
 వరము చెల్లింపంగ వలసియే వీని - నిరవొందఁ గాచితి నిఁక నుండె నేని ?
 వీనిఁ జంపఁగఁజాలు వీరవానరుల - నేను బంచిన వారె హింసింతు రితని ;
 నటుగాక తక్కిన నమ్మేఘనాదుఁ - డట నింద్రలోకంబునందు డాఁగినను,
 నట బ్రహ్మలోకంబునందు డాఁగినను - నట రుద్రలోకంబునందు డాఁగినను,
 ధరణి దూరిన రసాతలముఁ జొచ్చినను - శరధిలో మునిగిన జముఁడు గాచినను
 దనతాత యగు, ధాత తనవెన్కఁబెట్టు - కొనిన నేఁ బోనీను ఘోరాజిఁ ద్రుంతు ;”
 నని పల్క రఘురామునలుక వాఁ డెఱిగి - యని సేయనొల్లక యాలంకఁ జొచ్చి,
 ఘోరనిశాచరకోటితోఁ బోయి - యారావణునితోడ ననెనింద్రజిత్తు.

“కట్టల్కఁ గపులను గయ్యంబునందు - నెట్టన నేసితి నేలపైఁ గూల
 మనుజుల నిద్దఱ మానము ల్గొంటి” - ననవుడు రావణుం డతనిఁ గోపించి
 “యిదియేమిపోకయా ? యిది యేమిరాక ? - యిదియేమి సేతగా నెన్నిచెప్పెదవు :
 ఒకపటియును జంప కూరక వచ్చి - ప్రకటించె “దందఱు వడి”రని నీవు ;
 నీవేచి నడఁచిన నిఖిలలోకములు - భావింప నప్పుడే భస్మమై పోవు ;
 నదిగాన నిది యొక్క యధిక మటంచుఁ - దుదిఁ దలంపకుము సంతోషగబుగాక
 మగఁటిమి రామలక్ష్మణుల వావరులఁ - దెగటార్చి కాని నాదెస కేగుదేకు :” 5230
 మనవుడు “నాఁ గాక” యని యింద్రజిత్తు - దనుజేంద్రు వీడ్కొని తనమదిలోన
 “నతికాయకుంభకర్ణాదిదై తేయ - పతులెల్ల మడిసి రిబ్బంగి నుగ్రాజిఁ
 గాన నారామలక్ష్మణుల నేరీతి - నైనను గెల్చెద ” నని నిశ్చయించి
 సీతచందము గాఁగఁ జెలువొంద నొక్క - నాతినిఁ దనమాయ నాకేశవై రి

—: ఇంద్రజిత్తు మాయాసీతను దెచ్చి తలఁ దఱుఁగుట :—

యటఁ జేసి పీఠి మాయాసీతఁ గొనుచుఁ - బటుబలసహితుడై పడమట వెడలె
 వానికిఁ గాక యావానరు లెల్ల - నానాముఖంబుల నలికి పాటుటయు
 హనుమంతుఁ డపుడు మహాశైలశృంగ - మనువారగాఁ బట్టి యసుర మార్కొనఁగ
 నరుదార నడచుచో నలయింద్రజిత్తు - నరదంబుమీద మాయాసీతఁ జూచె ;
 వెక్కసంబుగ రామవిరహానలంబు - నిక్కిన నాహార నిద్రలు దొరఁగి

కడలేని వగఁబొంది గతిఁ గానఁబడక - వెడలునిట్టూర్పుల వెలవెలఁ బాటి 5240
 కడుఁ గృశంబగుమేను కమలవత్తముల - నొడుచులోచనముల నొలుకుబాష్పముల
 జడగట్టి సీమంత సరణిఁ జిక్కొదవి - యడగొని మలినంబు లగుశిరోజములు
 ధరణిరజోలి ప్తతనుతరాంగములు - గరము విన్ననిమోము కరపల్లవంబు
 గదిసినచెక్కు నై గాలిచేఁ జాల - గదలెడులతవోలెఁ గంపించుచున్న
 యామహీసుతఁ జూచి “యకట ! వీఁడింక - నేమిసేయునొ రామహృదయవల్లభను ?
 నీదీనదశ నాకు నీక్షింప వలసె - హృదైవమా !” యని హనుమంతుఁ డడరి
 ఘోరవానరవీరకోటితో నడువ - దారుణాకృతిఁ బేర్చి తనమీఁద ననికి
 వడుచుచో నవ్వాయునందనుఁ గాంచి - కడుఁగ్రూరుడై దశకంఠనందనుఁడు
 “ఇది యేల వచ్చెఁ దానీసేనతోడ - ఇదె చూడరా సీత ? యీసీతకొఱకు
 నలజడి వడియెద రటుఁగాన దీనిఁ - దలఁ ద్రెవ్వనేసెదఁ దవిలి యే” ననుచుఁ 5250
 గలఁగి శార్దూలంబుకడ నున్నహరిణి - పొలుపున నయనాంబుపూరంబు లొలుక
 “హారామ ! హారామ ! యనునార్తరవము - లారంగఁజేయు మాయాసీత నొడిసి
 తలవెండ్రుకలు వట్టి దట్టించి యీడ్వ - నలగి యాదైత్యుతో ననియె వాయుజుఁడు.
 “తగునె ? దురాత్తక ! దనుజుండవైన - నగుదుఁగా ! కేము నీ వావిశ్రవసుని
 మనుమఁడ విబ్భంగి మనుకులేశ్వరుని - వనితముందలఁ బట్టి వారక తిగువ”
 ననవుడుఁ గరవాల మంకించి యసుర - దనరుమాయాసీత తలఁ ద్రెవ్వనేసెఁ,
 “జను మింకరామలక్ష్మణులకుఁ జెప్పు” - మన భిన్నుడై యుండె ననిలనందనుఁడు.
 వసుధాతలంబున వడినెత్తురొల్క - నసిధారఁదెగియున్న యాసీతఁ జూపి
 హనుమంతుతో ననె నాయుంధ్రజిత్తు - “వనచరోత్తమ ! రామువనిత నీసీత
 ఘనతరంబైన నాకరవాలమునను - దునిమితి ; మీరణోద్యోగంబు లింకఁ 5260
 జిక్కెఁ బొ” మ్మంచు విజృంభించి పలికి - దిక్కుంభికర్ణము ల్లిశలును బగుల
 సంహారఘనఘన స్తనితమో యనఁగ - సింహనాదము సేయఁ జిత్తము ల్లలఁగి
 యప్పుడు రణములో నాయుంధ్రజిత్తుఁ - దప్పక కనుఁగొని తనరినభీతి
 వనచరులార్వంగ వాయునందనుఁడు - కనుఁగొని పలికె “నోకపివీరులార !
 సమరవిక్రమములు చాలించి పాట - సమయమే వినరొకో సమరధర్మంబు ?
 దలఁప బంధులకెల్లఁ దలవంపు గాఁగఁ - గలనఁ బాటుటకంటె కష్టంబు గలదె ?
 వడఁచెద నే మున్ను ననుఁ గూడి మీరు - కడిమి వాటింతురు గా !” కంచుఁ బలుక,
 నందఱు తరువులు నద్రిశృంగములు - నందంద కయికొని హనుమంతుఁ గూడి
 రయమున నార్చుచు రాక్షససేన - పయి వైచి, రంత నాపవమానసుతుఁడు
 చలమున నొకమహాశైల మంకించి - యలుకతో వైవంగ నానిశాచరుని 5270
 పారథి రథ మౌలఁ జనఁదోల నదియు - దారుణధ్వనితోడ ధర క్రుంగఁబడియె.

ఆలోన వెండియు నగచరు ల్తరులు - శైలశృంగములు రాక్షసులపై వైవఁ
దనసేన విఱిగిన దశకంఠసుతుఁడు - కనుగొని కోపించి కపియాధపతులఁ
బటుశూలముద్గరప్రాసఱ్ఱములఁ - జటులవేగంబున సమయించె ; నపుడు
మారుతాత్మజుఁడును మదిలోనఁ గినిసి - ఘోరవిక్రమకళాకుశలుడై పేర్చి
కడిమిచేఁ గవియు రాక్షసులరూ పడఁచి - వడి శిలాతరుఘోరవర్షముల్ గురిసి
యానిశాచరసేన నవలీలఁ దోలి - వానరావలిఁ జూచి వాయునందనుఁడు
“వనచరపతులార ! వసుధేశుదేవి-దనుజాధముఁడు జంపెఁ; దప్పెఁ గార్యంబు;
సమర మేటికి నింక ? జనకజవార్త - కమలాప్తకులున కొక్కట నెఱిగింప
నరుగుదఁ మటమీఁద నారాముఁ డెద్ది - వెర వానతిచ్చు నావిధము సేయుదము 5280
మీరందఱును సంభ్రమింపక యుండుఁ - డీరాక్షసుఁడు క్రూరుఁ డేమటవలదు”
అని యటు మగిడిన హనుమంతుఁ జూచి - తగ మది నప్పు డద్దశకంఠసుతుఁడు
“ఈమహాబలుఁ డేగె నిటమీఁదఁ దనకు-హోమవిష్ణుముసేయ నోప రెవ్వరును;”

—: ఇంద్రజిత్తు నికుంభిళయాగము సేయుట :—

అని నికుంభిళ కేగి యచట నిశాటుఁ - డెనసిననిష్ఠతో నేపు దీపింపఁ
గల్గు నెత్తురు పాలు ఘనకచ్చపముల - బల్లుల బిల్లుల బలునర్పములను
గారుకోళ్ళను మంచిగంధంబు తేనె - నారికేళంబుల నల్ల నికోళ్ళ
సూకరంబుల మఱి సొరిది కేళములఁ - గాకులఁ దెల్లని గార్దభంబులను
గాతెనుపోతుల ఘనమేషములను - నాటు నాలుగు రెండు నటువదికరులఁ
గొండగొట్టెలు వేయి కోటులలక్ష - మండుకములఁ గోటి మాణిక్యములను
ముత్యంపుఁజిప్పలు మూఁడర్బుదములఁ - గాత్యాయనీదేవికడ నిష్ఠ నిలిపి 5290
మనమున నిగమనమంత్రపూతముగ - ననలుని రుధిరమాంసాదులఁ దనిపి
హోమంబు సేయుచు నుండె నయ్యెడను - రాముండు పడమటిరభస మంతయును
విని జాంబవంతుని వేగంబు పిలిచి - వినవచ్చెఁ బడమట విపులఘోషంబు
హనుమంతునకు నెట్టి యని యైనయదియో ? - ఘన మైనయట్టి యాకలకలం బరయఁ
జనుము రయంబున పై న్యంబుతోడ - ననిన ఋక్షేశ్వరుం డతిశీఘ్రవృత్తి
బలువిడి భల్లూకబలములు దన్ను - గొలిచి యప్పుడు నూటుకోటులు రాఁగ
వడిగొని పశ్చిమద్వారంబుదెసకు - నడుచుచోఁ గనియె నన్నడుమ వాయుజుని
పోయుజుండును జాంబవంతునితోడ - నాయింద్రజిత్తుసేఁ తంతయుఁ జెప్పి ;
“యావార్త రామున కెఱిగించి వత్తు - నే వచ్చునందాఁక నే నున్నయెడను
గాచి యావాకిటఁ గదలక యుండు - మేచినపగవాని నేమటవలదు;” 5300
అవి వంచి వచ్చుచో ననతిదూరమున - హనుమంతుఁ బొడగని యారాఘవుండు
“ఇతన్నిముఖస్థితి నేమొకో ? కార్య - గతిదోచుచున్నది ; కనుఁగొన నిపుడు

ఇది యేతెటం" గని యిచ్చఁ జింతింపఁ - గదిసి వాయుజుఁడు రాఘవునకు మ్రొక్కి.

“దేవ! యే మెల్లను దెంపుమై దాన - వావలితోడఁ గయ్య మైనరింప
మాముందటనె తెచ్చి మది శంకలేక - భూమిజతలఁ ద్రెంచెఁ బొరి నింద్రజిత్తు;

అవాకిటికిని ఋషిధీశుఁ బెట్టి - యీవార్త చెప్పంగ నేను వచ్చితిని;

అనువార్త చెవులలో నడరక మున్నె - ఘనవాతనిహతి వృక్షంబును బోలె

నతులశోకాగ్నియు నడరి దహింప - ధృతిదూలి రవికులాధిపుఁడు మూర్ఛిల్లి;

యవనిపైఁ బడియున్న నతిభీతి నొంది - ప్లవగవల్లభు లెల్లఁ బటుశోకులై రి;

కైకొని యపుడు లక్ష్మణుఁ డన్నతొడల - పైకి రాఁ దిగిచి సంభ్రమచిత్తుఁ డగుచు

“నక్కటా! రామ! నీయట్టియు త్తమున - కిక్కళంకము పుట్టెనే యిట్టిచోటఁ

దలపోయఁగా “మేలు ధర్మంబునందుఁ - గల” దనుమాట నిక్కము గాకపోయె;

నదియె నిక్కం బైన నకట! నీయట్టి - నదయచిత్తున కేల సంతాప మొవవు;

నీచేత రావణునికిఁ జావులేక - యీచందమున నుండ నేటికి వచ్చు?

జానకి కేల యీచావు సిద్ధించుఁ? - గాన ధర్మముకంటె ఘన మధర్మంబు

త్యాజ్యంబు గాదని తలపోయ కట్టి - రాజ్యంబు విడిచి యరణ్యంబులందుఁ

దిరుగ వచ్చితి; మటుఁ దిరిగెడుమనకుఁ - బురుషార్థములు సిద్ధి వొందునే? యధిప!

అవసీశ! “నిర్ధను లగువారుసేయు - వివిధయత్నంబులు వెస నిదాఘముల

నడరెడునెలయేరు లడఁగిన భంగిఁ - జెడిపోవు” నని బుధు ల్చెప్పంగ వినమె?

ధనము లార్జించిన ధర్మకామాదు - లనుపమస్థితితోడ నధిప! సిద్ధించు; 5320

ఎసఁగంగ నర్థంబు లెవ్వని కొదవు - వసుధ వానికి నెల్లవారు చుట్టములు

అర్థంబు గలవాడె యరయంగఁ బురుషుఁ - డర్థంబు గలవాడె యధికుండు జగతి;

అర్థంబె విద్యయు; నర్థంబె నేర్పు - నర్థంబె కీర్తియు; నర్థంబె పెంపు;

అర్థంబె బలమును; నర్థంబె కులము; - నర్థంబె బలగంబు; నర్థంబె గుణము

అర్థంబె శీలంబు; నర్థంబె ప్రాణ; - మర్థంబె పుణ్యంబు; నర్థంబె భూమి;

అర్థంబె రూపును; నర్థంబె నీతి; - యర్థంబె వ్యాతియు; నర్థంబె భూతి;

అర్థంబె గతియును; నర్థంబె మతియు; - నర్థంబయెటుకయు; నర్థంబె సుఖము;

అర్థంబు కావున నఖిలకామ్యములు - నర్థసంపన్నున కరచేతి వరయ;

అధికులు వేదవేదాంగపారగులు - బుధులు దూర్వంబులఁ బూతాక్షతముల

నర్థంబు గలవాని నమరఁ బూజింతు - రర్థి మోక్షార్థులై యడవుల నుండు; 5330

మునిపుంగవులు కందమూలంబు లిచ్చి - ధనవంతు లగువారి దర్శింతు రెలమి;

బాయక మంగళ పాఠకానీక - గాయకకులములు కలవారిఁ బొగడు

ఉన్నతకుచములు సురునితంబములు - నన్నువనడుములు నలసయానములు

బింబోష్ఠములు చంద్రబింబాననములు - నంబుజలలితంబు లగు లోచనములు

రోలంబకులనీల రుచిరధమ్నిల్ల - లీలాలకంబులు లేతసిగ్గులును
 ఒయ్యన నవ్వుట నోరచూపులును - దియ్యమాటలు గాము దీమంబు లనఁగ
 నెలయించునేర్పులు నెలజవ్వనములు - గలకాంత లర్థంబు గలవృద్ధు నైన
 మనమారఁ గొలుతురు మహితభోగేచ్ఛ - ధనహీను నొల్లరు దర్పకు నైన
 లేమియే నరకంబు ; లేమియే రుద్ర - భూమియు ; లేమియే భూరిశోకంబు ;
 లేమియే రోగంబు ; లేమియే మృతియు ; - లేమియే పాపంబు ; లేమియే జరయు ;
 లేమియే కష్టంబు ; లేమియే కరువు ; - లేమియే దైన్యంబు ; లేమియే వగవు ;
 లేమియే సకల మాలిన్యంబు దలఁప ; - లేమియే సర్వంబు ; లేమి గావునను
 అచ్చెరువుగ రాజ్య మంతయు విడిచి - వచ్చినప్పుడ కాదె వచ్చె నాపదలు ?
 జానకిమరణంబు సైరింపఁ జాల - మానవలోకేశ : మార్గణావళుల
 వినువ కాసుర బలాన్వితముగా లంక - మసలక నింక భస్మంబు చేసెదను ;”
 అని లక్ష్మణుఁడు పల్క నావిభీషణుఁడు - దనమది నూహించి ధరణీశు కనియె.
 “నాయింద్రజిత్తుమాయయె కాని సీత - కేయపాయంబును నిటుఁగాదు వినుము.

—: విభీషణుఁ డింద్రజిత్తునిమాయ శ్రీరాములతోఁ జెప్పట :—
 ఖలుఁ డై నయాప జ్ఞికంతుండు దలఁచు-తలఁపు నేఁ నెఱుఁగుదు త్రైలోక్యనాథ ?
 జానకి నొప్పింపు జనపతి కనుచు - నేనెన్ని చెప్పిన హితవుగాఁ గొనఁడు ;
 జనకనందన నేల చంపించు నతఁడు - మనుజేశ : యిది వాని మాయ గావలయు ;
 అట్టిది యైన నోయవనీశవర్య : - నెట్టనఁ బొలియవే నిఖిలలోకములు ?
 ఇది బొంకు ; చింతింప నేల ? యాసీతఁ - బదిలంబుగాఁ జూచి ప్రతివార్త దెత్తు !”
 నని రాముననుమతి నవ్వీభీషణుఁడు - దనరూప మంతయు దాఁచి వేగమున
 నలిరూపుఁ గైకొని యసురేశువనము - తలఁకకఁ జొచ్చి సీతను గాంచి మరలి
 వచ్చి యారామభూవరునకు మ్రొక్కి - యచ్చపుభక్తితో నంతయుఁ జెప్ప ;
 విని “విభీషణ ! యిట్టి విధ మేల సేసె? - నని లోన నింద్రజిత్తుని రాముఁ డడుగఁ
 దనుజుఁ డాసురహోమ తాత్పర్యబుద్ధిఁ - జనుటకునై యిట్టి చందంబు చేసె,
 హనుమంతుఁడాదిగా నగచరకోటి - మనములుగలఁచియిమ్మాడ్కిఁబుత్తెంచి
 “తనహోమవిఘ్నంబు తగఁజేయువార - లనయంబు లే రింక” నని నికుంభిశకు
 నరిగినవాఁడు వాఁ డచట హోమంబు - పరిసమాప్తము గాఁగఁ బటునిష్ఠ నేఁడు5360
 దనహోమమంత్ర మింతయుఁ జిక్కకుండ ; - మనుయుక్తి నవధానమతిఁ జేసెనేని ?
 దేవదానవు లైన దృష్టించి నిలిచి - యావీరవరు నెవ్వ రని గెల్వలేరు ;
 అటుగాన సీలోన నసుర వ్రేలిమికిఁ - బటుగతి విఘ్న మాపాదింపవలయుఁ
 జనియెద నేనిదె సైన్యంబుతోడ - మనుజేశ : పంపు లక్ష్మణుఁ డోడు మాకు
 సౌమిత్రి యవ్వీరుఁ జండకాండముల - భూమిపైఁ బడనేసి పొలియింపఁగలఁడు ;

నేఁ డింద్రజిత్తును నీతమ్ముఁ దొడుచు - వాఁడు నికుంభిశావనములోపలను
దపము గైకొన్నాఁడు దశకంఠసుతుఁడు - తపము నిండక మున్న దండింపకున్న
బ్రహ్మ మెప్పించి యాపరమేష్ఠివలన - బ్రహ్మశిరం బను బాణంబు విల్లు
కవచంబు ఖడ్గంబు కవదొన ల్పటియు - నవిరళమంత్రపూతాస్త్రము ల్వడసి
కామగాశ్వంబును గమనీయకేతు - భీమంబు మారుతస్థితవేగంబు

5370

నగురథం బాయగ్నియందు వెల్వడిన - దగ నారథంబెక్కి ధను వందెనేని ;

నావాసవారాతి నాలంబులోన - దేవాసురాదులు దృష్టింపలేరు ;

వానికి నిమ్మల వరమిచ్చునప్పు - డానీరజాసనుం డతని వీక్షించి,

“నీవు నికుంభిశ నెఱచుహోమంబు - గావించి తేని ? నేగతి నజేయుఁడవు :

కావించుహోమంబు గడ మగునేని - రావణసుత ! నీవు రణములోపలను

బిగతుచేఁ జ” త్తని పల్కినవాఁడు - జగదీశ ! యటుగాన సమరయత్నంబు

సేయించి నేఁడింద్రజిత్తుఁ జంపింపు - మాయావి యగు వీఁడు మడిసినఁ జాలు ;

నమరకంటకుఁ డగు నద్దశాననుఁడు - సమరంబులో మున్నె చచ్చిన వాఁడు”

అని పల్కి రఘురాముఁ డపుడనుజన్తుఁగనుఁగొని “యనఘాత్త ! ఘనుఁ డింద్రజిత్తు
ఘనతిరోహితతిగ్గకరుభంగి నింగి - ఘనమాయఁ దనగతి గానరాకుండఁ 5380

జరియించు నవ్వీరు శక్రాదిసురులు - దురమునఁ గడిమిమైఁ దొడరంగ లేరు

హోమమధ్యంబున నుగ్రరాక్షసుని - సౌమిత్రి ! నీవేగి సమయింపు వేగ

పటుతరభల్లూకబలముతోఁ గూడి - చటులవిక్రముఁ డైన జాంబవంతుండు

హనుమంతుఁడును దోడు నరుగుదెంచెదరు ; - ఘనతరవిజయవిక్రమధురన్దరుఁడు

ఇమ్మంత్రవరులతో నివ్వీభీషణుఁడు - నెమ్మి నయ్యాగంబు నీకుఁ జూపెడిని ;”

అని పల్కి రఘురాముఁ డనుజాతునకును - వనధి యిచ్చినయట్టి వజ్రవర్తమ్ము

ఘనతరఖడ్గంబు కవదొన ల్విల్లుఁ - బెనుపొందఁగా నిచ్చి ప్రీతితో మఱియు

వరభూషణంబులు వరుసగా నిచ్చి - యరు డైనపేర్తి నిట్లనుచు దీవించె.

“అవిశంబుజయము శ్రీహరి యొనఁగూర్చు ; - ఘనతరకుభముశంకరుఁ డిచ్చునజుఁడు

నీకాయువు ఘటించు ; నిఖిలదేవతలు - గైకొని దిశలందుఁ గాతురు నిన్ను ; 5390

అనియందు ననయందు నభిరక్షణంబు - దనరఁ జేయుదురు ముందఱ వెన్నసీకు :”

అనవుడు లక్ష్మణుం డప్పు డుప్పొంగి - ధను వందుకొని తనుత్రాణంబుఁ దొడిగి

కవదొన ల్దరియించి ఖడ్గంబు దాల్చి - వివిధభూషణముల విలసితుం డగుచు

నారాముఁ గనుఁగొని యతిభక్తి మ్రొక్కి - ధీరవాక్యంబులఁ దెఱ గొప్పఁ బలికె ;

“నలినాకరములోన నలి మరాళములు - కలఁగొనఁ బడునట్టి గతి గానఁబడఁగ

నాతెల్లగరులబాణము లింద్రజిత్తు - వేతూరి చని నేఁడు వెస లంకపడును ;

విపులతూలస్తోమ విధమున దాని - నృపవీర విశిఖాగ్ని నీలు చేపెదను ;”

అని యథోచితభంగి నారామచంద్రు - మనమార వీడ్కొని మహితతేజమున

—: లక్ష్మణుఁడు యుద్ధమునకు వెడలుట :—

గరుడుని నెక్కిన కమలాక్షపగిది - గరువలి సుతు నెక్కి కరమొప్ప మిగిలి
 పంబి గోలాంగూల బలములు గొల్వ - జాంబవదాదులు చనుదేరఁ గదలి 5400
 బలువిడి నటకు ముప్పదియోజనములు - గలనికుంభిశ కేగి ఘనతరంబుగను
 నురుమదేభంబులు నుత్తమాశ్వములు - నరిది రథంబులు నలరు కాల్పలము
 స్తోమమైనవనంబు చుట్టును గాచి - భీమమై యెందు నభేద్యమై తనరి
 బలము లన్నియు నల బల మెల్ల నుడిగి - యలలు లేనట్టి యాయంబుధికరణి
 నున్న రాక్షససేన నొప్పారఁ జూచి - సన్నతశస్త్రాస్త్రసన్నద్ధుఁ డైన
 సౌమిత్రితో విభీషణుఁ డిట్టులనియె - “నీమహానైన్యంబు నిఘపరంపరల
 నెడల నేసినఁ గాని యింద్రురి మనకు - బొడగానరాఁడు నీభూరిబాణములఁ
 దూలింపు మీసేనఁ దొలితొలి పిదప - హాలాహలాభీల మైన శరాలి
 దొరకొన్నహోమంబు తుదిముట్టకుండ - దురితాత్ముఁ డగువానిఁ ద్రుంపుమువేగ”
 అనవుడు సౌమిత్రి యత్యుదగ్రతను - గనుఁగొనలం దగ్నికణములు దొరఁగఁ 5410
 బలుతెఱంగుల బాణపజ్జులు వఱపె - నలఘుబలోదగ్రులై పెల్లు రేఁగి
 తరుచరాధిపులును దరులును గిరులు - పొరిఁబొరి వైచి రప్పుడు సొంపుమిగిలి
 అసురులు నత్యుగ్రులై వనచరుల - వెనఁ బరిఘంబుల విసరివైచియును
 గదలచే మోఁదియుఁ గరవాలములను - విదళించియును బహువిధములఁ గడఁగి
 మఱియును దక్కిన మహితశస్త్రముల - నురక నొప్పించిరి యుగ్రత నిట్లు
 మార్పడ నసురుల మర్కటేశ్వరుల - యార్పుల నాలంక యట్టిట్లుఁ బడఁగ
 అంతఁ బోవక రాక్షసావలిఁ దఱిమి - యెంతయుఁ గడఁక ననేకశస్త్రములఁ
 గపుల నొప్పింపంగఁ గపులును గవిసి - కుపితులై రాక్షసకోట నొప్పింప
 విఱిగి రాక్షసు లెల్ల వెన నింద్రజిత్తు - మఱుఁగున కరిగిరి మతమెల్లఁ దక్కి
 ఆలోన నొక్కొక్క యాహుతిఁ బట్టి - యాలోలకీల మహావహ్ని కసుర 5420
 పరఁగంగ నిన్నూటపదియాహుతులకు - దొరకొని యొకనూటతొమ్మిది వేల్చి
 కడమయాహుతులు నాకైవడిఁ బట్టి - విడువక నిష్ఠతో వ్రేల్చుచు నుండి
 యురుతరసత్త్వలై యుగ్రతఁ బేర్చి - ధరణి గంపింప నత్తరుచరవరులు
 బలువడి నేతెంచి పై నార్చుటయును - గలుషతఁ జిత్తంబు గలఁగినఁ జేతి
 యాహుతి యటువైచి యాయంద్రజిత్తు - నాహవోన్ముఖుఁడు మహారోష మెత్తి
 కన్నుల నిప్పులు గ్రమ్మంగ భీష - ణోన్నతి రథ మెక్కి యుగ్రకార్తుకము
 ధరియించి మించి యుద్ధతి నేగుదెంచి - తరుచరసేనలఁ దఱిమి నొప్పింప
 దనుజేకుతమ్ముండు దనర సౌమిత్రి - గొనిపోయి వన మతిక్రూరుడై చొచ్చి

సమధికం బగు నీలజలదంబ పోలె - గొమరాదుచున్న న్యగ్రోధంబు క్రిందఁ
 దొడఁగి యాయింద్రజిత్తుఁడు సేయఁజేయ - గడమచిక్కినహోమకర్తంబుఁ జూపి
 “సౌమిత్రి : చూచితే సమరంబుకొఱకు - హోమ మిక్కడ దైత్యుఁ డుగ్రతఁ జేసి,
 బలిభూతముల కిచ్చి పావకువలనఁ - గలశక్తిసహితులఁ గడఁగి జయించుఁ
 దొల్లియు నిటుచేసి దుర్త్వదవృత్తి - బల్లిదుఁడై యనిఁ బర్జన్యు గెలిచె ;
 నిప్పుడు నిదె చూడు : మీహోమవహ్ని - నొప్పార వెడలుచునున్నది రథము
 అరుణనేత్రంబుల నరుణకేశముల - నరుణవస్త్రంబుల నరుణమాల్యముల
 జడిగొన్న నల్లని సారథితోడఁ - గడునెఱ నగు తురంగంబులతోడ
 వాఁడు క్రమ్మట వచ్చి వరహోమశక్తి - వేడిమి నెంతయు వెడలించి మించి
 యారథం బెక్కిన నింద్రాదులైన - నారావణాత్మజు నని నోర్వరాదు ;
 కాన నింతటిలోనఁ గడఁగి సౌమిత్రి - వానిని బటుశరవ్రాతంబుచేతఁ
 బొలియింపు” మనుడును బొంగి లక్ష్మణుఁడు - తలఁగక కార్తుకధ్వని చెలంగింపఁ
 గరవాలహస్తుఁడై కవచంబుఁ దొడిగి - యరుదార శిఖివర్జ మగు రథం బెక్కి
 తనరూపు చూపిన దశకంఠసుతునిఁ - గనుఁగొని సౌమిత్రి కడునల్కఁ బల్కె
 “మాయలఁ బనియేమి ? మగవాఁడ వేని - నాయెదుటికి వచ్చి ననుఁ జూతుగాక !
 నిక్కంపులావున నీవు గయ్యమునఁ - జక్క నియ్యము నిన్ను జముఁగూడఁ బాత్తుఁ ;
 గపటంబుఁ గైకొన్న గైకొనకున్నఁ - గపటరాక్షస ! నిన్నుఁ గడతేర్తు వేగ ;
 నెఱసిన కడిమితో నిలువు నాయెదురఁ - గఱకురాక్షస !” యనుకడ నింద్రజిత్తు
 భీలకరాశసంస్థితుఁడై పలికె - “బాలుండవై యిట్టి పంతంబు లేల ?
 లక్ష్మణ ! నిన్ను నాలంబున పీర - లక్ష్మికిఁ బెడఁబాపి లా వెడలించి,
 యసువుల నాదు బాణావలిఁ బెట్టికి - వసుమతిపైఁ గూల్చి వారక వ్రచ్చి
 కాకుల గ్రద్దలఁ గండలఁ దనుప - భీకరాకారతఁ బెంపారువాఁడ ; 5450
 ఉరక నాకట్టిన యురగపాశముల - మఱచితే ? లక్ష్మణ ! మది నింతలోనె”
 అని లక్ష్మణునిఁ బల్కి యట విభీషణునిఁ - గనుఁగొని యింద్రాది కడునల్కఁ బలికెఁ ;
 “బినతండ్రివఁట నీవు ప్రియమార నేను - దనయుండ నా కెగ్గు దలఁపంగఁ దగునె ?
 దుర్త్వతివై కులద్రోహంబు సేయ - ధర్మభూతుక ! నీకుఁ దగవేల కలుగు ?
 ఎడరైన బంధుల నెట్టినీచుఁడును - విడిచి శత్రులఁ బోయి వేడునే శరణు ?
 తగవు దప్పిననైనఁ దనవారిఁ బాసి - పగవారి సేవించి బ్రతుకు పే బ్రతుకు ?
 అనిశాచరనాథుఁ డధికతేజుండు - నీనిఘ్నరోక్షులు నీతిగా వినునె ?
 అన్న కోపించిన నట యింటిమూల - నున్న నేమగు ? నుండ కున్న నే మగును ?
 నీలావుబలిమినే యెల్ల దేవతల - నాలంబులో గెల్చె నాదశాననుఁడు
 హితుఁడవై మర్తము హిత మెఱింగించి - యతనిచేతన చెడు” మన విభీషణుఁడు

“నావర్తనము మేఘనాద : యీ వెలుగు - దీవ్యభాజల్పంబు లేల యియ్యెడను ?
 ఆతండ్రికొడుకై న యవనీతిమతికి - నీతియు ధర్మంబు నీకేల కలుగు ?
 పొసఁగఁ జేపట్టిన భుజగంబు పగిది - వెసఁగ్రూరుఁ డగుబంధు విడువఁగావలయు ;
 పాపాత్ముఁడగునట్టి పజ్జికంధరుఁడు - నాపలుకులు విన్న నాఁడింత లగునె
 పరధనంబులకును బరకాంతలకును - బరితాపములఁ బొందు పాపకర్తులకుఁ
 దగవేల ? మేలేల ? ధర్మంబులేల ? - జగదేకహితమైన చరితంబు లేల ?
 మగ్నమౌ మీమది మదము గర్వంబు - నగ్నులై కాల్పక యవి యేల పోవు ?
 తలకొని యెపుడు నధర్మవర్తనమె - కలిగి వర్తింతురు కడుఁ గ్రొవ్వి మీరు
 సురల బాధింతురు సువ్రతులై న - పరమమునీంద్రులఁ బట్టి చంపుదురు ;
 కావున నాదశకంతునితోడ - నీవును లంకయు నిఖిలబంధువులు

5470

మాన కిచ్చకమాడు మంత్రులుగూడ - సేనలు రాజుచేఁ జెడుట సిద్ధంబు ;
 బుద్ధిఁజూన్యుఁడ వైతి ; స్ఫుటకాలపాశ - బద్ధుండవై ; తేమి పల్కినఁ బల్కు ;
 మిటమీఁద నీమాయ లెక్కవు వినుము - వటముక్తిందికి హోమవాంఛఁ బోరాదు ;
 చనరాదు లంకకు సౌమిత్రిఁ దొడరి - చనవచ్చు నిక వేగ జముపురి” కనఁగఁ
 బ్రథమాద్రిపయివచ్చు బానునిపగిదిఁ - బృథుగాత్మహనుమంతుఁ బెంపారనెక్కి
 యమరిన లక్ష్మణు నావిభీషణుని - సమర్థులగు నగచరుల వీక్షించి

“వీరులై నాబాణవృష్టికి మీరు - సైరించెదరు గాక ! సమరోర్వి నేఁడు
 ఉడుగక నావింట నొదవుబాణాన్ని - యడరి మిమ్మిందఱ నాహుతి గొనును ;
 గరవాలపట్టిన ఘనభిండివాల - శరజాలముల మిమ్ము సమయింతు” ననుచు
 రోదసీకుహరంబు మ్రోయంగ సింహ - నాదంబు సేయుచు నానాశుగముల

5480

వెసనేయుచును బాహువిక్రమస్ఫూర్తి - నెసఁగునాముందఱ నెవ్వండు నిలుచు ?”
 అనవుడు లక్ష్మణుం డాదై త్యుతోడ - “దనుజాధముఁడ ! యీవృథాగర్వ మేల ?
 చేరక యడఁగి మ్రుచ్చిలిపోటువాడుచు - పేరణంబునఁ బాడియే మగతనము ?

—: ఇంద్రజిల్లత్క్షణుల ద్వంద్వయుద్ధము :—

నీమాయలన్నియు నిరసించి నిల్వ - నామార్గణములఁ బ్రాణముల హరింతు ;”
 అనవుడుఁ గోపించి యతఁ డేసె నతని - ఘనకాలసర్పప్రకాండకాండముల
 అవి లక్ష్మణుని గాడి యవ్వల వెడలి - యవనీస్థలము గాడె నద్భుతశక్తి
 మఱియును వాఁడు లక్ష్మణదేవుఁడొదఁ - గరు లాడగాఁ బెక్కుకాండంబు లేయ
 వడి వచ్చి తాకి యవ్వల గ్రుచ్చి పాతె - వెడలు రౌద్రరసంబు వెల్లియపోలె,
 గడుఁబెల్లనెత్తు రంగంబుల వెడల - నడరంగ రాక్షసు లార్చుచునుండ
 జంకెల నట్టహాసములు చేయుచును - లంకేంద్రతనయుఁ డాలక్ష్మణుఁ జేరి, 5490
 “నతనాథసుత ! నేఁడు వన్నాజిఁ గదిసి - బిరుదవై యిటు విజృంభించిన విన్నుఁ

దొలుతఁ గత్తళముఁదుత్తునియలు సేసి - తలత్రుంచి వైచెద బారుణాస్త్రముల
 పెనుపేరి పడియున్న ప్రియసహోదరుని - నినుజూచు రాముఁడు నేడవశ్యమును, ”
 అని పల్క లక్ష్మణుం డన్నిశాచరునిఁ - గనుగొని “యావృథా గర్వ మేమిటికిః
 పలుకులఁ బనియేమి బవరంబులోనఁ - దొలఁగక నాతోడ దొడరుదుగాక !
 మాటలాడక వహ్ని మడియించు మాడ్కి - మాటలాడక నిన్ను మడియింతునిపుడు,
 పని లేని పంతము ల్బలుకంగనేల” - యనుచు నుగ్రాస్త్రంబు లరివోసి తిగిచి
 ఘనతరభీషణాకారుడై పేర్చి - కనుగవఁ గెంజాయ గడలుకొనంగ
 నమరంగఁ గోపించి యర్కదీధితులు - గమియంగ దిక్కులఁ గలయంగఁ బర్వి
 విలయాగ్నికీలల విస్ఫులింగములు - కనుఁగొనఁ దెరలెడు ఘనతరశక్తి 5500
 కలయమ్ము సంధించి కటకు రక్కసుని - యలఘువక్షస్థల మట గాడనేయ
 దానదైత్యుండు రక్తము గ్రక్కిమూర్ఛ - నూని యంతనె తెల్వినొంది పెల్లార్చి
 వాడిమి మిగులఁ దీవ్రంబున నేసె - మూఁడుబాణముల రామునితమ్మునురము
 అప్పుడు ధీరులై యధికరౌద్రముల - నిప్పులు గన్నుల నివ్వటిల్లంగఁ
 జెలగునయ్యద్దట సింహనాదములు - బలువిడిఁ బటతెంచు బాణఘట్టనలు
 మరుగుణస్వనములు నొక్కట నెసఁగ - నరయ మృత్యువునట్టహాసంబువోలె
 వెలసినలావుల విక్రమంబులను - బొలుపులఁ జలముల భూరిరౌద్రముల
 పనిశంబు వెలుఁగు చంద్రార్కులఁ బోలె - దనరుచతుర్దంతదంతల వోలెఁ
 గొమరారుసింగంపుఁగొదమలఁ బోలె - గ్రమ మొప్ప శంఖరకాములఁ బోలె
 నమరఁ ద్రినేత్రాంధకాసురు ల్వోలె - రమణఁ గుమారతారకులును పోలె 5510
 నేపారు వృత్రాసురేంద్రులఁబోలె - రూపింప లయకాలరుద్రులఁబోలెఁ
 బాయనిజయకాంక్ష బలియురై పోర - నాయుద్ధమును నొప్పి రప్పుడు చూడ
 కోపించి కోదండగుణఘోషమెసఁగఁ - జాపరథధ్వజ సహితంబుగాఁగ
 నామేఘనాదుని నంపవర్షమున - సౌమిత్రిముంచిన సైరింప కతఁడు
 ప్రతిసాయకము లేయ బలువిడి ద్రుంచి - వితతంబుగా బాణవృష్టిఁ గప్పుటయు
 ఆయింద్రజితుఁ డప్పు డల వెల్లఁ బొలిసి - యాయస్త్రములకు మాత్రై నయస్త్రములు
 నెరి నేయనేరక నిట్టూర్పు పుచ్చి - తరిగొని చూడ నత్తరి విభీషణుఁడు
 సౌమిత్రిఁ గనుఁగొని “జననాథతనయః - నీమార్గణంబుల నిర్విణ్ణుఁ డగుచు
 దశకంతుసుతుఁ డున్నదశఁ జూడు మింక - దశరథాత్మజః రణస్థలి వీని గెల్వ”
 మనవుడు నుగ్రంబు లైన బాణములు - గొని యంగకము లెల్లఁ గుచ్చి పోనేయ
 నొకముహూర్తము మూర్ఛ నొంది వే తెలిసి - “యకట ముందే వాసవాదుల గెల్చి
 పరికింప దైవంబు ప్రతికూలమైన - నరునకు నిటు నేడు నా కోడవలసెః
 ఘనిలోన రాక్షసు లందఱుఁ బొలిసి - రినవంశజులచేత నిక నేటిబ్రతుకుః”

అనుచుఁ గోపమున నయ్యమరకంటకుఁడు - జననాథసుతుఁ జూచి చలమగ్గరించి
 “నరనాథనందన! నావిక్రమంబు - బరికించి నీవింక బంటవై నిలువు ;”
 మనుచు నేడమ్ముల నతని నొప్పించి - హనుమంతు బదియింట నదరంట నేసి
 వెన విభీషణుమీఁద విశిఖము లాటు - మసలక నిగుడించి మఱి విజృంభించెఁ ;
 గాకుత్స్థతిలకుఁ డాకడిమి గైకొనక - నాకేంద్రరిపుఁ జూచి నవ్వుచుఁ బలికె,
 “నధికుండు పంతంబు లాడకే గెలుచు - నధముండు పంతంబు లాడియు నోడు ;
 ననుచితస్థితి కూరు లగువారు డాఁగ - రనిలోన వంచిండు టదియొక్క గెలుపె ?
 కుటిలయుద్ధము సేయఁ గ్రూరాత్మ నీకు - బటుగతి నిహమును బరము లే” దనుచు
 దినకరకరజాలతీవ్రార్చు లడరఁ - గనకపుంఖంబులు గలుగు బాణములు
 వానిపై నిగుడించి వడి జోడుఁ ద్రెంచి - మేనుచ్చి చనఁగ నమ్మెయి మరు వపుడు
 కాలోగ్ర సర్పంబు కంచుకం బనఁగ - నాలోకనాభీలమై నేలఁబడియె ;
 వాఁడు వెండియు నొక్కవజ్రాంగిఁ దొడిగి - వాఁడిబాణంబుల వడి నేయ నపుడు
 పరువడి నొందారు బాణఘాతముల - నురువడి వెలువడు నురుశోణితముల
 గైరికనిర్ఘ్న రకలితంబు లైన - భూరిభూధరములు పొలుపుఁ గైకొనుచుఁ
 గరవేగశరవేగగతులు నేర్పులును - గరమొప్పఁ బోరుచోఁ గారాకు రాలి
 పూచినకింకుకభూజంబు లొప్పు - నాచందమున నొప్పి రత్రుఘాతముల
 నమరగంధర్వాదు లచ్చెరువంది - సమరంబు చూడ నాసమయంబునందు 5540
 కలభవేష్టితమత్తగజలీల మంత్రి - కలితుఁడై భీకరగతి విభీషణుఁడు
 విలు గుణధ్వని చేసి విపులరోషమున - వెలుఁగుమంటలతోడి విశిఖంబు లేయఁ
 బిడుగులు చఱచిన పృథులభూజముల - వడువున రాక్షసు ల్వసుదపైఁ బడిరి ;
 అనలుండు మొదలుగా నతనిమంత్రులును - ఘనశూలపట్టినఖడ్గఘాతముల
 నెగడి రాక్షసకోటి నేలపైఁ గలిపి - రగచరావలిఁ జూచి యవ్వీభీషణుఁడు
 “ఇంక నీతనిఁ జంపు- డిందఱుఁ బొదివి - లంకేంద్రుల మన్న లా వన్న నితఁడెఁ ;
 అని నీతఁడీల్గిన నాదశాననుఁడు - దనసేనతోఁ గూడఁ దా నీల్గినాఁడు ;
 మును ప్రహస్తుని వజ్రముష్టిఁ బ్రజంఘుఁ - డనువాని సుప్తఘ్నుఁడనువాని మఱియుఁ
 గుంభనికుంభుల ఘోరవిక్రములఁ - గుంభకర్ణుని మహోగ్రుని నతికాయుఁ
 వికటు మహాపార్శ్వ వెలయ ధూమ్రాక్ష - మకరాక్ష రక్తాక్ష మఱి శోణితాక్ష 5550
 యూపాక్షఁ ద్రిశిరు మహోదరు నగ్ని - కోపుని దేవాంతకుని నరాంతకుని
 ఖరు జంబుమాలిని కంపను మఱియుఁ - బరుషవిక్రము లైన పగతురఁ జంపి
 యాహవసాగరం బవలీల దాటి - బాహాబలంబులఁ బరఁగితి ; రింక
 సౌమిత్రికిని మీకు సమయంబు దాటు - డామెయి నింద్రజిత్తనుగోష్పదంబు
 కొడుకుఁ జంపఁగ నాకుఁ గూడదు వీడు - చెడునుపాయము మీకుఁ జెప్పెద వినుముః

హింస గావించిన నెదిరిచేఁ బంచి - హింస పేయించిన నివిరెండు సరియె,
 ఇది రాముకార్యార్థ మిది లోకహితము - నదికాన పాతకం బైనఁ గానిండు ;
 సౌమిత్రిచే నేఁడు చంపింతు వీని - నేమాయలును గొల్వ పిటమీదననఁగ
 జాంబవంతుఁడు ఋక్షసంఘంబుతోడ - నంబరం బగలంగ నార్చి రాక్షసుల
 నగశృంగతరుసింహ నఖదంతములను - బగతుర నవలీలఁ బాల్పడి సౌచ్చి 5560
 నొప్పింపఁ గవులచే నొగిలి రాక్షసులు - నిప్పులు నెదరంగ నెరివారు ఘోర
 పరశుముద్గరశూల పట్టినప్రాస - పరిఘశరాసనపాణులై బెరయఁ
 బొరి సురాసురులకుఁ బోలె నయ్యద్రి - చరనిశాచరులకు సంగ్రామ మయ్యె.
 హనుమంతుఁ డాసమయంబున నలిగి - ఘనులక్ష్యణుని డించి కాలునిపగిది
 నొక్కొక్కవాటున నొక్కొక్కమాటు - పెక్కండ్ర దైత్యులఁ బృథివిపైఁ గూల్చి
 శైలశృంగంబుల సాలవృక్షముల - లీలమైఁ జంపి బల్లిదుఁడునై! పేర్చె
 నరభసంబున విభీషణుఁ డంత నలుక - నురుతరజ్యాఘోష మొనరించి మించి
 తనమంత్రులును దాను దద్దయుఁ గడిమి - దనుజులఁ బెక్కండ్ర దరమిడి చంపి
 కరమొప్పఁ గనకపుంఖప్రదరములు - నొరఁగించె నింద్రజిత్తునిమేను గాడ
 తరమిడి వాఁడు నుదగ్రుడై కినిసి - యరిదిశరంబు లేయఁగ నవి వచ్చి 5570
 పొరి విభీషణునురంబున నుచ్చి పాటి - ధరఁ గాడె ధరణీయుఁ దల్ల డపడియె
 దురము విభీషణుతో నింద్రజిత్తు - కర ముగ్రముగ నిట్లు కావించుచుండఁ
 గనుఁగొని యపుడు లక్ష్యణుఁడు కోపించి - హనుమంతు నెక్కి తీవ్రాస్త్రసంతతల
 వడిమీటి రాక్షసవరునిపై నేయఁ - గడునొచ్చియును భయంకరముగా నపుడు
 మగుడ వాఁ డుజ్జ్వలమార్గణప జ్జి - మిగులంగ లక్ష్యణుమీదఁ బెల్లెసె ;
 అడరి యయ్యిద్దఱు నతికోపు లగుచుఁ - గడిఁదిబాణంబు లుగ్రత నేయ నపుడు
 ఆయంపతండంబు లడరి యొండొరుల - కాయంబు లందంద కప్పిన నపుడు
 అంబుధారలతోడియంబుదంబులను - నంబుదంబులతోడియర్కచంద్రులను
 బోలి రామార్గణంబులు వచ్చుచున్న - యాలోనివేగ మేమని చెప్పవచ్చు ?
 తొడిగినశరములు తొడిగినయట్లు - విడువరొకో ? యను విధమున నుండె ; 5580
 ఆరెండుతెఱఁగుల యమ్ములు గగన - మారంగఁ గప్పిన నడరెఁ జీకట్లు ;
 వీరరసావేశవివశత నెఱుఁగ - రైరి యొండొరుల మహాజిరంగమున
 ఆయవసరమున నచ్చెరు వడర - వాయువు రణఘామి వర్తింపదయ్యె ;
 అనలుండు వెలుఁగొందఁ డయ్యె దిక్పతులు - ననిమిషగంధర్వయక్షకిన్నరులు
 చకితాత్తులై వచ్చి శరణంబు సొచ్చి - సకలదేవతలు లక్ష్యణుఁ బ్రశంసించి
 యాలక్ష్యణునకు జయం బగునటుల - చాలదీవన లిచ్చి సమ్మదంబునను
 నతిలోకకంటకుం డైనయాదైత్యు - మృతునిగాఁ జేయుసౌమిత్రిః నీవనుచుఁ

బలుకుచునుండ నాభానుకులుండు - పెలుచ నార్చుచు గుణాభీలరావంబు
 చెలఁగంగ నాయంద్రజిత్తును గిట్టి - బలుకాండములు మీదఁ బరఁగించుటయును
 ఆరాక్షసుఁడు వేగ యవిత్తుంచివైచి - ఘోరనారాచము ల్గరిసి పెల్లార్చె; 5590
 మదిలోనఁ గోపించి మఱియు లక్ష్మణుఁడు - గదిసి యీశాభామృగంబు లార్వఁగను
 జలమున నొకయర్థచంద్రబాణమున - బలియుఁడై వానిచాపము ద్రుంచివైచి,
 పడగ యేడింటను బడనేసి యొకటఁ - దడయక సారథితల దైవ్వ నేసి
 పదియింట వక్షంబు పగులంగ నేసి - యదరంట నేసె రథ్యముల నాల్గింట;
 ఆరావణునిసుతుం డప్పుడు తానె - సారథి రథియునై సౌమిత్రిఁ గిట్టి
 నెట్టన నేయుడు నిగుడుకోపమున - నట్టహాసము సేయ నాలక్ష్మణుండు
 నెరదంబుఁ గడపుచు ననిసేయుదైత్యు - నరుదార వీక్షించి యదరంట నేసె;
 ఆవాఁడియమ్ముల నధికంబు నొచ్చి - రావణుసుతుఁడు మూర్ఛాగతుం డగుచు
 నంతన తెలివొంది యాత్మలోఁ బెద్ద - చింతించి యిదియేమి చిత్తమో? నరుఁడు
 నన్ను నొప్పించె నెన్నఁడు నిట్టి దెఱుఁగ - మున్ననేకాహవంబులఁ బోరునపుడు
 కాల మెవ్వరికినిఁ గడవరా దనుచు - వాలిన యుష్ణనిశ్వాసంబు లడరఁ
 జాపంబు తివియంగ శరము సంధింప - నోపక, పరిపంథి నొనరంగఁ జూడ
 నేరక యుండిన నిఖిలదేవతలు - నారాముతమ్ముని నగ్గించి రపుడు;
 వెలవెల నగువాని విన్ననిమోము - కలయంగఁ గనుఁగొని కపివీరులార్వ
 వీరులు గ్రథనుండు వెనఁ బ్రమాధియును - మేరునన్నిభుఁ డగుమేమనిస్వనుఁడు
 శరభుండు ఋషభుండు శైలము ల్వైచి - రరుదార నింద్రారియరదంబు విఱుగ
 నటుపైన కేతురథ్యంబులతోడ - విటతాటమై కూల విపులకోపమున
 నసురనాయకసుతుం డంత బిట్టార్చి - వెన విభీషణు రామవిభు ననుజన్తు
 నుదురును వక్షంబు నోనాట నేసె - వదలక మూఁడేసి వాఁడిబాణముల;
 నేసి గుణధ్వని యెసకంబు గాఁగఁ - జేసి చెలంగించె సింహనాదంబు; 5610
 అప్పుడు కోపించి యధికరౌద్రమున - నిప్పులు కన్నుల నివ్వటిల్లంగ
 రావణుతనయునురం బుచ్చిపాటఁ - గా విభీషణుఁ డేసెఁ గాండంబు లయిదు
 అతఁడు గోపించి యాగ్నేయబాణ - మాతంద్రిపయి నేయ నది రాఁగఁ జూచి,
 వారుణాస్త్రం బేసె వడి లక్ష్మణుండు - నారెండు నటఁ బోరి యవనిపైఁ బడియె;
 ఉరగాస్త్ర మదైత్యుఁ డుగ్రుఁడై యేయ - గరుడాస్త్రమునఁ ద్రుంచె గళము సౌమిత్రి;
 తగఁగుబేరాస్త్ర ముద్ధతి నాతఁడేయ - నగణితంబుగఁ ద్రుంచె యామృతబాణమున;
 నతఁడు వెండియును వాయవ్యాస్త్రమేయ - నతఁ డదియును ద్రుంచె నైంద్రాస్త్ర మేసి;
 దానవుం డపుడు గంధర్వాస్త్ర మేయ - దానిలక్ష్మణుఁడు రౌద్రంబునఁ ద్రుంచె;
 బలమున నిటు వారు సమరంబు సేయఁ - బ్రళయకాలమునాటి భంగియై తోఁచె;

సౌమి త్రి రణపరిశ్రాంతి మాన్పుటకు - నామందవాయువు లల్లన వీచె ; 5620

అంత లక్ష్మణుఁడు నాయంతకుపగిది - నంతకంతకు నుగ్రుఁడై యింద్రజిత్తు

—: లక్ష్మణునిచే నింద్రజిత్తు చచ్చుట :—

నటు చూచి కార్తుకజ్యానినాదంబు - పటుశక్తితో దిశాభాగంబు వగులఁ

జెలఁగించి మెయిపెంచి సింహనాదంబు - సెలఁగించి దేవేంద్రుచేఁ గొన్నయట్టి

యారూఢిమీఱ నింద్రాస్త్రంబు దొడిగి - యారామవిభుఁడు ధర్మాత్తుఁ డానేని ?

దేవి యాసీత పతివ్రతయేని ? - దేవతాకరుణ నాదెసఁ గల్గెనేని ?

నింద్రాదులకు నెల్ల హిత మగునేని - నింద్రజిత్తునితల యిమ్మహాశరము

త్రెంచుఁ గావుతఁ మని దృష్టి నంధించి - మించి యేయుటయును మి న్నెల్ల నిండి

పృథుదీర్ఘ నిర్ణాతభీషణం బగుచు - బ్రథనవికాసన ప్రారంభ మగుచు

బహురత్నపుంఖశోభాయితం బగుచు - విహగేంద్రసమజనావిర్భావ మగుచు

నహిముఖానలకణాత్యాలోల మగుచు - నహిమాంకుబింబప్రభాభీల మగుచు 5630

మండుచు రుచులతో మహియు నాకసము - నిండుచు నత్యుగ్రనిగ్రహోదగ్ర

గతులమైఁ బటచి రాక్షసలోకనాథు - సుతుఁ గిట్టి యందంద సురలు మిన్నంద

దనరిన నమ్మహోద్దండాస్త్ర మతని - యనుపమమణికుండలాంచితం బైన

లలితారుణేక్షణాలంకృతం బైన - తలబొమిడికముతో ధరఁ గూలఁద్రోసెఁ ;

గలుషభావమున లంకానిధానంబు - చలమున నుగ్రుఁడై సాధింపఁ గోరి

బలి యిచ్చుకొఱకునై పటులులాయంబు - దలద్రుంచివైచువిధం బచ్చుపడగ

ననిలోనఁ బడియున్న యాయీంద్రజిత్తుఁ - గనుఁగొని జయలక్ష్మి గైకొని దిశలు

గలయంగ నపుడు శంఖంబు పూరించి - విలు గుణధ్వని చేసి వెస లక్ష్మణుండు

నలి నప్పు డురుసింహనాదంబు సేసె - జెలువొంద నప్పరశ్రీల లాస్యములు

వీనుల సౌలయించె ; విశ్రుతశ్రుతుల - మానైన గంధర్వమధురగానములు ; 5640

అంత విభీషణుం డంతంత కెచ్చు - సంతోషమునఁ గుచ్చి సౌమిత్రి నెత్తి

యాలింగనము సేసె నాలంబులోన - నాలోన వనచరు లందంద చెలఁగి ;

రంతలో హతశేషు లగునిశాచరులు - నెంతయు భీతిల్లి యేపెల్లఁ బాసి

వనచరుల్ దోలంగ వడి ధృతు ల్గూల - దనరారుపదహతి ధరణి గంపింపఁ

గలఁగొని చీకట్లు కన్నులఁ గవియఁ - దలలు వీడఁగ నాయుధంబులు వైచి

చెందినభయమునఁ జెడి పాటి లంకఁ - గొందఱు చొచ్చిరి, కుధరశృంగములు

కొందఱెక్కిరి ; వార్ధిఁ గొందఱు వడిరి - కొందఱు దూరిరి గుహానికుంజములు

ఆనలుండు తీవ్రార్చు లడరంగ వెలిఁగె - దినకరుం డుజ్జ్వలదీప్తిఁ జెన్నొందె ;

జలము లెందును నతిస్వచ్ఛంబు లయ్యెఁ ; - గలఁ మదిక్కులకప్పు కావిరి విఠినెఁ ;

గగనప్రసన్నత గలిగె నిష్కంప - మగుచు భూతలమొప్పె ; నప్పుడెంతయును

బవనసూనుఁడు శతబలియును నలుఁడు - జవశాలి పనసుండు శరభుండు ఋషభుఁ
 డతులవిక్రమశీలుఁ డావాలిసుతుఁడు - నుతబలుం డగు సుషేణుం డర్కజుండు
 గజుఁడును గవయుండు గంధమాదనుఁడు - విజయు లైనట్టి యాద్వివివమైందులును
 దక్కినవానరోత్తములు నేతెంచి - మ్రొక్కికీర్తించిరి ముదితాత్ము లగుచు.
 నప్పుడు లక్ష్మణు నఖిలదేవతలు - నొప్పార నుతియించి యొగిఁ బుష్పవృష్టిఁ
 గురిసిరి ; వానరకోటి పెల్లార్చెఁ - బరిమళయుతముగఁ బవనుండు వీచె ;
 ఆలక్ష్మణుఁడు విష్ణునంశంబు గాన - నాలంబులోపల నతనిచేఁ దెగిన
 కపటరాక్షసుఁడును గాయంబు విడిచి - యపరాధిఁ గ్రుంకిన యర్కుండు వోలె
 విష్ణుసాయుజ్యంబు వెలయంగ నందె - నుష్ణాంశుకులకీర్తు లొగి దిశ ల్నిండ
 సౌమిత్రి యట జయస్తంభంబు నిల్పి - రామునియొద్దకు రయమునఁ జనియె ; 5660
 సర్వవానరవిభీషణవాయుజులును - బర్వి యెంతయుఁ దన్ను బలిసి యేతేర
 వచ్చి రామునిపాదపనరుహంబులకు - నచ్చుగా నెరఁగిన నప్పు డుప్పొంగి
 యలరి కొఁగిటఁ జేర్చి యానందబాష్ప-ములతోడఁ దొడలపై ముదమొప్ప నునిచి
 పొరి నంగముల వీరపులక లనంగ - నరగరు ల్పొర గాడినట్టిబాణముల
 మునుకొను నాదుఃఖమున మేఘనాదుఁ - డనిలోనఁ గూలినయాసంతసమున
 నతిరయంబున మూర్ఛ యంతలోపలనె - ధృతి దూలుకొనఁ దోన తెలివియు గలిగి
 “యామోధనంబున నలవుమై నింత - సేయునే యీతం డజేయుఁడై నేఁడు
 బహుదివ్యశస్త్రాస్త్రబలు నింద్రజిత్తు - నహితభయంకరు ననిలోనఁ జంపె ;
 నటుగాన నాచేత ననిఁ జచ్చు నింకఁ - బటుశౌర్యధనుఁ డైన పక్షికంధరుఁడు
 ఆతనివిభవంబు నాతనిబలిమి - యాతనిసుతునితో నట నేఁడు పొలిసె ; 5670
 విఖిలశస్త్రంబుల నిపుణుఁడై మెఱసి - యఖిలరాక్షసులకు నాధారమైన
 కొడుకుచావున కెల్లకోర్కులు విడిచి - కడిమిమై నాతోడఁ గయ్యంబు సేయ
 సర్వాయుధోజ్జ్వలనన్నద్ధుఁ డగుచు - గర్వించి దుర్వారగతి వచ్చెనేని ?
 చతురంగబలదైత్యసంఘంబుతోడ - వితతాహవక్షోణివిశిఖజాలముల
 బలువిడి దునుమాడి బలిభూతములకు - నలవడఁ గావించు నద్దశాననుని”
 ననిసుషేణునిఁజూచి యారాముఁడనియె - “దనరునోషధశైలతటవనంబునను
 మరుతర ప్రభలతో నొప్పువిశల్య - కరణి వేతెచ్చి లక్ష్మణవిభీషణుల
 వానరావలి శరవ్రణవేదనలను - వానరోత్తమ : పాపవలయు నీ” వనిన
 ఆతండు నత్తెఱంగటుసేయ వారు - వీతక్షతాంగులై వెన నుల్లసిలిరి ;
 ఇనసూనుపనుపున నెల్లవానరులు - మనమారఁ గై సేసి మహితతేజమునఁ 5680
 జంద్రధివాకరసదృశులౌ రామ - చంద్రసౌమిత్రుల సరిగొల్వ నపుడు
 రామలక్ష్మణులును రవితనూజుండు - యామిసీచరవరుఁ డగువిభీషణుఁడు

నుతబలుం డనిలసూనుడు సుషేణుండు - శతమన్యుమనుమడు జాంబవంతుండు
 నీలుండు మొదలుగా నిఖిలయాధవులు - పౌలస్త్యులకు నెల్లఁ బట్టుగొమ్మైన
 యావీరవరునిచా వధికనమ్మదము - గావింప సంపూర్ణకాములై రిటను.

—: రావణుఁ డింద్రజిత్తుమరణమునకు శోకించుట :—

అంత నారాక్షసు లట లంక కరిగి - యెంతయు కోపంబు లెసఁగ నవ్వేశ
 రావణు లోకవిద్రావణుఁ గాంచి - “దేవ ! నీపుత్రుండు దేవేంద్రవైరి
 తనబాహుబలమునఁ దఱిమి వానరుల-దునుమాడి పెక్కండ్ర దురములోపలను
 దివిజు లచ్చెరువంద దివ్యాస్త్రకోటి - నవిరళంబుగఁ జేర్చి యంతటఁ బోక
 బలువిడి లక్ష్మణు ప్రాణము ల్లలఁగఁ - బలుసాయకంబులఁ బ్రొడుఁడై యేసి 5690
 యామేఘనాదుం డుదగ్రవిక్రముఁడు - సౌమిత్రిచేఁ జచ్చె సమరమభ్యమున”
 ననవుడు రావణుం డధికశోకమున - మునిఁగి పెద్దయుఁ బ్రొద్దు మూర్ఛిల్లి తెలిసి
 “హావంశవర్ధన ! హామహావీర ! - హావీరరణధుర్య ! హాకూరవర్య !
 ఆశతమన్యుని నవలీలగెలుచు - నాశౌర్య మెవ్వఁ డుదగ్రుఁడై యడఁచె ?
 బలసూదనాది దిక్పతులు భేదరులు - పలుమాఱు నీవన్నఁ బాఱుచుండుదురు ;
 నీయుగ్రశక్తికి నిలిచి నిన్నెదిరి - యాయోధనంబున నడఁచెనే నరుఁడు ?
 చటులకోపంబునఁ జండకోదండ - పటుబాణపాణీవై బవరంబులోన
 నిలిచిన జముఁడైన నీ కోడు నట్టి - బలిమి యెక్కడ బోయెఁ బరికింప నేఁడు
 వక్రమై దైవంబు వలనుగాకున్న - శక్రారి ! నీకంటె జముఁ డెక్కుడయ్యె ;
 అక్కజంబుగ మందరాచలంబైన - వ్రక్కలు సేయు నీవాఁడిబాణములు 5700
 రణములోపల మున్ను రామలక్ష్మణులఁ - దృఢలీల గెలిచితి తివిరి పల్కాఱు ;
 ఆమహాత్వము దూలి, హాపుత్ర ! నీవు - సౌమిత్రిచే నిటు సమసితే ? యకట !
 అమరులు మునులును నమరారి ! నీవు - సమరోర్విఁ బడుటకు సంతసించెదరు ;
 సంహారఘనఘన స్తనిత మైనట్టి - సింహనాదము నీవు చేసిన బెదరు ;
 నిఖిలలోకంబుల నీ వజేయుఁడవు - నిఖిలనిర్జరులకు నీపేర్చి దక్కి
 యల్పునిగతిఁ గూలి తకట ! యాబ్రహ్మ - కల్పన దప్పినఁ గానేరవై తి ;
 సచరాచరములైన జగము లీరేడు - సుచిరవిక్రమ ! వీరశూన్య మైనదియు
 వందన ! నీలావు నమ్మిన నన్ను - బృందారకులు నవ్వఁ బెడఁబాయఁ దగునె ?
 చెవులార రాక్షసస్త్రీవిలాపములు - వివిధభంగులు నేఁడు విన నాకువలసె ;
 వీయౌవరాజ్యంబు నీదులంకయును - నీయిష్టబంధుల నీతల్లి నన్నుఁ 5710
 దనయ ! నీపత్నులఁ దనయుల డించి - చనఁజాలితే ? యెందుఁ జనితి వీ ! వకట !
 నాఁ డంతకుని గెల్చినాఁడ వాలమున - నేఁ డెట్టువోయితి వీవు తత్పురికి ?

పరలోకకృత్యము ల్భక్తితోఁ దనయుఁ - డరయఁ దండ్రీకిఁ జేయునవి యెల్లఁబోయి
 యే నీకుఁ జేయంగ నిటు నేడువలసె ; నేనింక నేమందు ? నేమిసేయుదును ?
 రామలక్ష్మణులును రవితనూజుండు - యామినీచరపాలుఁ డగువిభీషణుఁడు
 భీమవిక్రమలీలఁ బెంపొందుకపులు - నామర్తములు దూర నాటియున్నారు ;
 అట్టి నాహృదయశల్యంబు లోపుత్ర : - నెట్టనఁ బెలుకక నేఁ డెందుఁ జనితి ?
 నాపాలిజయ మయ్యు నాతేజ మయ్యు - నాపుణ్యఫల మయ్యు నాభాగ్యమయ్యు
 నాపెంపుగతియయ్యు నాకీర్తియయ్యు - నేపారనోపుత్ర యెంచినవెల్ల
 నీవయై యుండుదు నీయట్టికొడుకు - చావఁ జూచితి ; నింక జన్మ మేమిటికి : 5720
 ఈకష్టశోకాబ్ధి యెడతెగ కీద - నాకు నెయ్యదితెప్ప ? నలినాప్తతేజ :
 “నినుఁగొని రాముని నిర్జింతుఁ టోర” - నని నమ్మియుండితి ; నదియును దీరె ;
 అశలన్నియు దీరె ; నకట ! యే నింక - నీశోకదవవహ్ని నెరియంగఁజాల ;”
 నని యని శోకించి యందంద పొగిలి - మనసు డిందకయుఁ గ్రమ్మఱ మూర్ఛనొంది
 యున్నదశగ్రీవు నుగ్రప్రభావు - నున్నతాత్తులు మంత్ర లొయ్యనఁ దెలుప,
 బలురోషశోకము ల్బలిసి కన్పొమలు - పలుమఱు ఘడివడఁ బరవసంబొప్ప
 నేచినకిన్కమై నేదిక్కు చూచెఁ - జూచినదిక్కున స్రుక్కి రాక్షసులు
 ఘనభీతిఁ బటవ రాక్షసలోకవిభుఁడు - కన దుగ్రదంతసంఘట్టనరవము
 లతిభయంకరవృత్తి నప్పుడు దిశలఁ - బ్రతిరవం బొనరింపఁ బదిముఖంబులను
 గనుగవలను నగ్నికణములు దొరుఁగ - దనమంత్రివరుల నందఱఁ జూచి పలికె ;
 విడువనితపమున వేధ మెప్పించి - పడసితి శస్త్రాస్త్రపంక్తులు పెక్కు
 ఎన్నఁడు నపజయం బెఱుఁగ యుద్ధముల - నెన్నఁడు నేశోక మెఱుఁగఁ జిత్తమున
 నిరుపమస్థితి నొప్పు నీలాభ్ర మనఁగ - బరమేష్ఠి మెప్పించి పడసినజోడు
 గైకొని రథమెక్కి కదలితి నేని - నాకనాయకుఁ డైన నను గెల్వఁగలఁడె
 నలినసంభవుచేత నాఁ డేనుగొన్న - విలునమ్ములును మీరు వేగంబ తెండు ;
 వాఁడిమి మీఱంగ వడిఁగిట్టి కలన - నేడు నేగెల్తు ; నానృపులను గపుల”
 నని పేర్చి ప్రళయకాలాగ్నియుఁ బోలె - మనమున జాజ్వల్యమానుఁడై యుండి
 దివ్యవాద్యములతో దిక్కులు మెఱయ - నవ్యభాహాస్పాలనంబు సేయుచును
 అనియె నిట్లుగ్రుఁడై యధికరోషంబు - పెనఁగొన మఱియును బేర్చి యిట్లనియె.
 “నేడు నాతమ్ముల నేడు నాసుతుల - నేడు నాబంధుల నేడు నాభటులఁ 5740
 జంపెను సీతకై చనుదెంచి కడిమి - పెంపార రాముఁ డభేద్యుఁడై పేర్చి
 యాయం ద్రజిత్తు మాయాసీతఁ జంపె - నాయుపాయంబు నిరర్థకం బయ్యె
 —: రావణుండు సీతను దెగవేయఁ బోవుట :—
 నే నింక నిజముగా నిప్పుడ పోయి - జానకిఁ దెగటార్చి చలము సాధింతు”

నని హస్తమునఁ జంద్రహాసంబు పూని - తనరినపదహాతి ధరణి గంపింపఁ
 జనుచుండ వృద్ధరాక్షసమంత్రివరులు - దనరంగ నూహించి తమలోన ననిరి ;
 “దశరథాత్మజుల నీదశకంఠరుండు - నిశితబాణంబుల నిర్జింప లేడె ?
 కైకొన కీతఁడు కడిమిమై నకల - లోకపాలుర నాజిలో మున్నుగెలిచె ;
 నోలి మరుత్తుల నుగ్రహవమునఁ - దోలెను నలువలఁ దొమ్మండ్ర గెలిచె ;
 నెనమండు వసువుల నే పడంగించెఁ - ఘనతతోఁ దొమ్మిదిగ్రహముల నడఁచె ;
 దెగువఁ బన్నిద్ద రాదిత్యుల నొంచెఁ - బగ గెల్చె రుద్రులఁ బదునొక్కరుండ్ర 5750
 నరుదార గంధర్వయక్షరాక్షసుల - నురగుల గరుడుల నుగ్రదానవుల
 నతిభీతి పొందించె నారసిచూడ - నితనికి నరులన నెంతటివారు ?
 తమకించి సతిఁ జంపఁ దగవుగా దనుచు - సమవర్తిఁ బోలె నానమయంబునందు
 లోకభయంకరాలోకుడై తివిరి - నాకేంద్రవైరి జానకిఁ జంపఁ గదిసె ;
 అప్పు డప్పాపాత్తునత్యుగ్రదృష్టి - కప్పుణ్యవతి స్రుక్కి యనదచందమున
 నొందినభీతితో నుగ్రగ్రహంబు - ముందటనిల్చిన మోదంబు దక్కి
 పడియున్నరోహిణి పగిది నాసీత - పతితుడౌ రావణుభావంబుఁ జూచి,
 “యీదురాత్తునిచేత నిటుఁ జావవలసె - హౌదైవమా ! యని యతిబాధ పొంది
 దురమున నింద్రజిత్తుఁడు చచ్చు పెఱిగి - సురవైరి చంప వచ్చుచునున్నవాడౌ ?
 కాక యారామలక్ష్మణుల జయించి - చేకొని ననుఁ జంపఁ జేరుచున్నాడౌ ? 5760
 వీనిచే చావ నావిధి చెరఁ బెట్ట - నే నేమిసేయుదు నిలమీద నింక ?
 నక్కటా ! దైవంబ ! యతిపుణ్యధనులఁ - బెక్కుసంకటములఁ బెట్టితే తెచ్చి ;
 రామాభిరాముల రామలక్ష్మణుల - నామీద పగ” నంచు నలినాయతాక్షి,
 పలవించి పలవించి భావమద్యమున - నెలకొన రఘురాము నిజమూర్తి నిలిపి
 పరవశయై తూలిపడి మూర్ఛ వోయె - ధరణిపైఁ బడియున్న ధరణిజఁ జూచి
 ధరణిజదెస నల్గు దశకంఠుఁ జూచి - కరము శోకించి రాక్షసు లెల్లఁ గలయ
 “హాహానినాదంబు లందంద చెలఁగ - నోహో ! దురంత మీయుగ్రకృత్యంబు”
 అనుచుండు నత్తటి నమరారిఁజేరి-ఘనుఁడు సుపార్శ్వండు ఘననీతిధనుఁడు
 వెటవక తననీతివిభవంబు మెఱయఁ - దెఱఁగొప్ప నతని బోధించుచుఁ బలికె.
 “భాతపులస్త్యుండు తండ్రి ధర్మైక - నీతిజ్ఞఁ డురుయశోనిధి విశ్రవసుఁడు ; 5770
 నీవు వేదాగమనిధివి ; నీపెంపు - భావింప కేల దుర్భావుండ వయితి ;
 తగ దుత్తమశ్రీలఁ దవిలి వధింప ; - నగణితం బగు దోష మటుఁగాన వలదు ;
 ఈకోప మంతయు నెల్లి యుద్ధమునఁ - గైకొని రామలక్ష్మణులపైఁ జూపు”
 మని చెప్పియాచంద్రహాసంబు పుచ్చి - కొని సుపార్శ్వండు దోడ్కొని వచ్చెమగుడ
 అంత నాదశకంఠుఁ డధికరోషమునఁ - జింతించి విన్ననై చిత్తంబునందు

మఱపుపుట్టని పుత్రమరణాతురమున - మఱుఁగుచు నాస్థానమంటపంబునకు
జనుదెంచి కొలువుండి చటులవేగమున - తనమంత్రిబాంధవతతుల రప్పించి
కొందల మందుచుఁ గొడుకుచందంబు - మది నుగ్గడించుచు మౌనతనుండె.

—: ఇంద్రజిత్తుభార్య సులోచన శోకించుట :—

అంతఃపురంబున నతివలుగూడి - చింతింపఁగా విని శేషునిపుత్రి
యైనసులోచన యాత్మేశుచావు - విని చాల వగచుచు వివశత నొంద 5780
పొలుపొందగాఁ బెద్దప్రాద్దుకుఁ జెలులు - తెలుపగా నొకకొంత తెలివొంది కుంది

నానావిధంబుల నాథునిఁ గూర్చి - యాననం బదరఁ బ్రలాపింపఁదొడఁగె.

“హాప్రాణనాయక ! హాజీవితేశ ! హాప్రాణనాథ ! నీవాజిలో నెదిరి

యేపార నిన్ను జయించెనే నరుఁడు ? - చూపోవఁ జాలకఁ జాలకఁగాఁ జూచి ?

పాపపుబ్రహ్మ యీపట్ల నిద్దటినిఁ - బాపంగఁ దగునె తాత్పర్యంబు లేక ?

యెప్పు డెక్కడి కైన నేగుచోఁ బిలిచి - చెప్పిపోదువు నన్ను సేమ ముప్పొంగః

నాకుఁ జెప్పిన నీకు నాథ ! యీచావు - చేకూరునే శత్రుచేత నీలాగు ?

మాతండ్రి నన్ను ప్రేమముమీఱ నీకు - భీతి రెట్టింపఁగఁ బెండ్లి గావించు

తఱి “నీవు జయకాంక్ష దలఁచితి వేని - సరవికార్యంబులు సతితోడఁ దెల్పి

అరిగిన నజహరాదుల కజేయుఁడవు - నరు లనఁగా నెంత ? నాకేశవైరి !” 5790

యనుచు శిరోరత్న మపుడు నాచేతి - కొనరంగ నిచ్చి నా కొకబుద్ధి దెల్పె :

“తనయ నీవతి శత్రుతతిమీఁదఁ బోవ - మానుగాఁ దలపయి మణి నివాళించి

పంపినఁ బగఁదీర్చుఁ బగతుల నెల్ల” - నింపుగాఁ జెప్పిన నీమామమాట

మఱచి యిప్పుడు నీవు మఱి వైరిదివ్య - శరవహ్నిచే రణస్థలిని వ్రాలితివి ;”

అని తనప్రాణంబు లాత్మేశునకును - మునుకొని మది ధారఁ బోసి యాక్షణమె

తనయులఁ జూచి యాతరలాయతాక్షి - “ఘన మైన శోకసాగరమున మునిఁగి

భీతిల నేల ? విభీషణుం డుండ - నాతఁడు మన్నించు నధిక తేజమున :

వర్ధిష్టులై తనూభవులార ! మీరు - వర్ధిల్లుఁ డెప్పుడు వరగుణోన్నతిని.

నా కింక నుండుట న్యాయంబు గాదు - ప్రాకటంబుగఁ బోదు ప్రాణేశుకడకు”

నని ముద మందుచు నన్నిట రోసి - మనమునఁ గలవాంఛ మమత రెట్టింప 5800

నలయుచు సొలయుచు నను రును రనుచు - లలిఁదూలి యజపుష్పలతికచందమునఁ

జని దశకంతునాస్థానంబుఁ జేరి - తనకన్నులను బాష్పతతులును దొరుఁగ

మదిరాక్షి యేడ్చుచు మమత రెట్టింప - నొదుగుచు మామతో నొయ్యనఁ బలికె.

“పతివియోగంబైన పత్నియాక్షణమె - పతి నంటియేగుట పరమధర్మంబు :

అటుగానఁ బతినంటి యరుగంగ వలయు - బటుబుద్ధితోడ నాపతికశేబరము

తెప్పింపు మిప్పుడు తీవ్రంబుగాను - తప్పక మది భటతతుల బాంధవుల”

ననిన నాతఁడు నాత్మ నల్లఁ జింతించి - మనుజాశనుండు నామగువ కిట్లనియె.

“విన్ననై యాహవవిముఖమధ్యమున-పన్నుగాఁ బడియున్నపడఁతి నీవిభుని

నేను బో యడిగిన నిత్తురే వారు ? - కాన నాచేతను కాదు మృగాక్షి ;

నీమన సటుమీఁద నేనేమి చెప్ప ? - భామ : నీవెఱుఁగని పనియేమి కలదు : 5810

చెప్పితి నాకుఁ దోఁచినవిధం” బనిన - నప్పద్మ లోచన యతని కిట్లనియెఁ

“గై లాననగము వేగమె కేలనెత్తి - పాలాక్షునకు నతిభయముఁ బుట్టించి

కడఁకమై మూఁడులోకములను గెల్చి - కడిమి గల్గిన మహాఘనుఁడవు నీవు ;

సురనాథుగెల్చిన భూరున కిపుడు - నరు లెంతవారు ? వానరులెంతవారు ?

నరులలో హీనవానరులలోఁ బడిన - గురునత్వశాలి నీకొడుకుదేహంబు

“తేలేను నే” నని ధీరత్వ మెడలి - యీలీల ననఁ గాలహేతువో యనుచుఁ

గర మొప్పఁగా బాహ్యకర్తృంబులకును - తరుణులు పతిరహితం బైన నగ్ని

సరవితోఁ జన ధర్మ సరణియుఁ గాన - వెఱవక నే విన్నవించినమాట

నెగ్గుగాఁ గొన కానతిచ్చి న న్ననుపు - దిగ్గున చని పతిఁ దెచ్చుకోవలయు :”

ననిన నాదశకంఠుఁ డతివ వీడ్కొలుప - మానినియును తనమామకు మ్రొక్కి.

మెలుపైన దొలుకరి మెలుపుచందమున - కలితమౌ తనమేనికాంతిజాలములు

తలకొని భూనబోంతర మెల్ల నిండ - జలరుహనేత్ర నిశ్చలబుద్ధిచేత

వినువీధిరాఁ గపివీరు లందఱును - మనమున నాశ్చర్యమగునలై చూడ

నంతఁ గొందఱు కడు నాశ్చర్యమునను - వింత రెప్పలు విచ్చి వేవేగ చూడ

వెఱుఁగొందుచున్న యీవెలఁదులు మేటి - సురపురినుండి యీసుదతీలలామ

దేవత లంపిన దిలక్ష్మి రామ (?) - దేవునికడ కేగుదెంచెనో కాక :

తనయుఁడు మృతుఁడైన దశకంధరుండు - మనమున రోషంబు మఱి యింతలేక

కక్కనం బుడిగి వెగమె సీత రథము-నెక్కించి మగుడ నంపించెనో గాక ?

కాక వేటొక దేవకాంతయు నిందు - రాఁ గారణంబేమి రయమున ననుచు,

అంగదసుగ్రీవు లాంజనేయుండు - సంగరస్థలి నున్న తరుచరాధిపులు 5820

వెరవాప్ప శ్రీరామవిభుఁడు లక్ష్మణుఁడు - దొరకొని చోద్యమందుచు నుండి రపుడు

పరమపావనుఁడైన పవమానసుతుఁడు - వెరవున నాకాశవీధి నేతెంచు

భామినీమణిఁ జూచి పరఁగ రామునకు - తామసింపక వేగఁ దగ విన్నవించె ;

“ఈమానవతి మది నెంచఁగా దేవ - భామ కా దిది రామపత్నియుఁ గాదు

మానుగాఁ బతిలేని మగువయే కాని - దానికి నదిగొ ప్రత్యక్షంబు గలదు ;

అప్పడఁతుకయున్న యరదంబుమీఁదఁ - గప్పినదూళి రాఘవ : విలోకింపు”

—: సులోచన శ్రీరాముల నుతించుట :—

మని చూపుచుండ నయ్యజ్ఞాక్షి వేగ - చనుదెంచి యరదంబు చయ్యన డిగ్గి

పుత్తడిబొమ్మయో పొసగంగ మొదల - క్రొత్తగుముతైమో కొదమరాయందో ?
 యనఁగ నన్నపునడు మసియాడుచుండఁ - గనుగవలను బాష్పకణములు దొరుఁగ
 నందందఁ దూలుచు నసురును రనుచు - మందయానంబున మగువ రాఘవునిఁ 5840
 గదిసి సాగిలి నమస్కారంబు నేసి - ముదిత హస్తంబులు ముకులించి నుదుట
 “రవికులాంబుధిసోమ ! రామాభిరామ ! - ప్రవిమలగుణధామ ! పరరాజభీమ !
 జలదసన్నిభగాత్ర ! సారసనేత్ర ! - విలసితచారిత్ర ! వితతపవిత్ర !
 కలశాబ్ధిగంభీర ! కనకాద్రిదైర్య ! - లలితోక్తిమాధుర్య ! లావణ్యాధుర్య !
 జననాథ ! నీపాదసంసేవకతన - యెనయునాపాపంబు లెల్లను బాసె ”
 వని విన్నవించుచు నరనాథునెదుట - వినయంబుతో నున్న వెలఁది నీక్షించి
 మానవేంద్రనియనుమతిమీఁదఁ జేరి - భానుతనూజుఁ డాపడఁతి కిట్లనియె.
 “నెలనాఁగ ! నీ వెవ్వ ? రిచటికి నిపుడు - వెలయంగవచ్చిన విధమేమి నేఁడు ?
 వెలఁది నీపే రేమి ? విభుఁడు నీకెవఁడు ? - పొలుపొంద నెవ్వనిపుత్రివి నీవు ?
 చెప్పు మేర్పడ నీదుచందం”బటన్న (?) - నప్పు డప్పడఁతి తా నశ్రువు లొలుక
 “భానుజ విను భోగిపతి నామతంద్రీ ; - యేను సులోచన. యిదియ నాపేరు ;
 నాకు నాథుఁడు మేఘనాదుఁ ; డాపుణ్య - ప్రాకటబహుభోగభాగ్యశీలుండు
 నధికబాహుతోపుఁ డధికతేజుండు - కదనభీకరుఁడు వాసవభంజనుండు (?)
 కడిఁదిశూరుఁడు దశకంఠనందనుఁడు - కడఁక మందోదరీగర్భసంభవుఁడు”
 అనిచెప్పి శ్రీరాము నతివ వీక్షించి - మనమున నతిశోకమగ్నయై పలికె.
 “నిట్టిశూరుని రాఘవేంద్ర ! రణోర్విఁ - బట్టి చంపితి కృపాపరులయ్యు ! మీర
 లెట్లుచంపితిరయ్య ? యినకులాధీశ ! - పుట్టునే యిటువంటి భూరివిక్రముఁడు ;
 పతివియోగాగ్నిచేఁ బడఁతులు మదిను - పరితాప (?) మొందరె పలుతెఱంగులను ?
 ఎఱుఁగవే నర్వజ్ఞ యేఁ బతిఁ బాసి - ధరణీ వై ధవ్యంబు దాల్చంగఁ గలనె ?
 శరణార్థిరక్షక ! నదయాంతరంగ ! - పరిపూర్ణహృదయ ! శోభనకృపాపాంగ ! 5860
 మరుగుచొచ్చితిఁ గాన మన్నించునట్టి - బిరుదు నీబిరుదు ; రూపింప నావిభుని
 మరలఁబ్రాణము లిచ్చి మన్నించునాకు - పురుషభిక్షము పెట్టి భువి నన్ను నిలుపు ;”
 మనుచుఁ బ్రార్థించిన నవనీశ్వరుండు - ఘనదయాపరమూర్తి గాన నయ్యింతి
 పురుషుని బ్రతికింప బుద్ధి నూహించు - టెఱిఁగి మారుతియును మఱి విన్నవించె ;
 “నిది యేమి ? రాఘవ ! యెఱుఁగరే మీరు ? - వదలక యాబ్రహ్మవరము తప్పింప
 నీతియే ? మీరు మానినికినిఁ జెప్పి - ధాతను మన్నింపఁ దగును భూనాథ !”
 యని మారుతాత్మజుఁ డాడువాక్యములు - అన విని దలపోసి యపు డిట్టులనియె.
 “జలజాక్షి యింకొక్క జన్మంబునందు - కలసెదు విభుపెద్దకాలంబుదాఁక
 వెక్కునంపదలచేఁ బెంపు సొంపార - యక్కజంబుగ భోగ మనుభవం బొంది.

యామీద వైకుంఠమందు నిర్వరును - కామితార్థోన్నతి కాంతురుగాక" 5870

యనిన సంతోషించి యతిదయాపరుని - వినయపూర్వకముగా వినుతింపఁ దొడఁగె

సదయాంతరంగః శోభనకృపాపాంగ (?) - సదమలగుణధీరః సామసాంగత్యః

పరఁగనాపతికశేబరము తెప్పించు - పురమున కతివేగఁ బోవంగ వలయు"

ననపుడు సుగ్రీవుఁ డపు డిట్లు లనియె - "వనజతోచనః పతివ్రత వాదువేని ?

నీదుపురుషునితోడ నీచంద మెల్ల - తగఁబట్టు మిప్పుడు తడయక" యనినఁ

గడువేగమునఁ బోయి కదనరంగమును - దడయక చొచ్చి యాతరలాయతాక్షి

పడియున్నతలఁ జూచి పలుతెటంగులను - అడలుచు బతిఁ జేర నరిగియు దుఃఖ

జలధిలో మునిగి మూర్ఛయుఁ బొంది తెలిసి - పలువిధంబులఁ బడి ప్రాణేకుమీద

నెలుఁగెత్తి హా ! యని యేడ్చి ధైర్యంబు - నిలిపి సుస్థిరమున నిలిచి యాలేమ

పలికె సత్యప్రభా భాసితయగుచు ; - వలనొప్పు నామనోవాక్కాయకర్త 5880

ములయందుఁ బతిభక్తి మొనసితి నేని ? - సలలితధర్మ సంచారంబునందు

పతియె దైవం బని భావంబులోన - సతతంబు వ్రతముగా నలుపుదు నేని

చెలఁగి నావిభునకు జీవంబు వచ్చి - యలర నాతో మాటలాడుఁగా ; కనుచు

అని తమయాత్మ మర్యాదలు కొంత - యనినఁ గన్విచ్చి దశాన్యనందనుఁడు

"నెలఁత చంపినవాఁడు నీతండ్రి గాఁడె ? - తలపోయ నొరులకు తరమె నన్గెల్వ ?

నిలిచి యుద్ధము సేయ నిమిషమందైన - బలుచింతపడ నీకు పనిలేదు వినుము ;

తనదుబుణానుబంధము గూడియున్న - నెనసియుందురు నరు లింతులఁ గూడి

వెలయఁగ యోగవియోగము ల్బ్రహ్మ - వెలయంగఁ గల్పించె వెలఁది జీవులకు ;

ఇటుగాన మఱి కాలహేతువు గాన - కుటిలకుంతల ! యిట్లు కూలితి ధరణి ;

జను" మని కన్నులు చయ్యన మూయఁ - గని మదిలోఁ జింత గడలుకొనంగ 5890

నప్పుడు బహుదుఃఖ యై కొంతసేపు - అప్పులఁ తందుండ కతివేగ వచ్చి

శ్రీరామువిభునకుఁ జేతులు మొగిచి - యారామ వినుతించె నతిమోదమునను;

నప్పుడు రఘురాముఁ డంగదుఁ బిలిచి - "యిప్పడఁతుకపతి నిప్పింపు" మనిన

తరమిడి యారామధరణీశునాజ్ఞ - తలనిడి యాయింతి ధవుకశేబరము

నిచ్చిన యురముపై నిడి రాఘవునకు - నచ్చపుభక్తితో నతివ వీడ్కొలుప,

నతివేగమున పురి కప్పుడే పోయి - యతివ మందిరమున కప్పుడు పోక

వామాక్షి పతికశేబర ముంచఁదగిన - భూమిని నిల్పి కాపుండఁగాఁ జేసి,

యంతఃపురంబున కటు చేర నరిగి - చింతించి తనమదిఁ జింతించి మఱియుఁ

దనపుత్రులను ప్రేమ తగఁ జేరఁదీసి - కనుగవలను బాష్పకణములు దొరుఁగ

శిరము మూర్కొని ప్రేమఁ జెక్కిలి నొక్కి-కరమర్థితోఁ దన కొఁగిటఁ జేర్చి 5900

"సుతులార ! మీముద్దు చూడంగ నాకు - హితవు మీఱఁగ దైవ మియ్యక పోయె ;

మహిమీద నుండ ధర్మముగాదు తనకు - సహగమనంబు నిశ్చయముగా గూర్తు ;
 నిక్కడ నుండుట యిది బుద్ధికాదు ; - తక్కక పొండు పాతాళంబునకును,
 స్థిరబుద్ధి మీరాదిశేషునియింట - వెఱవ కుండుఁ డటంచు వేగంబె పంపి,
 కడువేగమున దళకంతునన్నిధికి - గడగడ వడఁకుచుఁ గమలాక్షి పోయి
 విన్ననై వదనారవిందంబు వాంచి - కన్నీరు విడిచి, గద్గదకంఠ యగుచుఁ
 గరములు మొగిచి యగ్గపుభక్తితోడఁ - బురపురఁ బొక్కుచుఁ బొలఁతి మామకును
 బోయినవృత్తాంతమును విన్నవించి - కాయము దెచ్చినక్రమ మెఱిగించి
 “రామచంద్రునిదయారసము, లక్ష్మణుని - ప్రేమాతిశయము, విభీషణుకూర్మిఁ,
 గపికుంజరులపరాక్రమము, నామహిమ-విపరీత” మని చెప్ప విని రావణుండు 5910
 విన్ననై మోమున వేడుక లేక - తిన్ననిస్వరమునఁ దెలిసి తెలియకయె
 యాయితితెగువయు నాయితితెలివి - నాయితినమబుద్ధి కామహామహిమ
 కాయంతిపతిభక్తి కాయంతి వేగఁ - గాయము దెచ్చినక్రమశక్తియుక్తి
 కేమనఁజాలక యేయుత్తరంబు - కోమలి కియ్యకఁ గొతుకుచునున్న
 కని సులోచన దైవకారణంబునకు - “మనమున జింతించి మఱియేల యింక ;
 నాకానతీవయ్య ! నాకేశవైరి ! - యేకచిత్తంబున నేగెద నింక ;”
 ననఁగ వ్యాకులచిత్తుఁ డై రావణుండు - తనదుకోడలిమోము తప్పక చూచి
 యాయితితెగువయు నాయితితెలివి - పాయక యిఁక నిల్వఁ బట్టరా దనుచు
 నేమి చెప్పుదు నీకు ? నిందీవరాక్షి ! - నీమదిపూనిక నీతెఱం గెదియొ ?
 ప్రియుసుతాగ్రపుఁ జంపి భీతులచేత - భయదుఃఖవార్ధిలోఁ బడియున్నవాఁడ 5920
 నాకేమి తోచదు ; నాతి ! యీమీద - నీకుఁ దోచినజాడ నీ వేగు” మనిన

—: సులోచన సహగమనము సేయుట :—

తరలాక్షి మ్రొక్కి సంతస మంది మదిని-“కరమొప్ప దనకు భాగ్యము గల్గె” ననుచు
 గృహమున కేగి కోకిలవాణి తనదు - సహవాసులౌ పెక్కు సతులు గొల్వంగ
 దళకంతునానతిఁ దగుబాంధవులను - దళదిశ ల్నిండ మృదంగనిస్సాణ
 పటహభేరీశంఖ పటుకాహళాది - చటులనాదములు విచ్ఛలవిడి మ్రోయ
 సతతనిశ్చలకృతస్నానయై యపుడు - నతివేగమునను గార్యార్థియై యచట
 సిరి పట్టుబుట్టంబుఁ జెలువొందఁ గట్టి - సరసత రత్నభూషణములుఁ బెట్టి
 పువ్వలదండలు పొలుపొంద వేసి - యవ్వారిగాఁ జుట్టి యాణిము తైముల
 సూచకం బొనరించి సుందరి నొసలఁ - బ్రాచుర్యగంధలేపనము గావించి
 తిరమొప్పఁగా నింద్రజిత్తుదేహంబు - కరమొప్పఁగా నలంకారం బొనర్చి 5930
 మంచివత్తంబులు మహితభూషణము - లంచితశృంగార మలవడఁ జేసి
 వరవిమానంబుపై వరుఁ దెచ్చిపెట్టి - వరవాద్యతూర్యరావంబులు చెలఁగఁ

ద్రేతాగ్నులును గొంచు దిరముగా దైత్యు - లాతతంబుగ వెంట నరుగుదేరంగ
వెనుకొని వేదోక్త విధిపూర్వకముగ - మొనసి యుత్తరభాగమునఁ జితిపేర్చి
యాగతలైన ముత్తైదుల కపుడు - బాగై నపసిఁడి శూర్పములు దానముల
నిచ్చి వత్తంబు లనేకంబు లొసఁగి - యచ్చపుభక్తితో నాచితిమీఁదఁ
బరఁగఁ బ్రవేశించి ప్రాణేశునురము - కరమర్థితోఁ దనకొఁగిటఁజేర్చి
యనలంబు సంధింప నాయంతి మేను - పనిగొని పతి సమర్పణముగాఁ జేసి
సకలదేవతలును సన్నతులేసెయఁ - బ్రకటంబుగాఁ దనపతితోడఁ గూడి
దేవవిమానంబు తెఱఁగొప్ప నెక్కి - దేవతాకోటిలోఁ దేజరిల్లుచును 5940
గడువేడ్కఁ బుణ్యలోకంబునఁ జేరి - పడఁతి యుండెను దనపతితోడఁ గూడి

—: రావణుఁడు యుద్ధమునకు వెడలుట :—

యంతట రావణుం డధికరోషమున - నంతయు మూలబలాళి రప్పించి
చలమును బలమును సమరనైపుణీయుఁ - గలనైనెనికులనెల్లఁ గలయ నీక్షించి
“కపులను రామలక్ష్మణుల మీరేఁగి - నెపమార నిర్జించి నెఱిఁ బగఁదీర్చి
రండు పొం” డనవుడు రభసంబుతోడ - నొండొరుఁగడచుచు నుద్దండవృత్తి
సామజఘోటకస్యందనసుభట - సామగ్రితో యుద్ధసన్నద్ధు లగుచు
వజ్రసమానేకవరసాధనములు - వజ్రాంగు లాదిగా వలయువర్తములు
కర మరుదయి భయంకరలీలఁ దనర - ధరియించి మించి యుదగులై పేర్చి
కరిఘటాఘీంకార ఘంటికానేక - తురగోగ్ర హేషిత దుందుభిశంఖ
పటహాఢమామికా పణవాదివాద్య - పటురభసధ్వజపటపటాత్కార 5950
రథనేమిశింజినీరావసంకులము - మధితార్జ్వవధ్వనిమాడ్కి ఘూర్జిల్లఁ
బలుధూళి జలరాశిపట్టుగయ్యంపు - గలను సేయఁగ నేగుకరణిఁ బెల్లెగయ
ఖింకము ల్లంకెన ల్పృథుతరఘోర - హాంకారములును నొండొరుల పంతములు
వంకించునెలుఁగులు నార్పులు చెలఁగ - నంకితమణికుండ లానేకహార
కంకణకోటీరకాంతులు నిగుడ - లంకేకునైనెనికు ల్లంక వెల్వడిరి ; .
భూకంప మెసఁగ నార్పులు మిన్నుముట్ట - భీకరగతి నేచి పెడబొబ్బ లిడుచు
ఘనసత్త్వమునఁ బేర్చి కపికులాంభోధి - గనుఁగొని బెగడొందఁగా నుత్సహించి
కడఁకతో నపుడు లంకావార్ధివెడలు - బడబాగ్నికోటులభంగి శోభిల్లి
కాటుకకొండలగతిఁ దనరారు - మేటిదైత్యులఁ జూచి మిగిలినకడఁక
నప్పుడు కపివీరు లార్పులు నిగుడ - నుప్పొంగి చెలఁగుచు నుడువదం బవియఁ
గుంకి దిగ్గజములు కుదికిలఁబడఁగ - నింగికి లంఘించి నేలకు దాటి
బ్రహ్మాండ మగలంగ బాహువు ల్పరచి - బ్రహ్మాదిదివిజులు పరికించి చూడఁ

—: మూలబల యుద్ధము :—

గొండలు తరువులు గోటానకోట్లు - గండలైలంబులు కడువడిఁ బెఱికి

కొని వచ్చి తాకిరి క్రూరులై యంత - ననిలోన రఘురాము హస్తవైచిత్రి,
 గనుఁగొనువేడుకఁ గమలబాంధవుఁడు - చనుదెంచె ననఁ బూర్వశైలాగ్ర మెక్కి
 వననిధి వననిధి వడిఁ దాఁకునట్లు - దనుజబలంబును దరుచరబలము
 నొండొంటిఁ దలపడి యుగత మెఱయ - మెండుగాఁ గపిసేన మిగులంగఁ జొచ్చి
 యరదము ల్వఱపుచు హరులఁ దోలుచును - గరుల డీకొలుపుచుఁ గవిసి రాక్షసులు
 మునుమిడి నొప్పింప మొక్కలంబునను - వనచరు ల్దరులెత్తి వైవంగ నపుడు
 వాటుల వ్రేటుల వడి నిందు నందుఁ - బోటులఁ గాటులఁ బొరి నందునిందుఁ 5970
 గరవాలముల భయంకరవాలములను - గరగండముల గదాఘనదండములను
 బరళులఁ బరిఘలఁ బట్టసంబులను - గిరులను దరులను గిరిశృంగములను
 దరుచరు ల్వైవంగ దనుజులు వైవ - ధరణీపై శోణితధారలు దొరుఁగ
 వనచరు ల్గొండలు వాలయంత్రములఁ - గొని మీఁద వైవ నాకొండలనడుము
 దుత్తుమురై నేల దొరుఁగఁ జక్రంబు - లెత్తి వ్రేసియు గద లెత్తి మోఁచియును
 సరి పోరి రొండొరు ల్బలమునఁ గిట్టి - సుర లద్భుతం బంది చూడంగ నపుడు
 కరులను హరులను ఘనరథంబులను - సరిఁ దోలి కపుల రాక్షసులు నొప్పింప
 వనచరేశ్వరుఁడును వాలినందనుఁడు - ననిలజుండును నీలుఁ డాదిగాఁ గలుగు
 నగచరప్రముఖులు నధికవేగమున - నగపాదపముల వానలు వెసఁ గురియఁ
 బరియలై పడియెడుబహురథంబులును - గర ముగ్రగతిఁ గూలు కరిసమూహములు
 నఱిముఱి గెడయువాహనములు నేల - కొలుగుదానవులునై యుండంగఁ గినిసి
 రథరథ్యవేగంబు రథికు లగ్గింప - రథములు పఱపి సారథులు బిట్టార్వ
 రథములు తమమనోరథములకరణీ - బృథివీతలంబెల్లఁ బెల్లుగా నద్రువ
 గవిసినకడ నొగ ల్కరములఁ బట్టి - యవలీల దివికెత్తి యవనిపై వైచి
 తురగము ల్దోలినఁ దొలఁగక కపులు - తురగంబుతో నెత్తి తురగంబు వ్రేసి
 కరుల డీకొలిపినఁ గరులపైఁ గవిసి - కరిఁగరిఁ దాటించి గములకు నుఱికి
 డాకాల నొక్కని డాకేల నొకని - నాకేల నొక్కని నాకాల నొకని
 నదిమి నొంచియు నదరంట వ్రేసియును - గుదియించి వైచియుఁ గూలఁ దన్నియును
 బెక్కువిధంబులఁ బేర్చి రాక్షసుల - నిక్కడక్కడ సేయునెడఁ బెచ్చుపెరిఁగి
 తురగరింఖాదుల ధూళి గప్పుటయుఁ - దరుచరాధిపులును దానవాధిపులు 5990
 నరుదైన యానిబిడాంధకారమునఁ - గరవాలరోచులఁ గలకలం బెసఁగ
 పీరువారును బోర వెడలినరక్త - ధారామరీచులు దఱచుగాఁ గవిసి
 బలురేణు వను తమఃపటలంబు నడపఁ - జలమరి కయ్యంబు సందడియైనఁ
 గుంజరరథకూల ఘోటకమకర - పుంజధ్వజానేకభూరుహసుభట
 కరకాండకల్లోల ఖడ్గపాతీన - కరికరోరగభేటకచ్చపనికర

వికలభూషణరత్న విసరవికీర్ణ - శకటసైకత కేశజాలశైవాల
 జనితచామరఫేనచయరక్తనదులు - వనచరుల్లనుజులు వడి దాటి దాటి
 తాకుదు రాలోనఁ దరువరు ల్గినిసి - వీక గోలెమ్ములు విఱుగ నొక్కియును
 మోకాళ్ల మోచేత ముష్టి నందంద - తాకించి వడదీసి తలలు ద్రొక్కియును
 బొట్టలు చీల్చియుఁ బోసీక పట్టి - చట్టలు వాసియుఁ జదియ వ్రేసియును 6000
 గఱచియు విఱచియుఁ గడకాళ్లు పట్టి - జిఱజిఱఁ ద్రిప్పియుఁ జిదిమి వైచియును
 బలువిడి దల లొగిఁ బట్టి వెండుకలు - పెళపెళ మనఁబెల్చుఁ బెటికివైచియును
 నిరుచేతులందును నిరువురఁ బట్టి - పొరిఁ బొరి దాటించి పొళ్లు సేయుచును
 నెరసి రంధ్రంబుల నెత్తురు ల్వెడల - నురువడిఁ బడఁద్రోచి యురములు సరచి
 నఖరదంతంబుబ నాసికాకర్ణ - ముఖపాలపట్టిక ల్తుసరి త్రెంచియును
 నొప్పించియును గపు ల్నార్గురొక్కొకని - నుప్పొంగ యొక్కొకం దొనర నూర్వురను
 బట్టిచంపియుఁ జలపట్టి దానవుల - నట్టిట్లు వోసీక యవనిపైఁ గూల్చి
 చిందరవందర సేయంగ నప్పు; - డందఱ వెఱఁ జూచి యధికరోషమున
 ధరణి గంపింప దిక్తటములు వగుల - శరధులు గలఁగ ముజ్జగములు బెగడ
 దారుణాకారులై తద్దయుఁ బేర్చి - భేరీమృదంగగంభీరవాద్యములు 6010
 చెలఁగించి యక్కపిసేనపైఁ గవిసి - బలసూదనాదిదిక్పతులు భీతిల్ల
 వికృతమస్తకములు వికృతహస్తములు - వికృతప్రకోష్ఠము ల్వికృతోష్ఠములును
 వికృతనఖంబులు వికృతముఖములును - వికృతగాత్రములును వికృతనేత్రములు
 వికృతహాసములును వికృతనాసములు - వికృతవక్షములును వికృతకక్షములు
 వికృతకర్ణములును వికృతవర్ణములు - వికృతపాదములును వికృతనాదములు
 గలసైనికులు లయకాలాభ్రవజ్జి - బలువిడి విడివిడి పఱతెంచుకరణిఁ
 బరిఘగదాచక్రపట్టసప్రాస - పరశుతోమరభిండివాలత్రిశూల
 కరపత్రకుంత ముద్గరయష్టిపరశు - కరవాలఖేటకక్రకచాసినాగ
 ముఖశిలీముఖచాపముసలాయుధాది - నిఖిలసాధనములు నెరయంగఁ బూని
 నరికియు నడచియు నలియ మోదియును - నురువడిఁ జిమ్మియు నొనరఁ గ్రుమ్మియును
 వ్రేసియుఁ బొడిచియు వీక వైచియును - నేసియుఁ గోసియు నీరీతిఁ గపుల
 నొప్పింప నెంతయు నొచ్చి భీతిల్లి - యప్పుడు తరుగిరు లవనిపై వైచి
 “మనకేల యుద్ధంబు ? మనకేల చలము ? - నినకులేశ్వరుఁ డేల ? యినసూనుఁ డేల ?
 యడవిలోఁ గాయ పండ్లాకులు నమలి - కడుపు నించుకయుండఁ గానక వచ్చి
 మదిమది నిచ్చట మడియంగ నేల ? - పదపదం డని కపిపతులు రాఘవుల
 విడిచి ధైర్యంబులు విడిచిరాక్షసులు - విడువక చలమున వెనువెంటఁ దఱుమ
 పేతువుదిక్కుకై చెడి పాటునపుడు - వాతూలనుతనీల వాలినందనులు

గని సేతువును దాటి గ్రక్కున నెందుఁ - జనకుండ మరలింపఁ జనుదెంచి భీతి
వనచరు ల్దనవెన్క వచ్చి చొచ్చుటయు - గనుఁగొని రాముఁ డక్కపివరు ల్పెలఁగ

—: శ్రీరాముఁడు మూలబలముపై మోహనాస్త్రము వేయుట :—

దనుజులమనములు తల్లడం బంద - ధను వందుకొని గుణధ్వని సేసి డాసి 6030
కరలాఘవము చిత్తగతి నొప్ప మెఱయ - శరములు గురియ నిశాచరు ల్పెగడి
తెరువులు గానక తిరుగుడు వడుచుఁ - దెరలియు మరలియుఁ దీవ్రకోపమున
ధరణీశుఁ గాన రాధరణీశుఁ డేయు - శరముల తఱుచున సమరాంగణమున
రవికులతిలకుండు రభసంబుతోడ - వివిధభంగులఁ దనవిలువిద్య మెఱసి
యేసినశరము లనేకంబు లగుచుఁ - గాసి సేయుచుఁ దాఁకఁగా దైత్యవరులు
వడుమునఁ దెగియు నెన్నడిమికిఁదొడరు - కడిఖండ మయ్యు వక్షములు వ్రస్సియును
వదనము ల్వాడి భావంబులు సెదరి - పదములు దునియలై బాహువు ల్విఱిగి
గళములు దునిసియుఁ గరములు దెగియుఁ - దలలవిసియుఁ దనుత్రాణము ల్దాకి
శరములు మెయి నుచ్చి చనఁగ నెత్తురులు-దొరుఁగ నంగములఁ దుత్తునియలై రపుడు
కెడయు రాక్షసులు బెగ్గిలెడు రాక్షసులు - పుడమిపై మూర్ఛను బొందురాక్షసులు 6040
నొగులు రాక్షసులును నోరులు దెఱచి - దిగులొందు రాక్షసు ల్భీరత సడలి
వారణంబులవారు వాజులవారు - దేరులవారునై తిరుగుడువడుచు
నదె రాఘవుం డేసె నదె రాముఁడేసె - నదెడాసె నిదె పాసె నదె యిదె యనుచు
వీక్షింప రానట్టి వేగంబు మెఱసి - రాక్షసబలములు రయమునఁ బఱచె ;
నంతఁ బోవక రాఘవావనీనాథుఁ - డెంతయు ఘనరోష మెసఁగ వెండియును
సమ్మోహనాస్త్రంబు సంధించి పఱవఁ - దమ్ముఁ దామెఱుఁగక దనుజులు బ్రమసి
దానవుం డీతఁడు తరుచరుం డీతఁడు - దా ననితెలియక దనుజుండు దనుజుఁ
గని తాఁకునప్పుడు గాంధర్వశరము-ఘనమహాత్వమున రాక్షసులకుఁ జూడ [డగుచు
నొక్కొక్కనికి రాముఁ డొక్కొక్కఁ డగుచు-నొక్కొక్కనికి రాము లొగిఁ బదుం
నొక్కొక్కనికి రాము లొగి నూర్గు రగుచు-నొక్కొక్కనికి రాము లొగి వేపురగుచు
నొక్కొక్కరికి రాము లొగి లక్ష యగుచు-నొక్కొక్కనికి రాము లొగి గోటి యగుచు
శతకోటియర్బుద సంఖ్యలు గడచి - యతులితం బైనట్టి యాజిరంగమున
మఱి సర్వమును రామమయ మయ్యె నపుడు - గిరికొని యుండ నీక్రియ నల్కతోడ
వడి నేయునప్పుడు వారక గుడుసు-పడియున్న రఘురాము పసిడివిల్ చూచి
సమరసమాభీలచక్రి యుగ్రతను - నముచిపై వైచిన నాటి చక్రంబొ ?
కిరణజాలంబుల గిరికొన్నభాను - పరివేషచక్రమో పరికింప" ననుచు
దమమనంబుల నెంచి దైత్యు లయ్యంప - గముల మెఱుంగులు గనుఁగొని పఱవ
నమరారిసేనలో వప్పు డొక్కొక్క - నిమిషంబులోపల నెత్తురువాన

లాన వాజులు పదునాలుగువేలు - నేనుగూలో పదునెనిమిదివేలు
 లక్షతేరులు రెండులక్షలవీర - రాక్షసవీరులు రణభూమిఁ గెడయ 6060
 శరము లరంబులై చాపంబు నేమి - కరణీయై గుణరవక్వణితమై మెఱసి
 కిరణస్ఫులింగము ల్గిరికొన్న రామ - కరచాపచక్రంబు కాలచక్రంబు
 గతి నుల్లసిల్లంగఁ గనుఁగొని పెలుచ - హతశేషదై తేయు లతిభీతిఁ బొంది
 కడుఘోరమైన సంగరభూమి విడిచి - వడి లంకఁ జొచ్చిరి వనచరు లార్వఁ ;
 గాలాంతమునఁ గాలకంధరుం డలుకఁ - గేళి సల్పిననాఁటిక్రియ నుండె రణము ;
 వలనయినట్టి రావణమూలబలమునఁ - జలమున రఘుపతి సమయించునపుడు
 పదివేలు కరులు నిర్వదివేలుహరులు - పదిపదు లరదము ల్పద్మంబు బలము
 నాలంబులోపల నతిదారుణముగఁ - గూలిననొకయట్ట గునియుచు నాడు
 నట్టలు కోటాడ నారామువింటఁ - గట్టిన యొకగంట ఖణి లని మొరయు
 నొరయఘంటలునాద మూర కీరేడు - మొరసె నవ్విభుచాపమున నరజాము 6070
 భావింప రాకుండఁ బడి యేడుగడియ - లావీరవరుని బాణాసనవిద్య
 కిన్నరగంధర్వభేదరయక్ష - పన్నగామరవరు ల్ప్రణుతించి రెలమి ;
 ఆరామచంద్రుండు నప్పు డింపలర - శూరపుంగవుఁడగు సుగ్రీవుఁ గనియె ;
 “జగదేకభయదమీనమైహనాస్త్ర - మొగిఁ బ్రయోగింపను నుపసంహరింప
 నే నొండె విషధరుం డీశ్వరుం డొండె - గాని నేర్పరు లొరు ల్గారు లోకముల
 కౌశికుం డిచ్చిన కనదస్త్రమహిమ - గౌశికాదులకైనఁ గన నశక్యంబు”
 అనిన విభీషణుఁ డారాముఁ జూచి - వినయసంభ్రమములు వెలయ నిట్లనియె.
 “దేవ ! యీబలములు దేవేంద్రుఁ డాది - దేవతలకు నైనఁ దెరల వెన్నఁడును
 బొలఁస్తునకు మూలబల మిది నేల - పాలయ్యె నిఁకఁ గూలుఁ బంక్తికంధరుఁడు
 తలకొని నీపెంపుఁ దలఁపవు గాక - తలఁచిన నెదురింపఁ దరమె యెవ్వరికి ? 6080

—: రాక్షసస్త్రీలు రావణుని నిందించుట :—

అని విభీషణుఁ డాడునట్టివాక్యములు - విని యప్పు డారామవిభుఁ డాత్మ నలరె ;
 అంత నక్కడ దానవాంగన లెల్ల - నంతంతఁ బెనుమూఁకలై లంకలోనఁ
 బొరిఁ బొరి శోకాగ్నిఁ బొగులుచుఁ బలికి - “రరయజగన్నింద్య మగు చరిత్రంబు
 ప్రాయడిమోమును బలితరోమంబు - లై యున్న శిరము నభ్యయతోదరము
 వికృతవేషంబును వికృతయౌవనము - గ్రకచోగ్రదంష్ట్రలుగలుగుశూర్పణఖ
 సకలగుణోజ్జ్వలు సత్యసంపన్ను - సుకుమారు మరుతేజు సుముఖు నారాముఁ
 గందర్పసురుచిరాకారుఁ గామించె - నందని పంటికి నలుచాపఁ దగునె
 యీలంకలోఁ గల యెల్లరాక్షసులు - కాలగోచరు లైన కారణంబునను
 భానువంశజునకుఁ బంక్తికంతునకు - నానిశాచరిసేసె నధికవైరంబు ;

తగవు చింతింపక దానిమాటలకుఁ - బగ గొని వచ్చి యీవంక్తికంధరుఁడు 6090
 తనచావునకె కాదు ; ధరణీశుదేవిఁ - గొనివచ్చె ; రాక్షసకుల మెల్లఁ జెఱుప;
 నింతట సిద్ధించె నేసీత దనకు - నింత తెంపునకుఁ దా నితఁ డేలదొడఁగె ?
 మారీచునొకకోల మడియించె దండ - కారణ్యమునఁ జంపెఁ గనలి విరాధు
 నిది యెఱింగియు రాము నెఱుఁగలేడయ్యె ; - మదిలోన గర్వించి మనరావణుండు
 అనలసమానంబు లగుసాయకముల - జననాయకుఁడు జనస్థానంబునందుఁ
 బదునాల్గువేపురఁ బరిమార్చిరోష - మొదవంగ నేచి యత్యుగ్రబాణములఁ
 ద్రిశిరు దూషణు ఖరు దృణలీలఁ జంపె - దశకంఠుఁ డదియును దలపోయఁ డయ్యె ;
 రుధిరాశనుని నతిక్రూరవిక్రముని - నధికయోజనబాహు నాకబంధకుని
 గ్రౌంచవనంబునఁ గడతేర్చి పుచ్చి - రంచితవిక్రము లగు దాశరథులు
 ఇట్టిరాక్షసుల చా వెఱిఁగియుఁ దొడరె - నట్టిరాముని గెల్వ నలవియే తనకు ; 6100
 జగదీశుఁ డగు రామచంద్రుతోఁ బోర - మగఁటిమి గలుగునె మనరావణునకు ?
 నవలీల వాలి నొక్కమ్మునఁ గూల్చి - రవిజుఁ గిష్కింధకు రాజుఁ గావించె ;
 నధికపరాక్రము నాకుంభకర్ణు - వధియించె నొక్కఁడె వసుదేశ్వరుండు ;
 కరిసహస్రంబు లగ్గలము లౌ పెక్కు - తురగలక్షలు రథస్తోమకోటులును
 గణనకు మిక్కిలి గల కాలుబలము - నణుమాత్రముగఁ జంపె నాజిరంగమున
 నట్టిపరాక్రమం బది యెల్లఁ గనియె - నిట్టివాఁ డని రాము నెఱుఁగలే డయ్యె ;
 ఆమేటి నతికాయు నయ్యంద్రజిత్తు - సౌమిత్రి యొక్కడ సమయించె నాజి.
 ఇంక నైనను రాము నిట శరణనఁడు - లంక నింటింట విలాపము ల్బుట్టె
 తమబంధు లీల్గిరి తమమగ ల్దెగిరి - తమసుతు ల్పృథులై రి తమసహోదరులు
 హతులైరి రణభూమి నని యెల్లవారు - నతిశోకమునుబొంది యడరు చున్నారు
 దుర్మతియును నీతిదూరుండు గ్రూర - కర్తుండునై నాఁడు కపటరూపమున
 సీత నీపురికిఁ దెచ్చిననాటనుండి - తోతెంచుచున్నవి దుర్నిమి త్తములు ;
 దశకంఠుఁడింక నీదశరథసుతుని - విశిఖాగ్నిఁ గూలుట వేగంబ యుండు ;
 నక్కటా ! నీతిజ్ఞుఁ డగువిభీషణుఁడు - పెక్కుభంగులఁ జెప్పెఁ బ్రియమున బుద్ధి
 నతఁడు చెప్పినబుద్ధు లన్నియునాఁడు - హితవులుగా విన్న నీలంక సెడునె ?
 కులకైలపక్షము ల్గులిశఘాతమున - నలుకమైఁ దునుమాడు నాపురిందరుఁడొ ?
 మధుకైటభాదుల మర్దించునట్టి - యధికుఁ డావిష్టుఁడో యదయుఁ డంతకుఁడొ ?
 ప్రళయకాలమునాటి ఫాలలోచనుఁడొ ; - యిల రాముఁడై పుట్టి యిటు చంపఁదొడఁగె;
 దశరథతనయుండు దర్పంబు మెఱసి - దశకంఠు ననిలోనఁ దగఁ జంపునపుడు
 మును లగు సుర లైన గంధర్వు లైన - మును లైన వీనికి మును వరంబిచ్చు 6120
 వనజసంభవుఁడు శర్వాణీశుఁ డయిన - వినుఁడు రాక్షసులైన విడిపింపలేరు

వర మిచ్చునప్పు డావనజసంభవుఁడు - నరులచేఁ జాకుండ నాఁ డీడు గానఁ ;
 బరికింపఁగా సర్వబంధుల తోడ - ధరణీశుచేఁ జచ్చు దళకంగరుండు ;
 ఇది నిజ మెట్లన్న నింద్రాదిసురల - మది దయలేక పల్తాఱు నొప్పింప
 నీరావణునిచేత నెంతయు నొచ్చి - నీరజాసనుఁ గాంచి నిఖిలదేవతలు
 నభయంబు వేఁడిననాచతుర్ముఖుఁడు - శుభతరస్థితి వారిఁ జూచి యిట్లనియె.
 నేబాధలను జెంద విటమీఁద మీకు - మీబుద్ధి వర్తించు మీరుండుఁ డెలమి”
 నని వారు దాను మహాదేవు కడకుఁ - జని ప్రస్తుతింపఁ బ్రసన్నుడై శివుఁడు
 కమలాసనాదులఁ గరుణ నీక్షించి - యమరరక్షార్థమై యఖిలరాక్షసుల
 సమరంబులోపలఁ జంపించుకొఱకు - నమర నిందిరపుట్టు నాసతీమణికి 6130
 బతి యయి ప్రజల నాపద లొందకుండ - సతతంబు గావ దుర్జనుల రాక్షసులఁ
 జంపంగ విష్ణుండు జన్తించుఁ బుడమి - నింపార నని యాన తిచ్చెరాముండె ;
 యరయంగ నావిష్ణుఁ డామహీజాత - పరికింప నిందిర భావంబులోనఁ
 దలపోయ శివుమాట దప్పదు గాన - మలఁగనిశోకంబు మనకుఁ బాటిల్లె :
 మనకు దిక్కెవ్వరు ? మనరావణుండు - మననేరఁ డిఁకమీఁద మరుగంగ నేల ?
 మన కందఱకు దిక్కు మనవిభీషణుఁడు - చని రామచంద్రుని శరణంబు సొచ్చె”
 నని పెక్కుభంగుల నసురకామినులు - పనువుచుండఁగ విని పంక్తికంధరుఁడు.
 చింతాసమాకులచిత్తుడై యపుడు - వంతతో నొక్కింత వడి యూరకుండి
 చండకాలవ్యాళసమలీల దోఁప - నిండుకోపంబున నిట్టూర్పు వుచ్చి
 యపుడులు దీటుచు నందంద కన్ను - గవల నిప్పులు రాలఁగా నుగ్రుడగుచు 6140
 నురవడిఁ గనలి యుద్ధోన్మత్తు మత్తు - సొరిది విరూపాక్షుఁ జూచి “మీరెలమి
 దందడి సింహనాదములు తూర్యములు - నందంద మెఱయంగ ననికి నేతెండు :”
 అని పల్క భయమున నానిశాచరులు - విని యూరకున్న నవ్విధము వీక్షించి
 “యాలంబునకు వేగ యత్నంబుసేయుఁ- డేల యుత్సాహంబు లిటు మాని యుండ”
 ననిన వా రరిగి పుణ్యాహకర్తృంబు - లొనరించి సన్నాహ మొప్ప నేతెంచి
 యారాక్షసేంద్రున కవనతు లైన - నారాక్షసులఁ జూచి యతఁ డల్కఁ బల్కెఁ ;
 “నానాఁటి కిబ్బంగి నాబలం బెల్ల - హీన మయ్యెను; భృత్యు లెల్లఁ జచ్చుటయు,
 వసురేంద్రవిక్రముఁ డైనయాఖరుఁడు - నమితబలోదగ్గుఁ డగునింద్రజిత్తు,
 నాకుంభుఁడును శూరుఁ డగునికుంభుండు - నాకుంభకర్ణుండు నాప్రహస్తుండు
 భీమవిక్రమవిజృంభితుఁ డతికాయుఁ - డామహాకాయుండు నామహోదరుఁడు 6150
 నాసురాంతకుఁడును నానరాంతకుఁడు - భాసురయశులకంపనుఁడు గంపనుఁడు
 నాకాధిపతి నైన ననినోర్చువారు - నాకునై పౌలిసిరి నాగర్వ మడఁగె;
 నటుగాన శత్రుల నందఱఁ దునిమి - పటుపరాక్రమమునఁ బగ నీగువాఁడ,

మీటినశరములు మిన్నులు ముట్టి - యేలులు జలధులు నెలుఁగ రాకుండ
 నఖిలంబుఁ గప్పుచు నచ్చెరువార - నిఖిలవానరులను నేఁడు నిర్జింతు;
 నేపున నల్క నే నేయుబాణమ్ము - లాపుంఖముగఁ గాడి యగచరాస్యములు
 నాశము ల్గలిగిన నవపంకజములఁ - బోలంగ నేఁ డాజిభూమిఁ గై సేతు;
 మగలు తనూజులు మాసహోదరులుఁ - దెగి రింక నెవ్వరు దిక్కు మా కనుచు
 లంకాపురస్త్రీలు లలిఁ దూలి సోలి - యింక నీశోకాబ్ధి నిట మునింగెదరు
 మార్తురఁ బొలియించి మఱి పురజనుల-యా ర్తి వాపుదు శోక మడఁచెదఁ గాక 6160
 నేఁ డాజిఁ బ్రతిపక్ష నికరసైన్యమున - వాఁడిబాణంబుల వడిఁ ద్రుంచివైచి
 కరమొప్ప ఫేరవకంకగృధ్రములుఁ - బొరి పిశాచప్రేతభూతజాలములుఁ
 దనివోవ మాంసర క్తంబులఁ దృప్తి - యొనరింతు" ననుచు యుద్ధోన్మత్తమత్తు
 వక్షీణబలుఁ డగు నవ్విరూపాక్ష - నీక్షించి రణమున కిప్పుడ వేగ
 యనుపమం బగునట్టి యరదంబు దేరఁ - బనుపుడు నేఁడు నాపటుసాయకముల
 ఘనులై నరామలక్ష్మణులప్రాణములు - గొని వారిరుధిరము ల్గోలఁ గోరెడిని
 శతసంఖ్య లొక్కొక్కసాయకంబునను - మృతిబొందఁ గపికోట్లమీఁద నేనెదను
 అనికి బలాధ్యక్షు లగువారిఁ జూచి - కొనిరండు సేనలఁ గూర్చుక వేగ"

—: రావణుఁడు రెండవసారి యుద్ధమునకు వెడలుట :—

యని వారు పిలిపింప నఖిలరాక్షసులు - వినువీధి యద్రువంగ వీఁక నార్చుచును
 గరవాలవక్రభీకరభిండివాల - పరశుఖూలప్రాసపట్టనగదలు 6170
 ముసలంబులును గాఢముద్గరంబులును - నెసఁగెడుశక్తు లనేకవిచిత్ర
 వివిధాయుధంబులు వెలుఁగ నేతెంచి - రవిరశోత్సాహంబు లడరంగ నంత
 దనుజులు నానావ్రతతులతోఁ గూడ - దినకరప్రభగల తేరు తెచ్చుటయు
 రమణీయరత్నాంశురాజివి రాజి - తములై న కర్ణావతంసంబు లమరఁ
 బదికంఠముల రత్నపదకము ల్గోలఁ - బదిముఖంబుల వింతపంతము ల్దనర
 మహనీయకేయూరమణికంకణాది - బహుభూషణాంకితబాహుదండముల
 శరశరాసనఖడ్గచక్రాసిపరశు - పరిఘాదిసాధనప్రకరంబు మెఱయ
 దివిజారి చెఱఁబెట్టె దినకరు నొకని - దివి నొక్కదినమణి దిరుగుచున్నాఁడు;
 తలఁపఁ దక్కినభానుదశకమో యనఁగఁ - దలకొని కోటిరదశకంబు వెలుఁగ
 నంత నాదశకంఠుఁ డారథం బెక్కి - దంతిరథాశ్వపదాతులు నడవఁ 6180
 బటుతరనిస్సాణభాంకారవీర - భటసింహనాదాది బహునినాదముల
 విలయకాలాభీలవేళ ఘూర్ణిల్లు - జలరాశితో లంక సరివోలుచుండ
 నవిరళవందిజనావలివినుత - రవముతోడుత నుత్తరద్వార మపుడు
 బలువడి వెలువడి పౌలస్త్యముఖ్యఁ - డలుక యుద్ధోన్మత్తు నావిరూపాక్ష

మత్తుని వీక్షించి మహి వ్రయ్య వార - నొత్తిలి యార్చుచు నోలి నాలంక
 వెడలంగ రవిదీప్తి వెలవెలఁ బాటె - నడరి దిక్కుల నిండె నంధకారంబు
 ధరణి గంపించె రథంబులు విఱిగె - దురగంబులొటిగె నెత్తురువానగురిసెఁ
 గడుఁగీడుశకునము ల్గానంగఁ బడినఁ - గడిమి డింపక దశకంధరుం డడరె ;
 లంకేశు నానాబలంబులఁ జూచి - పంకజగర్భునిభాండంబు వగులఁ
 విగుడునార్చులతోడ నిఖిలవానరులు - నొగి వీరతోఁ దాకి రుగ్రుదానవులఁ 6190
 గలుపించి యాలోనఁ గపిసేన గిట్టి - బలములు నెరయంగఁ బంతము లైఱయఁ
 గఱకు రాక్షసులు నుగ్రముగ నేయుదురు - నెఱకులు దూరంగ నిశితబాణముల
 ముసలతోమరశక్తి ముద్గరచక్ర - విసరము ల్వైతుర్మువీరఁ బెల్లెచి
 యంకుశకుంతళూలాదులఁ బొడుతు - రంకించి వ్రేయుదు రాభీలగదల
 నడిదము ల్జిహ్వించి యలుక సంగములు - కడిఖండములఁ జేసి కడిమిఁజూపుదురు
 కపులును గుపితులై కడిమి వాటించి - విపులశైలంబుల వృక్షజాలములఁ
 బడదంతనఖవాశపాశహస్తముల - సదయులై యారాక్షసావలి నెల్ల
 శిరములు నరములు చేతులు మూతు - లురములు బాహువు లోష్ఠకంఠములు
 ద్రెంచియు నొంచియుఁ దీవ్రవై ఖరులఁ - జించియు వంచియుఁ జిదిమియు నదిమి
 తరమిడి నిబ్బంగి దనుజుల నొంపఁదరుచరావలిఁ జూచి దనుజేశుఁ డంత 6200
 దారుణాకృతివత్సదంతాశ్వకర్ణ - నారాచభల్లాది నానాస్త్రవితతి
 నగచరరుధిరంబు నవనిపైఁ దొరుఁగ - నిగుడించి యొక్కొక్కనిశితబాణమునఁ
 గపిపంచకంబును గపిసప్తకంబుఁ - గపినవకంబును గదనరంగమునఁ
 గుదులు గ్రుచ్చినక్రియఁ గూల సేసియునుఁ - వదలక తరుచరు ల్వైచుశైలములు
 ఘనతరు లృకలము ల్గానేసి మఱియుఁ - గనలి యేనమ్ముల గంధమాదనునిఁ
 బదునెన్నిదింటను బనసుని మఱియుఁ - బదియింట నీలునిఁ బదియింట నలునిఁ
 ద్వివిదు నాఱింటను వినుతు నేడింటఁ - బవననందను నిరువదిట గవాక్షు
 నైదైదులను మైందు నైడింటఁ గుముదు - నైడింట గోముఖు నైడింట ఋషభు
 నేడిట శరభుఁ బదేడింట గజుని - నేడమ్ములను బృథు నేడింట హరునిఁ
 దరిమి యొక్కుమ్మడి దారునిగ్రథునిఁ - జెరిమూఁట సాయకాశీతి నంగదునిఁ 6210
 దక్కినవనచరతతి నిలఁ గూలఁ - బెక్కుబాణంబులఁ బేర్చి యుగ్రతను
 వెసనేసె మగఁటిమి వీరతో మెఱయ - నసురేశు మునుమన నందంద కపులు
 నడుములు నిశితబాణంబుల విఱిగి - పడువారు నిలలేక పడి తూలువారు
 నురములు వ్రయ్యలై యొగిఁ గూలువారు - చరణము ల్తునియలై సరి మ్రగ్గువారు
 చేతులు దెగువారు శిరములు పగిలి - భూతలంబునఁ బడిపొరలెడివారు
 గళము లూరులును జంఘలు ద్రెవ్వ నొచ్చి - పలుమాటు మూల్గుచు బడియెడివారు

నంగంబు లివియవి యని యేరుపడక - సంగరాంగణమునఁ జచ్చిన వారు
 బాణము ల్గడినఁ బటచుచు నడుమఁ - బ్రాణము ల్వోయి యుర్వరఁబడువారు
 నయ్యండ నప్పు డయ్యసురేశుఁ జూచి - చయ్యన రణమున సైరింపలేక
 వానరు ల్పాటిరి వసుధ గంపింప - దానవేంద్రుండును దవిలి వెన్వెంట 6220
 బలువిడి నేతరఁ “బాట నేమిటికి - నిలునిలుం డని పల్కి నిలువక పాటు
 పేనలఁగావ సుషేణుని నునిచి - భానుసూనుఁడు వృక్షపాణియై నడచె
 తరుశిలాహస్తులై తరుచరపతులు - నిరుగెలంకుల వెన్క నేపు దీపించి
 నడుమ నాతఁడు సింహనాదంబు జేసి - తొడరి కాలాగ్నిరుద్రునివిధంబునను
 వృక్షతాడనముల వెనఁ జంపి చంపి - వృక్షశిలాఘోరవృష్టి నందంద
 రాక్షసబలముపై రయమునఁ గురియ - రాక్షసవరులు శిరంబులు పగిలి
 కులిశోగ్రహతిభగ్నకూటంబులైన - కులశైలముల భంగిఁ గూలిరి మఱియు
 రవినందనుఁడు క్రోధరక్తాక్షుఁ డగుచు - నవనిధ రాభీలహస్తుఁడై నడవ

—: సుగ్రీవునిచే విరూపాక్షుఁడు మొదలగురాక్షసవీరులు చచ్చుట :—

నంత విరూపాక్షుఁ డధికరోషమునఁ - బంతంబు మెఱయంగఁ బయిఁ దేరు వఱపి
 విలు గుణధ్వని సేసి విపులనిర్ఘాత - తులితంబులగు వాడితూపుల నేయ 6230
 నవి లెక్కసేయక యరదంబు పైకి - రవిజుండు లంఘించి రథసూతహారులఁ
 బృథివీధరంబునఁ బృథుశక్తితోడఁ - బృథివిపైఁ బడనేయఁ బృథివికి నుటికి
 విరఘుఁ డయ్యును దైత్యవీరుండు వివిధ - శరము లేయుచుఁ బాదచారియై నిలువ
 నమరారిపనుపున నఖిలాయుధములు - సమకూర్చి మావతు ల్పమదసామజము
 దెచ్చిన వెన నెక్కి దీకొని కప్పుల - విచ్చలవిడి నేసి విక్రమం బెనఁగ
 నుగ్రదానవు లార్వ నుగ్రబాణముల - నుగ్రాంశుతనయుపై నురవడి నేసె;
 నక్కజంబుగ విరూపాక్షుండు మఱియుఁ - బెక్కాయుధంబులఁ బెక్కుబాణముల
 వసమర నేయంగ వసుధ గంపింప - వెనఁ బాటు తనవారి వెఱవకుం డనుచు
 నలుకతో సుగ్రీవుఁ డతనినిర్జింపఁ - దలపోయఁ గ్రథనుఁడ న్దరుచరోత్తముఁడు
 విపులవృక్షమున దద్విరదంబుశిరము-గుపితుఁడై యేయంగఁ గుంభంబు పగిలి 6240
 తఱుచుగా శోణితధారలు దొరుఁగఁ - బిఱిఁదికి నొకవింటి పెట్టొనరించి
 యది మ్రొగ్గ నేల యయ్యసురయు దాటి - కదురుచు భేటకఖడ్గముల్ గొనుచు
 మర్కటపతి దాకె మార్కొనివాని - నర్కసూనుఁడు వైచె నతులశైలమున
 నక్కొండఁ దెగవ్రేసె నడరిదానవుఁడు - రక్కసుఁ బిడికిట రవిజుండు వొడిచె
 నాలోనఁ గరవాల మంకించి యసుర - వాలితమ్మునివ్రేసె వడిచెడ కపుడు
 పిడికిటిపోటునఁ బెలుచ దానవుఁడు - నడిదంబు వ్రేటున నర్కనందనుఁడు
 నొక్కటఁబడి యంత నొక్కట దెలిసి - యొక్కలాగునఁ బోరి రొగి నుక్కుమిగిలి

యప్పుడు సుగ్రీవుఁ డటచేత ప్రేయఁ - దప్పించుకొని హేతి దనుజుండు ప్రేపెఁ
 గరవాలనిహాతి కగ్గతి దప్ప నుటికి - కరహేతి జడిసిపోఁ గపిరాజు వ్రేసెః
 మగఁటిమితో నంత మల్లయుద్ధమున - మిగిలినవెరవుల మెఱసి పోరుచును 6250
 దినవల్లభుల భంగిఁ దేజరిల్లుచును - గనలు కాలాగ్నులకరణీ మండుచును
 బలిబిడౌజుల మాడ్కి బాహుగర్వముల - వెలయుచు నిరువురు విజయంబుగోర
 నక్కజం బగుశక్తి నటచేత నినజు - మొక్కలంబున వాఁడు మూర్ఛిల్ల ప్రేసి
 కరవాలహస్తుఁడై కపులపైఁ బాట - దరణిజుం డాలోనఁ దనమూర్చదెలిసి
 పటతెంచి నిర్ఘాతపాత మైనట్టి - యటచేత నావిరూపాక్షువక్షంబు
 నెఱలావుతో నేయ నెత్తురు గ్రక్కి - యుటలుచు ధరఁ గూలె నుగ్రదానవుఁడు
 తరుచరు ల్చెలఁగిరి దానవు ల్గలఁగి - తిరుగుడువడి రంత దీనాస్య లగుచు
 స్రుక్కి యుద్ధోన్మత్తుఁ జూచి రావణుఁడు - తక్కినికడక యెంతయుఁ దోఁపఁ బలికెఁ
 “గంఠె యాసుగ్రీవు కడిమి మీయన్నఁ - గంఠె విరూపాక్షఁ గలనరంగమునఁ
 బడి రనేకాసురభటులును బెక్కు - మడిసెఁ గుంజరములు మడిసె నశ్వములు 6260
 విఠిగె రథంబులు విరిసె మూఁకలును - నుటక నొప్పించుచు నున్నారు కపులు,
 సమయంబు నీకిది సమరంబుసేయ - సమరాంగణంబున సమయింపు రిపుల”
 నన విని యని గూలి యఖిలేకుఁ డైన - మనుజేకుఁ గలయంగ మది నిశ్చయించి
 తరుచరాసీకంబు దరియంగఁ జొచ్చి - శరగదాఖడ్గాదినకలాయుధముల
 నడరి విరూపాక్ష ననుజుఁడు కపులఁ - గడిమిమై నొప్పింపఁ గని భానుసుతుఁడు
 నగ మెత్తివైచిన నడుమనె దానిఁ - దెగనేసె దనుజుఁ డాదినకరాత్మజుఁడు
 తనర సాలమువై చె దానిదానవుఁడు - దునియలుగా మూఁడు తూపుల నేసె
 లక్షించి బాణజాలము లేయుచుండ - రాక్షసు లదరంగ రథముపై కుటికి
 భానుసూనుఁడు వానిపరిఘాయుధమున - వావికేతువు విల్లు వడి ద్రుంచివై చి
 రథసూతుఁ దెగప్రేయ రయమున వాఁడు - వృథుగదాపాణీయై పృథివికి దాటి 6270
 యిరువురు పోరాడి రిల చలియింపఁ - బరిఘగదాభీలభాహువు ల్తైఱయఁ
 గంతీరవంబుల కరణి గర్జిలుచుఁ - గంఠము ల్వదనము ల్గరము లంసములు
 చరణము ల్పాములు జానుజంఘములు - నురములు వెన్నులు నూరులు ప్రేళ్లు
 బరులును బిరుదుజబ్బులు మధ్యములును - శిరములుఁ జెవులును జెక్కు లోష్ఠములు
 వరుసతో నపు డురవడిఁ దాకి తాకి - వెరవులు చిత్తము ల్వేసఁ గల్గుచుండ
 సరిగాఁగ నత్యంత సాహసలీల - నిరువురు పోరి రనేకమార్గముల
 నాలోనఁ బరిఘగదాభీలహతుల - వాలుదు రొక్కట వ్రాలి యాలోనఁ
 గడిమిమై నొందొరుకంఠె ముద్దెలిపి - వడినార్తురెంతయు వసుధ గంపింప,
 దానవుం డురుగదాదండంబు రెండు - సేనలవారు నచ్చెరువందఁ ద్రిప్పి

భానుజుఁ బడవై చెఁ బడిలేచి వచ్చి - వనజాప్తసుతుఁ డేసెఁ బరిఘంబు ద్రిప్పి 6280
 దనుజాంగనిహతిదత్పరిఘంబు దునియఁ - గనలుచు దనుజుండు గరవాలమునను
 వనచరపతి వైవ వడిఁ దత్కృపాణ - మినజుండు గొని దీప్తు లెసగ నంకించి
 వికలమై ధర డొల్ల వ్రేసె దైతేయు - మకరకుండలదీప్తిమయమస్తకంబు
 కనుఁగొని విరిగి రాక్షసులు రావణుని - వెనుకకు లంకకు వెసఁ బాణి రపుడు
 బలగర్వ మెసఁగ సుపార్శ్వఁడంగదుని - బలుసేనపైఁ గిట్టి పటుసాయకముల
 వానరశిరములు వడిఁ గూలనేసి - తోన హస్తంబులు ద్రుంచెఁ గొందఱను,
 గొందఱబాహువుల్ ఘోరబాణముల - నందంద తునుమాడె నంతవానరులు
 నానిశాచరునకు ననిఁ బాటఁ జూచి - వానితేటికి దాటి వాలినందనుఁడు
 పస యేరుపడ వాని పరిఘాయుధంబు - వెసఁ బుచ్చుకొని నేల వివళుడై తూల
 వడి నేసె నాజాంబవంతుఁడు నొక్క - వెడఁద పాషాణంబు వీకతో నెత్తి 6290
 యరుదార నంకించి యరదంబు విఱుగ - హరులు సూతుఁడు జావ నలుకతో వ్రేసెః
 దనుజుఁ డాఱోఁ దేరి దశసాయకములఁ - గనలుచు నంగదు ఘనభుజం బేసి
 యంబకత్రయమున నధికరోషమున - జాంబవంతుని నేసి చలనంబు నొంద
 వేసె గవాక్షుని నిఘపంచకమున - నాసమయంబున నంగదుఁ డలిగి
 వజ్రసన్నిభముష్టి వడిఁ గిట్టిపొడువ - వజ్రంబుతాఁకున వసుధాధరంబు
 వసుధఁ గూలినక్రియ వాఁ డాజిఁ గూలెః - నెసఁగ దేవత లార్చి రేచి మిన్నద్రువః
 నంత రాక్షసబలం బతిభీతిఁ బాట - నంతయుఁ జూచి దశాననుం డనియెఁ
 “బరుషవిక్రముఁడు సుపార్శ్వండు మడిసె - సురుబాహుబలుఁడు యుద్ధోన్మత్తుఁడీలై
 వనిఁ గూలె నావిరూపాక్షుఁడు మఱియు - ఘనమైనరాక్షసు ల్గడతేరి రింకః
 బలసమన్విత లై న పార్థివసుతుల - బలువిడి గెలిచి నాబంధులవలన 6300
 నెలకొన్నశోకాగ్ని నెరియు నీలంకఁ - గలవారి వగపెల్లఁ గడఁకతోఁ దీర్తు
 నవిరళక్షత్రధర్మైకమూలంబు - నవజయోన్నతలక్ష్మణప్రకాండంబు
 భానునందనముఖప్లవగళాఖంబు - మానవపతికీర్తి మంజరీకంబు

—: రావణుఁడు రామలక్ష్మణులపైఁ గదియుట :—

ప్రకటసీతానామఫలభాసురంబు - సకలామరాశ్రితచ్ఛాయంబు నై న
 రామద్రుమం బేను రయమారఁ బెట్టికి - నామనోదుఃఖంబునకు మందుచేసి
 యెసఁగెద జగములో నే”నంచు నప్పు - డసురేశుఁ డధికరోషాయత్తుఁ డగుచు
 సారథి కనియె” నీచతురత మెఱసి - తేరు రాఘవులపైఁ దీవ్రతఁ బాటపు
 వారిఁ జంపెద నేఁడు వారాజిఁ బడిన - తా రేగుదురు విచ్చి తరుచరు ల్చెదరి”
 యన విని వాఁడట్ల యరదంబు వఱపె - ఘననేమిరవము లుత్కటముగాఁ జెలఁగ
 సాయకాసనధనుర్జ్ఞానినాదంబు - మ్రోయంగ నిస్సారణము బోరుకలుగ 6310

పందిమాగధసూత వరనుతుల్కించ - నందంద నిజసేన యార్పులుబొంగఁ
 దరుచరసేనపై దారుణాస్త్రంబు - లరుదార నిగుడించె నద్దశాననుఁడు
 అజనిర్మితంబులౌ నాబాణతతుల - భుజబలంబులు దూలి భూరిసత్తులును
 నేలఁ గూలిరి పెల్లు నిఖిలప్లవంగు - లాలోన రఘురాముఁ డనుజుండు దాను
 గోదండపాణులై కోపించి నిలిచి - రాదశాననుఁడును నలుక మార్కొనఁగ
 నుడువీధి యవియంగ నుదధులు గలఁగఁ - గడుతేర్చి దిక్కుంభికర్ణము ల్వగుల
 నడరు రామునిధనుర్జ్యాఘోషమునకు - గడుమానసంబులు గలఁగి రాక్షసులు
 గుపితదశగ్రీవ కోదండముక్త - తపనోగ్రసాయకధ్వనికి వానరులు
 భయమంది ధరణీపైఁ బడిరి యుక్కడఁగి - రయమార నాలోన రామలక్ష్మణులు
 రవిసుధాంశులభంగి రాగిలి కదియ - దివిజారి రాహుప్రదీప్తుడై కవిసె 6320
 నంత నాలక్ష్మణుం డతితీవ్రవిశిఖ - సంతతు లేసె దశగ్రీవుమీఁదః
 నడుమన తెగ నేసి నాకేశవైరి - కడిఁదిబాణముల నుత్కటముగా మఱియు
 నొక్కొక్కశర మేయ నుగ్గుడై వాని - నొక్కొక్కశరమున నొగి ద్రుంచివైచి
 మూఁడేసిశరము లిమ్ముల వడినేయ - మూఁడుమూఁడమ్ముల మురియలుచేసి
 పదియమ్ములేసినఁ బదియింట వానిఁ - జిదురుపలై ధరఁ జెదరి పో నేసె ;
 నూతేసి యేసిన నూతనగతుల - నూలునూలుమ్ముల నుగ్గు గావించి
 పౌమిత్రి నటు రణస్థలిఁ జిక్కువఱిచి - రామచంద్రునితోడ రణము సేయుటకు
 దనుజాధినాథుఁ డుద్ధతి నేగుదేరఁ - గనుగొని సమవర్తిఁ గని పాటుకరణిఁ
 గనుకనిఁ జెదరి మర్కటు లనిఁ బాటఁ - గని కన్నుగవఁ గెంపుగడల రాఘవుఁడు
 విల్లంది దివిజులు వినుతింప ధరణిఁ - దల్లడపడఁ దాఁకె దానవేశ్వరుని 6330
 ముఖములఁ గోపంబు ముడివడ నతఁడు - నఖిలలోకాతిభయకరంబుగను
 రామునిఁ దాఁకె నారామరావణులు - భీమాట్టహాసము ల్పెరయించి మించి
 సైన్యద్వయంబున సరి నార్పు లెసఁగ - ననోన్యకార్తుకజ్యానినాదములు
 పరువడి దశదిశాభాగంబులందు - మొలయఁ బరస్పరముక్తబాణంబు
 లొండొంటితోఁ దాఁకు నుగ్రంపురవము - మండుమంటలు నభోమండలి నిండ
 సరినొప్పి యిరువురు శరలాఘవములఁ - గరలాఘవంబులకరణి నొండొరులు
 మెచ్చుచు నొండొరు మీటువైచిత్రి - కచ్చెరువడుచును నని సేయునపుడు
 ఖోణీకుపై నొక్క ఘోరతమిస్త్ర - బాణంబు నిగుడించెఁ బంక్తికంధరుఁడు
 ఆకాండ మడరిన నఖిలవానరులు - చీకటి గప్పి నిశ్చేష్టితు లైరి
 అప్పుడు గన్నుల నలుకఁ గెంజాయ - లొప్పార రఘురాముఁ డుగ్రబాణములు 6340
 పదిపదు లేసినఁ బటుభల్లసమితిఁ - ద్రిదశారి వానినిఁ దెగనేసి మఱియు
 విశితబాణము లేయ నృపుఁ డర్థచంద్ర - విశిఖంబు లడఁగించి వేగంబు త్రుంచి

యసురేళునిఖిలావయవములు దూర - నసదృశం బగుననేకాస్త్రము ల్వఱపె
 రౌద్రబాణం బంత రావణుం డేయ - రౌద్రబాణంబున రఘురాముఁ డేసె ;
 అవిరెండు నన్యోన్యహతములై పడఁగ - నవనీశదనుజేళు లాలోనఁ గినుక
 దివిరి యొండొరు లేయుతీవ్ర బాణములు - దివినిండఁగప్పినఁ దిమిరంబుగప్పె,
 రణములో నప్పుడు రయమున మ్రోఁగు - గుణరావములచేత ఘూర్ణిల్లుచున్న
 యురుచాపసాగరయుగముననెగయు - శరవీచు లొగిఁ బరస్పరఘట్టనముల
 విరియంగ దై తేయవిభుఁడు కోపించి - నరనాథునుర మేసె నారాచసమితి
 నదియుండె నీలోత్పలావలికరణిఁ - గదిసిరాముఁడు చండకాండము ల్దొడిగి 6350
 కవచంబు సించి వక్షముగాడనేసె - దివిజారి యప్పు డెంతే నొచ్చి మఱియు
 నహిశిలీముఖముల నడరింపఁ దోన - యహిమాంశుకులనాథుఁ డవి ద్రెవ్వనేసె ;
 నాసమయంబున నమరేంద్రవైరి - యాసురసాయకం బడరింపఁ బెక్కు
 ముఖముల శార్దూల ముఖములు నుష్ట - ముఖములు సూకరముఖములు నురగ
 ముఖములు కరివైరిముఖములు దంతి - ముఖములు ఘనగృధ్రముఖములు దనరు
 ఘనశిలీముఖములై కడుఁబెక్కు నిగుడఁ - గని వానిఁ దునుకలుగాఁ జేసి మఱియు
 జననాథుఁ డాగ్నేయసాయకం బేయఁ - గనుగొని నెందు నుల్కాముఖాస్త్రములు
 మహితవిద్యున్ముఖమార్గణంబులును - గ్రహముఖంబులు గల్గు ఘనసాయకములు
 మిహిరముఖంబుల మెఱయుబాణములు - దహనముఖంబులై తనరుశస్త్రములు
 నగుచు నచ్చెరువుగా నడరంగ వానిఁ - దగ నేసి యప్పుడు దైత్యవల్లభుఁడు 6360
 మయునిచేఁ బడసిన మాయాశరంబు - రయమున సంధించి రాముపై నేసె
 నేసిన దాన ననేకంబు లగుచుఁ - బ్రాసతోమరగదాపరిఘంబు లడరె
 గాంధర్వశర మంత ఘనకార్తుకమున - సంధించి నిగుడించె జనరోకవిభుఁడు
 నాదిత్యతులితంబు లై నచక్రంబు - లాదివ్యబాణంబునం దనేకములు
 జగములు భయమంద జనియించి రుచుల - నిగిడి యాకస మెల్ల నిండఁ బెల్లడరి
 యామార్గణంబున నడరినపరిఘ - తోమరాదుల నెల్లఁ దునియలు సేయ
 దశకంతుఁ డంత నద్ధరణీశుమీద - నిశితనారాచము ల్నిగిడించె నలుకఁ
 బరఁగించె నృపుఁడును బ్రతిసాయకములు - పొరిఁబొరిఁ బుంఖానుపుంఖంబుగాఁగ
 జగతీశదనుజేశ శరపరంపరలు - గగనభాగంబెల్లఁ గప్పె నాలోన
 నెడఁజొచ్చి లక్ష్మణుం డేడుబాణములఁ - బడగయు విల్లొక్కపటుసాయకమున6370
 సారథిశిర మొక్కశరమునఁ ద్రుంచి - యారావణునివక్ష మైదింట నేసె ;
 నీలధరాధర నిభతురంగములఁ - గూలంగ నేసె మార్కొని విభీషణుఁడు
 విరభుఁడై దైతేయవిభుఁ డంతలోన - ధరణికి లంఘించి తరుచరు ల్పైదర
 ఖ్రాకుటిదశకవిస్ఫురితాస్యఁ డగుచు - భీకరశక్తి విభీషణు వైవ

నడుమనె మూడు బాణంబుల దాని - మిడుగురు ల్పంటలు మింటఁ బెల్లెగయ
ధరణిపైఁ బడనేసెఁ దరుచరు లార్వ - ధరణీశుననుజుండు దశకంతుఁ డంత
కడునల్గి మయునిచేఁ గన్నయాశక్తి - వడి విభీషణుమీఁద వైవ సంకింప
శరణాగతత్రాణసద్ధర్మ పరులు - శరణాగతులచావు నైతురే యనుచు
దనుజేశుతమ్మునిఁ దనవెన్కఁ దిగిచి - కొని రాముతమ్ముఁడు కూరబాణములు

—: రావణునిశక్తిచే లక్ష్మణుఁడు మూర్ఛిల్లుట :—

పరఁగించె నప్పుడు పంక్తికంధరుఁడు - “బిరుదవై వచ్చి విభీషణు వెనుక 6380
విడుకొంటి లక్ష్మణ ! యీశక్తిహతికిఁ-గడిమిమై నోర్తువు గా” కంచుఁ బలికి
ప్రళయకాలాదివ్యపరివేషఘోర - వలయమై దీపింప వడిఁ ద్రిప్పిపైచెఁ ;
నది కింకిణీఘంటికానేకరవము - లొదవంగ మ్రోయుచు నుదధులు గలఁగ
వడిఁ గులాచలములు వడకాడ దిశలు - బెడఁక దివాకరబింబంబు గదలఁ
బిడుగులు దొరఁగంగఁ బృథివి గంపింప - నుడుపథం బవియంగ నుడుపంక్తి చెదర
మిడుగురులెగయంగ మింటఁ బెన్పంట - లడరంగ శేషజిహ్వకార మగుచు
రయమునఁ బటతెంచి రాముఁ డాలోక - భయదసాధనముచేఁ బ్రాణభయంబు
సమకొనకుండెడు సౌమిత్రి కనఁగ - నమరులు మింట నాహాకృతు లేస్సెయ
నెడనెడఁ బయినేయు నిషుపంక్తి జడిని - వడిమీఱఁగా వచ్చి వక్షంబునందు
భీకరఘనశక్తి పెల్లుగా గాడ - రాకుమారుఁడు దూలి రణభూమి వ్రాలెఁ ; 6390

గాలావసానంబు గదియఁ బెంపేది - కూలుమహామేరుకుధరంబు పగిది
ధరణిపైఁ బడియున్న తమ్మునిఁ జూచి - దరికొన్న శోకాగ్ని దనచిత్త మెరియఁ
గనుగవ బాష్పము ల్గ్రమ్మి పై నిగుడ - దనుజేశుపటుబాణతతులు గైకొనక
పృథుతరవక్షంబు పెల్లుగాఁ గూడి - పృథివిగూడినయట్టి భీకరశక్తిఁ
బటతెంచి వానరపతు లెల్లఁగూడి - పెలుకఁ జాలకయున్నఁ బెటికి పోవైచి
యర్కజానిలసుత లాదిగాఁ గలుగు - మర్కటేశులఁ జూచి మనుజేశుఁ డనియె.
“శౌర్యంబు సలిపెడి సమయంబు గాని - కార్యంబు లడఁచు శోకపువేళ గాదు
ఘనులార ! మీరు లక్ష్మణుఁ గాచికొనుఁడు - వినుఁడు నాపలికెడు వీరప్రతిజ్ఞః
వెనుకకు రాజ్యంబు విడుచుట బంధు - జనులఁ బాయుట వనస్థులఁ గ్రమ్మరుట
బాణబాణాసనపాణినై యుండి - ప్రాణంబు దానైన వత్నిఁ గోల్పడుట 6400
కడిఁదిమాయావిరాక్షసులతో ననికిఁ - దొడరుట మొదలైన దుఃఖంబు లెల్ల
ఘోరాజిలోఁ బాపుకొనువాడ నేను - దారుణకర్తు నీదశకంతుఁ దునిమి
సమరోర్వి నీతనిఁ జంపెడికొటకు - నమితవిక్రముఁ డైన యావాలిఁ గూల్చి
కపిసేనకై దినకరతనూభవుని - గపిరాజ్యపట్టంబు గట్టితిఁ బ్రీతిఁ ;
జండతరగ్రాహసంకులం బగుచు - నొందొండ మిన్నందు నూర్పులు గలిగి

కడలేనియావార్ధి గట్ట గట్టించి - కడచి వచ్చితి మహాకపిసేనతోడ
 వచ్చి లంకాపురవరము వేడించి - యిచ్చట సౌమిత్రి నిటు గోలుపడితి ;
 నాదళాననుఁ డేచి యాలంబులోన - నాదృష్టిమార్గంబునకు వచ్చెనేని ?
 దృష్టివిషంబులఁ దీవ్రసర్పంబు - దుష్టజంతువు గాల్చు తెఱఁగు చూపెదను ;
 బ్రదికిపోనీ నింకఁ బజ్జికంధరునిఁ - బ్రదరపరంపరపాలు చేసెదను 6410
 గిరులెక్కి నేడెల్ల గిరిచరావలులు - సొరిది యారణకేశి చూతురు గాక !
 లోకపాలురు నెల్ల లోకులు నేడు - నా కార్తుకప్రాధి నలువారఁ జూచి
 రణములోపల నేను రఘురాముఁ డగుట - ప్రణతవిక్రమలీలఁ బరికింప నిండు
 సురకంటకుఁడు డాఁగి సురలోకమునకు - నరిగిన, నబ్ధిమధ్యమునఁ గ్రుంకినను.
 ధరణిఁ దూఱిన రసాతలముఁజొచ్చినను - బొరిపుత్తుఁ గాకేల పోనిత్తుఁ దన్ను,
 భువిసర్కకులమునఁ బుట్టితి నేని - రవితేజుఁడగు దశరథుతనూజుండ
 నై తినే, రాముఁడ నై తినే, నింక - దై తేయవతి రణస్థలి నిల్చెనేని ?
 నేవిధంబున నైన నిపుడె నిర్జింతు - రావణుం డయ్యెడి రాముఁ డయ్యెడిని
 నిల రామరావణు లిరువురయునికి - గలుగంగ నేర దీకదనరంగమున”

ననుచు నారాచంబు లందందఁ దిరిగి - దనుజేశుపై నేయ దశకంధరుండు 6420
 ప్రతిశీలీముఖపరంపరలు పైఁబఱప - నితరేతరాశుగానేకసంఘములు
 మండుమంటలు నభోమండలి నిండ - నొండొంటితోఁ దాఁకును గ్రంపురవము
 గురుతరకోదండగుణనినాదములు - బెరసె నొక్కొట లోకభీకరగతులు
 అంత జర్జరితాంగుఁడై రామువిశిఖ - సంతానవేగంబు సైరింప లేక
 గజవైరిఁ గనిపాటు గజముచందమున - రజనీచరేంద్రుండు రణభూమి విడిచి
 కచభారములు వీడఁ గమనీయరత్న - ఖచితభూషణములు గనుకనిఁ జెదర

—: రావణుఁడు విభీషణాదులమూట దలంచి చింతించుట :—

ఘనపాదహతి నేల కంపింపఁ బాటి - వనచరు లార్వంగ వడి లంకఁ జొచ్చి
 కొలువుకూటంబునఁ గూర్చుండి బుద్ధిఁ - దలపోసి తనకు ముందర విభీషణుఁడు
 చెప్పినబుద్ధులు చిత్తంబులోన - నప్పుడు తలఁచుచు నారాముఁడేయు
 నేటులు దలఁచుచు నెల్లందు సుభట - కోటులు గొనియాడఁ గుంభకర్ణుండు 6430
 నతికాయుఁడును ఘనుం డగు నింద్రజిత్తు-మృతులొటఁ దలఁచుచు మిగులఁ జిత్తమును
 గవిసినశోకాంధకారంబువలన - నవశభావముఁ బొంది యాలోనఁ దెలిసి
 యంతఃపురంబున కంత నేతెంచి - యంతరంగమునఁ జింతాక్రాంతుఁ డగుచుఁ
 దనసతి రావించి తలవంచి పలికె - “విను రాముజగదేకవిక్రమక్రమము
 నేమని చెప్పుదు ? నిదె నాకు నెదుర - రామసహస్రము ల్రమణి తోఁచెడిని ;
 ఎక్కడఁ జూచిన వీలంకలోన - నక్కడ రఘురాముఁ డై యున్నవాఁడు ;

ఇంక జయోపాయ మేమియు లేదు ; - శంకరుచరణము ల్భరణంబు నాకు ;
 ద్రిపురంబు లేదేవు దివ్యోగ్రబాణ - విపులాగ్ని నీఱయ్యె విస్తయం బెసఁగ ?
 నిందుఖండంబున నేదేవుమకుట - మందమై విలసిల్లు నభినవస్ఫురణఁ ?
 దనర నేదేవుహస్తమునఁ బినాక - సునిశితఖడ్గత్రిశూలము ల్తైఱయు ? 6440
 నేదేవుఁ డఖిలలోకేకుఁ డేదేవుఁ - డాదక్ష మర్దించి యాగంబు చెఱిచె ?
 అలుకతో నేదేవుఁ డంధకాసురునిఁ - బొలియించె ? నేదేవుఁ బొగడు వేదములు ?
 తెలియ నేదేవుఁడు దేవుఁడు దేవుఁ ? - డెలమి నాదేవుని నే భజించెదను ;”
 అని కృతస్నానుఁడై యగ్రజన్తులకుఁ - దనియంగ బహువిధదానము లేసి
 మదిలోన మదదర్పమానము ల్విడిచి - పదిలుఁడై సాత్వికభావంబు పూని
 రక్తాంబరంబులు రక్తమాల్యములు - రక్తోపవీతము ల్రక్తగందంబు
 రక్తాక్షసూత్రము ల్రాజిల్లఁ బరమ - భక్తితో మంత్రజపంబు సేయుచును
 సీశ్వరాలయమున కేతెంచి రాక్ష - సేశ్వరుం డచలితహృదయుఁడై నిలిచి
 తగవేది గావించి దర్భాంకురంబు - లొగిఁ జేర్చి తనకుఁగా నుగ్రదానవుల
 నన్నిదిక్కుల నుండ నమరించివేల్వ - నున్నంతనెఱిఁగి మందోదరి పచ్చి 6450
 కనుఁగొని యోపజ్ఞీకంధర నీకుఁ - జనునె దీనునిభంగి శౌర్యంబు విడువ ?
 ఉఱక నీవలిగిన నుదధులు మ్రోయ - వెఱచు ; సమీరుండు వీవంగ నశుకు ;
 వినువీధి నర్కుండు వెలుఁగ శంకించు ; - ననలుండు తీవ్రార్చు లడరింప నోడు ;
 జగములు నీసన్నఁ జలియించు ; నేల - మగఁటిమి చెడి విప్రమతము గైకొంటి ;
 నేఁ డింతదైర్యంబు నీకు లేకున్న - నాఁ డేలతెచ్చితి నరనాథుదేవి ?
 మారీచుమాటలు మదిలోన నాఁడు - నేరముల్లాఁగొంటి నీతి గావంటి ;
 నీతి విచారించి నీచేటు పైఁప - కాతతధర్మాత్తుఁ డగు విభీషణుఁడు :
 తొడరి పల్తాఱును దోషాచరేంద్ర : - చెడుత్రోవ లేటికి సీత నీపైని
 విడుచుట గడుమేలు విడు మంచునీకు - విడువక చెప్పఁడా ? వినవైతి గాక !
 మాతామహుం డైనమాల్యవంతుండు - నీతి దాఁజెప్పఁగ నీసు గైకొంటె ? 6460
 తప్పక మీతల్లి తగవు చింతించి - చెప్పినబుద్ధులు చెవియొగ్గి వింటె ?
 జననాథతో నేల శాత్రవం బనినఁ - గనలవే మఱి కుంభకర్ణుమాటలను ?
 వల దని చెప్పినవారివాక్యములు - తలగూడెనే ? నేఁడు దనుజులొకేశ !
 భుజవిక్రమం బెల్లఁ బోవంగ విడిచి - నిజముగా మునివృత్తి నేఁడు గైకొంటి ;
 ఇంద్రుండె యని నోడ నెఱుఁగఁడు రామ - చంద్రుని నని జగజ్జనులు నిన్నగరె ?
 యని వాని గెల్తుగా కసురేశ ! నీకు - ననదచందము లేల” యని తూలఁబల్కి
 వెలకొన్న సిగ్గున నిట్టూర్పు పుచ్చి - “నెలఁత నీమాటలు నిజమగు నైన
 రామచంద్రుని కింక రమణి నేవెఱవ - హోమంబు గావించి యుద్ధరంగమున

జననాథవరులను జంపెద సీవు - చను"మన్న మ్రొక్కి బాష్పంబు లందంద
 దొరుగ మందోదరి దుఃఖించి లోని - కరుగుచో నాడిన యార్ద్రవాక్యములు 6470
 విని సిగ్గుపడి వ్రేల్చి విడిచి రావణుడు - చనియె సజ్జకు నంత జననాథుఁ డీచట
 ఒడలు నెత్తుట దోఁగి యూర్పులు సడలి - పడియున్న శేషాహిపతిఁ బోలియున్న
 యనుఁగుఁడమ్మునిఁ జూచి యాలోన ధృతికిఁ - జొనుపనిమతితోడ శోకింపఁదొడఁగె ;

—: లక్ష్మణుని మూర్ఛకు శ్రీరాముఁడు శోకించుట :—

“ఇబ్బంగి సౌమిత్రి యిలమీఁద నుండ - నెబ్బంగి బ్రాణంబు లేను నిల్పుదును ?
 లలి రణం బొనరింప లా వెట్లుగలుగు ? - బలుముష్టి విల్లెట్లు పట్టంగవచ్చు ?
 గన్నుల బాష్పము ల్గ్రమ్మంగ నెట్లు - పన్ని పైఁబటతెంచు పరిపంథిఁ జూతు ?
 నాకన్నులెదుటనే నాసహోదరుఁడు - నాకూర్చి బంధుండు నాప్రాణసఖుఁడు,
 నాకుఁ బ్రాణము లిచ్చి నను డించిపోయె - నాకు సిగ్గయ్యెడి నాశౌర్యమునకు
 నాకేల రణమింక ? నాకేల జయము ? - నాకేల రాజ్యంబు ? నాకేల సీత ?
 నాకేల శౌర్యంబు ? నాకేల బ్రతుకు ? - నాకు నీతోడిద నాకంబుగాక ! 6480

జయశాలివై మున్ను శరభశార్దూల - భయదాటవులలోనఁ బాటించి తెచ్చి
 యరు దై నతుచ్చదైత్యాటవియందుఁ - బరునికై వడిఁ గాఁడుపటచితే నన్ను ?
 ఉన్నతోన్నతబుద్ధి నోరంతప్రొద్దు - నన్నుఁ గాచుటకుఁ గాననభూములందు
 నిద్రవో వెన్నఁడు నేఁ డిట్లుదీర్ఘ - నిద్రపోవుట నీకు నీతియే ? తండ్రి !
 పలుమఱు నిబ్బంగిఁ బనవుచుఁ బిలువ - నెలుఁగెత్తి “యో” యన వేమి? లక్ష్మణుఁడఁ
 ఇంక నెవ్వరు గల ? రేనెందుఁ జొత్తు ? - నింకఁ బాలయితిగా యీశోకవహ్ని ;
 శుభలక్షణోపేతసురుచిరాకారుఁ - డభిరామబలుఁడు నా కతిభక్తిపరుఁడు

ప్రియసహోదరుఁడు గంభీరుండు సమర - జయశాలి నాప్రాణసఖుఁడు లక్ష్మణుఁడు
 ఇతఁడు నాతోఁ గాన కేతెంచె నిప్పు - డితనితో నేగెద నేనింద్రపురికిఁ ;

గల రిందు నెందును గలరు బాంధవులు - నిల నిట్టిసోదరు లెక్కడఁ గలరు ? 6490

యత్నంబు చేసిన నవనిజఁ బోలు - పత్నినొందొకచోటఁ బడయఁ జొప్పడును ;

ఇట్టి సద్గుణశీలుఁ డిట్టిదయాళుఁ - డిట్టి మహాబలుం డిఁక నెందుఁ గలఁడు ?

తమ్ముఁ డస్తాత్రమే తలపోయ భక్తి - నిమ్ముల ననుఁ గొల్చు నిమ్మహాభుజుఁడు

ఇతఁడె నాపౌరుషం బితఁడె నాశాంత - మితఁడె నాకీర్తియు నితఁడె నాస్ఫూర్తి

యితఁడె నాశౌర్యంబు నితఁడె నాధైర్య - మితఁడె నానయమును నితఁడె నాజయము

భావింప నాపాలిభాగ్యంబు నితఁడె - పావనం బగురాజ్యపదవియు నితఁడె”

యని పెక్కుభంగుల నడలుచునుండ - విని సుషేణుఁడు రామవిభుఁ జూచి పలికె

“ఇది యేమి దేవ ! నీ కింతశోకింప ? - హృదయంబుఁ గుందింప కిదె చూడు మితవి

యొడలఁ బ్రాణములు లేకున్న నాననము-కడు నొప్పి యుండునే కళలుదేరుచును

గన్ను లిందీవర కమనీయకాంతిఁ - జెన్నొంది యుండునే చెలువంబు మిగిలి : 6500
 అందంబులై యున్న నటచేతు లెలమిఁ - గెందామరలభంగిఁ గెంజాయ మెఱసె ;”
 నని పల్కి రఘురామునడలు వారించి - హనుమంతుఁ గనుగొని యతనితో ననియె,
 “మును జాంబవంతుండు ముదముతోఁ దెల్పు - వినినాఁడ నౌషధవిధ మెల్లఁ దెలియః
 బొలుచుమహాద్రోణభూధరేంద్రమునఁ - జెలువొందు దక్షిణశిఖరంబునందు
 బరికింప దీప్తులఁ బరఁగు విశల్య - కరణీయు, సౌవర్ణకరణీయు, మఱియు
 సంధానకరణీయు, సంజీవకరణి - బంధురతరశుభప్రభ నొప్పుచుండు
 నాలుగొషధములు నవి దెమ్ము వేగ - మీలక్ష్యణునిప్రాణ మెత్తంగవలయు ;
 లవణసముద్రంబు లంఘించి పోయి - యవకుశద్వీపము లవియును గడచి
 వడి నేగి దుగ్ధార్ణవము నాక్రమించి - తడయక పోయి చంద్రద్రోణిగులఁ
 బిందిదేవాసురు ల్బలువడి దొల్లి - యంబుధి మథియించి యమృతంబు వడసి 6510
 యందు దాఁచుటఁజేసి యమృతంబువలన - నందు జన్మించె నానౌషధలతలు
 అందు దేవేంద్రునియనుమతంబునను - మగదరంబులఁ బోలు మహనీయతనులు
 గంధర్వు లొగి వానిఁ గాచియుండుదురు - గంధర్వులకు నీకుఁ గలుగుఁ గయ్యంబు
 తెరువున రాక్షసు ల్దిరుగుచుండుదురు - వరుస మాయావులై వారి నేమఱక
 ద్రోణాద్రి కవలీలతో నేగి యితని - ప్రాణ మెత్తుము రఘుపతి సంతసింప ;
 నిరుమూఁడులక్షలు నిరువదివేలు - పరికింప నిన్నూటపదియోజనములు
 వాయునందన ! నీవు వాయువేగమునఁ - బోయిర మ్మిటఁ బ్రొద్దుపొడువక మున్నె ;
 భానుండు వొడిచినఁ బ్రభఁ దూలి శక్తి - హీనంబులై పోవు నీయౌషధములు
 అటమీఁద లక్ష్యణు నాయు వెత్తుటకు - ఘటియిల్ల నేరదు గాన నీలోన
 వానరోత్తమ ! నీవు వడిఁ బోయిరమ్ము - వానిలక్షణములు వలయు నీకెఱుఁగ 6520
 హరితఫలంబులు నరుణపుష్పములు - నరుదారఁ దెల్లని యాకులు నమరు
 జననాథనుత ! విభీషణు జాంబవంతు - నినసూను నంగదు నెలమి వీడ్కొనుము”
 అని సుషేణుఁడు వల్క “నౌఁగాక” యన్న - యనిలనందనుఁజూచి యవనీకుఁ డనియెఁ,
 “బడియున్నలక్ష్యణుప్రాణంబు లెత్తి - పడయుము త్రిభువనప్రఖ్యాతకీర్తి ;
 అనుజులు మును మువ్వ రరయ నాకిప్పు - డనిలనందన ! నల్వరైరి నీతోడ.”
 నన విని “నీబంటు హనుమంతుఁ డుండ - నినకులోత్తమ ! నీకు నేల చింతింప ?
 నీయాజ్ఞఁ దలమోచి నృపసింహ ! వేగ - మాయేడుదీవుల కవల నుండినను
 వినుఁ డుదయాద్రి కేతేరకమున్న - కొనివత్తు నౌషధకుధర మే” ననుచు
 నడుగుల కెరఁగిన హనుమంతు నెత్తి - నడుఁ గ్రుచ్చి యాలింగనము పేసి విభుఁడు
 “ఇంద్రుండు నీశిర, మినుఁడు నీముఖము - చంద్రుండు నీమది, శక్తి నీపిఱుఁడు,
 అనిలుండు నీవెన్ను, హరుఁడు నీవాల - మనలుండు నీయంఘ్రి, లజుఁడు నీబుద్ధి

వరుణుండు నీశక్తి, వాణి నీవాణి - గరుడకేతనుఁడు నీఘనబాహుయుగము
కుంజరాననుఁడు నీకుక్షి, రక్షింతు - రంజనాసుత : వేగయరిగిర" మ్మనిన

—: హనుమంతుఁడు సంజీవకరణికోటకు ద్రోణాద్రికిఁ బోవుట :—

సరవిసర్కజవిభీషణఋక్షరాజ - పురుహూతపౌత్రు లప్పుడు వీడుకొల్ప
మేదిని వడివ్రయ్య మెట్టిన నగము - పాదంబు లూఁదిన బలువడిఁ గ్రుంగ
మెయి గాలి యవ్వీరు మిన్నేలు గలఁగ - రయమున లంకాపురంబు గోపురము
వెసఁగూలఁ గుప్పించి వినువీధి కెగసి - లసితవిద్యున్నిభలాంగూలలతయు
సుగ్రబాహార్గళయుగళంబు నెత్తి - యుగ్రాంశుపటుమండలోదగ్రలీల
వదనంబు గడుసముజ్జ్వలితమై వెలుఁగఁ - బదకర్ణసంకోశభంగిఁ జెన్నగుచు
బహువర్వతంబులు బహుదేశములును - బహునదీనదములు బహువనంబులును 654
పురములు సాగరంబులు గనుంగొనుచు - నరుదారఁ దుహినాద్రి నవలీలఁ గడచి
దెసలు ఘూర్ణిల్లంగ దిగ్భాగ మగల - నసహాయశూరుఁడై హనుమంతుఁ డరిగె
వేవులవా రట్టి విధ మెల్లఁ జెప్పఁ - గా విని విఘ్నంబుగాఁ జేయఁ దలఁచి

—: కాలనేమివృత్తాంతము :—

యొంటిమై రావణుం డొగిఁ గాలనేమి - యింటికి నడురేయి నేగుదెంచుటయు
భక్తితోడుత నర్ఘ్యపాద్యాదు లిచ్చి - నక్తంచరేంద్రున కాతఁ డిట్లనియె:
“నీమధ్యరాత్రి మీరిటకు విచ్చేయు - తేమికారణ : మానతిండు నా” కనిన
“నని నేఁడు నాశక్తిహతి మృతుండైన - యనుజునికై రాముఁ డటుఁ దన్నుఁ బనుప
సంజీవకరణిచే సౌమిత్రిఁ బడయ - నంజనాసుతుఁ డిప్పు డరుగుచున్నాఁడు
చని వేగ హనుమంతుఁ జంపు కాదేని - విను భాను గనునంత విఘ్నంబు సేయు
కలదు దేవాసురకల్పితం బైన - నలినాకరము ద్రోణనగసమీపమున 655
మదముతో నొకమహామకరి యందుండు - నది దేవతల మ్రింగు నగచరుం డెంత :
ఆసరోవరమున కనిలజుం డరుగ - మోసపుచ్చుము వేగముగ నేగు” మనిన
మనమున నట నీతిమార్గంబు దెలియ - దనుజేతుతో నాడెఁ దగఁ గాలనేమి
“మాయామృగాకృతి మారీచుఁ డరిగి - మాయమై పోడె యామతము పోనిమ్ము ;
మోరాజిఁ గూలిరి కుంభకర్ణాది - వీరదానవులెల్ల విను మింక నైన
మనుజేతునకు సీత మరలంగ నిచ్చి - దనుజేశ : లంక నీతమ్ముని కిచ్చి
యరిగి మృడావాస మైన కైలాస - ధరణీతలంబున తపసివై యుండు ;
కాదేని బిరుదుమైఁ గదనరంగమున - మేదిసీపతిచేత మృతిఁ బొంది మీఁద
నొనరంగ విష్ణుసాయుజ్యంబు నొందు” - మనిపల్కఁ గన్నుల నలుక గెంపెనఁగ
నాయెడ వెనఁ జంద్రహాసంబు పెఱికి - వ్రేయఁ దలంచె నావిధ మాతఁ డెఱిగి, 656
“యిదె చనుచున్నాఁడ నే” నంచ నచటు - గదలి మనోవేగగతి లావు మెఱసి

చని చూతపున్నాగచంపకక్రముక - పనసచందనజంబు పాటలీవక్షశ
 కదలికాఖర్జురకర్పూరతరులు - మొదలుగాఁ గల భూజములసౌంపు మిగిలి
 బహుశిష్యగణవేదపఠనంబు చెలఁగ - మహనీయమణిదీపమాలిక ల్వెలుఁగ
 భాసురమంజరీఫలహోమధూమ - ధూసరీకృతలతాద్రులఁ జెన్ను మిగిలి
 కలకంఠకుకనీలకంఠశారికల - కలహంసకలరవకలకలం బెసఁగ
 హతదానమంత్రస్వరోదీర్ఘమైన - కృతకాశ్రమము ద్రోణగిరిసమీపమున
 నిర్మించి మునివోలె నియతితోఁ గపట - నిర్మలాకృతిఁ దాల్చినేత్రముల్ మూసి
 సన్నపుటెలుఁగున జపమాల పూస - లెన్నుట మంత్రమై యెదిరికిఁ దోఁప
 నావనంబున నుండ నాకాశవీధిఁ - బోవుచో మారుతపుత్రుఁ డీక్షించి 6570

“యిదియొక్క మునివనం బింతయొప్పుగునె? - యిది నాఁడు లేదిప్పు డెందు వచ్చితిన్
 యొక్కడిదుగ్ధాబ్ధి? యొక్కడి మేరు? - వెక్కడి మునివనం? బిది త్రోవదప్పెఁ ;
 దెరు విమ్మనీంద్రుడేఁ దెలియంగ నడిగి - యరిగెదఁ గా”కంచు నవని కేతెంచి
 వనపక్వఫలములు వాంఛఁ బుట్టించి - మునిశాపభయమున ముట్ట నోడుచును
 మునిఁ జేరఁ జనుదెంచి మ్రొక్కి కేల్తొగిచి - “మునినాథ! దుగ్ధసముద్రంబుకడకు
 మనుజేశకులశిఖామణియైనరామ - జననాథుపనుపునఁ జనుచున్నవాఁడ;
 హనుమంతుఁ డనువాఁడ నధిక మౌ శృష్ట - జనియించె నిచ్చోట జలములు గలవె?
 చెప్పవే” యనవుడుఁ జిఱునవ్వు నవ్వి - “డప్పివో మాకమండలువుతోయములు
 ద్రావు మీఫలములు దనియంగ నమలు - నీవింక రాతిరి నిద్రింపు మిచట ;

నగచరోత్తమ! యతీతానాగతంబు - లగుమేర లెఱుఁగుదు నంతరంగమున 6580
 రాము వంచించి యారామునిదేవి - భూమిజఁ జెఱగొనిపోయె రావణుఁడు
 అవనీశుఁడును వాలి నవలీలఁజంపి - లవణాంబునిధిఁ గట్టి లంకపై విడిసి
 యనిలోనఁ గుంభకర్ణాదిరాక్షసులఁ - దునుమాడి యంద్రజిత్తును ద్రుంచివైచెఁ ;
 బుత్రశోకంబునఁ బుట్టినయలుక - రాత్రించరేంద్రుండు రణభూమిలోన
 మయునిచేఁ బడసిన మహనీయశక్తి - రయమునఁ గొని సుమిత్రాపుత్రు వైచెఁ ;
 బడినయాసౌమి త్రి ప్రాణము ల్వడయ - పడి నౌషధములకు వచ్చితి వీవు ;
 వినుము నీ విప్పుడు వేయోజనంబు - లనిలనందన! వచ్చి తనిలవేగమున
 నన్ను నధర్మాత్తులకుఁ గానరాదు - నిన్ను నుత్తమునిఁగా నిశ్చయించితిని ;
 జగదేకహితముగా జనియించెఁ గాన - జగదీశుపని మాకు సమకూర్పవలయు
 దివ్యౌషధంబులు దీపించునట్టి - దివ్యమంత్రము లుపదేశింతు నీకుఁ 6590

గంజాపునుదయంబు గని శక్తిమిగుల - సంజీవనీముఖ్యనకలౌషధములు
 గలవు మావనమునఁ గనుఁగొని యందు - వలసినయవి గొంచు వడి లంక కరుగు
 కనురెప్ప వెట్టెడు కంటె వేగమునఁ - జనియెదు నామంత్రసామర్థ్యమునను”

—: ధాన్యమాలి తనశాపప్రకారము హనుమంతునితోఁ దెల్పుట :—
 నిలిచి మారుతిచేత నిజశాపముక్తి - గలిగిన నలరె యక్కపిముఖ్యఁ జూచి
 “యోకపికుంజర ! యోవానరేంద్ర ! - నీకతంబున శాపనిర్దుక్తి గంటి ;
 నే నింకఁ బోయెద నింద్రలోకమున - కేను నీకొకవార్త యెఱిఁగింపవలయు ;”
 నని మున్ను హనుమంతు నక్కొలనికినిఁ - బనిచిన కపటదాపసిఁ జూపి పలికె ;
 “వానరోత్తమ ! మునివరుఁడు గాఁ డరయ - వీని నమ్మకుమయ్య ! వీఁడు రాక్షసుఁడు
 చలమున దానవేశ్వరునియొగమున - బలియుఁడై నినుఁ జంపఁ బనిపూని వచ్చి
 యే నిందులో నున్ని యెఱిఁగి నాచేతఁ - బూని నిన్జంపింపఁ బుత్తెంచినాఁడు ;
 వీఁడు వధ్యుఁడు నీకు వీని నమ్మకుము - వీఁ డొప్పఁ డిటమీఁద వేవేగ చంపి
 పొమ్ము నీవౌషధంబులకు ద్రోణాద్రి - కిమ్ముల నటఁ బోవ నిదె నీకుఁ దోవ”
 అన విని హనుమంతుఁ డాశ్చర్య మంది - వనితఁ గనుంగొని వలనొప్పఁ బలికె ;
 “మదిరాక్షి ! మును నీవె మకరివైయుండి - త్రిదశభామిని వైనతెఱఁ గేమి ?” యనిన
 “వినవయ్య ! పావని ! వీరాగ్రగణ్య ! - కనకాద్రిసమదైర్య ! గాంభీర్యధుర్య !
 ధాన్యమాలిని యనఁ దనరుగంధర్వ - కన్యక నాజన్మకథ యేర్పరింతు ;
 నఖిలలోకారాధ్యుఁ డగుసదాశివుఁడు - సుఖగోష్ఠి రజతాద్రి శోభిల్లుచుండ 6670
 నరుదార నేపాడి యాడి మెప్పించి - హరుచేత నసమాన మగువిమానంబు
 వడసి యిక్కొలనిలోపల జలక్రీడ - లెడపక కావింప నేగుదెంచుటయు
 శాండిల్యుఁ డనుముని చనుదెంచి నన్ను - నిండినప్రేమంబు నెలకొనఁ జూచి
 యాలోనఁ దనలోన నానందకేలి - నాలోకనాలోలుఁ డయి తేలి తేలి
 కొనకొని తూకొన్న కోర్కెలవ్రాలి - మనసిజజ్వరమున మానంబు దూలి
 “యేను బుణ్యాత్తుండ నేఁ దపోధనుఁడ - నేనేడ యెలనాఁగ యేడ ? పొమ్మనక,
 యూని న న్గమించుచున్న కన్నెఱిఁగి - యేనేడ ? యీవేడ ? యీదృష్టియేల
 నీవు తపస్వివి నీవు పుణ్యుఁడవు - భావింప నిది తపఃఫలవిఘ్నకారి”
 యన విని మునినాథుఁ డతికాముఁ డగుచు - ననుఁ జూచి మదిలోనియాన వోవిడిచి
 “యిది తపఃఫలసార మెలనాఁగ ! నాకు - నిదిపుణ్యఫలసార మెలనాఁగ ! నాకు ;
 నిది మోక్షసాధన మెలనాఁగ ! నాకు - నిది స్వర్గసోపాన మెలనాఁగ నాకు”
 ననిన “రజస్వల యటుఁ గాననేఁడు - మునినాథ ! నను మీరు ముట్టఁగా రాదు
 ఇమ్మాఁడుదివసంబు లేను మీయింట - నెమ్మితో వసియించి నిజశుద్ధిఁ బొంద
 మఱి పొందు” మని గంధమాదనంబునకు - నెఱి నేగి మునియింట నిష్ఠతోనుండ
 చిక్కులు సాధించి తివిరి రావణుఁడు - నక్కొండ నబలుఁడై యారాత్రి విడిసి
 యాపర్వతాగ్రంబునం దేనుబాడ - నాపాట విని దశాననుఁ డేగుదెంచి
 తనసౌంపు దనపెంపు దనప్రతాపంబు - తనపేరు నెఱిఁగించి తగ బుజ్జగించి

“వనిత : నీరూపయౌవనవిలాసములు - మునుమిడిఁ దుదముట్ట ముట్టవే నన్ను”
 వనినఁ “బరాధీన నంటఁగారాదు - నను ముట్టఁ దగ” దన్న నరభోజనుండు
 “అరయ రజస్వల లయినకామినులు - పరభామినులు సువ్వె భామ : నామెచ్చు 6690
 వనిత : నఁగాఁటింపవలదు ర” మ్మనుచు - ననుఁబ్రియోక్తులఁ దేల్చి నాతో రమింప
 నతికాయఁ డుదయించె నంత నాపుత్రు - నతివేగమున దానవాగ్రణి కిచ్చి
 దివసత్రయంబును దీఱినపిదప - ప్రవిమలతనుశుద్ధిఁ బాటించి యేను
 మునిగణాధీశ్వరు ముందట నిలువఁ - గనుఁగొని నాయున్నగతి వివేకించి,
 “నాయింటిలోనుండి ననుఁ డాఁగురించి - పోయి నీవెవ్వరిఁ బొందితి ప్రీతి ?
 వింతి : నీయౌవన మెవ్వండు గొనియె - చింతింప కిట్లేల చేసితి వీవు ?
 పరమపరిజ్ఞానభావమార్గమున - నరసి చూచిన నది యట్టిద కాదె ?
 పరహిత మేయూరు ? పడఁతు లేయూరు? - గురుశీల మేయూరు? గొంతు లేయూరు?
 జలజాక్షు లేయూరు ? సత్య మేయూరు ? - కలకంతు లేయూరు ? కరుణ లేయూరు ?
 వనజాక్షు లేయూరు ? వరుస లేయూరు ? - ననఁబోడు లేయూరు ? నచ్చి కేయూరు ?
 తరలాక్షు లేయూరు? తగవు లే యూరు ? - పరికింప సతులకు బాస లేయూరు ?”
 అని తీరఁ గోపించి యమ్మునీశ్వరుఁడు - ఘనశాప మిచ్చె సత్కరుణఁ బోవిడిచి
 “యాసరోవరమున నీవిలాసంబు - గాసిగాఁ బడనీవు గ్రాహివై యుండు
 మెందేని బహుపుణ్యహీనుఁ డై నిన్నుఁ - బొందినవాఁడును బుత్రమిత్రాది
 బలములతోఁ గూడ భస్మమై పోవఁ - గలఁ డింక నీపాతకంబున” ననుచు
 శాప మిచ్చుటయును జలనంబు నొంది - యాపుణ్యనిధి మ్రోల హస్తము ల్తోగిచి
 “యోమునివల్లభ : యోమునిచంద్ర : - యోమునిసింహమ : యోమునిశ్రేష్ఠ :
 యీశాపజలరాశి యేతెప్పఁ గడతు ? - నీశాపదావాగ్ని యేనీట నార్తు ?
 గరుణింపవే దయాకర : నన్ను ననుచు - నురుభీతి నొందుచు నున్నవీక్షించి,
 తిరమైనసుజ్ఞానదృష్టి నూహించి - పరమకృపామూర్తిపరుఁ డిట్లు పలికెఁ : 6710
 “ గామిని : యొకకొంత కాలంబు చనఁగ - రాముకార్యార్థమై రానున్నవాఁడు
 హనుమంతుఁ డిచటికి నతనిచే నీకు - ఘనశాపనిర్దుక్తి గలుగుఁ బొ” మ్మనుచుఁ
 —: మునివేషధారి యగుకాలనేమిని హనుమంతుఁడు చంపుట :—
 బోయె గంగాతీరమునకు నమ్మోని - పోయె శాపం ; బేను బోయెద నింక ;”
 నని చెప్పి దీవించి యాసరోజాక్షి - యనిలజు వీడ్కొని యరిగె నద్దివికి ;
 ఎడపనికడఁకతో నిటఁ గాలనేమి - కడ వచ్చి నిలిచె నాకపికులోత్తముఁడు
 అప్పు డప్పాపాత్తుఁ డచలసమాధిఁ - దప్పక యున్నచందమునఁ గూర్చుండి
 యొడలిపూరంబుతో నుర మెల్ల విచ్చి - నడుము నిక్కించి యానన మొప్ప వంచి
 కపటచింతావృత్తిఁ గన్నులు మూసి - జప మాదివరుసఁ బూసలు త్రోసిత్రోసి

నిక్కంపుజపముగా నెఱ నోరు గదల - నక్కలి గనువిచ్చి హనుమంతుఁ జూచి
 “యాయున్నమడువేల ? యీతడవేల ? - పోయినపని యెంత ? పొద్దెంతవోయె ?
 నొలసి నీమదిలోన నుపదేశవాంఛ - గల దేని గురుపూజ గలదె యేమైన ?
 మా కిప్పు” డనవుడు మారుతాత్మజుఁడు - “నీ కిదె గురుపూజ! నెమ్మిఁ గొమ్మ”నుచుఁ
 బ్రథననిష్ఠుఁడు నిర్భరవృత్తి వాని - బృథుబాహుమధ్యంబుఁ బిడికిటఁ బొడిచె.
 నాక్షణంబున దైత్యుఁ డారూప ముడిగి - పక్షియై రణవీధిఁ బావనిఁ గదినెఁ ;
 గదియుటయును బట్టి కడిమి దీపింప - జదిపి రెక్కలు రెండు సరి ద్రుంచివైచె ;
 నారూప ముడిగి మాయాశక్తి మెఱసి - ధీరసింహాకృతిఁ దివిరి లంఘించి,
 గర్జించి దంష్ట్రల గడునుగ్రుఁ డగుచు - గర్జించి రణవీధి దర్పించె నసుర ;
 అలయక హనుమంతుఁ డక్కలనేమి-తల బిట్టువగుల నుద్ధతశక్తిఁ బొడిచెఁ ;
 బొడిచిన నారూపు పోనిచ్చి యసుర - కడఁగి సుగ్రీవుఁడై కదియ నేతెంచి
 “యిది యేమి ? మారుతి ! యిచట నేమిటికి - పదపద ! లక్ష్మణు ప్రాణము ల్వచ్చెఁ
 దొలఁగక నీవింక ద్రోణాద్రి కరుగ - వల దౌషధంబులు వల దింక మనకు”
 ననవుడు హనుమంతుఁ డతనిసుగ్రీవుఁ - డని చూచి తెలిసి కాఁ డని నిశ్చయించి
 యలిగి రాక్షసునుర మదరంట వ్రేయ - నిలఁ గూలి మూర్ఛిల్లి యింతలోఁ దెలిసి
 యతఁడును శతశృంగుఁ డై హనుమంతు - నతిశాతనఖముల నడరి నొప్పింప
 ముష్టిఘట్టనముల మొగిఁ బాదహతుల - నష్టనత్వనిఁ జేసి నలిఁ జిక్కువటిచిన
 యమితనత్వక్రీడ నవలీలఁ దిగిచి - కమలనాళము ద్రెంచు గంధసింధురము
 పరుసున రాక్షసప్రవరమస్తకము - తెరలిచి వెన నుల్చి త్రెంచిపోవైచి
 నలి నేచి వెనసింహనాదంబు చేసి - తొలఁగక మారుతి ద్రోణాద్రి కరిగె.
 నరిగి యాగిరిమీఁద నౌషధలతలు - పరికించి పరికించి పవననందనుఁడు
 బహుదివ్యలతికావిభాభాసమాన - మహిమయు నిర్మలమణిగణప్రభల 6740
 దీపవృక్షంబుల దీప్తులు పర్వి - దీపించునక్కొండ దిమ్మరి చూచి
 హితపుష్పగంధంబు లివె లత లనుచు - నతఁడు డగ్గరఁబోవ నవి డాఁగిపోయె ;
 నంత నాహనుమంతుఁ డంతరంగమునఁ - జింతించి సంతాపచిత్తుఁడై పలికె
 “నోపర్వతాధీశ ! యోయ ద్రిరాజ ! - యోపుణ్యవత్సల ! యోగిరిచంద్ర !
 యనఘుఁ డారఘరాముఁ డౌషధంబునకుఁ - బనిచిన ఎచ్చితిఁ బనిపూని యేను
 విన్నిలోకములకు హిత వై నపనికి - నన్నేల వంచింప నగరాజ ! నీకు
 నడరి నీయందున్న యౌషధలతలు - పొడసూపు వేవేగ పోఁ బనిగలదు ;
 ఇమ్ముల నిది లోకహితకార్య మగుట - మిమ్ము వేడెద మీరు మీప్రభావముల
 దీపింపుఁడీ యౌషధీలతలార ! చూపుఁడీ నాకు మీసురుచిరాకృతుల”
 పని పల్క వంచన నవుడు తేజముల - పొనుపటఁ దన కవి పొడసూపకున్న 6750

నగకులోత్తమ ! నీకు నారాక చూచి - తగు ప్రియంబొనరింపఁ దగ దూరకుండ”
 నని తన్నుఁ బ్రార్థించి యడుగుమనున్న - తనకు నౌషధము లాధరణీధరంబు
 చూపకుండుటయును జూచి యెంతేని - కోపించి వానరకులవజ్రపాణి
 యే నెంతవేడిన నేల సీమనసు - నానదు నాయెడ నగకులాధముఁడ
 తలకొని తాలకు దయగల్గు నన్నఁ - గలుగునే గుణశూన్యకఠినమూర్తులకు”
 నని యుగ్రకోపాగ్ను లంగరోమములఁ - గనదగ్నికీలలై క్రమ్మఁ బైఁ గ్రమ్మి
 రాముతో నెదిరిన రావణాచలము - నీమెయిం బెరుఁగుదు నిల ననుమాడ్కి
 దశయోజనముల విస్తారంబు పంచ - దశయోజనోన్నతత్వంబును గలుగు
 నాభీలతరశైల మవలీలఁ బెట్టికె - భూభాగ మగల నభోభాగ మద్రువ
 నపు డాగిరి సురేంద్రుననుమతిఁ గాచు - తపనతేజులు త్రయోదశకోటసంఖ్య 6760
 గలచిత్రసేనాది గంధర్వపతులు - బలశౌర్యములు మీఱఁ బావనిఁ జూచి
 “యిది దివ్యగణవాస మిది మేరుతుల్య - మిది జగజ్జీవనం బిది నీకు వలదు ;
 నీ కిది దక్కదు నెరి డించి పొమ్ము - పోకున్నఁ బ్రాణము లోకోకుండ” వనుడుఁ
 గదనోగ్రసమవర్తి కపివీరుఁడార్చి - వదలనికడిమిమై వారి నీక్షించి
 బంధురం బగు వాలపాశంబుతోడ - బంధించి బంధించి బలువిడిఁ ద్రిప్పి
 యలుకమైఁ గొందఱ నబ్ధిలో వైచె - నలుకమైఁ గొందఱ నడరి కారించె ;
 నలుకమైఁ గొందఱ నదరంట వేసె - నలుకమైఁ గొందఱ నవనిపైఁ గూల్చె ;
 నామహావీరు నుద్ధతిశక్తిఁ జూచి - సోమింపరా దని సుక్కి కేల్ మొగిచి
 “యోకపికుంజర ! యోవానరేంద్ర ! - యీకొండ గొనియేగు మెలమితో నీవు”
 అని వాయునందను నర్థి దీవించి - వినుతించి గంధర్వవీరులు దొలఁగ 6770
 నధికసత్వంబున ననిలనందనుఁడు - కుధరంబు బి ట్టెత్తుకొని మింటి కెగసి
 కడువేగమున భయంకరవృత్తిదోఁప - నడరి జితరాతియై సొంపు మిగిలి
 భూచరభేచరాద్భుతవేగుఁ డగుచు - నాచందమునఁ బోవ నామధ్యరాత్రి
 భ్రామితమిత్త్రుఁడౌ భరతుస్వప్నమున - రామసౌమిత్రులు రణమధ్యమునను
 దలనూనియలతోడ దనువులు డస్సి - బలహీనులై క్రుస్సి పంకమధ్యమున
 బడి పలవించుచు పలురోదనంబు - లాడుగక కావించుచున్న బి ట్టులికి
 భరతుండు మేల్కొని పాపంపుఁగలకుఁ - బరితపించుచు వెలుపలికి నేతెంచి
 కలలోన రామలక్ష్మణు లున్న తెఱఁగు - తలపోసి తలపోసి తలఁకుచు నుండఁ
 దొడఁగి దానికిఁ దోడు దుర్నిమిత్తములు - కడఁగి పెక్కులు దోఁపగా భీతిఁబొంది
 “యిది యేమిపాపమో యిదియేమి తెఱఁగొ? - యిది యింక నిటమీఁద నేమిగాఁగలదొ?
 రామసౌమిత్రు లరణ్యమధ్యమున - నేమైరో ? జానకి యేమైనయదియో?
 యెన్నంగఁ బదునాలుగేండ్లును నిండు - చున్నవి ; వినఁగరా దొకవార్తయైన.

నాసత్యధనులకు నాయుదారులకు - నాసదాచారుల కాకృతార్థులకు
 నేకీడుఁ గాకుండ నేను నాసుకృత - పాక మిచ్చితి" నని భరతుండు పలికి
 భావించి వేదతత్పరుల భూసురుల - వేవేగ రావించి వేదోక్తయుక్తి
 సకలదానంబుల సకలధర్మముల - సకలహోమంబుల శాంతి చేయించె,
 నాలోన హనుమంతుఁ డాకాశవీధి - నాలోలబాలార్కుఁడై వచ్చివచ్చి
 బలిసిననిష్ఠతో భరతేశుఁ డున్న - పొలుచు నందిగ్రామపురిఁ జేరవచ్చి
 ఘనజటాభారవల్క్లలములతోడ - ఘనఘనశ్యాముఁ డై కమలాప్తకులుఁడు
 భరతుఁ డారఘురాముభంగిఁ దోచుటయుఁ-గర మద్భుతం బంది కపిముఖ్యుఁ డపుడు
 "సౌమిత్రిమృతుఁ డైన జానకి డించి - రాముఁ డొక్కరుఁ డిటు రాఁబోలు" ననుచు
 నడుగుదునో యంచు నడుగఁ బొమ్మనుచు - గడఁకతోఁ దలపోసి కపికువోత్తముడు
 శరణాగతత్రాణచరితార్థచరితుఁ - డరయంగ రఘురాముఁ డభిరామబలుఁడు
 తనసూన్యతము డించి తమ్ముని డించి - తనకులసతి డించి తనపేరు డించి
 యంగదసుగ్రీవు లాదిగాఁ బ్లవగ - పుంగవకోటులఁ బోరిపో డించి
 మొనసి రావణుఁ బ్రాణములతోడ డించి - తనమేనుఁ దెచ్చునే దశరథాత్మజుఁడు ?
 మానవసామాన్యమతిఁ జేసి రాము - నేనేల చూచితి ? నీపిన్నచూపు ;
 ఒలసి రామునిఁబోలు నొకతపోధనుఁడు - కలిగినాఁ డింతియకాఁబోలుననుచు
 నతివేగమున లంక కరిగెడు త్రోవ - నతులబలోదాత్తుఁడై పోవఁబోవ
 కలగన్నభరతుఁ డాకాశంబుఁ జూచి - యలఘుఁడై చనుచున్న హనుమంతుఁగాంచి
 యిట దోఁప నేలొకో ? యీదుర్గ్రహంబు - నటు బాణముల దీనిఁ బడనేయవలయు
 నని శరచాపంబు లాటోప మొప్ప - ఘనసత్త్వుఁ డప్పుడు కైకొన్నఁ జూచి
 కాకుత్స్థతిలకుఁ డాకర్ణించుకొలఁది - నాకాశముననుండి యశరీరి పలికె ;
 "నీతనిదిక్కున హితబుద్ధి సేయు - మీతఁడు మీబంధుఁ డీ వల్గవలదు"
 అని యొప్పఁ బలికిన యశరీరిపల్కు - విని శరచాపము ల్విడిచె నవ్విధుఁడు ;
 అంత నాహనుమంతుఁ డంభోధిఁ గదియ - నంతలో రాక్షసు లక్షీణబలులు

—: హనుమంతునితో మాల్వ్యవంతుఁడు పోరుట :—

ఉదితబలోదగ్గు లుగ్రవిక్రములు - పదివేలుకోటులు బలిసి తన్నొలువ
 రావణుపనుపున రణజయస్ఫురణ - వావిరి నమ్మాల్వ్యవంతుఁడు వచ్చి
 చదల నెదుర్పడి జలధిమధ్యమునఁ - బొదివియాహనుమంతుఁ బోనీక కదిసె
 గదిసిన నక్కొండ ఘనబాహుశక్తి - బదిలంబుగాఁ బట్టి పవననందనుఁడు 6810
 దోకిన భుజబలదర్పము లైఱయ - వీకతో రాక్షసవీరులు గదిసి
 పరకుతోమరచక్రపట్టసప్రాస - కరవాలఖాలముద్గరభిండివాల
 తతుల నొప్పింప నుద్ధతిఁ బెచ్చుపెరిగి - యతలవిక్రమదక్షిఁ డవి లెక్కగొనక

యమరు లచ్చెరువంద ననిలనందనుడు - సమరలీలాభీలచటులవాలమునఁ
 గడఁకతో నొడిసి రాక్షసవీరవరుల - వడిఁ జుట్టిపట్టి యవ్వనధిలో వైచె ;
 భంజించెఁ గొందఱఁ బదతాడనముల - భంజించెఁ గొందఱ భయదనాదముల,
 భంజించెఁ గొందఱఁ బటువాలహతుల - భంజించెఁ గొందఱఁ బరుషోగ్రదృష్టిఁ
 గొందఱఁ బడఁద్రోసెఁ గొందఱ వేసెఁ గొందఱఁ గారించెఁ గొందఱ నొంచె
 నంత రోషాయత్తుడై మాల్యవంతుఁ - డంతకాకారుడై హనుమంతుమీఁద
 నెనయ బాణములు నూతేసె నేయుటయు - ఘనవాలమున వాని ఖండించి వైచి6820
 యలుక విల్లోడిసి యల్లటుఁ బాటవైచి - బలుతోఁకచేఁ గాళ్లు బంధించి యెత్తి
 వడి వైచుటయు మాల్యవంతుఁడు మగిడి - పొడిచె నమ్మారుతపుత్రుకూలమున
 నది లెక్కసేయక యతఁ డున్నఁజూచి - యదరులు చెవరంగ నత్యుగ్రశక్తి
 నురము నొప్పించిన నురుశోణితంబు - లురువడిఁ దొరుఁగంగ నొక్కింత నిలిచి
 యలుకతోఁ గపివీరుఁ డనమున వాని - తలఁదాఁచి చని వియత్తలమున నిలిచె ;
 దలకొని దివిజులు తల లూచి పొగడఁ - దలఁ దన్నుటయు వాని తల బిట్టువగిలి
 యోలిఁ గీలాలంబు లొలుకలో దారి - యాలోన మూర్ఛిల్లి యంతలోఁ దెలిసి
 “కదనరంగమున నిగ్గద గదా నీకుఁ - దుది” యంచు గద యల్కతో బిట్టు వైచి
 తడయక యది తాఁకుతఱి మంట లెగయ - వడిఁ జూచి యమ్మాల్యవంతుఁ డిట్లనియె.
 “నోరివానరుఁడ : యీయుదధిలో నద్రి - బోరనఁ బడవైచి పో నిన్నుఁ జంప
 మొననేసి తొల్లి సముద్రమధ్యమున - వినతాత్మజుని నెక్కి విష్ణుండు వచ్చి
 నాతోడయుద్ధంబు నలిఁ జేసి చేసి - భీతుడై చాలక పెనుపేది పోఁడె ?
 లోకంబు లెఱుఁగ ముల్లోక మీకడిమి - నీ కోర్వరాదు రా నెరి నాదుకిన్క”
 అనవుడు హనుమంతుఁ డమ్మాల్యవంతుఁ - గనుఁగొని పలికె నుత్కటకోపుఁడగుచు
 “యుద్ధమధ్యమున మహోద్ధతి మెఱసి - వృద్ధరాక్షస ! నీవు వెఱవక నన్నుఁ
 గదియ నెవ్వఁడ” వని కదియు నవ్వీరు - మదభాషలకు నల్లి మాల్యవంతుండు
 ఘనచంద్రహాసోగ్ర ఖడ్గ మంకించి - హనుమంతువక్ష ముద్ధతిశక్తి వైవ
 నది వజ్రనిభకాయుఁ డగు నాంజనేయు - విదితంబుగాఁ దాకి వెసఁ బెల్లు విఱిగె ;
 ననిలజుఁ డాఖడ్గహతి కింతనొచ్చి - కినిసి నిశాచరుఁ గిట్టి బిట్టలిగి
 భూతభయంకరాద్భుతవాల మెత్తి - యాతనిమెడఁ జుట్టి యలుకతోఁ బట్టి 6840
 చెలఁగి యాకసమున జిరజిరఁ ద్రిప్పి - యలఘువిక్రమశీలుఁ డబ్ధిలో వైచె ;
 వైచినఁ బడి మాల్యవంతుఁ డాత్మోప - వేచని పాతాళవివరంబుఁ జొచ్చె ;
 హతశేషరాక్షసు లన్నిదిక్కులకు - ధృతిదూలి పఱచిరి దివిజు లుప్పొంగఁ
 గొండంత గెలుపుతోఁ గొండతో నమర - మండలి వొగడ ధీమండనుం డరిగెఁ ;
 బర్వతదీప్తిఁ బ్రభాతవిభ్రాంతి - పర్వినభీతిమై భానువంశజుఁడు

—: శ్రీరాముడు లక్ష్మణునిజూచి పరితపించుట :—

సమరలక్ష్మీరతిశ్రమ నిద్ర నొందు - క్రమమునఁ జెలుపుడై రణశయ్య నున్న
 తమ్మునిఁ గనుఁ గొని “తమ్ముడా! నీవు - తమ్ముడవై యుండు తఱి నోచనైతి
 నిల జీవులకు నెల్ల నిదె వేగఁ బ్రొద్దు - పొలుపేది నాపాలి ప్రొద్దస్తమించె ;
 నఱిముఱి నడవిలో నాలిఁ గోల్పడితి - నెఱయ నేఁ డాజిలో నిన్నుఁ గోల్పడితి ;
 నెడ నాకునైన దుష్కర్తిపంకంబు - గడప దిక్కెవ్వరు గలరు సౌమిత్రి 6850
 మానపయోనిధి మహనీయశీలు - నానోచి కన్న యున్నత పుణ్యశీలు
 నేను నీచే నమ్మి యిచ్చిన నకట - కానలోఁ గొనిపోయి కడతేర్చి తన్న !
 యే నేమిసేయుదు ? నిటమీద నన్న - నేను సుమిత్రతో నేమన నేర్తుఁ ?
 దుదిఁ బోయి భరతశత్రుఘ్నులు నన్ను - గదియ నేతెంచి “లక్ష్మణుఁ డేడి” యనిన
 నే మని చెప్పుదు? నేమని పోదు ? - నాముఖంబునను దైన్యము దోష నింకఁ ;
 దేనికిఁ జింతింప ; దేనికి వగవ - నేను జింతించెద నిను దీర్ఘచింత ;
 బలుఁ డైన రావణు గతులకుఁ జేసి - తలపోసి మది రోసి తమయన్నఁ బాసి
 హితభృత్యవృత్తిమై నీవిభీషణుఁడు - చతురుఁ డై నను వచ్చి శరణంబుఁ జొచ్చెఁ
 జొచ్చినఁ బ్రీతి రక్షోరాజ్య మెల్ల - నిచ్చితి నీకని యే నూటడించి.
 పట్టంబు గట్టితిఁ బ్రతినతోఁ బలికి - నెట్టన నిందింప నేర్పులేదయ్యె ; 6860
 నిది వేగుచునువచ్చె నింక లక్ష్మణుఁడు - బ్రదుకఁడు నాకింకఁ బ్రాణము ల్వలదు ;
 దురితదూరుని వీనితోడిదె లోక - మరసి చూచిన నింక నడ లోర్వరాదు ;
 శరణన్నవారి నెచ్చట వీడరాదు - ధవణిపై క్షత్రియ ధర్మమూహింపఁ
 దారు లోనై నను దమ్మాశ్రయించు - వారల రక్షింప వలయు రాజులకు
 నీవిభీషణుఁ గొంచు నీవేగి పుణ్య - భావుడై నట్టి మాభరతుతోడుతను
 నరయ నిక్కడికార్య మంతయుఁ జెప్పి - పరఁగంగ లంకకుఁ బ్రతిగాఁగ నతని
 వెలయునయోధ్యకు విజయలగ్నమున - ఫలసిద్ధి సొంపారఁ బట్టంబుగట్టు
 మని “యేను జెప్పితి” నని యొప్పఁజెప్పి - యొనరంగ నందుండి యుచితంబుతోడ
 వానరేశ్వర ! నీవు వాలినందనుఁడు - సేనలఁ గొంచుఁ గిష్కింధకు నరుగు”
 మన దైన్యపాటుతో నాడ భీతిల్లి - వనచరాధీశుండు వలనొప్పఁ గదిసి 6870
 “పరికించి చూడఁ బ్రభాతంబు గాదు - నరనాథ ! యిప్పుడు నాలవజాము
 సొచ్చె నింతియ వాయుసూనుండు నిపుడ - వచ్చునంతాపింపవల”దంచుఁ దేర్చె ;
 దేర్చిన నంతయుఁ దేలక మఱియుఁ - బేర్చిన శోకాగ్ని పెల్లున మిగులఁ
 బొరిఁబొరి భూమిపైఁ బొరలుచు వగలఁ - బురపురఁ బొక్కుచు భూవరతనయుఁ
 “డన్న ! నేజనకాజ్ఞ నడవి కేతేర - నిన్నుఁ బొమ్మన కున్న నీవు నావెనుకఁ
 జనుదెంచి యిడుమలఁ జాలంగఁ బడగఁ - గనుఁగొని మనమునఁ గరము శోకింతు.

నేడు నీ వొరుచేత నీలావు దూలి - పోడిమి చెడి యిట్లు భూమిపై నుండ
 నేనెట్లు బ్రదుకుదు ? నేమని వగతు ? - నే నినుడించి యెట్లగుదుఁ బురికి ?
 సీత నాకేటికి ? జీవ మేమిటికి ? - సీతరుచరసేన లేటికి నాకు ?
 నోతండ్రి ! నాకింక నుర్వి యేమిటికి ? - నాతండ్రిక్రియ నన్ను నరయుచుండుదువు ;
 నావిధి నిను నేడు నాకారితేత - నీవిధి నిటు సేసె నీరసం బెత్తి ;
 దేశదేశముల సతీజనంబులను - దేశదేశములందుఁ దివిరి బాంధవుల
 నరసి కానఁగ వచ్చునట్టిదేశములఁ - బరఁగుతమ్ముని నెందుఁ బడమంగ వచ్చు.”
 నని యచేతనుఁ డగు ననుజుపైవ్రాలి - కనుఁగొని దిక్కులు కడుదైర్య మెడలి
 “యన్నరో ! నీవు న న్న న్నని పిలువ - నెన్నఁడు వినఁగల్గు నింక వీనులకు ?
 సీత సుమిత్రగా నీమతిఁ జూచు - చూతు న న్దశరథక్షోణీశుఁ గాఁగ
 నెప్పుడు నాతోడ నెడఁబాయకుండు - దిప్పుడు పాడియే యెడఁబాయ నన్ను
 నాతతవిషమ ఘోరారణ్యభూమి - శ్రీతినయోధ్యగాఁ బెంపునఁ జూతు
 పూవుపాన్పున నిద్రఁ బొందించుమేను - నీవెట్లు సేర్పితి నేడు తానేలఁ ?
 బడియు నిద్రించెడు పరిణామ మొందు - పుడమిపై నందన పొలుపొంద నీవు ;
 పదునాలుగేండ్లును బాయకనిద్ర - పదిలంబుగా డించి పన్నుగా నడవి
 నరసి న న్నక్షించి యాజిమధ్యమున - నరులఁ జంపకపోవ నగునయ్య ! నిద్ర :
 నిద్ర నీ విట్లున్న నిజమయ్య ! దీర్ఘ - నిద్ర మీయన్నకు నృపనందనుండ,
 మీయన్న కెప్పుడు మిక్కిలి భక్తి - సేయుదు నేఁ డేల చింతింప వకట !
 యున్నవంతయుఁ దూలి యుండెడుమాట - లిన్నియుఁ బొంపిరి నేల పల్కెదవు ?
 “రావణకోటుల రణములోఁ గూల్చి - భూవిభునందను భూసుతఁ గూర్తు”
 నని నాకు వీనుల కసలారఁ బలుక - కునికికిఁ గతమేమి ? యోపుణ్యమూర్తి !
 యిప్పుడు మేల్కొని యేల శ్రీరామ - తప్పఁ బల్కఁగ నీకుఁ దగునయ్య”యనుచు
 “నొప్పెడిమాటల నూటఁ జేసి - తప్పక కనువిచ్చి తనుఁ జూడు” మనుచు
 రాసుతుకెంగేలు రమణమైఁ దిగిచి - భాసురంబుగ గండపాలికఁ జేర్చి 6900
 ననుఁ దేర్పవే” యని నరనాథుఁడపుడు - మనమునఁ దెలియక మహిమీదఁ బడియెఁ
 బడియున్న యారఘుపతిమూర్ఛ దెలిపి - యడలు వారించి రాయగచరాధిపులు ;
 అంత ప్రభామండలాభీలుఁ డగుచు - నంతలో హనుమంతుఁ డరుగుదెంచుటయు
 దేజంబుపెంపున దృష్టింపరాక - తేజోదివాకరదీప్తుఁ డై యున్నఁ
 గపులెల్లఁ గలఁగి యుత్కట భీతిఁ బొంది - విపులతరభ్రాంతివివశులై తూల
 నాలోనఁ గమలాప్తుఁ డని చూచి విభుఁడు - కాలకాలోదగ్గగతి నిండనుండఁ
 గపికులాధీశులఁ గలయ నీక్షించి - “కపులార ! సూర్యునిఁ గంటిరే మింటఁ ?
 జేకొని బహుపుణ్యశీలంబులందు - మాకులంబున కెల్ల మహిఁ గర్తయైన

యంధకారాతి యకట : యీపద్మ - బంధుండు నేడు నాపగవానిఁ గూడి
 యుదయించుచున్నవాఁ డుగ్రత మిగిలి - యిదె వడి సౌమిత్రి యిబ్బంగి నుండ6910
 నీసూర్యమండలం బిలమీదఁ గూల - నేనెద" నంచు నహీనసాహసుఁడు
 బ్రహ్మాండకోటుల భంగింపఁ బొంగి - బ్రహ్మాదు లదరంగఁ బ్రళయకాలంబు
 నాడుగ్రవృత్తిఁ బినాకి విల్లంది - వాడిమి మెఱయ నవ్వడువు దీపింప
 నాపూర్ణభుజనైపుణాబోపకోపుఁ - డాపినాకియుఁ దానె యగుటఁ దెల్పుచును
 విల్లంది భుజబలవిస్ఫూర్తి మెఱయఁ - బెల్లుకోపించి సంభృతవేగుఁ డగుచు
 జటులరౌద్రాస్త్రంబు సంధింపఁ దివురు - పటువృత్తిఁ గనుఁ గొని భయవృత్తిఁగలఁగి
 యసమానసత్త్వతో నతికోపుతోడ - వసుధేశుతో జాంబవంతుఁ డిట్లనియె.

“నగణితశక్తిమై నలుక దీపింప - జగతీశ : నీవిటు శరము పుచ్చుటయు
 ధృతిదూలి నలుగడ దేవగంధర్వ - పతులెల్ల భీతులై పాటుచున్నారు ;
 ఇది యేమి ? రఘురామ : యిచ్చలో నీవు - పదిలుండవై చూచి భావింపలేవు ; 6920
 వెలుఁగొందు బహుదీపవృక్షదీధితులు - దొలుకాడు నుజ్జ్వలద్రోణాచలంబు
 గొనివచ్చుచున్నాడు గురుసత్త్వధనుఁడు - అనిలసూనుఁడు గాని యర్కుండు గాఁడు
 భానుప్రభాభాసి పవనసూనునకు - భూనాథ : యెదురుగాఁ బుచ్చువానరుల ”
 ననుటయు శ్రీరామునానతి వడసి - హనుమంతునకు నెదు రరిగిరి కపులు ;
 ఆకాశముననుండి హనుమంతుఁ డంత - నాకొండఁ గొనివచ్చి యవనిపై నునిచి
 జననాథుఁ డగు రామచంద్రున కర్థి - వినతుడై కరములు వెరవొప్ప మొగిచి
 “యుర్వీశ : నేఁ బోయి యొగి నొషధములు - పర్వతంబునఁ బెక్కుభంగుల వెదకి
 పనివడిఁ గానక పర్వతంబెల్లఁ - గొని యేను వచ్చితిఁ గువలయాధీశ :
 యడరి మీయానతి నటఁ బోవునపుడు - నెడపనికడఁకతో నిట వచ్చునపుడు
 కడఁగి విఘ్నము లనేకము లయ్యె నడుమఁ - దడయుట దప్పుగాఁ దలపోయ వలదు”
 అనవుడు రాముఁ డా హనుమంతుఁ జూచి - ఘనతరసంతోషకలితుడై పలికె.

“నీకేటి తప్పులు ? నీ చేత బ్రదికె - గాకుత్స్థకులలీల గౌరవోన్నతులు ;
 సురుచిరశక్తిమై సురలకు నైన - నరుదైనపని చేసి” తని ప్రీతినొందె ;

—: సుషేణుఁడు సంజీవకరణిచే లక్ష్మణుని మూర్ఛదేర్చుట :—
 నాసమయంబున నర్కతనూజుఁ - డాసుషేణునిఁ జూచి “యర్థి దీపింప
 నిక్కొండఁ దడయక యీవు వానరులు - నెక్కి మహాషధు లేర్పడఁ దెచ్చి
 భావించి లక్ష్మణు ప్రాణము ల్వడయు - వేవేగ” యనవుడు విని సుషేణుండు
 పని పూని యప్పుడు బరవసం బొప్ప - వనచరసహితుడై వడిఁ గొండనెక్కి
 యమఠేంద్రుఁ డిక్కడ నర్థితోఁ దొల్లి - యమృతపానము చేసె నమరులు దాను
 విచట విష్ణుఁడు జగద్ధితబుద్ధి పూని - యచలుడై తనచక్రహతిఁ ద్రుంచి వైచె ;

నురురాహుమస్తకం బుగ్గుడై ” యనుచు - దరుచరవరులకు దవిలి చూపుచును 6940
 నొగిఁ బర్వతమున మహాశివు డైచ్చి - తగఁ బ్రయోగింప నంతన దానిశక్తిఁ
 దగిలి నాటినబాణతతు లోలి వెడలి - మగిడఁ బ్రాణములు లక్షణకుమారునకు ;
 నప్పుడు వానరు లందఱు గొలువ - నెప్పటిపేర్తితో నినవంశుకడకుఁ
 జనుదేరఁ గొఁగిట సౌమిత్రి జేర్చి - కనుగవ హర్షాశుకణములు దొరుగ
 నానమీరజుఁ జూచి “యతులపుణ్యాత్మ : యీ సుమిత్రామిత్రు నిచ్చితి నాకుఁ
 గాకుత్స్థకులమిత్రుఁ గమనీయగాత్రు - నేకతంబునఁ గంటి నేడు లక్షణుని ;
 బడిననాతమ్ముని ప్రాణంబు లెత్తి - పడసితి నిపుడు నా ప్రాణము ల్గుడుడఁ ;
 బ్రాణంబులన నాకుఁ బరికింప నితఁడఁ ; - ప్రాణబంధుండవు పరమబంధుడవు ;
 తరుచరోత్తమ ! నీవ తలఁప నీచేయు - పురుషార్థ మొరులకుఁ బోలునే చేయ ?
 నుపకారమునకుఁ బ్రత్యుపకార మెలమిఁ - గపివీర ! సేయుట గడునుత్తమంబు 6950
 నీకుఁ బ్రత్యుపకృతి నేనేరఁ జేయ - నీకాపదలు లేవు నిఖిలలోకముల ”
 నని పల్కి రఘురాముఁ డంత సుషేణు - గనుఁగొని కొనియాడి కొఁగిటఁ జేర్చ
 ముదితాత్మఁ డగుచు నిమ్ముల సుషేణుండు - నుదధి పొంగినక్రియ నుబ్బి యారాము
 ననుమతి రణములో నటఁ బడియున్న - వనచరోత్తముల జీవము లెల్లఁ బడసె ;
 నంత వానరవీరు లంతరంగమున - సంతోష మెసఁగ నాశైలంబుఁ గదిసి
 సకలరత్నోజ్జ్వలసానుశృంగముల - సకలంకరుచిఁ బొల్చు నాసౌంపు చూచి
 యవనీశు ననుమతి నగ్గిరి యెక్కి - వివిధస్థలంబుల వేడుకఁ దిరిగి
 పరిపక్వఫలములఁ బరితృప్తి వొంది - పెరయతేనియ లాని పెన్నీరుఁ గ్రోలి
 యవరోహణము చేసి రందఱు నంతఁ - బవననందనుజూచి పలికె భూవిభుఁడు
 “ఎప్పటిచోటనే యేర్పడఁ బెట్టు - మిప్పర్వతాధిపు నింక నీ”వనుచు 6960
 రాముఁడు పంప సంరంభంబు మెఱసి - యామహాశైలంబు ననిలనందనుఁడు
 అలఘుడై కొనిపోవ నాకాశవీధి - జలధిమధ్యమున రాక్షసులు వీక్షించి
 పఱచి యిత్తెఱఁగెల్లఁ బరువడిఁ దనకు - నెఱిఁగింప నేర్పడ నెఱిఁగి కోపించి
 లంకాధిపతి జయాలంకారధనుల - శంకుకర్ణస్తూలజంఘులతోడ
 నట మహానాదుని నటమహావక్త్రు - నటఁ జతుర్వక్త్రునిఁ నటమేఘజిత్తు
 నటహస్తీకర్ణ మహావీరజైత్తుఁ - గటువాక్యశాలి నుల్కాముఖుఁ జూచి
 “యలవు సౌంపును మీర లడ్డంబు దాకి - బలియు నాహనుమంతుఁ బట్టి తెం దొండె?
 కొనిపోవుచున్న యక్కుధరంబు వుచ్చి - వనధిలోపలఁ బాటవై చి రందొండె ?
 ఈ రెండుతెఱఁగుల నేర్పడ నొకటి - ధీరులై చేసి యేతెంచినఁ జాలు ;
 నచ్చుగా నతనికి నర్తిలివెలయ - నిచ్చమై సగరాజ్య మిచ్చెద నిపుడె ;” 6970
 నావిని విపులసేనాసహస్రముల - తో వారు వెడలి బంధురసత్త్వధనులు

దానవామరపేషధారులై కినుక - లూని రణోధగ్రులుగ్రవిక్రములు
 ఊరికాసితోమర శూలకోదండ - పరశుకుంతాదిక ప్రముఖశస్త్రములు
 ధరియించి మించిన దర్పంబు మెఱసి - యురుతరహుంకారహుంకారు లగుచుఁ
 గనుకని గర్జించు కాలమేఘములు - పొనుపడ సూర్యునిఁ బొదువుచందమునఁ
 బొదివి యాహనుమంతుఁ బోనీక కదిసి - మదమునఁ బేర్చిదుర్త్తులు బిట్టార్చి
 “దేవాసురుల మమ్ము దృష్టింప కోరి - పోవుచున్నఁడవు భుజశక్తి మెఱసి,
 యీకొండఁ గొనుచు నీవెటఁ బోయె” దనిన - నాకపివీరుఁ డా యసురులఁజూచి
 విలయకాలాచల విస్ఫులింగములు - తొలుకాడ నుజ్జ్వల దుర్జయాభీల
 కాలచక్రాకార ఘనవజ్రకఠిన - వాలచక్రముఁ ద్రిప్పి వడివ్రేయఁ దొడఁగె; 6980
 సప్పు డారాక్షసు లడరి యెంతయును - నొప్పింప వాయుజుం డుగ్రకోపమున
 భంజించెఁ గొందఱఁ బటువాలనిహతి - భంజించె గొందఱఁ బరుషోగ్రదృష్టి
 భంజించెఁ గొందఱఁ బదతాడనముల - భంజించె గొందఱ భయదనాదముల
 ఘనసత్త్వఁ డిబ్బంగి గయ్యంబుచేసి - వినుతవిక్రమమున విజయంబు నొంది
 తోయజాప్తుఁడు పేర్చి తుప్పలదూలఁ - దోయదంబులదూలఁ దోచుచందమున
 రాక్షసవీరుల రణవీధి నొడిచి - నక్షత్రవీధి నున్నతశక్తి మెఱసి
 పోవుచునుండ నాభుజశక్తిఁ జూచి - దేవగంధర్వుల దివినుండి యపుడు
 పొరిఁబొరి నతనిపైఁ బూవులవాన - గురియుచునుండిరి కొలఁది కగ్గలము
 అంతలో హనుమంతుఁ డతివేగుఁడగుచు - నంతరిక్షంబున నరిగి యక్కొండ
 మున్నున్న చోటనే ముదమొప్పఁబెట్టి - క్రన్నన రఘురాముకడకు నేతెంచి 6990
 వినతుఁడై తనపోవువృత్తాంత మెల్ల - వినుపింప శ్రీరామవిభుఁడు హర్షించి
 యావాయునందను నాలింగనంబు - కావింపఁ గనుఁగొని కపివీరు లెల్ల
 వచ్చి లంకాపుర వరమెల్లఁ గలఁగ - జెచ్చెఱఁ జేసిరి సింహనాదములు
 భూరిదళానను పుణ్యచిహ్నములు - బోరన నొండెడ పోవుచందమునఁ
 దఱిగి యాకసమునఁ దార లొండొండ - యరిగిపోవఁగఁ జొచ్చె నటవేగఁ బ్రొద్దుః
 దారుణస్ఫుటరోష దైత్యగర్వాంధ - కారంబుతో నంధకారంబు విఱిసె;
 నని మీఱి వానరాననసరోజాత - ములతో సరోజాతములు వికసించెఁ
 దమపెంపు లొగిఁ దూలి దనుజాస్య కైర - వములతో భువిఁ గైరవములు మొగిడె
 భానువంశాధీశ బహుశస్త్రతాప - భానుతో భానుండు ప్రాగ్నిశఁ దోఁచె
 జానకీవిభుఁ డంత సౌమిత్రిఁ జూచి - యూనినసంతోష ముల్లంబు నిండ, 7000
 “సదమలగుణముల సౌమిత్రి : నీవు - బ్రదికితి; నాపాలి భాగ్య మెట్టిదియో?”
 యని యని కొనియాడు నతులవాక్యములు - విని లక్ష్మణుఁడు రామవిభునకు మ్రొక్కి
 “దేవ : ప్రాకృతుఁడవె? దేవ : దీనుఁడవె? - దేవ : నిర్ధనుఁడవె? దేవ : యల్పుఁడవె?

యీభంగి యీనతి యీనేల నాకుఁ ? - బ్రాభవంబునఁ బెంపుఁ బరికింప మఱచి
మును దండకారణ్యమునులకు సాధు - జనుల కిచ్చిన స్త్రీజ్ఞులు విచారించి,
యిచ్చలో మిము నమ్మి యీవిభీషణుఁడు - వచ్చిన నిచ్చినవరముఁ జింతించి
యినుఁ డస్తశిఖరికి నేగకమున్న - యని రావణునిఁజంపు మఖిలలోకేశ ! ”
యనవుడు రఘురాముఁ “దొఁగాక” యనుచు - ఘనరణవిక్రమక్రమశక్తిమెఱసె
నంత నావృత్తాంత మంతయు నెఱిగి - యెంతయుఁ జింతించి యిచ్చలోఁ గలఁగి

—: శుక్రునివద్ద రావణుఁడు శోకించుట :—

విక్రమక్రమశక్తి విడిచి రావణుఁడు - శుక్రునన్నిధి కేగి స్రుక్కుచు మ్రొక్కి 7010
“చుట్టాల భృత్యుల సుతుల సోదరుల - నెట్టన రఘురామునిశితబాణాన్ని
దరికొని కాలిచి దగ్ధులఁ జేసి - పరఁగి యమోఘమై ప్రళయాన్నిపగిది
నున్నది మాన్పరా కున్నది పోర - నన్నియుఁ దెగటారె నన్నియుఁ బొలిసె ;
నేను బ్రాణములతో నెబ్బంగి నిలుతు ? - నానతి యి”మ్మున్న నాశుక్రుఁ డనియె,
“నలఘుసంగరవీధి నరుల సాధింపఁ - గలయుపాయంబును గలుగ నేమిటికి ?
నేవిఘ్నములు లేక యీవు హోమంబు - గావించుపుణ్యంబె కలిగినఁ జాలు ;
భీమసంగ్రామగంభీరంబులగుచు - హోమాన్నిముఖమున నుండి నీకడకు
నురురథాశ్వంబులు నుగ్రఖడ్గములు - శరచాపకవచము ల్పనుదెంచుఁ గడఁగి
యవి సాధనములుగా నరుల సాధింపు - మవి నీకు జయసిద్ధు” లనుచు నాతనికి
హోమమంత్రము లెల్ల నుపదేశ మిచ్చి - హోమమంత్రము లెల్ల నొగి నేర్పరించి
పొ” మ్మన వీడ్కొనిపోయి రావణుఁడు - క్రమ్మినకడఁకతోఁ గడునుగ్రుఁ డగుచుఁ
బురవస్త్రరక్షకు భూరినత్తులను - బరికించి చతురంగబలములఁ బనిచి
యవధానతత్పరుఁ డయి నేగ లంక - గవకులు వేయించి కలయ శోధించి
యంత విద్యుజ్జిహ్వాఁ డనుమహావీరు - నంతకాకారు నుద్ధతశూరుఁ బిలిచి
“నీవు నీబలమును నెలకొని నగరు - గావు మేమఱకుము గదలకు” మనుచు
బనిచి యనుష్ఠానపదకుద్ధిఁ బొంది - చని మృత్యువక్త్రంబుఁ జనఁ జొచ్చు భంగి
బాతాలగుహఁ జొచ్చి పదిలుఁడై నిలిచి - యాతతహోమకృత్యములకుఁ దగిన
రక్తవస్త్రంబులు రక్తమాల్యములు - రక్తచందన మనురక్తుఁడై తాల్చి

—: రావణుఁడు పాతాళహోమము చేయుట :—

బంధురదక్షిణ ప్రవణవేదికకు - గంధపుష్పాక్షత ల్గరమొప్ప నిచ్చి
యామహావేదిలో నగ్ని సంధించి - హోమమంత్రము లెల్ల నొగి నుచ్చరించి 7011
వెరవాప్ప నాహోమ వేదిలోఁ గలయఁ - బరికించి నిశితాస్త్రపరిధులఁ జేర్చి
శ్రీవృక్షభల్లాత సితముఖ్యసమిధ - లావృత్తిఁ గైకొని యంతట మఱియు

నోజస్వపములు నొనర దూర్వములు - లాజలు దగ గుగ్గులంబును నగరు
 నేయి దేనియ గల్గ నెత్తురుఁ బెరుఁగు - పాచుసాన్నములు దర్భలు ప్రవాళములు
 తగరులు మీలు గ్రద్దలు వరాహములు - నొగి నివి మొదిలుగా నొప్ప వ్రేల్చుచును
 నాశ్చర్యకరమైన యామహావేది - నిశ్చలతాధ్యాననిరతుఁ డై యుండె ;
 బలువిడి రావణుపాపంబు లెల్లఁ - గలసి పెల్లెగసిన కైవడిఁ దోఁప
 నామహాగుహనుండి యప్పు డత్యుగ్ర - ధూమంబు యరుతరస్తోమంబు లగుచుఁ
 బటుతరనిర్వాతపవనసంఘాత - చటులంబులై నిక్కి చదలఁ బర్వటయు
 వెఱచిరి దివిజులు ; వెఱచిరి మునులు ; - వెఱచిరి దిక్పతు ; ల్వెఱచిరి కపులు ; 7040
 ఆమహాధూమంబు లప్పుడు చూచి - రాముతో ననియె నారావణానుజుఁడు
 “నెలకొని యనిమొన నినుఁ దాకి గెలువ - నిలువనేరక పోయి నేడు రావణుఁడు
 కపటకర్తారంభగంభీరవృత్తి - విపులజయార్థియై వేల్చుచున్నాఁడు
 అవధరించితి పొగ లాకసంబునను - నివుడుచునున్నవి నిండి యొందొండ
 హోమంబు నిర్విఘ్నయోగమై యితఁడు - కామించుతెఱఁగునఁ గడముట్టె నేని ?
 రావణు లోకవిద్రావణుఁ బోర - దేవాసురులకైనఁ దెగి గెల్వరాదు ;
 కావున హోమవిఘ్నము సేయవలయు - వేవేగ వానరవీరులఁ బనుపు ”
 మనవుడు రఘురాముఁ డగుఁగాక : యనుచుఁ - బనిచినఁ బనిపూని బలువిడిఁ గడఁగి
 గురుబలాధ్యుఁడు గవాక్షుండు దారుండు - శరభుఁడు క్రధనుండు శతబలి నలుఁడు
 గవయుండు మైందుండు గంధమాదనుఁడు - పవమానసూనుండు పనసుఁ డంగదుఁడు
 కుముదుండు జ్యోతిర్మఖుండు గోముఖుఁడు - క్రమమున వీరాదిగాఁ గపివరులు
 పదికోటు లుద్భటప్రథనవిక్రములు - విదితప్రతాపులు విదితకోపనులు
 గగనమార్గమున లంకకు నేగుదెంచి - యగణితాహంకారులై పెచ్చు పెరిఁగి
 పదఘట్టనముల భూభాగంబు వగులఁ - జదియ దిగ్గజములు చదలు గ్రక్కదల
 వార్పులు బొబ్బలు నడరఁ బెల్లడరి - దర్పితనిర్భరోత్సాహసాహసులు
 వలిఁదాకి రావణు నగరు గాపున్న - బలియురఁ బెక్కండ్రఁ బట్టి చెండాడి
 క్రూరులై దౌవారికులఁ జంపివైచి - భూరిసత్త్వములఁ దల్పులు వీడఁ దన్ని
 నగ రుద్దవిడిఁ జొచ్చి నగరూపధరులు - నగచరు ల్వడి దశానను రోయువారు
 వృథురథశాలలు బిరుదులై చొచ్చి - రథములు విటుగ నుర్వర వ్రేయువారు
 గజశాల లొగిఁ జొచ్చి ఘనముష్టిహతుల - గజమస్తకములు వ్రక్కలు సేయువారు
 హయశాల లొగిఁ జొచ్చి హయశరీరములు - భయదోగ్రనఖములఁ బడ వ్రచ్చువారు
 ఘోరిదిశాలల నున్న జోడుపక్కెరలు - దరమిడి చింతించి దరలాడువారు
 చలమొప్ప నాయుధశాలలఁ జొచ్చి - కలయ శస్త్రాస్త్రము ల్బండించువారు
 నేచి బండారపుటిండలోఁ జొచ్చి - రాచి యర్థములు చూరలు చల్లువారు

నురుసత్త్వగతు లొప్ప నుప్పొంగి పొంగి - వరుస శోరణములు వడిఁ ద్రెంచువారు
 పసిడిగోపురములు భర్తహర్త్యములు - వెన నుర్విఁ గూల బల్విడిఁ ద్రోయువారు
 కట్లల్కఁ గొందఱఁ గని జగద్రోహిఁ - బట్టితెం డని పట్టి తాధించువారు
 వనితలుసుతులును వాపోవఁ గన్న - జనను లడ్డముచొర నవనము లొచ్చి
 నెట్టన వెలికిడ్చి నెరసి రాక్షసుల - దట్టించి తలలూడఁ దాటించువారు
 వాసిమై నిబ్బంగి వనచరు ల్లాడి - గాసివెట్టుచునుండఁగా భీతినొంపి 7070
 దీనదశాతురస్థితి దూలపోయి - దానవువీడు విధ్వస్తమై కలఁగి
 హరిపీడితానేకహయహేషితములు - కరిఘటానేకభీకరబృంహితములు
 వృద్ధబాలాంగనావిలవిలాపములు - సిద్ధవిక్రమకపిసింహనాదములు
 గలయఁ బర్విన లంక కల్పాంతకాల - ములఁబేర్చుబడబాగ్నిముఖముఖార్చులకు
 నులికి వాపోవుపయోధిచందమునఁ - గొలఁది కగ్గలముగా ఘూర్జిల్లఁ దొడఁగె ;
 అంత సూర్యోదయ మయ్యె రావణుని - నంతటఁ బరికించి యతఁ డున్నచోటు
 కానక చింతించి కడుసంభ్రమమున - వానరు ల్వైచకంగ వారి నీక్షించి
 చతురతమై విభీషణుపత్నిసరమ - పతిహితం బాత్మలో భావించి యపుడు
 వడి నంగదునకు రావణుఁ డున్నచోటు - చిడిముడిపాటుతోఁ జేసన్నఁ జూపె.
 చూపుటయును జూచి సుభటదంభోశి - కోపించి యప్పు డగ్గుహవాత నున్న 7080
 శిల నుగ్గుఁగాఁ దన్ని చెచ్చెఱఁ జొచ్చి - యలఘువిక్రమకళాయతకేలి వ్రాలి
 పొలుపొంద భుజసత్వమునఁ బెంపు మీటి - కలఁగి రాక్షసులెల్లఁ గడుభీతి బొందఁ
 జని హోమనియతి నిశ్చలుడైనవాని - ఘనమంత్రతంత్రసంగతుఁ డైనవాని
 రావణు నమరవిద్రావణుఁ గాంచి - “రావణుఁ బొడగంటి రండు రం” డనిన
 ననిలతనూభవుం డాదిగాఁగలుగు - వనచరాధిపు లెల్ల వడిఁ గూడముట్టి
 యగ్గుహారక్షకు లైనరాక్షసుల - నుగ్గుసూచము చేసి నుతశక్తి మెఱసి
 యొక్కఁడై వేల్చుచు నున్నయద్దనుజు - నక్కడఁ బొడగని యలుక దీపింపఁ
 దో డెవ్వరును లేక తుది నొంటిపడియె - దోడువేలుత మని దొరకొని కపులు
 సొరిది నవ్వేదికచుట్టులనున్న - పరిధులు సమిధలు బహుకలశములు
 హస్తీకుక్కుటజంబుకాశ్వోష్టశునక - మస్తకంబులు ఘృతమధుపాత్రతతులు 7090
 నటిముఠిఁ బుచ్చి హోమాగ్నిలో వైచి - నెఱసి యార్చిరి దైత్యనికరంబు బెదర
 నప్పుడు పాపాత్తునంగంబులందు - నిప్పులు సల్లుచు నెఱమంట లొదవు
 గుండంబులో మండు కొఱపులు పుచ్చి - యొండొండ వ్రేయుచు నుండిరి కపులు.
 చేతిస్రక్స్పవములు చెనసిరాఁ దిగిచి - వాతూలసుతుఁడు రావణు వ్రేసి డాసె ;
 నితైఱంగునఁ గపు లేచి కాటింపఁ - జిత్తంబులో నిష్ఠ చెదరంగ నీక
 కనియక కదలక క్రతునిష్ఠ నుండె - గొనకొని నిద్రించుకొండచందమున

—: అంగదుండు మందోదరిని రావణువద్దికి నీడ్చుకొని వచ్చుట :—
 సంగరకమకళాసంగుఁ డభంగుఁ - డంగదుం డంగద నంచితాంగదుఁడు
 అంతఃపురంబున కరిగియాదైత్యు - కాంతానివాసంబు కరమర్థిఁ జొచ్చి
 “పరికింప రోహిణిఁ బాసినచంద్రుఁ - దరుణపల్లవదగఁ శయ్యఁ జేర్చుకరణిఁ
 గందినముఖచంద్రుఁ గరపల్లవమునఁ - బొందించి వగలచేఁ బొగిలెడిదాని 7100
 ఘోరాహవంబునఁ గుంభకర్ణాది - వీరులు పెక్కండు విషమవిక్రములు
 దక్కి రందలు విభుం దొక్కఁడ చిక్కె-నెక్కటి రఘురాము నితఁ డేమి గెలుచు?”
 నని యని రావణు నపజయంబునకుఁ - దనబంధువులు దాను దలఁకెడుదాని,
 చిత్తంబులో నింద్రజిత్తుచావునకు - నొత్తిలి యేడ్చుచు నున్నట్టిదాని,
 రమణీయమణిమందిరమునఁ గొల్వాన్న - రమణిమందోదరి రాజాస్యఁ గదిసి
 యొలసినగతి రాహు వొడిసి పట్టుటకుఁ - జలదిందుమండలీచంద్రిక వోలెఁ
 దిగిచినఁ బెడమర దిరుగు వేగమున - మృగనేత్రమౌగమున మెఱుఁగులు సెదర
 నెఱుఁగమితోఁ గూడ హృదయంబు గలఁగు-తెఱుఁగున నలివేణిఁ దిగిచి పట్టుటయు
 గమ్మసౌరభములు గలుగుసంపుల్ల - ధమ్మిల్లమల్లికాదామంబు లనఁగ
 గెడఁగూడి రావణుకీర్తిపుష్పములు - గడివోయి భువిరాలు కైవడిఁ దోఁప 7110
 సేసముత్తియములు చెలువంబు వాసి - గాసిలి వసుధపై గనుకనిఁ జెదర
 వలనేది చెడిన రావణు రాజ్యపదవి - చెలువున నెరి దప్పి సీమంతవీధిఁ
 గృతకంపుదైత్యలక్ష్మీపదాబ్జమున - శ్రితచంచరీకము ల్చెదరు చందమున
 నాలోలలోలముఖాంభోజనీల - నీలాలకంబులు నెరిదప్పి చెదర
 నురుమంగళంబులై యొప్పెడినాత్మ - వరభూషణములు రావణులక్ష్మీ చెవుల
 నుండని క్రియ వడి నొండొండకర్ణ - మండనంబులు మహిమండలి రాల
 దనుజేకునపకీర్తిధారలో యనఁగఁ - గనుగవఁ గాటుక కన్నీరు దొరుఁగ
 నొగి దైత్యపతికి మహోల్కలు డుల్లు - పగిది భూషణమణిప్రకరము ల్లుల
 వరభర్త నిర్తలావరణంబు కలఁగ - నిర వేది రావణు నిహపరోన్నతులు
 చలియించు తెఱుఁగునఁ జనుగట్టు దొలఁగి - చలియింప నున్నతస్తనకలశములు
 కొమరేది సురవైరిగుణవల్లి నులియు - క్రమమున నెంతయుఁ గొదీఁగె నులియు
 నిర్తలుఁ డగు రామనృపతిచేఁ దెగిన - కర్తృబంధములు రాక్షసలోకపతికి
 వదలు నీక్రియ నను వడువున నీవి - వదలుచు మేఖలావల్లియు వీడఁ
 బ్రమదరాక్షసరాజ్యపదసంధి రోసి - విమలవర్ణావలి వీడుచందమున
 నుదితరావంబులై యొండొంటిఁ గడవఁ - బిదనూపురము లూడిపడి మ్రోయుచుండ
 వెఱచి రాక్షసవధూవితతి శోకింపఁ - జెఱ నున్న నిర్జరస్త్రీ లుత్సహింప
 మీరసంబునఁ బట్టి యాడిచి తెచ్చె - వారక రాక్షసేశ్వరుని ముందటికి

నంత మందోదరి యాత్మేశుఁ జూచి - యంతరంగమున శోకాగ్నులు నిగుడ
 “నిందు గెల్చిననత్వ మెక్కడఁ బోయె - జంద్రహాసము వాడి సమసేనే నేడు
 ఫాలలోచనుతోడఁ బ్రమథులతోడఁ - గైలాస మెత్తిన గర్వ మెందఱఁగె ? 7130
 మూడులోకంబులు మునుమిడి గెలిచి - నేడేల తూలెదు నీపేర్ని విడిచి ?
 యింద్రజిత్తుఁడు నన్ను నిటఁ బాటవైచి - యింద్రలోకంబున కేగక యున్న
 నన్నిట్లు చూచునే ? నాకొడు కున్న - విన్నీచదుర్దశ లేను బొందుదునె ?
 సిగ్గు లజ్జయు లేని చెనఁటిరో నన్ను - బగ్గించుచున్నారు పగతు లిబ్బంగి
 నీహోమ మేటికి ? నిష్ఠ యేమిటికి ? - నాహుతు ల్నిన్నుఁ బూర్ణాహుతిఁ జేసెఁ ;
 బటుబుద్ధివై రాముఖాణాగ్నిఁ బడుము - కుటిలక్రియల కింకఁ గొలఁదిగా దుడుగు
 మన వివి దశకంతుఁ డలుక దీపింపఁ - దనచేతియాహుతు ల్ధరణీపై వైచి
 యురుతరం బగునిఘ్రోగ్రకోపాగ్నిఁ - బురవధూతోరణంబులు వోని బొమలు
 ముడివడ సమవర్తి మూర్తియై పేర్చి - కడఁకమై నత్యుగ్రఖడ్గ మంకించి
 యతులరత్నాంగదు నంగదు ప్రేసి - వితతవిక్రముఁ డింతి విడిపించి పుచ్చె 7140
 వీడిన నెఱివేణి వెన్నున జార - వాడినమోముతో వగలఁ దూలుచును
 నంతఃపురంబున కరిగె దైతేయు - కాంత చింతించుచుఁ గడుఁ జిన్నవోయె ;
 నప్పుడు హనుమంతుఁ డత్యుగ్రముష్టిఁ - దప్పక దశకంతుతల బిట్టు వొడిచె ;
 నావాలిసూనుండు నంతలోఁ దెలిసి - రావణుప్రేసె విక్రమకేలి వాని
 తోరంపునెత్తుటఁ దోఁగి యెంతయును - గ్రూరుడై జేగురుకొండచందమున
 నతిఘోరకోపాట్టహాసంబు లెసఁగ - నతులసత్త్వోదాత్తుడై దళాననుఁడు.
 అంగదుఁ దగ ప్రేసె ననిలనందనుని - భంగించె నిశితాసిఁ బటుశక్తి మెఱసి
 నలికూలముఖమున నలుని నొప్పించె - నలవున గజు నొంచె నంకుశనిహతి
 మొగి నీలుఁ ధట్టించె ముసలఘాతమునఁ - దగుశక్తి శతబలి దర్పంబు మాపెఁ ;
 బవితుల్యముద్గరప్రదరంబు పుచ్చి - ద్వివిదుని మైందుని ప్రేసె వ్రేయుటయు ; 7150
 వానరనరులు దుర్వారులై తమదు - సేనలఁ జొచ్చి రచ్చెరువుగాఁ బఱచి,
 యనిలసూనుఁడు రాఘవాధీశుకడకుఁ - జని మ్రొక్కి హస్తాంబుజంబులు మొగిచి
 “రామావనీశ్వర ! రాక్షసేశ్వరుని - హోమంబుఁ జెఱిచితి మొప్ప వచ్చితిమి”
 అనవుడు విని రాముఁ డంతరంగమున - ననయంబు హర్షించె నట దైత్యపతియుఁ
 గడువేగమునఁ బోయి ఘనశోకవహ్ని - నుడుకుచునున్న మందోదరిఁ జూచి
 “యతివ ! నీమనమున నక్కట ! దైవ - కృతమున కింత శోకింప నేమిటికి ?
 నని మొన నేడు రామావనీనాథుఁ - దునిమెద నటుగాక దురములో నతఁడు
 నను సమయించిన నలినాయతాక్షి ! - జనకనందనఁ జంపి, సాహసం బొప్ప
 వేవేగ యగ్నిప్రవేశంబు సేయు - నీ” వనుటయు నింతి నిజనాథుఁ జూచి,

—: మందోదరిశ్రీరాములమాహాత్యము రావణునికిఁ దెల్పుట :—

“యోదశానన : నీకు యుద్ధమధ్యమున - రాదు జయింపఁగ రఘరామదేవు : 7160
 నీ వొక్కడవ యేల ? నెఱసి రాఘవుని - దేవాసురులకైనఁ దీఱదు గెలువ ;
 నీమది రాజుగా నిర్ణయింపకుము - రామచంద్రుండు పురాణపూరుషుఁడు
 ఆమేటి తొల్లి మత్స్యవతారమున - సోమకు నిర్జించి శుత్రు లుద్ధరించె ;
 ఘనమంథకైలంబు గమరమై యతఁడు - దనవీపుఁ గుదురుగా ధరియించెఁ దొల్లి ;
 రాముఁడు మున్ను హిరణ్యాక్షుఁ జంపి - భూమి వరాహమై పొగడొంద నెత్తె ;
 నతఁడు నృసింహుఁడై యలుకమైఁ దొల్లి - పతితు దైత్యునిఁ జంపి ప్రహ్లాదుఁ గాచె ;
 నలిగి యాతఁడు వామనావతారమున - బలి నర్థిమై వేడి బంధించెఁ దొల్లి ;
 జమదగ్నిరాముఁడై జన్తించి యతఁడు - విమలశౌర్యునిఁ గార్తవీర్యుని ద్రుంచె ;
 వీకను జేకొన్న విశ్వ మంతయును - నాకశ్యపబ్రహ్మ కర్థితో నిచ్చె ;
 సన్నతగతి విరోచనుఁ జంపివైచె - మున్ను మాయారూపముఁబుని నిర్జించె 7170
 జలధిమధ్యంబునఁ జరణఘాతమున - బలువిడి రాక్షసపతుల రూపడఁచె ;
 లవణాసురునిఁ జంపె లలిఁ బార్షిహతుల - జవమార నీరామచంద్రుండు మొదల ;
 నధికుఁడై యాతఁడ యాదికాలమున - మధుకైటభాదుల మర్దించె నతఁడు ;
 తనసత్త్వ మంతయుఁ దలకొని వచ్చి - నినుఁ జంప నిప్పుడు నిష్ఠమైఁ బూని,
 దిశలఁ దేజంబులు దీపింపఁ జేసి - దశరథేశ్వరునకుఁ దనయుఁడై పుట్టె ;
 నామహామహిమ లత్యద్భుతక్రియలు - నేమని చెప్పుదు నేను వాక్రుచ్చి,
 యలఘువిక్రమకళాయతశక్తి మెఱసి - బలియుఁడై యీతఁడు బాల్యంబునందు
 గౌళిక ప్రముఖదిక్పతులెల్లఁ బొగడఁ - గౌళికుండొనరించు క్రతువు రక్షించె
 శతసహస్రాయుత సంఖ్యలు గడవ - నతనిచేఁ బడసె దివ్యాత్రుశత్రుముల
 జనకుండు మొదలుగా జగమెల్లఁ బొగడఁ - ఘనశక్తి విఠిచె శంకరుశరాసనము 7180
 దైవయోగంబునఁ దనకుఁ బట్టమున - దేవిగాఁ బూని వై దేహిఁ గైకొనియె ;
 పోమించి నిజబలస్ఫురణంబు చూపి - రాముఁ డాధార్గవరాము భంగించెఁ ;
 దనతండ్రిపనుపునఁ దపమొప్పఁ బూని - మునివృత్తి వనవాసమునకు నేతెంచె
 సన్నతశక్తిమైఁ జంపె విరాధుఁ - బన్నుగాఁ బేర్చి శూర్పణఖ శిక్షించె ;
 వడుగుల నాదండకారణ్యభూమి - గడుఁబుణ్యభూమిగాఁ గావించినాఁడు ;
 ఖరదూషణాదిరాక్షసవీరవరుల - ధరఁ గూల్చె మఱి చతుర్దశసహస్రముల,
 మారీచుఁ దునుమాడె మాయఁ బోనీక - ఘోరరూపుఁ గబంధుఁగూలంగ నేసె ;
 నీగండుగుణ మెల్ల నిలిపి దట్టించి - లాగొప్ప నిన్ను వాలమున బంధించి,
 చతురబ్ధిజలములఁ జలమున ముంచి - యతులసత్త్వక్రీడ నడరి కాటించి
 విడిచిన యావాలి వెన నొక్కకోలఁ - బడనేసె సుగ్రీవుఁ బట్టంబు గట్టె : 7190

నలవుమైఁ దనదు బాణాగ్నికీలలను - జలనిధి నింకించె జగములు మెచ్చఁ,
 గలనిలోపలఁ గుంభకర్ణు ఖండించెఁ - జలమున వఖిలరాక్షససమేతముగ
 సమరంబులోపలఁ జంపె లక్ష్మణుఁడు - నమర నయ్యతికాయు నయ్యంద్రజిత్తు
 నలుగఁ డెన్నఁడును రామావసీనాథుఁ - డలిగిన నిలువ రింద్రాదులు నెదుట
 మది మది నుండ నామనుజేశుదేవిఁ - ద్రిదశారి : వంచనఁ దే నీకుఁ జనునె ?
 నీవెఱుంగవె రామునిత్యసత్యములు - నీవెఱుంగవెరామనృపుమహాత్వములు
 రాము సత్త్వస్థితి రావణ : నీకు - నేమి పాపముననో యెఱుఁగఁ జొప్పడదు.
 నీవింక రఘురాము నిష్ఠురబాణ - పావకజ్వాలల భస్మమై పడక
 జనకనందనతోడ సకలరాజ్యంబు - నెనయ రాఘవునకు నిమ్ము వేవేగ ;
 మరలి తపోవృత్తి మన మరణ్యములఁ - జరియింత మింతియ చాలు భోగములు ;
 నీవు దీటిన నాకు నీతోడఁగూడఁ - బాపకుముఖమునఁ బడి కాలరాదు ;
 మున్ను మాతండ్రియు ముదిమియుఁ జావు-నన్నుబొందకయుండ నా కిచ్చె వరము,
 వరభోగ మేనొల్ల ; వలవ దీత్రోవ ; - తరము గాదింక దుస్తరము తద్వరము ;
 సరమకు నొండె, నాజనకజ కొండె - వరవుడనై యేను వర్తింప వలసె ;
 ననవుడు దశకంఠుఁ డాకలకంఠిఁ - గనుఁగొని పలికె నుత్కటరోషుఁ డగుచు
 నింతేల చింతింప నెలనాఁగ ! నీ కు - నింతకు వచ్చితినే యేను నేఁడు ?
 చుట్టాల భృత్యుల సుతుల పోదరుల - నెట్టనఁ జంపించి నేఁ డింక నాకు
 దేవదానవభయోద్వృత్తిఁ బోనాడి - మీపట్టిప్రాణంబు లేల రక్షింప ?
 దురమున నింద్రజిత్తునివంటికొడుకుఁ - బరులచేఁ జంపించి బ్రదుక నేమిటికి ?
 గరుడోరగామరగంధర్వవరులఁ - బొరిఁగొంటేఁ జెఱిచితిఁ బుణ్యగేహినులఁ ; 7210
 దపసులఁ జంపితిఁ ; దరుణి : యే నింకఁ - దపసినై పోయినఁ దపసులు నగరె ?
 కావ నీమాటలు కార్యంబుతెఱఁగు - భావింపనేరవు పద్మాయతాక్షి !
 ఏ నెల్లభంగుల నింక రాఘవులఁ - బో నీను జంపుదు భూమిజ నీను ;
 ఆరూఢబలుఁడనై యటుఁగాక యేను - శ్రీరాముశరములచేఁ జత్తునేని ;
 నాకవాసులు మెచ్చ నాకోరుచున్న - వై కుంఠ మెదురుగా వచ్చు నిచ్చటికి ;
 లలన ! నీవేటికి ? లంక యేమిటికిఁ ? - దలకొన్న ముక్తిసత్పథముఁ గైకొందు ;
 ఎలనాఁగ ! నీ వింక నేను లేకున్నఁ - గలపుణ్యలక్షణ కళలెల్లఁ బొలిసి ;
 కమలబంధుఁడు లేని కమలిని బోలె - కొమరేది శశిలేని కుముదినిఁ బోలె ;
 రేరాజులేనట్టి రేయును బోలె - శారికలేని పంజరమునుబోలె,
 ఎనయఁ గోయిల లేని యెలమావి వోలె - దినమణిలేని యాచినమును బోలె 7220

—: రావణుఁడు మూఁడవసారి యుద్ధమునకు వెడలుట :—

ఉండుము నీ" వన్న నొం డాడ వెఱచి - యుండె మందోదరి యుదరి లజ్జించి ;

యంత దశగ్రీవుఁ డాహవోద్యోగ - సంతోషపోషితాహుఁడై కినిసి
 యాదిత్యు లదర బ్రహ్మాండభాండంబు - భేదిల్లఁ బటురణభేరి వేయించి,
 కలహవిక్రమకళాకల్పుఁడై తివిరి-బలములఁ బన్నింపఁ బడవాళ్లఁ బనిచి
 యుదయార్కబింబసముజ్జ్వలప్రభలఁ - బదికిరీటంబులు పదిలమై యొప్ప,
 వినుతరత్నప్రభావిద్యోతమాన - ఘనకుండలంబులఁ గర్జంబు లడర,
 నాయతభుజశాఖ లన్నియు రత్న - కేయూరకంకణాంకితములై తనర
 నిరవొంద డాకాల నింద్రాదిభయన - బిరుదభీషణ గండపెండేర మొప్పఁ
 గరము లన్నిటను భీకరచంద్రహాస - శరశరాసనగదాచక్రాదులమరఁ
 బటురోషదృష్టిప్రభావహ్ను లెందుఁ - జటులంబులై పర్వఁ జనుదెంచి యపుడు 7230
 స్ఫుటబంధబంధుర పోడశచక్ర - ఘటితకోటిద్వయఘంటికాబద్ధ
 భయదోగ్రసంపుల్ల భల్లూకవర్త - హయసహస్రోదగ్ర మగు రథం బెక్కి,
 కాకుత్స్థశరములఁ గడతేరి మీఁద - వై కుంతరథ మెక్కువడువు దీపింప
 నెలకొని రథకళానిధికాలకేతుఁ - డలఘుబలోదారుఁ డాతేరుఁ గడప,
 దీపించు వెన్నెల తేటలై మీఁద - నేపారుగొడుగు లనేకంబు తొప్ప,
 మండితమార్తాండమండలచంద్ర - మండలకబళనో న్నదసముద్యోగ
 రాహుత్రయమ పోలె రహి మిన్ను ముట్టి - సాహసరాహుమస్తకము ప్రశస్త
 బిరుదధ్వజంబు లాభీలమై మూఁడు - దరలంగఁ బటపటధ్వనులతో వెడలె ;
 భేరీమృదంగాది భీమగంభీర - భూరిభాంకృతుల నంభోధు లుప్పొంగ,
 ఉప్పొంగుకడకుల నుర్వి గంపింప - నప్పుడు కరులును హరులుఁ దేరులును, 7240
 బలసముద్భటమహాభటకదంబములు - బలువిడి వెడలె దిగ్భాగంబు నిండఁ
 బ్రశయకాలమునాఁటి భానులభంగిఁ - దలకొని వెడలి రుదగులై ఖడ్గ
 రోముండు నగ్నివర్ణుఁడు గయ్యమునకుఁ - డామేగఁ బదహతి ధరణి పెల్లడరె ;
 నప్పు డంభోనిధు లన్నియుఁ గలఁగె ; - నప్పుడు లోకంబు లన్నియు బెడరె ;
 నప్పుడు దిగ్దంతు లన్నియు వ్రాలె ; - నప్పుడు కులగిరు లన్నియు వడఁకె ;
 నెడపసికడఁకతో నిబ్బంగి వెడల - నుడువీధి సురలు డా రొండొండ నిండి
 రావణోద్యోగసంరంభంబు సూచి - “దేవారి యిటుఁ గ్రింద దేవదేవారి
 యోధులపైఁ బేర్చి యుద్వృత్తి నెత్తి - క్రోధించి మించి పేర్కొని పోవువాఁడు
 ఈరీతి యీభాతి యీరణోద్యోగ - మీరోష మీవేష మెన్నఁడు లేదు ;
 నేఁడు లక్ష్మణసమన్వితుని రాఘవునిఁ - బోడిమితోఁ దాకి పోరాడకున్నె ?” 7250
 యని రత్నమయవిమానారూఢు లగుచు - ననిమిషు లనిమిషులై చూచుచుండ
 రాశివానరబలారణ్యంబుఁ గల్పు - గా సొంపుతో వచ్చు కార్పిచ్చు పగిది
 వడతెంచె ; నసురసేనాసహస్రమును - బొడగని కపివీరపుంగవు లెల్ల

వంగదఁ జెలరేఁగి యట్టహాసమును - పొంగ నుప్పొంగి యార్పును నింగి ముట్టఁ
 దర మైనతరులు నుద్ధత మైన గిరులు - గిరిశృంగములఁ గొని గిరిసమాకృతుల
 దరమిడి బరువడి దనుజునైనకులు - దురమును నిరువాఁగుఁ దొడరి రొండొంటి
 నక్షీణబలము లేపారంగఁ దాఁకు - దక్షిణోత్తరసముద్రములచందమున
 నప్పుడు దానవు లాసేనమీఁద - ముప్పిరిగొను రోషములు మండుచుండ
 నార్పులు జంకెలు నతులహంకృతులు - నేర్పులు కడఁకలు నిండ నొండొండఁ
 గటమదోత్కటదంతి ఘటల డీకొల్పి - పటుజవాశ్వంబుల బలువిడిఁ దోలి 7260
 యలవొప్ప నరదంబు లఱిముఱిఁ జఱపి - నలుగడఁ గాల్వర నలిఁ గవియించి
 కరవాలముసల ముద్గరభిండివాల - పరశుతోమరశరస్రాసఖడ్గములఁ
 గనుకని వైచియు గాడఁ బొడిచియుఁ - దునిమియు మెఱమియుఁ దూల నేసియును
 వ్రచ్చియు మోదియు వసుధఁ గూల్చియును - గ్రుచ్చియుఁ గపులఁ బేర్కొని విదళింప
 మొనసి వానరవీరముఖులు గడిమిఁ - గినిసి యుద్భటరణక్రీడమై గదిసి
 యుఱికి సమీపమం దున్నశైలములు - తఱుచై నగిరిశృంగతతులు వృక్షములు
 శిలలును వడి వేసి చెలరేఁగి మఱియుఁ - దలమీఱి గుఱ్ఱపుదళముల కుఱికి
 యుదితో గ్రసత్వంబు లొప్పఁ గుప్పించి - కుదియక రౌతులఁ గూలఁదన్నియును
 గర ముగ్రులై కరిఘటలపైఁ గవిసి - సొరిది శైలము లెత్తి జోదులు పెలుచఁ
 గుంభమధ్యంబులఁ గ్రుంగ నేనుఁగులఁ - గుంభిని నొక్కటఁ గూలసేయుదురు 7270
 రథములతోడ సారథుల రథ్యముల - రథుల నొక్కట నెత్తి రణమధ్యవీధిఁ
 బెలుకుర నందంద పృథివి గంపింప - నలవున నటువేసి నలియఁజేయుదురు
 ధరణీధరంబులఁ దరుకదంబముల - నురువడిఁ గాల్వర నురక మోఁదుదురు
 కఱతురు పండ్లకు గరతలాగ్రములఁ - జఱతురు పదములఁ జదియఁ బ్రాముదురు
 వ్రత్తు రుజ్జ్వలనఖావలుల వాలముల - మొత్తుదు రలతురు ముష్టిఘట్టనల
 వనసనీలాంగద ప్రముఖులు మరియు - వనచరపతులు దుర్వారులై యెగసి
 తనియనికడిమి నుద్దండదానవుల - మొనలపై నాకసంబుననుండి నిండి
 భూరిధారాధరంబులు లయవేశ - ఘోరనిర్హతము ల్గరియుచందమున
 గురుశైలపాషాణకోటు లందంద - కురియ నుద్భటరణక్షోణి నెల్లెడలఁ
 గూలునేనుంగులు కుంభమధ్యముల - వ్రాలుమావుతులు పైవ్రాలుచందములు, 7280
 విఱుగువిండ్లును గూలు వీరరాక్షసులు - నొఱగునశ్వములు పై నురులు రావుతులు
 చదియురథంబులు సమయు సారథులుఁ - జిదియు పీనుంగులు చెదరు మాంసములు
 పడుకిరీటంబులు పగులు మస్తకము - లడరునెత్తురులు బెల్లవియు గాత్రములు
 తొలుకాడుప్రేవులుఁ దునియు ఖడ్గములుఁ - గలిగి యప్పుడు రణాంగణ మొప్పెఁజూడ
 బహుభోగపర్జన్యభాగ్యంబుపోలె - మహితాభ్రమాతంగమదసిక్త మగుచు

నతిరౌద్రుద్రవిహారంబపోలే - హతగజాసుఁపిశాచానంద మగుచు
 నక్షీణరామకటాక్షంబ పోలే - ప్రేక్షణహృష్టవిభీషణం బగుచుఁ
 గలియుగాంత్యోదగ్రకాలంబ పోలే - బలశూన్యవిధ్వస్తబహుధర్త మగుచు
 గతతోషసంపుల్లకమలినిపోలే - శ్రితశీలీముఖపుండరీకౌఘ మగుచుఁ
 జారుశుభోదారుసదనంబపోలే - నారక్తఘనమార్గణాకీర్ణ మగుచు 7290
 స్థిరపుణ్యమూలనదీభర్తపోలే - హరిసత్త్వనిర్తథితాభీల మగుచు
 ననఘక్రమాగమ యాగంబపోలే - ననిమిషలోకచింతాభీష్ట మగుచు
 నొప్పెడిరణములో నుగ్రభావమున - కుప్పతిల్లుచు సుర లొగిఁ జూచుచుండఁ
 దొడగి నెత్తుట దొప్పదోఁగి లోఁగలయఁ - బడియున్నప్రేవులు పవడంపుఁ బొదలు
 రథములు యానపాత్రము లూడిపడిన - రథచక్రతతులు గూర్తములమొత్తములు
 మొగి నున్నశవములు మొసశులు గలయఁ - దెగిపడ్డభుజములు దీర్ఘసర్పములు
 ఆయుధరజమిసు మస్థినమూహ - మాయతశైలంబు లతులదంష్ట్రములు
 తిమితిమింగిలములు దీర్ఘఘోటకపు - గములు సముల్లోకకల్లోలతతులు
 వివిధాశ్వలాలలు వెలి నుర్వులందు - ధవళాతపత్రసంతతులు హంసములు
 బహుకిరీటప్రభల్పడబాగ్నిశిఖలు - మహిమీదఁ జెదరినమాంసముల్తాణులు 7300
 ప్రీతనిశాచరప్రేతబేతాళ - భూతాట్టహాసము ల్బారిఘోషములు
 చంద్రుండు రఘురామచంద్రుఁ డవ్విభుని - సాంద్రహాసద్యుతు ల్బంద్రిక లగుచు
 నడరెడు రక్తాబ్ధి యబ్ధితోఁ దొరసి - యుడువీధితో రాసి యుప్పొంగుచుండె ;
 నప్పుడు హనుమంతుఁ డసురేశుమీద - నుప్పొంగి కవియ నుద్యోగంబు నూచి
 యచలాచలాకారుఁ డతిబలోన్నతుఁడు - రుచిరఖడ్గుఁడు ఖడ్గరోముండు గినిసి
 —: ఖడ్గరోముండు మొదలగురాక్షసులు వానరవీరులతో

యుద్ధముసేయుట :—

“యందెందుఁ గడగెద ; వందేల నీకు - నిందు రమ్మనిలజ ; యే నున్నవాఁడ :”
 వనపుఁడు గుప్పించి యతనిపై కుటికి - తనురోమశితఖడ్గధారల మునిఁగి
 యొకభంగి నిగిడి మహోగ్రుడై కడఁగి - ప్రకటనత్వోన్నతిఁబవమానసుతుఁడు
 కులశైలమనఁ బోలు కొండఁ జేఁబూని - పెలుచ నార్చుచు వచ్చి పృథివి గంపింప
 పానిపై నురువడి వైచె వైచుటయు - దాని వాఁడురురోమధారాభిహతిని 7310
 గండ్రించి ప్లవగుల ఖండించుకొనుచు - దండి నప్పవమానతనయుఁ దాఁకుటయుఁ
 బాపని మఱియును బర్వతం బొకటి - వేవేగ దానవవీరుపై వైవఁ
 గులికధారాహతిఁ గూలుపర్వతము - పొలుపునఁ గూలె నప్పుడు రక్కసుండు
 శుర్పరోముండు తీవ్రసర్వాంగుఁ డగుచు - దర్పించి కడఁకతోఁ దాఁకి యంగదుని
 దనురోమసర్పసంతతుల నొప్పింప - ఘనమైనకడిమి కంగదుండు గోపించి

గ్రద్దన లయకాలకాలుడై మండి - యద్దైత్యమస్తకం బటచేత వేసె
 దనుజునిశిర మంతఁ దద్దయుఁ బగిలి - ఘనరక్తధార లొక్కటఁ గ్రమ్ముచుండ
 రోషాగ్ను లొలుకుచు రోమసర్పముల - భీషణాకారుడై పేర్చి యద్దనుజుఁ
 డంగదునంగంబు నంగద వ్రేయ - నంగదుం డధికరోషాయత్తుఁ డగుచు
 నసురశిరోమధ్య మతిఘోరముష్టిఁ - బసచెడఁ దాటించి పడవైచి త్రొక్కి, 7320
 తలఁ ద్రుంచి వైచి యుద్ధతశక్తి వాని - బలువిడి నిర్గతప్రాణుఁ గావించె;
 భీషణరణకళాభీలు నన్నీలు - రోషించి వృశ్చికరోముండు దాకి
 ఘనవిషజ్వాల లొక్కటఁ బిక్కటిల్లఁ - దనురోమవృశ్చికతతుల నందంద
 యేచినొప్పింప సహింపక నీలుఁ - డాచేత దానవుఁ డాత్మ గైకొనక
 విరథులై రాక్షసవీరులు పర్వ - నురుసాలతరువున నురువడి వ్రేసె
 వ్రేసినదనుజుఁ డావృక్షంబు ద్రుంచె - గాసిల్లి విషరోమకంటకాగ్రముల
 ద్రుంచిన కనుఁగొని తోరంపుఁగడిమి - కంచితజయశీలుఁ డానీలుఁ డలిగి
 ఘోరభాహాశక్తిఁ గుశలుడై పేర్చి - భూరిశాఖల నొప్పు భూజంబు వెఱికి
 కొనివచ్చి వాని వక్షోవీధి వ్రేసి - యనిమిషు లుబ్బొంగ హతజీవుఁ జేసె
 భగ్నారివీరుఁ డభగ్నప్రతాపుఁ - డగ్నివర్ణుం డనునతఁ డాగ్రహించి 7330
 వడి మహాటవుల దుర్వారతఁ బేర్చి - కడఁగి యుగ్రత నేర్చు కార్పిచ్చుకరణి
 నగణితస్ఫుటవహ్నా లంగంబులందు - నిగిడించి కోతుల నీటు సేయుచును
 బ్రళయాగ్నియును బోలి పటతెంచుచుండ - నలుకమై వీక్షించి యవనీశ్వరుండు
 బలిముఖ ప్రముఖుల పరిభవక్రమము - తిలకించి కరుణావిధేయుండు గాన
 దలఁపున నోర్వ కద్దనుజు నుగ్రతకుఁ - దలయాచి దశకంతుతమ్మున కనియె
 “నోవిభీషణ ! నాకు నూహింపఁ దెలియ - దీవచ్చుచున్నవాఁ డెవ్వఁడో ? చూడ
 నారావణుఁడు బంప ననిసేయఁ గోరి - ధీరుడై యనలుఁ డేతెంచుచున్నాఁడో ?
 వీఁ డొకరాక్షసవీరుఁడో కాక - వీఁ డెవ్వఁ డేర్పడ వినుపింపు నాకు !”
 ననవుడు “దేవ ! వీఁ డగ్నివర్ణుండు - దనమేనిమంటలు దరికొల్పి వీఁడు
 పర్వతంబుల నైన భస్మీకరించు - గర్వదుర్వారుఁ డఖండవిక్రముఁడు” 7340
 అనిన నచ్చెరువంది యర్కవంశజుఁడు - ఘన మైనవానియుగ్రతఁ జూచి యలిగి
 వాసవనుతుఁ డంత వరుణాస్త్ర మేసె - నేసిన నది మింట నెడమీక నిండి
 కప్పారుమేఘంబు గప్పి యార్భటము - లుబ్బొంగ జడివాన లుడుగక కురిసి
 యల వేడిమంటల నార్చి పెల్లార్చి - ఖలు నగ్నివర్ణు నొక్కట నేలఁ గూల్చె;
 నాలంబులో నప్పు డగ్నివర్ణుండు - గూలుటయును జూచి కూరుడై పేర్చి
 కోపంబు పేర్చి నక్షల నిప్పు లారులఁ - జూపుల లయకాలసూర్యుడై మండి
 రాముఁ గనుంగొని రాక్షసేశ్వరుఁడు - “రామ ! నన్నెఱుఁగవే ? రణమధ్యవీధిఁ

గ్రూరనిష్ఠురవజ్రహేరదుర్వార - ధారావిదారితోద్ధతకులాచలుఁడు
 దేవేంద్రుఁ డుద్వృత్తి దేవసంఘముల - తో వచ్చి యెదరినఁ ద్రుంతు నేనాజి ;
 నిన్నేలఁ గైకొందు నీచకాపేయ : - సన్నాహమే నన్ను సాధింప ? నహహ ! 7350
 పదిలుఁడై మగపాడి పాటింతుఁ గాక - తుదిముట్ట నన్ను నెదుర్కొందుఁ గాక !
 త్రోచి శస్త్రాస్త్రపజ్జుల నొంతుగాక - యేచి నీలావు నా కెఱిఁగింతు గాక !”
 యనవుడు రఘురాముఁ డుద్దురాత్మకుని - చెనఁటిమాటలు విని చిఱునవ్వు నవ్వి
 గంధసింధురము ఘీంకార మాలించి - సింధురాంతకమత్తసింహంబ పోలె
 నూరకుండుటయు మహోగ్రుఁడై కినిసి - యారాముతమ్ముఁ డయ్యసురారిఁ దాకి
 హేరనారాచము బ్బరియఁ దద్బాణ - ధారలు ద్రుంచి, యాతని లెక్కగొనకఁ
 యెంతయుఁ ద్రోచి పెల్లెచి లంకేంద్రుఁ - డంతకాకారుఁడై యఱిమి పైఁదఱిమి,
 భానుపై నడచు స్వర్భానుచందమున - భానువంశాధీశుపై నప్పు డడరి,
 దారుణస్ఫుటవజ్రధారానుకారి - నారాచతతుల నన్నరనాథుఁ గప్పెఁ ;
 గప్పిన నప్పు డా కాకుత్స్థఁ డలిగి - నిప్పులు రాలెడు నిష్ఠురాస్త్రముల 7360
 నుగ్రుఁడై యేమంగ యుద్ధమధ్యమున - నిగ్రహింపఁగఁ జొచ్చె నెఱసి రావణుఁడు

—: దేవేంద్రుఁడు శ్రీరామునకు రథంబుఁ బంపుట :—

అసమయంబున ననియె మాతలికి - వాసవుఁ డారామవల్లభుఁ జూచి
 “దేవహితార్థమై తివిరి రాఘవుఁడు - పోవక దనుజుతోఁ బోరుచున్నాఁడు ;
 వాఁడె పదాతియై వసుధ నున్నాఁడు - వాఁడు రథస్థుఁడై వ్రాలుచున్నాఁడు ;
 ఎందు లోకోన్నతుఁ డితఁడె దుఃఖముల - డింది యక్కుమతికి దిగువ నున్నాఁడు ;
 వేదపల్లవముల విహరించుసౌఖ్య - వేది కర్కశరణవీధి నున్నాఁడు ;
 కమలామనోరథగతుల నున్నతుల - నెమకెడు సుఖి నేల నిలుచున్నవాఁడు ;
 ఇనకులాధిపునకు నీదివ్యరథము - గొనిపోమ్ము వేవేగ కుంభిని” కనుడు
 ననిలమనోవేగ మగుతురంగములఁ - గనకదండాబద్ధమనకేతనముల
 మహానీయరుచిరోరుమణికదంబముల - మహితమై బాలార్కమహిమ దీపింపఁ 7370
 దనరారురథము మాతలి మహీస్థలికిఁ - గొనివచ్చి వేడ్కతోఁ గుంభిని నిలిపి,
 యారాముముందట హస్తము ల్తోగిచి - యారూఢబలశాలి యై విన్నవించె ;
 “దేవ ! రాఘవ ! ధరాధీశ ! సమస్త - దేవతారాధ్య ! వందితభక్తసాధ్య !
 శరచాపకవచాదిసన్నాహరథము - పురుహూతుఁ డిదె నీకుఁ బుత్తెంచినాఁడు ;
 కాకుత్స్థ ! నీవింకఁ గౌశికుపనుపుఁ - గైకొని యీవజ్రకవచంబు పూని,
 యీదివ్యరథ మెక్కి యాయాయుధముల - నీదుర్త్తదాంధుని నెదిరి సాధింపు ;
 మేను సారథిగాఁగ నిందుండు సకల - దానవావలి గెల్చె ; ధరణీశ ! తొల్లి”
 వనవుడు విని రాముఁ డవిభీషణుని - యనుమతితోఁగూడ నారథంబునకు

వలగొని వచ్చి యుజ్జ్వలతనుప్రభలు - పొలయంగ నీరేడుబువనంబు లలరఁ
 జదల నొక్కటఁ బర్వ జయజయధ్వనులు - పొదివి శాఖామృగంబులు మిన్ను ముట్ట
 నురవడిఁ గమలాప్తుఁ డుదయాద్రినెక్కు - కరణి నారథ మెక్కిఁ గమలాప్తకులుఁడు
 నప్పుడు నభమెల్ల నల్లాడుచుండి - యువృత్తిలుచునుండె ; నొండొండ నిండి
 శరదభ్రసంధ్యాభ్రచయసమానములు - గరుడోరగామరగణవిమానములు
 సరిచూచు నురలు ఖేచరులు గిన్నరులు - పరమసమ్మదమును భయము నుప్పొంగ
 నీపర్వతద్వంద్వ మీయబ్ధియుగళ - మీపావకద్వయ మీనభోయుగము
 గదిసె పోఁ బోరాడఁగదిసెఁ బో పోర - నిది సమానస్కంధ మెట్లొకో యనుచుఁ
 గంపింప జగము లాకంపింప నిట్లు - కంపింప నిరువాఁగు కంపింపఁ గడఁగి
 రణజయోదగులై రామరావణులు - రణజయవ్యగులై రామరావణులు
 గదిసినదృష్టి నిర్వాతపాతములఁ - జదిసిన మెఱుఁగులు చదలపైఁ జెదర
 చెలఁగె సేనల రెంట సింహనాదములు - గలఁగె నాకాదిలోకంబు లన్నియును 7390
 నామేటివిలుకాటు లనోన్యవిజయ - కాములై రథచిత్రగతు లొప్పు మెఱయ
 దినకరానలకల్పదీర్ఘ నిర్వాత - ఘనశాతశరసముత్కరపరంపరలఁ
 గరములు గళములు కక్షము ల్బాజము - లురములు నిటలంబు లూరులు బరులు
 నేసి నొప్పించుచు నిరువురు గదిసి - త్రాసులై దొరసి విత్రాసులై బెరసి
 యంపకయ్యము సేయునప్పు దొండొరులఁసొంపు బెంపును దెంపు చూడ నచ్చెరువు
 ఫలితవిక్రమసమప్తారంభు లగుచుఁ - దొలఁగక చేతుల దొనలయమ్ములకుఁ
 జాచిరి తివిచిరి సంధించి రేయఁ - బూచి సేసిరి పోయెఁ బొమ్మని తెలియ
 రాకుండె నప్పు డారామరావణుల - భీకరకరశరాభీలవేగములు
 గణనలు క్రమములు గడచి యందంద - రణచండకోదండరవిమండలములఁ
 బ్రేంబచ్చరాంశులఁ బేర్చి పుంఖాను - పుంఖంబు లగుటయుఁ బొంకు గావించి 7400
 బాణబాణాసనప్రాధులక్షీణ - తూణీరు లేయుచోఁ దొడఁగి యొండొరులఁ
 బ్రతి సేసి యొకటికిఁ బదియింటివెనుక - నుతశక్తి దానికి నూటింటివెనుక
 వెనుకొని దానికి వేయింటి వెనుకఁ - బనిగొని దానికిఁ బదివేలు వెనుక
 నుడుగక దానికి నొకలక్షవెనుక - మడువక దానికి మఱికోటి వెనుక
 నేసినశరము మున్నేసినశరము - రాసిమొక్కట దాఁకు రామరావణుల
 నరి నప్పు డమరారి నారి సారింపి - తలకొని దేవగంధర్వబాణములు
 పరువడి నేయంగఁ బఱతెంచుచునికిఁ - బరికించి చూచి యప్పరమాస్త్రవేది
 తడయక దేవగంధర్వబాణముల - వడినేసి పొడిసేసె వసుధేకుఁ డంత
 నలుకమై రావణుం డారాముమీఁద - బలువిడి రాక్షసబాణ మేయుటయు
 మిడిగ్రుడ్లు నిడుదలై మెఱయుకోటలును - నుడిగొన్న కటకుజంజురువెండుకలును

ననదృశోన్నతి మించునట్టికాయములు - పొసంగ దానవరూపములతోడ నిగుడఁ
 గనుఁగొని రఘుకులాగ్రణి యల్క మదిని - దనరంగ వైష్ణవాస్త్రముఁ బ్రయోగించి,
 తరణిదీధితి నంధతమనంబు నడఁచు - కరణి రాక్షసబాణగౌరవం బడఁచె;
 నంత రావణుఁ డురగాస్త్రంబు వింట - నెంతయు సంధించి యేసె నేయుటయు,
 నామహాబాణమునందు బాణములు - భీమసర్పంబులై పేర్చి యందంద
 పదియు నిర్వదియును బంద్రెండు రెండు - పదుమూఁడు మూఁడును బదునేను నేను;
 తలలతోఁ దలలపైఁ దళతళరుచులు - గలమహామణులతోఁ గడఁకమైఁ బేర్చి
 గరుడవాహనుఁ డని కాకుత్స్థమీఁదఁ - బరవనంబున వచ్చుపాపదం డనఁగఁ
 జదల నత్యుజ్జ్వలజ్వాల లెల్లెడల - వెదచల్లుచును వచ్చు విధము వీక్షించి
 కాకుత్స్థకులభర్త గారుడాస్త్రంబు - గైకొని సంధించి కడఁక నేయుటయుఁ 7420
 గడుకొని గారుడాకారబాణములు - వడి నందుఁ బ్రభవించి వసుధ కంపింప
 నరపక్షసంఘాత వాతవిధూత - ధరణీధరంబులై తడయక నిగిడి
 నడుమన త్రుంచె నన్నాగబాణముల - నుడువీధి సురలుండీ యుప్పొంగి యార్వ,
 వెండియు నాదైత్యవిభునిపై నగ్ని - కాండంబు నిగిడించెఁ గాకుత్స్థఁ డలిగి.
 అది ధూమవిస్ఫులింగాక్రాంతదిశము - నది సికాదగ్ధసురాధీశవనము (?)
 నగుచు నేతెంచుసురారాతియుగ్ర - మగువారుణాస్త్ర ముద్ధతి నేయుటయును
 ఘనసమూహంబు నాకన మెల్లఁ గప్పి - పొనర శంపాజాలముల వాన గురిసి
 యనలసాయకము పెంపడచి గర్జిల్లఁ - గనుఁగొని రాముఁ డాకాండంబుమీఁద.
 వాయవ్యశర మేసి వారించె దనుజుఁ - డాయెడ దంతిముఖాస్త్రంబు పఱవ
 దానఁబెక్కగు దంతితతిగళదృహళ - దానజంబాలితధాత్రియై కదియ 7430
 శ్రీరాముఁడును నారసింహాస్త్ర మేసె - బోరునఁ దద్బాణమున సింహచయము
 దారుణతరసటాతారితనకల - నీరదనివహమై నిజఘోరనాద
 చలితదిగ్విరదమై చటులత నిగిడి - కులిశోగ్రనఖములఁ గుంభము ల్వ్రచ్చి

—: రావణుఁడు శ్రీరాములపై శూలము వేయుట:—

హస్తీసంతతిఁ ద్రుంచె నయ్యెడ సురలు - ప్రస్తుతి చేసి రాపార్థివోత్తముని;
 గలుషించి యప్పుడు కల్పాంతవహ్ని - తులితమై మంటలు దొలుకాడుచుండ,
 నాలోన లోకభయంకరాకార - శూలంబు గొని రాముఁ జూచి రావణుఁడు
 వసుమతి కంపింప వారిధు ల్గలఁగ - దెసల నెల్లెడలఁ బ్రతిధ్వను ల్సెలఁగ
 బిట్టుల్కి భూతము ల్పెదరఁ గట్టల్క - దట్టించి సింహనాదము చేసి పలికె;
 పన్నిరారామ! యీపటుశూలవహ్ని - నిన్ను నీతమ్ముని నీటు గావించి
 పోర నిన్నెదిరించి పోరాడి చన్న - వారినారుల బాష్పవారి వారింతు; 7440
 జూడుము నీ" వంచు శూల మంకించి - యొడకరాముపై నుంకించి వైచె;

దానిపై రాముఁ డుదగ్గుఁడై కినిసి - వానలు కల్పాంతవహ్నిపైఁ గురియు
పురుహూతుపగిది నద్భుతశితాత్రములు - గురియంగ నది దాన గుదియక వాని
మఱక నీటుగఁ జేసి యుగ్రవేగమునఁ - బఱతెంచుగతిఁ జూచి భానువంశజుఁడు
దేవేంద్రుఁ డర్థిఁ బుత్రైంచినశక్తి - వావిరిఁ గైకొని వైచె ; వైచుటయు
నది నిర్గళద్ధుంటికారావమగుచు - నది విస్ఫురత్పావకారంభ మగుచు
నది యక్షసురభేదరానంద మగుచు - నది రాక్షసాలోకనాభీల మగుచు
వఱలు మనోవేగవాయువేగమునఁ - బఱతెంచుశూలంబు భస్మంబు చేసె ;
నప్పుడు రావణుం డలుక చిత్తమున - ముప్పిరి గొనఁగఁ గార్తుకదశకంబు
ధరియించి పేర్చి యుదగ్గుఁడై యార్చి - శరవృష్టి ముంచిన జననాథసుతుఁడు
తానేకకోదండధరుఁ డయ్యుఁ దునిమె - వానియత్రము లెల్ల వారనికడిమి
మదము మత్సరమును మానంబు చలము - గదురఁ గన్నుల నిప్పుకలు నివ్వటిల్ల
రావణుఁ డెంతయు రఘురాముమీఁద - వావిరి నమ్ములవానలు గురిసి
కుదియనికోపంబు కొలఁదికి మిగులఁ - బదియింట మాతలిఁ బదియింట హరుల
వికలసత్త్వలఁజేసి విషమాత్ర మొకటఁ - బ్రకటంబుగాఁ ద్రుంచెఁ బటుకేతనంబు
విపులచింతాభరవివళులై తూలి - కపులు నాకపులు నొక్కట విన్ననై రి ;
భువనము లృంకించె బుధుఁడు వేధించె - జవమున రోహిణీశకటంబునందుఁ
బటుతరతేజంబు భయదంబు గాఁగ - నట విశాఖకు వచ్చె నంగారకుండు ;
చటులోగ్రతరభంగి జలధు లుప్పొంగ - నట దూర్తిమాలిక ల్నభ మంది పొరలె ;
నెగయునొర్వానలనిఘ్రురశిఖలు - పొంగలచందముగాఁగఁ బొగయంగఁ దొడఁగె ;
ఉగ్రాంశుబింబంబు నొరయుచు వచ్చి - యుగ్రదీప్తులతో మహోల్కలు డుల్లె
నవిరళతరతేజ మటు మ్రానుపడఁగ - రవియును గడుమందరశ్చియై తోఁచె ;

—: శ్రీరాముల కగస్త్యు లాదిత్యహృదయ ముపదేశించుట :—

నలి నప్పు డేచి మైనాకంబు పోలెఁ - దలఁకఁగ నందంద దశకంతుఁ డేయు
శరవేగగతిఁ జూచి జనలోకనాథుఁ - డరు దంది చింతింప నట యగస్త్యుండు
చనుదెంచి యారామచంద్రు నీక్షించి - “విను మహాభుజబల వీర యోరామ !
వితతంబుగా నాజి విజయంబు చేయు - నతిగోప్య మగుచున్నయట్టిమంత్రంబు
నెలమితో నాదిత్యహృదయంబు హృదయ - మలర ననుష్ఠింపు మవనీశతిలక !
యిచ్ఛహాజపమున నిప్పుడు నీవు - సమృదం బడరంగ శత్రు గెల్చెదవు ;
ఇది యాయు వొనరించు నిది దుఃఖ మడఁచు - నిది సర్వమంగళహేతుభూతంబు
వెలయ సురాసురవినతుఁడై పొల్చు-జలజాప్తుఁ బూజింపఁ జను నీకు నధిప ! 7470
యీలోకలోచనుం డెల్లలోకములఁ - జాలరక్తులు నిండఁ జరియించుచుండు
బ్రహ్మయు విష్ణుండు ఫాలలోచనుఁడు - బ్రహ్మకల్పాదినిధాను లైనారు (?)

మది సర్వదేవతామయునిఁగా నెఱిఁగి - కదనంబు నప్పు డీ కమలబాంధవుని
 నెవ్వఁడు కీర్తించు నింపుసొంపార - నవ్వీరునకుఁ గల్గు నాహవజయము"
 అనుచు నమ్మునివరుం డాశ్రమంబునకు - జనుటయు నాసౌరజప మాచరించి
 యప్పు డత్యున్నతుడై రాఘవేంద్రుఁ - డుప్పొంగి రావణోద్యోగంబుఁ జూచి
 ఘోరావలోకనాగ్నులు మండుచుండ - భూరిధూమ్రాయతభ్రుకుటి నిక్కించి
 పెరిఁగి రావణురథాభీలఘోటముల - నురుతరాస్త్రంబుల నుటక నొప్పించి
 వరశరత్రయము రావణులలాటఁబున - సరిఁ గ్రుచ్చి యురుర క్తసంసిక్తుఁ జేసె ;
 నప్పుడు రక్తసిక్తాంగుడై చూడ - నొప్పె లంకేశ్వరుం డొగి రామచంద్రు 7480
 శరవసంతాగమసమయసంపుల్ల - తరుతారుణాశోకతరువుచందమునఁ
 గుపితుడై యంత రక్షోభర్త రాము - విప్రులవక్షం బేసె వేయిబాణముల :
 "నధమప్రయుక్తంబు లై సురద్రోహ - విధి కోసరింపక విషశక్తి మెఱసి
 నిర్మలగుణయుక్తి నెఱిఁబెడఁబాసి - ధర్మంబు విడిచి యుద్ధతశక్తి నిగిడి
 చనుదెంచి రాఘవేశ్వరుని నొప్పింపఁ - జన నధోగతి గాక సద్గతి గలదె ?"
 యనినచందంబున నద్దశాననుని - ఘనబాణములు వచ్చి కాకుత్స్థు గాడి!
 జగదద్భుతంబుగాఁ జని భూమి దూరి - తగులక నిగిడి పాతాళంబుఁ జొచ్చె;
 నురుతరక్షతముల నుటక పెల్లుబ్బి - తొరుఁగునెత్తుట దొప్పదోఁగి రాఘవుఁడు
 ప్రళయాకాలాభీలపావకజ్వాల - లలవుమై నిట్లుండు నన నిండ మండి
 మండుచిచ్చుటకంటి మంటలు మింట - నొండొండఁ జర్చు కాలోగుఁడో యనఁగఁ
 జండతేజమునఁ బ్రచండమార్తాండ - మండలకిరణసమానాసమాన
 మానితశరపరంపర లోలి పఱపి - మానగర్వము తొంటి మదమును నుడిపి
 యని సేయఁ గాలుసే యాడకయుండఁ - దనువెల్ల జ్వరితంబుగాఁ జేయఁ
 బర్విడి రఘురాముబాణవేగమున - నిర్విణ్ణుడై యుండె నిల్చిరావణుఁడు ;
 దశరథసుతుఁడు ప్రతాపభాస్కరుఁడు - దశకంఠుఁ జూచి యుదగ్రుడై పలికె.
 "నేలరా ! రావణ ! యిట్లు నిర్విణ్ణు - శీలుఁడవై యుండఁ ? జేష్టులు మఱచి
 యోడ నెన్నఁడు నని యుగ్రాహవముల - నాడుదు వీరంబు లవి యెందుఁబోయె ?
 బెరిఁగి మీయన్నఁ గుబేరు గాఁగించి - పరునిచందమునఁ బుష్పకముఁ దెచ్చుటయు
 మఱి యరణ్యములందు మము డాఁగురించి - చెఱఁగొని లంకకు సీతఁ దెచ్చుటయు
 నివి వీరకృత్యంబులే దశగ్రీవ ! - యివి పౌరుషము లని యిందు గర్వింతు ? 7500
 పడిఁ బురాకృతదోషవకుఁడవై చిక్కు - పడి నేఁడు నాదృష్టిపథమునఁ బడితి
 ప్రడితిగా కింక నీప్రాణము ల్గొనక - విడుతునే నిన్నేల విడుతునే లంక ?
 హరిహరబ్రహ్మదు లడ్డ మైరేనిఁ - బొరిగొందుఁ బోనీనుఁ బోర సాధింతు ;
 రావణ ! నేఁడు వీర క్తమాంసములు - సేవింపఁజేయుదుఁ జెలఁగి భూతములఁ ;

గష్టచిత్తుడ వతికామాతురుడవు - దుష్టబుద్ధివి సురద్రోహివి గానఁ
 బదిలమైనెలువక పాటితేనియును - బొదివి నిజ జంపుట పుణ్యంబునాకు,
 నాసన్నమృత్యుడ వైననీతోడ - నీసుమాటలు వల్క నింక నేమిటికి ?
 నీవిక్రమంబును నీభుజాబలము - నీవైభవంబును నేడు వాపెదను ;
 గలన నీతమ్ముని ఖరుడనువానిఁ - బొలియించు తెలుఁగవే భువనభీకరుని ?
 నింక నొక్కటి నీకు నెఱిగింతు వినుము - శంకింప వలవదు జనకజ నిచ్చి 7510
 శరణు కాచెద సమరంబు సేయ - నురుజయం బిది నీకు నోటమి గాదు ;
 ఆయువు వరశక్తి నధికంబు వడసి - మాయావిధంబులు మఱి బెక్కు లెఱిగి ;
 సమరోగశస్త్రాస్త్రసామగ్రి గలిగి - యమరేంద్రుఁ డాదిగా నఖిలదిక్పతుల
 మూఁడులోకంబుల మును గెల్చియున్నవాఁడీ వీరుని నిన్ను వధియింతు" ననిన
 మర్కటయాధవు ల్తది సంతసిల్లి - రర్కతనూభవుం డావిభీషణుఁడు
 “భూవర ! జయమును బొందునీ”వనఁగ - రావణు వీక్షించి రఘురాముఁ డనియె.
 “నింక నొక్కటి నీకు నెఱిగింతు వినుము - శంకింప వలవదు జనకజ నిచ్చి
 శరణుకాచెద ; సమరంబు సేయ - నురుజయం బిది నీకు నోటమి గాదె ?”
 యనుచున్న రఘురాము నత్యుగ్రభాష - లనలార్చులై తన్ను నడరి కాల్చుటయు
 నలుకమై నులుకుచు నద్దశాననుఁడు - బలియుఁడు జానకీపతిఁ జూచి పలికె : 7520
 “దురమునఁ గొందఱ దుష్టరాక్షసులఁ - బెరిగి జంపితి నని పేర్చెదు కడఁగి
 నన్నెఱుంగవు నీవు నాలావుకొలఁది - మున్నెఱుంగవు నేను మునుమిడిఁ దొల్లి
 యతిలోకకృతు లైన యక్షగంధర్వ - పతులదేవతల దిక్పతులఁ బెక్కండ్ర
 బలువిడిఁ గాఱించి భంగించి నొంచి - చెలఁగి వర్తింతు విశృంఖలవృత్తి
 సమబలప్రాధి విచారింప కేను - సమరంబులో నిన్ను సరకు సేయుచునె ?
 నిన్ను నీతమ్ముని నేఁ డాజిఁ జంపి - కన్నులపండువుగాఁ జూచి కాని
 యీలంకఁ జొర నింక నే” నంచు మించి - కాలాగ్నికల్పఁడై గడఁగి రావణుఁడు
 మహియు నాకసమును మండ రాఘవుని - బహుదివ్యశస్త్రాస్త్రపంక్తులఁ బొదివెఁ
 బొదివినఁ గోపించి భూపాలుఁ డేసెఁ - బొదిగొని ప్రతిజ్ఞాణములు సహస్రములు
 అప్పుడు రఘురాముఁ డధికసంతోష-ముప్పొంగ రెట్టించి యురుపరాక్రమము 7530
 చెనఁటియౌ తాటక జీతిననాఁడు - ముని యిచ్చుదివ్యాస్త్రముల మదిఁ దలఁపఁ
 దలఁపులోనన వచ్చి తమమూర్తు లొప్ప - విలసితజయలింగవిస్ఫులింగముల
 నమరదివ్యాస్త్రంబు లవి వెలుంగుటయు - సముచితస్థితి వాని సంధించి మించి
 కొండపైఁ బిడుగులు గురియుచందమునఁ - జండత సవ్యాపసవ్యంబు లేసి
 తనియక మఱియు నుద్ధతశక్తి మీఱ - ఘనజ్ఞానవృష్టులఁ గప్పి నొప్పించి

—: రావణుఁడు మూర్ఛిల్లుట :—

కడఁకమై బోరాడఁగాఁ బొడసూపు - నడుమీక దశకంతు నలిఁ జిక్కు వఱిచె.

నారాముశరహతి నవళుడై దనుజుఁ - డారథమధ్యంబునందు వ్రాలుటయుఁ,
 గనుఁగొని భీతుడై కాలకేతుండు - గొనిపోయె నరదంబు ఘోరాజి వెడల
 సుర లప్పు డెంతయుఁ జూచి యార్వంగఁ - దరుచరయూథము ల్గ నుత్సహింప
 నొలసినలావుమై నొకకొంతవడికి - బలశాలి రాక్షసపతి మూర్ఖుఁ డేరి. 7540
 ప్రథనవిక్రమనమప్తారంభుఁ డగుచు - రథముపై నిలిచి సారథిఁ జూచి పలికె ;
 “ఓరి రాముఁడు నవ్వ నురుకీర్తిఁ ద్రెవ్వఁ - డేరింతయెడదవ్వు దెత్తురే” యనిన
 “నోడినవాఁడవై యుండ నీపగతుఁ - గూడినవాఁడనై కొని రాక గాదు
 రథిసంకటంబు సారథి గన్నచోట - రథము మరల్చుట రణధర్మ మెందు
 నటుగానఁ దెచ్చితి” ననవుడు వాని - పటువివేకమునకు బలుమాటు మెచ్చి
 పరమసమ్మదమున బసదనం బిచ్చి - సురవైరి యప్పుడు సూతు వీక్షించి
 “రాముఁ డున్నాఁ డదె : రణమధ్యవీధి - రామునిరథముపై రథముఁ బోనిమ్ము”
 నావుడు నరిద మన్నరనాథుఁ గదియ - ద్రోవ నక్కాలకేతుఁడు బిట్టు వఱపె ;
 దశకంతునరద ముద్ధతి రాఁగఁ జూచి - దశరథసుతుఁడు మాతలిఁ జూచి పలికె ;
 “నదె : రావణునిరథ మరుడెంచుచున్న - దదె : మనరథమును నటఁ బోవనిమ్ము ;
 దృష్టి చలింపక తీవ్రబాణముల - దృష్టించి వెఱవక తిరుగుడువడక
 వదలక కుదియక వరుసఁ బగ్గములు - పదిలంబుగాఁ బట్టి పఱపు రథ్యముల
 మాతలి : హయముల మనసు నీవెఱుఁగు - దాతరథవేగ మతివిచిత్రముగ
 సారథ్యమొనరింపు సకలంబు నీవు - నేరనియది లేదు నీకేల చెప్ప ?”
 ననవుడు నవసవ్య మగుతోవ నాతఁ - డనిమిషారాతిపై నరదంబు వఱప
 లోకకంటకుఁడు త్రిలోకభీకరుఁడు - భూకంపముగ మహాద్భుతశితాస్త్రములు
 రథముపైఁ గప్పి సారథిఁ జిక్కువఱిచి - రథవాహముల నొంచి రౌద్రంబు మించి
 కాండ మొక్కట విల్లు ఖండించి పెక్కు - కాండంబు లేసి రాఘవుని నొప్పించె ;
 నొప్పింప నొచ్చి మనోవీధి నలుక - ముప్పిరిగొన నుగ్రమూర్తియై కడఁగి
 దేవేంద్రుఁ డర్థిఁ బుత్తెంచినవిల్లు - వావిరి రామభూవరుఁ డెక్కు వెట్టి, 7560
 నెఱసినఘనశింజినీనినాదములఁ - బఱియలై బ్రహ్మాండభాండంబు వగుల
 దానవగర్వాంధతమనం బడంగ - భానుభాసురములై పరఁగునస్త్రములు
 శతములు వేలు లక్షలు కోట్లు మఱియు - శతకోటు లర్బుదసంఖ్యలు గడవ
 వానవప్రముఖ గీర్వాణులుల్పొంగ - నీసున నింద్రురి నేసె నేయుటయుఁ
 “గడుఁబాపకర్తుండుఁ గష్టుఁ డస్థిరుఁడు - వెడమాయముల ప్రోగు వీనిలో నునికి
 ధర్మప్రయుక్తమైఁ దనరెడిమాకు - ధర్మంబు గా”దని తలపోసి రోసి
 పోవుపోలిక నుచ్చి పోవుచునుండు - రావణుఁ గొనికాడి రాముబాణములు
 “ఎడలేదు రావణుం డిలఁ గూలు నింక - నడలకుం డిటమీఁద” నని ముదం బొడవ.

ధరణికి సురలకు ధరణీనందనకుఁ - బొరిఁ బొరి నెఱిఁగింపఁ బోవుచందమున
 నొకకొన్ని ధరణికి నొకకొన్ని దివికి - నొకకొన్ని లంకకు నురువడిఁ బోవు
 పావకోగ్రంబులై పరువడి నిగిడి - రావణుఁ గొని కాడు రాముబాణములు
 నెఱసి యితైఱఁగున నిబిడంబు లగుచు - నఱిముఱి జడిగొన్న యంపవానలకుఁ
 దెరలక మరలక దివిజారి దివిరి - ధరణీశు నురుశరోత్కరముల నొంచె ;
 ఘనబాణవిక్రమక్రమబాహు లగుచుఁ - బెనఁగి రిబ్బంగి నభేద్యవిక్రములు
 సమసత్వసమవేగ సమబాణవిభవ - సమసమరారంభచతురులై కదిసి
 బలముల నేర్పుల బాహుగర్వముల - దులదూగి యిద్దఱు దురములోపలను
 నెఱసినకినుకలు నిండ నొండొండ - చెఱవిడి పోరాడు సింగంబు లనఁగ
 నేడహోరాత్రంబులెడతెగకుండ - రూఢిఁ బోరాడి రారూఢివిక్రములు ;
 అత్తఱి రావణునరదంబుమీఁద - నెత్తురు వర్షించె నిల్చి మేఘములు ;
 ఘనరథాశ్వములతోఁకల నిప్పు లురిలె - నినరుచిచ్చాయ లనేకంబు లయ్యె 7580
 నిలువవు చచ్చెదు నేఁడు నీవనుచుఁ - బలికె రావణుఁ జూచి బలసి భూతములు
 గెలిచెదు రాఘవక్షితిపః నీ వనుచు - వలనొప్ప నాకాశవాణి భాషించె ;
 తనతై న దుర్నిమిత్తము లటు సూచి - యనిమిషారాతియు నాన పోవిడిచి
 దృతిపెంపు దీపింపఁ దివిరి కాకుత్స్థ - నతిశాతశరముల నడరి నొప్పించి
 కరవాలములు మహాగదలు చక్రములు - పరిఘలు శక్తులు బ్రాసము లైవచ్చె
 వైచిన వానిపై వజ్రసన్నిభము - లై చండకాలానలాకృతు లైన
 సాంద్రార్థచంద్రాస్త్రచయ మేసి రామ - చంద్రుండు నడుమన చక్కు గావించె ;
 నారావణుండును నత్యువగ్రతను - ఘోరనారాచము ల్గురియించె మఱియుఁ
 జలమున రాఘవేశ్వరుఁడును వాని - నలినర్థచంద్రబాణము లేసి త్రుంచె ;
 నారీతి నిరువురు నన్యోన్యసమర - ధీరులై జయకాంక్షఁ దెగి పోరుచుండ 7590
 సమరంబులో నద్రిచరనిశాచరులు - దమతమయుద్ధసాధనములు గొనుచు
 రణవిచక్షణు లై న రామరావణుల - రణకేళిఁ గనుఁగొని రణకేలి మఱచి
 పరువడిఁ జిత్రరూపంబులో యనఁగ - నరుదంది చూచిరి ; యద్దశాననుఁడు
 తనచావు నిక్కంబు తా నెఱింగియును - గినిసి రాముఁడు దనగెలు పెఱింగియును
 నెంతయుఁ గడఁకతో నిరువురుఁ జలము - లంతకంతకు నెక్కుడై పోరుతఱిని
 గనలి కాలానలకల్పుడై రోష - మునఁ గన్నుగవల నిప్పుక లుప్పతిలఁగ
 నింద్రారిరథకేతు విలఁ గూల్చె రామ - చంద్రుండు నిశితార్థచంద్రబాణమున
 నారావణుండును నధికరోషమున - ఘోరబాణముల నెక్కుని రథాశ్వముల
 మాతలి నేనె నామార్గణనిహతు - లాతతాంబుజనాశహతుల చందమున
 నారాఘవేంద్రుని నాతురంగముల - సారథి నొప్పింపఁ జాలకయుండ 7600

హాసంబులును నట్టహాసము ల్సెలఁగ - వాసిగఁ గవులు రావణుని మార్కొనినఁ
దరుచరసేనపైఁ దనమాయ మెఱసి - సురకంటకుఁడుమహాశుగవృష్టిఁ గురిసెఁ
గురిసినఁ దద్బాణకోటులచేతఁ - దరుచరు ల్జడిసి ; రత్తటి రామవిభుఁడు
సారథిరథరథ్యసహితుఁగా దైత్యు - భూరిమార్గణములఁ బొదివి నొప్పించె ;
దశరథ : తునిపై దశకంధరుండు - విశిఖజాలంబుల వృష్టిగా నపుడు
కురిసినఁ గనుఁగొని ఘోరబాణముల - నరుదుగా సంధించి యమరులు వొగడ
నతనినాకాశంబు నవనీతలంబు - నతిరయంబున రాముఁ డమ్ములఁ గప్పె ;
బగ లెల్ల నమ్ముల పందిరి నీడ - నొగి రాత్రి శరదీప్తి నుడుగక యుండి
తనరుమహేంద్రమందరమహీధరము - తొనరు ధైర్యంబుల నొప్పుచందమున
నలిఁ దిరంబై నిల్చి నభముతో నభము - జలధితో జలధియు సరిఁ బోరు కరణి
“రామరావణుల సంగ్రామంబుతోడ - రామరావణుల సంగ్రామంబై పోలు”
ననుటకుఁ దగి మహోదగ్రకోపనులు - దనరార నిరువురుఁ దమకించి పోర
జలదగర్జితధనుర్జ్యాఘోషములను - గలహనిష్ఠురబాణ ఘట్టనధ్వనుల
జితవర్త సమరోగ్రసింహనాదములఁ - జతురరథాశ్వహేషావిరావముల
నుదధులు ఘూర్ణిలై నుల్కులు డులైఁ - ద్రిదళులపొంగిరి దిక్కు లల్లాడె
బెగడె భూతంబులు పృథివి కంపించె - దిగిభంబు లూటాడెఁ దిరిగె లోకములు
నగములు వడఁకెఁ బన్నగభర్త దలఁకె - నగణితప్రాధి నిట్లరిమి పోరాడఁ
గడకలు విడిచి యుగ్రత లుడ్గి కొంత - తడ విద్దఱును బాహుదర్పము ల్సడలి
ఘనబాణసంధానగతు లుజ్జగించి - కనుఁగొనుచుండిరి కలయ నొందోరులఁ
దెమలి పైవయినపూతకృతులు నార్పులును - జెమటలవఱదలు చిఱుతహుంకృతులు
నలయికలును ఘటికార్ధానఁ దేరి - మలుగనిచలములు మఱియుఁ బ్రేరేప
నత్యుగ్రనిగ్రహవ్యగులై కదిసి - రత్యంతకాలకాలాకృతినప్పు

—: శ్రీరాములు రావణునికరశిరంబులఁ దెగనేయుట :—

డలవుధైర్యంబును నలుక దీపింపఁ - బ్రళయకాలమునాటి ఫాలాక్షపగిది
ఘనశాతకర్కరిక్రకచభల్లంబు - నినవంశవల్లభుం డెసఁగ సంధించి
యరు దరు దనఁ ద్రుంచె నద్దశాననుని - శిరములు పదియును జేతు లిర్వదియు
త్రుంచుట బొంకొకో ? త్రుంచితి ననుచుఁ - ద్రుంచినరాముఁ డద్భుత మంది చూడ
గరవాలములను ముద్గరభిండివాల - శరచాపకేయూరచయములఁ దనరు
కరము లిర్వదియును ఘనకిరీటముల - శిరములు పదియును జెచ్చెర మొలచె
మొలచినఁ గోపించి మొగిఁ ద్రుంచె మఱియు-దలలు చేతులు పేర్చి దశరథాత్మజుఁడు
తల లుద్దవిడిఁ ద్రుంచు తఱిఁ గ్రింద మొలచు - తలకిరీటము ల్తద్బాణతతులు 7630
ఘాటి మ్రోయుట చెవిఁ దాఁకక మున్న - తాఁకున తలల యుదగ్రహాసములు

తరమిడిఁ ద్రెవ్విన తల లోలి మొలవఁ - బరమేష్ఠిచేఁ దొల్లి పడయుచో వరము
 గలకరంబులతోడఁ గనుకని మొలవ - బలియుఁడై యీతఁడు వడసెనో యనఁగఁ
 దల లొగి మొలతేరఁ దడపకుత్తుకల - నలిఁ గాడి రాముబాణములుండె నోలి
 మొగిఁ ద్రెంచు తలలు, నమ్ములతోనమీఁది - కెగయఁ ద్రోచుచు వెన నెగయునత్తలలు
 దొంతుల కుత్తుక ల్ద్రొంచునస్త్రములు - నెంతయు రమ్యమై యెసఁగెఁ జూపరకు
 ఫలితసౌరభరామబాణోత్పలములఁ - గలిపి రావణశిరఃకమలసంతతులు
 రమణమై రక్తధారాసూత్రతతులఁ - గ్రమ మొప్ప నెత్తులు గట్టి వేల్పులకుఁ
 బొలుపొంద నాకాశపుష్పలావికుఁడు - సౌలవక పలుమఱుఁ జూపుచందమున
 దనుజాధిపతి గొంతదడవు చూడ్కులకు - నినకులాధీశ్వరుం డేయుచో మఱియుఁ
 ద్రెవ్వి రాలెడునెడఁ ద్రెవ్వనితలలు - గ్రువ్వనిపేరులై కొమరొప్ప నప్పు
 డనిమిషావలి యెల్ల నచ్చెరువఱిది - కనుఁగొన నద్దశకంధరుం డమరె ;
 లలి శిరోమాలికాలంకృతుం డైన - ప్రళయావసరఘోరభైరవు పగిది
 నావేశ రఘురాముఁ డాగ్రహవ్యగ్ర - భావుఁడై రణబలప్రాధి దీపింప
 లక్షించి దృఢముష్టి లాఘవగతుల - దఱుఁడై రావణుతలలు బాహువులు
 త్రెంచు గ్రమ్మఱ మొలతెంచు వెండియును - ద్రెంచుఁ గ్రమ్మఱ మొలతెంచు నిబ్బంగిఁ
 గరములు శిరములు కాకుత్స్థతిలకు - శరపరంపరలచేఁ జటులవేగమునఁ
 దెగుటలు మొలుచుట లెలియరాకుండె - నగచరావలికి నయ్యనిమిషావలికి
 నాలోన రఘురామునమ్ములఁ ద్రెస్సి - రాలుచు నున్న యారావణుతలలు
 ఆవులింపవు నొవ్వ వలసము ల్గావు - లావు దూలవు నిజోల్లాసము ల్పెడవు 7650
 గాజువారవు మిడుకవు రెప్పవేయ - వోజఁ దప్పవు వైర ముడుగ వెంతయును
 బగయొండె బొమముడిపా బొండె నిండు - నగవొండె నార్పొండె నలుకచూ పొండె
 పలుకొండె మెచ్చొండెఁ బైవడిఁ బోరు - నలవొండె ధృతియొండె హంకృతియొండె
 గలుగని తలలేదు ఘనరణభూమి - తలమునఁ బడియున్న తలలలో నొకటి
 తలలందు సమములై తలకొనుచుండ - మొలతెంచు తలలందు మొగి నుర్వి గూలు
 దానవాధీశ్వరుతలలు బాహువులు - భూనభోంతరము లద్భుతముగా నిండె
 నిండుటఁ గనుఁగొని నిండఁ గోపించి - వెండియు రామభూవిభుఁ డేయుచుండెఁ ;
 ద్రెంచినశిరమును ద్రెవ్వినకరముఁ - ద్రుంచినశిరమును దునిఁగినకరము
 బలువడిఁ బుట్టిన బాహుదండముల - నలమి యప్పుడు వట్టి యద్దశాననుఁడు
 గణుతింపరాని వేగము లావు మెఱసి - రణరోషదృష్టిమై రాముపై వైచె 7660
 నఱిముఱి దశకంఠుఁ డందంద వైవఁ - బటతెంచుశిరములు బాహుదండములు
 గువలయహితవృత్తి కుశలుఁడై కళల - నవిరళాకృతి జగదానందుఁ డగుచుఁ
 గమనీయవానర గ్రహమధ్యవీధి - రమణుఁడై యొప్పెడు రఘురామచంద్రుఁ

గని చంద్రుఁ డనుబుద్ధి గమలషండములు - ఘనరాహుకోటులఁ గడఁకతోఁ గూడి
 యడరి యన్యోన్యసహాయము ల్వడసి - వడిఁ బేర్చి వచ్చుకై వడిఁ దాఁకుచుండె ;
 శిరములు గరములు సెలఁగి యేతెంచు - వరుసలు పంక్తులు వర్ణింప నొప్పు
 శ్రీరామవిజయలక్ష్మీ వివాహమున - నారణదేవత లర్థి శోభిల్లఁ
 బల్లవరత్న దర్పణతోరణములు - తెల్లమై కట్టిన తెఱఁగు దీపింపఁ
 దరిగినతలలు నుద్దామబాహువులు - గురిసెడిసరములు ఘూకకాకాది
 అగములు జగము లాకంపింపఁ బేర్చి - గగనమండల మెల్లఁ గలగొన నిండ 7670
 గురుతరంబై జముకొలుపుకూటమునఁ - గర ముగ్రముగ మేలుక ట్లనఁ బరఁగి
 యిది దివ మిదిరాత్రి యిది సంధ్య యనుట - త్రిదశులకై నను దెలియ రాకుండె ;

—: రావణుని కరశిరంబులు మరల మొలుచుటకై

శ్రీరాములు చింతించుట :—

ప్రథితబాణాసనబాణదీప్తులును - ప్రథనంబులోఁ బట్టపగ లయితోఁచె ;
 వప్పుడు రఘురాముఁ డాదైత్యు గెలుచు - చొప్పింత యైనను జొప్పడ కునికి
 గనుఁగొని శరసంధిగతులుఁ బాలించి - తనలోనఁ బలుమఱు దలపోయఁ దొడఁగె.
 “తెరలక శిరములు తెంచి వేసరితి - దొరకొని కరములు త్రుంచి వేసరితి ;
 నెసఁగుమర్తము లెల్ల నేసి వేసరితి - విసువక పలుమాఱు వ్రేసి వేసరితి ;
 నెబ్బంగిఁ దెగటారఁ డీదుష్టచిత్తుఁ - డెబ్బంగి దెగటార్తు నిద్దురాత్మకుని ? ”
 నని యని తలపోసి యలయుటఁ జూచి - జననాథతో విభీషణుఁ డర్థిఁబలికె.
 “వనజాతజాతుని వరమునఁ జేసి - యినకులాధీశ్వర : యీతనినాభి 7680
 వమృత మున్నది కుండలాకృతిఁ గలిగి - యమృతత్వమూలమై యది చంపనీదు ;
 దానవుతలలు నుద్దండబాహువులు - మానక నీ వెన్ని మాఱు లేసినను ;
 మొలతెంచుచుండు ; నున్మూలము ల్గావు ; - తలఁకఁడు దీన నద్దనుజవల్లభుఁడు
 తఱిమి యిమ్మైయి నీవు తలలు బాహువులు - నలుకుచున్నాఁడవు నరనాథ కడఁగి,
 తుదియేది దీనికి ? దొన గొడ్డి నీవు - చదురొప్ప నాగ్నేయశర మేయు మింక
 నానాభిమూలమూలామృతం బిగురు - దాన దానవపతి దాన లోదారు,
 నిగిడెడు భవదీయనిఘరాస్త్రములఁ - దెగి మఱి చేతులు త్రిదశారితలలు
 మరములోపల నూటతొమ్మిదినుఱు - లరుదుగా మొలతెంచు నంతటఁ బొలియు ”
 సనవుడు విని లక్ష్మణాగ్రజం డతని - వినయనయజ్ఞానవిశ్వాసభక్తి
 భావకుద్ధికి నాత్మఁ బలుమఱు మెచ్చి - దేవత లుప్పొంగ దివిజారి గ్రుంగఁ 7690
 గ్రుంగనిధర్మంబు కొనలు సాగంగఁ - గ్రాగిన నదులెల్లఁ గలఁక దేరంగఁ
 పీరనిచి త్తంబు దేరి రాఘవుఁడు - ఘోరంబుగా ధనుర్గుణము మ్రోయించి,
 వలెడి దీర్ఘనిర్భాతము ల్గరియు - ననలాస్త్ర మరివోసి యలవొప్ప నేసి

యారావణుని నాభియం దున్నయమృత - మారూఢశరవహ్ని కాహతి చేసి,
 మఱి నూటతొమ్మిదిమాటులు ద్రుంచి - తఱికొని రావణుతలలు బాహువులు
 నిరుపమాత్రంబున నృపకులాధిపుడు - పరికింప మఱి నూటపదియవసారి
 యొక్కశిరంబును నొగి గరద్వయము - దక్కంగఁ దక్కినతలలు బాహువులు
 దెగనేసె ; నేసినఁ ద్రిదశలు చెలఁగి - రగచరవరు లార్చి రందంద పేర్చి
 తల లోలిఁ దెగి రక్తధారలు ధాత్రి - నొలుకఁగ దివి కుబ్జ నొప్పె రావణుడు ;
 లోకహవిర్భాగలోలకీలములు - పైకొనిమండెడి ప్రళయాగ్నిపగిదిఁ 7700
 దనువున ఘనరక్తధారలు నిండ - దనుజేతుతనువుపైఁ దలయొప్పెఁ జూడ ;
 వరుణారుణచ్ఛాయ లడరునస్తాద్రిఁ - బరఁగెడి భానుబింబంబుచందమున ;
 నప్పుడు రావణుం డావిభీషణునిఁ - దప్పక చూచి యుదగ్రుడై యలిగి
 “యెవ్వరు నెఱుఁగని యిట్టి నామర్త - మివ్వసుధేకున కెఱిఁగించె వీడు ;
 వీనిఁ ద్రుంచెద” నంచు విపులోగ్రశక్తి - పూని వైచుటయు నభోవీధినుండి
 యఱిముఱి నిగిడి కాలాగ్ని చందమున - నెఱమంట లుమియుచు నేతెంచుచుండ ;
 నారామవల్లభుం డచలుడై ఘోర - నారాచముల దాని నడుమనే త్రుంచె ;
 జడిగొని రఘురాము శరవృష్టి పర్వి - యుడుగకుండుటయు నందుండ రాకున్న
 వలనేది రాక్షసేశ్వరుకోపవహ్ని - పొలుపరఁ బెడఁబాసి పోవుచందమునఁ
 బోయె రావణుదేహమున నున్నతేజ - మాయవసరమున నద్భుతం బగుచు 7710
 తలలు చేతులు ద్రెన్వి దశకంతుఁ డొక్క - తలయుఁ జేదోయు నై దర్పించి యపుడు
 వీరరసంబు వెల్లిచందమునఁ - దోరమై తొరుఁగునెత్తుటఁ దొప్పఁదోగి,
 తడఁబడ నెత్తుటఁ దడిసి రణోర్విఁ - బడియున్న తలలును బాహుదండములు
 వాని చంచులఁ జించువరపక్షిరణము - బూని యొక్కటఁ జూచి భూనాథుఁ జూచి,
 చఱగొని తనదై న సటలెల్లఁబెఱుక - చెఱవిడి వడిమ్రోయు సింగంబు భంగి
 నేపారు తనకోట లెల్లనుఁ బెఱుకఁ - గోపించి పైఁబడు ఘోరాహికరణి
 మీసంబు లూఁచిన మిగులఁ గోపించి - శాసింపఁ గడఁగిన జమునిచందమున
 మెఱసి లోకము లెల్ల మ్రింగెడి రీతిఁ - నుఱక కోపించి మహోగ్రుడై తొంటి
 యన్నిచేతులఁ గల యాసత్త్వ మెల్ల - నున్నచేతులరెంట నుగ్రమై తోఁప
 నాసురవరుఁ డట్టహాసంబు చేసి - ప్రాసతోమరశూలపరశుఖడ్గముల 7720
 శరముల సురియల శక్తుల గదల - నురువడి వ్రేసియు నురక వైచియును
 బొడిచియు నడచియుఁ బోనీక రాము - నుడుగక నొప్పించి యుగ్రుడై యేచి
 దేవత ల్భయమందఁ దెగి మహారణము - గావించుచుండె నక్కజమైన కడిమిఁ
 గడఁకయు లావును గర్వంబు మిగుల - నడరి ధీరతఁ బోరు నమరారిఁ జూచి
 మాతలి భీతుడై మఱి రాము ననియె - “నీ తడ వేటికి నినకులాధీశ ;

తలలు బాహువులు నిద్దనుజాధిపతికి - మొలచునో క్రమ్మట మొలవక మున్నె;
యెడపక బ్రహ్మాస్త్ర మేసి యీనీచుఁ - బడవైతు కాక! దోర్బలశక్తి మెఱసి"
యనవుడు విని రాముఁ డభిరామబలుఁడు - వినుతవిక్రమభుజావిభవనిర్భరుఁడు
విదితమౌ శస్త్రాస్త్రవేది గావునను - నిది వేళ బ్రహ్మాస్త్ర మెత్తంగ ననుచు
భూదేవదేవ తపోధనువేద - వైదికకర్తృప్రవర్తనఁ దలఁచి

7730

తనప్రతాపంబును దర్పంబు మెఱసి - ధనువు మ్రోయించుచు ధరణి గంపింపఁ
గౌళికకృతమైన క్రతువేళఁ దనకుఁ - గౌళికుఁ డిచ్చిన గైకొన్నయట్టి
యక్షయబ్రహ్మాస్త్ర మప్పుడు దలఁచి - దక్షత వేదమంత్రములతోఁ బుచ్చి
తిరముగా నరివోసి తెగ నిండఁ దిగిచి - పరఁగఁ బ్రత్యాశీఢపాదుఁడై నిలిచి
దేవేంద్రుఁ డాదిగా దివిజు లుప్పొంగ - దేవారి యురముపై దృష్టి సంధించి
యేసె నేయుటయుఁ బెల్లెచి యాబాణ - మాసురాలోకకీలాభీల మగుచు
వసువులు కెలఁకుల వనజాతమిత్ర - వసువు లగ్రంబున వసురత్నతతులు
పిఱుఁదుముందట మహావృథులమారుతము - గరుల నుజ్జ్వలదివ్యకళ లెల్ల కడల
సహజంబులై పేర్చి సంతతామోఘ - మహితమై దేదీప్యమానమై సకల
శాఖామృగాభీష్టసఫలమై చతుర - లేఖానలోకనాశీఢమై నిగిడి

7740

నిలువక విలయాత్మనిర్హోషఘోష - ములు పర్వ రాక్షసముఖ్యులు బెదర
జయజయధ్వనులతోఁ జదలు గ్రక్కదల - రయమున రావణోరస్థలి గాడి

—: రావణుఁడు బ్రహ్మాస్త్రముచే మడియుట :—

యయ్యింద్రయమ వరుణాదులచేత - వ్రయ్య నీమర్తము ల్వచ్చి రావణుని
ప్రాణము ల్గొని యుచ్చి పాటి యాదివ్య - బాణంబు వెన మహీభాగంబుగాడి
నీకూఁతుఁ జెఱఁబెట్టి నీచభావమునఁ - గైకొనఁ దలఁచిన ఖలునిప్రాణములు
కైకొంటి నే నని కదిసి భూస్థలికిఁ - బ్రాకటంబుగఁ జెప్పఁ బఱచెనో యనఁగ,
మహి గాడి పఱతెంచి మగిడి రాఘవుని - మహితతూణీర మున్నదవృత్తిఁ జొచ్చె;
నలి బ్రహ్మమనుమని నాటి చంపుటకుఁ - గలిగినదోషంబు గడతేర్చుకొనఁగ
నేచందమున నెందు నితరంబు లేమి - చూచి రాఘవుమర్వు సొచ్చెనో యనఁగ,
రాఘవాస్త్రాక్షతరక్తాంబుధార - లోఘంబులై పర్వ నొరయుచు వచ్చి
కులిశధారాహతిఁ గుంభిని గూలు - కులశైలమును బోలెఁ గూలె రావణుఁడు
అదైత్యభూరిదేహాతిపాతమున - భూదేవి యప్పు డద్భుతముగాఁ గ్రుంగెఁ;
గుంగె శైలంబులు గ్రుంగె దిక్కరులు - గ్రుంగె భుజంగంబు గ్రుంగెఁ గూర్మంబు
తలఁకిరి సప్తపాతాళవల్లభులు - దలఁకిరి హతశేషదనుజపుంగవులు
గిరిచరు లార్చిరి కీర్తించి రమర - వరులు కిన్నరులు దిగ్వరులు భేవరులు
ఆరఘురాముపై నవ్వరస్త్రీలు - బోరనఁ గురిసిరి పుష్పవర్షములు;

7750

దివ్యదుందుభులును దివ్యరాహులు - దివ్యశంఖంబులు దివినిండ మ్రోసె ;
 శీతలపరిమళాల్లెష్టవాయుచులు - వీతెంచె దిక్కులు విమలంబు లయ్యె ;
 సురమునిభేదరశోకంబు దించి - పరికించి సకలభూధారంబు దించి
 యభిమతజయశీలుడై పేర్చి రామ - విభుడంతఁ దనచేతివి ల్లెక్కుడించి, 7760
 యానందమయచిత్తుఁ డగుచు నవ్వెల్లు - జానకీవిభుఁడు లక్ష్మణు చేతి కిచ్చె ;
 సకలవానరులును సకలభేదరులు - సకలదిక్పతులును సకలభూవరులు
 పకలభూతంబులు సకలదేవతలు - సకలలోకంబులు సన్నుతిసేయ
 నని మొన గర్వాంధు నంధరాసురునిఁ - దునుమాడి విలసిల్లు ధూర్జటివోలె,
 రాక్షసు లోకాభిరాముడై విజయ - ధాముడై నవసుధాధాముడై యొప్పె ;
 నంత విభీషణుం డధికశోకమున - సంతాపమందుచు సమరమధ్యమున
 నలముడై పడియున్న యగ్రజుఁజూచి - పలుమటు నెలుగెత్తి పలవింపఁ దొడఁగె.
 “నాహవోదగ్ర సురాసురభయద - బాహులు పక్షిలపాలయ్యె నేఁడు,
 సురుచిరమృదుతల్పసుభగదేహంబు - పరుషసంగరభూమిఁ బడియెనే నేఁడు,
 అహితాంధకార చాలార్కబింబములు - మహిగూలెనే నేఁడు మణికిరీటములు 7770
 వినయ విక్రమనయవిభ్యాతులందు - నినుఁ బోల రెవ్వరు నీయంతవాఁడు ;
 కడపట నరయంగఁ గట్టుండు ఖలుఁడు - బెడిదుండు వీఁ డనఁ బృథివి నేర్పడితి ;
 తప్పుట తప్పని తలపోయ వైతి - చెప్పినమాటలు చెవిఁ బెట్టవైతి ;
 వెచ్చెయి నయమార్గ మెఱుంగ లేవైతి - విష్ణున్న జానకి నీనేర వైతి ;
 మంతనంబున రాము మర్త్యుగా నీవు - చింతింపవల దన్నఁ జేకొనవైతి ;
 నీమానగర్వంబు నిన్నింతచేసె - నేమని శోకింతు నేనింక నీకు
 వలదు రామునితోడి వైరంబు విడువు - చల మొప్పుదని నీకుఁ జాటనే తొల్లి ?
 నిరుపమనయనిధిఁ నీయట్టిసుకృతి - పరసతిఁ దల్లిగా భావింపవలదె ?
 జగతిలో తగవు విచారింపవైతి ; - తగిలి నామాటలు తలకూడె నేఁడు ;”
 అని యని శోకించు నన్ననేరములు - మనమునఁ జింతించు మఱియు శోకించు 7780

—: మందోదరి మొదలగురావణునిభార్యలు శోకించుట :—

నంత మందోదరి యాదిగా దనుజ - కాంతలు గూడి లంకాపురి వెడలి
 యడుగుల కెంజాయ లవనిపై నొలుకఁ - దడఁబడి మేఖలాదామముల్పడల
 నటకొను లసియాడ నలసయానములు - మెఱయ లోయలతల మెయిదీఁగె లలియ
 హారము లైగి రాల నశ్రుపూరములు - తోరంబులై యొల్క దొలఁగఁ బయ్యెదలు
 వీడినవేణులు వెన్నుల నొరయ - వాడినమోములు వరవట్లు గట్ట
 మొకములు దలలును మొగి మోఁదికొనుచు - బ్రకటరోదనములు బహువిలాపములు
 గుదియఁగ రోదనీకుహరంబునిండఁ - గదిరెడి శోకాగ్నిఁ గాలుచు వచ్చి

విఠిగినరథములు వికలభావముల - బఱియలై యున్న కపాలకుంభములు
 తునిసిన చేతులు తునియలై పడిన - తనువులు నురుమైన దంతిదంతములు
 చిదిసినతలలు విచ్చిన్నంబులై న - గదలును బొడియైన ఘనకంకణములు 7790
 తెగినగుండియలును దృఢమస్తకములు - పగిలినగళములు భగ్నశస్త్రములు
 ప్రేవులప్రోవులు పిశితఖండములు - జీవము ల్విడిచియుఁ జెలువొందుకపులు
 హయములు చిద్రుపలు నద్రిశృంగములు - పయిఁబయిఁ బడిన కబంధబృందములు
 నిలువక పాతెడి నెత్తురుపేర్లు - కలిసి మెండుగఁ బాటుకరటితుండములు
 నడ్డంబు నిడుపునై యద్రుల క్రింద - గుడ్డులు వెలి కుర్కి కూలినభటులు
 చేకొని శవములఁ జిట్టముట్టాడు - కాకఘూకానేక కంకగృధ్రములు
 రామశరక్షతర క్తపానములు - సోమపానము లని సోలుభూతములు
 రామునిఁ గిక్కురించి రాక్షసేశ్వరుఁడు - భూమిజఁ దెచ్చుట పొగడుభూతములు
 శిరములు పదియును జేతులిర్వదియు - నరుదార నొకరిత్త యట్టఁ బొందించి
 “దై తేయకులనాథ : తగదు రామునకు - సీత ని”మ్మ ని బుద్ధిచెప్పు భూతములు 7800
 కోఁతి బొందులు సొచ్చి కోఁతులై వచ్చి - బ్రాతైనకరటికబంధముల్ దెచ్చి
 వడిఁ బేర్చి ఘనరక్తవార్ధిలో ముంచి - గడఁకతో సేతువుఁ గట్టుభూతములు
 “నారాయణుఁడ నేను నాకులు మీరు - మీరురాక్షసు”లని మేరలు చేసి
 పనివడి కరటికబంధము లెచ్చి - ఘనతఁ బ్రేవులు శేషుగాఁ జేసి చుట్టి
 కోరి రక్తాబ్ధిలోఁ గొని తెచ్చి వైచి - ధీరత మించి మర్ధించు భూతములు ;
 “మారాముఖానిర్మథిత మాంసముల - కీరాదె? నీనాక మేల యిచ్చెదవు ?
 సొలవక మేఁకనంజుళ్లకు” ననుచు - నలి నింద్రుడెసఁ జూచి నవ్వు భూతములు
 “మదిఁ జేవ గలిగి కుమారతారకులు - గదిసిన సంగరాంగణముఁ జూచితిమి,
 అదయులై విషకంధ రాంధకాసురులు - గదిసిన సంగరాంగణముఁ జూచితిమి ;
 త్రిదశేంద్రవృత్తులు దెగువమై మెఱసి - కదిసినసంగరాంగణముఁ జూచితిమి ;
 ఈమాంసఖండంబు లీకబంధంబు - లీమహారక్తంబు లీవింతచవులు
 పొడగాన మే”మని పొంగి యొండొండ - నడరుచుఁ దొడరుచు నాడుభూతములు,
 రవికులాధిపుఁ డైన రామువిక్రమము - తివుటమై గడఁగి కీర్తించుభూతములు,
 “ఈరామవిక్రమం బేటివిక్రమము - ఘోరాహవంబులు కోటులు సలిపి
 వర్షమాంసరక్తప్రవాహము ల్వఱపి - పరితృప్తి గావించు పక్షికంధరుని
 ననిమొనఁ దెగటార్చె నాచవు లింక - మనకెందుఁ గల”వని మరుగుభూతములు ;
 ఉరురథధ్వజదండయుగళము ల్నిలిపి - పొరిఁబొరిఁ బ్రేవులు పొందొంద ముడిచి
 స్రవమనమ్మదమునఁ బ్రమదలుఁ దారు - సరసదోలాకేశి సలుపుభూతములు ;
 ఎమ్ములు నమ్ములు నెడలుగఁ ద్రోసి - యిమ్మైనచోటుల నెడగల్గ నిలిచి

ప్రియమొప్పఁ బ్రియులును బ్రియలను గూడి - ప్రియరక్తపానసంభృతకేలి దేలి 7820
 చెలువొప్ప రాముఁడు సీతతోఁ గూడి - వెలయుఁగా" కంచు దీవిండుభూతములు
 కలిగి భయంకరాకారమై యున్న - కలహరంగముఁ జొచ్చి కడుచోద్యమంది
 పనవుచు నేడ్చుచుఁ బతిఁ బేరుకొనుచు - జనుదెంచి యందు రాక్షసవధూజనము
 తునిసి నెత్తుటఁ దొప్పదోఁగినకేలు - తనుపారు కిసలయతల్పంబు గాఁగ
 నకలంకతరములై యడరి పైఁబర్చు - మకుటరత్నారుణమండల ప్రభలు
 తనుఁ బెక్కుగప్పినఁ దద్దయు నొప్పు - ఘనధాతువస్త్రనికాయంబు గాఁగ
 నని వడఁబర్చి సర్వాంగంబులందుఁ - దలకొన్న మెదడు చందనచర్చ గాఁగఁ
 జతురసంఘట్టనజాతాస్థిరజము - ప్రతిలేని పుష్పవరాగంబు గాఁగఁ
 దాలసముత్తలదండము ల్విరిగి - వ్రాలి తూఁగాడెడు ధ్వజములఁ గ్రాలు
 కోమలమృదుల దుకూలఖండములు - వేమఱుఁ బై వీచు వీవనల్గాఁగఁ 7830
 నంతంతఁ జుట్టును నవనిపై నున్న - దంతావళోరుముక్తాఫలావళులు
 వరుసతో బడిసిపో వైచినఁ జెదరి - కరమొప్ప మల్లికాకళికలు గాఁగ
 నరుదుగాఁ బర్చిన యారామచంద్రు - శరచంద్రికలచేత సంతాప మంది
 వీరలక్ష్మీఘనవిరహాగ్నిఁ గ్రాగి - ధారణఁ బడియున్న దశకంఠుఁ గనిరి
 కని యంత శోకాబ్ధి కరడులఁ దేలి - దనుజేళుపైఁబడి బానవాంగనలు

—: మందోదరీవిలాపము :—

పనువ మందోదరి పతిమీదవ్రాలి - తనరెడుశోకాబ్ధిఁ దరియింపలేక
 కలసి బాష్పంబులు కన్నుల దొరుఁగ - బలుమాఱు నెలుఁగెత్తి పలవింపఁ దొడఁగె
 “హారాక్షపేశ్వర! హావీరవర్య! - హారణాలంకార! హానాథ!” యనుచు
 నలఁతయుఁ బలువగ లడలు దీపింపఁ - బలుమాఱుఁ బలవించి పతిఁ జూచి పలికె.
 “లంకేశ! నేఁడు నీలంకలోపలికి - శంకింప కిసరశ్శిజాలము లొచ్చె; 7840
 నెడ రయ్యె నిపు డని యింద్రాదిదివిజు - లుడువీధి నందఱు నుబ్బుచున్నారు;
 అమరాధిపతి గెల్చి యనలుని గెల్చి - సమవర్తి నాజిలో సాధించి, మఱియుఁ
 బాశహస్తాని గెల్చి పవమాను గెలిచి - యీశానుసఖు గెల్చి యీశాను గెలిచి
 నీలావు లావుగా నిఖిలలోకముల - వాలుదు వెందు దుర్వారుండ వీవు;
 నీకిట్టిదుర్దశ నేడేల కలిగె? - నీకంటె బలియురు నేర్పిరే కలుగ?
 “ధారణీసుత నిమ్ము తగదు రాఘవుఁడు - నారాయణుఁడు గాని నరుఁడు గాఁడతఁడు”
 అని నీకుఁ జెప్పితి నకట! నాపలుకు - వినవైతి నీవిధి విన నేల నిచ్చు?
 “దపమాచరించుచో దశకంఠ! దొల్లి - విపులై కనిష్ఠతో విదితంబుగాఁగ
 నీవింద్రియంబుల నెఱి నిగ్రహించి - తావైరమున నిప్పు డవి యేమఱించి
 యనుకూలశత్రులై యాయింద్రియములు - జనకజఁ దెప్పించి సమరంబులోనఁ

వినవంతుచే నిన్ను నిట్లు చంపించె” - నని నీకు హితులెవ్వ రసురాధినాథ :
 సురలకు నెబ్బంగిఁ జొరరానిలంక - నురవడి హనుమంతుఁ డొక్కఁడే చొచ్చెఁ
 గలఁగక జలరాశి కట్ట వానరుల - కలవియే ? సురలు వీరంటి నే నపుడె ;
 తరమిడి నాజనస్థానంబునందు - ఖరదూషణాది రాక్షసులఁ బెక్కండ్ర
 బలువిడి నొక్కండె పటుబాహుశక్తి - నలిరేఁగి చంపిననాటనుండియును
 దలఁకుదు రామునిఁ గలఁచి నిజాజూచి - తలఁకుట యెల్ల ను దలకూడె నేఁడు ;
 ధర్మతత్పర యరుంధతికంటె నిత్య - నిర్మలమతి రోహిణీదేవికంటె
 భూరిగుణోజ్జ్వల భూదేవికంటె - సైరణగల పుణ్యసాధ్వీ జానకిని
 దెగిఁ దెచ్చినప్పుడే దేవికోపాగ్నిఁ - బొగిలినాడవు గదె భువనంబు లెఱుఁగఁ ?
 గైకొని యెవ్వఁ డే కర్మంబుఁజేసె - నాకర్మఫలము వాఁ డందకపోఁడు ; 7860
 అతిసీతిపరుడైన యావిభీషణున - కతులసౌఖ్యము గల్గె ననఘాత్తుఁ డగుట
 ఏపున లోకంబు లెల్లఁ గాఁతించు - పాపికి దురవస్థ పాటిలై నేఁడు ;
 కలరు సీతాదేవికంటె సౌభాగ్య - కలితలు పెక్కండు కామిను ల్మీకుఁ ;
 గామాంధకారంబు కన్నులఁ గప్పి - నీమదిఁ దెలియంగ నేరవుగాక ;
 కులరూపదాక్షిణ్యగుణగణాకేళి - దలఁప వై దేహి నాతరము గాదెందు ;
 నాకంటె నెక్కుడో నాతోడ సరియొ - నీకానమికిఁ జెప్పి నేర గా కేను,
 మృత్యు వొక్కొక్క నిమిత్తంబువలన - సత్యంబు గలుగుట సకలజీవులకు ;
 నెడ రై నమృత్యువు నిటఁ జేరఁ దెచ్చు - వడువునఁ దెచ్చితి వై దేహి ! నీవు
 భాగ్యంబుగలసీత పతితోడఁ గూడి - యోగ్యంబు లగుసుఖం బొనర బెంపొందె ;
 నాథ ! భాగ్యములేని ననుఁజూడు దుఃఖ - పాథోధిలోపలఁ బడి మునింగెదను ; 7870
 పొలుపార నీతోడఁ బుష్పకం బెక్కి - లలితంబులై న లీలావిహారములు
 సలిపితి ; మందరశైలంబునందుఁ ; - గలదౌతగిరియందుఁ గనకాద్రియందు
 నాతతనందనోద్యానంబునందుఁ - బ్రీతిమై మఱియును బెక్కుదేశముల ;
 నక్కటా ! యాలీల లన్నియు నన్నుఁ - ద్రెక్కొన్న విధి కడతేర్చెనే నేఁడు
 మయుఁడు నాతండ్రి నామగఁడు రావణుఁడు - ప్రియపుత్రుఁ డాహవప్రియుఁ డింద్రజిత్తుఁ
 డని గర్వముననుండి యనిలోన రామ - జననాథుచే నీవు చచ్చు తేనెఱుఁగ ?
 పిడు గడచిన యద్రి పృథివిపైఁ గూలు - వడువునఁ జూర్ణమై వసుధపైఁ బడితి ;
 మృత్యువునకు నీవె మృత్యువై యుండి - మృత్యువుపాలై తి మేదినిఁ గూలి ;
 వైరులసతులకు వైధవ్య మిత్తు - నీరామలకుఁ గల్గె నేఁ డాఫలంబు ;”
 అని యేడ్చుఁ బలివించు నసురేశుమోముఁ - గనుఁగొని వర్జించుఁ గన్నీరు నించుఁ
 దొడలపైఁ దలయిడుఁ దొరుఁగుకన్నీటఁ - గడుగు నాననధూళి కడుఁ జిన్నవోవు ;
 కీలించి కేలు కెంగేలిలోఁ దారు - వాలు దెందము గంద వగచు నాత్మేశు

తలయెత్తి డాకేల ధరియించి చూచు - తలమూఁచు వలచేయి ధరణిఁ బొరల్పు
 “పోయెఁ బొమ్మను ; రామభూపాలుఁ డింత - సేయునే ? నేనేమి సేయుదు నింక?”
 నని యలమటఁ బొందు నవనిపైఁ బొరలుఁ - దనదిక్కు లేమికిఁ దద్దయు వగచు :

—: విభీషణుఁడు మందోదరిని చూచి దుఃఖించుట :—

తుదిలేనిశోకాగ్నిఁ దొడరి యిబ్బంగి - వదలక కాలెడి వదినెను జూచి
 యడుగులపైఁ బడి యాత్మలోఁ బెద్ద - యడలిన్ దింపఁగ ననె విభీషణుఁడు,
 “వడితోడఁ బేర్చి రావణపయోరాశి - పడఁతుక రఘురాముబాణాగ్ని నిగిరె ;
 పటతెంచి రాఘవ ప్రళయమారుతము - సరస రావణపారిజాతంబుఁ గూల్చె ;
 గమి విచ్చిపాట రాఘవనాగవైరి - సమదరావణసామజంబును జంపె : 7890
 నతులితనిశితరామామోఘబాణ - శతకోటి రావణశైలంబు దునిమె :
 బలువిడి రాఘవ ప్రళయదావాగ్ని - నని దశాననకాననము నీటుచేసెఁ ;
 బడఁతుక ! రాఘవాపరపయోరాశిఁ - గడఁగి రావణదివాకరుఁ డస్తమించె ;
 ఖరకరామోఘరాఘవనీలమేఘ - శరవృష్టి రావణసప్తార్చి నార్చె :”

—: రాముఁడు విభీషణు నోదార్చి రావణునకుఁ

ప్రేతకృత్యంబులఁ జేయించుట :—

నని పెక్కుభంగుల నడలుచునున్న - ఘనవిభీషణుఁ జూచి కాకుత్స్థుఁ డనియె -
 “నీవనితలయేడ్పు లింక వారింపు ; - మీరును శోకింప కిటమీఁద నుడుగు ;
 పరిగొని శూరులు బవరంబులోనఁ - బరులచేఁ జత్తురు ; పరులఁ జంపుదురు :
 జయ మిద్దటికి లేదు సమరంబులోన ; - జయపరాజయము లస్థలితము ల్గావు
 సకలసువర్వుల సాధించె నితఁడు ; - సకలగంధర్వుల సాధించె నితఁడు ;
 సకలదిక్పాలుర సాధించె నితఁడు ; - సకలభూపాలుర సాధించె నితఁడు : 7900
 ఏకాంగవీరుం డహీనసాహసుఁడు - లోకై కజితుఁడు త్రిలోకభీకరుఁడు
 మీయన్నరణమున మిక్కిలికడిమిఁ - జేయావఁ దెలియఁ జూచితి కాదె? నీవు
 ఈచందమున నిచ్చి యెవ్వండు పోరు - నీచందము నెదిర్చి యెవ్వండు చచ్చు ?
 నీలావు నీచావు నెవ్వరు వడయఁ - జాలుదు రక్కటా ! జయ మేమిసేయు ?
 ననఘ ! మీయన్నకృతార్థండు వగవఁ - బనిలేదు ధైర్యంబు పాటించి వినుము
 కడఁకతో నగ్నిసంస్కారాదివిధులు - తడయక చేయు మీదనుజాధిపతికి”
 ననవుడు భీతుడై యావిభీషణుఁడు - ఘనభక్తియుక్తిమైఁ గరములు మొగిచి
 “యెక్కడి సంస్కార ? మీతఁడు నాకు - నెక్కడితోఁబుట్టు ? వితఁడు నాపగత,
 నీదేవిఁ దెచ్చిన నీచుండు కష్టఁ ; - డీదుష్టచిత్తున కెక్కడివిధులు ?
 పరవధూజనుల సంస్పర్శంబుసేయు - పురుషు లధోగతిఁ బోయి కూలాదురు : 7910
 అట్టివారల ముట్ట నర్హంబు గాదు - గట్టిగాఁ గనుగొనఁ గా దటుఁగావ :

నీపాపకర్తుని నేముట్టుటకును - నోప : వైదికవిధి కుచితుండు గాఁడు ; ”
 అనుటయు నమ్మాట లంతరంగమునఁ - జొనిపి విభీషణుఁ జూచి రాఘవుఁడు
 “అనఘ : నీచెప్పిన యంతకుఁ గలఁడు - దనుజాధిపతి నింకఁ దగదు దూషింపఁ ;
 గడఁకతో సమరగంగాప్రవాహమునఁ - గడిగికొన్నాఁ దొగిఁ గలకల్తషములు
 అచ్చుగా నాపను లన్నియు నయ్యెఁ - జచ్చినపిమ్మటఁ జనమ వైరంబు ;
 పరువడి నితనికిఁ బరలోకవిధులు - కరమర్థిఁ జేయుము కడఁకతో నీవు ; ”
 అనవుడు నౌఁగాక యని విభీషణుఁడు - తనబుద్ధివైదికధర్మంబుఁ బూని
 యచటికి నగ్నిత్రయంబుఁ దెప్పించి - యచఁమానసుఁ డప్పు డగ్రజన్తునకుఁ
 గరమొప్ప నగ్నిసంస్కారాదు లైన - పరలోకవిధు లెల్ల భక్తితోఁ జేసి 7920
 చనుదెంచి యారామచంద్రునంఘ్రులకు - వినతుడై యున్న యవ్వమలాత్ముఁజూచి
 ప్రియభాషణంబులఁ బెద్ద మన్నించి - దయపెంపు మిగుల నాతని నూఱడించి
 ధరణీశుఁ డప్పుడు తమ్మునిఁ జూచి - నిరుపమకౌరుణ్యనియతుడై పలికె-

—: విభీషణుని లంకాపట్టాభిషేకము :—

“నీవింక లంకలోనికిఁ బోయి పుణ్య - భావు విభీషణుఁ బట్టంబుఁ గట్టి
 రమ్మ పొ” మ్మనవుడు రాఘవానుజుఁడు - నెమ్మితో లంకలోనికిఁ బోయి యపుడు
 తడయక తరుచురోత్తములను బనిచి - కడఁక సముద్రోదకమునఁ దెప్పించి
 వారిపురోహితవరుల రప్పించి - వారిసజ్జనమంత్రివరుల రప్పించి
 భూరిమంగళతూర్యములు మ్రోయ నతని - నారూఢనియతితో నభిషిక్తుఁ జేసి
 సంచితమంగళాచారము ల్తెలుచు - సంచితసింహాసనాసీనుఁ జేసి
 కరమొప్ప నతని లంకారాజ్యమునకుఁ - బరమసమ్మదమునఁ బట్టంబుఁ గట్టి 7930
 “యెందఁక రవిచంద్రు లెందఁక ధరణి - యెందఁక కులగిరు లెందఁక నభము
 నెందఁక జలనిధు లెందఁక దిశలు - నెందఁక రాఘవాధీశుకీర్తనము
 లారూఢముగఁ జెల్లు నందఁక నేలు - సీరాజ్య” మని యప్పు డెలమి దీవించి,
 “పరఁగ రక్షోరాజ్యభరణ మెవ్వరికిఁ - బరికించి నడపుట పరమదుర్లభము.
 దీని నేమటక వర్తింపుము నిత్య - మైనధర్మముసేయు” మని యొప్పుఁ బలికె-
 సంత విభీషణుం డక్షీణరాజ్య - సంతోషమును బొంది చతురమానసుఁడు
 తడయక మంగళద్రవ్యము ల్త్రుంచి - తొడవు లంబరములు దూర్వాక్షతములు
 గొని లక్ష్మణునిఁ గొల్చి కొమరొప్ప వచ్చి - జననాథునకు నిచ్చి సద్భక్తి మ్రొక్కె
 నలవుమై రఘురాముఁ డవియెల్లఁ బుచ్చి - యెలమితో మాతలి కిచ్చి వీడ్కొలిపె.
 మాతలి రథమెక్కి మహనీయమహిమ - నాతతరథవేగుడై పోయె దివికిఁ, 7940
 ధృదసంతరంబ యద్ధరణీవల్లభుఁడు - మదిలో విచారించి మారుతిఁ జూచి
 “జనకిపుత్రికి మనజయము సేమంబు - వినుపింపు లంకకు వేగ పొ”మ్మనుడు

చని హనుమంతుడు సంతోష మొదవ - ఘనవేగమున లంకఁ గడఁకతోఁ జొచ్చి
 యారామువిజయంబు నాత్మజింతించు - నారామునతి నశోకారామవీధిఁ
 గని మ్రొక్కి, వచ్చితిఁ గల్యాణి : యనుచు - వినతుడై పలికెను వినయంబుతోడ
 “సంతోష మెంతయు జానకి : నీవు - చింతించువగిడినే సిద్ధించె నీకు.
 దేవి : నీపతి రామదేవుండు వచ్చి - రావణు లోకవిద్రావణుఁ జంపి
 తొడరి యనేకుల దుష్టరాక్షసులఁ - బొడి చేసి సమర మద్భుతముగాఁ జేసి,
 తమ్ముడు సౌమిత్రి తనుఁగొల్వఁ బరమ - సమ్మదంబున రామచంద్రుఁ డున్నాడు.”
 అని చెప్పి యాదేవి యడలార్పఁ దొల్లి - పనివచ్చి యాడిన బాసలు దలఁచి,
 “జలజాక్షి : నీపతి జలధి బంధించు : - లలన ! నీనాథుండు లంకపై విడియు,
 రమణి : నీరమణుండు రావణుఁడ్రుంచు : - గమలాక్షి ! నీభర్తఁ గైకొను నిన్ను :
 నని విన్నవించితి నర్థి నాఁ డిచట, - వనిత : నాప్రతినలు వచ్చె నన్నియును
 పనివినియెద నింకఁ బతిపాలి కేను - బను లానతి” మృన్నఁ బవనజుఁ జూచి
 రావణమరణంబు రఘురాముజయఘన - భావించి భావించి పడఁతి హర్షించి
 తెగి నీప్రతాపంబు దీపింప రామ - జగతీశ్వరుఁడు వచ్చి సాధించెఁ గాక !
 ఘనదైత్యగర్వాంధకార మీలంకఁ - జనఁజొచ్చి పరులకు సాధింపఁ దగమె ?
 నీదైత్యగాంభీర్య నిరవద్యశౌర్య - మాధుర్యపర్యాయమహిమ లేమందు ?
 నే మని వర్ణింతు నేను నీచరిత ? - మేమని పొగడుదు నేను నీకడిమి ?
 నూత్నభూషణజగన్నుతవస్త్ర హేమ - రత్నసంపదలతో ర-జ్య మిచ్చినమ 7960
 బరఁగ నీచే ధనపౌరుషంబునకుఁ - పరికింప సరిగావు పవమాన తనయ !
 సంతోష మందితిఁ జాల నీవలన - నంతరంగంబున” నని సీత వలుక,
 హనుమంతుఁ డత్యంతహర్షంబు తనదు - మనమునఁ బెనఁగొన మగువ కిట్లనియె.
 “నన్ను మీరిటు కరుణావృష్టిఁ జూచి - మన్నించి యాడిన మాటయె చాలు ;
 భావింప దేవేంద్రపదమునకంటె - నేవస్తువులకంటె నిది ఘనం బరయ ;”
 నని పల్క మఱియును నమ్మహీపుత్రి-హనుమంతుఁ గనుగొని యతని కిట్లనియె.
 “బలమునుశౌర్యంబు బాహువిక్రమము - నలఘుతేజంబును నంచితక్షమయు
 శ్రుతము మాధుర్యంబు సుస్థిరత్వంబు - సతతంబు నిశ్చలస్వామిభక్తియును
 వినయంబు మొదలై న విశ్రుతగుణము - ననుపమస్థితి నొప్పు ననఘ : నీ” కనిన
 గడుభీకరాకృతు ల్గలిగి యద్దేవి - కడనున్న రాక్షసాంగనల నీక్షించి 797
 “యాపాపకర్తు నియాజ్ఞ వాటించి - యీపాపమతులు నీ కెగ్గుసేయుదురు ;
 ఘనముష్టినిహతులఁ గడతేర్చిపుత్తు” - ననవుడు జానకి హనుమంతుఁ జూచి
 “యేసినవాఁ డుండ నిషు వేమిసేయు ? - దాసీవధం బెందుఁ దగదు చింతింపఁ :
 దొల్లి నేఁజేసిన దుష్కర్తృఫలము - లెల్లను గంటి : వీ రేమిసేయుదురు ?

అనఘచారిత్ర : పాపాత్ములందైన - ఘనులు దయాబుద్ధిఁ గలిగియుండుదురు ;

గాన నీరాక్షసకాంతలఁ జంప - వానరోత్తమ : నీకు వల" దన్న నలరి

"నిర్మలగుణరత్నవిధివి నీ వరయ - ధర్మపత్నివి గాఁగఁ దగుదు రామునకు,

భూనాథుకడ కింకఁ బొమ్మని నాకు - నానతి యి" మ్మన్న నద్దేవి పలికె.

"భావంబు తా నని పట్టితిఁ బ్రాణ - మేవానరోత్తమ : యింతకాలంబు

తన్నుఁ జూడక యింకఁ దడ వోర్వఁజాల - నున్నరూ పని తెల్పు ముర్వీశునకును

బొ" మ్మని దీవింప భూమినందనకు - నెమ్మితో మ్రొక్కుచు నిపుణమానసుఁడు

చనుదెంచి యారామజగతీశ్వరునకు - వినతుఁడై పావని వెన విన్నవించె

"దేవ : నీసేమంబు, దేవ : నీజయము - దేవితోఁ జెప్పిన దేవి హర్షించె :

వనజాతనేత్ర దేవరఁ జూడవలయు - నని విన్నపము సేయు మని పంచె నన్ను"

—: శ్రీరాములు విభీషణునితో సీతను దెమ్మనుట :—

ననిన నించుకతడ వాత్సఁ జింతించి - జననాథుఁ డావిభీషణుఁ జేరఁ బిలిచి,

జనకజ మంగళస్నానంబు సేయఁ - బనిచి దివ్యాంబరాభరణమాల్యములు

వెలయఁ గై సేయించి వేడ్క నిక్కడికిఁ-బొలఁతుకఁ దోడైమ్మ పొ"మ్మన్న నతఁడు

సంతసంబున నేగి సరమాదు లైన - యంతఃపురస్త్రీల కంతయుఁ జెప్పి

జనకజఁ దెండన్న సంప్రీతి వారు - చని భూమిజకు మ్రొక్కి నచ్చక్తితోడ

"దేవి : నీపతి రామదేవుండు పిలిచి - యావిభీషణుతోడ నానతి యిచ్చి

7990

పుత్తెంచుటయు మమ్ముఁ బుత్తెంచె నీవు - చిత్తంబులోపలఁ జెలుపు వాటించి

యభిమతమంగళాయతుఁ డైనరామ-విభుఁ డున్న చోటికి వేంచేయవలయు

నీవేష మేటికి నెలనాఁగ నీకు ? - నీవు కల్యాణివి నీరేరుహాక్షి !"

ఘని మంగళస్నాన మర్చి జేయించి - తనులతాతన్వికిఁ దడియొత్తు లొత్తి.

దివ్యాంబరంబుల దివ్యమాల్యముల - దివ్యభూషణముల దేవిఁ గై సేసి,

ఘనమానమహిమతో నసురకామినులు - పసిఁడిపల్లకియందుఁ బడఁతుక నుంచి

కోడితెచ్చుటఁ జూచి తోరంపుభక్తి - గడునొప్పుమిగుల రాక్షసకులేశ్వరుఁడు

ప్రకటరాజ్యమునకు ఫాలపట్టమును - నకలంకనియతికి హస్తవేత్రమును

ఁగియించి యత్యంత ధన్యతఁ బొంది - పరమానురక్తుఁడై బంటునై కడఁగి

మందర రాక్షసముఖ్యులు నడవ - సందడి జడియుచుఁ జతురుఁడై వచ్చి

8000

ఘనతిదూరంబున నద్దేవి నునిచి - చనుదెంచి యావిభీషణుఁడు రామునకుఁ

చ్చొట వినతుఁడై చేతులు మొగిచి - "తెచ్చితి, విచ్చేసె దేవి" నావుడును

తిహర్షరోషదైన్యాయత్తుఁ డగుచు - మతి నింత చింతించి మనుజవల్లభుఁడు

పిలిచి తె" మ్మనుడు విభీషణుం డరిగి - యొలసినకడఁకతో నుచితసంపేది

వనవీధి న్నప్పురమపావనుఁడు - దేవి జానకిఁ దోడితెచ్చుచోఁ గదిసి

ఘనవేత్రహస్తుడై కపులరాక్షసులఁ - గనుఁగొని సందడి గ్రండ ప్రేయుటయు
 నామహాకలకలం బప్పు డాలించి - రాముఁడు రాక్షసరాజు వీక్షించి,
 “యోహో విభీషణ ! యుచితమే నీకు ? - నూహింప నేటికి నుగ్రకృత్యములు ?
 వింతవా రెవ్వరు వీరలో మనకు - నింత నొప్పింతురే యిబ్బంగిఁ గడఁగి ?
 వలవదు వారింప వచ్చి యందఱును - గలసి చూతురుగాక : కలదె యిం దేగు ; 8010
 కాలదేశాంతరక్రమమునఁ జెడని - యీలు వొక్కడ మరు వింతియ కాక.
 యెనసినకోటలు నిండ్లును దెరలు - వనితల కెందు నావరణము ల్లావు
 వ్యసనంబులందు వివాహంబులందు - నెసఁగుకయ్యములందు నిష్ఠలయందు
 తలకొని చెల్లు నుత్సవములయందు - వలవ దావరణము ల్వారిజాక్షులకు ;
 నే విందు నున్నాఁడ ; నిది రణభూమి ; - గాన నెగ్గేమియుఁ గాదు రానిమ్ము ;”
 అనిన విభీషణుం డారాఘవుండు - పనిచినతెఱఁగునఁ బద్మాక్షిఁ దెచ్చె :
 నప్పుడు కల్యాణి కవనీతనూజ - కుప్పొంగుసంతోష ముల్లంబు నిండ
 వెలికి నేతెంచిన విధమునఁ జెమటఁ - గలయఁ దనూలతఁ గ్రమ్మి దైవార,
 రాకాసుధాకర రామచంద్రావ - లోకనామృతపానలోలయై, తేలి
 చిరవిరహాగ్నులఁ జెచ్చెఱ నార్చి - పరమానురాగసంభరితాత్మ యగుచు 8020
 నేచినకోర్కుల నెలమి దీపింపఁ - జూచెఁ జూడఁగ నాఁగఁ జూచి రాఘవుని
 నవనతవదనయై, యశ్రుపూరములు - ధవళవిలోచనోత్పలములఁ దొరుఁగ,
 భయమును బ్రియమును బైపాటు సిగ్గు - పయిఁబడుచుండ నప్పడఁతుక యుండె ;
 నప్పుడు రఘురాముఁ డాత్మలోఁ గోప - ముప్పొంగఁ దప్పక యుగ్తలిఁ జూచి,
 మానంబు ప్రాణంబు మహితవృత్తులకు - మానాభిరక్షణ మతి చింత చేసి,
 “మానిని ! వినుము నామహితవర్తనకు - నే నిన్ను దెచ్చితి ; నింతియె కావి,
 యింతి ! నీదెస నాకు నింతకు మిగుల - నంతరంగంబున నాసక్తి లేదు ;
 కాకుత్స్థకులజులు గాంభీర్యధనులు - లోకరక్షణకళాలోలతత్పరులు,
 వారివంశంబున వచ్చి జన్మించి - భూరివృత్తోన్నతిఁ బోకారె నందు ;
 పగవానియింటిలోపల నున్న నిన్నుఁ - దగిలి వరించుట ధర్మంబు గాదు ; 8030
 “అలిఁ గోల్పడిపోయి యక్కటా ! మగుడఁ - దేలేఁ డితం” డను తిట్టు వాటునకు
 వెఱచి తెచ్చితిఁ గాని వెలఁది ! ని న్నొల్ల - నొలుపైనచోటుల నుండు పొ”మ్మనిన
 జననాథుపరుషభాషాసాయకములు - గొనికాడ నొప్పింపఁ గువలయనేత్ర
 యప్పటిసంతోష మంతయు మఱచి - చెప్ప నోరాడక చేష్టలు దక్కి
 తాపంబుఁ బొంది యుత్తలమంది కుంది - కోపించి వగచి డగ్గుత్తికవెట్టి,
 జలజాస్తకులు రామచంద్రునిఁ జూచి - యెలనాఁగ యేడ్చుచు నిట్లని పలికె.
 “దేవ ! నాచిత్తంబుఁ దెలియదే నీకు ? - నీవు సర్వజ్ఞ మనీషివి గావె ?

ననుఁ దెచ్చి నాపిన్ననాటనుండియును - బెనిచి రక్షించి గాంభీర్యంబు నించి
 యీనీచభాషల నేల నొప్పించె ? - దేనేల ? నీవేల ? యీమాట లేల ?
 భూదేవికడుపునఁ బుట్టితి ; జనకుఁ - డాదట ననుఁ బెంచె ; సంతటిమీఁద 8040
 నృపశిరోమణి వైన నీదేవి నైతి - చపలవధూవృత్తి సైఁచునే నాకు ?
 మగవారు నమ్మని మగువల నాడు - తగవుల నాడెదు తగులు వోవిడిచి,
 నమ్మనివాఁడవు నాఁడు నన్నరయఁ - బొమ్మని హనుమంతుఁ బుచ్చిన యపుడె
 చెప్పి పుత్తెంచినఁ జెనఁటిప్రాణముల - నప్పుడె విడువనె యడియాస లుడిగి”
 యని లక్ష్మణునిఁ జూచి “యనఁడు : మీయన్న-యనుమాన ముడిగి నన్నాడుచున్నాఁడు.
 తగునె యీక్రియ నాడఁ దరము నాతరము-తగని మాటలు నీకుఁ దగ దనఁదగదె ?
 శలపుణ్యగుణములఁ గడచన్నప్రోడ - నొలసి నీయెఱుఁగని యుచితంబు లేదు
 నావర్తనముఁ జూడు ; నాయందుఁ గలదె - భావింపఁ గల్గషభావ మింతైన ?

—: సీత యగ్నిచొచ్చుట :—

సశంకింపవలదు విచారంబు చేసి - యింక మీనిశ్చయ మిట్టిదయేని
 స్థుక్కడ సొదఁ బేర్చుఁ డిందఱు చూడ - సుక్కక యనలంబు సొచ్చెదఁ జొచ్చి
 సోవకుముఖమునఁ బతి కింకఁ బరమ - పావనురాలనై బ్రహ్మాదిసురల
 మెచ్చించి మిమ్మెల్ల మెచ్చించి భూమిఁ - జొచ్చెద” ననవుడు సుక్కి లక్ష్మణుఁడు
 మాముఁ గనుంగొని రాముక న్నెఱిగి - భూమిజ కప్పు డద్భుతముగాఁ దెచ్చి
 పొద పేర్చుటయు మహీసుత సీత ప్రీతి - సొదఁ జూచి ప్రణమిల్లి సొదచుట్టుఁ దిరిగి
 ముఖుభినుతు లింపొంద నగ్నిదేవునకు - నభిముఖియై నిల్చి హస్తముల్ మొగిచి
 సోధర్తదేవతలార : ధర్తంబులార : - నిర్తలమతులార : నియతాత్తులార :
 కగదధిపతులార : చంద్రార్కులార : - నిగమసాధకులార : నిగమంబులార :
 మంచితోన్నతులార : సర్వజ్ఞులార : - పంచభూతములార : పరహితులార :
 గరవరులార : కిన్నరవరులార : - సురవరులార : భూసురవరులార :
 సేరుణాధ్యులార : దిక్పతులార : విమత - హరులార : పాపసంహరులార : మేను
 రాసమనోవాక్కాయకర్తంబులందుఁ - బనిగొన రామభూభర్తకుఁ దప్పఁ
 గొప్పిన నీయగ్ని ధరియింపలేక - యిప్పుడు నీతొడు నిందఱు చూడ ; ”
 యని యొప్పఁ బలుకుచు నమ్మహీపుత్రి - తనచిత్తమున నున్న తాత్పర్య మొప్పఁ
 భనుఁగొని బ్రహ్మాండకటకంబు నిండి - యనుపమాకారంబులై పేర్చి పేర్చి
 సమైందొండశిఖల మహోదగ్ర మగుచు - మండెడు నగ్నిలో మానిని చొచ్చె.
 వంతయును గంద దాపూవుఁబోడి - పావకనరసిలోఁ బదిలమై నిలిచి
 రచరణాననకమలంబు లొప్ప - వరకుచద్వయ చక్ర వాకంబు లొప్ప
 సమభాషువల్లిమృణాళంబు లొప్ప - బ్రవిమలత్రివళీతరంగంబు లొప్ప

మహితలోలన్నేత్రమతస్యంబు లౌప్ప - సహజరోమావళి శైవాల మొప్పుఁ
 గమలిని తెఱఁగునఁ గర మొప్పుచున్న - కమలాక్షి గనుఁగొని కపులు రాక్షసులు
 శోకింపఁ దొడఁగిరి సురసిద్ధసాధ్య - లోకంబులెల్ల నాక్రోశింపఁ దొడఁగె;
 నామరుత్తనయుండు నర్కనందనుఁడు - సౌమిత్రియును విభీషణుఁ డంగదుండు
 దరుచరయూథపు ల్దానవాధిపులు - సరమాదు లై న రాక్షసవధూజనులు
 నధికశోకంబున నడలుచు నుండి - రధిపతి నిర్విణ్ణుడై యుండె నంత,
 హరుఁడు వాగ్వరుఁడును నఖిలదిక్పతులు - గరుడగంధర్వులు ఖచరవల్లభులు
 వరవిమానస్థులై వచ్చి రందఱును - బరఁగఁ బ్రత్యుత్థానపరుఁ డైన రాము
 వీక్షించి, “వేదాంతవేద్యుండ వఖిల - సాక్షివి, కర్తవు, సంవిదాకృతివి,
 నిర్వాణపరుఁడవు నిత్యపూర్ణుఁడవు - సర్వసంపేదివి జగదేకనిధివి,
 యక్షీణపుణ్యుండ, వ్యక్తపరుఁడ - వక్షరత్రయమూర్తి, వాద్యంతపతివి,
 భువనంబు లబ్ధులు భూతము ల్నుదులు - సవనంబు లమ్రలు జంతుసంతతులు 808
 తరువులు తెరువులు తంత్రము ల్విధులు - సురలు నక్షత్రము ల్పురుషులు శాస్త్రములు
 గనుఁగొన వేలు లక్షలుకోట్లు గణన - ననుపమశతకోటు లరసి యెవ్వరును
 గడగాన రొక్కొక కమలజాండమునఁ - బడి యట్టిబ్రహ్మాండ వజ్రులు గలసి
 నీకుక్షి నున్నవానికి లెక్క లేదు - నీకడఁ గానంగ నేర్తురే యొరులు ?
 భవదీయమాయా ప్రభావంబు దెలియ - భవదీయులకుఁ గాక పరులకు వశమె ?
 యొకనిఁజంపితి గెల్చి తొకఁడు నిన్గెలిచె - నొకఁడు సాధ్యుడు నీకునొకఁ డెక్కుడను
 స్తుతినింద లవి నిన్ను సోక వెన్నఁడును - నతిమహత్త్వోన్నతు లట్టివి నీకు
 దానభావంబునఁ దక్క నొందొకట - నీసంవిదాకృతి నిత్యదుర్బటము
 నరనాథ ! నీవాదినారాయణుండ - వరయ నజ్ఞానకి యయ్యాదిలక్ష్మి
 లోకై కరక్షణరోలత నీవు - కాకుత్స్థఁ డనఁగఁ బ్రఖ్యాతుండ వైతి 809
 ని న్నేల మఱచితి ? నిఘరవహ్ని - నున్న జానకిఁ జూచుచుండుట తగదు ;
 పిలిపించి కైకొమ్ము ప్రీతి మన్నింపు - వలవ దుపేక్షింప వనజాక్షినింక ?”

—: అగ్నిదేవుఁడు సీతను శ్రీరాముల కొప్పగించుట :—

నని పెక్కుభంగుల నఖిలదేవతలు - గనుఁగొని పలుకుచోఁ గడఁగి పావకుఁడు
 వనిత చెమర్చుదు వాడదు మోము - తనువల్లి గందదు తలఁక దింతయును
 బొలఁతి ధరించిన పుష్పమాలికలు - నలఁగవు తొలఁగవు నాతి మైహూత
 యనుచు దైత్యులు కపు లందంద నిక్కి-కనుఁగొంచు నుబ్బుచుఁ గనదశ్రు లగుచు
 జగదీశుఁ డీపుణ్యసతి నింతపలుకఁ - దగ దంచు నీతెంపు తగ దంచు నుండఁ
 గోమలిఁ దగ నెత్తుకొని వచ్చి ప్రీతి - రామునన్నిది నిల్చి రాముతో ననియె :
 “నీవె దైవంబును నీవె ప్రాణంబు - నీవె చుట్టంబును నీవె సర్వంబు

గా నుండు నొండొకగతిఁ జిత్తవృత్తిఁ - గాన దీకల్యాణ కడుముద్దరాలు 8100
 రావణుపనుపున రాక్షసస్త్రీలు - వేవురు వేవేల విధముల వచ్చి
 తఱిమి నొప్పింతురు దారుణక్రియల - వెఱపింతు రలఁతురు వెడ్డు వెట్టుదురు
 నెన్నియుఁ జేయంగ నెంతయు సాధ్య - తన్నింత మఱవదు తలఁక దెంతయును
 ఐయందె చిత్తంబు నిలిపి సర్వంబు - నీయధీనము చేసి నిల్చె నీయింతి ;
 జ్ఞాకొమ్మ నెమ్మి నీకమలాక్షి నింకఁ - గైకొనకుండుట గాదు ధర్మంబు ;
 తాని పావకుఁడు వల్క నారామవిభుఁడు - దనమది నొక్కింత తడవు చింతించి
 యాదిదేవుండు బ్రహ్మాదులు వినఁగ - నాదేవసభలోన నప్పు డిట్లనియె.
 జనీయింతిదెసఁ బాప మింతయు లేదు - నాయెడఁ దప్ప దున్నతచిత్తురాలు ;
 కఱవును భక్తియు విమలశీలంబు - నెఱుకయు ధైర్యంబు నీయింతియందుఁ
 నల దెఱుంగుదు నట్టుగాక దైత్యునకు - మెలఁతుక గదియరామియు నెఱుంగుదును ;
 కృతాధిగతబహుదోషుఁడగు దశగ్రీవుఁ - డధికబలోన్మత్తుఁడై కొనిపోయి
 వ్యనవి నోదారామతరుమధ్యసీమ - నునిచిన జానకి సూరక తెచ్చె ;
 “జ్ఞామీఁద రఘురాముఁ డిట్టికాముకుఁడు-గలఁడె ? దుష్కిర్తికిఁ గలఁగఁ దేమియును”
 పట్టి లోకమునఁ బుట్టు నపవాదమునకు - జనకజ నిబ్బంగి శాసింపవలసె ;
 క్షోణశంక లన్నియుఁ గడతేరె నింకఁ - మెలఁతుకఁ గైకొంటి మీమాట వింటి ;
 ‘వృ’ సమీపంబున నద్దేవి నుండఁ - బనిచి రాఘవుఁడు చూపఱు చూడ నొప్పె.
 గాల్చునుండి రోహిణిదేవియుఁ దాను - నవిరళప్రభ నొప్పు నమృతాంశుభంగి
 ‘వృ’ డయ్యఖిలలోకారాధ్యచరణుఁ - డొప్పు మహోల్లాస ముల్లంబు నిండ
 దమహోదేవుఁ డాశితకల్పతరువు - రాముఁ గనుంగొని రాగిల్లి పలికె ;
 ‘దృ’ వ్యఁ డుద్యోగించు నింతటిపనికి ? - నెవ్వఁడు సాధించు నీజగద్ధితము ? 8120
 ‘మృ’ కకంటకుఁడు త్రిలోకభీకరుఁడు - నాకాదిలోకప్రణామసాధకుఁడు,
 ‘దృ’ ణలోక విద్రావణబలుఁడు - రావణు మర్దింప రా దెవ్వరికిని ;
 ‘కు’ శోఁ బగఁగొని వీనిపై విడిసి - వీని నివ్వధిఁ జంపి వీనిఁ గాల్పించి
 ‘క’ రానిక్రమక్రమప్రాధిమ మెఱయఁ - గలరె లోకమున నెక్కడనైన మగలు ;
 మానవునిఁ జంపి తనఘః నీవలన - నీరేడుభువనము లిటమీఁద బ్రదికె ;
 మొండ్రి దశరథమేదినీనాథుఁ - డేతెంచె దివినుండి యాయొప్పుచూడ ;
 రథ విమానారూఢుడై యున్నవాఁడు - త్రిదశగణాధీశదీప్తుడై వాఁడె ;
 సునన్దగద్ధితకృత్యుఁ డగుసత్యనిధికిఁ - బూజానమస్కారములు సేయఁ బొమ్ము ;
 ‘క’ లు పుడు రఘురాముఁ డభిరామశీలుఁ - డనుజన్మయుక్తుడై యవనీశునకును
 నప్రేమంబు నెలకొన నపుడు - దండప్రణామముల్ దగఁ జేయుటయును 8130
 సమృద్ధమునఁ జేనిండఁ గూర్చి - యెత్తి కౌగిటఁజేర్చి యినవంకుఁ డనియె.

“గై కేయిమాట లాకర్ణించి నిన్ను - లోకరక్షణకళాలోలుఁ గానలకుఁ
 బుచ్చితిఁ దగవెంత పోలింప నైతి - నిచ్చిలో శుభకర్త మెఱుంగ లేనైతిః
 నిన్నుఁ బట్టముగట్టి నీవురాజ్యంబు - కన్నులపండువుగాఁ జేయుచుండఁ
 జూచి లోకంబులు సుఖియించుచునికి - చూచుపుణ్యము నాకుఁ జొప్పడదయ్యెఁ :
 బుత్రశోకంబునఁ బోయిననాకు - సుత్రామలోకంబు చొరఁ బూటగలదె ?
 అతాప మెప్పుడు నంతరంగమున - నాతతస్ఫుటవహ్నా లై మండుచుండు
 నమరలోకంబున నాట దాచిచ్చు - శమియించె నేడు నీసన్నిధిఁ జేసి
 కమలాప్తసమతేజః కమలాభిరామః - కమలాప్తవంశః యక్షరకీర్తు లౌప్ప
 నీవయోధ్యకుఁ బోయి నిఖిలధర్మములు - భావించి మదిఁబెట్టి పట్టంబుఁ బూని 814
 రాముఁడ లోకాభిరాముఁడ సుతుల - తో మహియేలుము తుదముట్ట” ననుచు
 సౌమిత్రిఁ గనుఁగొని “సౌమిత్రిః నీవు - రామునివెనుక నరణ్యభూములకుఁ
 జనుదెంచి యుత్తమసాహసక్రియల - ననఘుఁడై వర్తించి తతులపుణ్యుఁడవు
 మెలకువ నిటమీద మీయన్నమనసు - నలగకుండఁగ నీవు నడపుమీ” యనుచుఁ
 దన కర్థి మ్రొక్కి యౌదల వాంచియున్న-జనకనందనఁ జూచి జననాథుఁ డనియెఁ.
 “బరమపాతి ప్రత్యపదశుద్ధి నీకు - సరియెవ్వ ? రుత్తమసాధ్వివి నీవు ;
 నిను రాముఁ డాడిననిష్ఠురోక్తులకుఁ - గినియకు నొవ్వకు గీడ్పడియుండు ;
 మనకీర్తియుతుల రాఘవుఁ బోలుసుతులఁ-గనుము; పుణ్యము లెల్లఁ గైకొనిమనుము;
 అని మువ్వరను మెప్పు లలర దీవించి - తనలోన మోదించె దశరథేశ్వరుఁడు.
 చంద్రశీతలు రామజననాథచంద్రు - నింద్రాదిదేవత లెల్ల వీక్షించి 815
 “మనుజుండవై నీవు మాకుఁగా వచ్చి - జనియించి రాక్షసక్షయము గావించి,
 యీభంగి దుఃఖంబు నిన్నియు నోర్చి - భూభార మంతయుఁ బుచ్చి పోవైచి,
 మమ్మిట్ల రక్షించి మాజీవనములు - నెమ్మితో మాకిచ్చి, నిలుకడ లొసఁగి
 పుచ్చుచున్నాఁడవు పుణ్యాత్మః వరము - లిచ్చెద మడుగు మభీష్టంబు లేమి ?”
 యనవుడు రాముఁ డాయమరులఁ జూచి - తనలోనఁ జిలునవ్వు దళకొత్తఁ బలికె.
 నింపొందు మీకృప నెల్లకామ్యములు - సంపూర్ణములు మాకు జగములయందుఁ :
 దమతమభూములఁ దమమందిరములు - దమబంధుజనులను దమతనూజులను
 దమకళత్రాదులఁ దగ వొప్ప విడిచి - సమరంబులోపల సకలవానరులు
 తెగి తమ్ముఁ డాపక తివిరి నాకొఱకుఁ - బగరతోఁ బోరాడి ప్రాణము ల్విడిచి
 యున్నారు ; కపివీరు లున్నతాత్మకులు ; -నన్ను మన్నించుట నా కిండు వీరి” 816
 ననవుడు విని దివ్య “లొఁ గాక” యనుచు-“వనచరప్రాణము ల్వచ్చుఁ గా” కవిరి.
 అని మహాదేవుండు నబ్జసంభవుఁడు - ననఘులై యింద్రాదు లై నదికృతులు
 మునులును సురలు నిమ్ముల నుతించుచును - జన దశరథుఁడును జనియె నద్దివికి..

ననిలోనఁ దెగిపడ్డ యగచరు లపుడు - ఘననిద్ర మేల్కొను కై వడిఁ దోఁప
 నమరులవరశక్తి నద్భుతం బెనఁగ - సమరోర్వి నందఱు సప్రాణు లగుచుఁ
 జనుదెంచి యారామచంద్రుని వేడఁ - గనుఁగొని హర్షించి కలయ మ్రొక్కుటయుఁ
 ననరార నందఱ దయతోడఁ జూచి - జనలోకనాథుండు సంతోష మొందె.
 సంత విభీషణుగ డారాముతోడ - నెంతయు భక్తితో నేర్పడఁ బలికె.
 దేవ : రాఘవ : ధరాధీశ : నీవింక - వేవేగ లంకకు వేంచేసి, యచట
 స్థవిరళమతితోడ నభిషేక మిప్పు - డవధరింపఁగ వేళ" యనిన రాఘవుఁడు 8170
 స్మరితశిరోజటాభారవల్కలుఁడు - భరతుఁ డక్కడఁ దపోభరమున నుండ
 స్థితనిఁ జూడక మాకు ననుచితం బిచటఁ - జతురభోగక్రమసముచితక్రియలు"
 నుటయు నుచితజ్ఞఁ డగువిభీషణుఁడు - ఘనభక్తియుక్తిమైఁ గడఁక దీపింపఁ
 నకపాత్రంబుల గంధాక్షతములు - ఘనరత్నభూషణకనకాంబరములు
 బుణ్యనాదములతోఁ బుణ్యలతోడఁ - బుణ్యచిహ్నములతోఁ బుణ్యభామినులఁ
 నించి తెప్పించి నెర్పరభాగ్యధనుఁడు - వినయాభిరతి వినువీధి నందంద
 రదుందుభులు మ్రోయ సురలునుతింప - సరసాక్షతముల సేసలు నిండఁ జల్లి
 మలక్ష్యణులకు రాజీవనేత్ర - భూమినందనకు నప్పడు గట్ట నిచ్చె.
 సంత రాముఁడు నిశ్చలానందుఁ డగుచు-నెంతయుఁ బ్రియమంది యింపొందఁబలికెఁ.
 గడుఁబెద్దకార్యము లలపు మాకింకఁ - దడయుటగా దయోధ్యకుఁ బోవవలయు"
 నుటయు రాముని నావిభీషణుఁడు - కనుఁగొని భక్తితోఁ గరములు మొగిచి,
 షణరణకేళిఁ బేర్చి రావణుఁడు - రోషించి మును కుబేరుని గెల్చి కొన్న
 ప్పకం బున్నది పురుహూతలోక - పుష్పకక్రమమహాద్భుతవేగ మరయ
 లమి నాపుష్పక మెక్కి సమ్మదము - వెలయ నయోధ్యకు వేంచేయవలయు!"
 న విని రఘురాముఁ డనుమతించుటయుఁ - జని మహాసంభ్రమసంప్రీతు లౌప్ప
 క్తిదైవై భవముల నమరుపుష్పకముఁ - గరమర్థిఁ దెచ్చె రాక్షసకులేశ్వరుఁడు
 షణు లోకవిద్రావణు శక్తి - భావించి యెంతయు భయమును బొంది
 క్షిముఱిఁ గదలుప ననిలుండు గదియ - వెఱచునో దీపము ల్వెఱచునో కదల
 వరత్నదీపంబు లచలరూపముల - నొనరు మందానిలంబుల నొప్పుదాని,
 సవిమానోదరకలితపుష్పములఁ - గొనకొన్నగంధముల్ గ్రోల నేతెంచి : 8190
 లికి లోపలఁ జొరకొన్నతుమ్మెదల - చెలువున దీప్తుల చెన్నగ్గలించు,
 మలద్వార హరిసీలమణుల - భావింప నెంతయు భాసిల్లుదాని,
 కొని తోఁటలఁ దమపిన్ననాఁడు - వలపించి తముఁబాసి వచ్చినఁ జూచి,
 గులుచు పట్టదంబులతోడ వచ్చి - మొగి నున్నమల్లికాముకుళంబు లనఁగ,
 లమణులతో నలవడఁ గ్రుచ్చి - మానై నమౌక్తిక మణు లొప్పుదాని.

త్రిభువనంబులయందుఁ దిరిగెడు గంగ - యభిమతవిశ్రాంతికై యున్నధరణి,
ఖచితహంసావళి కమలదుకూల - రచితవితానంబు రాజిల్లుదాని,

“నెప్పుడు వచ్చునో యిందు నారాముఁ - డెప్పుడు చూతుమో యేము రాసువుని.”

నని యని చింతించి యమరకన్యకలు - తనువు లుజ్జ్వల మణిస్తంభము లేర్చి
నిలిచినచెలువున నిర్మలస్తంభ - ముల మణిపుత్రిక ల్పొగి నున్నదానిఁ, 8200

జేకొని వసుధపై సృష్టి రక్షింప - వైకుంఠపతి రామవల్లభుఁ డైనఁ,

బొలుచు వైకుంఠంబు పుష్పకంబైన - చెలువున నంతయుఁ జెలఁగెడి దానిఁ

గనుఁగొని యప్పు డా కాకుత్స్థతిలకుఁ - డనురక్తితో రాక్షసాధీశుఁ జూచి,

“రావిభీషణవీర : రావణోదగ్ర - పావకునార్చిన పటుపయోధముల

వీరి నారాధింపు వీరిఁ బూజింపు - వీరి సంభావింపు విపులసంపదల”

నని వానరులఁ జూపి యర్థి దీపింపఁ - బరచినరాక్షసపతి విభీషణుఁడు

ధనము లంబరములు తగుభూషణములు - కనకము లైప్పించి కడుఁబ్రీతి మెఱసి

—: శ్రీరాములు పుష్పకవిమాన మెక్కి యయోధ్యకుం జనుట :—

జనపతినన్నిధి సంభ్రమం బొప్ప - వనచరపతులకు వరుసతో నిచ్చెఁ

బతి రాముఁ డపుడు పుష్పకము నర్పించి - సతియుఁ దమ్ముఁడుఁ దాను సద్భక్తియు

గృతకృత్యుఁడై ప్రదక్షిణముగా వచ్చి - యతిహర్షమున నెక్కి నవ్విమానంబు 821

లెక్కి సుగ్రీవాది హితుల వానరులఁ - దక్కక వీక్షించి దశరథాత్మజుఁడు

“మీరు చేసినయట్టి మిత్రకార్యములు - నేరరు సురలైన నిష్ఠతోఁ జేయ :

నెల్లతేజంబులు నెల్లసౌఖ్యములు - నెల్లయశంబులు నేను మీవలనఁ

బడసితిఁ బుణ్యులు పరమపావనులు - కడుధన్యు లగుమీరు కపులార : యింకఁ

బొండు మీమీదేశములకు” నావుడును - నిండారువేడ్కల నృపుఁ జూచి కపులు

“ధరణీశ : మే మయోధ్యకుఁ గొల్చి వచ్చి - పరమానురక్తి మీపట్టంబుఁ జూచి,

నిరుపమచరితుల నీనహోదరుల - భరతశత్రుఘ్నులఁ బరమపావనులఁ

జూచి, మీతల్లలఁ జూచి, మీపురము - చూచి, భాగీరథి చూచి వచ్చెదము :”

అనవుడువిని రాముఁ డంతరంగమున - ననయంబు హర్షించి యావిభీషణుని

భానుజు నంగదుఁ బవనజునీలు - మాననీయాత్ముల మఱియుఁ బెక్కిండు 822

వనచరప్రముఖుల వాత్సల్య మొప్ప - నెనయ నాపుష్పక మెక్కిఁబంచుటయు

ధరణీశుమన్ననఁ దగ నుత్సహించి - పరమపావనులు పుష్పక మెక్కి రంతఁ

ద్రిజటాదిసతులు ధాత్రీజకు మ్రొక్కి - నిజగృహంబుల కంత నెమ్మితోఁ జనిరి :

దశరథాత్మజుఁ జూచి దానవేశ్వరుఁడు - విశదంబుగాఁ బల్కె “వినుము శ్రీరామ :

యెలమి నీపుష్పక మెంద తెక్కినను - సలలితంబుగఁ జోటు చాలి వెండియును

నొకమూల కడమయై యుండు నేనూటి - కకలంకగతిని జో” టన ముదం బంది

దరణీకుఁ డప్పుడు తరుచరాసురులఁ - గరుణఁ బుష్పక మెక్కఁగా నానతిచ్చె.
 నప్పు డాపుష్పకం బాకాశవీధి - నొప్పెడివేడుక నుప్పొంగి యెగసి
 మనమనోవేగంబుఁ గైకొని నిగిడి - వినువీధి దివ్యులు వినుతింపఁబేర్చి
 వర్షివప్రభలతో భానుబింబంబు - పూర్వపశ్చిమపథంబులఁ బోక మగిడి 8230
 దక్షిణంబుననుండి తగను త్తరమున - కక్షిణగతిఁ బోవు నాకృతిఁ దోపఁ
 బోవునప్పుడు నిత్యపుణ్యండు రామ - దేవుండు జానకీదేవితో ననియె.

—: శ్రీరాములు సీతకు రాక్షసవీరులవిక్రమముఁ దెల్పుట :—

“కుకవాణి! జానకి! చూచితే లంక - యకలంకలక్ష్మల నమరుచున్నదియుఁ,
 గమలాక్షి! యిది విశ్వకర్త నిర్మింపఁ - గొమరు దీపించెఁ ద్రికూటమధ్యమున
 లంక నిమ్మగ నేలు పుణ్యంబు - చాలక పొలిసె దుర్జనుఁడు రావణుఁడు,”
 అని రక్తమాంసగజాశ్వతంధముల - ఘనమైన సమరభాగముఁ జూపి విభుఁడు
 దనవిక్రమశక్తిఁ గడఁగియే తెంచి - మదిరాక్షి! యిక్కడ మడిసె రావణుఁడు;
 ఘనసత్త్వఁడై కుంభకర్ణుండు దొడరి - యని ఘోరముగఁ జేసి యక్కడఁ గూలె
 గ్రహితుఁడై నీలుఁ బ్రహస్తుండు దాకి - బహుసత్త్వఁ డిక్కడ భస్మమై పొలిసె;
 హారతఁ బవమానసుతుఁడు ధూమాక్షు - నారూఢబలుఁ దుంచె నతివ యిక్కడను;
 స్థేదించి యిచట నభేద్యుఁడై మేఘ - నాథుండు మముఁ గట్టె నాగపాశముల,
 శ్చుతియు లావును బేర్చి తెగువమై బోరి - యతికాయు సౌమిత్రి యక్కడ గూల్చె;
 క్షలఘుఁడై మకరాక్షుఁ డక్షిణబలుఁడు - బలమేది యిక్కడఁ బడియెఁ బోరాడి,
 క్షగ్నరివీరుండు భగ్నప్రతాపుఁ - డగ్నివర్ణుఁడు గూలె నయ్యెడ నతివ!
 క్షిమిమైఁ బోరాడి గర్వంబు లావు - నెడలి యకంపనుం డిక్కడఁ గూలె;
 క్షలకమై సౌమిత్రి యాయంద్రజిత్తు - నలవొప్పఁ దెగటార్చె నయ్యెడ నబల!
 క్షనువమబలుఁ డగునమ్మహాకాయుఁ - దునిమె నియ్యెడ నంగదుఁడు సరోజాక్షి!
 క్షిమి యయ్యెడ మహోదరమహాపార్శ్వ - లటిమి చచ్చిరి మహోదగ్రవిక్రములు;
 క్షరులై దేవాంతకుఁడు నరాంతకుఁడు - పోరాడి యిక్కడఁ బొలిసి రిద్దఱును;
 క్షే పయోనిధిమీఁద నేపు దీపింపఁ - గదిసి మాకట్టిన మనసేతు వబల! 8250
 క్ష గంధమాదనం బిదె పుణ్యతీర్థ - మిదె సదాశివసమాహితనివాసంబు;
 క్షలాక్షి యీతోఁచు కాంచనాచలము - రమణీయ మిదియ హిరణ్యనాభంబు;
 మానసూనుండు పడఁతి ని న్నెదక - జవ మొప్పు లంకకుఁ జనుదెంచునాఁడు
 నికి నాతిథ్య మర్థిఁ గావించు - మతి నబ్ధి వెడలె నమ్మహితశైలంబు;
 చెప్పుచును రాఁగ నారాఘవునకు - ఘనతరభీషణాకారంబుతోడ
 లంచి డశకంఠుఁ డెదుటఁ దోచుటయు - భీతిల్లి యపుడు విభీషణు కనియె;
 లజజుండాచిగా నకలదేవతలు - పలుమఱు గొనియాడఁ బట్టికంధరునిఁ

దునిమితి నాజిలో దోర్బలశక్తి ; - నెనయ నారావణుఁ డేతెంచి యిటకు,
 గదియుచు నాకనుగవ మ్రొల నిలిచె - నిది చిత్ర మేర్పడ నెఱిగింపు” మనుడు
 “జననాథ ! యాబ్రహ్మసంతతియందు - జనియించి నట్టి దుర్జనుని రావణునిఁ 8260
 దెగటార్చి తటుగాన దేవ ! యాహత్య - దగిలి యేతెంచి ముందటఁ దోచె మీకుఁ ;
 గడఁక నీపాప మక్కడఁ బాపి వేగ-కడచిపోయినఁ గాని కార్యంబు గాదు ;
 అవనీశ ! మీయాత్మ నబ్జసంభవునిఁ - దవిలి తలంపుము ; దలఁచిన నతఁడు
 అతిముదంబున వచ్చి యమరులుఁ దాను - మత మెఱింగించెడి మనువంశతిలక ; ”
 యనవుడుఁ బుష్పక మవనికి డించి - తనమదిలోపలఁ దాత్పర్యమొప్ప,
 భూమికుఁ డప్పు డంబుజసంభవునిని - గావించి తలఁప నక్కడి కేగుదెంచె ;
 నఖిలదిక్పాలురు నఖిలదేవతలు - నఖిలసంయములును నందందఁ గొలువఁ
 బ్రేమ నిష్ఠేతెంచి ప్రియపూర్వకముగ - రాముతోఁ బలికె నారాజీవభవుఁడు ;
 “దేవ ! రాఘవ ! యేమితెఱఁగున నన్ను - రావించి” తనవుడు రఘువల్లభుండు
 తనముఖంబునఁ దోచు తత్కృమం బెల్ల - వినిపింప నాతఁడు విస్తయంబంది,
 “దేవ ! దైత్యుఁడు నాదుతేజంబునందు - నీ వనుమతిఁ బట్టి యిన్ని పాపముల
 మరుతరంబుగఁ జేసి యుగ్రత మెఱయఁ - బరికింపఁ బిదప నిష్పాపుఁడై పొలిపె ;
 ధరణిపై విప్రుండు దనకులక్రమము - నరసి తా నిలుపక యన్యవర్తనము
 నరయుచు నతులదోషాచారుఁ డైన - గురుదూషకుం డైనఁ గులశిక్షిఁ డైన
 నారయ గోబ్రహ్మహత్యాదిఘోర - దారుణకర్తుఁ డై తనరువాఁ డైన
 వధకు నర్హుఁడు గాఁడు వసుధపై నెన్ని - విధముల నైనను వివరించి చూడ
 నట్టి దుర్జనునకు నట్టికూరునకు - నట్టిపాపాత్తున కాజ్ఞ యే మనిన
 నతనికులంబున కంత్యంబుఁ జేసి - పతి తనభూమిలోపల నుండనీక,
 తగ వెడలించుట దండంబు సుమ్ము - జగతీశ ! యిపుడు విశ్రవసుపుత్రుండు
 మోక్షంబుఁ గోరి నీముందటఁ దోచె - మోక్షకామునిఁ జేయు ముదమున నిపుడు
 భావించి నీపేర భవునిఁ బ్రతిష్ఠఁ - గావింపు మున్నీటికట్టపై నొప్ప
 రమణమై నొకముహూర్తములోన ననుచుఁ-గ్రమమొప్పఁ దెలిపి యాకమలజుం డరిగె.

—: శ్రీరాములు లింగప్రతిష్ఠ సేయుట :—

నాచేశ రఘురాముఁ డాసన్నుఁ డైన - పావని నీక్షించి పలికె విట్లనుచు,
 “సన్నతబలశౌర్య ! సాహసధుర్య ! - పన్నగాశనవేగ ! పరమానురాగ !
 మాకార్య మీడేర్చి మము నుద్ధరించి-మాకీర్తి నెగడించి మముఁ బ్రోచి తీవు ;
 వినయవిక్రమదైర్య విఖ్యాతులందు - నినుఁబోల రెవ్వరు నిఖిలలోకములఁ ;
 గావున విపుడొక్కకార్య మీడేర్పు - మావార్త యెఱిగింతు మది యెట్టులనిన
 వగచరాధీశ ! యత్యంతవేగమున - నగణితఫలరాశియగు కాశి దాసి

కరమొప్ప నొక్కలింగము గొని తెమ్ము - పరంగ విన్నూటనల్వదియోజనములు
 గల దిచ్చటికి రెండు గడియలలోన - నిలువక చనుదెమ్ము నీవాహవమున, 8290
 ధరమీదఁబడిన నాతమ్మునికొఱకు - నిరుమూఁడులక్షలు నిరువదివేలు
 పదియోజనములును బవనవేగమునఁ - గడలి మందులకొండఁ గ్రక్కునఁ దెచ్చి
 తిరుగ నెప్పటి చోటఁ దిరముగా నునిచి - యరుగుదెంచితి వప్పు డరజాములోన
 నదిగాన నీకిది యధికమే" యనిన - ముదమున నుప్పొంగి మ్రొక్కి వీడ్కొనుచు
 నరిగి యప్పుడు మహేంద్రాచలం బెక్కి - యరుతరశక్తిమై యుంకించి యెగసి
 ఘనతరం బగు కాళికాపురి డాసి - యనఘతరంగిణినా గంగఁ గ్రుంకి
 కాళికానిలయుని ఘను విశ్వనాథు - వాసవనుతు నీశు వరదయాలోలుఁ
 గని మ్రొక్కి నుతిజేసి కదలి యాఘనుఁడు-ఘనబుద్ధి నొక్కలింగంబుఁ గైకొనుచు
 నధికవేగంబున నరుదెంచుచుండె - బుధజనవినుతుఁడా భూమీశుఁ డంత
 హనుమంతురాకకు నటు చూచి జూచి - "తనరంగ నిట ముహూర్తము చేరవచ్చెఁ
 జనుదేరఁ దేమొ ? రాక్షసుఁ డెవ్వఁడైనఁ - జెనకిన జగడంబు సేయుచున్నాఁడో ?
 యేమికార్యమొ ?" యని యిచ్చఁ జింతించి-యీముహూర్తముదప్ప కిటలింగ మొకటి
 నెవయఁ బ్రతిష్ఠింతు నిసుకచే ననుచు - జననాథుఁ డట సమస్తలమున కరిగి
 కరముల నొక్కలింగము గాఁగ నిసుకఁ - గరమొప్పఁ జేసినఁ గంజాక్షి సీత
 నంది గావించె నా నగజాధినాథు - ముందట నిసుకచే మొగి రామవిభుఁడు
 నాయెడఁ బూజసేయఁ గడంగునంత - వాయువేగంబున వాయునందనుఁడు
 అరుదెంచి రఘురామునడుగుల కెరఁగి - ధరణీశుఁ డుంచిన దర్పకారాతిఁ
 గనుఁగొని భిన్నుఁడై కళవళం బంధి - తనువు గంపింప గద్గదకంఠుఁ డగుచు
 నంజనాసుతుఁ డప్పు డనియె "నోరామ ! - కంజాప్తకులసోమ ! కాళికి నన్నుఁ
 బనిచినఁ బనిపూని బ్రహ్మాదిసురలు - గనుఁగొన నచటి లింగమును దెచ్చితిని, 8310
 ననుఁ బంపి యిచ్చట నగజాధినాథు - నునుపంగఁ దగునయ్య ! యుర్వీశచంద్ర !
 అనువొంద నేఁ దేర నర్హుండఁ గానొ ? - మనమున నామీద ముక్కువ లేదో?"
 అనుడు రాముఁడు మందహాసంబు జేసి-హనుమంతుఁ జూచి యిట్లనియె "నాకరయఁ
 దమ్ములలో నొక్క తమ్ముఁడ వీవు - నెమ్మితో నీమీద నెయ్యంబు ఘనము;
 ఈముహూర్తముఁ దప్ప నీక యీశివునిఁ - గామించి యిసుకచేఁ గావించి తర్థి
 గంతలోనన నీవు నరుగుదెంచితివి - సంతోష మయ్యె; నీశ్వరుని నవ్వలికిఁ
 దెమలించి నీతెచ్చు దేవుని నిలుపు - మమరులు వొగడంగ" ననిన వాయుజుఁడు
 ముదమంది తనవాలమున నీశుఁ జూట్టి - కదలించి కదలించి కదలింపలేక,
 గుడిలోన శంకించి మఱియు నింకించి - మెదలింపఁ జాలక మిగులఁ జింతించి
 యొక్కఁ బ : మున్ను ద్రోణాచలం బేను-దక్కక యగలించి తనరఁ దెచ్చితిని 8320

భుజగకంకణతోడ భూతాలితోడ - రజతాద్రి నెత్తిన రావణునకును
 నెత్తంగ నలవిగా కెనఁగు సౌమిత్రి - నెత్తి నింద్రాదు లెల్లఁ గీర్తింపఁ
 దటుకున మేరుమందరముల నైన - బొట్టవ్రేల జిమ్ముదు భూరిసత్త్వమున ;
 నిది యేల వ్రే గయ్యె ? నీరీతి నాకుఁ ? - బదిలంబుఁ దప్పెనో భానువంశజుని
 గినిసి యే మాటుపల్కినపాపముననొ - కనుఁగొన నటుఁగాక కాశీకు నిటకుఁ
 జేకొని యేను దెచ్చినపాపముననొ - కాకున్న నిది యేల ఘన మగు" ననుచుఁ
 బదిలంబుఁగాఁ దనబలమెల్లఁ గూర్చి - త్రిదశులు వెఱగందఁ దివిరి వెండియును
 నగచరేశ్వరుఁడు దైర్యముతోడ నభవు - నగలింపలేక బాహుగర్వ మెడలి
 పటుర క్తములు గ్రక్కి ప్రాణము ల్గలఁగి - యట మూర్ఛతోడ నయ్యవనిపై ద్రెళ్లె.
 నాసమయంబున నారామవిభుఁడు - భాసురమృదుకరపద్మము ల్పాచి 8330
 హనుమంతు నెత్త నొయ్యన మూర్ఛదెలిసి - జననాథవరునకు సాష్టాంగ మెఱిగి
 "జయ భూమిజాస్వాంతజలజషట్చరణ ! జయ ఘోరకుటిలరాక్షసచయహరణ !
 జయ ఖండితోద్దండశర్వకోదండ : - జయశోషితాబ్ధిప్రచండోరుకాండ :
 జయ రావణోన్నతశైలామరేంద్ర ! - జయ భక్తపరిపూర్ణసత్కృపాసాంద్ర !
 జయ నిర్మలాత్మ ! సజ్జనకల్పభూజ ! - జయ పద్మబాంధవశతకోటితేజ
 నీమహిమంబులు నేర్తురే తెలియ ? - నామహేశ్వరుఁ డైన నమరేజ్యుఁ డైన
 నాగేంద్రుఁ డైనను నాకేంద్రుఁ డైన - వాగీశుఁ డైనను వసుధాతలేంద్ర !
 ఏ నిన్ను నెఱుఁగంగ నెంతటివాఁడ - నేనిన్నుఁ గొనియాడ నెంతటి వాఁడ
 బేలనై మీరు నిల్పిన యీశు నెఱుఁగ - కేలీలఁ దెమలింప నెంచిన యట్టి
 నాతప్పు లోఁగొని నన్ను మన్నించి - యీతటి మీయాజ్ఞ నేఁ దెచ్చినట్టి 8340
 యీయీశునకు వెరవెఱిఁగింపు" మనుచుఁ - బాయనిభక్తితోఁ బ్రణమించుచున్న
 హనుమంతుఁ జూచి యిట్లనియె రాఘవుఁడు - "మనమున నీవేల మరిగెద విట్లు ?
 నీవు దెచ్చినకాశీనిలయు నిచ్చోటఁ - బావని యునుపుమీ భవునకు మునుపు ;
 ప్రీతిఁ బూజ నొనర్చి పిదప నాయీశు - నాతతభక్తితో నర్చింతు ; సకల
 భూజనంబులు నిట్లు పూజ గావించు - రాజాహ్లాదీజలం బవనిలో జనము
 తెచ్చి నీతెచ్చినదేవున కర్థిఁ - జెచ్చెర నిట నభిషేకంబు సేయ
 నతఁ డొనర్చిన బ్రహ్మహత్యాదియఘము - లతనిఁ బొందవు కీర్తు లలర సిద్ధించు
 నతులితపుత్ర పౌత్రాభివృద్ధియును - నతులభోగంబులు నమరంగఁ గలుగు"
 నని పల్కి హనుమంతుఁ డతిముదం బంది - మనమున సంతోషమగుఁడై పొంగెఁ ;
 బరమాత్ముఁ డట నుమాపతిఁ బ్రతిష్ఠించి - యురుభక్తిఁ దగ పోడశోపచారములరికిరి50
 గరమొప్పు మునుమున్ను కాశికావాసు - దరణివంశ్యుఁడు పొంపు దనరారఁ బూజ
 గావించి పిదపఁ దాఁ గావించుశివుని - భావించి యర్చించెఁ బరమహర్షమున ;

రమణఁ బూవులవాన రఘురాముమీఁద - నమరులు గురియింప నగచరు ల్చురియ
నంత విభీషణుం డధిపతి కనియె - సంతోష ముప్పొంగ “జగతీశ ! యిప్పు
డీకట్టతెరవుగా నెవ్వరికై న - రాకుండఁ జేయు మో రామ లంకకును”

నావుడు హర్షించి నలినా ప్తకులజుఁ - డావిభీషణుఁ జూచి “యౌఁ గాక” యనుచు

—: శ్రీరాములు సేతుమహిమను దెలుపుట :—

నడరంగ నటఁ గొన్నియడుగులు మగిడి - నడుసేతుమీఁద నున్నతితోడ నిలిచి
కపు లుగ్రముగ నబ్ధిఁ గట్టిన యట్టి - విపులబంధము లెల్ల విడిచెనో యనఁగఁ
దనసహోదరుచేతి ధనువంది పుచ్చు - కొని వేగమున ధనుష్కోటిఁ గావించి
“పరదారగమనంబు బ్రహ్మహత్యలను - గురుజనద్రోహంబు గోగణవధయు 8360

సోదరీరతియును సురఁ గ్రోలుటయును - వేదదూషణమును విత్తాపహరము
సుందరీచ్ఛేదంబు చోరసంగమము - మందిరదహనంబు మాంసభక్షణము
మొదలై నపాతకంబులు చేసి యైన - గదిసి యిచ్చట నవగాహంబు సేయు
పురుషముఖ్యునకగుఁ బుణ్యసంఘములు - అరుదార నాయువు నారోగ్య మెపుడు
పరహితాచార సౌభాగ్యసంపదలు - చిరకీర్తులును వేగ చేకూరు” ననుచు

నారాఘవేశ్వరుం డపుడు పుష్పకము - నారూఢగతి నెక్కె నధికమోదమున
నమరులు దీవింప నగచరు ల్వొగడ - నమరంగ నెప్పటియట్ల పుష్పకము
ఘనవేగమునఁ జన గగనమార్గమున - మనుకులేశ్వరుఁ డంత మహిపుత్రి కనియె.

“హిమకరబింబాస్య ! యిదె విభీషణుఁడు - మముఁ గన్నచోటు సమ్మదమున వచ్చి
ఇక్కడఁ గుశతల్ప మేను గైకొంటి - నిక్కడ నుండితి నేకతంబునను 8370

పూని బ్రహ్మాస్త్ర మద్భుతశక్తిమెఱసి - యేను బయోధిపై నిక్కడఁ దొడుఁగ
రదులతో నన్నదీనాథుండు వచ్చి - ముదముతో నను గాంచి మ్రొక్కినచోటు,

అలఘువిక్రమశక్తి నమ్ము సంధించి - జలజాస్య ! యిక్కడఁ జంపితి వాలి-

పుష్కరబహుఫలాద్భుతకాననముల - కిష్కింధ కంటె సుగ్రీవుపట్టణము ; ”

అని యని తెల్పుచో నాలోలనేత్ర - జనకనందన రామచంద్రుతో ననియె.

జననాథ ! సుగ్రీవునతులతోఁ గూడ-వినుఁ డయోధ్యకుఁ బోవ వేడ్క వృట్టెడిని ; ”

నపుడు పుష్పకం బయ్యెడ నిలిపి - జనపతి యనిచినఁ జతురుడై యరిగి

‘రాధినాథుండు తారాద్రికీర్తి - తారాపథంబునఁ దారాదినతులఁ

లువొందఁ దోడ్తేర సీతకు మ్రొక్కి - యెలమిఁ బుష్పక మెక్కి రింపార వారు ;

ంతయుఁ బదిలమై యేపు దీపింప - నంత నెప్పటిమాడ్కి నరిగెఁ బుష్పకము.

—: శ్రీరాముఁడు మార్గమధ్యములోని విశేషములు

సీత కెఱిగించుట :—

లోన రఘురాముఁ డాఘుష్యమూక - కైలంబు డగ్గరి జానకిఁ జూచి

“హితవానరానీక మీఋష్యమూక - మతిలోక మీగిరి నర్థితో మున్ను
 శరణాగతుం డయి చనుదెంచుటయును - గరుణ సుగ్రీవునిఁ గాన్పించు కొంటి ;
 నాసన్నరవికిరణాసక్తకమల - భాసురోదరము పంపాసరోవరము ;
 ఇదె చూచితే యొప్పు నీపుణ్యసరసి - మృదులతీరంబున మెలఁత నిన్నాసి,
 బహుదుఃఖములఁ బొందఁ బవమానసుతుఁడు - మహితపుణ్యాత్తుండు మము వచ్చికాంచి
 హృదయపద్మమునకు నింపు పుట్టించి - మదిరాక్షి ! కాన్పించె మర్కటేశ్వరుని
 ఒదవుకాననముల నొప్పుచునున్న - దదె ! శబర్యాశ్రమ మజ్జాయతాక్షి !
 యలిగి యిక్కడ మహాహవకేలి వాలి - బలశాలియైన కబంధుఁ జంపితిని ;
 నినుఁ జెఱఁగొనిపోవునీచు రావణునిఁ - గనుఁగొని పోనీక కడిమిమైఁ దాకి 8390
 మిన్న కయ్యసురుతో మెఱసి పోరాడి - యున్నతాయువు జటాయువు గూలె నిచట ;
 నదె యాజగన్ధాన మజ్జాయతాక్షి ! - పొదలువనంబులఁ బొలుపొందెఁ జాల ;
 నదె శూర్పణఖ సుగ్రుడై ముక్కుఁజెవులు - కుదియఁగ సౌమిత్రి కోసినతావు ;
 అదె చూడు ఖరదూషణాదిరాక్షసులు - మదమునఁ జనుదెంచి మడిసి రిచ్చోట ;
 నీయెడ నన్నొగి నెలయించుచుండె - మాయామృగాకృతి మారీచుఁ డేచి
 మదిరాక్షి ! యిక్కడ మఱి వాఁడు మడిసె - నిదె పంచవటిఁ జూడు మిదె వర్ణశాల ;
 పటుమాయ నిక్కడఁ బజ్జీకంధరుఁడు - కుటిలుడై మ్రుచ్చిలి కొనిపోయె నిన్ను ;
 నదెసుతీక్షణశ్రమమాశ్రమరత్న - మదెయగస్త్యాశ్రమం బజ్జాయతాక్షి
 యదె శరభంగుని యావాస మింతి - యదె యత్రిమౌని పుణ్యాశ్రమభూమి ;
 అదె నీకు ననసూయ యంగరాగములు - హృదయరాగముతోడ నిచ్చిన చోటు ;
 అదె చిత్రకూటాద్రి యక్కడ నన్నుఁ - బదిలుడై భరతుండు ప్రార్థించి చనియె ;
 విమలకాననముల విలసిల్లుచున్న - యమున యల్లదె కంటె యనతిదూరమున ;
 ముదమొప్పు బహుదివ్యమునులు సేవింప - నదె చూచితే గంగ నమలతరంగ ?
 ఒదవినకొలఁకులు సువ్యానములను - నదె శృంగిబేర మొప్పారుచున్నదియు ;
 నదె గుహాం డేతెంచి యర్థితో మమ్ము - గదిసి కాంచినయట్టికమనీయభూమి ;
 నదె సరయూనది యధికయాపముల - బొదిగొన్న తటములఁ బొదలుచున్నదియు ;
 నదె యయోధ్యాపుర మజ్జాక్షి మొక్కు - మది కానవచ్చె నాయతపుణ్యరాశి ;”
 అని భూమిజకు రాముఁ డర్థితోఁ జూప - ఘనమైనవేడ్కలఁ గవులు రాక్షసులు
 బహురత్నకాంచనప్రాసాదతతుల - బహుతోరణంబుల బహుపతాకలను
 బహువారణంబుల బహుతురంగముల - బహురథోత్కరములఁ బ్రణుతింపనెందు 8410
 నమితవై భవముల నతులమై మెఱయ - నమరావతియుఁ బోలె నమరు నప్పురము
 నినిచినవేడ్కల నెఱ నిక్కినిక్కి - గనుఁగొనఁ దొడఁగిరి కడఁకతో నంతఁ
 అదునాలుగవయేడు పరిపూర్ణమైన - వదల కప్పు శుభకృద్వత్సరమందు

—: శ్రీరాములు భరద్వాజాశ్రమంబునకు వచ్చుట :—

మదిలోన నుప్పొంగి మాఘమాసమునఁ - బదపడి యాశుద్ధ పంచమినఁడు
అశ్రాంతకుభతేజుఁ డగు భరద్వాజు - నాశ్రమోపరివీధి నన్విమానంబు
ధీయుక్తి రాముండు దిని నిల్చి డిగ్గి - యాయాశ్రమంబున కర్థినేతెంచి,
యమ్మనిపాదంబులందు మోదంబు - గ్రమ్మ ఫాలస్థలిఁ గదియించి మ్రొక్కి
మునిచేత దీవన ల్బుదమొప్పఁ బడసి - వినయరసావేశవివశుడై పలికె.

“నేను మీ దగుసేమ మేమియు నరయఁ - గానఁ గానకుఁ బోయి కాలంబు గడచె.

కలవు కదా మీకుఁ గందమూలములు - ఫలములు జలము లపాయంబు లేక 8420

ఎల్ల తెఱంగుల నెప్పుడు చెడక - చెల్లుగదా మీకు శిష్టకృత్యములు ?”

అనవుడు మునినాథుఁ డారామచంద్రు - వినయవాక్యంబులు విని సంతసిల్లి

“నిఖిలలోకారాధ్య ! నీవు జన్మించి - నిఖిలలోకంబులు నిష్ఠఁ బాలింప

గలవె సంకటములు ? గలవె దుఃఖములు ? - గలవె బాధలు ? పుణ్యకర్తులకెందు ?

నిత్యసత్యోన్నత ! నీప్రసాదముల - నత్యంతసుఖులమై యఖిలధర్మములు

సలుపుచు వేదోక్తసముచితక్రియలు - సలుపుచుఁ దపములు సలుపుచుండుదుము ;

నీ విందు విచ్చేసి నెమ్మి నేఁ బనుపఁ - గా వీడుకొనిపోయి క్రమ్మట నిందు

చిచ్చేయు నీలోని వృత్తాంత మెల్ల - నచ్చుగాఁ బొడగంటి నధ్యాత్మదృష్టి ;

నరయ నీచేసిన యద్భుతక్రియల - నరిది యనుష్ఠింప నాదివ్యులకును

నీవరణ్యములకు నిష్ఠ దీపింపఁ - బోవుట మొదలుగా భోగంబు లుడిగి 8430

ఘనజటాభారవల్కలములు డాల్చి - పనివడి భరతుండు భక్తి వాటించి

నీపాదుకలయందు నిఖిలరాజ్యంబు - రూపించి నిలిపె నారూఢమానసుఁడు ;

చెప్ప నక్కజమైన చిత్తానురక్తి - నెప్పుడు నీరాక కెదురు వీక్షించు ;

నీవు నీతమ్మునినెయ్యంబు దలఁచి - వేవేగ పోవ భావింపఁగావలయు ;

వనవాసమున డస్సి వచ్చినవాడ - వనఘ : మాయాశ్రమంబందు నేఁ డుండి

భూపాల ! నీవెల్లి ప్రొద్దునఁ గదలి - మాపంపుఁ గైకొని మఱి పొమ్ము విందుఁ

గావింతు” నని చెప్పి ఘనతపోమహిమ - నావేశ రాముఁ డత్యాశ్చర్యమంద

నామహామునివరుం డాత్మలోపలను - గామధేనువుఁ గుతుకముతోడఁ దలఁప

మిలమిలమెదలెడి మృదుతరాన్నమును - ఫలములు ఘృతము సూపము లపూపములు

సరవితో శాకము ల్భర్కర పెరుఁగు - పరమాన్నమును నానబాలును జుంటి 8440

తేనియ శిఖరలు తియ్యచారులును - బానకం బొబ్బిట్లు పచ్చళ్లు జున్ను

వరుగులు వడియము ల్వాసనోదకము - లరుతరరుచి నొప్పునూరగాయలును

మొదలైన వావేల్పుమొదవు కల్పింప - ముదమునఁ గపిదైత్యముఖ్యులతోడ

పచ్చపుభక్తిమై నారామచంద్రుఁ - డిచ్చ మెచ్చుచు భుజియించుచున్నంత,

ఆభరద్వాజుఁ డిట్లనియె రామునకు - “శోభనగుణధామ : సుగుణాభిరామ :
 యేము నీకొకపరం బిచ్చెద మిపుడు - కామింపు మనుటయుఁ గరములు మొగిచి
 పోడిగా సాకేతపురముచుట్టులను - మూఁడుయోజనములు మునినాథ : వినుఁడు.
 ఏచి తలిర్చుచు నెల్ల కాలమును - బూచునుఁ బండుచు భూజంబు లుండ
 వర మిండు మఱి యొండువరమునేనొల్లఁ - గరుణింపు” మనవుడు గరుణించె మౌని,
 ఆయిగిఁ జరితార్థు లై నవానరులు - మాయనిహృదయసమ్మదమునఁ బొదలి 8450
 రప్పుడు రఘుపతి యనిలనందనునిఁ - దప్పక చూచి యుదాత్తుడై పలికె ;
 “నతులసత్వోన్నతి నత్యంతవేగ - రతి శృంగిబేరపురంబున కరిగి
 భూరిమానసు గుహుఁ బుణ్యాత్తుఁ గాంచి - మారాక యతనికి మానుగాఁ దెలిపి
 యాయున్నతాత్తుచే నటఁ బోవుత్రోవ - ధీయుక్తి నెఱిగి నందిగ్రామపురికి
 నరిగి మాభరతున కతిశుభవ్రతున - కురుదయారతునకు నున్నతాత్తునకు
 నేము వచ్చితి మని యెఱిగించి రమ్మ - పో మారుతాత్మజ ! పొమ్ము” నావుడును
 మారుతాత్మజుఁడును మానుషవేష - ధారియై యరిగి యద్భుతవేగుఁ డగుచు
 గంగాతరంగిణిఁ గడఁకతో దాఁటి - శృంగిబేరమునకుఁ జెచ్చెరఁ బోవఁ
 బరహితాత్మకుఁ డైన పరమేశ్వరాక - నరసి కానక గుహుం డాత్మలోపలను
 “నన్నేలుశ్రీరామ నరలోకవిభుని - సన్నతపదపంకజంబులఁ గొలిచి : 8460
 పోలేక నిలిచితి భూరిదుర్గముల - నేలీల మెలఁగిరో ? యెందున్నవారో ?
 శరభభేరుండరాక్షసవహ్నిభుజగ - గరళబాధలచేతఁ గ్రాగిరో కాక ?
 లేకున్నవ్రతము చెల్లినమీఁద మగిడి - రాకయుండునె ? రఘురాముండు వలికిఁ
 దప్పునే కార్యంబుఁ దప్పె నేనింక - నిప్పుడే సొదఁ జొచ్చి యెనయుదు రాము”
 నని మనంబున నున్న యాందోళ ముడిగి - తనసతు ల్పుతులును దమ్ములుఁ దాను
 పొరిదిఁ గుండమునందు సొదఁబేర్చి మిగుల - దరికొల్ప ననల ముదగ్రమై మండ
 నరుదైనభక్తితో నాగుహుం డపుడు - ధరణీకుఁ డగురాముఁ దలఁపులో నిలిపి
 యయ్యగ్నిలోఁ జొర నరుగుదేరంగ - నయ్యెడ హనుమంతుఁ డడ్డమై నిలిచి
 పుడమితేఁ డిదె వచ్చె బొంకుగా దెల్లి - యుడుగక తనవ్రతం బొనరఁ జెల్లించి
 పదపడి నగ్నిలోఁ బడినశ్రీరాము - పదములయా” నంచుఁ బలికిన నాతఁ 8470
 డనిలజునకు మ్రొక్కి యారామురాక - కనుచరసహితుడై హర్షంబు నొంది
 పరఁగ నగ్గుహుఁడు సంభావింప నరిగి - యురుపుణ్యానిధి సరయునది దాఁటి
 పోవ నందిగ్రామమున భరతుండు - పావనచరితుండు భావంబులోన
 “నారామలక్ష్మణు లవనినందనయు - నేరీతి నున్నారో ? యేమైన వారో ?
 ఎన్నినఁ బదునలుగేండ్లును నిండెఁ - గ్రన్నన రాముఁ డిక్కడికి రాఁడేమో ?
 మోసపోయితి నాఁడె మునివృత్తి రాము - భాసురకోమలపాదపద్మములు

నాసుమిత్రాపుత్రః డర్థితోః గొలిచి - యాసమీఱఁగఁ దోన యరిగినరీతి
 నరుగలే నైతి నే నారాముఁ బాసి - ధరణి నేవిధమునఁ దనువు ధరింతు ?
 పదునాలుగేండ్లును బరిపూర్ణ మైన - సదయాశుగుణనిధి చనుదేరకున్న
 మన మైనసొదఁ బేర్చి కడఁకతోఁ జొత్తు - నని నిశ్చయంబుగా నాడినప్రతివ 8480
 హితమతి రిత్త వోనిత్తునే” యంచు - మతినిశ్చయముఁ కేసి మంత్రులకనియె.
 “శాత్రవమదహారి శౌర్యసంపన్నుఁ - బాత్ర శత్రుఘ్నునిఁ బట్టంబుఁ గట్టుఁ
 డేనగ్నిలోఁ జొచ్చి యేగెద రాముఁ - గానంగ” ననిన నాఘనుఁ జూచి యపుడు
 శత్రుఘ్నుఁ డిట్లను “జగతీతలేశ ! - యీధాత్రి నాకేల ? యీతను వేల ?
 నీపాదములఁ గొల్చి నీతోడఁ గూడ - నేపార నేనును నేగుదెంచెదను ;”
 అని కృతనిశ్చయు లైనయానరులు - గనుఁగొని భీతులై కలఁగి రందఱును ;
 ఆసమయంబున నధికవేగమున - నాసమీరాత్మజుం డరుదెంచి భరతుఁ

—: హనుమంతుఁడు భరతుని జూచుట :—

గనుఁగొని వినతుడై కరములు మొగిచి - కొని నిల్వఁ గాకుత్స్థకులుఁ డిట్టులనియె.
 “నీకులం బెయ్యది ? నీకుఁ బేరేమి ? - చేకొని యిటకు వచ్చినపని యేమి ?
 యెవ్వండ వెందుండి యెట కేగె” దనిన - నవ్వసుదేవుతో ననిలజుం డనియె - 8490
 “గపి నేను శ్రీరాముగాదిలిబంటఁ - దపనకులాంభోజ తపనుఁ దున్నతుఁడు
 తనపుణ్యచరిత యుత్తములెల్ల మెచ్చ - ననిమిష ల్గొనియాడ నారామవిభుఁడు
 వినుము జగద్ధితవృత్తిమై మెఱసి - వనవాససమయంబు వలనొప్పఁ దీర్చి
 సౌమిత్రియును దాను జనకనందనయు - రాముండు వచ్చి యరణ్యము ల్విడిచి
 నెమ్మితో ముందఱ నీసేమ మరసి - రమ్మన్న వచ్చిన రాక యీరాక,”
 అనవుడు భరతుఁ డత్యంతహర్షమునఁ - గొనకొని పులకించి కోర్కి దీపింప
 “రా పుణ్యవత్సల ! రా కపిశ్రేష్ఠ ! - రా పవనాత్మజ ! ర” మ్మంచుఁ దిగిచి
 సరనాథసుతుఁడు వానరనాథసుతునిఁ - గరము సమ్మదమునఁ గొఁగిటఁ జేర్చి
 గజమాల్యమణు లిచ్చి గజముల నిచ్చి - గజరాజగమనలఁ గరమర్థి నిచ్చి
 నకాంబరంబులు కడువేడ్కనిచ్చి - వినుతభూషణములు వెలయంగ నిచ్చి 8500
 గువట్టణము లిచ్చి, ధనకోటు లిచ్చి - యగణితగుణధీరుఁ డనియె మారుతికి.
 నడవుల కరిగి రామావనీవిభుఁడు - దడసినకార్యంబుఁ దలఁప నచ్చెరువు ;
 నెందు వర్తించె ? నెందుడుఁ బోయె ? - నెం దున్నవాఁ డిప్పు డినకులేశ్వరుఁడు ?
 పు రాఘవునకు నిజదూతవగుట - యీవిధంబంతయు నెఱిగింపు మనఘ !
 పచ్చలోపల నమ్మ నీవలు కేను - వచ్చుట నిక్కమే ? వనచరాధీశ !”
 అనవుడు విని, నవ్వి, యవ్విమలాత్ముఁ - డెనసినభక్తితో నేర్పడఁ బలికె,
 “తండ్రి దశరథమేదిసీశ్వరుఁడు - భూతల రాజ్యప్రభుత్వంబు మాన్చి

యడవికిఁ జను మన్న నన్నరేశ్వరుఁడు - జడలు వల్కలములు శాంతుఁడై తాల్చి
 భాను ప్రభాభాసి పాదచారమున - జానకీ లక్ష్మణసహితుఁడై వెడలి
 చిత్తనమ్మదమునఁ జిత్తకూటాద్రి - నుత్తమమునిగోష్ఠి నున్నచో నీవు 8510
 భూరాజ్య మొల్లక పోయి మీయన్న - నారాధనము చేసి యర్థిఁ బిల్చుటయుఁ
 బతి రాకయున్నఁ దత్పాదుకాయుగళ - మతిభక్తియుక్తిమై ననురక్తి నడిగి
 తల మోచికొనివచ్చి ధారణీరాజ్య - ఫలభోగ ముడిగి తపస్వి వై తివటః
 గుటిలదానవబలక్రూరవర్గముల - నట రాఘవుఁడు దండకారణ్యమునకుఁ
 జని శరభంగునాశ్రమభూమి నిలిచి-మునుల నూఱడఁబల్కి ముదమొప్పఁ బోయి
 యాజనస్థానంబునందున్నదైత్య - రాజుచెల్లెలిఁ బట్టి రాజిమి మెఱసి
 నలిమీటి యాకూర్పణఖముక్కుఁ జెవులు - కొలఁదులు మొదలంటఁ గోసిపోవైచి,
 ఖరదూషణాదిరాక్షసులఁ బెక్కండ్ర - నరభోజనులఁ బదునాలుగువేలఁ
 జంపి యొక్కడ పర్ణశాలలో నుండఁ - దెంపుమై రాక్షసాధిపుఁడు ప్రేరేప
 మారీచుఁ డనియెడి మాయావి యొకఁడు-భూరిమృగాకృతి బొడచూపుటయును 8520
 మృగనేత్ర సీత యామృగము నీక్షించి-“మృగ మొప్పు నాకు నీమృగముఁదేవలయు”
 ననవుడు శరచాపహస్తుఁడై దాని - వెనుకొని రామభూవిభుఁ డొగినేయఁ
 గూలెడునప్పు డా కుటిలరాక్షసుఁడు - “హా లక్ష్మణా!” యను నార్తరావమున
 నారూఢిఁ జీరిన నతివ భీతిల్లి - యారాఘవానుజు ననుప నచ్చటను
 మునివేషధారియై ముద్దయ నెత్తి - కొని పోవు రావణుఁ గూడి పోనీక,
 ఘనుఁడు జటాయువు గని యడ్డపడిన - ననిమొన భర్జించి యతని నిర్జించి
 దనుజాధిపతి సముద్రము దాటి పోయి - తనలంకలోనియుద్యానంబునందు
 సీతామహాదేవిఁ జెచ్చెట నునిచి - యాతతజయశాలి యై యుండె నంత.
 మాయామృగముఁ జంపి మఱి రామచంద్రుఁ - డాయాసపడి ఖిన్నుఁడై వచ్చివచ్చి
 సౌమిత్రిఁ బొడగని జానకి డించి - యేమిటి కిట వచ్చి తీవంచు వగచి 8530
 యతఁడు దానునుగూడి యాపర్ణశాల - కతిరయంబున వచ్చి యందులో సీతఁ
 బొడగాన కిరువురు భూరిశోకమునఁ - బడి యంద వెదుకుచు బహుదుర్గములకుఁ
 బోవుచో రావణుభుజశక్తిఁ దూలి - వావిరిలోదారి వసుధపైఁ గూలి
 యున్నజటాయువు నొయ్యనఁ గదిసి - యన్నీచదుర్దశ యద్దశాననుఁడు
 గావించి సీత లంకకు నెత్తుకొనుచుఁ - బోవుట యతనిచేఁ బోలంగ నెఱిఁగి
 యావిహగాధీశు నచట దహించి - పోవుచు ఘనదుర్గభూములఁ గడచి
 ముందట నాఋష్యమూకంబుఁ గాంచి - యందు సుగ్రీవునకై వారిఁ జంపి
 తారతో నాచంద్రతారార్కముగను - నారాజ్య మంతయు నతనికి నిచ్చె
 నిచ్చిన సుగ్రీవుఁ డెంతయు మెచ్చి - విచ్చలవిడి సీత వెదకెడికొఱకు
 లక్షల రెండేసి లక్షలఁగవుల - నక్షీణబలాల మహాయశోధనులఁ

బదిదిక్కులకుఁ బంపఁ బఱచి వానరులు - వదలక వెదకంగ వచ్చి సంపాతి
 సీత యున్నది లంకఁ జింతింప వలవ - దీతెఱంగిటఁ జేయుఁ డిటమీఁద ననిన
 జలరాశి నూలుయోజనము లేదాఁటి - నలఁగి యశోకవనంబులోనున్న
 వై దేహిఁగని యానవాలు నేనిచ్చి - యాదేవిమాణిక్య మర్థినిచ్చుటయు,
 నది దెచ్చి యిచ్చిన నవనివల్ల భుఁడు - ముదమంది విస్తయంబునుఁ బొంది యపుడు
 సకలశాఖామృగసహితుఁడై పోయి - యకలంకవిక్రముం డబ్బి బంధించి
 లంకపై విడిసి యలంకృతశక్తి - లంకేకుఁ జంపి కళంకంబు లుడిపి
 యవ్యయశ్రీయుక్తి నాలంకఁ బుణ్య - భవ్య విభీషణుఁ బట్టంబుఁ గట్టి,
 పావనాత్మకు లై న బ్రహ్మాదిసురల - చే వరంబులు గొని చెలు వగ్గరించి
 హితమతి సురలతో నేగుదెంచుటయు - నతిభక్తి మీ తండ్రియడుగుల కెరఁగి 8550
 యనలముఖంబున నతిశుద్ధయైన - జనకజఁ గై కొని సమ్మదం బొప్ప
 ఖ్యాతి పెంపొంద నాకపులు రాక్షసులు - ప్రీతి సుగ్రీవవిభీషణు ల్తోదలు
 బలసి తన్మౌలువఁ బుష్పక మెక్కి వచ్చి - ఫలితవిక్రమశోభభరితుఁడై విభుఁడు
 ఆభరద్వాజసంయమియాశ్రమమునఁ - బ్రాభవస్ఫురణమొప్పఁగ నున్నవాఁడు ;
 చందనచంద్రికా సమచారుకీర్తి - యిం దెల్ల భంగుల నెల్లి విచ్చేయు,"
 ననవుడు భరతేకుఁ డతనివాక్యముల - జనితానురాగుఁడై శత్రుఘ్నుఁ జూచి
 "తడయక నీవయోధ్యాపురంబునకుఁ - గడువేగమునఁ బోయి కడఁక దీపించి
 యాయతమంగళాయతనమై యొప్పు - నీ యుత్సవము వీట నెల్లఁ జాటింపు ;
 గొనకొని మనరాజు కొలువుకూటమున - ఘనపేతుబంధాది కథలు వ్రాయింపు ;
 దేవగేహములు భూదేవగేహములు - నీవు సన్నిధినుండి నెలయఁ బాటింపు ; 8560
 వరరత్నతోరణధ్వజపరంపరలఁ - బురవీథులన్నియు భూషింపఁ బంపు ;
 తరుణులఁ బిలిపించి తగినముత్యముల - వెరవార మ్రుగులు వెట్టింపఁ బంపు ;
 బలితవస్తువుల విండ్లకు నెల్లఁ బంపు - కలయఁ బొరుల నెల్లఁ గై సేయఁ బంపు ;
 శ్రీరామనృపతి వేంచేసినకుభము - చేరువనృపులకుఁ జెప్పంగఁ బంపు ;
 కరితురంగాదుల క్రందు గానీక - పరువడిఁ జతురంగబలములు గొలువ,
 నెమ్మి మంత్రులతోడ నీవు వేగమున - నమ్మలఁ గొలిచి ర"మ్మని నియమించె ;
 ననవుడు శత్రుఘ్నుఁ డత్యంతవేగ - మున నయోధ్యకుఁ బోయి ముదము దీపింపఁ
 గరమొప్ప రాఘవాగమనమంగళము - వరుసతో నిట బంధువరులకుఁ జెప్పి
 కొసల్యకును జెప్పి కై కకుఁ జెప్పి - యాసుమిత్రాదేవి కర్ణితోఁ జెప్పి
 యుది యిది లేదుగా యనకుండ నిండ్లు - చదురొప్ప నంగళ్లు చక్కఁ జేయించి 8570
 సందనకర్పూరజలములు గూర్చి - యందంద చల్లించి యర్థితో ననుపు
 పురవీథులందు నొప్పుగ వరరత్న - వరతోరణంబులు వరుసఁ గట్టించి

—: భరతుఁడు వసిష్ఠాదినహితఁ డై శ్రీరాముల నెదురుకొనుట :—

భరతుఁడు తనుఁ బిల్చి పనిచినరీతిఁ - బురము సర్వంబును భూషింపఁ జేసి,
యనమమానసు లైన యావసిష్ఠాది - మునులు పురోహితు ల్తునిపుణ్యసతులు
జననులు బంధులు సచివులు హితులు - వనితలు దాదులు వరవృద్ధజనులు
కొందఱందలములఁ గొందఱఱశ్వములఁ - గొందఱు రథములఁ గొందఱ తేనుఁగుల
నెక్కి యేతేరఁ బెంపెక్కి శత్రుఘ్నుఁ - డెక్కుడుమహిమతో నెలమి దీపింపఁ
బంచమహావాద్య పటురవం బెసఁగ - నంచితగతి వచ్చె నన్న యున్నెడకు
తల్లులు తమ్ముఁడు తాను సేనలును - వెల్లియై భరతుండు వేడ్కతోఁ గదలి
యెనయ రాఘవునకు నెదురేగుచోట - హనుమంతుఁ డనియె నుదాత్తుఁడై భరతు
“నదె చూడు రాఘవుం డాభరద్వాజు - సదనంబునందుండి చనుదెంచువాఁడు
అదె చూడు పుష్పకం బదెచూడు రాముఁ - డదె చూడు కపిసేన యదెవచ్చెఁ జూడు
సరయాప్రవాహముజ్వలశక్తి చాటు - తరుచరకలకలోద్ధతపటుధ్వనులు”
అన విని భరతేశుఁ డవిమానంబుఁ - గనుగొని యుబ్బి గద్గదకంఠుఁ డగుచుఁ
గన్నంత దవ్వలఁ గడుభక్తి మ్రొక్కి - యన్నకు సాష్టాంగ మక్కడ నెరఁగి
యుదయాద్రిపై నున్న యుదయార్కుపగిది - బదిదిక్కులను ప్రభాపటలంబు పర్వ
బుష్పకారూఢుఁడై పొలుపారుచున్న - నిష్పాపు రఘురాము నెరిజేరిమ్రొక్కె;
నంత నాపుష్పకం బవనికి దించి - యెంతయు హర్షించి యినకులేశ్వరుఁడు
ఒండొండ కావించె నొనరఁ దల్లులకు - దండప్రణామము ల్దాను లక్ష్మణుఁడు
పరువడి వారును బరఁగ దీవించి - పరిరంభణముల సంభావించి రెలమి; 85

భరతశత్రుఘ్నులు భక్తితో రామ - ధరణీవల్లభునకు ధరణీనందనకుఁ
జతురత వెలయు లక్ష్మణునకుఁ ప్రీతిఁ - గృతకృత్యమతులు మ్రొక్కిరి పుణ్యధనులు
భరతశత్రుఘ్నులఁ బరఁగ దీవించి - పరిరంభణముల సంభావించి రొప్ప
నత్తటి సీతామహాదేవి ప్రీతి - నత్తల కెల్ల నాయతభక్తి మ్రొక్కె;
మ్రొక్కినకోడలి మొగిఁ గొఁగిలించి - యొక్కట దీవించి రోలి నందఱును,
రామలక్ష్మణులును రాగిల్లి మ్రొక్కి - రామహామునివర్యుఁ డగు వసిష్ఠునకు,
నమ్ముని దీవించి యాలింగనంబు - నెమ్మిఁ గావించె నానృపనందనులను
రూపించి భరతశత్రుఘ్నులు ప్రీతి - నాపూర్ణహృదయులై యప్పుడు వచ్చి
తమతల్లులకు మ్రొక్కి తగుభక్తి గలిగి - విమలాత్తులై రామువెనుక నున్నట్టి
నావిభీషణునకు నర్కసూనునకు - నావాలిసుతునకు నట ముఖ్యు లైన 86

కపులకుఁ బ్రియములు గావించి వారి - విపులపరీరంభవితతి నూరార్చి
జయమును గీర్తియు సాధించె రాముఁ - డయనయోదయకృతు లయి మీరు గలుగ
జెలులు భృత్యులును నై చిత్తంబు లింత - కలసినబంధువు ల్గలరు మా కనుచు.

వేకొలందులుఁ గాని హృదయసమ్మదము - గైకొనుచుండిరి కడఁకతో నంతఁ
దల్లులు బాంధవు ల్దమ్ములు కప్పలు - వెల్లియై బలములు వేడ్క నేతేరఁ
దేజంబు మెఱయ నందిగ్రామపురము - రాజశిరోమణి రాముండు సొచ్చె;
నంతఁ బుష్పకమున కర్చన లిచ్చి - యెంతయు భక్తితో నినకులేశ్వరుఁడు
తలచినప్పుడు రమ్ము ధననాథునొద్ద - నలకలోపలనుండు మనుచు వీడ్కొలిపె,
భరతుఁ డప్పుడు రాముపంచకుఁ జేరి - కరమొప్పఁ గరములు కడుభక్తి మొగిచి
“మీపాదుకలయందు మేదిసీభార - మేపార నునిచి యే నింతకాలంబు 8610

నవధానమతితోడ నాలస్య ముడిగి - యవసీశ : మీరాజ్య మరసితి నొప్ప ”
నని చెప్పి పాదుక లర్థి నొప్పించి - వినతుఁడై యత్యంతవినయంబు మెఱసి
“వెలయ నయోధ్యకు వేంచేయవలయు - నొలసిన మునివేష ముచితంబు గాదు ;
రాజమండనములు రమణమైఁ బూనుఁ - డీజటాభారంబు లీవల్కలములు
పూనుండు మీ”రన్న మనుజవల్లభుఁడు - పూనిక నిండుట బుద్ధిలోఁ దలఁచి
మృగక యనవుడు నప్పుడు గదిసి - వివిధవిధిజ్ఞులు వెరవు భక్తియును
గలవారు కడఁకతో ఘనజటాబంధ - మూలువీడ్వ నభ్యంగము లవధరించి
మృనుఁ దాను నుత్సవజలస్నాన - మిమ్ములఁ గావించి యినకులేశ్వరుఁడు
కటదివ్యాంబరాభరణమాల్యముల - నకలంకచిత్తుఁడై యమరఁ గై సేసె;
రణీతనూజకు దశరథాంగనలు - కరము ప్రియంబునఁ గై సేసి రెలమి 8620

దతులు తారాది సుగ్రీవసతులు - ముదమొప్ప శృంగారములు సేసి రపుడు,
లోన హనుమంతుఁ డర్థిఁ దోడ్డేర - వేలసంఖ్యలు చెంచు విలుకాండ్లు గొలువ
లితజటావల్కలమ్ములతోడఁ - గొలఁదిమీఠినవేడ్క గుహఁ డేగుదెంచి,
వ్యాదిపిల్లులు చమరవాలములు - మవ్వంపుగజదంతమౌక్తికంబులును
టిదంష్ట్ర వేణుమౌక్తికములు సర్ప - నిటలసంభవమణు ల్నిబిడశార్దుల
ఖములు భేరుండనఖములు సింహ - నఖములు కృష్ణాజినంబులు మిగుల
జెంపుగోరోచనంబు కస్తూరి - వీణెలు తేనియ ల్వివిధంబులై న
ములకావళ్లు, భయభక్తులాత్మ - మొలవఁ గానుకలుగా ముందటఁ బెట్టి,
డగాంచి యానందమున రాఘవునకుఁ - దడయక సాష్టాంగదండంబు పెట్టి,
లగ్రహస్తుఁడై నిలుచున్నగుహుని - జటిలత్వ మీక్షించి జనలోక విభుఁడు,
కృపాజలధి నాతని నోలలార్చి - చనువిచ్చి, యమృతభాషల నిట్టులనియె.
గురుచిరతేజ : చెంచులరాజ : నీదు - పిరిగొన్నభక్తియుఁ బెంపును దెంపు
పార నీవాయుసుతునిచే వింటి ; - నింపుగా మాలోన నీవు నొక్కఁడవు
నాజడలు వల్కలములు విడిచి - పూనుము మాయల్ల భూపచిహ్నములు ”
యానతిచ్చిన నరిగి వల్కలము - లును జటాపటలంబులును వేగ విడిచి,

సుమహితోదకముల సుస్నాతుఁ డగుచు - విమలాంగుఁడై రామవిభునిసన్నిధికి
వచ్చినఁ జూచి దివ్యము లైనయట్టి - మెచ్చులసొమ్ములు మేల్చివస్త్రములు
నెట్టన నొసఁగిన నెరయఁ గై పేసి - దట్టంపుభక్తి భూధవుఁ గొల్చియుండె;
నంత శత్రుఘ్నునియాజ్ఞ సుమంతుఁ - డెంతయు రయమున హితసమాహితుఁడు
బహురత్న నిర్మలప్రభ నొప్పుమిగుల - మహితార్కబింబసమంచితరథముఁ 8640
గొనివచ్చి యట రఘుకులభర్త కెదుట - నునిచిన శ్రీరాముఁ డున్నతాత్మకుఁడు

—: శ్రీరాము లయోధ్యఁ జేరుట :—

తల్లులచరణపద్మములకు మ్రొక్కి - యెల్ల వారును నెలుఁగెత్తి దీవింప
ననఘుండు సుముహూర్త మగుట భావించి - మునివసిష్ఠుఁడు దనముందట నెక్కిఁ
బృథుకీర్తు లింపెక్క పృథివి పెంపెక్క - రథమెక్కి జనమనోరథమెక్కు కరణి
నిరుపమకరభక్తి నిరతుఁడై చేరి - భరతుండు ధవళాశపత్రంబుఁ బట్టి
నాసుమిత్రాపుత్రు లర్థినిద్దఱును - నాసన్నులై పట్ట నాలవట్టములు
ఆరూఢపంచమహావాద్యరవము - తోరాసి దేవదుందుభు లోలి మ్రోయ
వినువీధి సురపుష్పవృష్టులు గురియ - జనులెల్ల జయజయ శబ్దంబు లొసఁగ
నతులరథారూఢుఁడై మహోదార - గతులొప్ప వెనుక రాక్షసభర్త నడువఁ
బరువడిఁ జతురంగబలములు నడువ - వరుసతో నిజబంధువర్గంబు నడువఁ 8650
గెలకులఁ గదిసి సుగ్రీవాదికపులు - బలువారణము లెక్కి పదిలులై నడువ
ఘనసేతుబంధాది కథ లుగ్గడించి - పెనుపొంద వరవందిబృందము ల్నడువ
జననులు తారాదినతులు జానకియు - ఘనరథంబులమీఁదఁ గర మొప్పి రాఁగ
నడచె నయోధ్య కానందకందశితు - లెడనెడ దీవింప హితపురోహితులు
కరిబృంహితంబు లుత్కటరథధ్వనులు - తురగహేషితములు తోరంబులై న
భేరీరవంబులు పృథులఖడ్గోగ్ర - ధారాభిఘట్టనధ్వనులుఁ బెల్లెనఁగ
నక్షీణకల్యాణుఁ డగురామవిభుఁడు - నక్షత్రపరివృత నవచంద్రభాతి
తియ్యంబు దీపింపఁ దేజంబు మెఱసి - యయ్యయోధ్యాపురం బర్థితోఁ జొచ్చె;
నప్పుడు సంతోష మంతరంగముల - నుప్పొంగ బహుమంగళోన్నతు ల్తెఱయఁ
బల్ల వహస్తలు పల్ల వాధరులు - పల్ల వారుణపాదపల్ల వోజ్జ్వలులు, 8660
హరిమధ్యసమమధ్య లమృతాంశుముఖులు - కరిరాజగమనలు కమలలోచనలు
అలిసీలకుంతల లంబుజగంధు - లెదదీగబోఁడు లింపెక్క నందంద
కై పేసి చనుదెంచి కామినీమణులు - ప్రాసాదగోపురప్రతతు లందుండి
పుణ్యావలోకనంబులఁ బుణ్యాసతులు - పుణ్యపుష్పాక్షతంబులు చల్లుచుండ
మేడలపై నుండి మీనాక్షు లోలి - బ్రోడలై తమతమ బోటులతోడ
“నీసునఁ బిన్ననాఁ డీపుణ్యధనుఁడు - చేసినచేతలు చెప్పనచ్చెరువు

తను నెదిర్చిన మాత్రఁ దాటక చంపె - ననఘుడై కౌశికుయాగంబు గాచె ;
 సర్పకంకణమహాచాపంబు విఱచె ; - దర్పించె జమదగ్నితనయు భంగించె ;
 సహితలోకాంతకుం డంతటిపనులు - సహజశూరుఁడుగానఁ జనఁజేసెఁగాక :
 అమ్ముద్దుప్రాయంబునందుఁ గానలకుఁ - బొమ్మన్నఁ దపసియై పోయె వేడుకను, 8670
 పోయి జగద్ధితపుణ్యకృత్యములు - సేయ నెవ్వఁడు చాలుఁ జేవ దీపింప ?
 వనధి బంధించి రావణుఁ బోరఁ ద్రుంచి - దనుజులఁ బెక్కండ్ర ధరణీపైఁ గూల్చెఁ ;
 దనతండ్రిపనుపునఁ దవిలి కానలకు - మునివృత్తిఁ జనునాఁటి ముద్దుప్రాయంబు
 బీషెద్దచందంబు లెన్నిచందములఁ - దీపించుచున్నవి తెలియఁ జూచితిరె ?
 పర్జన్యునవలీల భంజించి మరలఁ - దర్జించి భుజశక్తి దర్పించినట్టి
 మామేఘనాదు నుగ్రాజిలోఁజంపె - సౌమిత్రిఁ గంటిరే చపలాక్షులారః
 సడఁతిఁ రావణుఁ డతిపాపాత్ముఁ డైన - విడిచి లంకాపురీవిభుఁడయ్యె నితఁడు
 ననజాక్షిః యీతఁడు వాలిసోదరుఁడు - వనితః యీపుణ్యండు వాలినందనుఁడు
 కడయక యంబుధి దాఁటి యాసీతఁ - బొడఁగాంచి వచ్చిన పుణ్యాత్ముఁ డితఁడు ;
 కలకంఠిః యవలీలఁ గడలి బంధించి-నలి లంకపై రాము నడపించె నితఁడు ; 8680
 పరేరుహాననః నిఖిలోషధముల - బోర లక్ష్మణుప్రాణములు దెచ్చె నితఁడు”
 తని తన్నుఁ దమ్ముల నసురను గవుల - గొనియాడుచును జెప్పికొనుచుండ వచ్చి
 సగరు ప్రవేశించె నలినా ప్తకులుఁడు - జగదేకనిధి రామచంద్రుఁడు తాను
 కరతశత్రుఘ్నులఁ బనిచి దైత్యేంద్ర - తరుచరపతులను దగుమందిరముల
 పడియించి యిష్టాన్నవివిధభోజ్యములు - కడఁకతోఁ బుత్తెంచెఁ గారుణ్యమొప్ప,
 పురుచిరమతి నంత సుగ్రీవుతోడఁ - బరమసమ్మదమున భరతుఁ డిట్లనియె.
 “నెల్లి రే పభిషేక మినవంశనిధికి - నెల్లతెఱంగు లాయితముచేసితిమి ;
 సంగతిఁ జతురబ్ధిజలములు వలయు - గంగాదితీర్థోదకములు దేవలయుఁ ;
 పిప్పింపు” మనవుడు దిననాథతనయుఁ - డప్పుడు పరమహర్షానందుఁ డగుచు
 లనొప్ప గజా జాంబవంతు సుషేణు - నలఘువిక్రమవేగుఁ డగు వేగదర్శిఁ 8690
 మనీయనవరత్న కలశంబు లిచ్చి - క్రమమున దీర్ఘోదకములు తేఱబనిచె ;
 లు గవాక్షుని వాయునందను ఋషభుఁ - గలయ సముద్రోదకములకుఁ బంచె ;
 విచినఁ గడిమిమైఁ బ్లవగవల్లభులు - వినువీధి నత్యంతవేగులై పోయి

—: శ్రీరాములపట్టాభిషేకము :—

మొరవడి మరునాటియుదయకాలమున - కరు దరుదనఁ దెచ్చి రథిలోదకములు
 తోవినిర్తలశిష్టు వసిష్ఠ - గౌతమజాబాలి కశ్యపకణ్వ
 మదేవాదులౌ వరమునీశ్వరుల - సామాదిబహువేదచతురబోధకుల
 కతుండు రప్పించి భయభక్తు లొప్పఁ-బరమసమ్మదవచోభంగుల మెఱసి

“శ్రీరామునకు నభిషేకంబు సేయుఁ - డారూఢనియతితో” నని పల్క వారు
 పూనిమంగళతూర్యములు మ్రోయుచుండ - జానకీరాములఁ జదురొప్పఁదెచ్చి
 రమణీయతరమైన రత్నపీఠమునఁ - గొమరొప్ప నిరువురఁ గూర్చుండఁ బనిచి 8700
 మానితవేదోక్త మంత్రపూర్వకము - గా నభిషేకంబుఁ గరమర్థిఁ జేయ
 నారామునొదల నాపూర్ణవారి - ధార డగ్గరునవ్వు దగఁ జూడనొప్పె ;
 గీర్వాణముఖ్యులు కీర్తన లేసెయఁ - బార్వతీసహితుడై ప్రణుతింప నొప్పు
 నంగజహారుమౌళి నమలమై తొరుఁగు - గంగానదియుఁ బోలెఁ గమనీయ మగుచు
 నాతీర్థజలధార లంఘుల కొలికి - భూతలంబున నిండి పొలుపారెఁ జూడ,
 హరిపాదమునఁ బుట్టి యయ్యాదిగంగ - ధరపైనఁ బరఁగువిధం బచ్చుపడగఁ
 బరికించి రామభూపాలకుం డపుడు - హరుఁడు విష్ణుఁడు దాన యనుమాడ్కి నుండె ;
 మఱి పట్టభద్రుడై మనుజుపల్లభుఁడు - నెఱసెఁ బట్టముతోడి నిటలంబుతోడ ;
 సరసజటారుణచ్ఛాయల మావి - కరమొప్పు శశిరేఖ గంగవీచికల
 సరిదాఁటి నుదిటికి జారిననొప్పు - హరునిచందంబున నలరెఁ జూపఱకు 8710
 గరుడవియచ్చరగంధర్వపతులు - సురసిద్ధసాధ్యులు సొరిదిమై నపుడు
 చదల నుత్సవపటుజయజయధ్వనులఁ - గుదియక యందంద హేషించి రెలమి
 నప్పు డచ్చర లోలి నాడిరి ప్రీతి - నప్పుడు పుత్తెంచె నమరవల్లభుఁడు
 పారిజాతామలప్రసవమాలికయు - హారంబుఁ బ్రియమున ననిలునిచేత
 నమితమంగళమూర్తి యయినరాఘవుఁడు - గొమరొప్ప వానిఁ గైకొనియె వీక్షించి ;
 వసుధ యెంతయు నస్యవతి యయ్యెఁ బ్రీతిఁ - గుసుమఫలంబులు గొమరొప్పెఁ దరుల
 ఘనగంధబంధము ల్గలిగెఁ బుష్పముల - వినుతింప దిక్కులు విమలంబు లయ్యె ;
 నప్పుడ రఘురాముఁ డక్షీణవిభవ - మొప్పు భూసురులకు నున్నతాత్తులకు
 ననుపమతరభక్తి యంతరంగమునఁ - గొనకొన ముప్పదికోటులధనము
 లక్షగుఱ్ఱంబుల లక్షయుష్టముల - లక్షగోవుల నిచ్చె లలి సౌంపుమీర 8720
 లలితదివ్యాంబరాలంకారతతులు - పొలుపొందుకాంచనపుష్పమాలికయుఁ
 గొలఁది మీఱిన ప్రియోక్తులఁ జేరఁ బిల్చి - యెలమి సుగ్రీవున కిచ్చెఁ బెంపొంద ;
 ఘనవజ్రవైడూర్య కలితాంగదంబు - ననఘుఁ డంగదునకు నర్థితో నిచ్చె ;
 మహితోరుకేయూరమకుటంబు లొప్ప - సహజపుష్పాఁడు విభీషణునకు నిచ్చె ;
 నమితబరోదాత్తుఁ డగువాయుజునకుఁ - గమనీయరత్నకంకణయుగం బిచ్చె ;
 నాలోలరుచినిచయామాన మైన - నీలహారము ప్రీతి నీలున కిచ్చె ;
 వలనొప్ప నవరత్నవరహార మొకటి - నలునకు నిచ్చె నానంద ముప్పొంగ ;
 సుందరమణిభూషణాదివస్తువులు - జాంబవంతునకిచ్చె సమ్మదం బొదవ ;
 నభిమతవేదియై యందఱఁ జూచి - విభుఁడు వానరులకు వీరు వా రనక

ప్రకటదివ్యాంబరాభరణమాల్యంబు - లకలంకమహిమతో నందఱు కిచ్చె; 8730
 శారదనిర్మలచంద్రికానూన - హారంబు సీతకు నర్థితో నిచ్చె;
 ధరణీజ హారంబుఁ దాను గైకొనుచుఁ - గరముల ధరియించి కాకుత్స్థమోము
 చూచెఁ జూచుటయును సుదతిచూ పెఱిఁగి-యాచతురాత్మకుఁ డనుమతించుటయుఁ
 దనకృపారసధారఁ దనరు నాహార - మనిలజుకంఠంబునం దొప్పఁ బెట్టె;
 నానిర్మలోదారహారంబుఁ బూని - యానిర్మలాత్మకుఁ డనిలనందనుఁడు
 శారదాభ్రావలి సరిఁ జుట్టియున్న - మేరువు తెఱఁగున మెఱసెఁ జూడ్కులకు;
 నంత వసిష్ఠనియనుమతి రాముఁ - డంతఃపురంబున కరిగి తల్లులకు
 వరుసతో మ్రొక్క దీవన లిచ్చి రపుడు - ధరణీతనూజ యత్తల కెల్ల భక్తి
 చెలఁగంగ మ్రొక్కిన శ్రీదేవితేవ - నల సరస్వతిభాతి నగజాతరీతిఁ
 బతిభక్తిమతియు సౌభాగ్యంబు కాంతి - యతులకీర్తియును బెంపలరంగఁ గలిగి
 యునచంద్రులనఁ గాంతి నెనయుపుత్రులను - గనుము నీ వని ప్రేమఁ గొఁగిటఁ జేర్చి
 నీవింప రఘుకులాధిపుఁడువేడుకలు - గావించు భోజనాగారంబునకును
 జనుదెంచుహితులను సకలబాంధవుల - ననుజూల రవిజాదు లైనవానరుల
 రావిభీషణముఖ్యులగుదైత్యవరులఁ - బావనాత్మకు గుహఁ బరఁగ రావించి,
 ముచితాసనమునఁ గూర్చుండంగఁ బనిచి - సుచరిత్ర సంజనాసూనునిఁ “దనదు
 పొత్తుల వేడుక భుజియింపు” మనియె - నత్తఱిఁ జాలనెయ్యము దియ్య మమర
 నెనయంగ నవ్వేళ నెలఁతలు దెచ్చి - కనకపల్లెరములఁ గ్రమమొప్పనునిచి
 పరఁగఁ బాయసము సూపములుఁ బూపములు-వరుగులు వడియము ల్వాంఛఁ బుట్టించు
 కూరలు పచ్చళ్లు కోరొందుశిఖర - లూరుగాయలును శాల్యోదనం బాత్మఁ
 పరఁగఁ సద్యోఘృతము వింతరుచులఁ - బెనుపొందుఫలములు పేర్కెత్తో నిడఁగ
 పనకులాధీశ్వరుం డింపురెట్టింప - “ననిలజ భుజియింపు” మనుచుఁ దానొక్క
 బిళంబుఁ గొనిన నాకపికులోత్తముఁడు - ప్రబలమౌ భక్తి నప్పల్లెరం బెత్తి
 కలమీఁద నిడుకొని తనర నాడుచును - “జెలఁగుచు నోకపిశేఖరులార!
 ండు రామునిపల్లెరము ప్రసాదంబు - దండిగా దొరకె నందఱకు నేఁ” డనుచు
 మునివృక్ష మెక్కి యిమ్ముల దానిదళము - లనువొందగాఁ ద్రుంచి యాప్రసాదమున
 నొనరించి సంతోష ముల్లంబు నిండ - మనభక్తి నొసఁగె నాకపినాయకులకు
 నును దానును వాంఛలు దీర - నారూఢిఁ దృప్తులై రాప్రసాదమున
 నిశంబు నదిమొద ల్హరివాసరముల - మునివృక్షవర్ణము ల్లుఖ్యంబు లయ్యె;
 సంత నారఘరాముఁ డంజనాసుతుని - సంతతభక్తికి సంతోషమంది
 రపైనవేటొక పల్లెరంబునను - ధరణీశ్వరుండును దగ భుజియించి 8760
 అముల నొగి వార్చి జతనంబు మీఱ - లలితసుగంధమాల్యము లొప్ప ముడిచి

కర్పూరతాంబూల గంధాక్షతముల - నర్సింప దయమీఱ నందఱఁ జూచి
 యినకులోత్తముఁ డిచ్చె నెల్లవస్తువులు - మనమార నప్పుడు మహిమ దీపింప,
 సకలభృత్యామాత్యసహితుఁడై వేడ్క - నకలంకచిత్తుఁడై యటఁ గొలుపుండె.
 నప్పుడు సౌమితి ననురక్తితోడ - నొప్ప నిద్రాదేవి యొగిఁ బొందుటయును
 గొలుపులోపలను గాకుత్స్థునియెదుటఁ - గలకల నవ్వినఁ గమలాప్తకులుఁడు
 జనకజయును విభీషణుఁడు సుగ్రీవుఁ - డును మారుతాత్మజుఁడును వాలిసుతుఁడు
 నల సీల శరభ సన్నాథ తారాది - బలిముఖ లృత్రుఘ్నభరతులు భీతిఁ
 దలలు వాంచిరి; యప్పు తమయందుఁ జెంది - లలి మీఱినట్టి కళంకము ల్దలఁచి
 యందఱు నట్లుండ నలుక చిత్తమునఁ - జెంద లక్షణుఁ జూచి శ్రీరాముఁ డనియెః
 “దగవు వోవిడిచి యాస్థానంబునందు - నగు తేమి ? నిష్కారణముగ సౌమిత్రి?”
 అనవుడు భయమంది యాలక్ష్యణుండు - తనకరంబులుమోడ్చి తగ నిట్టులనియె.
 “వనవాసమునకు దేవరఁ గొల్చి వచ్చి - వనముల నున్నచో వచ్చెఁ జూ నిదుర ;
 వచ్చినఁ బదునాల్గు వత్సరంబులకు - నచ్చుగాఁ జేరకు” మన నిద్ర చనియె.
 బదునాలుగేండ్లును బరఁగ నిండుటయు - వదలక యిప్పుడు వచ్చెఁగా నిద్ర.
 యదికారణంబుగా నవసీతలక ! - యిది యేను నవ్వితీ ; నిదియె నాతప్పు ;
 సీవు సహింపు మో నిఖిలాధినాథ ! - దేవదేవేశ ! యో దీనమందార !”
 యనవుడు సంతోష మంది రందఱును - ననుమానములు వాసి యలరి రెంతయును
 నిర్తలకారుణ్య నిధి రాముఁ డంత - నర్తిలి నిండార నందఱఁ జూచి
 “యెల్లతెఱంగుల నెట్టికార్యముల - నెల్లధర్మంబుల నేమఱ కెపుడు
 గొనకొని చేయుఁడీ కోర్కీ దీపింప - ననువొంద” ననుచు నత్యాదరం బొప్పఁ
 బొం డనికడఁకతో బుద్ధులు గఱపి - యొండొండ ప్రియముల నూఱడఁ బలికి
 యనిలజసుగ్రీవు లాదిగాఁ గవుల - దనుజపుంగవుల నత్తఱి నీడుకొలువ
 కిష్కింధ కెరిమి సుగ్రీవాదికపులు - నిష్కళంకాత్తులై నెమ్మితోఁ జనిరి.
 చనియె లంకకు విభీషణుఁ డర్థిఁ దన్ను - దనుజులు గొలువ నుత్సవకేళిఁ దేలి
 రాముఁడు మఱి యౌవరాజ్యంబునందు - సౌమిత్రిభరతులఁ జతురమానసులఁ
 దగఁ బ్రతిష్ఠించి యాతతరాజ్యభూతిఁ - దగిలి సుఖించుచుఁ దాను సీతయును
 సకలభోగంబుల సౌఖ్యంబునొంది - యకలంకచిత్తుఁడై యనవరతంబు
 వేదోచితాచార విమలమార్గమున - నాదిరాజన్యుల నందఱఁ గడచి
 పూజితానుష్ఠానములు నశ్వమేధ - వాజపేయాదికవరయాగతతులు
 సౌలవక చేయుచు సురల భూసురుల - నెరిమి రక్షించుచు నేపు దీపింప
 నిండార ధర్మైకనిష్ఠతోఁ బదునొ - కొండువేలేండ్లు దా నుర్విఁ బాలించెఁ ;
 బాలించి యేలుచోఁ బ్రజలు దుఃఖములఁ - దూలరు దురితము ల్దర్శిక్షతతులు

కలుగ వెయ్యెడలను గాలదోషములఁ - జలియింప వెన్నఁడు సత్యధర్తములు ;
 పరహితాచార తాత్పర్యంబులెల్ల - పురుషులయందును బొలుపారుచుండు”
 నని యాంధ్రభాష భాషాధీశనిభుఁడు - వినుతకావ్యాగమవిమలమానసుఁడు
 పాలితాచారుం డపారధీశరథి - భూలోకవిధి కోనబుద్ధభూవిభుఁడు
 తమతండ్రివిఠ్ఠలధరణీశుపేరఁ - గమనీయగుణదై ర్యకనకాద్రిపేరఁ
 బనిపూని యరిగండభైరవుపేర - ఘనుపేర మీసరగండనిపేర
 నాచంద్రతారార్కమై యొప్పుమిగుల - భూచక్రమున నతిపూజ్యమై వెలయ 8800
 నసమానలలితశబ్ధార్థసంగతుల - రసికమై చెలువొందు రామాయణంబు
 పరఁగ నలంకారభావన ల్నిండఁ - గరమర్థి నీయుద్ధకాండంబు చెప్పె.
 నారూఢినార్దేయమై యాదికావ్య - మై రసికానందమై యెల్లనాఁడు
 విష్వసుమతి నొప్పు నిప్పుణ్యచరిత - మెవ్వరు చదివిన నెవ్వరు వినిన
 సామాదిబహువేదచయసారరామ - నామచింతామణి నవ్యభోగములు
 పరహితాచారము ల్ప్రభువిచారములు - పరిపూర్ణశక్తులు ప్రకటరాజ్యములు
 నిర్మలకీర్తులు నిత్యసౌఖ్యములు - ధర్మైకనిష్ఠలు దానాభిరతులు
 నాయురారోగ్యంబు లైశ్వర్యములును - బాయక పాటించుఁ బావక్షయంబు
 వరపుత్రలబ్ధియు వైరినాశనము - సరినొప్పు ధనధాన్యచయసమృద్ధియును
 నేవిఘ్నములు లేక యిండ్లలో నధిక - లావణ్యవతు లైన లలనలపొందు 8810
 కొడుకులతో నెప్పుఁ గూడియుండుటయు - నెడగాఁగ నాపద లెల్లఁ బాయుటయు
 సమృద్ధంబున బంధుజనులకూటమియు - నిమ్ములఁ గామ్యంబు లెడపకుండుటయు
 సతతంబు దేవతాసంతర్పణంబు - పితృగణతృప్తియుఁ బెంపారుచుండు
 వ్రాసినవారికి వరశుభోన్నతులు - వాసవలోకాదివాసులఁ జేయు
 విది మోక్షసాధనం; బిది పాపహరము; - నిది దివ్య; మిది భవ్య; మిది శ్రీకరంబు ;
 ఎందఁకఁ గులగిరు లెందఁక జలధు - లెందఁక రవిచంద్రు లెందఁకఁ దార
 లెందఁక భువనంబు లెందఁక దిశలు - నెందఁక వేదంబు లేపుదీపించు
 వందఁక నీకథ యక్షరానంద - సందోహవోహాళాచారమై పరఁగు. 8818

శ్రీ రంగనాథరామాయణము యుద్ధకాండము

స మా స్త ము

